Q. HORATII FLACCI SERMONVM, SEV SATYRARVM, SEV ECLOGARVM LIBRI duo: Epiſtolarum libri totidem.

A

Dionyſio Lambino Monſtrolienſi Regio profeſſore ex fide nouem librorum manuſcriptorum olim emendati, ab eodémque commentariis copioſiſſimis declarati.

Nunc ſumma diligentia ab eodem ex auctoritate aliorum præterea librorum veterum recogniti, & planè iam in integrum reſtituti, & commentariis iiſdem plus tertia parte auctis illuſtrati.

Pars altera.

FRANCOFVRTI AD MOENVM
Ex officina Typographica Andreæ Wecheli.
M. D. LXXVII.

HORATII SERMONVM, SEV Satyrarum, ſeu Eclogarum initia: ac verſuum numerus.

Libri Primi.

1	*Quî fit Mæcenas. verſibus*	121
2	*Ambubaiarum collegia. verſ.*	134
3	*Omnibus hoc vitium eſt. verſ.*	142
4	*Eupolis atque Cratinus. verſ.*	143
5	*Egreſſum magna, me. verſ.*	104
6	*Non quia Mæcenas. verſ.*	131
7	*Proſcripti regis Rupili. verſ.*	35
8	*Olim truncus eram. verſ.*	50
9	*Ibam fortè via. verſ.*	78
10	*Nempe incompoſito. verſ.*	92

Libri Secvndi.

1	*Sunt quibus in ſatyra. verſ.*	86
2	*Quæ virtus, & quanta. verſ.*	136
3	*Sic rarò ſcribis, vt. verſ.*	326
4	*Vnde, & quò Catius? verſ.*	95
5	*Hoc quoque Tireſia. verſ.*	110
6	*Hoc erat in votis. verſ.*	117
7	*Iamdudum auſculto. verſ.*	118
8	*Vt Naſidieni iuuit te. verſ.*	95

Dionyſ. Lambinus Monſtrolienſis Franciſco TVRNONIO SAPIENTISS. ET CLARISS. VIRO, CARDINALIVM ECCLEſiæ Romanæ primario.

S. D.

CVM fortunati mihi videntur ij fuiſſe, Franciſce Turnoni, qui cõfecto ſine offenſiõe ſuæ vitæ curſu, ad extremã ætatẽ petuenerũt, eámq; tranquillè, placidéque rtaduxerunt: tùm longè beatiſſimos illos ſuiſſe iudico, qui toto ferè ætatis ſpatio magnis in rebus domi foriſque gerendis decurſo, non modò lenem, & quietam, verùm etiam honoraram, & glorioſam adepti ſunt ſenectutem. In quibus te, ſi quem alium, his remporibus, & meritò poſſumus numerare, & principem locum iure videmus obtinere. Nam, vt ceteros honores, qui tibi & in tua ſenectute, & in ſuperiore ætate habiti ſunt, omittam, atque ad ea, quæ his tempotibus propiora, & coniunctiora ſunt, veniam, quis fuit nuper tuus in Galliam ex Italia reditus? Quæ Aureliani (qua in vrbe triom totius regni ordinum cõuentus habebatur) à principibus, & nobilibus facta tibi gratulatio eſt? qui plauſus? quæ ex tuo aduentu perceptæ lætitiæ ſignificatio? quo te vultu Rex Franciſcus II. paucis antequàm diem ſuum obiret, diebus: quo Catbarina Medicéa, mater eius, excepit? qui complexus? quæ lacrymæ partim gaudio, partim eorum, quæ in Gallia, te abſente, acciderant, recordatione profuſæ ſuerunt? Lætebantur omoes ſcilicet, eum difficilibus, & turbulentis reip. temporibus ſaluum, & incolumem longo interuallo pattiæ eſſe redditum, qui non vinculis, noo terrore, non pœna, non cruciatu, ſed ratione, conſilio, prudentia, ſapieotia ciuileis diſcordias ſedare, belli inteſtini inceodium reſtinguere, diſſenſiooibus de religione modum, finémque cõſtituere poſſet. Meminerant, te cùm ſemper aliàs pacis ſuaſorem, auctorémque fuiſſe, neque vmquam, niſi neceſſariò tua ſententia bellum comprobaſſe: tum anno CIↃ IↃ LVI. & Errico Regi, datis ad eum Roma litteris, inducias cum Philippo Hiſpaniarum Rege ſactas gratulatum eſſe, & Pontifici Max. Paullo IIII. coram diſſuaſiſſe, ne bellum pactis inter Erricum, & Philippum ioduciis repteſſum, ac ſopitum excitaret, aut redintegraret. Memoria tenebant, te eundem, cùm Pontificem Max. in belli ſtudiũ incumbere videtes, ioſtigante præſertim frãtris eius filio Cardinali Catafta, cui Deus immortalis dignum flagitioſa vita, ſceleratiſque ſactis exitum dedit, Regi per litteras ſuaſiſſe, vt in ſeotentia maneret, pactaque & ſibi honeſtiſſima, & populo ſuo vtiliſſima ſanctiſſimè, religioſiſſiméque obſeruaret: ſua qnidem omnia Pontifici Max. bellum Colonis inſerre meditanti, pro ſua dignitate, ac maieſtate polliceretur, laboranti que ſedulò ſubueniret: eum tamen precibus omnibus obſecrarer, ne bellum renouando, ſpem pacis pæne exploratam turbaret, atque è manibus quodammodo extorqueret. Quòd ſi ille de belli getendi ſententia neque difficultate deterreri, neque precibus demoueri poſſet, ita rex illum pecunia, viriſque iuuaret, vt neque eum deſertum eſſe pateretur, neque induciarum pactum infirmaret. Hæc tua fuit de bello illo Romanis calamitoſo, nobis propè funeſto ſententia: boc conſilium: hoc iudicium. In quo ſi tibi obtemperatum eſſet: & ſi vel Pontiſex Max. de ſummo iure aliquid remittens, Colonas (à quibus ſe læſum eſſe quetebatur) leniore pœna coercere in animum induxiſſet: vel Erricus Pontificis Max. iuſto illi qoidem fortaſſe, ſed tamẽ immoderato dolori paullo reſtrictius iodulſiſſet: non tot oppida Latinm flamma, ferróque vaſtari vidiſſet: non tot menſes Roma obſidionẽ miſerrimam pertuliſſet: non tot fortiſſimi viri partim io oppidorũ oppugnationibus: partim in prœliis, partim ſame, frigore, morbo ioteriiſſent: non tot in Gallia clades eſſent acceptæ: non tot agri depopulati: noo tor vrbes captæ: non tot templa direpta: non tot populi è ſuis ſedibus, & focis auitis exturbati. Itaque, qui conſilium tuum, rebus integris, non fuerant ſecuti, ij ſerò iam, & malo demum accepto, te plus vidiſſe, ſe ſpe ſallaci ductos eſſe cognouerunt. Tu autem, cùm paſſim bellicum caneretur, paſſim dilectu habito milites conſcriberentur, neque iam (vt inquit ille) audiret currus habenas, tempeſtatem futuram multo antè proſpiciens, voluntate, & conceſſu ipſins Pontificis Max. cuius apud te grauiſsima ſemper, & ſanctiſsima ſuit auctoritas, quamuis molta eius inſtituta, actáque oon admodum tibi (vt credibile eſt) probarentur, ex vrbe diſceſsiſti: trienoium, & eo amplius Roma afuiſti: menſes circiter quindecim in Vmbria: ſex Veoetiis: in oppido Corneliano anoum commoratus es. Inde lõgo itioere valetudinis cauſa ſuſcepto, ad aquas Lucenſeis de medicorum ſententia profectus es. Vbi cùm de Pontificis Max. obitu multorum litteris certior ſactus eſſes, tibique ioſtatent non ſolùm tui, verùm etiam alieni, & tamen tui amantiſsimi, vt Romam ad comitia Pontificia mari contenderes, (nam te terra iter ſacere aduerſa tua valetudo prohibebat) vix tãdem peruicerunt. Ita Romam oauigaſti non ſpe põtificatus adipiſcendi ductus: qoẽ ſperauiſti nomquam, ac ne optauiſti quidem: ſed eccleſiæ Ro. laborantis iuuandæ ſtudio incenſus. In comitium Cardinalium a.d. quintum idus ſeptembr. exſpectatus introiſti. Vbi cùm ſtudiis partium rem eò loci adductam eſſe animaduertiſſes, vt comitia io multos menſes tractum iri ſacilè appareret: quæ tua fuit & priuatim cum tuis, & palàm io Cardinalium conuentu oratio? cùm eccleſiæ Ro. ſtatum deplorares, cùm vniuerſum pontificum, & ſacerdotum

ordinem infamia, inuidiáque flagrare ostenderes, cùm tuos collegas hortateris, vt sublatis discordiis, concordiáque constituta, vnum aliquem ex toto collegio deligerent virtute, consilio, prudentia, sanctimonia, integritate, vitæ antè actæ existimatione præstantem, qui tantam personam, tantámque dignitatem sustinere, qui ecclesiam Ro. propemodum oppressam, atque afflictam excitare, qui religionem Christianam teterris opinionum pestibus affectam ex litterarum sacrarum præscripto sanare posset! Quid? illúdne omnibus notissimum silentio præterire debeo, quòd, cum etiam ij, qui aduersariarum partium studiis erant implicati, atque irretiti, te suffragio suo Pontificem Max. cuperent declarare, ij ipsi, qui se omnia tua causa & velle, & debere dicebant, atque adeò præ se ferebant, tibi defuerunt? tibi aduersati sunt? tibi, ne, ad quem locum te tuæ præstantissimæ virtutes, maximàque, & plurima in ecclesiam Ro. merita secunda omnium voluntate prouehebant, in eum locum cunctis Cardinalium suffragiis sublatus ascenderes, obstiterunt? Quod cùm comperisses, tantum abest, vt eorum animi egestatem (grauiore enim verbo vti non libet) iniquiore animo tuleris, vt multo accuratius, quàm anteà, tuos collegas ad concordiam cohortatus sis, orauerísque vt de te iam cogitare desinerent, alium viderent, ad alium tanto gradu digniorem sese totos vno consensu conuerterent. Itaque cùm in eo comitio non pauci illi quidem essent pro illius ordinis splendore, atque amplitudine, eo loco dignissimi, sed non omnibus propter studium partium æquè probati: te suasore, atque adeò auctore vir eximia virtute, doctrina, morum integritate, vitæ religione ornatissimus Pius IIII. omnibus omnium Cardinaliũ suffragiis Pontifex Max. declaratus est. Cui quid ego nunc dicam quàm carus sis? quanti te ille, & Romæ præsentem fecerit: & nunc absentem faciat? neque id immeritò. Non enim audierat solùm, id quod omniũ sermone celebratum, omniúmque testimonio comprobatum, & confirmatum est, te singulari sapientia, animi magnitudine, grauitate, constantia, iustitia, integritate præditum esse, sed quotidie in priuatis, publicis, de religione, de ecclesiæ Romanæ statu negotiis experiebatur tuam & in consilio dando fidem, & in sententia dicenda prudentiam, sapientiámque singularem. Neque verò ille vnquam adduci potuisset, vt te à sese dimitteret, nisi tristibus, iisque crebris è Gallia allatis ad se de religione litteris, ac nuntiis commotus, cùm cuperet florentissimo, potentissimóque regno, pro suo paterno in omneis Christianos amore, cõsulere, te vnũ ad eas parteis aptissimum esse iudicasset, cùm præsertim Rex ipse Franciscus II. & mater, consiliariique Regis te quotidianis litteris à se flagitarẽt, eamque ob causam triremes quattuor in portũ Ostiensem partim ventis prouectæ, partim remis appulsæ essent: quarum erant duę regiæ è portu Massiliensi profectæ: reliquarum duarum altera à Cosmo Florentiæ Regulo, altera à ciuitate Genuensi rogatu regis erat missa. Ita te Pontifex Max. Pius IIII. à se discedere, atque in Galliam reuerti passus est, vt hominem sibi carissimum, nõ libenter: vt ad sedandas discordias, ecclesiæque Ro. auctoritatem sartam tectam conseruandam accõmodatissimum, non inuitus. Redeo igitur nunc ad id, quod initio proposueram, te verè fortunatum, ac beatum esse, Francisce Turnoni, quem ea cõdicione, eóque fato natum esse videmus, vt omneis vitæ tuæ parteis ad rempub. iuuandam, atque ad benè de hominibus merendum contulisse videaris. Ille enim demum verus est honos, qui virtuti spectatæ, & cognitæ tribuitur: verè ille honoratus est, qui omni opera, consilio, labore, studio suo, cõmunibus hominum vtilitatibus seruit. Laboriosum vitæ genus, fateor. sed magnus inest in tali labore fructus, magnum præmium, magna merces: quàm, per deos immortaleis, noli contemnere. Non enim si satis magnam gloriam vita superiore peperisti, eaque contentus es, iccirco te cõuenit patriæ in eius dubiis, atque aduersis temporibus deesse, labori tuo parcere, otio consulere. Quanquã cui hæc dico? nempe ei viro, qui præclarum sibi ducat, de hominum genere bene merendo, patriæque consulendo, non modò grauissimos labores suscipere, ac perferre, verùm etiam vitam, si opus sit, profundere. Sed de his nimis multa, tibi præsertim, homini occupato, & fortasse grauissimis de rep. curis, & cogitationibus fatigato. Interea peropportunè, nisi fallor, Qu. Horatij Flacci à nobis, vt scis, magno labore nostro, multisque vigiliis explicati, & commentariis illustrati, atque ex auctoritate decem codicum antiquorum quàm plurimis locis emendati, Satyrarum lib. duos totidémque epistolarum ad te defero, vt, quo scriptore plurimùm semper in otio tuo (si quando vnquam otiosus fuisti) delectatus es, eius lectione maiorum rerum cura defessus aliquantùm acquiescas, atque ita hac honestissima animi remissione recentior quodammodo factus ad munus tuum administrandum reuertare. Vale. Lugduni.

Idib. Aprilibus anno cIↃ. IↃ. LXXI.

A SATYRARVM LIBER D

PRIMVS.

SATYRA. I.

Qui fit, Mæcenas, vt nemo, quam sibi sortem
Seu ratio dederit, seu Fors obiecerit, illa
Contentus viuat? laudet diuersa sequenteis?
O fortunati mercatores, grauis annis
Miles ait, multo iam fractus membra labore.
Contrà mercator, nauim iactantibus Austris,
Militia est potior. quid enim? concurritur: horæ
Momento aut cita mors venit, aut victoria læta.
Agricolam laudat iuris, legúmque peritus,
B Sub Galli cantum consultor vbi ostia pulsat. E
Ille, datis vadibus qui rure extractus in vrbem est,
Solos feliceis viuenteis clamat in vrbe.
Cetera de genere hoc (adeò sunt multa) loquacem
Delassare valent Fabium. ne te morer: audi
Quò rem deducam. si quis deus, en ego, dicat,
Iam faciam, quod vultis: eris tu, qui modò miles,
Mercator: tu consultus modò, rusticus. hinc vos,
C Vos hinc mutatis discedite partibus. eia,
Quid statis? nolint. atqui licet esse beatis.
Quid causæ est, meritò quin illis Iupiter ambas
Iratus buccas inflet? neq; se fore post hac
Tam facilē dicat, votis vt præbeat aurē?
Præterea, ne sic, vt, qui iocularia, ridens
Percurram (quamquam ridentem dicere verum
Quid vetat? vt pueris olim dant crustula blandi
Doctores elementa velint vt discere prima.)
Sed tamen amoto quæramus seria ludo:
Ille, graue duro terrā qui vertit aratro:
Perfidus hic caupo, miles, nautæq;, per omne
Audaces mare qui currunt, hac mente laborem
Sese ferre, senes vt in otia tuta recedant,
Aiunt, cùm sibi sint cōgesta cibaria: sicut
Paruula (nam exemplo est) magni formica laboris,
Ore trahit, quodcumque potest, atque addit aceruo,
Quem struit, haud ignara, ac non incauta futuri.
Quæ simul inuersum contristat Aquarius annum:
Non vsquā prorepit: & illis vtitur antè F
Quæsitis sapiens: cùm te neque feruidus æstus
Demoueat lucro, neque hiems, ignis, mare, ferrum,
Nil obstet tibi, dum ne sit te ditior alter.
Quid iuuat immensum te argenti pondus, & auri
Furtim defossa timidum deponere terra?
Quod si comminuas, vilem redigatur ad assem.
At, ni id fit, quid habet pulchri constructus aceruus?
Millia frumenti tua triuerit area centū:

A *Non tuus hoc capiet venter plus quàm*
meus: vt si
Reticulum panis venaleis inter onusto
Fortè vehas humero: nihilo plus acci-
pias, quàm
Qui nil portarit. vel dic, quid referat
intra
Naturæ fineis viuenti, iugera cētum, an
Mille aret. at suaue est ex magno tollere
aceruo.
Dum ex paruo nobis tantumdem hauri-
re relinquas:
Cur tua plus laudes cumeris granaria no
stris? (*vrna,*
B *Vt, tibi si sit opus liquidi non amplius*
Vel cyatho: & dicas magno de flumine
mallem,
Quàm ex hoc fonticulo tantumdem su-
mere. eò fit,
Plenior vt si quos delectet copia iusto:
Cum ripa simul auulsos ferat Aufidus
acer.
At, qui tantulo eget, quanto est opus, is
neque limo
Turbatam haurit aquam, neque vitam
amittit in vndis.
At bona pars hominum decepta Cupi-
dine falso,
Nil satis est, inquit: quia tanti, quantum
C *habeas, sis.*
Quid facias illi? iubeas miserum esse li-
benter:
Quatinus id facit: vt quidam memora-
tur Athenis
Sordidus, ac diues, populi cōtēnere voces
Sic solitus: populus me sibilat, at mihi
plaudo
Ipse domi: simul ac nummos contemplor
in arca.
Tantalus à labris sitiens fugientia captat
Flumina. quid rides? mutato nomine, de
te
Fabula narratur. cōgestis vndique saccis

Indormis inhiās: & tanquā parcere sacris D
Cogeris, aut pictis tanquam gaudere ta-
bellis. (*beat vsum?*
Nescis quò valeat nummus: quem præ-
Panis ematur, olus, vini sextarius: adde,
Queis humana sibi doleat natura nega-
tis. (*diésque*
An vigilare metu exanimem: noctésq;,
Formidare malos fures, incendia, seruos,
Ne te cōpilent fugientes: hoc iuuat? horū
Semper ego optarim pauperrimus esse bo
norum.
At si condoluit tentatum frigore corpus:
Aut alius casus lecto te affixit: habes, qui
Assideat, fomenta paret, medicum roget, E
vt te (*quis.*
Suscitet: ac reddat natis, carísque propin
Non vxor saluū te vult, nō filius: omnes
Vicini oderunt, noti, pueri atque puellæ.
Miraris, cū tu argento post omnia ponas:
Si nemo præstet, quē nō merearis, amorē?
At si cognatos, nullo natura labore
Quos tibi dat, retinere velis, seruaréque
amicos:
Infelix operam perdas: vt si quis asellum
In campo doceat parētem currere frenis.
Denique sit finis quærendi: cúmque ha-
beas plus,
Pauperiē metuas minus: & finire laborē
Incipias, parto quod auebas: nec facias, F
quod
Vmidius quidā (nō lōga est fabula) diues,
Vt metiretur nummos: ita sordidus, vt se
Nō vmquā seruo melius vestiret: ad vsq;
Supremum tempus ne se penuria victus
Opprimeret, metuebat. at hunc liberta
securi (*rum.*
Diuisit medium, fortissima Tyndarida-
Quid mi igitur suades? vt viuam Me-
nius? aut sic,
Vt Nomentanus? pergis pugnātia secum
Frontibus aduersis componere? non ego,
auarum

Cùm

A *Cùm vero te fieri, vappam iubeo, aut nebulonem.*
Est inter Tanaim quiddam, socerúmque Viselli.
Est modus in rebus: sunt certi denique fines,
Quos vltra, citráque nequit consistere rectum.
Illuc, vnde abij, redeo: nemon' vt auarus
Se probet: ac potius laudet diuersa sequenteis?
Quodq; aliena capella gerat distentius vber,
Tabescat: neque se maiori pauperiorum
B *Turbæ comparet? hunc atque hunc superare laboret?*
Sic festinanti semper locupletior obstat:
Vt, cùm carceribus missos rapit vngula currus,
Instat equis auriga suos vincẽtibus, illum
Præteritum temnens extremos inter euntem.
Inde fit, vt rarò, qui se vixisse beatum
Dicat, & exacto contentus tempore vitæ
Cedat, vti conuiua satur, reperire queamus.
Iam satis est: ne me Crispini scrinia Lippi
Compilasse putes, verbum non amplius addam.

C Constat inter omneis doctos, satyrarum libros dnos, toridémque epistolarum & ab Horatio scriptos esse, & ad nostram ætatem peruenisse. Sed vtri priore loco debeanr collocari, id verò quæri solet, neque inter eos cónuenit. Alij enim epistolas satyris anteponi volunt: alij contrà: neque hæc cõtrouersia veterum membranarum auctoritate decidi, aur compooi potest: quippe quæ ita inter se ipsæ dissideant ordine, & dispositione librorum, vt in nonnullis, epistolarum libri odis præponantur: satyræ autem postremo loco positæ sint: in aliis satyræ primo loco, epistolæ secundo, odæ tertio sint collocatæ: vt facilè appareat vel veteres illos de horum librorum ordine non admodum laborasse, vel librarios ordinem à veteribus seruatum perturbasse. Ego primùm hoc restificor, me cum quoquam bac de re, vt quæ mihi parui admodum momenti videatur, decertare nolle: deinde difficile esse puto certi aliquid de hac controuersia statuere ac pronuntiare. postremò si quis hoc dicet, me tamen iudicasse satyras epistolis esse præponendas, quia hoc ordine eas disposuerim: licet mibi respondere me nullo consilio, nullaque ratione id fecisse: sed cùm initio, quo tempore hos commentarios adumbrare cœpi, bunc ordinem eò secutus essem, quòd in meo exemplo libri ita essent collocati: me eundem ordinem tum cum typis excudendos dedi, seruauisse. Verumtamen si quis facti mei rationem flagitabit, neque mibi credet, me temere, aut casu hos libros ita disposuisse: is me bac ratione motum esse sibi persuadeat per me licet. Horatius primus omnium Latinorum versus lyricos exemplo Græcorum scripsit, eoque lyricorum poëtarum princeps, ne dicam solus, inter Latinos babetur: quod ipse de se non vno loco prædicat: vt Od.3.lib.4. *Totum muneris hoc tui est, Quòd monstror digito prætereuntium Romanæ fidicen lyræ.* & Od.vlt.lib.3. magnificè gloriatur se primum omnium carmen Æolium, nempe Alcaicum & Sapphicum ad cantus Italos deduxisse. *Dicar, qua violens obstrepit Aufidus, Et, qua pauper aqua Daunus agrestium Regnauit populorũ, ex humili potens Princeps Æolium carmen ad Italos Deduxisse modos.* E satyrarum etiam scriptor, seu potius poëta fuit, non primus ille quidem (fuit enim Lucillius satyræ inuentor) sed eo, qui primus satyras scripsit, longè præstantior: quod ipse de se non falsò prædicat satyra 4. & 10. lib.1. Iccircò Od.20.lib.2. poëtam biformem se ipse nominat, id est, opinor, lyricum & satyricum. Itaque cùm carminum lyricorum libros, ex quibus poëtæ lyrici nomen adeptus est, primo loco posuerim: satyras, ex quibus satyrici poëtæ nomen sibi peperit, mihi videor statim post Odarum libros, nõ immeritò collocasse. Nã epistolæ quidem, siue illæ communi nomine sermones appellandæ sunt, siue secus: nihil addunt Horatio neque ad lyrici, neque ad satyrici poëtæ nomen. Sunt enim illæ & à lyricis versibus, & satyris re seiunctæ, ac separatę, vnúmque quoddam corpus vtrisque dispar & dissimile constituunt. neque omnes eodem plane stilo, atque satyræ mihi videntur esse scriptæ. bæ enim non solùm humili & orationi solutæ simillimo, verùm etiam F faceto, vrbano, mordaci genere verborum textæ sunt. epistolæ verò quamuis quotidiano illæ quoque sermone, & verbis de medio sumtis ac petitis magna ex parte constent, quemadmodum debent epistolæ: ea tamen vrbanitate, iis salibus, eo denique aceto (vt ita dicam) quo satyræ imbutæ sunt, carent: vt omittam quòd earum nonnullæ paullo sunt elatiores, atque ornatiores, & quibusdam verborum ac sententiarum luminibus illustriores. Gloria igitur illa summa tùm lyrico carmine, tùm satyrarum scriptione Horatio parta & quæsita, insigni quidem, & luculenta epistolarum accessione cumulatur: sed nullum ei nouum poëtæ nomen per illas acquiritur. Prætereà si solæ satyræ sermonum nomine sunt appellãdæ, (vt vulgus putat) Horatius ipse declarat se epistolas posterius scripsisse, quàm satyras. Sic enim epistol. ad Tibull. *Albi nostrorum sermonum candide iudex. &c.* His rationibus adductus satyras

A prìore loco ,quàm epiſtolas collocaui: quas, ſi
quis non probabit,ſúsque,déque habebo ,eíque
libenter aſſentiar,qui à me diſſentiens , ſentẽtiam
afferet probabiliorem. Sed,ne quis miretur ,me
vulgatam inſcriptionem horum librorum immu
taſſe,primùm vir quidam doctiſſimus mihi aſſe-
uerauit Romæ , ſe Venetiis codicem vidiſſe per-
antiquum , in quo ineſt hæc inſcriptio. Deinde
(vt dicam , quod ſentio) ſermonis nomen gene-
rale eſt omnia ſermonum genera continens , &
complectens: neque proprè ad ſatyram ſignifi-
candam natum,aut factum.Itaque Horatius epi-
ſtola ad Auguſtum,epiſtolæ ſuæ locutionem hoc
nomine appellat. *Ne longo ſermone morer tua tem
pora Cæſar*.Prætereà cùm ſatyra nomen ſit Latini
poematis proprium , quo nomine etiam ipſe id
afficit prima ſatyr. lib.2. *Sunt quibus in ſatyra vi-
dear nimis acer,&c*. & cum , vbi de ordine ſatyra-
rum agitur,ſoleamus ita loqui , ſatyra prima,ſaty-
ra ſecunda,&c. nónne abſurdum eſt, vbi de ordi-
ne librorum fit ſermo, ſermonum potius, quàm
B ſatyrarum librum primum , & ſatyrarum librum
ſecundum nuncupare? Nam, vt loquar de ſatyris
tantùm,conueniebat eas aut hoc modo & inſcri-
bere , & appellare , *Sermonum libri duo*: deinde
Sermonum liber primus,liber ſecundus: deinde *ſer-
mo primus,ſermo ſecũdus,ſermo tertius,&c*. aut hoc
modo,*Satyrarum lib.duo.Satyrarum lib.prim.lib.
ſecund*.deinde *ſatyra prima*, *&c*. Quòd ſi modus
ille ſuperior erat abſurdus , atque ineptus futu-
rus:relinquitur, vt hunc poſteriorem probare de
beamus. Prætereà quis negabit, omneis epiſto-
las quotidiano ſermone textas eſſe, vt diximus?
Nam non,ſi aliæ ſunt aliis ornatiores , propterea
minus putandæ ſunt verbis de medio petitis eſſe
perſcriptæ. Prætereà dici poteſt,quod & veteres
quidam grammatici tradiderunt , hoc differre ſer
monem ad epiſtula, quod ſermo ad præſentem,
ſeu præſenteis habetur : epiſtola ad abſentem,
ſeu abſenteis mittitur. Ne hoc quidem præter-
eundum eſt,ſingulos ſermones, in omnibus ferè
libris manuſcr.ita eſſe inſcriptos.*ecloga prima,eclo
C ga ſecunda,ecloga tertia*,& item deinceps de cete-
ris, *Non ſatyra prima,&c*. eclugas autem appellãt
Græci diſputationes , aut ſermones , aut locos
quoſdã breueis,inſigneis,eximios,atque electos.
Itaque non ſolùm ſatyras,verùm etiam odas,eclo
gas eſſe appellatas ab Auſonio videmus. Poſtre-
mò hoc præter cetera inter ſatyras,& epiſtolas in
tereſſe arbitror,quòd illę sũt dicaciores , vrbanio
res,licentiores: interdum etiam impudentiores,
amariores, mordaciores : hæ contrà quamuis vr-
banitate,& ſale non careant,minus tamẽ dicaces,
ſeueriores, modeſtiores, verecũdiores,dulciores,
mitiores.De ſatyra autẽ hoc vnum dicam , quod
ſcribit Quinctilianus, eam Latinorũ eſſe totam
neque à Græcis arceſſitã.Satyras enim Gręci non
ſcripſerunt.Negari certe hoc non poteſt,Luciliũ
Satyrarum inuẽtorem, atque auctorem (nam de
Varrone nihil attinet dicere) veteris comœdiæ
poëtas Eupolin,Cratinum,Ariſtophanem,& ce-
teros ſecutum , ſe ad ſatyras ſcribendas cõtuliſſe:
quod teſtatur Hor.ipſe ſat. 4.lib. 1. Itaque verè
hoc dicere licet , ſatyram veteris comœdiæ, quæ D
ob immoderatam maledicendi licentiã lege ſub-
lata eſt,locum occupaſſe.

QVI FIT MÆCEN. VT NEMO Q. S. S.]
Quęritur hìc a doctis,quamobrem Horatius,tam
varie & inconſtanter pugnet ipſe ſecum , qui in
oda prima videatur oſtendere,ſuo quemque ſtu-
dio delectari,in eóque , ad extremum conſtantiſ-
ſimè permanere,ſpreto alieno: hic contrà perſpi-
cuè ſignificet, neminem ſua ſorte cõtentum eſſe.
Soluunt hunc nodum quidam hoc modo, vt di-
cant, hic verba fieri de hominibus laborantibus,
& in negotio & periculo verſantibus: in oda illa
autem de iis , qui otioſam & tranquillam vitam
agunt,quibúſque omnia ex animi ſententia pro-
cedunt. Quæ ſolutio mihi nullo modo probari
poteſt.Nam perſpicue in Od. 1 .ait, mercatorem,
cùm ille quidem tempeſtate aduerſa cõflictatur,
laudare otium vitæ ruſticæ , & commoratio-
nem in prædio ſuo ruſtico: vbi verò periculo de-
functus eſt,& domum ſaluus vẽnit: naufragio fa-
cto , nauem fractam reficere vt denuò nauiget. E
prætereà milites nónne in negotio & periculo
quotidie verſantur? venatores ſub cælo frigido
ceruum aut aprum ſectantes, conquieſcúntne? &
tamen neque venator teneræ vxoris memoria,
aut amore domum reuocatur:neque miles labo-
re militari,aut vitæ diſcrimine ab inſtituto dedu-
citur. Quid igitur dicendum? In omni viuendi ge
nere & ſtudio aliquid ineſt cómmodi,aliquid etiã
incommodi:aliquid voluptatis, aliquid & mole-
ſtiæ.in Oda 1.voluptatis, quam ex ſuo ſtudio ca-
piunt, duntaxat rationem ducunt, moleſtiam ad
animum non reuocant , neque ſpectant, aut ſen-
tiunt: hic ſua quiſque incommoda, ſuáſque mole-
ſtias, quibus in ſuo viuendi genere afficitur, intue
tur, & ob oculos ponit , atque in eis mentem de-
figit,neque cum commodis & voluptatibus,quas
percipit, comparat: contrà vitæ alienæ ſtudiúque
alieni commoda, & voluptates veluti decempe-
da metitur, & ponderibus quibuſdam examinat,
eáſque amplificat, & magni æſtimat. ita ſuam vi-
cem conqueritur, & deplorat, alienam condicio- F
nem admiratur, & exoptat: ſed tamen vbi ad ſe re
diit, ſi quis ei deus commutationis cum alio fa-
ciendæ poteſtatem faciat, nolit ſuam ſortem cum
quoquam commutare: ſed ſuo ſtudio, ſuóque vi-
tæ inſtituto , vel quod ratione probauit, vel ad
quod aliquo caſu tamquam vento delatus eſt, ma
gis delectetur. Prætereà hic propter inuidiam,
qui affectus pleriſque omnibus innatus eſt, ſua
condicione non ſunt contenti. Nam dum ſe quiſ-
que cum fortunatiore comparat, ſua reperit dete
riora, aliena meliora. quo fit, vt ſuæ quemque ſor
tis pœniteat, alienam expetat. Sic infrà Horat.
*Quódque aliena capella gerat,diſtentius vber,Tabe-
ſcat,neque ſe meliori* [al.*maiori*] *paup. Turba com-
paret,&c*.illic nemo ſe cum beatiore confert, ne-
que alienam felicitatem admiratur , neque alteri
inuidet. ſed contrà , ſibi quiſque præ aliis videtur
pulcher & fortunatus, ſuóque ſtudio , & ſua ſor-
te valde delectatur: atque ita nihil eſt in his duo-
bus locis diſcrepans, neque repugnans. Licet &

huc

A hoc modo hanc repugnantiæ speciem conciliare. In Od.1.lib.1.suo quisque studio delectatur, quia sua quisque actione, & sua arte gaudet, quemadmodum suum quisque artifex opus vehementer amat:hîc offenduntur homines δυσπραξίᾳ, id est, in fælici actione, seu mala negotiorũ suorum gestione, & aduersa fortuna in rebus suis gerendis. huc pertinent illa ex epist.ad Aug.lib.2. *Nauem agere ignarus nauis timet: abrotonum ægro non audet, nisi qui didicit, dare: quod medicorum est, promittunt medici, tractant fabrilia fabri.*

MÆCENAS] de Mæcenate cùm satis multa dixerimus ad Od.1.lib.1.ad illa lectorem reijcimus. hoc vnum omisimus (quod ad hunc locum non minus accommodatè dici potest) Mæcenatis cognomen fuisse, Cilnium, vt sit, C.Mæcenas Cilnius:quod docuit nuper Onufrius Panuinus.

SEV FORS] ita sine dubio legendum, & ita scriptum est tùm in exemplis excusis emendatis, tùm in codicibus calamo exaratis, non sors. Præterea quid ineptius, quàm ita loqui, *siue ratio fortem*
B *dederit, siue fors obtulerit, &c.* nunc autem cùm fors idem ferè sit, quod fortuna: sors autem præter vulgatam significationẽ, sit id, quod vel à Deo, siue à fortuna offertur: vel à ratione, & consilio datur, verbi gratia nobilitas, ignobilitas, vita priuata, vita publica: horum verborum sententia est apertissima: mirum esse neminem sua sorte esse cõtentum, siue eam sortem ratio dederit, siue Deus aliquis, aut fortuna obiecerit. Propterea autẽ, quòd parùm admodum interest inter harum litterarum ſ, & f, figuras: librariorum negligentia in optimorum scriptorum libros menda turpia irrepserunt, & *sors*, pro *fors* ab illis aliquot locis positum est: vt apud Catull.in carm.de nupt. Pelei, *vt læta gaudia mente Agnoscam, cùm te reducem sors prospera sistet*, leg. *fors prospera*. & apud. Virg.in Mœride, *quoniã sors omnia versat*, legendum *fors*. & apud M. Tull. epist.ad Attic.lib.2.. legendum. *quod fors obtulerit, id acturus videtur*: non *sors*, vt habent libri typis excusi: & oratione in Verr. de signis, legendum, *telúmque, quod cuique fors offerebat, arripuerit*, non
C *sors*. & offic.1.in versibus illis Ennianis, mendosa est vulgata lectio, *Vósne velit, an me regnare hera, quidve ferat sors.* est enim legendum, *quidve ferat Fors.* & apud Sal. in procem. bel.Iug. mendosè ita legitur *Falsò queritur de natura sua genus humanũ, quod imbecilla, atq; æui breuis sorte potius, quam virtute regatur.* est enim legẽdũ *forte*. & ita reperi scriptũ in codice perantiquo. & apud T.Liu.lib.36. sic emendandus locus: *ne paullum quidẽ dubitarũt, quin pro fide erga Romanos, quicquid fors belli tulisset, paterentur.* denique vt sic emendentur hi loci, postulat Latini sermonis vsus, idque è paucis exẽplis intelligere licet. Terentius in Phorm. *Quod fors feret, feremus, æquo animo:* Idem Hecyra, *Quia tam incommodè illis fors obtulerat aduentum meum.* Lucret.lib.5. *Quodcuique obtulerat præda fortuna, ferebat.* vbi fortuna pro nomine *fors* perspicuè positum est. Idem lib.3. *casũmque timent, quẽcunque ferat fors.* M.Tull.epist.ad Att.lib.4. *sed de illa ambulatione fors viderit, aut si quis est, qui curet, Deus.* & lib.14. *sed hæc fors viderit ea, quæ talibus in*
D *rebus plus, quam ratio, potest.* & libr. 8. *eundem, vt, quemcumque fors tulerit casum, subeam potius cum iis, qui dicũtur esse boni, quam videar a bonis dissentire.* Horat.sat.6.huius lib. *Nulla etenim mihi te fors obtulit.* idem supr.Od.9.libr.1. *Quem fors dierum cumque dabit lucro Appone.* Idem sat.1.lib.2. *Diues, inops: Romæ, seu fors ita iusserit, exsul: Quisquis erit vitæ scribã, color.* Virg.Æn.7. *Quæ fors prima dedit, sanguis nouus imbuit arma.* Sall.bell.Iug. *cetera, vti fors tulit, aliàs alia sunt, aliàs in tempestate vadosa.* T.Liu.lib.25. *quos fors obtulit, irati interfecerunt.*

DIVERSA SEQVENTEIS] id est, eos omneis, qui dissimilia, & diuersa viuendi instituta sequuntur. Plutarchus in lib. περὶ εὐθυμίας ostendit, multum valere ad animi tranquillitatem, seipsum & sua inspicere: sin minus, at certè se inferiores spectare, & non imitari vulgus hominum, qui se cum præstantioribus comparant: verbi gratia, serui, qui vincti sunt, solutos, beatos, esse prædicant: illi autem liberos: liberi, ciueis: hi rursus copiosos, & locupleteis: copiosi autem, satrapas: satrapæ, reges: reges, deos, propemodum tonare, &
E fulgurare volentes. sic Plutarch. καίτοι, καὶ τοῦτο μέγα πρὸς εὐθυμίαν ἐστι, τὸ μάλιστα μὲν αὐτὸν ἐπισκοπεῖν, καὶ τὰ καθ' ἑαυτόν· εἰ δὲ μή, τοὺς ὑποδεεστέρους ἀποθεωρεῖν, καὶ μή, καθάπερ οἱ πολλοί πρὸς τοὺς ὑπερέχοντας ἀντιπαρεξάγειν, οἷον εὐθὺς οἱ δεδεμένοι εὐδαιμονίζουσι τοὺς λελυμένους· ἐκεῖνοι δὲ τοὺς ἐλευθέρους. οἱ δ' ἐλεύθεροι, τοὺς πολίτας. οὗτοι δὲ πάλιν αὖ τοὺς πλουσίους· οἱ δὲ πλούσιοι τοὺς σατράπας. οἱ δὲ σατράπαι τοὺς βασιλεῖς· οἱ δὲ βασιλεῖς τοὺς θεούς, μονονουχὶ βροντᾶν καὶ ἀστράπτειν ἐθέλοντες. eodem pertinet illud Liuianum libr.5. *credo fortunatum matrimonium ei sororis visum, suiq; ipsam malo arbitrio, quo à proximis quisque minime anteiri vult, pœnituisse.*

FRACTVS MEMBRA] hellenismus. *fractis membris* dixisset, si Latino more loqui voluisset. Virgil.libr.4.Æneid. *Os, humerósque deo similis.* Horat.lib.1.Oda 1. *nunc viridi membra sub arbuto Stratus.*

QVID ENIM?] Iacobus Taurellus, Florentinus, Lælij Taurelli iurisconsulti clariss. frater homo in his litteris magnopere exercitatus, dicebat mihi Romæ anno superiore, hoc loco legendum sibi videri *quid ni?* non, *quid enim?* neque
F tamen vllius codicis veteris auctoritatem proferebat: nec ego eam scripturam vllo in codice manuscripto reperi. iccircò nihil mutaui, sed receptam præsertim à 14. libris veteribus cõfirmatã, retinui, cuius explicationem si quis à me requirat, dicam solere Latinos hac interrogatione vti, cùm significare volunt se rectè sentire, vel verum dicere, neque eum, quicum loquuntur, contrà dicere quicquam posse, vt intelligere licet ex illo loco epist.L.Luceij ad Cic.lib.5.epist. *Quid enim? tu solus aperta non videbis, qui propter acumen occultissima perspicis?* sic Cic.epist.sequent.ad Luceium, *Quid enim? ad amicósne confugiam?* Idem lib.2.de Finibus, *Quid enim? te ipsum dignissimũ maioribus tuis voluptasne induxit, vt adolescentulus eriperes P. Syllæ consulatum?* ibid. *Quid enim? fortémne possumus dicere eundem illum Torquatum?* ibid. *Quid enim? summus dolor plureis dies manere non potest?* sic Hor.sat.3.lib.2. *Cum laqueo vxorem interimis, ma-*

trémque

A *trémque veneno, Incolumi capite est? quid enim? neque tu hoc facis Argis, &c*, quamquam, ne mentiar, locus ille Sat. 3. mihi suspectus est, vt suo tempore dicemus. sic igitur hunc locum explico. *Militia est potior* (inquit mercator) *quid enim*? id est, quid est, quod contrà dici possit, quamobrem ita non sit? *concurritur, &c*. Quòd si quis malet legi, *quid ni*? sentẽtia erit planior. hoc modo, quidni potior sit? *πῶς γὰρ οὔ?*

CONCVRRITVR] sic Virgil. de apibus lib. 4. *Erumpunt portis: concurritur: æthere in alto Fit sonitus.*

AVT CITA MORS] sic reperi scriptum in cod. duob. Vatic. Iann. Tornes. & verò scriptura hæc concinnior est, quàm vulgata.

SVB GALLI CANTVM] ante galli cantum, vt alibi annot. sic M. Tullius pro Muræna. Seruiũ iurisconsultum alloquens, *Te gallorum, illum buccinarum cantus exsuscitat.*

CONSVLTOR] qui consulit iurisconsultum. M. Tull. eadem orat. *Vigilas tu de nocte, vt consultoribus tuis respondeas.* epist. ad August. *Roma dulce* B *diu fuit, & solenne reclusa Manè domo vigilare, &c.*

OSTIA PVLSAT] Oda. 4. lib. 1. *Pallida mors æquo pulsat pede pauperũ tabernas, Regumq́; turreis.*

ILLE, DATIS VAD.] agricola, qui cum vadimonio promisit se in iudicio staturum. Sunt autem vades, qui promittũt suo periculo se aliquem in iudicio stituros, siue caput agatur, siue pecunia: sæpius tamen, & vsitatius vades dicuntur, qui intercedunt in causa capitis. vt M. Tull. off. 3. *Damonem & Pythiam Pythagoréos ferunt, hoc animo inter se fuisse, vt, cùm eorum alteri Dionysius tyrãnus diem necis destinauisset, & is, qui morti addictus esset, paucos sibi dies commendandorum suorum causa postulauisset, vas factus sit alter eius sistendi, vt si ille non reuertisset, moriendum esset sibi ipsi.* Idem de finib. lib. 2. *Vadem te ad mortem tyranno dabis pro amico, vt Pythagoréus ille fecit Siculo tyranno?*

CETERA DE GENERE HOC] Lucretianum hemistichium, vt lib. 3. *Etiam cetera de genere hoc, cur omnia membris Ex ineunte æuo ingene-* C *rascunt, inque genuntur?* & lib. 4. *Cetera de genere hoc monstra, ac portenta loquuntur.* & lib. 5. *Cetera de genere hoc, quæ sunt portẽta peremta, Si non victa forent, quid tandem viua nocerent?*

(ADEÒ SVNT MVLTA)] hæc sunt includenda interpositionis nota.

LOQVACEM FABIVM] quasi aliud agens Fabium quendam notat, qui Pompeio deuicto, cuius parteis secutus erat, sese ad Stoicam disciplinam totum contulerat, librósque aliquot, eius scholæ sententias, & decreta continenteis, conscripserat satis verbosos.

DELASSARE] valde lassare. vt *desæuire* valde sæuire, epist. 3. lib. 1. *An tragica desæuit & ampullatur in arte?* idem sat. 3. lib. 2. *Vnus vbi effugit, matri denarrat.*

CONSVLTVS] iurisconsultus. vt epist. ad L. Flor. lib. 2. *Frater erat Romæ consulti rhetor.*

NOLINT.] sic habent omnes libri manuscripti: & ita legendum est: quod à me omissum fuerat in priore editione.

ATQVI LICET] libri aliquot manuscrip. habent *atqui*. D

BVCCAS INFLET.] id est, irascatur. nam buccas inflant, qui irascuntur: vt infrà dicemus, quod Græci φυσᾶν τὰς γνάθους, dicunt. Demost. περὶ παραπρ. καὶ διὰ τῆς ἀγορᾶς πορεύεται θοιμάτιον καθεὶς ἄχρι τῶν σφυρῶν, ἴσα βαίνων Πυθοκλεῖ, τὰς γνάθους φυσῶν. id est, & per forum ambulat veste ad talos demissa, pariter incedens atque Pythocles, & buccas inflans.

VOTIS VT PRÆB. AVREM?] eorum vota audiat? præbere idem ferè valet, quod suppeditare, παρέχειν, μέλειν, vt annot. ad Od. 13. lib. 3. *votis* autem, id est, precibus.

VT, QVI IOCVLARIA] vt qui res iocularcis, percurrit ἀπὸ κοινοῦ, vel subintell. loquitur, aut quippiam simile.

OLIM] aliquando, ποτέ.

QVAMQVAM RIDENTEM DICERE VERVM, QVID VETAT?] sat. 10. lib. 1. *ridiculum acri Fortius, & melius magnas plerumque secat res.*

CRVSTVLA] pemmata quædam ex farina E lacte, caseo, oleo, melle, & similibus cõfecta. Sat. 4. lib. 2. *Sunt, quorum ingenium noua tantùm, crustula promit.* Obseruandum est, quod docet Seruius ad illum Virgilij versum Georg. 3. *Concrescũt subitò currenti in flumine crustæ*, crustam genere fæmineo lapidis, aut ligni, aut aquæ cõglaciatę partẽ significare: crustũ genere neutro, partẽ panis, aut placentæ, aut cuiusuis rei ad vescendum aptæ, factæ've. vbi profert ille hunc locum Horatij: & illum Iuuenalis, *Nos colaphum incutimus lambenti crustula seruo.* sunt autem hoc modo alliciẽdi pueri, & auditores, vt discere atque audire velint. Nõ admodum dissimile est illud Lucretij lib. 4. *Nam veluti, pueris absinthia tetra medentes Cùm dare conantur, prius oras pocula circum Contingunt mellis dulci, flauóque liquore, Vt puerorum ætas improuida ludificetur Labrorum tenus: intereà perpotet amarum Absinthi laticem, deceptáque non capiatur, Sed potius tali tactu recreata valescat: Sic ego, &c.* Sic Plato libr. 7. de rep. non vult pueros ad disciplinas vi adigi, sed ludenteis inuitari, vt appareat, F ad quod disciplinæ genus quisque sit aptus natura: atque in eisdem retineri, proptereà quòd nulla disciplina cum vi coniuncta stabilis in animo permaneat. verba Platonis sunt hæc: μὴ τοίνυν βίᾳ, εἶπον, ὦ ἄριστε, τοὺς παῖδας ἐν τοῖς μαθήμασιν, ἀλλὰ παίζοντας τρέφε, ἵνα καὶ μᾶλλον οἷός τ' ᾖς καθορᾶν ἐφ' ὃ ἕκαστος πέφυκεν.

ELEMENTA] epist. 1. lib. 1. *Restat vt his ego me ipse regam, solérque elementis.*

SED TAMEN AMOTO] quia longam interposuerat παρένθεσιν, mutata orationis institutæ forma, vt fit in hyperbatis, redit ad institutum, his vocibus duabus vsurpatis, *Sed tamen*: quibus solent vti Latini cum sententiam verbis ab ea alienis interpositis, quasi interruptam, repetere, ac reuocare volunt. sic M. Tull. lib. accus. in Verr. 3. *Atque hoc ego plus oneris subeo, quàm qui ceteros accusarunt (si onus est id appellandum, quod cum lætitia feras ac voluptate) Verumtamen hoc ego amplius suscepi, quam ceteri, &c.*

SERIA] seria dicta sunt quasi sine risu. Nonius.

ILLE

A ILLE, GRAVEM DVRO, &c.] agricola, γεώργιος.

TERRAM QVI VERTIT AR.] sic loquitur Virg. Georg. 1. *quo sidere terram Vertere Mæcenas, &c.*

PERFIDVS HIC CAVPO] caupones, seu copones, malignos appellat Sat. 5. huius libr. *Differtum nautis, cauponibus atque malignis.*

MILESQVE] supra, *Miles ait multo iam fractus membra labore.*

NAVTÆQVE PER OMNE AVD. M. Q. C.] epist. 1. *Impiger extremos curris mercator ad Indos Per mare pauperiem fugiens, &c.*

AVDACES] Od. 3. lib. 1. *Illi robur & æs triplex Circa pectus erat, &c.*

CVRRVNT] nauigant. vt Od. 28. lib. 1. *licebit, Iniecto ter puluere, curras.* ex quo cursus pro nauigatione sumitur: vt Od. 6. lib. 1. *Nec cursus duplicis per mare Vlyssei.* & Od. 34. eiusd. lib. *nunc retrorsum Vela dare, atque iterare cursus Cogor relictos.*

HAC MENTE LABOREM S. F.] hi B omnes aiunt sese eo animo, & consilio, intereà dum integris suot viribus, & dum viget ætas, laborem perferre, ac perpeti, vt senes otiosam, & tranquillam vitam traducere queant, rebus omnibus ad victum, cultúmque necessariis collectis, & cōparatis.

CONGESTA CIBARIA] infrà ead. Sat. *congestis vndique saccis Indormis inhians.*

SICVT PARVVLA, &c.] aiunt ij omnes, qui in re facienda occupati sunt, se formicæ exemplo, vt quærant, & coogerent opes, admoneri.

MAGNI FORMICA LABORIS] Theocritus ἐγκωμ. πτολεμ. ostendere volens, Ptolemæi diuitias non asseruari ab eo domi conditas, ac sub terra defossas, sed ad liberalitatem, ac munificentiam conferri, dissimilitudine vtitur formicarum, his verbis, Οὐ μὰν ἀχρεῖος γε δόμῳ ἐνὶ πίονι χρυσὸς, Μυρμάκων ἅτε πλοῦτος ἀεὶ κέχυται μογεόντων, Ἀλλὰ πολλοὶ μὲν ἔχοντι θεῶν ἐρικυδέες οἶκοι, &c. Virg. Æneid. 4. *Ac velut ingentem formicæ farris aceruum Cùm populant hiemis memores, tectóque reponunt, &c.* Est autē hic venusta antithesis, *paruula, magni laboris.* sic Virg. C Geor. 4. *Ingētes animos angusto in corpore versant.*

QVÆ SIMVL] simul atque, cum primùm. nēpe mense Ianuar. brumam enim describit. Sunt autem nunc Horatij verba.

CONTRISTAT] tralatio à re animata ad inanimam, λυπεῖ. vtitur eo verbo Cœlius ad Cic. lib. 8. epist. *Contristauit hæc sententia Balbum Cornelium.* & Virg. Georg. 3. *aut vnde nigerrimus Auster Nascitur, & pluuio contristat frigore cælum.* idem lib. 10. Æneid. *Ille sitim, morbósque ferēs mortalibus ægris Nascitur: & læuo contristat lumine cælum.*

AQVARIVS] Virg. lib. 3. Georg. *cum frigidus olim Iam cadit, extremóque irrorat Aquarius anno.* Aquarium autem sol ingreditur mense Ianuario.

PROREPIT] foras repit. nam *pro* in compositione interdum foris, seu foras, & palàm significat, vt in his procurro, produco, prodeo, prodoceo, & similibus.

SAPIENS] sic restitui ex codic. antiquis, Vatic. Rainut. Tornes. Nicot. Russar. significat autem sapientis esse bonis partis vti: contrà insipientis parcere, vt sacris. sic suprà Od. 11. *sapias: vina liques.* & Od. 7. eiusd. *sic tu sapiens finire memento Tristitiam, vitæq́ labores, Molli, Plance, mero,* D

DEMOVEAT LVCRO] sic curauimus excudendum, quòd ita scriptum reperimus in libris manu scriptis, Vatic. Iannoct. Torn. cùm in vulgatis legatur *dimoueat*, planè mendosè: vt apud M. Tull. quamplurimis locis. *demoueat lucro* autem dictum pro demoueat de lucro: vt *propugnat nugis.* cum his autem Horatianis valdè mihi cōgruere videtur illa Varronis Eumenidib. *denique auarus Qui sanus? cui sit o terrarum traditus orbis, Furando tamen, & morbo stimulatus eodem Ex sese ipse aliquid quærat, cogátque peculi.*

NEQVE HIEMS, IGNIS, M. F.] sic epist. 1. lib. 1. *curris mercator ad Indos Per mare, pauperiem fugiens: per saxa, per ignes.*

DVM NE SIT TE. D.] nullum laborem recusas, nullum periculum reformidas, dummodo id assequaris, ne quis alter te ditior sit. E

FVRTIM DEFOSSA] sic dixit, *defossa terra*, vt Virg. Georg. 3. *defossis specubus. Ipsi in defossis specubus secura sub alta Otia agunt terra*: alioqui vsitatius dicimus aurum, siue quid aliud, defodere in terram, aut sub terra. Lucret. lib. 5. *nec sciebat ferro molirier arua, Nec noua defodere in terram virgulta.* Idem ibid. *Et noua defodere in terrā virgulta per agros.* M. Tull. de diuinat. 3. *respondit coniector, thesaurum defossum esse sub lecto.* Asinius Pollio ad Cicer. lib. epist. 10. *deinde abstractum defodit in ludo, & viuū combussit.* Hor. epist. ad Numic. *Defodiet, condétque nitentia.* Virgil. lib. 10. Æn. *iacent penitus defossa talenta Celati argēti.* Plaut. in Mostell. *hospes hic me necauit, isq́ me defodit insepultum.*

TIMIDVM] vel timentem vti, vt epist. ad Pisones. *Quærit, & inuentis miser abstinet, ac timet vti*: vel timentem à furibus & seruis fugitiuis ac furacibus, vt infrà ead. sat. *An vigilare metu exanimem, noctesq́ diésque Formidare malos fures, &c.*

QVÒD SI COMMINVAS] at si pōdus istud auri, & argenti minnas, redigatur ad assem, dices. F in quibusdam codicibus scriptum est *Quod*, sine accentu: quam scripturam non improbo, & ea fortasse melior est. Omnino in vetustis codicibus nō ferè solet hæc, quæ fit per accentus, distinctio obseruari. Quare quòd ad libros veteres attinet, vtro uis modo legere licet.

AT NI ID FIT] respondet Hor. at si aurum tuum non minuitur, si non insumitur in res necessarias, quid est quòd aceruus auri, quantumuis altè exstructus, tantopere sit admirandus?

QVID HABET PVLCHRI] tale est illud Od. 2. lib. 2. *Nullus argento color est auaris Abdito terris, &c.*

NON TVVS HOC CAPIAT.] sic scriptum reperi in antiquis codicibus Vaticanis, Iannoctij, Tornes. Nicot. Cleric. Russardinis, ceteris. sententia autem horum verborum est. etiam si centum frumenti medimnorum millia in tua area trita fuerint, tuus venter ne pilo quidem plus accipiet, quàm meus. *hoc*, accipiendum δεικτικῶς, ver

bi

A bi gratia, pilo, & similib. quod quidam non intelligentes, reposuerunt *hinc*. alij *hoc* interpretantur propter hoc: sed minus rectè.

RETICVLVM PANIS] reticulum hoc loco sacculi genus est, retis in modum factum.

VENALEIS INTER] inter seruos venaleis, seu venalitios.

VEL DIC QVID REF. INT. N.] id est, vel dic, quid intersit, si eius personam spectes, qui vitæ suæ modum, naturæ finibus circumscribat, ac terminet, vtrùm centum agri iugera, an mille aret.

AT SVAVE EST EX M.] dices tu auare. *tollere* autem, id est, sumere: vt epist. 7. lib. 1. *parte, vel tolleret omneis.*

CVMERIS] vasis fictilibus, aut vimineis, in quibus condebant frumentum. epist. 5. lib. 1. *Forte per angustam tenuis vulpecula rimam Repserat in cumeram frumenti.* κοφίνας appellant Græci.

LIQVIDI VRNA] aquæ vrna, liquoris vrna. ὑγρῦ, vt loquũtur Græci. quod annot. P. Victorius. Var. lect. lib. 23. cap. 20.

B MALLEM] quinque libri manuscr. habent *malim*. alij, vt vulgati, *mallem*.

EÒ FIT, PLANIOR VT SIQVOS, &c.] id est, ob id: vel ex eo fit, vt siquos vberior aquæ copia, quàm par sit, delectet, & iccirco malint è flumine bibere, quàm ex fonte, Aufidus rapidus sæpe eos vnà cum ripa abreptos auferat. allegoria est, per quam significat, sæpe euenire, vt, qui mediocribus facultatibus non contenti ampliores desiderant, in maximas calamitates incidant, aut interitum sibi & pestem arcessant. Mendose autem, meo iudicio, nonnulli libri manusc. habent *delectet copia cornu*: quam scripturam tamen vir doctissimus Adrian. Turnebus obseruatione & commendatione dignam iudicauit. mihi quidem non æquè probatur vt altera, quam secutus sum: quæque reperitur in decem & amplius libris antiquissimis, & calamo exaratis. Quòd si cui tamen illa probabitur magis, vt varia sunt hominum palata, ego eam longe aliter, quam ille, ex- C plicabo. Sic enim ille. *Copia cornu plenior, est copia, quæ cornu abundantiore, & bonis opulentiore, refertioréque est.* Ego autem sic: *Copia cornu plenior*, est copia, quæ plenior, & refertior est ipso copiæ cornu, ipso Amaltheæ capræ cornu, quod tamẽ erat bonis omnibus refertissimum. per eum igitur, quem copia cornu plenior delectet, intelligemus significari hominem inexplebilem atque insatiabilem, & qui non sit contentus copiis vsitatis, & aliquando auditis, & tamen ingentibus & amplissi. sed qui cõcupiscat opes amplitudinem ipsam & vbertatem rerum omnium & copiam superanteis.

AVFIDVS ACER] rapidus. Aufidus Apuliæ fluuius. sup. Od. 9. lib. 4. *Longè sonantem natus ad Aufidum.*

QVANTO EST OPVS] quidam libri veter. habent, *quantum est opus.*

IS NEQVE LIMO TVRB. H. A.] huius loci hæc sententia est. qui tantulum desiderat, quantum satis est, id est, quantum naturæ necessitas postulat, is hoc assequitur, quòd neque D turbidam haurit aquam: qualis est ea, quæ è riuulo arido petitur: neque fluuij impetu abreptus interit: quod periculum impendet iis, qui è fluuio, aut torrente: quàm è fonte, aquam petere sitientes malunt.

NEQVE VITAM AMITTIT] amittere vitam etiam Plautus dixit Asinar. *Cur ergo minitaris tibi te vitam esse amissurum?* & M. Tull. pro Rosc. Amer. *an insutus in culeum per summum dedecus vitam amittere.*

CVPIDINE FALSO] vitiosa cupiditate. vide Od. 16. lib. 2. ibi, *aut Cupido Sordidus aufert.* quẽ locum profert Seruius ad illum Virgilii libro 5. Æneid. *Centauro inuehitur magna.* vbi ait genus plerunque confundi aut metri, aut hiatus causa: quasi verò non potuerit, si non in Oda illa 16. at certè in hac Sat. scribere *Cupidine falsa.*

QVIA TANTI, QVANTVM H. S.] Plutarch. in lib. περὶ φιλοπλουτίας, hanc vulgi in re faciẽda omne studium, omnémque operam suam ponentis vocem commemorat, κέρδαινε, καὶ φείδου, καὶ E τοσούτου νόμιζε σαυτὸν ἄξιον, ὅσον ἂν ἔχῃς, id est, fac quæstum, & parce, & tanti te futurum, quantum habeas, puta.

IVBEAS MISERVM ESSE LIB.] æquo animo ferre miseriam suam.

QVATENVS ID FACIT] id est, vsque ad quem locum id facit, vsque eò sit miser libenter. Quidam legunt *quatinus*, id est, quoniam, quibus assentior, eadémque erit sententia: nempe iubeas eum æquo animo ferre miseriam suam, quoniam per totam vitam studio lucri incumbat, nequevmquam bonis quæsitis vtatur fruatur. Lucret. lib. 3. *Quatinus est vnum inter se, coniunctáque res est.* & Od. 24. libr. 3. *quatinus (heu nefas) Virtutem incolumem odimus.* potest & ita explicari, iube eum miserum esse, quatenus, seu quatinus id libenter facit: mutata distinctione. sed malo illo modo.

VT QVIDAM MEMORATVR ATH.] Timonẽ μισάνθρωπον significari putant, qui hominum generi bellũ indixerat, omneisque omnis ætatis, ordi- F nis, & fortunæ homines odisse animum induxerat.

ME SIBILAT, AT MIHI PLAVDO, &c.] quasi res geratur in scena. nam populus histrionem exsibilabat, si paululum se extra numerum mouisset, aut si versus pronuntiatus esset vna syllaba breuior, vt scribit M. Tull. Parad. Sibilis etiam excipiebantur homines potentes inuidiosi, & populo offensi: gratiosi contrà plausu, & clamoribus secundis. M. Tull. ad Att. lib. 2. *populi sensus maximè in theatro & spectaculis perspectus est. nam gladiatoribus, quà dominus, quà aduocati, sibilis consciſsi.* idem pro Sextio, *Quid ego nunc dicã, quibus viris, aut cui generi ciuiũ maximè applaudatur? neminem vestrũm fallit. sit hoc sanè leue: quod nõ ita est. quoniam optimo cuique impertitur: sed si est leue, homini graui leue est: ei verò, qui pendet a rebus leuissimis, qui rumore, & (vt ipsi loquuntur) fauore populi tenetur, & ducitur, plausum, immortalitatem: sibilum, mortem videri necesse est.*

TANTA

A TANTALVS A LABRIS S. F.] hoc supplicio plecti Tantalum facit Homerus ὀδυσ. λ. sub persona Vlyssis, ea, quæ apud inferos viderat, Alcinoo narrantis: his verbis, Καὶ μὴν Τάνταλον εἰσεῖδον χαλέπ' ἄλγε' ἔχοντα, Ἑστεῶτ' ἐν λίμνῃ. ἡ δὲ προσέπλαζε γενείῳ. Στεῦτο δὲ διψάων, πιέειν δ' οὐκ εἶχεν ἑλέσθαι, Ὁσσάκι γὰρ κύψει' ὁ γέρων πιέειν μενεαίνων. Τοσσάχ' ὕδωρ ἀπολέσκετ' ἀναβροχέν, ἀμφὶ δὲ ποσσὶ Γαῖα μέλαινα φάνεσκε, καταζήνασκε δὲ δαίμων. Δένδρεα δ' ὑψιπέτηλα κατακρῆθεν χέε καρπόν, Ὄχναι, καὶ ῥοιαὶ καὶ μηλέαι ἀγλαόκαρποι, Συκαῖ τε γλυκεραὶ, καὶ ἐλαῖαι τηλεθόωσαι. Τῶν ὁπότ' ἰθύσει' ὁ γέρων ἐπὶ χερσὶ μάσασθαι, Τὰς δ' ἄνεμος ῥίπτασκε ποτὶ νέφεα σκιόεντα. Et Tantalum vidi graueis dolores perferentem: Stantem in palude. hæc autem mentum attingebat. At ille stabat sitiens. sed potum sumere non poterat. Quoties enim sese senex capite demisso inflectebat, seu incuruabat, bibere cupiens: toties aqua resorpta p.:ribat, & circum pedes terra nigra apparebat. Deus enim eam aridam reddebat. Arbores autem altæ in eius caput fructum deferebant, pirus, malus Punicæ, pomus, & ficus, & oleæ vi-

B rides: Quas cùm se erigens senex tangere volebat: eas arbores, earumque fructus ventus ad nubeis vmbrosas dissipabat. Sed Pindarus, & Euripides, & Lucretius inter se consenrientes de Tantali pœna, ab Homero dissentiunt. Volunt enim hi tres poëtæ, saxum ei impendēte, cuius casum semper extimescens, omni animi alacritate spoliatur. verba Pindari sunt hæc Olymp. ὠδ. α. εἰ δὲ δή τιν' ἄνδρα θνατὸν Ὀλύμπου σκοποὶ ἐτίμασαν, ἦν Τάνταλος οὗτος. ἀλλὰ γὰρ καταπέψαι μέγαν ὄλβον οὐκ ἐδυνάσθη. κόρῳ δ' ἕλεν ἄταν ὑπέροπλον, τάν οἱ πατὴρ ὑπερκρέμασε καρτερὸν αὐτῷ λίθον, τὸν αἰεὶ μενοινῶν κεφαλᾶς βαλεῖν, εὐφροσύνας ἀλᾶται. id est, Si quem autem virum mortalem Olympi custodes honorarunt, hic fuit Tantalus. Verùm concoqnere magnam beatitudinem non potuit. ex satietate magnum detrimentum accepit: quoniam Iupiter asperum & granem lapidem eius capiti imminere voluit: quem semper cupiens longè à capite depellere, omni animi iucunditate pri-

C uatur. Enripid. in Oreste, ὁ γὰρ μακάριος, κοὐκ ὀνειδίζω τύχας, Διὸς πεφυκώς, ὥς λέγουσι, Τάνταλος, Κορυφῆς ὑπερτέλλοντα δειμαίνων πέτρον, Ἀέρι ποτᾶται, καὶ τίνει ταύτην δίκην. id est, Beatus enim ille (neque tamen ei suā fortunam maledicti loco obiicio) à Ioue natus, vt aiunt, Tantalus, capiti imminens saxum borrens in aëre volat, & has persoluit pœnas. Lucretius libro 3. *Nec miser impendens magnum timet aere saxum Tantalus (vt fama est) cassa formidine torpens: Sed magis in vita diuûm metus vrget inanis Mortaleis, casumq́, timent, quem cuique ferat fors.* Causam autem, cur supplicio affectus sit, hanc fuisse narrat Pindarus, quòd, cùm Deorum epulis, & cōuiuiis interesse iussus esset, in eorumque cœtu, & concilio quoridie versaretur, magna illa, & insolita Deorum liberalitate, & beneuolentia intemperanter vsus, nectar, ambrosiamque furatus sit, æqualibusque, atque amicis suis impertiuerit: & ita Homeri interp. Euripides verò aliam affert, nempe quòd linguam habuerit incontinentem, turpissimum (inquit) morbum. alij, quòd canem illum templi custodem à Pandareo Milesio furto sublatum, atque apud se depositum, vidisse se iuratus negarit, periurioque sese commaculauerit. At Horatius de pœna sequitur Homerū, tùm

D bîc, tùm Od. vltima epod. *Optat quietem Pelopis infidus pater Egens benigne Tantalus semper dapis.* Quamquam non defuerunt, qui versus illos Homeri, quos suprà protuli, subditos, & adulterinos esse dixerint: in quibus est Aristarchus. Extat politissimum in libris epigrammatum Græcorum epigramma de Tantalo: quod de pœna cum Homero concinit, de culpa cum Euripide Οὗτος ὁ πρὶν μακάρεσσι συνέστιος, οὗτος ὁ νηδὺν Πολλάκι νεκταρέου πλησάμενος πόματος, Νῦν λιβάδος θνητῆς ἱμείρεται· ἡ φθονερὰ δὲ Κρᾶσις ἀεὶ χείλευς ἐστὶ ταπεινοτέρη. Πῖνε, λέγει τὸ τόρευμα, καὶ Ὄργια μάνθανε σιγῆς. Οἱ γλώσσῃ προπετεῖς τοῦτο κολαζόμεθα. Quorum versuum hæc ferè sententia est: iste, qui antea fuit Deorum contubernalis & domesticus: iste, qui sępe ventrem nectare expleuit: Nunc potum mortalem exoptat: sed potus inuidus semper labro eius humilior est: Bibe, inquit sculptura, & mysteria silenuj perdisce. Nos, qui lingua præcipites sumus, hac pœna afficimut. Huc pertinet ille Lucilij versus, *Tantalus, qui pœnas ob facta nefantia luit.* Superioribus con-

E sentanea ferè de Tantalo scribit Athen. lib. 7. locum duntaxat indicabo, φιλόσοφοι δὲ οἱ παντοι καὶ τὸν ἀρχαῖον φασὶ χεῖλος πεπονθέναι, &c. qui locus non longè abest à principio. ordo autem horum verborum hic est: Tantalus sitiens captat flumina à labris fugientia.

MVTATO NOM. DE TE FAB. NARR.] quia detracto nomine hæc fabula in te, & in omneis auaros quadrat, & conuenit. Quemadmodum enim Tantalus bonis præsentibus vti nō potest, & in omnium rerum copia, esurit, sitit, eget: ita & tu omnibus rebus ad victū, cultumque necessariis abundans, nihilo magis iis vteris, quàm si egentissimus esses. Sic Teles lib. περὶ συγκρίσεως πλούτου καὶ πενίας, Tantali fabulam ad ingeniū auari accommodat, his verbis, καὶ ὥσπερ ὁ Τάνταλος ἐν λίμνῃ ἑστηκὼς, κατὰ κρατὸς δὲ καρποί: ἀλλ' ὁπότε πίνειν ἢ κύπτει ὁ γέρων, πιεῖν ἢ τῶν καρπῶν ἅψασθαι: ἡ μὲν λίμνη ξηρὰ ἐγίνετο τοὺς δ' ἄνεμος ῥίπτασκε ποτὶ νέφεα σκιόεντα:

F οὕτως ἐνίοις ἡ ἀνελευθερία καὶ δυσελπιστία καὶ τὸν οἶνον καὶ τὸν σῖτον, καὶ τὴν ὀπώραν ῥιπτάσκει ὡς ποτὶ νέφεα, ἀλλὰ ἃ μὲν εἰς τὴν ἀγορὰν, ἃ δὲ εἰς τὸ καπηλεῖον: καὶ ἐπιθυμοῦντες οὐδενὸς γεύονται, &c. id est, & qnemadmodnm Tantalus in palude stat, in caput autem fructus dependent. sed cum sese erigebat, aut demittebat senex, vt biberet, aut fructus tangeret: palus quidem arescebat: fructus autem ventus in nubeis dispergebat ac dissipabat: sic nonnullorum illiberalitas & diffidentia, ac despetatio vinum, frumentum, fructuum genera omnia disiicit ac dispergit nō in nubeis, sed alia quidem in forum, alia in cauponam: & quamuis cupiditate & desiderio afficiantur, nihil tamen eatum rerum gustant, &c.

INHIANS] semper cupiens, etiam si tot rebus abundes. sat. 5. lib. 2. *corunum deludet hiantem.*

ET TANQVAM PARC. S.] impellit te immensa cupiditas, atque auaritia, vt tot, ac tantis bonorum aceruis parcas tanquam sacris: aut, vt iis ita delecteris, vt inani pictura. vsum bonorum partorum semper commendat, & suadet Horatius. ver-

A bi gratia, epist. 2. libro 2. *Vtar, & ex modico, quantum res poscet, aceruo Tollam, &c.* Sic Cornelius Gallus. *Quid mihi diuitiæ: quarum si demeris vsum, Quamuis largus opum, semper egenus ero. Immò etiā pœna est partis incūbere rebus, Quas cùm possideas est violare nefas. Non aliter sitiens vicinas Tantalus vndas Captat, & appositis abstinet ora cibis.* sic sat. 3. lib. 2. *Qui nūmos aurumq; recondit nesciens vti Compositis, metuensq; velut contingere sacrū?* & sat. 4. huius lib. *ne quid summa deperdat, metuens.*

Avt pictis] quidam libri veteres habent, *& pictis*: al. *ac pictis.*

Nescis qvò val. n. q. p. vsvm?] legendum cum interrogatione, & *quò valeat*, non *quid valeat*. sic enim habent lib. manuscrip. Vat. 2. Facr. Torn. Nicot. Russard. *quò* autem, id est, ad quam rem, vel ad quem vsum.

Adde, Qvæis hvm. s. d.] id est, adde ea, quibus sibi negatis humana natura sit dolitura: vel ita, adde ea, quibus natura humana sine dolore, & interitu carere non possit: videlicet quæ sunt necessaria. Plato lib. octauo de rep. necessa-

B rias quasdam cupiditates ponit, easque ita definit: ἃς οὐκ ἂν οἷοί τ' εἶμεν ἀποτρέψαι, καὶ ὅσαι ἀποτελούμεναι ὠφελοῦσιν ἡμᾶς, Τούτων γὰρ ἀμφοτέρων ἐφίεσθαι ἡμῶν τῇ φύσει ἀνάγκη, id est, quas nulla ratione propulsare possimus: & quæcumque, cum explentur, uobis prosunt. Nam has res vtrasque concupiscere, nostræ naturæ necessarium est. Atque Epicurus quidem ita propemodum, vt Plato, partiebatur cupiditates, vt scribit M. Tull. lib. primo de finibus. *Nam vnum genus ponebat earum cupiditatum, quæ essent & naturales, & necessariæ: alterum, quæ naturales essent, nec tamen necessariæ: tertium, quæ nec naturales, nec necessariæ: quarum ea ratio est, vt necessariæ nec opera multa, nec impensa expleantur. ne naturales quidem multa desiderant, propterea quòd ipsa natura diuitias, quibus cōtenta est, & parabiles, & terminatas habet. Inanium autē cupiditatum nec modus vllus, nec finis inueniri potest.*

Malos fvres] *malos*, est epithetum perpetuum, non discretionis. vt sat. 6. huius lib. *mala lustra*. & sat. 3. lib. 2. *ambitione mala.*

C Ne te compilent] ne tua furentur. *compilare* (inquit Festus) *est cogere* in vnum, & condere, ex quo furari. Marc. Tull. lib. de orat. 2. *Cùm C. Fabricio P. Cornelius, homo, vt existimabatur, auarus & furax, sed egregie fortis, & bonus Imperator, gratias ageret, quòd se homo inimicus consulem fecisset, bello præsertim magno, & graui: Nihil est, quòd mihi gratias agas (inquit) si malui compilari, quàm venire.* Idem 1. lib. accus. *quasi vero id cupiditate defendendæ nobilitatis, aut studio partium fecerit, ac non apertissimè Consulem, exercitum, prouinciámque compilarit.* Horat. vltimo huius saty. versu. *ne me Crispini scrinia Lippi Compilasse putes.*

Fvgientes] si fugientes cohæreat cum superioribus illis nominibus, malos fures, erit accusandi casus: sin cum verbo *compilent*, recti casus, & numeri multitud.

Hoc ivvat?] hoc delectat? vt suprà annot. ad Odam 2. epod.

Horvm Semper ego op.] ego quidem his bonis semper carere potius, quàm ea habere velim. *pauperrimus bonorum* autem, sic dixit, vt sat. 3. lib. 2. *Pauper Opimius argenti positi intus, & auri. Optarim* autem habent libri fere omnes veteres: perpauci *optarem.* D

Condolvit] doluit. nam condolere pro eo, quod Græcis est συναλγεῖν, aut συμπάσχειν, non est Latinum. M. Tull. Tuscul. 1. *nos, si pes condoluit, si dens: sed fac totum dolere corpus, ferre non possumus.*

Tentatvm frigore] sic alibi, *tentari morbo*, vt epist. ad Numicium. *Si latus, aut renes morbo tentantur acuto.* sic & M. Tull. lib. 4. Tuscul. *animi valentes morbo tentari non possunt, corpora possunt.* frigus hoc loco propriè positum: alias pro morte translatè, vt sat. 1. lib. 2. *& maiorum ne quis amicus Frigore te feriat.*

Lecto te afflixit] afflixit reperi scriptum in codic. calamo exaratis, Iannoct. Facr. Torn. duob. Vatic. Raïnut. Card. Clericano, Nicotianis, Russardinis, ceteris, vt de huius scripturæ veritate non sit dubitandum, valdéque contem- E nam quorundam simiorum κακοζηλίας, qui, vt aliquid sapere videantur, contendunt tamen hic vulgatam lectionem esse retinendam. affligere autem est ad terram deiicere, de quo verbo vide annot. ad illum locum, *Atque affligit humo diuinæ particulam auræ*, sat. 2. lib. 2. Præterea nomen, *casus*, quod antecedit, hanc lectionem confirmat. Sic enim M. Tull. loquitur epist. ad Dolab. lib. 9. *Vel meo ipsius interitu mallem litteras meas desiderares, quàm eo casu, quo sum grauissimè afflictus.* Idem in Timæo. *Postremò ne quis morbus eum possit, aut senectus affligere, &c.* Adde quòd affligere lecto, id est, ad lectum, sic dictum ab Horat. vt ab Eurip. Oreste, πόσον χρόνον δὲ δεμνίοις πέπτωχ' ὅδε. Id est, quampridem iste ad lectum afflictus est? seu, vt propius accedam ad vim verbi Græci, ad lectum décidit? vel vno verbo, decubuit?

Habes, qvi Assid. fom. p r.] hæc sunt accipienda εἰρωνικῶς, & sine interrogatione legēda. Nam paucis pòst negat hoc ita esse.

Vt te Svscitet] iacentem, & afflictum F erigat. sententia hæc est: vt medicus ille ab vxore, aut aliquo tuorum arcessitus te morbo affectum, atque afflictum excitet, id est, sanum faciat, recreet.

Et reddat natis, car.] quibus te propemodum morbus ademerat.

Non vxor sal.] tollit, ac remouet, quod paullo antè dissimulanter concesserat. ne vxor quidem, & filius, quibus carissimus esse debebas, te saluere volunt, tibiue salutem exoptāt. Ex quo collige, auarum omnibus esse odiosum atque inuisum. Nam qui patrem colit, qui vxorem & liberos amat, iisque vicissim carus est, eum credibile est etiam alienis amicum futurum. Qui verò neque amat coniunctissima capita, neq; ab iis amatur: neque eum cuiquam, neque ei quemquā carum esse posse probabile est. Nonnulli libri habent, *Non vxor te vult saluum.*

Argento post omnia ponas] perspicuè

A spicuè verbum compositum *postponas* diuisit.

QVEM NON MER. AM.] quia pecuniam rebus omnibus anteponas.

RETINERE VELIS, SERVAREQVE AM.] retinere & seruare amicos, id est, in amicitia, & perpetua erga te beneuolentia cõtinere. sic loquitur sat. 3. eiusd. lib. *Hæc res & iungit, iunctos & seruat amicos*. & epist. ad Numic. quę est ordine 6. *Solaq; quæ possit facere & seruare beatum, &c.*

VT SI QVIS ASELLVM, &c.] quod est, indocilē docere, aut aliquid alteri suadere, quod ille nunquam sit facturus. Asinus enim suapte natura tardus est, atque ad cursum ferè ineptus: itaque frenati non solet. inde natus est iocus ille apud Aristoph. in auibus ὄνος ὄρνις, id est, asinus auis. & prouerbium illud, ὄνος κάλης, id est, asinus equus ad equitem vehendum aptus: quod vsurpauit M. Tullius in epist. 15. lib. 10. epist. ad Atticum, vt quidem legendum censet Simeo Bosius. Nam vbi vulgò quidem legitur Scytha ὄνον, ego autem, obscura quædam, & cæca scripturæ veteris vestigia secutus, reposuetam, ἐνίκαστοι νοῦν, ille partim coniectura ductus, partim à vestigiis scripturæ veteris B non longè recedens, legendum censet, habes κάλητα ὄνον, id est, habes equum, quo veharis, tardũ tanquam asinũ: vel habes asinum quo vehi possis, & qui tibi sit equi ephippiati loco: quib. verbis significat fortasse, Atticum tardum esse ad discessum: vel lentè de discessu deliberare: vel tardè esse discessurum: vel moras omneis, quib. tardetur eius discessus, nectere atque excogitare. *campo* auté hoc loco excudendum curaui libros ferè omneis veteres secutus. Cohæret enim cum verbo currere: quod quamuis motum significet, motus non est tamen à campo in alium locum, sed in campo motus omnis consumitur.

DENIQVE SIT FINIS QVÆRENDI] tẽpus enim est quærendi, tempus vtendi ac fruendi quæsitis, vt suprà eadem Sat. *& illis vtitur antè Quæsitis*. sic epistola ad Lollium lib. 1. *certum voto pete finem*. & Sat. 6. lib. 2. *nihil amplius oro, Maia nate, nisi vt propria hæc mihi munera faxis*. Theo- C gnis homo alioqui in ferenda paupertate mollissimus, infinitum quærendi studium acriter insectatur, & magnopere reprehendit, atque improbat his versibus, Πλούτου δ' οὐδὲν τέρμα πεφασμένον ἀνθρώποισιν· Οἳ γὰρ νῦν ἡμῶν πλεῖστον ἔχουσι βίον, Διπλάσιον σπεύδουσι. τίς ἂν κορέσειεν ἅπαντας, Χρήματα τοῖς θνητοῖς γίνεται ἀφροσύνη. quamquam Aristoteles primo libro de rep. hos versus Soloni ascribit. eorum autem versuum hæc propemodum sententia est. Diuitiarum autem nullus certus est hominibus terminus: Nam qui nunc ex nobis plurimas iucundè viuendi facultates habent, ij duplo tantas parare student. quis omneis satiare queat? Planè pecunia hominibus amentia est.

CVMQVE HABEAS PLVS, &c.] sic omnes ferè habent libri manu scr. sententia perbona. hoc enim significat. & cùm habeas plus, quàm antè habebas, pauperiẽ met. min. Si quis tamen malet, *quoq; habeas plus, &c.* quomodo & Muretus, & nos olim edideram', non improbabo. sed pfectò hæc scriptura, est tutior: & fortasse elegantior.

NEC FACIAS] libri aliquot manu scr. habent, *ne facias, &c.* D

VMIDIVS] sic scriptum est in omnibus ferè lib. manu scr. in vno tantùm *Vmmidius*. in vno & altero, *Fusidius*. in vulg. *Vnidius*.

DIVES, VT METIR. N.] ita diues, vt metiretur nummos, non numeraret. multitudinem numeramus: magnitudinem, eaque, quæ ita minuta sunt, vt numerari vix possint, qualia sunt legumina, fruges, bacæ arborũ, & similia, quæ aceruatim congerimus, metimur: res, quæ pondere constant, pendimus. tantæ igitur erant huius diuitiæ, vt essent innumerabiles, essetque necesse ei, qui æstimare vellet, modiis nummorum aceruos metiri. Quòd autem reperitur apud M. Tull. & alios, *magnus frumenti, vini, & similium numerus*, id ita accipiendum est: quasi dicerent, magnus modiorum frumenti, & magnus amphorarum, similiumque vasorum vini numerus. cum hoc loco congruit ille Satyr. 5. lib. 2. *vnde Diuitias, æris ruam dic augur aceruos.*

SVPREMVM] extremum, vt epist. ad Alb. Tibullum lib. 1. *Omnem crede diem tibi diluxisse supremum.* E

LIBERTA] vel vxor, vel concubina, quod vtrumque licebat iure ciuili.

DIVISIT MEDIVM] in duas parteis dimidias diuisit.

FORTISSIMA TYNDARIDARVM] hanc libertam, quæ patronum, eundémque virũ suum occiderit, alteram Clytemnestram esse fingit, propterea quòd Clytemnestrę facinus sit imitata. Itaque eam, quasi Clytemnestram, Tyndaridarum fortissimam nominat. Tyndaridæ autem intelligendi sunt Tyndari liberi, Castor & Pollux, Helena, Phœbe, Clytemnestra. Nam quamuis Tyndaridæ propriè dicantur Castor, & Pollux: Clytemnestra verò & Helena Tyndarides, tamen masculorum appellatione continentur & fœminæ. Notum est autem Agamemnoné è bello Troiano reuersum, iamiámque pedem domum inferre conantem, ab Ægisto & vxore Clytemnestra insidiis exceptum & interfectum esse.

QVID MI IGITVR SVADES?] quid igitur me facere iubes? inquit auarus: quo modo me F viuere vis? profusé ne ac sumtuosè? Non celabo lectorem reperisse me scriptum in duobus cod. antiquis, *Quidne igitur*.

MÆNIVS] homo luxuriosus & profusus. de quo epist. ad Vallam lib. 1. *Mænius vt rebus maternis, atque paternis*. alij legunt Næuius, de quo Sat. 2. lib. 2. *nec sic, vt simplex Næuius, vnctam Conuiuis præbebit aquam.*

NOMENTANVS] fuit hic quoque luxuriosus & profusus nepos. de quo Sat. 3. lib. 2. *Tu Nomentanum, tu ne sequerere Cicutam*. & ibid. *Nunc age luxuriam, & Nomentanũ arripe mecum*. Nomentanus autem à Nomento oppido appellatus est cognomento, cùm ei Cassio nomen esset.

PERGIS PVGN. SECVM FR. ADV.] respondet Horatius: pergis, id est, perseueras res inter se contrarias, conferre & comparare inter se? vel committere? vt sit tralatio ducta à gladiatori-

A bus. Saty. 7. hoc lib. *vti non compositus melius cum Bitho Bacchius.* duo enim sunt vitia maximè inter se pugnantia, profusio, seu luxuria: auaritia, seu immodica parsimonia, & immundiria. Hanc dubitationem & controuersiam eleganter decidit, ac dirimit Theognis: qui, posteaquàm incertum esse ostendit quàm diu victuri simus, eoque difficile esse iudicare vtrum sit potius, tenuitérne & parcè: an sumtuosè, profusè, & libidinosè viuere: itaque se quodammodo in triuio stare. alium enim se vidisse quantumuis diuitem, pręparcum tamen, atque aridum: omnia ventri & necessariis cupiditatibus denegantem: eundemque in medio vitæ cursu exstinctum: eius bona denique ad heredem insperatum, indignum, atque ignotum delata: alium itidem copiosum ac locupletem, omnia ventri & libidinibus largientem & gratificantem, breui bonis suis consumtis ac dissipatis, ad egestatem & mendicitatem redactum esse: subiungit ad extremum, optimum ac tutissimum esse, sumtus facete copiis & facultatibus rei familiaris consentaneos atque æqualeis. versus Theognidis sunt hi,
Ἐν τριόδῳ ἕστηκα, δύ' εἰσὶ πρόσθεν ὁδοί μοι. Φροντίζω τούτων
B *ἥντιν' ἴω προτέρην. Ἢ μηδὲν δαπανῶν τρύχω βίον ἐν κακότητι, Ἢ ζώω τερπνῶς ἔργα τελῶν ὀλίγα· Εἶδον μὲν γὰρ, ἔγωγ' ὃς ἐφείδετο, κ' οὔποτε γαστρὶ Σῖτον ἐλευθέριον πλούσιος ὢν, ἐδίδου· Ἀλλὰ πρὶν ἐκτελέσαι κατέβη δόμον Ἀΐδος εἴσω, Χρήματα δ' ἀνθρώπων οὑπιτυχὼν ἔλαβεν· Ὥστ' ἐς ἄκαιρα πονεῖν, καὶ μὴ δόμεν, ᾧ κ' ἐθέλοι τις· Εἶδον δ' ἄλλον, ὃς ᾗ γαστρὶ χαριζόμενος, Χρήματα μὲν διέτριψεν· ἔφη, διάγω φρένα τέρψας. Πτωχεύει δὲ φίλους πάντας, ὅπου τιν' ἴδῃ. Οὕτω Δημόκλεες κατὰ χρήματ' ἄριστον ἁπάντων Τὴν δαπάνην θέσθαι, καὶ μελέτην ἐχέμεν.*

NON EGO, AVARVM CVM VETO T. F.] sententia huius loci hæc est. Tu ex eo, quòd veto te auarum esse colligis, & concludis me tibi auctorem esse, vt profusè, & luxuriosè viuas, & bona tua perdas, ac dissipes. erras. Nam inter hæc duo extrema, & contraria, aliquid medium est: nempe moderatus & mediocris pecuniæ vsus: huiusmodique animi habitus, per quem quis neque pecuniam partam in terram defo-
C diat: neque perdat, ac profundat. Quam mediocritatem se in vita traducenda secutū esse ostendit Horatius tum multis locis, tum maximè Oda. 1. Epod. *haud parauero, Quod aut, auarus vt Chremes, terra premā, Discinctus aut perdam vt nepos.*

VAPPAM] hominem omnia profundentem, nullius bonæ frugi, nequam, ad nullam rem vtilem. tralatio ducta à vino corrupto. vappa enim vinum est, quod degenerauit à bonitate, & natura vini. Horat. Satyr. 5. huius lib. *Multa prolutus vappa nauta, atque viator.* idem Satyr. 3. lib. 2. *Pauper Opimius, &c. Qui Veientanum festis potare diebus Campana solitus trulla, vappamq́, profestis.* Plinius lib. 14. cap. 20. *vitiumq́, musto quibusdam in locis iterum sponte feruere: qua calamitate deperit sapor, vappaq́, accipit nomen probrosum etiam hominum, cùm degenerauerit animus.*

EST INTER TANAÏM Q. S.] Tanaïm quidem spadonem fuisse aiunt, libertum Mæcenatis: Visellij autem socerum non nominatum, hernia laborasse, herniosumque fuisse.

VISELLI] in nonnullis cod. antiq. scriptum est *Besellj.* D

MODVS] mediocritas, *μέτρον, μέσον.*

QVOS VLTRA, CITRAQVE N. C.] certi sunt fines, intra quos rectum consistit: vltra, aut citra hos fineis consistere non potest.

RECTVM] *τὸ ὀρθὸν*, quo nomine sæpe vtitur.

ILLVC, VNDE ABIT, R.] eò, vnde degressus sum, reuertor.

NEMÓN VT AVARVS SE PR.] itáne fieri oportet, vt nemo auarus se satis vmquam beatum putet: sed alienum vitæ institutum pluris faciat, quàm suum? & quòd alius rem suam melius getat, quàm ipse suam, contabescat?

QVODQVE ALIENA CAPELLA G. D. V.] id est, bonis alterius amplioribus, & diuitiis maioribus macrescat? vel sic: eò quòd aliquis alius maiores facultates, & ampliores fortunas habeat, angatur, & mærore contabescat?

NEQVE SE MAIORI PAVP. TVRBÆ COMP.] neque se vmquam cum pauperioribus, qui multo plures sunt, comparet: sed cum diuitioribus? eosque assiduè superare cōtendat? quod eum facere non oportet, qui animo tranquillo esse velit, vt suprà ex Plutarcho demonstrauimus. nonnulli libri veteres habent, *meliori pauperiorum Turba comparet:* quam scripturam si probabimus, meliorem partem fortasse ita intelligere debebimus, vt pro maiore accipiamus. licebit & propriè, vt pauperes sentiat esse diuitibus meliores ac probiores. vt Oda 30. libro tertio. *probamq́, Pauperiem sine dote quæro.* atque ita vsurpatur *melior pars* Oda 16. epod. *Aut pars indocili melior grege.*

SIC FESTINANTI SEMPER LOCVPL.] sic ad diuitias ampliores contendenti, semper aliquis locupletior impedimento est, quo minus suis bonis, ac fortunis contentus sit. illud *sic* autem coniungendum cum participio *festinanti*, non cum verbo *obstat.* Est autem aliud festinare, quàm properare. Nam, vt docet Nonius Marcellus ex Catone, qui vnum quid maturè transigit, is properat: qui multa simul incipit, nec perficit, is festinat. F

VT, CVM CARCERIBVS M.] Docet à simili quàm miserum, atque infinitum sit auari studium. Quemadmodum (inquit) in ludis Olympicis, compluribus quadrigis certamen ineuntibus, & iam dimissis è carceribus, is auriga, qui secundo, aut tertio loco currit, posteriores quadrigas, & eas, quas præteriit, ne respicit quidem: sed eas tantùm, quæ antecedunt, & à quibus superatur, spectat, eisque instat, id est, eas proximè insequitur, primùm vt assequatur, deinde vt superet: ita homo rei amplificandæ studio supra modum deditus, quem auarum appellamus, non solet se cum minus diuitibus comparare, vt, cùm eos à se superatos cogitet, quærendi finem faciat: sed cum locupletioribus, vt totam vitam in quærendo & congerendo consumat, numquam autem rebus quęsitis fruatur. cum hoc Horatiano versu cōgruit Virgilianus ille Georg. 1. in extr. *Vt*

cùm

A *cùm carceribus sese effudere quadrigæ.* Ordo autem horum verborũ,& sententia, hæc est: Quemadmodum (inquit) cùm vngula rapit currus carceribus missos,id est,cùm equi vngulis solidis & cõtinuis præditi,id est,μώνυχας, seu μώνυχοι,corripiũt, id est,celerrimè trahunt currus è carceribus patefactis dimissos: auriga instat iis equis, qui suos præcurrunt,& cursu præuertunt, nihili faciens & contemnens eos equos, qui sunt à se præteriti, & qui inter vltimos currunt. vngulã posuit, pro vngulis: vngulas pro equis vngulatis.

INSTAT EQVIS AVR. SVOS VINC.] insequitur proximè equos antecedẽteis, & suos cursu præuertenteis. sic suprà epist. ad Loll. lib. 1. *nec præcedentibus insto.*

PRÆTERITVM] equum,quem præteriit,ac superauit.

CEDAT VTI CONVIVA SATVR] sic Lucretius lib. 3. *Cur non,vt plenus vitæ conuiua, recedis?* Extat pulcherrima Dionis Chrysostomi oratio,χαρίδημος inscripta,in qua comparat multis verbis hanc vitam cum conuiuio variis cibis atque epulis referto,homines cum conuiuis.

B CRISPINI] Philosophi Stoici, de quo Satyra 6. lib. 2. *Dum,quæ Crispini docuit me ianitor,edo.* & Sat. 3. huius lib. *neque te quisquam stipator, ineptum Præter Crispinum sectabitur.* & Sat. 4. *ecce Crispinus minimo me prouocat.* scripsit hic versus numero quidem multos,pondere autem leueis.

SATYRA 2.

AMbubaiarũ collegia,pharmacopolæ,
Mendici,mimæ,balatrones, hoc genus omne, (gelli.
Mæstũ,ac sollicitũ est cantoris morte Ti-
Quippe benignus erat.contrà hic,ne prodigus esse
Dicatur,metuens,inopi dare nolit amico.
Frigus quo,duráq; famẽ depellere possit.
Hunc si percuncteris,aui cur,atq; parẽtis
C *Præclaram ingrata stringat malus ingluuie rem,*
Omnia cõductis coẽmẽs obsonia nummis:
Sordidus,atque animi quòd parui nolit haberi,
Respondet.laudatur ab his,culpatur ab illis.
Fufidius vappæ famã timet,ac nebulonis,
Diues agris,diues positis in fænore nũmis.
Quinas hic capiti mercedes exsecat:atq;,
Quanto perditior quisque est,tanto acrius vrget.
Nomina sectatur modò sumta veste virili D
Sub patribus duris tironum. maxime, quis non,
Iupiter,exclamat,simulatque audiuit? at in se
Pro quæstu sumtũ facit.hic? vix credere possis, (Terentî
Quàm sibi nõ sit amicus:ita vt pater ille,
Fabula quem miserũ nato vixisse fugato
Inducit,nõ se peius cruciauerit,atq; hic.
Si quis nunc quærat, quò res hæc pertinet?illuc.
Dũ vitãt stulti vitia,in cõtraria currũt.
Malthinus tunicis demissis ambulat:est, qui
Inguen ad obscænum subductis vsque facetus. E
Pastillos Rufillus olet:Gorgonius hircũ.
Nil medium est.sunt, qui nolint tetigisse,nisi illas,
Quarũ subsuta talos tegat instita veste.
Contrà,alius nullam,nisi olenti in fornice stantem. (macte
Quidam notus homo cùm exiret fornice:
Virtute esto,inquit sentẽtia dia Catonis.
Nã simulac venas inflauit tætra libido:
Huc iuuenes æquum est descendere, non alienas
Permolere vxores. nolim laudarier, inquit,
Sic me,mirator cunni Cupiennius albi.
Audire est operæ pretiũ,procedere rectè F
Qui mœchis non vultis,vt omni parte laborent:
Vtq; illis multo corrupta dolore voluptas,
Atque hæc rara,cadat dura inter sæpe pericla.
Hic se præcipitẽ tecto dedit:ille flagellis
Ad mortẽ cæsus:fugiẽs hic decidit acrem
Prædonum in turbam:dedit hic pro corpore nummos:
Hũc perminxerũt calones.quin etiã illud

A *Accidit, vt cuidam testeis, caudamq́; salacem*
Demeteret ferrum: iure omnes: Galba negabat.
Tutior at quanto merx est in classe secunda?
Libertinarum dico: Sallustius in quas
Non minus insanit. quàm qui mœchatur. at hic si,
Quà res, quà ratio suaderet: quáque modestè
Munifico esse licet, vellet bonus, atque benignus (damno,
Esse: daret quantum satis esset: nec sibi
Dedecoriq́; foret: verùm hoc se amplectitur vno: (ego tango
Hoc amat, hoc laudat: matronam nullã
B *Vt quondam Marsæus amator Originis ille,*
Qui patrium mimæ donat fundúmque Larémq́;: (alienis,
Nil fuerit mi, inquit, cũ vxorib. vnquã
Verùm est cum mimis: est cũ meretricibus: vnde (tibi abundè
Fama malũ grauius, quàm res trahit. an
Personam satis est, non illud, quicquid vbique
Officit, euitare? bonã deperdere famam,
Rem patris oblimare, malum est vbicunque. quid inter-
Est in matrona, ancilla, peccésne togata?
C *Villius in Fausta Syllæ gener, hoc miser vno*
Nomine deceptus, pœnas dedit vsque, superq́ue, (titus,
Quàm satis est pugnis cæsus, ferroq́ue pe-
Exclusus fore, cùm Longarenus foret intus.
Huic si mutonis verbis mala tãta vidẽti
Diceret hæc animus: quid vis tibi? numquid ego à te
Magno prognatum deposco consule cunnum,
Velatumq́; stola, mea cùm cõferbuit ira? D
Quid responderet? magno patre nata puella est.
At quanto meliora monet, pugnantiáque istis,
Diues opis natura suæ: si tu modò rectè
Dispensare velis: ac nõ fugienda petẽdis
Immiscere? tuo vitio, rerúm ne labores,
Nil referre putas? quare, ne pœniteat te,
Desine matronas sectarier: vnde laboris
Plus haurire mali est, quàm ex re decerpere fructus.
Nec magis huic inter niueos, virideisq́; lapillos,
Sit licet hoc Cherinte tuum, tenerum est femur, aut crus
Rectius: atque etiam melius persæpe togatæ.
Adde huc quòd mercem sine fucis gestat apertè (honesti est, E
Quod venale habet, ostendit: nec, si quid
Iactat, habetq́ue palàm: quærit, quo turpia celet.
Regibus hic mos est: vbi equos mercantur, opertos
Inspiciunt, ne, si facies (vt sæpe) decôra,
Molli fulta pede est: emtorẽ inducat hiantem,
Quòd pulchre clunes, breue quòd caput, ardua ceruix.
Hoc illi rectè: ne corporis optima Lynceis
Contemplere oculis: Hypsæa cæcior, illa, F
Quæ mala sunt, spectes. ô crus, ô brachia: verùm
Depygis, nasuta, breui látere, ac pede longo est.
Matronæ, præter faciẽ, nil cernere possis,
Cetera, ni Catia est, demissa veste tegentis.
Si interdicta petes, vallo circũdata (nã te
Hoc facit insanum) multæ tibi tum officient res:
Custodes, lectica, ciniflones, parasitæ,

Ad

A *Ad talos stola demissa, & circumdata palla:*
Plurima, quæ inuideant purè apparêre tibi rem.
Altera nil obstat Cois tibi: pæne videre est,
Vt nudã: ne crure malo, ne sit pede turpi:
Metiri possis oculo latus. an tibi mauis
Insidias fieri, pretiumq; auellier antè,
Quàm mercem ostendi? léporem venator vt alta
In niue sectatur: positũ sic tangere nolit:
Captat, & apponit. meus est amor huic similis: nam
Transuolat in medio posita, & fugientia captat. B
Hiscéne versiculis speras tibi posse dolores,
Atque æstus, curásque graueis è pectore pelli?
Nónne cupidinibus statuit natura modum? quem,
Quid latura sibi, quid sit dolitura negatum,
Quærere plus prodest, & inane abscindere soldo.
Num, tibi cum fauceis vrit sitis, aurea quæris
C *Pocula? num esuriens fastidis omnia præter*
Pauonem, rhombumque? tument tibi cũ inguina, num, si
Ancilla, aut verna est præstò puer, impetus in quem
Continuò fiat, mâlis tentigine rumpi?
Non ego: namque parabilem amo Venerem, facilemq;.
Illã: pòst paullo: sed pluris: si exierit vir:
Gallis hanc Philodemus ait: sibi, quæ neque magno
Stet pretio, neque cunctetur, cùm est iussa venire.
Candida, rectáque sit: munda hactenus, vt neque longa,
Nec magis alba velit, quàm det natura, videri. D
Hæc vbi supposuit dextro corpus mihi læuum:
Ilia, & Ægeria est: do nomen quodlibet illi.
Nec vereor ne, dum futuo, vir rure recurrat:
Ianua frangatur: latret canis: vndique magno
Pulsa domus strepitu resonet: vepallida lecto
Desiliat mulier: miserã se conscia clamet:
Cruribus hæc metuat: doti deprensa: egomet mi. E
Discincta tunica fugiendum est, ac pede nudo:
Ne nummi pereant, aut pyga, aut denique fama.
Deprendi miserum est: Fabio vel iudice vincam.

M. Tigellium Hermogenem præstantem musicum & cantorem fuisse, Cæsarique dictatori primùm, deinde etiam Augusto, & Cleopatræ mirificè placuisse tradunt Acro & Porphirio. Addunt ijdem, Horatio inuisum fuisse, quod eius versus, parum numerosos, parumque modulatos esse dixisset.

AMBVBAIARVM COLL.] Ambubaias, mulieres fuisse impudicas, & infameis, suspicari licet: & ita putat Porphirio: quem plerique secuti F sunt. vnde sint appellatæ, non est facile diuinare. vtitur hoc nomine Suet. in Nerone. *Cantitabat nõnumquam & in publico, naumachia preclusa, vel Martio campo, vel Circo maximo, inter scortorum totius vrbis, ambubaiarumq; ministeria.* Alij a Baiis, & voce peregrina ambub nominatas esse putant: alij ab an, vel am, quod est circum, & Baiis. Ego ambubaias non mulieres, sed *αὐλητὰς*, id est, tibicines quosdam barbatos, aut certe a barbara voce *ambub*, quæ tibiam significat, appellatos esse dico: idque non solùm a P. Mercerio, collega meo, viro linguæ Hebraicæ scientissimo audiui, verùm etiam in vno exemplari manuscr. antiquissimo, ad oram libri annotatum reperi: quod item mihi Scaliger huius linguæ non ignarus confirmauit. Si quis tamen tibicinas fuisse contendet, non tibicines non magnopere repugnabo, aut laborabo: tibicines tamen malo.

PHARMACOPOLÆ] pharmacopolæ fuerunt olim turpes, & inhonesti. vendebant enim pharmaca simulata, & speciosa, atque horũ pharmacorum vim miram esse iactabant, re vera po-

A pulo verba dabant: iidem etiam vnguenta ostentabant in præsentia odoris grati, breui post tempore fugientia, & euanescentia. postremò venditabant omne genus fuci ad candorem & ruborẽ neque verum, neque natiuum ori, cuti, comisque appingendum. Appellantur autem à nonnullis nomine Latino vnguẽtarij. quod mihi non probatur. hos enim, μυροπώλας Græci dicunt, non φαρμακοπώλας.

MENDICI] Simeo Bosius putat per mendicos, ἀγύρτας significari, homines egenteis, qui vel præstigiis populo obiectis, vel næniis recitandis, & similibus victum quæritant, & stipem colligunt, & flagitant.

BALATRONES] Balatronem nomen cuiusdam nepotis, aut parasiti fuisse quidam putant. Horat. Satyr. vlt. lib. 2. *cum Seruilio Balatrone*: ab eóque huiusmodi ordinis, & ingenij homines ita esse appellatos: alij balatrones à barathro dictos esse, quasi barathrones. Sex. Pompeius Festus scribit balatrones, & blatéas esse bullas luti ex itineribus: vel, quod de calceamentorum soleis eraditur. Varro de re Rustica: *Videbo vos iam, balathrones, & huc afferam meum corium, & flagella.* B

CANTORIS MORTE TIGELLI] Tigellium Hermogenem Sardum commemorat etiam in Sat. 3. huius lib. *Sardus habebat ille Tigellius hoc.* & 9. *Inuideat quod & Hermogenes, ego canto.* & 10. *Demetri, teq́; Tigelli, Discipularum inter iubeo plorare cathedras.* & iterum tertia huius lib. *Vt quamuis tacet Hermogenes, cantor tamen, atque Optimus est modulator.* Eundem puto significari à M. Tullio epistola ad Fab. Gallum lib. 7. his verbis, *Ille autem* (nempe Phamea) *qui sciret se nepotem bellum tibicinem habere, & sat bonum cantorem, discessit à me, vt mihi videbatur, iratior. Habes Sardos venaleis, alium alio nequiorem.* per nepotem Phameæ tibicinem, & cantorem, hunc Hermogenem, Tigellium (inquam) significari arbitror.

BENIGNVS ERAT] id est, beneficus & liberalis, vt infrà eadẽ Satyra: *at hic, si Quæ res, quæ ratio suaderet, quaq́; modestè Munifico esse licet, vellet bonus, atque benignus Esse, &c.* vide annot. ad

C Od. 17. lib. 1. Erat autem hic Tigellius, munificus in tibicines & tibicinas, mimas, pharmacopolas, & id genus homines.

INOPI DARE N. A.] amico inopi id dare nolit, quo frigus, &c.

PRÆCLAR. INGR. STRING. M.] id est, cur amplissimas à maioribus suis relictas fortunas comedat, ac deuoret, &c. ego puto idem dictum esse Latinè ab Horatio, quòd à Græcis dicitur σφαῖραν ποιῆσαι τὴν οὐσίαν: id est, ex patrimonio suo pilam, aut pilulam facere. Athenæus lib. 4. ἀσώτους. ὅτι μὲν οὖν ἄσωτοι μνημονεύει Ἄλεξις ἐν Κνιδίᾳ· Διόδωρος δ' ὁ περίεργος ἐν ἔτεσιν δύο σφαῖραν ἀπέδειξε τὴν πατρῴαν οὐσίαν, οὕτως ἰσχυρῶς ἅπαντα καταμασώμενος. id est, Diodorus perditus dictus, biennio patrimonium suum pilam reddidit: ita improbè omnia deuorauit. Idem in Phædro, Σχολῇ γε σύ, ὦ ἥλιε, χαλεπὰ λέγεις. Ἐπιχαρμίδης ὁ μικρὸς ἐν πέντ' ἡμέραις Σφαῖραν ἐποίησεν τὴν πατρῴαν οὐσίαν, Οὕτω συνεστρογγύλισεν ἰσχυρῶς καὶ ταχύ. id est, serò verò per solem, serò dicis. Epicharmides paruus quinque diebus pilam reddidit paterna bona. Ita impudenter & improbè, & celeriter ea conglobauit, atque in pilam conformauit. idem ferè valet illud, quãuis alio modo dictum, epist. ad Vallam lib. 1. *vbi omne Verterat in fumum, & cinerem.* stringat igitur, id est, imminuat, & in pilam conformet, & ita deuoret. nam quicquid deuorare volumus, vel manu, vel dentibus & lingua in sphærã, seu globum conformamus, deinde deuoramus, vel gutture ipso stringimus, & extenuamus. Sed cur ingluuiem ingratam dixit? fortasse quia nepotes, & prodigi, luxuriosique homines, qui amplum à patre, aut à maioribus acceptum patrimonium paucis annis perdunt, ac dissipant, præbent se in illos ingratos, neque illis eam, quam debent, gratiam referunt. quid ita? quia consumpto patrimonio ad inopiam & egestatem redacti videntur iam nihil à maioribus suis accepisse, afferuntque hanc nonnullis opinionem, nihil sibi ab illis esse relictum: quod illis turpe est. Ita quibus ornamento esse debent, iis sunt dedecori: ergo ingrati. D

MALVS] κακὸς, profusus, dissolutus, nequam.

CONDVCTIS NVMMIS] fœnori acceptis. ex quo fœnus mox ab eodem merces nominabitur. E

ANIMI PARVI] pusilli animi, μικρόψυχος, sat. prox. seq. *Dij bene fecerunt, inopis me, quodq́; pusilli Finxerunt animi.*

VAPPÆ] hominis omnia sua effusè largientis, ac perditi, vt dixi superiore satyra. vel hominis nullius bonæ frugi, & nequam: quod idem valet.

DIVES AGRIS, DIVES] hic versus reperitur etiam in epist. ad Pisones de Arte poëtica.

QVINAS HIC CAP. MERCED.] id est, quinas vsuras. si vsuræ sint semisses, quinæ vsuræ semisses quadragesimo mense æquabunt sortem: si centesimæ, vicesimo. Itaque finge me ab hoc improbissimo fœneratore centum aureos fœnori accepisse, & quinas centesimas in singulos menseis promisisse: vicesimo mense sors æquabitur. sunt enim soluendi in singulos menses aurei quini. finge me quinas semisseis promisisse: quadragesimo mense vsuræ sortem æquabunt. Nam duo aurei cũ dimidio, in vnumquemq; mensem vsuræ nomine erũt ei numerãdi. *exsecat* autẽ excudendum curaui, secutus auctoritatem vnius codicis Vatic. Rainutij Card. Iann. Faër. Tornes. quod interpretor, demit, detrahit, deducit. Atque hanc scripturam videtur agnoscere Porphirio: idque ex eius verbis quamuis corruptis intelligere licet: Sic enim ille: *exigit autem capiti, ad illud pertinet, quòd auari fœneratores cum dabant vsurariam pecuniam, primi mensis vsuras capiti ipsius sortis statim demebant: hoc est ergo exigit.* apud Porphir. legendum *exsecat* suprà, vbi est *exigit autem.* Nam exigit interpretatio est verbi exsecat, quæ postea in contextum translata est. F

CAPITI] sorti, τῷ κεφαλαίῳ.

QVANTO PERDITIOR QVISQVE] quanto quisque est luxuriosior, & ἀσωτότερος, tanto fœnerator ille grauiores ei vsuras imponit. vnus & alter liber manuscr. habent *proditor*: quos non sequor.

NOMINA

A Nomina sect. &c.] nomina ſectatur adoleſcentulorum, qui nuper admodum ſumſerunt vitilem togam, quorum ſciat duros, & præparcos eſſe patres, id eſt, quos ſciat à patrib. ſois nihil, aut parum admodum abtadere, atque exprimere poſſe ad cupiditates ſuas explendas. quærit filios familias admodum adoleſcẽteis, qui modò virilem togam ſumſerunt, quib. pecuniã grandi fæoore pacto expenſam ſetat. notum eſt *nomen* vſurpari & pto eo, quod nobis debetur, & pto eo, quod aliis debemus. vterque enim & creditor & debitor *nomina facere* dicitut, cùm hic tefert in codicem nomen cteditoris, ille debitotis. Vetabant autem leges & ſenatuſconſulta pecuniam filiis familiâs, & minoribus viginn quinq; annis fænerari: qui hîc ritones appellantur.

Svb patribvs dvris tir.] ordo eſt hic, Sectatut nomina ritonum ſub patribus dutis, id eſt, adoleſcentium, qui ſunt ſub impetio patrũ dutorum, non ita ptidem ſumpta vitili toga. Per duros patres autem, ptæparcos & nimiũ triſteis, ac ſeuetos ſignificat. Sic M. Tull. io Lelio de Demea & Mirione, *Quando in altero duritas, in altero*
B *comitas*? ſic enim legendum eſſe, non, vt vulgò, *dritas*, alibi admonuimus.

Ad in se Pro Qvæstv.] dicet fortaſſe aliquis, hũc ſæneratorẽ ſumpt⁹ in ſe facere, quæſtui pares, & cõuenienteis: minimè minimè verò: imò tenuiſſimè, & ſordidiſſimè viuit, ſeſeque miſerandum io modum excruciat, Cùm in vulgatis cod. legeretut *at ipſe*, ego ex fide cod. Raïnut. Card. Faërn. vnius Vatic. *in ſe* repoſui. Eſt autem in ſe facere ſumtum, ea emere, quæ ſibi ſint ad victum, cultúmque neceſſaria.

Hic? vix cred. poss.] infirmat, & remouet, quod obiectum fuerat.

Qvam sibi non sit amicvs] quàm ſit ſibi inimicus, atque infeſtus, dum Genium ſuum defraudat: dum omoia non ſolùm iucunda, verùm etiam neceſſaria natutæ denegat. pater ille] Menedemus ſeipſum excrucians, quia filium ſunm Cliniam nimia durina & ſeuiria ſua in Aſiam proficiſci, & patriam fugere coëgerat. ex quo dicta eſt ἑαυτὸν τιμωρούμενος comœdia.

C Malthinvs] exiſtimãt complures hîc Mæcenatem deſctibi, ac ootari, proptereà quòd ille ſolutis & diſcinctis tunicis ambulaſſe, & molliſſimè vixiſſe rraditus ſit: Malthinum autem ab Horario ficto nomine eſſe appellatum, vel ἀπὸ τῆς μάλθης, quę eſt pix cum ceta miſta: aut, vt docet Suidas, κηρὸς μεμαλαγμένος, id eſt, cera mollita: vel ἀπὸ τοῦ μαλθακοῦ, quod molle ſignificat: vnde veteres malthas, molleis appellari voluerunt, inquit Nonius. ego vt cetera vera eſſe fateot, ita non puto, Horatium vſque eò vel improbnm, vel imprudentem, vel maledicendi cupidum fuiſſe, vt ne Mæcenati quidem optimè de ſe merito, & gratioſiſſimo apud Auguſtum vito pepetcerit. Veriſimilius mihi quidem eſt, alinm quempiam einſd. ætatis conficto nomine ab eo deſignari, qui nimis longis, & demiſſis, & ſolutis tunicis vteretut. Verumtamen ſi quis contendet pertinacius atque improbius, Męcenatẽ, non vllum alium, ab Horatio ſignificari, præſertim cùm conſtet, vt ſuprà dixi, D
Mæcenatem tunicis ad talos demiſſis, & ſolutis vſum eſſe, non pugoabo.

Tvnicis demissis] tunicis longis, & talarib. ποδήρεις & ποδηνεκεῖς appellant Græci. erant autem tales veſtes parum vitiles. ſtolæ contra, muliebtes veſtes, demiſſæ ad pedes erant. inſtà Satyra ead. *Ad talos ſtola demiſſa, &c.*

Est qvi Ingven ad obs.] eſt alius multùm illi diſsimilis, qui tunicis vtitut breuioribus, & vix partes corporis inhoneſtas tegentibus.

Facetvs] ridiculus eſt: monet riſum.

Pastillos] globulos, & quaſi panes rotundos. maſſas tereteis, ex tebus odoratis compoſitas: ex quibua ſuanes odotes efflantur: quibus vtuntur mulieres, & viti mulierum ſimiles, nempe molles, ac delicati: Græci vocant τρωξίους alij διαπάσματα, & vnguenta interpretantur. Nonius: *Panis proprietatem à paſcendo putant veteres exiſtimandam.* Varro de vita populi Romani lib. 1. *Paſtillos & panes hæc vocabula paſtus, quod eſſe, paſcere dicebant.* conficiuntut eriam bodie paſtilli odotati. ſunt & alij paſtilli, quibus vtun- E
tur medici: qui quid à malagmatis, & emplaſtris differaot, docet Cornelius Celſus lib. 5. cap. 17. hic verſus itetatur infrà Sat. 4. buius lib. Seneca epiſt. 1. lib. 13. profert hunc dimidium verſum: ſed legiſſe videtur Ruccillus. ſic.o. ille. Deſcriptus infamem, & nimijs notabilem delicijs Horatius Flaccus quid ait? Paſtillos Ruccillus olet. Dares nunc Ruccillum.

Olet] epiſt. 19. lib. 1. *Vina ferè dulces oluerunt mane camœnæ.* Tetent. Ennn. *olet vnguenta de meo.*

Hircvm] vel odorem illum tętettimum, qui ſub alis eſſe ſolet: vel animal ipſum ſua natura peſsimè olens. vide ſuprà Od. 12. epod. *Angranis hirſutis cubet hircus in alis.*

Nisi illas Qvarvm svbs.] matronarum veſtitus hic erat ſtola, & palla. iofrà eadem Sat. *Ad talos ſtola demiſſa, & circumdata palla.* matronas igitur ſigoificat. aſſuebatut autẽ inſtita extremæ ſtolæ. Itaque pet veſtem ſubſutam, pannum tenuẽ, ac mollem ſeu latã faſciam, & prætex- F
tam ſignificari puto, quæ nihil aliud eſt, quàm ipſa inſtita, id eſt, faciola, quæ ſtolam ambibat: περιπόδιον appellari à Græcis docet Porphyrio. Ouid. lib. 1. de arte amandi, *Eſte procul vitta tenues, inſigne pudoris, Quæque tegis medios inſtita longa pedes.*

Contra alivs nvllam nisi olenti in forn. st.] contrà alius nullam tangere velit, niſi eã, quæ in fornice proſtet: niſi mercenariam, ſeu meretricem, ſeu venalem. in hoc verſu *ce* ſyllaba poſttema vocis *fornice* quãuis excipiatur à voce ioitium capiente à duabus conſonantibus, *ſt.* nihilominus breuis manet. ſic apud Tibull. eleg. 1. lib. 1. *O quantum eſt auri, pereat potiusq; ſmaragdi,* ſiue *zmaragdi.* & apud Catull. carm. de Pelei & Thet. nupt. *Teſtis erit magnis virtutibus vnda Scamandri.* & Virg. lib. 10. *Ponite: ſpes ſibi quiſque.* Horat. Sat. ſeq. *Si quod ſit vitium nõ faſtidire. ſtrabonem Appellat patũ pater:* & Sat. 5. *inſani ridentes præmia ſcribæ.* Iam fornix appel-

A appellatus est, locus, vbi prostitutæ pudicitiæ mulieres erant, à locis arcuatis, vt docet Isidorus.

MACTE VIRTVTE] sic sæpe loquitur Liuius, vt lib. 10. *Tu quidem macte virtute, diligentiaq́ esto*. & Cic. Tuscul. 1. *Macte virtute. ego enim ipse cum eodem ipso non inuitus errauerim*. idem lib. 12. epist. ad Att. *Macte virtute. mihi quidem gratũ: & erit gratius, si, &c*. Virg. lib. 9. Æneid. *Macte noua virtute puer: sic itur ad astra*. Macte autem valet magis aucte. ex quo *mactare*: quod valet magis augere. Cic. lib. de rep. *ferunt laudibus, mactant honoribus*. mactus verbum pontificale, & quo vtebantur in sacris & libationibus. *Mactus hoc vino inferio esto*. quæ verba sic explicat Arnobius lib. 7. aduersus genteis. *Quid est aliud quàm dicere, tantùm esto mactus, quantum volo: tantum amplificatus, quantum iubeo, &c*.

INQVIT SENTENT. OIA CAT.] id est, inquit Cato. periphrasis. sic Lucretius lib. 5. *Democriti quod sancta viri sententia ponit*. i. Democritus. Id. lib. 3. *Nec tam doctus equa pullus, quam fortis equi vis*, id est, fortis equus. & Horat. Od. 21.
B lib. 3. *Narratur & prisci Catonis Sæpe mero caluisse virtus*. cuius generis sup. ad Od. 5. lib. 3. plura collegimus exempla. *diua* autem habent libri aliquot veteres.

TÆTRA LIBIDO] Veoerea libido. sic Catullus amorem *tætrum morbum* appellat. *Ipse valere opto, & tætrum deponere morbum. O dij reddite mi hoc pro pietate mea*.

DESCENDERE] verbo apto, & significante vsus est. in locis enim depressis, & defossis erant ganea: videlicet sub fornicibus. à quibus etiã fornices ganea sunt appellata.

PERMOLERE] corrumpere, adulterare, μοιχεύειν. tralatio est. sic & Theocr. εἰδ. δ. Εἶπ' ἄγε μοι Κορύδων, τὸ γερόντιον ἦρ' ἔτι μύλλει Τήναν τὰν κυάνοφρυν ἐρωτίδα, quem locum indicauit mihi Fuluius Vrsinus vir humanissimus. Lucill. *Hunc molere, illum autem vt frumẽtum vannere tu vis*. improbius di-
C xit Catull. in Gellium, *Hoc ne ipsi accideret, patrui perdepsuit ipsam Vxorem, &c*. vbi vulgò mendosè legitur *perdespuit*.

MIRATOR CVNNI CVPI.] hic Cupiennius longè ab illo superiore dissidebat, vt pote qui matronas solas amaret, & miraretur. cunnus, ἐγκέφαλα muliebris.

ALBI] albati. per cunnum album, matronam, & ingenuam mulierem significat, quia matronę, albatæ, id est, stola amictæ in publicum prodibãt: libertinæ, atratæ.

AVDIRE EST OPERÆ PRET.] incommoda, pericula, aduersos denique casus adulterorum enumerat. est operæ pretium (inquit) vobis, qui mœchis sua flagitia ex sentẽtia succedere non vultis, audire quo pacto hi omni ex parte malis omnibus exerceantur ac vexentur. Est autem imitatus Hor. versus Ennianos, *Audire est operæ pretium, procedere rectè Qui rem Romanam, Latiumq́ augescere vultis*. operę pretium, id dicimus, quod tanti est, quanti opera in eo insumta. itaque operæ pretium facere, & inanem operam sumere, planè sunt contraria: &, cùm ita loquimur, operæ pretium est audire, operæ pretium est spe- D
ctare, hoc significamus, non perditurum eum operam, qui audiat, neque eum, qui spectet. Marc. Tull. Lib. 2. accus. *Iam verò Censores quemadmodũ in Sicilia isto prætore creati sint, opera pretium est cognoscere*. Idem lib. 4. de finib. *at, quo vtantur homines acuti argumento adprobandum, opera pretiũ est considerare*. T. Liuius 1. lib. ab vrbe cond. *Facturúsne operæ pretium sim, si a primordio vrbis res populi Rom. perscripserim, &c*. Terent. in Andr. *Audireq́ eorum est operæ pretium audaciam*. Horat. Epist. ad August. *Sed tamen est operæ pretium cognoscere, quales Custodes habeat, &c*. & Sat. 4. lib. 2. *Est operæ pretiũ duplicis pernoscere iuris Naturã*.

ILLE FLAGELLIS AD MORTEM CÆS.] C. Crispum Sallustium significari dicunt: qui deprehensus ab Annio Milone in adulterio cum Fausta eius vxore, flagellis ab eo cæsus est.

DEDIT HIC PRO CORP. NVM.] honesto homines loco nati, & locupletes deprehensi in adulterio, pretio sese redimebant: humiles & pauperes non item, vt iam cognoscemus. huius- E
modi pretia autẽ Homerus ὀδυσσ. θ. μοιχάγρια nominat, eo loco, vbi cantum illum Demodoci persequitur de Marte, & Venere in adulterio deprehensis, & à Vulcano tenuissima vinculorum textura irretitis.

PRO CORPORE.] vel ne sibi cauda salax ferro demeteretur: vel ne stupraretur.

HVNC PERMINXERVNT CAL.] id est, calones aliũ præciderunt, seu pædicarunt: pudicitiam ei eripuerunt. erat & alia pœna grauior in pauperes deprehensos Atheniensib. vsitata, quã τιλμὸν & ῥαφανίδωσιν appellabãt à verbo τίλλειν, quod est vellere: & a verbo ῥαφανιδοῦν, quod est raphano podicem perfodere: quam Catullus describit his versibus ad Aurelium. *Ah, tum te miserum, maliq́ fati, Quem attractis pedibus patente porta Percurrent rhaphaniq́ mugilesq́*. Aristophanes. Νεφ. Τί δ', ἢν ῥαφανιδωθῇ γε πεισθόμενος, τέφρᾳ τε τιλθῇ, ἕξει τινὰ γνώμην λέγειν τὸ μὴ εὐρύπρωκτος εἶναι, id est quid si rha- F
phanis perfossus fuerit sua voluntate, cinereque vulsus, poteritne negare se esse impudicum?

VT CVNDAM TESTEIS, C. QVE SAL.] cùm antea in omnibus libris impressis legeretur, quidam t. c. q; s. D. ferro, ego a duobus codicibus calamo exaratis admonitus, in quibus scriptũ reperi *quosdam*, coniecturam feci totum hunc locũ sic esse legendum, *vt cudam testeis, caudamq́ salacem Demeteret ferrum*: quæ quidẽ mea coniectura ita mihi vera, & certa videtur, vt neque quenquam in his litteris exercitatũ a me dissensurum: neque loci huius sententiam cuiquam obscuram futuram putem.

CAVDAMQVE SALACEM.] penem. caudam turgentem nominauit sat. 7. lib. 2. *turgentis verbera caudæ*. κέρκον, & ἱερὰν appellant Græci.

GALBA.] Seruius Galba iurisconsultus, & idẽ adulter.

MOECHATVR.] propriè hoc verbo vsus est, pro vxorem alienam, mulierem ingenuam adulterare.

QVA R. Q.] Qua: id est qua ratione, &c. significat

A ficat eos, quoque esse reprehendendos, ac vituperandos, qui libertiuas ita perditè amant, vt neque rei, neque existimationi suæ parcentes, aut consulentes, maximis iactutis, summoque dedecore, atque infamia earum complexus emant.

Mvnifico esse licet.] sic habent omnes ferè libri veteres. in his tres Vat. & Faet. Iann. Torn. Nicot. Ruff.

Benignvs] beneficus, liberalis: vt ferè semper: itemque interdum bonus.

Daret qvantvm s. e.] daret intra modum, patrimonium suum non profunderet.

Hoc se amplectitvr vno] hoc vno se venditat: hoc vno sibi placet: hoc vno se amat.

Hoc amat, hoc lavdat,] sic habent omnes libri veteres, quos hic nactus sum, Russard. Cleric. Nicot. ceteri: neque aliter ij, quibus Romæ vsus sum.

Origenis] mimæ cuiusdam & meretricis nomen. quidam libri ver. habent, *Origenis*, quos non sequor. Cômemorantur hę tres nobiles meretrices, cùm ab aliis, tum à Seruio: quæ vno tempore, nempe ætate Ciceronis, floruerunt: Cytheris, Volumnij liberta, M. Antonium in castra secu-
B ta, quæ à Virgilio Lycoris appellatur, quam Gallus perditè amauit: Arbuscula, Origo. profert hũc locum Seruius commentar. in Gallum.

Nil fverit mi (inqvit)] hic Marsæus his verbis sibi blandiebatur, suamque hoc modo nequitiam, ac libidinem extenuabat.

Verùm est cvm m. e. c.] hæc iam sunt Horatij, ita respondentis, quid tum posteà, si te ab vxoribus alienis abstines, cùm mimas, & meretrices impotentissimo amore persequaris? quẽ quidem amorem fac tibi minus esse damnosum: at est tibi turpior: grauioremque tibi infamiæ notam inurit: multo autem maior existimationis, & famæ, quàm rei viro bono habenda ratio est.

Qvam res] quàm res familiaris: quàm bona, & facultates.

An tibi abvnde p. s.] dicit non satis esse personã, cum qua adulterium committitur, nempe matronã, vitare: sed operã præterea dandam esse, vt existimationi nostræ consulamus, & vt nerem nostrã familiarem amoribus, & libidinibus exhauriamus. M. Tull. Phil. 1. M. Antonio
C nimium mimæ cuiusdam amorem maledicti locò obiicit his verbis. *Venisti Brundisium, in sinum quidem, & complexum tuæ mimulæ. Quid est? num mentior? quam miserum est, id negare non posse, quod sit turpissimũ confiteri?* hoc idem & Verr. Acc. lib. 5. *Hinc tertia illa producta per dolum, atque insidias ab Rodio tibicine, maximas in istius castris effecisse turbas dicitur, cum indigne pateretur vxor Cleomenis Syracusani, nobilis mulier, itemque Aeschrionis honesto loco nata, in conuentum suum mimi Isidori filiam venisse. Iste autem Annibal, qui in suis castris virtute putaret oportere, non genere certari, sic hanc Tertiã dilexit, vt eam secum ex prouincia exportaret.*

Rem patris oblimare.] consumere, perdere. verbum est à lima deductum.

Peccesne] *peccésve* habent quidam libri veteres: sed legendum tamen puto *peccésne*. & ita loquitur saty. viii. *Cùm faber incertus scamnum, facerétne Priapum.* D

Togata] matrona adulterij conuicta, ac damnata, vt quidam volunt. alij simpliciter meretricem interpretantur: & melius. Nam mulieres, quæ vulgò expositæ erant, in publicum togatæ prodibant, & togis vtebantur, vt à matronis stolatis distinguerentur. M. Tull. Philipp. 2. *Sumsisti virilem: quam statim muliebrem togam reddidisti.* Sic enim hunc locum restituerunt ex antiquissimo codice manuscr. Romano Muretus & Faernus. Mart. *Vis mage qua meruit, mittere: mitte togam.*

Villivs in Favsta Syllæ g.] Fausta Fausti Syllæ filia, Antonio Miloni nupserat. quem Horatius hoc loco Longareni nomine videtur appellare. Nam quòd Porphirio, & Acro per Villium volunt Milonem significari, per Longarenum, adulterũ: id probare nullo modo possum, cùm alias ob causas, quas prætermitto, tùm quòd Horatius non exsolueret id, quod promisit, (promiserat autem se expositurũm, quantis incõmodis afficiantur, quantisque in periculis versentur adulteri) si faceret Annium Milonem Faustæ E
virum domo sua excludi, pugnis cædi, ferro peti: Longarenum autem adulterum impunè mœchari, & ex animi sententia in ædibus Milonis eo inuito, ac malè multato cum Fausta delicias facere. Itaque arbitror vel Milonem hoc loco Longarenum nominari, vt intelligamus Villium adulterũ ad Faustam introire meditantem, & conantem, à Milone & eius seruis fuisse pessimè acceptum: vel potius (quod quibusdam placet) vtrumque, & Villium, & Longarenum fuisse adulterũ: sed Longareno benè processisse: Villio verò infeliciter. neque quemquam mouere debet, quòd Villium Fausti generum dicit. ita enim appellat, nõ quòd reuera sit Fausti gener, sed quòd eius filiam subigat, ac permolat: quemadmodũ epistola ad Loll. 1. lib. 1. *sponsos Penelopæ* appellat eos, qui proci erant, non sponsi, eò quòd Penelopam sibi quisque vxorem exoptaret.

Exclvsvs fore] foris, & forem, & fore Terentio, Plauto, T. Liuio vsitata. Teren. Heaut. *Mane, mane. quid est quòd tam à nobis grauiter crepuit foris?* Plaut. Mil. glor. *Sed fores cõcrepuit hinc à vicino senis.* T. Liui. lib. 40. *forem ex æde Lunæ, quæ in Auentino est, ruptam tulit.* Dicta est autem fo- F
ris, siue fores, quòd olim apud veteres Romanos foras, nõ intro aperiebantur: vt scribit Seruius ad illum Virgilij locum Æn. 1. *foribus cardo stridebat ahenis.* Hinc fieri videmus, vt apud Teren. & Plautum, vbi quis domo prodit, crepent fores. Nam qui domo foras prodibat, antequàm fores aperiret, crepitu illo significabat iis, qui per viam publicam iter faciebant, & eà fortè præteribant, vt sibi cauerent, ne à foribus læderentur.

Longarenvs] alter adulter Villio felicior: seu, vt alij, Milo.

Intvs] domi: ἔνδον, vt loquũt Græci, & ἐνδοῖ. Theocr. εἰδ. ιε. Συρακ. Ἐνδοῖ Πραξινόα, Γο. Γοργοῖ φίλα, ὡς χρόνῳ ἐνδοῖ. ibid: Ὢ τάλαν μεγάλως, ὅτι μοι τὸ ζωφος μάνις ἔνδον.

Hvic] Villio adultero, cui malè processit.

Mvto-

A MVTONIS] penis,caudæ salacis,mentulæ. Lucil.libro 8. *Læso iam lacrymas mutoni absterget amica.*

MALA TANTA] qnibus tam malè multatur adulter.

ANIMVS] pars animi concupiſcens. *τὸ ἐπιθυμητικὸν μόριον.*

MAGNO PROGN. DEP. COS. C. &c.] nobilem matronã, magnis maioribus ꝓgnatam.

VELATVMQVE STOLA?] & fæminam ſtolatam? id eſt matronam? Nam (vt docet Feſtus) *matronas eas ferè appellabant, quibus ſtolas habendi ius erat.*

MEA CVM CONFERB.] cùm tentigine rumpor.

DIVES OPIS NAT. SVÆ] *αὐτάρκης.* ſuis opibus contenta.

TV SI MODO RECTE] hæc cobærent cum ſuperioribus, boc ſenſu. Quantò rectius remonet natura rebus ad victum, cultumq́ue neceſſariis cumulata, nibilq́ue externum deſiderás, ſi modò tu fugienda cum expetendis confundere, ac permiſcere nolis? quidam libri habent. *ſi tu modo*: qnæ ſcriptura dulcior, & concinnior eſt.

TVO VITIO, RERVMNE L. N.] nibilne B intereſſe putas vtrùm tuo vitio, id eſt, immoderata, & vitioſa cupiditate labores, an rerum, id eſt, pęnuria, & egeſtate? atqui multùm intereſt vtrùm quis ſuo, an rerum vitio laboret. exempli cauſa, qui ſitiens aquam in medio poſitam, ac paratam ſpernit, vinum vel capitis periculo deſiderat, ſuo vitio laborat: qui bibere non vult, niſi aureo poculo, ſuo vitio laborat: qui verò præclarè ſecum agi putat, ſi aquæ ſitim explere detur: ſed tanta inopia conflictatur, vt ne aqua quidem ſuppetat, is rerum vitio laborare dicendus eſt.

DESINE MATR. SECTARIER.] libri aquot manu ſcr. habent, *Deſine ſectari matronas.* quos non ſequor.

NEC MAG. HVIC INTER NIVEOS,&c.] nec magis tenerum eſt ſemur, aut crus rectius matronæ nobili, & vnionibus, ac ſmaragdis ornatæ, ſubintell. quàm togatæ. quin ſæpe togatæ femur tenerius eſt. ſignificat neque nobilitatem, & generis ſplendorem, neque ornatum & cultũ corporis ad voluptatem rei Venereæ valere, ſed na- C turam. *huic* autem legendum, & ita habent omnes libri manu ſcr. non *hinc*, quod quidam *περιττοὶ* arbitrantur: neque quemqnam mouere debet, quòd ſuprà proximè vſus ſit numero multitudinis, *matronas*. nam mutare nnmerum, ſcriptoribus eſt vſitatum.

NIVEOS, VIRIDEÍSQVE LAP.] id eſt, vniones, & ſmaragdos: quibus ornantur matronæ nobiles.

SIT LICET HOC CHÆRINTE T.] licet ames matronas vnionibus, & ſmaragdis, & auro collucenteis. Nam ſic bũc locum intelligendum arbitror, *hoc*, nempe vniones, & ſmaragdos & cetera ornamenta in matronis admirari, iisque capi, & teneri. ſermonem ad Chærintum conuertit, qui matronas gemmis collucenteis ſectabatur. Alij hunc Chærintbum, puerum formoſum, mollem, & impudicum fuiſſe, & gemmis, tanquã D fæminam, ornatum inceſsiſſe dicunt, hoc modo explicantes: *Sit licet hoc Cherinte, tuum*, boc, nempe, vniones & ſmaragdos geſtare. quod mihi non diſplicet. Iam verò quòd in nonnullis libris manuſcr. reperitur ſcriptum, *ſit licet hoc Cherinte tuo:* nullo modo probo.

MERCEM S. F. GESTAT] togata mercem autem intellige eam corporis partem, quam meretrix habet venalem. non diſſimnlabo, me in aliquot libris manu ſcr. Nicoriano vno, duobus Ruſſard. Cleric. *reperiſſe geſtat apertam*: *Quod ven. h. eſt.*

HONESTI] pulchri, *καλοῦ.*

IACTAT,] coniunge negationis copulã cum hoc verbo, & cum his, *habetq́, palam*, hoc modo, nec iactat, habetq́ue palàm, ſi quid honeſti eſt, id eſt, nec venditat, aut oſtentat, & in luce collocat, & proponit ob omniũ oculos, ſi qnid pulchri eſt.

QVÆRIT] repete & hîc negationem, hoc modo, nec, ſi quid pulchri babet, id oſtentat, ac præ ſe fert: deformitatem autem, aut vitium aliquod corporis occultare ſtudet. Lucretius contrà ait hoc omnium mulierum impudicarum eſſe commune, vt ſua mala ſuos amatores celare conentur: bona in promtu babeant, lib. 4. his verbis, *Nec Veneres noſtras hoc fallit: quo magis ipſa Omnia ſummopere eos vitæ poſt ſcenia celant, Quos retinere volunt, aſtrictosq́, eſſe in amore, &c.* E

REGIAVS HIC MOS EST,&c.] eandem cautionem, ac diligentiam in fæminis, quæ libidinis cauſa coluntur, vult adhiberi, atque in equis. Nam qnemadmodum in equis pedum præcipuè habenda ratio eſt, cauendumq́ue ne capitis, & ceruicum pulcbritudine capti, in pedibus, & tibiis, quæ maiorem curam deſiderant, ſimus negligentes: ſic in fęmina parũ debet cõmouere prudentẽ amatorẽ (ſi quis amator prudens repetiri poteſt) facies, & forma: alia enim ſunt, quæ lõgè maioris ſunt ponderis quæq; in re Venerea magis dominãtur. Xenophon in libello *περὶ ἱππικῆς* ei, qui equum ſit empturus, præcipit vt pedes primũ inſpiciat, & diligenter cõſideret. Quemadmodũ enim (inquit) ædium nullus vſus ſit, ſi partes earum ſuperiores admodum ſint ornatæ, magnificæ, affabrè factæ: fundamenta autem ſint vitioſa, malè ma- F teriata, ac ruinoſa: ſic & equus bellicus inutilis ad bellum futurus eſt, ſi ſit *κακόπους*, id eſt, pedibus vitioſis, etiã ſi cetera omnia eius membra ſint optima, ac præſtantiſſima. ſic in lib. de arte poëtica, ſimilitudinem ſumit à regibus. *Reges dicuntur multis vrgere culullis, Et torquere mero, quem perſpexiſſe laborent, An ſit amicitia dignus. ſi carmina condes, Nunquam, &c.* ſic M. Tull. frument. in ea parte, quæ eſt de decumano frumento, *Solere aiunt Barbaros Reges Perſarum, ac Syrorum, plures vxores habere: his autem vxoribus ciuitates attribuere hoc modo: Hæc ciuitas mulieri redimiculum præbeat, hæc in collum, hæc in crineis: ita populos habent vniuerſos non ſolùm conſcios libidinis ſuæ, verùm etiã adminiſtros. eandem iſtius, qui ſe regem Siculorum eſſe dicebat, licentiam, libidinemq́, fuiſſe cognoſcite.* qui locus Ciceronis (vt dicam *ἐν παρόδῳ*) videtur è Pla-

tone

A tone petitus, Alcib. primo. mendosè autem puto legi in quibusdam libris, *apertos*, cùm videatur potius legendum *opertos*, vt habent cod. Vatican. 2. Iannoct. Tornes. duo Nicot. Rossard. totidem, Clericanus, meus. Lihtorum veterum auctoritate hac ratione adiuuare, & confirmare possum, quòd perspicuè Horatius mulierem cum equo comparat. Quemadmodum autem vtile est ei, qui equũ empturus est, opertum inspicere ne, dum caput, & ceruicem, & cluneis, & ceteras parteis corporis in promtu positas admiratur, cæcus fit in pedibus considerandis, & ita fallatur: sic interest amatoris, meretricis amore potius, quàm matronæ capi: quia meretrix neque tegit eas parteis, quas habet venaleis, neque ostentat eas, quæ suo pulchriores.

FACIES] εἶδος, forma. Neque verò facies solùm de homine, aut equo, sed & de re alia qualibet dicitur. Virg. Georg. 1. in extr. *Tam multæ scelerum facies*. Idem lib. 4. de apibus. *Vt binæ regum facies, ita corpora gentis*. M. Tullius pro Flacco. *Facies ciuitatis*. Idem Philipp. 8. *Facies senatus*.

INVOCAT] decipiat, in fraudem impellat.

B HIANTEM] inhiantem, cupidum, capiris pulchritudine captum. quod accideret, si emeret apertum. Sat. 5. lib. 2. *recoctus Scriba ex quinqueuiro coruum deludet hiantem*.

QVÒD PVLCHRÆ CLVNES, &c.] hæc sunt, quæ cupidum equi emtorem inducere possunt: & ita describitur pulcher equus à Virgil. 3. Georg. *illi ardua ceruix, Argutumq́ caput, breuis aluus, obesaq́ terga*. Itaque reges inspiciunt equos opertos. Animaduertendum, *clunes*, ab Hor. vsurpari genere fæmineo, quod notat Nonius.

ARDVA CERVIX.] Xenoph. eo quem suprà cõmemoraui, libro, λέγει μὲν τὸ στέρνον ὁ μὲν αὐχὴν ὥσπερ κάπρου, ὀρθὸς ἐκ τοῦ στήθους, ἀλλ' ὥσπερ ἀλεκτρυόνος, ὀρθὸς πρὸς τὴν κεφαλὴν ἥκοι. id est, à pectore autem ceruix quidem eius ne, vt apri, prona, seu præceps nata sit, sed, vt galli gallinacei, recta ad caput eat. Oppianus lib. 1. κυνηγ. μακρότερον, ὑψαύχενα appellat, quo loco equum pulchrum describit: & Hom. ἰλ. ε. ὑψοῦ δ' ὑψαύχενας ἵππους id est, vt interpretatur Eustath. ὑψαύχενας: duos equos arduis ceruicibus: & Virg. eo, quem paullo antè posui, loco,

C *illi ardua ceruix, &c.*

HOC ILLI RECTÈ, NE CORP. &c.] id est, hunc illi morem rectè instituerunt, vt ne quis venustissimas corporis parteis in equo acutissimè cernat, vitiosas autem, & imbecillas prætereat.

LYNCEIS OCVLIS] acutissimis. Idas & Lynceus Aphatei filij: quorum Lynceum minor natu tam acuta oculorum acie fuisse traditur, vt ea per densos etiam quercetorum truncos, ac stipites, atque adeò vsque ad inferos vim suam expromeret. vide Pausan. Mess. de Lynceo. Apoll. lib. 1. Argon. Λυγκεὺς δὲ καὶ ὀξυτάτοις ἐκέκαστο ὄμμασιν, εἰ ἐτεόν γε πέλει κλέος, ἀνέρα κεῖνον ῥηϊδίως καὶ νέρθε κατὰ χθονὸς αὐγάζεσθαι. id est, Lynceus autem acutissimis instructus erat à natura oculis, siquidem verum est quod de eo ferunt, illum facilè etiam sub terram ad inferos oculorum aciem contendisse Theocr. Διοσκύρ. ἀκριβὲς ὄμμασι Λυγκεύς. id est, acribus oculis Lynceus. & Pind. Νεμ. ὠδ. ι. κεῖνος γὰρ ἐπιχθονίων γένετ' ὀξύτατον ὄμμα.

Aristoph. in Pluto. βλέπειν ἀποδείξω σ' ὀξύτερον τοῦ Λυγκέως. Erasmus hic legit *Lyncei*, nõ *Lynceis*. ego vtramque lectionem probabilem esse puto: sed hanc receptam magis Horatianam. D

HYPSÆA CÆCIOR, &c.] cæcis oculis ea, quæ mala sunt, cernas, id est, non cernas. tale est illud Od 7. lib. 3. *nam scopulis surdior Icari Voces audit adhuc integer*. Hypsæam mulierem coniicere licet cæcam fuisse, vel parum vidisse: nihil autẽ, præter coniecturam, comperti de ea habemus: nisi quòd Porphirio tradit, Planciam Hypsæam vitiosos oculos habuisse: quam hic ὡς παρόδῳ carpit Horat.

Ô CRVS, Ô BRACHIA.] hæ sunt exclamationes admirationis plenæ, hominis togatas conspectantis potius, quàm matronas: & in togatis alia probantis: alia improbantis: quæ quidem potestas cuiuis datur, cùm in eis liceat non solùm crura, vtpote quæ breuioribus vestibus vtantur, sed etiam reconditas corporis parteis spectare: quod idem non licet in matronis.

E VERVM DEPYGIS, N. B.] hæc improbat amator in togata. depygis est, quæ nateis habet mactas, gracileis, & depressas: icircò reiicienda. notæ sunt contrà puellæ illæ καλλίπυγοι, id est, pulchris natibus, apud Athen. lib. 12. quæ, cùm essent pauperis patris filiæ, atque indotatæ: nõ alio nomine præclarè & splendidè fuerunt collocatæ, quàm quòd à duobus fratribus honesto loco natis, καλλίπυγοι habitæ, & repertæ sunt. ex quo templum Veneri posuerunt: quam καλλίπυγον nominarunt. mulierem depygem ἀπύγαιον & λισσόπυγον appellat Aristophanes. pyga nomen Græcum est, quo nates significantur. vtitur eo infrà Horatius hac saty. in extr. *Ne nummi pereant, aut pyga, aut denique fama*. ex quo πυγίζειν verbum obscænum, quo vtitur Theocritus εἰδ. ε. Depogis autem habent aliquot libri veteres. quod æquè rectum est, nam υ Græcum, est u Latinum.

NASVTA] nasus nimiùm longus in puella, aut muliere, non laudatur. Catull. *Salue nec minimo puella naso*: nec pes longior. idem Catull. ibid. *Nec bello pede, nec nigris ocellis, Nec longis digitis*. sic Theocritus εἰδύλλ. ι. Μάντις τοι τὰν νύκτα χρεισδεῖσα à καλαμαία: id est noctu tibi adiacebit vates in calamis nascens & habitans: hoc est locusta: ad quem locum notat interpres: ἔστι δὲ ἀκρὶς ἐν τῇ καλαμήγ γινομένη. καὶ καλεῖται μάντις. ἴσως οὖν, &c. sequitur, Ἔστι δὲ χλωρὰ καὶ ἀσθμηνίκις τοῖς ὑμενώδεσι πόδας ἔχουσα. καὶ λεπτοὺς καὶ σιωπηλοὺς αὐτὰς ποιεῖ: id est, Est autem locusta, quæ in calamis nascitur, & vates appellatur. Fortasse igitur, &c. Est autem pallida seu viridis, & longis pedibus, & gracilibus, & assiduè eos mouens. F

MATRONÆ, PRÆTER] id est, ex omnibus autem matronæ membris nullum præter faciem aspicere licet.

NI CATIA EST] hæc matrona præter decõrum vestitu breuissimo vtebatur, vt crurum pulchritudinem in promtu haberet, atque ostentaret. icircò ab Hor. vrbanè notatur.

DEMISSA VESTE] longa, & talari veste, quæ mulierum & maximè matronarum proptis

A est: vt suprà diximus, ibi *Malthinus tunicis demissis, &c.* Nam meretrices breuioribus vtebantur, vt & paullò antè diximus.

SI INTERN. P.] si matronam amabis: si matronæ concubitum concupisces: qui & lege vetitus est: & multis difficultatibus obseptus atque obuallatus.

VALLO CIRCVMDATA] difficilia expugnatu. tralatio ducta à re militari.

HOC] difficultas potiendi.

MVLTÆ TIBI TVM OFFICIENT RES] quidam libri veteres habent, *tum officiunt res:* quę scriptura ferri potest: nonnulli *dum officiunt res:* quæ reiicienda est. alij omnes, vt vulgati, & vt edidimus, *tum officient res.*

CINIFLONES] cinerarij, qui calamistris crineis inurunt.

STOLA] vestis muliebris, vt diximus. M. Tull. Philip. 2. *Et tanquam stolam dedisset, in matrimonio stabili & certo collocauit.* ex quo Cæsar Caligula Liuiam proauiam suam, *Vlyssem stolatum* nominare solebat, significans, eam mulierem esse astutissimam.

B PALLA] hic appone distinctionis notam. *Est autem palla, mulieris honestioris vestimentum,* inquit Non. Marcellus.

PLVRIMA] plurima denique alia, quæ tibi obstent, quo minus totum matronæ corpus planè, & purè abs te perspici possit.

INVIDEANT] tralatio est, obstent, ac prohibeant, quo minus tibi res purè appareat.

ALTERA] togata, seu meretrix.

NIL OBSTAT COIS TIBI,] sic mihi videtur distinguendus hic locus: non, vt in vulgatis: in quibus distinctionis nota locatur post verbum *obstat.* erant autem Coæ, vel, vt alij volunt, Ceæ vestes, tenuissimæ, mollissimæ, ac delicatissimæ: & veluti vitreæ ac pellucidæ, à Co, vel Ceo insula, vbi fiebant, sic appellatæ. Tibull. lib. 2. eleg. 3. *Illa gerat vesteis tenueis, quas fœmina Coa Texuit, auratas disposuitq́; vias.* Taleis vesteis, vitreas appellat Varro. *quorum vitreæ toga ostentant tunicæ clauos.* Sed non celabo lectorem, quosdã libros veteres habere: *Altera nil obstat. Chloris tibi pene videre est, Vt nudam.* quæ scriptura non est reiicienda.

C METIRI POSSIS OCVLO LATVS] ita omnia habet in promtu, vt solo aspectu, longóne, an breui sit latere, iudicare possis.

PRETIÚMQVE,] suprà dixit eam apertè, quod venale habet, ostendere, & mercem sine fuco gestare. quocirca conuenienter nunc pretij nomine vtitur.

LEPOREM VENATOR] verba sunt amatoris matronarum.

POSITVM SIC] sic appositum, id est, sine cursu, & labore venationis sibi appositum: vel ita positum, vt manu capere possit: sed priorem explicationem magis probo. & ita vsurpauit sat. 2. lib. 2. *Vix tamen eripiam, posito pauone velis quin Hoc potius, quam gallina, tergêre palatum,* & satyra vlt. lib. 2. *Vidimus & merulas poni, & sine clune palumbes.* sic autem, accipiendum ἁπλῶς, vt Od. 11. lib. 2. *iacentes Sic temere.* Talis erat Xerxes ille Darij filius: (sic paruis magna componere licet) qui negabat se caricas Atticas gustare velle venaleis ad se allatas, & ita sibi appositas: sed tum demum se libenter & iucunde comesurum, cùm eam terram, quæ eas genuisset, & extulisset, armis partam obtineret. D

CAPTAT ET APPONIT] hunc locum in omnibus libris, & manuscriptis, & excusis deprauatum restitui, vnius litteræ immutatione facta, coniectura duntaxat ad veram scripturam ductus, à nullis codicibus adiutus. miror autem tam manifestum mendũ, vel vmquam admissum esse: vel semel admissum, tandiu in codicibus hæsisse. Ne longum faciam, huius loci sic emendati hæc sententia est. Quemadmodum (inquit amator matronarum) venator in mediis frigoribus, altissimisque niuibus léporem sectetur, id est sectari non recuset: quem, si ei ab alio captus, & sine ipsius labore detur, atque apponatur, ne tangere quidem velit: nunc autem per niueis, & frigora sectatur, & captat, atque ita captum summa cum voluptate sibi apponi iubet: sic ego fœminas in E medio positas, & meretrices sperno: matronas, quæ non nisi cum labore, & periculo expugnantur, peto & persequor. ita locutus est sup. Od. 2. epod. *Pauidumq́; leporem, & aduenã laqueo gruem, Iucunda captat præmia.* & proximo versu idem verbum vsurpat. Cùm ego hæc scripsissem, & edidissem quattuor abhinc annos, vir quidam doctissimus à me dissentiens, Pseudacronem secutus, vulgatam huius loci explicationem iam à me explosam, & abiectam, deintegro excitauit, ac reuocauit in medium, verbà ipsa Acronis vsurpans, nihilque de suo præterea afferens. sic enim ille: *Amator,* inquit, *cantat quomodo venator libenter sectetur in niue léporem: sic appositum in ferculo tangere nolit: & mox addit,* (hoc enim est apponit) *suũ amorem esse similem &c.* sequitur deinceps. *& cum versiculos dicat, satis indicat, versus superiores pro cãtico accipi debere, vt explicaui.* hactenus ille. Ille verò vehementer fallitur, cum suo Acrone, cuius verba cadentia tollit: & piget me toties explicationem tam absurdam refellere: Quid enim ineptius, quàm ita loqui: *amator cantat,* id est, cantando exponit, *vt,* id est quo modo, *venator sectetur &c. & apponit,* id est addit ad superiora, quæ dixit, seu cantauit, *meus amor, &c.* Nam primùm hoc contendo, non posse ita Latinè dici, vt illi volunt, *cantat vt,* seu *quomodo venator, &c.* deinde *apponit,* pro addit, seu adiungit iis, quæ dixi, non reperietur in tota lingua Latina. Præterea hæc verba *Hiscéne versiculis,* nullo modo arguunt, neque declarant, superiora illa esse cantata. Nam si hoc verum esset, personæ omnes, quas hic loquenteis facit Horatius, cantarent, cum versiculi sint: quod ineptum atque absurdum dictu est. Postremò in his verbis, *meus est amor huic similis,* est ἀνταπόδοσις. At inter similitudinis partem eam, quæ assumta est ad aliquid illustrandum, & ἀπόδοσιν, id est redditionem, nihil debet ex persona scriptoris interponi. quod hîc fieri volunt. essènt enim hæc Horatij verba, *Cantat & apponit,* illorum ratione.

A tione. Maneo igitur in sententia, & dico, *captat* legendum esse, & *apponit*, explicandum, apponit ad comedendum & cetera, vt suprà. Nam piget eadem toties inculcare.

HISCENE VERSICVLIS] loquitur nunc Horatius. & fortasse hæc verba locum errori, & errato dederunt Acroni, & Porphir. & iis, qui eos secuti sunt.

NONNE CVPIDINIBVS ST. N. M.] id est, nónne cupiditates sunt aliquæ naturales, eædémque à natura finitæ, ac terminatæ? Non sum secutus eos codices veteres, qui habent, *statuat*.

QVEM, QVID LAT. SIBI, QVID A. N.] id est, quem modum, seu finem cupiditatum, vtilius est quærere, & superuacaneas, minimeque necessarias cupiditates amputare, subaudiendum, quàm cupiditates habere infinitas, minimeque necessarias. modus autem cupiditatum in eo positus est, vt expetamus ea, quæ natura desiderat, & quibus sine dolore carere non potest: ea non expetamus, quibus facile potest carere. hunc igitur locum sic explico studiosorum causa, quibus videri solet impeditus, atque implicatus. nónne cu-
B piditatibus natura modum cōstituit, quem quærere, videlicet quid natura sibi deesse ferre possit, quid sit dolitura deesse, id est, qua re facile carere possit, qua non possit: & discernere inania, ac superuacua à plenis & necessariis, vtilius est, quàm cupiditatibus inanibus, minimeque necessariis æstuare?

INANE ABSCINDERE SOLDO?] id est, inania ab iis, quæ sunt plena, ac solida resecare? inanis est cupiditas esurienti, verbi causa, poscere phasianum, pauonem, acipenserem, & similia: inane est sitienti, vinum Falernum, Calenum, Lesbium desiderare: necessarius est esurienti panis, sitienti aqua: & harũ rerũ copia, plena & solida est, illarum autem inanis. vide annotat. ad illum locũ: *adde, Quæ humana sibi doleat*, &c. saty. I.

NVM TIBI CVM FAVCEIS V. S.] inductione probat, cupiditates nō necessarias esse circumcidendas, & resecandas, neque eis esse vllo pacto obtemperandum, hoc modo: quis sitiens mauit siti enecari, quàm non ex quolibet vase bibere? quis esuriens nolit alio cibo, quàm pauone, aut rhombo famem explere? Quis igitur libidine in-
C flammatus, cùm ei suppetat, & præstò sit ancilla, cuius complexu libidinis flammam restinguat, malit cupiditate rei venereæ excruciari, matronæ concubitum expetens, atque exspectans, quàm præsenti, & parato remedio vti?

FASTIDIS] fastidiosè aspernaris, ac reiicis, vt suprà Od. I. lib. 3. *somnus agrestium Lenis virorum, non humiles domos Fastidit*, &c. epist. ad Iul. Florum lib. I. *Fastidire lacus, & riuos ausus apertos.* & Saty. prox. *sic nos debemus amici, Si quod sit, vitium non fastidire.*

TENTIGINE RVMPI?] tentigo à tendendo est nominata: quæ significat hoc loco libidinē ardentissimam, per quam alicui penis valdè intenditur. Periculum est autem, ne, quæ nimium tenduntur, rumpantur. hoc igitur periculum, atque hunc tentiginis dolorem, vt parabili & facili concubitu leuet, ac minuat, suadet. fœdum ac nefariũ D
illud in Priapeiis. *Turpe quidem factu: sed, ne tentigine rumpar*, &c.

PARABILEM] quæ facilè parari potest, & quæ paruo constat, εὐπόριστον, εὐώνητον.

ILLAM PÒST PAVLLO, SED PL.] id est, illam autem Venerem, seu mulierem, quæ mihi quærenti, quando veniã, aut quando sit ipsa ventura, respondet, pòst paullo, seu post paullũ: aliàs quærenti facturane sit mihi sui corporis copiam, respondet se facturam, sed pluris: aliàs respondet, se mihi gratificaturam, si modò exierit vir: hanc (inquam) Philodemus ait Gallis esse relinquendam, seu dandam, tam caram, ac difficilem, (mala enim solemus hostibus, & inimicis precari, vt annotauimus suprà ad Od. 27. lib. 3.) sibi autem optat eam, quæ, &c. Fuit autem Philodemus, seu Philodamus, philosophus Epicureus, idemque poëta: qui cum L. Pisone aliquandiu vixit: de quo M. Tullius in orat. in Pisonem. *Est quidam Græcus, qui cum isto viuit, homo, verè vt dicam, sic enim cognoui, humanus: sed tandiu, quamdiu cum aliis est, aut ipse secum*, &c. & lib. 2. de finibus. bon. & mal. in extr. *Credo, Syronem dicis, & Philodamum cùm* E
optimos viros, tum doctissimos homines. Alij legunt Pihilo, demus, ait: quæ lectio videtur facilior quidem, & planior, verùm tamen prior altera probatur magis omnibus eruditis: & fortasse idem significat Martialis lib. 9. in eo epigr. cuius principium est, *Hanc volo, quæ facilis, quæ palliolata vagatur*, &c. sequuntur hi versus, *Poscentem nummos ac grandia verba sonātem Possideat crassi mentula Burdegali.* vocem *Gallis*, alij explicant ita, vt intelligātur Cybeles sacerdotes, quia cùm illi sint euirati, faciliùs ferre moram possunt. in quibusdã exemplaribus antiquis scriptum est *pòst paullum*. Legenda autem sunt hæc membratim, & singillatim, vt rectè admonet Porphir. nempè hoc modo, *pòst paullo: sed pluris: si exierit vir*.

SIBI, QVÆ NEQVE MAGNO ST. P.] id est, sibi autem optabat subaudi, eam, quæ neque magno constet, neque vocata, longam morã interponat. animaduerte autem, hanc fœminam, quæ non cunctetur, opponi illi, quæ respondeat se pòst paullo venturam, aut differat in id tēpus, F
quo exierit vir: eam, quæ non magno constet, ei quæ plus poscat, quàm solita sit, aut quàm amator promittat.

MVNDA HACTENVS, &c.] tantam munditiem, tantumque ornatum adhibens, vt neque cerussa malas candefaciat, aut vlla alia re muliebri expoliat, neque veram corporis staturam crepidarum altitudine augeat: quæ duo in vxore sua improbat Ischomachus apud Xenophon. in Oeconomico his verbis: ἐγὼ τοίνυν (ἔφη) ἰδών ποτε αὐτήν, ὦ Σώκρατες, ἐντετριμμένην πολλῷ μὲν ψιμυθίῳ, ὅπως λευκοτέρα ἔτι δοκοίη εἶναι, ἢ ἦν· πολλῇ δὲ ἐγχούσῃ, ὅπως ἐρυθροτέρα φαίνοιτο τῆς ἀληθείας· ὑποδήματα δ' ἔχουσαν ὑψηλά, ὅπως μείζων δοκοίη εἶναι, ἢ ἐπεφύκει, εἰπέ μοι ἔφην, ὦ γύναι, &c. καὶ ἐμὲ τοίνυν ἡμεῖς εἶπεν, ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, ὦ γύναι, μήτε ψιμυθίῳ, μήτε ἐγχούσης χρώματι ἥδεσθαι μᾶλλον, ἢ τῷ σῷ. id est, ego igitur (inquit) cùm aliquando ô Socrates eam vidissem multa cerussa suffectam, vt

A didior: multa anchusa, vt rubicundior, quàm re vera esset, videretur: calceis autem vtentem, altis, vt maior, quàm nata esset: dic mihi, inquã, vaor, &c. me igitur hoc dicere puta, inquit Ischomachus, ô vxor, neque cerussam, neque anchusam mihi tuo colore esse iucundiorem. eodem pertinent illa Propert. lib. 1. *Quid iuuat ornato, &c. Naturaq; decus mercato perdere cultu? Nec sinere in propriis membra nitere bonis?* idem lib. 2. *Vt natura dedit, sic omnis recta figura: Turpis Romano Belgicus ore color.*

Hæc vbi svpposvit] vtitur eodem verbo ad eandem rem Catullus, *Noli admirari, quare tibi fœmina nulla, Rufe, velit tenerũ supposuisse femur.* sententia autem huius loci hæc est, Hæc vbi deatram corporis partem, seu deatrũ latus, meo lateri læuo supposuit, ita vt hæc mihi sit læua, ego ei dexter: mihi Iliæ & Egeriæ instar est. Quidam hîc significari putant Veneris modum omnium simplicissimum, ac facillimũ, vel Ouidij iudicio. sic enim ille lib. 3. de arte amandi, *Mille modi Veneris: simplex, minimiq; laboris, Cùm iacet in dextrũ semisupina latus* sed, vt cum Ouidio congruat Ho-
B ratius, legendum videtur, *dextrum corpus mihi læuo.* in Tornes. quidem *læuo* ascriptum reperi.

Nec vereor] quidam libri calamo exarati habent, *Nec metuo.* quod idem valet: & fortasse magis ad hunc locum quadrat.

Recvrrat] fortasse aliquid de vxoris impudicitia vel per se suspicans, vel etiam ab aliquo domestico, aut vicino certior factus.

Ianva frangatvr, &c.] Ianua frangatur à viro redeunte, vel adulterum & vxorem vnà cum eo cõprehendere cupiente, vel eò quod sibi fores tardius aperiãtur, calcib. & laais eas pulsante. *Ianua*, primus est domus ingressus, dicta à Iano, cui omne principiũ dicatum est, vt scribit Seruius quodam loco commentar. in lib. 1. Æneid.

Vepallida] sic restituimus, auctoritatem veterum lib. Vatic. Iann. Faërn. Tornes. & aliorũ omnium, quamuis ve pallida diuisim legatur, secuti. atque hanc scripturam agnoscunt Porphyr. & Acron. Et certè sine librorum manu scriptorũ testimonio, ea ipsa orationis structura, atque ex verborum cursu facile erat hoc mendum tollere. nam totus hic sermo est, *ἀσύνδετος* ab illis verbis, *vir*
C *rure recurrat*, vsque ad hæc, *egomet mi.* vepallidus autem idem ferè valet, quod malè, & miserè pallidus: vel aliquantum pallidus, nam ve, in compositione interdum auget, interdum minuit, vt in his, *vesanus, vecors, vegrandis.* quod proaimum nomẽ item emendauimus in oratione de leg. agrar. contra Rull. ad popul. Nam cùm antea legeretur in omnibus exempl. vulg. *quem hominem vt grandi macie torridum*, siue *horridum, &c.* nos viris doctissimis probauimus coniecturam nostrã, quæ est, legendum esse *vegrandi.* Pompeius Festus prætereà nomine *vegrande*, ait significari vel male grande, vel parum grande. vide eundem in nomine *vesculi* & *vescus.*

Conscia] ancilla, vt sat. 7. lib. 2. *peccati conscia herilis.* animaduerte autem hoc loco esse pulcherrimã antithesim, mulier vepallida lecto desiliat: ancilla culpæ herilis conscia, se miserã excla- D
met: hæc, nempe ancilla, cruribus metuat: illa autem, nempe vaor à viro suo deprehensa, doti. amittebant enim dotem maritæ in adulterio deprehensæ. sed eas interficere viro ne deprehensas quidẽ, licebat iure ciuili: patri licebat.

Discincta tvnica] magna adulteri trepidatio, magnusque timor exprimitur, qui ita vrgeatur à viro, vt discincta tunica, & pede nudo fugere cogatur. Non solebant autem veteres in publicum discincti prodire. notum est illud, *Discincta vestis, discinctus animus.* Postremò milites, qui fugerant, aut, qui flagitium aliquod aliud militare admiserant, discincti sub iugo transire cogebantur.

Ne nvmmi per. avt Pyga, &c.] id est, ne pecunia mulcter, néue, si soluendo non sim, pudicitia mihi eripiatur, aut ne nateis meas percurrant raphanique, mugilesque, vt ait Catull. aut denique ne damner lege Iulia de adulteriis.

Avt pyga] pyga, *πυγὴ* Græcum nomen est, quod nateis significat. nonnulli codices antiqui habent, *puge*, Latinis literis scriptum. sic suprà eadem Sat. *Depugis.* E

Fabio val ivd. v.] etiam Fabio iudice obtinebo, miserum esse deprehendi: qui fortasse fuit aliquando deprehensus. quòd autem ad loquendi genus attinet, sic loquitur Liuius, lib. 27. *Quem tum principem ciuitatis esse, vel Annibale iudice, victurus esset.* & Horat. Sat. 3. lib. 2. *Vincet enim, stultos ratio insanire nepotes.* & Saty. 3. lib. 1. *Nec vincet ratio, tantumdem vt peccet, idemq; &c.* C. Marius ad Cicer. epist. lib. 2. *Id quidem me cupere, nisi & anteacta vita, & reliqua mea spes tacente me probat, dicendo vincere non postulo.*

SATYRA 3.

Omnibus hoc vitiũ est cantoribus, inter amicos
Vt numquam inducant animum cantare, rogati:
Iniussi numquã desistãt. Sardus habebat
Ille Tigelli9 hoc. Cæsar, qui cogere posset, F
Si peteret per amicitiam patris, atque suam, non
Quicquã proficeret: si collibuisset, ab ouo
Vsque ad mala citaret, Io Bacche, modò summa
Voce, modò hac, resonat chordis quæ quatuor ima.
Nil æquale homini fuit illi: sæpe velut, qui
Currebat, fugiẽs hostem: persæpe velut si Iunonis

A *Iunonis sacra ferret. habebat sæpe ducentos,*
Sæpe decem seruos. modò reges, atque tetrarchas,
Omnia magna loquens. modò, sit mihi mensa tripes, &
Concha salis puri, & toga, quæ defendere frigus,
Quamuis crassa queat. decies cẽtena dedisses
Huic parco, paucis contento: quinque diebus
Nil erat in loculis: noctes vigilabat ad ipsum
Manè: diẽ totũ stertebat. nil fuit vnquã
B *Sic impar sibi. nunc aliquis dicat mihi, quid tu?*
Nullàne habes vitia? immò alia, & fortasse minora.
Mænius absentem Nouium cùm carperet: heus tu,
Quidam ait, ignoras te? an, vt ignotum, dare nobis
Verba putas? egomet mi ignosco, Mænius inquit.
Stultus, & improbus hic amor est, dignusq; notari.
Cùm tua peruideas oculis mala lippus inunctis,
Cur in amicorũ vitiis tam cernis acutũ,
Quàm aut aquila, aut serpens Epidaurius? at tibi contrà
C *Euenit, inquirant vitia vt tua rursus & illi.*
Iracundior est paullo, minùs aptus acutis
Naribus horum hominum, rideri possit, eò quòd
Rusticius tõso toga defluit: & malè laxus
In pede calceus hæret. at est bonus, vt melior vir
Non alius quisquã: at tibi amicus: at ingenium ingens
Inculto latet hoc sub corpore denique te (*ipsum*
Concute, numqua tibi vitiorum inseuerit olim D
Natura, aut etiã cõsuetudo mala. nãque
Neglectis vrenda filix innascitur agris.
Illuc præuertamur, amatorẽ quòd amicæ
Turpia decipiunt cæcum vitia: aut etiam ipsa hæc
Delectant: veluti Balbinum polypus Agnæ.
Vellem in amicitia sic erraremus: & isti
Errori nomen virtus posuisset honestum.
At pater vt nati, sic nos debemus amici,
Si quod sit, vitiũ, nõ fastidire. strabonem
Appellat pætum pater: & pullum, malè paruus
Si cui filius est: vt abortiuus fuit olim
Sisyphus hunc varum, distortis cruribus: illum E
Balbutit scaurũ, prauis fultũ malè talis.
Parcius hic viuit? frugi dicatur. ineptus,
Et iactantior hic paullò est? concinnus amicis
Postulat vt videatur. at est truculentior, atque
Plus æquo liber? simplex, fortisq; habeatur.
Caldior est? acreis inter numeretur. opinor,
Hæc res & iungit, iunctos & seruat amicos.
At nos virtutes ipsas inuertimus: atque
Sincerum cupimus vas incrustare. probus quis F
Nobiscum viuit? multũ est demissus homo. illi
Tardo, cognomen pinguis damus. hic fugit omneis
Insidias, nulliq; malo latus obdit apertũ?
(Cùm genus hoc inter vitæ versetur, vbi acris
Inuidia, atque vigent vbi crimina) pro bene sano,
Ac nõ incauto, fictũ, astutumq; vocamus.

A *Simplicior quis at est? (qualem me sæpè libenter*
Obtulerim tibi, Mæcenas) vt fortè legentem
Aut tacitum appellet, quouis sermone molestus?
Communi sensu planè caret, inquimus. eheu,
Quàm temerè in nosmet legem sancimus iniquam!
Nam vitiis nemo sine nascitur. optimus ille est,
Qui minimis vrgetur. amicus dulcis, vt æquum est,
Cùm mea compenset vitiis bona, pluribus hisce,
B *(Si modò plura mihi bona sunt) inclinet, amari*
Si volet. hac lege in trutina ponetur eadem.
Qui, ne tuberibus propriis offendat amicum,
Postulat, ignoscat verrucis illius. æquum est,
Peccatis veniā poscentē, reddere rursus.
Denique, quatinus excìdi penitus vitium iræ,
Cetera item nequeunt stultis hærentia: cur non
Ponderibus, modulisq; suis ratio vtitur? ac, res
C *Vt quæque est, ita suppliciis delicta coercet?*
Si quis eum seruum, patinam qui tollere iussus,
Semesos pisceis, tepidumque ligurrierit, ius,
In cruce suffigat: Labeone insanior, inter
Sanos dicatur. quāto hoc furiosius, atque
Maius peccatum est? paullùm deliquit amicus:
Quod nisi concedas, habeare insuauis, acerbus,
Odisti, & fugis, vt Drusonem debitor æris: D
Qui, nisi cùm tristes misero venêre kalendæ,
Mercedem, aut nummos vndeunde extricat: amaras,
Porrecto iugulo, historias, captiuus vt, audit.
Comminxit lectum potus: mensáve catillum
Euandri manibus tritum deiecit: ob hanc rem,
Aut, positum antè mea quia pullum in parte catini,
Sustulit esuriens: minus hoc iucundus amicus
Sit mihi? quid faciam, si furtum fecerit? aut si E
Prodiderit commissa fide? sponsúmve negarit?
Queis paria esse ferè placuit peccata, laborant,
Cùm ventum ad verum est: sensus, moresq; repugnant,
Atque ipsa vtilitas, iusti propè mater, & æqui.
Cùm prorepserūt primis animalia terris,
Mutum, & turpe pecus, glandem atque cubilia propter,
Vnguibus, & pugnis, dein fustibus, atque ita porrò
Pugnabant armis, quæ pòst fabricauerat (vsus: F
Donec verba, quibus voces, sensúsque notarent,
Nominaque inuenêre. dehinc absistere bello,
Oppida cœperunt munire, & ponere leges,
Ne quis fur esset, neu latro, neu quis adulter.
Nam fuit ante Helenam cunnus tæterrima belli
Causa: sed ignotis perierūt mortibus illi:
Quos

A *Quos Venerem incertam rapienteis more ferarum,*
Viribus editior cædebat, vt in grege taurus.
Iura inuenta metu iniusti fateare necesse est,
Tépora si, fastosq; velis euoluere mundi.
Nec natura potest iusto secernere iniquum,
Diuidit vt bona diuersis, fugienda petendis:
Nec vincet ratio hoc, tantundem vt peccet, idemque,
Qui teneros cauleis alieni fregerit horti:
Et qui nocturnus diuûm sacra legerit. assit
B *Regula, peccatis quæ pœnas irroget æquas:*
Ne scutica dignum, horribili sectere flagello.
Nam, vt ferula cædas meritum maiora subire
Verbera, non vereor: cùm dicas esse pareis res
Furta latrociniis: & magnis parua mineris
Falce recisurum simili te, si tibi regnum
Permittant homines. si diues, qui sapiens est,
Et sutor bonus, & solus formosus, & est rex:
C *Cur optas, quod habes? non nosti, quid pater, inquit,*
Chrysippus dicat: sapiens crepidas sibi nunquam,
Nec soleas fecit: sutor tamen est sapiens. quò?
Vt, quamuis tacet Hermogenes: cantor tamen, atque
Optimus est modulator: vt Alfenus vafer, omni
Abiecto instrumento artis, clausaque taberna,
Sutor erat: sapiens operis sic optimus omnis D
Est opifex solus: sic rex. vellũt tibi barbã
Lasciui pueri: quos tu nisi fuste coerces,
Vrgeris turba circũ te stante: miserque
Rumperis: & latras magnorum maxime regum.
Ne longum faciam: dum tu quadrante lauatum
Rex ibis: neque te quisquam stipator, ineptum
Præter Crispinum, sectabitur: & mihi dulces
Ignoscẽt, si quid peccauero stultus, amici:
Inq; vicem illorũ patiar delicta libenter:
Priuatusq; magis viuam te rege beatus.

SARDVS HABEBAT ILLE TIG.] Hermogenes, de quo superiore saty. E

CÆSAR, QVI COGERE P. &c.] Cæsar, qui cogendi potestatem haberet, si enim oraret per amicitiam Iulij Cæsaris patris, & suam, ab eo non impetraret, vt caneret.

PATRIS] auunculi sui natura: patris iure ciuili, id est, adoptione.

AB OVO VSQVE AD MALA] prouerbiũ est, quod valet, à prima mensa ad secundam. M. Tull. lib. 9. epist. ad Varron. *Integram famem ad ouum affero.* Apponebãt enim etiam veteres oua in prima mensa: quod vel ex Athenæo lib. 2. cognoscere licet. quamquam idem tradit lib. 14. etiã in secunda mensa apponi solita, his verbis, *ἐτίθετο δὲ καὶ αὐτὰ ἐν τῇ δευτέρᾳ τραπέζῃ.*

CITARET IO BACCHE] probabile est carmen quoddã fuisse in laudem Bacchi hoc principio, *io Bacche*: aut, in quo hæ voces identidẽ iterarentur. Quia autem *io Bacche* vocandi casus est, verbo citandi aptissimo, & conuenientissimo vsus est: proinde ac si diceret Horatius: Tigellius ille, si ei collibuisset, carmina in Bacchi laudem caneret, F
Bacchumq; identidẽ appellaret, atq; inuocaret. *io* autẽ vox est, lætitiã animi significantium, vox triumphantibus gratulantiũ, vox inclamantium, & inuocantiũ. Tibull. *Agna cadet vobis, quã circum rustica pubes Clamet io, messeis, & bona vina date.* Ita & triumphantibus acclamabant *io triumphe*, vt suprà annot. ad Od. 9. epod. sed Adr. Turnebus existimabat legendum, *Io Bacchæ.*

MODÒ SVMMA VOCE, MODÒ H. R.] modò acutissima, modò grauissima voce. Intellige, hunc Tigellium hoc loco vno tempore & voce, & fidibus cecinisse: organoque quattuor chordarum, quod *τετράχορδον* appellant Græci, vsum esse. *resonat* autem excudendum curaui codices veteres secutus: ex quibus tamen nonnulli habent *resonet.*

A Nil æqvale homini f.] erat ſibi ipſe inæqualis, inconſtans, varius, multiplex, nullã vitæ æquabilitatem retinens.

Sæpe velvt q.] ordo verborũ hic eſt, Qui ſæpe currebat, velut fugiens hoſtem.

Persæpe velvt, si ivn. s. f.] perſæpe ita incedebat, quaſi Iunonis ſacra ferret. eas autem virgines, quæ Iunonis, aut Cereris ſacra ferebant, quæ κανηφόροι dicebantur, vt notauimus ad illum locum, vt *Attica virgo Cum ſacris Cereris, &c.* ſaty. 8. lib. 2. tardiſſimè incedere ſolitas eſſe, declarat locus ille M. Tullij Offi. 1. *cauendum eſt, ne aut tarditatibus vtamur in ingreſſu mollioribus, vt ſimiles pomparum ferculis eſſe videamur: aut in feſtinationibus ſuſcipiamus nimias celeritates.* & illud ἡραῖον βαδίζειν: id eſt Iunoniũ incedere: & illud Virgil. lib. 1. *Aſt ego, quæ diuûm incedo Regina, &c.*

Habebat sæpe dvcentos, &c.] Totum hunc locum profert Seneca epiſt. 1. libro 22. ſub extr. vbi de hominũ inconſtantia diſſerit.

Sit mihi mensa trip.] qualis eſt pauperum, & tenuium. Ouid. Metam. 8. *menſam ſuccincta, tremensq́; Ponit anus: menſa ſed erat pes tertius impar: Teſta parem fecit.*

B Concha salis pvri] concha ſalis, id eſt, ex concha ſalinũ. ſuprà Od. 16. lib. 2. *Viuitur paruo bene, cui paternum Splendet in menſa tenui ſalinum.* per concham ſalis puri, tenuem victũ, paruumq́ue apparatum ſignificat. talis enim eſt pauperum victus & apparatus, panis & ſal pro obſonio. vt ſat. 2. lib. 2. *cum ſale panis Latrantem ſtomachum bene leniet.*

Pvri] cur puri? an quòd res puras & incorruptas cõſeruet, & idcirco appellatur à Lycophrone ἁγνίτης, & ab Homero θεῖος: an per purum, merum & ſolum & ſimplicem, & ſine vllo alio obſonio coniunctum ſignificat, vt ſal purus, ſolus, & ſimplex obſonij loco ſit? quod probabilius eſt.

Defendere] id eſt, arcere, & propulſare, vt ſuprà Od. 17. lib. 1. *Defendit æſtatem capellis.*

Decies centena] decies centena ſeſtertia, id eſt, decies centum millia nummûm: quæ efficiunt circiter xxv. aureorum Gallicorum, aut Italicorum millia. vſurpabatur à veteribus pro ingẽti ſumma. de ſeſtertio autẽ plura alibi dicemus.

Hvic parco p. c.] εἰρωνικῶς: vel qui
C paullo antè tam parcus, & tam paucis contentus erat.

Sic impar sibi] ſic inæquale, atque inconſtans.

Mænivs abs.] ſi Mænius recta & emendata eſt ſcriptura, credibile eſt hìc deſcribi ab Horatio Mæuium illum, de quo Virg. in Palæmone, *Qui Bauium non odit, amet tua carmina Mæui.* Sed plerique legunt Mænius, exiſtimantes ab Horatio ſignificari luxurioſum illum Mænium, & facetiſſimum ſcurram, qui ex ampliſſimo & lautiſſimo patrimonio nihil ſibi præter vnam columnam excepit, quin omne profunderet, ac diſſiparet, vnde gladiatores ſpectaret. de eo autem plura dicemus ad epiſt. ad Vallam, ibi, *Mænius vt rebus maternis, &c.*

Ignoras te?] non nouiſti te? ſic Terent. Heaut. *Erras, ſi id credis: & me ignoras Clinia.* M. D
Tull. Academic. quæſt. lib. 4. *Maiore ſtudio Lucullus philoſophiæ ſtudio deditus fuit, quam, qui illum ignorabant, arbitrabantur.*

Immo alia et f. m.] lib. quidem omnes vulgati habent *haud fortaſſe minus.* ſed aliquod veteres: in his duo Vatic. Ianno ct. Faërn. Rainutij Car. & Torn. & Nicotian. Cleric. *immò alia, & fortaſſe minora.* quos ſecutus ſum.

An, vt ignotvm dare nobis v.] dare verba, eſt nihil præter verba, dare: multa quidem & larga promittere, ſed nihil re præſtare: verbis lactare, ac decipere. Terent. Heaut. *Dic me hic oppidò eſſe inuitam, atque ſeruari: Verùm aliquo pacto verba his me daturam eſſe, & venturam.* Lucilius. *Vni ſe atque eidem ſtudio omnes dedere, & arti, Verba dare vt cautè poſſint, pugnare doloſe, Blanditia certare, bonum ſimulare virum ſe, Inſidias facere, vt ſi hoſtes ſint omnibus omnes.* Plaut. Menæch. *Sic hoc decet, dari facetè verba cuſtodi cata.* Idem Milite glor. *Væ miſero mihi. Verba mihi data eſſe video.*

Stvltvs et improbvs h. a.] hoc genus hominum, qui in aliorum ingeniis, ac moribus obſeruandis ſunt diligentes, & acres: in ſuis, E
admodum negligentes, pulchrè notat Theognis his verſibus, Νήπιος, ὃς τὸν ἐμὸν μὲν ἔχει νόον ἐν φυλακῇσι, Τὸν δ' αὐτοῦ ἴδιον οὐδὲν ἐπιστρέφεται. id eſt, Stultus eſt, qui mentem quidem meam obſeruat: ſuam autem nõ attendit. & Plutarchus lib. περὶ εὐθυμίας. τί τὸ ἀλλότριον ἄνθρωπε βασκανώτατε κακὸν ὀξυδερκεῖς, τὸ δ' ἴδιον [illegible], id eſt, quid alienum malum homo inuidiſſime, acutiſſimè perſpicis: tuum tranſuerſis, & conniuentibus oculis intueris? Non abhorrẽt ab his illa Ciceronis lib. 3. Tuſcul. q. *Et qui ſuos caſus aliter ferunt, atque vt alios auctores ipſi fuerunt, non ſunt vitioſiores, quam ferè plerique, qui auari auaros, gloriæ cupidos glorioſi reprehendunt. Eſt enim propriũ ſtultitiæ aliorũ vitia cernere, obliuiſci ſuorũ.*

Cùm tva pervideas oc. m. l. i.] huius loci hæc ſententia eſt. Cùm tua mala oculis lippientibus, & negligenter vel quaſi lippus, cuius oculi inuncti, id eſt vncti ſunt, cernas, cur in amicorum, &c. P. Victorius lib. Var. lectionum 20. ait hoc loco *peruidere*, idẽ valere, quod apud Græcos [illegible] quod eſt, non admodum contentis oculis intueri, conniuere, negligenter inſpicere. Atqui apud M. Tullium aliam vim habet F
verbum peruidendi. vt lib. 5. de finibus. *Intrandũ eſt igitur in rerum naturam, & penitus, quid ea poſtulet, peruidendum.* Et apud Lucret. lib. 1. *Peruideamus vtrùm finitum funditus omne Conſtet, an immenſum pateat, vaſteq́; profundum.* & lib. 2. *Ex quo tactari magis omnia materiai Corpora Peruideas.* Itaque exiſtimarim, quod quidem pace Victorij dixerim, *peruidere* ſemper ſignificare acerrimè, & acutiſsimè intueri: ſed hoc loco fieri, vt contrarium ſignificare videatur propter has voces adiectas, *oculis lippus inunctis.* ſic ſuprà dixit Od. 7. lib. 3. *nam ſcopulis ſurdior Icari Voces audit adhuc integer.* inunctis autem participium eſt à verbo *inungor.* epiſt. 1. lib. 1. *Non tamen idcirco contemnas lippus inungi.*

Tam cernis acvtvm] ὀξυδερκεῖς, vt loquitur

A qultur apud Plutarchum poëta quidam.

AQVILA] Traditum est à veteribus, aquilas esse acie oculorum acutissima præditas: easdem pullos suos nuper natos Soli admouere, cogeréque, vt solem aduersum intueantur: quod si facere posśint, legitimos haberi: sin minus, vt adulterinos reiici. Hom. quoque ἰλιάδ. ρ. aquilam omnium auium esse oculatissimam satis declarat iis versibus, quibus Menelaum quoquouersus circumspicientem, si forte Antilochum repetiat, vt eum ad Achillem mittat, Patrocli mortem nunciatum, cum aquila comparat, his verbis. Πάντοσε παπταίνων, ὥς τ' αἰετὸς, ὅν ῥά τε φασὶν ὀξύτατον δέρκεσθαι ὑπουρανίων πετεηνῶν. id est, quoquò versus circumspiciens, tanquam aquila, quam omnium auiũ acutissimè cernere ferunt.

SERPENS EPIDAVRIVS?] draco. oculatisśimũ est enim genus draconum, ex quo nomen traxerunt. nam δέρκεσθαι, cernere est: vnde dracones sunt appellati. serpentem Epidaurium dixit, vel quòd Æsculapius Epidauri colitur, cui sacri sunt dracones: vel quòd in agro Epidaurio, nusquã alibi, genus quoddã draconum nascitur B mansuetum, colore ab aliis differens, vt scribit Pausan. in Corinth. vel quòd Romanis graui pestilentia laborantibus, draco Epidauro Romam aduectus, saluti fuit, & hac specie Romæ colebatur. quod postremum probabilius est. posuit tamen serpentem Epidaurium pro quouis alio dracone.

IRACVNDIOR EST PAVLLO, &c.] huius loci hæc sententia est. Est aliquis fortasse aliquanto plus quàm par sit iracundus, qui leuissima de causa irascitur, & iccircò minus aptus est congresśibus hominum, qui hodie viuunt, dicacium, & vrbanorum, quia ferre non potest eorum sales & risus, & dicta, id est, scommata. cùm sit autem subrusticis moribus, & inculto corpore, expositus est dicacium hominum naso. Esto igitur aliquis, tali ingenio, talique corporis cultu: at vir bonus est, at tibi amicus est, at ingenio præstat. est igitur ferendus & amandus.

MINVS APT. AC NAR. HORVM HOM.] minus aptus huiusce ætatis hominum vrbanitati atque irrisioni, qui sagacisśimè aliorũ mores odorantur, vitiaque vel leuisśima vrbanè insectantur. acutæ nates, sunt sagaciores: obtusæ & C obesæ, ad odorandum ineptiores. iracundi autem homines, inepti sunt ad congressus hominum vrbanorum, & dicacium, quia siquid in eis reprehendendum est, illis quidem ridendi materiam præbent, ipsi autem ferre non possunt propter innatam iracundiam: quanto autem molestius risus & salsa dicta ferunt, tanto magis irridentur. Alij sic distinguunt, quod & mox iterabimus, *Iracundior est paullo: minus aptus: acutis Naribus hominum rid. p. &c.* vt sit hæc sententia, Iracundior est paullo, minus aptus. id est, ineptus ad hominum congressus, quia sit aliquanto iracundior: rideri posśit acutis naribus hor. homi. id est, rideri posśit ab istis nasutis, & derisoribus. Simeo Bosius Lemouix autem dicebat mihi, se in suo codice peranti-quo scriptum habere, *Iracundior est paullo.* quam scripturam nullo modo probo. vide epist. ad Mæcæn. 3. libr. 1. ibi, *adhæc ego naribus vti Formido.* D Sed quidam sic legendum ac distinguendũ existimant, minus aptus, acutis narib. hor. hom. &c. vt sit hæc sententia, Iracundior est paullo, minus aptus, id est, homo ineptus: & post minus aptus, locant interpunctionis notam, aut virgulã, aut comma: deinde ita sequetur, ἀσυνδέτως, rideri posśit, eò quòd, &c, id est, ridiculus sit, eò quòd rusticius est tonsus, quòd ei toga laxa, minusque astricta pendet è pectore, seu ex humeris.

RIDERI POSSIT EÒ QV.] hæc verba declarationem, rationemque continent superiorũ, nempe, cur sit minus aptus ac. n. h. h. vel dic vt proximè diximus.

EO QVOD RVSTICIVS TONSO TOGA DEFL. ET M. L. IN P. C. H.] id est, quod & imperitius tonsus est, & toga non est aptè composita, & calceos habet nimis laxos, ita vt in eis pes quasi natare videatur, vt loquitur Ouidius: id est, malè hæreat, incertus & instabilis sit. Quidam dicunt hîc Virgilium vellicari, quasi subrusticis moribus hominem.

MALE LAXVS IN P. C. H.] si *male* coniungas cum nomine laxus, sic erit interpretandũ, E nimis, aut valdè laxus, vt infr. ead. Sat. *male parui Sectus filius est.* & Od. 17. lib. 1. *ne male dispari Incontinentes iniiciat manus.* & Sat. 4. *Sulcius, & Caprius rauci male.* & Sat. 5. lib. 2. *male tussiet.* aliàs cõtrariam habet significationem, vt Od. 9. lib. 1 *aut digito male pertinaci,* id est, parum pertinaci. & epist. ad Mæcen. 3. lib. 1. *vt male sanos Ascripsit liber satyris, Faunisq; poetas.* M. Tull. epist. ad Attic. lib. 2. *Sed ego odi illam male Consularem.* Catull. ad Aur. & Fur. *male me marem putastis.* Oui. lib. 1. de arte. *Et si quis male vir quæret habere virum.* T. Liui. lib. 35. annalium, *videretis vix duarum male plenarum legiuncularum instar in castris regis.* Sed omnino hoc *male*, cohærere debet, cum verbo *hæret*, vt sit hic ordo, & structura. *& calceus laxus in pede male hæret.* Vnum autem hoc est argumentum rusticitatis maiorem pede calceũ gerere, vt docet Theopht. libello, quẽ inscripsit ἠθικοὶ χαρακτῆρες. sic enim ille, capite περὶ ἀγροικίας, id est, de rusticitate. καὶ ἄγροικος τοιοῦτός τις, οἷος μείζω τοῦ ποδὸς ὑποδήματα φορεῖν. id est, rusticus eo ingenio est, vt pede maiores calceos gerat. F

SVB CORPORE] aliquot membranæ manu scriptæ habent, *sub pectore.* quæ scriptura non est fortasse reiiciẽda. pectus enim proculdubio propriè, pars est corporis, sed ex sententia Epicureorum, animi, & igenij, & consilij sedes. Ex quo pro animo à poëtis vsurpatur. hanc scripturam confirmat illud ex Saty. 6. huius lib. *& latum demisit pectore clauum.*

NVMQVA TIBI VIT. INS.] id est, numqua vitia tibi natura ingenuerit, seu ingenerauerit. malè autem Acron, siue potius Pseudacron, qui *inseuerit* positum esse putat pro insita fuerit. & *numqua* coniungit cum *natura.*

CONSVETVDO MALA.] consuetudinem malam, non intelligit victus consuetudinem cum vitiosis, & improbis hominibus: quamuis hæc quoque multùm valeat ad animos corrumpendos,

A pendos, vt ostendit Theognis his versibus, *Οἱ κακοὶ οὐ πάντως κακοὶ ἐκ γαστρὸς γεγόνασιν· Ἀλλ' ἄνδρεσσι κακοῖς συνθέμενοι φιλίην.* id est, *vitiosi & improbi homines, non prorsus vitiosi ex vtero nascuntur: sed ex eo vitiosi fiunt, quòd cum vitiosis familiaritate coniuncti sint:* sed consuetudinem peccandi: de qua Arist. lib. 3. de morib. ad Nicom. his verbis, *ἀλλὰ τοῦ τοιούτους γενέσθαι αὐτοὶ αἴτιοι, ζῶντες ἀνειμένως· καὶ τοῦ ἀδίκους ἢ ἀκολάστους εἶναι, οἱ μὲν κακουργοῦντες, οἱ δ' ἐν πότοις, καὶ τοῖς τοιούτοις διάγοντες. αἱ γὰρ περὶ ἕκαστα ἐνέργειαι, τοιούτους ποιοῦσι,* id est, vt quidem nos vertimus (nostris enim vti licet) verùm cur tales exstiterint, causam ipsi sustinent, quippe qui negligenter, ac dissolutè viuant: & cur iniusti, atque intemperantes sint, causa in ipsis consistit, vt pote quorum alteri in maleficiis, alteri in compotationibus, & id genus deliciis ætatem consumant. Nam quales sunt in quaque re collocatæ functiones, taleis eos, qui munere funguntur, efficiunt. Prætereà idem lib. 2. princip. docet, virtutes moraleis, quas Græci ἠθικὰς appellant, nomen habere ex ἔθους, id est, ex consuetudine: quod nomẽ paullum declinat ac deflectit ἀπὸ τοῦ ἔθους, id est, à moribus & comparari consuetudi-

B ne. & M. Tull. lib. 3. accusat. *ô consuetudo peccandi: quantam habes iucunditatem in improbis, & audacibus, cùm pœna abfuit, & licentia consecuta est.*

NAMQVE NEGLECTIS VRENDA FILIX, &c.] allegoria est, per quam significat, in animis nulla doctrina excultis vitia innasci.

ILLVC PRÆVERTAMVR] ad illud prius veniamus: illud priore loco explicemus de amatoribus, qui amicarum suarum vitiis ita blandiuntur, & ignoscunt, vt etiam interdum iis delectentur, aut certè ea non animaduertant, quàm de amicorum officio dicamus. Plautus hoc verbum in Milite glor. cum accusandi casu coniungit, *Igitur id quod agitur, nunc hoc primum præuorti decet.* In Mercatore cum dandi, *otium non est: mandatis rebus præuorti volo.* sic Cæsar lib. 7. de bello Gallico, *huic rei præuertendum existimauit.* Tit. Liuius libro 35. καθολικῶς. *Aliud in præsentia, quod magis instaret, præuertendum sibi esse dixit.*

AMATOREM QVÒD AM. TVRP. DEC. decipiunt amatorem, id est, ab amatore non animaduertuntur, neque sentiuntur: sed ignorantur, λανθάνουσι, fallunt, latent. vt sup. Od. 13. lib. 2. *Dul-*

C *ci laborem decipitur sono.* Plato lib. 5. de rep. ostendens, eum, qui aliquid amet, non solùm id amare, quod sit in eo genere perfectũ, sed id omne, quod sit eius generis: neque quemquam, disciplinarum cupidum verè dici solere, qui hanc, vel illam disciplinam sequatur: sed eum, qui hoc nomine dignus sit, omneis disciplinas colere, & amplecti oportere: exemplum affert amatorum eorum, qui puerilibus amoribus dediti sunt: aitque illos puerorũ omnium, in quib. insit maturitas illa ætatis aspectu quodammodo pungi, & commoueri: eorumq; vitia corporis, si qua sint, studiosè extenuare, & eleuare. verba Platonis sunt hæc, *ἢ οὐχ οὕτω ποιεῖτε πρὸς τοὺς καλούς; ὁ μὲν ὅτι σιμός, ἐπίχαρις κληθεὶς ἐπαινεθήσεται ὑφ' ὑμῶν· τοῦ δὲ τὸ γρυπὸν, βασιλικόν φατε εἶναι· τὸν δὲ δὴ διὰ μέσου τούτων, ἐμμετρώτατα ἔχειν· μέλανας δὲ, ἀνδρικοὺς ἰδεῖν· λευκοὺς δὲ, θεῶν παῖδας εἶναι· μελιχλώρους δὲ, καὶ τοὔνομα οἴει τινὸς ἄλλου ποίημα εἶναι, ἢ ἐραστοῦ ὑποκοριζομένου τε, καὶ εὐχερῶς φέροντος τὴν ὠχρότητα, ἐὰν ἐπὶ ὥρᾳ ᾖ; καὶ ἑνὶ λόγῳ πάσας τε προφάσεις προφασίζεσθε, καὶ πάσας φωνὰς ἀφίετε, ὥστε μηδένα ἀποβάλλειν τῶν ἀνθούντων ἐν ὥρᾳ,* id est, nónne ita vos geritis aduersus formosos? nónne hic quidẽ quòd sit simus, venustus appellabitur, atque à vobis laudabitur? illius nasum aquilinũ dicitis regiũ esse? aliũ, qui medius inter hos locatus sit, exquisitissimã mediocritatẽ obtinere? nigros autẽ aspectum virilem præ se ferre? candidos, Deorum esse filios? Iam verò eorum, qui μελίχλωροι appellantur, nónne nomen ipsum ab eo amatore factũ est, qui eius, quem amet, pallorem luridũ, ac subuiridem extenuet, facileque ferat, si sit ætate matura? Denique (vt vno verbo absoluã) causas omneis excogitatis, vocesque omneis mittitis, vt nequis eorum, quorum ætas floreat, de manibus vestris elabatur. Huc pertinent quæ Lucretius scribit lib 4. *Multi modis igitur prauas, turpeisq; videmus Esse in deliciis, summoq; in honore vigere. Atq; alios alij irrident, Veneremq; suadẽt Vt placent, quoniam fœdo afflictãtur amore, Nec sua respiciunt miseri mala maxima sæpe. Nigra μελίχροος,* [id est mellei coloris] *est, immunda, & fœtida, ἄκοσμος,* [id est

immunda seu inornata.] *Casia παλλάδιον* [id est par- E ua Pallas] *neruosa & lignea, δορκάς·* [id est caprea] *Paruula pumilio, χαρίτων μία* [id est vna Gratiarum] *tota, merum sal: Magna atque immanis, καταπληξ,* [id est horrorem seu potius stuporem incutiens.] *plenaq; honoris: Balba loqui non quit, τραυλίζει* id est balbutit.] *muta pudens est: At flagrans, odiosa, loquacula, λαμπάδιον* [id est parua lampas] *fit: ἰσχνὸν ἐρωμένιον* [id est gracilis amicula] *tum fit, cùm viuere non quit Præ macie: ῥαδινὴ verò est iam mortua tussi. At gemina, & mammosa, Ceres est ipsa ab Iaccho: Simula σιληνή,* [id est silena] *ac Satyra est: labiosa φίλημα.* [id est osculum.] His similia sunt illa apud M. Tull. lib. 1. de natura Deor. *Næuus in articulo pueri delectat Alcæum. at est corporis macula næuus. Illi tamen hoc lumen videbatur. Q. Catulus huius collega, & familiaris nostri pater, dilexit municipem suum Roscium: in quem etiam illud est eius. Constiteram exorientem auroram forte salutans, Cùm subitò a læua Roscius exoritur: Pace mihi liceat, cælestes, dicere vestra: Mortalis visus pulchrior esse Deo. Huic pulchrior Deo? at erat, sicut hodie est, peruersissimis oculis.* sic & Theocr. εἰδυλλ. *Βομβύκα χαρίεσσα, Σύραν καλέοντί τυ πάντες, Ἰσχνάν, ἁλιόκαυστον, ἐγὼ δὲ μόνος* F *μελίχλωρον.* Bombyce venusta, Syram, te omnes appellant, gracilem, sole perustam: ego autem solus pallidam, & subflauam. Itaque amorem cæcũ faciunt ideò, quòd amantes eorum, quos amant, deformitatem tum animi, tum corporis non videant: & quòd ea, quæ minimè pulchra sunt, amãti pulcherrima videantur: quemadmodum idem Theocr. ait in Βουκολιάσ. *ἦ γὰρ ἔρωτι Πολλάκις ὦ πολύφαμε τὰ μὴ καλὰ καλὰ πέφανται.*

POLYPVS] Ode 12. epod. *Polypus, an grauis hirsutis cubet hircus in alis.*

STRABONEM APP.] oculis peruersis ac distortis. M. Tull. lib. 1. de natura deorum. *redeo ad Deos. Ecquos, si non tam strabones, at petulos esse arbitramur?*

PÆTVM

A PÆTVM] pæti dicuntur semiclusis oculis, &, vt ait Porphir. leuiter declinatis. qualis pingebatur Venus.

ET PVLLVM] quasi paruulum.

MALE PARVVS] valde paruus.

VT ABORTIVVS F. O. SISYPHVS] quis fuerit iste Sisyphus, quæro: credibile est abortiuum dictum esse propter corporis breuitatem, Sisyphum propter calliditatem.

HVNC VARVM DISTORTIS, &c.] hunc, qui distortis est cruribus, varum appellat.

BALBVTIT SCAVRVM] balbutiendo scaurum nominat. scauri dicuntur quorũ tali exstant, seu prominent.

PARCIVS HIC VIVIT? FR. D.] docet nunc, quo pacto amicorum vitia sint verbis extenuanda, dissimulanda, ac ferenda.

INEPTVS] quid valeat nomen *ineptus* apud Latinos, docet M. Tull. lib. 2. de orat. *Quem nos ineptum vocamus, is mihi videtur ab hoc nomen habere ductum, quod non sit aptus: idq; in sermonis nostri consuetudine perlatè patet. Nam, qui aut, tẽpus quid postulet, non videt, aut plura loquitur, aut se ostentat,* B *aut eorum, quibuscum est, vel dignitatis, vel commodi rationem non habet, aut denique in aliquo genere aut inconcinnus, aut multus est, is ineptus dicitur.*

CONCINNVS] lepidus, politus, eorum, quibuscum viuit, ingenio, & moribus accommodatus, commodus. Lucret. lib. 4. *Et simul ipsa viris Venus vt concinnior esset.*

TRVCVLENTIOR] qualis ille Stratilax Plautinus, à quo dicta comœdia est Truculentus.

SIMPLEX] simplicem appellant Latini apertum, liberum, nihil dissimulantem, omnia & loquentem, & facientem, quæ sentit, & recta iudicat. sic item & Græci. Eurip. Ιφιγ. ἐν αὐλ. sub pers. Achill. Ἐγὼ δ᾽ ἐν ἀνδρὸς εὐσεβεστάτου τραφεὶς Χείρωνος, ἔμαθον τοὺς τρόπους ἁπλοῦς ἔχειν. i. ego autem in viri maxime pij domo educatus, Chironis, didici mores simplices habere. cui cõtrarius duplex διπλοῦς. sup. Od. 6. lib. 1. *Nec cursus duplicis per mare Vlyssei.*

CALIDIOR] calidior, ardentior, feruidior.

HÆRERES ET IVNGIT, &c.] Plato quodam loco ait hac re amicitiam maximè integram, incolumemque conseruari, si nostra in amicos beneficia, minora esse putemus, quam ij, C in quos conferuntur, putant: illorum contrà erga nos merita, maiora nobis, quàm illi existimant, videantur. sic Plato ταῦτα φυλάττοντες, ἀπόλλυμεν τὴν φιλίαν φυλάξομεν.

IVNCTOS ET SERV. AM.] id est, Atque amicos partos & conciliatos, contineret. frustra autem amici parentur, nisi in amicitia retineantur. Nam quid iuuat præda, si postea quàm capta est, elabatur è manibus? inquit Themistius iunior. τί γὰρ ἂν εἴη κέρδος τῆς ἄγρας, εἰ κρατήσαντες αὐτῆς μὴ κατέχοιμεν.

AT NOS VIRTVTES IP.] tantum abest (inquit) vt amicorum vitia extenuemus, leuioribusque nominibus appellemus, vt contrà, eorũ virtutes vitiorum nominibus calumniantes inquinemus.

ATQVE SINCERVM CVP. VAS] quæ sunt suapte natura pura, & sincera, ea per summã D iniquitatẽ, & malitiã turpi, atq; impuro tectorio deformamus. allegoria est, per quã significat, nos, quæ sunt recta, honesta, cum virtute coniuncta, ea per improbissimã calumniã praua, turpia, vitiosa nominare. Incrustabantur autẽ vasa vel lapide, vel tectorio, vel herba intrinsecus. Lucil. *nam vel regionib. illis Incrustatu calix ruta, caulive bibetur.*

PROBVS QVIS NOB. VIV. &c.] hunc locum sic explicabam, vulgatam lectionem, quam tamen nonnulli codices veteres confirmant, secutus: quæ talis est. *probus quis Nobiscum viuit, multùm demissus homo: illi Tardo cognomen pingui damus.* si quis probus, & demissus homo nobiscum viuit: illum tardum & pinguem nominamus. hæc enim *tardo, pingui,* ἀσυνδέτως posita mihi videbantur esse: atque ita longè maiorem vim habere, quàm si dixisset tardo & pingui, vt infra eadem satyra, *habeare insuauis, acerbus.* Iam verò non est dubium, quin vox demissus interdum in laude ponatur. vt apud M. Tull. pro Muræna. *Sit apud vos modestiæ locus: sit demissis hominibus perfugium: sit auxilium pudori.* Idem lib. 2. de orat. ad Q. Frat. *eaq; omnia, quæ proborũ, demissorum, non acrium, nõ* E *pertinacium, non litigiosorum, non acerborum sunt.* sed de integro consultis libris manuscriptis, aliter arbitror hunc locũ esse explicandum. sic autem in eis scriptum est. *probus quis Nobiscum viuit? multum est demissus homo. illi Tardo cognomen pinguis damus:* quæ sic explico. Si quis probus nobiscũ viuit: eum dicimus esse hominem demissum, & abiectũ. si quis sit tardus: eum pinguem appellamus.

HIC FVGIT OM. INS.] si quis est cautior, & aduersus omneis insidias, & fallacias hominum septus, ac munitus, cùm inter eos homines se versari intelligat, qui bonis inuidere, & innocenteis criminari soleant: pro prudente, & cordato, fictum, astutumque eum appellamus.

NVLLIQVE MALO LATVS OBD. AP.] tralatio est à re militari, aut à gladiatoribus, qui studiosè cauere solent, debent quidem certè, ne latus apertum aduersario ostendant. Tibullus nudum latus appellat. lib. 1. eleg. 4. *Si volet arma, leui tentabis ludere dextra: Sæpe dabis nudum, vincat vt ille, latus.* Cæsar lib. 1. de bello Gall. idem lib. 7. *Multis vndique vulneribus acceptis, nulla munitione perrupta, cùm lux appareret, veriti ne ab* F *latere aperto ex superiorib. castris eruptione circumuenirentur, se ad suos receperunt. Boij, & Tulingi, qui hominum millibus circiter XV. agmen hostium claudebant, & nouissimis præsidio erant, ex itinere nostros latere aperto aggressi circumuenere.* contrarium est *latus tectum.* Terent. Heauton. *triumpho, si licet me latere tecto discedere.*

CRIMINA] criminationes, ἐγκλήματα. vt infrà epist. ad Loll. 2. lib. 1. *Vt penitus notum si tentent crimina, serues.*

SIMPLICIOR] apertior. vt suprà *simplex, fortisque habeatur.* opponitur duplici, vafro, & callido. *Simplicior quis at est* autem edendum curaui libros veteres plerosque omneis secutus: pro quo alij habent, *Simplicior si quis, qual. &c.* minus emendatè.

AVT

A AVT TACITVM APPELLET] hunc locũ in omnibus codicibus vulgatis corruptum, restitui, nam cùm antea legeretur *impellat*, ego *appellet* reponendum curavi, ab vno codice manu exarato admonitus, atque adiutus, in quo scriptũ erat, *appellat*. quid sit autem tacitum, aut legentem appellare, sciunt omnes, qui Latine sciunt. Verùm tamen minus exercitatos exempla docebũt. Cic. in Bruto, *Videor enim iam te ausurus appellare, quoniam longo interuallo modo primùm animaduerti paullo te hilariorem*. idem epist. 2. lib. 1. *videbatur enim reconciliata nobis voluntas senatus esse, quod tùm dicendo, tùm singulis appellandis perfecerant*. Idem in orat. pro P. Quinctio, *Tunc appellat vltro Naeuium, vt quoniam, &c.* Idem lib. 15. epistol. *Tu mi Trebonî, quando ad amorem meum aliquantulum discedens addidisti: quo tolerantius feramus igniculum desiderij tui, crebris nos litteris appellato*. Idem 1. lib. accus. *appellat heredem L. Annium, qui erat institutus secundum filiam. non enim mihi persuadetur, istum ab illo prius appellatum: dicit se posse ei condonare edicto hereditatem*. Idem procemio accus. Verr. *Videt ad ipsum fornicem Fabianũ* B *in turba Verrem: appellat hominem, & ei voce maxima victoriam gratulatur*. Plautus in trinum. *lubet adire, atq; appellare hunc. verùm auscultò perlubès: sed metuo, si compellabo, ne aliam rem occipiat loqui*. Plus est autem tacitum aut legentem appellare, quàm appellare simpliciter. nam tacitum, aut etiam legentem appellare, interpellare est: quæ sententia huic loco conuenit maximè. legentem autem, tacitùmve impellere, quid sibi velit hoc loco, nescio. hoc tantùm dicam, si Horatius, aut quis alius principem impelleret: non simplex, aut quouis sermone molestus, aut communis sensus expers diceretur: sed vel, vt insanus, & mente captus, in oculis coërcetur: vel, vt audax, & scelestus, supplicio afficeretur. nemo enim impellitur sine grauiore ictu, vt vis verbi declarat. tribus, quattuórve exemplis contenti erimus. Cicero pro Plancio. *Etenim, si quando, vt fit, iactor in turba, non illum accuso, qui est in summa sacra via, cum ego ad Fabij fornicem impellor: sed eum, qui in me ipsum incurrit, atq; incidit*. Idem in Cluentiana. *Praecipitantem igitur impellamus, & perditum prosternamus*. Lucret. lib. 2. *Nec simile est, vt cùm impulsi* C *procedimus ictu Viribus alterius magnis, magnoq; conatu*. Tit. Liuius lib. 33. annalium. *& primò adeò acriter innaserunt, vt antesignanos impulerint*. Hor. Od. 6. lib. 4. *aut impulsa cupressus Euro*. incidi & in alium codicem veterem, vbi ad vocem *impellat*, ascriptum erat, id est, alloquatur. cui annotationi si additũ esset, *vltrò*, seu *prior*, vis verbi, quod ad hunc locum attinet, expressa esset. nam, qui appellat alterum, eum prior, aut vltrò affatur. Ineptissimè autem quidã legunt, *impellam*, cum sit referendum, ad id, quod antecedit, *Simplicior quis ut esse? &c.*

QVOVIS SERMONE MOLESTVS.] licet hæc verba vel cum iis, quæ antecedunt, coniungere, hoc modo, *vt forte legentem, Aut tacitũ appellet, quouis sermone molestus?* id est, cũ sit, vel qui sit quouis sermone molestus? vel separatim legere, vt intelligamus esse verba eorum, qui hominem simplicibus motibus præditum insectantur, & reprehendunt. D

QVAM TEM. IN NOSM. L. S.] nimia (inquit) hac seueritate, & asperitate in amicos leuiter peccanteis, cõdicionem nostram efficimus duriorem, nobisque (vt ita dicam) legem grauissimam imponimus. Nam cùm ab omni vitij labe nemo sit purus, nec integer, non dubium est, quin eadem lex sit in nos valitura, quam in alios tulerimus.

NAM VIT. NEMO SINE N.] sic Theognis, Εἴ τις ἁμαρτωλῇσι φίλων ἐπὶ παντὶ χολῷτο, Οὔποτ' ἂν ἀλλήλοις ἄρθμιοι, οὐδὲ φίλοι Εἶεν· ἁμαρτωλαὶ γὰρ ἐν ἀνθρώποισιν ἕπονται Θνητοῖς, Κύρνε, θεοὶ δ' οὐκ ἐθέλουσι φέρειν. id est, Si quis ob amicorum peccata, & ob quoduis delictum stomachetur, numquam inter nos concordes, & amici esse possimus. peccata enim, Cyrne, mortaleis omneis comitantur: soli dij ferre non possunt. Idem, Οὐδένα παμπήδην ἀγαθὸν, καὶ μέτριον ἄνδρα Τῶν νῦν ἀνθρώπων ἠέλιος καθορᾷ. id est, nemine prorsus bonum, & moderatum virum eorũ, qui nunc sunt, hominum sol aspicit. & auctor epigrãmatis illius, quod est in oratione Demosth. περὶ E στεφάνου, in extr. Μηδὲν ἁμαρτεῖν ἐστι θεῶν, καὶ πάντα κατορθοῦν Ἐν βιοτῇ· μοῖραν δ' οὔτι φυγεῖν ἔπορεν quos versus sic verti, *Nil peccare Dei est, neque falli in rebus agendis: Sed fati legem non licet effugere*. Et Themist. iunior oratione 3. ἐπεὶ δὲ τὸ μηδὲν ἁμαρτεῖν ἔξω τῆς φύσεως κεῖται τῆς ἀνθρωπίνης, &c. quoniã igitur nihil peccare extra naturæ humanæ sortem positũ est, &c.

AMICVS DVLC. VT ÆQV. E. CVM M.] id est, quo tempore amicus virtutes meas cum vitiis comparat, propendeat in virtutes nostras numero plureis (si modò plures sint meæ virtutes, quàm vitia) earumque pondere vitia nostra eleuet. potest & particula *cum* pro coniunctione accipi, hoc modo, mea bona cum vitiis compenset: deinde sequetur ἀσυνδέτως: pluribus hisce, &c. ego tamen illo modo malo.

HAC LEGE IN TRVT.] id est, hac lege, eadem erga eum adhibebitur æquitas, ac lenitas, trutina nomen est Latinum, à Græco τρυτάνη ductum: quod significat eam libræ partem, per quã horsum & illorsum vergit lingula, seu examen: ansam appellãt Latini, nomine translato. Sunt enim hæ libræ, seu bilancis partes: trutina, tracta & paul F lum deflexa à Græco nomine τρυτάνη: quod nomé à verbo τρύεσθαι dictum est, hoc est fatigari, & laborare: examen, quod est lingula, quæ cùm in neutram partem inclinatur, sed medio ansæ puncto respondet, fit ἰσοῤῥοπία, id est, æquamentum, seu æquilibriũ: iugum, à cuius extremis duobus pendent lances: lances binæ, quæ à Græcis dicuntur πλάστιγγες παρὰ τὸ πλάτος à latitudine: in quarum altera ponitur pondus siue plumbeum, siue æreum: in altera res, quæ penditur, seu ponderatur. pendent autem lances è iugo singulæ ternis funibus ab inferiore parte in tribus punctis pari interuallo inter se distantibus, ãnexæ: à superiore autem, id est, ea, qua iugo funes adhærent, funes in vnum colliguntur & coëunt.

QVI, NE TVB. PROP.] id est, qui vult sibi

A xb amico sua peccata ignosci grauiora, ignoscat ei leuiorx. *ἀλληγορία* est.

Dxniqvx qvatin. xxc.] Ingreditur disputationem aduersus Stoicos, quorum vnum è multis boc erat decretum, omnia peccata esse paria. Quandnquidem (inquit Horatius) vitiis carere non pnssumus, neque fieri vllo pacto potest, vt peccata, siue à natura sint insita, siue mala consuetudine contracta, funditus exstirpemus: cur non ea distinguimus, & pro cuiusqne grauitate, xut leuitate pœnas irrogamus? Quidam libri veteres habent *excindi*, seu *exscindi*: quod non displicet, vt sit à verbo *exscindo* scilicet. nam alterum, quod hîc editum est, à verbo iuncto *excido*, cuius est simplex *cado*, deductum est.

Qvatinvs] quoniã. vt Od. 24. lib. 3. *quatinus, heu nefas, Virtutem incolumem odimus.* & sat. 4. lib. 2. *Quatinus ima petit voluens aliena vitellus.*

Cvr non Ponn. mon. es. r.] cur nõ ratione peccata ponderamus, & metimur, vt pœnæ sint peccatis æqnales?

Tepidvmqvx ligvr. ivs] id est, paulatim & leuiter delibarit, seu exsorbuerit. Est enim ligurrire, eleganter, & paulatim, & ferè cũ fastiB dio delibare, ac decerpere, *ἀπὸ τοῦ λιγυροῦ, quod est suaue*, inquit Donat. in Eunuch. ad illũ locũ, *Quadum foris sunt, nihil videtur mundius, Nec magis cõpositum quicquam, nec magis elegans: Quacum amatore suo cùm sunt, ligurriunt, Harum videre ingluuiem*, &c. idem eadem comœd. sup. *Hominẽ haud impurũ patriaqui abligurrierat*, seu (vt alij legunt) *obligurrierat bona. Abligurrierat* (inquit ille) *id est, suauibus escis consumserat. Nam ἀπὸ τοῦ λιγυροῦ est ligurrire: & λιγυρὸν Graeci suaue appellant.* Nonius Matc. ptoducit testem hunc locũ, & ligurrire interptetatur, degustare. *vnde* (inqnit) *abligurrire, multa auidè consumere.* vtitur Hor. hoc eodem verbo saty. 4. lib. 2. *seu puer vnctis Tractauit calicem manibus, dum furta ligurrit.* M. Tull. lib. accus. 2. posuit translatè. *non reperietis hominem timide, nec leniter hac improbissima lucra ligurrientem: deuorare omnem pecuniam publicam non dubitauit.* Hoc verbum autem duobus rr. scribendũ esse viri docti censent, & in libris calamo exaratis omnibus præterquàm in Tornes. ita scriptum est. fortasse antem accessit r. vt producatur. neque verò essem C xususprinceps vulgatam scripturam immutare, nisi mibi Faërnus, vir acerrimi iudicij auctor fuisset, vt ita typis excudendum curarem.

Labeons insanior] M. Antistium Labeonem carpens, Augusto assentatur. Nam bic Labeo vsque adeò fuit liber, & contumax, vt etiã Augusto sæpe restiterit, xe responsarit.

Qvod nisi conc. hab. ins.] quod nisi ignoscas, meritò possis insuauis haberi, atque acerbus. *insuauis, acerbus* dixit *ἀσυνδέτως*, quod genus alibi notabimus.

Odisti, et fvgis, &c.] qnamnis lene admodum sit amici peccatum, odisti eum tamen, & fugis, vt Drusonem fæneratorem debitor. Hic Druso, siue, vt habent alij libri, *Ruso*, fænerator erat, & bistoriatũ scriptor, suotũ scriptorũ nimius amator, nimiusque admiratot. Itaque cum à debitoribus sottem, aut vsuras ad diem non abstuletat, eos suarũ historiarũ recitatione malè multa- D bat. Erat enim iis grauissimæ pœnæ instar audire Drusonis historias, vtpote indoctè scriptas.

Qvi] debitor æris, non nominatus.

Tristes Kalendæ] Kalendis pecuniã & collocabant in fænore, & quæstu, vt suprà Od. 3. epod. *Quarit Kalendis ponere*: & exigebant, vt hoc loco. tristes autem, nempe debitori. vide quæ ad Od. illam 3. annotauimus.

Mxrcedxm] vsuram. vt saty. 2. *Quinas hic capitis mercedes exsecat.*

Extricat] explicat, expedit, & ita dissoluit.

Porrecto ivg.] significat, ita fuisse iniucundam, ac molestam debitotibus recitationem illam, vt vltro iugulum Drusoni, seu Rnsoni, ptæbere, & iugnlari mallent, quàm audire: vel vt viderentur iam iam, quasi iugulandi, iugulum præbere. Dtuso scilicet recitandis suis historiis debitores suos occidebat. sic lib. de arte poët. *Indoctũ, doctumq́, fugat recitator acerbus: Quem verò arripuit, tenet, occiditq́, legendo. Non missura cutem, nisi plena cruoris hirudo.*

Catill. Evandri m. tr.] paruum E eatinum, quo vsus sit Euander: ex quo intellige antiquissimũ. Euander Pallantis Arcadiæ regis nepos, patre interfecto in Italiam vênit, expulsisque Aboriginibus, ea loca, vbi nunc Roma est, occupauit. vide Virg. lib. 7. Æneid. Alij Euandrum cælatorem, aut figulum, & plastam ætate Horatij fuisse dicunt. à quibus dissentio. *Catinum* (inquit Varro) *dicunt Siculi, vbi assa ponebant.*

Commissa fide.] id est, fidei. xrcana quædam consilia suæ fidei commissa. *fide* enim pro fidei positum: vt apud Virgil. Georg. 1. *Libra die, somniq́, pares vbi fecerit horas.* idem lib. 1. *Munera, letitiamq́, die.* & suprà Od. 7. lib. 3. *Constantis iuuenem fide.*

Sponsúmvx negarit] promissum vel suo nomine, vel alieno, infitiatus sit. epist. 1. lib. 2. *Hic sponsum vocat, hic auditum scripta, &c.*

Qveis paria essx f. p.] Nunc apertè Stoicos exagitat.

Sensvs morxsqvx rxpvgn.] sic M. Tnllius de finib. lib. 4. *In prima igitur constitutione Zeno tuus a natura recessit: cúmque summum bonum posuisset in ingenij prastantia, quam virtutem* F *vocamus, nec quicquam aliud bonum esse dixisset, nisi quod esset honestum: nec virtutem posse constare, si in ceteris rebus esset quicquam, quod aliud alio melius esset, aut peius: his propositis tenuit prorsus consequentia*, &c. sequitur mox. *Omneis, qui non sapientes sunt, aquè miseros esse: sapienteis omneis, summè beatos esse: rectè facta omnia aqualia: omnia peccata paria: qua magnificè primò dici videntur, cõsiderata minus probantur: sensus enim cuiusque, & natura rerũ, atque ipsa veritas clamat quodammodo non posse se adduci, vt inter eas res, quas Zeno exaquaret, nihil interesset.* Fuit autem Zeno Stoicæ disciplinæ auctor, Polemonis auditor.

Atqve ipsa vtilitas, ivsti] sequitur hoc loco Horat. quorumdam philosopho-

A rum opinionem, qui existimabant nullum ius esse, nullum iustum natura: sed hæc omnia ab vtilitate esse nata, & profecta, id est, propterea leges esse latas, & iura descripta, quia sine iure, & legib. societas humana incolumis conseruari non posset: qua de re mox plura dicemus.

CVM PROREPSERVNT] cùm sensim è terris in lucem exstiterunt, & processerunt.

MVTVM, ET TVRPE PECVS] id est, homines illi recentes, à pecudibus parum admodùm differentes, nondum scilicet sermonis vsu, nec ciuili cultu reperto, nondum denique legibus vllis constitutis. sic Lucretius lib. 5. *Multaq; per celũ solis voluentia lustra Volgiuago vitam tractabãt more ferarum.* Mutum, id est, ἄλογον, rationis & orationis expers, non quòd reuera tales essent primi homines, sed quòd victu & cultu parum à mutis animantibus differrent, vt diximus.

GLAND. ATQVE CVB.] id est propter victum, & locum, vbi cubarent. glans primorum & ferorum illorum hominum victus fuit: ex quo illud ἅλις δρυός: satis quercus. Lucret. lib. 5. *Glandiferas inter curabant corpora quercus Plerunque* &c.

B VNGVIBVS, ET PVGN.] sic Lucret. lib. 5. *Arma antiqua manus, vngues, dentesq; fuerunt, Et lapides, & item siluarum fragmina, rami.*

QVÆ POST FABR. VS.] Hæc fuit ætas ferrea, vt poetæ volunt. Aratus. Χαλκείη γενεὴ προτέρων ὀλοώτεροι ἄνδρες, Οἳ πρῶτοι κακόεργον ἐχαλκεύσαντο μάχαιραν. Εἰνοδίην: πρῶτοι δὲ βοῶν ἐπάσαντ' ἀροτήρων: quos sic Latinos fecit M. Tullius. *Ferrea tum verò proles exorta repente est: Ausaq; funestum prima est fabricarier ensem, Et gustare manu vinctum, domitumque iuuencum.*

DONEC VERBA, QVIBVS V. S.] Plato in Cratylo vult, nomina rebus consilio esse imposita: docetque, eum, qui primus nomina fabricatus sit, quem ὀνοματουργὸν nominat, ὀνοματοθέτου munere functum esse, nominaque cuique rei accommodata imposuisse: ex dialectici præscripto tamen: quemadmodum faber gubernaculum efficit præcipiente, & præeunte gubernatore. admonendus autem est lector minus exercitatus in libris Platonis, in eo dialogo corruptè legi νομοθέτης, cùm legendum sit ὀνοματοθέτης. simile erratum admissum à librariis primo libro ὑπέρ. ἀναλ. (sic enim vulgò nominant) indicauit mihi Muretus. Nam vbi νο-
C μοθετῆσαι legitur, legendum ὀνοματοθετῆσαι. hoc modo, Εἰ δὴ δεῖ ὀνοματοθετῆσαι, ἔστω τὸ ὕπτιον λέγειν, κατηγορεῖν. vbi omnes interpretes vitiosa scriptura decepti, lapsi sunt, præter veterem. Lucret. lib. 5. à Platone dissentiens, ex sententia Epicuri ait, naturam & vtilitatem ab hominibus voces ad significandum aptas, sermonemque expressisse: neque vnũ aliquem nomina rebus imposuisse: his versibus. *At varios linguæ sonitus natura subegit Mittere, & vtilitas expressit nomina rerum, Non alia longè ratione, atque ipsa videtur Protrahere ad gestum pueros infantia linguæ, Cum facit, vt digito quæ sint præsentia, monstrent. Sentit enim vim quisque suam, quoad possit abuti*, &c. sequuntur hæc deinceps, *Proinde putare aliquem tum nomina distribuisse Rebus, & inde homines didicisse vocabula prima, Desipere est.*

nam cur hic posset cuncta notare Vocibus, & varios D *sonitus emittere lingua: Tempore eodem alij facere id non quisse putentur?*

DEHINC ABSISTERE BELLO, OPP.] M. Tull. lib. 1. de inuentione, & lib. 1. de Orat. ad Qu. fratr. & in orat. pro Sextio, ait, primos illos homines, cùm primò dispersi essent, & vagi, posteà vi eloquentiæ, & prudentia paucorum, vnum in locum esse congregatos, atque à fera, agrestique vita, ad humanum cultum, ciuilemque societatem deductos: & constitutis iam ciuitatibus, vrbibúsque conditis, leges ab eis, & iura, iudiciaque fuisse descripta. Horatius hanc vim ascribit poetis, & musicis: qui iidem erant sapientes, & eloquentes, in epist. de arte poët. *Siluestreis homines sacer, interpresq; deorum, Cædibus & victu fœdo deterruit Orpheus.* qua de re ad illum epistolæ ad Pisones locum nonnihil dicemus. & ad Od. 10. lib. 1. plura diximus. cum his Horatianis congruunt illa Isocratis in Nicocle. Ἐγγενομένου δὲ ἡμῖν τοῦ πείθειν ἀλλήλους, καὶ δηλοῦν πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς περὶ ὧν ἂν βουληθῶμεν, οὐ μόνον τοῦ θηριωδῶς ζῆν ἀπηλλάγημεν, ἀλλὰ καὶ συνελθόντες πόλεις ᾠκίσαμεν, καὶ νόμους ἐθέμεθα. id est, Eò au- E tem quòd innata est in nobis fidei inter nos faciendæ, & voluntatum, cogitationumque nostrarum declarandarum facultas, non solùm agresti, & ferino viuendi genere liberati sumus, verùm etiam vna congressi, & conciliati & vrbes condidimus, & leges tulimus. quem locum retulit Muret. in lib. var. lect.

OPPIDA] M. Tull. lib. 1. de gloria, oppida ex eo appellata esse existimat, quòd opem darent: alij, quòd eò opes suas homines conferant. Varro lib. 4. de ling. Lat. vel ab ope, quòd muniuntur opis causa, vel quòd opere munibãt mœnia, quo tutius essent.

ET PONERE LEGES] ita natæ sunt leges ex vtilitate. nam cùm anteà primi illi homines more ferarum viuerent, & valentissimus, ac robustissimus quisque imbecilliorem, & infirmiorem opprimeret, atque hoc modo omnium ferè vita esset sollicita, infesta, & iniuriæ exposita, quòd nemo ita viribus suis confideret, vt vel ab insidiis, vel ab aperto finitimorum bello F securus esse posset: tandem partim his incommodis conflictati, partim sapientium oratione adducti, belli gerendi finem fecerunt, vrbeis condiderunt, leges & tulerunt, & sibi imponi passi sunt. Quæ testimonio Lucretij confirmantur, lib. 5. *Inde magistratum partim docuere creare: Iuráque constituère, vt vellent legibus vti. Nam genus humanum defessum vi colere æuum, Ex inimicitiis languebat. quo magis ipsum Sponte sua cecidit sub leges, arctaq; iura. Acrius ex ira quod enim se quisque parabat Vlcisci, quam nunc concessum est legibus æquis, Hanc ob rem est homines pertæsum vi colere æuum. &c. ponere leges* autem Græco & more, & sermone dictum est, θεῖναι νόμους.

NAM FVIT ANTE HEL.] id est, fuerunt enim ante Helenam aliæ mulieres, è quibus belli causæ natæ sunt: fuerunt alij ante Paridem adulteri. Athen. libro 13. complureis mulieres enumerat, quæ belli principia, causasque præbuerint:

A rint: & Herodotus lib. 1. prima inter Græcos & barbaros bella ob fæminas hinc & illinc raptas orta esse ostendit.

TETERRIMA BELLI CAVSA:] sic habent plerique omnes libri veteres, & ita legendum, non, vt vulgati, *deterrima*.

QVOS VENEREM INCERTAM, &c.] sic Lucret. lib. 5. *Et Venus in siluis iungebat corpora amantum. Conciliabat enim vel mutua quamque cupido, Vel violenta viri vis, atque impensa libido, Vel pretium glandes, atque arbuta, vel pira lecta.*

VIRIBVS EDITIOR] viribus altior, id est, valentior, robustior.

IVRA INVENTA METV INIVSTI] Concludit Horat. iura non natura, sed vtilitate valere & constare. quæ sententia fuit etiam veterũ quorumdam philosophorum, vt ex Platone multis locis cognoscere licet. Atque in lib. quidem de leg. 10. scribit hanc esse sententiam quorumdam hominum, qui haberi volunt sapientes, eorum omnium, quæ orta sunt, quæ oriuntur, quæque oritura sunt, alia naturâ, alia arte, alia fortunâ constare: verbi gratia, ignem, aquam, terram, animam, B seu aëra natura, & fortuna vigere, & valere, non arte, cetera, quæ pictura, ars fabricandorũ signorum, musica, & artes omnes efficiunt, arte valere: ita Deos non natura, sed arte, id est, quibusdam legibus, & institutis hominum constare. Iam honesta quidem alia lege, alia naturâ valere: iusta autem nulla esse naturâ: sed homines assiduè inter se de iusto, & iniusto dissidere, quotidieque ea immutare. quæ porrò iusta esse statuerint, tum esse iusta, lege scilicet, & arte, non natura. Atque hæc loquuntur (inquit Plato) sapientes quidam apud adolescentcis homines, dicuntque id esse iustissimum, quod quis vi obtinuerit: vnde in adolescentium animis impietas ingeneratur, proinde ac si non sint ij dij, quos lex animo, & cogitatione informare iubet. Idem in Gorgia eorum opinionem refellit, qui dicebant τὸ δίκαιον εἶναι τὸν κρείττω τοῦ ἥττονος ἄρχειν καὶ πλέον ἔχειν. id est, ius esse, vt, qui præstantior est siue viribus, siue virtute, inferiori imperet, & plus eo obtineat. Cùm enim in eo dialogo Socrates multis verbis docuisset præstare iniuriam accipere, quàm inferre: Callicles & Polus contrà disputant, iniuriam inferre deterius esse, C quàm accipere, natura: sed lege constitutum esse contrarium ab hominibus imbecillis, ne præstantioribus parêre cogerentur, néve ab illis spoliarentur. Quinetiam eos (quos dixi) imbecillos rerum nomina immutasse, ac peruertisse. nam, quod iustum sit natura, id illos, vt iniustum haberetur, lege lata extorsisse: & contrà, quod iniustum est natura, vt iustum. exempli causa, si quis præstantior ac potentior, deteriorem atque imbecilliorem spoliet, id iniustum esse dixisse, & iniuriam appellasse, cùm sit iustum, & ius appellandum. Atque hæc quidem, & multo plura apud Platonem & ab illis contra iustitiam disputantur, & à Socrate refelluntur. Horatius autem hoc loco eos sequitur potissimùm, qui ius ab vtilitate natum esse volunt: quæ sententia quamuis videatur probabilis, est tamen & falsa, & perniciosa: falsiusque multo & verius eorum iudicium est, qui D stirpem iuris à natura repetunt, quam ducem secuti probant, iura aut omnia, aut multo plurima, natura valere: primùm propterea quòd homo solus ex omnibus animantibus rationis sit particeps natura: lex autem, quæ iusta ab iniustis distinguit, nihil aliud sit, quàm recta ratio: deinde quòd homines congregabiles sint natura: nulla autem societas sine iure & legibus diu incolumis manere possit: postremò quòd optimus quisque iustitiam colat, improbissimus iniustitiam: vir bonus autem sit optimus & verissimus rerum humanarum æstimator ac iudex, atque adeò regula, seu mensura: Itaque iustitiam, & iuris æquabilis descriptionem, vtilem illam quidem esse hominum generi, sed non ideò ab vtilitate esse natam. Hesiodus quidem scribit hoc interesse inter feras, & homines, quòd illæ soleant se mutuò vorare, quia non sit illa inter eas iuris, & iustitiæ communitas: hominibus autem non sit fas hac immanitate vti, propterea quòd Deus immortalis iura, legesque eis dederit, quibus imbuti ac temperati iustitiam inter se colerent. versus Hesiodi sunt hi, *Τόνδε γὰρ ἀνθρώποισι νόμον διέταξε Κρονίων Ἰχθύσι μὲν, καὶ θηρσὶ, καὶ οἰωνοῖς πετεηνοῖς Ἐσθίειν ἀλλήλους, ἐπεὶ οὐ δίκη ἐστὶν ἐπ' αὐτοῖς. Ἀνθρώποισι δ' ἔδωκε δίκην, ἣ πολλὸν ἀρίστη Γίνεται.* E Idem paullo antè dixerat Iustitiam virginem esse, & Iouis filiã: quibus duobus perspicuè significat, eam & à Deo natam esse, & incorruptam atque inuiolatam esse tuendam: quod ita non esset, si ab vtilitate ortum haberet. Et M. Tull. lib. 1. de legibus, iuris ortum à natura repetendum esse pluribus verbis ostendit.

FASTÓSQVE VERIS EVOLV. M.] & si velis annaleis explicare, seu replicare potius, & ita legere. Fasti, libri sunt, in quib⁹ totius anni, rerumq; quæ per totum annum gestæ sunt, fit descriptio.

NEC NATVRA POTEST I. S.] à dissimili probare conatur, nihil esse iustum, aut iniustum natura, sed hæc sola vtilitate distingui: id est, vtilitatis causa constitutum esse, vt alia sint iusta, alia iniusta: de bonis autem & malis longè aliter esse sentiendum: bona enim à malis, fugienda ab expetendis natura, non vtilitate distingui.

F NEC VINCET RATIO HOC] Posteaquam docuit, ius ab iniuria non natura, sed vtilitate separari, redit ad institutum, vt refellat παράδοξον illud Stoicorũ decretum, peccata esse paria. pendet autem hæc quæstio à superiore illa de iuris origine. Nam si iusta & iniusta natura valerent, fortasse omnia iusta essent æqualia, (quod enim per se, & natura est tale, neque vtilitate ponderatur, id non potest altero magis esse tale) idemque de iniustis esset sentiendum: ex quo efficeretur vt peccata essent æqualia, cùm peccata omnia sint iniusta. Nunc autem cum ab vtilitate ius & iniuria originem, principiumque duxerint (vt vult Horatius) sequitur vt, quemadmodum alia aliis sunt vtiliora, & inutiliora: ita alia aliis sint & iustiora, & iniustiora: ergo vt etiam alia peccata aliis sint grauiora, aliaque aliis leuiora. sic loquitur autem satyra 3. lib. 2. *Vincit enim stultos ratio insanire nepotes.*

A TANTVND. VT PECC. IDEM QVE] id est, tam grauiter peccet. ootauimus hoc loquendi genus, *idem peccat*, in epist. de arte poët.

QVI TENEROS CAVLEES ALIENI FR.] non dubium est, quin Draconis leges respexerit, quod vidit Simeo Bosius Lemouix: quæ vsque adeò acerbæ & crudeles fuerunt, vt omnibus fere peccatis mors esset in pœnam constituta. Atque ob eam causam Demades orator non atramento, sed sanguine scriptas esse dixit, vt refert Plutarchus in Solone: vbi, quod ad hunc locum planè pertinet, hoc quoque tradit, illius legibus eos, qui olera, aut poma furati sint, æquè graui po[...] affici, atque sacrilegos & paricidas. Verba Plutarchi sunt hæc: *καὶ τοὺς λάχανα κλέψαντας, ἢ ὀπώραν ὁμοίως κολάζεσθαι τοῖς ἱεροσύλοις, καὶ ἀνδροφόνοις.*

NOCTVRNVS LEGERIT] id est, noctu, vt sup. annot. ad Od. 16. epod. *sacra legerit* autem, sacrilegium admiserit: rem sacram furatus sit, seu cõpilarit. Lucill. lib. 28. *Omnia viscatis manibus leget, omnia sumet.*

ASSIT REGVLA P.] id est, si peccata sunt inæqualia, vt re vera sunt, debent & pœnæ esse in-

B æquales, id est peccatis æquales.

NE SCVTICA] id est loro. vox Græca est, *σκύτος* enim corium, & *σκυτεύς*, cerdonem, seu sutorem significat.

NAM, VT FERVLA CÆDAS, &c.] occurrit iis, quæ poterat Stoicus dicere, hoc modo: non vis Horati, eum, qui scutica, seu loro, id est, minore pœna dignus sit, flagello cædi, id est, grauiore pœna affici. cur non eadem opera vetas, ne, qui grauiorem pœnam meritus sit, ferula cædatur? quia non vereor (inquit Horat.) ne id facias, cùm furta latrociniis paria esse dicas, & mineris te vtraque peccata pari pœna castigaturum, si regiam potestatem adeptus sis. attendat autem lector Latini sermonis studiosus, non esse hoc ordine vocabula collocanda, *non vereor vt ferula cadas*. nam qui ita loquitur, *vereor vt cadas*, vult cædi, & videtur ita dicere: *vereor ne non cadas*. qui hoc modo autem, *vereor ne cadas*, non vult cædi: & contrà: si quis ita loquatur, *non vereor ne cadas*, hoc significat, *ego non dubito quin non sis casurus*, vel *confido te non casurum*: & si quis ita, *non vereor vt cadas*, hoc innuit, *non vereor ne non cadas: mihi dubium non est,*

C *quin sis casurus: confido te esse casurum*. non sunt igitur hæc verba ita disponenda, *non vereor, vt ferula cadas meritum maiora*, &c. alioqui Horatiũ aliud, quàm sentiat, loquentem faceremus. nam hoc sentit Horatius, hocque à nobis vult audiri, atque intelligi, *non vereor ne cadas ferula*, id est, certò scio, te ferula non esse cæsurum eum, qui pœnas sit meritus graniores. quid igitur dicemus? Horatium minus Latinè esse locutum? minimè verò. confugiendum igitur est ad id, quod toties iam dixi, particulam *vt*, non esse cum verbo *vereor*, cõiungendam, sed totam illam, quæ antecedit, orationem, suo loco, & separatim esse legendam, hoc modo: *Nam vt ferula cadas eum, qui maiores pœnas sit meritus: non vereor*, subaudi, *ne id facias*, id est, scio te istuc non facturum. exempla autem è bonis scriptoribus sumta, quis sit huius verbi

D & similium vsus, nos docebunt. Terent. in And. *haud vereor, si in te solo sit situm: sed, vim vt queas ferre.* ibid. *id paues ne ducas tu illam: tu autem vt ducas*, id est, *ne non ducas*. M. Tull. ad Attic. libro 7. *tamen vereor vt his ipsis contentus sit*, &c. id est, *ne non contentus sit*. Idem lib. 2. *Videris vereri vt epistolas illas acceperim*. Idem epist. 1. ad Torquat. lib. 6. *cuius tanti mali, quamuis docti viri multa dicant, tamen vereor vt consolatio vlla possit vera reperiri, præter illam, quæ tanta est, quantum in cuiusque animo roboris est, atque neruorum*, &c. vel legendũ *ne consolatio nulla*. nam vulgata scriptura mendosa est. Idem ad Terentiam. *Vereor vt Dolabella ipse satis vobis prodesse possit*. Idem orat. contra Rull. ad popul. *hoc quia vos fœdus non tuleritis, veretur Hiempsal vt satis firmum sit, & ratum*. Idem lib. 1. de Orat. ad Qu. fratr. *sed illa duo, Crasse, vereor vt tibi possim concedere*. idem orat. pro Quinctio, *tamenne vereris, vt possis hæc contra Hortensium defendere?* Horat. sat. 1. lib. 2. *ô puer, vt sis vitalis, metuo.* Cæsar lib. 5. de bello Gallic. *Labienus veritus, si ex hibernis fuga similem profectionem fecisset, vt hostium impetum sustinere posset, præsertim quos recenti victoria efferri sciret*, &c. sic enim habent cod. calamo exarati. Veniamus ad exempla alterius locutionis, *vereor, ne*: cuius quidem sententia priori contraria est. Terent. in Eunuch. *Miseram me, vereor ne illud grauius Phædria tulerit*, &c. idem in Andr. *hei vereor, ne quid Andria apportet mali.* in Hecyra. *vereor, si clamorem eius hic crebrè exaudiat, Ne parturire eam intelligat.* ibid. *simul vereor Pamphilum, ne orata nostra nequeat diutius celare*. idem Phorm. *vereor ne istæc fortitudo in neruum erumpat denique*. ibid *hei vereor lenonem, ne quid suat*. M. Tull. in Lælio, *neque enim verendum est, ne quid excidat, aut ne quid in terrã defluat*. Ibid. *sin autem illa vereor, ne idem interitus sit animorũ, & corporũ*, &c. qui locus mendosè in vulgatis codicibus legitur, *vt idem interitus*. epist. ad C. Cœlium C. F. vltima, lib. 3. *verebar ne id ita caderet, quod etiam nunc vereor, vt antè quam tu in prouinciam venisses, ego de prouincia decederem*. & pro M. Marcello, *vereor ne hoc, quod dicam, non perinde intelligi auditu possit, atque ego ipse cogitans sentio*. vbi mendosè legitur vulgò *vereor vt hoc, quod dicam*. Virg. in Palæm. *ipse Nearam Dum fouet, ac, ne me sibi præferat illa, veretur, Hic alienus*, &c.

F ET MAGNIS PARVA, &c.] id est, & mineris te similem pœnam ad leuia peccata vindicanda adhibiturum, atque ad grauia. *simili falce recidere* posuit pro eo, quod est, simili pœna coercere. pœnis enim deterrentur ac reuocantur improbi à flagitiis ac maleficiis: atque ita maleficia pœnis reciduntur. falce autem simili magnis dixit more Græcorum, *ὁμοίως τοῖς μεγάλοις*. simili atque magna peccata reciduntur.

SI DIVES, QVI SAP.] Stoicos irridet hoc modo, Quid opus est ista condicione, *si tibi regnũ Perm. homines?* nõnne hoc vestrum est, sapientem esse diuitem, sutorem, formosum, atque etiã regem? quid igitur vetat, quominus potestate regia vtaris? & cur id, quod habes, optas, quasi desit? cum hoc loco congruit ille, episto. 1. lib. 1.

A lib. 1. *Ad summam sapiens vno minor est Ioue, diues, Liber, honoratus, pulcher, rex denique regũ.* sed illic seriò loquitur, hîc iocó. M. Tull. lib. 3. de finibus in extremo, sub Catonis persona talem descri bit sapientem, his verbis, *rectius enim appellabitur rex, quam Tarquinius, qui nec se, nec suos regere potuit: rectius magister populi, quam Sylla, &c. rectius diues, quam Crassus, qui nisi eguisset, numquam Euphratem nulla belli causa transire voluisset, &c. rectè etiam pulcher, rectè solus liber, rectè solus inuictus.*

Svtor tamen est Sapiens] sapiẽs est sutor bonus (inquit Stoicus) τῇ δυνάμει, οὐ τῇ ἐνεργείᾳ, id est, potestate, non vsu, neque functione muneris.

Qvò?] id est, quò istuc pertinet? vt superiore satyra, *quo res hac pertinet?* alij interpretantur, quo modo? alij legunt *qui?*

Vt, qvamvis tacet Herm.] de Hermogene sup. saty. 2. vt cãtor est Hermogenes (inquit) etiam si taceat. (habitu enim cantor est, dum tacet: ἐνεργείᾳ autem cantor est, dum canit) ita & sapiens, consul, diues, formosus est τῇ δυνάμει, καὶ τῇ ἕξει, id est, potestate & habitu.

B Vt Alfenvs] more satyrico, id est vrbano & faceto, Alfenum quendam Cremonensem irrider, qui cùm sutrinam primùm fecisset, deinde clausa sutrina Romæ iuri ciuili Seruio Sulpicio magistro operam nauasset, iurisconsultus clarissimus euasit, consulatum adeptus est, honorificentissimoque funere elatus est. De eo fit locis aliquot in pandectis iuris ciuilis mentio.

Est opifex solvs:] sic scriptum, & distinctum est in duob. cod. Vatic. Iann. Faër. Tornes. Rainutij Card. Nicotiano, Russard.

Vellvnt tibi barb.] significat, ita inepta, & stulta loqui Stoicos, vt etiam à pueris irrideantur: vel ita non esse regem, sapientem Stoicum, vt pueri ei barbam vellant: id est eum contumeliose illudant: neque ille eos alia ratione, aut alia vi arcere possit, quàm fuste, aut baculo: quod minime est regium. non celabo lectorem in aliquot codicib. antiq. scriptum esse *vellent.*

Lascivi] proterui, ad iocandum, ludendumque natura procliues ac parati. translatè dixit sup. oda 36. lib. 1. Lasciuas ederas. At propriè oda 19. eod. lib. lasciuam licentiam.

C Qvos tv nisi fvste coerc. Vrg. t.] id est, quos nisi fuste abigis, te vt insanũ quendam, & mente captum vrgent, & sectantur: id est sectabuntur, atque vrgebunt. solent autem pueri mente captos, & fatuos circumsistere, ac sectari: quod & M. Tullius ostendit lib. 4. accus. de Theomnasto quodam, his verbis, *Rotinere incipit tabulam Theomnastus quidam ridiculè insanus, quem Syracusani Theoractum vocant: qui illic eiusmodi est, vt eum pueri sectentur: vt omnes, cum loqui cœperit, irrideant:* vel sic, quos tu nisi fuste coerces, & repellis, vrgeris, id est continuò vrgeberis puerorũ turba, te circumsistente, teque irridente, atque illudente, neque quicquam tuam potestatem regiã pertimescente.

Vrgeris tvrba] cod. 1. Vatic. & Iann. habent, *Vrgueris*, vt sæpè alibi.

Rvmperis] clamore: sic M. Tull. lib. 7. epist. *Dirupi pane me in iudicio Galli Caninij familiaris tui.* vel iracundia, & dolore. D

Dvm tv qvadrante lav.] concludit neque sapientem, regem esse dicendũ, quamdiu, vt vnus de multis, quadrante lauatur, & ab vno Crispino comite deducitur, cùm reges & in domibus suis regiis de suo lauent, & quamplurimos habere soleant stipatores: neque vera esse Stoicorum decreta, *peccata esse æqualia, sapientem nunquã ignoscere, nunquam misereri, &c.* Erat autem quadrans, merces balneatoris. M. Tull. pro Cælio, de Clodia. *nisi forte mulier potens quadrantaria illa permutatione familiaris facta erat balneatori.*

Stipator] comes, satelles, δορυφόρος. nam Stoicum alloquitur, qui se regem esse prædicat. M. Tullius de Alexandro Pheræo, off. 2. *præmittebatq; de stipatoribus suis qui perscrutarentur arculas muliebreis &c.*

Si qvid peccavero] aliquot libri manuscr. habent, *si quid peccabo*: vnde amicus quidam meus, vir doctus, legendum existimabat, *si quid peccaro*, propter vocem sequentem initiũ capientem à duabus consonantibus. Sed nihil hoc me E mouet, qui sciam hoc ab Horatio non admodum studiosè vitari. Sic enim sat. 2. hoc lib. *nisi olentis in fornice stantem.* & sat. 5 *insani ridentes præmia scribe.* vt neque ab Homero, verbi gratia, *ἰλιάδ. μ. δῖος τε Σκάμανδρος. peccaro* tamẽ valde probo: & ita postea in vno cod. antiquissimo scriptum repeti.

SATYRA 4.

Evpolis, atque Cratinus, Aristophanesque poëtæ,
Atque alij, quorum comœdia prisca virorum est:
Si quis erat dignus describi, quòd malus, aut fur:
Quòd mœchus foret, aut sicarius, aut alioqui
Famosus: multa cum libertate notabant.
Hinc omnis pendet Lucilius, hosce secutus: F
Mutatis tantùm pedibus, numerisque factus:
Emunctæ naris, durus cõponere versus.
Nam fuit hoc vitiosus: in hora sæpe ducentos,
Vt magnum, versus dictabat stans pede in vno:
Cum flueret lutulentus, erat quod tollere velles:

A *Garrulus, atque piger scribendi ferre laborem:*
Scribendi rectè: nam vt multum, nil moror. ecce
Crispinus minimo me prouocat: accipe, si vis,
Accipiā tabulas. detur nobis locus, hora,
Custodes: videamus vter plus scribere possit.
Dy benè fecerūt, inopis me, quodq; pusilli
Finxerunt animi, rarò & perpauca loquentem.
At tu conclusas hircinis follibus auras
Vsque laboranteis, dum ferrum molliat ignis,
Vt mauis, imitare. beatus Fannius, vltro
B *Delatis capsis, & imagine: cùm mea nemo*
Scripta legat, vulgò recitare timentis, ob hanc rem,
Quòd sunt, quos genus hoc minimè iuuat vtpote plureis
Culpari dignos. quęuis media erue turba:
Aut ob auaritiam, aut misera ambitione laborat.
Hic nuptarū insanit amoribus: hic puerorum:
Hunc capit argenti splendor: stupet Albius ære:
Hic mutat merceis surgēte à sole ad eum, quo
Vespertina tepet regio: quin per mala præceps
C *Fertur, vti puluis collectus turbine, ne quid*
Summa deperdat, metuens, aut ampliet vt rem.
Omnes hi metuunt versus: odere poëtas.
Fænum habet in cornu: longè fuge. dummodo risum
Excutiat sibi, non hic cuiquam parcet amico.
Et, quodcumque semel chartis illeuerit, omneis
Gestiet à furno redeuntis scire, lacuque D
Et pueros, & anus. agedum pauca accipe contrà.
Primùm ego me illorum, dederim quibus esse poëtas,
Excerpam numero: neque enim concludere versum
Dixeris esse satis; neq;, si quis scribat, vti nos,
Sermoni propiora, putes hunc esse poetā.
Ingeniū cui sit, cui mens diuinior, atq; os
Magna sonaturum: des nominis huius honorem.
Iccircò quidam, comœdia, nécne poëma
Esset, quæsiuere, quòd acer spiritus, ac vis
Nec verbis, nec rebus inest: nisi quòd pede certo E
Differt sermoni, sermo merus. at pater ardens
Sæuit, quòd meretrice nepos insanus amica
Filius, vxorem grandi cum dote recuset:
Ebrius &, magnum quod dedecus, ambulet ante
Noctem cum facibus. numquid Pomponius istis
Audiret leuiora, pater si viueret? ergo
Non satis est puris versum perscribere verbis,
Quem si dissoluas, quiuis stomachetur eodem,
Quo personatus pacto pater. his, ego quæ nunc, F
Olim quæ scripsit Lucilius, eripias si
Tempora certa, modosq;: &, quod prius ordine verbum est,
Posterius facias, præponēs vltima primis:
Non, vt si soluas, postquàm discordia tætra
Belli ferratos posteis, portasq; refregit:
Inuenias etiam disiecti membra poetæ.
Hactenus hæc: aliàs iustum sit, nécne, poëma.

Nunc

A Nunc illud tantùm quæram: meritóne tibi sit
Suspectũ genus hoc scribẽdi. Sulcius acer
Ambulat, & Caprius, rauci malè, cúmque libellis,
Magnus vterque timor latronibus: at, benè si quis,
Et puris viuat manibus, contemnat vtrumque.
Vt sis tu similis Cœli, Brrriíque latronum:
Non ego sim Capri, neque Sulci: cur metuas me?
Nulla taberna meos habeat, neque pila libellos:
Queis manus insudet vulgi, Hermogenisq́; Tigelli?
B Non recito cuiquam, nisi amicis, idq́; coactus.
Non vbiuis, corámve quibuslibet. in medio qui
Scripta foro recitent, sunt multi: quique lauantes:
Suaue locus voci resonat conclusus. inaneis
Hoc iuuat, haud illud quærenteis, num sine sensu,
Tempore num faciant alieno. lædere gaudes,
Inquis: & hoc, studio prauus facis. vnde petitum
Hoc in me iacis? est auctor quis denique eorum,
C Vixi cum quibus? absentem qui rodit amicum:
Qui non defendit alio culpante: solutos
Qui captat risus hominum, famamq́ue dicacis:
Fingere qui non visa potest: commissa tacere
Qui nequit: hic niger est: hunc tu Romane caueto.
Sæpe tribus lectis videas cenare quaternos:
E quibus vnus auet, quâuis aspergere cunctos, D
Præter eum, qui præbet aquã: pòst, hunc quoque potus,
Condita cùm verax aperit præcordia Liber.
Hic tibi comis, & vrbanus, liberq́ue videtur
Infesto nigris. ego, si risi quòd ineptus
Pastillos Rufillus olet, Gorgonius hircũ:
Liuidus, & mordax videor tibi? mentio si qua
De Capitolini furtis iniecta Petilli
Te corã fuerit: defendas, vt tuus est mos:
Me Capitolinus conuictore vsus, amicoque
à puero est: causaq́; mea permulta rogatus E
Fecit: &, incolumis lætor quòd viuit in vrbe.
Sed tamen admiror, quo pacto iudicium illud
Fugerit. hic nigræ succus lolliginis: hæc est
Ærugo mera: quod vitium procul afore chartis,
Atque animo prius, vt, si quid promittere de me
Possum aliud, verè promitto. liberius si
Dixero quid, si forte iocosius: hoc mihi iuris
Cum venia dabis. insueuit pater optimus hoc mi,
Vt fugerem, exemplis vitiorum quæque notando.
Cùm me hortaretur, parcè, frugaliter atque F
Viuerem vti contentus eo, quod mi ipse parasset:
Nónne vides, Albi vt malè viuat filius? vtque
Barrus inops? magnum documentum, ne patriam rem
Perdere quis velit. à turpi meretricis amore
Cùm deterreret: Sectani dissimilis sis.

A *Ne sequerer mœchas, concessa cùm Venere vti*
Possem: deprensi non bella est fama Treboni,
Aiebat. sapiens vitatu, quidq; petitu
Sit meliꝰ, causas reddet tibi: mi satis est, si
Traditum ab antiquis morem seruare, tuamque,
Dum custodis eges, vitã, famamq; tueri
Incolumẽ possim. simulac durauerit ætas
Membra animumq; tuum: nabis sine cortice. sic me
Formabat puerũ dictis: &, siue iubebat,
Vt facerem quid: habes auctorem, quo facias hoc:
Vnum ex iudicibus selectis obiiciebat:
B *Siue vetabat: an hoc inhonestum, & inutile factu,*
Nécne sit, addubites: flagret rumore malo cùm
Hic, atque ille? auidos vicinum funus vt ægros
Exanimat: mortisque metu sibi parcere cogit:
Sic teneros animos aliena opprobria sæpe
Absterrẽt vitiis. ex hoc ego sanus ab illis,
Perniciem quæcumq; ferunt, mediocribus, &, queis
Ignoscas, vitiis teneor. fortassis & istinc
Largiter abstulerit longa ætas, liber amicus,
C *Consilium proprium. neque enim, cùm lectulus, aut me*
Porticus excepit, desum mihi rectius hoc est:
Hoc faciens, viuã melius: sic dulcis amicis
Occurram: hoc quidam non bellè. numquid ego illi
Imprudẽs olim faciã simile? hæc ego mecũ
Cõpressis agito labris. vbi quid datur otI,
Illudo chartis. hoc est mediocribus illis
Ex vitiis vnum: cui si concedere nolis,
Multa poëtarũ veniat manus, auxilioq;
Sit mihi. nam multo plures sumus: ac veluti, te, D.
Iudæi, cogemus in hanc concedere turbã.

EVPOLIS. ATQVE CR.] hi fuerunt poëtæ comici veteris comœdiæ. de Eupoli M. Tull. epist. ad Attic. lib. 6. *Εὔπολιν τὸν τῆς ἀρχαίας quia non dixit ab Alcibiade nauigante in Siciliam deiectum esse in mare? &c.*

CRATINVS] interpres Pindari ὠδ. ς. ὀλυμπ. profert hunc Cratini versum in Bœotos, Οὗτοι δ' εἰσὶν συοβοιωτῶν κροσσοφόρων γένος ἀνδρῶν: id est, hi autem sunt genus suillobœoticum virorum fimbriatorum. & Plutarchus in vita Periclis scribit, Periclẽ (fuerunt enim ferè æquales) ab eo dictum esse κεφαληγερέταν. quod idem valet, atque capite oblongo, & amplo, & quasi congregato. de eodem infrà Hor. epist. ad Mæcenat. 3. lib. 1. *Prisco si credis Mæcenas docte Cratino, &c.*

ATQVE ALII QVORVM COM.] id est, & alij veteris comœdiæ scriptores. erat autem vetus comœdia liberior, ac maledicentior, quàm vt aures hominũ ferre possent. sic Saty. 10. hoc lib. *Illi, scripta quibus comœdia prisca viris est, Hoc stabant.* E

SI QVIS ER. DIGN. DESCR. Q. M.] immo etiam indignos, qui describerentur, & integros atque innocenteis viros notabant: vt Periclem, Socratem, Aristidem, & simileis. qua de re sic M. Tull. lib. 4. de rep. *Quem illa* [comœdia vetus] *non attigit, vel potius quem non vexauit? cui pepercit? esto. populareis homines, improbos in rempub. seditiosos, Cleonem, Cleophontem, Hyperbolum læsit. patiamur. Etsi huiusmodi ciueis à censore melius est, quam a poëta, notari. Sed Periclem cùm iam sua ciuitati maxima auctoritate plurimos annos domi & belli præfuisset, violari versibus, & eos agi in scena, non plus decuit, quam si Plautus noster voluisset, aut Næuius P. & Cn. Scipioni, aut Cæcilius. M. Catoni maledicere.* Neque verò singulos ciueis solùm notabant, & vellicabant, verùm etiam populum vniuersum nominibus contumeliosis insectabantur, appellantes δῆμον πνυκίτην, δύσκολον γέροντα, ὑπόκωφον, id est, populum in Pnyce, qui locus erat contionis legitimæ, assiduè hærentem, senecionem difficilem & morosum, surdastrum.

FAMOSVS] malè audiens. suprà Od. 3. lib. 3. F *Iam nec Lacænæ splẽdet adulteræ Famosus hospes.* M. Tull. lib. 2. de Orat. ad Qu. Fratr. *Non pol (inquit) audeo. Nam me ad famosas vetuit mater accedere.*

LVCILIVS] significat, satyram, cuius inuentor fuit Lucilius, veteris comœdiæ locum occupasse. hunc Lucilium Bassum insectatur vrbanè, id est, suo more Sat. 10. De eodem sic M. Tull. lib. 1. de finib. *Nec verò, vt noster Lucilius, recusabo, quo minus omnes mea legant. Vtinam ille Persius: Scipio verò, & Rutilius multo etiam magis: quorum ille iudicium reformidans, Tarentinis ait se, & Consentinis, & Siculis scribere. facetè is quidem, sicut alias: sed nec tam docti tunc erant, ad quorum iudicium elaboraret. & sunt illius scripta leniora, vt vrbanitas summa appareat, doctrina mediocris,* Idem epist. ad Atticum lib. 12. *Cato me quidem delectat: sed etiam Bassum*

A *Bassum Lucilium sua*. Idem tamen lib. 2. de oratore sub persona Crassi, Lucilium hominem doctum, & perurbanum appellat.

MVTATIS TANTVM PED.] quia Lucilius hexametris ferè versibus, illi iambéis mores hominum notabant.

EMVNCTÆ NARIS] id est, sagax, acri iudicio, sagaciter odorans hominum mores, & vitia: tralatio est, vel allegoria. Nam vt qui sunt emunctæ naris, nisi quid aliud obstat, sagaciter olfaciunt odores: ita qui nareis habent mucôre obstructas, minus sunt in sentiendis odoribus sagaces. eadem ratione verbum *odorari* pro eo, quod est, acutè, & celeriter percipere atque intelligere, & peruestigando consequi, vsurpatur à M. Tull. Verr. de iure dicundo. *huius vero erat ars, & malitia miranda, quòd acutissimè tota prouincia, quid cuique esset necesse, indagare, & odorari solebat*. & in epistolis ad Atticum multis locis.

DVRVS COMPON. VERS.] durus in componendis versib. vide annot. ad Od. 8. lib. 4. eiusdem generis est id, quod statim sequitur, *piger scribendi ferre laborem*.

B VT MAGNVM,] tanquam aliquid magnum.

STANS PEDE IN VNO] id est, breuissimo tempore, & non magna opera insumta, vel sine conatu, & contentione magna virium. Nam qui aliquid magnum faciunt, toto corpore, & omnibus, vt dicitur, vnguiculis, ei rei, quam faciendam susceperunt, asseruiunt. Etiam genu terram tangere visus est Antonius cùm contentè pro se ipse lege Varia diceret, vt refert se vidisse M. Tullius in libris de oratore ad Q. Fr.

CVM FLVERET LVTVL. ERAT Q. T.] allegoria est, ducta à flumine torrente lutulento. hoc autem sentit: cùm versus profunderet inuenustos, incultos, atque illepidos, erat tamen aliquid, quod exciperes, sumeres, & probares. huic loco respondent ea, quæ sunt sat. 10. *At dixi fluere hunc lutulentum: sæpe ferentem Plura quidem tollenda relinquendis*. *tollenda*, id est, sumẽda. vt epist. de arte poet. *hoc tibi dictum Tolle memor*. & epist. ad Numicium lib. 1. *partem, vel tolleret omneis*. & epist. ad Mæcen. 2. *at tu quantum vis, tolle benignè*. & epist. 18. eiusd. lib. *Sic iterat voces, sic verba cadentia tollit, Vt puerum, &c.* Alij tollere accipiunt C pro eo, quod est amputare, & resecare: à quibus dissentio. nam locus ille, qui est sat. 10. perspicuè declarat, per *tollenda*, ea significari, quæ sumenda, & probanda sunt, vt suo loco docebimus. Quintilian. lib. 10. ad hunc locum respiciens scribit illa. *Ego quantum ab illis, tantum ab Horatio dissentio, qui Lucilium fluere lutulentum, & esse aliquid, quod tollere possis, putat*. Ex quibus Quintil. verbis Turnebus hunc Horatij locum à me dissentiens, sic explicat. *erat quod tollere velles*, id est, erat quod auferre, & detrahere velles. Sed ne tempus in re aperta conteram, planè fallitur. Ac[illegible]n quidem & Porphir. mecũ faciunt: &, quod familiam ducit, Horatius ipse sat. 10. vt ostendã suo loco. neque me Quintilianus mouet.

NAM VT MVLT. NIL MOR.] id est, etiam si quis multum scribat, nihili æstimo, manum non verterim. sic epist. ad Vallam, lib. 1 *nam vina nihil moror illius oræ*. Virg. Æn. 5 *nec dona moror*. D

CRISPINVS] de quo suprà sat. 1.

MINIMO ME PROVOCAT] minimo, subaudi, digito. prouerbium est à gestu eorum, qui alterum in certamen prouocant, natum. nam minimum digitum porrigunt, illum à se contemni significantes, proinde ac si eum possint vel minimo digito percellere, ac peruertere.

ACCIPE, SI VIS] verba Crispini Horatium prouocantis. accipe tu, inquit, si vis: ego accipiam tabulas. sic autem legendum videtur, *Accipiam tabulas*: non, vt habent libri vulg. *accipe iam tabulas*. quamquã etiã hæc vulgata lectio ferri potest.

DETVR N. L. H.] aliquot libri calamo exarati habent, *dentur nobis, &c.*

CVSTODES] addantur, seu apponantur nobis custodes, qui obseruent, & speculentur diligenter, nequid suffuremur, néve aliena opera vtamur. M. Tullius Diuin. in Cæcilium: *Custodem (inquit) Tullio me apponite*.

DII BENE FECERVNT] respondet Horat. Diis habeo gratiam: vel benefici, ac benigni erga me fuerunt Dij immortales, quòd me parui animi, & paucorum verborum finxerunt. notandum hoc loquendi genus, *Dij benè fecerunt*. quod par est illi vsitatiori *benè factum*. E

PERPAVCA LOQVENTEM] sic sat. 6. huius lib. *Vt veni coram singultim pauca locutus*. mendosè autem habent omnes libri, *loquentis*, præterquàm Faërniensis: in quo scriptum est *loquentes*. Sed s. alia manu, & in litura.

AT TV CONCL. HIRC.] id est, at tu imitare ventũ, qui ex follibus fabrorum ferrariorũ expiratur tandiu, quoad ferrum ab igne molliatur: quibus verbis significat, versus eius esse vel inaneis, ac leueis: vel inflatos, ac turgidos. *hircinis follibus* autem, id est, ex corio hircino factis.

BEATVS FANNIVS, VLTRO, &c.] O beatum (inquit Horat.) Fannium, cui populus siue senatus vltro, id est, non petenti, capsas, in quibus eius libri conderentur, ac seruarentur, imaginemque ad memoriã eius prodendã, detulit, cùm mea, &c. hunc Fanniũ ineptũ vocat sat. 10. his verbis. *aut crucier, quòd Vellicet absentem Demetrius? aut quòd ineptus Fannius Hermogenis lædat conuiua Tigelli?* F sic loquitur M. Tull. in orat. pro Plancio. *Itaq. hac spe decedebam, vt mihi populum Rom. omnia delaturum putarem*. & epist. ad P. Nigidiũ Figulum lib. 4. *nec mihi quicquam tali tempore in mentem vénit optare, quod non vltro mihi Cæsar detulerit*. alij hunc locum sic explicant, beatus Fannius, cuius capsæ vltro in bibliothecã Augusti fuerint delatæ cum imagine. quibuscum equidem pugnare nolim, præsertim cùm, vtramcumque explicationem sequamur, semper intelligere nos oporteat, Fannij poëmata in ædem Apollinis, & Musarum, seu in aliam publicam bibliothecam esse recepta: veruntamen priorem explicationem malò. Alij, vt testatur Acron, dicunt, hunc Fannium malum poëtam, liberis caruisse: Itaque scripta eius, atque imaginem in publicam bibliothecam à captatoribus fuisse deportata nullo merito scriptoris.

Quòd

A QVÒD SVNT, QVOS GEN. HOC] id est, ob id, quòd sunt non panci, qui non delectantur, immò verò offenduntur satyris: ij scilicer, qui reprehensione digni sunt, qnales sunt auari, ambitiosi, libidinosi, adulteri, scelerati, impij, vasorũ & signorum plus æquo studiosi, mercarotes, & similes.

ERVE] codices 2. Vatic. Iann. Faẽrn. Torn. Rainutij Card. habent *elige*.

HIC NVPT. INS. AM.] alius amore matrum familiâs vsqne ad insaniam captus est.

STVPET ALBIVS ÆRE] miro signorum, & vasorum æreorum amore, studioqne ducitnr, eaque supra modum amat, & admiratur. sic loquitur Virg. Georg. 2. *Hic stupet attonitus rostris.* Horat. sat. 6. *Qui stupet in titulis.*

HIC MVTAT MERCES] emit, comparat, permutat. vide suprà annot. ad Od. 16. lib. 1. de verbo mutandi.

AD EVM, QVO VESP.] ad occidentem. Virgil. lib. 5. Æneid. *vespere ab atro Consurgunt venti.* Horat. Od. 15. lib. 4. *ad ortum Solis ab Hesperio cubili.*

B QVIN PER MALA PRÆC.] vt sup. epist. 1. lib. 1. *Impiger extremos curris mercator ad Indos Per mare paup. fugiens per saxa, per ignes. per mala,* id est, per molestias, per discrimina vitæ, per dolores, & labores.

VTI PVLVIS COLLECT. TVRB.] puluerem venro concitatum, & collectum vocant Græci poëtæ κονίσαλον, alij κονιορτόν. Itaque hoc nomen videtur exprimere voluisse.

NE QVID SVMMA DEPERD. M.] metuens ne quid de aceruo deruat: metuens nequid de bonis quæsitis & congestis deminuar, si quid forte insumat in res ad victum, cultumqne necessarias: vel sic, metuens ne qrid de summa fures detrahant, néue alio aliquo casu summa minuatur, & depereat.

VERSVS] præsertim satyricos, id est, vrbanos, & mordaceis.

FÆNVM HABET IN. C.] intellige, hæc dici ab improbis, & vitiosis hominibus: quibus inuisi sunt poëtæ. conuenit prouerbium in hnmines acreis, promtos, viribus corporis, aut ingenij facultate instructos, ac paratos ad iniuriam, si qua C inferatur, propulsandam, arque adeò ad lacessendum, si quis occurrar malo dignus. Plutarchus in Crasso buius prouerbij originem indicans, air à bobus, qui cornu petunt, prouerbium esse narũ, quorum cornibus Romani solebant fænum appéndere, vt sibi ab eis cauérent homines in via forte occurrentes. narrat idem Plutarcb. Sicinnium quendam de Crasso dicere solitum, fænum eum habere in cornu. sic ille, ἴσχυε δὲ χάριτι καὶ φόβῳ. φόβῳ δ' οὐκ ἔλαττον. ὁ γοῦν πλεῖστα πράγματα παρέχων τοῖς καθ' αὑτὸν ἄρχουσι, καὶ δημαγωγοῖς Σικίννιος, πρὸς τὸν εἰπόντα, τί δὴ μόνον οὐ σπαράττει τὸν Κράσσον, ἀλλὰ παρίησιν αὐτόν. χόρτον ἔχειν φησὶν ἐπὶ τοῦ κέρατος. εἰώθεισαν δὲ Ῥωμαῖοι τὸν κυρίττοντα τῶν βοῶν ὑπὲρ τοῦ φυλάττεσθαι τοὺς ἐντυγχάνοντας, χόρτῳ περιελίσσειν τὸ κέρας. id est, Valebat autem Crassus gratia, & terrore: terrore qnidem nõ minus, quàm gratia. Sicinnius enim, qui suæ ætatis magistratibus, & tribunis pl. plurimum negotij D facessiuit, ei, qui quæsiuerat quamobrem Crassum solum non laceraret, sed eum præteriret, quia (inqnit) fænnm habet in cornn. Soliti autem erant Romani bonis, cornu petentis, vt, qui in viis occurrerent, sibi ab illo cauerent, fænũ cornibus alligare. eadem de re lege Plurarcb. ῥωμαϊκοῖς.

DVM MODO RISVM EXC. S. &c.] ita est ridiculorum dictorum cupidus, vt, dummodo qnippiam salsè dicat, ne amicis quidem parcere velit. Aristot. lib. 4. de moribus ad Nicom. scribit, scurram, qnem βωμολόχον Græcè nominat, eo differre ab vrbano, quòd vrbanus ita salsè dicat, vt neminem offendar, aut vt etiam delecter: scurra antem ridiculo moderari non pnssit: tum nec sibi, nec aliis parcat, dnmmodo risum moueat. verba Aristot. sunt hæc: ὁ δὲ βωμολόχος, ἥττων ἐστὶ τοῦ γελοίου, καὶ οὔτε ἑαυτοῦ, οὔτε τῶν ἄλλων ἀπεχόμενος, εἰ γέλωτα ποιήσει. excutiat autem risum, id est, risum profusum moueat.

ET, QVODCVMQVE SEM. CH. ILL.] id est, quodcumque per iocũ, & ludum scripserit.

GESTIET] cupiet. idem epist. ad Pison. *gestit paribus colludere.* E

FVRNO] in quo coquitur panis. icciteò magna semper eò turba cónuenir & vetularum, & puerorum.

LACVQVE] lacus significat interdum vas amplissimum, vbi calcantur vuæ. M. Tull. in Bruto, *sic ego istis censuerim, & nouam istam quasi de musto, ac lacu feruidam orationem fugiendam: nec illam præclaram Thucydidis nimis veterem, tanquam Anicianam notam persequendam.* Est etiam lacus (vt docet Varro lib. 4. de lingua Latina) lacuna magna, vbi aqua cõtineri potest, seu locus, quo aqua ex flumine ad aqnandum excepta est: quomodo credibilius est bnc loco accipiendum esse, vt intelligamns, pueros, & anus aquandi causa ad lacum iuisse, & è lacu redire. Propert. lib. 2. *Cui fuit indoctis fugienda hæc semita vulgi, Ipsa petita lacu nũc mihi dulcis aqua est.* Terent. Adelph. *Apud ipsum lacum est pistrilla.* Est & alius lacus, vt epist. 1. lib. 1. *lacus, & mare sentit amorem Festinantis heri.*

AGENDVM PAVCA ACC.] respondet Horatius ad ea, quæ cùm in omne genus poëtarũ, tum in satyrarũ scriprores dicta fuerãt. & primùm negat, se esse poëtam: quia scripta sua, sermoni quotidiano similiora sint, qnàm locutioni poëticæ. F

PRIMVM EGO ME ILLORVM, &c.] id est, primùm me ex numero poëtarum excerpam.

CONCLVDERE VERSVM] certis pedibus, & numeris claudere: vt sat. 10. huins lib. *at si quis pedibus quid claudere senis, Hoc tantum contentus, &c.* Cum his Horatianis congruunt illa Petronij Arbitri, *Multos, inquit Eumolpus, iuuenes carmen decepit. nam vt quisque versum pedibus instruxit, sensumq́ teneriore verborum ambitu intexuit, putauit se continuò in Heliconem venisse. Sic forensibus ministeriis exerciti, frequenter ad carminis tranquillitatem, tanquam ad portum faciliorem confugerunt, credentes facilius poema exstrui posse, quam controuersiam vmbrantibus sententiolis pictam. Ceterum neque generosior spiritus sanitatem amat, neque concipere*

pere

A *pere aut edere partū mens potest, nisi ingenti flumine*
litterarū inundante. refugiendū est ab omni verborū,
vt ita dicam, vilitate, & sumendæ voces a plebe sum-
motæ, vt fiat, Odi profanum vulgus & arceo, &c.

Sermoni propiora] orationi solutæ
similiora, quàm versibus. sic epistola ad August.
nec sermones ego mallem Repentes per humum, quam
res componere gestas. Satyras igitur propter hanc
causam sermones appellauit. Sunt autem etiam e-
pistolæ, sermones: sed illæ ad absenteis, satyræ ad
præsenteis: & iccircò sermones potius, quàm epi-
stolæ dictæ sunt, nomenque generis retinuerunt,
quia epistolæ appellantur suo & proprio.

Ing. c. s. c mens divinior] M. Tull.
item in orat. pro Arch. poëta ait, poëtam natura
ipsa valere, & mentis viribus excitari, & quasi di-
uino spiritu afflari. vide ann. ad illum locum, *Inge-*
nium misera, &c. de arte poët.

Magna sonaturum.] Prisc. lib. 2. pro-
ducit hunc locum, & ait *sonaturum* esse vsitatius
quàm sonaturum, à verbo *sono*.

Iccircò quidam com.] sic M. Tull. in
orat. perf. *At comicorum senarij propter similitu-*
B *dinem sermonis sic sæpe sunt abiecti, vt nonnumquam*
vix in his numerus, & versus intelligi possit.

Nisi quòd pede certo] comica o-
ratio, merus est sermo, præter quàm quòd certo,
ac definito numero, certisque pedibus ab oratio-
ne soluta differt. sic M. Tull. in orat. perf. *Itaq. vi-*
deo visum esse nonnullis, Platonis, & Demosthenis lo-
cutionem, etsi absit a versu, tamen, quòd incitatius fe-
ratur, & clarissimis verborum luminibus vtatur, po-
tius poëma putandum, quàm comicorum poëtarum,
apud quos, nihil est aliud quotidiani dissimile sermo-
nis, nisi quòd versiculi sunt.

At pater ardens] aduersarium facit
occurrentem ei rationi, propter quā putent qui-
dam comœdiam merum sermonem esse, nō poë-
ma, nempe quia desit ei spiritus acer, & vis poeti-
ca, hoc modo. atqui sæpe (inquit) videmus, in co-
mœdia senem induci à poëta, filio libidinosè at-
que intemperanter viuenti, scortanti, omnia, quæ
habeat, profundenti, vxorem benè dotatam re-
cusanti, ante noctem cum facibus ambulanti, gra-
uiter irascentem: vt Demeam apud Terent. Teu-
ropidem apud Plautum. non deest igitur comœ-
C diæ vis, nec spiritus. sic epist. de arte poët. *Inter-*
dum tamen & vocem comœdia tollit, Iratusq́; Chre-
mes tumido delitigat ore.

Sævit] excādescit, irascitur, χαλεπαίνει. Plaut.
Epid. *Sed memento, si quid sæuiunt senes, Suppetias*
mihi cum sorore ferre. vide annot. ad Od. 33. li-
bri primi.

Nepos] luxuriosus, ἄσωτος. vide annotata ad
Od. 1. epod. in extr.

Insanus] sic edendum curaui ex auctoritate
sex codicum manu scr.

Numquid Pompon. istis Aud.]
dissoluit id, quod responsum fuerat ab aduersa-
rio, hoc modo. patres (inquit) quotidie solent ita
filiis suis succensere, potantibus, & scortantibus:
& Pomponius, adolescens libidinosus, & luxu-
riosus, si eius pater viueret, æquè asperè obiurga-
retur. hunc Pomponium quasi aliud agens, velli- D
cat: in quo genere reprehendendi, & diuinus est
Horatius, & ceteros omneis satyrarum scripto-
res longo interuallo superat.

Ergo non satis est, &c.] id est, non
est igitur satis versum facere verbis puris, & lectis,
si ordine verborum commutato, ac numero dis-
soluto, restet sermo quotidiano sermoni similis:
& quali patres domi cum filiis vti solent.

Personatus] pater comicus, & qui in sce-
na, seu in comœdia patris personam sustineat.

His, ego quæ, &c.] si ea, quæ ego nunc
scribo, & quæ Lucillius scripsit olim, dissoluas:
modosque, ac numeros tollas: ordinem denique
verborum immutes, non ita inuenias parteis o-
rationis poëticæ dissolutæ, ac dissipatæ, vt si En-
nij versum sumas, eumque ordine verborum con
uerso, dissolutum legas. exempli gratia: si hæc En-
niana, *postquam discordia tætra Belli ferratos, &c.*
dissoluas, ordineque verborum turbato ita legas,
Postquam ferratos belli posteis, & portas tætra dis cor-
dia refregit: non reperietur hic sermo quotidianus,
sed poëticus.

Tempora certa, modósque] id est, E
pedes certos, & modulationem, seu mensuram
definitā, per tēpora breuitatem, & longitudinem
vocum, & syllabarū intelligit: verbi gratia, spon-
déus duo habet tempora, dactylus & anapæstus
totidem: iambus, choréus, tribrachus vnū cū di-
midio. longa enim syllaba vno tempore contine-
tur: & item duæ breues. vna breuis dimidio, Qua-
re duæ longæ syllabæ duobus temporib. constāt:
& item quattuor breues, & longa ac duæ breues.
longa autem & breuis, tres breues, breuis & lon-
ga, vnum tempus & dimidium continent.

Belli ferratos posteis,] con-
stat versum esse Ennianum. belli posteis autem,
id est, belli foreis. sic Virg. lib. 2. Æneid. *posteisq́;*
sub ipsos Nituntur gradibus. ibid. *Amplexæq́; tenent*
posteis, atque oscula figunt. & lib. 7. *& cardine verso*
Belli ferratos rupit Saturnia posteis. ad quem locum
Seruius notans, acyrologiam (inquit) fecit com-
mutando Ennij versum. Nam ille ait, *Belli ferra-*
tos posteis portasq́; refregit.

Alias] aliàs quæremus, &c. Sed dubitandū
non est, quin comœdia sit poëma: neque Hora-
tius dubitat, vt appâret ex lectione lib. seu epist. F
de arte poëtica.

Sulcius et Caprius] accusatores
acerrimi.

Rauci male] admodum rauci, ex quo
significat, eos admodū vocaleis, & clamosos fuisse
seu plurimū vocē cōtendere solitos esse. obtundi-
tur enim vox, & raucescit nimiùm clamando.

Libellis] accusatoriis: in quibus habent ma-
leficorum nomina, & crimina perscripta.

Magnus uterque timor] id est, v-
terque valde horribilis latronibus, & sicariis.

Puris manibus] puris à cæde, ἁγναῖς, καθα-
ραῖς χερσί: si quis sit καθαρὸς τὼ χεῖρε. vt sup. annot. ad
Od. 22. lib. 1. *scelerisq́; purus.*

Vt sis tu sim. Coeli, Birrique la-
tr. Non e. s. C. &c.] quamuis tu sis latronū
similis

A similis:si sim Caprio,& Sulcio dissimilis, quid est cur metuas me?

Nulla taberna meos h.] Et quid est,quòd metuas me,si libri mei nulla in taberna, nullaque in columna sint venales, neque legantur à vulgo? ad columnas,seu pilas prostabant libri:vt in epist.de arte poet. *mediocribus esse poetis Non Dij,non homines,non concessere columnæ*.Nam poëtæ sua scripta, quæ edere, & diuulgare volebant,bibliopolis & librariis, quorum tabernæ & officinæ erant ad columnas,dabãt:à quibus emebat deinde vulgus.

Qveis manvs insvo. vvl.] id est, quos emtos vulgus manibus terat, & Tigellius vnus è vulgò? vrbanè,& salsè Hermogenem Tigellium,qui doctus haberi volebat, vnũ è multis facit,& in vulgo numerat.

Non rec. cviq. nisi] hæc aliquantùm separanda sont à superioribus hoc modo. præterea non recito cuiquam,nisi amicis,idque inuitus.quid est igitur,quòd me pertimescas, aut versus meos? in quibusdam libris scriptum reperi, *Nec recitem*, quæ scriptura mihi non displiceret.

B quin ego verò eam secutus essem, nisi vidissem, hanc vulgatam & ferri posse, & quattuor librorum veterum auctoritate confirmari.

In medio qvi Scripta foro] Multi sunt, (dicat aliquis Horatij consiliũ,& consuetudinem improbans,) qui in medio foro recitent sua poëmata:nonnulli etiam in balneis.

Qviqve lavanteis] & qui in balneis. sic enim loquuntur Latini scriptores. suprà sat. 3. *dum tu quadrante lauatum Rex ibis*.Theophrastus libello, qui inscribitur, ἠθικοὶ χαρακτῆρες, in argumentis ingenij rustici etiam hoc enumerat, cantare in balneis.

Svave locvs res.] hæc quoque dicuntur ex sententia, & sub persona gloriosorum, leuiumque poëtarum,in balneis sua scripta recitare solitorum.

Inaneis Hoc ivvat] hæc nunc Horatius : leues, (inquit) & inaneis homines libenter,& cupidè in balneis recitant, non quærentes apud se num stultè, num intempestiuè illud faciant. *inaneis* dicit,quos Græci κενοδόξους,id est,inanis gloriæ cupidos.sic ferè Lucr.lib.1. *Clarus ob*

C *obscuram linguam magis inter inaneis. Quam de grauis inter Graios,qui vera requirunt.*

Sine sensv] ἀναισθήτως, sine iudicio. suprà saty.3.*Communi sensu planè caret*.

Stvdio] ἐκ προνοίας, ἐξεπίτηδες, data opera, de industria. eò autem prauus es, quòd prudens, & de industria lædis alterum. vides hîc nomen *prauus* mirè adiuuare vim verbi *facis*.

In me iacis?] mihi obiicis? tralatio ducta ab iis,qui iaculantur. M. Tull. pro Quinctio. *ita fit,vt ego,qui tela depellere, & vulneribus mederi debeam,tum id facere cogar, cùm etiam telum aduersarius nullum iecerit*.Idem translatè,pro Q.Rosc. com. *quum tu hoc crimen aut obiice, vbi licet agere, aut tacere noli,vbi non oportet.*

Rodit] obscurè lædit,& insectatur, vt infrà epist.ad Loll.2.lib.1.*circum roditur*.

Solvtvs qvi captat r.] γελωτοποιός, D qui risum effusum mouere studet.

Commissa] arcana,occulta consilia suæ fidei commissa:vt epist.18.lib.1. *Commissumq́ue teges,& vino tortus,& ira.*

Hic niger est: hvnc tv Rom.] id est,hic est improbis moribus,ingenioque infido.puto Horatium respicere ad symbolum illud Pythagoricum,quod monet μὴ γεύεσθαι τῶν μελανούρων,id est,ne gustemus de iis,quibus nigra est cauda,quo vetabat Pythagoras (vt interpretatur Plutarchus περὶ παίδων ἀγωγῆς.) συνδιατρίβειν μέλασιν ἀνθρώποις διὰ κακοήθειαν,id est,versari cum hominibus qui nigri essent morum improbitate. Dici etiam, fortasse potest,Horatium alludere ad prouerbiũ illud μὴ τοῦ μελαμπύγου τύχῃς, id est, caue ne in virum,qui nigro sit podice,incidas: quod ab historia Cercôpum natum est.qui à matre fuerant præmonitì, vt cauerent ne in melampygum inciderent. vide Suidam. Ego tamen malo nigrum hoc loco μελάνουρον, quàm μελάμπυγον intelligi, cùm μελάμπυγος nomen sit honestum, atque in laude positum. Nam Hercules dictus est μελάμπυγος, quasi E minimè mollis,minimeque impudicus: οὐ πυγοπλαμένος,οὐκ εὐρύπρωκτος. Seruius ad illum locũ Virg. Georg. 1. *turbine nigro*, notat, tempestate noxia. Horatius, *hic niger est : hunc tu Romane caueto*. ex quibus verbis intelligere licet,Seruij sententia nigrum hic apud Horatium idem valere, quod *noxium*,perniciosum,pestiferum.

Sæpe tribvs lectis] in singulis lectis discubitoriis magna ex parte veteres illi, quaterni discumbebant.ita in ternis lectis, discumbebant duodeni.plures autem, quàm quaternos in singulis lectis discumbere,erat incommodum , ac sordidum:ex quo illa M.Tullij in Pisonem, *nihil apud hunc lautum,nihil elegans, nihil exquisitum (laudabo inimicum) ne magnopere quidem quicquam , præter libidines,sumtuosum.toreuma nullum, maximi calices,& hi,ne cõtemnere suos videatur,Placentini,&c. Græci stipati,quini in lectulis,sæpe plures,ipse solus, bibitur vsque eò,dum de solio ministretur.*

E' Qvibvs vnvs] id est, è quibus conuiuis vnus gestit salsè in omneis dicere,præterquàm F in conuiuatorem.

Qvavis] quauis ratione,quouis modo. Catull. *difficile est,verùm hoc qualibet efficias*.idem ad Rauidum, *Quid vis? qualibet esse notus optas?* vel dic,in quamuis partem.alij versu proximo legunt *aqua:*& *quauis* cum *aqua* coniungi volunt. quidã codices veteres habent *quamuis*,& iidem *aquam*. quos non sum secutus. admonendum tamen de hac scriptura lectorem putaui.

Aspergere] salsis dictis carpere, & vellicare:maledictis insectari.sic M.Tull. pro Plancio, *hunc tu vitæ splendorem maculis aspersisti?* Idem epist.ad Cecinam lib.6.*Ex eodem fonte se hausisse rum intelligit laudes suas, è quo sit leuiter aspersus*. sic loquuntur & Græci. Athen. lib.12. ex Hegisandro, Ἀρίστιππος ῥαινόμενος μὲν ὑπὸ τῶν τοῦ Διονυσίου θεραπόντων, σκωπτόμενος δ' ἐπὶ τῷ ἀνέχεσθαι, ὑπ' Ἀντιφῶντος· εἰ δ' ἁλιευόμενος ἐτύγχανον, ἔφη, καταλιπὼν τὴν ἐργασίαν ἂν ἀπῆλθον,Aristippus autem cùm aspergeretur à Dionysij

A nysij familiaribus, & famulis, & cùm falsis dictis ab Antiphonte peteretur, quòd id pateretur: at si ego (inquit) piscarer, numquid propterea quòd aspergerer, relicto negotio discederem?

Præter eum, qui præb. aquam] præter eum, qui dat ceoam, id est, conuiuatorem. conuiuator enim balneum calfaciebat, aquámq; præbebat, qua lauarent conuiuæ, vt diximus suprà ad illum locum Od. 19. lib. 3. *quis aquam temperet ignibus?* neque verò necesse babeo sententiam eotum refellere, qui volunt boc loco legi, *prabet, aqua*, vt præbet, per se, & separatim legatur, & subaudiatur, cenā, aut aliquid simile. nam verbum *prabere*, accusandi casum semper desiderat, neque vmquam video à scriptoribus omitti, ac subintelligi, vt M. Tull. ad Qu. Fratr. lib. 2. A. D. VIII. Idus Apr. *sponsalia Crassipedi prabui. huic conuiuio puer optimus Q. tuus, meúsque quòd perleuiter commotus fuerat, defuit.* Horat. Saty. 2. lib. 2. *nec sic, vt simplex Neuius, vnctam Conuiuis prabebit aquam.* sic loquūtur & Græci ὕδωρ παρέχειν, Athen. lib. 4. & παρέχειν στέγην, ἅλας, ἔλαιον, ὄξος. quod Latini præbere tectum, salem, oleum, acetum dicunt. B Horat. saty. 5. huius lib. *Proxima Campano ponti qua villula, tectum prabuit: & parochi, qua debent, ligna, salemq́.* ex quo idem Horat. saty. 8. lib. 2. conuiuatorem, parochum vocat παρὰ τὸ παρέχειν, quod valet, præbere: & *parochi* dicebantur, qui legatis salem, & ligna præbebāt. Adr. Turnebus lib. 2. Aduers. cap. 2. vult totum hunc locum esse allegoria tectum, allegoriamque ductam esse à lusu, quo quis alii aquam ex vrceo, aut situla ministrante; alios omneis aqua per lasciuiam aspergat, ei vni, qui ministret aquam, parcat. Atque ita videtur velle legi, *aqua* contra omnium librorum auctoritatem: quod tamen non est necesse. nam hac seruata allegoria, quam non improbo, legi potest *aquam*, vt habent omnes libri. tantùm in verbo *aspergere*, subintelligendum erit, *aqua*.

Pòst, hunc quoque potus] posteà antem ne conuiuatori quidem parcit: sed hunc quoque aspergit, tùm scilicet, cùm vino concaluit, & cùm potus est.

Cond. cum verax ap. pr.] id est, cùm Bacchus veritatis amator, & simplex, aperit arcana consilia in præcordiis cóndita. Catullus *condi-* C *ta pectoris* appellat, carm. de coma Beren. suprà Od. 21. lib. 3. amphoram dixit plerumque lene tormentum duro iogenio admouere. nulla sententia verior, nulla certior, quàm vino ingenium cuiusque indicari, atque aperiri. sic Od. 11. epod. *Simul calentis inuerecundus Deus Feruidiore mero Arcana promorat loco.* & epist. de arte poët. ad Pison. *Reges dicuntur multis vrgere culullis, Et torquere mero, quem perspexisse laborent, An sit amicitia dignus.* His consentanea sunt illa Theognidis, Ἐν πυρὶ μὲν χρυσόν τε, καὶ ἄργυρον ἴδριες ἄνδρες Γινώσκουσ᾽· ἀνδρὸς δ᾽ οἶνος ἔδειξε νόον, Καὶ μάλα περ πινυτοῦ, τὸν ὑπὲρ μέτρον ἤρατο πίνων, Ὥστε καταισχῦναι καὶ πρὶν ἐόντα σοφόν. id est, In igni quidem homines scientes aurum & argentum explorant, & spectant: hominis autem mens vino cognoscitur, & declaratur, quantumuis prudentis: si supra modum id biberit: ita vt, qui antea sapientiæ laude florebat, is dedecore, ma- D culaque afficiatur. Sed non celabo lectorem me in aliquot libris manuscr. scriptum reperisse. *Candida cum verax aperit prac. lib.* quam scripturam videtur, confirmare illud ex Od. 18. lib. 1. *non ego te candide Bassareu, Inuitum quatiam.* Verumtamen ego receptam magis probo.

Hic] quem proximè descripsi, ibi, *E quibus vnus auet, &c.*

Comis] facetus, commodus, facilis, suauis. sic satyra 10. de Lucilio. *Nil comis tragici mutat Lucilius Acci?* & ibid. sup. *Arguta meretrice potes, Dauoq́; Chremetem Eludente senem comis garrire libellos, &c.*

Pastillos Rufillus] hic versus iam suprà positus est sat. 2.

De Capitolini] Petillius Capitolinus cùm furti, aut peculatus accusatus esset, corona è Capitolio sublata, iudicio absolutus est. Anno superiore cùm essem Romæ, Clemens Teneoinus Gallus, homo Romanarum antiquitatum studiosissimus, ostendit mihi domi suæ nummum argenteum: cuius in antica parte, expressa erat figura templi Capitolini, & circùm signatum nomen *Petillius*: in postica Iouis effigies, & circum- E scriptum cognomen *Capitolinus*. de eodem sat. 10. *& cùm Dura tibi peragenda res sit causa Petilli.*

Defendas vt tuus est mos] alloquitur eum, à quo sua scripta reprehendi, ac metui videt, tanquam nimis mordacia, & aculeata: & cui se inuisum, & formidolosum esse intelligit, veluti nigrum, ac μελάνουρον. defendas (inquit) Petillium iudicio absolutum, si fortè de eo mentio incidat, tuo more, id est, non liberaliter, neque candidè: sed malignè, perfidiosè, atque insidiosè: bis verbis, quæ deinceps sequuntur, *Me Capitolinus, &c.* in cod. Faer. & Don. & quibusd. aliis, scriptum est *conuictore vsus amico*, sine coniunctione *que*.

Hic nigræ succ. lollig.] huiusmodi oratio (inquit Horatius) occultæ maleuolentiæ, obscuriq; atque insidiosi odij plenissima est. quid ita? quia quamuis te Petillij absolutione lætari, eique benè velle similes, eo tamen, quòd te mirari dicis, quónam pacto sit absolutus, significas, eum nō fuisse innocentem, neq; iure aut gratis esse absolutū. *succum lolliginis* appellat oratio- F nem inuidiæ, ac maleuolentiæ plenam, quæ alterius famæ maculam aspergat. ab attamento lolliginis piscis ducta tralatio est: de quo sic Varro lib. 4. *lolligo* (inquit) *quòd subuolat, littera commutata. Nam primò volligo.* Describit autem hîc hominem improbum, perfidum, atque insidiosum, qui, quæ nihil ad rem pertineant, laudet: ea autem, de quibus quæritur, carpat, & vituperet.

Hæc est ærugo] ærugo, æris est vitiū. M. Tull. Tuscul. 4. *as Corinthiacum tardius in aruginem incidit. hac est arugo mera*, id est, hoc est graue virus, & venenum vitæ, & pestis amicitiæ, vt loquitur Catull. ad Rufum, *Siccine subrepsti mi, atque intestina perurens, Sic misero eripuisti omnia nostra bona? Eripuisti, eheu, nostra crudele venenum Vita, eheu, nostra pestis amicitia.*

A QVOD VITIVM, &c.] quam maleuolentiã amicitiæ ſimulatione tectam, ita eſſe afuturam, & ab animo meo (quod prius eſt) & à ſcriptis, promitto, vt quiduis aliud, ſi quid eſt, quod de me ſpõdere, ac recipere poſſim.

AFORE] ſic habent plerique codices manuſcr. iique longe optimi: neque dubium eſt, quin ita ſit reponendum. nam neque abſui, abfuiſti, &c. neque abſore, neque abſuturum dicebant veteres: ſed afui, afuiſti, &c. & afore, & afuturum. qua de re plura diximus annotationibus in M. Tullium anno ſuperiore multo emendatiorem, quàm anteà, à nobis editum: qui tamen multo emendatior extitiſſet, ſi typographum diligentiorem nacti eſſemus, & ſi nobis locatores, iique, qui ſumtus ſuppeditarunt, paullo plus ſpatij ac temporis ad rem tantam accurandam dediſſent.

INSEVIT PATER OPTIMVS HOC MI.] hunc locum in omnibus exemplaribus & manu ſcriptis, & excuſis corruptum, detractione vnius litteræ in verbo *inſeuit*, & mutatione *e*, in *i*, in pronomine *me*, reſtitui, atque emendaui, B cùm anteà legeretur *inſueuit pater optimus hoc me*: niſi quòd in vno codice impreſſo ſcriptum reperi, *inſeuit pater optimus hoc me*. quarum ſcripturarum vtraque vitioſa eſt. Nam primùm *inſueuit* verbum eſt abſolutum, ſeu potius, vt Grammatici appellant, neutrum *ἀμετάβατον*. Quare longè abeſt ab eo, vt duos accuſandi caſus ſuo iure poſtulare debeat, nempe *me*, & *hoc*. niſi ſi quis dicat *me* pro *mihi* poſitum eſſe, vt loquebantur antiqui, auctore Feſto, quod mihi non ſit veriſimile. Deinde ſi quis dicat *hoc*, eſſe ſexti, aut ſeptimi caſus, & *inſueuit*, dictum eſſe pro *aſſuefecit*: ne id quidem benè procedet. nam dicimus Latinè *aſſuefeci me labori, vigiliis, ſtudio litterarum, inedia, & ſimilibus*: non autem, *aſſuefeci me labore, &c.* Itaque dicendũ fuerat, *inſueuit pater optimus huic me*, id eſt, aſſuefecit me huic rei. Iam verò quòd nonnulli ita dicunt, inſueuit me inſtituere, vt hoc fugerem, &c. mera ſomnia. nam neque placet mihi, verbum *inſtituere* ſubintelligi, & foris peti: neque hoc ſentit Horatius, quod illi volunt. non enim ſignificat, ſe à patre eſſe aſſuefactũ, vt hoc, id eſt, certum vitium: ſed vt omnia vitia fugeret, exemplis ea notando. Itaque, ne ſim longior, C primùm ſic contendo hunc locum eſſe legendũ, vt à me emendatus eſt: deinde ſic eum explico: pater optimus hoc mihi inſeuit, vt quæque vitiorum fugerem, inſeuit, inquam, ea vitia notando exemplis. eodem verbo vſus eſt ſuprà ſaty. 3. *numqua tibi vitiorum inſeuerit olim Natura, aut etiam conſuetudo mala, &c.* inſueſco quidem nuſquam memini me legere vſurpatum, niſi ſignificatione abſoluta. vt Lucret. lib. 4. *Nam facit ipſa ſuis interdum fœmina factis, Morigeriſq́; modis, & mundo corpori cultu, Vt facile inſueſcat ſecum vir degere vitam.* Saluſt. coniur. Catil. *Ibi primum inſueuit exercitus populi Ro. amare, potare, ſigna, tabulas pictas, vaſa cælata mirari, &c.* Quòd quidam exempla contraria ex Columela proferunt, manum non verterim. Quemadmodum autem dicunt Latini, inſitum in animo, ſeu animo: ſic exſerere ex animo: cuius exemplum eſt apud M. D Tullium libro 3. de natu. deorum ſub princip. quem locum indicare inſtitui eò maximè, quia corruptus eſt in omnibus libris, neq; à nobis fuit emendatus. ſic igitur vulgò legitur, *Etſi id eſt primum, quod inter omnes, niſi admodum impios, conuenit: mihi quidẽ ex animo exuri non poteſt, eſſe deos*, legendum, *exſeri*

CVM ME HORTARETVR, PARCE, &c.] ordo eſt: Cùm me pater hortaretur, vti parcè, & frugaliter viuerem, & vti eo contentus viuerem, quod mihi ipſe quæſiſſet, ac paraſſet: dicebat, Nonne vides, &c.

NONNE VIDES, &c.] hæc ſunt exempla. attende autem mirum poetæ artificium, qui dum ſimulat ſe hoc agere, vt exponat, quemadmodum à patre fuerit inſtitutus, quaſi aliud agens, multorum vitia vrbaniſſimè notat. quod reprehendendi genus & ſatyricum eſt, & ab Horatio diuinitus vſurpatum, ac ſeruatum: a Iuuenali & Perſio aut ignoratum, aut neglectum.

MAGNVM DOCVMENTVM] Barrus libidinosè, & luxurioſè viuendo ad egeſtatem redactus, magno documento eſt omnibus, ne rem E à maioribus relictam diſſipent, ac profundant. Putant plerique, hunc eſſe Barrum, de quo ſaty. 6. huius lib. *Vt ſi quis ægrotet quo morbo Barrus, &c.* & Od. 12. epod. *Quid tibi vis mulier nigris digniſſima Barris?*

SECTANI DISSIMILIS SIS] hoc exemplo deterrebat Horatius pater Horatium filium, ne meretricum amore caperetur, atque irretiretur.

SAPIENS VITATV, &c.] à philoſopho (dicebat Horatio filio Horatius pater) diſces quid ſit expetendũ, quid fugiendum: & quamobrem hoc ſit fugiendum, illud expetendum: mihi ſatis eſt traditam à veteribus conſuetudinem retinere, vitamque, ac famam tuam, tantiſper dum puer es, & impubes, ab omni dedecore, ac turpitudine integram tueri. ſic Satyra 6. *quid multa? pudicum, Qui primus virtutis honos, ſeruauit ab omni Non ſolum facto, verum opprobrio quoque turpi.* F

DVM CVSTODIS EGES,] dum puer & adoleſcentulus es: dum eges cuſtode, ſeu pædagogo. Plaut. Mercat. *Seruum vna mittit, qui olim à puero paruulo Mihi pædagogus fuerat, quaſi vti mihi foret Cuſtos.* Horat. epiſt. ad Piſon. *Imberbis iuuenis tandem cuſtode remoto, &c.* ibidem, *An cuſtos, famulusq́; dei Silenus alumni.* Idem Sat. 6 huius lib. 1. *Ipſe mihi cuſtos incorruptiſſimus, omneis Circum doctores aderat.*

INCOLVMEM POSSIM] aliquot libri veteres habent, *poſſum*.

DVRAVERIT ÆTAS] corroborauerit, cõfirmauerit. durare enim eſt durum efficere, vt Od. 24. lib. 3. *nec Boreæ finitimum latus, Durataq; ſolo niues Mercatorem abigũt.* ſat. 4. lib. 2. *Rectius Albanũ fumo durauerit vuã.* Od. 16. epod. *Ære, dehinc ferro durauit ſæcula.* Virg. Georg. 3. *Atq; hinc atq; illinc humeros ad vulnera durat.* interdum ſignificationem habet abſolutam, idemque valet,

quod

A quod apud Græcos διαμένειν, καρτερεῖν, id est, permanere, obfirmato animo esse, vt Virg. Æn. 1. *Durate, & vosmet rebus seruate secundis.* Horatius transfert ad res inanimas, & tribuit ei casum accusandi: vt Od. 14. lib. 1. *ac sine funibus Vix durare carinæ Possunt imperiosius Æquor?* M. Tull. in Catone vsurpat pro verbo permanendi: *Iam sensus moriendi, si aliquis esse potest, is ad exiguum tempus durat, præsertim in sene.* Horat. epist. 1. lib. 1. *Iidem eadem possunt horam durare probantes?* Idem sat. 6. huius lib. *Pransus non auide, quantū interpellet inani Ventre diem durare,* &c. id est, καρτερεῖν, & ἀντέχειν. vel διατελεῖν. Lucret. lib. 4. *acremq́; dolorem Præbent, vt nequeant contra durare feroces.* Idem lib. 3. *nec autem Cassum anima corpus durare, & sensibus vti Sola potest.* Terent. Adelph. *Non hercle hic quidem durare quisquam, si sic fit, potest.*

NABIS SINE CORTICE] per te sapere poteris. alienis præceptis non egebis. ductum ab iis, qui primùm nare discunt. tum enim sibi diffidentes, subere, aut cortice nituntur. Plautus Aulul. *Quasi pueris, qui nare discunt, scirpea inducitur ratis, Qui laborent minus, facilius vt nent, & moueant manus.*

B FORMABAT] instituebat, docebat, vt epist. ad August. lib. 2. *Mox etiam pectus præceptis format amicis.* vide annot. ad Od. 10. lib. 1.

HABES AVCTOREM] dicebat pater, obiiciens mihi vnum ex iudicibus selectis: habes iudicem illum, virum integerrimum, & castissimum, quo auctore, hoc, quod tibi præcipio, facias.

VNVM EX IVDIC. SELECT. OBIIC.] pater obiiciebat, id est, opponebat, seu ante oculos ponebat vnum ex iudicibus selectis, & ita dicebat, *habes auctorem, &c.* habes illum, cuius auctoritatem secutus, ita viuas. selecti iudices dicebantur ij, qui à prætore vrbano vel ex senatorio, vel ex equestri ordine, vel ex tribunis ærariis, (non enim semper idem ordo præfuit rebus iudicandis) seligebantur, atque in albo proponebantur. M. Tull. in orat. pro Cluent. *Deinde prætores vrbani, qui iurati debent optimum quemque in selectos iudices referre, nunquam sibi ad eam rem, censoriam ignominiam, impedimento esse oportere duxerunt.* libri aliquot antiqui & manuscr. habent *vnum ex iudicibus electis.* quod eò lectori indicaui, vt videat, s. vocis *selectis*, esse omissum à librario propter vocem antecedentem in similem litteram, C desinentem.

AN HOC INHONESTVM] aiebat pater. plerique libri manu scripti habent *inutile factum.* quos tamen non sum secutus, quoniam tolerabilis est vulgata lectio *factu.* Tale autem ferè est illud Plutarchi περὶ παίδων ἀγωγῆς. δεῖ τοίνυν τοὺς ἔμφρονας πατέρας παρὰ τοῦτον μάλιστα τὸν καιρὸν φυλάττειν, ἐγρηγορέναι, σωφρονίζειν τοὺς μειρακίσκους, διδάσκοντας, ἀπειλοῦντας, δεομένους, συμβουλεύοντας, ὑπισχνουμένους, παραδείγματα δεικνῦντας τῶν διὰ μὲν φιληδονίαν συμφοραῖς περιπεσόντων, διὰ δὲ καρτερίαν ἔπαινον καὶ δόξαν ἀγαθὴν περιποιησαμένων. Id est, Oportet igitur patres prudenteis hoc maximè tempore custodire, vigilare, castigare adolescenteis, docendo, interminando, obsecrando, consilio dando, promittendo, exemplis proponendis eorum, qui propter libidines voluptatum in calamitates inciderunt, propter continentiam & tolerantiam laborum laudem & bonam existimationem consecuti sunt. D

FLAGRET RVMORE MALO C.] id est, cùm malè audiat: cùm de eo malè existiment homines. ita dixit Horatius *flagrare rumore malo,* vt M. Tull. *flagrare infamia, flagrare inuidia.*

AVIDOS VIC. F. VT ÆG.] quo modo mors vicinorum terret ægros edaceis, & intemperanteis, eosq́ue cogit ab iis abstinere, quæ morbum alunt, & fouent: valetudini operam dare: medico denique obtemperare: sic adolescentium animos infamia eorum, qui profusè, turpiter, & flagitiosè viuunt, ad pudorem, & honestatem, & parsimoniam à libidine, & luxuria reuocat. saty. proxima, *conuiuas auidos* appellat: & 6. ait se non auidè pransum domi otiari. & Od. 28. lib. 1. *nautas auidos.* Non celabo lectorem, me in aliquot libris manu scr. præter eos, qui enumerantur in libro Io. Mutelli, scriptum reperisse, *vides vicinum f. &c.*

EXANIMAT] conturbat, exterret. ita enim loquuntur Latini: *metu exanimatus sum.* Idem suprà Oda 12. lib. 3. *Miserarum est neque amori dare ludum, Neque d. m. v. l. aut ex-Animari metuentes patruæ verbera linguæ.* & Od. 17. lib. 2. *Cur me querelis exanimas tuis?* E

EX HOC] ex his præceptis paternis.

SANVS] integer, & purus ab iis vitiis, quæ sunt fœda, & insanabilia. sequitur infrà verbum *teneor*, ad quod vox *sanus* pertinet: nec est quicquam subintelligendum.

ET, QVEIS IGNOSCAS] id est, & vitiis venia dignis, seu ignoscendis.

FORTASSIS ET ISTINC, &c.] attende, tria hîc ab Horatio poni, quæ cuiusque nostrûm vitia minuere possint, præsertim mediocria & sanabilia: longam ætatem, vt epist. 2. lib. 2. *Lenior, & melior fis accedente senecta?* amicum liberum, consilium proprium. Iam quantum prosit homini liber amicus, ex hoc intelligere licet, quòd sæpe maiorem vtilitatem capimus ab inimicis acerrimis, quàm à blandis amicis: quia hi peccata nostra oratione sua eleuant, aut etiam probant, nobisq́ue magno nostro malo blandiuntur, & assentantur, malos & stultos medicos imitantes, qui vulnera, aut vlcera scalpello tangere non audent, veriti ne quid offendant: illi autem vitia nostra vel occultissima insectantur, & exagitant. quod Cato dicere solebat, vt tradit M. Tull. in Lælio, his verbis, *Scitum est enim illud Catonis, multo melius de quibusdam acerbos inimicos mereri, quam eos amicos, qui dulces videantur: illos verum sæpe dicere, hos numquam.* quibuscum concinunt illa Plutarchi in libro πῶς ἄν τις ὑπ' ἐχθρῶν ὠφελοῖτο. ὅθεν ὀρθῶς ὁ Ἀντισθένης εἶπεν, ὅτι τοῖς μέλλουσι σῴζεσθαι, ἢ φίλων δεῖ γνησίων, ἢ διαπύρων ἐχθρῶν. οἱ μὲν γὰρ νουθετοῦντες τοὺς ἁμαρτάνοντας, οἱ δὲ λοιδοροῦντες, ἀποτρέπουσιν. ἐπεὶ δὲ ἡ φιλία τανῦν ἰσχνόφωνος γέγονεν ἐν τῷ παρρησιάζεσθαι, καὶ τὸ κολακικὸν αὐτῆς λάλον ἐστί, τὸ δὲ νουθετικὸν ἄναυδον, ἀκουστέον ἐστὶ παρὰ τῶν ἐχθρῶν τὴν ἀλήθειαν. id est. *Vnde præclarè dixit Antisthenes, iis, qui salui futuri sint, opus esse aut germanis, atque* F

A *ingenuis amicis: aut acribus & feruidus inimicis. illi enim monendo: hi conuiciando & maledicendo à peccatis deterrent ȝ. nocant. Sed quando hoc tempore amicitia, vbi libe::: est cum amico loquendum, titubanter, & singultim loquitur: & eius quidem monitio elinguis & muta est: assentatio autem loquax, audienda est ab inimicis veritas.* Et Isocrat. πρὸς Νικοκλ. in ceteris, quibus priuati homines possunt fieri meliores, παῤῥησίαν numerat, καὶ τὸ φανερῶς ἐξεῖναι τοῖς τε φίλοις ἐπιπλῆξαι, καὶ τοῖς ἐχθροῖς ἐπιθέσθαι ταῖς ἀλλήλων ἁμαρτίαις: id est, atque apertè licere & amicis eos obiurgare, & inimicis incurrere in mutua peccata. Consilium autem proprium est id, quod quisque suopte iudicio, & suapte sponte cepit. Non est autem cuiuslibet bonum consilium capere, sed hominis bene à natura informati, id est, τοῦ εὐφυοῦς. qui per se & quid rectum sit, videt: & quod tale esse iudicauit, id omni studio persequitur, atque expetit. ille autem ipse est, de quo Hesiodus, Οὗτος μὲν πανάριστος, ὃς αὐτὸς πάντα νοήσῃ Φρασσάμενος, τά κ' ἔπειτα καὶ ἐς τέλος ᾖσιν ἀμείνω. id est, *Optimus ille quidem est, qui per se mente, animoq́; Omnia perlustrat, quæ sint meliora futura Postea ad extrema vsque nouissima tempora vitæ.*

B NEQVE ENIM, CVM LECTVL.] hæc sunt referenda ad id proximum, quod antecedit, *consilium proprium.* sic Pythagoras iubebat suos discipulos, quicquid aut egissent, aut dixissent interdiu, commemorare vesperi, hoc modo, Πῇ παρέβην, τί δ' ἔρεξα, τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη, Ἀρξάμενος ἀπὸ πρώτου, ἐπέξιθι, καὶ μετέπειτα· Δειλὰ μὲν ἐκπρήξας ἐπιπλήσσεο· χρηστὰ δέ, τέρπου, id est, quò iui? quid egi? quid, quod non oporteret, à me factum est? orsus à principio, reliqua persequere, & postea si res vitiosas egisti, te ipse obiurga: sin cum virtute coniunctas, oblectare.

AVT ME PORTICVS EXCEP.] aut cùm in porticum veni, ambulandi gratia. infrà epist. 1. libro 1. *Non, vt porticibus, sic iudiciis fruar iisdem.*

EXCEPIT] sat. 7. lib. 2: *sub clara nuda lucerna Quæcumque excepit turgentis verbera caudæ.* Oda 15. lib. 2. *nulla decempedis Metata priuatis opacam Porticus excipiebat Arcton.*

DESVM MIHI] sume negationem, quæ est suprà non longe, *neque*, hoc modo: neque enim desum mihi, id est, non negligo quod officij mei
C est, cùm in lectulo iaceo, aut cùm in porticu ambulo: sed hæc, quæ sequuntur, tacitus mecum loquor. deesse sibi, est non vti bonis ac facultatibus sibi vel à natura datis, vel à fortuna oblatis: vt si quis optimè à natura informatus, acerrimo ingenio præditus, rebus necessariis instructus, atque adeò abundans, ac circumfluens, voluptatibus & inertiæ se dedat, nihil dignum tot, & tantis opportunitatibus ex se promat: si quis alicuius liberalissimi, atque opulentissimi principis amicitiam nactus, sua negligentia, & culpa rem suam minus benè gerat. M. Tull. ad Trebat. epist. lib. 7. *Imperatorem liberalissimum habes, ætatem opportunissimam, commendationem certè singularem, vt tibi vnū timendum sit, ne ipse tibi defuisse videare.* Idem Off. 3. *Quare quantum conniti animo potes, quantum labore contendere, tantum fac vt efficias, néve committas, vt, cùm omnia tibi suppeditata sint à nobis, tute tibi defuisse videare.* Horat. sat. 1. lib. 2. *haud mihi deero: Cùm res ipsa feret.* & sat. 9. huius lib. *haud mihi deerò: Muneribus seruos corrumpam.* D

NVMQVID EGO ILLI, &c.] Dij prohibeant, vt quicquam tale admittam. non committam, vt mihi tale facinus, aut erratum excidat imprudenti. non dissimile est illud, quod narrat Plutarchus de Platone in eo, quem paullò antè commemoraui libro, πῶς ἄν τις ὑπ' ἐχθρῶν, ὁ μὲν οὖν Πλάτων ὁσάκις ἀσχημονοῦσιν ἀνθρώποις παραγένοιτο, πρὸς αὑτὸν ἀπιὼν εἰώθει λέγειν, μή που ἄρ' ἐγὼ τοιοῦτος, id est, *Quoties Plato hominibus indecorum quippiam aut loquentibus, aut agentibus præstò fuisset, solebat discedens sic apud se dicere, numquid ego talis sum?*

IMPRVDENS] insciens, λαθὼν ἐμαυτόν.

COMPRESSIS LABRIS] tacitus, συμμύων, mussans.

VBI QVID DATVR OTI, ILL. CH.] vbi suppetit aliquid otij, ego has meas cogitationes mando litteris, & scribo satyras ludibundus.

CONCEDERE] ignoscere, vel locum dare. E

MVLTA POËTARVM VENIAT M.] vrbanè & facetè poëtarū multitudinem notat.

AVXILIÓQVE SIT MIHI] quidam libri vetetes habent, *auxilióque Sit mihi*: quæ lectio mihi quidem non displicet: quin sic edendum curaui. verum tamen nihil refert: & recepta, *auxilióque Sit mihi*, ferri etiam potest.

NAM MVLTO PLVRES SVMVS,] tale est illud Platonis lib. α. πολιτ. in princip. ὁρᾷς οὖν ἡμᾶς, ἔφη, ὅσοι ἐσμέν, πῶς γάρ οὔ, ἢ τοίνυν τούτων, ἔφη, κρείττους γένεσθε, ἢ μένετ' αὐτοῦ. id est, *Viden igitur (inquit) quam multi simus? Quidni? aut igitur nobis estote potentiores, aut state istic illico.*

AC, VELVTI, TE, IVDÆI, &c.] ridiculè cum Iudæis poëtas confert, significans, tantam esse poëtarum turbā, ac multitudinem, tantamq́ue in scribendo pertinaciam, vt, quemadmodum Iudæi plerosque ad suam superstitionē, suasq́ue cæremonias pertrahere, ac perpellere solent: ita poëtæ hominibus sua studia improbantibus, facilè sint vim allaturi, eosq́ue ad sententiā suam perducturi. F

CONCEDERE] ire, venire, transire. M. Tull. de diuinat. lib. 2. *Cœli enim distributio, quam antè dixi, & certarum rerum notatio docet, vnde fulmen venerit, quo concesserit.* Idem Catil. 1. *si te parentes timerent, atque odissent tui, neque eos vlla ratione placare posses: vt opinor, ab eorum oculis aliquò concederes.* Terent. Heautont. *Este: at certè concedas aliquò ab eorum ore aliquantisper.*

TVRBAM] nos poetæ, inquit, tanquàm Iudæi, cogemus te in hanc poëtarum multitudinem transire, & nostras parteis sequi. Nos poëtæ, qui, vt Iudæi, numero vincimus, & pænè dicam, iustum exercitum conficere possumus: nec minus in scribendi studio, quàm Iudæi in sua religione, pertinaces & obfirmati sumus, te in nostram sententiam, & quasi in nostra castra traducemus.

SATY-

A SATYRA 5.

EGressum magna, me accepit Aricia, Roma
Hospitio modico: rhetor comes Heliodorus,
Græcorum longè doctißimus: inde Forū AppI
Differtum nautis, cauponibus atque malignis.
Hoc iter ignaui diuisimus, altius ac nos,
Præcinctis vnum. minus est grauis Appia tardis.
Hic ego, propter aquam, quòd erat deterrima, ventri
B Indico bellū, cenanteis haud animo æquo
Exspectās comites: iā nox inducere terris
Vmbras, & cælo diffundere signa parabat:
Tum pueri nautis, pueris conuicia nautæ
Ingerere. huc appelle. trecentos inseris ohe,
Iam satis est, dum æs exigitur: dum mula ligatur,
Tota abit hora. mali culices, ranæque palustres
Auertūt somnos. absentem cantat amicā
Multa prolutus vappa nauta, atque viator
Certatim. tandem fessus dormire viator
Incipit: ac missæ pastum retinacula mulæ
C Nauta piger saxo religat: stertitque supinus.
Iamque dies aderat, cùm nil procedere lintrem
Sentimus: donec cerebrosus prosilit vnus:
Ac mulæ, nautæque caput, lumbosque saligno
Fuste dolat. quarta vix demum exponimur hora.
Ora, manusque tua lauimus Feronia lympha.
Millia tū prāsi tria repimus. atq; subimus
Impositū saxis latè candentibus Anxur. D
Huc venturus erat Mæcenas optimus, atque
Cocceius, mißi magnis de rebus vterque
Legati, auersos soliti componere amicos.
Hic oculis ego nigra meis colyria lippus
Illinere. intereà Mæcenas áduenit, atque
Cocceius, Capitoque simul Fonteius, ad vnguem
Factus homo, AntonI, non vt magis alter, amicus.
Fundos Aufidio Lusco prætore libenter
Linquimus, insani ridētes præmia scribæ,
Prætextam, & latum clauum, prunæq; batillum.
In Mamurrarum laßi deinde vrbe manemus, E
Murena præbente domū, Capitone culinam.
Postera lux oritur multo gratißima. nāq;
Plotius, & Varius Sinuessæ, Virgiliusq;
Occurrunt: animæ, quales, neque candidiores
Terra tulit: neque queis me sit deuinctior alter.
O, qui complexus, & gaudia quanta fuerunt!
Nil ego contulerim iucundo sanus amico.
Proxima Campano ponti quæ villula, tectum
Præbuit: & parochi, quæ debent, ligna, salemque.
Hinc muli Capuæ clitellas tēpore ponūt. F
Lusum it Mæcenas: dormitum ego, Virgiliusq;:
Nanque pila lippis inimicum, & ludere crudis.
Hinc nos Coccei recipit plenißima villa:
Quæ super est ClaudI cauponas. nunc mihi paucis
Sarmenti scurræ pugnā, Meßiq; Cicerri
Musa velim memores: & quo patre natus vterque

A Cõtulerit liteis. Meßi clarũ genus Osci:
Sarmenti domina exstat. ab his maioribus orti
Ad pugnam venêre. prior Sarmentus: equi te
Esse feri similem dico. ridemus: & ipse
Meßius, accipio: caput & mouet. ô, tua cornu
Ni foret exsecto frons, inquit: quid faceres, cum
Sic mutil9 minitaris? at illi fœda cicatrix
Setosam leui frontem turpauerat oris.
Campanum in morbum, in faciem permulta iocatus,
Pastorem saltaret uti Cyclopa, rogabat:
B Nil illi larua, aut tragicis opus esse cothurnis.
Multa Cicerrus ad hæc: donasset iámne catenam (esset,
Ex voto Laribus, quærebat. scriba quòd
Deterius nihilo dominæ ius esse. rogabat
Denique, cur vmquam fugisset: cui satis vna
Farris libra foret, gracili sic, tamq́ue pusillo.
Prorsus iucundè cenã produximus illam.
Tendimus hinc rectà Beneuentum: vbi sedulus hospes
Pæne arsit, macros dum turdos versat in igne:
Nam vaga per veterem dilapso flamma culinam
C Vulcano, summum properabat lambere tectum.
Conuiuas auidos cenam, seruosq; timentes
Tum rapere, atq; omneis restinguere velle videres.
Incipit ex illo monteis Appullia notos
Ostentare mihi quos torret Atabulus: & quos
Numquã erepsemus, nisi nos vicina Triuici
D Villa recepisset lacrymoso non sine fumo,
Vdos cum foliis ramos vrente camino.
Hic ego mendacem stultißimus vsque puellam
Ad mediam noctem exspecto. somnus tamen aufert
Intentum Veneri. tum immundo somnia visu
Nocturnam vestem maculant, ventrémque supinum.
Quattuor hinc rapimur, viginti & millia rhedis,
Mansuri oppidulo, quod versu dicere nõ est:
Signis perfacile est. vênit vilißima rerũ
Hic aqua: sed panis longè pulcherrimus, vltra E
Callidus vt soleat humeris portare viator:
Nam CanusI lapidosus: aqua non ditior vrna
Qui locus à forti Diomede est conditus olim.
Flentibus hinc Varius discedit mæstus amicis.
Inde Rubos feßi peruenimus: vtpote longum
Carpẽtes iter, & factũ corruptius imbri.
Postera tempestas melior: via peior adusque
Bari mœnia piscosi. dehinc Gnatia lymphis
Iratis exstructa dedit risusq;, iocosq;: F
Dum flamma sine, tura liquescere limine sacro,
Persuadere cupit. credat Iudæus Apella:
Non ego. namque deos didici securum agere æuum.
Nec, si quid miri faciat natura, deos id
Tristeis ex alto cæli demittere tecto.
Brundisium longæ finis chartæq;, viæq́ue.

EGRESSVM MAGNA] in hac satyra Horatius vrbanè, & facetè hominum leuitatem notat, ne

A ne sibi quidem parcens: describitque suum iter ab vrbe, ad oppidum Brundisium, Lucilij exemplo, qui item suum ab vrbe Capuam, & ad fretum Siciliense descripserat. *accepit* autem, habent plures libri manu scripti: quam scripturam vulgatæ antepono. sic enim loquimur, *accipere hospitio*. Plautus Amphitr. *ita peregrè veniens hospitio publicitus accipiar*. M. Tull. ad Att. lib. 2. *te in Arpinati videbimus, & hospitio agresti accipiemus*. & ita Virgil. lib. 5. Æneid. *Illos porticibus rex accipiebat in amplis*. Verumtamen *excepit* non damno.

ARICIA] Strabo lib. 5. μετὰ δὲ τὸ Ἄλβανον Ἀρίκια ἐστὶ πόλις ἐπὶ τῇ ὁδῷ τῇ Ἀππίᾳ· στάδιοι δ᾽ εἰσὶν ἐκ τῆς Ῥώμης ρξ. id est, Post Albanum autem, est vrbs Aricia in via Appia. Distat autem ab vrbe Roma stadia centum sexaginta.

GRÆCORVM LONGÈ DOCTISS.] aliquot libri manu scr. habent *Græcorum linguæ doctissimus*. ego tamen vulgatā & receptam lectionem tueor, præsertim ab aliis libris manuscr. confirmatam. Quòd si omnes libri eos, qui *linguæ* malunt legi, adiuuarent, quod non fit, tamen hæc lectio vix ferri posset. Nam cùm hic Heliodorus,
B natione Græcus esset, nónne laus esset ridicula, si Horatius eum laudaret, quòd Græcæ linguæ scientiam maximam haberet? nempe vt si quis Gallū, quòd Gallicæ. Præterea solet Horatius coniungere vocem doctus cum accusandi casu. vt, *Dulceis docta modos, &c.* & *Docte sermones vtriusque linguæ*.

FORVM APPI.] à foro Appij vsque ad Feroniam per Pontinas paludes tunc nauigare licebat.

DIFFERTVM NAVTIS] hac, & illac refertum, propterea quòd eà nauigari solebat. vsus est hac voce sine nomine casus ablat. epist. ad Numic. lib. 1. *qui manè plagas, venabula, seruos Differtum transire forum, populumq; iubebat*. Catullus iunxit cum gignendi casu, epigr. in Asinium, *est enim lepòrum Differtus puer ac facetiarū*. Sic enim legendum censeo: vbi vulgò legitur *Disertus puer, &c.*

MALIGNIS] *malignis*, epithetum est nominis, *cauponibus*, quantum vis licet reclamitet Acron. Dicuntur autem caupones maligni, quia magna ex parte res eas, quas vendunt, maligna
C mensura metiri consueuerunt. est enim malignū idem ferè, quod angustum, parcum, exiguum, vt dicemus ad epist. ad August. ibi, *laudare malignè*. perfidos appellat Sat. 1. *Perfidus hic caupo*.

DIVISIMVS] cùm esset vnius diei iter, biduum in eo conficiendo consumsimus. ex vnius diei itinere, duorum dierum iter fecimus.

ALTIVS, AC NOS, PRÆCINCTIS VNVM] quod vno die confici potest ab iis, qui sunt nobis expeditiores, & (vt Græco verbo dicam) εὔζωνοι. Seruius ad illum Virgilij locum Æneid. 8. extr. *& discinctos Mulciber Afros*, hunc Horatij locum profert, aitque præcinctos opponi discinctis, his verbis, *vel habitum eorum ostendit, qui vsque ad talos fluebat, &c. vel discinctos dixit inhabileis militiæ. omnes enim, qui militant, cincti sunt: vel inefficaceis: vt contra præcinctos, strenuos dicimus.* *Horat. altius ac nos Præcinctis vnum.* Vnde & Græcè εὔζωνος appellatur, non qui bonam zonam habet, sed qui est strenuus. D

MINVS EST GRAVIS APPIA] via Appia minùs est laboriosa iis, qui tardè ambulant, propter crebra diuersoria.

VENTRI INDICO BELLVM] non ceno. allegoria, non valde dissimilis est illa, 10 sat. 8. lib. 2. *Da, si graue non est, Quæ prima iratum ventrem placauerit esca*.

HAVD ANIMO ÆQVO] iniquo animo, ægrè, grauatè.

IAM NOX INDVCERE TERRIS, &c.] periphrasis noctis appropinquantis & aduentantis.

PVERI] serui conuiciis nautis ingerebant. puerorum autem appellatione etiam serui intelliguntur, vt docent iurisconsulti.

HVC APPELLE] nauem subintell. verba autem sunt puerorum à dominis præmissorum, nautas iubentium ad certam ripæ partem, nauim appellere.

TRECENTOS INSERIS] dicūtur hæc quoque à pueris, vel dominis ipsis iam ingressis, nautæ, plureis quàm par sit, vectores in nauim imponenti, vt maiorem quæstū faciat. Alij putant esse E
nautæ verba stomachātis, quòd plureis in nauim imponantur, quàm pactus sit: à quibus dissentio. Hoc enim quotidie videmus, nautas & portitores quàm plurimos possunt, in naueis recipere, vt plus lucri faciant, reclamantibus vectoribus, qui, quo plures sunt, hoc & angustius in naui sedent, & periculosius nauigāt. Præterea hîc non est ab vno, aut paucis conducta nauis, (quod si factum esset communi omniū nomine pretiū solueretur) sed nauta singulos in nauem suam recipit, & à singulis pretium exigit. sunt autem legenda sine interrogatione. *inseris* ἐμβιβάζεις εἰς τὴν ναῦν.

ÆS] pretium, quod datur nautæ à vectoribus. naulum.

DVM MVLA LIGATVR] quæ nauim, cui alligata est, trahat aduersa aqua.

CVLICES] κώνωπες: vnde conopeum Od. 9. epod. genus est insecti valde infestum & inimicum dormire volentibus. Nam cùm sua promuscide ora pertundat, & lancinet, sanguinemque tamquā siphone quodā eliciat, atq; exsuggat, tum F
ita horribili clangore aureis verberat, vt somnos ex oculis excutiat. canam culicem dixit Plautus in Casina, de sene amatore, in genere fœmin.

RANÆQVE PALVSTRES] Columella de cultu hortorum, *Nam neque sicca placet, nec quæ stagnata palude Perpetitur querula semper conuicia rana*.

AVERTVNT SOMNOS] diuellunt, aut depellunt somnos, vt loquitur epist. 10. lib. 1. *Est vbi diuellat* (seu, vt habent alij libri, *depellat*) *somnos minus inuida cura?*

PROLVTVS] à proluendo: quo verbo vtitur sat. 4. lib. 2. *leni præcordia mulso Prolueris melius*. & Virgil. lib. 1. Æneid. *pleno se proluit auro*.

VAPPA] vino, cuius deperiit sapor. lege annot. sup. ad illū locū. *vappā iubeo ac nebulonem*. sat. 1.

A VIATOR] qui mulam moderabatur.

TANDEM FESSVS DORM.] hactenus intelligendum est nauem processisse, & hîc procedere desinere, mula videlicet soluta, & pastum missa.

RETINACVLA] funeis, quibus alligatam nauem trahebat mula.

STERTITQVE SVPINVS] non dicit dormit, sed stertit: id est, altum & securum somnum dormit. sic supra sat. 3. *noctis vigilabat ad ipsum Manè, diem totum stertebat*. M. Tull. in Lucullo *per me vel stertas licet, inquit Carneades, non modò quiescas*.

CEREBROSVS] cerebro malè affecto: mente cōmota. Plaut. Mostell. *senex hic cerebrosus est*. quidam cerebrosum interpretantur ἐξόχαλον, seu ἐξύθυμον, id est, iracundum, & qui celeriter irascitur: putantque Bollanum illum describi, de quo sat. 9. *O te Bollane cerebri Felicem, aiebat*. Nonius. *cerebrosi ad insaniam faciles, & quibus frequenter cerebrum moueatur*. Lucil. *Te primum cum istis insanum hominem, & cerebrosum*.

DOLAT] pulsat, verberat. tralatio est à fabris B lignariis, qui dolabro ligna dolant. M. Tull. de diuinat. lib. 2. *quis robur illud cecidit, dolauit, inscripsit?*

EXPONIMVR] è naui. verbum est valdè ad hanc rem accommodatum, eoque vtitur Cæsar non semel. vt lib. 3. de bello ciu. *quibus regionibus exercitum exposuisset*. & Virgil. lib. 10. *socios de puppibus altis, Pontibus exponunt*. idem lib. 6. *Tandem trans fluuium incolumeis vatemque, virumque, Informi limo, glaucaque, exponit in vlua*. Sic & Græci loquūtur. Sophocl. Philoct. Ἐγὼ ὁ κράνεις πατρὸς ἐκλείπων πραφὶς, Ἀχιλλέως παῖ Νεοπτόλεμε, ὃ Μηλιᾶ Ποίαντος υἱὸν ἐξέθηκ' ἐγώ ποτε: id est, hîc ô viri optimi Græcorum patris Achillis fili Neoptoleme Thessalum Pæantis filium exposui ego quondam.

FERONIA] Feronia, vrbs est Tarracinæ vicina, & Dea, & fons eiusdem nominis, de qua Virg. Æneid. 7. (vbi Seruius notat, Feroniam Iunonem esse virginem.) & Dionys. Halicarn. lib. 3. bis verbis, ἱερὸν δέ τι κοινῇ τιμώμενον ὑπὸ σαβίνων τε καὶ λατίνων, ἅγιον ἐν τοῖς πάνυ, θεᾶς Φερωνίας ὀνομαζόμενον, ἣν οἱ μεταφράζοντες εἰς τὴν ἑλλάδα γλῶσσαν οἱ μὲν ἀνθοφόρον, οἱ δὲ φιλοστέφανον, οἱ δὲ Περσεφόνην καλοῦσιν. id est, templum est, C quod communiter à Sabinis, & Latinis colitur, in primis sanctum Deæ Feroniæ quæ nominatur: quam qui interpretantur Græcè, alij Florigeram, alij coronarū amantem, alij Proserpinam vocant.

REPIMVS] leotè, & quasi rependo ambulamus. tralatio est. & ita Græci. Theocrit. Θαλυσίοις. Ἦς χρόνος, ἁνίκ' ἐγώ τε, καὶ Εὔκριτος εἰς τὸν Ἄλεντα Εἵρπομες ἐκ πόλιος. id est, Tempus erat, cùm ego & Eucritus ad Alentem ex vrbe repebamus. repimus autem in præsenti habent libri ferè omnes veteres: quos secutus sum.

ANXVR] Tarracinam, oppidum Volscorum. Festus. *Anxur vocabatur, quæ nunc Tarracina dicitur, Volscæ gentis. sicut ait Ennius Volsculi perdidit Anxur*. Liuius lib. 4. *Anxur fuit, quæ nunc Tarracinæ sunt, vrbs prona in paludes*. Seruius ad eum Virgil. locum lib. 7. Æneid. *Circæumque iugum, queis Iuppiter Anxurus aruis Præsidet, &c.* notat, lo- D cum, qui circa hunc Campaniæ tractum colebatur, Anxurum dictum esse, quasi ἄνευ ξυροῦ, id est, sine nouacula, quia nondum barbam rasisset: & ibidem Iunonem virginem, Feroniam: vt paullo antè diximus.

COCCEIVS] Nerua iurisconsultus: cuius nepos fuit imperator Nerua.

AVERSOS] Cæsarem Augustum, & M. Antonium significat, inter se tum dissidentes.

COMPONERE] placare inter se: in pristinam gratiam restituere.

ILLINERE] ego (inquit Horatius) oculos meos lippitudine affectos, colyriis inungebam. colyria, medicamenta ad lippitudinem depellendam vtilia ἀπὸ τῶ κωλύειν τὸν ῥοῦν, id est, à prohibenda fluxione dicta, non ἀπὸ τῶ κωλᾶν. iccircò non l. excudendum curaui. nigra autem erant, quia componebantur ex lycio, glaucio, opio, acacia, hypocystide, & similibus. lege Cornel. Celsum lib. 6. de colyriis.

AD VNGVEM FACTVS HOMO] spectatissimus homo: vel politissimis moribus homo. vide ann. ad illum locum, *& exactis minimum distantia*, epist. ad August. vbi quid sit *ad vnguem factus*, declarauimus. Seruius profert hunc locum E ad illum Virgil. Georg. 2. *nec secius omnis in vnguem Arboribus positis &c.* vbi *in vnguem* interpretator, ad perfectionem: aitque translationem esse à marmorariis, qui iuncturas vnguibus probant. Capito autem cognomen est, Fonteius nomen, vt sit, Fonteius Capito.

ANTONI, NON VT M.] id est, ita Antonij, seu Antonio amicus, vt non alius magis.

FVNDOS] Strabo lib. 5. Φοῦνδοι πόλις ἐπὶ τῇ ὁδῷ τῇ Ἀππίᾳ κειμένη. id est, Fundi vrbs in via Appia sita.

AVFIDIO LVSCO PRÆTORE] Existimant quidam hîc significari, ac describi ab Horatio Cn. Aufidium cæcum, prætoriū hominem, de quo M. Tull. lib. 5. Tuscul. bis verbis. *Pueris nobis, Cn. Aufidius Prætorius & in senatu sententiam dicebat, nec amicis deliberantibus deerat, & Græcam scribebat historiam, & videbat in litteris*: sed vehementer errant. nam repugnant ætates, & tempora, cùm Horatius M. Tullio multo fuerit ætate posterior, & Tullius scribat, Cn. Aufidium se puero prætorium, & senatorem fuisse. de eodem idem F M. Tul. lib. 5. de finibus. Adde quòd hic Aufidius, quem ridet Horatius, Fundis præturam gerebat: ille alter Romæ gesserat.

INSANI RID. PRÆM. SCR.] cur insanum appellet, exputare non possum, nisi dicamus propterea, quòd cùm scriba fuisset, prætoriis insignibus vteretur: quod non probo. Nam si eum prætorem fecerat populus Fundanus, infanisset potius, si magistratus insignibus non vteretur, quantumuis licet ex scriba prætor esset factus: nisi quis dicat, eum se insolenter gessisse, & magnificè circumspexisse, quòd his insignibus ornatus esset: quasi verò Romæ præturam gereret, non Fundis in paruo municipio. icirco dixit supra proximè *Fundos Aufidio Lusco prætore Linquimus*, Romanorū cōsuetudinem imitans, qui solent ita loqui, hoc

A boc aut illud factum eſt boc & illo coſulibus.

PRÆMIA SCRIBÆ] vocalis *a* corripitur, etiamſi ſequantur tres coolonantes, quod quamobrem fiat, diſce ex Priſc. lib. 2. vbi hunc locũ teſtem producit. lege aooot. ad illum locum, *niſi olentis in fornice ſtantem*, ſat. 2. huius lib.

PRÆTEXTAM] togam purpura prætextam, inſigne magiſtratuum. Vtebantur & pueri prætexta vſqoe ad pubertatem: quo tempore ſomebant togam virilem, quæ & pura dicebatur. M. Tull. lib. 6. epiſt. ad Attic. epiſt. 1. *Q. togam puram Liberalibus cogitabam dare.*

LATVM CLAVVM] de lato clauo, vide quæ annotata ſuot ad illum locum & *latum demiſit pectore clauum*, ſat. proxima infrà.

PRVNÆQVE BATILLVM] hoc etiam iure vtebatur prætor muoicipalis, vt ipſi è balneis publicis prunas ſumere liceret: vel refer hoc ad morem ignis magiſtratibus & imperatoribus præferendi: quod magis probo. batillum autem aiunt eſſe ferreum vas, quo pruna colligitur. Plinius lib. 33. cap. 8. *batillis ferreis candentibus ramento argenti impoſito, quod candidum permaneat, proba-*
B *tur.* Quidam *batillum* dictum putant à voce Sicula βατάνιον quod patellam ſignificat: Alij patillum legi volunt à πατάνιον, quod idem ſigoiſicat. in quibuſd. libris veteribus ſcriptum reperi *vatillum*. Non deſunt qui puteot legendum *bacillum*. à quibus diſſentio.

IN MAMVRR. VRBE] Formiis. Mamurram Cæſaris amicum inſectatur aliqoot locis Catullus, vt in Cæſarem, *Quis hoc poteſt videre, quis poteſt pati, Niſi impudicus, & vorax, & aleo? Mamurram habere, quod comata Gallia Habebat, & cuncta vltima Britannia?* ſic enim legendum eſſe bunc verſum ex veteribus libris admonuit me vir humaniſſ. Gabriel Faërnus. eòdem pertiueot illa Ciceronis ad Attic. lib. 7. *Et Labieni diuitia, & Mamurra placent, & Balbi horti, & Tuſculanum?* Fuit autem Mamurra, eques R. præfectus fabrûm C. Cæſaris in Gallia, quem primum Romæ parictes totius domus ſuæ in Cœlio monte cruſta marmoris operuiſſe Cornelius uepos tradidit, vt ſcribit Plin. lib. 36. cap. 6.

MVRÆNA PRÆB. DOM.] ſignificat, Murænam, tectum, quò ſe reciperent, præbuiſſe: Ca-
C pitonem autem ceuam dediſſe. præbeote valet παρέχοντος, ἤτοι πορίζοντος.

SINVESSÆ.] Sinueſſa oppidum Minturnis proximum. Horat. epiſt. ad Torq. lib. 1. *Inter Minturnas, Sinueſſanumq́; Petrinum.*

ANIMAE] homines. ſic loquuntur Græci ψυχαί. M. Tull. Terentiæ. & Tulliolæ. *vos mea cariſſima anima quàm ſæpiſſimè ad me ſcribite.* ordo autem verborum hic eſt, meo quidem iudicio: animæ tales, qualeis terra non tulit, & quibus candidiores terra oon tulit, & quibus non ſit alter me deuinctior. buic loco ſimilis eſt ille Od. 5. ep. *Nardo perunctum, quale, nec, &c.*

CANOIOIORES] integriores. vt ſuprà Od. 11. epod. *candidum Pauperis ingenium.* & Od. 13. eiuſd. *Candide Mæcenas occidis ſæpe rogãdo.* & Od. 18. lib. 1. *non ego te, candide Baſſaren, Inuitum quatiam.* Cœlius Ciceroni lib. 8. epiſt. *cauendum tibi* D
erit, ne parum ſimpliciter, & candide poſuiſſe inimicitias videaris.

NIL EGO CONTVLERIM IVC.] Plautus paullo aliter quidem, ſed noo minus probabiliter, in Epidico. *Nihil homini, amico eſt opportuno amicius: ſine tuo labore, quod velis, actum eſt tamen.* Idem Trinummo. *Verum eſt verbum, quod memoratur: vbi amici, ibi ſunt opes.* ſed cur oõ dixit potius, *Nil ego contulerim ſincero ſanus amico?* An hoc ſenſit Horat. iucundũ eſſe non poſſe, niſi ſit verus, & ſincerus, &, vt Græci dicunt, ἀληθινὸς καὶ ἄδολος, An Epicuri ſeotentiã ſpectauit, qui dicebat, etiam amicitias propter voluptatem eſſe expetendas, easq́ue noo modò fautrices eſſe fideliſsimas, ſed etiam maximarum voluptatum effectrices, tam amicis, quàm ſibi? Sed de amicitia, vtrùm vſus, an rectum nos ad eam trahat, vide quæ annotata ſunt ad illum verſum ſat. 6. lib. 2. *Quidue ad amicitias, vſus, rectúmne trahat nos.*

TECT. PRAEAVIT] ὑπῆρξεν, ſeu παρέσχε, in ea villula diuerſati ſumus, & pernoctauimus. ea villula nos tecto recepit.

PAROCHI] parocbi ἀπὸ τοῦ παρέχειν ſunt appellati: quod valet præbere, quotũ erat boc muous, vt iis, qui publicè mitterentur, ligna, & ſalem, & ſimilia præberent, ac ſuppeditarent. ſat. vlt. lib. 2. *parochum* per tralationem videtur poſuiſſe pro eo, qui cœnam præbet, & pro coouiuatore. *vertere pallor Tum parochi faciem, &c.* vide annot. ad ſatyram ſuperiorem, ibi, *Præter eum, qui præbet aquã.* Iam verò admonuit me Germ. Valeos. *parochum* ſignificare præterea παράνυμφον, & nuptiarum auſpicem apud Ariſtoph. auibus. ſic Ariſtopb. non longè ab extremo: Ζηνὸς πάροχος γάμων, Τῆς τ' εὐδαίμονος Ἥρας. vbi ioterpres, πάροχοι λέγονται οἱ παράνυμφοι, παρὰ τὸ παροχεῖσθαι τοῖς νυμφίοις. ἐπ' ὀχήματος γὰρ τὰς νύμφας ἄγουσιν: id eſt, parochi dicuotur nuptiarũ auſpices, ſeu nuptiis celebrandis curatores, propterea quòd vnà cũ ſponſis, & iuxta ſpooſos in curru vehantur. Nam in curru ſponſas portare ſolent. Idem docet Suidas in voce πάροχος: & Euſtathius ad illũ locũ ιλ. λ. Ἀτρείδης αὖ παρέβαινε ... &c. vbi tradit boc præterea Euſtathius, treis geſtari, ſeu vehi ſolitos in curru ouptiali: ſpõſam, mediam: ſponſum & parochum extremos, alterũ ſcilicet à dextra parte, alterum à læua.

HINC MVLI CAPVAE, &c.] id eſt, ab hoc loco, nempe ab bac villula, quæ Campano pooti proxima eſt, in qua diuerſati ſumus, muli cum mulionibus ſuis Capuam iuerunt, eoq́ue, tempori peruenerunt, vt ibi poſitis clitellis pernoctarent. Putant quidam legendum eſſe, *Hic muli, &c.* Seruius quidem annotatione ad illum Virg. verſum, Georg. 1. *Sæpe oleo tardi coſtas agitator aſelli*, ita legiſſe videtur. Nam mendoſe babeot libri vulgati, *Hi muli Capua.*

LVSVM IT MAE C.] pila, vt intelligere licet ex proximo verſu. *Namque pila lippis, &c.*

NAMQVE PILA LIPPIS, &c.] lippitudine laborabat Horatius, cruditate Virgil. ludus pilæ autem lippis quidem, & crudis inimicus eſt, quia vtriſque quiete, & abſtinentia cibi opus

A opus eſt:ſed crudis magis, quàm lippis.

CRVDIS] ægrè cibum concoquentibus. ſuprà Oda 8. epod. *velut cruda bonis.* & epiſt. 6. lib. 1. *crudi, tumidíq́, lauemur.* M. Tull. pro Cluent. *cùm ad illud prandium crudior veniſſet, &c.*

PLENISSIMA] copioſiſſima, refertiſſima, abundantiſſima.

QVÆ SVPER EST CLAVDI CAVP.] que Claudij cauponis imminet, quæ eſt ſupra Claudij cauponas. legendum autem putaui aliquando *ſupra eſt*, vel *ſupera eſt* (ſupera enim valet ſupra) non *ſuper eſt*: ſed & veteres codices repugnant, & nobiles grammatici tradiderunt *ſuper* nonnunquam idem valere, quod ſupra. *Claudi* autem habent omnes libri veteres: quod valet, *Claudij*.

NVNC M. P SARM. SC. P. MQ. CIC. MVSA V.] Solent poëtæ in re magna, ac difficili, quaſi ingenio ſuo diffidentes, Muſas appellare, atque ad earum numen confugere: vt Homer. ἰλ. β. Græcarum nauium numerum, & ducum nomina perſecuturus. Ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι ὀλύμπια δώματ' ἔχουσαι· Ὑμεῖς γὰρ θεαί ἐστε, πάρεστέ τε, ἴστε τε πάντα, B Ἡμεῖς δὲ κλέος οἶον ἀκούομεν οὐδέ τι ἴδμεν, &c. id eſt, *Dicite nunc mihi muſa, quæ domos caleſtes incolitis: Vos enim deæ eſtis, & adeſtis, & omnia noſtis: Nos autem famam duntaxat accepimus, neque quicquam ſcimus, &c.* & ἰλ. λ. quot & quantas ſtrageis Agamemnon ediderit, narraturus, Ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι, &c. Ὅστις δὴ πρῶτος Ἀγαμέμνονι ἀντίος ἦλθεν, &c. id eſt, *Dicite nunc mihi muſa, &c. quis primus Agamemnoni aduerſus ierit.* & ἰλ. π. incendium nauiũ Græcarum deſcripturus, Ἔσπετε νῦν μοι, &c. Ὅππως δὴ πρῶτον πῦρ ἔμπεσε. quem locum M. Tullius libro 1. epiſt. ad Atticum ab Homero mutuatus eſt, eo in loco, in quo ſcribit de turpitudine illa iudicij Clodiani, expoſiturus cuius operâ Clodius ſit abſolutus. verba Ciceronis ſunt hæc. *reſponſurum hominem nemo arbitrabatur.* Ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι, &c. Ὅππως δὴ πρῶτον πῦρ ἔμπεσε. *Noſti Caluum ex Nanneianis, illum laudatorem meum, de cuius oratione erga me honorifica ad te ſcripſeram. biduo per vnum ſeruum, & eum ex ludo gladiatorio, confecit totum negotium.* & Theocrit. Διοσκουρ. Πῶς γὰρ δὴ Διὸς υἱὸς ἀδηφάγον ἄνδρα καθεῖλεν, Εἰπὲ θεά, σὺ γὰρ οἶσθα, ἐγὼ δ' ἑτέρων ὑποφήτης. id eſt, Quomodo enim Iouis filius C edacem hominem interfecerit, dicito mihi dea: tu enim noſti: ego autem aliorum vates & ſacerdos. & Virg. Æn. 7. *Pandite nunc Helicona Deæ, &c.* & Plato in Euthydemo. ὥστ' ἔγωγε, καθάπερ οἱ ποιηταί, δέομαι, ἀρχόμενος τῆς διηγήσεως, Μούσας τε καὶ Μνημοσύνην ἐπικαλεῖσθαι. Quare ego quemadmodum poëtæ neceſſe habeo initio orationis, Muſas, & Mnemoſynen inuocare. Ita & hîc Horat. vrbanè & facetè in re ridicula Muſas inuocat.

MESSI CLARVM GEN. OSCI.] εἰρωνεία eſt. Oſci enim omnium ferè Italiæ populorum peſſimè audiebant, turpiſſimique habebantur, & αἰσχρωνίᾳ. Itaque Feſtus obſcænum vult eſſe ab Oſcis deductum (qui olim Opſci dicti ſint) propter libidines obſcænas, quæ apud eos increbruerant. Varro autem lib. 6. obſcænum non ab Oſcis, ſed vel à ſcæna, vel à nomine Græco σκαιὸς vult eſſe ductum. erat igitur hic Meſſius Oſcus: Sarmentus vix liber. nam ſeruitutem ſeruierat. D

SARMENTI DOMINA EXSTAT.] à qua eſt manumiſſus. Sarmentum quendam puerum commemorat Horatius in Antonio, ſi forte is eſt, quem hîc deſcribit Horat.

EQVI TE ESSE FERI SIM. D.] equi feri, id eſt, equi indomiti. Quin ferum interdum dicunt Latini pro equo. Virg. lib. 2. *inq́, feri validam compagibus aluum, &c.* Accius Medea. *Perito inſtabulis frenos immittens feris.*

ET IPSE MESSIVS] & Meſſius reſpondens, accipio (inquit) plagam, quam tu mihi infligis.

CAPVT ET MOVET] Meſſius. *caput mouere*, geſtus minantis, vt alibi annotabimus.

Ô TVA, CORNV NI FORET] hæc ſunt verba Sarmenti: quid faceres (inquit Sarmentus) ô Meſſi, ſi cornu tibi non eſſet exſectum, quod tu gerebas in fronte, cùm ſic mutilatus miniteris? id eſt, ſi non accepiſſes vulnus in fronte? ſi non haberes frontem inſigni cicatrice deformatam?

MVTILVS] cornu amiſſo. tralatio à bobus mutilatis. cornu autem ei exſectũ eſſe dicit, eúmque mutilum appellat, non quòd re vera cornua vmquam habuerit: ſed quòd cicatrice illa obducta ſimilis ſit bobus mutilatis. E

AT ILLI FOEDA CIC.] Horatius his verbis Sarmenti iocum in Meſſium Cicerrum Campanum de cornu exſecto, & mutilata fronte, explicat hoc modo: illi (inquit Horatius) Cicerro, inquam, fœda cicatrix, quæ erat in læua faciei parte, frontem hirſutam, ac piloſam deformarat. ſetoſam autem facetè dixit potius, quàm hirſutam. ὑπερβολικῶς.

CAMPAN. IN MORB. &c.]. Sarmentus (inquit Horat.) multa iocatus in turpitudinem, & impuritatem oris Campani, Cicerrum orabat, vt Cyclôpa ſaltaret, id eſt, ſaltando ageret, ac referret, quia videlicet corporis ſtatura Polyphemum Cyclopem æquare videbatur: fortaſſe etiam propter oris cicatricem, qua Polyphemo ſimilis videri poterat, poſteaquam ei Vlyſſes oculum effôdit. Campani, qui anteà Oſci dicebantur, habiti ſunt (vt dixi) ore impuro, atque inceſto: τοῦτ' ἔστι τῷ στόματι αἰσχρονοῦντες, καὶ λεσβιάζοντες. morbum igitur animi intellige, vt ſuprà Od. 37. lib. 1. *Contaminato cum grege turpium Morbo virorum.* M. Tullius lib. 1. accuſat. *Nam ille quoq́, ſodalis iſtius erat in hoc morbo, & cupiditate.* Alij per morbum Campanum, arrogantiam Campanam ſignificari volunt: quam M. Tullius in oratione de lege Agr. habita in ſen. declarat his verbis: *ſi ſuperbia nata mihi eſſe ex Campanorum faſtidio videtur, &c.* & in ea, quæ habita eſt ad Quir. *Itaque Campanam illam arrogantiam atque intolerandam ferociam ratione & conſilio ad inertiſſimum & deſidioſiſſimum otium perduxerunt.* ego tamen priorem explicationem magis probo. F

PASTOREM SALTARET, &c.] ſaltare Cyclopa, eſt ſaltando Cyclopa imitari ac referre. Arnob. lib. 7. aduerſus genteis, *Ponit animos Iupiter, ſi Amphitruo fuerit actus pronuntiatusq́, Plautinus?*

aut

A *aut si Europa, si Leda, si Ganymedes fuerit saltatus, aut Danae, motum compescit irarum?* infrà epist. ad Pis. *nunc agrestum Cyclôpa monetur*. Scribit Paterculus, Plancum in conuiuio genibus innixũ Claucum saltasse.

NIL ILLI LARVA, &c.] neque larua ei opus esse, quia ore ita defor̃mi esse propter fœdam cicatricem, vt instat laruæ videri posset, neque cothurnis, quia magna corporis esset statura.

CICARRVS] in Sarmentum, qui seruiuerat seruitutem.

DONASSET IAMNE CATANAM, &c.] quærebat (inquit Horatius) à Sarmento, iamne ex voto donasset Laribus catenã, eò quòd manumissus, & catena, seu compede liberatus esset. Solebant veteres, labore aliquo, vel metu, vel periculo defuncti, Diis immortalibus nonnullũ suorum præteritorũ malorũ insigne, ac monumentũ consecrare, vt gladiatores arma Herculi. epist. 1. lib. 1. *Veianius armis Herculis ad postem fixis latet abditus agro:* naufragi Neptuno tabulam, quæ sui naufragij imaginem expressam cõtineret. vt Od. 5. lib. 1. *me tabula sacer Votiua paries indicat humida Suspendisse potenti Vestimenta maris Deo*. ita & pueri B bullam Penatibus, seu Laribus, togã virilem sumturi: & virgines nupturæ, puppas Veneri. Sic igitur & hunc Sarmentum significabat Cicerrus catenam Laribus ex voto consecrare debuisse.

SCRIBA QVÒD ESSET, &c.] hæc sunt coniungenda cum iis, quæ deinceps sequuntur, vt sit hæc eorum sententia: quòd autem scriba esset Sarmentus, non eo minus esse seruum, neque seruilem condicionem excussisse: aut certè non minus esse libertum. liberti autem certas patronis operas debebant, vt ex pandectis iuris ciuilis intelligere licet.

DATERIVS NIHILO] nostri libri veteres ferè omnes, & ij, quibus in Italia, & ij, quibus in Gallia vsi sumus, habent, *Nihilo deterius*. quam scripturam probo. licet etiam legere *Nihilo deterius*. talia sunt illa *vehemens, & vemens, prehendo, & prendo*.

ROGABAT DENIQVE CVR VMQ. F.] sic scriptum est in vno codice Vaticano, Donati, Faërni, Tornes. Nicotiano, Clericano, Danielis. Videtur autem hæc esse sententia, denique rogaC bat cur hic Sarmentus fugisset vmquam à domina, quasi ab ea nimis parce aleretur, & quasi apud eam esuriret, rebusque necessariis egeret, cùm esset tam gracili, pusilloque corpore. Quidam putant locum esse ex contrario, metamque *siportiar*, & legunt *numquã*, quasi Sarmentus scurra, ingenti corporis fuerit statura, idemque edacissimus: qua de re non pugnabo. Hoc tantum dicam, Sarmentum non fuisse obiecturum Cicerro immanem corporis staturam illis versibus, *Pastorem saltaret vti Cyclopa, &c.* si ipse eidem maledicto, seu falsè dicto opportunus esset. Vnde existimo primùm legendum esse *vmquam*, vt habent omnes ferè libri veteres, & plerique vulg. deinde hunc Sarmentum breui corporis statura fuisse.

CVI SATIS VNA FARR. LIB.] Donatus in Phorm. tradit, seruos accipere solitos esse in singulos menses, quaternos modios frumenti: D idque (inquit ille) dimensum dicebatur. Præterea constat in diurnum victum non plus selibra farris quemque Romæ accipere solitum: Et lege decemuirali vincti debitores vel de suo viuebant, vel selibram farris in victum diurnum à creditoribus accipiebant. Verba legis XII. tab. sunt hæc, apud A. Gell. seu, vt alij appellant, Agellium, lib. 20. cap. 1. *Si volet, suo viuito: ni suo viuit, qui eum vinctum habebit, selibrã farris in dies dato.* sic enim legendum censeo, vel hoc modo, *libras*, id est, libræ semissem, seu libræ dimidium: ἡμίλιτρον. Constat autem veteres frumentum non solùm metiri, sed etiam péndere solitos.

BENEVENTVM] oppidum, & coloniam populi Rom. quod nomen benè ominandi causa Romani ei imposuerunt, cùm anteà à Græcis Maleuentum nominaretur. Mala enim nomina fugiebant Romani, quia essent mali ominis.

SEDVLVS] officiosus quidem ille, & bona fide suum munus administrans: sed non satis cautus, neque consideratus. vide annot. ad epist. ad Vinnium Asell. lib. 1.

PAANE ARSIT, M. D. T.] sic hunc locum E restitui vnum codicem antiq. secutus. nam in aliis omnibus præpostero ordine scriptum est, *Pane macros arsit dum turdos, &c.* quam scripturã quãuis non damnem, vt tot librorum testimonio cõfirmatam, alteram tamen magis probo. Turdos autem quòd macros fuisse dicit, eò hospitem notat. præterea hospes arsit, id est, hospitis domus: vt Virg. Æn. 2. *iam proximus ardet Vcalegon*.

VVLCANO] igni. vt Virg. ibid. *dedit ampla ruinam, Vulcano superante, domus*.

LAMBERE TACTVM] sic Virgil. Æneid. 2. *tactuq́; innoxia molli Lambere flamma comas, & circum tempora pasci*.

CONVIVAS AVIDOS, &c.] id est, cernere licebat, conuiuas, & seruos trepidos cenam è flamma rapienteis, & communi studio ignem restinguere conanteis, vt cenam seruarent scilicet.

NOTOS] quia Horatius erat Venusinus. *Lucanus, an Appulus, anceps*. sat. 1. lib. 2.

ATABVLVS] ventus Apuliam infestam reddens, quem Horatianum appellat Gellius lib. 2. cap. 22.

EREPSEMVS] id est, erepsissemus, vt infrà F sat. 9. *hunccine solem Tam nigrũ surrexe mihi?* cuius generis aliquot exempla colligere haud me pigebit, vt studiosorum adolescentium laborem minuam. sat. 3. lib. 2. *duo prædia diues Antiquo censu natis diuisse duobus*. ibid. *Gaudes si camerã percussi forte*. sat. 7. eiusd. lib. *Euasti? credo metues, doctuq́; canebis*. Lucret. lib. 1. *iam copia materiai Vndique ponderibus solidis confluxet ad imum*. ibid. sup. *Omnia enim debet, mortali corpore quæ sunt, Infinita ætas consumse anteacta, diesq́;*, idem lib. 3. *Nec tenet, amissam leuã cum tegmine sæpe Inter equos abstraxe rotas, falceisq́; rapaceis*. Idem lib. 5. *Aut morbo delirantes procraxe ferantur*. Catull. ad C. Licinium Caluum. *Quem tu scilicet ad tuũ Catullum Misti*, id est, misisti. idem de coma Berenices. *At tu non orbum luxti deserta cubile*, id est, luxisti. & eodem carm.

A catm. *Iupiter: vt tersti lumina sæpe manu.* idem ad Rufum. *Siccine subrepsti mi.* pro subrepsisti. idem ad Aufilenam. *Aut facere ingenuæ est, aut non promisse pudicæ.* Terent. Adelph. *non tu eum rus hinc modo Produxe aiebas?* Idem in Hecyta. *vt veni, itidem incertũ amisti.* Virg. Æn. 4. *natumq́, patremq́, Cum genere extinxem.* Idem lib. 1. *penitusq́, sonantes Accestis scopulos.* Idem lib. 11. *Vixet, cui vitã deus, aut sua dextra dedisset.* *erepsemus* autem tralatum est à reptilibus animalibus, pro eo, quod est lentè ambulando superassemus, vt suprà *Millia tum pransi tria repimus.*

TRIVICI] oppidũ est in finibus Campaniæ.

LACRYMOSO] lacrymoso ab effectu, id est, lacrymas excitante, propter acrimoniam suam. Virg. Moreto. *Sæpe manu summa lacrymantia lumina tergit: Immeritoq́, furens dicit conuicia fumo.* hinc natus iocus Plautinus Asin. *Sed num fumus est hæc mulier, quam amplexare?* Arg. *Qui dum?* Lib. *quia oculi sunt tibi lacrymantes, ego rogaui.* Sic fere lacrymosum vsurpauit epist. 1. lib. 1. *Vt proprius spectes lacrymosa poëmata Puppi.* sic Græci, in his Homerus, πόλεμον, δακρυόεντα, & μάχην δακρυόεσ-
B σαν appellat, id est, bellum lacrymosum, & pugnam lacrymosam.

MENDACEM] epist. 1. lib. 1. *Vt nox longa, quibus mentitur amica, diesq́, Longa videtur, opus debentibus, &c.* vt hîc puellã, mendacem appellat, eam, quæ non dat quod promisit: sic Od. 1. lib. 3. fundum mendacem, qui spem agricolæ fallit: neque multo aliter Oda 17. epod. vbi Canidia respondens Horatio, inducitur, lyram mendacem, quæ falsis laudibus Canibiam ornaret.

SOMNVS TAMEN AVFERT.] somnus me occupat: somnus me opprimit, & caluitur, vt loquitur Plautus.

INTENTVM] vel animo, vel corpore, vel vtroque. mentula enim à mente dicta est, quòd, si mens à re Venerea auersa sit, nihil pars illa corporis magnopere ad eam rem confert.

TVM IMM. SOMNIA VISV.] significat, ac describit nocturnam seminis eruptionem quæ fit in somno, quam Græci ἐξονειρωγμὸν nominant. turpis igitur est horum quidem verborum sententia, verumtamen non pudebit me huc ascribere, quæ ab Aristotele, & Platone disputata ad hunc locũ
C mihi videntur valdè pertinere. Ac Plato quidem sic lib. nono de rep. quæ nos interpretabimur. *Cum ea pars animi, quæ rationis est particeps, & mansueta, alteriq́, præposita, sopita est: altera autem, quæ fera, & immanis est, cibo & potione expleta, atque ebria exsultat, somnoq́, depulso conatur erumpere, sibiq́, obsecundare, atque indulgere: scis tum eam omnia audere, tanquam omni pudore, cogitatione, prudentia solutam, ac vacuam. Aut enim se cum matre corpus commiscere putat, neque id veretur: aut cũ alio homine, aut cum Deo, aut cum fera: manus suas sanguine, & cæde cum suis hominis cotaminare: quouis cibo vesci. quid multa? nullã amentiam, nullamq́, impudentiam aspernatur, aut prætermittit.* Aristoteles autem lib. 1. de moribus ad Nicom. posteaquàm docuit, in somno eam animi nostri partem duntaxat, quæ nobis cum stirpibus communis est, nempe, in qua vis inest alendi, & augendi, suo D munere fungi: ceteras autem quiescere, neque eo tempore virum bonum, virtuteque præditum, ab homine vitioso, atque improbo differre: ex quo illud dici solere, inter beatos, & miseros dimidiã vitæ partem nihil interesse: eius rei, cur ita fiat, rationem probabilem ait afferri posse, nempe hanc, quia somnus animi sit vacatio ab opere, qua ratione bonus dicitur, ac malus, nisi si aliquà motus quidam eò perueniunt, ac permanant: atque hac ratione bonorum virorum, quàm quorumlibet aliorum, visa esse in somnis meliora. hactenus Plato, & Aristoteles: ex quorum verbis intelligere licet, non satis esse, vt somnia nostra sint casta, pura, munda, pudica, integra, dedere nos somno modico cibo, ac potione curatos, sed illud etiam accedere oportere, vt mentis tranquillitas, animiq́ æquabilitas adsit: nulla ægritudo, non ira, non libido, non alia vlla cupiditas animum concitarit, ac perturbarit. Non est enim dubium, quin, quales sunt nostræ diurnæ cogitationes, atque appetitiones, talia sint & visa nostra, somniaq́ nocturna. Itaque Aristoteles in problematibus Τμήματι E λ. scribit meliorum virorum somnia esse meliora, propterea, quòd eorum, tantisper dum vigilant, cogitationes sunt meliores. Iam quòd Horatius sibi hanc immunditiem ventre supino dormienti potius, quàm prono, dicit euenisse, Aristoteles hoc quoque commemorat in problematis τμήματι ι. vbi quærit διὰ τί τὰ ζῶα τὰ μὲν οὐκ ἐξονειρώττει, τὰ δ' ὀλιγάκις, id est, cur ex ceteris animalibus alia numquam dormiendo semen profundant, alia rarius. respondet autem ille ideò fieri, vel quia nullum aliud animal præter hominem supinũ cubet: nullum autem nisi supinum, semen profundat in somnis: vel quia aliæ animantes longè aliter somnient, quàm homines: profusio autem seminis nocturna in dormiente fiat cum visione aliqua, & specie animo oblata. Lucretius huiusmodi somniorum hanc causam exponit lib. 4. *Tum quibus ætatis freta primitus insinuantur, Semen vbi ipsa dies membris matura creauit, Conueniunt simulacra foris è corpore quoque, Nuntia præclari vultus, pulchriq́, coloris, Qui ciet irritans loca turgida semine multo, Vt, quasi* F *transactis sæpe omnibu' rebu' profundant Seminis ingenteis fluctus, vestemq́, cruentent.*

NOCT. V. MACVLANT] id est, vt Lucretius locutus est, cruentant. Qui cruentat enim, maculat, atque inquinat: & quod cruentum est, impurum est. Ex quo cruentum pro impuro, & cruentare pro inquinare, & impurare vsurpatur.

RAPIMVR] celeriter vehimur rhedis.

OPPIO. QVOD VERSV D.] Equoturium significat: de quo M. Tull. lib. 6. ad Attic. epist. 1. *omneis ferè tuas litteras accepi, quas commemoras, præter eas, quas scribis Lentuli pueris, & Equotutio, & Brundisio datas.*

VILISSIMA RERVM] ita vilis est, vt non soleat vendi, neque vllo in pretio sit. Plato in Euthydemo. τὸ γὰρ σπάνιον ὦ Εὐθύδημε, τίμιον. τὸ δ' ὕδωρ εὐωνότατον, ἄριστον ὄν, ὡς ἔφη Πίνδαρος, id est, quod rarum est, Euthydeme, magni pretij est. aqua autẽ vilissima est, cùm sit optimum quiddã, vt ait Pindarus.

A AQ. NON DITIOR VRNA QVI LOCVS &c. hunc locum à nemine (quod sciam) rectè explicatum, sic explico. Panis enim (inquit Horatius) Canusij lapidosus est: qui locus, nempe Canusium, baud multo magis abundans aqua, quàm Equotunium, olim à Diomede conditus est. Canusium olim à Diomede esse conditum, tradit Strabo lib. 6. bis verbis, οὐ πολὺ δ' ἀπὸ τῆς θαλάττης ὑπέρκεινται δύο πόλεις ἐν τῷ πεδίῳ μέγισται τῶν ἰταλιωτίδων γεγονυῖαι πρότερον, ὡς ἐκ τῶν περιβόλων δῆλον, τό τε Κανύσιον, καὶ ἡ Ἀργυρίππα· ἀλλὰ νῦν ἐλάττους εἰσί, &c. λέγεται δ' ἀμφότερα Διομήδους κτίσματα. id est, non longè autem à mari suprà vrbes duæ, quæ anteà Italicarum vrbium maximæ fuerunt, vt ex mœniũ circuitu perspicuum est, in campo sitæ sunt, Canusium, & Argytippa. nunc autem, minores sunt, &c. dicuntur autem ambæ à Diomede cónditæ. Neque vero nouum, aut inusitatum est boc loquendi genus vel Horatio, vel aliis bonis scriptoribus, in quo vox vna aliqua, aut plures inter id nomen, quod antecedens appellant Grammatici, & prouocabulum, quod referendi vim habet, interponatur, vt Od. 2. lib. 4. *Monte decurrens velut amnis, imbres Quem super notas aluere ripas, Feruet, immensusq; ruit profundo Pindarus ore*, Idem in carmine
B sæculari ad Deos, *Alme Sol, curru nitido diem qui Promis, & celas*. & sat. 8. lib. 2. *quos Mæcenas adduxerat vmbras, Nomentanus erat supra ipsum, Persius infra*. nam Nomentanus, & Porclus, vmbræ Mæcenatis erant, vt nonnulli volunt. Catull. de coma Berenic. *ánne parentum Frustrantur falsis gaudia lacrymulis, Vbertim thalami quas intra limina fundunt?* quorum verborum ordo est, Quas intra thalami limina vbertim fundũt. idem ibidem. *Inuita ò reginá tuo de vertice cessi: Inuita, adiuro téque, tuumq; caput: Digña ferat quod si quis inaniter adiurarit*. ordo est, quod si quis inaniter adiurarit, digna ferat, id est, pœnas meritas luat. Lucret. lib. 5. *Et dominos acreis asciscunt, omnia posse Quos miseri credunt.*

RVBOS] Rubi oppidum Campaniæ, à quo Rubea, seu Rubia virga apud Virgil. Georg. 1. *Nunc facilis Rubea texatur fiscina virga*. quamquã alij non à Rubis oppido, sed à rubo virgulto virgam rubeam dictam volunt.

CARPENTES ITER] carpere iter translatè
C dictum. *carpendi* verbum enim propriè locum habet in lana, & lino, & si voles, etiam in floribus, vt suprà annot. ad Od. 11. lib. 1.

TEMPESTAS] tempestaté antiqui pro tempore posuere, inquit Festus. Itaque tempestatem & malam, seu aduersam: & bonam, seu idoneam dicunt Latini. superioris exempla sunt crebriora, alterius rariora. M. Tull. ad Q. frat. lib. 2. *Tu si ista expedisti, velim quamprimum bona, & certa tempestate conscendas, ad méque venias.* ad eundem eod. lib. *Tu mi frater simulac ille venerit, primam nauigationem (dummodò idonea tempestas sit) ne omiseris.* Idem epist. ad Titon. *si statim nauigas, nos Leucade consequêre: sin te confirmare vis, & comites, & tempestates, & nauem idoneam vt habeas, diligenter videbis.* Idem ad Terentiam, *tuas litteras ego exspectassem Brundisij, si esset licitum per nautas, qui tempestatem prætermittere noluerunt.* Idem ad Attic. D
lib. 9. *fuit enim pridie Quinquatrus egregia tempestas, qua ego illum visum puto.* Lucret. lib. 1. *Dum tempestates adsunt, & viuida tellus Tutò res teneras effert in luminis oras.* Idem lib. 4. *liquidissima cæli Tempestas.* Ibid. *Turbida tempestas.*

BARI] Barium Appuliæ oppidum. piscosum autẽ dicit, propterea quòd à mari alluitur. ἰχθυόεν diceret Homerus.

GNATIA] Egnatiã alio nomine appellãt: oppidũ est Salentinũ: Græci Ἰγνατίαν, vt Strabo lib. 6.

LIMPHIS IRATIS] vel quia magna est in eo oppido aquæ dulcis, & ποτίμου penuria, vel propter ignis miraculum, quod subiicit. vide annot. ad illum locum, *Iratis natus paries Dijs*. saty. 3. lib. 2.

LIMINE SACRO] in vestibulo, & primo aditu templi. corruptè autem habent nonnulli codices, *lumine*. ad hunc locum fortasse pertinet quod est apud Plinium lib. 2. cap. CVII. *In Salentino oppido Egnatia, imposito ligno in saxum quoddã ibi sacrum, protinus flammam exsistere.*

APELLA] vel cui ea cutis, quæ glandem colis tegere debet, circumcisa est: ἀπεψωλημένος, λειπόδερμος, verpus, recutitus, curtus, vt saty. 9. huius li- E
bri. vt sit nomen appellatiuum, vt Grammatici loquuntur: vel Apellam sic accipe, vt sit Iudæi cuiusdam proprium nomen, Ἀπελλῆς: quod Scaligero magis probatur: eique assentior. sed quod hic Horatius negat se credere thura, & cetera, quæ in sacrificio adhibentur, sine flamma, aut igni iniecto, liquescere: idque Iudæis, vt supra modum credulis, & superstitiosis, credendum relinquit: sacrificia Iudæorum (vt ex libris Hebraicis intelligere licet) sine vllo igne ab bominibus excitato, flamma è cælo delapsa, interdum perficiebantur: eaque flamma hostias miro modo, & diuinitus absumebat. produxissem locos complureis ex illis libris, nisi veritus essem, ne sacra miscere profanis viderer.

NAMQ. DEOS DID. SEC. AC. ÆV.] hunc versum mutuatus est à Lucretio lib. 5. & 6. quibus locis probare conatur ille ex sententia Epicuri, bomines propter ignorationem causarũ, omnia, quę fiunt, ad Deos referre, eorumque nutu, ac voluntate fieri existimare, atque iccircò eis regnum concedere rerum bumanarum. Sed præ- F
stat aliquot illius poëtæ versus impios quidem illos, sed tamen eleganteis, & mira facilitate Latini sermonis ornatos, qui ad hunc locum pertinent, ascribere. sic igitur Lucret. lib. 5. *Præterea solis cursus, lunæq; meatus Expediam, qua vi flectat natura gubernans: Ne fortè bic inter cælum, terramq; reamur Libera sponte sua cursus lustrare perenneis Morigera ad fruges augendas, atq; animanteis: Néve aliqua Diuûm volui ratione putemus. Nam, benè qui didicere Deos securum agere æuûm, Si tamen intereà mirantur, qua ratione Quæque geri possint, præsertim rebus in illis, Quæ supra caput atheriis cernuntur in oris, Rursus in antiquas referuntur relligiones, Et dominos acreis asciscũt, omnia posse Quos miseri credunt, ignari quid queat esse, Quid nequeat, &c.* Idẽ lib. 6. *Cetera, quæ fieri in terris, cæloq; tuentur Mortales,*

A *tales panidis cùm pendent mentibu' sæpe, Efficiunt a nimos humileis formidine diuûm, Depressosq́, premunt ad terram, propterea quòd Ignorantia causarũ conferre Deorum Cogit ad imperium res, & concedere regnum: & Quorum operum causas nulla ratione videre Possunt, hæc fieri diuino numine rentur. Nam, benè qui didicere, Deos securum agere æuum Si tamen interea mirantur, &c.* vt suprà. Idem lib. 5. *O genus infelix humanum: talia Diuis Cùm tribuit facta, atque iras adiunxit acerbas, Quãtos tum gemitus ipsi sibi, quantaq́, nobis Volnera, quas lacrymas peperere minoribu' nostris.* Idem lib. 2. *Omnis enim per se Diuûm natura necesse est Immortali æuo summa cum pace fruatur, Semota à nostris rebus, seiunctaq́, longè. Nam priuata dolore omni, priuata periclis, Ipsa suis pollens opibus, nihil indiga nostri, Nec bene promeritis capitur, nec tangitur ira.* M. Tull. quoque lib. 1. de natura Deorũ, sub persona Velleij, ita scribit, *Quòd si ita est, verè exposita illa sententia est ab Epicuro, Quod æternum, beatumq́, sit, id nec habere ipsum negotij quicquam, nec exhibere alteri. Itaque neque ira, neque gratia teneri, quòd, quæ talia essent, imbecilla essent omnia.* Idem lib. 3. ait,
B *videri Epicurum de Diis immortalibus non magnopere pugnare: tantummodo negare Deos esse non audere, ne quid inuidiæ subeat, aut criminis.* Idem lib. 1. scribit, *Posidonium dixisse Deos Epicuro nullos esse videri, quæq́, is de Diis immortalibus dixerit, inuidiæ detestandæ causa dixisse.* Verùm tamen vtrùm voluerit, & cogitarit Epicurus Deos tollere, nécne, obscurum est: illud perspicuum, eum sensisse nullam illos habere curam rerũ humanarum, id est, quod Lucret. & Horat. dicunt, *securum agere æuũ*, Plato autem contrà probat & Deos esse, & curare res humanas: itaque & piis benè velle benigneq; facere: & impiis, ac sceleratis iratos, & infensos esse. sic enim ille in Phædone, *ἀλλὰ τόδε γέ μοι δοκεῖ, ὦ Κέβης, εὖ λέγεσθαι, τὸ θεοὺς εἶναι ἡμῶν τοὺς ἐπιμελουμένους*, id est, Sed hoc quidem mihi, Cebes, rectè dici videtur, deos esse, qui nostri curam habeant, & rebus humanis consulant. & lib. 1. de legibus, ait Deos omnium custodum esse maximos, & in maximis rebus eorum custodiam, curamque versari: quam sententiam iterat in Ἐπινομίᾳ.

Didici] ab Epicuro, cuius sapientiam insanientem appellat Od. 34. lib. 1. *Insanientis dum sa-*
C *pientiæ Consultus erro.*

Tristeis] tristes essent Dij scilicet, & laboriosi, si, quicquid mirabile quotidie accidit, id ab illis proficisceretur, ac de cælo in terras demitteretur. Lucret. lib. 2. *Quæ benè cognita si teneas, natura videtur Libera cõtinuò dominis priuata superbis, Ipsa sua per se sponte omnia Diis agere expers.* Quidã *tristeis* interpretantur iratos, atque infestos.

SATYRA 6.

NOn, quia, Mæcenas, Lydorum quicquid Etruscos
Incoluit fineis, nemo generosior est te:
Nec, quòd auus tibi maternus fuit, atque paternus, D
Olim qui magnis legionib. imperitarint
Vt pleriq; solent, naso suspendis adunco
Ignotos, vt me libertino patre natum.
Cũ referre negas, quali sit quisq; parente
Natus, dum ingenuus: persuades hoc tibi verè,
Ante potestatem TullI, atque ignobile regnum,
Multos sæpe viros nullis maioribus ortos,
Et vixisse probos, amplis & honoribus auctos:
Contrà Læuinum Valerî genus, vnde superbus
Tarquinius regno pulsus fuit, vnius assis
Non vmquam pretio pluris licuisse, notante E
Iudice, quem nosti, populo: qui stultus honores
Sæpe dat indignis: & famæ seruit ineptus:
Qui stupet in titulis, & imaginibus. quid oportet
Nos facere à vulgo longè, latéque remotos?
Namque esto: populus Leuino mallet honorem,
Quàm Decio mandare nouo: censórque moueret
Appius, ingenuo si non essem patre natus:
Vel meritò, quoniam in propria non pelle quiessem. F
Sed fulgente trahit constrictos gloria curru
Non minus ignotos generosis. quò tibi Tulli
Sumere depositum clauum, fieríque tribuno?
Inuidia accreuit: priuato quæ minor esset.
Nam, vt quisque insanus nigris medium impediit crus

Pellibus

A Pellibus, & latum demisit pectore clauum:
Audit continuò, quis homo hic est? quo patre natus?
Vt, si qui ægrotet, quo morbo Barrus, haberi
Vt cupiat formosus: eat quacumque, puellis
Iniiciat curam quærendi singula: quali
Sit facie, sura quali, pede, dente, capillo:
Sic, qui promittit, civeis, vrbẽ sibi curæ,
Imperium fore, & Italiam, & delubra deorum:
Quo patre sit natus, num ignota matre inhonestus,
B Omneis mortaleis curare, & quærere cogit.
Tune Syri, Damæ, aut Dionysi filius, audes
Deiicere è saxo civeis, aut tradere Cadmo?
At Nouius collega gradu post me sedet vno.
Namque est ille, pater quod erat meus. hoc tibi Paullus,
Et Messalla videris. at hic si plostra ducenta,
Concurrantque foro tria funera: magna sonabit,
Cornua quod, vincatque tubas. saltem tenet hoc nos.
C Nunc ad me redeo libertino patre natum:
Quem rodunt omnes libertino patre natum:
Nunc, quia Mæcenas tibi sim conuictor: at olim,
Quòd mihi parêret legio Romana tribuno.
Dissimile hoc illi est: quia non vt forsit honorem
Iure mihi inuideat quiuis: ita te quoque amicum:
Præsertim cautum dignos assumere, praua D
Ambitione procul felicem dicere non hoc
Me possum casu, quòd te sortitus amicum.
Nulla etenim mihi te fors obtulit. optimus olim
Virgilius, post hunc Varius dixere quid essem.
Vt vêni coram: singultim pauca locutus,
(Infans namque pudor prohibebat plura profari,)
Non ego me claro natum patre, non ego circum
Me Satureiano vectari rura caballo:
Sed, quod eram, narro. respondes (vt tuus est mos) E
Pauca abeo: & reuocas nono pòst mense: iubesq;
Esse in amicorum numero. magnum hoc ego duco,
Quòd placui tibi, qui turpi secernis honestum,
Non patre præclaro, sed vita, & pectore puro.
Atqui si vitiis mediocribus, ac mea paucis
Mendosa est natura, alioqui recta: velut si
Egregio inspersos reprendas corpore næuos: F
Sineque auaritiam, neque sordeis, ac mala lustra
Obiiciet verè quisquam mihi: purus, & insons
(Vt me collaudem) si viuo, & carus amicis:
Causa fuit pater his: qui macro pauper agello
Noluit in Flaui ludum me mittere: magni
Quò pueri magnis è centurionibus orti.

A *Læuo suspensi loculos, tabulamq; lacerto,*
Ibant octonis referentes idibus æra.
Sed puerum est ausus Romam portare, docendum
Arteis, quas doceat quiuis eques, atque senator
Semet prognatos: vestem, seruosque sequenteis
In magno vt populo si quis vidisset, auita
Ex re præberi sumtus mihi crederet illos.
Ipse mihi custos incorruptissimus omneis
Circum doctores aderat: quid multa? pudicum,
Qui primus virtutis honos, seruauit ab omni
B *Non solùm facto, verum opprobrio quòque turpi:*
Nec timuit, sibi ne vitio quis verteret, olim
Si præco paruas, aut, vt fuit ipse, coàctor
Mercedes sequerer. neque ego essem quèstus. ob hoc nunc
Laus illi debetur, & à me gratia maior.
Nil me pœniteat sanum patris huius: eóque
Non, vt magna dolo factum negat esse suo pars,
Quòd non ingenuos habeat, clarósque parenteis:
Sic me defendã. longè mea discrepat istis
C *Et vox, & ratio. nam, si natura iuberet*
A certis annis æuum remeare peractum:
Atque alios legere ad fastum quoscunq; parenteis:
Optaret sibi quisque: meis contentus, honestos
Fascibus, & sellis, nollem mihi sumere, demens
Iudicio vulgi, sanus fortasse tuo: quòd
Nollem onus, haud vmquam solitus, portare molestum.
Nam mihi continuò maior quærenda foret res: D
Atque salutandi plures: ducendus & vnus,
Et comes alter: vti ne solus, rúsve, peregré-
Ve exirem: plures calones, atque caballi
Pascendi: ducenda petorrita. nunc mihi curto
Ire licet mulo, vel, si libet, vsque Tarentum:
Mantica cui lumbos onere vlceret, atq; eques armos.
Obiiciet nemo sordeis mihi, quas tibi Tulli,
Cùm Tiburte via prætorem quinque sequuntur E
Te pueri lasanum portãtes, œnophorúmque.
Hoc ego commodius, quàm tu præclare senator,
Multis atque aliis viuo. quacunque libido est,
Incedo solus: percunctor quanti olus, ac far:
Fallacem Circum, vespertinumque pererro
Sæpe forum: assisto diuinis: inde domum me
Ad porri, & ciceris refero, lachanique catinum. F
Cena ministratur pueris tribus: & lapis albus
Pocula cum cyatho duo sustinet: astat echinus
Vilis, cum patera guttus, Campana supellex.
Deinde eo dormitum, non sollicitus, mihi quòd cras
Surgendum sit manè: obeundus Marsya, qui se
Vultum ferre negat Nouiorum posse minoris.

Ad

A *Ad quartam iaceo: post hanc vagor, aut ego lecto,*
Aut scripto, quod me tacitum iuuet. vngor oliuo,
Non, quo fraudatis immundus Natta lucernis.
Ast, vbi me fessum sol acrior ire lauatũ
Admonuit, fugio rabiosi tempora signi.
Pransus non auidè, quantum interpellet inani
Ventre diem durare, domesticus otior. hæc est
Vita solutorũ misera ambitione, grauiq;
His me consolor, victurus suauius, ac si
Quæstor auus, pater atq; meus, patruúsque fuissent.

B NON, QVIA MÆCENAS, &c.] huius loci hæc sententia est, non ideo Mæcenas, quòd omnium Lydorum, quicumque in Etruriam domicilium ac sedes transtulerunt, generosissimus es, nec, quòd maiores tui magnis legionibus imperauerunt, humilis & obscuri generis homines despicis, ac derides. Dionysius Halicarnas. lib. 1. ῥωμ. ἀρχαιολ. hæc de Etruscis scribit, Τυρρηνοὺς οἱ μὲν αὐτόχθονας Ἰταλίας ἀποφαίνουσιν, οἱ δ' ἐπήλυδας. καὶ τὴν ἐπωνυμίαν αὐτοῖς ταύτην οἱ μὲν αὐθιγενὲς τὸ ἔθνος ποιοῦντες ἀπὸ τῶν ἐρυμάτων, ἃ πρῶτοι τῶν τῇδε οἰκούντων κατεσκευάσαντο, τεθῆναι λέγουσι. τύρσεις γὰρ καὶ παρὰ Τυρρηνοῖς αἱ ἐντείχιοι, καὶ στεγαναὶ οἰκήσεις ὀνομάζονται, ὥσπερ παρ' Ἕλλησιν, &c. οἱ δὲ μετανάστας μυθολογοῦντες αὐτοὺς εἶναι, Τυρρηνὸν ἀποφαίνουσιν ἡγεμόνα τῆς ἀποικίας γενόμενον, ἀφ' ἑαυτοῦ θέσθαι τῷ ἔθνει τοὔνομα. τοῦτον δὲ Λυδὸν εἶναι τὸ γένος ἐκ τῆς πρότερον Μῃονίας καλουμένης, παλαιὸν δή τινα, μεταναστῆναι. id est, *Thyrrhenos alij indigenas Italiæ populos esse aiunt, alij aduenas: atque ij quidem, qui hanc gentem in Etruria natam faciunt, hoc nomen à propugnaculis, quæ primi mortalium, qui in his locis habitarunt, construxere, impositum esse dicunt. turses enim, seu turres, etiam* C *apud Tyrrhenos domicilia muris iuncta, solida, ac valida nominantur, quemadmodum & apud Græcos. Ab euentu porrò nomen impositum esse volunt, &c. Qui autem eos aduenas esse fabulantur, Tyrrhenum aiunt, qui coloniæ dux fuerit, à seipso genti nomen imposuisse. Hunc autem genere Lydum fuisse, antiquum quendam, atque ab ea, quæ antea Meonia appellabatur, in hæc loca commigrasse.* Hæc, & longè plura Dionysius de Etruscis, seu Tyrrhenis, tradit lib. 1. quæ legat apud illum, qui his paucis nondum expletus erit: videat & apud Herodotum nonnulla non iniucunda lib. 1. quæ tamen Dionysius profert in eodem, vnde illa depromsi, loco. Ex hac opinione illud Virgilij est lib. 2. *Ad terram Hesperiam venies, vbi Lydius arua Inter opima virûm leni fluit agmine Tibris.* Mæcenatem autem ab Etruriæ regibus ac principibus esse prognatum, cùm Horatius multis locis prædicet, vt Od. 1. lib. 1. & D Od. 29. lib. 3. tum & Propertius ipse testimonio est lib. 3. vt annotauimus suprà ad Od. 29. lib. 3.

LYDORVM QVICQVID.] id est, quantum Lydorum incoluit, &c. quod eiusmodi est, vt si dixisset, *quicumque* seu *quoicumque* Lydi incoluerunt fineis Etruscos, &c. sic loquitur suprà Od. 5. epod. *At ô, deorum quicquid in cælo regit Terras.* simile est illud Catullianum, *O quantum est hominum venustiorum.* & Terent. Heautont. *At te omnes Dij, Deaq́, quidem, quantum est, Syre, Cum istoc inuento, cumq́, incepto perduint.*

OLIM QVI MAGN. LEG. IMP.] hæc è Lucretio sumta sunt lib. 3. *Inde alij multi reges, rerumq́, potentes Occidêrunt, magnis qui gentibus imperitarunt. Imperitarint* autem excudi iussi, secutus aliquot libros manu scr. quamquã cod. Iann. Tornes. & Vatic. habent *imperitarent.*

NASO SVSPEND. ADVN.] derides. saty. 8. lib. 2. *Balatro suspendens omnia naso.* Græci dicunt μυκτηρίζειν.

IGNOTOS] ignobileis, obscuros, ἀσήμους. vt infrà ead. sat. *Non minus ignotos generosis.*

LIBERTINO PATRE NAT.] item infrà, E *Nunc ad me redeo libertino patre natum.* & epist. ad libr. *Me libertino natum patre.*

CVM REFERRE NEGAS] sic habent libri omnes antiqui. hoc eò dico, ne quis supponat, *neges.*

DVM INGENVVS] ingenuus erat Horatius, si ingenuus est is, cuius pater seruitutem non seruiuit. Nam antiquo iure ciuili libertini à libertis differebant, cùm liberti sint serui manumissi: libertini autem libertorum filij. quam distinctionem imperatores sustulerunt.

TVLLI] Seruij Tullij regis sexti, ex captiua nati.

AMPLIS ET HON.] quidam libri veteres habent *multis & hon.*

CONTRA LÆVINVM VALERI G.] id est, Contrà Læuinum P. Valerij Læuini Poplicolæ, à quo Tarquinius exactus est, filium, persuades tibi verè, & exploratum habes, hominem contemtissimum fuisse.

VALERI GENVS] Valerij filium. vt Tibull. lib. 4. ad Mess. de Circe, *Quamuis illa foret Solis genus.* & Propert. lib. 2. *Qualis & Ischomache Lapitha genus heroine.* & Horat. Oda 14. lib. 2. *& Danai genus Infame.* Quidam doctiss. viri, eum, qui F primus in hac nobilissima familia, Læuinus dictus est, hoc cognomentum à sinistro atque improbo animo, malisque motibus inuenisse suspicantur: quod mihi quoque fit verisimile: sed tamen per Valerij genus, auctorem huius generis nego intelligi debere: quod illi existimare videntur.

VNDE] à quo, ὑφ' οὗ. sic Terent. Adelph. *domi habuit, vnde disceret.*

REGNO PVLS. FVIT.] quidam libri veteres habent *pulsus fugit.* ego receptam scripturam retineo.

VNICVS ASS. NON VMQVAM, &c.] id est, numquam pluris æstimatum esse vno asse.

 verbum

A verbum *hoc* autem in mancipiis, & rebus mancipi, venalibus denique propriè locum habet, vt obscurè significare videatur Horat. hunc Læuinũ quantumuis nobilem, propterea quòd iners, & ignauus fuerit, seruo nihilo meliorem fuisse. M. Tullius ad Attic. lib. 12. *De Drusi hortis, quanti licuisse tu scribis; id ego quoque audieram.*

Notante iudice, q.] amplificatio est, hic Læuinus etiam à populo, qui nobilitatem pluris facere solet, quàm bonos mores, & virtutem, tamen contemptus, ac præteritus est: neque vllum honorem, præter quæsturã, potuit obtinere, propter inertiam, & cetera animi vitia.

Qui stultus hon. sæ. d.] si populus (inquit) qui sæpe honores defert ad indignos, & famam sequitur, & splendorem generis potius, quàm veritatem, ac virtutem, Læuinũ hominem nobilissimũ propterea, quòd à maioribus suis degenerauerat, cõtempsit, ac pro nihilo putauit, quid nos oportet facere, multum à populo studus, & iudicus discrepanteis, ac dissidenteis?

Indignis] epist. 16. lib. 1. *vt si Detulerit fasceis indigno, detrahet idem.*

B Et famæ servit ineptus:] & famæ seruit, in eoque ineptus est: vel in eo ineptus est, quòd famæ, & rumori seruit. notauimus alibi hoc loquendi genus.

Stupet in titulis] admiratur titulos, & generis antiquitatem. suprà saty. 4. *stupet Albius ære.*

Et imaginibus] statuis, generis antiquitatis indicibus ac testibus. Oda 8. epod. *funus atque imagines Ducant triumphales tuum.*

A vulgo longè, lateque,] omnes fere libri manuscr. habent, *longè longeq; remotos.*

Namque esto: populus, &c.] redit ad illud superius de populi leuitate, atque errore, qui plerumque nobilitatem pluris facit, quàm integritatem, grauitatem, constantiã, ceterasque virtutes. Esto, inquit, demus, populum Læuino homini nobilissimo potius, quàm Decio nouo, & ignobili honores mandaturum: &, si ego, cùm ingenuo patre natus non essem, me ad petendos honores contulissem, dubium non esse, quin me censor à petendo summoueat, vt indignum magistratu: veruntamen æque ignobiles, vt nobilis-
C simi homines, honoris studio ducuntur.

Decio.] P. Decio Muri, qui primus è Deciis consul fuit, vt testatur M. Tull. lib. 1. de diuinat. iccircò nouus ab Horat. appellatur.

Mandare] *mandare honorem, mandare magistratum,* vsitatum genus loquendi bonis auctoribus. Admonet me hic locus, vt emendem locum Cicer. in procemio orationis pro lege Manil. qui ita vulgò legitur. *Nunc cùm & auctoritatis in me tantùm sit, quantùm vos honoribus mandandum esse voluistis, & ad agendum facult. &c.* ego *honoris* legendum censeo.

Novo] noui sunt, quorum maiores ornati nõ fuerunt populi honoribus.

Moveret] moueret ordine, notaret, iure suffragij priuaret, in ærarios referret.

Appius] M. Tull. epist. ad App. lib. 3. *Vale, & in censura, si iam es censor, (vt spero) multum de proauo cogitate tuo.* D

Vel meritò, quoniam] atquoid meritò (inquit) quia mea sorte contentus nõ fuissem, aut quia maiora, quàm mei generis, ac loci ratio ferat, cõcupiuissem: aut quia prætexta, lato clauo, calceis lunatis, & ceteris insignibus honoris & senatorij ordinis ornatus incessissem. Erasmus putat natum prouerbiũ ab asino Cumano, qui leonina pelle sumpta, leonem simulasset.

Sed fulgente trahit] id est, sed æquè cupidi gloriæ & triumphi sunt homines noui, & ignobiles, vt nobiles, curru gloriæ trahit vel propter triumphantium currus, vt sup. Od. 9. epod. *Io triumphe, tu moraris aureos currus, & intactas boues.* & ideò *fulgente,* accipiendum, pro aureo, seu aurato, & quod auro renidet, vel per currum significatur gloriæ altitudo, & præstantia. Lucret. lib. 6. in princip. *Quandoquidem semel insignem conscendere currũ Ventosum spes Hortata est,* & aliàs, *Vincendi spes, &c.* Horat. epist. ad August. lib. 1. *Quem tulit ad scenam ventoso gloria curru, &c. constrictos* autem dixit venustè, significans, gloriæ cupidos quasi vinctos in curru triumphali portari. Atque ita prior explicatio erit posteriori anteponenda. E

Quo tibi Tulli] hunc Tullium Iul. Cæsar rerum potitus, quòd Pompeianas parteis secutus esset, è senatu mouit, cùm præsertim obscuro, & humili loco natus esset. Interfecto autem Cæsare, fuerat restitutus, atque iterum se ad petendos magistratus coueulerat. Hoc igitur dicit, quò tibi profuit sumere vestem senatoriam tibi à Cæsare ademptam, & obtinere tribunatum? in eundem inuehitur infrà, *Obiiciet nemo sordes mihi, quas tibi Tulli.*

Clavum] Latum clauum, de quo mox dicemus. erat enim senator.

Fieríque tribuno] sic edendum curaui, codicum aliquot manu scr. auctoritatem secutus: quam scripturam agnoscit. Porphyr.

Nam, vt quisque] sententia hæc est. nam statim, vt quis nigris calceis lunatis, & senatorio vestitu vti cœpit nouus, & obscurus homo, & eo ipso insanus, quòd obscuro loco natus, & nouus insignia senatoria sibi sumat, atque arroget: audit hos populi sermones. *Quis homo hic est?* F *&c.* calcei autem senatorij vsque ad medium crus producebantur. iccircò dixit, *mediũ impedit crus.* Noui homines autem adepti magistratũ, eo ipso fiebant senatores.

Et latum demis. pect. clav.] id est, tunicam longam atque ad talos demissam latis clauis ornatam induit. clauus (inquit Sosipater Carisius) impurpurata, & inclauata vestis, id est, [illegible]. Erant autem hi claui ornamenta quædã purpurea clauorum speciem præbentia, tunicis attexta, seu fortasse assuta: à quibus latus clauus dictus, id est, tunica lati claui: quod erat insigne maiorum magistratuum, vt ædilium maiorum, prætorum, consulum, denique senatorum. Plin. lib. 33. *Annuli distinxere alterum ordinem à plebe, vt semel cœperunt esse celebres,*

A *bus, sicut tunica ab annulis senatũ tantùm.* Sueton. in Vespas. *sumpta toga virili, latum clauũ, quamquã fratre adepto, diu auersatus est: nec, vt tandem appeteret, compelli, nisi a matre potuit.* Idem in C. Claud. *Latum clauum, quamuis initio affirmasset nõ lecturum senatorem, nisi ciuis Rom. abnepotem, etiã libertini filio tribuit, &c.* Idem in Tiber. *senatori latum clauum ademit, &c.* Idem in Oct. *liberis senatorũ, quò celerius reip. assuescerent, protinus a virili toga latum clauum induere, & curiæ interesse permisit.* erat & angustus clauus, id est, tunica angusti claui, qua vtebantur equites. Suet. in Octau. *vsus est togis neque restrictis, neque fusis: clauo nec lato, nec angusto.* Paterc. de Mæcen. *non minus Agrippa Cæsari carus: sed minus honoratus, quippe vixit angusto clauo pæne contentus.* à lato, & angusto clauo laticlauij, & angusticlauij nomina ducta sunt. Suet. in Nerone, *Ac sæpe in eiusmodi rixis oculorum, & vitæ periculum adiit, a quodam laticlauio, cuius vxorem attrectauerat, propè ad necem cæsus.* Idem in Othone, *Interfuit huic bello pater meus Suetonius Lenis tertiæ decimæ legionis tribunus angusticlauius.* Itaque in Vita C. Suet. Tranquilli in princip. sic legendũ,
B *C. Suetonius Tranquillus, patre habuit Suetonium, cognomento Lenem, tertiæ decimæ legionis tribunum, & angusticlauium, &c.* Neque verò videtur mihi prætermittendũ, quod scribit Pomp. Festus, tunicam palmatam à latitudine clauorum esse dictam, *quæ nunc* (inquit ille) *a genere picturæ appellatur.* quibus verbis satis significat, clauos illos in tunicis acu fuisse depictos. Idem alibi clauata vestimenta quędam ait esse appellata clauis intertexta. Varro lib. 8. de ling. Latina, *Nam si quis tunicam in vsu ita consuit, vt altera plagula sit angustus clauus, altera latus: vtraque pars in suo genere caret analogia.*

Avdit continvò] sic suprà Od. 25. lib. 1. *audis minus & minus iam: Me tuo longas pereunte noctes, &c.*

Qvis homo hic est: qvo p. n.] sic reperi scriptum in decem veteribus cod. vno Vat. Raïnutij Card. Iann. Faër. Torn. Russard. Cleric. Nicot. 2. meo.

Vt si qvi ægrotet, qvo m.] vt si quis (inquit) eo morbo laboret, quo Barrus, homo immodicè formæ studio deditus, & nimis ac-
C curatè comtus, & cultus, vt pote libidinosus, & mulierosus, & adulter: quacumque incedat, curam afferat puellis, de singulis eius corporis partibus quærendi: sic, qui se profitetur idoneum esse ad Remp. administrandam, omneis homines impellit, vt quærant, quo sit loco natus. morbi igitur nomine morbum animi intelligere nos oportet, quomodo & Catullus vsurpat in Egnatium, ob dentium candorem, vsquequaque renidentem. *Quodcumque agit, renidet* (inquit Catul.) *hunc habet morbum Neque elegantem, vt arbitror, neque vrbanum.* Idem alibi, amorem, tæterrimum morbum nominat, vt suprà admonuimus. Sic Plato in Sophista *δειλίαν, καὶ ἀδικίαν νόσον*, id est, morbum appellat. sic & M. Tullius Verris studium immoderatum in signis, & vasis antiquis comparandis, morbum vocat. Verr. 3. & 6. sic Horatius suprà Oda 25. lib. 1. per *morbum* eunuchorum, D & cohortis Cleopatræ, morbum animi significat, nempe impudicitiam, & mollitiem muliebrem. & suprà saty. superiore, *Campanum morbũ* eodem sensu nominauit. & infrà saty. 3. lib. 2. *pœnas insignia morbi.* ibidem. *Et morbi miror purgatum te illius.* Aiunt quidam hunc Barrum impudicum & mollem fuisse: alij adulteriis nobilem, & Æmiliam virginem Vestalem corrupisse, eoque crimine damnatum esse.

Vt cvpiat form.] sic habent omnes fere libri, quos vidi, manu scr. aliquanto melius, nisi fallor, quàm vulgati, *Et cupiat.* Est autem hic ordo, vt si qui, id est, si quis ægrotet eo morbo, quo morbo Barrus ægrotat, seu ægrotabat, nempe, vt cupiat haberi formosus, &c. Potest tamen vulgata lectio ferri.

Syri, Damæ] Syri, Damæ dictum est *ἀσυνδέτως.* sunt enim nomina duo. seruilia, id est, minimè Romana: *vt* & Dionysius. Tune igitur (inquit Horat. aut ciuis aliquis alius Rom.) e seruo quopiam natus, audes ciues Rom. damnatos vel de saxo Tarpeio deiicere, vel carnifici tradere securi feriendos? quod erat in tribunorum plebis E potestate situm. quamquam hoc iuris non moderati, neque populares tribuni pl. sed turbulentiores, & violentiores vsurpabant.

Deiicere. e saxo] Tarpeio: *ἐκ πέτρας τῆς Ταρπηΐας κατακρημνίζειν.* hoc igitur significat, audes tribunatu suo gi?

Et tradere cadmo] Cadmum lictorem quendam hoc nomine fuisse volunt. quamquam nonnulli *catmo* legi malunt. catomo autem, id est, catenæ. alij *camo.*

At Novivs Collega] respondet ignobilis ille, & libertinus, & tamen magistratu fungens, hoc modo. At collegã habeo gradu me inferiorẽ. Est enim libertus, cùm ego sim libertinus.

Namqve est ille, pater q. e. m.] sic mihi videntur hęc accipienda, vt sint etiã ignobilis illius & libertini, magistratum gerentis verba non Horatij: quamuis reclamet Porph.

Hoc tibi Pavllvs, et Messalla] hoc nomine (respondet Horat. aut alius ciuis Ro. aut populus) nempe quòd collega tuo superior sis vno gradu, & condicione, tibi videris summo loco natus.

F At hic si pl. d.] verùm quãuis hic Nouius sit libertinus, & deteriore loco natus, quàm tu: vno tamen te vincit, quòd voce admodum valeat. hoc saltem nos retinet, ac delectat: hoc nos solatur. intellige, hæc quoque dicta ciue, aut populo Rom. Hoc loco autem Horatius vrbane & populum Rom. irridet, qui talibus hominibus magistratus mandet, & ambitiosos, ac magistratus ipsos, qui sola vociferandi facultate freti dignos se honoribus populi esse putent.

Magna sonab. Corn. q. v.] id est, vocem edet, quæ plaustrorum strepitum: cornuũ, & tubarum cantum vincat. clamore, & profusa dicendi facultate, & linguæ volubilitate te vincet. sonabit, sonitus edet. nomen *magna* vel cum voce *cornua* coniungere licet, vel cum verbo *sonabit.*

A *nabit.* Nam & M. Tull. ita loquitur multis locis. vt pro Arch. poëta. *vt etiam Corduba natis poëtis pingue quiddam sonantibus, atque peregrinũ, tamen aureis suas dederet.* Idem in Bruto. *Cotta, quia se valdè dilatandis litteris à similitudine Græcæ locutionis abstraxerat, sonabásque contrarium Catulo subagreste quiddam, planéque subrusticum, alia quadam quasi inculta, & siluestri via ad eandem laudem peruenerat.*

SALTEM TENET HOC NOS.] id est, saltem hæc vocis magnitudo, & profusa loquacitas, & laterum firmitas, nos retinet, nosque solatur, seu à nobis impetrat vt eius ignobilitatem atque humilitatem feramus.

NVNC AD ME REDEO, &c.] ex his verbis intelligere licet, ne superiora quidem illa, *hoc tibi Paullus, & Messalla videris, &c.* esse Horatij verba, sed ciuis alicuius alius, seu populi ipsius, Romani. Nam quòd ad illa attinet. *Namque est ille, pater quod erat meus, &c.* multo minus Horatij esse putanda sunt.

RODVNT] carpunt, clanculum insectantur, mordent clanculum, vt loquitur Terent. Eunu.
B sup. sat. 4. *absentem qui rodit amicũ.* epist. 18. lib. 1. *Dente Theonino cum circumroditur.* Cicer. orat. pro Corn. Balbo. *more hominum inuident: in conuiuiis rodunt.*

NVNC QVIA MÆCEN. T. S.] duobus temporibus, & duabus de causis se clanculũ morderi ostendit, nunc quidem quòd cum Mæcenate viuat, olim autem, quia tribunus militum fuerit, Bruto imperatore.

DISSIMILE HOC ILLI EST] id est, non est idem olim tribunum militum fuisse, atque hodie cum Mæcenate viuere.

QVIA NON, VT FORSIT, &c.] quia (inquit Horat.) non vt fortasse quiuis mihi posſit iure tribunatum, seu quemuis alium honorem inuidere, ita mihi tuam amicitiam iure inuideat. honos enim nonnumquam sorte fortuna mandatur etiam indignis: amicitia autem tua neque indignis, neque casu contingere solet, cùm delectũ amicorum adhibeas, neque quemquam in amicitiam tuam recipias, nisi perspectum, spectatum, & cognitum. Sciunt autem, qui legerunt Aristotelem lib. 2. rhetor. inuidiam locum habere in
C rebus alterius secundis, & fortuitis, non in iis, quæ sunt animi viribus, & virtute partæ. sed silentio prætereundum non videtur, Priscianum lib. 15. ita hunc locum legere, vt excudendum curanimus. *quia non vt forsit honorem.* forsit autem idem valet, quod fortasſis: eaque voce vsus est sup. Od. 28. lib. 1. & Virg. lib. 2. Æn. *Forsit vota facit, cumulatq; altaria donis.* atque ita reperi scriptum in cod. antiquis, Vatic. Iann. Faër. Torn. Clericano, Niconiano, ceteris omnibus.

CAVTVM DIGNOS ASSVM.] in amicis deligendis prudentem, consideratũ, ac diligentẽ: amicos non ambitione, aut alicuius rogatu recipientem: sed tua sponte, tuoque iudicio adoptantem: videlicet qui tibi visi sint amicitia tua digni.

FELICEM DICERE N. H.] non posſum me hoc nomine felicem prædicare, quòd te amicum nactus sim. nulla etenim me tibi fortuna obtulit; sed certo iudicio, & consilio me asciuisti. tuo igitur consilio, id est, τῇ σῇ προαιρέσει effectum est, vt tibi sim amicus, nõ mea εὐτυχίᾳ, id est, felicitate. D

HOC CASV] hoc euentu, vel hac sorte. sors enim est effectus fortunæ, vt suprà annotauimus, etiam si aliud scribat Nonius. significat tamen interdum cuiusque viuendi genus, siue fortuitò oblatum, siue consultò susceptum.

SORTITVS] subintellige, sim, vt sæpe aliàs. Sortiri autem est λαγχάνειν, nancisci, consequi.

NVLLA ETENIM MIHI TE F.] perspicuè ostendit, se in amicitiam Mæcenatis receptũ esse non alterius commendatione, non gratia, nõ fortuitò: sed illius consilio, ac iudicio; suaque ipsius virtute. *fors* autem legendum, atque ita habẽt omnes libri manuscr. non vt vulg. *fors.*

SINGVLTIM PAVCA LOCVTVS] sic suprà sat. 4. dicebat se animi pusilli natum esse, raro & perpauca loquentem. *singultim loqui* est sermone interrupto, & veluti voce identidem compressa loqui: quod vsuuenire solet verecundis, & timidis natura. talem autem locutionem ἰσχνοφωνίαν vocant Græci, παρὰ τὸ ἴσχειν τὴν φωνὴν, non ἰσχνοφωνίαν, quæ est vocis (vt ita dicam) gracilitas, & ἰσχόφωνοι, qui ita loquuntur, id est, qui loquendo hæsitant, E à Græcis appellantur, non ἰσχνόφωνοι, quemadmodum corruptè, ac mendosè habent libri problematũ Aristotelis τμήματι ια. περὶ φωνῆς, quod quidem declarat ipse Aristoteles problemate LV. his verbis, οἱ δὲ ἰσχόφωνοι φωνοῦσι μὲν, λέγειν δὲ οὐ δύνανται συνείρειν. quo loco tamen libri omnes vulgati habent ἰσχνόφωνοι.

INFANS PVDOR] infantem pudorem appellat, qui fandi facultatem eripit. ab effectu. pudor enim, & timor obsunt locuturo.

NON EGO CIRCVM ME SAT.] id est, non ego me meas villas, & meos fundos obire dico, equo Apulo insidentem: equo in Satureianis, id est, Tarentinis, aut Appulis pascuis nato, & pasto. Satureiam dictam esse Tarentum volũt quidam. Seruius ad illum locum, *hyali saturo fucata colore,* Georg. 4. notat, Satureium oppidum fuisse Tarento vicinũ. Porphyrio Satureianos agros in Appulia fuisse, illis temporibus nobileis, tradit: ex quo per equum Satureianum, Appulum significari.

QVI TVRPI SECER. HON. &c.] id est, qui honestũ hominẽ à turpi separas nõ generis splendore: sed vitæ innocentia, & animi integritate. F

SED VITA, ET PECTORE PVRO.] sed vita integra, ac pura: & animo casto, ac puro. infrà paucis post versibus *purus & insons.* sic epist. 2. lib. 1. *nunc adhibe puro Pectore verba puer.* idem Od. 22. lib. 1. *Integer vitæ, scelerisq; purus.*

ALIOQVI RECTA] paucis vitiis, iisque mediocribus exceptis, recta.

NEC MALA LVSTRA] flagitiosas, & nefarias libidines. lustra hoc loco idem, quod ganea, fornices. *mala lustra* dixit, propterea quòd sunt quædam legibus ciuilibus concesſæ, & ferendæ voluptates: vt suprà sat. 4. *Ne sequerer mœchas, concessa cùm Venere vti Posſem.* nomine lustrorum

vtitur

A vtitur & M. Tull. vt in orat. pro M. Cœlio. *Nulla luxuries reperietur, nulli sumtus, nullum æs alienum, nulla conuiuiorum, ac lustrorũ libido.* & in orat. post reditum in senatu. *cur in lustris, & helluationibus, huius calamistrati saltatoris tam eximia virtus tamdiu cessauit?* & pro Sextio de Gabinio. *hominem emersum subito ex diuturnis tenebris lustrorũ, ac stuprorum, vino, ganeis, lenociniis, adulteriisq́; confectũ.* & epist. ad Cass. lib. 12. *Quæ autem in lustris, & vino commentatio potuit esse?* & Lucret. lib. 4. *Desidiose agere ætatem, lustrisq́; perire.* & Plautus Bacchid. *atq; id pollicetur se daturũ aurum mihi, Quod dem scortis, quodq́; in lustris comedim, & congræcem pater.* Idem in Asinar. in extrem. *cano capite te cuculum vxor ex lustris rapit.* Idem Curculione. de lenonibus. *hi male suadendo, & lustris lacerant homines.* ex quo apud eundem verbum *lustrari.* in Pseud. *nam qui liberos esse illico Se arbitrantur, ex conspectu heri sui si se abdiderint, luxuriantur, lustrantur, comedunt.* Sed mihi reticendum esse nõ puto me reperisse in vno & altero codice manuscripto *mala lucra*, quam lectionem tamen non valdè probo. quanquam hæc recepta, vt ne quid

B dissimulem, me sub offendit in eo, quòd scriptum est *ac mala*, non *nec mala*. videtur enim ita loqui debuisse Horat. *Si neque auaritiam, neque sordeis, nec mala lustra, &c.* nam mala lustra longe aliud sunt, quàm sordes, & pæne inter se contraria videntur esse. At si legamus *mala lucra*, vt est in nõnullis libris, *ac* non *nec* conuenire videntur, quia mala lucra cum sordibus ferè consentiunt, & conspirant.

Si vivo, et car. am.] coniunge hæc cum superioribus, hoc modo: si viuo purus, & insons, & carus amicis, &c. libri plerique manuscr. habent, *si & viuo carus amicis.* quæ scriptura magis Horatiana est, quamuis sit duriuscula.

Cavsa fvit pater his] quòd non sit auarus, non sordidus, non turpibus, & fœdis libidinibus inquinatus, non impudicus: patri acceptum refert, qui se optimè educandum, & instituendum curauerit.

Flavi] hic docebat artem numerandi, ac ratiocinãdi. vox autem *magni* cohærere debet cum nomine *pueri.* magni pueri autem, id est, magnis, & claris patribus nati. Significat Horatius, aliis

C patribus non id esse curæ, vt filij sui bonis & honestis, & liberalibus artibus erudiantur, sed vt quæstuosis, & sordidis.

Lævo svspensi loc.] hic versus repetitus est in epist. 1. lib. 1. tabulam autem accipe, vt ita dicam, ratiocinatoriam, & in qua ratiocinari, & numerare, & similia discunt. Iuuenal. sat. 9. *ponatur calculus: adsint Cum tabula pueri.*

Ibant octonis ref.] omnes ferè hæc verba accipiunt de mercede, quæ daretur Flauio numerandi magistro: ego autem putabam intelligenda de pecunia anteà collocata, & in fœnore occupata, nunc exacta. caput enim, aut certè vsuræ idibus exigebantur, pecunia Kalendis ponebatur, vt diximus suprà ad Od. 2. epod. in extr. Itaque hæc verba *referentes æra*, sic explicabam: referentes à debitoribus vsuras idibus. Iam octonis idibus dixit, quia iduum dies sunt octo.

D Docendvm artes, qvas] quid Romæ didicerit, ostendit his versibus epist. ad Loll. lib. 2. *Romæ nutriri mihi contigit, atque doceri, Iratus Graiis quantum nocuisset Achilles.*

Semet prognatos] semet natos. aut propriè pronepotes suos à se prognatos. hæc enim vis est huius nominis. M. Tull. Tusc. lib. 3. *Qualis enim tibi ille videtur Tantalo prognatus, Pelope natus, qui quondam à socero OEnomao rege Hippodamiam raptis nactus nuptiis?* Nam de Thyesta loquitur.

Vestem, servósqve s.] adeò (inquit) vt si quis vestitum, & comitatum meum in turba videret, existimaret sumtus illos mihi ex re auita suppeditari. sed nónne fieri poterat, vt ex patrimonio auito sumtus illi Horatio suppeditarentur, quamuis eius auus libertus fuisset? poterat. sed credibilius est patrem Horatij nihil, aut pauca à patre accepisse, omniaque, quæ haberet, quæsiuisse. ordo horum verborum hic est, quem alij turbant: adeò, vt si quis magno in populo vestem, & seruos sequenteis vidisset, &c.

E Præberi] suppeditari, χορηγεῖσθαι, vt suprà annotauimus.

Ipse mihi cvstos] sic M. Tull. de Cœlio in Cœliana, *Nam quoad ætas M. Cœlij dare potuit isti suspicioni locum, fuit primum ipsius pudore, deinde etiam patris diligentia, disciplinaq́; munita.*

Incorrvptissimvs] hoc dicit, quia interdum puerorum custodes & ductores, à pudicitiæ puerilis insidiatoribus & oppugnatorib. corrumpi solent: quod in patrem cadere non potest. est enim pudicitiæ liberorum suorum custos integerrimus, & sanctissimus.

Qvid mvlta?] vtuntur auctores hoc interrogandi genere, cùm properant ad euentum rei, & cùm multis singillatim enumeratis, & cõmemoratis significant longum esse cetera omnia persequi: vt M. Tull. lib. 1. ad Atticum *si vnquam mihi εὐχερίαμ suppeditauerunt, illo tepore. Quid multa? clamores (etenim hæc erat ὑπόθεσις, &c.) tanti fuerunt, vt ego eo breuior sim, quod eos vsque istinc exauditos putem.* Idem accus. lib. 4. *Omnibus curat rebus instructum, & paratum vt sit conuiuium.*

F *Quid multa? Restia, &c.* Idem de orat. ad Qu. Frat. lib. 1. *Quid multa? nemo in illo iudicio pedem supplosit, credo, ne Stoicus renunciaretur.* Idem epist. ad Pap. Pætum. lib. 9. *Quid multa? non mehercule tam perscribere possum, quam mihi gratum feceris, si otiosum Fabium reddideris.* Iterum Horat. satyr. 5. lib. 2. *Quid multa? neque ille Sepositi ciceris, neque longæ inuidit auenæ.*

Pvdicvm] ab aliena libidine intactum, atque integrum, vt annotatũ est epist. ad Quinct. lib. 1.

Servavit] quidam libri veteres habent, *seruabat*, quos non sequor.

Non solùm facto, verùm] ita me pudicum seruauit, vt non solùm vllam turpitudinem ab altero illatam perpessus sim: sed ne verbum quidem contumeliosum, aut maledictũ audierim. quod posuit vt mirum & pæne *aduviam*, & incredibile quiddã. Nam difficillimum est maledictum

A dictum vitare vbi ætas, & formæ maturitas suspicioni dant locum.

OLIM] aliquando, ποτε, vt sæpe aliàs. & Virgil. Æneid. 5. *quod tumidis summersum fluctibus olim Tunditur.*

SI PRÆCO] præconis munus quale fuerit, notatum est infra ad illum locum, *Præconem tenui censu.* epist. 7. lib. 1. ad Mæcenatem a.

COACTOR] coactores dicebantur publicanorum ministri, qui vectigalia minutatim exigebant, operamque suam in ea re publicanis locabant. appellabantur eodem nomine etiam argentariorum ministri, qui in auctionibus pretia rerũ venditarum exigebant.

NEQVE EGO ESSEM Q.] neque verò de patre meo questus essem, si præco, aut coactor fuissem, quæstumque ex iis artibus fecissem.

NIL ME POENITEAT SAN. P.] id est, quandiu sanus sim, nunquã mihi doleat, aut nunquam mihi parum beatus videar, quòd tali patre natus sim. nam verbum pœniter hanc interdum vim habet, vt apud M. Tull. in Cœliana. *id nunquam tam acerbè ferret M. Cœlius, vt eum pœniteat* B *non deformem esse natum.* Idem in diuinat. in Verr. *cuius consuetudinis, atque instituti patres nostros non pœnitebat.* Terent. Phorm. *nostri nosmet pœnitet*, id est, nobis nosmet displicemus. Iterum M. Tull. lib. 1. ad Attic. *a senatu quanti fiam minime me pœnitet*, id est, à senatu magni fio: *vel non paruι æstimor.* Liuius lib. 28. *Ea vestra merita, imperatorumq́; vestrorum erga nos fuerunt, vt nos cladium nostrarum non pœniteat.* Idem eod. lib. *pœnitebit te P. Corneli gloriæ tuæ, si hostem eum, qui tot funerum, tot cladiũ nobis causa fuit, tu consul Italia expuleris?*

EÓQVE NON VT M. N.] iccirco (inquit Hor.) non imitabor eos, qui obscuriore loco, parentibusque ignobilibus nati, solent ita se defendere, culpam suam non esse, quòd ingenuos, & claros parentes non habeant.

NAM SI NATVRA IVB. &c.] nam si liceret aliis hominibus à certis annis repuerascere, atque ætatem anteactam iterare, aliosque parenteis quoslibet ad ostentationem, & gloriam optare, nemo est, qui non sit alios optaturus: ego autẽ meis parentibus contentus, alios populi honoribus ornatos, & claros nolim mihi sumere.

C HONESTOS FASCIBVS, ET SELLIS] prætorios, consulareis, ædilitios viros. honestos autem valet idem, quod honestatos, ornatos. placet autem mihi mirum in modum ea scriptura, quæ est in cod. Card. Rain. & tribus Vaticanis & aliquot aliis, *onustos.* vt significet Horatius, prætores & consules fascibus, & sellis & ceteris insignibus onerari potius, quàm honorari. natum autem mendum esse credibile est è duarum vocum similitudine, *honestus*, & *onustus*, seu, vt nonnulli scribunt, *honustus.* nam & Varro lib. 4. de lingua Latina scribit, honorem ab onere honesto dictũ esse: & honestum eò dictum quòd sit oneratus: & dicuntur magistratus geri, tanquam onera. postremò hanc lectionem confirmat paullo pòst ipse Horat. ibi, *quòd Nollem onus, haud vmquam solitus portare molestum.* Omnino hæc recepta lectio, tolerabilis quidem est, & reperitur in aliquot lib. D manuscriptis, probabilior tamen est altera, plurimque antiquorum librorum auctoritate confirmata: &, nisi fallor, plane recta & vera.

FASCIBVS] Quærit Plutarchus quæst. Rom. quare consulibus & prætoribus fasces olim præferrentur: & respondet vel propterea quòd significabant, magistratus iracundiam promptam & solutam esse non oportere: vel vt magistratus interea dum soluuntur fasces, spatium habeant considerandi sitne supplicio dignus is, cui irati sunt. mora enim iracundiæ iniecta, sæpe fecit vt magistratus sententiam mutarint. Quoniam autem vitia alia sunt sanabilia, alia insanabilia: fasces quidẽ ea castigant & corrigunt, quæ corrigi & sanari possunt: secures verò, ea, quæ sunt insanabilia, ac desperata, amputant atque excîdunt.

DEMENS IVD. VVLGI] quod nihil admiratur, nisi quod est in specie forensi positum.

SANVS TVO] sanus tuo iudicio, qui populareis honores non magni admodum æstimas. Nam Mæcenas nullos vmquam magistratus gessit, vixitque equestri dignitate & loco contentus. *demens, sanus*, antithesis.

NAM MIHI CONT.] nam, si splendidiore loco natus essem, maiores mihi continuò quærendæ facultates essent: sumtus faciendi maiores, &c. E

SALVTANDI PLVRES] fortasse suffragiorum, & ambitionis causa. vt epist. 6. lib. 1. *Mercemur seruum, qui dictet nomina, &c.*

PEREGRE EXIREM] tale illud. Od. 16. lib. 2. *neque purpura ve- Nale neque auro.* & ead. Oda *tibi tollit hinni-Tum apta quadrigis, &c.* sic Homer. ἰλιάδ. ξ. Ἠρὴς ὡς τρώεσσι ἀρηγέμεν εὐρύοπα Ζεὺς ὡς ἡρακλῆος, &c.

CALONES] qui sint calones, docet Festus: & notauimus ad illum locum epist. 14. lib. 1. *inuidet vsum Lignorum & pecoris tibi calo argutus.*

PETORRITA] vehicula Gallica, epist. ad Aug. *Esseda festinant, pilenta, petorrita, naues.*

CVRTO] curtato, cui cauda est decurtata.

MANTICA] mantica, peram significat, vt docet Porphir. interdum autem costis, seu lumbis equi, aut muli imponebatur, vt hîc & apud Lucil. *Mantica canteri costas grauitate premebat*: interdum humeris gestabatur, vt apud Catull. ad Varrum de Suffeno, *Sed non videmus manticæ, quod in tergo est.* F

TVLLI] iterum Tullio illi, quem paullo antè insectatus erat, grauius insultat.

TIBVRTE VIA] via, quæ Tibur ducit. à *Tibure Tiburs*, inquit Varro lib. 7. de lingua Latina.

PVERI LASANVM PORT. OEN.] ridiculè hæc duo coniunxit, lasanum, & œnophorum, vt hominis sordeis indicaret, ac declararet. neque frustra hęc vasa à pueris portari facit. nam hoc ipso significat, inelegantem & immundam eius familiam, sordidumque comitatum fuisse. Mercatores enim & ad quæstum attentiores homines, ne quid à coponibus & hospitibus sumere necesse haberent, & vt minore sumtu peregrinarentur, & iter facerent, vasa necessaria seruorum suorum

hume-

A humeris imponebant. Est autem lasanum vas ad onns ventris excipiendum, comparatum, & est vox Græca, qua vritur Nicarcbus lib. 2. epigr. *Ἢν εἴπω πίσσαν, δοκὸν ἤνεγκεν ἂν λάχανόν μοι, Εἴπω, δὸς, πεινῶν, τὸ δὲ φέρει λάσανον*, id est. si opum, sen liquorem poscam, docum, id est, trabem affert: si dicã esuriens, dato lachanum, id est, olus: statim affert lasanum. Alij quidam lasanum, dicunt fuisse ollæ podium: sed nibilo minus hoc loco vas significare fatentur, quo alnus exoneratur.

Hoc ego commod. &c.] ego bac re, & multis aliis rebus viuo commodius, quàm tu: hac re (inquam) quòd mihi licet ire vel vsque Tarentum, si libeat, vno mulo, cùm id prætori nõ liceat. omnia autem exempla & typis excusa, & manuscripta, quæ quidem viderim, hîc sunt mendosa, in quibus hæc inest scriptura. *Millibus atque aliis*: cùm legendum sit, *Multis atque aliis*. Quis enim vnquam ita locutus est *millia alia*, aut *millibus aliis*? nónne ita potius loquũtur omnes Latini scriptores, *mille alia*, & *mille aliis*? Adiutus sum autem ab vno codice manuscripto, in quo ita scriptum reperi non sine litura tamen, *Multibus atque aliis*.
B cuius codicis testimoniũ non eò produco, quòd ex ea scriptura de vera fecerim coniecturam (ego enim mulro antè, quàm in illum librum incidissem, ita, vt dico, hunc locum esse emendandum iudicaram) sed nequis religiosior me arrogantiæ, atque audaciæ insimulet, quasi libros vulgaros sine auctoritate veterum librorum pro meo iure corrigã. Sed sit ita: omnino aut ita hîc locus corrigendus est codicibus omnibus inuitis, aut dicendum, Horatium Latinè loquendi consuetudinem vel neglexisse, vel ignorasse.

Fallacem circum] cur fallacem? an propterea quòd in eo res furtiuæ vendebantur? vt vult Acro: an propter astrologos, & diuinatores, & interpretes somniorum, & id genus homines, qui in Circo Romano frequẽtes erant? quod magis probo. M. Tull. de diuinat. lib. 1. in extr. ex Pacuuio, *non vicanos haruspices, non de Circo astrologos: Non Isiacos cõiectores, non interpretes somnium*. Plautus Pœnulo. *Itaque replebo atritate, atrior multo vt fiet, Quàm Ægyptij aut qui cortinam ludis per circum ferunt*.

Vespertinumque pererro] *vespertinum forum* dixit, vt distingueret à matutino,
C quod erat freqnentius, & magis differtũ: vt epist. 6. lib. 1. *Gargilius, qui manè plagas, venabula, seruos Differtum transire forum, populúmque iubebat*. Sed putaui aliqnando legendũ *vespertinus*, id est, vesperi, vt epistol. ad Numicium. *Et vespertinus peto tectum*. & sat. 4. lib. 2. *Si vespertinus subitò te oppresserit hospes, &c.* Vtro autem modo legas, nihil refert. vide annot. ad illum locum Od. 16. epod. *Nec vespertinus circumgemit vrsus ouile*.

Assisto diuinis] id est rebus diuinis, sacrificiis priuatis, aut publicis: rei diuinæ. Virgil. Æneid. 8. *Exin se cuncti diuinis rebus, ad vrbem, Perfectis, referunt*. Tit. Liuius lib. 36. *res diuinas facere maioribus hostiis iusserunt*. M. Tull. Verr. de signis. *patera, qua mulieres ad res diuinas vterentur*. Immo dic potius *diuinis*, id est, diuinatoribus & D coniectoribus rerum futurarum, & interpretibus somniorum, qni in Circo versari solebant, vt suprà ostendimus. hanc enim explicationem magis probo. significat autem sibi licere, quod non licet iis, qui magistratum gerunt.

Ciceris] sat. 6. lib. 2. *neque illi Sepositi ciceris, neque longa inuidit auena*. Sed admonet me ciceris facta mentio, & nomen ipsum, vt locum illum, qui est in epist. 1. Ciceronis ad Atticum lib. 1. corruptissimum, in quo restituendo tot homines doctissimi elaborarunt, nos quoque ecquid possemus, tentauimus, ex sententia, seu coniectura Simeonis Bosij Lemonicis, planè, vt ego quidẽ sentio, diuina, sanem, atq; emendem. sic igitur legitur locus ille in libris veteribus. *qua tum erit absoluta sane facile, cum libenter municiteri concili acciderunt*. al. *num citeri concili acciderint*. vnde sic coniicit ille esse legendum, *qua cum erit absoluta, sane facile tum & libenter Thermum ciceri cusili acciderim*: vt sit hæc sententia, quæ via cùm erit absoluta, sane facile & libenter tum Thermum via Flaminia scilicet munita, ciceri cusili, id est, mihi Ciceroni creato consuli, consulem adiecerim. primùm alludit ad fabam cnsam, seu tnsam: deinde ad nomen Thermi, qnod apud Græcos lupinũ E significat, postremò ad prouerbium, in me cudetur faba. Hæc Bosius.

Lachanique catinum] Græco nomine vsus est: qnod non est ei nounm. lachanum autem olus significat. sed nõ dissimulabo, me hunc locum in omnibus codic. deprauatum restituisse, beneficio Rainutij Farnes. Card. in cuius libro sic est emendatus. Nam scriptura vulgata, est inepta, & absurda: *laganique catin*. quod nõ est mihi difficile peruincere. Solet Horatius cùm victum tenuem, minimeque sumtuosum significare vult, oleris nomen vsurpare. epist. 17. lib. 1. *Si pranderet olus patienter, regibus vti Nollet Aristippus*. epist. ad Torq. eod. lib. *Nec modica cenare times olus omne patella*. sat. 1. lib. 2. *discincti ludere, donec Decoqueretur olus*. saty. 6. eiusd. *O quando faba Pythagora cognata, simulq; Vncta satis pingui ponentur oluscula lardo?* sat. 2. eiusd. *Non ego, narrantem, temere edi luce profesta Quicquam, præter olus fumosæ cum pede pernæ*. sat. 7. eiusd. *si nusquam es forte vocatus Ad cenam, laudas securum olus*. sic Plantus Captiuis, *Æ. Terrestris cena. E. sus, terrestris bestia est. Æ. multis oleribus. E. curato ægrotos* F *domi*. Quòd autem quidam post Acronem nugantur hîc de lagano, non solùm turpiter errant, sed etiam ἀμαθίαν suam declarant. Nam omnino ita legendum, vt edendum curaui: neque laganũ habebatur in cibis parabilibus, & facilibus: cùm ex oleo, & farina, & melle, & pipere, & aliis nonnullis rebus conflaretur. Neqne me mouet Isidorus lib. 20. cap. 1. qui tradit laganum esse panem latum & tenuem, qui primùm in aqua, deinde in oleo frigitur. Nam si laganum panis est, videtur minus apte dixisse, *lagani catinum*: si frigitur, non est panis, neque cibus parabilis, neque cum cicere numerandus.

Pueris tribus] à pueris tribus. cuius locutionis sexcenta sunt exempla: ex quibus pau-

ca

A ca carpamus. Od. 6. lib. 1. *Scriberis Vario fortis*, &c.
Od. 35. eiusd. *examen Eois timendũ Partibus*. Od.
25. *Audit am moderere arboribus fidem*. saty. 10.
huius lib. *Illi, scripta quibus comœdia prisca viris
est*, &c. epist. 16. *Si quis bella tibi terra pugnata, ma-
riq́; Dicat*. de arte poët. *Noli to ad versus tibi factos
ducere plenũ Letitia*. sic Catull. ad seipsum. *Ama-
ta nobis, quantum amabitur nulla*. sic Græci. Xe-
noph. Cyri pæd. 5. ἐμοὶ παραχωρεῖν.

Lapis albvs] mensa ex albo marmore,
mensa Delphica: quæ rotunda erat, vt alibi di-
cemus.

Pocvla cvm cyatho dvo] cur pocu-
la duo? quia pocula semper pari numero in men-
sa delphica ponebantur: Verbi gratia, si tres con-
uiuæ, tria paria: id est sex pocula: si duo, duo paria:
si vnus, qui cenaret, vnum par, seu duo pocula, vt
hîc. cyathus autem adhibebatur ad aquæ & vini
temperationem. aquã enim ex vrna, seu futo, seu
echino, seu quo alio vase aquatio: vinum ex am-
phorâ, seu cratere cyatho hauriebant, & in scy-
phos, aut pocula infundebant.

Astat echin. vilis, cvm p. g.] lo-
B cus est obscurus cùm propter scripturæ varietatẽ,
tùm propter ignotationem vasorum Romano-
rum, quibus vtebantur in cenis, & conuiuiis. ori-
tur alia difficultas ex voce *echinus*: quæ, quid hoc
loco significet, non est facile explicare. alij igitur
libri habent: *astat echino Vilis cum patera guttus*: &
ita videtur legisse Porphir. alij, *astat echinus Vilis,
cum pat. gutt*. alij mutata interpunctione, *astat e-
chinus, Vilis cum patera guttus*: quarum lectionũ,
quæ sit optima, difficile, & periculosum est pro-
nuntiare. mihi quidem non liquet. secutus sum
autem eam scripturam, quam plures codices ve-
teres confirmant, eamq́ue sic explico. astat mibi
cenanti echinus non magni pretij, nempe fictilis,
seu æneus, & guttus & patera. quòd si cui magis
placeat altera scriptura, *astat echino*, &c. eius hanc
sententiam esse puto: vilis guttus, & patera astant
echino, id est, prope echinum locati sunt. Iam
echinum alij vas fictile: alij æneum fuisse dicunt:
sed ad quem vsum comparatum fuerit, docet ne-
mo: alij thecam, seu inuolucrum scorteum, in quo
vasa includerentur: alij ampullam vitream. Om-
ninò nihil certi, in quo insistere queas. Ego in tan
C ta librorum, & opinionum varietate, quid affer-
re possum, in quo lector acquiescat? planè nihil.
Veruntamen ne hîc κωφὸν πρόσωπον fuisse dicar,
quid si dicam echinum vas fuisse fictile, aut æneũ,
amplum, rotundum, humile, in quod vel ciborũ
reliquiæ coniicerentur: vel id, quod in poculis re-
liquum esset, effunderetur, à similitudine vel echi
ni illius forensis, & iudicialis, vel echini marini
nominatum? quid si, vt Porphir. ampullam vitreã,
aquariam? quid si, vt alij, æneam? Guttus porrò à
guttis dictus: quia ex eo minutatim vinum fun-
debant, vt docet Varro lib. 4. de ling. Lat. Pateræ
verò in poculis numerabantur, & à patendo di-
ctæ sunt, vt idem ibidem scribit: & eis ad libandũ
vtebãtur. Hæc habui, quæ de hoc loco nunc qui
dem dicerem: aliàs fortasse probabiliora allaturus.

Campana svpell.] significat, vasa illa
omnia fuisse fictilia. nam in Campania, ex luto & D
argilla, cuius propter soli bonitatem, magna est
ibi copia, pulcherrima vasa fingebantur. saty. 3.
lib. 2. *Qui Veientanum festis potare diebus Campa-
na solitus trulla*. Alij aënea fuisse dicunt, propter
æris Campani nobilitatem, ac præstantiam.

Marsya] Marsyæ statuam in foro fuisse
positam aiunt, vt eius aspectu improbi, atque in-
iusti litigatores deterrerentur. Ad hanc autem
statuam sistebant vadimonium. Notissima est de
Marsyæ contentione cum Apolline, & de con-
tentionis illius euentu fabula. *obeundus Marsya*,
id est, obeunda ea pars fori, in qua Marsyæ statua
posita est.

Noviorvm fer. min.] ex duobus No-
uiis fratribus probabile est minorem fuisse im-
probissimũ litigatorẽ, & impudentissimũ fænera-
torẽ: cuius os ne marmora quidem ferre possent.

Vngor olivo, Non qvo] nõ eo vngor
oleo, quo Natta, seu naca. vngebatur autem ille
oleo ex lucernis detracto (quemadmodũ Crates
Thebanus si quando eum vngi opus esset, in bal-
neũ ingressus, olei sordibus, & amurca vngebatur.
sic enim de eo Teles libro περὶ συγκρίσεως πλούτου καὶ E
πενίας. πρὸς ῥῖγος ἡμεῖς ζητοῦμεν παχύτερον ἱμάτιον ἐκεῖνος
δὲ διπλώσας τὸν τρίβωνα περιῄει, ὥσπερ τὰ δύο ἱμάτια
ἔχων· εἰ ἀλείψασθαι χρείαν ἔχοι, εἰσελθὼν εἰς τὸ βαλανεῖον, τῷ
γλοιῷ ἠλείψατο: id est ad frigus vestem crassiorem
quærimus. ille autem duplicato pallio circumi-
bat, quodammodo duas vesteis habens. si opus
esset eum vngi, ingressus in balneum, olei sordi-
bus, & amurca vngebatur:) vel, quod quidam ma
gis probant, oleo lucernario, id est, quod lucer-
nis conuenit, quodq́ue ellychniis instillatur: tan-
tæ erant hominis sordes. Tale autem oleum, in-
suauis & ingrati odoris est, minimeq́ue ad vngen
da corpora accommodatum. Neque verò assen-
tior iis, qui *naca* legendum esse contendunt: pri-
mùm quòd alteram scripturam video ab omni-
bus codicibus etiam calamo exaratis confirmari:
deinde quòd probabilius est ab Horatio Nattam
nescio quem hoc nomine notari. Scimus autem
Nattam familiæ Rom. cognomen fuisse. M. Tull.
lib. 4. ad Attic. *De Natta ex tuis primum scius lit-
teris: oderam hominem, &c*. Idem de diuinat. lib. 2.
*Natta verò statua, aut æra legum de cælo tacta quid
habent obseruatum ac vetustum? Pinarij Natta no-* F
biles. à nobilitate igitur periculum. Idem in orat. pro
Murena, *Non igitur si L. Natta summo loco adoles-
cens, qui, & quo animo iam sit, & qualis vir futurus
sit, videmus, &c*. Nihil prohibet autem, quo mi-
nus, vt ex optimo patre sæpe improbissimus nas-
citur filius: sic ex nobili & honesta familia, turpis
aliquis, & infamis homo exsistat. Præterea cre-
dibile est ab Horatio sordidum aliquem homi-
nem appellatũ esse nomine alieno, non suo, pro-
pter metum legis: vel eum iam fuisse mortuum.

Ast, vbi me f. s. acr. ire lava-
tvm] profert hunc versum Seruius ad illud Vir-
gilij, *vel cùm tonsis illotus adhæsit Sudor, &c*. & ait à
lauo r esse lotus & lautus. *inde est*, inquit, *lautũ eo*.
Nam illud ab Horatio satis licenter dictum est.
Ast. v. me f. s. acr. ire lauatum, &c.

Admo-

A ADMONVIT] ὑπέμνησεν. nam aliud est monere, aliud admonere, ne quis erret: quamquam monitores dicuntur à Latinis, ij, qui admonent.

RABIOSI SIGNI] Caniculæ. signum appellauit impropriè. Oda 17. lib. 1. *Hic in reducta valle Caniculæ Vitabis æstus.*

PRANS. NON AVIDE, QVANT. INT.] huius loci sententia est, Ego tantillum pransus, quantum interpellet, id est, non sinat, me totum diem inani ventre permanere, domi otior. significat, se non tantum vorare in prandio, vt cibo, & potione ventrem referciat, atque oneret: sed quantum satis sit ad ieiunitatem, famemque depellendam, vireisque corporis reficiendas, donec cenæ tempus adueniat. si quis enim non prandeat: sed cibi, & potionis vsum in vesperum, & cenæ tempus differat, ieiunus, & inanis diem totum durare dicendus sit: Nunc autem cùm prandet tenuiter, & parcè: saltem hoc prandium eum interpellat, quominus inanis ad vesperam permaneat. *interpellare* propriè valet interloqui, seu loquentis orationẽ interrũpere. vsurpatur pro eo, quod est obstare, & interrũpere simpliciter, & impedimẽ-
B to esse, vt hoc loco, & apud M. Tull. lib. 1. epist. ad Attic. *sed hæc tota res interpellata bello refrixerat:* C. Matius ad Cic. lib. 11. epist. *sed quæ hæc est arrogantia, quod Cæsar numquam interpellauit, quin, quibus vellem, atque etiam quos ipse non diligebat, tamen iis vterer: eos, qui mihi amicum eripuerunt, efficere conari, ne, quos velim, diligam?* Brut. ad Cic. eod. lib. *Interpellent me, quo minus honoratus sim, dum ne interpellent, quo minus resp. a me commodè administrari possit.* Notissimum autem est, prandia Romana aut breuissima, & parcissima fuisse, aut, si qua fuerint sumtuosiora, & liberaliora, ea vel festis diebus vsurpari solita, vel nuptialia fuisse, vel ambitionis, & largitionis, vel luxuriæ causa instituta. his causis exceptis, & similibus, parcè admodum prandebant, cenabant liberalius. ientaculo autem, merenda, & vesperna puto pueros duntaxat, & operarios homines vsos esse. Ne illud quidem prætermittendum est, Græcos illos Heroas, tantisper dum bellum gerebant, & in castris erant, ter die cibum capere consueuisse: ac primum quidem cibum, & matutinum, ἄριστον esse nominatum: secundum, δεῖπνον, id est, prandium:
C tertium, δόρπον, id est, cenam: cùm hodie δεῖπνον idẽ, quod cena valeat: ἄριστον autem prandium. annot. interpres Hom. ἰλιάδ. β.

DOMESTICVS] domi, quod erat loci, ad personam transtulit: vt quod est temporis, crebrò solet. de quo genere paullo antè diximus.

VICTVRVS SVAVIVS] ego victurus. sic habent aliquot manuscr. cod. in his duo Vatic. & Iann. quam scripturam secutus sum. alij habent *victurum*, nempe *me*.

SATYRA 7.

PRoscripti Regis Rupili pus, atque venenum,
Hybrida quo pacto sit Persius vltus, opinor D
Omnibus & lippis notũ, & tonsorib. esse.
Persius hic permagna negotia diues habebat
Clazomenis: etiam liteis cum Rege molestas:
Durus homo, atque odio qui posset vincere Regem:
Confidẽs, tumidus, adeò sermonis amari,
Sisennas, Barros vt equis præcurreret albis.
Ad Regem redeo. postquàm nihil inter vtrumque
Conuenit (hoc etenim sunt omnes iure molesti,
Quo fortes, quibus aduersum bellum incidit. inter E
Hectora Priamiden, animosum atq; inter Achillem
Ira fuit capitalis, vt vltima diuideret mors:
Non aliam ob causam, nisi quòd virtus in vtroque
Summa fuit. duo si discordia vexet inerteis:
Aut si disparibus bellũ incidat, vt Diomedi
Cũ Lycio Glauco: discedat pigrior, vltro
Muneribus missis.) Bruto prætore tenẽte
Ditem Asiam, Rupili, & Persi par pugnat: vti non
Compositus melius cum Bitho Bacchius. F
in ius
Acres procurrunt, magnum spectaculum vterque.
Persius exponit causam: ridetur ab omni
Conuentu: laudat Brutum: laudatq; cohortem.
Solem Asiæ Brutum appellat: stellasque salubreis
Appellat comites, excepto Rege: canem illum,

A *Inuisum agricolis sidus venisse ruebat,*
Flumen vt hibernum, fertur quò rara securis.
Tum Prænestinus salso, multumq; fluenti
Expressa arbusto regerit conuicia, durus
Vindemiator, & inuictus: cui sæpe viator
Cessisset, magna compellans voce cucullum.
At Græcus, postquàm est Italo perfusus aceto,
Persius exclamat, per magnos, Brute, deos te
Oro: qui reges consueris tollere: cur non
Hunc Regem iugulas? operum hoc (mihi crede) tuorum est.

B

PROSCRIPTI REGIS RVPILI] Rupilius cognomento Rex, præturã gerens, ab Augusto, M. Antonio, M. Lepido proscriptus est: qua calamitate afflictus, ad Brutum confugit, eumq; posteà perpetuò secutus est. inter hunc, & Persium quendam natione Græcum, graue nescio quod dissidium natum est, molestæque lites extiterunt. eas liteis nunc Horatius vrbanissimè, & facetissimè nobis proponit, Rupilium Regem, à quo fuerat aliquando in iurgio contumelia affectus, vrbanè vlciscens.

PVS ATQVE VENENVM] ingenium improbum, mores odiosos, vel maledicentiam imputam, ac pestilentem: vel potius ipsum Rupiliũ Regem ingenio improbo, ac peruerso, & quasi puris pleno: hominem contaminatum, perniciosum, maledicum, pestiferum. sic Lucillius. *In numero quorũ nunc primus Trebellius multum Lucius marcebat febris, senium, vomitus, pus.*

HYBRIDA] quia Græcus ciuitate donatus: vel quia ex patre peregrino, & matre Romana natus. translatio est ab animalibus rationis exper-
C tibus. Hybridæ enim nominantur ex diuerso genere nata animalia, & maxime canes ex cane venatico & gregario creati.

OMNIBVS ET LIPPIS NOT. ET TONS.] duo hominum genera posuit & ipsa loquacia, & ad quæ loquaces conuenire solent, alterum propter oculorum morbum, alterum propter artificij naturam. Nam lippi quidem, quia oculorum sensus eis inutilis & otiosus est, ideò & loquaces sunt, & taleis homines ad se libenter arcessunt atque alliciunt: quin etiã loquaces ad lippos certatim concurrunt & conuolant, scientes, se, id quod vnum expetunt, aureis apud eos patulas reperturos: tonsores autẽ ꝑpterea sunt loquaces, quia ad eos loquaces confluunt, & apud eos resident, multasq; diei horas conterunt: cuius rei testis est Plutarchus lib. *περὶ ἀδολεσχίας*, his verbis, *Ἐν κουρείῳ τινὶ λόγων γιγνομένων περὶ τῆς Διονυσίου τυραννίδος, ὡς ἀδαμαντίνη καὶ ἄρρηκτός ἐστι, γελάσας ὁ κουρεύς, ταῦτα ὑμεῖς, ἔφη, περὶ Διονυσίου λέγετε, οὗ ἐγὼ παρ' ἡμέρας ὀλίγας ἐπὶ τῷ τραχήλῳ τὸ ξυρὸν ἔχω, ταῦτα ἀκούσας ὁ Διονύσιος, ἀνεσταύρωσεν αὐτόν. Ἐπιεικῶς δὲ λάλον ἐστὶ τὸ τῶν κουρέων γένος. οἱ γὰρ ἀδολεσχότατοι προσρέουσι καὶ προσκαθίζουσιν, ὥστε αὐτοὺς ἀναπίμπλασθαι τῆς συνηθείας. χαριέντως γοῦν ὁ βασιλεὺς Ἀρχέλαος ἀδολέσχου κουρέως περιβαλόντος αὐτῷ τὸ ὠμόλινον, καὶ πυθομένου πῶς σε κείρω βασιλεῦ, σιωπῶν, ἔφη,* id est, In tonstrina autem quadam cùm verba fierent de Dionysij tyrannide, eam esse adamantinam, & irruptam, subridens tonsor, vos ista, inquit, de Dionysio dicere, cuius ego in collo paucis pòst diebus nouaculam teneo? his auditis Dionysius, eum in crucem sustulit. Planè loquax & garrulum est tonsorum genus. loquacissimus enim quisque ad eos accurrit, & eis assidet, ita vt ij garriendi consuetudine imbuantur. Venuste igitur rex Archelaus, cùm loquax quidam tonsor lineum pannum humeralem (Plautus inuolucre appellat) ei circumdedisset, & quæsiuisset ab eo quomodo eum
D tonderet: tacens, inquit. Præterea lippi neque domo prodire, neque lucem ferre possunt. Eò fit E vt studiosè, & curiosè, quæ foris aguntur, ab iis, à quibus inuisuntur, exquirant. Idem fit à tonsoribus. vtitur hoc prouerb. Aristoph. in Pluto, *καὶ πε λόγος γ' ἰοὺ τὸν Ἡρακλέα πολὺς Ἐπὶ τοῖσι κουρείοισι τῶν καθημένων, Ὡς ἐξαπίνης ἀνὴρ γεγένηται πλούσιος.* id est, Atqui multus hercle erat sermo eorum, qui in tonstrinis sedent, eum repente diuitem esse factum.

PERMAGNA NEG. D. H.] negotiabatur Clazomenis. aliud est autem mercatorem esse, aliud negotiatorem.

CLAZOMENIS] vrbs est Asiæ. Strabo lib. 14. *ἐπ' αὐτῷ τῷ τῆς Χερρονήσου ἰσθμῷ οἰκοῦσι Τήιοι, καὶ Κλαζομένιοι.* id est, ad ipsum Cherronesi isthmum habitant Teij, & Clazomenij. Iuxta hanc vrbem erat nemus Grynæum, vbi Apollo colitur.

DVRVS] *σχέτλιος, στερρός*, sæuus, pertinax, peruicax. aliter dicunt Latini, durum patrem: sat. 2. huius lib *Sub patribus duris tironum*, &c. paulloque aliter idem Horatius, Vulteium Menam, rusticũ ex vrbano factum, durum appellat epist. 7. lib. 1.

ODIO] odiosa oratione, conuicio. Cic. ad Att. F lib. 4. *sed tamen cùm horas treis ferè dixisset, odio, & strepitu senatus, coactus est aliquando perorare.*

ADEÒ SERMONIS AMARI] sermonis odiosi, insuauis, iniucundi, mordacis: homo petulans in maledicendo. *πικρὸν* appellant Græci, hominem amarè irasci solitum. *tumidus* autem excudendum curaui sine copula *que*, secutus auctoritatem 2. cod. Vatic. Iaun. & Torn. sic suprà sat. 3. *haberet insuauis, acerbus.* & ibid. *ille Tardo, cognomen pingue damus.* sic Hom. *ἰλιάδ. γ. ἐν θαλάμῳ εὐώδει, κηώεντι.* & *ὀδυσσ. κ. δεινὴ θεός, αὐδήεσσα.* Apollon. *α. ἀργον. Ἄρρηκτος, ἀκαμάτοις ἰδίῃσι ποσὶ χαίνης.* idem lib. *β. Ὣ οἱ ἀμειδήτως ἀγίοις ἐνιάζετο νίκαις.* Oppian. *κυνηγ. μετόπισθε δὲ χεῖσεν ἐλαίῳ Πᾶν δέμας ἠέλιον, κηώδει.*

SISENNAS, BARROS] duo nomina sunt *ἀσυνδέτως* posita. Porphyr. videtur legisse *Varros.* quod si cui magis probabitur, nõ repugnabo. malim tamen *Varos* quàm *Varros.*

EQVIS PRAECVRRERET ALBIS] id est,

A est, longè superaret. notum prouerbiũ est. Plaut. in Asinar. *Nam si huic occasioni tempus se subterduxerit, Numquam pol indipiscet quadrigis albis.* Iam albis quadrigis vehebantur, qui triumphabant: & equi albi celeritate præstare putabantur. Quamquam quadrigas albas, docti quidam Iouis quadrigas interpretantur.

(HOC ETENIM SVNT O. E.] hæc omnia vsque ad illum locum, *Bruto pratore, &c.* interpositionis nota sunt includenda. molesti autem sunt ij ferè, quos alio nomine pertinaceis appellamus: nisi quis fortè dicat eo inter se differre, quòd pertinaces interdum pertinacia sua neminem offendunt: molesti autem quouis sermone, & quouis tempore offendunt, atque adeò enecant. huius igitur loci hæc sententia est: molesti eodem iure sunt, id est, eandem sibi libertatem, licentiamque sumunt, ac vendicant, quã viri fortes, inter quos nata dissensio & discordia est. Nam quemadmodum hi numquam placantur inter se numquamque in gratiã mutuam redeunt, quamdiu viuunt: sic & molesti numquã inducere animũ queunt, vt reconcilientur inter se. ordo verborum hic est,
B molesti hoc sunt iure, quo fortes, quibus aduersum bellum incidit.

INTER HECTORA PRIAM.] quàm graues, & implacabiles inter Hectorem, & Achillem inimicitiæ intercesserint, declarat ipse Achilles ἰλ. χ. cui cùm Hector polliceretur, se, si eum interficeret, corpus eius Græcis redditurũ, cúmque eum oraret, vt se idem facturum sibi promitteret, si ille ab eo interficeretur, hęc respondentur ab Achille: inter leones, & homines rata fœdera feriri non posse, neque vmquam lupis cum agnis conuenturum: sed eos inimicitias inter se sempiternas gerere. Verùm præstat Homeri versus ascribere: Ἕκτορ, μή μοι ἄλαστε συνημοσύνας ἀγόρευε· Ὡς οὐκ ἔστι λέουσι, καὶ ἀνδράσιν ὅρκια πιστά· Οὐδὲ λύκοι τε, καὶ ἄρνες ὁμόφρονα θυμὸν ἔχουσιν, Ἀλλὰ κακὰ φρονέουσι διαμπερὲς ἀλλήλοισι. *animosumque inter* malim legi, quàm vt habent omnes libri, *animosum atq; inter Ach.*

CAPITALIS] quæ non, nisi alterius interitu, sedaretur: ira pestifera, perniciosa, inexpiabilis. M. Tull. Philipp. 3. *capitalem, & pestiferum M. Antonij reditum timeremus*, Idem Off. 1. *capitalis Eteocles*. Idem epist. ad Trebat. lib. 7.
C *Treuiri capitales.* Idem Verr. 4. *Illud, illud est capitale: illud formidolosum, illud optimo cuique metuendum.*

VT VLTIMA DIVIDERET MORS] ita capitalis, vt sola mors eorum distidium, atque offensionem decideret, ac dirimeret.

DVO] duos, vt saty. 3. lib. 2. *iure-Iurando obstringam ambo.* & ita sæpe apud M. Tull. & item apud Virgil.

VAXET] sic habent tres lib. manuscrip. Don. Faër. Torn. nonnulli alij *verset*.

INERTES] ignauos, δειλοὺς, ἀνάνδρους.

VT DIOM. CVM LYCIO GL.] quomodo Glaucus ab Horatio & Homero Lycius dicitur, cùm genere esset Corinthius? fuit enim Hippolochi filius, cuius pater Bellerophon, auus Sisyphus. Lycius factus est hoc modo. Bellerophon à Prœto in Lyciam ad Iobatum Lyciæ regem mis- D
sus, cum litteris in eius necem scriptis, propter illam omnibus notissimam adulterij calumniam, rebus præclarissimè gestis, maximisque periculis perfunctus, Iobati filiam Anticléam duxit vxorem, ex qua, soceri successor, & heres factus, Hippolochum suscepit. cuius filius Glaucus. Præfuisse autem Glaucum Lyciis in bello Troiano narrat Homer. ἰλιάδ. β. Σαρπηδὼν δ' ἦρχεν Λυκίων καὶ Γλαῦκος ἀμύμων Τηλόθεν ἐκ Λυκίης Ξάνθου ἄπο δινήεντος. id est, Sarpedon autem Lyciis præerat, & Glaucus nulli culpæ affinis Longè ex Lycia à fluuio Xantho vorticoso.

DISCEDET PIGR. VLTRÒ MVN. M.] nemini ignota est Glauci, & Diomedis permutatio, nisi ei, qui litteras nescit. hęc autem sumta sunt ex lib. 6. Iliad. vbi sic Homer. Ἔνθ' αὖτε Γλαύκῳ Κρονίδης φρένας ἐξέλετο Ζεύς, Ὃς πρὸς Τυδείδην Διομήδεα τεύχε' ἄμειβεν Χρύσεα χαλκείων, ἑκατόμβοι' ἐννεαβοίων, id est, *Iupiter at Glauco mentem supremus ademit: Qui cũ Tydide Diomede arma inclyta mutans Aurea dat, pretioq; boues aquantia centum: Ærea fert, pretioq; nouem exæquata iuuencis.* locum autem prouerbij obtinet, ab omnibus ferè scriptoribus celebratur. E
& Plato in symposio, & Arist. lib. 5. de moribus ad Nicom. Non celabo lectorem, scriptum esse in nonnullis codicibus calamo exaratis *discedat* pro *discedet*, & pro *pigrior*, *pulchrior*.

PIGRIOR] ignauior: vt Glaucus, qui arma aurea sua cum æreis Diomedis permutauit. Diomedem autem Glauco meliorem, ac fortiorem fuisse, ex Homero cognoscere licet.

TENENTE] κρατοῦντος τῆς Ἀσίας, Asiã obtinente.

RVPILI, AT PERSI PAR.] vt M. Tull. *gladiatorum par*, ita *Rupilij, & Persij par* dixit Horat. Poterat & ita dicere, si per versum liceret, *Rupilius, & Persius par*, vt M. Tull. pro domo sua. *Atq; hanc rem par illud simile, Piso & Gabinius, vidit.* iterum Horat. infrà sat. 3. lib. 2. *Quinti progenies Arri, par nobile fratrum.*

VTI NON COMPOS. M. CVM B.] ita pares erant Rupilius, & Persius, vel par ita simile, vt Bithus & Bacchius, gladiatorum par, non melius inter se compositi fuerint. componi dicuntur gladiatores, qui vnà in arenam descensuri, & inter se decertaturi sunt. Ausonius, *Quis Myrmilloni componitur? aquimanus Thrax.* Lucilius, *Cum Placi-* F
deiano hic componitur. M. Tull. ad Cœlium lib. 2. epist. *Quid? tu me hoc tibi mandasse existimas, vt mihi gladiatorum compositiones, vt vadimonia dilata, & Chresti compilationem mitteres?* dicuntur item committi, & comparari. fuerunt autem Bithus & Bacchius nobiles gladiatores, de quibus Suetonius.

PROCVRRVNT] id est, foras, & in publicum currunt: vel currendo prodeunt. hæc enim vis est interdum præpositionis *pro* in cõpositione. *procurrunt* autem edendum curaui, codices veteres secutus, in quibus omnibus partim ita scriptum reperi, partim *precurrunt*, quod posterius reieci, vt à recto *procurrunt* deprauatum. *Concurrunt* autem, quod reperitur in vulg. damnaui, vt suppositium, & adulterinum.

A RIDETVR AD O. C.] ridetur accipiendũ impersonaliter, vt sit, ridet omnis conuentus.

CANEM ILLVM INVIS. AGR.] ceteros omneis (inquit) Bruti comites, stellas salubreis appellat, præter Regem. hunc autem cum Canicula comparat, grauissimo, & perquàm horribili sidere, quo solis calor magnopere amplificatur. sic Hom. ἰλιάδ. χ. Achillem in Troianos irruentẽ, cũ cane Orionis cõparat bis versib. Τὸν δ' ὁ γέρων Πρίαμος πρῶτος ἴδεν ὀφθαλμοῖσι Παμφαίνονθ' ὥστ' ἀστέρ' ἐπεσσύμενον πεδίοιο, Ὅν τε κύν' Ὠρίωνος ἐπίκλησιν καλέουσιν. id est, eum autẽ senex Priamus primus oculis vidit, totum collucentem, per campũ ruentem, vt astrum, quod Orionis canem cognomento appellant. Propert. lib. 2. eleg. 28. *Incipit, & sicco feruere terra Cane.*

RVEBAT FLVM. VT HIB.] id est, fluminis celerrimè, ac rapidissimè labentis, ac præcipitantis instar loquebatur, seu dicebat. vim orationis significat. sic loquitur Demosthenes in orat. ἀλλ' ἐγὼ μὲν τῷ Πύθωνι πολλῷ ῥέοντι καθ' ἡμῶν, οὐκ εἶξα, οὐδ' ὑπεχώρησα. id est, ego Pythoni, qui torrentis instar contra nos ruebat, non cessi, neque locum
B dedi. & Plutarchus in Fabio, Τῷ μὲν Μαρκέλλῳ, ὡς ῥέοντι σφόδρα ποταμῷ, πολλάκις ἀντιτυχὼν, ἀπεσείετο, καὶ περιερρήγνυτο τὴν δύναμιν. id est, Marcello tanquam rapidè fluenti fluuio sæpe numero occurrens, repellebatur, ac debilitabatur viribus. in quo exemplo tamen ad facta, non ad verba Marcelli referenda est similitudo. Dionys. Halicar. libro 7. de Spurio Sicinnio, αὐτός τε πολὺς ἔρρει κατὰ τῆς βουλῆς, αὔξων, ὡς μάλιστα οἷόν τε, τὸν κατ' αὐτῆς φθόνον, id est, ipse autẽ magnam vim orationis in senatũ profundebat, quà maximè fieri poterat, augens in eum inuidiã. Horat. sup. de torrẽte, Od. 2. lib. 4. *Monte decurrens velut amnis, imbres Quem super notas aluere ripas, Feruet, immensusq́; ruit profundo Pindarus ore.*

FERTVR QVÒ RARA SEC.] vt flumen hibernum, seu torrens, qni quacumque labitur, & præcipitat, omnia late dissipat, ac disturbat, & ædificia, & arbores, & (vt ait Virgil.) *sata læta, boumq́; labores.* ad quem torrentem rarò admodum, aut potius numquã, cum securibus eunt rustici, aut calones, vt ligna cædant, cum arbores omneis, quacumque ruerit, corripuerit.

PRÆNESTINVS] Rupilius Rex Præne-
C ste nams.

EXPRESSA ARBVSTO] ex pectore tracta. allegoria est ducta à frondatoribus, vinitoribus, ac vindemiatoribus, qui viatores deridere, & in eos conuicia congerere: & vicissim à viatoribus conuiciis onerari solent.

REGERIT CONVICIA] sic suprà saty. 5. dixit, *pueris conuicia nauta Ingerere.*

VINDEMIATOR] in nomine *vindemiator*, *i* & *a* vocales in vnam syllabam coëunt, vt apud Hom. πηληϊάδεω Ἀχιλῆος, idem. καὶ πὺξ ἀγαθὸν πολυδεύκεα. sic Od. 12. epod. *Quis sudor vietis, & quam malus vndique membris Crescit odor.* sic infrà sat. 3. lib. 2. *Luscinias solitus impenso prãdere coëmtas.* & sat. 8. huius lib. *& imagine cerea Largior arserit ignis.* & sat. 2. lib. 2. *pingue vitiis, albumq́; nec ostrea, Nec scarus, aut poterit peregrina iuuare Lagois.* sic Lucret. libro 2. *Succus item seorsum, & rerum sapor insinuatur.* & libro 3. *At neque seorsum oculi, neque nares, nec manus ipsa Esse potest anima.* non enim assentior P. Victorio, viro alioqui doctissimo, qui putat *sorsum* esse legendum, quantumuis licet codicis scripti auctoritatem producat. Idem Lucret. libro 2. de primis corporibus, *Et sonitu sterilia, & succo ieiuna feruntur.* in *sterilia* duæ vocales *i* & *a* vnam syllabam efficiunt: nisi forte legendum est *sterila*. idem eodem libro. *Denique cælesti sumus omnes semine oriundi.* in *oriundi* *i* & *u* in vnam syllabam contrahuntur. sic in *duellica u* & *e* apud eundem, eodem lib. *Lanigeræ pecudes, & equorum duellica proles.* nisi quis dicat *u* liquescere in *equorum*. Idem libro 3. *Nec nebulam noctu, nec aranei tenuia fila Obuia sentimus.* Catullus in Priap. *Proin viator, hunc deum vereberis, Manumque seorsum habebis, hoc tibi expedit.* Virgil. libro 10. *Vna, eadémque via sanguisq́;, animusq́; sequuntur.* Idem libro 6. *Vis & Tarquinios reges, animamq́; superbam Vltoris Bruti, fasceisq́; videre receptos?* Ennius, *Quorum virtuti belli fortuna pepercit, Eorundem me libertati parcere certum est.* sic enim legendus est hic proximus versus, non vt E vulgò *Hornndem*.

CVI SÆPE VIATOR CESS. MAGN. COMP.] solebant viatores, vinitoribus, aut vindemiatoribus de via conuiciari, eosque, vt nimis tardos, aut nimis serò vitem colenteis ac putanteis, ant in re aliqua turpi & flagitiosa deprehensos, insectari, & increpare, & cucullos appellare: in quos, vindemiatores conuicia interdum ita cõtumeliosa regerebant, vt illi cedere cogerentur. Plinius lib. 18. cap. 26. *In hoc temporis internallo 15. diebus primis agricolæ rapienda sunt ea, quibus peragendis ante æquinoctium non suffecerit, dum sciat inde natam exprobrationem fœdam putantium viteis per imitationem cantus alitis temporarij, quem cucullum vocant. Dedecus enim habetur, opprobriumq́; meritum falcem ab illo volucre in vite deprehendi, vt obid petulantiæ sales etiam cum primo vere ludantur. auspicio tamen detestabiles videntur: adeò minima quæque in agro naturalibus trahuntur argumentis.* Ausonius in Mosella, *inde viator Riparum subiecta terens, hinc nauita labens Probra canunt seris cultoribus.*

ITALO PERFVS. ACETO] salibus Italis, F aculeatis, & mordacibus. Plautus Bacchidibus, acetũ translatè vsurpauit pro iracundia. *Nunc experiar sitne acetum tibi cor acre in pectore.*

QVI REG. CONS. TOLL.] L. Iunius Brutus, & P. Valerius Leuinus Tarquiniũ exegerunt. M. Brutus cum ceteris coniuratis C. Cæsarem de medio sustulit. M. Tull. pro Planc. *Quid potuit amplius si Iunius Brutus esset, qui ciuitatem dominatu regio liberauit?* Idem Philip. 2. *Etenim si auctores ad liberandam patriam desiderarentur, illis auctoribus Brutos ego impellerem? quorũ vterque Iunij Bruti imaginem quotidie videret: alter etiam Ahalæ? hi igitur maioribus orti, ab alienis potius consilium peterent, quam a suis? & foris potius, quam domo?*

HOC] videlicet hunc Rupilium Regem iugulare. in nomine *Regis* inest ambiguum.

SATY-

A

SATYRA 8.

OLim truncus eram ficulnus, inutile lignum:
Cùm faber incertus scamnum, facerétne Priapum:
Maluit esse Deum: Deus inde ego, furũ, auiumque
Maxima formido: nam fures dextra coercet,
Obscœnoque ruber porrectus ab inguine palus:
Ast importunas volucreis in vertice arundo
Terret fixa: vetatque nouis considere in hortis.
B *Huc prius angustis eiecta cadauera cællis*
Conseruus vili portanda locabat in arca.
Hoc miseræ plebi stabat commune sepulcrum,
Pantolabo scurræ, Nomentanóque nepoti.
Mille pedes in fronte, trecentos cippus in agrum
Hic dabat: hæredes monumentum ne sequeretur.
Nunc licet Esquiliis habitare salubribus atque
Aggere in aprico spatiari: quò modò tristes
Albis informem spectabant ossibus agrũ:
C *Cùm mihi non tantùm furésque, feræque suëtæ*
Hunc vexare locum, curæ sunt, atque labori:
Quantum, carminibus quæ versant, atque venenis
Humanos animos. has nullo perdere possum,
Nec prohibere modo, simulac vaga Luna decôrum
Protulit os, quin ossa legant, herbasq; nocenteis.
Vidi egomet nigra succinctam vadere palla D
Canidiam pedibus nudis, passóq; capillo,
Cum Sagana maiore vlulantem. (pallor vtrasque
Fecerat horrendas aspectu) scalpere terram
Vnguibus, & pullam diuellere mordicus agnam
Cœperunt. cruor in fossam confusus: vt inde
Maneis elicerent, animas responsa daturas.
Lanea & effigies erat, altera cerea: maior
Lanea, quæ pœnis cõpesceret inferiorem.
Cerea suppliciter stabat, seruilibus vtq; E
Iam peritura, modis. Hecaten vocat altera, sæuam
Altera Tisiphonen. serpenteis, atque videres
Infernas errare canes, Lunamq; rubentem,
Ne foret his testis, post magna latêre sepulcra.
Mentior at si quid: merdis caput inquiner albis
Coruorum: atque in me veniant mictũ, atque cacatum
Iulius, & fragilis Pediatia, furque Voranus.
Singula quid memorem: quo pacto alterna loquentes F
Vmbræ cum Sagana resonarent triste, & acutum?
Vtque lupi barbam variæ cum dente colubræ
Abdiderint furtim terris? & imagine cerea
Largior arserit ignis? & vt non testis inultus
Horruerim voces Furiarum, & facta duarum?

A *Nam, displosa sonat quantùm vesica, pepedi*
Diffissa nate ficus. at illæ currere in vrbem.
Canidiæ denteis, altũ Saganæ caliendrũ
Excidere, atque herbas, atque incantata lacertis
Vincula cũ magno risuq; iocoq; videres.

Priapum Deum, custodem hortorum in hortis Esquilinis positum inducit conquerentem de Canidia & Sagana veneficis, & commemorantem plus sibi esse negotij eas mulieres prohibere, atque arcere, quàm fures & volucreis.

OLIM TRVNCVS ERAM FIC. INVT. L.] ficus, lignum fragile, & infirmum est, eóque nullam ad rem vtile: ex quo *ficulnum auxilium* pro auxilio inani, nulliusque momenti: tralatione ducta à ficu, inquit Theocriti interpres, his verbis: τὸ τῆς συκῆς ξύλον εὔθραυστον, ἀσθενὲς, καὶ ἀδύνατον· ὅθεν καὶ B παροιμία, συκίνη ἐπικουρία ἡ μηδὲν ὠφελοῦσα, ἀπὸ μεταφορᾶς τῆς συκῆς. & homo ficulnus pro inerti, ignauo, inutili. Theocritus εἰδυλ. ιά. ἰοῦσα. Σφίγγετ' ἀμαλλοδέται τὰ δράγματα, μὴ παριών τις Εἴπῃ, σύκινοι ἄνδρες, ἀπώλετο χ' οὗτος ὁ μισθός. Constringite manipulos vos manipulorum colligatores, ne quis præteriens dicat, ficulni homines: periit hæc merces. & γνώμη συκίνη, id est, mens vel sententia ficulna, apud Lucianũ lib. πρὸς τὸν ἀπαίδευτον, καὶ πολλὰ βιβ. ὠνούμενον. Priapos autem finxisse veteres ex ficu, declarat epigramma illud Theocriti, cuius mihi nuper memoriam refricuit Simeó Bosius, cùm me domi meæ Lutetiæ conuenisset, sæpiusque, vt est perhumanus, & perofficiosus, inuiseret. Τὴν αὐτὰν λαύραν τὴν αἱ δρύες, αἰπόλε, κάμψας, Σύκινον εὑρήσεις ἀρτιγλυφὲς ξόανον Τρισκελὲς, αὐτόφλοιον, ἀούατον: ἀλλὰ φάλητι Παιδογόνῳ δυνατὸν Κύπριδος ἔργα τελεῖν, id est, Eadem via, eodémve angiportu, vbi sunt quercus, ô caprarie, iter flectens, ficulnum reperies modò sculptum signum, tribus cruribus præditum, cum ipso cortice, sine auribus; sed qui pene, filiorum genitore, possit res Veneris absoluere.

INCERTVS SCAMN. FACERET'NE] incertus scamnúmne faceret, an Priapum. sic autem C legendum, & ita habent tres cod. Vatic. Faern. Tornes. Iannoct. & aliquot alij, non *faceretve*. hunc Priapum Dionysi, & Naidis nymphæ, aut Chionæ filium esse dicunt: prætereà non longè à Lampsaco vrbem sui nominis condidisse. Alij eundem esse Priapum volunt, & Bacchum: quod ex vocabuli ratione, ac veritate probari potest. βρίαπος enim videtur esse quasi βοήπυος, id est, clamosus, propter eos, qui in poculis immoderatis, & bacchationibus eduntur, clamores: aut πρίαπος dictus est, quasi προΐέμενος τὸ σπέρμα, id est, semen profundens. Præponebatur autem Priapus agris, hortisque custodiendis, atque è ligno fingebatur, vt hic è ficu, & Catullianus ille è quercu. *Hũc ego iuuenes locũ, Villulamq; palustrem Tectã vimine iunceo, Caricisq; maniplis Quercus arida rustica Cõformata securi Nutriui, vt magis & magis Sis beata* D *quotannis, &c.* & item alter eiusdem Catulli è populo. *Ego hac, ego arte fabricata rustica, Ego arida, ô viator, ecce populus, Agellulum hunc, sinistra tute quem vides, Herię, villulam, hortulumq; pauperis Tuor, malasq; furis arceo manus.* eòdem pertinet illud incerti auctoris. *Insulsissima quid puella rides? Non me Praxiteles, Scopásve fecit: Nec sum Phidiaca manu politus: Sed lignum rude villicus dolauit: Et dixit mihi, tu Priapus esto.*

FVRVM, AVIVMQVE MAX. FOR.] sic Virg. Georg. lib. 4. *Et custos furum, atque auium cum falce saligna Hellespontiaci seruet tutela Pr.* & Tibull. eleg. 1. lib. 1. *Pomosisq; ruber custos donatur in hortis, Terreat vt sæua falce Priapus aues.* sic enim legendum: non, vt vulgò, *ponatur*. & in superiore versu hexam. *Flaua Ceres tibi sit, &c.* non vt vulgò, *fit*. Profert hunc locum Seruius ad illum Virgilij versum Georg. 4. paullo antè à nobis commemoratum: additque, Priapum hortis præesse dici propter eorum fæcunditatem, quoniam horti numquam sine fructu sunt.

NAM. FVRES DEXTRA COERC.] qua falcem tenet: seu fustem: coërcet & palus, id est, E penis, seu mentula: quam in Priapeis columnam, & fascinum bipedale nominant incerti auctores. his duobus telis fures terrebat Priapus, nempe falce & pene: ex quo in epigrammate quodam queritur, falcem sibi à furibus esse subreptam, dicitque se vereri, ne altero etiã telo spolietur. *Credere quis posset falcem quoque (turpe fateri) De digitis fures subripuisse meis? Nec monet amissi tam me iactura pudorq;, Quam præbent custos altera tela metus. Quæ si perdidero, patriã multabor, & olim Ille tuus ciuis, Lampsace, Gallus ero.* Columella carm. de cultu hortorum: *sed truncum forte dolatũ Arboris antiquæ numen venerare Ityphalli Terribilis membri, medio qui semper in horto Inguinibus puero, prædoni falce minetur.*

OBSCÆNOQVE RVBER PORR.] & penis ex palo factus, ab inguine ꝓtentus & prominens.

AST IMPORTVNAS] quæ me quodammodo à portu, & quiete excludunt: per quas mihi conquiescere non licet: vt annot. ad Odam. 16. libri 3.

NOVIS] nuper à Mæcenate institutis.

HVC PRIVS ANGVSTIS] olim in Esqui- F liis humabantur serui, cùm sepulcris priuatis carerent: & plebeij homines ita tenues & egentes, vt non haberent, vbi sepelirentur: & scurræ, & decoctores.

CÆLLIS] in quibus habitabãt serui. M. Tull. Philipp. 2. *conchyliatis Cn. Pompeij peristromatis seruorum in cellis lectos stratos videres.*

HOC MISERÆ PLEBI] hoc (inquit) erat sepulcrum commune miseræ, id est, inopi & egenti plebi, quæ cùm priuatum & proprium monumentum, seu locum, vbi sepeliretur, non haberet, communi & publico ei opus erat. dicti Puticuli, vbi plebs humilis & infima sepeliebatur, locus ad Esquilias, à putrescendo, seu putendo, quòd ibi corpora mortuorum putiscerent, seu putrescerent.

SEPVL-

A SEPVLCRVM] ſepulcretum, ſi non vnum in Eſquiliis erat ſepulcrum, ſed plura. Quòd ſi vnum erat, nempe ſeruis & plebi cõmune, rectè & propriè dixit *ſepulcrum*. ſic Catullus eo carmine, in quo fratris ad Troiam mortui ac ſepulti interitũ deplorat, *Troiam, commune ſepulcrum Europæ, Aſiæq́, dicit*. ſic & Lucretius terrá commune rerũ omnium ſepulcrum lib. 5. *Omniparens, eademrerum commune ſepulcrum*.

PANTOLABO SCVRRÆ, NOMANT.] Mallium Pantolabũ ſcurrá: Caſſium Nomentanum nepotem ounetat in miſera plebe, ſatyricè, & vrbanè, quia rem ſuam familiarem conſumſerant, & in cinerem verterant. Eos autem ſæpe vellicat & carpit, vt ſat. 1. lib. 2. *triſti lædere verſu Pantolabum ſcurram, Nomentanumq́, nepotem*.

MILLE PEDES IN FRONTE, &c.] hæc erat formula verborum, quibus teſtatores ſignificabant, ſe certum loci ſpatium è ſuis agris excipere, quod & ſuis heredibus adimerent, & reip. ſeu alicui corpori, & vniuerſitati: ſeu libertis & familiæ ſuæ donarent, vt eſſet vel populi, & vniuerſitatis: vel familiæ ſepulcretum, *hoc monumentum*
B *heredes non ſequitur*, vel hæ litteræ H. M. H. N. S. quæ tantundem valent. cuiuſmodi notæ, præterquàm quòd exſtant apud Probum grammaticum de ſcripturis antiquis, reperiuntur etiam hodie in veteribus marmorib. & lapidibus inciſæ, ex quibus quattuor hoc loco exempla proponam: vnũ ex marmoreo monumento, quod Bononiæ vidi: alterum ex vno, quòd Romæ: duo ex duobus Mutinenſibus, à me exſcripta. ſic igitur inſculptum eſt in Bononienſi. *Q. MANILIO C. F. CORDO LEG. XXI. RAPAC. PRÆF. EQVIT. EXACT. TRIBVT. CIVIT. GALL. FAC. CVR. CERTVS LIB. IN AGR. P. XLIV. IN FR. P. XLIV. H. M. H. N. S.* (id eſt, hoc monumentum hæredes nõ ſequitur.) Sic in vno Mutin. *CLODIA PLAVTILLA SIBI ET Q. VERCONIO AGATHONI, MARITO OPTIMO, ET LVCIFERÆ LIBERTÆ IN FR. P. XX. IN AG. P. XX. H. M. H. N. S.* ſic in altero. *C. STATIVS C. F. SALVIVS SIBI ET C. STATIO, C. FABIO RVSTICO, ET P. POM-*
C *PONIO P. L. ANTEROTI POMPONIÆ P. L. OPTATÆ, POSTERISQVE EORVM F. L.* (id eſt, faciendũ locauit) *IN FR. P. XVI. IN AG. P. XX.* quartum, quod eſt Romæ in æde D. Cæciliæ, indicauit mihi Fuluius Vrſinus, vir doctiſſ. & humaniſſ. *DIIS MANIBVS SACRVM MARIO L. LIB. HERMETI ET DOCETIÆ FASIDI MARIVS. L. LIB. FELIX PATRONIS SVIS BENEMERENTIBVS DE SVO FECIT, ET SIBI, ET LIBERTIS, LIBERTABVSQVE SVIS, POSTERISQVE EORVM, ITA NE VMQVAM DE NOMINE FAMILIÆ NOSTRÆ EXEAT HOC MONVMENTVM. HOC MONVMENTVM HEREDES NON*
SEQVITVR. IN FRONTE LAT. D
PED. XX. ET DIG. II. IN AGR. LONG. &c. Eadem autem eſt harum litterarum ſententia apud Probum, quem ſuprà commemoraui. H. M. AD. H. N. TRANS. id eſt, hoc monumentum ad heredes non tranſit. exſtat & hæc ſcriptura apud eundem non admodum diſſimilis. H. M. H. EX T. N. S. id eſt, hoc monumentum heredes ex teſtamento non ſequitur. Nemo autem (opinor) ignorat, ſepulcrorum alia fuiſſe familiaria: alia hereditaria. Familiaria erant ea, quæ teſtator ſibi, & familiæ, id eſt, ſibi, & liberis, & libertis: hereditaria, quæ ſibi, & heredibus facienda curabat. non enim ſemper liberi ſcribebantur heredes, ſed interdum vel alieniſſimi. hæc igitur Horatij verba ſic explico. hîc, id eſt, in Eſquiliis, vbi nunc ſunt horti Mæcenatis, cippus erat defixus, & locatus in terra, qui verbis aut litteris quibuſdam inciſis ſignificabat, mille pedes agri Eſquilini ad ſepulturam plebis tribui: in fronte, id eſt, ea parte, quæ viam publicam attingebat, trecentos in agrum, id eſt, eam partem verſus, quæ ad agros cõiunctos pertinebat, ne hæredes hunc ſibi locum vendicarent, néve in hunc monumentum, heredum reliquiæ inſerrentur. legendum autem *heredes monumentum ne ſequeretur*: non, vt vulgò, *ſequerentur*. Quidam putant iocum eſſe ex ambiguo in his verbis, *heredes monumentum ne ſequeretur*, & maximè in verbo *heredes*, quaſi ſignificet, locupletis & homines, quibus venerint hereditates, in hoc ſepulcro non ſepeliri, ſed pauperes, nudus, inopes, atque egenteis. E

MONVMENTVM] Monimenta, ſeu monumenta ſepulcrorum (inquit Varro) ſecundum viam ponuntur, quo prætereuntes admoneant & ſe fuiſſe, & illos eſſe mortaleis: ab eoque cetera ſcripta, ac ſacta memoriæ cauſa, monumenta dicta.

NVNC LICET ESQ. H. S.] nunc autem deſiit hic collis eſſe ſepulcretum, & habitatur, & ædificiorũ pulchritudine ac magnitudine, & cæli ſalubritate gratus atque amœnus eſt.

ALBIS INFORM.] nonnulli codices antiqui habent, deformem. albis autem epithetum eſt oſſibus perpetuum, cuiuſmodi multa ſunt apud poetas.

NON TANTVM] non tam. ſententia huius loci hæc eſt. quo quidem tempore non tantam mihi curam, tantumque laborem afferunt fures, & feræ, quæ hunc locum vexare conſueuerunt, quantum ſagæ mulieres, & veneficæ, quæ carminibus, & venenis animos hominum immutant. F

SVETÆ] Suetæ triſyllabũ: vt *Suemt* apud Lucr. lib. 6. *quiſ ferri quoque vim penetrare ſuemt*.

CARMINIBVS] cantionibus, excantationibus, *ἐπῳδαῖς*.

VAGA LVNA] eam enim putabant eſſe *πότνιαν θεὸν τῆς μαγείας*. ſup. Od. 5. epod. *Nox & Diana, quæ ſilentium regis, &c.* vagam autem dicit propterea quòd non eſt rectus, ſed obliquus, & vagus lunæ curſus. iccirco Virg. lib. 1. Æneid. *Hic canit errantem Lunam, ſoliſq́, labores*.

A SVCCINCTAM] es peditã. vt sat. 6. lib. 2. *veluti succinctus cursitat hospes.* simile est illud Virgil. lib. 4. *Vnum exuta pedem vinclis in veste recincta.*

CANIDIAM] de qua, & in quam Od. 5. epod. *Canidia breuibus implicata viperis Crines & incomtum caput.* & Od. 17. Et item saty. 1. lib. 2. *Canidia Albuci, quibus est inimica, venenum:* minatur ἀπὸ κοινοῦ.

PASSOQVE CAP.] sparso non religato, neque in nodum collecto. Terent. Heaut. *capillus passus prolixus, &c.* sic dicitur & *passis manibus.* Cęsar lib. 1. de bello Gall. *Eo mulieres imposuerunt: quæ in prælium proficiscenteis milites passis manibus flentes prosequebantur.* Idem lib. 7. *matresfamiliâs suos obtestari, & more Gallico passum capillum ostentare, liberosq; in conspectum proferre cœperunt.* Nonius, *Passum* (*præter alias significationes*) significat *extensum, patens.* Ennius, *Ægro corde, comis passis, &c.* vel *passis latè palmis.* locus est apud Nonium corruptus.

CVM SAGANA MAIORE.] Ex eo, quòd Saganam maiorem dicit, intellige, duas Saganas fuisse, unam maiorem, quæ hic describitur, alterã

B minorem. sic satyra superiore, *qui se Vultum ferre negat Sosiorum ferre minoris.*

SCALPERE] fodere. aliud est sculpere.

PVLLAM DIVELLERE M.] diuellere, id est, discerpere, ac diripere, *mord.* id est, dentibus. Pullam autem, id est, nigram. Et verò nigra esse debet, cùm hæc sacra sint magica, & fiant diis inferis: qua de re alibi.

CRVOR] agnæ diuulsæ, ac dilaceratæ.

VT INDE MAN. ELIC. ANIM.] vt cruore mortuorum animas ab inferis excitarent. *inde*, id est, è fossa, vel potius, cruore. Maneis lacte, melle, & sanguine delectari, ex poetarum Græcorũ, & Latinorum lectione intelligere licet. Virg. Æn. 2. *Inferimus tepido spumantia cymbia lacte, Sanguinis & sacri pateras.* & lib. 5. *Ille è concilio multis è millibus ibat Ad tumulum magna medius comitante caterua. Hic duo rite mero libans carchesia Baccho Fundit humi, duo lacte nouo, duo sanguine sacro.* ibidem, *hùc casta Sibylla Nigrarum multo pecudũ te sanguine ducet.* & ὀδυσ. λ. Vlysses ad inferos descensurus, de Circes consilio primùm in fossam mel cum lacte permistum, vinum, aquam infun-

C dit: deinde oueis aliquot mactat, ad quarum sanguinem animas aduolanteis arcet gladio destricto, neque eas sinit de sanguine gustare, immo ne accedere quidem prius, quàm Tiresiam conuenerit, & consuluerit de suo, & sociorum reditu. verba Vlyssis sunt hæc, Αὐτὰρ ἐγὼ ξίφος ὀξὺ ἐρυσσάμενος παρὰ μηροῦ Ἥμην, οὐδ' εἴων νεκύων ἀμενηνὰ κάρηνα Αἵματος ἆσσον ἴμεν πρὶν Τειρεσίαο πυθέσθαι. Tiresias autem statim, vt ad fossam lactis, sanguinis, & ceterorum liquorum plenam accessit, Vlyssem orat, vt sese aliquantisper à fossa auferat, gladiumque abstineat, donec de sanguine biberit: quo impetrato, & sanguine hausto, Vlyssem ea omnia edocet, quibus ille in patriam redeundi facultatem sit habiturus: sic Tiresias eodem loco. Ἀλλ' ἀποχάζεο βόθρου, ἄπισχε δὲ φάσγανον ὀξύ, Αἵματος ὄφρα πίω, καί τοι νημερτέα εἴπω. Vmbræ autem aliæ præter Tiresiam, & eos Maneis, qui de Lethæo flumine non gusta- D rant, Vlyssem non agnouerunt, nisi post epotum sanguinẽ. sic enim Vlysses loquitur de Agamemnone eod. lib. Ἔγνω δ' αἶψ' ἐμὲ κεῖνος, ἐπεὶ πίεν αἷμα κελαινόν. Euripid. Hecuba. ἐλθὲ δ' ὡς πίῃς μέλαν κόρης ἀκραιφνὲς αἷμ', ὅ σοι δωρούμεθα στρατός τε κἀγώ, id est, accede autem vt bibas atrum puellæ sanguinem sincerum, quem tibi ego & exercitus donamus.

ELICERENT] excitarent, inuitarent, extraherent. Manes, animæ sunt à corporibus seiunctę, & quæ iam inferorum sedem incolunt.

LANEA ET EFFIGIES ER.] duæ (inquit) etiam erant imagines: vna lanea, altera cerea. solebant autem mulieres, quæ veneficiis, & magicis artibus vtebantur, imagines adhibere & cereas, vt is, quem amore sui capi vellent, instar ceræ mollesceret: & cretaceas, vt is se in alias mulieres obfirmaret, atque obduresceret tanquam creta: & laneas, vt amore sui incenderetur, atque inflammaretur non aliter, quàm lana. exemplum imaginis cretaceæ simul & ceræ extat apud Virg. in Pharmac. *Limus vt hic durescit, & hæc vt cera liquescit Vno, eodemq; igni: sic nostro Daphnis amore.* ceræ tantùm apud Theocr. εἰδ. β. Ὡς τοῦτον τὸν καρὸν ἐγὼ E σὺν δαίμονι τάκω, Ὡς τάκοιθ' ὑπ' ἔρωτος ὁ Μύνδιος αὐτίκα Δέλφις. id est, quemadmodum autem hanc ceram ego cum dea liquefacio, sic continuò liquescat amore Daphnis Mindius.

MAIOR LANEA, QVÆ POENIS, &c.] maior (inquit) erat lanea effigies, quàm cerea: ita vt lanea inferiorẽ pœnis coërcere velle videretur.

CEREA SVPPL. STAB. SERVIL. VTQVE IAM P. M.] cerea (inquit) suppliciter stabat, & seruilibus modis stabat, vt iam peritura. sic locus & intelligendus & legendus: errantque vehementer, atque adeò planè cæcutiunt, qui legi volunt, vt quæ, &c. Nam si ita esset, deesset verbũ *erat*, seu *esset.*

HECATEN] Hecaten alii Iouis, & Iunonis, alii Iouis, & Cereris filiam esse volunt, ex furtiuo concubitu procreatam: eamque primùm Nymphis à Ioue esse traditam, vt aleretur: deinde iam adultam Iunonis vnguentum, quo illa faciem inungere solebat, clã sustulisse, Europæque Phœnicis filiæ dedisse: quod cum Iuno resciuisset, illamque insequeretur, vt in eam animaduerteret: Hecaten in cuiusdam puerperæ thalamum sese F contulisse, ibique aliquantisper delituisse: inde ad homines quosdam, qui mortuum efferebant, cõfugisse, eaque per mediam funeris pompam dilapsa, Iunonem persequendi finem fecisse, atque abiisse: Cabarnos autem Cereris sacerdotes eam pauidam, & anxiam Iouis iussu recepisse, vt expiarent: Quod vt efficere possent, ad Acherusiam paludem detulisse: Ex eo natam opinionem, Hecaten esse vmbrarum, Maniumque dominam, atq; arbitram: & ob eandem causam χθονίαν, id est, terrestrem esse nominatã. Itaque Simætha illa apud Theocr. in Pharmaceutr. Daphnidis amore flagrans, eumque venenis, & carminibus, & ceteris magicis artibus ad se reuocare cupiens, ait se Lunæ primùm, deinde Hecatæ laudes cantaturam, his verbis, τᾷ γὰρ ποταείσομαι ἅσυχα δαῖμον, Τᾷ χθονίᾳ θ' Ἑκάτᾳ,

A Ἑκάτῃ, τὰν καὶ σκύλακες τρομέοντι, &c. solebant præterea Hecaten in triuiis collocare, quoniam rebus pollutis, & expiationibus præest. Tradūt etiā nonnulli, Iouis, & Pheræ filiam fuisse, eamque à matre in triuium proiectam esse: sed bubulcos, & pastores eam sublatam, atque exceptam aluisse: idcircò triuia huic deæ facta existimari. hæc ex Græcorum commentariis. Hesiodus autem in Theogon. (si modò Hesiodi est hoc poëma) Hecaten facit Persei, & Asteriæ filiam.

TISIPHONEN] vnam ex Furiis, inde appellatam, quòd cædeis vlciscatur. lege annotat. ad illum locum Od. 13. lib. 2. *Eumenidum recreantur angues.*

SERPENTEIS, ATQVE VIDERES INFERN.] videres serpenteis, & canes infernas errare. talis est Hecates, seu Triuiæ comitatus. sic Virg. Æneid. 6. *visæq; canes vlulare per vmbram.* & Simætha illa apud Theocr. ex canum latratu, & vlulatu Hecatæ aduentum, præsentiamque colligit, his verbis, Θέστυλι, ταὶ κύνες ἄμμιν ἀνὰ πτόλιν ὠρύονται. ἁ θεὸς ἐν τριόδοισι. τὸ χαλκίον, ὡς τάχος, ἄχει. id est, Thestyli, canes nobis per vrbem vlulant. Dea est

B in triuiis. æs quàm celerrime pulsa. eodē pertinet, quod ait Sophron in mimis, θύνει ῥέα καὶ ἑκάτῃ κύνας, ὅτι κύων βαΰζας λύει τὰ φάσματα, ὡς καὶ χαλκὸς κροτηθείς, ὅτι τὸ ποιῶν, id est, Rheæ, & Hecatæ canes immolant, propterea, quòd canis latrans Lemures fugat, ac dissipat, quemadmodum & æs pulsatū, aut aliquid tale.

LVNAMQVE RVBENTEM] vel quòd eò interdum colore est, vt suprà. Od. 11. lib. 2. vel rubentem intellige ἀποχωρουμένην, id est, erubescentem, propterea, quòd eam talium facinorum, ac maleficiorum puderet, vt declarat subsequens versus, *Ne foret his testis, &c.*

CAPVT INQVINER] κατὰ κεφαλῆς. Hellenismus Latinè dixisset mihi caput inquinetur.

VENIANT] sic habent omnes ferè libri ver.

FRAGILIS PEDIATIA] mutato genere, & adiecto epitheto *fragilis*, Pediatij impudicitiam, mollitiemque notat. fuisse autem hunc Pediatiū equitem Ro. vnaque cum patrimonio pudicitiā amisisse dicunt. huc videtur pertinere iocus ille à M. Tull. relatus lib. 2. de orat. *Est bellum illud quoque, ex quo is, qui dixit, irridetur in eo ipso genere,*

C *quod dixit: vt cùm Q. Opimius consularis, qui adolescentulus male audisset, festiuo homini Egilio, qui videretur mollior, nec esset, dixisset: Quid tu Egilia mea? Quando ad me venis cum tua colu, & lana? Non pol (inquit) audeo. Nam me ad famosas vetuit mater accedere.* sic Catull. in Galliambo de Atti, Cybeles sacerdotes Gallas vocat, quia mulieribus, quàm viris, essent similiores.

FVRQVE VORANVS] hunc Voranum Q. Lutatij Catuli libertū fuisse aiunt, adeò furacem, vt cùm à nummulario quodam in furto deprehensus esset, nummos ei subtractos in calceos abdiderit.

ALTERNA] alternis sermonibus, alternatim.

ACVTVM?] Aristot. in problem. scribit mulieres, pueros, eunuchos esse ὀξυφώνους [illegible] cur ita sit, causam affert. Itaque verisimile e[illegible] [illegible]nd[illegible]s quoque, si loquerentur, ὀξυφωνοτάτας fore, id est, acutissimam vocem missuras. D

ET IMAGINE CEREA] ex imagine cerea, vel ob imaginem ceream in ignem coniectam. in nomine *cerea* autem inest συναίρεσις, seu συνίζησις, vt suprà admonuimus.

FVRIARVM DVARVM.] furias vocat Canidiam, & Saganam veneficas. Canidia autem mutato nomine Gratidia est, vt sæpe alibi admonuimus.

DISPLOSA] vtitur eodem nomine Lucret. lib. 6. de nube, ex qua fulmen erumpit, loquens: *Tum perterricrepo sonitu dat missa fragorem. Nec mirum: cùm plena animæ vesicula parua Sæpe ita dat pariter sonitum displosa repente.*

DIFFISSA NATE] corruptè legitur in quibusdam exemplaribus *diffisa* vno s. cùm *diffissa* sit legendum à verbo diffindo, id est, in multas parteis findo.

FICVS] ego Priapus è ficu dolatus: ego Priapus ficulnus.

CVRRERE] currere cœperunt: currebant, seu cucurrerūt. sic loquuntur & historici, & poëtæ, & oratores. Horat. Od. 5. epod. *Sub hæc puer, iam non, vt antè, mollibus Lenire verbis impias,* saty. proxima. inf. *Ridens dissimulare: meum iecur vrere bilis.* ibid. in princip. *Ire modo ocyus, interdum consistere.* sat. 8. lib. 2. *vertere pallor Tum parochi faciē.* sat. 3. eiusd. lib. *illa rogare Quantáne.* & sat. 6. *Currere per totū pauidi conclaue.* M. Tull. frument. *Instat Scandilius: poscere Recuperatores.* Idē de signis. *minitari absenti Diodoro, vociferare palā, lacrymas interdum vix tenere.* ibid. *Iste vnumquodque vas in manus sumere, laudare, mirari. Rex gaudere, &c.* E

CANIDIÆ DENTEIS, &c.] id est, tum cuiuis videre liceret Canidiæ denteis non suos, sed alienos, & arte insitos: Saganæ autem comam προσθετήν excidere. caliendrum alij aiunt esse comā προσθετήν, id est, appositam, non natiuam. quæ declaratio huic loco cōuenit. Alij per caliendrum, capitis operimentum & ornamentum significari volunt, à Græco deflexum καλύπτειν, seu potius κάλυπτρον, seu καλύπτρα. Ego hac voce vtrumuis significari posse existimarim. nam etiam coma appositicia caput operit. Arnobius. *falcicula, claues, calendra, fomites, salaria.*

VINCVLA] licia nominat Virgil. in Pharm. *Terna tibi hæc primùm triplici diuersa colore Licia circundo.* F

SATYRA 9.

IBam forte via Sacra, sicut meus est mos,
Nescio quid meditans nugarum, & totus in illis.
Accurrit quidā notus mihi nomine tantùm,
Arreptáque manu, quid agis, dulcissime, rerum?

Sua-

A Suauiter, vt nunc est, inquam: & cupio omnia, quæ vis.
Cùm assectaretur: num quid vis? occupo. at ille,
Noris nos, inquit: docti sumus. hîc ego: pluris
Hoc, inquam, mihi eris. miserè discedere quærens,
Ire modo ocyus: interdum consistere: in aurem
Dicere nescio quid puero. cùm sudor ad imos
Manaret talos, ô te, Bollane, cerebri
Felicem, aiebã tacitus. cùm quidlibet ille
Garriret: vicos, vrbem laudaret, vt illi
B Nil respondebam: miserè cupis, inquit, abire,
Iandudum video: sed nil agis: vsque tenebo,
Persequar. hinc quò nunc iter est tibi? nil opus est te
Circumagi: quendam volo visere, non tibi notum:
Trans Tiberim longè cubat is prope Cæsaris hortos.
Nil habeo, quod agam: & non sum piger. vsque sequar te.
Demitto auriculas, vt iniquæ mentis asellus,
Cùm grauius dorso subiit onus. incipit ille.
C Si bene me noui, non Viscũ pluris amicũ,
Non Varium facies. nam quis me scribere plureis,
Aut citius possit versus? quis membra mouere
Mollius? inuideat quod & Hermogenes, ego canto.
Interpellãdi locus hîc erat. est tibi mater,
Cognati, queis te saluo est opus: haud mihi quisquam.
Omnes composui. felices. nunc ego resto.
Confice. nãque instat fatum mihi triste, Sabella
Quod puero cecinit, diuinâ mota anus vrnâ. D
Hunc neque dira venena, nec hosticus auferet ensis,
Nec laterum dolor, aut tussis, nec tarda podagra:
Garrulus hunc quãdo consumet cumque: loquaceis,
Si sapiat, vitet, simulatque adoleuerit ætas.
Ventum erat ad Vestæ, quarta iam parte diei
Præterita: & casu tunc respondere vadato
Debebat: quod ni fecisset, perdere litem.
Si me amas, inquit, paulum hic ades. inteream, si E
Aut valeo stare, aut nôui ciuilia iura:
Et propero, quò scis. dubius sum, quid faciam, inquit:
Téne relinquam, an rem, me sodes. non faciam, ille:
Et præcedere cœpit. ego, vt contendere durum est
Cum victore, sequor. Mæcenas quomodo tecum?
Hinc repetit. paucorum hominũ, & mentis bene sanæ.
Nemo dexterius fortuna est vsus. haberes
Magnum adiutorem, posset qui ferre secundas,
Hunc hominem velles si tradere. dispeream, ni F
Summosses omneis. non isto viuimus illic,
Quo tu rere, modo. domus hac nec purior vlla est,
Nec magis his aliena malis. nil mi officit vmquam,
Ditior hic, aut est quia doctior. est locus vni-
Cuique suus. magnum narras, vix credibile. atqui

A *Sic habet. accendis, quare cupiā magis illi*
Proximus esse. velis tantummodo: quæ tua virtus
Expugnabis. & est qui vinci poßit: eóque
Difficileis aditus primos habet. haud mihi deero:
Muneribus seruos corrumpā: nō, hodie si
Exclusus fuero, desistam: tempora quæram:
Occurram in triuiis: deducam. nil sine magno
Vita labore dedit mortalibus. hæc dum agit: ecce.
Fuscus Aristius occurrit mihi carus, & illum
Qui pulchrè nosset. consistimus: unde venis? &
B *Quò tendis? rogat: & respondet. vellere cœpi:*
Et pressare manu lentißima brachia, nutans,
Distorquens oculos, vt me eriperet, malè salsus
Ridens dißimulare. meum iecur vrere bilis.
Certè nescio quid secretò velle loqui te
Aiebas, mecum. memini bene: sed meliori
Tempore dicam: hodie tricesima sabbata. vin tu
Curtis Iudæis oppedere? nulla mihi, inquam,
C *Relligio est. at mi: sum paullo infirmior, vnus*
Multorum: ignosces: aliàs loquar. hunccine solem
Tam nigrum surrexe mihi? fugit improbus, ac me
Sub cultro linquit. casu venit obuius illi
Aduersarius: &, quo tu turpißime? magna
Exclamat voce: &, licet antestari? ego verò
Oppono auriculam: rapit in ius. clamor vtrinque: D
Vndique concursus: sic me seruauit Apollo.

IBAM FORTE] Describitur hac satyra homo odiosè loquax, & molestus, iam antè à Theophrasto in libello, qui inscribitur ἠθικοὶ χαρακτ. magis philosophico more indicatus, ac demonstratus.

VIA SACRA] quæ ferebat ad forum Romanum, vel, vt vult Festus, à regia in arcem: sic autem appellata quòd in ea fœdus ictum sit inter Romulum & Tatium. Od. 4. epod. *Videsne sacrā metiente te viam.* & Od. 7. *Sacra catenatus via.*

ET TOTVS IN ILLIS,] sic habent omnes libri manuscr. nam à vulg. abest copulatio &c.

ACCVRRIT] sic habent omnes libri manuscripti, Vatic. & ceteri.

ARREPTA'QVE MANV] non dixit *apprehensaq́; manu*, aut simili quodam modo, sed *arrepta*, vt exprimat hominis impudentiá, & oris duritiem, & ingenium odio dignum. E

QVID AGIS DVLC.] quid rerum agis, dulcissime Horati? inquit ille.

NVM QVID VIS? OCCVPO] cùm me assectaretur, ego præoccupans, num quid vis? id est, num quid est, quod me tua causa efficere velis? inquam. solebāt autem qui aliquo defungi, qui ve aliquem a se dimittere honestè vellent, ita loqui. Terent. *Rogo numquid velit: Rectè, inquit, abeo,*

HIC EGO] cum, ego inquam, tanto pluris à me fies: tanto mihi eris carior.

MISERE' DISC. Q. IRE MODÒ] ego, qui miserè cuperem ab eo discedere, modò celerius incedebam, modò consistebam, modò aliquid puero meo in aurem dicebam, loquaci illi non obscurè significans, aliquid mihi esse serij negotij, quod agerem. *miserè* idē ferè valet, quod vehementer, vsque ad miseriam. Teren. in Heaut. *Vt stulta, & miserè omnes sumus religiosæ. miserè religiosæ* valet, supra modum religiosæ. simile est illud *miserè amare*, quod ferè æquale est illi, perditè amare. Theophrastus libello inscr. ἠθικοὶ χαρακτ. ad hanc sententiam accommodatè, scribit oportere manibus dimissis, & quasi gralatorijs passibus F taleis homines fugere, quisquis velit sine febri esse. Difficile est enim (inquit ille) æquo animo cū iis versari, aut cōmorari, qui neque otium, neque negotium discernunt. verba Theophr. sunt hæc: [illegible] δὲ χρὴ τοὺς τοιούτους τῶν ἀνθρώπων καὶ διαράμενον ἀπαλλάττεσθαι, ὅστις ἀπύρετος βούλεται εἶναι. ἔργον γὰρ συναρκεῖσθαι τοῖς μήτε χολὴν, μήτε σπουδὴν διαγινώσκουσιν.

IN AVREM] Dicere in aurem solemus, quæ ab aliis nolumus exaudiri. notus ille Homeri versus ὀδ. δ. & alibi iteratus, Ἄγχι σχὼν κεφαλὴν ἵνα μὴ πευθοίαθ' οἱ ἄλλοι, id est, admoto propius capite, ne alij exaudirent. sic Euripid. Ione, δεῦρ' ἔλθ'. ἐς οὖς γὰρ τοὺς λόγους εἰπεῖν θέλω. id est, huc ades. in aurem enim tecū loqui volo. M. Tull. Verr. de supplic. *atq; eum videns sedere ad latus prætoris, & ad aurem familiariter, vt solitus erat, insusurrare.* Idem lib. 2. de Finib.

ad

A *ad aurem admonere.* Virg. Æneid. 5. *Et fidam sic fatur ad aurem.* Plautus Trin. *Id, quod in aurem rex regina dixerit, sciunt.*

Cvm svdor ad imos] sudor sua sponte, id est, nullo corporis labore antegresso, manans significat æstum, & perturbationem, & angorem animi, vt alibi annotabimus.

O te Bollane, cerebri Fel.] aiunt hunc Bollanum ea animi libertate, ac simplicitate fuisse præditum, vt sine dissimulatione, quicquid sibi in quoque homine ineptum, insolens, odiosum videretur, reprehenderet, damnaret, reiiceret, ac respueret, nihilque, quod sibi molestum, aut iniucundum esset, ab altero ferre soleret. *felicem cerebri* autem dixit eadem ratione, qua illa dicuntur, *integer mentis, egregius animi, sanus animus, &c.* quæ annotata sunt ad Od. 22. lib. 1. In oratione soluta diceremus hominem sanæ mentis, & cerebri felicis: vel sana mente, &c. potest etiam dici, Horatium imitatum esse Græcorum genus loquendi, μακαρίζω σε τῆς παῤῥησίας, καὶ τῆς γενναιότητος: vbi subintelligitur ἕνεκα.

Vicos] vicos vrbis Romæ, vt epist. ad Fuscũ
B Arist. *Purior in vicis aqua tendit rumpere plumbũ, &c.* significat, hunc loquacem nihil habuisse negotij serij, de quo cũ Horatio loqueretur aut ageret, sed planè molestum, & odiosè garrulũ fuisse.

Vt illi Nil resp.] id est, posteaquam illi nil respondebam: cùm illi nihil responderem, quo satis significabat Horatius, se eo defungi, & dissolui velle.

Sed nil ages] sed nihil assequeris, frustrà cupis effugere, inanem operam sumis.

Vsqve tenebo] non te relinquam: perpetuò tibi affixus hærebo.

Persequar. hinc quò nunc] ita sunt hæc distinguenda, Persequar te quocumque iturus es. ab hoc loco autem quò te confers?

Nil opus est te Circ.] verba Horatij hunc garrulum à se amandare & amoliri cupientis. nihil est opus, inquit, te circumire, & mecum longo itinere, & magno amfractu & flexu venire.

Prope Cæs. hortos] C. Cæsaris horti non longè aberant à flumine Tiberi, in ea regione vrbis, quę Ianiculus appellabatur à veterib.

C Nil habeo, qvod] respondens molestus ait se vacuum esse, & impigrum.

Demitto avricvlas,] demissæ auriculæ in iumentis significant defatigationem corporis, sensuumque torporem, ac languorem. Itaque si quis ad homines transferens, dicat, aliquem demissis auriculis esse, significat, eum animo laborare, languere, demisso animo esse, quippiam ægrè ferre. Plato lib. 10. de rep. Τὸ μὲν πρῶτον ὀξέως ἀποπηδῶσι, τελευτῶντες δὲ καταγέλαστοι γίγνονται, τὰ ὦτα ἐπὶ τῶν ὤμων ἔχοντες. id est, primò quidem celeriter exsiliunt: ad extremum verò ridiculi fiunt, auriculas in humeros demittentes. sup. Oda 14. lib. 2. *Demittit atras bellua centiceps Aureis.*

Vt iniqvæ mentis as.] vt iniquo animo onus impositum ferens asellus. vel dic iniquæ mentis, id est, pigro ingenio. tales enim asini sunt. itaque inepti sunt ad equitem, seu sesso- D
rem vehendum. ex quo illud κάλης ὄνος: de eo, qui sit ineptus ad munus aliquod administrandum. Est autem κάλης, equus ephippiatus, & frenatus ad vehendum sessorem aptus, differens ab eo, qui cum altero iunctus est currus trahendi gratia. Videtur autem hoc prouerbium M. Tullius vsurpasse epist. 15. lib. 10. ad Attic. vt quidem locum illum legit Simeo Bosius Lemouix. Nam vbi vulgò legitur, Scytha ὄνον, ille coniectura ductus, & veteris scripturæ vestigia secutus, putat à Cicerone scriptum esse: habes κάλητα ὄνον: id est, habes equum, quo vehatis, tardum, tamquam asinum: vel habes saltem asinum, quo vehi possis, & qui tibi loco equi ephippiati esse possit: vel aliqua alia sententia est reconditior. nempe Atticum sua sponte ad proficiscendum esse tardiorem.

Svbiit onvs] it.o.nus, trochæus seu tribrachus pro dactylo, vt sup. sat. 4. *Qui non defendit alio culpante.* & Od. 3. lib. 2. *Cæca timet aliunde fata.* & sat. 1. lib. 2. *amator Exclusus, qui distat, agit vbi secum, &c.*

Viscvm] sat. vlt. huius lib. *Et hæc utinã Vi-* E
scorum laudet vterque. & sat. vlt. lib. 2. *Summus ego, & prope me Viscus Thurinus.*

Qvis membra movere] saltare. Lucret. lib. 4. *vt videantur Cernere saltantes, & mollia membra mouentes.*

Invideat qvod et Herm.] ego ita bellè canto, vt vel Hermogenes ipse, qui cantor est optimus, mihi inuideat. Attende vt Horatius hunc garrulum ac molestum, faciat etiam arrogantem, atque ineptè, & gloriosè multa de se prędicantem.

Interpellandi locvs] hîc erat interloquendi (inquit Horatius) & sermonis interrumpendi locus. itaque quæsiui ab eo, materne eius viueret? cognatosne haberet? &c.

Qvis] quibus tua salus est vtilis ac necessaria? vel quibus tua opera opus est? quidam libri veteres habent ordine verborum conuerso, *quibus est te saluo opus?*

Havd mihi qv.] respondet garrulus, pro-
pinquum sibi superesse neminem, omneis à se es- F
se compositos, id est, conditos & humatos.

Omneis composvi.] id est, omneis cognatos, & propinquos meos condidi: seu omniũ illorum ossa, & reliquias in vrna composui. Virg. lib. 1. Æneid. *nunc placida compostus pace quiescit.* ibidem translatè, *Ante diem clauso componet vesper Olympo, &c.*

Felices] mortuos appellant Græci μακαρίτας, vel κατ' εὐφημισμὸν, id est, boni ominis causa, quemadmodum iidem Furias, Eumenidas vocãt: vel quasi beatos, & omnibus calamitatibus, & miseriis humanis defunctos, ac liberatos. Iccircò putant nonnulli hæc esse coniunctim legenda: *omneis composui feliceis.* à quibus dissentio, arbitrórque Horatium respondere, illos esse, vt mortuos, feliceis, quippe quorum aureis huius hominis nõ ferenda loquacitas non sit amplius verberatura: atque ob eam causam nunc verè dici posse feliceis, id est, μακαρίτας, non eo solùm nomine, quòd

mortui,

A mortui, sed quòd maxima molestia, nempe huius loquacitate, defuncti sunt. Theocr. *φαρμακευτρίαι.* *καί μ' ἁ Θευχαρίλα Θρᾷσσα τρόφος ἁ μακαρῖτις Ἀγχίθυρος ναίοισα κατεύξατο*. id est, & me Theocharila Thracia nutrix: felix, id est, quæ mortua est, hîc in propinquo habitans, orauit, &c. Lucian. *περὶ πένθους.* *ἕως ἂν ἀναπαύσωνται τοὺς τοῦ μακαρίτου δαίμονας*. id est, finito quiescere felicis, id est, mortui genios. Vtrùm autem mortui, felices ac beati dici possint, nécne, disputat Aristot. lib. 1. de moribus ad Nicom.

PVERO] tùm, cùm puer essem.

DIVINA VRNA] sortibus in vrnâ coniectis, quibus diuinantur, id est, præsentiuntur, & prædicuntur futura: de quibus disputans M. Tull. de diuinat. lib. 2. ait totam rem esse inuentam fallaciis aut ad quæstum, aut ad superstitionem, aut ad errorem.

HVNC] puerum Horatium. sunt etenim verba anus Sabinę ex sortibus Horatio sua fata canentis.

LATERVM DOLOR] *πλευρῖτις*. M. Tull. lib. 2. de orat. ad Qu. fr. *dieq; septimo est lateris dolore consumtus*. Horat. sat. 3. lib. 1. *vt solet in cor Traiecto lateris miseri, capitisq; dolore*. de lateris doloribus lege Corn. Celsum lib. 4. cap. 6. B

TVSSIS] *βήξ* infrà sat. 5. lib. 2. *si quis Fortè coheredum senior male tussiet*. De tussis generibus, & remediis lege Corn. Celsum lib. 4. cap. 4.

AVT TARDA POD.] Nodosam appellat epist. 1. lib. 1. de articulorum doloribus in manibus & pedib. idem Celsus lib. 4. cap. 24.

GARRVLVS HVNC QVANDO, &c.] quándo, id est, quandoquidem, seu quoniã homo garrulus hunc quouis tempore consumet. Porph. & Acr. *quando consumet cumque* dictum esse volunt *κατὰ τμῆσιν*, cùm vox quandocumque huic loco nullo modo conuenire possit, nisi absolutè accipias pro quouis tempore. *cumque* igitur, si separatim accipias, idem valebit, quod *quandocunque* absolutè, seu quouis tempore, vt Od. 32. lib. 1. *Dulce lenimen mihi cumque salue Ritè vocanti*. & ita Lucret. lib. 4. *Omne genus quoniam passim simulacra feruntur, Partim sponte sua, quæ fiunt aëre in ipso, Partim quæ variis ab rebus cumque recedunt*: nisi si quis apud Lucret. particulam *cumque* cum pronomine *quæ* coniungendam esse dicat.

AD VESTÆ] ædé, vt M. Tull. lib. 6. epist. ad C Attic. *atqui nihil habuit inscriptum nisi censor, ea statua, quæ ad Opis apertè posita in excelso est*. Catull. de Vari scorto, *volo ad Serapis Ferri manè*. Terent. Adelph. *ubi ad Dianæ veneris, ito ad dexteram*. Iterum M. Tull. pro Cluent. *sicut in statuis inauratis, quas ad Iuturnæ posuit*. Idem ad Att. lib. 14. *Rapinas scribis ad Opis fieri*.

QVARTA IAM PARTE D. P.] id est, hora tertia diei præterita. singuli enim dies in duodecim horas inæquaeleis diuiduntur.

VADATO] ei, cui vadimonium promiserat: ei, qui se in ius vocauerat, vadibus acceptis. nam vadari est in ius vocare, vadibus, id est, fideiussoribus acceptis. M. Tull. pro Quinctio, *hic hominem in præsentia non vadatur: ita sine vadimonio discedi-tur*. ibid. *debere tibi dicis Quinctium: procurator negat: vadari vis, promittit: in ius vocas, sequitur: iudicium postulas, non recusat*. sunt autem vades, qui D promittunt suo periculo aliquem vadimonium obiturũ, ita, vt, si ille non obeat vadimonij diem, vas æstimationem litis subeat, ac suffetat, quemadmodum suprà annot. ad sat. 1. vel breuius, (vt Varro) *vas appellatus, qui pro altero vadimonium promittebat*. omnino vas interdum videtur simpliciter pro sponsore vsurpari, vt M. Tull. epist. ad Brut. *Maximo autem, cum hæc scribebam, afficiebar dolore, quòd, cùm me pro adolescentulo, ac pæne puero resp. accepisset vadem, vix videbar, quod promiseram, præstare posse*.

SI ME AMAS] vocalis e hic non solùm non eliditur: verùm etiã corripitur, tametsi longa sit, vt suprà annot. ad Od. 11. epod. sunt autem huius loquacis verba.

INTEREAM, SI] responsio Horatij omnia faciẽtis, vt hunc loquacem à se abigat: sed frustrà.

STARE] in iudicio, seu in iure. non satis validus vt in iure multas horas stare possim.

ET PROPERO QVÒ SCIS] ad Cæsaris hortos, vt suprà dixit.

AN REM] litem, siue causam: vnde rei sunt appellati, quorum res agitur. vide Festum, & Cicero. in lib. 2. de oratore: idque duobus locis. E

ME SODES] me relinque, amabo te, inquit Horatius, potius quàm rem, id est, causam tuam. *sodes* pro si audes, inquit M. Tull. perf. Or. infrà epist. 7. *vescere sodes*.

SEQVOR] victorem, videlicet garrulũ. nam superiora illa sic sunt distinguenda: *vt contendere durum est Cum victore*, id est, cum pertinaci, qui me odio vicit, vt suprà saty. 7. *atque adeò qui posset vincere Regem*.

MÆCEN. QVOMODO TEC. HINC R.] sermonem intermissum ab hoc principio repetit, his verbis, Quomodo tecum agit Mæcenas? quomodo se aduersus te gerit? qualẽ sese erga te præbet Mæcenas?

PAVCOR. HOMIN.] respondet Hor. Mæcenas paucorum est hominum, id est, paucis hominibus familiaris est, paucos homines in cõsuetudinem, & familiaritatem suã recipit: paucis hominibus patet ad Mæcenatem aditus, & familiaritas. sic Terent. Eunuch. *Immò sic homo est, perpaucorum hominum. GNATHO. immo nullorum est, si tecum viuit*. Cicero fragment. lib. de fato. F *Cùm autem Scipio vnum & alterum ex iis, qui eum salutatum venerant, inuitasset, pluresq; etiam inuitaturus videretur: in aurem Pontius: Scipio, inquit, vide quid agas: acipenser iste. paucorum hominum est*. refert Macrob. lib. 3. Saturnal. cap. 16.

NEMO DEXTERIVS F.] verba loquacis. fortunatus (inquit) fuisti in eo, quòd te Mæcenas admisit in amicorum suorum numerum.

ADIVTOREM] *συνεργὸν, συμπράκτορα, συλλήπτορα*.

FERRE SECVNDAS] parteis subint. id est, qui tibi secundus esse, seu inseruire posset. qui dicantur histriones primarum & secundarũ partiũ, dicemus ad illum locum, *vel partes mimum tractare secundas*, epist. 17. ad Lollium 2. lib. 1.

HVNC HOMINEM] me *δεικτικῶς*. pergit autem loqui garrulus. hunc versum in omnib. libris

A excusis, præpostera verborũ positura deprauatũ, restitui, ex auctoritate omniũ librorũ manuscr.

Tradere] commendare. vide annot. ad epist. ad Claud. Neron. lib. 1.

Summosses omneis] omneis, qui tibi obstant, & qui te antecedunt gratia apud Mæcenatem, dudum perculisses, aut certè loco depulisses. Od. 10. lib. 2. *informeis hiemes reducit Iupiter: idem summouet.* Quemadmodum in diuitum, & potentiorum virorum domibus familiares, & comites diuitis iorer se æmulentur, & alrer alterũ euertere conetur, pulchrè describit Lucianus in lib. περὶ τῶ μὴ ῥᾳδίως πιστεύειν τῇ διαβολῇ, his verbis, πάντες οὖν ἀλλήλους ἐξω ἀλέσαι, καὶ ὥσπερ οἱ μονομαχοῦντες ὑποκύπτων εἶτα τι γυμνωθὲν μέρος διαιρεῖν τῷ σώματος, καὶ φθάνει αὐτὸς ἕκαστος εἶναι βουλόμενος παρωθεῖται, καὶ παραγκωνίζεται τὸν πλησίον καὶ τὸν πρὸ αὐτῶ, εἰ δύναιτο, ὑποσπᾶ, καὶ ὑποσκελίζει, &c. id est, omnes igitur acutè intuentur, & quemadmodum qui singulari certamine interse depræliantur, obseruãt siquam partem corporis nudã, atque apertam cernere queãt: & vnusquisque primus esse volens, pellit, & cubito trudit vicinum, eumque, qui antecedit, si potest percellit, & supplantat, &c.

B Non isto vivimvs] respondens Horat. Nulla est (inquit) in familia Mæcenaris talis æmulatio, nulla obtrectatio, nullæ insidiæ, nulla inuidia.

Nec mag. his aliena malis] æmulatione, obtrectatione, inuidia, criminationibus occultis, insidiis, & calumniis, quorũ malorũ plenæ suor potentiorum virorũ, & principum aulæ.

Nil mi officit vnq.] libri manuscripti aliquot habent, *nil mi officit unquam.*

Magnvm narras] hæc dicuntur à garrulo. magnum est id, quod narras.

Atqvi, Sic h.] respondentur hæc ab Horat. etiam si hoc, quod dico, magnum tibi, & propè incredibile videatur, sic est tamen. quidam libri veteres habent. *atquin.*

Accendis] verba garruli. incẽdis me (inquit) studio, & cupiditate talis familiaritatis.

Velis tantvmmodò] satis est te hoc velle, inquit Horat. virtute enim tua facilè apud

C Mæcenatem, honestissimum locum obtinebis, omneisque difficultates superabis, & perfringes. Iam verò obseruatione dignum est hoc loquendi genus, *qua tua virtus expugnabis*: quod tantundẽ valet, quantum, si diceret, ea est tua virtus, vt facilè sis expugnaturus: vel ea, qua præditus es, virtute, facile ad Mæcenatis amicitiam peruenies. sic sæpe loquitur M. Tull. vt epist. ad Rufum lib. 5. *tamen, qua tua est suauitas, quiq; in me amor, nolles à me hoc tempore æstimationem accipere.* Idem ad Trebat. lib. 7. *Moriar ni (qua tua gloria est) puto te malle à Cæsare consuli, quam inaurari.* Idem pro Sylla. *Quæ si de vno me cogitasset, qua mollitia sum animi, ac lenitate, numquam mehercule illius lacrymis ac precibus restitissem.* Idem pro Cœlio, *Genus orationis facultatem, copiam sententiarũ, atque verborum (quæ vestra prudentia est) perspexistis.* Idem ad Att. lib. 7. *Et si esset factum, (qua tua est humanitas) ascripsisses.*

Havd mihi deero] loquitur hæc garrulus. non mihi (inquit) deero, id est, omnem diligentiam adhibebo, vt eò perueniã. non prætermittam facultates eò perueniendi, quæ sese mihi offerent. quid sit, deesse sibi, diximus ad sat. 4. huius lib. ibid. *neque enim cum lectulus, aut me Porticus excepit, desum mihi.* D

Tempora qværam] παραφυλάξω, καιροφυλακτήσω: tempus aucupabor, seu obseruabo, seu, vt Liuius, captabo.

Nil sine magno Vita l. d.] sententia est multorum veterum scriptis celebrata. Pindar. ὀλ. 5. ὀλυμπ. αἰεὶ δ' ἀμφ' ἀρεταῖσι πόνος, δαπάνα τε μάρναται πρὸς ἔργον κινδύνῳ κεκαλυμμένον. id est, semper autem ob virtutes labor suscipitur, & sumptus sit in rem cum periculo coniunctam. Idem ὀλ. 6. ibid. ἄπονον δ' ἔλαβον χάρμα παῦροι τινές. id est lætitiã sine labore pauci ceperunt. Sophocl. in Electr. οὐτοι πόνῳ χωρὶς οὐδὲν εὐτυχεῖ: id est, sine labore nihil fortunatum est. Hesiod. Τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν ἀθάνατοι, &c. noti enim sunt versus: E & profert eos Marc. Tull. lib. 6. epist. familiar. epist. ad Leptam. id est. *Virtutem dij immortales sudore parari, Atque labore volunt.* protulimus & suprà Od. 24. lib. 3. ibi, *Virtutisq; viam deserit arduæ*: seu *arduam*. Sed videtur Horatius ex Epicharmo potius, quàm è quouis alio expressisse. sic enim ille, τῶν πόνων πωλοῦσιν ἡμῖν πάντα τἀγαθ' οἱ θεοί. id est, dij nobis omnia bona laboribus vendunt. Cum his cõgruunt & illa Virgiliana lib. 1. Georg. *pater ipse colendi Haud facilem esse viam voluit: primusq; per artem Mouit agros, curis acuens mortalia corda: Nec torpere grauì passus sua regna veterno.* & prouerbium illud à Platone vsurpatum lib. 6. de Rep. Τὰ καλὰ τῷ ὄντι χαλεπά: id est, quæ pulcra sunt, planè sunt difficilia. Contrà qui mollia quærunt, & sequuntur, ferè dura reperiunt, vt admonet Epicharmus, bis verbis, quæ mendosa leguntur apud Xenoph. lib. 2. ἀπομνημ. ὦ πονηρὲ μὴ μάλα κὰ μώσο, μὴ τὰ σκλήρ' ἔχῃς. sic autem sunt emendãda, ὦ πονηρὲ, μὴ τὰ μαλακὰ μώσο, μὴ τὰ σκλήρ' ἔχῃς: id est, ô infelix, noli mollia quære, ne dura habeas.

Hædvm agit] hædum loquitur. sic habent omnes ferè libri veter. vnus & item alter, *Hæc dum ait*, quos non sum secutus. neque id temerè. nam qui loquitur, agit. prætereà sic locutus est sat. 3. lib. 2. *amator Exclusus qui distat, agit vbi secum, eat, an non, &c.* F

Fvscvs Aristivs] ad quem exstat Horatij epistola lib. 1. hoc principio, *Vrbis amatorem Fuscum saluere iubemus.*

Rogat] Aristius: & à me rogatus, vnde veniret, & quò tenderet, vicissim respondet.

Vellere coepi] significans me cupere ab hoc garrulo eripi.

Pressare] sic restitui ex auctoritate cod. duor. Vatic. & Rainutij Card. Don. Torn. Clericani, Nicotiani, ceteris.

Lentissima brachia] quid sibi vult vox *lentissima*? an mollissima? an potius pressationem minimùm sentientia? aut certè ita lenta, vt sentire non viderentur?

Nvtans, Distorq. oc.] innuens ei, &

A &oculos huc, & illuc mouens, *διανεύων*, obscurè & tacitè admonens, vt me eriperet. vide annotationē ad illū locū, *Deme supercilio nubem* epist. 18.

Male salsus R. D.] nimiùm salsus, vel in meam fraudem salsus, dissimulabat se intelligere quid vellem.

Meum iecur vr. b.] iecur vrebat. atqui iecur, sedes bilis non est, sed libidinis, vt annot. suprà ad Od. 13. lib. 1.

Certe nescio quin] hæc dicebat Horatius Fusco, vt per speciem colloquij secreti hoc garrulo defungi posset.

Memini bene] respondet Fuscus planè aliud, quàm cupiat Horatius, idque dedita opera, cum eo perfacetè, & perurbanè iocās, vt is magis, ac magis ab hoc garrulo vrgeatur, & pæne dicam, enecetur.

Hodie tricesima Sabbata] Sabbata dicunt Latini numero multitudinis, vt cætera dierum festorum nomina, Saturnalia, Floralia, Palilia, Faunalia, Terminalia. tricesima autem appellantur fortassis à dierum numero, quibus menses constant. quamuis enim Iudæorum
B menses cum lunæ cursu congruentes, vicesimo nono quoque circiter die compleantur, tricenarius tamen numerus rotundior, & aptior erat versui, quàm vicenarius nouenarius. Quinetiam dici potest, Iudæorum menseis cum lunæ cursu congruisse, & tamen triginta diebus constitisse, quēadmodum & Atheniensium. credibile est autem prima cuiusque mensis Sabbata, Iudæis fuisse religiosissima. Iam verò ne illud quidem dubium est, quin plerique etiam Latini ac Romani, temporibus illis Iudæorum religionem, ac cæremonias coluerint. sed cùm hæc explicatio mihi non satisfaceret, Iudæum quendam de suis Sabbatis, & de annorum, mensiumque suorum ratione consului. ex iis, quæ mihi respondit, collegi, tricesima Sabbata ea esse intelligenda, quæ ab iis maxima religione coluntur, atque obseruantur: quo die agnū immolant, seu mandunt potius, & comedunt. quod Sabbatum, (vt barbarè loquar) tricesimum est ordine, si Sabbata à principio anni numeres. annus enim apud illos initium capit à mense Septembri. Alij per tricesima Sabbata, neomeniam significari volunt: quæ feriæ tricesimo quoque
C die mensis redeunt. Iam quòd Plutarchus *συμποσ.* Δ. *προβ.* ς. putat Sabbata dicta à voce Bacchantiū *σάββοι*, ignoratione linguæ Syriacæ, errat. dicta sunt enim Sabbata à verbo sabbat, quod valet cessare, & feriatum esse.

Vin' tu Curtis Iud. opp.] id est, vin' tu Iudæorum religionem contemnere, irridere, ac pro nihilo putare? oppedere est ventris crepitum in alterius odium, & contumeliam edere: quod dicunt Græci *καταπέρδειν*, & *ἀντιπέρδειν*. Aristoph. Pluto, *καὶ τῇ πενίᾳ ἀντιπαπέρδειν*. id est, paupertati oppedere. Idem *ποιῶ. καὶ βούλομαι ἀντιπαπέρδειν πρὸς τὰς βροντάς*.

Curtis] suprà saty. 5. *apellas* nominauit: quod tantundem valet: vt quidem vulgus explicat. nam illic admonuimus de Scaligeri sententia, Apellam Iudæi alicuius, qui tum viueret, nomen proprium fuisse. *Curtos* igitur Iudæos intellige, recutitos, verpos, *ἀπεψωλημένους*. Curtos autem appellat, quòd pellem eam, quæ glandem caudæ salacis tegit, habeant circumcisam, & quasi decurtatam. sic ferè suprà saty. 6. mulum curtum dixit cui cauda esset breuior, & decurtata, non hæc salax, sed illa, quæ nateis operit. quamquam in illa satyra quidam mulum, curtum volunt esse dictū, cui non esset integra pellis, sed quadam parte lacera, & detrita: cum quibus non pugnabo. D

Nulla mihi (inquam) Rell.] multis locis perspicuè ostendit Horatius, se omneis religiones contemnere.

At mi. sum paullo] at mihi (inquit Aristius) religio est aliqua: ego religionibus aliquātū sum deditus: aliquāto sum superstitiosior.

Vnus multorum] vnus è multis, vt epistola ad Numicium lib. 1. *Vnus vt è multis populo spectante referret Emtum mulus aprum*. & infrà satyra 10. *Vnus vinorum*. neque verò iis assentior, qui putant dictum esse ab Horatio, *vnus multorum* pro eo, quod Græci dicunt, *εἷς τῶν πολλῶν*, id est, vnus è plebe, seu vnus è vulgo. sed arbitror esse positum pro illo *εἷς πολλῶν*, id est, ego vnus egregiè præter ceteros. E

Huncine solem tam nigr.] loquitur Horatius, suum casum deplorans. *nigrum solem* pro die infausto, tristi, & inauspicato dixit: quemadmodū diem atrum veteres appellabant, ad res gerendas ineptum, & nefastum: quales erant Kalendæ, Nonæ, Idus. quòd his diebus imperatores infeliciter rem gessissent. Catullus contrà *soles candidos* vsurpauit, pro diebus lætis, optatis, & iucundis, vt carm. ad seipsum. *Miser Catulle desinas ineptire, Et, quod vides perisse, perditum ducas. Fulsere quondam candidi tibi soles*, &c. & Propert. lib. 2. *O me felicem, nox ò mihi candida, & ò tu Lectule deliciis facte beate meis*. & Tibull. *auroram candidam* lib. 1. eleg. 3. *Hoc precor: hunc illum nobis aurora nitentem Luciferum roseis candida portet equis*. vide annot. ad Od. 36. lib. 1.

Surrexe] id est, surrexisse: vt suprà *erepsemus*, pro erepsissemus, sat. 5. ad quem locum lege, si tibi lubet, quæ annotauimus.

Sub cultro linquit] id est, in extremo discrimine. ductum à victimis iamiam mactandis. Tale ferè illud est apud Homerum F *ἰλιάδ. κ. ἐπὶ ξυροῦ ἵσταται ἀκμῆς*: id est, in acie nouaculæ stat.

Et licet antestari?] huius loquacis aduersarius quærit à me vtrùm sibi liceat me testem in eum sumere, néc ne? id est, an ego passurus sim illum meo testimonio vti. est enim antestari vnum aliquem ex iis, qui assunt, prehensa auricula, testem sumere. quo facto licebat ei, qui vadibus acceptis quempiam in ius vocasset, manus ei iniicere, eumque in ius rapere. Quòd si quis nō antestatus, manu iniecta aduersarium suum in ius raperet, iniuriarum actione tenebatur. Plautus in Persa, *sat. Age, ambulato in ius leno. D. Quid me in ius vocas? S. Illic dicam apud prætorem. sed ego in ius voco. D. nonne antestaris? S. tuan' ego caussa carnufex Quoiquam mortali libero aureis*

Hh ij atteram,

A *alteram, Qui hic commercaris ciuis homines liberos?* idem declarat lex 12. tabul. quamquam deprauata sit, neque facile sit eam restituere. Hæc igitur verba legis videntur fuisse, *SI VIS VOCATIONI FVAT, AVT SI TE IN IVS VOCANTEM NON SEQVATVR, ANTESTATVS EM CAPITO*, seu *IN IVS EM RAPITO*. Turn. sic restituendam putat, *SI IN IVS VOCAT, NI IT, ANTESTATVS MANVM INIICITO, AVREM ANTESTATI CAPITO*. compositum autem est hoc verbum ab *am*, quod in compositione valet *circum* & *testari*. quamquam Priscian. aliter lib. 8. proferens illud Liuij Andron. *Impubes libripens esse non potest, neque antestari*. vult enim Latinũ *antestari*, Græco illi προσδιαμαρτυρηθῆναι respondere. sed errat.

Ego verò Opp. avric.] ego præbeo illi auriculam, vt me testem sumat.

Rapit in ivs] garrulum. *rapit* autem vim significat, & acrius est, quàm *ducit*. rapere autem in ius suum aduersarium hîc licet litigatori, quia antestatus est. alioqui non liceret, vt diximus. sic
B sat. 3. lib. 2. *Cum rapies in ius malis ridentem alienis*. Plautus Asin. *Nam vadi hunc ipsum abducere, & rapere in ius Exærambum*. Idem Aulul. *Iam quidem ad Pretorem hercle te rapiam: & tibi scribam dicam*. Ad prætorem trahere autem, & in ius trahere, idem valere, sciunt qui pandectas iuris ciuilis vel extremis digitis attigerunt. Ius enim significat etiã tribunal, aut certè locũ, vbi prætor ius dicit.

Sic me servavit Ap.] quidam hæc referunt ad Apollinis statuam eburneam, quæ posita erat in foro Augusti, vt significet Horatius, se rapto tandem in ius aduersario, quasi beneficio forensis Apollinis liberatum esse: à quibus dissentire nolim. habebatur enim deus ἀλεξίκακος & ἀποτρόπαιος Apollo, id est, malorum depulsor, & seruator. sed tamen credibile est, Horatium vna opera ad illum Homeri locum respexisse, vbi Æneam cũ Achille congressum eripit Apollo. versus sunt hi ἰλιάδ. υ. τὸν δ' ἐξήρπαξεν Ἀπόλλων ῥεῖα μάλ', ὥστε θεός, ἐκάλυψε δ' ἄρ' ἠέρι πολλῇ. id est, hunc autem valde facilè eripuit Apollo, vt deus: multa autem caligine obtexit. sic & ἰλιάδ. γ. Paridem, qui Menelaum ad singulare certamen prouocarat, ab eoque penè
C victus, atque ad naueis pertractus erat, eripit Venus. τὸν δ' ἐξήρπαξ' Ἀφροδίτη ῥεῖα μάλ' ὥστε θεός, ἐκάλυψε δ' ἄρ' ἠέρι πολλῇ. id est, eum autem eripuit Venus valde facilè, &c.

SATYRA 10.

NEMPE incomposito dixi pede currere versus
Lucill. quis tam Lucill fautor ineptè est,
Vt non hoc fateatur? at idem, quòd sale multo
Vrbem defricuit, charta laudatur eadẽ.
Nec tamen hoc tribuens, dederim quoq; cetera. nam sic D
Et LaberI mimos, vt pulchra poëmata, mirer.
Ergo non satis est risu diducere rictum
Auditoris: & est quædã tamen hîc quoque virtus.
Est breuitate opus, vt currat sententia, neu se
Impediat verbis lassas onerantibus aureis.
Et sermone opus est modò tristi, sæpe iocoso,
Defendente vicem modò rhetoris, atque poëtæ,
Interdũ vrbani parcentis viribus, atque E
Extenuantis eas consultò. ridiculum acri
Fortius: & melius magnas plerumque secat res.
Illi, scripta quibus comœdia prisca viris est,
Hoc stabant: hoc sunt imitandi: quos neque pulcher
Hermogenes ũmquã lêgit, neq; simius iste,
Nil præter Caluum, & doctus cantare Catullum.
At magnũ fecit, quòd verbis Græca Latinis
Miscuit ô seri studiorum, qui ne putetis
Difficile, & mirũ, Rhodio quod Pitholeonti
Cõtigit. at sermo lingua cõcinnus vtraq;
Suauior: vt Chio nota si commista Falerni est.
Cùm versus facias, teipsum percontor: an, & cùm
Dura tibi peragẽda rei sit caussa PetillI:
Scilicet oblitus patriæq;, patrisq;, Latinè
Cùm Pedius caussas exsudet Poplicola, atque
Coruinus: patriis intermiscere petita
Verba foris malis, Canusini more bilinguis?

Atqui

A Atqui ego, cùm Græcos facerem, natus mare citra,
Versiculos, vetuit me tali voce Quirinus,
Post mediam noctem visus, cùm somnia vera:
In siluam non ligna feras insanius, ac si
Magnas Græcorum malis implere cateruas.
Turgidus Alpinus, iugulat dum Memnona dumque
Defingit Rheni luteum caput, hæc ego ludo:
Quæ nec in æde sonent certantia iudice Tarpa:
Nec redeant iterum, atque iterum spectanda theatris. B
Arguta meretrice potes, Dauoq; Chremeta
Eludente senem, comis garrire libellos
Vnus viuorum Fundani. Pollio regum
Facta canit pede ter percusso. forte epos acer,
Vt nemo, Varius ducit. molle, atque facetum
Virgilio annuerunt gaudentes rure camœnæ.
Hoc erat, experto frustra Varrone Atacino,
Atque quibusdam aliis, melius quod scribere possem,
C Inuentore minor: neque ego illi detrahere ausim
Hærentem capiti multa cum laude coronam.
At dixi fluere hunc lutulentum. sæpe ferentem
Plura quidem tollenda relinquendis. age, quæso,
Tu nihil in magno doctus reprendis Homero?
Nil comis Tragici mutat Lucilius Atti?
Non ridet versus Enni grauitate minores,
Cùm de se loquitur, non vt maiore reprensis? D
Quid vetat, & nosmet Lucili scripta legenteis
Quærere, num illius, num rerum dura negarit
Versiculos natura magis factos, & eunteis
Mollius? at sit quis pedibus quid claudere senis,
Hoc tantùm contentus: amet scripsisse ducentos
Ante cibum versus, totidem cenatus: Etrusci
Quale fuit Cassi rapido feruentius amni
Ingenium: capsis quem fama est esse, librisque E
Ambustum propriis: fuerit Lucilius, inquam,
Comis & vrbanus: fuerit limatior idem,
Quàm rudis, & Græcis intacti carminis auctor,
Quámque poëtarũ seniorũ turba: sed ille,
Si foret hoc nostrũ fato dilatus in æuum:
Detereret sibi multa: recideret omne, quod vltra
Perfectum traheretur: & in versu faciendo
Sæpe caput scaberet: viuos & roderet vngueis.
Sæpe stilum vertas, iterum quæ digna legi sint,
Scripturus: neque, te vt miretur turba, labores, F
Contentus paucis lectorib. an tua demēs
Vilibus in ludis dictari carmina malis?
Non ego. nam satis est equitem mihi plaudere: vt audax,
Contemtis aliis, explosa Arbuscula dixit.
Men' moueat cimex Pantilius? aut crucier, quòd
Vellicet absentem Demetrius? aut quòd ineptus

A *Fannius Hermogenis lædat conuiua Tigelli?*
Plotius, & Varius, Mæcenas, Virgiliúsque,
Valgius, & probet hæc Octauius optimus, atque
Fuscus: & hæc vtinam Viscorum laudet vterque.
Ambitione relegata te dicere possum
Pollio, te Messalla tuo cum fratre, simúlque
Vos Bibuli, & Serui, simul his te candide Furni:
Complureis alios, doctos ego quos, & amicos
B *Prudens prætereo: quibus hæc, sint qualiacumque,*
Arridere velim, doliturus, si placeant spe
Deterius nostra. Demetri, teque Tigelli
Discipularum inter iubeo plorare cathedras.
I puer, atque meo citus hæc subscribe libello.

NEMPE INCOMP. DIXI P. C.] dixerat Horat. suprà sat. 4. Lucillium duriusculum esse in componendis versibus: quo nomine fuerat à nonnullis accusatus, iis igitur nunc respondet, & se ita purgat, vt ostendat, se, quòd de Lucillio dixerit, iure dixisse. In nonnullis libris manuscriptis reperiuntur hîc versus octo, quorum hic primus est, *Lucili quàm sis mendosus, &c.* verùm non sunt Horatiani, sed ab aliquo semidocto nebulone adiecti, qui, propterea quòd hæc satyra ini-
C tium capit à voce *Nempe*, putauit hîc aliquid desiderari, cùm plane nihil desideretur. Neque est quòd quemquam moueant veteres libri, siqui hos versus habent. Nam plureis libros producere testeis possum, in quibus non reperiuntur. Præterea si in omnibus libris antiquis reperirentur, non tamen iccircò necesse haberem fateri esse huius poetæ germanos versus. Nam nullus ferè est liber Latinus manuscr. qui annos quadringentos superet. At hos alienos versus, puto annos abhinc quadringentos esse factos, aut suprà. Non est igitur mirum si in veteribus libris reperiuntur. Inest autem multo plus lepôris & venustatis in talibus principiis, præcisis (inquam) atque abruptis, quàm planis, atque integris, propterea quòd quædam relinquuntur auditori, seu lectori potius, subintelligenda, quæ subintelliguntur concinnius, quàm à poëta exprimerentur. Hæc enim scilicet sunt subintelligenda. Quid est quamobrem tam grauiter accuser? aut quid est quòd ita de D
me querantur homines? *nempe incomposito, &c.* id est, plane fateor, me dixisse Lucillij versus esse incompositos, &c. Versus autem, quos dixi, sunt hi, si quis forte eos requiret.

Lucili, quam sis mendosus, teste Catone
Defensore tuo peruincam: qui male factos
Emendare parat versus: hoc lenius ille,
Quo melior vir est, longe subtilior illo,
Qui multùm puer & loris, & funibus vdis
Exoratus, vt esset opem qui ferre poetis
Antiquis posset contra fastidia nostra,
Grammaticorũ equitum doctissimus. vt redeã illuc

Nempe incomposito, &c. Hos versus si quis non videt non esse Horatianos, in his litteris parum videt. Primus versus in plerisque libris antiq. habet, *Lucili quòd sis mendosus.* Quartum nemo nõ videt claudicare. desinat autem claudicare, & recto stet talo, si sic legatur, *Quo melior vir is est.* Quintus in quibusdam aliis libr. antiq. ita legitur, *Qui paullum puer, &c.* In sexto quædam exemplaria habent, *Exhortatus.* Septimus hoc habet initium in quibusd. *Ambiguis posset.* Octauus ita legitur in quibusd. lib. *Romanorum equitum, &c.* E
Ego igitur hos versus ἀθέτους, & delendos censui: quin etiam edi vetui, vt supposititios & adulterinos. mihi assentiuntur Io. Auratus, M. Antonius Muretus, Simeo Bosius, Io. Passeratius.

QVOD SALE MVL. VRB. DEFR. CH. L.] idem, quòd salsè, & vrbanè ciuium Romanorum vitia notarit, eadem satyra laudatur, nempe illis versib. *Hinc omnis pendet Lucillius hosce secutus, Mutatis tantùm pedibus, numerisq́, facetus.* non dixit *salibus*, sed *sale*, vt esset tota ἀλληγορία. quòd si salibus dixisset, trãslatio fuisset in verbo *defricuit.* quamquã negari non potest, salem etiã in numero singulari, vrbanitatem, & dicta salsa significare. Præterea vrbem posuit pro ciuitate, seu ciuibus.

NAM SIC ET LABERI MIM.] nam si propterea, quòd vrbanè, & facetè vitia reprehẽdit Lucillius, habendus esset in numero bonorum poëtarũ, eadẽ ratione Laberij mimi quoq; essent in bonis poëmatis numerãdi. fuit autẽ Laberius, mimorũ scriptor dicacissimus, ac maledicentissimus: à Iulio Cæsare tamen donis auctus, & annulo aureo ornatus. M. Tull. ad Trebat. scribens, significat, esse metuendum, ne si diutius ille cum F
Cæsare commoratus, ab eo redeat inanis, derideant eum Laberius, & Catullus, his verbis, *Sin frustra diutius afueris, non modò Laberiũ, sed etiam sodalem nostrum Valerium pertimesco. mira enim persona induci potest Britannici iurisconsulti.*

ERGO NON S. EST RIS. DID.] non est igitur satis auditoris os risu dilatare, id est, auditori risum profusum mouere, quamuis insit in hoc etiam quædam virtus: sed opus est, &c. breuitas desideratur duabus de causis: primùm vt sententia currat, id est, ne claudicet, néve insistat: deinde ne & verborum multitudine se impediat, & oneret auditorem.

DEFENDENTE VICEM] id est, tuente munus, ac parteis, &c. id est, ea cumulatè præstante, quæ propria sunt rhetoris, aut poëtæ.

VRBA-

A VRAANT P. V.] εἴρωνες, qui multo minus cõtendit, quàm poteſt.

RIDIC. ACRI FORTIVS: ET MAL.] plus interdum valet riſus opportunus, quàm vis, & ſeueritas, & acrimonia. ſcribit Ariſtoteles lib. 3. de arte dicendi, Gorgiam Leontinum dicere ſolitum, res ſeueras, & ſerias riſu: riſum, rebus ſeueris diſcutiendum eſſe. M. Tull. pro Murena dicentem, riſu mouendo, & auctoritate Catonis, qui erat vnus ex accuſatoribus, illudenda, cauſam obtinuiſſe, locupletes auctores tradiderunt.

SECAT] decidit, terminat, finit. epiſt. 10. lib. 1. *Quo multæ, magnæq́; ſecantur iudice lites.*

ILLI, SCRIPTA QVIBVS] poëtæ veteris comœdiæ, Eupolis, Cratinus, Ariſtophanes, vt ſuprà ſat. 4. in princip. *quibus*, id eſt, à quibus.

STABANT] placebant, probabantur, nõ explodebantur, οὐκ ἐξέπιπτον, tranſlatum ab actoribus, ſeu hiſtrionibus, qui exſibilantur, & exploduntur, cùm inepti & imperiti ſunt: id eſt, eiiciuntur. contrà ſtare dicitur fabula, cùm probatur. epiſt. ad Auguſt. *Securus, cadat, an recto ſtet fabula talo.*

B PVLCHER] εὐπρεπής, homo bellus.

SIMIVS] ineptus imitator. Demetriũ ſignificat, de quo infrà eadem ſat. vel ſimiũ fortaſſe appellat à forma, ſeu potius deformitate corporis.

NIL PRÆTER CALVVM, AT DOCT.] qui nihil aliud cantare didicit, quàm Caluum, & Catullum. neque verò eſt, quòd quiſquã exiſtimet ab Horatio Caluum, & Catullum improbari: ſed ineptos, & ſtultos imitatores. ordo eſt, nihil càntare doctus, id eſt, qui nihil cantare didicit, præter Caluum & Catullum.

AT MAGNVM FACIT] Lucillius verba Græca Latinis miſcebat, vt appâret ex his verſibus à me ſic emendatis. *Quam lepide lexes compoſta, vt teſſerulæ omnes, Endo pauimento, atque emblemate vermiculato?* quos profert M. Tull. in orat. perf. ſed corruptos. & ex his Χαῖρε, *inquam, Tite lictores, turma omnis, cohorsq́;* Χαῖρ' *hinc Muci hoſtis Albucius, hinc inimicus.* quamquam in his poſterioribus Albucium, qui Græcus dici malebat, quàm Romanus, Scæuula de induſtria Græcè ſalutat. vide lib. 1. de finibus. & in his. *In quo Lælii clamores ſophos ille ſolebat Edere*, qui citantur à Cicer. lib. 2.

C de finibus. Idem Lucillius M. Craſſum, qui ſemel in vita riſiſſe dicitur, ἀγέλαστον in ſatyra quadam nominauit, teſte M. Tull. lib. 5. de finib. exſtant & hi Lucillij verſus ad hanc rem magnopere pertinentes, apud Nonium in voce, *compernes. Num cenſes χαλλιπλόκαμον, καλλισφυρον illam, Non licitum eſſe vterum, atque etiam inguina tangere mammis? Compernem aut varam fuiſſe Amphitryonis ἄκοιτιν, Alcmenam atque alias: Ledam ipſam denique nolo Dicere. tute vide, atque διαλαβὼν elige quoduis. Τύρω* εὐπατέρειαν *aliquam rem inſignem habuiſſe: Verrucã, næuum, dicta eſt, dentem eminulum vnum.* ſic enim hos verſus emendo.

Ô SERI STVDIORVM] ὀψιμαθεῖς vno verbo appellant Græci, qui ſerò didicerunt. M. Tull. epiſt. ad Papir. Pætum. Ὀψιμαθεῖς *autem homines ſcis quam inſolentes ſint.* contrà παιδομαθεῖς, qui à pueris didicerunt. D

QVINE PVTATIS, &c.] ſic habent tres codic. Vatic. & Iann. Faër. Torn. & aliquot alij. Et Priſc. lib. 16. ſic legit hunc locum, & ait *ne* coniunctionem eſſe neque dubitantem, neque interrogantem: ſed confirmantem, aut certè enuntiantem. alterum exemplum profert ex ſaty. 3. lib. 2. *Clarus erit, fortis, iuſtus, ſapiens ne etiam, & rex.* vbi vulgò aliter legitur tamen.

VT, CHIO NOTA SI COMMISTA FAL.] Vt ſi vino Chio Falernum temperatum eſt, quod fieri ſolebat, vt vini Falerni auſteritas vino Chio, quod erat lenius, ac mitius, obtunderetur. cur autem notam Falerni dixerit, vide ſuprà Od. 3. lib. 2. ad illum locum, *Interiore nota Falerni.*

DVRA] difficilis: vt Terent. Phorm. *Verùm ſcientem, tacitũ cauſam tradere aduerſariis, Etiámne id lex coëgit? PHÆD. Illud durum. GET. ego expediam.*

CVM VERSVS FACIAS TEIPSVM PERC. &c.] ordo verborum & ſententia huius loci hæc eſt. te ipſum percunctor, id eſt, ex te ipſo quæro, cùm verſus factutus ſis, & cùm Petillij cau- E
ſa tibi ſit agenda, an tu patriæ, & patris oblîtus verba Græca patriis, id eſt, Latinis intermiſcere malis, quàm puro ſermone Latino vti, cùm Pedius Poplicola, & Meſſalla Coruinus cauſas agant Latinè multo cum ſudore?

PATRIÆQVE, PATRISQVE] oblitus Italiæ, quæ patria tua eſt, & patris tui, qui Romanus, aut certè Latinus eſt, vel erat, &c.

LATINÈ CVM PEDIVS CAVS. &c.] id eſt, cùm hi duo præſtantiſſimi, & clariſſimi oratores, Petillij accuſatores, Pedius Poplicola, & Meſſalla Coruinus, multum ſudent in cauſis Latino ſermone componendis, & agendis: id eſt, cùm multum laborem, multamque operam ſumant in cauſis Latinè componendis, atque agendis, &c. Cùm anteà in omnibus libris vulgatis legeretur, *patriúq́; Latini*, ego admonitus à duobus cod. Vat. & Torneſ. veram ſcripturam reſtitui: de qua dubitaturum politum litteris arbitror neminem. quis enim non videt aduerbium *Latinè* ad verbum *exſudet* pertinere? idque ignorantem cõ- F
fidentem aliquem librarium, aut lectorem, hunc locum corrupiſſe?

CANVSINI MORE BIL.] Canuſinorum more, qui partim Græcè, partim Latinè loquebãtur. vide Feſtum in nomine *bilinguis*. δίγλωσσοι appellant Græci.

NATVS MARE CITRA] in Apuliæ finibus, non in Sicilia, aut Græcia.

POST M. N. V. CÙM SOMNIA VERA] hoc enim maximè tempore, cùm & confectus, depulſusque è pectore cibus eſt, & liber animus, ac ſolutus à cõtagione corporis futura prouidere poteſt, vera videntur in ſomnis. ſic Theocritus in Europa, εἰδ. κ. Εὐρώπῃ ποτὶ Κύπρις ἐπὶ γλυκὺν ἧκεν ὄνειρον, Νυκτὸς ὅτε τρίτατον λάχος ἵσταται, ἐγγύθι δ' ἠώς, Ὕπνος ὅτε γλυκίων μέλιτος βλεφάροισιν ἐφιζων Λυσιμελὴς πεδάᾳ μαλακῷ κατὰ φάεα δεσμῷ. Εὖτε, καὶ ἀτρεκέων ποιμαίνεται ἔθνος ὀνείρων id eſt, Europæ quondam Cypris dulce ſomniũ miſit: cùm tertia pars noctis ſtaret, aurora autem

A appropinquaret: quo tempore somnus melle dulcior palpebris insidens, membra soluens oculos molli somno deuincit: cùm verorum somniorum natio pascens vagatur.

IN SILV. NON LIGNA FERAS INSAN.] id est, æquè sueris insanus, si tu Latinus Græcos versus scribas, atque si in siluam ligna feras.

TVRGIDVS] inflatus. A. Cornelium Alpinum designat.

IVGVLAT] dum ita insciiè, & ineptè Memnonis ab Achille iugulati historiam, seu potius fabulam narrat, vt Memnonem ipse iugulare videatur: & dum Rhenum fluuium ita ineleganter describit, vt luto conspurcare videatur, vel dum è luto caput Rheni defingit, hoc est, deformat, cùm è marmore potius fingendum esset: hæc ego ludibundus scribo. Memno, & Hemathio fratres, Tithoni & Auroræ filij: quorum hic ab Hercule: ille ab Achille interfectus est. Hesiodus in Theog. Τιθωνῷ δ' ἠὼς τέκε Μέμνονα χαλκοκορυστὴν Αἰθιόπων βασιλῆα, καὶ Ἠμαθίωνα ἄνακτα.

DEFINGIT] deformat, illepidè describit, & inuenustè. In quibusdam codicibus legitur *deffin-*B *git*: in cod. Don. *depingit*. in Torn. & aliquot aliis, *Deffingit*. ego *Defingit* verum esse puto.

LVTEVM CAPVT] per caput Rheni, significatur fons & origo Rheni: & tamen fluuij specie humana figurabantur: vt annotauimus suprà ad Odam 14. lib. 4. luteum dixit, vel ad naturam fluminis spectans, quod turbidum est, vel ad inscitiam poëtæ, qui hunc fluuium inuenustè, & impolitè describeret. licet etiã dicere, spectasse Horatium ad opera fictilia, & è luto facta, quæ præ marmoreis contemnuntur, & iacent.

QVÆ NEC IN ÆDE S. CERT.] Quæ nec in æde Apollinis recitentur, vt subeant Mecij Tarpæ iudicium, nec iterum atque iterum spectentur à populo. de Mecio in epist. de arte poët. *Si quid tamen olim Scripseris, in Meci descendat iudicis aureis.*

ITERVM ATQVE ITERVM SPECTANDA] quidam libri veteres habent, *spectata*.

ARGVTA MERETR. POT. D. Q3. CHR.] id est, tu Fundani vnus ex iis, qui hodie viuunt, potes omnium optimè comœdiam scribere: tu omnibus hominibus præstas in scribendis C comœdiis: in quibus inducuntur meretrices argutæ, & serui dominos fallentes dolis. *vnus viuorũ.* εἷς ζώντων.

COMIS GARR. LIB.] nonnulli *comis libellos* coniunctè legunt, vt sit, *comeis libellos*, & interpretantur, vrbanos, facetos, hilaros. ego nullius sententiam reprehendo. vtatur suo quisque iudicio. Verumtamen magis mihi placet, *comis* esse numeri singul. casus recti, vt cohæreat cum his, *tu vnus viuorum potes garrire libellos* comis, id est, comiter, hilariter, facetè, & comicè. Nam Varro lib. 5. de lingua Latina à Græco nomine Κῶμος, qui Deus hilaritatis, saltationis, lasciuiæ, intemperantiæ, & similium esse dicitur, ait Latinum *comis* ortum esse, indeque dictam à Latinis comassationem, seu potius commissationem, quemadmodũ & à Græcis comœdiam. Præterea hac eadem satyra Lucillium bis comem appellat, semel ibi. *Nil* D *comis tragici mutat Lucillius Atti?* iterum ibi. *fuerit Lucillius, inquam, Comis & vrbanus.* Postremò puto Horatium Græcum verbum κωμῳδεῖν, quod est res vrbanas, & Como dignas canere, seu dicere, his verbis *comis garrire libellos*, exprimere voluisse. Non ignoro tamen M. Tull. vocem comis aliter interpretari in orat. pro Corn. Balbo: cuius hæc verba sunt. *in quo erat accusatoris interpretatio indigna responsione, qui ita dicebat, comiter esse communiter. quasi verò priscum aliquod, aut insolitum verbum interpretaretur. comes, benigni, faciles, suaues homines esse dicuntur, qui errantes comiter monstrant viam, benignè, non grauatè: communiter certe non conuenit.* Sed in iis, quæ in iudiciis habentur, orationibus, hominum auctoritates non sunt consignatæ. omnes enim illę orationes, causarum sunt, & temporum, non hominum ipsorũ, ac patronorum, vt ait idem Tullius in Cluentiana. Varronem igitur hîc sequamur. Incidi etiam aliquando in quendam virum doctum, qui diceret *comis* hîc esse septimi casus à Gręco κῶμοι, *comis* numeri multitudinis, quod nomen significat cantilenas lasciuas, delicatas, molles, impudicas, con- E uiuio, & conuentu hominum intemperantium, & Como dignas: cum quo nolui pugnare.

POLLIO REG. FACT. CAN.] Pollio tragœdias Latinas, id est, Prætextas, scribit. Personæ tragicæ sunt, reges, principes, consules, prætores, tribuni pl. & similes personæ publicæ: res, & argumentum prætextarum, facta regum, & principum, & clarorum virorum.

PEDE TER PERCVSSO.] id est, senariis iambicis, qui trimetri appellantur. hæc malè distinguuntur in omnibus libris vulgatis.

FORTE EPOS] carmen longum, hexametrum, Meonium, seu Homericum, heroicũ. nam tametsi hoc nomine quilibet versus significetur κατ' ἁπλῶς, tamen ferè semper Aristoteles, & Plato pro hexametro vsurpant. ille enim ἔπη, id est, epopœiam in libello περὶ ποιητικῆς, tragœdiæ opponit, his verbis: καίτοι τὸ πρῶτον ὁμοίως ἐν ταῖς τραγῳδίαις τοῦτο ἐποίουν, καὶ ἐν τοῖς ἔπεσιν. id est, *atqui primò similiter in tragœdiis hoc faciebant, & in ἔπεσιν, id est, versibus heroicis.* vnde poëtæ epici dicti. Sic M. Tull. epistola vltima libri 3. epistol. ad Q. Fratr. *Quòd me hortaris, vt absoluam, habeo absolutum suaue, mihi quidem vt videtur, ἔπος ad Cæsarem.* Plato item in Phæ- F dro, aliisque locis non quoduis carmen ἔπος appellat, sed hexametrũ. sic Plato in illo dial. cum versum illum protulisset, ὡς λύκοι ἄρνα φιλοῦσ', ὡς παῖδα φιλοῦσιν ἐρασταί, Vt lupus agnum, sic puerum expetit, ardet amator: rogatus à Phędro, cur finem loquẽdi fecisset, respondet, οὐκ ᾔσθου, ὦ μακάριε, ὅτι ἤδη ἔπη φθέγγομαι, ἀλλ' οὐκ ἔτι διθυράμβους, id est, non sensisti, ô beate, me iam epe, id est, versus longos loqui, non dithyrambos? vide Eustath. in lib. α. ιλ.

VT NEMO] ita vt nemo melius. sup. Od. 6. lib. 1. *Scriberis Vario fortis, & hostiũ Victor Mæonij carminis alite.* [al. *aliti*] dixit autem *ducere epos* vel propterea quòd versus heroici fere aliis sunt longiores, ac productiores: itaque longi appellantur: vel (quod magis probo) quia epos dictum

est

A ἐστὶ τὸ ἐπάγειν ἐν αὐτῷ τὰ ἑξῆς μέρη τῆς ποιήσεως.i.ob id quòd in eo primas parteis ceteræ consequuntur. Denique (vt semel dicam) furtasse intelligendus est Horat. vel ita dixisse *epos ducere*, vt solemus dicere, *lineam ducere*: quemadmodum enim mathematici aiunt lineam esse punctum productū: ita versus heroicus constat ex numeroso sermone ad iustam longitudinem, lineæ in modū producto. vel ita, vt *lanam, seu filum ducere, ac trahere*: ex quo Horat. alibi dixit *tenui deducta poëmata filo* & M. Tull. *genus orationis tractum*. vel vt aurum, argentum, ferrum, & similia, duci dicuntur, quod est Græcis, ἐλαύνεσθαι.

Molle, atqve facetvm] carmen tenerum, elegans, & politum. hæc sunt referenda ad Bucolica, & Georgicorum libros.

Gavdentes rvre] rusticæ, pastorales, bucolicæ. nondum scilicet hoc tempore Virgilius Æneida ediderat, & fortasse ne scripserat quidem.

Hoc erat, experto] id est, ego nihil habui, quod potius, aut melius scribere possem, quàm satyras: quod quidem genus Varro Atacinus frustrà expertus est, & quidā alij, quos B necesse non est nominare. De Varrone Atacino Quinct. lib. 10. dictus est autem Atacinus ab Atace Narbonensis Galliæ fluuio. fuit enim Varro ille Narbonensis.

Inventore minor] Lucillio. infrà eadem saty. *Græcis intacti carminis auctor*. & saty. 1. lib. 2. *me pedibus delectat claudere verba Lucilli ritu, nostrûm melioris vtroque*. ibid. *quid, cum est Lucillius ausus Primus in hunc operis componere carmina morem?* &c.

At dixi fl.] hæc pertinent ad illum locū sat. 4. *Nam fuit hoc vitiosus: in hora sæpe ducentos, Vt magnum, versus dictabat stans pede in vno. Cùm flueret lutulentus, erat, quod tollere velles.*

Sæpe ferentem Plvr. q. toll.] quasi ita dicat, non tantùm hoc dixi, illum fluere lutulentum, sed etiam illud addidi, sæpe proferentem plura digna, quæ excipiantur, sumantur, & probentur, quàm, quæ reiiciantur. vel sic. At dixi Lucillium versus effundere ineleganteis, incompositos, & incultos, vt torrens fluuius, lutulentus & turbidus fluit: seu aquam turbidam & lutulentam deuoluit, & præcipitat: Fateor, me hoc dixisse: C sed addidi, *plura ferentem tollenda relinq.* id est, plura proferentem digna, quæ sumantur, & excipiantur, quàm quæ omittantur, & negligantur. significat illū versum, qui paullò antè à me commemoratus est, *Cum flueret lutulentus, erat quod tollere velles*: cuius hæc sententia est, quantumuis alij reclament, immò verò rumpantur licet: Cùm Lucillius versus effunderet lutulentos, id est, impolitos, & ineleganteis (tralatio ducta à fluuio turbido, & lutulento) erat tamen aliquid, quod humi iacens tollere, & sumere velles. sic vsurpauit hæc verba *tollere & relinquere* epist. 7. ibi, *at tu quantumuis tolle*. deinde sequitur non longè, *hæc porcis hodie comedenda relinques*. est enim hęc illorum verborum sententia, tolle, id est, sume, pirorum quantum libet: si nō tolles, ea relinques porcis comedenda. En tibi: tollere perspicuè idem valet illic quod accipere, sibi sumere, secum auferre: D contrà relinquere, idem ferè quod aspernari, reiicere, omittere. *tollenda* igitur, id est, sumēda, excipiēda, vt de arte poëtica. *hoc tibi dictū Tolle memor.*

Age, qvæso] Dic mihi (amabo te) nihilne interdum reprehendis in Homero? nónne viri docti quædam in Homero improbant, quædā desiderant? Nónne Lucillius ipse, vrbanissimus, ac facetissimus poëta, nonnulla mutat in L. Attio tragico? Nónne versus Ennij notat interdum, & irridet, vt leuiores?

Tv nihil in magno d. r. H.] Horatius epist. de arte poët. ait se indignari quandocumque Homerus dormitat. Dormitat igitur interdum Homerus.

Qvid vetat et nosmet, &c.] si licuit Lucillio Attium, & Ennium reprehendere: quid vetat quo minus & nos Lucillij scripta examinemus, videamusque num vel sua culpa, vel earum rerum, quas tractauit, vitio non sit assecutus compositum & politum scribendi genus?

Magis factos] magis elaboratos, accuratos, expolitos. Græci dicunt πεποιημένους, idque annotauit Muretus, & alij. ita M. Tull. in Bruto, E *sed vt intellectum est, quantam vim haberet accurata, & facta oratio*, &c.

Evnteis moll.] molliores, concinniores, leniores. tralatio est à rebus animatis iter facientibus per loca plana. habent autem etiam carmina suos pedes. Quare non immeritò ire & currere dicuntur. sic Martial. *Carmina nulla probas, molli quæ tramite currunt, Sed quæ per salebras, altaq́ saxa cadunt.*

At sit qvis] sic legendum, non *at si quis*: vt habent vulgati codices. Est autem totius huius loci sententia, At sit aliquis hoc vno contentus, nempe versus facere, qui singuli senis pedibus cōstent: scribat ducentos versus ante cœnā, totidem à cœna, &c., demus prætereà Lucilliū fuisse limatum, & accuratum scriptorem, quod non ita est: tamen si hodie viueret, multa inania, & superuacanea sibi amputaret, &c.

Pedibvs qvid cl.] sic ferè loquitur satyr. 1. lib. 2. *me pedibus delectat claudere verba Lucilli ritu.* F

Dvcentos] suprà sat. 4. *in hora sæpe ducentos, Vt magnum, versus dictabat stans pede in vno.*

Etrvsci qvale fvit] id est, qualis fuit Cassius Etruscus, Parmensis, de quo in epist. ad Alb. Tibull. *Scribere, quod Cassi Parmensis opuscula vincat?* quo versu laudat eum Horatius, cùm & hoc, & proximo vituperare videatur. vel dicendū nō eò vituperari, quòd ei celeritatem ingenij tribuat, nec quòd tam multa eum scripsisse dicat, vt suis chartis, sine lignis, combustus fuerit: vel assentiendū iis, qui hunc Cassium Etruscum, aliū à Parmensi fuisse dicunt: quod mihi nō videtur. Reperti autem sunt in Brutiis versus aliquot huius Cassij Parmensis non ita pridem à Quadrimano quodam erudito iuuene: deinde ab Achille Statio, editi post lib. Suetonij de claris rhetoribus: quos putaui hîc quoque non alieno loco ascribendos. *Cassij Parmensis Orpheus. Arguta*

A *gutaprimùm cùm plectra parentis & auro Distinctā sumsit citharam Rhodopeius heros: Ridebant segneis pulsus, digitosq́, micanteis Seruus, & chordis indocta dissona vocis. Mox pudor exardens, & gloria dulcis honesti Lusibus auertit puerilibus, omnis & illuc Per ditus incumbens Musæ pallebat amore. Et nunc maternis inhiat, nunc ille paternis Cantibus, hinc illinc discens dependet vtrimque. Nulla Venus faciem cepit mentita dolosis Cōpedibus. somni fuerat, parcusq́, Lyæs: Donec ridiculus dudum modulamine siluas, Euulsosq́, suis scopulos radicibus egit. Ausus & ire viam viuentibus inconcessam: Pœnarum oblitos demulsit carmine maneis. Non leuis ascensus, si quis petit ardua: sudor Plurimus hunc tollit, nocturno exsomnis oliuo Immoritur, delet quod mox laudauerit in se, Qui cupit æterna donari frondis honore.*

Capsis qvem fama est, &c.] qui tam multa scripsit, vt suis libris fuerit ambustus, seu, vt habent quidam cod. *combustus*.

Fverit] concessio. demus, cum fuisse vrbanum, ac facetum: demus, eundem fuisse limatum & politum scriptorem.

Fverit limatior idem, qvàm] B hunc locum, quem scio difficilem, & impeditum haberi, sic expedio, atque explico. Demus (inquit Horatius) Lucilium limatiorem fuisse, quàm auctorem satyrę Græcis intactæ esse videmus: quod idem fere valet, ac si dicat, demus, Lucillium fuisse limatiorem, quàm ipse sit: atque ita nomen *rudis* in patrio casu accipio, & cum voce *carminis* coniungo. Nam quòd alij faciunt *rudis*, recti casus, boc modo: *fuerit limatior idem, Quàm rudis*, id est, fuerit limatus potius, quàm rudis, & impolitus, hoc illi non rectè. Sic enim locutus esset Horatius, *fuerit limatior, quàm rudior*, vt docent exépla. T. Liuius. lib. 28. annalium. *Acrior impetu, atque animis, quàm compositior ordine vllo pugna fuit*. Idem lib. 30. de Fab. Maximo. *cautior tamen, quam promtior hic habitus fuit*. Colum. lib. 6. *si longior fuerit, quàm latior*. Quinctil. *salubrior studiis, quam dulcior*. Paterculus. *Festinationem itineris eius aliquādiu morata Massilia est fide melior, quàm cōsilio prudentior*. sic & Gręci Eurip. Medea, ὡς Ἰωλκὸν ἱκόμην Σὺν σοὶ πρόθυμος μᾶλλον, ἢ σοφωτέρα. *carminis rudis* autem, id est, satyræ nondum perfectæ.

Græcis intacti] quod Græci non atC tigerunt. Satyra enim (inquit Quinctil.) tota nostra est.

Dilatvs] magna est hîc librorum antiq. varietas. in aliis enim scriptum est *delapsus*: in vno *dilapsus*: in vno *delatus*: in quattuor *dilatus*: quos secutus sum: & hunc locum sic explico. sed si Lucilius ad nostram ætatem esset reseruatus, si nostra demum ætate introiuisset in vitam, seu natus esset, &c.

Deterreret sibi mvlta] detraheret, limaret, demeret.

Recideret] resecaret, amputaret, circumcideret.

Qvod vltra Perf. trah.] quod superuacaneum esset, quod redundaret.

Capvt scaberet, vivos et] id est, sæpe torqueretur: seu multum sudaret, multúque laboraret in versibus scribendis. vt epist. 2. lib. 2. D *Ludentis speciem dabit, & torquebitur*. gestus sunt hominum in attentissima cogitatione defixorū, & eorum maximè, qui summam curam in scribendo ponunt.

Vivos et rod. vng.] vngueis vsque ad viuum roderet.

Sæpe stilvm vertas, &c.] monet hîc Horat. vt sua quisque scripta mutet, limet, corrigat, & emendet. Est enim *stilum vertere*, scriptum mutare, inducta priore scriptura. M. Tull. lib. 2. accusation. *Vertit stilum in tabulis suis: quo facto causam omnem euertit suam*. natum hoc loquendi genus à veterum consuetudine, qui stilo inuerso, id est, superiore stili parte, quæ erat obtusior, id, quod acumine, seu acie stili exaratum erat in tabulis ceratis, delebant, & ceram rursum complanabant. Ad hunc locum pertinet, quod est in epistola ad Augustum: vbi queritur suæ ætatis poëtas turpe sibi ducere, ea, quæ semel scripserint, immutare, his verbis: *Nam spirat tragicum satis, & feliciter audet: Sed turpem putat in scriptis, metuitq́, lituram*: cui consentanea sunt illa in epist. de arte poët. *Nec virtute foret, clarisve potentius armis,* E *Quàm lingua, Latiū, si non offenderet vnum Quemque poëtarum limæ labor.*

Neqve, te vt mirbtvr tvrba, lab.] contrà se res habet in oratore: qui si probatur multitudini, non est, quòd doctorum iudicium magnopere desideret, vt multis verbis docet M. Tull. in Bruto.

Vilibvs] parui pretij, contemtis.

Dictari carmina malis?] Persius sat. 1. *Tén' cirratorum centum dictata fuisse Pro nihilo pendas?*

Explosa] à plebe, & multitudine: ab equitibus autem probata.

Arbvscvla] mima: de qua M. Tull. ad Attic. lib. 4. *Quæris nunc de Arbuscula. Valde placuit*. & meretrix, vt scribit Seruius commentar. in Gallum, ad illum versum: *Incipe, sollicitos Galli dicamus amores*, vbi hæc notat. *post Cytheridis discessum, quam Lycorin vocat. Fuerunt autem vno tempore meretrices tres Citheris, Origo, Arbuscula. Horat. explosa Arbuscula.*

Cimex] credibile est, hunc Pantilium ab Horatio ob immunditiam, aut fœtorem, aut maledi- F centiam, cimicem esse nominatum: quod insectū est fœtidum & mordax.

Avt crvcier qvod] Nonnulli libri veteres habent, *aut cruciet quòd*, quod si quis probabit, subintelligendum erit, *me*, vt sit cruciet me, id est, doleat mihi. Omninò scriptura recepta mihi probatur magis.

Demetrivs] quem suprà simiū appellauit.

Fannivs] de quo suprà sat. 4. *beatus Fannius vltro Delatis capsis.*

Octavivs] poëtam Octauium intellige, non Octauianū eum, qui Cæsar Augustus posteà dictus est. vide P. Victor. Var. lect. lib. 14.

Ambitione relegata] id est, Sublata omni ambitione, depositoq́; omni studio tuæ gratiæ colligendæ, beneuolentiæq́; aucupandæ.

Com-

A COMPLVRES ALIOS] aliquot libri manu scripti habent, *Complureisq; alios.*

PRVDENS] sciens: non per imprudentiam, aut ignorantiam.

ARRIDERE] probari, placere. quibus (inquit) hæc scripta mea, qualiacũque sint, placere velim; non fœminis, & viris fœminarum similibus.

DISCIPVLARVM INTER, &c.] sic scriptũ est in trib. cod. Vat. & Iann. Faër. Torn. Russard. Nicor. Cleric. neque verò dubium cuiquam debet esse, quin hæc sit recta, & vera lectio, tot codicibus confirmata, vt taceam, quòd eam Porphyr. agnoscit. significat autem Horatius, hunc Hermogenem, vel fœminis probari tantùm, non viris: vel discipulos habere impudicos, & parum mares, & fortasse, qui magistro flagitiosè morigerarentur. D

PLORARE] οἰμώζειν. Quemadmodum, quibus benè cupiunt Græci, eos iubent χαίρειν, εὖ πράττειν, id est, gaudere, & bene rem gerere: sic, quibus malum precantur, eos iubent οἰμώζειν, id est, plorare. vide annot. ad Od. 5. epod. ibi, *O multa fleturum caput.*

CITVS] citò.

SVBSCRIBE] in infima parte scribe: post alia scripta scribe.

SATYRARVM LIBER
SECVNDVS.

SATYRA I.

B SVNT quibus in satyra videar nimis acer: & vltra E
Legem tendere opus: sine neruis altera, quicquid
Composui, pars esse putat: similesq; meorum
Mille die versus deduci posse. Trebati,
Quid faciam, præscribe. quiescas. ne faciam, inquis,
Omnino versus? aio. peream malè, si non
Optimum erat. verum nequeo dormire. ter vncti
Transnanto Tiberim, somno quibus est opus alto:
Irriguumq; mero sub noctem corpus habento.
Aut, si tantus amor scribendi te rapit, aude
Cæsaris inuicti res dicere, multa laborum
Præmia laturus. cupidum, pater optime, vires
Deficiunt. neque enim quiuis horrentia pilis
C *Agmina, nec fracta pereunteis cuspide Gallos,*
Aut labentis equo describat vulnera Parthi.
Attamen & iustum poteras, & scribere fortem,
Scipiadam vt sapiens Lucilius. haud mihi deero,
Cùm res ipsa feret. nisi dextro tempore, Flacci
Verba per attentam non ibunt Cæsaris aurem:
Cui, malè si palpere, recalcitrat vndique tutus.
Quanto rectius hoc, quàm tristi lædere versu
Pantolabum scurram, Nomentanumque nepotem;
Cùm sibi quisque timet, quamquam est intactus, & odit? F
Quid faciam? saltat Milonius, vt semel icto
Accessit feruor capiti, numerusq; lucernis.
Castor gaudet equis: ouo prognatus eodẽ,
Pugnis. quot capitum viuunt, totidem studiorum
Millia. me pedibus delectat claudere verba

Lucili

A *Lucill ritu, nostrûm melioris vtroque.*
Ille velut fidis arcana sodalibus, olim
Credebat libris: neque, si malè cesserat, vmquam
Decurrens aliò, neque, si benè. quo fit, vt omnis
Votiua pateat veluti descripta tabella,
Vita senis. sequor hunc, Lucanus, an Appulus, anceps:
Nam Venusinus arat finem sub vtrumque colonus;
Missus ad hoc, pulsis (vetus est vt fama) Sabellis:
Quo ne per vacuum Romano incurreret hostis:
Siue quòd Appula gens, seu quòd Lucania bellum
B *Incuteret violenta. sed hic stilus haud petet vltrò*
Quemquam animantem: & me, veluti custodiet ensis
Vagina tectus: quē cur destringere coner
Tutus ab infestis latronibus? ô pater, & rex
Iupiter, vt pereat positū rubigine telum:
Nec quisquam noceat cúpido mihi pacis. at ille,
Qui me commôrit, (melius non tangere, clamo)
Flebit: & insignis tota cantabitur vrbe.
Seruius iratus leges minitatur, & vrnā:
Canidia Albucī, quibus est inimica, venenum:
C *Grande malum Turius, si quis se iudice certet.*
Vt, quo quisque valet, suspectos terreat: vtque
Imperet hoc natura potēs, sic collige mecū.
Dente lupus, cornu taurus petit. vnde, nisi intus
Monstratū? Sceuæ viuacē crede nepoti
Matrem: nil faciet sceleris pia dextera. mirum:
Vt neque calce lupus quemquam, neque dente petit bos. D
Sed mala tollet anū vitiato melle cicuta.
Ne longum faciam: seu me tranquilla senectus
Exspectat, seu mors atris circūuolat alis:
Diues, inops, Romæ, seu fors ita iusserit, exsul,
Quisquis erit vitæ, scribam, color. ô puer, vt sis
Vitalis metuo, & maiorū ne quis amicus
Frigore te feriat. quid cùm est Lucillius ausus
Primus in hunc operis componere carmina morem,
Detrahere & pellem, nitidus qua quisque per ora E
Cederet, introrsum turpis? num Lælius, aut, qui
Duxit ab oppressa meritum Karthagine nomen,
Ingenio offensi? aut læso doluere Metello?
Famosisq; Lupo cooperto versibus? atqui
Primores populi arripuit, populumque tributum,
Scilicet vni æquus virtuti, atque eius amicis.
Quin, vbi se à vulgo, & scena, in secreta remorant
Virtus Scipiadæ, & mitis sapientia Læli:
Nugari cum illo, & discincti ludere, donec
Decoqueretur olus, soliti. quicquid sum ego, quamuis F
Infra Lucill censum, ingeniumq;, tamen me
Cū magnis vixisse inuita fatebitur vsq;
Inuidia: & fragili quærens illidere dentem,
Offendet solido. nisi quid tu, docte Trebati,
Dissentis. equidem nihil hîc diffindere possum.

Sed

A *Sed tamen vt monitus caueas, ne forte negoti*
Incutiat tibi quid sanctarum inscitia legum:
Si mala condiderit in quem quis carmina, ius est,
Iudiciumq́; esto, si quis mala: sed bona si quis
Iudice condiderit laudatur Cæsare. si quis
Opprobrijs dignum latrauerit, integer ipse:
Soluentur risu tabulæ: tu missus abibis.

B VIDEAR NIMIS ACER] videar nimis vehemens in reprehendendis, & insectandis hominibus, nimiùm sæuus, & asper: *χαλεπώτερος τοῦ δέοντος*. quidam libri vet. habent *videor*.

ET VLTRA LEGEM TEND.] & quibus videar vltra satyræ legem opus intendere. & verò in quibusdam libris manuscriptis ita legitur, *intendere*. ductum à neruis, aut fidibus nimiùm intentis. Est autem satyræ lex, vt comiter, & vrbanè, & per ludum, ac iocum, mores, vitiaque hominum notet, ac reprehendat: non asperè, non seriò, non petulanter, non contumeliosè, non iracundè, vt Pers. & Iuuenal. Et attende, legem non temerè commemorari ab eo, qui loquatur cum Iurisconf.

SINE NERVIS ALTERA] altera pars, quicquid scripsi, nimis laxum, & propemodum eneruè esse existimat. & attende, eum in tralatione manere.

TREBATI] hunc Trebatium, clarum iurisconsultum fuisse constat. eundem M. Tullio Ci-
C cerooi admodum familiarem fuisse ex ipsius Ciceronis ad illum epistolis perspicere licet lib. 7.

DEDVCI] tanquã lineas: vel potius tanquã lanã, seu linum. epist. Ad August. *tenui deducta poëmata filo*. ad quem locum hac de re plura.

TER VNCTI TRANSN. TIB.] quoniam hæc à Trebatio iurisconsulto pronuntiantur, quasi edicta quædam, & leges: facerè simili verborum formula concipiuntur, atque leges componi solent. Iam verò nemini est obscurum, à labore, & cibo, vinoque somnum esse dulcissimum, ac placidissimum. quod cur ita fiat, docet Lucret. lib. 4. his versibus, *Deinde cibum sequitur somnus, quia, quæ facit aër, Hæc eadem cibus, in venas dum diditur omneis, Efficit: & multo sopor ille grauissimus exstat, Quem satur, aut lassus capias: quia plurima tum se Corpora conturbant magno contusa labore. Fit ratione eadem coniectus porro animai Altior, atq; foras eiectus largior eius, Et diuisior inter se, ac distractior intus.*

ALTO] Homerus, & Græci *νήδυμον* appellant, id est, vel altum, vel iucundum: quanquam interdum pro eo, quem ijdem *νήγρετον* nominant, vsurpatur. Virgil. lib. 8. Æneid. princip. *Alituum, pecudumq́; genus sopor altus habebat.* D

IRRIGVVM] non dixit obrutum. esset enim tum somnus implacidus, insuauis, iniucundus, atq; (vt ita dicam) insomnis: sed irriguum. rectè igitur Alcæus *τέγγε πνεύμονας οἴνῳ*, id est, vino pulmones irriga. tralatio autem est ab horto irriguo. sat. 4. lib. 2 *irriguo nihil est elutius horto.*

SVB NOCTEM] paullo ante noctem, vt alibi docuimus.

RAPIT] significantius dixit, quàm si dixisset, *capit.*

LATVRVS] consequuturus, accepturus, vt sæpe alibi.

CVPIDVM, PATER OPT.] respondens Horatius, cupientem (inquit) pater optime Trebati, vires deserunt: præclara quidem est voluntas, sed deest nobis facultas. Debet autem poeta suas vireis diligenter explorare, neque rem vllam scribendam suscipere maiorem viribus, & facul- E
tate. sic epist. ad Pison. *Sumite materiam vestris, qui scribitis, æquam Viribus, & versate diu, quid ferre recusent, Quid valeant humeri.*

NEQVE ENIM QVIVIS HORR. PIL.] sic ferè Od. 6. lib. 1. *Nos, Agrippa, neq; hæc dicere, nec grauem Pelidæ stomachum cedere nescij*, &c. & Od. 12. li. 2. *Nolis longa feræ bella Numantiæ*, &c.

AVT LABENTIS EQVO D. VVLN. P.] Parthi enim ex equis pugnabant, & erant equites. Od. 2. lib. 1. *Neu sinas Medos equitare inultos Te duce Cæsar.* & Od. 19. eiusd. *Nec patitur Scythas, Et versis animosum equis Parthum dicere, nec quæ nihil attinent.* ad quẽ locũ, & itẽ ad aliatũ odarum libros, Parthos equites fuisse, & ex equis pugnare solitos, notauimus. *labentis* autem *equo Parthi vulnera* dixit ad laudẽ Augusti spectans, quasi Augusti virtute Parthi, qui in pugnis equestribus multùm valere & pollere putabantur, superati ex equis suis deiecti fuerint. *describat* autem edendum curaui, libros aliquot veteres secutus: nonnulli tamen non minus vetusti habent *describit*, F
quod æque probo.

FRACTA CVSPIDE] cuiusmodi tela dicitur Marius excogitasse, vt & essent hostibus inutilia, & ne è corporibus sauciorũ euelli possent: qua de re sic Plutarchus in Mario, *λέγεται δὲ εἰς ἐκείνην τὴν μάχην πρῶτον ὑπὸ Μαρίου καινοτομηθῆναι τὸ περὶ τοὺς ὑσσούς. τὸ γὰρ εἰς τὸν σίδηρον ἔμβλημα τοῦ ξύλου πρότερον μὲν ἦν δυσὶ περόναις κατειλημμένον σιδηραῖς. τότε δὲ ὁ Μάριος τὴν μὲν, ὥσπερ εἶχεν, εἴασε, τὴν δὲ ἑτέραν ἐξελὼν, ξύλινον ἧλον εὔθραυστον ἀντ' αὐτῆς ἐνέβαλε, τεχνάζων προσπεσόντα τὸν ὑσσὸν τῷ θυρεῷ τοῦ πολεμίου, μὴ μένειν ὀρθὸν, ἀλλὰ τοῦ ξυλίνου κλασθέντος ἥλου καμπὴν γίνεσθαι περὶ τὸν σίδηρον, καὶ παρέλκεσθαι τὸ δόρυ διὰ τὴν στρεβλότητα τῆς αἰχμῆς ἐνεχόμενον.* id est, *Dicitur tum ad id prælium illud a Mario de iaculis innouatum esse. Nam ea pars ligni, quæ in ferrum inseritur, antea duabus fibulis ferreis continebatur: Tunc autem Marius, alteram quidem, quemadmodum erat, reliquit: altera autem exemta, clauũ ligneum fragilem in eius locum immisit, eo consilio, vt iaculũ ad clypeum hostis adiectum, non maneret rectum, sed clauo ligneo fracto, curuaretur ferrum, &*

Ii lignum

A *lignum transuersa cuspide hærens, deorsum penderet.*
ATTAMEN ET IVST.] loquitur Trebatius.
Si bella ab Augusto gesta scribere non potes: at
poteras eius fortitudinem, iustitiam, animi ma-
gnitudinem, ceterasque virtutes laudare, ac præ-
dicare: quemadmodum Scipionis laudes Luci-
lius suis scriptis posteritati commendauit, ac me-
moriæ prodidit.
ET IVSTVM POTERAS, ET SCRIBE-
RE FORTEM] Augustum iustitiæ, & fortitudi-
nis nomine laudare poteras.
SCIPIADAM VT SAP. LVCILI.] quem-
admodum Lucilius sapiens descripsit Scipiadam,
id est, Scipionem. infrà eadem saty. *Virtus Sci-
piadæ, &c.*
HAVD MIHI DEERO] id est, operam huic
rei nauabo, inquit Horat.
NISI DEXTRO TEMP. FLACCI VER-
BA] ordo verborum hic videtur esse quibusdam,
& sententia ab illo loco, *haud mihi deero.* Non me
B præbebo negligentem, neq; ignauum in laudan-
dis Augusti virtutibus, cùm opus erit, si modò
mea verba tempore opportuno attentè audien-
tur ab Augusto. atque ita hic locus pendêre è su-
perioribus verbis intelligetur, *haud mihi deero, nisi
dextro tempore Flacci verba non ibunt, &c.* id est,
haud mihi deero, si mea verba opportunè ibunt
per attentam Cæsaris aurem. Alij sic, & fortasse
melius, explicant, vt separatim legatur, & per se,
hoc modo. Verba mea non nisi dextro, seu oppor
tuno tempore per attentā Cæsaris aurem ibunt:
carmina mea ad aureis Cæsaris peruenire non si-
nam nisi tempore opportuno. Itaque attentam
aurem interpretantur ad audiendum erectam.
dextro tempore posuit pro opportuno, vt *læuo tem-
pore* sat. 4 huius lib. pro contrario. *cùm te sic tem-
pore læuo Interpellarim.*
CVI MALE SI PALP.] cui si quis blandia-
tur ineptis, aut immoderatis laudibus: ita omni
ex parte tectus, ac septus est aduersus assentatio-
nis dulcedinem, atque illecebram, itaque eam
C odit, ac reijcit, vt ab ea capi non possit. blanditias,
& assentationem aspernatur, ac respuit. tralatio
est ab equis *calcitrosis.* sic M. Tull. de Cœlio Clo-
diam amantem spernente, *calcitrat.*
QVANTO RECTIVS HOC] Trebatius lo-
quens, quanto præstat (inquit) hoc scribendi ge-
nus tractare, quàm satyras scribere, quibus vitio-
sos homines lædas?
QVID FACIAM?] respondens Horat. osten-
dit suo quemque studio delectari, sua quemque
voluptate teneri. & ἐν παρόδῳ vrbanè, & satyricè Mi
lonium quendam ætatis suæ scurram, notat, ho-
minem temulentum, & cùm temulentus esset,
saltare solitum.
VT ICTO ACC. FERV. CAP. NVM.
QVE LVC.] id est, vbi, seu posteaquàm nimio vi-
ni potu caput eius concaluit; & ebrius factus bi-
nas se lucernas videre existimat, pro singulis. Sic
Iuuen. *Et geminis exsurgit mensa lucernis.* Aristo-
teles problem. τμημ. γ. quærit cur ita fiat, & ratio-
nem affert his verbis, Διὰ τί τοῖς μεθύουσιν ἓν πολλὰ
φαίνεται τὸ ἓν ὁρῶσιν, ἢ ὅτι αἱ ἀρχαὶ τῶν ὄψεων ἔσωθεν κινοῦνται
ὑπὸ τοῦ οἴνου, καθάπερ ἡ ὅλη κεφαλή. κινουμένων δὲ τῶν ἀρχῶν οὐκ D
εἰς ταὐτὸ συμβάλλουσιν αἱ ὄψεις, ἀλλ' εἰσὶν ἐπὶ μέρος ἑκάτερον
τοῦ ὁρωμένου. διὸ δύο φαίνεται. ταὐτὸ δὲ τοῦτο γίνεται, κἂν ἐάν τις
κάτωθεν πιέσῃ τὴν ὄψιν. κινεῖ γὰρ τὴν ἀρχὴν τῆς ὄψεως. ὥστε
μηκέτι εἰς ταὐτὸ συμβάλλειν τῇ ἑτέρᾳ. ἡ μὲν οὖν πλάγια κίνη-
σις ἔξωθεν γίνεται, ἡ δὲ ἀπὸ τοῦ οἴνου, ἔσωθεν. διαφέρει δὲ οὐδὲν. ταυ-
τὸ γὰρ πάσχει ὁπωσοῦν κινηθεῖσα. quæ sic interpretor,
Quam ob causam ebrijs cùm vnum cernunt, mul
ta videntur? an quoniam aspectuum principia in-
trinsecus à vino mouentur, quemadmodum ca-
put totum? cùm principia autem mouentur, non
in idem conueniunt aspectus, sed ad vtramque
quodammodo partem eius, quod cernitur? ic-
circò duo appârent? hoc idem porrò etiam acci-
dit, si quis infernè aspectum premat. nam princi-
pium ipsius aspectus mouit, ita vt is non amplius
in eandem rem, atque alter, conueniat. Ac talis
quidem motio fit extrinsecus. ea autem, quæ à
vino gignitur, intrinsecus. verùm nihil interest.
visus enim quomodocūq; motus fuerit, hæc ita effi
ciet. Lucretius autem lib. 4. horum, & similium E
causam opinioni, & errori animorum ascribit.
sensus enim numquam falli affirmat. sic Lucret.
*At si forte oculorum vnus vni subdita subter Pressit
eum: quodam sensu fit vti videantur Omnia, quæ
tuimur, fieri tum bina tuendo: Bina lucernarum fla-
grantia lumina flammis, Binaq; per totas ædeis ge-
minare supellex, Et duplices hominum facies, & cor-
pora bina, &c.* sequitur statim, *Cetera de genere
hoc mirando multa videmus, Quæ violare fidem
quasi sensibus omnia quærunt: Nequicquam, quo-
niam pars horum maxima fallit Propter opinatus
animi, quos addimus ipsi, Pro visis vt sint, quæ non
sint sensibu' visa.*
CASTOR GAVDET EQVIS, OVO P.] et-
iam geminorum fratrum diuersa studia solent es-
se, vt appâret in Castore, & Polluce, quorum hic
pugil clarissimus, ille optimus eques fuisse dici-
tur. existimant nonnulli, ætate Horatij geminos
fratres fuisse sic nominatos, quorum alter equis,
alter cæstibus delectaretur. mea nihil refert. sed
mihi tamen simplicius videtur, vt fratres Helenæ F
intelligamus.
ME PEDIBVS DELECT. CLAVD.] sic locu
tus est satyra superiore. *at sit quis pedibus quid clau
dere senis, Hoc tantùm contentus.*
CREDEBAT] committebat: tralatio est. vi-
de annot. ad Od. 5. lib. 3. ibi, *Qui perfidis se credi-
dit hostibus.*
NEQVE SI MALE CESSERAT, VSQVAM
DEC.] id est, neque si quid ei malè euenerat, ne-
que si prosperè, vsquam aliò confugiens, quàm
ad scribendum, aut legendum. mendosè in qui-
busdam libris legitur *gesserat.* Iam *decurrens aliò,*
id est, conferens se aliò, confugiens aliò. ita hoc
participio vsus est Oda 29. lib. 3. *Non est meum si
mugiat Africis Malus procellis, ad miseras preces De
currere, &c.* Præterea *vsquam* edendum curaui
potius, quàm *vmquam,* libros plureis veteres secu
tus: quamquam *vmquam* non damno: in nonnul
lis libris etiam vet. repertum.
QVO FIT, VT OMNIS VOT.] quo fit, vt
omnis Lucilij vita pateat, veluti in tabula votiua,
descripta,

A descripta, atque expressa. *votiuæ tabulæ* appellantur, quæ sunt votæ, quæ've ex voto suspenduntur in fanis, quales sunt naufragorum, aut eorum, qui ex graui & periculoso morbo recreati conualuerunt. suprà Od. 5. lib. 1. *me tabula sacer Votiua paries indicat humida Suspendisse potenti Vestimenta maris Deo.*

LVCANVS, AN APPVLVS ANCEPS] inter Lucaniam, & Apuliam interiectus, vtriusque particeps, ita, vt dubium sit, Lucanúsne sim, an Appulus, nempe Venusinus: quia Venusinus colonus inter vtrosque fineis Lucaniæ scilicet, & Apuliæ, arat. Intellige, coloniam à populo Ro. in Venusiam esse missam, ne eà hostes in Romanos incurrerent.

QVO NE, &c.] id est, vt ne hostes populi Ro. in Romanos inuaderent. quidam libri manuscripti habent, *Qua ne*, id est, ne aliquà, seu per aliquam partem, seu viam.

SIVE QVÒD] siue quia Appuli, siue quia Lu-
B cani bellum populo Ro. inferrent. alij *quod* positum esse putant pro *aliquod*. sed eos refellit codex vnus Vatic. & Tornes. in quibus ita scriptum est, *Sine quia Appula gens, seu quod Lucania bellum, &c. incutere bellum* autem, id est, inferre, Horatio vsitatum.

HAVD PETET VLTRÒ] nō petet quēquā, nisi sim lacessitus. hæc enim vis est, vocis *vltrò*.

QVEMQVAM ANIMANTEM] quemquam viuum, quemquam anima & corpore constantem. M. Tull. in Timæo, *à quo enim animante reliquos omneis contineri vellet animantis, hunc ea forma figurauit, qua vna omnes reliquæ formæ concluduntur.* aliàs animans, & fœminini generis est, & neutrius.

DESTRINGERE] propriè, & vsitatè, vt sup. annot. ad Od. 35. lib. 1.

TVTVS AB INFESTIS LATRON.] sic loquitur sup. Od. 4. lib. 3. *Vt tuto ab atris corpore viperis Dormirem, &c.* & sat. 6. huius lib. in extr. *Tutus ab insidijs.* vide annotationem ad Odam 16.
C lib. 3. ibi, *muniérant satis Nocturnis ab adult.*

VT PEREAT POSITVM RVB. P.] vtinā telum in vagina cónditum, rubigine exedatur. Priscian. hunc locum testem producit lib. 15.

NEC QVISQVAM NOC. CVP.] & vtinam nemo me lacessat iniuria: vtinam nemo mihi vltrò inimiciam inferat, pacis cupido.

AT ILLE, QVI ME COM.] at, qui me prouocarit, plorabit, & erit fabula totius populi. Plato in Minoë, monet eum, qui bonę existimationis cupidus est, ne poëtas offendat, neue lacessat, Minois exemplo, qui quamuis fuerit rex clementissimus, iustissimus, optimus: tamen propterea quòd offensionem, odiumque tragicorum poëtarum subierit: & clementiæ, iustitiæque suæ fructu caruit, & inustus est inhumanitatis, crudelitatis, iniustitię notis in posterum sempiternis. Verba Platonis sunt hæc, Διὰ καί σύ, ὦ βέλτισε, ἐάν σοι τις, εὐλαβὴς εἶναι, καὶ ἄλλος πᾶς ἀνήρ, ὅτῳ μέλει τοῦ εὐδόκιμος εἶναι, μηδέποτε ἀπεχθάνεσθαι ἀνδρὶ ποιητικῷ μηδενί. οἱ γὰρ ποιηταὶ μέγα δύνανται εἰς δόξαν ἐφ' ὁπότερ' ἂν ποιῶσιν εἰς τοὺς ἀνθρώπους εὐλογοῦντες, ἢ κακηγοροῦντες. id est, Quapropter etiam tu ô vir optime, si sapis, caue, & quiuis alius,
D cui curæ sua existimatio est, ne vllius poetę inimicitias in te consles. poëtæ enim multū valent ad famam in vtramque partem, siue laudent, siue maledicant. Itaque Archilochus ille ad maledicendum egregiè promtus, ac paratus, cùm à quodam contumeliose appellatus esset, ita respondit, τὸν τέττιγα πτεροῦ συνείληφας, id est, cicadam ala comprehendisti. huius autem animalis mirus est stridor, si ala prehendatur. Huc pertinet & illud, quod scribit Plutarchus in Theseo, ἔοικε γὰρ ὄντως χαλεπὸν εἶναι φωνὴν ἐχούσῃ πόλει, καὶ μοῦσαν, ἀπεχθάνεσθαι, id est, reuera molestum & durum est cum ciuitate, quæ vocem & musam habeat, inimicitias suscipere.

FLEBIT] οἰμώξει, dolebit, miseriam suam conqueretur, ac deplorabit, miser erit. vide annot. sup. ad Od. 5. epod. ibi, *O multa fleturum caput.*

ET INSIGNIS TOTA CANTAB. VR.] perueniet in ora virûm: nobilitabitur meis versibus ad ignominiam, & infamiam sui nominis sempiternam.

E SERVIVS IRATVS] quæsitor. intelligamus, hunc ætate Horatij fuisse prætorem, & quæstioni alicui rei capitalis præfuisse. Virgil. 6. Æn. *Quæsitor Minos vrnā mouet.* adhibebatur autē vrna ad sortitionē, sublortitionemq; iudicum. Alij accusatorem & calumniatorem fuisse volunt.

CANIDIA ALBVCI] Albucij filia venefica, Gratidia nomine: de qua suprà Oda. 3. epod. *an malas Canidia tractauit dapes?* & tota Od. 5. & 17. & saty. 8. lib. 1.

GRANDE MALVM TVR.] quia iudex leuis, & nummarius, & venalis, & δωροδόκος. Quòd autem Porphirio notat, apud hunc C. Turium accusatum esse C. Verrem à Cicerone, Hortensio defendente, mihi non probat. Potest tamen fieri, vt discoloribus signis iuratorum hominum sententias, seu tabellas notarit: quod factum esse Romæ cùm senatorius ordo iudicaret, queritur Cicero procemio actionis primæ in Verr. non longe ab extremo.

F VT, QVÒ QVISQVE VALET, &c.] id est, quo modo, qua re quisque plurimùm potest, ea re inimicos suos, eosque, quibus se inuisum esse sentit, aut quos metuit, terreat, & vlciscatur: & quemadmodum imperet hoc ipsa natura, cuius maxima vis est, sic ratiocinare mecum: οὕτω συλλογίζου μετ' ἐμοῦ.

DENTE LVPVS, &c.] sic M. Tull. lib. 2. de nat. deor. *Iam illa cernimus vt contra metū, & vim suis se armis quæq; defendat. cornibus tauri, apri dentibus, morsu leones, alia fuga, alia occultatione se tutantur: atramenti effusione sepiæ, torpore torpedines: multæ etiam insectantes odoris intolerabili fœditate repellunt.* & Lucre. lib. 5. *Principio genus acre leonum, sæuaq; secla Tutata est virtus, vulpes dolus, & fuga ceruos, &c.* Hac eadem de re lege Aristot. lib. 2. de partibus animalium cap. 9. & lib. 3. cap. 1. & 2. locū autem tantum indicabo. Sic igitur cap. 9. li. 2. συνέζευκται δ' ἡ φύσις ἀποδέδωκεν... καὶ τὰ πλεῖστα τῶν μορίων, οἷον ὄνυχάς τε καὶ ὁπλὰς, καὶ χηλάς, καὶ κέρατα, καὶ ῥύγχη τῶν ὀρνίθων. πάντα δὲ ταῦτα βοηθείας ἔχουσι χάριν τὰ ζῷα. τὰ γὰρ ἐξ αὐτῶν συνεστηκότα, &c. ὅσα μὲν οὖν πλείω τὰ ... καὶ κέρας ὅλον μεμηχάνηται

A μηχάνηται πρὸς τὴν σωτηρίαν ἑκάστοις. ἐν τούτῳ δὲ τῷ γένει καὶ ἡ τῶν ὀδόντων ἐστὶ φύσις, τοῖς μὲν ὑπάρχουσα πρὸς ἓν ἔργον, τὴν πρὸς τῆς τροφῆς ἐργασίαν: τοῖς δὲ πρός τε τοῦτο καὶ πρὸς ἀλκήν, οἷον τοῖς καρχαρόδουσι, καὶ χαυλιόδουσιν: id est, proxime autem ad ossium naturam, quod ad tactum attinet, accedunt etiam tales partes, verbi gratia, vngoes & vngulæ, tum solidæ, tum bisulcæ, & cornua, & rostra auium. Omnia autem hæc præsidij gratia habent animantes. Quæ enim ex ijs constant, &c. verbi causa, vngula tota, & cornu totum, ad salutem cuiusq; animalis à natura excogitatū & comparatum est. In hoc genere autem etiam dentes nnmerandi sunt, alijs quidem attributi ad vnū munus obeundum, nempe ad cibum conficiendū: alijs & ad hoc, & ad prælium, vireisq; expromendas, vt ijs animalibus & quibus serrati, & quibus exserti sunt dentes. Eodem ferè pertinent quæ 1. cap. vbi de dentibus, & quæ 2. lib. 3. vbi de cornibus, scripta sunt: quæ, ne sim longior, lectori relinquo suo loco, & apud auctorem ipsum legenda,

B nisi quòd temperare mihi non potui quin ascriberem quæ de Momo affert Aristoteles cap. illo 2. lib. 3. naturā reprehendente quòd cornua tauris affinxisset in capite, non in humeris. sic Aristoteles, Ὀρθῶς δὲ καὶ τὸ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς πεποίηκε τὴν τῶν κεράτων φύσιν, ἀλλ' οὐ καθάπερ ὁ Αἰσώπου μῶμος ἐξαμέμφεται τὸν ταῦρον, ὅτι οὐκ ἐπὶ τοῖς ὤμοις ἔχει τὰ κέρατα, ὅθεν τὰς πληγὰς ἐποιεῖτ' ἂν ἰσχυροτάτας, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ἀσθενεστάτου μέρους τῆς κεφαλῆς. οὐ γὰρ ὀξὺ βλέπων ὁ μῶμος ταῦτα ἐπιτιμᾷ. ὥσπερ γὰρ καὶ εἰ ἄλλοθί που τοῦ σώματος κέρατα ἐπεφύκει, βάρος ἂν περιεῖχε, καὶ ἄλλως οὐδὲν ὄντα χρήσιμα, κἂν ἐμποδὼν πρὸς πολλὰ τῶν ἔργων, οὕτως καὶ ἐπὶ τῶν ὤμων πεφυκότα. οὐ γὰρ μόνον χρὴ σκοπεῖν ὅθεν ἰσχυρότεραι αἱ πληγαί, ἀλλὰ καὶ πόθεν πορρώτεραι, &c. 1. Rectè autem etiam in eo à natura prouisum & consultum est, quòd cornua in capite locarit, non vt Momus Æsopi volebat, qui taurum improbabat, quòd non in humeris cornua habeat, vnde plagas incussisset acriores, sed in infirmissima parte capitis. Nam cùm hæc reprehendebat, parum videbat. Quemadmodū enim si vel in quauis alia corporis parte cornua innata essent, oneri essent, dam

C numq; importarent, neq; quicquam prodessent, multisq; operis functionibus impedimento essent: sic & si in humeris essent à natura collocata. Nō solùm enim videre oportet vnde plagæ acriores fiant, sed etiam vndè longiores.

INTVS] non foris, sed à natura insitum.

SCEVÆ, &c.] significat, hunc fuisse impium in parenteis, & matrem veneno necasse: veneficumque, non sicarium fuisse. Non admodum dissimile est illud Ciceronis pro Scauro. *Libertus patronum non occidit, sed duobus digitulis gulam oblisit.* Sceuæ (inquit) luxurioso & perdito homini suam matrem crede, id est, committe, & permitte: manus quidem, & ferrum ab illa abstinebit: sed cicuta cum melle confusa matrem necabit.

NIL FACIET SCEL. PIA DEXT.] pura quidem manus erit à sanguine materno: sed cicuta eam de medio tollet.

MALA] ἐπίθετον perpetuum. nulla enim cicuta bona est. sic alibi *mala lustra, mala ambitio, malæ fures.* apud Hom. λευκοῖο γάλακτος.

TOLLET] necabit, occidet. sic Varro, *quis patrem decem annos natus tollet, nisi veneno?* D

NE LONGVM FACIAM] ne sim longior: vt paucis expediam. sic loquitur M. Tull. lib. 1. de leg. *Non faciam longius: hoc enim pertinet, animal hoc prouidum, sagax, multiplex, acutum, memor, plenum rationis, & consilij, præclara quadam ratione generatum esse a supremo deo.*

TRANQVILLA SENECT.] quæ optāda est, & à dijs petenda: vt carmine sæcul. post epod. *Dij senectuti placidæ quietem, [date.]*

SEV MORS ATR. CIRCVMV. AL.] sive mors mihi impendet, atque imminet, iamiam aduentans. Alas affinxit morti ad significandam eius celeritatem. atras autem appellauit, quia omnia, quæ ad inferos, & ad mortem pertinent, tristia, iniucunda, & horribilia sunt: cuiusmodi sunt & nigra, seu atra: quod sæpe alibi notauimus. Contrà Oda 17. libri secundi, *volucrisq; fati Tardauit alas.*

FORS] fortuna. caue legas, *fors.* & vide annot. ad illum locum saty. 1. *Seu ratio dederit, seu fors obiecerit.* E

QVISQVIS ERIT VITÆ SCR. COL.] ordo est, quisquis erit vitæ color, scribam. *vitæ colorem* intellige vitę genus, conditionem viuendi, sortem, personam. non enim vna est omnium hominum persona, non idem vitæ color, non eadem species: aliudq; vitæ genus est imperatoris, aliud oratoris: aliud negotiatoris, aliud poëtæ. rectè autem colorem appellauit, quia singulorum vitæ degendæ genera, plerumque tanquam colores quidam, in nobis immutantur, neque quicquam ad animum pertinent: sed ad corpus, aut fortunā. Quamuis autem sua quemque natura ad certum vitæ genus fingere videatur: neq; tamen semper in deligendo vitę genere naturam sequimur & sępe, ad quam nos ætatis agendæ viam vel propinqui impulerint, vel fortuna, veluti tempestas quædam, detulerit, in ea constantiæ causa, repugnante naturà, cogimur consenescere, & ad extremum vitæ spiritum permanere. epist. 17. *Omnis Aristippum decuit color, & status, & res.* F

O PVER, VT SIS VITALIS, METVO] ô puer (inquit Trebatius) ne non sis vitalis, metuo. nomen *vitalis* autem, id propriè significat, quod ad vitam pertinet, quod vitā adiuuat, quod vitæ vtile est. Lucret. lib. 3. *Est igitur calor, ac ventus vitalis in ipso Corpore, qui nobis moribundos deserit artus.* ibid. *mors omnia præstat, Vitalem præter sensum, calidumq; vaporem.* ibid. *Et caput abscissum calido, viuenteq; trunco, Seruat humi vultum vitalem, oculosq; patenteis, Donec relliquias animai reddidit omneis.* & li. 5. *Nudus humi iacet, infans, indigus omni Vitali auxilio.* & li. 6. *principio multarum semina rerū Esse supra docui, quæ sint vitalia nobis.* M. Tull. lib. de nat. deor. 2. *ex quo intelligi debet, eam caloris naturam, vim in se habere vitalem, per omnem mundum pertinentem.* ibid. *& ceteris naturis omnibus salutarem impertit, & vitalem calorem.* Idem de diuination. li. 1. *Luce serenanti vitalia lumina liquit.* quamquam legendum est eo loco, *vitai lumina liquit*; itaque edendum curauimus. Virg. Æneid. 1.

Quisquis

A *Quisquis es, haud (credo) inuisus cœlestibus auras*
Vitales carpis. Plaut. in Pœnulo, *Iupiter, qui genus*
colis, alisq; hominũ, per quem viuimus vitale æuum.
Intetdum etiã vitale appellamus, quod vita præ-
ditum est, & viuax: vt Plaut. in Baccbid. *Da, si esse*
saluum vis me, aut vitalem tibi. M. Tull. in Lælio ex
Ennio, *Quis potest esse vita vitalis, vt ait Ennius, qui*
non in amici mutua beneuolentia conquiescat? & ita
boc loco pooitur ab Horat. itemque in sat. 7. hu-
ius lib. ita, *Dauus, amicum Mancipium domino, &*
frugi, quod sit satis, hoc est, Vt vitale putes.

Maiorvm ne qvis amicvs] oe quis
gratiosus apud maiotes, & potẽtiores viros, &c.

Frigore te feriat] mortem obi in-
ferat: te de medio tollat. sic Lucret. lib. 3. *& disce-*
dit in auras, Et gelidos artus in lethi frigore linquit.
Idem lib. 4. *namq; iacēret Æterno corpus perfusum*
frigore lethi. Virgil. lib. 9. Æn. *voluitur ille vomens*
calidum de pectore flumen Frigidus, id est, motibun
dus, atque adeò mortuus. vt explicat Nonius Mar
cell. Idem in ditis. *Et calor infuso decedit frigore*
mortis. Idem lib. 4. Æn. *Et cum frigida mors anima*
seduxerit artus. Horat. Od. 8. lib. 2. *gelidaq; diuos*
B *Morte carenteis.* Itaque docet Varro lib. 4. de ling.
Lat. *ignem à nascendo dictum, quòd hinc nascitur,*
quicquid nascitur: ideoq; calet: vt, qui denascitur,
ignem amisit, & frigescit.

Qvid? cùm est Lvcil. avsvs, &c.]
Quid? (inquit Horat.) cùm Lucilius primus au-
sus est satyras scribere?

Detrahere et pell. nitio. q.]
& cùm ausus est ea integumenta detrahere, qui-
bus quisque sua flagitia, suamque turpitudioem
tegeret, ac celaret? ausus est omnia, aut plurima
improborum peccata nudare, & in publico quo-
dam modo proponere? sic epist. 16. lib. 1. *specio-*
sum pelle decora.

Ceoeret] incederet. sic Plautus. *Vt trans-*
uersus, non prouersus cedit, quasi cancer solet. citat
Varro lib. 6. de ling. Lat.

Introrsvm tvrpis] epist. ad Quin-
ctium lib. primo. *Introrsum turpem speciosum*
pelle decora.

Avt, qvi Dvxit ab] P. Scipio Africa-
nus posterior, qui Karthaginem deleuit. Od. 8.
lib. 4. *Non incendia Karthaginis impia, Eius, qui do-*
C *mita nomen ab Africa Lucratus rediit, clarius indi-*
cant Laudes, quàm Calabræ Pierides.

Ingenio offensi?] oum iogenio Lucil-
lij offensi, subintell. sunt?

Famosisqve Lvpo coop.] & oum do
luere ob Rutilium Lupum famosis versibus coo-
scissum? extant Lucilij versus oon iotegri apud
M. Tull. lib. 1. de nat. Deor. in quibus bic Lupus,
& aliquot alij commemorantur. M. Tull. *Quid*
de sacrilegis, quid de impiis, periurisq; dicemus? Tu-
bulus si Lucius vmquam, Si Lupus, aut Carbo, aut
Neptuni filius, vt ait Lucilius, putasset esse Deos: tam
periurus, aut tam impius fuisset?

Popvlvmqve tribvtvm] per populũ
tributum, plebem iosimam, &, vt M. Tullius sæ-
pe nominat, vrbanam, significat. erant enim tri-
bus vrbanæ omnium infimæ, & loogè minus ho
nestæ, quàm rusticæ. Itaque in eas coniecti fuerũt D
à Gracchorum patre libertini, vt scribit M. Tull.
lib. 1. de orat. ad Q. Fr. Denique tributum popu-
lum hîc dicit, quem in epist. 7. lib. 1. *tunicatum po*
pellum. *Vilia vendentem tunicato scruta popello.* Sic
autem esse legendum peruincunt plerique codi-
ces manu scr. in aliis est *tributim*: quæ scriptura ta-
meo ferri potest.

Scilicet vni æqvvs] scilicet vni vir-
tuti placatus, æquabilis, atque amicus: non iratus,
neque offensus: sed propitius, & ad fauendũ pro-
pensus. vide annot. ad Od. 3. lib. 2.

A vvlgo, et scena] à scena, id est, à lu-
ce forensi, ab oculis ciuium, à coospectu populi,
& multitudinis. tralatio est à ludis scenicis. sic lo-
qoitur M. Tull. oratione pro Plancio: *Omitto illa,*
quæ si minus in scena sunt, at certè cùm sunt prolata,
laudantur. sic enim hunc locum emendaui ex au-
ctoritate librorum manu scr. qui sic legebatur io
vulgatis, *quæ si minus necessaria sunt, &c.*

Virt. Scip. et mitis. sap. Læl.]
id est, Scipio, & Lælius: περίφρασις quod genus su-
prà annotauimus ad Od. 5. lib. 3. Priscian. lib. 2. E
scribit dicendum fuisse *Scipionida.* Vsus tamen est
eadem voce & Lucilius. *Cornelius Publius noster*
Scipiadas dicto, &c. & Lucretius lib. 3 *Scipiades bel-*
li fulmen Karthaginis horror. suprà iterum Horat.
Scipiadam vt sapiens Lælius.

Discincti] cur nõ dixit *discincta*? quia per
virtutẽ Scipioois, & sapientiã Lælij, Scipio, & Læ
lius significãtur, vt diximus. sic Homerus ὀδ. λ. Ἦλ-
θε δ' ἐπὶ ψυχὴ Θηβαίου Τειρεσίαο Χρύσεον σκῆπτρον ἔχων. id
est, Venit autẽ postea Tiresiæ anima aureũ sceptrũ
tenẽs. & ἰλ. μ. Βλαθὴν γὰρ ῥ' ἐκάκωσε βίη ἡρακληείη: id est,
Virtus enim Herculea profectus Pylios infestos
babuit, ac diuexauit. quibus locis videbatur di-
cendum ἔχουσα, & ἐκάκωσε, & Eurip. apud Stobæũ,
Ἰδοιμι δ' αὐτῶν ἔκγον' ἄρρεν' ἀρρένων, Πρῶτον μὲν εἶδος ἄξιος
τυραννίδος. videbatur dicendum ἄρρενα ἄξια. sic M.
Tull. orat. pro Sextio. *duo importuna prodigia, quos*
egestas, quos æris alieni magnitudo, &c. tribuno pl. cõ-
strictos addixerat. discinctus boc loco non poni-
tur in vitio, vt Ode 1. epod. *Discinctus aut perdam*
vt nepos: sed ad animi laxamentum, ac remissionẽ F
dumtaxat pertinet, vt ibidem docuimus. *discincti*
igitur valet hoc loco idem, quod remissi, ac rela-
xati: animo à rebus seriis, & à reipub. curis soluto:
omni seueritate posita.

Donec] interea dum, vel tantisper dum, vt
Od. 9. lib. 3. *Donec gratus eram tibi.*

Decoqv. olvs] ex apparatu, qualis esset
eorum cena sigoificat, nempe frugi, minimeque
sumtuosa. vide quæ annotata sunt ad illum locum
lachaniq; catinum. saty. 6. lib. 1. *soliti* autem subin-
tell. erant.

Qvamvis Infra Lvcili c. ing.]
quamuis & ceosu, & ingeoio Lucilio inferior. fuit
autem Lucilius booesto loco ortus, nempe fami-
lia equestri.

Cvm magnis vixisse] sic infrà epist.
vlt. lib. 1. *Me primis vrbis belli placuisse, domiq;.*

Et fragili qvær. ill. d.] allegoria
est. significat autem, inuidis, qui conabãtur eum,

A obtrectando,& clanculum mordendo,in crimen vocare, suæ vitæ integritatem, castitatem,& innocentiam respõnsuram,ac restituram. ducta allegoria est à dente,qui res teneras,molleis ac fragileis perfringere,& comminuere potest: duras & solidas non potest. vtitur alia quidem similitudine M. Tull. orat. pro Roscio Com. in eadem re:sed nõ minus apta,his verbis, *Nónne, vt ignis in aquã coniectus cõtinuo restinguitur, & refrigeratur: sic referuens falsum crimen in purissimã,& castissimã vitam collatũ,statim concidit & exstinguitur?*

OFFENDET SOLIDO.] in solidum incurret,ita vt lædatur potius,quàm lædat.

EQVID. NIHIL HIC DIFFIND. POSSVM] ita reperi scriptum in vno cod. Vatic. & Tornes. vno Nicotiano. non, vt habent vulgati libri, *diffingere*. Et sanè hanc (quam dico) scripturam agnoscere videtur siue Acro,siue Porphyrio. *diffindere* autem verbum est antiqui iuris ciuilis, quod valet differre,quamquam nonnulli malunt dici *diffundere*: à quibus dissentio. Verba sunt hęc ex lege secunda Numæ Pompilij: *Si quid horum fuit vitium iudici, arbitróve, reóve, eo dies diffissus*

B *esto*. T. Liuius lib. 9 *atque ex legem Curiatam de imperio ferentis, triste omen diem diffidit*. Aul. Gellius lib. 14. cap. 2. *Atque in dierum quidem diffissionibus,&c.* vbi vulgò legitur *rerum diffusionibus*.

SED TAMEN VT MON.] hæc pertinent ad versum, qui statim sequitur, *Si mala cond.* hoc sensu: sed tamen, vt cautior sis, idque à me monitus, ne fortè ignorantia legum te in fraudem impellat: si quis in aliquem famosa carmina scripserit, datur in eum actio, & pœna est in eum lege sancita. M. Tull. lib. 4. Tuscul. *quamquam id quidem etiam XII. tabulæ declarant, condi iam tum solitum esse carmen: quod ne liceret fieri ad alterius iniuriam, lege sanxerunt.* idem lib. 4. de rep. *Nostra contrà XII. tabulæ cùm perpaucas res capite sanxissent, in his hanc quoque sanciendam putauerunt, si quis actitauisset, siue carmen condidisset, quod infamiam afferret, flagitiúmve alteri.* preclarè. *Iudiciis enim, ac magistratuum disceptationibus legitimis propositam vitam, non poëtarum ingeniis habere debemus, nec probrum audire, nisi ea lege, vt respondere liceat, & iudicio defendere.* sic epist. ad August. *quin etiam lex, Pœnaq; lata, malo quæ nollet*

C *carmine quemquam Describi.*

SANCTAE. INSC. LEG.] sanctæ leges dicuntur, quæ aliquid iubent, aut vetant pœna irrogata, & sancita, si quis secus faciat. *inscitia legum*, id est, inscientia, seu ignorantia legum. sic loquitur infrà sat. prox. in extr. *aut vafris inscitia iuris.* & sat. 3. eiusd. lib. *& quæcumque inscitia veri Cæcum agit.* & epist. 3 lib. 1 *seu rerum inscitia vexat.* nisi fortè in his omnibus locis legendum est, *inscientia*, vt *inscientia* sit quattuor syllabarum, per *συνίζησιν*, quod item fieri in aliis vocibus alibi indicauimus, verbi gratia, in *Vindemiator.* saty. 7. lib. 1. in *Luscinias.* sat. 3. huius lib. & similibus.

IVS EST, IVDICIVMQVE] lex lata est, & actio in eum datur.

ESTO] demus ita esse, (inquit Horat.) videlicet pœnam esse constitutam in eum, qui mala in quempiam carmina scripserit: sed si quis bona D scripserit, laudatur iudice Cæsare, ambiguum inest in voce *mala*. Trebatius enim *mala* accipit famosa. Horat. autem indocta, atque incondita, seu male nata.

OPPROBRIIS] quidam libri veteres habẽt, *Opprobrio*: in his Morellianus, & Clericanus, & Russardinus vnus.

LATRAVERIT] sic reperi scriptum in septem codicibus calamo exaratis: trib. Vatic. & lann. Nicot. Russ. Cleric. vnus Vat. & Faern. & quidam alij habent *lacerauerit*. ego priorem scripturam secutus sum, quia à pluribus libris comprobatur. placet mihi tamen & altera, *lacerauerit*: cui ex aduerso respondet nomen *integer*: hoc modo, lacerauerit homines improbos, ideóque lacerandos, cùm ipse sit integer, id est, innocens, & castus. Præterea M. Tull. Philipp. 11. ita loquitur, *verborum contumeliis lacerare*. nisi quis dicat *lacerare*, grauius esse, quàm *latrare*: & hoc huic loco conuenire: illud non conuenire. *Hac autem si quis oppr. dign. lac.* & reliqua, quæ sequuntur, videntur dici à Trebatio, hoc modo, si quis improbum, impudicum, periurum, atque impium latra- E uerit, seu lacerauerit, cùm sit ipse purus, & innocens, leges ipsæ XII. tabularum risu dissoluentur, & pœnam remittent: tu autem omni molestia liberatus, abibis: tu missus fies: tu absoluêris. Ego suspicatus sum aliquando, etiã superiora illa verba, *sed bona si quis,&c.* esse Trebatij, continentéq; iam esse, & perpetuam Trebatij ad extremum orationem, vt aduersentur scilicet illis, *si mala condiderit.* alij omnia volunt esse Horatij.

TABVLÆ] id est, vel ipsæ leges risu dissolutæ supplicium remittent, vel ipsi iudices, qui sunt legum custodes, atque adeò leges loquentes, effusè ridebunt ob carmina abs te in quempiam opprobriis dignum scripta.

SATYRA 2.

QVÆ virtus, & quanta, boni, sit viuere paruo:
(Nec meus hic sermo est: sed, quem præcepit Ofellus
Rusticus, abnormis sapiens, crassaq; Minerua:) F
Discite non inter lances, mensasq; nitentes,
Cùm stupet insanis acies fulgoribus, & cùm
Acclinis falsis animus, meliora recusat:
Verùm hîc impransi mecum disquirite. cur hoc?
Dicam si potero. malè verum examinat omnis

Cor-

A *Corruptus iudex. leporẽ ſectatus, equóue*
Laſſus ab indomito: vel, ſi Romana fatigat
Militia aſſuetũ græcari, ſeu pila velox,
Molliter auſterum ſtudio fallente laborem,
Seu te diſcus agit: pete cedentem aëra diſco.
Cùm labor extuderit faſtidia: ſiccus, inanis
Sperne cibum vilem: niſi Hymettia mella Falerno
Ne biberis diluta. foris eſt promus: & atrum
Defendens piſceis hiemat mare. cum ſale panis
B *Latrantem ſtomachum benè leniet. vnde putas, aut*
Quî partũ? non in caro nidore voluptas
Summa, ſed in te ipſo eſt: tu pulmentaria quære
Sudando. pinguẽm vitiis, albumq́ue, nec oſtrea,
Nec ſcarus, aut poterit peregrina iuuare lagois.
Vix tamen eripiam, poſito pauone, velis quin
Hoc potius, quàm gallina tergêre palatũ,
Corruptus vanis rerũ: quia veneat auro
Rara auis: & picta pandat ſpectacula cauda:
C *Tanquam ad rem attineat quicquã. num veſceris iſta,*
Quam laudas pluma? cocto num adeſt honor idem?
Carne tamen quamuis diſtat nihil: hac magis illa,
Imparibus formis deceptũ te patet. eſto,
Vnde datum ſentis, lupus hic, Tiberinus, an alto
Captus hiet? pontéſne inter iactatus, an amnis
Oſtia ſub Tuſci? laudas inſane trilibrem
Mullum: in ſingula quem minuas pulmẽta, neceſſe eſt. D
Ducit te ſpecies, video. quò pertinet ergo
Proceros odiſſe lupos? quia ſcilicet illis
Maiorem natura modum dedit: his breue pondus.
Ieiunus raro ſtomachus vulgaria temnit.
Porrectum magno magnum ſpectare catino
Vellem, ait harpyiis gula digna rapacibus. at vos
Præſentes Auſtri coquite horum obſonia: quamquam
Putet aper, rhombusq́ue recens, mala copia quando
Ægrum ſollicitat ſtomachum: cùm rapula plenus, E
Atque acidas mauult inulas. nec dum omnis abacta
Pauperies epulis regũ. nam vilibus ouis,
Nigrisq́ue eſt oleis hodie locus. haud ita pridem
Galloni præconis erat acipenſere menſa
Infamis. quid? tum rhombos minus æquor alebat?
Tutus erat rhombus, tutóque ciconia nido:
Donec vos auctor docuit prætorius. ergo
Si quis nunc mergos ſuaueis edixerit aſſos:
Parebit praui docilis Romana iuuentus. F
Sordidus à tenui victu diſtabit, Ofello
Iudice. nam fruſtra vitium vitaueris illud,
Si te aliò prauum detorſeris, Auidienus,
Cui Canis ex vero dictum cognomen adhæret:
Quinquenneis oleas eſt, & ſilueſtria corna:
Ac, niſi mutatum, parcit defundere vinum: &,
Cuius odorem olei nequeas perferre (licebit

A *Ille repotia, nataleis, aliósve dierum*
Festos albatus celebret) cornu ipse bilibri
Caulibus instillat, veteris non parcus aceti.
Quali igitur victu sapiens vtetur? & horum
Vtrum imitabitur? hâc vrget lupus, hâc canis, aiunt.
Mundus erit, qui non offendet sordibus: atque
In neutram partem cultus miser. hic neque seruis,
Albuclsenis exemplo, dum munia didit,
Sæuus erit: neque sic, vt simplex Næuius, vnctam
Conuiuis præbebit aquam. vitium hoc quoque magnum. B
Accipe nunc, victus tenuis quæ, quantáque secum
Afferat: in primis valeas benè. nam, variæ res
Vt noceant homini, credas, memor illius escæ,
Quæ simplex olim tibi sederit. at, simul assis
Miscueris elixa: simul conchylia turdis:
Dulcia se in bilem vertent: stomachóque tumultum
Lenta feret pituita. vides, vt pallidus omnis
Cena desurgat dubia? quin corpus onustũ
C *Hesternis vitiis animum quoque prægrauat vnà:*
Atque affigit humo diuinæ particulam auræ:
Alter, vbi dicto citiùs curata sopori
Membra dedit: vegetus præscripta ad munia surgit.
Hic tamen ad melius poterit transcurrere quondam:
Siue diem festum rediens aduexerit annus:
Seu recreare volet tenuatũ corpus: vbiq;
Accedent anni, & tractari mollius ætas D
Imbecilla volet. tibi quidnam accedet ad istam,
Quam puer, & validus præsumis, mollitiem, seu
Dura valetudo inciderit, seu tarda senectus?
Rancidum aprũ antiqui laudabant: non, quia nasus
Illis nullus erat: sed, credo, hac mẽte, quòd hospes
Tardius adueniens, vitiatũ commodiùs, quàm
Integrum edax dominus consumeret. hos vtinam inter
Heroas natum tellus me prima tulisset.
Das aliquid famæ, quæ carmine gratior aurem E
Occupat humanam? grandes rhombi, patinæque
Grande ferunt vnà cum damno dedecus. adde
Iratũ patruum, vicinos, te tibi iniquum,
Et frustra mortis cupidum, cùm deerit egenti
As, laquei pretium. iure, inquis, Trasius istis
Iurgatur verbis. ego vectigalia magna,
Diuitiásque habeo tribus amplas regibus. ergo,
Quod superat, non est, meliùs quò insumere possis?
Cur eget indignus quisquam te diuite? quare F
Templa ruunt antiqua deûm? cur, improbe, caræ
Non aliquid patriæ tanto emetiris aceruo?
Vni nimirũ rectè tibi semper erunt res?
O magnus posthac inimicis risus. vtérne
Ad casus dubios fidet sibi certius: hic, qui
Pluribus assuerit mentem, corpusque superbum:

An,

A *An qui contentus paruo, metuénsq; futuri,*
In pace, vt sapiens, aptarit idonea bello?
Quo magis his credas: puer hunc ego paruus Ofellum
Integris opibus nôui non latiùs vsum,
Quam nunc accisis. videas metato in agello
Cum pecore, & natis fortem mercede colonum:
Non ego, narrantem, temere edi luce profesta
Quicquam, præter olus fumosæ cum pede pernæ.
Ac, mihi seu longum post tempus venerat hospes,
B *Siue operum vacuo gratus conuiua per imbrem*
Vicinus: bene erat, non piscibus vrbe petitis,
Sed pullo, atque hædo: tum pensilis vua secundas,
Et nux ornabat mensas, cum duplice ficu.
Post hoc ludus erat cuppa potare magistra:
Ac venerata Ceres, vti culmo surgeret alto,
Explicuit vino contractæ seria frontis.
C *Sæuiat, atque nouos moueat fortuna tumultus:*
Quantum hinc imminuet? quanto aut ego parciùs, aut vos
O pueri nituistis, vt huc nouus incola venit?
Nam propriæ telluris herum natura neque illum,
Nec me, nec quemquam statuit. nos expulit ille,
Illum aut nequities, aut vafri inscitia iuris.
Postremò expellet certè viuacior heres.
Nunc ager Vmbreni sub nomine, nuper Ofelli D
Dictus. erit nulli proprius: sed cedet in vsum
Nunc mihi, nunc alij. quocirca viuite fortes:
Fortiáque aduersis opponite pectora rebus.

QVÆ VIRTVS] hæc satyra sub Ofelli persona luxuciosos vrbanè reprehendit atque obiurgat.

BONI] in tribus Vatic. cod. & Faer. & Torn. scriptum reperitur *boni*, vt sit vocandi casus, quos secutus sum.

VIVERE PARVO] sic Tiboll. eleg. 1. lib. 1. *contentus viuere paruo.*

NEC M. HIC SERMO, &c.] hi duo versus, qui deinceps sequuntur, includendi sunt interpositionis nota.

PRÆCEPIT] præscripsit, docuit, præmonstrauit. hoc enim significat verbum *præcipere*, nõ id, quod vulgus putat. E

ABNORMIS SAPIENS] hæc duo coniunctè sunt legenda, *sapiens abnormis*, i. qui sapiens quidem est, sed non ad istorum philosophorum normam. sic M. Tull. in Lælio, *Numquã ego dicã C. Fabricium, M'. Curiũ, T. Coruncanium, quos sapientes nostri maiores iudicabant, ad istorum normã fuisse sapientes.* *abnormis* autem excudendum curaui, secutus auctoritatem quinque codicum veterum. Sed non est dissimulandum, scriptum esse in aliquot libris manuscr. *abnormi*. quod siquis probabit (mihi quidem non displicet) hic erit ordo verborum, Rusticus sapiẽs, abnormi crassaq; Minerua: vt *abnormi* cohereat cũ voce *Minerua*.

CRASSA QVE MINERVA] & sapiens crassa Miuerua. i. nõ politus, neque excultus doctrina, sed factus natura: non productus è schola, sed ex caula. in Priapeijs, *Simplicius multo est, da, verbum turpe Lanhe Dicere. quid faciam? crassa Minerua mea est.* M. Tul. in Lælio, *Agamus igitur, vt aiunt, pingui Minerua.* F

NITENTEIS] [illegible], pingueis, vnctas, opiparas.

CVM STVP. INSAN. ACIES FVLG.] id est, cùm oculorum acies epularum, & deliciarum, & vasorum pretiosórum splendore obtusa est. allegoria est. nam per aciem oculorum, quæ nimio splendore præstinguitur, iudicium rationis significat obtusum, & corruptum luxu, & voluptatibus.

INSANIS] ab effectu. quia animum spoliant sanitate.

ACCLINIS] propensus ad assentiendum falsis propterea, quòd corpus multo cibo, multaque potione completum est: quod cùm accidit, minus expeditè suo munere mens fungi potest. *acclinis* legendum esse, non *acclinis* peruincunt omnes codices veteres & Vaticani, & alij nullo excepto. *acclinis* autem significat incumbentem, &

propens-

A propensum. quo nomine vtitur Virg. lib. 10. Æn. *Vulnera siccabat Lymphis, corpúsque leuabat Arboris acclinis trunco.* quo loco tamen in lib. vulgatis legitur mendosè *acclinis.* hinc verbum acclino & acclinatus. Cæs. lib. 6. de bello Gallico, *huc cùm se consuetudine acclinauerint, &c.* & sup. *atq; ita paullum modo acclinatæ quietem capiunt.* Atque hæc omnia Adr. Turnebus cùm probasset, quadriennio post in cap. 19. lib. 3. Aduers. retulit.

IMPRANSI] sicci, ieiuni. epist. ad Nummonium Vall. lib. 1. *impransus non qui ciuem dignosceret hoste.* & infr. sat. prox. *impransi correptus voce magistri.*

MALÈ VERVM EXAM. O. C.] corruptus autem est animus hominis vino, ciboque confecti, & saturi: Itaque expedite verum à falso distinguere non potest, huc pertinent, quæ scribit Aristot. περὶ ἐνυπνίων, τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐν ὀργαῖς, καὶ πάσαις ἐπιθυμίαις εὐαπάτητοι γίνονται πάντες, καὶ μᾶλλον, ὅσῳ ἂν μᾶλλον ἐν τοῖς πάθεσιν ὦσι. id est, eodem autem modo & in iris, & in omnibus cupiditatibus facilè decipi possunt omnes, tantóque magis, quanto magis in perturbationibus sint.

B LEPOREM SECTATVS, EQVÓVE, &c.] huius loci hæc sententia est. qui labore corpus exercuit, sumtuosas epulas non desiderat: sed tenuissimo apparatu, & quolibet cibo sibi apposito contentus est. notum est illud Hippocratis: πόνος σίτου ἡγείσθω. labor cibum antecedat. & Cyrus apud Xenoph. libro secundo Κύρου παιδ. curam adhibebat, ne vmquam sui ad prandium, aut cenam ἀνίδρωτοι, i. sine sudore venirent. & Hippolytus ille apud Eurip. ait, redeuntibus è venatione, plenas mensas esse iucundas: significans, opinor, exercitatione, & labore corporis cibi cupiditatem excitari. verba Eurip. sunt hæc, Σίτων μέλλειν πρωτὸν ἐκ κυναγίας Τράπεζα πλήρης. enumerat autem hoc loco Horatius quattuor exercitationis genera, venationem, equitationem, ludum pilæ, disci iactum: quorum duo superiora, Romana: posteriora, Græca sunt.

VEL SI ROM. FAT.] id est, vel si Romana C exercitatio te assuetum pila ludere, & discum iacere, qui sunt ludi in Græcia vsitati, fatigat, id est, delassat, & nimio labore conficit: & iccirco ab ea refugis, atque abhorres: siue pilæ ludo delectaris, in quo studium ludendi sensum laboris adimit: subint. lude pila. siue disci iactu duceris, iace discum: & cùm labor expulerit fastidia, cibíque appetitionem excitarit, tum tu mihi asperna re cibum vilem, & tenuem victum, & vulgarem, paruúmque apparatum: quasi dicat, non facies: sed primo quoque cibo, & forte oblato contentus eris. fatigare, id est, valde exercere, & delassare. sic Virg. Georg. 3. *Sæpe etiam cursu quatiunt & sole fatigant.* & Æneid. 1. *vel qualis equos Threissa fatigat Harpalyce.* Per Romanam militiam autem equitationem & venationem significat: quæ duæ exercitationes valde sunt laboriosæ, miniméque molles, vt Græcorum. sic Oda. 24. lib. 3. *nescit equo rudis Hærere ingenuus puer: Venariq; timet, ludere doctior, Seu Græco iubeas trocho, Seu malis vetita legibus alea.*

GRÆCARI] Græcari interdum valet intemperantius potare, Græcorum more bibere. M. Tull. Verr. 3. *Fit sermo inter eos, & inuitatio, vt Græcorum more biberetur.* Plautus Mostell. *Dies, noctésq; bibite: pergræcamini, Amicas emite liberate, pascite Parasitos, obsonate pollucibiliter.* Idem Bacchid. *atque id pollicetur, se daturum aurum mihi: Quod dem scortis, quódque in lustris comedim, & congræcem pater.* sed hic Græcari posuit, pro Græcos ludos ludere, seu Græcis ludis exerceri. Græci autem ludi sunt, pila & discus. D

MOLL. AVSTERVM STVD. FALL.] id est, studio pilæ obliuionem quandam, & ἀναισθησίαν laboris afferente. non enim sentitur labor ab eo, qui pila ludit, propter eam, quam ex lusione percipit, voluptatem. Totus autem hic locus videtur claudicare. nam primùm in his verbis. *seu pila velox,* subintelligendum, seu sumendum ἀπὸ κοινοῦ te agit: Deinde, post hunc versum *Molliter austerum studio fall. lab.* subintelligendum *Lude pila:* vt respondeat ei, quod sequitur, *pete cedentem aëra disco.* Quòd si pro *Molliter,* posuisset Horatius, *Lude pila:* & facilior esset huius loci explicatio, & mollius curreret sententia, neque quicquam E subintelligendum, aut supplendum esset. Neque verò mihi soli hic locus suppositus visus est, [illegible] etiam doctissimo cuidam, eidémque optimo viro: qui putabat legendum, vel *Mollito au[illegible] st. f. l.* vel *Molire austerum studio fallente l[illegible]em.* quam posteriorem coniecturam mag[illegible] barem. sententia autem & huius, & i[illegible] us sup[illegible] ris versus plana est. vol[illegible]bat enim ille ho[illegible]igi per illum, *Mollito austerum, &c. pila ludito* quia qui pila ludit, laborem exercitation[illegible] m[illegible] reddit studio ludendi, quod laborem fallit. e[illegible] poste riore autem eandem sententiam eliciebat, [illegible] da lia ratione. nam qui pila ludit, laborem molitur, id est, laborem suscipit grauem illum quidem, sed quem studium ludendi fallit & obscurat. Molire igitur laborem austerum studio fallente eum ipsum laborem, id est, ludo pilæ.

C[illegible]DENTEM] cedit enim aër corporibus, præsertim grauioribus. F

CVM LABOR EXTVDERIT] id est, depulerit nauseam, quæ ex satietate, & crapula na[illegible]cebatur, faméinque irritarit, ac prouocarit. vsus est Virg. hoc verbo paullo aliter Georg. 1. *Vt varias vsus meditando extunderet artes.* vbi tamen nonnulli legi volunt, *excuderet.*

SPERNE CIBVM VILEM] verbum *sperne* pertinet ad illa superiora, *leporem sectatus, equóve, &c.* & inest in his verbis εἰρωνεία. hoc mod[illegible], c[illegible]m venatu, equitatione, pilæ lusione, d[illegible]o te exercueris, ac fatigaris, cibiq; fastidium depul[illegible] tu, sodes, sperne tenuem apparatum, & n[illegible]te bibiturum, nisi tibi vinum Falernu[illegible] m[illegible] tigatum ministretur. quod simile est, vt si [illegible]icat, numquam tu hoc facturus es, immò vil[illegible] um quemque cibum auidissimè voraturus, & quodlibet vinum, atque adeò aquam, si vin[illegible] desit, æquissimo animo bibiturus. ad hanc senten[illegible] pertinet id, quod Dionysio tyranno respondi[illegible] cocus quidam Lacedæmonius. *Cùm cenasset ille in*

Phidi-

A *Phiditijs, negaretque se iure nigro nescio quo delectatum, quod erat caput cenæ: tum is, qui illa coxerat, minimè mirum (inquit:) condimenta enim defuerũt. Quę tandem, inquit ille? labor in venatu, sudor, cursus ab Eurota, fames, sitis: his enim rebus Lacedæmoniorum epulæ condiuntur.* hæc M. Tull. Tuscul. li. 5. eôdem illud Varronis de liberis educandis ex Nonio, *vel maximè illic didici, & sitienti videri aquam, mulsum: & esurienti, panem cibarium, siligineum: & exercitato somnum suauem.* quem locũ sic restituit Muretus.

NISI HYMETTIA MELLA FAL.] ne biberis, ne quicquam bibito, nisi vinum Falernum melle conditum. Erat autem Falernum aliquanto austerius. iccircò melle admisto leniri solitum erat. Virgil. Georg. 4. *Dulcia mella premes, nec tantùm dulcia, quantum Et liquida, & durum Bacchi domitura saporem.* Hymettia mella à monte Hymetto in Att. Od. 6. lib. 2. *vbi non Hymetto Mella decedunt.*

FORIS EST PROMVS] is, qui dapes, & vinum promit, non est domi: tempestas ad piscandum non est idonea. Tu igitur esuriens, & sitiens, B neque, dum promus redeat: neque, dum ex longinquo, & coocitato mari tibi pisces afferantur, exspectabis: sed pane, & sale famem sedabis. sal autem pauperum est condimentum, vt suprà diximus ad Odam 15. lib. 2. Persæ verò nihil ad panem adhibebant præter nasturtium. Promus dictus est à promendo, vt condus à condendo: quibus duabus vocibus vtitur Plautus.

LATRANTEM STOM. B. L.] sal cum pane stomachum latrantem, id est, inanem, & iccirco quasi latrando poscentem cibum, bene leniet, & iratum placabit. sic enim loquitur sat. vlt. huius lib. *Quæ prima iratum ventrem placauerit esca.* Latrare autem etiam apud Lucret. poscere significat princip. lib. secun. *Nil aliud sibi naturam latrare, &c.*

VNDE PVTAS, AVT QVÎ P.] vnde putas hanc in tam tenui, & vili cibu, nasci voluptatem?

NON IN CARO NIDO.] id est, non in carorum obsoniorum nidore, siue carnes sint, siue pi-C sces, &c. eò dico quòd in quibusdam libris scriptum est, *in carnis nidore.*

TV PVLMENTAR. QVÆRE SVO.] id est, suda prius, quàm pransum, aut cenatum eas, & pulmentaria non magnopere desiderabis. Nam ei, qui sudauerit, famémque labore prouocarit, fastidio depulso, cibus quantumuis tenuis, ac vilis, erit quouis pulmento suauior: vt Ptolemæo panis in casa quadam datus comitibus eũ non consecutis: & aqua etiam impura sitienti vino præstantissimo erit dulcior, vt Dario: qui in fuga cùm aquam turbidam, & cadaueribus inquinatam bibisset, negauit se vmquam bibisse iucundius. Rectè igitur Cyrus: de quo sic Xenoph. ἀπομν. βιβ. β. ἐπιμέλετο δὲ καὶ τοῦδε ὁ Κῦρος, ὅπως μήποτε ἀνίδρωτοι γενόμενοι ἐπὶ τὸ ἄριστον, καὶ τὸ δεῖπνον εἰσίοιεν. quæ verba paullo antè interpretati sumus. Pulmenta à pulte dicta sunt: qua voce etiam vsus est epist. ad Lol. 2. lib. 1. *Cenes vt pariter pulmenta laboribus empta.* Siue autem sola puls, siue quid aliud cum pulte D permistum sit, pulmentum rectè dici potest, teste Isidoro. Erat autem puls, Romanus & Italus cibus, vt polenta Græcus.

PINGVEM VITIIS] obesum, vitioso, & graui abdomine oneratum.

ALBVMQVE] pallidum, vt infrà eadem sat. *vides vt pallidus omnis Cena desurgat dubia?* vel, vt alij volunt, ἀργὸν, tardum, aut pigrum, vt Od. 2. lib. 2. *Et aquosus albo Corpore languor.*

OSTREA] συναίρεσις est in nomine *ostrea*, vt suprà admonuimus. ostrea autem loco & tempore inter se distinguuntur. ea enim sunt optima, quæ & in mari, & vere, aut sub æstatem capiuntur, vt docet Athen. lib. 3.

NEC SCARVS] de Scaro sic Athen. lib. 8. ὁ δὲ σκάρος ἀπαλόσαρκος, ψαθυρὸς, γλυκὺς, κοῦφος, εὔπεπτος, εὐαπόδοτος, εὐκοίλιος. quæ verba suprà sumus interpretati ad Od. 2. epod. Quàm rarus autem, & carus Romæ fuerit hic piscis, ex Macrobio cognosces lib. 3. cap. 16.

LAGOÏS] leporem Græci λαγωὸν, seu λαγὼν nominant, à cuius similitudine piscis quidam hoc nomine appellatus est.

VIX TAMEN ERIPIAM, &c.] vix tamen expugnabo, vt non malis pauone apposito, pala- E tum tuum delectare, ac permulcere, seu, vt vult Turnebus, quod tamen minus probo, quasi sordeis aut ex inedia, aut ex alio cibo contractas detergêre, & fastidium discutere, quàm gallina famem explere, vanis rebus corruptus. tergêre autem dixit in secunda inflexione, vt Lucret. multis locis. exempli causa lib. 4. *Et quasi perterget pupillas, atque ita transit.*

CORRVPTVS VANIS RERVM] id est, vanitatibus rerum, vel vanis rebus. sic loquitur Od. 12. lib. 4. *cadus Spes donare nouas largus, amaráque Curarum eluere efficax.* Idem epist. de arte poët. *si forte necesse est indicijs monstrare recentibus abdita rerum.* id est, res abditas. & sat. vlt. huius lib. *dúmque Ridetur fictis rerum Balatrone secundo.* Lucretius lib. 6. de fulmine, *Inter enim fugit, & penetrat per rara viarum.* vide annot. ad Odam illam 12. lib. 4.

ET PICTA PANDAT SPECT. C.] Athen. lib. 9. de pauonis pennis, & ala, hæc scribit ex Antiphonte, F εἴ τις ἐθέλει καταβαλεῖν εἰς πόλιν τοὺς ὄρνιθας, οἰχήσονται ἀναπτάμενοι· ἐὰν δὲ τὰς πτέρυγας ἀποτέμῃ, τὸ κάλλος ἀφαιρήσεται. τὰ πτερὰ γὰρ αὐτῶν τὸ κάλλος ἐστὶν, ἀλλ' οὐ τὸ σῶμα. id est, si quis velit in vrbe has aueis continere, auolabunt: quòd si alas circumcîdat, formã adimet. alæ enim earum sunt pulchritudo, non corpus. Sic & Chrysipp. vt refert Plutarch. in lib. περὶ στωικῶν ἐναντιωμ. ὁ ταὼς ἕνεκα τῆς οὐρᾶς γέγονε, διὰ τὸ κάλλος αὐτῆς. id est, Pauo caudæ gratia natus est, propter pulchritudinem eius.

NVM VESCERIS ISTA, QVAM L. P.] ostendit, heluonum, luxuriosorúmque cupiditates nõ esse naturaleis, neque rectas: sed ab opinione, & vitio natas, ac deprauatas: propterea quòd ea obsonia maximè conquirunt, vehementissiméque expetunt, quæ vel rarissima, & carissima sunt, vel à naturali magnitudine discesserunt: verbi gratia, pauonibus malunt vesci, quàm gallinis lupos

proce-

A proceros oderunt, quia proceri sunt natura: minores magno redimũt, magnóq; studio consectã tur: mullos contrà desiderant inusitata magnitudine, quia parui sunt, & lupis minores natura.

COCTO NVM ADEST HON.] ita scriptum est in tribus cod. Vatic. & Iann. Faër. Torn. & ita legendum. neque est quòd quemquam moueat *m* ante vocalem, non elisum. nam hoc non est aut nouum, aut inusitatum. Enn. lib. 10. annal. *Insignita fere tum millia militum octo*. Lucret. lib. 1. *Corporum augebit numerum, summamq́; sequetur*. sic enim scriptum est in exemplaribus Lucretianis manuscriptis, vt diximus in nostris ad illum poëtam scholijs.

CARNE TAMEN QVAMVIS N.] horum verborum hæc sententia est, Quamuis tamen nihil differat pauo à gallina carne, (nam gallinæ caro, carni pauonis est simillima) perspicuum est te hac forma (pauonis inquam) magis, quàm illa, nempe gallinæ, quæ formæ sunt impares, deceptum, & captum esse non igitur te carnis dissimilitudo, cùm inter hanc, & illam nihil intersit, sed formæ, decipit, quia pauonis plumæ sunt pulchriores, ac speciosiores, quàm gallinæ. At cocto B pauone non manent illæ plumæ.

VNDE DATVM SENTIS,] vnde tuo palato ista vis data est, qua iudices vtrùm lupus hic sit in mari, an in fluuio Tiberi captus, &c? Lupum Græci λάβρακα nominant παρὰ τὴν λαβρότητα. piscis est boni succi, neque tamen multi alimenti, litteratum studiosis perutilis, & valdè accommodatus: de quo Aristophanes, λάβραξ ὁ πάντων ἰχθύων σοφώτατος, id est, lupus, omnium piscium sapientissimus. Iam verò illud didici ex Macrobio lib. 3. cap. 16. Lupum Tiberinum, eo, qui quouis alio loco captus sit, esse meliorem: eo autem, qui circa ostia Tiberis captus sit, eum, qui inter ponteis fuerit agitatus, esse potiorem, credibile est, & ita Macrobius ibidem ex C. Titio, & Lucilio poëta: cuius poëtæ versus ascribam. *Fingere præterea afferri quod quisque volebat. Illum sumina ducebãt, atque altilium lanx: Hunc ponteis Tiberinus duo inter captu' catillo*. lupum *Catillonem* appellauit: quasi C ligurritorem. Titij autem verba sunt hæc. *Quid mihi negotij est cum istis nugatoribus potius, quam potamus mulsum mistum vino Græco? edimus turdum pinguem, bonúmque piscem lupum germanum, qui inter duos ponteis captus fuit?* Alij tamen aliter sentiunt, quibuscum non pugnabo. Quòd autem dixit, *captus hiet*, hoc fortasse ex historia. Nã laudatur coquus quidam apud Euphronem, quòd solus artem ac rationem inuenerit, qua ratione lupus frustra nõ hiet. τοῦ γὰρ μὴ χασμᾶσθαι τὸν λάβρακα, σὺ μόνος εὕρηκας τέχνην: id est, tu enim solus artem reperisti, qua arte coquus non hiet frustrà.

LAVDAS INSAN. TRILIBR.] mulli non ita sunt magni ponderis natura: tu trilibreis mullos conquiris. lupi magni, & proceri sunt natura: tu paruos consectaris. sed quid attinet te mullum trilibrem comparare, cùm sit tibi in pulmenta minuendus? dices te specie, id est, ma[gni]tudine delectari. cur igitur magnos lupos respuis? Asinius Celer vir consularis mullum vnum septem millibus nummûm mercatus est: vt refert Macrob. li. D 3. ex Sammonico.

IN SING. QVEM MIN.] quantumuis (inquit) magnum, & magni ponderis mullum emeris, non edes integrum: sed erit tibi in frusta secãdus, ac minuendus, vt ex ijs fiant pulmenta.

IEIVNVS RARÒ STOMACHVS] hoc verborum ordine scriptus est hic versus in trib' cod. Vatic. Faër. & Tornesiano, & Nicotiano, & Clericano: cuius scripturæ fortasse alia sententia est, quàm vulgatæ. Vulgata enim *Ieiunus stom. raro vulg. &c.* significat, eos, qui famem exspectant, & qui ieiuni ad mensam accedunt, non temerè vulgareis cibos fastidire. hæc verò longè aliud, nempe eos, qui raró ieiuni sunt, id est, qui ferè semper saturi, & conferti cibo sunt, cibos vulgareis contemnere & fastidire.

PORRECT. MAGNO MAGNVM] subintell. mullum. respondet ὀψοφάγος, quem gulam Harpyijs dignam appellat.

AIT HARPYIIS GVLA DIGNA RAP.] id est, ait obsoniorum heluo, per appositionem, seu κατ' ἐπίθεσιν, gula Harpyijs digna Harpyiæ (inquit Homeri interpres) aut venti pestilentes, aut E Deæ rapaces fuerunt, quarum nomina sunt hæc, Celæno, Aëllo, Ocypete, Podarge: si modò hæc quoque vna est ex Harpyijs, & non vnius Harpyiæ epithetum, ἅρπυια ποδάργη. Hæ quondam Phineo (si fabulis credimus) molestissimæ fuerunt propter hanc causam. Phineus liberos suos ex Cleopatra susceptos Eurynæ eorum nouercæ, quam mortua Cleopatra, vxorem duxerat, apud se falsò accusatos, necandos tradidit. Quo facto Iupiter offensus, hanc ei tulit optionem, vt eligeret, vtrum mallet, Solem non videre, an cæcus esse. At ille maluit Solem non videre. quod cùm Sol grauiter, molestéque tulisset, Harpyias in eũ immisit, quæ, quoties cibum capturus esset, vnguibus, & rostris, quicquid erat appositum, inquinabant, & corripiebant. Has postea Zetes, & Calais abegerunt. vide Apollon. Argonaut. lib. 2. & scholiasten. Earum autem deformitatem, ingluuiem, fœditatem pulchrè describit Virgil. 3. Æneid. Apud Hom. porrò nulla fit de Harpyijs mẽ F tio, nisi quòd in Odyss. Telemachus & Eumæus Vlyssis desiderio affecti, longàque expectatione defessi sæpe ita loquuntur, illum vel à feris esse deuoratum, vel naufragio perijsse, vel ab Harpyijs esse discerptum, ac dilaceratum. nam iteratur hic versus aliquoties in ὀδυσσ. Νῦν δέ μιν ἀκλειῶς ἅρπυιαι ἀνηρείψαντο: gula igitur Harpyijs digna, id est, digna cuius dapes Harpyiæ suo contactu contaminent, atque inquinent.

AD VOS PRÆSENTES AVSTRI] Austri venti sunt insalubres, ac pestilentes. precatur igitur, vt hi venti suo afflatu gurgitum istorũ obsonia percoquant, ac perurant. *præsentes* autẽ dicit, quia præsentes plus possunt, quàm absentes. sic dicimus *præsentia numina*.

QVAMQVAM] seipsum reprehendit: & id, quod dixerat, corrigit hoc modo, Quid opus est Austrorum afflatu ad istorum heluonum obsonia corrumpenda, cùm apri, & rhombi, qui cis apponun-

A ponuntur, quantumuis sint recentes, & integri, tamen eis puteant, & nauseam moueant, adeò vt sint eis epulæ insuaues, & iniucundæ? quid ita? propterea scilicet, quia nimia copia conferti, satietate, & cruditate corrupti, ac languidi, de ciborum bonitate verè iudicare non possunt. Ita sæpe eis vsuuenit, vt rapula, & inulas acidas, pauonib. ac rhombis anteponant.

Mala copia qvando] sic saty. 7. huius lib. *Nempe inamarescunt epulæ sine fine petitæ.* malam copiam dixit, quoniam quędam bona est, & laudabilis. Cum his congruunt illa Lucretiana lib. 6. *Tum penuria deinde cibi languentia letho Membra dabat: contra nunc rerum copia mersat.*

Sollicitat] malè habet, lædit, grauat, onerat, & quasi de sua sede mouet.

Invlas] quas amaras appellat sat. vltima huius libri, *Erucas virideis, inulas ego primus amaras Monstraui incoquere.* quamobrem igitur hîc *acidas* dicit? fortasse ab effectu.

Galloni] *Galloni* legendum, non *Gallonis*. vt habent quędā exempla mendosa. De hoc Gallonio præcone M. Tull. in orat. pro Quin-B ctio, *qui relicta bonorum virorum disciplina, & quæstum, & sumtum Gallonij sequi maluerunt: atq; etiā, quod in illo non fuit, cum audacia, perfidiaq; vixerunt.* & Lucillius apud M. Tull. lib. 2. de finibus, *O Publi, gurges Galloni: es homo miser, (inquit) Cenasti in vita numquam bene, cùm omnia in ista Consumis squilla, atq; acipensere cum decumano.* & ipse M. Tull. de eodem multa ibidem.

Acipansere] appâret ex ijs versibus Lucillij, quos modò protuli, hunc Gallonium, obsoniorum gurgitem, acipensere, vt carissimo, & suauissimo pisce, ornasse, instruxisseque conuiuium. Verùm quis sit piscis, acipenser, ambigitur. Archestratus apud Athenæū lib. 8. existimat γαλεὸν eundem piscem esse, atque eum, qui apud Romanos cum tibijs, & coronis ad cenas cum pompa quadam circumfertur, coronatis etiam ijs, qui eū ferūt: qui appellatur acipenser. Verba Athenæi sunt hæc, Ἀρχέστρατος δὲ ὁ τὸν αὐτὸν Σαρδαναπάλῳ ζήσας βίον, περὶ τοῦ ἐν Ῥόδῳ γαλεοῦ λέγων, τὸν αὐτὸν εἶναι ἡγεῖται τῷ παρὰ Ῥωμαίοις μετ᾽ αὐλῶν καὶ στεφάνων εἰς τὰ δεῖπνα εἰσφερομέ-C νῳ, ἐστεφανωμένων καὶ τῶν φερόντων αὐτόν, καλούμενον δὲ ἀκιπήνσιρα. Sed Appio Grammaticus (vt idem Athen. refert) in lib. de Apicij delicijs & luxuria, eum piscem, quem ἔλοπα vocant Græci, acipenserem Romanorum dicit esse. Aullus Gell. quidem lib. 7. cap. 16. ἔλοπα Ῥόδιον inter cibos lautos, opiparos, & exquisitos numerat. Sed quòd ad acipenserē attinet, libet ascribere etiam illa Ciceronis verba ex lib. de fato, quæ leguntur apud Macrob. lib. 13. & inter fragmenta Ciceronis. *Nam, cùm esset apud se ad Lauernium Scipio, vnaq; Pontius, allatus est forte Scipioni acipenser, qui admodum rarò capitur: sed est piscis, vt ferunt, in primis nobilis. Cùm autem Scipio vnum, & alterum ex ijs, qui eum salutatū venerant, inuitasset, pluresq; etiam inuitaturus videretur, in aurem Pontius, Scipio, inquit, vide quid agas: acipenser iste paucorum hominum est.* de hoc pisce lege plura apud Macrob. lib. 3. cap. 16.

Infamis] nam malè audiebat Gallonius ob cenas sumtuosas, & luxuriam, & maximè ob acipenserem. D

Rhombos] de rhombo vide quæ annotata sunt suprà ad Od. 2. epod.

Minvs æqvor aleb.] sic habent omnes libri manuscr. quos quidem viderim: vulgati, *æquora alebant.*

Avctor prætorivs] Sempronius Rufus. quem irridens, prætorium appellat, quia in petitione præturæ repulsam tulerat. in quem hos versus elegantissimos profert Porphyrio: *Ciconiarum Rufus iste conditor. Hic est duobus elegantior Plancis. Suffragiorum puncta non tulit septem: Ciconiarum populus vltus est mortem.*

Pravi docilis] quæ docilis est ad prauū.

Enixerit] quasi suo iure, & pro imperio dixerit. vide annot. ad sat. proximè sequentem.

Sordinvs a tenvi] inter sordidum, & sumtuosum victum, medius interiectus est, tenuis, & modicus, & mundus: qui laudabilis est. duo illa extrema sunt vituperanda, & fugienda.

Nam frvstra vitivm vit.] frustra enim (inquit) luxuriam & profusionem vitaueris, si in alterum vitium contrarium incidas. medio- E critatem igitur sequi, & sumere oportet, in qua virtus posita est.

Cvi can. ex vero dictvm] videtur legendum *ductum*, non *dictum*, vt habent vulgata exempla, & nonnulla manu scripta. *ductum ex vero*, id est, ex veritate, & proprietate ingenij, & morum tractū. Sic ferè Plautus Sticho: *Microtroges nomine ex vero vocor*. Hic igitur Auidienus ex vero, id est, ex re ipsa, & immunditia, & sordibus canis cognomen traxerat.

Est] comedit, vt epist. ad Loll. 1. *si quod Est animum, differs curandi tempus in annum?* quamquam illud translatè positum est.

Ac, nisi mvt. parcit defvnd.] non consentiunt hîc codices veteres. alij enim habent *diffundere*, vt vulgati: alij *defundere*. ego hanc scripturam veriorem iudicaui. & refero ad morem veterum illorum Rom. qui solebant vinum nouū libare dijs immortalibus, priusquàm ipsi gustarent: cuius rei exemplum est in Oda 31. lib. 1. *quid orat de patera nouum Fundens liquorem?* & in Od. 5. lib. 4. *Te multa prece, te prosequitur mero Defuso pateris.* Tantum abest igitur, vt hic Aui- F dienus vinum nouum Dijs libaret, deinde ipse biberet, vt non nisi mutatum, id est, corruptum, & acidum, quod Græci οἰνοτετραμμένον appellant, defunderet. quòd si quis *diffundere* mallet, referendum erit ad aliam consuetudinem: de qua dicemus ad illum locum, *Vina bibes iterum Tauro diffusa*. epist. ad Torq. lib. 1.

Et Cvivs odorem olei n. p.] ordo hic est verborum, Et instillat caulibus oleum, cuius olei odorem nequeat quisquam perferre: instillat, inquam, cornu bilibri. significat, hoc oleum, quod Auidienus infundit in cauleis, odoris esse tæterrimi: quale erat illud sat. 6. lib. 1. *quo fraudatis immundus Natta lucernis* vngebatur.

Cornv ipsa bilibri] vasculo corneo, quod duarum olei librarum capax erat. cor-

 nua ta-

A nullatamen more Ro. erant libralia, vt intelligere licet ex Galeno, qui ea *κίρκου πτερῶα* appellat. addidit prouocabolum, ipse, vt significet eum seruis suis diffidere.

LICEBIT ILLE REPOTIA, &c.] hæc verba vsque ad vocem *cornu*, inclndenda sunt interpositionis nota, ant certè legenda sunt post versum *Caulibus instillat*, &c. hoc modo, & oleum odoris tæterrimi cotnu bilibri ipse instillat, vinomque acidum bibit, licet repotia, aut nataliciа, aut alios dies festos celebret.

REPOTIA] diem posterum à nuptijs, quo apod nouum maritum cenatur, *quia quasi reficitur potatio*. Festus. alij sepómum, quo iterum potabatur: alij secundum quidem, sed quo virgo muliebri vestitu ornabatur: alij diem, quo liberi suscepti dati erant tollendi, seu alendi. nam licebat parentibus in Græcia liberos exponere. *παιδοτροφία* nominant Græci, idque voluit Acro dicere, apud quem corruptè legitur *πεδοτροφία*. Atque hæc interpretatio magis huic loco conuenit.

ALBATVS] veteres, albari conuiuia inibant, vt declarat locus in orat. M. Tull. in Vatinium, B vbi obijcit illi, quòd cenaoerit atratus: eaqne consuetudo non solùm in natalitijs, & repotijs, & nuptialibus, aut sponsalibus cenis seruabatur: verùm etiam in epulis funebribus. sed præstat M. Tullij verba ascribere. sic igitur ille, *Atq; illud etiam scire ex te cupio, quo consilio, aut qua mente feceris, vt in epulo Qu. Arrij familiaris mei cum toga pulla accumberes: quē vmquā videris, quē audieris, quo exemplo, quo more feceris? Dices, supplicationes te illas nō putasse. optimè: nulla fuerint supplicationes*, &c. *quis vmquam cenauit atratus? ita enim illud epulum est funebre, vt munus sit funeris, epulæ quidē ipsa dignitatis. sed omitto epulū, populi Ro. festum diem argento, veste, omni apparatu visendo: quis vmquam in luctu domestico, quis in funere familiari cenauit cū toga pulla? cui de balneis exeunti, præter te, toga pulla vmquam data est? cùm tot hominū millia accumberent, cùm ipse epuli dominus Qu. Arrius albatus esset, tu in templū Castoris te cum C. Fidulo atratro, ceC terisq; tuis furijs funestū intulisti. quis tum non ingemuit*, &c. *hunc tu morē ignorabas? numquam epulū videras? numquā puer, aut adolescens inter cocos fueras? Fausti adolescentis nobilissimi paullo antè ex epulo magnificentissimo famem illam veterem tuam non expleras? quem accumbere atratum videras, dominum cum toga pulla, & eius amicos, ante conuiuiū?*

HAC VRGET LVPVS, HAC] *ἀμηχανίαν* quandam, id est, inopiam consilij, & ancipitem cogitationē, vtrum potissimùm sequaris, aut fugias, significat hoc prouerbium. nam cui lupus instat à tergo, canis latratot, & mordax, infestus est à fronte, is non facilè effugiendi coosilium explicare potest. contrahi autem potest huius prouerbij sententia, & ad hunc locum propius accommodari, vt per lupum, edacitatem, ingluuiemq;: per canem, sordeis, & immundiciam, & auariciā intelligamus. Nam lupus quidem, animal est edacissimum ac voracissimum: canis autem, immundum. Quocirca suprà Auidienum, canem ex re, & ex veritate nominatum esse dixit. Non dissimulabo, me in plerisqne libris manuscr. reperisse scriptum, *hac lupus, hinc*. quę scriptura videtur recepta, *hâc canis angit*, anteponenda. iccirco D eam hac editione secutus sum.

MVNDVS ERIT] mundus est medius inter sordidum, & loxuriosum, seu profusum in victu. Cicero de Finibus a. *mundos, eleganteis, optimis cocis, pistoribus, piscatu, aucupio, venatione: his omnibus exquisitis, vitanteis cruditatem*. Idem epist. ad Papyr. Pætum, lib. 9. *Nos iam ex te tantum artis habemus, vt Verrium tuum, & Camillum, qua munditia homines? qua elegantia? vocare sæpius audeamus*. Idem perf. orat. *fucati medicamenta candoris, & ruboris omnia repellentur: elegantia modò, & munditia remanebit*. Horat. epist. ad Alb. Tibull. *Et mundus victus non deficiente crumena. sordibus* autem legendum est potius, quàm *sordidus*. ita enim scriptum est in codic. manuscripēs. Atque huius loci hæc sententia est, *Mundus erit, qui non offendet sordibus*, id est, immoderata, atq; indecora parsimonia: & qui in neutram cultus partē miser erit, id est, neque nimis sumtuosè viuet, neque nimis parcè. nam vterq;, & is, qui sumtuosius, luxuriosiusque viuit, quàm oporteat: & is, qui parcius, E miser est. vocem *cultus* igitur ita accipio, vt sit patrij casus. cultum enim appellant interdum Latini, vitæ colendæ rationem. Itaq; sæpe coniungit M. Tullius hæc duo, *victum*, & *cultum*: vt Off. 1. *quòd si omnia nobis, quæ ad victum, cultumq; pertinent, quasi virgula diuina (vt aiunt) suppeditarētur, tamen optimo quisq; ingenio, negotijs omnibus omissis, totum se in cognitione, & scientia collocaret*. Idem lib. 2. *quibus rebus exculta hominū vita tantum distitit a victu, cultuq; bestiarum*. Idem epist. ad Varron. lib. 9. *dabimus sermonem ijs, qui nesciunt, nobis, quocumq; in loco simus, eundem cultum, eundem victum esse*. Idem in Lælio, *multi diuitias despiciunt, quos paruo contentos tenuis victus, cultusq; delectat*. Horat. separatim posuit, item vt hîc, sat. 3. huius lib. *cultum Maiorem censu*. & Od. 10. lib. 1. *Qui feros cultus hominum recentum Voce formasti*.

HIC NEQVE SERV. ALB. S. EXEMP.] hic, quem mundum appellamus (inquit) oeque sæuus erit in seruos interea dum eis munera distribuit, ac describit: dum suas cuique parteis dat: F dum suum cuique oegotium imponit, quod agat: neque vt simplex Næuius, homo ineptè, & stultè sumtuosus, aqnam vnguento perfusam conuiuis præbebit. Non assentiot autem ijs, qui Albucium luxuriosi exemplar ab Horatio propositum esse putant: Næuium auari. Nam Albucius quidem Gratidiæ, seu Canidiæ pater, homo fuit insigniter auarus, ac sordidus. Næuius autem suprà saty. 1. lib. 1. ab ipso Horatio cum luxuriosissimo illo nepote, Cassio Nomentano, tanquam par, & gemious, componitur, his verbis, *Quid mi igitur suades? vt viuam Næuius, aut sic, Vt Nomentanus?* sic enim scriptum est io quibusdam lib. Iam verò vnctam conuiuis aquam præbere, luxuriæ est non ferendæ, siue ea aqua adhibeatur ad manus lauandas, siue ad balneum. Plutarchus in Cæsare scribit, Valerium Leontem quendam, cùm Cæsari cenam daret, asparago apposito vnguentū pro

oleo

A oleo infudisse, idque simpliciter Cæsarem edisse, neque iniquo animo tulisse, immò verò familiareis, & comites suos, qui indignabantur, molesteque ferebant, obiurgasse. Narrat autem hæc de Cæsare Plutarchus, vt insignem eius lenitatẽ, patientiam, facilitatem denique in victu declaret. Verba Plutarchi sunt hæc, τῆς δὲ περὶ τὴν δίαιταν εὐκολίας κἀκεῖνο ποιοῦνται σημεῖον, ὅτι τοῦ δειπνίζοντος αὐτὸν ἐν Μεδιολάνῳ ξένου Οὐαλερίου Λέοντος παραθέντος ἀσπάραγον, καὶ μύρον ἀντ' ἐλαίου καταχέαντος, αὐτὸς μὲν ἀφελῶς ἔφαγε, τοῖς δὲ φίλοις δυσχεραίνουσιν ἐπέπληξεν· ἤρκει γάρ, ἔφη, τὸ μὴ χρῆσθαι τοῖς ἀπαρέσκουσιν. ὁ δὲ τὴν τοιαύτην ἀγροικίαν ἐξελέγχων, αὐτός ἐστιν ἄγροικος. Quòd si vnguentum pro oleo apponere, luxutiam præ se fert ineptam, odiosam, insolentem: quanto ineptius, & intolerabilius est aquam vnguento perfusam pro aqua pura conuiuis præbere?

DIDIT] distribuit. non enim, vt linguæ Latinæ ignari homines explicant, *didit* positũ est pro diuidit, κατ' συγκοπήν: sed *didit* verbum est integrũ, compositum ex præpositione di, & do, das, dat. quo verbo vtuntur optimi linguæ Latinæ auctores. Lucret. lib. 3. de quarta quadam natura nominis expertę, ex qua constat animus. B *Qua neque mobilius quicquam, neque tenuius exstat, Nec magis e paruis, aut leuibus ex elementis, Sensiferos motus quæ didit prima per artus.* Idem ibid. *Denique cur hominem cùm vini vis penetrauit Acris, & in venas discessit diditus ardor, Cõsequitur grauitas membrorum?* lib. 4. *Nunc ea, quæ dico, rerum simulacra feruntur Vndiq; & in cunctas iaciuntur didita parteis.* ibid. *Nec refert quicquam, quo victu corpus alatur, Dummodo quod capias, concoctũ didere possit Artubus, & stomachi humectum seruare tenorem.* eod. lib. *quia quæ facit aër, Hæc eadem cibus, in venas dum diditur omneis, Efficit.* & lib. 5. *Partim quod subter per terras diditur omneis.* eod. lib. *Fulmen detulit in terras mortalibus ignem Primitus: inde omnis flammarum diditur ardor.* Virgil. Æneid. 7. *Diditur hic subitò Troiana per agmina rumor.* Idem octauo, *Sed mea me virtus, & sancta oracula diuum, Cognatiq; patres, tua terris didita fama Coniunxere tibi.*

SÆVVS ERIT] asper χαλεπός. sic Liuius lib. 13. C *sæua, & iniusta in seruos imperia* dixit. vide annotata ad Od. 33. lib. 1.

VNCTAM CONVIVIS PRÆB. AQ.] quod est luxutiæ non ferendæ.

ACC. NVNC, VICT. TEN. Q.] Nunc victus tenuis & parci commoda enumerat, eaque cum incommodis sumtuosarum, & immoderatarum epularum comparat. similia sunt his illa M. Tullij Tuscul. lib. 5. *Adde siccitatem, quæ consequitur hanc cõtinentiam in victu: adde integritatem valetudinis. confer sudanteis, ructanteis, refertos epulis, tamquam opimos boues.* deinde sequitur paucis interiectis, *Quid, quòd ne mente quidem rectè vti possumus, multo cibo, & potione repleti?*

NAM, VAR. RES VT NOC. H.] id est, nam quemadmodum, vel quantum res variæ noceant homini, tum credas, si cibum illum simplicem recorderis, quem tu aliquando adhibueris. continẽtia in victu, & tenuis apparatus, naturæ vireis à calore natiuo & penitus insito imminutas, & labefactatas reficit, resarcit, ac recreat: nimia cōpia D verò, & luxuria opprimit, obruit, atque exstinguit. quod quidem his versibus confirmat Theognis, Πολλῷ τοι πλέονας λιμοῦ κόρος ὤλεσεν ἤδη Ἄνδρας, ὅσοι μοίρας πλεῖον ἔχειν ἔθελον. id est, multo pluręis satietas perdidit, quàm fames: qui plus, quàm par erat, habere voluerunt. sed præclarè Euripides, Ἐπεὶ τί δεῖ βροτοῖσι πλὴν δυοῖν μόνον, Δήμητρος ἀκτῆς, πώματός θ' ὑδρηχόου, Ἅπερ πάρεστι, καὶ πέφυχ' ἡμᾶς τρέφειν. Ὧν οὐκ ἀπαρκεῖ πλησμονή. τρυφῇ γέ τοι Ἄλλων ἐδεστῶν μηχανὰς θηρώμεθα. quorũ versuum hęc ferè sententia est. Nam quid mortales desiderant, præter duo sola, fruges, & aquam? Quæ in medio posita sunt, & eò à natura sunt producta, vt nos alant. Quorum non satis est nobis satietas: sed luxuria deprauati, alias epulas summo studio excogitamus, & consectamur. Aristot. problem. τμη. α. ἡ ποικίλη τροφὴ νοσώδης. ταραχώδης γάρ, καὶ οὐ μία πέψις. id est, cibus varius morbosus. turbulentus enim est, neque eius vna concoctio est.

QVÆ SIMPLEX OLIM TIBI SEDERIT] placuerit. Virg. lib. Æn. 5. *Idq; pio sedet Æneæ.*

DVLCIA SE IN BILEM VERTVNT,] E quæ concoqui non possunt à ventriculo, vertuntur in bilem: sed maximè dulcia.

STOM. QVÆ TVMVLT. LENTA FERET.] pituita è cerebro fluens, quæ incẽsa febrim gignit stomachum cõturbabit. in voce *pituita*, fit synæresis vocalium *u* & *i*, vt alibi annotauimus.

VIDES, VT PALLIDVS OMN. &.] licet hęc legere sine interrogatione: licet & interrogãdo pronuntiare. vt libet.

CENA DVBIA] quid sit cena dubia, declarat Phormio apud Teren. *cena dubia apponitur? GETA. Quid istuc verbi est? PHORM. vbi tu dubites, quid sumas potissimum. cena autem dubia desurgat*, id est, de cena dubia surgat. Nam quamuis *desurgere* significet interdum ἀφοδεύειν, id est, secedere ad exonerandam aluum, hîc tamen non puto ita accipiendum, nisi dicamus, Horatium more suo, id est, satyrico, & vrbano, hoc verbũ etiam in hanc significationem vsurpasse ad exprimendã hanc quoque cenarum dubiarum, & magnificorum apparatuum cum ceteris, quæ enumerat, incommodis, pœnã, quòd epulis onusti, statim eas effundere atque egerere necesse habent.

QVIN CORP. ONVST. HEST. VIT.] F Itaque meritò Theopompus ille vir clarus Athenis, & princeps ciuitatis, cenas laudabat Platonicas, quia non solùm in præsenti: sed etiam postero die iucundę essent, vt tradit Hegesander. refert Athen. lib. 10. his verbis, Ἡγήσανδρος δ' ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν φησί, ὡς καὶ τῇ ὑστεραίᾳ ὁ Τιμόθεος ἀπαντήσας τῷ Πλάτωνι εἶπεν, ὑμεῖς, ὦ Πλάτων, εὖ δειπνεῖτε μᾶλλον εἰς ὑστεραίαν, ἢ τὴν παροῦσαν ἡμέραν. refert & M. Tull. Tuscul. 5. *Timotheum clarum hominem Athenis, & principem ciuitatis ferunt, cùm cenauisset apud Platonem, eoq; conuiuio admodũ delectatus esset, vidissetq; eum postridie, dixisse. Vestra quidem cena non solum in præsenti, sed etiam postero die iucunda sunt:* Eodem pertinet, quod scripsit Theopomp. lib. 5. Philipp. τὸ ἐσθίειν πολλὰ καὶ κρέα φαγεῖν, τοὺς μὲν λογισμοὺς ἐξαιρεῖ, καὶ

A τὰς ψυχὰς ποιεῖν βραδυτέρας· ὀργῆς δὲ, καὶ σκληρότητος, καὶ
πολλῆς σκαιότητος ἐμπίπλησι, id est, multa edere, & car-
nibus vesci, rationis & consilij vsum adimit, ani-
mósque efficit tardiores, & eos immani quadam
duritia ac stultitia complet.

Atqve affligit hvmo] Ita legendum,
& ita reperimus olim scriptum in quattuor codi-
cibus calamo exaratis, duob. Var. Raïnutij Card.
Iann. & posterius, in Cleric. Russard. Nicot. meo.
non, vt in vulgatis, *affigit*. atque hanc meam emen
dationem, vt rectam, & verã, Paullus Manutius,
& M. Muretus vehementer approbarunt: neque
me mouent ij, qui dicunt, Horatium exprimere
voluisse illa Græcorum, περονᾶν, περονοῦν:
id est, fibulis & clauis affigere, Nam primùm
hoc est diuinare. Deinde non negamus aut ver-
bum *affigere* esse Latinum, aut affigere humo, La
tine & luculentè dici: sed cùm veteres codices se-
quimur, tum eorum auctoritatem ratione con-
firmamus, contendimusque hanc antiquam scri-
pturam, vulgatæ esse anteponendam. Est au-
tem affligere non solùm deijcere, sed etiam gra-
ui quodam ictu, & impetu ad humum abijcere.
B προσουδίζειν dicunt Græci: Homerus οὔδει ἐρείδειν.
sic in μ. Πλῆξ' αὐτοσχεδίην· ὁ δ' ἄρ' ὕπτιος οὔδει ἐρείσθη, id est,
percussit [Antiphatem] comminus & è propin-
quo loco: ille autem supinus solo firmatus & affli-
ctus est. Plautus Mostell. *cedo manum: nolo equi-*
dem te affligi. Idem Milite glorioso, *obsecro te, mu-*
lierem sine, ne affligatur. Pyrg. *quid istuc?* Pal.
postquam abs te abiit, animo male factum est huic re-
pente misera. Idem in Rudente. *Ni hunc amittis,*
exsugebo, quicquid humoris tibi est. Tange: affligã te
ad terram, itidem vt piscem soleo polypum. idem in
Persa. *Na ego, si me vno digito attigeris, te ad terram*
affligã, scelus. Cæsar lib. 6. de bello Gall. de alcib.
mutila sunt cornibus, & crura sine nodis, articulisq́;
habent, neque quietis causa procumbunt, neque, si quo
afflicta casu conciderint, erigere sese, aut subleuare pos-
sunt. ibidem de eisdem. *earum ex vestigiis cùm est*
animaduersum à venatoribus, quò se recipere consue
uerint, omneis eo loco aut a radicibus subruũt, aut ac
cidunt arbores, tantùm vt summa species earum stan
tium relinquatur: huc cùm se cõsuetudine acclinaue
rint, infirmas arbores pondere affligunt, atq; vnà ipsæ
cõncidũt. idem lib. 5 *qui nuntiarent, superiore nocte*
C *maxima coorta tempestate propè omneis naueis affli*
ctas, atq; in littus eiectas esse. Liuius lib. 4. *repetitũq;*
sæpius cuspide ad terram afflixit. Idem lib. a. *vt neq;*
sustinere se à lapsu possent, nec, si qui paullum titubas-
sent, hærere afflicti vestigio suo. Idem lib. a 8. *Vbi*
Mars communis & victum sæpe erigeret, & affligë-
ret. Lucret. lib. a. *Præterea quamuis animantẽ gran*
dior ictus, Quàm patitur natura, repente affligit, &
omneis Corporis, atq; animi pergit confundere sensus.
M. Tull. de lege agrar. translatè. *Hæc, quæ procul*
erant à conspectu imperij, nõ solùm afflixerunt, sed eti
am, ne quando recreata exsurgere, atq; erigere se pos-
sent, funditus (vt dixi) sustulerunt. Idem lib. a. de
orat. ad Qu. Fr. *ita cùm singulis casus humanarũ mi-*
seriarum grauiter accipiuntur, si dicuntur dolenter,
tum afflicta & prostrata virtus maximè luctuosa est.
Idem frumentaria: *Tu tuis factis & consiliis illam*
prouinciam afflictam erexisti, atq; recreasti. Idẽ ad D
Attic. lib. 12. *Vt me leuarat tuus aduẽtus, sic discessus*
afflixit. Idem orat. pro C. Rabirio perduell. r. *nun*
quam profectò istam imaginẽ, quæ domi posita pestẽ,
atq; exitium Sex. Titio attulisset, in rostra, atq; in con
cionem attulisses: nec tuas vnquam rationes ad eos sco
pulos appulisses, ad quos Sex. Titij afflictam nauẽ, &
in quibus C. Deciani naufragium fortunarum vide-
res. Idem pro Cælio, *ne adolescentiam plenam spei*
maximæ non modò nõ aluisse vos, sed etiam perculisse,
atq; afflixisse videamini. Idem Catilin. 2. *quanto*
tandem illum mœrore afflictum esse, & profligatũ pu
tatis? P. Cornelius Tacitus lib. a 8. *Idẽ placere An*
nio Gallo, paucos ante dies lapsu equi afflicto missi,
qui consiliũ eius sciscitarẽtur retulerant. Nihil autẽ
me mouet vox *humo*. Nam *humo* positum pro ad
humũ: quemadmodũ apud Virg. in illo, *It clamor*
cælo, grãmatici veteres *cælo* interpretantur in cæ-
lum. Quod si quis quærat, ex me quid intersit in-
ter percellere & affligere, hoc dicã interesse, quòd
percello idem ferè valet, quod peruerto, euerto,
proruo: affligere autem est (vt dixi) ita vehemen-
ter in terram deijcere, ac proruere, vt eo casu, id, E
quod deijcitur, contũdatur, neque facile excitari
queat. Ita fit vt grauius sit affligere, quàm percelle
re, vt licet ex hoc exemplo intelligere. M. Tullius
Tuscul. 3. *Existimant enim Diis immortalibus se sa*
tis facturos, si eorum plaga perculsi, afflictos se
& stratos esse fateãtur. Cum hæc superiore editiõe
annotassem, quidã simius vulgatam lectionẽ hac
meliorẽ esse probare conatus est, cum diceret, eã
in vno codice manu scr. reperiri. Ego verò cum il-
lo nõ pugnabo, neq; moror κολοιδίς, & μελανούρους,
& ἀλαζόνας. hoc vnum asseuerabo, hanc, quam di-
co, in x i i. libris antiquis esse à me repertam.

Divinæ particvlam avræ] animũ,
seu potius mentem. Virgil. Æneid. 6 *Æthereũ sen*
sum, atq; auraï simplicis ignem. Lucret. lib. 2. *Denique*
cælesti sumus omnes semine oriundi. Iterũ Virg. Æn.
6. *Igneus est ollis vigor, & cælestis origo Seminibus*.
Postremo Pindarus sic orditur sextũ carmẽ Nem.
Ἓν ἀνδρῶν, ἓν θεῶν γένος, ἐκ μιᾶς δὲ πνέομεν ματρὸς ἀμφότε-
ροι, id est, vnum virorum, vnum deorum genus: ex
vna autem matre spiramus vtriq;. Iam Plato mul-
tis locis auctor est, animam humanam esse ἀπό-
σπασμα, τμῆμα, μόριον τῆς τοῦ παντὸς ψυχῆς, id est, se- F
gmentum, seu ramentum, fragmentum, particu-
lam animæ totius mundi. At animam mundi non
solùm à deo creatam esse, sed etiam dei partem
esse idem vbique demonstrat: & testatur Plu-
tarchus quæstionibus Platonicis his verbis, ἡ δὲ
κόσμου ψυχὴ νοῦ μετασχοῦσα, καὶ λογισμοῦ καὶ ἁρμονίας, οὐκ
ἔργον ἐστὶ τοῦ θεοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ μέρος, οὐδ' ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀπ'
αὐτοῦ, καὶ ἐξ αὐτοῦ γέγονεν: id est, Anima autem mentis,
& ratiocinationis, & harmoniæ particeps fa-
cta, non solum dei opus est, verùm etiam pars,
neque ab eo, sed de eo, & ex eo facta est. Po-
stremò Stoici nostros animos quædam esse de-
orum ἀποσπάσματα, id est, delibramenta, seu par-
teis auulsas dicunt.

Altsr] qui tenuiter, & parcè viuit.

Cvrata] cibo, & potione refecta, & re-
creata.

A SVRGET] libri aliquot manu scripti habent, *surget*.

AD MELIVS] ad lautiorem, & elegantiorem victum, cultumque.

QVONDAM] aliquãdo, olim, vel posthac, ποτὲ.

REDIENS] Homer. περιπλόμενος ἐνιαυτός. vtitur hoc eodem argumento Simonides apud Xenophontem in Hierône, ad ostendendum, tyrannorum voluptates priuatorum voluptatibus minores esse, his verbis: τὸ γὰρ τὰ εἰωθότα ὑπερβάλλειν, τοῦτο παρέχει τὰς ἡδονάς. διὸ καὶ πάντες ἄνθρωποι ἡδέως προσδέχονται τὰς ἑορτάς, πλὴν οὐχ οἱ τύραννοι. ἔκπλεῳ γὰρ αὐτοῖς ἀεὶ παρεσκευασμέναι οὐδεμίαν ἐν ταῖς ἑορταῖς ἐπίδοσιν ἔχουσιν αὐτῶν αἱ τράπεζαι. ὥστε ταύτῃ πρῶτον τῇ εὐφροσύνῃ τῆς ἐλπίδος μειονεκτοῦσι τῶν ἰδιωτῶν, id est, namque vsitata, & solennia superare, hoc præbet voluptates. Iccircò etiam omnes homines diebus festis delectantur, præterquàm tyranni. eorum enim mensæ omnibus epulis semper instructæ, ac refertæ; nullum in diebus festis augendi apparatus relinquunt locum. Itaque hac primùm spei iucunditate priuatis cedant necesse est.

ADVEXERIT] sic reperi scriptum in duobus B cod. Vatic. & Faër. Nicot. Russard. Cleric. meo. quæ scriptura mihi mirum in modum placet. Ita autem locutus est Od. 29. lib. 4. *Quod fugiens semel hora vexit*. Nam vulgati habent, *adduxerit*.

VBIQVE ACCEDENT ANNI] id est, & vbi ætate fueris prouectior.

PRÆSVMIS] ante tempus sumis προλαμβάνεις. cùm tam molliter, & delicatè viuas: cùm tam lauto, & sumptuoso, & accurato victu, cultuque vtaris, quis erit tibi superandi relictus locus, siue diem festum agere, siue corpus extenuatum reficere, siue te annis, aut morbo affectũ paullo lautius tractare voles? sic hoc verbo est vsus Virgil. Æneid. 11. *Arma parate animis, & spe præsumite bellum.*

RANCIDVM APRVM ANTIQVI] rancentem aprum (inquit) antiqui laudabant, non quòd odoratu carerent, seu quòd existimarent præstare vitiatum apponi hospiti, qui serò venisset, quàm integrum, & recentem ab edaci domino comedi.

HOS VTINAM, &c.] vtinam primis illis temporibus quasi heroicis natus essem: vtiná inter antiquos & primos illos homines, heroica C virtute præditos, & qui minus longe aberant à diis sui auctoribus, natus essem. per heroas, homines significat suæ ætatis hominibus præstanteis: quales erant heroes. sic Aristot. lib. 7. de moribus ad Nicom. virtutem humana virtute potiorem, & superiorem, heroicam, & diuiná appellat: eamq; opponit θηριότητι, id est, feritati. aut eos, quos antiquos appellauit.

TELLVS ME PRIMA TVLISSET.] hoc referendum est ad eorũ philosophorum opinionem, qui aliquam mundi originem & principiũ aliquod, terræque nouitatem fuisse opinantur: in quibus fuit Epicurus, quemadmodum etiam ex Lucretio apparet, lib. 5. *Nunc redeo ad cæli nouitatem, & mollia terræ Arua, nouo fœtu quid primùm in luminis oras Tollere, &c.* & paullo pòst. *Sic noua tum tellus herbas, virgultaq; primùm Sustulit: inde* D *loci mortalia sæcla creauit, Multa modis multis, varia ratione coorta*. Eodem pertinet illud Virgil. Georg. 1. *túque ò, cui prima frementem Fudit equũ tellus magno percussa tridente.*

DAS ALIQVID FAMÆ?] si famæ consulendum esse putas: si famæ aliquid tribuendum esse existimas: magnifici isti & sumptuosi apparatus magno sunt etiam dedecori, non solum damno.

QVÆ CARM. GR. AVR. &c.] id est, quæ auri humanæ gratior sit, quàm quoduis carmen. Themistoclem aiunt dixisse, cùm ex eo quæreretur, quod acroama, aut cuius vocem libentissimè audiret, eius, à quo sua virtus optimè prędicaretur. bona fama autem, seu bona existimatio, quam εὐδοξίαν Græci nominant, à laude non admodum longè abest. Pind. εὖ δ' ἀκούειν. si quis in rebus secundis benè audiat, suadet ei, ne optet Deus esse. omnia enim eum consecutũ esse, quæ mortalem fas sit obtinere. sic Pindarus: εἴ τις εὖ πάσχων λόγον ἐσλὸν ἀκούῃ, μὴ μάτευε Ζεὺς γενέσθαι. πάντ' ἔχεις, εἴ σε τούτων μοῖρ' ἐφίκοιτο καλῶν. Quemadmodum autem honorifica, & laudis plena oratio nostris auribus E grata accidit: sic contrà maledicta, & contumeliæ nobis iram commouent. Quocirca præclarè illud dictum est ab Herodoto Polyhymn. *iram in auribus hominum habitare*: quæ si bona quidem audiat, oblectatione corpus complet: sin contraria, tumore. legendum autem *Occupet* potius quàm *Occupat*. Sic enim habent libri vet.

PATRVVM] eum, cuius sub imperio es, vt annot. suprà ad Od. 12 lib. 3.

INIQVVM] inimicum, & infensum, propter ægritudinem, & molestiam ex luxuria præterita, & egestate præsente nascentem.

CVM DEERIT EGENTI AS L. P.] cùm tanta erit tua egestas, vt ne tantillum quidem pecuniæ habeas, vnde laqueum, quo animam tibi intercludas, cómpares: hoc est, cùm ad extremam egestatem redactus eris.

IVRE (INQVIS) TRASIVS ISTIS] dices (inquit Horatius) iure ita obiurgari Trasium, hominem profusum, & sumtuosum, eundemque egétem: hominem sumtuosiorem, quàm res eius familiaris ferre queat: te verò magnis vectigali- F bus instructum esse: & sumtus tuos censu non esse maiores. hæc est asoti, seu luxuriosi hominis oratio, sibi in sua luxuria velificantis, ac blandientis. Porph. legit *Trausius*: nonnulli libri habent *Trallius*. Sed nihil réfert.

EGO VECTIG. MAGNA, &c.] cum his congruunt ea, quæ scribit Aristot. lib. 4. de moribus ad Nicomachũ, ea, quæ profusionis propria sunt, nempe plus, quàm par sit donare, & minus quàm oporteat, accipere, non admodum inter se cohærere posse, neque facile amplificari: quia non sit facile, eum, qui à nemine accipiat, omnibus donare. nam celeriter (inquit) deficiunt eos facultates, qui cùm priuati sint, plus æquo largiuntur: qui quidem prodigi videntur esse. Reges autem (inquit eodem libro paullo antè) prodigos dicere nó solemus. Rerum enim, quas possident, vim

A & cupiam, non videtur eis esse facile donationibus & sumtibus superare.

ERGO, QVOD SVPERAT] respõdet huic asoto Horatius: esto: demus te esse abundantissimum, ac pecuniosissimum: demus, te plus habere in nummis, quàm in victum, cultumque insumere queas, quantumuis sumtuosum, & luxuriosum, nihilne est, in quod id, quod tibi superest è tuo sumtu quotidiano, melius insumas, quàm in cenas luxuriosas, & ceteras delicias?

QVOD SVPERAT] superest. Virg. Georg. 2. *superat tener omnibus humor.* M. Tull. parad. *ἐν μόνος ὁ σοφὸς πλούσιος. vter igitur est ditior, cui deest, an cui superat?* Idem de finib. 5. *atque eo, quod ipsis superat, alus gratificari volunt.*

NON EST, MELIVS QVÒ] ordo est: an non est aliquid, in quod id, quod superat, melius insumere possis, quàm in epulas sumtuosas?

INDIGNVS] indignus, qui egeat: indignus egestate, seu paupertate. Atque ita explicat hunc versum Seruius, qui eum profert ad illum Virg. lib. 7. Æneid. *Nec partem posuere suis.* sic loquitur M. Tull. lib. 4. Tuscul. *misericordiam datam esse*
B *dicunt ad opem ferendam, & calamitates hominum indignorum subleuandas.* Vbi tamen quidam legendum censent *indigorum.*

CVR TEMPLA RV. ANTIQ. DEûm?] Theocritus εἰδ. ιζ. laudans Ptolemæi Philadelphi liberalitatem, ait illum diuitias suas conferre partim ad ornamenta templorum, partim ad munificentiam in reges, in ciuitates, in amicos & familiareis. sic Theocr. *Οὐ μὰν ἀχρεῖος γε δόμῳ ἐνὶ πίονι χρυσός, Μυρμάκων ἅτε πλοῦτος ἀεὶ κέχυται μογεόντων, Ἀλλὰ πολὺν μὲν ἔχοντι θεῶν ἐρικυδέες οἶκοι. Αἰὲν ἀπαρχομένοιο σὺν ἄλλοισι γεράεσσι· Πολλὸν δ' ἰφθίμοισι δεδώρηται βασιλεῦσι. Πολλὸν δὲ πολίεσσι, πολὺν δ' ἀγαθοῖσιν ἑταίροις.*

TANTO EMETIRIS ACERVO] id est, è tanto metiris aceruo: vt annot. sup. ad Od. 7. lib. 2. venustè autem verbo *metiris* vsus est, cùm de aceruo loqueretur, pro largiris, præbes, παρέχεις.

VNI NIMIRVM TIBI RECTE] vsque adeóne es stolidus, & rerum humanarũ imperitus, vt speres tuas res eodem semper statu mansuras? vt speres fortunam vno semper vultu in te futuram? vt existimes te meliore esse conditione, quàm ceteros homines, in quorum vita
C magnas quotidie videmus rerum commutationes, magnasque fortunæ varietates exsistere? in quibusdam libris scriptum est *recte*, quam lectionem non damno.

O MAGNVS POSTHAC] nempe vbi quippiam tibi aduersi acciderit. credibile enim nõ est, te vnum fortunæ eximium futurum. Intolerabile est autem ab inimicis irrideri, inquit Eurip. Medea. *Οὐ γὰρ γελᾶσθαι τλητὸν ἐξ ἐχθρῶν, φίλαι.*

VTE'RNE] sic reperi scriptum in omnibus libris manu scriptis: & ita legendum. *ne* autem hoc loco non interrogat: sed additur interrogationi: vt & saty. 3. *Illa rogare Quantane?* vel ornatus causa ponitur, vel otiosum est. vt sup. saty. 10. lib. 1. *O seri studiorum, quine putetis Difficile, & mirum, Rhodio quod Pitholeonti Contigit.*

AD CASVS DVBIOS] *dubij casus, dubiæ res,*
D *dubia tempora,* quæ sint declarant vbique ex bonis scriptoribus exempla. vide annot. ad Od. 9. lib. 4. Nam vter (inquit) in rebus dubiis, & asperis constãtior, & meliore spe erit, hicne, qui corpus & animum assuefecerit abundantiæ, & copiæ rerum omnium, an, qui paruo contentus vixerit? *assuerit* dictum pro assuefecerit: vt Virgil. Æneid. 6. *ne tanta animis assuescite bella.* est enim illo loco hypallage pro *assuescite animos bellis.* & Georg. 3. *dehinc vbi libera colla Seruitio assuerint.* potest etiam dici assuerit absolutè positum esse, vt intelligamus in illis *mentem, corpusq; superbum,* inesse hellenismum. *κατὰ νοῦν, καὶ κατὰ σῶμα.*

IN PACE, VT SAPIENS, APT. IDON. E.] significat, sapientis esse in pace, & rebus secundis, ea præparare, quæ in bello & rebus aduersis vsui esse possint. nihil est enim in hominum vita stabile, nihil perpetuum, nihil constans. Sapientis igitur hominis est & in rebus secundis ea arma parare, quibus te aduersus res dubias tegere, ac tueri possis: & in aduersis secundam fortunam sperare, vt Od. 10. lib. 2. *Sperat infestis, metuit secundis Alteram sortem benè præparatum pectus.*

E INTEGRIS OPIBVS] incolumi re sua familiari.

NON LATIVS] non largius, non profusius.

METATO] vel metis, limitibus, ac terminis circumscripto: vel perticis, seu decempedis definito, ac terminato, seu potius dimenso: vt posteà Vmbreno assignaretur, & vt Vmbrenus eius esset dominus: Ofellus autem, colonus. Vtebantur veteres hoc verbo in agrorũ dimensionibus, diuisionibus, atque assignationibus. Virgil. Diris, *Pertica, quæ nostros metata est impia agellos.* & Horatius Oda. 15. lib. 2. *nulla decempedis Metata priuatis opacam Porticus excipiebat arcton.*

FORTEM MERCEDE COLON.] Ofellum nunc colonum, fortem, id est, patientem, & fortiter iniuriam temporum, atque incommodum suum ferentem, qui antea dominus erat.

NON EGO, NARRANTEM] narrantem hæc: *ego non temerè edi die profesto quicquam, &c.* Est autem Ofelli totus, qui deinceps sequitur, sermo.

LVCE PROFESTA] die profesto, id est, non festo. sup. Od. 15. lib. 4. *Nosq; & profestis lucibus, & sacris Inter iocosi munera Liberi, &c.*

F SEV LONGVM POST TEMPVS] id est, siue longo pòst temporis interuallo, &c. non temere hoc positum, nam hospites, qui crebrò nos inuisunt, minus interdum optati veniunt. contrà qui rarò, & longo interuallo nobis veniunt, eos & videre libenius, & liberalius accipere solemus. quidam hic legi volunt *longò post tempore.* ego nihil muto. sic enim potius loqui solet Horatius, vt alibi *post paullum,* non *pòst paullo.*

OPERVM VACVO] cùm essem ab opere solutus, & otiosus propter imbrem. suprà Od. 17. lib. 3. *Cum famulis operum solutis.*

PER IMBREM] imbris tempore: vel quandiu imbres è cælo decidebant: quandiu pluebat.

BENE ERAT] bene erat nobis, benè curabamur. sic Plautus in Menæch. *si sapiam, hinc intrò abeam,*

A *abeam, vbi mihi benè sit.* Terent. Adelph. *uxor, si cessas, aut te amare cogitat, Aut tete amari, aut potare, aut animo obsequi, Et tibi bene esse soli, cùm sibi sit male.* Catull. ad Furium. *Quare non tibi sit benè ac beatè?* Horat. epist. 1. *iurat benè solis esse maritis.* & sat. 8. huius lib. *sic vt mihi numquam In vita fuerit melius.* ibidem. *pulchrè fuerit tibi.* iterum Catull. ad Fur. *Est pulchrè tibi cum tuo parente.* potest & sic intelligi. benè erat vicinus, id est, benè accipiebatur. nam etiam hoc modo loquitur Plaut. in Menæch. *quid multis verbis opus est? minore nusquam benè fui dispendio.* M. Tull. epist. lib. 13. ad Attic. *Quid quæris: delectatus est. & libèter fuit:* & lib. 16. *cum vnum diem Veliæ constitissem: vbi quidem fui sanè libenter apud Talnam nostrum: nec potui accipi, illo absente præsertim, liberalius.* sic & Catull. in fundum. *Fui libenter in tua suburbana Villa.*

Non pisciavs vrbe petitis] apud veteres illos Romanos, lautiores & apparatiores habebantur mensæ, piscibus, quàm carnibus, exstructæ. Cic. in Pisonem. *exstructa mensa non conchyliis, aut piscibus, sed multa carne subrancida.* quo loco Pisonis sordeis ostendere conatur.

B Cvm dvplice ficv.] id est, vt docet Turnebus, cui assentior, cum duplicibus ficubus. sunt autem ficus duplices, maiores, & quasi geminæ, quas mariscas appellant. Vegetius. lib. 1. artis veterin. *ficus duplices viginti, ruta fasciculum.*

Post hoc lvd. erat cvppa pot.] hunc locum in omnibus ferè libris corruptũ ego vna littera detracta emendaui. cuius emendationis spero omneis politos, & eruditos homines approbatores fore. ab Adriano quidem Turnebo eam magnopere olim probatam memini. Horum igitur verborum hæc sententia est. postea (inquit) noster ludus hic erat, cuppa magistra, id est, nullo alio bibendi magistro adhibito, quàm ipsa cuppa, potare: nullus erat, qui bibendi leges conuiuis daret: suo quisque arbitratu bibebat, & quantum volebat, *solutus legibus insanis,* vt ait saty. 6. hoc libro. De hoc more autem, & de magisteriis, bibendiq; legibus vide annot. ad Od. 4. lib. 1. Sic igitur hunc locum explicandum censeo. Sed Turnebus mutata postea ferè sententia, non ita pridem scripsit, *culpa potare magistra,* (sic enim legitur in codicibus omnibus vulg. & plerisque
C manuscr.) Indigenus fuisse à veteribus excogitatum, quo non magistri imperio conuiuæ bibere cogebantur, ne in ebrietatem inciderent: sed vt ab ea coërcerentur, nemo, nisi qui aliqua in re peccatat, calicem ducebat: vt bibere pœnæ & dedecoris esset, non inuitationis, aut magisterij. Sic apud Plautum in Sticho, qui peccat, poculo multatur: *vter* (inquit) *demus asset, poculo multabitur.* Idem Turnebus statim subiicit: legitur & apud Flaccum *cuppa,* quod vas est pototium etiam linguæ vernaculæ vsurpatum pro patera: & in epigrammat. *Sunt cuppæ, calices, cyathi.* quam scripturam Lambinus sequitur: vt libertatem bibendi accipiamus poculo imperante, non bibendi arbitro. Poculum enim non cogit nisi volentem, cùm magister etiã inuitũ bibere cogeret. *Cuppa* etiam Porphirio agnoscere videtur. Hæc ille. ex quibus verbis intelligere licet, ita illum à me dissentire, vt D
tamen meam explicationem probet. quod mihi satis est: neque necesse habeo vulgatam lectionẽ, eiusque explicationem refellere.

Et venerata Ceres] id est, & orata Ceres, vt culmo, &c. sequitur deinceps, *Explicuit vino contr. ser. fr.* id est, seueritatem nostram exhilarauit, nobis scilicet libantibus, & postea compotantibus: vel sic, orata Cerere, & libatione facta, compotatione tristitiam discussimus, & frontis rugas explicuimus. verbum *venerari* autem idem valere, quod *orare, & precari,* declarant exempla è bonis scriptoribus producta. Plaut. in Aulul. Lar. *Clam omneis in medio foco defodit, venerans me, vt adseruarem sibi.* Idem Rudente, *Est deus: veneror, vt nos ex hac ærumna eximat miseras, inopes, ærumnosas, aut aliquo auxilio vt adiuuet.* Idem ibid. *Venus, veneror te, vt omnes miseri lenones fient.* Idem Bacchid. *saluto te vicine Apollo, qui ædibus Propinquos nostris accolis, venerorq; te, Ne Nicobulum sinas nostrum senem prius Me conuenire, quam sodalem viderim Mnesilochi Pistoclêron.* Idem Trinum. *Larem corona nostrum decorari volo. vxor venerare, vt Nobis hac habitatio bona, fausta, felix, fortu-* E
nataq; eueniat. Virg. Æn. 3. *Nymphas venerabar agresteis, Gradiuumq; patrem, Geticis qui præsidet aruis, Rite secundarent visus, omenq; leuarent.* Idem eod. lib. *cursusq; dabit venerata sacerdos.* & lib. 4. Georg. *tu munera supplex Tende petens pacem, & faciles venerare Napæas. Namq; dabunt veniã votis, irasq; remittent.* A Cæcinna ad M. Tull. Cicer. lib. 6. epist. *quid irascuntur ei, qui scripserit aliquid contra suã voluntatẽ, cum ignorit omnibus, qui multa Deos venerati sunt contra eius salutem?* id est, qui multa à Diis precati sunt. sic Horat. infr. sat. 6. *Si veneror stultus nihil horum,* id est, si nihil tale à Diis precor; vt suo loco dicemus.

Ceres] Cererem Græci Δημήτηρα appellant, cuius ἔτυμον afferens Plato in Cratylo, φαίνεται (inquit) κατὰ τὴν δόσιν τῆς ἐδωδῆς διδοῦσα ὡς μήτηρ, Δημήτηρ κεκλῆσθαι. id est, videtur enim propter donationem cibi, quæ largiatur nobis cibum vt mater, δημήτηρ, quasi donans mater esse appellata.

Contr. seria frontis] id est, seueritatem frontis: seu seueram, seriam, & contra- F
ctam frontem. Nam contrahitur frons rebus seriis, ac tristibus: compotationibus, conuiuiis, risu, ioco, & similibus explicatur.

Sæviat atqve novos, &c.] id est, iterum atque iterum sese nobis præbeat iniquam, atque infestam fortuna, nouos nobis terrores incutiat, nouos motus excitet: quantum poterit de hoc nostro tenui victu, & parsimonia detrahere? quasi dicat, aut nihil, aut parum.

Qvantvm hinc imminvet?] Quidã libri manuscr. habent, *Quantum hinc eminuet?* vnde coniicere possis, legendum *deminuet.*

Qvanto avt ego parc. avt] posteaquam Vmbrenus nos de vetere possessione deturbauit, nobisq; eiectis agrum nostrũ occupauit: quanto minus aut ego, aut vos splendidè vixistis? quanto deterior fuit nostri corporis nitor? nihilo scilicet. Quemadmodum ex lautio-

A re, & liberaliore victu, cultuque nitent corpora: ita ex parciore, & maligniore squallent. Non dissimulabo lectori tamen, in quibusdam libris calamo exaratis scriptum esse, *O pueri vixistis, &c.* quos non sequor.

Hvc novvs incola] Vmbrenum significat. aliquot lib. manu scripti habent, *hic nou. inc.* quam scripturam non improbo: & fortasse recta est. alij cum vulgatis consentientes, *huc*.

Nam propriæ tellvris] sic M. Tull. off. 1. *sunt autem priuata nulla natura: sed aut vetere occupatione, vt, qui quondam in vacua venêrunt: aut bello, vt qui victoria potiti sunt, aut lege, aut pactione, condicione, sorte.*

Nos expvlit ille] ille Vmbrenus nos agro expulit per vim: nempe facta assignatione agrorum ab imperatore. Sic Arrius Virgilium, vt significat in Mœride. *ô Lycida, viui peruenimus, aduena nostri (Quod numquã veriti sumus) vt possessor agelli Diceret: hæc mea sunt, veteres migrate coloni.*

Neqvities.] mollities, luxuries, libido, profusio, ἀσωτία. Nam hominem nequam B appellant Latini, inertem, nullius vsus, inutilem.

Vafri inscitia ivris] ignorantia, seu inscientia iuris callidi, & versuti, vt M. Tull. appellat in orat. pro Cæcina. quattuor igitur hoc loco enumerat, quibus mutatur dominus, quibusque possessio rerum soli, & aliarum amittitur: vim, per quã eiectus est Ofellus: profusum sumtum, & luxuriam: iuris versuti ignoratioñe: mortem. non admodum huic dissimilis est locus ille epist. ad Iul. Florum lib. 2. *tanquam Sit proprium cuiquã, puncto quod mobilis horæ Nunc prece, nunc pretio, nunc vi, nunc sorte suprema Permutet dominos.* sic Theognis, Πολλοί τοι πλουτοῦσι κακοί, ἀγαθοὶ δὲ πένονται· Ἀλλ' ἡμεῖς τούτοις οὐ διαμειψόμεθα Τῆς ἀρετῆς τὸν πλοῦτον, ἐπεὶ τὸ μὲν ἔμπεδον αἰεί· Χρήματα δ' ἀνθρώπων ἄλλοτε ἄλλος ἔχει. id est, multi improbi diuitiis circumfluunt: viri boni autem egent. Verùm tamen cum horum diuitiis virtutem non commutabimus. Quoniam virtus quidem fixa, & stabilis est: pecunias autẽ aliàs alius habet. Quamquã hos versus Plutarchus in libello, πῶς ἄν τις ὑπ' ἐχθρῶν ὠφελοῖτο, ascribit Soloni, vt iam alibi diximus. inscitia autem pro inscientia positum, vt sæpe alibi.

C

SATYRA 3.

SIC rarò scribis, vt toto non quater anno
Membranam poscas, scriptorum quæque retexens,
Iratus tibi, quòd vini, somniq; benignus
Nil dignum sermone canas. quid fiet? ab ipsis
Saturnalibus huc fugisti. sobrius ergo
Dic aliquid dignum promissis: incipe: nil est:
Culpantur frustra calami: immeritusq; laborat D
Iratis natus paries diis, atque poëtis.
Atqui vultus erat multa, & præclara minantis,
Si vacuum tepido cepisset villula tecto.
Quorsum pertinuit stipare Platona Menandro?
Eupolin, Archilochum, comites educere tantos?
Inuidiam placare paras virtute relicta?
Contemnêre miser. vitanda est improba Siren
Desidia: aut, quicquid vita meliore parasti,
Ponendum æquo animo. dij te Damasippe, deæque E
Verum ob consilium donent tonsore sed vnde
Tam bene me nosti? postquam omnis res mea Ianum
Ad medium fracta est, aliena negotia curo,
Excussus propriis. olim nam quærere amabam,
Quo vafer ille pedes lauisset Sisyphus ære:
Quid sculptum infabrè, quid fusum durius esset.
Callidus huic signo ponebam millia centum.
Hortos, egregiasque domos mercarier vnus F
Cum lucro noram. vnde frequentia Mercuriale
Imposuere mihi cognomen cõpita. noui:
Et morbi miror purgatũ te illius. atqui
Emouit veterẽ mirè nouus: vt solet, incor
Traiecto lateris miseri, capitisq; dolore:
Vt lethargicus hic cùm fit pugil, & medicum vrguet.
Dum ne quid simile huic, esto, vt libet. ô bone, ne te

Frustrere,

A *Frustrere, insanis & tu: stultique propè omnes:*
Si quid Stertinius veri crepat: vnde ego mira
Descripsi docilis præcepta hæc, tempore, quo me
Solatus iussit sapientem pascere barbam,
Atq; à Fabricio non tristem pōte reuerti.
Nam, male re gesta cum vellē mittere operto
Me capite in flumen: dexter stetit: &, caue faxis
Te quicquam indignum. pudor, inquit, te malus vrget:
Insanos qui inter vereare insanus haberi.
B *Primùm nam inquiram, quid sit furere, hoc si erit in te*
Solo: nil verbi pereas quin fortiter addā.
Quem mala stultitia: &, quemcunque inscitia veri
Cæcum agit: insanum Chrysippi porticus, & grex
Autumat hæc populos, hæc magnos formula reges,
Excepto sapiente, tenet. nunc accipe, quare
Desipiant omnes æquè ac tu, qui tibi nomen
Insani posuere. velut siluis, vbi passim
Palanteis error certo de tramite pellit:
Ille sinistrorsum, hic dextrorsum abit: vnus vtrique
C *Error: sed variis illudit partibus: hoc te*
Crede modo insanum: nihilo vt sapientior ille,
Qui te deridet, caudam trahat. est genus vnum
Stultitiæ, nihilum metuenda timentis: vt igneis,
Vt rupeis fluuiosq; in campo obstare queratur.
Alterum & huic varium, & nihilo sapientius, igneis
Per medios, fluuiosque ruentis. clamet amica D
Mater, honesta soror, cum cognatis pater, vxor,
Hic fossa est ingens, hic rupes maxima: serua:
Non magis audierit, quàm Fufius ebrius olim
Cum Ilionam edormit, Catienis mille ducentis,
Mater te appello, clamantibus. huic ego vulgum
Errori similem cunctum insanire docebo.
Insanit, veteres statuas Damasippus emendo:
Integer est mentis Damasippi creditor? esto: E
Accipe, quod nunquam reddas mihi, si tibi dicam:
Túne insanus eris, si acceperis? an magis excors
Reiecta præda, quam præsens Mercurius fert?
Scribe decem à Nerio. non est satis: adde Cicutæ
Nodosi tabulas centum: mille adde catenas:
Effugiet tamen hæc sceleratus vincula Proteus:
Cùm rapies in ius malis ridentem alienis:
Fiet aper: modò auis, modò saxum: & cùm volet, arbor.
Si male rem gerere insani est: contrà, bene sani: F
Putidius multo cerebrum est (mihi crede) Perilli
Dictantis, quod tu nunquam rescribere possis.
Audire, atque togam iubeo componere, quisquis
Ambitione mala, aut argenti pallet amore:
Quisquis luxuria, tristiue superstitione,

Aut

A *Aut alio mentis morbo calet: huc propius me,*
Dum doceo insanire omneis, vos ordine adite.
Danda est ellebori multo pars maxima auaris:
Nescio an Anticyram ratio illis destinet omnem.
Heredes StaberI summam incidêre sepulcro.
Ni sic fecissent, gladiatorũ dare centum
Damnati populo paria, atque epulum, arbitrio ArrI:
Frumenti, quantum metit Africa. siue ego praue,
Seu rectè: hoc volui: ne sis patruus mihi. credo B
Hoc StaberI prudentem animum iussisse. quid ergo
Sensit, cùm summam patrimonI insculpere saxo
Heredes voluit? quoad vixit, credidit ingens
Pauperiem vitium: & cauit nihil acrius: vt si
Forte minus locuples vno quadrante perisset,
Ipse videretur sibi nequior. omnis enim res,
Virtus, fama, decus, diuina, humanaq́; pulcris
Diuitiis pârẽt: quas, qui cõstruxerit, ille
C *Clarus erit, fortis, iustus, sapiénsne etiam, & rex,*
Et, quicquid volet. hoc, veluti virtute paratum,
Sperauit magnæ laudi fore. quid simile isti
Græcus Aristippus? qui seruos proiicere aurum
In media iussit Libya: quia tardius irent
Propter onus segnes. vter est insanior horum?
Nil agit exemplum, litem quod lite resoluit. D
Si quis emat citharas, emtas comportet in vnum,
Nec studio citharæ, nec Musæ deditus vlli:
Si scalpra, & formas non sutor: nautica vela
Auersus mercaturis: delirus, & amens
Vndique dicatur meritò. quid discrepat istis,
Qui nũmos, aurumq́; recõdit, nescius vti
Compositis, metuensq́; velut contingere sacrum?
Si quis ad ingentẽ frumẽti semper aceruũ
Porrectus vigilet cũ lõgo fuste: neq; illinc
Audeat esuriẽs dominus cõtingere granũ: E
Ac potius foliis parcus vescatur amaris:
Si positis intus Chij, veteris que Falerni
Mille cadis: nihil est, tercentum millibus: acre
Potet acetum: agè, si & stramentis incubet, vnde-
Octoginta annos natus, cui stragula vestis,
Blattarum, ac tinearum epulæ, putrescat in arca:
Nimirum insanus paucis videatur eò, quòd
Maxima pars hominum morbo iactatur eodem.
Filius, aut etiam hæc libertus vt ebibat heres, F
Diis inimice senex custodis? ne tibi desit?
Quantulum enim summæ curtabit quisque dierum,
Vngere si cauleis oleo meliore, caputq́;
Cœperis impexa fœdũ porrigine? quare,
Si quiduis satis est, periuras, surripis, aufers
Vndique? tun' sanus? populum si cædere saxis
Incipias, seruósve tuos, quos ære pararis:
Insanum

A *Insanum te omnes pueri, claméntque puellæ.*
Cùm laqueo vxorem interimis, matrémque veneno,
Incolumi capite es? quid enim? neque tu hoc facis Argis,
Nec ferro: vt demens genitricem occîdit Orestes.
An tu reris eum occisa insanisse parente?
Ac non antè malis dementem actum furijs quàm
In matris iugulo ferrum tepefecit acutũ?
Quin ex quo est habitus male tutæ mentis Orestes:
Nil sanè fecit, quod tu reprendere possis:
Nõ Piladẽ ferro violare, ausúsve sororẽ
B *Electram: tantùm male dicit vtrique, vocando*
Hanc furiam, hunc aliud, iussit quod splendida bilis.
Pauper Opimius argenti positi intus, & auri,
Qui Veientanum festis potare diebus
Cãpana solitus trulla, vappãq; profestis:
Quondam lethargo grandi est oppressus: vt heres
Iam circum loculos, & claueis lætus, ouánsque
Curreret. hunc medicus multùm celer, atque fidelis
C *Excitat hoc pacto: mensam poni iubet: atque*
Effundi saccos nũmorũ, accedere plureis
Ad numerandum: hominem sic erigit. addit & illud,
Ni tua custodis, auidus iam hæc auferet heres.
Men' viuo? vt viuas igitur, vigila: hoc age. quid vis?
Deficient inopem venæ te, ni cibus, atq;
Ingens accedat stomacho fultura ruenti.
Quid zessas? agedum sume hoc ptisanarium orycæ.
Quanti emtæ? paruo. quanti ergo? octo assibus, eheu: D
Quid refert, morbo: an furtis, pereámque rapinis?
Quisnam igitur sanus? qui non stultus. quid? auarus?
Stultus & insanus. quid? si quis non sit auarus:
Continuò sanus? minimè. cur Stoice? dicam.
Non est Cardiacus, Craterum dixisse putato,
Hic æger: rectè est igitur, surgétq;: negabit:
Quòd latus, aut renes morbo tentantur acuto.
Non est periurus, neque sordidus. immolet æquis E
Hic porcum Laribus. verùm ambitiosus, & audax.
Nauiget Anticyram. quid enim differt, barathróne
Dones, quicquid habes, an numquam vtare paratis?
Seruius Oppidius Canusi duo prædia diues
Antiquo censu, natis diuisse duobus
Fertur. & hæc moriens pueris dixisse vocatis
Ad lectum: postquàm te talos, Aule, nucésque
Ferre sinu laxo: donare, & ludere vidi: F
Te, Tiberi, numerare: cauis abscondere tristem:
Extimui, ne vos ageret vesania discors:
Tu Nomentanum, tu ne sequerere Cicutam.
Quare per diuos oratus vterq; Penateis,
Tu caue ne minuas: tu ne maius facias id,
Quod satis esse putat pater: & natura coërcet.
Prætcrea ne vos titillet gloria, iureIurando obstringam ambo: vter ædilis, fueritve

Vestrûm

A *Vestrûm prætor: is intestabilis, & sacer esto.*
In cicere, atque faba bona tu, perdásque lupinis,
Latus vt in circo spatiere, aut æneus vt stes,
Nudus agris, nudus nummis, insane, paternis:
Scilicet vt plausus, quos fert Agrippa, feras tu,
Astuta ingenuum vulpes imitata leonē?
Nequis humasse velit Aiacem Atrida vetas cur?
Rex sum. Nil vltrà quæro plebeius. Et æquam
Rem imperito: ac, si cui videor non iu-
B *stus, inulto*
Dicere, quæ sentit, permitto. Maxime regum,
Dij tibi dent capta classem reddúcere Troia:
Ergo consulere, & mox respōdere licebit?
Consule. Cur Aiax heros ab Achille secundus
Putrescit, toties seruatis clarus Achiuis:
Gaudeat vt populus Priami, Priamúsq; inhumato:
Per quem tot iuuenes patrio caruere sepulcro?
C *Mille ouium insanus morti dedit, inclytum Vlyssem,*
Et Menelaum vnà mecum se occidere clamans.
Tu, cum pro vitula statuis dulcem Aulide natam
Ante aras, spargísque mola caput, improbe, salsa:
Rectum animi seruas? Quorsum? Insanus quid enim Aiax
Fecit, cùm strauit ferro pecus? abstinuit vim
Vxore, & nato, mala multa precatus Atridis:
Non ille aut Teucrum, aut ipsum violauit Vlyssem. D
Verùm ego, vt hærenteis aduerso littore naueis
Eriperem, prudens placaui sanguine diuos.
Nempe tuo furiose. meo, sed nō furiosus.
Qui species alias veris, scelerísque tumultu
Permistas capiet, commotus habebitur: atque,
Stultitiáne erret, nihilū distabit, an ira.
Aiax immeritos dum occidit, desipit, agnos?
Cum prudens scelus ob titulos admittis inaneis:
Stas animo? & purum est vitio tibi, cùm tumidum est cor? E
Si quis lectica nitidā gestare amet agnā:
Huic vestē, vt natæ, paret ancillas: paret aurum:
Pupam, aut pupillam appellet, fortíque marito
Destinet vxorem: interdicto huic omne adimat ius
Prætor, & ad sanos abeat tutela propinquos.
Quid? si quis natam pro muta deuouet agna:
Integer est animi? ne dixeris. ergo, vbi praua F
Stultitia, hîc summa est insania. qui sceleratus:
Et furiosus erit. quē cepit vitrea fama,
Hunc circumtonuit gaudens Bellona cruentis.
Nunc age luxuriam, & Nomentanum arripe mecum.
Vincit .n. stultos ratio insanire nepotes.
Hic simul accepit patrimonI mille talenta:
Edicit, piscator vti, pomarius, auceps,
Vnguētarius, ac Tusci turba impia vici.
Cum

A *Cum scurris fartor, cum velabro omne macellum,*
Manè domum veniant. quid tum? venêre frequentes.
Verba facit leno. quicquid mihi, quicquid & horum
Cuiq; domi est, id crede tuũ, & vel nunc pete, vel cras.
Accipe, quid contrà iuuenis responderit æquus.
In niue Lucana dormis ocreatus, vt aprũ
Cenem ego: tu pisceis hiberno ex æquore verris: *(aufer:*
Segnis ego, indignus, qui tantũ possideã:
Sume tibi decies: tibi tãtũdẽ: tibi triplex,
Vnde vxor media currat de nocte vocata.
B *Filius Æsopi detractã ex aure Metellæ,*
Scilicet vt decies solidũ exsorberet, aceto
Diluit insignem bacam: qui sanior, ac si
Illud idem in rapidum flumen, iáceretue cloacam?
Quincti progenies ArrI, par nobile fratrum,
Nequitia & nugis, prauorum & amore gemellum:
Luscinias soliti impenso prandere coëmtas.
Quorsum abeant sani? creta, an carbone notandi?
C *Ædificare casas, plostello adiungere mures,*
Ludere par impar, equitare in arundine longa
Si quẽ delectet barbatũ: amentia verset.
Si puerilius his ratio esse euincet amare:
Nec quicquam differre, vtrúmne in puluere, trimus
Quale prius, laudas opus: an meretricis amore
Sollicitus plores: quæro, faciásne, quod olim
Mutatus Polemo? ponas insignia morbi,
Fasciolas, cubital, focalia? potus vt ille D
Dicitur ex collo furtim carpsisse coronas:
Postquàm est impransi correptus voce magistri?
Porrigis irato puero cùm poma, recusat.
Sume Catelle: negat. si non des, optat. amator
Exclusus quî distat: agit vbi secum, eat, an non,
Quò rediturus erat non arcessitus: & hæret
Inuisis foribus? nec nunc, cùm me vocet vltro,
Accedã: an potius mediter finire dolores?
Exclusit: reuocat: redeam? non, si obsecret. ecce
Seruus nõ paullo sapiẽtior. ô here, quæ res E
Nec modum habet, neq; consilium, ratione, modoq;
Tractari non vult. in amore hæc sunt mala, bellum,
Pax rursum. hæc si quis tempestatis propè ritu
Mobilia, & cæca fluitantia sorte, laboret
Reddere certa: sibi nihilò plus explicet, ac si
Insanire paret certa ratione, modoq;.
Quid? cum Picenis excerpens semina pomis
Gaudes, si cameram percusti forte: penes te es? F
Quid? cùm balba feris annoso verba palato:
Ædificãte casas quî sanior? addè cruorẽ
Stultitiæ: atq; ignem gladio scrutare: modò, inquam,
Hellade percussa Marius cùm præcipitat se,
Cerritus fuit: an cõmotæ crimine mentis
Absolues hominem: & sceleris damnabis eundem,
Ex more imponens cognata vocabula rebus?

A *Libertinus erat, qui circũ compita ſiccus*
Lautis manè ſenex manibus currebat. & vnum
Quiddam magnum addens, vnũ me ſurpite morti:
Dijs etenim facile eſt, orabat: ſanus vtriſq;
Auribus, atq; oculis: mentẽ, niſi litigioſus,
Exciperet dominus, cùm venderet. hoc quoq; vulgus
Chryſippus ponit fœcunda ingente Menenl.
Iupiter, ingenteis qui das, adimiſq; dolores:
Mater ait pueri menſeis iam quinq; cubantis,
B *Frigida ſi puerũ quartana reliquerit: illo*
Manè die, quo tu indicis ieiunia, nudus
In Tiberi ſtabit. caſus, medicúsue leuarit
Ægrũ ex præcipiti: mater delira necabit
In gelida fixum ripa: febrimq; reducet.
Quóne malo mentem concuſſa? timore deorum.
Hæc mihi Stertinius ſapientum octauus amico
Arma dedit: poſthac ne compellarer inultus.
Dixerit inſanum qui me, totidem audiet: atq;
Reſpicere ignoto diſcet pendentia tergo.
C *Stoice, poſt damnum ſic vendas omnia pluris:*
Quam me ſtultitiam (quoniam non eſt genus vnum)
Inſanire putas? ego nã videor mihi ſanus.
Quid? caput abſciſſum demens cùm portat Agaue
Nati infelicis, ſibi tum furioſa videtur?
Stultũ me fateor (liceat cõcedere veris)
Atq; etiam inſanum: tantum hoc ediſſere, quo me
Ægrotare putes animi vitio. accipe: primum
Ædificas: hoc eſt longos imitaris, ab imo D
Ad ſummum totus moduli bipedalis: & idem
Corpore maiorẽ rides Turbonis in armis
Spiritum, & inceſſum: quî ridiculus minus illo?
An, quodcumq; facit Mæcenas, te quoq; verum eſt,
Tanto diſsimilẽ, & tãto certare minorẽ?
Abſentis ranæ pullis vituli pede preſsis,
Vnus vbi effũgit: matri denarrat, vt ingens
Bellua cognatos eliſerit. illa rogare,
Quantáne? num tandem, ſe inflans, ſic magna fuiſſet.
Maior dimidio. num tanto? cùm magis, atque E
Se magis inflaret: nõ, ſi te ruperis, inquit,
Par eris. hæc à te non multùm abludit imago.
Adde poëmata nunc: hoc eſt oleum adde camino:
Quæ ſi quis ſanus fecit: ſanus facis & tu.
Non dico horrendam rabiem. iam deſine. cultum
Maiorẽ cenſu. teneas Damaſippe tuis te:
Mille puellarum, puerorũ mille furores.
O *maior tandem parcas inſane minori.*

Poëta in hac ſatyra Damaſippum quendam facit loquentem, qui aliquando exercuerat ſignorum, & vaſorum antiquorum, atque hortorum mercaturam: in qua cùm rem ſuam minus benè geſſiſſet, relicto lucri ſtudio ſeſe ad philoſophiam contulerat. Ego eum eſſe puto, de quo M. Tull. ſcribit in epiſt. ad M. Fabium Gallũ lib. 7. qui mandatu Ciceronis quædam ei ſigna emerat haud illi grata, nempe Bacchas, & Martis ſignum. Itaque optabat M. Tull. aut vt ea eſſent inempta, aut vt aliquis eorũ emtor ſeu Damaſippus, ſeu quis alius reperiretur. verba M. Tullij ſunt hæc, *ſed tamẽ ſi iſta mihi ſunt habenda, certiorẽ velim me facias, vbi ſint, quando arceſſantur, quo genere vectura. Si enim Damaſippus in ſententia non manebit, aliquẽ Pſeudodamaſippum vel cum iactura reperiemus.* de eod. lib. 12. epiſt. ad Attic. *ſi & Silius is fuerit, quem tu putas, nec Druſus facilem ſe præbebit, Damaſippum velim aggrediare.* F

MEMBRANAM POSCAS] ſcribis tu quidem multa, ſed quicquid ſcribis, retexis ac deles,

A deles, neque ex aduersarijs, aut tabulis ceratis, aut palimpsesto in membranam refers. Ita rarò aliquid dignum oculis, & lectione scribis, vt toto anno membranam non quater poscas, id est, vt toto anno membranam tibi à puero dari non iubeas, in quam referas ea, quæ in palimpsesto, aut tabula cerata scripseris.

Scriptorvm qvæqve retexens] ea omnia, quæ à te scripta sunt, mutans, vertens, delens. & est tralatio à tela texta, & postea retexta. *telam retexere* autem est ἀναλύειν, dissoluere. nemini est inaudita Penelopæ tela.

Vini, somniqve benignvs] id est, plus quàm par sit, vino, somnoque deditus. largius æquo bibens, & supra modum dormiens. dictum est autem *vini & somni benignus*, vt *profusus sui*, *parcus temporis*, *largus pecunia*. *benignus* enim idem ferè est, quod largus, vt suprà annotauimus: *malignus* contrà parcus.

Nil dignvm sermone] sic loquuntur Græci, οὐδὲν ἄξιον λόγου. Arist. ῥητορ. 6. τὸν λόγον εἶναι σπουδαιότατον, ὅτι οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες, οὐ χρημάτων, ἀλλὰ λόγου
B ἄξιοί εἰσι. τὸ γὰρ λόγου ἄξιον οὐχ ἁπλῶς λέγεται. id est, sermonem esse rem optimam, quia viri boni non pecunia, sed ratione aut sermone digni sunt. Nã λόγου ἄξιον: seu sermone dignum non simpliciter dicitur. Plato in Enthydemo, σκόπει δὴ μὴ τι παραλείπομεν τῶν ἀγαθῶν, ὅ, τι καὶ ἄξιον λόγου. cogita igitur numquid aliquod bonum prætermittamus, quod & dignum sermone sit. idem in Alcibiade 1. ἐπιμέλειά τε, καὶ σοφία, ταῦτα μόνα ἄξια λόγου ἐν Ἕλλησιν. id est, diligentia, & sapientia, hæc sola digna sunt sermone apud Græcos. idem lib. 1. de repub. λυσιτελεῖ μὲν οὖν καὶ τὰ τοιαῦτα ἐάν τις λανθάνῃ· ἔστι δ᾽ οὐκ ἄξια λόγου. id est, prosunt igitur etiam talia, siquidem lateant. sunt autem non digna sermone. Tit. Liuius ἄξια λόγου, *digna dictu* solet dicere. vt lib. 35. annal. in princ. *crebra magis, quam digna dictu prælia fecit*. Idem lib. 27. *certamina haud satis digna dictu serebant*.

Satvrnalibvs] quæ agebantur XIIII. Kalend. Ianuarias: de quibus alibi dicemus pluri-
C bus verbis.

Sobrivs ergo] si propter vini, & somni liberaliorem vsum ad scribendum tardior, atque ineptior es: nunc igitur, dum sobrius, & siccus es, profer aliquid promissis dignum.

Cvlpantvr fr. cal.] frustra culpa in calamos confertur, quasi ad scribendum, seu pingendum minus aptos.

Immeritvsqve laborat] sic ferè Virg. Morero, *& immerito dicit conuicia fumo*. Solebant veteres illi, maximè poëtæ, & scriptores, parietes habere ceratos, vt, siquid fortè noctu in mentem veniret, statim in eo inscriberent. paries igitur tuus ceratus immeritò abs te vexatur: iniuriaque in eum culpam confers.

Iratis natvs paribvs Diis] cùm tibi nihil in mentem veniat, quod in eo inscribas; videtur Dijs, & poëtis iratis natus esse. sic loquitur infrà saty. 7. de Prisco quodam ingenij mobilissimi. *Vertumnis, quotquot sunt, natus iniquis*. & suprà satyra 5. lib. 1. *dehinc Gnatia Lymphis Iratis exstructa*. *Dijs iratis* fieri dicitur id, quod infeliciter geritur. Hæc enim opinio semper fuit hominum animis insita, Dijs iratis, aut inuitis nihil prosperè euenire, nihil feliciter geri, nihil denique benè procedere, quod Homerus confirmat cùm D
alibi, tum ἰλ. μ῀, princip. vbi de muro, quem Græci ante naueis duxerant, loquitur: θεῶν δ᾽ ἀέκητι τέτυκτο ἀθανάτων. τῷ κ᾽ οὔτι πολὺν χρόνον ἔμπεδον ἦεν: id est, Dijs autem inuitis factus fuerat immortalibus. idcirco neque diu firmus & stabilis fuit. Virgil. Æneid. 2. *Heu nihil inuitis fas quemquam fidere Diuis*. & Catull. ad Manlium, *Nil mihi tam valdè placeat Rhamnusia virgo: Quod temere inuitis suscipiatur heris*, id est, Dijs. ex quo nata sunt hæc loquendi genera. Terent. And. *nescio, Nisi mihi Deos satis scio fuisse iratos, qui auscultauerim*. Idem Phor. *mihi vsu venit hoc, scio, Memini relinqui me, Deo irato meo*. M. Tull. orat. pro Cœlio. *Quamobrem si quem fortè inueneritis, qui aspernetur oculis pulchritudinem rerum, non odore vllo, non tactu, non sapore capiatur, excludat auribus omnem suauitatem: huic homini ego fortasse & pauci Deos propitios, plerique autem iratos putabunt*. Plaut. Pœnulo, *Nam ego hodie infelix dijs meis iratissimis Sexagenos immolaui*. T. Liuius lib. 3. *Sin periurio gaudeant, Dijs magis iratis, quàm hostibus bellum gesturos*. Idem E
lib. 9. *nec moror, quo minus in ciuitatem obligatam sponsione commissa iratis omnibus Dijs, quorum eluditur nomen, redeant*. M. Tull. epist. ad Attic. lib. 4. *De Apollonio quod scribis, qui illi Dij irati homini Græco? qui conturbare quidem putat sibi licere, quod equitibus Romanis*. videtur autem locus ille cum interrogatione legendus, vt dicam ἐν πύσματι. *qui illi Dij irati?* id est, qui Dij sunt illi irati? quos ille Deos sibi habet iratos? quamquam alij censent genus esse loquendi antiquum, & esse legendum enuntiando. Persius sat. 4. *Hunc ais, hunc, dijs iratis, genioque sinistro, Qui quandoque iugum pertusa ad compita figit, &c.* Dolore animi impulsus, & perturbatus dixit illud Catullus ad seipsum. *Quin te animo obfirmas, teque astringuque, reducisque, Et Dijs inuitis desinis esse miser?* Solent enim homines interdum perturbati impiè loqui, vt Chremes ille Terentianus in Heaut. *Deos nescio*. eòdem pertinet illud, quod est suprà Od. 18. lib. 1. *non ego te, candide Bassaren, Inuitum quatiam*. & illud de arte poët. *Tu nihil inuita dices, faciésue Minerua*. F

Atqvi vvltvs erat, &c.] atqui vultu, & fronte significabas, te præclara quædam scripturum, ac prolaturum. *minantis*, id est, promittentis: vt epist. ad Celsum lib. 1. *dic multa & pulchra minantem, Viuere nec rectè, nec suauiter*: ad quem locum plura. Et verò sic *minantis* explicat Seruius ad illum Virgilij versum lib. 2. Æneidos, *Promisi vltorem. & verbis odia aspera moui*, hæc enim ille. *promisi*, per contrarium dixit, pro minatus sum: quia minamur mala, promittimus bona. Sic Horatius contrà, *Atqui vultus erat multa & præcl. min.* id est, promittentis. Quidam libri veteres habent, *Atquin*.

Si vacvvm] si te vacuum, id est, omnibus negotijs, & curis solutum tua villula accepisset, id est, cùm te in villam tuam expeditum, & otiosum recepisses. *si*, valet, *cum*, vt alibi annotauimus. *te-*

A *pido tecto* autem vel quòd loca recta apertis tepi-
diora sunt natura: vel *tepido* propter focum lucu-
lentum, quo delectabatur Horatius.

QVORSVM PERTINVIT STIPARE] quid fuit opus cum Platone Menandrum, Eupo-
lim, Archilochum tecum deportare, si nihil lectu
rus, nihil tuo nomine dignum scripturus eras?
Quod autem Platoni adiunxerat Menandrum,
Eupolim, Archilochum, ex eo intelligere debe-
mus, consilium hoc eius fuisse, vt satyras scribe-
ret, comitatis, & vrbanitatis plenas: & præterea
iambos. Sed animaduertendum est, Horatium ita
dixisse, *stipare Platona Menandro: Eupolim, Archi-
lochum, &c.* quibus verbis significat, se coniunxis-
se cum Platone Menandrum, non etiam Eupo-
lim, neque Archilochum: quamuis hos etiã poë-
tas secum portarit. An censebimus temere, aut
frustra hoc ab eo esse dictum, & Menandrũ cum
Platone iunxisse, quia Menandri nomen aptè ca-
debat in hunc versum? Licet vtatur suo quisque
in hac re, vt in alijs, arbitratu. Mihi videtur Me-
nandrum, vt nouæ comœdiæ comicum, & magis
moratum, & grauiorem, & (vt Græco nomine v-
B tar) politicoteron, & seueriorem, quàm veteres
comœdiæ poëtas, cum Platone, Socraticorum o-
mnium grauissimo, potissimùm copulasse, & con
iunxisse. Adiuuat meam opinionẽ Dion Chry-
sostomus in ea oratione, quæ inscripta est περὶ λό-
γου ἀσκήσεως, his verbis, καὶ μηδεὶς τῶν σοφῶν αἰτιάσηταί
με ὡς προκρίναντα τῆς ἀρχαίας κωμῳδίας τὴν Μενάνδρου, ἢ
τῶν ἀρχαίων τραγῳδῶν τὸν Εὐριπίδην. οὐδὲ γὰρ οἱ ἰατροὶ
τὰς πολυτελεστάτας τροφὰς συντάττουσι τοῖς δεομένοις θερα-
πείας, ἀλλὰ τὰς ὠφελίμους. πολὺ δ' ἂν ἔργον εἴη τὸ λέγειν ὅσα
ἀπὸ τούτων χρήσιμα. ἥ τε γὰρ τοῦ Μενάνδρου μίμησις, ἅπαν-
τος ἤθους καὶ χάριτος πᾶσαν ὑπερβέβληκε τὴν δεινότητα τῶν πα-
λαιῶν κωμικῶν: ἥ τε Εὐριπίδου, &c. id est, Neque verò
me quisquam doctorum reprehendat, quòd aut
Menandri comœdiam nouam, veteri antepo-
nam, aut tragœdias Euripidis, antiquis. Nam ne
medici quidem victum sumtuosissimum, & appa
ratissimum curatione egentibus præscribunt, sed
vtilissimum. Difficillimum autem sit verbis con-
sequi, quanta ex his poëtis vtilitas percipi possit.
Nam & Menandri virtus quædam & facultas om
C nium morum imitandorum, omnisq; lepôris &
venustatis exprimendæ, omnem antiquorum co
micorum sollertiam superauit: & Euripidis, &c.

INVIDIAM PLACARE PARAS] Quem-
admodum res secundæ inuidiam conflant: ita ad-
uersæ exstinguunt, & misericordiam commo-
uent. Cùm sit autem nihil calamitosius, nihil mi-
serius animo vitioso, nullaq; virtute ornato: cre-
dibile est, ignauiam, atque inertiam ad placandã,
sedandamq; inuidiam multum valere. nam con-
trà vsu experimur quotidie, virtute præstanteis
viros acerrima inuidia laborare, quamuis Aristo-
teles lib. 2. rhetor. doceat, inuidiam locum habe
re sæpius in fortunæ, quàm in animi bonis. Sed,
vt cœperam dicere, non est id, quod scribit Ari-
stot. perpetuò, neque vsquequaque verum. vno
exemplo erimus contenti. quid fuit in Aristide
admirabilius, quid præstantius, quàm iustitia, &
patientia paupertatis, attamen cùm pauper esset
iustique cognomen factis & vita consecutus es- D
set, hoc vno nomine, non odio potentiæ, aut di-
uitiarum, exsulio illo decennali Atheniensibus
vsitato, quod δι' ὀστράκων fiebat, multatus est. rectè
igitur hoc loco Damasippus ait, Horatium inui-
diam placare conari ignauia, desidia, & inertia:
hoc est, virtute relicta. Notum est illud Pindari à
multis posterioribus scriptoribus vsurpatum, in-
uidiam miseratione meliorem, atque optabilio-
rem esse. verba Pindari sunt hęc Pyth. ᾠδ. α. ἀστῶν δ'
ἀκοὰ κρύφιον θυμὸν βαρύνει μάλιστ' ἐσλοῖσιν ἐπ' ἀλλοτρίοις,
ἀλλ' ὅμως κρέσσων οἰκτιρμῶν φθόνος, μὴ παρίει καλά, id est,
ciuium autẽ animos occultè grauat inuidia, cũ a-
lienas virtutes audiunt. Verùm tamen melior mi-
seratione inuidia est. ne prætermitte res præcla-
ras. ex quibus expressum est illud epigrama Græ-
cum lib. 1. ὁ φθόνος οἰκτιρμοῦ κατὰ Πίνδαρόν ἐστιν ἀμείνων. Οἱ
βασκαινόμενοι λαμπρὸν ἔχουσι βίον, Τοὺς δὲ λίαν ἀτυχεῖς
οἰκτείρομεν. ἀλλὰ τίς εἴην, Μήτ' ἄγαν εὐδαίμων, μήτ' ἐλεεινὸς
ἐγώ. id est, Inuidia, ex sententia Pindari, misericor
dia melior est. Ii, quibus inuidetur, opiparè, &
splendidè viuunt. Eorum autem, qui miseri & ca-
lamitosi sunt, miseremur. at quem me esse velim?
neque valdè fortunatũ, neque valdè miserabilem E
eũ quibus cõgruunt illa Plautina in Trucul. *Ma-
uelim mihi inimicos inuidere, quàm me inimicis me-
is. Nam inuidere alij bene esse, sibi male esse, miseria
est. Qui inuident, egent: illi, quibus inuidetur, rem
habent.* Idem Pindarus Νεμ. ᾠδ. η. ait inuidiã sem-
per inuadere viros forteis, & virtute præstanteis:
cum deterioribus autẽ non certare. ἅπτεται δ' ἐσλῶν
ἀεί, χειρόνεσσι δ' οὐκ ἐρίζει. & Pyth. ᾠδ. ια. ἔχει τε γὰρ ὄλβος
οὐ μείονα φθόνον· ὁ δὲ χαμηλὰ πνέων, ἄφαντον βρέμει. id est,
opes enim & res valdè secundæ, non paruam
inuidiam habent: qui autem humilia spirat, &
humi iacet, obscurum fremit. cum his concinit
illud Æliani lib. 2. ποικίλης ἱστορ. ὅστι δ' ἐρᾷ φθονεῖσθαι, τὸν
δεινὸν τὸ Εὐριπίδου περίβλεπτον ἀνύδην, id est, quisquis
cupit inuideri, planè (quod ait Euripides) clarus,
atque insignis esse studet. Propterea autem quod
veteres existimabant, inuidiam, ijs, quibus inuide
batur, esse damnosam, perniciosam, ac pestiferam
(solo enim aspectu inuido, & maligno inuidos
hominibus, & maximè pueris, nocuisse vsu didi-
cerant) iccirco eam multis modis placare, atque
exstinguere studebant: vt ridiculo aliquo specta
toribus obiecto, fortunę secundæ dissimulatione F
aut occultatione, casu aliquo aduerso sponte su-
scepto & contracto, & similibus: quorum libet
mihi subijcere ex bonis auctoribus exempla. ri-
diculi exemplum est, mentula, seu similis aliqua
res turpicula, quæ collo puerorum appendeba-
tur ad inuidiam auertendam. Varro, *Pueris tur-
picula res quædam suspenditur, nequid obsit, bonæ
scænæ causa.* Nam res turpis, qualis est ea pars,
quam diximus, spectatorum oculis obiecta, risu
commoto inuidiam discutit, atque àuertit. huc
pertinent illa ex epist. 14. lib. 1. *Rident vicini gle-
bas & saxa mouentem.* fortunæ secundæ occulta-
tionis exemplum suppeditabit Catullus, carm.
ad Lesbiam, *Dein cùm millia multa fecerimus: Con
turbauimus illa, ne sciamus, Aut nequis malus inui-
dere possit.* Exemplum casus aduersi est apud He-
rodotum

A rodotum de Polycrate in Thalia: cui nihil acciderat, qnod nollet, nisi quòd annulum, quo delectabatur, in mare sua voluntate de Amasis consilio abiecerat, vt deorum inuidiam (sic enim Herodotus) exstingueret. Etiam Cunina dea puerorum cunis addita, à pueris fascinum arcebat, vt testatur Lactantius, his verbis, *Et Cunina, quæ infanteis in cunis tuetur, & fascinum summouet.* Putabant etiam eum, qui ter despueret in sinum, fascinum posse auertere, vt ille apud Theocr. εἰδ. ἕκτῳ. Ὡς μὴ βασκανθῶ δὲ, τρὶς εἰς ἐμὸν ἔπτυσα κόλπον. Ταῦτα γὰρ ἁ γραία με Κοτύτταρις ἐξεδίδαξεν: id est, Vt ne autem fascinari possem, ter in sinum meum despui. Hæc enim me anus Cotyttaris edocuit. Tale ferè illud Persij sat. 2. *Ecce auia, aut metuens diuûm matertera cunis, Exemit puerum, frontemq́, atq; vda labella Infami digito, & lustralibus antè saliuis Expiat, vrenteis oculos inhibere perita.* Sic igitur hoc loco Damasippus quærit ab Horatio, paréme inuidiam placare, inertia, & desidia, & virtutis derelictione.

IMPROBA SIREN.] desidiam hîc Sireni similem facit. alibi voluptates cum Sirenibus com-
B parantur: quia vtraq; & desidia, & voluptas vno ferè modo animos hominum permulcet, lactat, corrumpit. de Sirenibus plura dicemus ad epist. 1. lib. 1. ad illum versum, *Sirenum voces, &c.* Nunc autem mihi venit in mentem mirari, quamobrē M. Tull. lib. 5. de finibus, quo loco de scientia, & rerum cognitione disputat, scribat, Sirenum cantibus nihil aliud ab Homero significari, quàm discendi studium, sciendique voluptatem. sic enim M. Tull. *Mihi quidem Homerus huiusmodi quiddā vidisse videtur in ijs, quæ de Sirenum cantibus finxerit. Neq; enim vocum suauitate videntur, aut nouitate quadam, & varietate cantandi reuocare eos solita, qui prætervehebantur: sed quia multa se scire profitebantur, vt homines ad earum saxa discendi cupiditate adhærescerent. ita enim inuitant Vlyssem (nam verti, vt quædam Homeri, sic istum ipsum locum) O decus Argolicum quin puppim huc flectis Vlysses, Auribus vt nostros possis agnoscere cantus? Nam nemo*
C *hac vmquā est transuectus cærula cursu, Quin prius astiterit vocum dulcedine captus, &c.* Hactenus M. Tull. Ego autem hoc mihi persuadere non possum. Cùm enim voluptates aliæ sint turpes, aliæ honestæ. hæq; expetendæ, illæ fugiendæ: fugiendæ profectò non sunt eæ voluptates, quæ è rerum cognitione, scientiaq; nascuntur, quippe quę sint honestissimæ. At Vlysses, ne Sirenum cantibus caperetur, vinciri se iussit: sociosq; quibus aureis cera, ne cantus illos exaudirent, obstruxerat, vincula sibi soluere vetuit, etiam si posterius, vt id facerent, magnopere contenderet, atque adeò imperaret. Quod non fecisset, nisi in ijs cantibus insignem turpitudinem, pestem, calamitatem inesse, atque ab eis magnum sibi, suisque detrimentū importatum iri sciret. Postremò vt Sirenum cantus perniciosos, ac calamitosos fuisse facilius intelligere possis, scribit Homerus, quotquot homines Sirenibus canentibus aureis præbuissent, ijs in patriam redeuntibus neque vxores, neque liberos obuiam lætos procedere, reditumque gratulari: locum autem, vbi versentur, & commorentur Sirenes, hominum, qui illic contabuerint, ac D
putruerint, ossibus esse coopertum. Quorum omnium nihil eis, qui discendi studio ducuntur, impendēre, aut accidere solere dicendū est: nisi fortè dicat aliquis, Vlyssem, quemadmodū immortalitati, sic & rerum cognitioni patriam, vxorisq; & liberorum complexum prætulisse. Xenophon autem ἀπομνημ. β. existimare videtur, in carminibus Sirenum vim quandam eorum, qui nauigabant, retinendorum fuisse propterea, quòd scirent illæ, quibus quisque cantibus duceretur, ac delectaretur: & quòd ad eas arteis, ac virtutes, quas quisque coleret, suos cantus accommodarent, proprijsq; & conuenientibus vnumquemque laudibus ornarent. Itaque cùm scirent, Vlyssem esse veræ laudis, solidæque gloriæ cupidissimum, eo carmine vsas esse, quod ad illius virtutem prædicandam, famaque sempiterna celebrandam valdè pertineret: alios autem Vlyssis dissimileis tali carmine neque allici, neque retineri vllo modo potuisse: immò verò existimaturos fuisse sese à Sirenibus derideri. verba Xenophontis sunt hæc, Ἃ μὲν ἦν Σειρῆνες ἐπῇδον τῷ Ὀδυσσεῖ, ἤκουσας Ὁμήρου, ὧν ἐστιν ἀρχὴ τοιάδε τις. Δεῦρ' ἄγε δὴ πολύαιν' Ὀδυσσεῦ. Ταύτην οὖν, ἔφη, τὴν E
ἐπῳδὴν, ὦ Σώκρατες, ἢ καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις αἱ Σειρῆνες ἐπᾴδουσαι κατεῖχον, ὥστε μὴ ἀπιέναι ἀπ' αὐτῶν τοὺς ἐπᾳσθέντας, οὔ, ἀλλὰ τοῖς ἐπ' ἀρετῇ φιλοτιμουμένοις οὕτως ἐπῇδον. Σχεδόν τι λέγεις τοιαῦτα χρῆναι ἑκάστῳ ἐπᾴδειν, οἷα μὴ νομιεῖ ἀκούων τὸν ἐπαινοῦντα καταγελῶντα λέγειν. Athen. quoque lib. 1. scribit Sirenes ea Vlyssi cecinisse, quę ad eius ambitionem, & plurimarum rerum studium essent accommodata. sic Athen. καὶ αἱ Σειρῆνες δὲ ᾄδουσι τῷ Ὀδυσσεῖ τὰ μάλιστα αὐτὸν τέρψοντα καὶ τὰ οἰκεῖα τῇ φιλοτιμίᾳ αὐτοῦ, καὶ πολυμαθίᾳ λέγουσαι.

PONENDVM] amittendum, abijciendum. vt epist. ad Quinct. *Pone, meum est (inquit) pone, tristisq́, recedo.*

DII TE DAMASIPPE] loquitur Horat. significat autem huius Damasippi, vt iam philosophi, barbam fuisse admodum magnam, & longam. iccircò ei vrbanè tonsorem optat, qui eius barbam ad vmbilicum fortasse, aut ad pubem, demissam radat, aut certè tondeat. F

VERVM OB CONS.] rectum, bonum. annot. infrà eadem sat.

POSTQVAM OMNIS RES MEA] respondet Damasippus hoc modo. Postquàm rem male gerendo, & ære alieno contrahendo, & versuris faciendis ad inopiam redactus sum, &c. tralatio est à naufragio, quod fere fieri solet ad scopulos, coorta in mari tempestate. sic M. Tull. pro Sylla. *Sed vt aliquis patrimonio naufragus, inimicus otij, &c.* Idem Philip. 12. *qui ex naufragio luculenti patrimonij ad hæc Antoniana saxa proiectus est.*

IANVM AD MEDIVM FR.] in Iano medio habitabant, vel magnam diei partem conterebant fæneratores. Erat autem medius Ianus, locus, sic appellatus à Iano, deo bifronte in quem locum conueniebant mercatores & fæneratores: vt declarant verba illa Ciceronis Philip. 6. *Ianus medius in L. Antonij clientela sit? quis vmquā in illo Iano inuentus est, qui L. Antonio mille nummûm ferret expensum?* Erant enim duo Iani, superior, &

A infetior: quos summum, & imum appellat idem epist. 1. lib. 1. *hac Ianus summus, ab imo Prodocet.* Alij treis fuisse volunt, in quibus est Acron: idque eriam ex Liuio intelligere licet lib. 41. annalium. Ianus medius igitur intelligendus est locus medius inter duos Ianos, quo in loco erant argentarij, & fœneratores. Ouid. *Quiputeal, Ianumque timet, celeresque Kalendas.* Idem lib. 1. Fast. *Cum tot sint Iani, cur stas sacratus in vno, Hic vbi iuncta foris templa duobus habes?* hoc igitur ait Damasippus, se posteaquàm naufragium fecerit suarum fortunarum, versuris & fœnore, & mercaturis, aliena negotia curare. inest autem in verbo *fracta*, tralatio à naui fracta.

ALIENA NEG. C. EXC. PR.] quia nihil habeo domi, quod agam, vt pote naufragio facto totius rei mea familiaris, aliena negotia curo. Tales homines describuntur à parasito illo Plautino in Sticho, his verbis, *Sed curiosi sunt hic complures mali, Alienas res qui curant studio maximo, Quibus ipsis nulla est res, quam procurent, sua.* Talis inducitur & Dinarchus ille in Trucul. *expedibo. Rem perdidi: cum re meum negotium abstulisti. Si rem*
B *seruassem, fuit vbi negotiosus essem.* Itaque scitum est illud Platonis lib. 4. de rep. ὅτι τὸ τὰ αὑτοῦ πράττειν, καὶ μὴ πολυπραγμονεῖν, δικαιοσύνη ἐστίν: id est, res suas agere, & alienas non curare, iustitiam esse. Et Aristoteles lib. 6. de moribus ad Nicom. eo loco, vbi disputat de prudentia, & scientia, seu prudentia ciuili, quam Græci πολιτικὴν appellant, ostendit, probabiliter dici posse, politicos homines, id est, qui rempub. tractant, atque administrant, non esse prudenteis, sed potius πολυπράγμονας, seu φιλοπράγμονας, quia prudentis sit res suas agere, & suis rationibus consulere: illi autem negotijs alienis implicentur: & ad hanc opinionem confirmandam profert aliquot versus Euripidis ex Philoctēta, dimidiatos, & truncatos.

VAFER SISYPHVS.] à quo prouerbium Σισύφου μηχαναί id est, Sisyphi machinę, de Sisypho Æoli filio vide annotata suprà ad Od. 14. lib. 2. significat autem Damasippus. sese olim studiosum fuisse vasorum antiquorum.

QVID SCVLPTVM] Ita habent duo co-
C dices Vatic. & Iann oct. Faër. Torn. Nicot. Russard. quos secutus sum. nam *scalptum* aliud est, vt sup. *scalpere terram Vnguibus.* saty. 8. lib. 1. id est, fodere.

INFABRE] sine arte. cuius contrariũ *affabrè*.

QVID FVSVM DVRIVS] quid minus eleganter conflatum. contrà Virg. Æn. 6. *Excudent alij spirantia mollius æra, &c.* Pausan. Arcadicis scribit, Rhœcum Phicei filium, & Theodorum Teleclei, Samios, primos æs conflare instituisse, atque ex eo fuso, & conflato statuas fecisse. fuit autem hic Theodorus annuli illius opifex, quo tantopere delectabatur Polycrates Samius, & quē in mare olim à se abiectum, rursus in præcordijs piscis posteà reperit, vt tradunt Herodotus in Thalia, & M. Tull. lib. 5. de finib. Antequàm autem ęneę statuæ sculpi, conflariq; cœptæ essent, ex ebeno (vt ait idem Pausan. cupresso, cedro, omni genere quercuum, taxo, loto fiebant: Mercurij ex ea sola
D arbore, quã [illegible] nominant Græci. Vnde prouerb. *non ex quouis ligno Mercurius.*

CALLIDVS HVIC SIGNO] ego quoduis signum, quanti esset, dicere noueram. ego cuiuslibet signi pretium sciebam: & in eo callidus eram. nomẽ est verbum adiuuans: vt si diceret, callidè sciebam: vel in eo callidus eram, quòd sciebam, &c.

MERCVRIALES] Mercurius præest mercaturis, & lucra adiuuat, vt infrà eadem sat. *an magis excors, Reiecta præda, quam præsens Mercurius fert?* Plaut. in Sticho. *Quom benè re gesta saluos conuortor domum, Neptuno grates habeo, & tempestatibus, simul Mercurio, qui me in mercimonijs Iuuit, lucrisque quadruplicauit rem meam.* vnde ἑρμαῖον apud Græcos, pro lucro insperato. Atque huc referendum est illud Ciceronis in epist. 23. lib. 7. ad familiareis. *Martis verò signum quò mihi pacis auctori? gaudeo nullum Saturni signum fuisse. hæc enim duo signa putarem mihi æs alienum attulisse. Mercurij mallem aliquod fuisset, felicius, puto cum Auiano transigere possemus.* Iccircò Damasippus, qui statuas, vasa, fundos, hortos mercabatur, vt pluris re-
uenderet, in eoque benè rem suam gerere puta- E
batur, Mercurius vulgò dicebatur. *Mercuriale* autem excudendum curaui, secutus decem codices manuscriptos: vt intelligamus, Damasippum cognomento Mercurium dictum esse. Nã *Mercuriale nomen* positum pro Mercurij nomen. alij habent *Mercuriali*: vt significet Horatius Damasippum Mercutialem esse nominatum.

NOVI, ET MORAI] verba Horatij. Lucri autem studium, & operam assiduam in vasis, & signis, & similibus emendis positã, morbum appellat. Iam verbum *purgare* coniunxit & Liuius cum patrio casu lib. 37. *Quibus purgantibus ciuitatem omnis facti, dictique hostilis aduersus Rom. &c.* In quibusdam libris antiquis scriptũ est ordine verborum conuerso, *Et miror morbi purg.*

ATQVI EMOVIT VETEREM] respondet Damasippus, morbum suum veterem à nouo esse depulsum, vtitur hoc eodem verbo Od. 15. lib. 4. *emouitque culpas.* etiam hoc loco libri veteres aliquammulti habent *atquin*.

VT SOLET IN COR] id est, vt fieri solet cùm lateris, & capitis dolor in cor trãsfertur, fitq;
ex pleuritico quispiam cardiacus. secutus est au- F
tem Horat. hoc loco opinionem, seu potius errorem commonem in eo, quòd cardiacis cor dolere existimat. nam non est ita. [illegible] enim veteres appellabant stomachum, vt docet Galenus: ex cuius affectu ac dolore καρδιακοὶ dicti sunt, non ex cordis. nam & Corn. Celsus lib. 3. cap. 19. morbum καρδιακὸν ait esse nimiam imbecillitatem corporis, quod immodico sudore digeritur.

VT LETHARG. HIC CVM FIT PVGIL.] variè explicatur hic locus. à quibusdam sic: vt cùm ego lethargo laborans fio pugil, & phreniticus. lethargicus hic, id est, ego lethargicus, vt intelligamus, Damasippum se demonstrare. atque ita loquitur sat. 9. lib. 1. *Hunc hominem velles si tradere, &c. hunc hominem*, id est, me, [illegible]. alij sic, vt cùm aliquis lethargicus morbo commutato

A mutato fit phreniticus, quæ explicatio mihi magis placet. Quidam vir doctus, idémq; summum dignitatis gradum in Ecclesia Ro. obtinens, mihi nuper Lutetiæ in sermone, cùm huius poëtæ mētio incidisset, dicebat, sibi videri, hunc locũ simpliciter sic esse explicandum: vt, cùm hic, qui antea lethargicus erat, nunc lethargo liberatus est, fit pugil, id est, pugilatum exercet: & pugnis, cęstuque dimicat: vt *pugil* propriè accipiatur pro eo, qui ad pugilationem exercendam, pugnóque dimicandum aptus est: nō pro phrenitico. Quòd si quis dicat, non posse verbis Horatij hanc explicationem cōuenire, propterea quòd, cùm loquatur Horatius de morbo nouo, qui veterem emouet, & videatur exempla morborum veterũ, qui pelluntur à nouo subijcere: exemplũ quidē doloris lateris in cardiacũ conuersi, satis aptè quadrat ad rem præpositam: pugilis verò ex lethargico facti exemplum non item, quia pugilem esse, non sit ægrum esse: huic argumento respondebat vir ille amplissimus, Horatium suo more, id est, satyricè, & vrbanè significare, pugiles morbo animi laborare: atque ita etiam hoc exemplum ad hunc

B locum accommodatum esse. λήθαργος autem est pæne inexpugnabilis somni necessitas, Latinè veternus, id est, mentis torpor, omnium propemodum rerum obliuionem afferens. lethargici dicuntur, à Græcis, qui tali morbo sunt affecti, quos veternosos appellant Latini.

Et medicvm vrget] & medicum pugnis, & plagis insequitur, quod facere solēt phrenitici: vel, si *pugil* propriè accipiatur, vt volebat vir ille in summo dignitatis gradu locatus, quod facere & possunt, & amant pugiles.

Dvm ne qvid sim. hvic] hunc quoq; locum variè video explicari, & intelligi. alij sic: esto, vt libet, id est, per me licet sis lethargicus, & phreniticus, dum modò nihil phrenitico simile facias, ac me pugnis cedas: dũ modo nihil simile facias huic, qui ex lethargico fit pugil. & ita Porphir. alij sic: esto vt libet: sit ita vt dicis, dum nequid simile huic, id est, mihi accidat: dum modò

C in similem morbum non incidam. quibus verbis significat, Damasippum non esse sanum.

O bone, ne te frvstr.] loquitur Damasippus.

Si qvid Stert. veri crep.] si quid veri loquitur, vt annot. suprà ad Od. 18. lib. 1. Vnum est è decretis Stoicorum, stultos omneis insanire. fuerat autem hic Stertinius, philosophus Stoicus: de quo epist. ad Iccium lib. 1. *Empedocles, an Stertinium deliret acumen.* & fortasse Stertinius ille est, quem cōmemorat Cœlius in orat. ad populum. *equusque mihi sub feminibus occisus erat: oreas detraho inspectante Lucio Stertinio.* citat Festus in voce *orea*. Non celabo lectorem in quibusdam libris veteribus scriptum esse, *verum crepat*. quemadmodum contrà Od. 3. lib. 1. vbi libri vulg. habent, *Nil mortalibus arduum est, &c.* plerique veteres habent, *Nil mortalibus ardui est.*

Vnde] à quo, vt sæpe aliàs.

Sap. pasc. barb.] barbam philosophicam. solebant enim philosophi, vt seueriore, ac tristiore aspectu essent, barba maiore, & longiore capillo in publicum prodire. Atque etiam ceteris in rebus, ac personis, mœroris, tristitiæ, luctus indicium erat barba longior, vt declarant illa apud M. Tull. Verr. 4. de iuredicundo. *Heraclius ille Siracusanus, & hic Bidinus Epicrates, expulsi bonis omnibus Romam venerunt: sordidati, maxima barba, & capillo Romæ propè bienniũ fuerũt.* Idē in orat. de lege Agrar. contrà Rull. *concio tandem expectata P. Rulli, quòd & princeps erat agrariæ legis, & truculentius se gerebat, quam ceteri. iam designatus alio vultu, alio vocis sono, alio incessu esse meditabatur. vestitu obsoletiore, corpore inculto, & horrido: capillatior quã antè, barbaq; maiore, vt oculis & aspectu denuntiare omnibus vim tribunitiam, & minitari reip. videretur.* Suetonius in Augusto. *Adeò namque consternatum ferunt, vt per cōtinuos menses, barba, capillóque summisso, caput interdũ foribus illideret, vociferans, Quinctili Vare redde legiones.* T. Liuius lib. 2. *ad hoc promissa barba, & capilli efferauerãt speciem oris.* idem lib. 6. *Connectos in carcerem Manlio satis constat magnã partem plebis vestem mutasse, multos mortales capillũ: ac barbã promisisse.* Idem lib. 27, de M. Liuio Salinatore. *sed erat veste obsoleta, capilloq;, & barba promissa, præferēs in vultu, habitúque insignem memoriam ignominiæ acceptæ.* Plutarch. in Catone Vticensi. ἀπ' ἐκείνης δὲ τῆς ἡμέρας λέγεται μήτε κεφαλὴν ἔτι κείρασθαι, μήτε γένεια, μήτε στέφανον ἐπιθέσθαι· πένθους δὲ, καὶ κατηφείας, καὶ βαρύτητος, ἐπὶ ταῖς συμφοραῖς τῆς πατρίδος, ἓν σχῆμα, νικώντων ὁμοίως, καὶ νικωμένων, ἄχρι τελευτῆς διαφυλάξαι. i. *Ab illo verò die fertur neque caput, neque barbam totondisse: neque coronã capiti imposuisse: luctus aũt, & mœroris, & tristitiæ ob calamitates patriæ, vnam perpetuam speciem, siue vincerent, siue vincerentur, vsque ad supremum vitæ diem seruauisse.* D E

Fabricio] pontem Fabricium, hodie Iudaicum nominant.

Mittere operto me capite] capite operto: ἐγκαλυψάμενος. Qui sibi mortem consciscere volebant, & qui mortis periculum sibi imminere videbant, & quos alicuius facti valde pudebat, qui se dijs manibus deuouebant, ij caput sibi operiebant. M. Tull. lib. 2. de nat. deor. *vt quidam imperatores etiam seipsos dijs immortalibus capite velato verbis conceptis pro rep. deuouerint.* Et Xenophon in Symposio, de Philippo scurra loquens, qui cùm dictis iam aliquot ridiculis risum nō mouisset, idque grauiter ferret, capite operto finem cenandi in media cena fecit, & proiect⁹ in lecto recubuit. verba Xenophontis sunt hæc, ὡς δὲ οὐδὲ τότε ἐγέλασαν ἐπ' αὐτῷ, ἐν τῷ μεταξὺ παυσάμενος τοῦ δείπνου, συγκαλυψάμενος κατέκειτο. καὶ ὁ Καλλίας, τί τοῦτ', ἔφη, ὦ Φίλιππε; ἀλλ' ἢ ὀδύνη σε εἴληφε; καὶ ὃς ἀναστενάξας, &c. id est, posteaquàm autem ne tunc quidem vt riderent, ei⁹ verbis ridiculis adducti sunt, intermissa cena capite operto decumbebat. At Callias, Quid istuc est, Inquit, Philippe? Tēne dolor aliquis subitò corripuit? Tum ille, cũ grauiter ingemuisset, Corripuit verò, & quidē maximus, cùm videã res & rationes meas funditus euersas esse, siquidem risus ex hominum vita exstinctus est. Et qui Veris sacri voto erant obligati, liberos ad F

A ætatem adultam progressos velabant, atque ita extra fineis agri Ro. exigebant, cùm velatos antea interficere solerent. Tum qui extremo supplicio damnari erant, ijs caput velabatur, seu obnubebatur. T. Liuius, lib. 1. annal. *i lictor, colliga manus, caput obnubito, infelici arbori suspendito.* refert M. Tullius oratione pro C. Rabirio perduellionis reo.

Dexter] opportunus, æqnus, amicus, propitius. Virg. Æn. 4. *Assis, ô, placidúsque iuuas, & sidera cælo Dextra feras.* dextra etiam Pythagoréi ponebant in ordine bonorum, vt læua in malorum. Itaque tum Græci, tum Latini dexteram pro bonis & commodis: læua pro malis, & incommodis vsurpant. suprà sat. 9. *Nemo dexterius fortuna est vsus.* epist. 7. *puer hic non lenè iussa Philippi Accipiebat.* epist. ad Pison. *ò ego læuus, Qui purgo bilem sub verni temporis horam.* & sat. 4. hoc lib. *cùm te sic tempore læuo Interpellarim.*

Pudor (inquit) te malus vrget.] pudore vitioso afficeris: de quo lege quæ annotata sunt ad epist. ad Quinct. lib. 1.

Quin sit furere:] quidam libri manu B scripti habent, *quid sit furor.* ego lectionem receptam retineo, præsertim aliorum librorum auctoritate confirmatam.

Nil verbi, &c.] nihil prætereà afferam: nihil loquar, quo tibi dissuadeam, ne tibi mortem conciscas: non prohibebo, quo minus forti animo moriaris.

Pereas Q. fortiter] *pereas fortiter.* i. forti animo mortem oppetas: quasi fortis viri sit ob res aduersas lucē fugere, & mortē sibi cōciscere: quod negat Arist. li. 3. de morib. ad Nicom.

Mala stultitia] mala, epithetum est perpetuū. nulla enim stultitia bona est: nisi forte simulata, qualis ea, quam Brutus simulauit, aut qualis Solonis furor.

Et quemcumque] sic habent tres libri Vat. & Iann. Fact. Torn. vulgati *quæcumque* mēdose. *agit* autem, id est, agitat, impellit, vexat.

Inscitia veri] *inscitia*, id est, inscientia: nisi forte legendum, *inscientia*, vt notauimus suprà ad illum locum, sat. 1. eiusd. lib. *sanctarum in-* C *scitia legum.*

Qui tibi nomen Ins. pos.] epist. 7. *Si velles (inquit) verum mihi ponere nomen.*

Chrysippi porticus] schola Stoica. στοὰ enim porticus est. Chrysippus autem Stoicorum porticum fulcire putabatur, inquit M. Tullius lib. 2. Academ. quæstion. quamuis Zeno Citieus Stoicæ disciplinæ sit auctor, & princeps.

Autumat.] i. dicit, vel putat. Nonius.

Hæc magnos formular.] translatio à formulis prætorijs.

Tibi nomen Insani pos.] libri vulgati habent, *Insano posuere, &c.* quam lectionem quamuis non damnem, hanc tamen malo: atque ita locutus est sat. 3. lib. 1. *Illi tardo cognomen pinguis damus, &c.*

Velut silvis vbi passim] quemadmodum (inquit) in siluis, & locis impeditis, ij omnes, qui à recta, seu certa via deflexerunt, æque à via aberrant, etiam si alius aliorsum feratur: ita D varia quidem sunt stultitiæ, atque insaniæ genera, & totidem, quot vitiorum nomina: sed peræquè omnes stulti, atque insani sunt. huc pertinet illud Simonidis, quod commemorat Plato in Protag. τῶν ἠλιθίων ἄπειρα γενέθλα, id est, stultorum infinita sunt genera.

Palanteis] vaganteis: quo verbo sæpe vtitur T. Liuius: & Lucretius lib. 2. *atque viam palanteis quærere vitæ.*

Certo te tramite] quidam legi volunt, *recto de tramite*: & verò etiam mihi ita legendum iam pridem visum est. quin ita legi debere contenderim, adiuuat me locus simillimus sat. 5. li. 2. *Quam nequiere procirecto depellere cursu.* Dixit tamen M. Tullius procemio actionis primæ, *Habeo autem certam viam, & rationē, qua omneis illorum conatus inuestigare & consequi possim.*

Sed. variis illvd. partib.] id est, sed error ille in varijs partibus versatur, quasi ludibundus. sic Virg. Georg. 2. *Cui super indignas hiemes, solémque potentem, Siluestres vri assiduè, capreæq; sequaces Illudunt.*

Hoc te crede modo insan.] ita te in- E sanū esse crede, vt is, qui te deridet, nihilo minus sit ridiculus, nihilóque sapientior, quàm tu.

Caudam trahat] sibilis & risu dignus sit. natum à puerorum more. solent enim eorū, quos irrideri, sinistróque vulgi clamore excipi volunt, tergo, animantium caudas assuere, aut alligare, iisque vsque eò acclamare, dum hi clamoris causa cognita, caudam sibi auellant. vel caudā trahat, id est, caudam à tergo habeat, vt bellua quadrupes: sit stolidus, & stultus, vt pecus. Turnebus autem *Caudam trahere* positum esse putat pro magnificè se ostentare, sibique valde placere, ducta translatione ab ijs, qui longas vesteis trahunt: vt in epist. ad Pison. *traxítque vagus per pulpita vestem:* & Od. 4. epod. *Vidésne sacram metiente te viam, Cum bis ter vlnarum toga, &c.* vel à pauonibus, vt sat. superiore, *quia veneat auro Rara auis, & picta pandat spectacula cauda.* & Persius. *Ante diem blando caudam spectare popello.* A F quo dissentio. Mouet me genus loquendi. non enim dicit Horatius, caudam iactet, aut pandat, vt videri possit à pauonibus tractum: neque vestem trahat, vt ab ijs, qui vestem longam induti, incedunt, vt in illa epist. *traxítque vagus, &c.* & apud Arist. lib. 7. de morib. ad Nicom. ὃς ἕλκει τὸ ἱμάτιον, ἵνα μὴ πονήσῃ τὴν ἀπὸ τοῦ αἴρειν λύπην, &c. id est, *qui vestem trahit nequid in ea tollenda laboris suscipiat, ac doloris:* & apud Varr. Modio. *Quòd tum erant in Græcia coma promissa, rasa barba, pallia trahentes:* sed *caudam trahat.* Est autem longè aliud *caudam trahere*, quàm *vestem trahere.*

Est genus vnum Stultitiæ] duo stultitiæ genera admodum dissimilia, ac diuersa proponit: vnum eius, quæ ea extimescit, in quibus nihil periculi est: alterum eius, quæ certissima pericula non metuit. Atque hæc multo antè à Xenophōte fuerāt occupata ἀπομνημ. α. his verbis, τῶν τε γὰρ μαινομένων, τοὺς μὲν οὐδὲ τὰ δεινὰ δεδιέναι, τοὺς δὲ καὶ τὰ μὴ φοβερὰ φοβεῖσθαι, &c. id est,

eorum,

A eurum, qui insaniunt, alios ne horribilia quidem metuere: alios ea, quæ non sunt metuenda, metuere, &c. Ad hoc genus etiam referri possunt ij, quos commemorat Aristoteles lib. 7. de morib. ad Nicom. qui metuunt stridorem muris, & qui felem extimescunt.

IN CAMPO] in planitie. vt suprà sat. 2. *vt si quis asellum In campo doceat parentē currere frenis:* aliàs campi appellatione Martius intelligitur.

HVIC VARIVM] ab hoc superiore diuersum.

AMICA MATER] *amica mater*, vno spiritu, & sine interpunctione legendum, & scribendū est. Nam sic loquuntur & Græci, φίλη μήτηρ. Hesiod. in Theog. de Tritone, ὅς τε θαλάσσης πυθμέν' ἔχων παρὰ μητρὶ φίλῃ, καὶ πατρὶ ἄνακτι ναίει χρύσεα δῶ δεινὸς θεός. id est, qui maris fundum habitans apud amicam, seu caram matrem, & patrem dominum incolit aureas ædeis horribilis deus.

SERVA] caue. φυλάττευ: vel seruate.

NON MAG. AVD. QVÀM FVF. EBR.] non magis audierit, quàm Fufius ille actor tragicus: qui, cùm aliquando Hecubam Priami vxo-
B rem dormientem ageret, & Polydorus à Polymnestore interfectus Hecubam matrem, & Ilionam sororem dormienteis inclamaret, ille seriò dormiens, neque respondere potuerit, neque ex audierit. Polydorum autem Priami filium interfecerat Polymnestor rex Thraciæ, auri vnà cum pueto apud se depositi cupiditate impulsus: quod & Virgil. narrat Æneid. 3. *Fas omne abrumpit: Polydorum obtruncat, & auro Vi potitur.* & Polydorus Euripidis in Hecuba his verbis, Κτείνει με χρυσοῦ τὸν ταλαίπωρον χάριν ξένος πατρῷος. Erant autem hæc verba Polydori mortui ex aliqua vetere tragœdia, fortasse Attij. quæ ponuntur etiam in oratione pro Sextio, quo loco ostendit M. Tullius, quá inuisus populo fuerit P. Clodius. sic M. Tull. de Clodio. *is, cum quotidie gladiatores spectaret, numquam est conspectus: cum veniret, emergebat subitò, cum sub tabulas subrepserat, vt, Mater te appello, dicturus videretur.* innuit autem verbis illis M. Tul.
C P. Clodium, in eo, quòd ita populi aspectum fugeret, & latebras assiduè quæreret, cùm spectatū gladiatores veniens subitò è tabulis prodiret, Polydoro illi ab inferis exeunti, matremque appellanti similem fuisse. exstant duo versus integri ad hunc locum pertinentes, quos primo libro Tuscul. profert idem M. Tull. *Ecce alius exoritur è terra, qui matrem dormire non sinat. Mater te appello, quæ curam somno suspensam leuas. Neque te mei miseret: surge, & sepeli natum.* Idem Acad. 2. *Quid Iliona somno illo? Mater te appello Nónne illa credit filium locutum, vt verè experrecta etiam crederet?* sed quòd hoc loco Ilionam nominat Horatius, vt & in superiore loco Cicero, dicendum Hecubam Ilionam quoque fuisse nominatam. Alioqui non facilè hic locus poterit explicari, cùm Iliona Priami filia fuerit, Polydori soror. Iam non admodū his dissimile est illud Virg. Georg. 3. *nec miseri possunt reuocare parentes.*

CATIENIS MILLE DVCENTIS] Catienus Polydori parteis agebat. totius igitur hu- ius loci hęc sententia est. sunt rursus quidam hoc D
insaniæ genere laborantes, vt nullum periculum extimescant, non igneis, non rupem, non fossam: quos, si propinqui moneant, vt sibi caueant, nihilo magis audierint, quàm Fufius ille tragœdiarum actor, Ilionæ, aut Hecubæ personam sustinens, & somnum simulans (quemadmodum personæ, & tragœdiæ ratio ferebat) audiuit Catienū tragœdum Polydori parteis agentem, cùm hæc verba magno clamore loqueretur, *Mater te appello.* obscurè autem, & vrbanè Fufium irridet, qui cùm somnū simulare deberet, seriò dormierit, vino obtutus.

HVIC EGO VVLGVM ERR. SIMIL.] docebo, atque ostendam, vulgum, similem huic errori errorem errare, id est, simili, atque hic laborat, insania laborare. *Insanire errorem* genus loquendi Horatianum, qualia sunt illa, *currere cursum, ludere ludum.* Terent. Eunucho, *& quia cōsimilem luserat Iam olim ille ludum, &c.* Plaut. Mostel. sub extrem. *Scis solere illam ætatem taleis ludos ludere*, vbi tamen vulgo legitur *tali ludo.* M. Tull. pro lege Agr. ad Popul. *Quòd si Alexandria petebatur, cur nō eosdem cursus hoc tēpore, quos L. Cotta* E
L. Torquato Coss. cucurrerunt? Ita infrà eadem sat. legendum censeo *Quam me stultitiam (quoniam non est genus vnum) Insanire putas?*

INSANIT, VETER. STAT.] fateor Damasippum non esse sanum, qui tanto statuarum emendatarum studio ducatur: sed Damasippi creditor longè insanior est, qui spe quæstus ei homini credat, qui numquam sit id, quod creditum est, soluturus. insanus est emtor: venditor insanior, qui Damasippi fidei credat. *integer mentis* autem ex eo genere est, quod suprà collegimus ad Od. 22. lib. 1. *integer vitæ, maturus aui, &c.*

ACCIPE, QVOD NVMQVAM; &c.] si te accipere iubeam, quod numquam reddas mihi, vtrùm tu insanus eris, si accipias, an potius insanus, si prædam æquo Mercurio oblatam reijcias?

PRÆSANS] æquus, fauens:

SCRIBE DECEM À NERIO, &c.] sic habent códic. duo Vatic. & Card. Raïnut. Iann. F
Tornes. Russard. Clericanus, & Nicotianus. Nerium, & Cicutam fæneratores accipio, hoc modo: Scribat debitor se à Nerio fæneratore accepisse decem: decem Nerio ferat accepta, id est, caueat Nerio per syngrapham, vel per argentariorum scripturam, se pecuniam ei certam debere. non est satis. accedant centum tabulæ Cicutæ fæneratoris nodosi, id est, suprà modum diligentis, & acris in nominibus, & syngraphis faciendis: qui debitores multis cautionibus, & perscriptionibus, & litteris, veluti nodis quibusdam obstringebat. adde mille cautiones, & formulas, & iuris laqueos, quibus debitor cōstrictus teneatur: hæc omnia vincula tamen hic fugacissimus debitor effugiet. ita futuræ sunt inanes, atque inutiles creditori omnes illæ tabulæ, formulæ, cautiones, scripturæ. Cicutæ tabulas intellige, litteras, & syngraphas, quibus sibi caueri iubebat Cicuta, cùm pecuniam fænerebatur. Iam verba illa, *scribe decem à Nerio*, sic accipienda sunt, quasi dicerentur

debi-

A debitori ab ipso Nerio fœneratore. nã *scribere* dicebatur debitor, qui mutuum sumebat, cùm vel ipse, vel argẽtarius eius nomine, ferebat acceptũ creditori: & idem *rescribere* dicebatur, cum æs alienum dissoluebat, id est pecuniam mutuam reddebat vel per se, vel per argentarij scripturam, qui in codicem suum referebat, æs alienum à debitore creditori esse dissolutum. Alij Nerium & Cicutam iurisconsultos fuisse volunt. Seruius hunc locum profert ad illum Virgilij versum Æneid. 7. *Et tua Dardanijs transcribis sceptra colonis.*

PROTEVS] tergiuersatorem, & fugacem debitorem cum Proteo comparat, qui, vt est apud Hom. ὀδ. δ. modò leo, modò pardalis, modò aper, modò, quicquid voles, fiebat. vide annot. ad epist. 1. lib. 1. similis igitur erit Proteo debitor Damasippus, cùm vocabitur in ius. ex omnibus enim cautionibus, & formulis, & syngraphis, & tabulis elabetur.

CÙM RAPIES IN IVS MALIS RID. AL.] sic legendum esse, non vt vulgò, *Cùm rapies in iura malis rid. &c.* admonui iam antea io commentarijs Lucretianis. quod antea facere me fugerat, B quamuis in vno atque altero libro ita scriptum reperissem, dum scilicet alijs curis, cogitationibúsque suspensus ac districtus io lectione recepta nihil vitij inesse arbitror. sumtum autem est, & fere expressum ex illo Homeri versu ὀδ. υ. *Οἱ δ᾽ ἤδη γναθμοῖσι γελώων ἀλλοτρίοισιν*: id est, illi autem malis iam ridebant alienis. Iam verò malis alienis ridere, est id, quod dixit, Oda 11. lib. 3. *vultu inuito*, seu potius, non ex animo, quomodo rident, qui lætitiam simulant. vultum enim componunt illi quidem ad risum, & risus vestigia in vultu præbent, sed ita vt facile appareat, risum esse quasi alienis maxillis confictum, & conformatum. Talis est & risus Argyrippi illius apud Plautum in Asin. Arg. *Hem, aspecta: rideo.* Dem. *Vtinam male qui mihi volunt, sic rideant.* Huius autem loci restitutio, nequid dissimulem, Simeoni Bosio Lemouici debetur. Ille enim Auratum admonuit per litteras, ita se reperisse scriptum in optimo, & antiquissimo cod. eadémque opera, se animaduertisse sumtum esse ab Homero: quod C subindicat & Porphirio. Auratus autem, qui sciret, hoc mihi gratissimum futurum, cuius hoc scire in primis interesset, mihi impertiuit. Quod cùm ego item cum Turnebo collega meo in sermone, vt fit, communicassem, & iam cuidam loco meorum in Lucretium commentariorum, aspersissem, ita probauit, vt in caput 5. 23. libri aduers. retulerit.

RAPIES IN IVS] quamobrem *rapies*. nam nemo in ius rapi, id est, manu iniecta & inuitus & per vim in ius trahi potest. alioquin iniuriarũ actionem habebit in eum, qui rapuerit. respondeo vel inuitum in ius duci posse eum, quem aduersarius vadatus sit, id est, vadibus acceptis in ius vocarit, si ille se ad diem non sistat in iudicio, & si aduersarius antestatus sit, id est, prehensa auricula aliquem ex præsentibus testem sumserit. vt suprà, sat. 9. lib. 1. *Et licet antestari? ego verò Oppono auriculam: rapit in ius.*

PVTIDIVS MVLTO, &c.] multo stolidior, D atque insanior est Perillius, qui id credit alteri, quod ille numquam sit dissoluturus. *dictare* est creditoris. dictat enim creditor, cùm iubet scribere, sibique acceptum ferre debitorem: vel cùm dictat argentario nomen suum, vt perscribat ille in codice suo nomina creditoris, & debitoris. sat. 7. eiusd. *Non dices hodie quorsum hæc tam putida tendant, Furcifer?*

RESCRIBERE] reddere per argentarij codicem, & scripturam.

TOGAM COMPONERE] toga composita attendere: se ad audiendum parare.

ARGENTI PALLET AMORE] epist. 19. lib. 1. *Quòd si pallerem casu, &c.*

CALET] æstuat. tralatio ducta est à morbis corporis, & maximè à febri. suprà transtulit ad amorem, morbum animi tæterrimum Od. 11. lib. 4. *Non enim posthac alia calebo Femina.*

VOS ORDINE ADITE] vos, qui morbis animi affecti estis, suo quisque ordine ad me accedite.

DANDA EST ELLEBORI] significat auaros omnium, qui animo laborant, insanissimos E esse, auaritiamque, maximam esse insaniam.

NESCIO AN ANTICYRAM] amplificatio est. non solùm hoc dico, multo maximam ellebori partem auaris esse dandam: verum etiam existimo totam Anticyram, in qua nascitur elleborus, ijs esse tribuendam. epist. ad Pison. de arte poet. *Si tribus Anticyris caput insanabile numquã Tonsori Licino commiserit.* Sic Pers. *Anticyras melior sorbere meracas.*

HEREDES STABERI, &c.] Staberij heredes iussi sunt à testatore incidere in eius sepulcro, quantum ab illo ex testamento accepissent: quod nisi fecissent, damnati sunt ab eodem testatore Staberio, centum paria gladiatorum populo Ro. dare. sic autem concipi solebant verba testamentorũ: hoc, vel illud faciat heres meus: si non fecerit, hoc, vel illud dare, seu facere damnas esto.

SVMMAM INCIDÊRE SEP.] inciderunt, iussu testatoris scilicet, in sepulcro summã F pecuniæ, seu bonorum, quæ ex illo testamento acceperant.

ATQVE EPVLVM] & damnati sunt epulum præbere populo Rom. arbitratu Arrij hominis sumtuosi, & luxuriosi: & item maximam vim frumenti.

FRVM. QVANT. M. AFR.] dixit ὑπερβολικῶς *Frumenti quantum metit Africa*. fuisse autem Africam frumenti feracem, ac frumentosam, notauimus ad illum locum Od. 1. lib. 1. *Quicquid de Libycis verr. ar.*

SIVE EGO PRAVE, SEV R.] Staberium loquentem facit.

NE SIS PATRVVS MIHI] ne me reprehende. vide annot. ad Od. 12. lib. 3.

CREDO HOC STABERI PR. A.] id est, credo Staberiũ hoc prudenter iussisse. *iussisse* autem legendum est; aut *voluisse*: non *vidisse*, vt vulgò scriptum est. sic enim loquebãtur veteres: eiúsque

A eiúſque rei exſtant complura apud ſcriptores eaempla. Cicero accuſ. lib. 2. *heredē ſtatuas iuſſum eſſe in foro ponere: niſi poſuiſſet, Veneri Ericinæ eſſe multatum.* Caius tit. de legat. & fideicomm. lib. 30. Pandect. *Et ſi æquo pretio emere, vel vendere iuſſeris teſtator, adhuc vtile legatum eſt.* Iulianus eodem lib. *Si Sempronius Titium heredem inſtituerit, & ab eo poſt biennium fundum dari iuſſerit Mœuio.* Paulus lib. 31. *ſi teſtator dari quid iuſſiſſet, aut opus fieri, &c.* Idem lib. 32. *præterea ſi ſine liberis Hermippus moreretur, aliam poſſeſſionem dari iuſſerat.* licet legere & *voluiſſe:* quod hoc ipſo loco confirmari poteſt, ſemel ibi *ſiue ego prauè, Seu rectè, hoc volui.* iterum infrà *cùm ſummam patrimoni inſculpere ſaxo Heredes voluit.* De altera autem ſcriptura dubitaturum arbitror neminem in probatis linguæ Latinæ auctoribus verſatum, quin ſit inepta, & corrupta. nam ita quidem loquimur, *plus vidit, multum vidit,* pro his, intelligentior fuit, valdè intelligens fuit: *prudens vidit* aūt, numquam dicūt Latini, quod ſciam. Cùm autē ita dicimus, *hoc vidit,* ſimile eſt, ac ſi diceremus, hoc intellexit. quæ ſententia huic loco non conuenit. Nam hæc verB ba, *credo hoc Stab. pr. anim. iuſſ.* referuntur ad illa ſuperiora, quæ dixerat Staberius, *ſiue prauè, ſiue rectè: hoc volui,* id eſt, hæc eſt mea vltima volūtas, ſiue ſit praua, ſiue recta. reſpondet nunc Damaſippus, ſiue quis alius. credo Staberium id, quod iuſſit, ac voluit, rectè voluiſſe, prudentérque iuſſiſſe: ſed quid ſenſit, cùm, &c. id eſt, quid ſpectauit? quæ fuit eius mens? quæ ſententia? &c. Animaduerte autem, animum Staberij prudentem, pro eo, quod eſt, Staberium prudentem, poſitū eſſe. quod genus alibi notauimus.

QVOAD VIXIT] quoad, hoc loco, vnius ſyllabę eſt, vt apud Lucret. li. 5. *Sentit enim vim quiſque ſuam, quoad poſſit abuti.* ibid. *Et ſimul ecqua ſit finis, quoad mœnia mundi, Et tacito motus poſſint hunc ferre laborem.*

CREDIDIT INO. PAVP. VIT.] qua in re magnopere fallebatur. Non eſt enim paupertas ea vitio vertenda, quæ à Deo immortali in nos C profecta eſt, quæque nulla noſtra ignauia, aliàve culpa nobis accidit. Itaque vetat eam Heſiodus maledicti loco alteri obijcere, aut eaprobrare, tā quam Dei munus, his verbis, Μηδέποτ' οὐλομένην πενίην θυμοφθόρον ἀνδρὶ Τέτλαθ' ὀνειδίζειν μακάρων δόσιν αἰὲν ἐόντων. quos verſus interpretati ſumus ad illum locum Od. 24. lib. 3. *Magnum pauperies opprobrium, &c.* ſic & Theogn. Μήποτέ τοι πενίην θυμοφθόρον ἀνδρὶ χολωθεὶς, Μηδ' ἀχρημοσύνην οὐλομένην πρόφερε. id eſt, ne vmquam animi peſtem paupertatem cuiquam maledicti loco obijce, neque pecuniæ penuriam perniciosam.

ET CAVIT NIHIL ACRIVS] quàm paupertatem. acrius, id eſt, vehementius.

VT, SI FORTE] adeò, vt ſi forte vno quadrante minus diues mortuus eſſet, &c. *periſſet* eacudendū curaui, ſecutus auctoritatē duorū Vatic. & Rain. Card. Iann. Torneſ. Ruſſard. Nicoriani.

OMNIS ENIM RES] hæc dicuntur ea perſona Staberij, hominis auariſſimi. his autem Horatianis non eſt diſſimile admodum Theognidis illud, nullam aliam vulgò virtutem haberi, nihilD que aliud eſſe opinione hominum laudabile, & glorioſum, quàm diuitias: ceteras res inutileis duci, etiam ſiquis Rhadamanthum continentia, & æquitate vincat, Siſypho ſcientia antecellat. ſic Theogn. Πλήθει δ' ἀνθρώπων ἀρετὴ μία γίνεται ἥδε, Πλουτεῖν, τῶν δ' ἄλλων οὐδὲν ἄρ' ἦν ὄφελος, Οὐδ' εἰ σωφροσύνην μὲν ἔχοις Ῥαδαμάνθυος αὐτοῦ, πλεῖονα δ' εἰδείης Αἰολίδου Σισύφου. ſic Eurip. Phœniſſ. ait, pecuniam ab hominibus plurimi fieri, maximámq; vim habere rerum humanarum. Τὰ χρήματ' ἀνθρώποισι τιμιώτατα, Δύναμίν τε πλείστην τῶν ἐν ἀνθρώποις ἔχει. Heſiodus autem pecuniam mortalibus animam dicit eſſe, Χρήματα γὰρ ψυχὴ πέλεται δειλοῖσι βροτοῖσι. adde his illud, πλούτῳ δ' ἀρετὴ καὶ κῦδος ὀπηδεῖ. id eſt, diuitias virtus & gloria, ſeu decus comitantur.

QVAS QVI CONSTRVXERIT, ILLE &c.] falſa ſententia, ea auari ſenſu, & iudicio, nō de poëtę ſententia pronuntiata. Nam ſic ipſe poëta. ſat 1. lib. 1. *At ne id ſit, quid habet pulchri conſtructus aceruus?* & Oda 2. lib. 2. *Nullus argento color eſt, auarus Abdita terris inimice lamnæ. &c.*

SAPIENS NE, ETIAM ET] ſic habent omnes libri manu ſcripti. ſed in alijs poſt particul. *ne,* ſcripta eſt interrogationis nota: in alijs non iE tem. itaque dicendum eſt vel eam vacare, aut certè ornatus cauſa adiectam eſſe, vt ſat. x. lib. 1. *O ſeri ſtudiorum, qui ne putetis Difficile, & mirum, &c.* & ſæpe aliàs: vel interrogandi vim habere. ſed ego arbitror ornatus cauſa adiectam eſſe. In lib. Card. Rain. non erat copulatio & ante *rex.*

QVID SIMILE ISTI GRÆC. ARISTIP.] M. Tull. de inuent. rhet. lib. 2. *Et pecuniam in mare deijcere, inutile: at non eo conſilio, quo Ariſtippus fecit.* Laërtius in Ariſtippo, τοῦ θεράποντος ἐν ὁδῷ βαστάζοντος ἀργύριον, καὶ βαρυνομένου, ἀπόχεε (ἔφη) τὸ πλέον, καὶ ὅσον δύνασαι, βάσταζε. id eſt, cùm ſeruus eius in via argentum portaret, eóque onere grauaretur, abijce (inquit) quod vireis tuas ſuperat: & quantū potes, gere. Idē ferè de Crate Thebano ferūt. Tradit quidē idē Diogenes ſcriptū eſſe à Diocle quodam perſuaſiſſe ei Diogenem Cynicum, vt agros ſuos inc ultos relinqueret, & quicquid pecuF niæ haberet, in mare proijceret.

PROIICERE AVRVM] epiſt. de arte poët. ad Piſon. *Proijcere ampullas, & ſeſquipedalia verba.* [illegible] dicunt Græci.

NIL AGIT EXEMPLVM, LITEMQ.] nihil prodeſt: inane, & inutile eſt exemplum, quòd æquè in cōtrouerſiam vocari poteſt, atque id, de quo dubitatur. nam quod eiuſmodi eſt, lite priore diremta, ac diſſoluta, nouam ea ſe gignit. at dubia debēt apertis, & certis, & incontrouerſis doceri, demonſtrari, ac declarari: quod hîc nō fit. nam vt Staberius vitioſus eſt, qui pecuniam rebus omnibus anteponat, ita & Ariſtippus, qui eam contemnat, & in mare abijciat. Ariſtippum laudat epiſt. 17. li. 1. non longè à principio. Significat autem, vtrumque inſanire, & eum, qui aurū ita conſectatur, & amplectitur, vt bonis quæſitis vti non audeat, & eum, qui ſua bona profundit, diſſipat, pro nihilo putat. Sic loquitur & M. Tull. lib. 3. de oratore. *Ars enim cùm a natura profecta ſit,*

A *ſit, niſi naturam moneat ac delectet, nihil ſanè egiſſe videatur.*

SI QVIS EMAT CITHARAS, &c.] totus his locus videtur ex Oeconomico Xenophontis petitus in principio, vbi multis verbis docet, χρήματα, id eſt, pecunias non eſſe χρήματα ei, qui neſciat vti, quemadmodum neque tibias ei, qui tibijs canere neſciat, eſſe vtileis. ſic Xenoph. ὥσπερ γε αὐλοὶ τῷ μὲν ἐπισταμένῳ ἀξίως λόγου αὐλεῖν, χρήματά ἐστι. τῷ δὲ μὴ ἐπισταμένῳ, οὐδὲν μᾶλλον, ἢ ἄχρηστοι λίθοι, εἰ μὴ ἀποδιδοῖτό γε αὐτούς, id eſt, quemadmodum tibiæ ei qui dem, qui ſcit probè tibia canere, ſunt vtiles: ei autem, qui neſcit, nihilo magis vtiles ſunt, quàm lapides inutiles, niſi fortè eos vendat. Sẽper vſum bonorum partorum ſuadet & commendat Horatius: vide annotation. ad illum locum ſat. 1. li. 1. *& tanquam parcere ſacris.*

SI SCALPRA, ET FORMAS] ſcalpra, à ſcalpendo dicta ſunt. cultri ſunt ſutorij, qui duas habent acies, vnam inflexam, & incuruam: alteram rectà procurrentem.

ADVERSVS MERCAT.] abhorrens à mercaturis. Oda 4. lib. 2. *Sic lucro auerſam potuiſſe*
B *naſci, &c.*

QVID DISCREPAT ISTIS, QVI N.] in diuitijs ſemper vſum deſiderat Horatius, vt ſaty. 1. lib. 1. *Neſcis quò valeat nummus, quem præbeat vſum? Panis ematur, &c.* vſum autem diuitiarum præclarè Pindarus in eo ſitum eſſe ait Νεμ. ᾠδ. α. non, vt aurum domi conditum, atque in terram defoſſum ſerues: ſed vt tibi in primis benè facias, primúſque fruare: ſecundo loco, vt egentibus amicis largiens benè audias. Verba Pindari ſunt hæc, Οὐκ ἔραμαι πολὺν ἐν μεγάρῳ πλοῦτον κατακρύψαις ἔχειν, ἀλλ' ἐόντων εὖ τε παθεῖν, καὶ ἀκοῦσαι φίλοις ἐξαρκέων. ſunt & alia quædã ab ipſo Horatio poſita in ſuperiore ſatyra, quæ cum his conferat ſtudioſus lector.

NESCIVS VTI COMPOS.] neſciens vti bonis quæſitis, paratis, congeſtis, & cónditis. epi. 1. lib. 1. *Condo & compono, quæ mox depromere poſſim* tranſlatè poſuit. propriè Od. 17. lib. 3. *dũ potes, aridum Compone lignum.* aliter ſatyra 9. lib. 1. *Omneis compoſui.*

C MET. QVE, VELVT CONT. SAC.] ſic ſat. 1. lib. 1. *congeſtis vndique ſaccis Indormis inhians, & tanquam parcere ſacris Cõgeris, & tanquam pictis gaudere tabellis.*

PORRECTVS] ſtratꝰ, iacens, extenſus, vt ſat. ſuperiore: *Porrectum magno magnum ſpectare, &c.* & Oda 10. lib. 3. *Porrectum ante foreis; &c.*

FOLIIS AMARIS] non oleribus hortenſibus, ſed agreſtibus, & iccirco amaris.

NIHIL EST] nihil eſt mille optimi vini cados domi conditos habere.

VNDE-OCTOGINTA] tmeſis. vndeoctoginta enim dicimus, pro lxxix. vt vndeviginti, pro xix. & ſimilia.

BLATTAR. AC TIN. EP.] ſtragula veſtis à blattis, & tineis corroſa. quidam ſcribi volunt hoc nomen hoc modo, *blaptis*, & non *blattis*, à verbo βλάπτειν.

FIL. AVT ETIAM HÆC LIB.] ſic ſuprà Od. 14. lib. 2. *Abſumet heres Cæcuba dignior, Seruata centum clauibus, & mero Tinguet pauimentũ ſuperbum Pontificum potiore cenis.* Tales homines heredibus quidem ſunt diuites, ſibi autem pauperes, vt indicat Græcorum epigramma, Πλοῦτον μὲν πλουτοῦντος ἔχεις, ψυχὴν δὲ πένητος. Ὦ τοῖς κληρονόμοις πλούσιε, σοὶ δὲ πένης, id eſt, *Diuitias locupletis habes, animũ ſed egentis. O miſer heredi diues, inopſq; tibi.* Sic autẽ vertit Thomas Morus Anglus, ſeu Britannus. D

DIIS INIMICE] θεοῖς ἐχθρὲ. Dijs inuiſe. Nam Dij immortales grauiſſimè offenduntur tua immoderata parſimonia. vel credibile eſt, te inuiſum eſſe Dijs immortalibus, ſeu tibi iratos eſſe Deos, qui ita miſer ſis. ſic enim loquuntur Græci: Demoſth. ἀεὶ πονηρός, ὁ δὲ περιπόνηρος, καὶ θεοῖς ἐχθρός, καὶ βάσκανος ὄντως. id eſt, omnibus vitijs coopertus, & dijs inimicus, & planè improbus ſycophanta.

CVSTODIS?] hîc eſt ſcribenda interrogationis nota. duo enim quærit, vtrùm ſua cuſtodiat, vt abſumat heres, an, ne ſibi quippiam deſit.

QVANTVL. ENIM SVMMÆ CVRT.] quantum de ſumma, & de aceruo deminuet vnuſquiſque dierum, ſi paullo mundiore, & liberaliore victu, cultúque vtêris? E

OLEO MELIORE] oleo meliore, quàm ſoles: non tali, quali vtebatur Auidienus ille, nempe odoris teterrimi, & quem nemo proferre poſſet. vide ſatyra ſuperiore de Auidieno Cane, & ſaty. 6. lib. 1. de Natta. qui oleo lucernario, ſeu de lucernis detracto vngebatur.

PORRIGINE] porriginem putant quidam à porrigendo dictam, proptereà quòd porrigi ac dilatari ſolet, niſi maturè curetur: alij à porrò olendo. morbus eſt capitis ſurfuribus, & quaſi farina obſiti. naſcitur autem inter pilos, vt in capillo, ídque ſæpius: in barba autem, & ſupercilio rarius: ſurgunt in locis porrigine affectis ſquamulæ quædam (vt ſcribit Corn. Celſus lib. 6.) eæque à cute reſoluuntur, & interdum madent, multo ſæpius ſiccæ ſunt. repurgatur hic morbus ſæpe pectendo, & medicamentis leniter reprimentibus, vt aceto cum oleo, & ſimilibus. In vno codice calamo exarato ego ſcriptum reperi F *prurigine*: quam ſcripturam tametſi non damnẽ, alteram tamen ei antepono. vtitur ea voce Lucill. lib. 30. *Triſte & corruptum ſcabie, & porrigine plenum.*

QVARE, SI QVIDVIS SATIS EST, PERIVR.] quamobrem ſi quouis victu, & quantumuis tenui, ſordidóque cultu contentus es, omnia facis, & pateris, vt rem augeas? cur peieras, furaris, eripis vndique?

PERIVRAS] hoc verbo etiam Plautus vtitur Aſinaria. *pernegabo, atque obdurabo, periurabo denique.* & Mercat. *nolim quidem: verùm homo periurabit.* & Pœnulo. *Perge. optumè hercle periuras.* & in Ciſtell. *Periurare me patière?* Vitatus tamen peierandi verbum.

PARARIS] parauerις, emeris. notauimus alibi.

CVM LAQVEO VXOREM, &c.] credibile eſt, quempiam hîc ab Horatio tacito nomine deſcribi, qui vxorem laqueo extinxerit, vt dote poteretur:

A tiretur: quemadmodum & alium, qui matrē veneno necarit, vt pecunia materna citius frueretur.

INCOLVMI CAPITE ES?] sanus ne es? sanæ'ne mentis es?

QVID ENIM? NEQVE TV HOC F. &c.] ridicula auari scelerati, atque impij defensio, dedita opera ab Horatio conficta, vt ostendat statim, eius insaniam cum Orestis furore esse comparandam: immò verò esse acriorem & grauiorem. dices te (inquit Damasippus) non esse impiū, neque insanum, quia neque Argis matrem tuam interfeceris, neque ferro, quomodo Orestes. malim autē ita legi, *quidni? neq; enim hoc facis Argis*. quam scripturam probant doctiss. viri, & ratio tuetur ac confirmat. respondet enim pro aduersario ridiculè, hoc modo, quidni incolumi capite sis? Neque enim Argis matrem interficis, vt Orestes. significat autem, eum æquè matricidam, & insanum esse, atque Orestem, cùm locus matricidium non distinguat.

GENITRICEM OCCÎDIT ORESTES] Ita nota est Orestis, & Clytemnestræ ab Oreste necatæ historia, vt superuacaneæ operæ sit plura hac B de re annotare. Prætereà ex Euripide, si quis eam ignorat, petere licet. verumtamen hæc ascribam ad hunc locum, quæ non sunt fortasse cuiuis notissima: Orestem, cùm pater eius interficeretur, annum ætatis decimum tertium agentem, vt vult Pherecydes, à nutrice Laodamia, vt Pindarus ait εἰδ. ια. Πυθ. ab Arsinoa, ea oculis, & manibus Clytemnestræ sublatum, atque ereptum fuisse: deinde (id quod omnibus est notum) corroborata iam ætate, Apollinis iussu patris vlciscendi causa supplicium de matre sumsisse: postremò non solùm diuina, sed etiam deæ sapientissimæ sententia esse liberatum, vt ait M. Tull. in orat. pro Milone, & Demosthenes ἐν τῷ κατ' Ἀριστοκράτους λόγῳ.

AN TV RERIS EVM] existimásne (inquit) matre demum à se necata insanisse Orestem, & non antequàm facinus admitteret, dementem, atque insanum fuisse? vult, Orestem, antequàm materno sanguine manus contaminaret, insanū C fuisse, non ex scelere insaniam natam esse, vt poëtæ fabulantur: qui faciunt Orestem, Athamantē, & ceteros matricidas, in tragœdijs à Furijs agitari, earumque tædis ardentibus perterreri. sed M. Tull. in orat. in L. Pisonē, & orat. pro Rosc. Amerino negat illa esse credenda de Furijs, ac facibus, aitque *sua quemq; fraude, suo facinore, suo scelere, sua audacia de sanitate, ac mente deturbari: has esse impijs assiduas, domesticasq; Furias: has esse impiorū flammas, tædas, & faces*. sic ferè Æschines orat. κατὰ Τιμάρχου, in extrema Μὴ γὰρ οἴεσθε, ὦ Ἀθηναῖοι, τὰς τῶν ἀδικημάτων ἀρχὰς ἀπὸ θεῶν, ἀλλ' οὐχ ὑπ' ἀνθρώπων ἀσελγείας γίνεσθαι, μηδὲ τοὺς ἠσεβηκότας, καθάπερ ἐν τραγῳδίαις, ποινὰς ἐλαύνειν, καὶ κολάζειν δᾳσὶν ἡμμέναις, ἀλλ' αἱ προπετεῖς τοῦ σώματος ἡδοναί, καὶ τὸ μηδὲν ἱκανὸν ἡγεῖσθαι, ταῦτα πληροῖ τὰ λῃστήρια· ταῦτ' εἰς τὸ ἐπακτροκέλητον ἐμβιβάζει. ταῦτά ἐστιν ἑκάστῳ ποινή· ταῦτα παρακελεύεται σφάττειν τοὺς πολίτας, ὑπηρετεῖν τοῖς τυράννοις, συγκαταλύειν τὸν δῆμον. id est. *Nolite enim existimare, Athenienses, iniustorum, & audacium facinorum principia à Dijs, non à petulanti hominum improbitate nasci: neq; impios, & D sceleratos homines Furiarum tædis ardentibus agitari, atq; excruciari, sed profusæ & proruptæ corporis libidines, ac voluptates: vastæ, & immensæ cupiditates, hæc sunt, quæ terras omnes latronibus, & grassatoribus complent, hæc nauibus piraticis maria infesta reddunt: hæc ab vnoquoq; pœnas repetunt, hæc iuuentutem impellunt, atque hortantur, vt ciues trucidet, vt tyrannis inseruiat, vt populi libertatem opprimat, &c.* ex tragicorum fonte manauit illud Virgilianum lib. 4. Æneid. *Aut Agamemnonius scenis agitatus Orestes Armatam facibus matrem, & serpentibus atris Cum fugit, vltricesq; sedent in limine Diræ.*

ACTVM] agitatū: impulsum: vt oda 6. epod. *Agam per altas aure sublata niues.*

QVAM IN MAT. IVG. FERR. TEP.] id est, quàm matrem ferro necauit. sic Virgil lib. Ænei. 9. *atro tepefacta cruore Terra, torīq; madent.* ibi. *& fixo ferrum in pulmone tepescit.* Ad hanc rem pertinet nescio cuius poëtæ versus, quem profert Carisius lib. 1. vbi de communibus syllabis disputat. *Tune Clytemnestra fœdasti viscera ferro?* E

MALE TVTÆ MENTIS] parum tutæ mentis, id est, furiosus. non enim tutum est sese furioso committere.

VOCANDO HANC FVRIAM] hanc videlicet Electram. hic locus sumtus est ex Euripide in Oreste. Μέθες· μί' οὖσα τῶν ἐμῶν Ἐρινύων Μέσον μ' ὀχμάζεις, ὡς βάλῃς εἰς Τάρταρον. id est, omitte me tu, quæ vna es mearum furiarum. Medium me tenes, & portas, vt in Tartarum deijcias.

HVNC, ALIVD] hunc autem, videlicet Pyladem, alio nomine appellat, quo nomine bilis atra eum appellare iussit.

SPLENDIDA] referendum ad atræ bilis naturam, quæ splendida est, vt docet Galenus περὶ αἰτίων συμπτωμ. 6. 1. Μέλαινα χολὴ λαμπροτέρα αὐτοῦ τοῦ αἵματός ἐστιν, ὥσπερ καὶ ἡ ἐκ τῆς νεκρᾶς θαλάττης ἄσφαλτος, ἣν ἰουδαϊκὴν ὀνομάζουσιν, id est, atra bilis splendidior est ipso sanguine: quemadmodum & bitumen, quod ea mari mortuo nascitur: quod Iudaicum nominant. Idem lib. 4. ἀφορ. XXIII. Μέλανα αἵματι μεμελασμένῳ παραπλήσια φέρεται, διαφέροντα τῷ κεχύσθαι καὶ μὴ πεπηγέναι, καθάπερ ἐκεῖνο. Μέλαινα δὲ χολὴ, καὶ τῷ κεχύσθαι χωρὶς τοῦ πεπῆχθαι, καὶ τῷ τίλβειν τὸ μέλαν· ἔτι δὲ δριμεῖά ἐστιν, καθάπερ ὄξος, ἀναδέρει τε καὶ ζυμοῖ τὴν γῆν· ὧν οὐδὲν ὑπάρχει τοῖς μέλασιν. id est, atramenta ei sanguini, qui niger factus est, similia dicuntur esse: cùm eo differant, quòd fundantur, neq; concrescant, quomodo sanguis. Atra bilis autē bis à F sanguine nigro differt, & quòd ita liquida sit, vt non cōcrescat, & quòd splendida sit, & mordax instar aceti: prætereaque terram glubat, ac fermentet: quorum nihil in atramentis inest.

PAVPER OPIMIVS] hominis auari ingenium sub Opimij cuiusdam persona pulchrè describit. pauperem autem argenti dicit, quia eo vti vel nequibat, vel non audebat, ne quid de aceruo detraheret, néue deminueret. sic Od. 16. lib. 3. *Magnas inter opes inops.*

POSITI INTVS] domi conditi: ἔνδον κείμενα.

VEIENTANVM] vinum tenuissimum, vilissimum, pessimum denique, à Veiento oppido.

A CAMPANA TRVLLA] fictili poculo: alij æneo. suprà saty. 6. lib. 1. *Campana supellex*. trulla genus est vasis, seu poculi vinarij, vt declarat hic locus apud M. Tull. quarto lib. accus. *Erat etiam vas vinarium ex vna gemma pergrandi, trulla excauata cum manubrio aureo.* vide Varron. lib. 4. de ling. Lat.

LETHARGO] veterno, vt sup. diximus.

HVNC] Opimium lethargicum, seu lethargo oppressum, seu veternosum.

ERIGIT] veterno oppressum, atque afflictum excitat.

ADDIT ET ILLVD] addit orationem ad factum medicus. nam nihil sanè locutus erat. sic infrà eadem satyr. *& vnum Quiddam magnum addens, vnum me surpite morti, &c.*

HÆC AVFERET] sic habent omnes libri veteres: vulgati autem, *hoc*.

MEN' VIVO?] Méne viuo, auferet hæres? (inquit Opimius æger.)

HOC AGE] in hanc curam incumbe (inquit medicus): huic rei da operam assiduam: totum studium tuum eò confer, vt conualescas, & viuas. B nam hæc verba, *hoc age*, eam, quam dixi, vim habent, vt & alibi ostendemus.

QVID VIS?] quid vis faciam? (inquit Opimius.)

DEFICIENT INOP. VENÆ TE] destituent te inopem (inquit medicus) venæ, nisi cibo vireis reficies, & recreabis. Lucre. lib. 4. *His igitur rebus rarescit corpus, & omnis Subruitur natura, dolor quam consequitur rem. Propterea capitur cibus, vt suffulciat artus, Et recreet vireis interdatus, atq; patentem Per membra, ac venas vt amorem obturet edendi.* in vno cod. manuscripto legitur *Destituent inopem*. quam scripturam non sum secutus, vt suppositam.

SVME HOC PTISANAR. ORYZÆ] πτισσάνη, seu πτισάνη geminato σ pultis genus est ex farina hordeacea. verumtamen fit & ex alijs frugibus. docent autem medici, hordeaceam omnium esse saluberrimam, atque ad concoquendum facillimam. C nam quæ ex oryza constat, cùm copiosius alat ægrum, quàm plerunq; vires ferre queant, tùm ventriculum prægrauare solet. ptisanarium nomen est ὑποκοριστικὸν à ptisana, quasi pusilla ptisana. Accipiendum est autem ptisanæ nomen hoc loco, nõ pro oryzę succo, qui in potionẽ prębeatur, cuiusmodi hodie fieri consueuit ex hordeo, in qua nihil inest præter aquam, & hordei cremorẽ: sed pro pulte, in qua solidæ partes ipsius oryzæ maneant, quæ detur in cibum.

QVANTI EMTÆ?] quærit Opimius quanti emta sit oryza, morbo & fame moriturus potius, quàm asseis octo in salutem, & vitam æquo animo insumturus. *emta* autem patrij casus est, numeri singularis.

OCTO ASSIBVS] octussis numero singulari, & asses octo, vnum sunt, aut certè idem valent. itaque sic loquuntur Latini, *ptisanam octusse emi*, numero singulari, id est, octo assibus. Quòd si quis ita loquatur, emi octussibus numero multitudinis, ineptè loquatur, nisi cum hac adiectione, verbi gratia, duobus, tribus, quattuor, &c. D octussibus. duo octusses autem sedecim asseis valent, & ita deinceps. Iccirco scripturam vulgatam reieci, vt corruptam, & ineptam. mihi suffragantur aliquot veteres cod. in quib. in nomine *octussibus* u non vacabat litura. ex qua feci coniecturã, scriptum fuisse initio *oct' assibus*: deinde ab aliquo audaciore, quàm doctiore, factum esse *octussibus*. as autem principio nummus erat libralis æreus, & per L scriptum notabatur, valebatq; quattuos nostros Turonenseis: vnum Marketum Venetũ. Itaque sestertius, qui duos asseis & semissem valet, per duo LL & S à veterib. notabatur hoc modo LLS, vel ijs litteris linea trauersa notatis: vel sic, IIS. vt plutibus verbis ostendemus annot. ad illum locum, *Dum septem donat sestertia*, epist. 7. lib. 1. non vt hodie, idque inscienter, H-S.

EHEV: QVID REFERT MORBO, &c.] quid réfert (inquit Opimius) vtrùm morbo, nempe lethargo, peream, an furtis, ac rapinis? multo certè mihi optabilius esse debet morbo perire, quàm furtis, & rapinis: quasi hoc significet Opimius, tanti emere oryzam, esse sua furto amittere, suisque bonis spoliari. siue igitur me, ô medice, E (inquit Opimius) morbo exstingui, & interire. tantam enim impensam æquo animo ferre non possum. morte mihi longè grauius, atq; acerbius est, mea sic diripi, & compilari videre.

PEREAMQVE RAPINIS] ita reperi scriptum in quattuor codicibus calamo exaratis, vno Vatic. Rain. Card. Iann. Tornes. non, vt in vulgatis, *pereámne?*

QVID? SI QVIS NON SIT AVARVS,] nunc incipit docere alios prætereà esse stultos, & insanos, quàm auaros: neq; eum, qui non sit auarus, continuò esse sanũ: quemadmodum nõ efficitur ex eo, si quis non sit cardiacus, vt benè valeat, cùm sint alij quamplurimi corporis morbi. vnà autẽ colloquuntur Horat. & Damasippus hoc loco. quærit enim Hora. respondet Damasippus.

NON EST CARDIACVS] qui sint cardiaci, suprà abhinc non longè, diximus.

CRATERVM] medicum, de quo M. Tull. lib. 12. epist. ad Att. *commonet me Attica, etsi assentior Cratero.* & Persius sat. 3. *venienti occurrite morbo. Ecquid opus Cratero magnos promittere monteis?* F huius seruum scribit Porphyrius Tyrius lib. 1 περὶ ἀποχῆς τῶν ἐμψύχων, morbo inusitato affectũ, cùm medicamenta non prodessent, vipera piscis in formam figurata, & ab eo vorata, sanum factum. Verba Tyrij hæc sunt, Κρατεροῦ τοῦ ἰατροῦ οἰκέτης ξένῳ περιπεσὼν νοσήματι, τῶν σαρκῶν ἀποστασῶν ἀπὸ τῶν ὀστῶν, τοῖς μὲν φαρμάκοις οὐκ ὠφελεῖτο, ἔχιδνα δ' ἰχθύος δίκην σκευασθεῖσα, καὶ βρωθεῖσα ἀνεκτήσατο τῶν σαρκῶν συγκολληθεισῶν. id est, Crateri autem medici seruus nouo & inusitato morbo affectus. nempe carne ab ossibus diuulsa ac distracta, pharmacis quidem nihilo melius se habuit: sed vipera in piscem conformata, & comesa conualuit, carne de integro conglutinata.

RECTE EST IGITVR]. i. valétne igitur hic æger, quod cardiacus non sit? & è lectulo surget?

NEGABIT] medicus Craterus.

QVOD LATVS, AVT RENES M. T. AC.] epist. 6.

A epist. 6. lib. 1. *Silatus aut renes morbo tentatur acuto.* morbus acutus est, aut quia vel citò hominem exanimat, vel citò periculo vacat: aut quia tanquam gladius, seu telum, corpus ęgri dolore quasi transuerberat: ex quo etiam à Latinis telum appellatur. Serenos. *Est ea vis morbi, quod telum nominatur, Cùm subitò dolor insanus furit ictus astu.* ὀξεῖα νόσος etiam à Gręcis appellatur. Celsus lib. 4. cap. 6. *Sed interdum id malum intra dolorem est, isq; modò tardè modò celeriter soluitur: interdum ad perniciẽ quoq; procedit, oriturq; acutus morbus, qui pleuriticus.* [al. πλευρῖτις] *à Gracis nominatur.* De renum morbis legito eundẽ Cels. eod. lib. cap. 10.

IMMOLET ÆQVIS HIC P. L.] qui non est periurus, id est, qui periurio rẽ non auget, neque sordidus est, videtur habere deos Lares sibi propitios, æquos, amicos, placatos. Quare meritò debet eis, vt ab insania liber, porcũ immolare, gratiasq; agere: verùm est ambitiosus, &c. Porcũ ab insanis, & furiosis immolari solitũ esse, declarat iocus Plautinus Menæch. *Quibus hic pretijs veneunt porci sinceri? nummũ à me accipe. iube te piari de mea pecunia. nam equidem insanum te esse certò* B *scio.* Iam à Laribus Laruæ dicuntur, à laruis laruati, id est furiosi atq; insani. Ob hanc fortasse causam insani Laribus sacrificare iubebantur, vt eos placarent. Alij hanc causam afferunt. Mania Larum mater, aut ania est, siue à Manibus dicatur, qui ijdẽ sunt & Lares, siue ἀπὸ τοῦ μαίνεσθαι, quod est insanire, siue, ἀπὸ τοῦ μανοῦ, quod est rarũ, & remissum, siue ἀπὸ τοῦ μονοῦσθαι, quòd solitudine delectetur. Cùm igitur Larum mater sit Mania, quæ insaniæ dea est, atq; iccirco Lares & Mania templũ commune, aramq; communẽ habeant, nõ immeritò etiã sacra habent inter se communia, & ab insanis communiter placantur. Porcus autẽ potissimùm Laribus immolabatur, quia Lares, Grundules dicebantur, Romęq; publice Grundules erant constituti, & consecrati ob eam porcam, quæ triginta pepererat, vt docet Nonius. Arnobius li. 1. aduersus Genteis, *Melioris ne sunt causa qui Grunduleis adorant Lares, Aios locutios, Libentinos, quam su-* C *mus nos omnes, qui deum colimus rerum patrem? &c.*

NAVIG. ANTICY.] vt purgetur veratro, seu elleboro. innuit ambitiosum alio genere insaniæ insanum esse, quàm auarum: quia hic nunquam vtatur bonis quæsitis: ille sua largiatur, & profundat, vt honores à populo obtineat.

QVID ENIM DIFF. BARATHRONE] quantum ad insaniã attinet, nihil interest, vtrùm quis sua profundat, an suis abstineat, vt alienis, aut sacris. Vterq; enim est insanus. barathrum locum fuisse altitudine immensa, in quem nocentes, & malefici demittebantur, notum est.

CANVSI] Canusij oppidi nomen est, de quo suprà sat. 5. lib. 1.

NATIS DIVISSE DVOBVS] corruperant hunc locum insolentes, & audaces quidam homines, supposuerantque *dedisse*, planè vitiosè, & contra auctoritatem codicum non solùm antiquorum, & calamo exaratorum, verùm etiam typis excusorum melioris notæ. *diuisse* autem rectũ est, dictumq;, vt *promisse* apud Catullum. *Aut facere ingenuæ est, aut non promisse pudica, Aufilena, fuit.* D & apud Terent. *produxe*, & similia exempla bonis scriptoribus vsitata: ex quibus collegimus nonnulla suprà ad sat. 5. lib. 1.

TV NOMENTANVM] Tu Aule, ne Nomentanũ sequerere, veritus sum. Erat autem Cassius Nomentanus profusus nepos: vt suprà diximus ad sat. 8. lib. 1.

TV NE SEQVERERE CICVT.] tu Tiberi, ne sequerere Cicutam, sordidissimum, atque auarissimum, cumini sectorem, & fæneratorem.

QVARE PER DIVOS OR. VTERQVE PEN.] sic epist. 7. lib. 1: *Quod te per Genium dextramq; deosq; penateis, Obsecro, &c.*

TV CAVE NE MIN. TV, &c.] hic Oppidius duos habebat filios dissimiles admodum moribus, & natura. in Aulo enim indoles quædam inerat præsignificatrix largitionis futuræ, & profusionis: Tiberius contrà ad parsimoniam, atque auaritiam natura factus videbatur. Pater igitur vtriusque ingenio perspecto, & cognito, vtilia vtrique præcepta dat, quibus naturæ vitium temperare, atque ad mediocritatem inflectere queat. E Aulum monet, ne rem à patre acceptam largitione, & profusione minuat: Tiberium, ne immoderata parsimonia, & nimio lucri studio augeat. Cephalus ille apud Platonem lib. 1. de rep. quærenti à se Socrati, qualis fuisset χρηματιστής, id est, quantum studij adhibuisset in pecunia quærenda, & in facienda re, respondet se medium fuisse χρηματιστὴν inter auum, & patrem. Auum enim tanto ferè patrimonio à maioribus suis accepto, quantum ipse nunc possideat, multo maius fecisse, atque auxisse: Lysaniam autem patrem rem, quam acceperit, aliquanto minorem, quàm nunc sit, fecisse: sibi verò satis esse, si liberis non pauciora quidem, sed aliquantulo plura, quàm acceperit, relinquat. verba Platonis sunt hæc, si quis forte magis delectatur Græcis, quàm Latinis, præsertim nostris. μέσος τις γέγονα χρηματιστὴς τοῦ τε πάππου, καὶ τοῦ πατρός. ὁ μὲν γὰρ πάππος τε, καὶ ὁμώνυμος ἐμοὶ, σχεδόν τι, ὅσην ἐγὼ νῦν οὐσίαν κέκτημαι, παραλαβὼν, πολλάκις τοσαύτην ἐποίησε· F Λυσανίας δὲ ὁ πατὴρ, ἔτι ἐλάττω αὐτὴν ἐποίησε τῆς νῦν οὔσης. ἐγὼ δὲ ἀγαπῶ, ἐὰν μὴ ἐλάττω καταλίπω τούτοισι, ἀλλὰ βραχεῖ τινι πλείω, ἢ παρέλαβον.

NATVRA COERCET.] quia modico contenta est.

TITILLET] ne vos gloriæ dulcedo alliciat ad petẽdos magistratus. μὴ ὑμᾶς γαργαλίζῃ. tralatio est.

AMBO.] antiquum pro *ambos.* sic M. Tull. epist. ad M. Fabium Gallum lib. 7. *præter duo nos, loquitur isto modo nemo.* nam ita habeñt codices emendati, tum excusi, tum calamo scripti. sic & Virgil. Æneid. 11. *Si duo præterea taleis Idæa tulisset Terra viros.* sic suprà saty. 7. lib. 1. *duo si discordia vexet inerteis.*

INTESTABILIS] Intestabilis est is, cui nemo iure cogitur testimonium dicere: cui testeis nulla suarum re adhibere licet. nam ciui Rom. incolumi capite, & fama licebat testimonium ijs denuntiare, quos sciret aliquid compertum habere earum rerũ, de quibus quæreretur, ante controuersia esset. licebat ei & testeis omnibus in re-

A bus, quas agere vellet, adhibere: ex quo natus est iocus ille apud Plautum in Curculione. *Semper curato ne sis intestabilis. Quod amas, ama testibus præsentibus.* intestabilis illo loco, valet sine testibus. Sed ambiguè dictum est. proptereà aotem quòd testamentum non nisi aliquot testibus præsentibus fieri potest: icircò, qui sunt intestabiles, testamentum facere non possunt, cùm eis testeis in suis rebus adhibere non liceat. Atque eadem ratione ne ad testamentum quidem, qnod quis alius facere velit, adbiberi possunt: quod auctoritate Vlpiani comptobatur. Nam id senatusconsultum, quo decretum est, vt damnatus ob carmen famosum, sit intestabilis, sic interpretatur, vt dicat, ei neque testameotum facete licere, oeque ad testamentum ab altero adhiberi.

SACER] exsecrandus. vt sup. Od. 7. epod. *Sacer nepotibus cruor.*

IN CICERE, ATQVE FABA] ædiles & ambitiosi homines solebant Floralibus, vel in annonæ caritate id genus legumina vel populo viritim metiri, vel vulgò spargere. M. Tull. frumentaria. *nunquam tam gratis hi sesquimodij, Qu. Hor-*
B *tensi fuissent: quos tu, cùm ad mensura tam exiguam rationem populo Rom. in capita descripsisses, gratissimum omnibus fecisti. Caritas enim annona faciebat, vt istuc, quod re paruum videbatur, tempore magnũ videretur.* Ego tamen hæc Hotatij verba de ijs, quę spargebantur in vulgus, & de missilibus accipienda esse arbitror: quanuis traditum sit Milonem ttia amplissima patrimonia in deliniendα plebe consumsisse, & P. Crassum populo Rom. epulum præbuisse, ac treis minas in singula ciuium capita distribuisse. sed hæc Horatiana, sunt referenda ad superiora tempota.

LATVS VT IN CIRCO SPATIERE] vt sis ædilis, vt præsis ludis, vt in Circo multis antè euntibus, & turbam summouentibus, ambules. sup. Od. 16. lib. 2. *Non enim Gaza, neq; consularis Summouet lictor miseros tumultus Mentis, &c. Latus* autem excudendum curaui septem codicum
C auctoritate fretus, duorum Vatic. Ian. Faër. Tornesiani, Cletícani, Nicotiani, & aliotum: interpretorque ita, vt dixi, lictotibus turbam summouentibus. alij referunt ad togæ latitudinem, atq; amplitudinem, vt sup. Od. 4. epod. *cum bis ter vlnarum toga.* AVT ÆNEVS VT STES] aut vt tibi statua ænea ponatur. sic loqnuntur & Græci. *ἱστάναι χαλκῶν*, statuæ æneæ honore affici: & *ἱστάναι χαλκῶν*, erigere alicui statuam æneam.

NVOVS AGRIS, NVD. P. I.] spoliaoste agris, & peconijs à patre acceptis?

SCILICET VT PLAVSVS] scilicet vt populus Rom. tibi eodem modo applaudat, quo modo Agrippæ applaudere solet.

ASTVTA INGENVVM VVLPES IMIT. I.] quid tam dissimile, quàm vulpes leoni? Illa imbecilla, hic valeotissimus: illa dolis, hic viribus confidit. plerique tamen vbi pellis leonina non satis valet, vulpinam adhibent, nituntutque & viribus & dolis. qnod fecisse L. Syllã accepimus, eíque benè processisse videmus. Sed insigniter ij stulti sunt, qui cùm ingenio, & sollertia locum ali quem inter suos ciueis obtinere possint, viribus D simulatis, potentiæque specie osteotata, cum superioribus, atque illustrioribus viris malunt contendere.

NE QVIS HVMASSE VELIT] Inducitur nunc nouus dialogus, nouaque disputatio inter priuatum aliquem, seu plebeium, & Agamemnonem: cuius hæc summa & sententia est, reges, & principes, & huiusmodi personas claras, & illustreis ob speciem gloriæ inanem multa quotidie peccare, immania scelera suscipere, denique vehementer insanire. Totus autem bic locus ex Sophoclis Aiace adumbtatus est, apud quem, cum Aiacem sua ipsius maou interfectum Teucer tollere, vt sepeliret, conaretur, interueoiens Menelaus Agamemnonis iussu, vetat Aiacis corpus loco mouere proptereà, quòd (inquit ille) cùm speraremus eum belli adiutorem, & nobis amicum vnà nobiscũ venisse domo, comperimus re quæsita inimicum nobis fuisse Troianis ipsis acriorẽ: qui vniuersi exercitus cædem meditatus, noctu nos adottus est, vt armis opprimeret. Quòd siquis Deus hunc eius conatum non compressisset, (inquit) oos in eius locum indignissima nece affecti iaceremus: iste autem viueret. at nunc Deus E immortalis istius contumeliam, petulantiamque à oobis in oueis, & greges auertit. Quapropter nemo est quantumuis viribus præstans, & pollens, qui corpus eius sepultura afficere audeat: sed omnino in arena proiectus, ac prostratus mergis, & reliquis auibus maritimis escam suo corpore, pabulumque pręhebit. Sed præstat Sophoclis versus ascribere. *Μεν. Οὗτος σὲ φωνῶ. τόνδε τὸν νεκρὸν χεροῖν Μὴ συγκομίζειν, ἀλλ' ἐᾶν ὅπως ἔχει. Τευ. Τίνος χάριν τοσόνδ' ἀνήλωσας λόγον; Μεν. Δοκοῦντ' ἐμοί, δοκοῦντα δ', ὃς κραίνει στρατοῦ. Τευ. Οὐκοῦν ἂν εἴποις, ἥντιν' αἰτίαν προθείς; Με. Ὁθ' οὕνεκ' αὐτὸν ἐλπίσαντες οἴκοθεν Ἄγειν Ἀχαιοῖς ξύμμαχόν τε καὶ φίλον, Ἐξηύρομεν ζητοῦντες ἐχθίω Φρυγῶν.* id est. M. Heus tu: te appello. hoc cadauet ne manibus humo tollito, sed vt est humi positum, relinquito. T. quamobrem tantam orationem consumsisti? M. Ita mihi visum est, ita à toto exercitu decretũ est. T. Non igitur dices quæ vos causa impulerit? M. Quia, &c. reliqua suprà sunt à uobis Latinè reddita. Idem facit postea Agamemoon: cui fortiter F in os aduersatur, & resistit Teucer, quoad Vlysses clamore, & iurgio exaudito adueoiens mitigatus iam, ac placatus in Aiacem mortuum, Agamemnonem quoque flexit, atque exorauit, vt Aiacem sineret sepeliri. *Atrida* autem hìc casus vocatiuus Latinus est. alioqoi produceretur: vt Anchisa apud Virg. lib. 3. Æn. *Coniugio Anchisa veneris digna te superbo.* ad quem lege Seruium.

REX SVM] rex sum, inquit, Menelaus. Quare licet mibi pro meo iure, quicquid libet, & iubere, & vetare: & pro ratione, mea est voluntas. describit personam Regiam, orationemq; imitatur. talia sunt illa, *Si te secundo lumine hic offendero. Præter rogitatum si loquare:* seu non loquare.

NIL VLTRA QVÆRO PLEB.] verba sunt eius, qui quætens hæc dixerat, *Ne quis humasse velit, &c.* cui cùm Agamemnon nihil aliud respondisset, quàm se regem esse, neque causam facti sui attulisset:

A attulisset: sic vicissim excipit ille, nihil vltrà quæro, ego, qui plebeius sum. Itaque ab ijs dissentio, qui hîc legi volunt, nil vltrà quære plebeius, quasi etiam hæc verba sint Agamemnonis. Agamemnon tamen, quasi orationem perpetuans, subiungit. *Et æquam rem Imperito*, &c. proinde quasi dicat, non solùm quia rex sum, id, quod feci, probari debet, verùm etiam, quia rem æquam impero.

Dii tibi dent capta, &c.] hæc sunt ex Homero ferè expressa ἰλιάδ. α. Ὑμῖν μὲν θεοὶ δοῖεν ὀλύμπια δώματ' ἔχοντες Ἐκπέρσαι Πριάμοιο πόλιν, εὖ δ' οἴκαδ' ἱκέσθαι. hîc igitur plebeius primùm Agamemnoni bene precatur, & quidem illi precatur & exoptat id, quod scit ei esse optatissimũ: deinde rogat, liceátne quędã ex eo quęrere: postremò quęrit quæ putat esse quærenda. *redducere* excudendũ curaui omnibus fere codicibus antiq. fretus.

Ergo consulere, et mox resp. lic.] id est, ergo licebitne mihi & interrogare, & respondere? Videtur tractum ab ijs, qui iurisconsultos consulebant, & ab eorum more. solebant enim ita ab illis quærere, *licet consulere?*

Cur Aiax her. ab Ach. sec.] Cur
B Aiax vno Achille inferior iacet insepultus, qui toties Gręcos in maximas angustias redactos seruauit? Homerus. ἰλιάδ. β. Aiacem Telamonium, de quo nunc verba facimus, testatur omnium Græcorum fuisse longè fortissimum, quamdiu Achilles iratus prœlio abstinebat. Illum enim Aiaci præstitisse. sic Hom. Ἀνδρῶν δ' αὖ μέγ' ἄριστος ἔην Τελαμώνιος Αἴας, Ὄφρ' Ἀχιλεὺς μήνιεν· ὁ γὰρ πολὺ φέρτατος ἦεν. Erat igitur ab Achille secundus. Quin etiam ipse Vlysses, cùm apud inferos ὀδυσσ. λ. Aiacis vmbram vidisset solam, aliarumque cœtum fugientem, & etiam tum indignantem, atque iratam propterea, quòd Græci Achillis arma Vlyssi potius, quàm sibi adiudicassent, optat vt, si fieri possit, ne in illo certamine superior Aiace fuerit, quia talis vir propter eam victoriam excesserit è vita, qui & forma corporis, & rebus gestis (inquit Vlysses) ceteris Græcis omnibus antecellebat, vno Achille excepto. sic Vlysses, cuius grauissimum testimonium
C esse debet. Αἴανθ', ὃς περὶ μὲν εἶδος, περὶ δ' ἔργα τέτυκτο Τῶν ἄλλων Δαναῶν μετ' ἀμύμονα Πηλείωνα. Idem Vlysses eadem de Aiace prædicat apud Sophocl. his verbis. Ἀλλ' αὐτὸν ἔμπης ὄντ' ἐγὼ τοιόνδ' ἐμοὶ Οὐκ ἂν ἀτιμάσαιμ' ἄν, ὥστε μὴ λέγειν Ἕν' ἄνδρ' ἰδεῖν ἄριστον Ἀργείων, ὅσοι Τροίαν ἀφικόμεσθα, πλὴν Ἀχιλλέως. id est, Veruntamen nolim Aiacem, quamuis mihi inimicum atque infestum, huiusmodi contumelia afficere, vt negem eum vnum à me visum esse omnium Græcorum, qui ad bellum Troianum venimus, fortissimum, Achille excepto. Eodem pertinet illud Pindari. Νεμ. ᾠδ. ζ. de Aiace, ὃν κράτιστον Ἀχιλλέος ἄτερ, μάχᾳ ξανθῷ Μενελάῳ δάμαρτα κομίσαι θοαῖς ἐν ναυσὶ πόρευσαν εὐθυπνόου Ζεφύροιο πομπαὶ πρὸς Ἴλου πόλιν. id est, quem præstantissimum ac fortissimum Achille excepto Zephyri recta regione flantis spiritus prosequentes ad vrbem Troiam nauibus celeribus detulerunt, vt flaui Menelai vxorem prœlio recuperaret, atque in patriam referret.

Putrescit] πύθεται. Hom. ἰλ. λ. πύθεται· οἰωνοὶ δὲ περὶ πλέες, ἠὲ γυναῖκες: id est, Putrescit, aues autem circum eum plures sunt, quàm mulieres, *Putrescit* D
autem, id est, iacet insepultus, neque humatur, neque ei terra inijcitur. Hac de re lege, si tibi commodũ est, quæ suprà à nobis annotata sunt ad illũ locum oda 28. lib. 1. *licebit Iniecto ter pul. curras*. quib. hæc adde ex Ennio in Cresphonte: *Neq. terrã inijcere, neq. cruenta Conuestire mihi corpora licuit, Neq. miseræ lauere lacrymæ salsum sanguinem.*

Toties serv. clar. Ach.] Cùm alibi, tùm in defensione nauium maximè virtus Aiacis apparuit, atque eniruit: qui ceteris ferè Græcis omnibus metu perterritis, atque in fugam versis, solus Hectoris, & Troianorum impetum tardauit, ac repressit. quod narratur ab Hom. ἰλ. ο. Præterea apud Sophoclem in ea, quam dixi, tragœdia, præclara Aiacis à Teucro exponuntur facinora his versibus. Οὐ μνημονεύεις οὐκέτ' οὐδὲν ἡνίκα Ἑρκέων ποθ' ὑμᾶς οὗτος ἐγκεκλῃσμένους Ἤδη τὸ μηδὲν ὄντας ἐν τροπῇ δορὸς Ἐρρύσατ' ἐλθὼν μοῦνος, &c. quorum hæc ferè sententia: obliuíſne es illius temporis, cùm vos intra munitiones, & vallum inclusos, profligatos iam, & in extremum discrimen adductos, acie versa E
solus hic liberauit, ac seruauit, transtris quidem nauium iam incendio conflagrantibus, irrumpente autem in naueis, fossis superatis, Hectore? quis hæc propulsauit? nónne hic erat, qui has res gessit, quẽ ais ne pedem quidẽ vsquam contulisse?

Gavd. vt pop. Pr. Ph.] expressum ex Hom. ἰλιάδ. α. Ἦ κεν γηθήσαι Πρίαμος, Πριάμοιό τε παῖδες, Ἄλλοι τε Τρῶες μέγα κεν κεχαροίατο θυμῷ. tale est & Virgilianum illud sub persona Sinonis. *iamdudũ sumite pœnas. Hoc Ithacus velit, & magno mercentur Atridæ.* Iterum Hom. ἰλ. β. Οὕτω δὴ οἶκόνδε φίλην ἐς πατρίδα γαῖαν Ἀργεῖοι φεύξονται ἐπ' εὐρέα νῶτα θαλάσσης; Κὰδ δέ κεν εὐχωλὴν Πριάμῳ καὶ Τρωσὶ λίποιεν Ἀργείην Ἑλένην, id est, itáne domum in patriam terram fugient Græci nauigantes? gloriandi autem materiam Priamo & Troianis relinquent Argiuam Helenã? &c. quæ exempla eò maximè valent, quòd omnes, qui modò sapiunt ac prudenter sentiunt, operam dare solent, ne quid admittant, quod & inimi F
cis voluptatem afferat, & amicis acerbum sit, atque iniucundum. quod sibi euenisse lamentatur Theognis. Οἴμοι ἐγὼ δειλός, καὶ δὴ κατάχαρμα μὲν ἐχθροῖς Τοῖς δὲ φίλοισι πόνος, δειλὰ παθὼν, γενόμην. id est, hei mihi, infelix ego homo: ludibrio & lætitiæ sui inimicis: amicis autem dolori calamitate accepta. Et Aristoteles rhetor. 1. καὶ ὅλως ὃ οἱ ἐχθροὶ βούλονται, ἢ ἐφ' ᾧ χαίρουσι, τοὐναντίον τούτῳ ὠφέλιμον φαίνεται· διὸ εὖ εἴρηται· ἦ κεν γηθήσαι Πρίαμος, id est, *Et omnino contrarium eius, quod inimici volunt, aut quo lætantur, vtile videtur. Quapropter pulchrè illud ab Homero dictum est, Gaudeat haud dubiè Priamus.* Et Demosthen. in orat. περὶ παραπρεσβ. oraculum quoddam profert, quod monet, nihil esse committendum, quamobrem gaudeant inimici. φησὶ δεῖν ἡ μαντεία ἀεὶ δεῖν, ὅπως μὴ χαίρωσιν οἱ ἐχθροὶ, ποιεῖν. eodem pertinet illud Hesiod. ἔργ. καὶ ἡμ. Πάντα μάλ' ἀμφὶς ἰδών, μὴ γείτοσι χάρματα γήμῃς. i. omnia valde circũspiciens, ne vicinis lætitiã præbeas vxorẽ ducens: seu ne vxorẽ ducas, ex qua vicinis, qui te oderunt, lætitiam præbeas.

Mille ovivm] hæc dicuntur hîc ab Agamemnone. eadẽ loquitur Menelaus apud Soph.

A quem locum suprà produxi: & item Vlysses his
verbis, Ἐρῥηγμένας γὰρ ἀρτίως εὑρίσκομεν Ἀτίας ἁπάσας,
καὶ κατηναρισμένας Ἐκ χειρὸς, αὐτοῖς ποιμνίων ἐπιστάταις. id
est, pecora omnia modò interfecta, & necata re-
perimus vnà cum pecorum magistris. *mille ouium*,
autem, id est, mille oueis. talia sunt illa, quæ pro-
ferunt Gellius lib. 1. cap. 16. & Macr. lib. 1. Saturn.
ex bonis & probatis scriptoribus, M. Tullio, Qua
drigario, Lucilio, *mille hominum*, *mille nummûm*,
mille passuum.

INSANVS] Cùm in iudicio illo, & discepta-
tione armorum Achillis nemo præter Vlyssem
cum Aiace contenderet, ceterique ei omnes ce-
derent, Aiacem è iudicio discessisse ab Vlysse vi-
ctum, atmaque Vlyssi adiudicata fuisse, atque ex
ea iniquitate Aiacem incredibili animi dolore af-
fectum in furorem incidisse cùm multi auctores
litteris, & memoriæ prodiderint, tùm ea de re pul
cherrima exstat ea, quam sæpe iam commemo-
raui, Sophoclis tragœdia, quæ inscribitur Αἴας μα-
στιγοφόρος. Pindarus quoque Nem. ᾠδ. η. ostendens,
quanta vis sit callidæ, & artificiosæ orationis, di-
cit, Græcos eloquentia Vlyssis, non æquitate, aut
B veritate rei adductos Vlyssem Aiaci pretulisse.
Ἐχθρὰ δ' ἄρα πάρφασις ἦν καὶ πάλαι, αἱμύλων μύθων ὁμό-
φοιτος δολοφραδὴς κακοποιὸν ὄνειδος· ἃ τὸ μὲν λαμπρὸν βιᾶ-
ται, τῶν δ' ἀφάντων κῦδος ἀντείνει σαθρόν. id est, Sed nimi
rū odiosa olim quoq; eloquentia erat, blandorū
sermonum socia, fallacium cogitationum plena,
opprobrium maleficū: quæ id quidē, quòd clarū
& splendidum est, per vim deprimit: eorū autem,
quæ sunt obscura, decus victum attollit.

INCLYTVM VLYSSEM] in eadem tragœ-
dia Aiax Palladi, quid fecerit, roganti, respondet
se Vlyssem domi habere vinctum eo consilio, vt
eum domus interioris columnæ astrictum, fla-
gellis ad necem cædat.

ET MENEL. VNA MECVM] eo ipso in lo-
co Aiax percunctanti Palladi nō solùm fatetur, ve
rùm etiā, vt gloriosum quiddā prædicat, se sangui-
ne Græcorum ferrum tinxisse: in eis autem Aga-
memnonem, ac Menelaum interfecisse. Αθη. ἦ καὶ
C πρὸς Ἀτρείδαισιν ᾔχμασας χέρα, Αι. Ὥστ' οὔποτ' Αἴανθ' οἵδ' ἀ-
τιμάσουσ' ἔτι. Αθη. Τεθνᾶσιν ἅνδρες, ὡς τὸ σὸν ξυνῆκ' ἐγώ.

TV CVM PRO VITVLA] Verba plebeij.
Cùm Græci Aulide detinerentur aduersa tempe-
state, neq; vlla eis nauigandi facultas daretur, Aga
memnon partim Chalcantis responso adductus,
partim ambitione impulsus filiam suā Iphigeniā
simulatione nuptiarum domo arcessitam Dianæ
immolare instituit: quam Diana ad Tauros vsque
ductā, cerua in eius locum substituta eripuit. Aga
memnon apud Euripidem in ea tragœdia, quæ
Iphig. in Aulide inscribitur, sic de hoc Calchantis
responso, suoq; consilio loquitur. Ἡθροισμένου δὲ, καὶ
ξυνεστῶτος στρατοῦ Ἥμεσθ' ἀπλοίᾳ χρώμενοι κατ' Αὐλίδα,
Χάλκας δ' ὁ μάντις ἀπορίᾳ κεχρημένοις Ἀνεῖλεν Ἰφιγένειαν, ἣν
ἔσπειρ' ἐγὼ, Ἀρτέμιδι θῦσαι τῇ τόδ' οἰκούσῃ πέδον. Καὶ πλοῦν τ' ἔσε-
σθαι, καὶ κατασκαφὰς Φρυγῶν Θύσασι, μὴ θύσασι δ' οὐκ εἶναι
τάδε. id est, congregato autem, & vnum in locum
contracto exercitu, sedebamus, nauigandi faculta
tē non habentes ad Aulidem. Chalcas autem va-
tes, consilij inopia laborans, respondit oportere
me Iphigeniā, filiam meam, Dianæ, quæ huic solo D
præsidet, immolare: quòd si Iphigeniā immolare-
mus, & nauigandi facultatē nobis fore, & Phry-
gum euersionē: sin minus, ea, quæ nunc sunt. A-
pud Sophoclem autē in ea tragœdia, quæ Electra
inscribitur, Clytemnestra ab Electra accusata,
quòd virū suū interfecerit, sic respondet, atq; hac
sui facti defensione vtitur: quia ille filiā suam so-
lus Græcorū mactandam præbere non dubitarit.
verba Sophoclis sunt hæc. Ὡς ἐξ ἐμοῦ τέθνηκεν, ἐξ ἐμοῦ,
καλῶς Ἔξοιδα, τῶνδ' ἄρνησις οὐκ ἔνεστί μοι. Ἡ γὰρ δίκη νιν εἷλεν,
οὐκ ἐγὼ μόνη· Ἧι χρῆν σ' ἀρήγειν, εἰ φρονοῦσ' ἐτύγχανες· Ἐπεὶ πα-
τὴρ οὗτος σὸς, ὃν θρηνεῖς ἀεὶ, Τὴν σὴν ὅμαιμον μοῦνος Ἑλλήνων ἔτλη
Θῦσαι θεοῖσιν. id est, à me interfectum esse præclarè
scio, neq; negare possum. Iustitia enim eū de me-
dio sustulit, non ego sola: cui te opitulari oporte-
bat, si saperes. Nam pater iste tuus, quē semper lu
ges, tuā sororem solus Græcorū dijs ausus est im-
molare. At Pindarus, quasi res in dubium veniat,
quærit vtrúmne dolor ex Iphigeniæ filiæ nece su-
sceptus Clytemnestrā, vt virū interficeret, impu-
lerit, an nocturnæ adulteri blanditiæ: his verbis.
πότερόν νιν ἄρ' Ἰφιγένει' ἐπ' Εὐρίπῳ σφαχθεῖσα τῆλε πάτρας
ἔκνισεν βαρυπάλαμον ὄρσαι χόλον, ἢ ἑτέρῳ λέχει δαμαζομέναν E
ἔννυχοι πάραγον κοῖται, Lucre. lib. 1. Iphigeniæ mactan
dæ causam in religionē confert, his versibus. *Auli*
de quo pacto Triuiai virginis arā Iphianassai turpa-
runt sanguine fœde Ductores Danaûm delecti, prima
virorū. Sequūtur illa deinceps aliquot versib. in-
terpositis. *Nec misere prodesse in tali tēpore quibat,*
Quod patrio princeps donarat nomine regē. Nam sub-
lata virûm manibus, tremebundaq; ad aras Deducta
est, non vt sollenni more sacrorū Perfecto posset claro
comitari Hymenæo: Sed casta inceste nubendi tepore
in ipso Hostia concideret mactatu mæsta parētis, Exi
tus vt classi felix, faustusq; daretur. Tantùm religio
potuit suadere malorū. M. Tull. item stultam Aga-
memnonis religionem reprehendit lib. 3. off. his
verbis. *quid? Agamemnon? cùm deuouisset Dianæ,*
quod in suo regno pulcherrimū natum esset illo anno,
immolauit Iphigeniam, qua nihil erat eo quidē anno
natum pulchrius. promissum potius non faciendum,
quam tam tetrum facinus admittendum fuit.

MOLA SALSA] farre cum sale. Fest. *Mola vo-*
catur etiam far tostum, & sale sparsum, quod eo mo- F
lito, hostia aspergantur.

RECTVM ANIMI] τὸ ὀρθὸν, id est, τὴν ὀρθότητα.
rectitudinem diceremus, si esset vsitatum *rectum*
animi, est sanitas & constantia. sup. saty. 1. lib. 1. re-
ctum vsurpauit nullo alio adiuncto. *sunt certi de-*
niq; fines, Quos vltra, citraq; nequit consistere rectū.
rectū animi seruas? igitur, id est, túne mentis com
potes? túne sanus es?

QVORSVM?] inquit Agamemnon.

INSANVS] quem insanum dicis fuisse. verba
sunt plebeij.

VERVM AGO, VT HÆRENTEIS]
hunc locum paullo antè ex Euripide, & Lucretio
illustrauimus. eodem pertinent & illa ex eadem
tragœdia, quæ respondet Agamemnon filiæ
mortem deprecanti. Ὁρᾶθ' ὅσον στράτευμα ναυφαρ-
κτον τόδε· Χαλκέων θ' ὅπλων ἄνακτες Ἑλλήνων ὅσοι. Οἷς νόστος οὐκ
ἔστ' Ἰλίου πύργους ἔπι, Εἰ μή σε θύσω, μάντις ὡς Κάλχας λέγει.
id est,

A id est, vide qoanta sit hæc classis, quàm multi Græcorum duces: quibus non licet ad Troiam nauigare, oisi te mactem, vt vaticinatur Chalcas. Sed quod diximus suprà, Euripidem, & Eustathium secuti, Iphigeniam à Diana fuisse liberatam, ac sublatam, non immolatam. Pausanias quoque in Arcad. narrat ab Arcadibus idem vulgo dictitari. prætereà testatur Hesiodus Iphigeniam non esse mortuam: sed Dianæ beneficio, ac munere inferorum esse Deam, quam Hecaten appellamus. *herenteis* autem, id est, à veotis aduersis impeditas, & in littore iacenteis.

PRVOENS] sciens, iudicio ac voluotate: vel prudenter.

QVI SPECIES ALIAS VERIS, &c] ex ijs duobus, quæ Agamemnoni plebeius, seu priuatus obiecerat, videlicet eum & diuos placasse soo, id est, filiæ suæ sanguine, & furiosum in eo fuisse: prius illud fassus est Agamemnoo: hoc posterius oegauit, se futiosum propterea fuisse. Nūc igitur probare cooatur plebeius quod ille negauerat, hoc modo. Sed mihi prius admonend' est lector, hunc locum in omoibus libris, quos quidem viderim, tum excusis, tum calamo exaratis B esse cotruptum: à me autē voios litteræ adiectione restitutū. Cùm enim antea ita legeretur, *Qui species alias veri. &c.* ego sic emendaui, *Qui species alias veris*, meam coniecturam doctis omnibus approbantibus, &, quod caput est, ipsa veritate, ac sententia haoc scripturam postulaore. species autem aliæ veris, seu alia à veris (vtroq; enim modo loquuntur Latini, vt mox dicemus) sunt species à veris differeotes, species falsæ: quibus oobis occurrētibus decepti falsa, & praua pro rectis, & veris sequimut, expetimus, probam'. sic M. Tul. off. 3. de Regulo. *Is cum Romam venisset, vtilitatis speciem videbat: sed eā, vt res declarabat, falsam iudicauit.* ibidem. *apud superiores, vtilitatis species falsa ab honestatis auctoritate superata est.* eadē ratione, falsa visa idem M. Tull. nominat in Lucullo, quæ cùm habeant quandam veri similitudinem, nos inducuot, vt falsa pro veris habeamus. Iam verò hoc genus loquendi, *aliud vero*, aut *aliud à* C *vero*, Latinis est vsitatum: vt docuimus in anootationibus nostris in lib. 1. Aristot. de morib. ad Nicom. ex quibus licet (opioor) nobis exempla in hooc locom transferre. M. Brut. epist. ad M. Tull. li. 2. *Nos ab initio spectasse otium, nec quicquā aliud a libertate cōmuni quæsisse, exitus declarat.* *aliud a libertate*, id est, diuersum, discrepans, & differēs à libertate. Tibull. lib. 3. eleg. 4. *Hoc tibi coniugium promittit Delius ipse, Felix: hoc alium desine velle virum.* hoc alium, id est, alium ab hoc, alium quàm hunc. sic enim & emendat, & explicat M. Muretus mihi assentiens. Atque ita loquuntur Græci. Plato io Meoooe. ἄλλο ἐπιστήμης, aliud à scientia. Aristot. rhetor. 2. Τὸ γὰρ δεινὸν ἕτερον τοῦ ἐλεεινοῦ. .i. horribile enim aliud est à miserabili. & de morib. ad Nicom. lib. 10. ὁ φίλος ἕτερος ὢν τοῦ κόλακος. id est, amicus cùm sit alius ab assentatore, &c. Idem lib. 5. ἢ γὰρ τὸ δίκαιον οὐ σπουδαῖον, ἢ τὸ ἐπιεικὲς οὐ δίκαιον, εἰ ἄλλο, ἢ εἰ ἄμφω σπουδαῖα ταυτόν ἐστι. id est, aut eoim iustum non est bonum, aut æquum non, si aliud est à iusto: aut si ambo iosta sunt, idem sunt. Iterum D Plato in Parmenide. οὐδ' ἄρ' οὕτως ἕν ἐστι, ἀλλ' ἕτερον ἑνός. .i. itaque ne sic quidem fuerit vnū, quod est, sed aliud ab vno. & in eodem dialogo iterum, ac sæpius. Idem io Sophista. πονηρία ἕτερον ἀρετῆς. .i. improbitas aliud est à virtute. & Hor. epist. ad Quinctium lib. 1 *Néve putes alium sapiente, bonóque beatum.* Idem ad August. lib. 1. *Edicto vetuit ne quis se, præter Apellem, Pingeret, aut alius Lysippo duceret æra.* Ita igitur probat, Agamemnonē furiosum esse. *Qui species alias veris*, id est, vt diximus, à veris differēteis, seu nō veras, & præterea sceleris tumultu permistas, id est, cum scelere coniunctas capiet, cōmotus habēdus est, & furiosus. at tu secutus es speciem religiooisfalsam, & cum scelere coniunctam, tum cùm filiam tuam Dijs immolare instituisti, quasi eos eius sanguine placaturus, & tuæ classi secundum exitum, faustamque nauigationem ab illis impetraturus. furiosus igitur fuisti. Porphirio quidem quamuis aliquantum sit corruptus hoc loco, vt & multis alijs locis, meam coniecturam, meámque ioterpretationem adiuuat, & confirmat. sic enim ille. *Qui concipit animo species falsas, & vera non videt, is demens est.* Postremò in cod. Toroes. quamuis E hic locus sit itidem corruptus, tamen his verbis explicatus est: *Species veritatis dissimileis.* Quòd autem simius quidam, iodignus, qui à me nominetur, nuper scripsit, nihil hic esse mutandū & quia scriptum sit in omnibus libris manuscr. *alias veri*: & quia tale sit hoc *alias veri*, quale apud Lucr. *aliena salutis*, næ ille valde desipit. Nam primùm longè dissimilis significatio est vocis *alienus*: deinde longè alia structura. dicunt enim Latini, *alienus vero, à vero, veri: & alius vero, alius a vero*: numquam autem *alius veri*. Tum verò *aliud a vero*, seu *aliud vero*, est id, quod est vero dissimile, seu quod non est verum: *alienum à vero* autem, quod est contrarium & inimicum vero: quemadmodum apud Lucretium, *aliena salutis*, dicuntur inimica saluti, pestifera, & letalia: apud Horat. autem *species aliæ à veris* dicuntur, aliæ quàm veræ: differentes à veris, & ita non veræ: & apud eundem in illo versu, *Néue putes alium sapiente, bonóque beatum*: alius sapieote, & booo dicitur is, qui F alius est, quàm sapiens & bonus: seu alius præter sapientem, bonúmque. Denique oon potest dici aliud ijs de rebus, de quibus alienum, oeque alienum de quibus aliud, io eandem seotentiam. Verbi gratia, consuetudo aliud qoiddam est à oatura, non tamen alienum est à natura. Vulgò enim dici solet, coosuetudinem esse alteram naturam. Ars aliud est à natura: sed non est alieoum à natura. dicere enim solemus, artem imitari naturam. Æquum & bonum, id est, τὸ ἐπιεικές, aliud est à summo, seu scripto iure. oon est tamen alienum à summo iure: sed est melius, quàm summum ius. Sexcēta alia exempla similia proferre possum. Sed hæc pauca sint instar multorum. Fui autem ea causa paullo longior, vt comprimerem quorundam impudentiam, qui cùm sint in lingua Latina peregrioi atque hospites, quasi Romæ cum Varrooe, ac Cicerone vi-

A xerint, de hac lingua magno ſupercilio ſeoteotiá ptonuntiaot, & ceteros, qui in ea bonam partem ætatis coońſumſerunt, arroganter & faſtidioſè tertio qooque verbo damnant.

AIAX, IMMERITOS DVM OCC.] licet legere hunc verſum ſioe interrogatione, vt ſit conceſſio, hoc modo: demus, Aiacem deſipere ioterea dum agnos immeritos occîdit: tu cùm ſcelus admittis, id eſt, cùm filiæ ſanguioe manus tuas ctueotas ob titulos inaneis, ſanæ mentis es? & videtut argumentum eſſe à minori, hoc modo: ſi Aiax inſanus habetur eò quòd agnos iugulauerit: quanto tu inſaniot, qui filiam tuam mactauiſti ambitione adductos? licet & interrogando pronuntiare. Aliqnot libri veteres habent, *cùm occî dis*, quam ſcripturam magnopere probo.

SCELVS ADMITTIS] filiam occîdis. ſcelus eoim cædem ſemper aliquam, aut impietatem cõtioet, vt alibi admonuimus. pattiam prodere: parentes violare: Deos contemoere: homioem, qui non læſit, & ciuem occidere, ſcelus eſt.

STAS ANIMO?] idem valet, quod illud ſuperius, *Rectum animi ſeruas*? éſne compos meotis? mioimè verò.

ET PVRVM EST VITIO] expers vitij mẽdoſe nonnulli coniungutt nomen *vitio* cum voce tumidum. purum iunxit cum pattio caſu Oda 22. lib. 1. ibi *ſceleriſq́, purus*.

CÙM TVMIDVM EST COR?] tale eſt illud M. Tullij Tuſcul. lib. 3. *Itaque non inſcitè Heracleotes Dionyſius ad ea diſputat, quæ apud Homerũ queritur Achilles, hoc (vt opinor) modo. Corq́, meum penitus turgeſcit triſtibus iris, Cùm decore, atque omni me orbatum laude recordor. Num manus affecta rectè eſt, cum in tumore eſt? aut num aliquod membrum tumidum, ac turgidũ nõ vitioſè ſe habet?* ſic igitur inflatos & tumens animus io vitio eſt. Sunt autem verſus illi Homeri, quos M. Tullius Latinos fecit, ex ἰλ. ι. Ἀλλά μοι οἰδάνεται κραδίη χόλῳ, ὁππότ' ἐκείνου μνήσομαι, ὅς ἀσύφηλόν ἐν Ἀργείοισιν ἔρεξε.

SI QVIS LECTICA] aliud argumeotum à minori.

PVPAM, AVT PVPILLAM] ſic habent nõ-
C nulli codices calamo exarati, quos ego ſecutus ſum. nam vulgata quidem ſcriptura, *Rufam*, *aut puſillam*, quę reperitur etiam io oonnullis veteribus cod. meodoſa eſt, cùm prima ſyllaba oominis *puſillam*, ſit btenis. circumfertur & bæc *Rufam*, *& Rufillam*, quam nooimprobo. pupus antem idem, quod puer: ex quo pupulus & pupill⁹. Catull. ad Catoo. *Deprendi modò pupulum puellæ Truſantem*.

INTERD. HVIC OMNA ADIM. IVS PR.] prætor ei ioterdicat ſuorum bonorũ adminiſtratione, tanquam ſurioſo, & det curatorem bonis. ſed quid op⁹ eſt prætoris intetdicto, cùm lex ipſa interdicat, vt mox dicemus?

ET AD SANOS ABEAT TVT. PR.] tutelam poſuit pro curatiooe. nam propriè tutorem appellaot iuriſconſulti, qui datur pupillis: curatorem, qui puberibus, vſque ad annum 25. Datur etiam prodigis, & ſurioſis curator: ſed nooita, vt puberibus. boois enim eorum datur, non ipſis,

ſeu perſonis, quemadmodum ex pandectarũ li- D
bris iotelligete licet. vetabant aotem XII. tabulæ ſurioſum dominum eſſe rerum ſuarum. earumq́; coratio ad illius gentileis, & propinquos pertioebat. Cornificius lib. 1. ad Herenn. *ſi furioſus exſiſtit* [aliàs *eſſe incipit*,] *agnatorum, gentiliumq́, in eo, pecuniaq́, eius poteſtas eſto*. Columella lib. 1. cap. 3. ſcribit, Catonẽ dicere ſolitum, eũ, qui agrum coleret nec ſalobri cælo, nec fertilem, velut cõmotæ mentis ad agnatos, ac gentileis eſſe deducendum. ſic & Varro lib. 1. de re ruſtica. *Qui ſalubrẽ locum negligit, mente captus eſt, atque ad agnatos, & gentileis deducendus*. Iuſtioianus Inſtitutiooum iuris ciuilis lib. 1. Tit. de curat. *furioſi quoque, & prodigi, licet maiores vigintiquinque annis ſint, tamen in curatione ſunt agnatorum ex lege duodecim tabularum*. Quòd ſi deſiot propinqui, dantur curatores à prætore, vt ſuprà epiſt. 1. lib. 1. *Nec medici credis, nec curatoris egere A pretore dati*.

QVID? SI QVIS NATAM] ſic legendum eſt, & ita habent libri calamo exarati, oon, vt vulgati, *Quòd ſi quis*,

MVTA] ἀλόγῳ, vt idem ſaty. 3. lib. 1. *Mutum & turpe pecus*, homines ſignificans qoaſi mutos, E
id eſt orationis & rationis experteis ante inuentum ſermoois vſum.

INTEGER EST ANIMI?] vt ſoprà ead. ſat. *Integer eſt mentis. &c.*

HÎC SVMMA EST INSANIA.] ſic reſtitui ex libris manuſcr. Nam vulgati omnes habent, hîc eſt ſumma inſ. plaoè inconcinnè, atqoe incompoſitè.

QVI SCELERATVS:] qui ſceleratus erit, idem & ſurioſus erit.

QVEM CEPIT VITR. F.] qui fama populari ducitur, quæ fragilis, & leuis eſt, hic & ſurore concitatus eſt. Vitream poſuit pro fragili: Od. 17. lib. 1. pro pellucida, aut ſplendida, aut marina, quia vitri color, aquæ colori ſimilis ſit.

HVNC CIRCVMT. GAVD. BELL. CR.] id eſt, hic inſanus & mente captus eſt. *Circumtonuit*, id eſt, attonitum reddidit, ſeu ἐμβρόντητον. Nam inter- F
dum tooitru homines de gradu, & ſtatu mentis deturbat. Bellona Martis ſorot, ſacerdotibus ſuis, & ſuorum ſacrorum cultoribus bonam mentẽ adimebat, ita vt deſtrictis gladijs cruenti circumcurſarent. Feſtus. *Bellona dicebatur dea bellorum, ante cuius templum erat columella, quæ bellica vocabatur: ſupra quam, haſtam iaciebant, cùm bellũ indicebatur*. ſignificat, Agamemnonem popolari fama adductum & bellum Troianis intuliſſe, & filiam ſuam mactauiſſe, ideoqoe furioſum eſſe.

NVNC AGE] nunc docet, luxurioſos quoq;, & aſótos ioſanire.

VINCIT ENIM, STVLTOS RAT.] ſic loquitur ſaty. 3. lib. 1. *Nec vincet ratio, tantumdem vt peccet, idémque, &c.* Nonnulli libri veteres habeot, *Vincet*.

HIC] Nomentanus, aut quiois alius ei ſimilis.

EDICIT, PISCATOR VTI, PO.] edicere eſt palàm, & clarè, & veluti pro imperio dicere. Ter. Eunucho. *miles, nũc adeò edico tibi: Ne vim facias vllam in illam*. Virg. Æn. 3. *ſocijs tunc, arma*

A *arma capessant, Edico.* Itaque dicũtur edicere prætores, & consules, cùm proponendum io publico, vel publicè prædicandum, ac proclamãdum, curant quid sint obseruaturi, vel quid fieri velint, vel aliud simile, hic igitur luauriosus oepos simul atque amplissimi patrimonij heres factus est, atque hereditatẽ adijt, edicit vt piscatores, aucupes, vnguentarij, coqui, cupediarij, lenones, scurræ, & id genus deliciarum, ac libidinum ministri, sibi præstò sint, domũq; veoiant. Ad hæc quæ hic ab Horatio dicuntur, pertinet illud, quod dicebat Diogenes Cynicus, prodigos & nepotes ficubus in loco edito & præcipiti natis esse simileis, quia, quemadmodum harum fructibus non homines vescuntur, sed corui & vultures: ita & profusorũ ac nepotum boois non viri boni, sed assentatores, lenones, meretrices, & tales pestes fruuntur.

Tvsci tvrba impia vici] homines, qui emuot, vt pluris reuendãt, id est, παλιγκάπηλοι. Plaut. in Curculione, *In Tusco vico ibi sunt homines, qui ipsi sese venditant.* turbam Tusci vici impiam, id est, periuram, sceleratam, Deorum contemtricem, oominat, propterea quod hoc genus hominum nihil proficiat, nisi strenuè menuatur, B & peieret. alij lenones malunt significari, qui omnium maximè sunt periuri, atque impij, quod videtur verius. sequitur enim moa *Verba facit leno.* Iam vnda appellatus sit vicus Tuscus, docet T. Liuius lib. 2. & Varrò lib. 4. de ling. Lat. & Seruius ad illum locum Virg. Æn. 5. *Tres equitum numero turmæ.* vbi hunc locum profert.

Cvm scvrris] scurræ suot βωμολόχοι, parasiti, qui risum mouent diuitibus pabuli caussa.

Fartor.] à farciendo fartores appellati, qui farcimina conficiunt.

Cvm Velabro] Velabrum, locus Romæ à vehendo dictus, quòd cùm paludibus moos Auentinus à reliquis esset disclusus, eò ea vrbe, quadrante soluto per paludes illas aduehebãtur. Alij à velis, propterea quòd viam, quæ è foro ad hippodromum ferebat, velis obtendere solebãt. In eo habitabant vnguentarij, vt vult Porphir.

Macellvm] macellum dictum vel à voce C Græca μάγειρος paucis litteris immutatis, vel à Macello quodam, qui exercebat in vrbe latrocinia: quo damnato censores Æmilius, & Fulnius, statuerunt, aut vt in domo eius obsonia veoderentur: aut vt ea eius pecnoia locus publiens obsonijs vendendis accommodatus exstrueretur. sic fere Varro lib. rerum Romanorum, & Plutarchus quæstion. Rom.

Accipe qvid contra] quidam libri veteres habent, *Accipe quid contra hæc, &c.* Accipe autem, id est, audi, seu cognosce. sic Virg lib. 2. Æneid. *Accipe nunc Danaũm insidias,* notat Seruius ad illum locum, *da Tityre nobis,* in Tityro.

Æqvvs] placidus, facilis. assentiens huic lenoni, æquissimo animo orationem lenonis audiens. est enim hæc vis huius nominis interdum, vt sæpe anteà admonuimus.

In nive Lvcana] alloquitur venatorem, dormis sub dio, αἰθριοκοιτεῖς. suprà Od. 1. lib. 1 *manet sub Ioue frigido Venator.*

Tv pisceis] hæc oratio habetur ad piscatorem. D

Hiberno ex æqvore] ex mari pisceis euerris tempore hiberno. hieme piscaris, quo tẽpore difficilior, laboriosior, periculosior deniq; est piscatio. Scriptura, quam in quattuor codic. manuscriptis, vno Vatic. Rain. Cardin. Ian. Tornes. reperi, *hiberno ex æquore verris*, ita mihi, & omnibus viris doctis, quibuscum communicaui, probata est, vt temperare mihi non potuerim, quin ita excudendum curarim: quamquam vulgatam *vellis* noo damoo. à verbo verrendi autem euerriculum esse nominatum, retis genus, quod, quicquid piscium nactum fuerit, euerrit, docet Nonius: citátque locum illum Cicer. ex orat. de signis. *Quod vnquam, iudices, huiuscemodi euerriculum illa in prouincia fuit?*

Decies] decies centena sestertium nummũ millia.

Tibi triplex] triplum: & ita fortasse legendum. lenonem alloquitur.

Media de nocte] infrà epist. ad Mæcenatem 2. lib. 1. *media de nocte caballum Arripit.*

Filivs Æsopi] Clodius Æsopus, Clodij Æsopi tragœdi filius, luxuriosus nepos: coi Æsopum patrem histrionem ducenties sestertiûm reliquisse constat. Dignus planè fuit pater filio, siquidem illius patina sexcentis sestertijs fuit æstimata, filius autem margaritas deuorauit. E

Decies] id est, decies centum millia sestertiûm nummûm.

Solidvm] integrum, non comminutum, vno hausto.

Dilvit] aceto macerauit, & liquefecit.

Bacam] vnionem, margaritam. sup. Od. 8. epod. *Nec sit marita, quæ rotundioribus Onusta bacis ambulet.* Tradit Suetonius C. Cæsarem Caligulam similiter portentosissima ciborum genera esse commentum, vt pretiosissimas margaritas aceto liquefactas obsorberet. Tale quiddam & de Cleopatra oarrant.

Neqvitia, at nvn. pravor. et ambagem.] nequitia, (id est luxuria, & profuso vitæ genere) & iogenij leuitate, & studio rerum malarũ F simillimum. vide annot. ad illum locum, *ad cetera pane gemelli.* epist. ad Fuscum Arist. lib. 1. málè enim Porphirio, si modò eius oratio est, putat *gemellum* positum esse pro *gemellorum*. Iam nequam homines dicũtur libidinosi, luxuriosi, lurcones, & voluptatibus liquefacti homines, ad nullam rem vtiles, vt alibi diximus.

Lvscinias] hîc fit συναίρεσις duarum vocalium *i* & *a*, vt alibi docuimus. hoc idem factitasse Æsopum histrionem tradidit Plin. lib. 10. his verbis, *In patina posuit aueis cantu aliquo, aut humano sermone vocaleis sex nummûm singulas coemtas nulla alia inductus suauitate, nisi vt in his imitationem hominis manderet.*

Impenso coëm.] impenso pretio coëmtas: magno pretio comparatas.

Qvorsvm abeant sani?] id est, nónne sit absurdum, si iudicentur, aut censeantur sani?

Creta,

A CRETA, AN CARBONE NOTANDI?] laudandine sunt, an vituperandi? in tribus cod. antiquis scriptum reperi, *Quorsum abeant sani, vt creta, an carbone notati?* vt fortasse ita legendum sit *Quorsum abeant? creta, vt sani, an carbone notandi?* verùm indicet lector potius. Vnum testabor, in omnibus libris antiquis scriptum esse *notati*.

ÆDIFICARE CASAS] hæc solent à pueris factitari. Tibull. li. 2. elegia. 1. *Turbaq́ vernarũ saturi bona signa coloni Ludet, & ex virgis exstruet arte casas.* Conatur autem ostendere, puerilius esse amare, viro barbato, quàm hos ludos pueriles ludere.

PLOSTELLO] plostellum, pusillum plaustrum: sic sup. dixit *plostra ducenta*.

AMENTIA VERSET] id est, is dicendus sit amens, vel non dubium fuerit, quin eum amentia agitet. duo cod. calamo exarati habent *amentia vexet*. quæ scriptura non est reijcienda: neque tamen admodum refert vtro modo legas, quod ad sententiam attinet.

SI PVERIL. HIS RATIO ESSE EVIN.] admonitum lectorem velim, libros omneis vulgatos esse corruptos, in quibus hæc scriptura in-
B ueterauit: *Sic puerilius*: cũ legendum sit, *Si pueri- lius his ratio esse euincet am.* vt habẽt quattuor cod. antiqui, vnus Vatic. Iann. Faër. Tornes. & item Clericanus & Nicotianus. Hoc igitur sentit Horatius, si doceo, ac peruinco rationibus & argumentis firmissimis, puerilius & stultius esse homini barbato amare, quàm ædificare casas, & similia: nec quicquam interesse, vtrùm talem nũc, barbatus, & grandis natu scilicet, ludum ludas, qualem olim ludebas, cùm puer esses trium annorum, an meretricis amore captus plores: quæro ex te, sisne facturus, quod olim fecit Polemo, qui, cùm anteà mollissimè, ac dissolutissimè viueret, assiduéque in conuiuijs, & lustris versaretur: posteaquàm à Xenocrate philosopho Academico reprehensus & obiurgatus est, omisso priore illo viuendi genere, dicitur sese totum ad sapientiæ studium contulisse?

TRIMVS] puer trium annorum. coniungen-
C dum est autem nomẽ *trimus* cum aduerbio *prius*, hoc modo, vtrúmne in puluere tale nunc opus ludas, quale prius ludebas, cùm trimus eras. Itaque tollenda est distinctionis nota, quam habent vulgati codices post vocem *trimus*, & post nomẽ *puluere* locanda.

POLEMO] hanc rem sic Laërtius, καί ποτε συνθέμενος τοῖς νέοις ἐστεφανωμένος, καὶ μεθύων εἰς τὴν Ξενοκράτους ἧκε σχολήν. ὁ δὲ οὐδὲν διατραπεὶς εἶρε τὸν λόγον ὁμοίως. ἦν δὲ περὶ σωφροσύνης. ἀκούων δὴ τὸ μειράκιον, κατ' ὀλίγον ἐθηράθη, καὶ οὕτως ἐγένετο φιλόπονος, ὡς ὑπερβάλλειν τοὺς ἄλλους, καὶ αὐτὸν διαδέξασθαι τὴν σχολήν. id est, *Et aliquãdo re cum iuuenibus constituta, coronatus, & ebrius in Xenocratis scholam venit. Ille autem oculis immotis, similiter orationem connectebat: erátque sermo de temperantia. Adolescens autem audiens, paulatim captus est: & vsque adeò fuit industrius, studióque ac labori deditus, vt ceteros superarit, & magistro in schola successerit.*

INSIGNIA MORBI] deliciarum, & amoris indicia, ornamenta amatoria: quæ statim enumerantur. D

FASCIOLAS] quibus coronæ præligabantur, seu quibus crura vinciebantur. M. Tull. lib. 2. epist. ad Attic. *& Epicratem suspicor (vt scribis) lasciuũ fuisse. etenim mihi caliga eius, vt fascia crurata, non placebant.* Idem in orat. de Haruspic. respons. *P. Clodius à crocôta: à mitra, à muliebribus soleis, purpureisq́ fasciolis, à strophio, à psaltrio, à flagitio, à stupro est factus repente popularis.* Idem in oratione in Clod. & Curionem. *Tune cum vincirentur pedes fascijs, cum calanticam capiti accommodares, cum strophio accuratè præcingereris: &c.* Græci vocant tænias. Ita apud Platonem in symposio interuenit Alcibiades ebrius, coronatus, & fascijs redimitus. verba Platonis hæc sunt, καὶ ἐπιστῆναι ἐπὶ τὰς θύρας ἐστεφανωμένον αὐτὸν κιττοῦ τινι στεφάνῳ δασεῖ καὶ ἴων, καὶ ταινίας ἔχοντα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς πάνυ πολλάς, &c. & Archytas apud Stobæum declarat, fasciarum vsum ad mollitiem pertinere. διὰ τοῦτο οὐδαμῶς καλόν ἐστι ἐσθᾶσι πολλαῖς κατασκέπτειν τὸ σῶμα, οὐδέ τι ταινίαις καταδεῖν. id est, iccirco nullo modo honestum est, multis vestibus corpus tegere, neque fascijs inuolue-
re. Vtebantur etiam fascijs homines infirma valetudine, & qui ex morbo surrexerant, & conualuerant, necdum satis firmi erant. E

CVBITAL] sic legendum, non *cubitale*. quãuis enim vtrumque sit Latinum, tamen *cubitale*, non patitur carminis lex. nam prima nominis *focalia* syllaba producitur, cum à faucibus sint appellata. est autem cubital à cubito nominatum. erat enim puluinus, cui innitebantur inter cenandum: quamquam hic tegmentum brachiorum potius significat, quod περιβραχιόνια, seu περιβραχιόνιον Græci appellant. focalia autem solita erant ad hiberi ab imbecillis ad arcendum frigus à collo, & faucibus. eisdem vtebantur mulieres, molléśque, & voluptarij homines, paulũ à mulierib⁹ differentes. Quintil. lib. 11. cap. 3. *Palliolum sicut fascias, quibus crura vestiuntur, & focalia, & aurium ligamenta, sola excusare potest valetudo.*

CORONAS] quibus vtebantur in conuiuijs
& compotationibus, vt alibi ostendimus. Plaut. F
in Menæchm. *Non ego te modò hic ante ædeis cũ corona florea vidi Astare?* Idem Amphit. *spectatores, vobis spectantibus Capiam coronam mi in caput: assimulabo me esse ebrium.* Idem Asinar. *Possis, si forte accubantem tuũ virum conspexeris, Cum corona amplexũ amicam si videas, agnoscere?* lege annotata ad locum illum *nectendis apium coronis*. Od. 11. lib. 4.

CORREPTVS] libri aliquot veteres habent *correctus*. quod magis probo: & ita excudi iusseram. potest tamen recepta scriptura ferri.

MAGISTRI] Xenocratis. M. Tull. de finib. lib. 5. *Hic Xenocrates, hic eius auditor Polemo.* Fuit autẽ Xenocrates, continentissimus: de quo cùm Lais meretrix aliquando sponsionem fecisset, *ni eum ad suos amplexus pelliceret, atque adeò perpelleret*, & sub noctem metu simulato ad eum confugisset, vt apud illum totam noctem manendi, & cum eo cubandi causam probabilem, seu necessariam potius haberet: ille eam quidem domum recepit, & secum cubare passus est: sed ne tantillum

A lum quidem commotus est. qua te comperta cũ ij, qui cum ea sponsionem fecerant, quasi sponsione victa, pecuniam stipulatam flagitarent: respondit illa, se de homine, non de lapide, sponsionem fecisse.

PORRIGIS IRATO P.] confert iterum amatorem cum puero.

AGIT VBI SECVM, EAT, AN NON] totus hic locus ex Eunucho Terent. ferè ad verbũ expressus est, vbi sic Phædria, *Quid igitur faciam? non eam, ne nunc quidem Cum arcessor vltrò? an potius ita me comparem, non perpeti meretricum contumelias? Exclusit, reuocat. redeam? non si me obsecret.* imitatus est & Persius saty. 5. *Nunc ferus & violens: at si vocet, haud mora, dicat. Quidnam igitur faciã? nec nũc cũ arcessor, & vltro Supplicat, accedam?* in versu Horatij, *Exclusit: reuocat: redeã? non si obsecret:* subintelligendum est, me, vt sit integra oratio, qualis est apud Terent. *non si me obsecret. agit* porro restitui auctoritate nouem codic. antiq. adductus, vnius Vaticani, Rain. Card. Tornes. 2. Nico. 2. Russard. Cleric. mei: *agit secum* autem, id est, loquitur secum. nam qui loquitur, agit, vt infrà annot. ad epist. 2. lib. 2. versu 3. *Tibure*

B *vel Gabijs & tecum sic agat. &c.*

Ô HERE, QVÆ RES NEC MODVM H.] sic Terent. *Here, quæ res in se neque consilium, neq; modũ Habet vllũ, eam consilio regere non potes, &c.*

SIBI NIHILO-PLVS EXPLICET] Terent. *Nihilo plus agas, quàm si des operam, vt cum ratione insanias.*

PICENIS] saty. proxima, *Picenis cedunt pomis Tiburtia succo.*

GAVDES, SI CAMERAM] Quid? (inquit) cùm tu excerpens semina ex pomis Picentinis, gaudes si quo casu camerã. i. tectum in curuitatẽ formatũ, vt exponit Festus, percussisti? *penes te es?* id est, ésne mentis compos? profectò non es. *gaudes*, igitur, nempe quasi ea res significet, omnia tibi læta, & secunda in amore euentura. Atque hunc locum ita esse intelligendum argumento erit id, quod à Iulio Polluce lib. 8. eo capite, in quo conuiuiorum lusus enumerat, traditum est.

C Ἐπὶ πίνων τὸ σπέρμα τῶν μήλων, ὅπερ ἔχουσι τοῖς μήλοις ἔνδοθεν, ἄκροις τοῖς πρώτοις τῆς δεξιᾶς δύο δακτύλοις συμπιέζοντες ἔτι διάβροχον καὶ ὀλισθηρὸν ὂν εἰ πρὸς ὕψος πηδήσειεν, ἐσημαίνοντο τινὰ τὴν εὔνοιαν τὴν παρὰ τῶν παιδικῶν, &c. id est. Præterea semen malorum, seu pomorum, quod inest in intimis eorum partibus, summis primis duobus manus dexteræ digitis comprimentes adhuc madidum, & lubricum, si ad laquear, aut cameram subsilijsset, ex eo significari putabant, puellarum suarum erga se beneuolentiam, &c. Alij simpliciter intelligunt, significare Horatium, sani hominis non esse, tempus conterere in mittendis, & exprimendis in cameram seminib': quod ferè facere solemus cùm cerasa edimus: neque tamen iccirco extra mentis potestatem esse dicimur, maximè si in regno nostro id faciamus: aliud agere fortasse, & operam ludere videri possimus.

QVID? CVM BALBA] hypallage est. erat enim recta locutio, Quid? cùm balbis verbis ancnosum palatum feris, & verberas, id est, cùm grã- D dis natu iuuenũ more puellam blandè appellas, quî sanior es eo, qui casas ædificat? *feris* autem reperi scriptum in quinque cod. vet. vno Vatic. lan. Totn. Clericano, Nicotiano. alij libri habent, *feris* quod tamen non damno.

ADDE CRVOREM STVLTITIÆ], accedat (inquit) ad stultitiã amatoris, scel', cædes, cruor, vt sæpè fieri solet. nẽpe cũ miscetur cum amore odium. Tum scilicet malum ingrauescit: tum fit insanabile, ac mortiferum amoris vulnus.

ATQVE IGNEM GLADIO SCRVTARE] idem dicit, sed obscurius, & Pythagoreorum more, ἀλληγορικῶς, & συμβολικῶς. amor ignis est. si quis ad amoris insaniam scelus addat, dici poterit ignẽ gladio scrutari.

MODÒ (INQVAM) HELLADE PERC.] Marius quidam Helladem impotenter amabat: à qua cùm se sperni, & contemni putaret, eam interfecit. quo facto incredibili mærore & ægritudine affectus, atque afflictus, sese è sublimi præcipitẽ demisit. en tibi cruor cũ stultitia coniunctus. Marij igitur exemplo ostendit plerumque homines ab amore ad cædem, & scelus progredi.

CERRITVS FVIT, AN] id est, fuitne furiosus & insanus, an sceleratum quidem fuisse iu- E dicabis, & tamen insanum negabis, & sanum fuisse dices? perinde ac si dicat: quo pacto potest esse sanus, & sceleratus? an hoc dices, Marium non fuisse insanum, sed sceleratum, distinguẽs sceleratum ab insano, & suo quamque rem nomine volens appellare? quod quidem ineptum, & absurdum est. nam satis probatum est, eum sanum nõ esse dicendum, qui sit sceleratus, & cæde pollutus, καὶ μιαιφόνος, *Cerritus* dictum quasi Cereritus, id est, à Cerere percussus, Δημητριακὸς, νυμφόληπτος. Itaque duæ syllabæ breues, *ce* & *re* in vnam longam coierunt. Plautus Amphit. *quæso, quin tu istanc iubes Pro Cerrita circumferri?* Idem in Pœnulo, *Ne tu opinere, haud quisquam hodie nostrûm curret per vias: Neque nos populus pro Cerritis insectabit lapidibus.* Idem in Rudente, *Elleborosus sum. G. at ego Cerritus: hunc non mittam tamen.* Non Marcel. Cerritos, & laruatos dici malesanos, & F aut Cereris ira, aut laruarum incursatione vexatos ait. Sed ne quis miretur, me *Cerritus* excudendum curasse, liquidò confirmo sic esse scriptum in omnibus libris antiquis. Oblata occasione nõ pigebit me lectori indicare Simeonis Bosij Lemonicis coniecturam de quodam Ciceronis loco in epist. 5. lib. 8. epist. ad Attic. non longè à principio: vbi sic legitur in nostra editione, vt & in vulgata, nisi quòd versum Græcum emendauimus. *Et si solet eum, cum aliquid furiose fecit, pœnitere. numquam autem* [al. *tamen*] *certior fuit, quam in hoc negotio. Nã, quod ad te non scripseram, postea audiui, a tertio miliario tum eum isse,* Πολλὰ μάτην κεράεσσιν ἐς ἠέρα θυμαίνοντα. &c. Ille igitur pro *certior fuit*, legendum censet *cerritior fuit*, id est, insanior: & pro *eum esse, euomuisse, &c.* Versum etiam Græcum immutandũ censet: *in quo* ab eo dissentimus. Sed hac de re aliàs.

LIBERTINVS ERAT, QVI] nunc ad super-

A superstitiosos veniamus: vel, vt quidam volunt, ad eos, qui supra modum mortem extimescunt. verùm tamen potius de superstitiosis sermonem nunc haberi puto, præsertim cùm testetur Porphir. libertinos ab Augusto his sacris præfuisse, & ex eo Augustaleis esse dictos.

Circvm compita] in quibus erant Lares ab Augusto positi. Immò verò ante Augusti tempora Compitalia suot appellati dies festi Laribus attributi. Ouid. lib. x. Fast. *qui compita seruant, Et vigilant nostra semper in æde Lares.*

Siccvs] ne quis dicat eum vino madidum, & ebrium fuisse.

Lavtis manè senex manibvs] oraturi manus lauabant. Præterea Hesiodus vetat illotis manibus Ioui manè libare: quoniam (inquit ille) non audiuot, sed respuunt preces. μηδέποτ' ἐξ ἠοῦς Διὶ λείβειν αἴθοπα οἶνον. Χερσὶν ἀνίπτοισιν, μηδ' ἄλλοις ἀθανάτοισιν. Οὐ γὰρ τοί γε κλύουσιν ἀποπτύουσι δέ τ' ἀράς.

Et vnvm qviddam m. ad.] ad illa superiora hoc addebat, quod sequitur. addebat ad facta. hæc verba, quibus Deos orabat, vt solus à morte vindicaretur. quid porrò autem mortalis B à Dijs petere maius, quàm immortalitatem? Quidam libri manu scripti habent, *& vnum, Quid tā magnum? addens: vnum me, &c.* quæ scriptura si cui probabitur, videtur hæc eius esse sententia, & orabat deos bis verbis, vnum me, me (inquam) vnum, morti surripite, id est, à morte vindicate. quid tam magnum est, quàm immortalitatem cō sequi? vel sic distingue: quid? tam magnum? id est, quid? eſtne hoc tam magnum à dijs immortalitatem consequi, cùm dij omnia possint: *Dijs etenim facile est, &c.*

Vnvm me svrpite morti] me vnum ab inferis & Orco vindicate. me vnum immortalitate donate: vel me vnum alijs omnibus superstitem esse iubete. bis verbis superstitiosum describi putabat Simeo Bosius, quia quemadmodum patentes, qui totos dies deos orabant, vt sibi filij essent superstites, iccirco superstitiosi dicti sunt: ita hic, qui se vnum omnibus superstitem esse exoptat, superstitiosus est appellandus, à quo C dissentio. *surpite* autem dictum pro *surripite*, id est, subducite, eripite.

Diis etenim facile est] ex bis intelligimus. hunc libertinum superstitiosum fuisse. sed non videtur mihi omittendum, aut dissimulandum, quod quidam vir doctus mihi dixit aliquando in sermone: hunc libertinum non eò poni ab Horatio, vt nobis superstitiosi exemplū suppeditet: sed potius vt hominis nimiùm mortem extimescētis. mouebatur autem verbis illis, *vnum me surpite morti.* Iam ne hoc quidem dubiū est, quin mortem supra modū horrere, vitiosum, & vituperabile sit. ego nihil pronuntio, & suum cuique liberum iudicium relinquo.

Sanvs vtrisqve avr. a. o. m.] sanus toto corpore quidem ille. sed mente nō item.

Mentem, nisi litigiosvs, excip. d.] id est, mentem autem dominus in vendendo, exciperet, id est, excepisset, nisi litigare vellet, vel nisi liteis amaret. Vt hic locus autem planius intelligatur, sciendum est, venditorem mancipij, D qui in vendendo, serui vitia, quæ scire debuit, & quæ non sunt in promtu, tacuit, præstare edicto ædilium videlicet, si non sit sanus siue corpore, siue animo, si fugitiuus, si fur. qua de re vide annot. ad illum locum, *In scalis latuit metuens pend. hab.* epist. 11. lib. x. sed quæret aliqnis. qui poterat hic à domino venire, aut omnino dominum habuisse, cùm esset libertinus, vt hic dicitur? cū libertini numquam seruierant seruitutem, quippe qui essent liberti filij, (loquor autem ex eorum sententia, qui volunt inter libertos, & libertinos discrimen fuisse.) Puto responderi posse, aut libertinum pro liberto hîc esse positum: itaq; cùm seruus esset venditus: ab emtore, cui venditor iu lege mancipij receperat, esse sanum corpore, & furtis, noxijsque solutum, fuisse manumissum. aut Horatium, siue potius Damasippum noo dicere, hunc libertinum aliquando fuisse à domino venditum: sed hoc tantum, si hic libertinus, seruus esset, & à domino suo venderetur, dominum fuisse in vendendo, mentem excepturum, id est, hoc serui vitium emtori dicturum ac pronunnaturum, videlicet non esse sanæ mentis: ni- E si ab emtore redhibitoriæ actionis periculum sibi impendére vellet. Itaque significat Damasippus superstitiosos non esse sanos animo: quod verum est. De superstitione, quam δεισιδαιμονίαν, id est, timorem deorum appellant Græci, scripsit libellū vtilissimum Plutarchus.

Hoc qvoqve vvlgvs] nempe superstitiosos, vt omnes ferè intelligunt: vel, vt quidam, mortem nimiùm extimescenteis.

Fæcvnda in gente Meneni] credibile est hunc Menenium fuisse ætate Horatij quē dam mente captum omnibus notum. Alij quia Dionys. Halicarnasseus scribit lib. 9. in gente Menenia, fuisse cōsulem quendam Menenium non satis sanæ mentis, iccirco per Menenios stultos significari putant. alij stultos, Menenios dictos, vel à verbo Græco μαίνομαι, i. insanio: vel à nomine μανικός, i. iræ impotens, & iracundia elatus, vel à μηνιῶν: id est, frenis & habenis parens, F vt quadrupes. Ego existimaui aliquando per gentem Meneniam, stultos ideò significari, quia quemadmodum gens Menenia, fuit fæcunda Romæ, & multarum familiarum, ita stultorum maxima est multitudo, &, vt vulgò dicimus, numerosa infinitus. Sed siue hoc, siue illud, aut illud probemus, hoc dicit Horatius: hoc quoque vulgus, id est, superstitiosos ponit Chrysippus in numero stultorum, qui numerus est multiplex, atque adeò infinitus.

Ivpiter ingentes] alterum exemplum superstitionis.

Frigida] aptissimum epithetum. nam hæc febris ab atra bili oritur, quæ frigida est. Febris autem quartanæ depellendæ rationem miram, & paucis fortasse inauditam, quam, cùm in Italia essem, à quodā Vmbro accepi, hic referre volo. Sumatur totum id lotium, quod æger febre vigēte, seu παροξυσμοῦ tempore semel effuderit. hoc lotio in locum aquæ, tantum farinæ, quantum

satis

A satis sit ad exiguum panem conficiendum, temperetur, subigatur, ac pinsatur: panísque fiat, & coquatur: coctus & refrigeratus cani masculo, esurienti, si æger sit mas: fœminæ, si fœmina sit, præbeatur: idque ter fiat. hoc facto æger conualescet, canis febri quartana corripietur.

Illo Manè die, qvo] id est, die Iouis. Iupiter enim non alio die, quàm suo, ieiunium indicit. Est autem loquendi genus poëticum: pro eo, quod est, illo die, quo Consules, aut alij magistratus ieiunium in honorem Iouis indicunt. T. Liuius lib. 36. *Eorum prodigiorum causa libros Sibyllinos ex S C. decemuiri cùm adissent, renuntiarunt ieiunium instituendum Cereri esse: & id quinto quoque anno seruandum.*

Casvs, medicvsve lev.] id est, siue casus aliquis, siue medicus hunc puerum morbo leuarit, ac liberarit. in cod. Iann. Tornes. & vno Vatic. legitur *casus, medicúsque.* non probo.

Ex præcipiti] ex periculoso & ancipiti morbo: quamuis Cornelius Celsus scribat, quartanam neminem iugulare.

Mater delira nec.] mater stulta puerum existimans Iouis beneficio conualuisse, atque
B iccircò se voti relligione obstrictam esse: vt se voto exsoluat, ac liberet, eum in Tiberi nudum statuet, ac necabit. In Tiberi autem nudum statuet, vt puer aqua prætereunte ablutus, & vino flumine perfusus, & ita purus, ad sacra accedat. Virg. Æneid. 2. *Me bello è tanto degressum, & cade recenti Attrectare nefas, donec me flumine viuo Abluero.*

Qvone malo mentem conc.] quo malo commota, & concitata mente? respondet, *timore deorum.* vim nominis Græci expressit, δεισιδαιμονίας. nam, quam superstitionem appellant Latini, eam δεισιδαιμονίαν nominant Græci. quam illi pietatem, eam hi εὐσέβειαν. sed nos Galli pietatem, δεισιδαιμονίαν, id est, timorem numinis diuini appellamus, *crainte de Dieu*, Iudæos fortasse secuti. Iam illud, *concussa mentem*, hellenismus est, qualia sunt illa *suspensi loculos, crineis religata.* Virg. Æn. 1. *Os, humerósque deo similis*, & sexcenta alia. nõnulli hæc verba, *Quóne malo*, ita explicãt, *Quó*
C *nam malo*, alij putant illud *ne* abundare, & à veteribus ornatus causa nominibus adijci solitum esse, vt sat. 10. lib. 1. *O seri studiorum, quine putetis Difficile, & mirum, &c.* alij seruire negationi, vt hîc, & inf. ead. sat. *Quantáne?*

Hæc mihi Stertinivs sapient. oct.] septem duntaxat numerantur totius Græciæ sapientes nobiliores, & clariores. Horatius sub persona Damasippi, Stertinium irridés, quasi magnam, ob sapientiam, laudem meruerit, octauum ei in sapientibus locum tribuit.

Dixerit insanvm qvi me, tot. avd.] vetus dictum, & Terentianum in Andr. *Si mihi pergit ea, quæ volt, dicere, ea, quæ non volt, audiet.* Sed superior Terentio Sophocles, hanc sententiam sic expresserat in Aiace, Ἐγὼ γὰρ αὐτῷ συγγνώμην ἔχω Κλύοντι φλαῦρα, συμβαλεῖν ἔπη κακά. id est, ego enim ei ignosco, qui cùm mala audierit, mala regerat. Homerus autem omnium antiquissimus sic, ἰλ. υ. Ὁπποῖόν κ' εἴπῃσθα ἔπος, τοῖόν κ' ἐπακούσαις. id est, Quale verbum mihi dixeris, tale
D & audies. & Hesiod. Εἰ δὲ κακὸν τ' εἴποις, τάχα κ' αὐτὸς μεῖζον ἀκούσαις. id est, Si autem male dixeris, citò & tu ipse peius audieris.

Atqve Resp. ignoto, &c.] id est, audiet sua peccata: vel discet sua peccata, quæ in posteriore mantica condi solent, respicere. Æsopus dicebat duas vnumquemque nostrûm manticas ferre, alteram à tergo, alteram à fronte: atque in ea quidem, quæ ante nos est, aliena peccata reponere: in posteriore, nostra. Hæc sic leguntur Græcè apud Stobæum, Αἴσωπος ἔφη δύο πήρας ἕκαστον ἡμῶν φέρειν, τὴν μὲν ἔμπροσθεν, τὴν δ' ὄπισθεν· καὶ εἰς μὲν τὴν ἔμπροσθεν ἀποτίθεσθαι τὰ τῶν ἄλλων ἁμαρτήματα· εἰς δὲ τὴν ὄπισθεν τὰ ἑαυτοῦ. διὸ οὐδὲ καθορᾶν αὐτά. Catull. ad Varum, *Sed non videmus, manticæ quod in tergo est.*

Stoice post damn. sic] Stoice (inquit Horatius) sic tibi post damnum quæstuosa eueniat mercatura. *sic*, est benè precantis, vt annotauimus sup. ad Od. 3. lib. 1.

Qva me stvltitia] sic omnes quidẽ habent, quos vidi, libri. Sed ijs inuitis legendum censeo, *Quam me Stultitiam, &c.* sic loquitur sup. ead. sat. *huic ego vulgum Errori similem cunctum*
E *insanire docebo.*

Qvid? capvt absc.] quid? (inquit Damasippus) existimásne te continuò sanum esse, si tibi videris sanus? Agaue, quæ Pentheũ filiũ discerpsit, eíque caput præcidit, sibíne tum furiosa videbatur? minimè verò. sic tu tibi videris sanus, cum sis tamen insanus, ac furiosus.

Nati infelicis] Penthei, quem diripuerunt, ac dilacerarunt mulieres Thebanæ bacchantes (in quibus erat & Agaue mater) propterea quòd ille ex arbore, vel (vt alij volunt) ex edito saxo, eas sacrificãteis prospectare ausus erat. Quod autem ait hîc Horatius matrem Agauen caput eius abscissum tulisse, id confirmat Theocrit. εἰδ. κγ. quod inscribitur Λῆναι, ἢ Βάκχαι. Μάτηρ μὲν κεφαλὰν μυκήσατο παιδὸς ἑλοῖσα, Ὅσσον περ τοκάδος πέλεται μύκημα λεαίνης. Ἰνὼ δ' ἔρρηξεν σὺν ὠμοπλάτᾳ μέγαν ὦμον Λὰξ ἐπὶ γαστέρα βᾶσα, καὶ Αὐτονόας ῥυθμὸς ωὑτός, Αἱ δ' ἄλλαι τὰ περισσὰ κρεανομέοντο γυναῖκες, Ἐς Θήβας δ' ἀφίκοντο πεφυρμέναι αἵματι πᾶσαι, Ἐξ ὄρεος πένθημα, καὶ οὐ
F Πενθῆα φέροισαι. cetera petat lector ex ipso Theoc. atque adeò totum eidyllion legat. quod si faciet, non mediocrem voluptatem ex lectione capiet. sed tamen superiores illos Græcos versus totidem Latinis interpretabor. *Correpto nati capite ingentem edit Agaue Rugitum, grandis quantus solet esse leænæ. Ino autẽ magni ossa humeri candentia frangit, Calcibus in ventrem insultans, quam deinde secuta est Autonoa: ast aliæ matres depascere carnis Reliquias, Thebasq; ireomnes ore cruento, Ex illo luctum, non Penthea monte ferentes.*

Ædificas] ædificas sumtuosè, insolenter, magnificè.

Longos imit.] allegoria est: diuites, & opulentos, & potenteis viros imitaris, cum sis tenuis, & obscuro loco natus. Erat autem Horatius parua quidem corporis statura, sed non ita humili tamen, vt ad bipedalem magnitudinem non peruenirct, quod hic dicit. per breuitatem igitur

A staturæ, tenuitatem, & angustias rei familiaris significat, si conferantur cum opibus Mæcenatis & aliorum principum ciuitatis.

TVRBONIS] gladiatoris: quem aiunt breui corporis statura fuisse, eundémque animosum, & pugnacem.

SPIRITVM] φρόνημα. spiritus numero multitudinis dicere solet M. Tullius.

QVI RIDICVLVS MINVS ILLO?] vel subintellige *es*, hoc modo, & tu idem, Turbonis spiritum & incessum corpore maiorem rides. qui minus illo ridiculus es? vel potius coniunge cum verbo *rides*, hoc modo, & tu idem rides Turbonis corpore maiorem spiritum & incessum: qui minus ridiculus, illo rides? *minus ridiculus, es* subintell. testificor tamen me in cod. Nicot. & meo reperisse *es*.

VERVM EST] æquum est, par est, rectum est: vt epist. ad Mæcen. 2. lib. 1. *Metiri se quemque suo modulo, ac pede verum est.* sic sup. ead. sat. *Dij te Damasippe, Deeq́, Verum ob consilium donent tonsore.* M. Tull. orat. pro Murena, *Negat verū esse allici beneuolentiam cibo.* Idem ad Att. lib. 2. *Quid verius, quam in iudiciū venire, qui ob rem iudicādam,*
B *pecuniam acceperit?* T. Liuius lib. 32. *Ceterū & sociorum audiri postulata verum esse.* Virg. li. 12. Æn. *me verius vnum Pro vobis fœdus luere, & decernere ferro.* Terent. Andr. *Idne verum est? immò id genus hominum est pessimum.* Homer. ἰλ. μ῀. Ἀλλ᾽ ἔχον ὥστε τάλαντα γυνὴ χερνῆτις ἀληθὴς· Ἥ τε σταθμὸν ἔχουσα καὶ εἴριον ἀμφὶς ἀνέλκει: id est, sed ita erant, seu ita se habebant, vt mulier manu victum quærens, vera, [id est, iusta] Quæ pondus & lanam tenens, libram suspendit, seu sustollit. horū igitur verborum hæc sententia est: an si Mæcenas ædificat, te quoq; ædificare, & cū eo certare par est, qui tanto ei dissimilis, & tanto eo inferior es, si cum eo certes?

ABSENTIS RANÆ PVLLIS] ranæ exemplo, quæ sese inflando vituli magnitudinem imitari, atque assequi conabatur, deterret nos, ne potentiorum, ac superiorum cultum, magnificentiam, & splendorem æmulemur.

C DENARRAT] *de* auget vim verbi: vt sup. *defeuit, delitigat.* & apud Terent. *deamare, deuerberare.* sic Plaut. Trucul. *numquam Ædepol mihi quicquam homo mortalis posthac suarum rerum creduit, Ni ego vostra hero amara facta denarrauero.*

COGNATOS] σύγγονοι, fratres: quod tamen videtur ἄκυρον. dic igitur, vt Porphyrio, secum natos, congeneratos.

QVANTANE?] rogabat tantane esset, quanta ipsa esset. quidam legunt *Tantáne*, quæ scriptura longè expeditior esset. eam tamen nullis in libris reperi. alij *Quantáne* dictum volunt, pro *quā tánam*, vt & supra, *Quóne malo mentem concussa?* id est, quónam malo, quemadmodum illi explicant. alij *ne* abundare, aut ornatus causa positum dicunt: quod probabilius est.

NVM TANDEM SE INFLANS, &c.] aliquot libri manuscr. habent, *num tandem sufflans, &c.*

SIC] ὁμοίως, vt Od. 11. lib. 2. *Cur non sub alta vel platano? vel hac Pinu iacentes sic temere, &c.*

MAIOR DIMIDIO] respondet pullus. D

NVM TANTO?] subaudi, maior est? ait mater.

NON, SI TE RVPERIS] non si disrumparis. διαῤῥαγῆναι dicunt Græci. Demosth. orat. περὶ στεφάν. ἐπειδὴ πάντως ἐκ τῆς Εὐβοίας ὁ Φίλιππος ἐξηλάθη, τοῖς μὲν ὅπλοις ὑφ᾽ ὑμῶν, τῷ δὲ πολιτείᾳ καὶ τοῖς ψηφίσμασι, κἂν διαῤῥαγῶσί τινες τούτων, ὑπ᾽ ἐμοῦ. id est, postea quàm igitur eiectus ex Eubœa Philippus, armis quidem à vobis: consilio autem reip. administrandæ, & decretis, (etiam si quosdam istorum disruptum iri videam) à me, &c. Virgil. in Melibœo, *inuidia rūpantur vt ilia Codro.* Propius autem ad hunc locum accedit exemplum illud ex epist. ad Mæcen. 3. lib. 1. *Rupit Hiarbitam Timagenis æmula lingua.* Martialis, *Rumpitur inuidia quidam carissime Iuli, &c.* Sed idem Martialis lib. 10. hanc eandem de boue & rana fabulam ad stultam cuiusdam Otacilij imitationem, ita vt Horatius, facetissimè accommodauit hoc epigrammate, *Ad lapidem Torquatus habet prætoria quartum: Ad quartum breue rus emit Otacilius. Torquatus nitidas vario de marmore thermas Exstruxit: cucumam fecit Otacilius. Disposuit daphnona suo Torquatus in agro: Castaneas centum seuit Otacilius. Consul Torquatus: vicus*
E *it ille magister: Nec minor in tanto visus honore sibi. Grandis vt exiguam bos ranam ruperat olim: Sic (puto) Torquatus rumpet Otacilium.*

OLEVM ADDE CAMINO] oleum camino addere, est malum alio malo cumulare, atque augere: aut malo satis graui per se, materiam, ac pabulum præbere. Notat hîc Porphyr. *vsu est vulgari prouerbio, oleum in incendium.* significat itaque Damasippus, Horatium suapte natura insanire: & ad eius naturalem insaniam poëmata accedere, tamquam pabula, quibus illa amplificetur, & maior fiat.

QVÆ SI QVIS SANVS FECIT, S. F.] si quis vmquam sanus fecit versus, tu quoque sanus facis versus: sed nemo sanus fecit vmquam versus: nemo enim poëta sanus: Ergo, &c. alij sic. demus, aliquem sanum poëtam reperiri: non cōtinuò tu quoque sanus es, cùm versus facis. non F
continuò sequitur, si quis sanus aliquando versus fecit, te quoque sanum versus facere. & hoc sensu hæc legenda sunt, interrogando. non est reticendum, in sex libris manuscriptis ita legi, *Quæ si quis sanus fecit, & sanus facis tu.*

NON DICO HORREND. RAB.] prætermitto iracundiam tuam, cum rabie comparandam. sic M. Tull. lib. 4. Tusc. *Q. definitione fortitudinis aperta, quis est, qui aut bellatori, aut imperatori, aut oratori quærat aliquid, neque eos existimet sine rabie quicquam fortiter facere posse? ibidem, atque hi collocuti inter se, priusquā manum consererēt, leniter & quietè, nihil, ne in ipsa quidem pugna iracundè, rabiosève fecerunt.* Quidam libri veteres habent, *Non dicam.*

IAM DESINE] verba Horatij sua vitia à Damasippo inuitè audientis, hoc modo. Desine Damasippe in me tot maledicta congerere, aut tot mea vitia enumerare.

CVLTVM MAIOREM CENSV] continuans

A nuans orationem Damasippus; omitto (inquit) cultum maiorem censu. significat autem his verbis, Hnratium sumtuosius & viuere, & vestiri, quàm census eius ferat. Non dubium est autem, quin Hnrat. dum sibi parum parcit, alinrum vitia vrbanè nntet, atque insectetur. huc pertinet illud epist. 17. lib. 1. *Gloria quem supra vireis, & vestit, & vnguit, &c.*

TENEAS DAMASIPPE TVIS TE.] id est, tuis te vitijs cnntinetn: aliena autem ne tangito. satis multa babes vitia: noli esse in alienis exquirendis, & aperiendis curiosus. habes domi, qund agas.

MILLE PVELLARVM] Hæc quoque sunt Damasippi Hnratin libidinem, & insanos amnres nbijcientis. nam repetendum est ἀπὸ κοινοῦ non dico.

O MAIOR TAND. PARC. INSANE] tertiò Hnratius iubet Damasippum finem facere sui obiurgandi, ac reprehendendi, hnc modo: ô Damasippe, quæsn desinas tandem tu, qui me insaninr es, mihi minus insann maledicere: parcius menbiurgato, cùm tu sis me vitiosinr, stul-
B tinr, atque insanior. tale ferè est illud ex sat. 3. lib. 1. *quid tu? Nullàne habes vitia? immo alia, & fortasse minora.*

SATYRA 4.

VNDE, & quò Catius? non est mihi tempus, auenti
Ponere signa nouis præceptis: qualia vincant
Pythagoran, Anytíque reum, doctúmque Platona.
Peccatū fateor, cùm te sic tempore læuo
Interpellarim: sed des veniam bonus, oro.
Quòd si interciderit tibi nunc aliquid, repetes mox:
C *Siue est naturæ hoc, siue artis, mirus vtroque.*
Quin id erat curæ, quo pacto cuncta tenerem:
Vt poteres tenueis, tenui sermone peractas.
Ede hominis nomen: simul & Romanus, an hospes.
Ipsa memor præcepta canam: celabitur auctor.
Lōga quibus facies ouis erit. illa memēto,
Vt succi melioris, & vt magis alba rotundis,
Ponere. namque marem cohibent callosa vitellum. D
Cole suburbano qui siccis creuit in agris,
Dulcior. irriguo nihil est elutius horto.
Si vespertinᵘˢ subitò te oppresserit hospes:
Ne gallina malùm respōset dura palato,
Doctus eris viuā misto mersare Falerno.
Hoc teneram faciet. pratensibus optima fungis
Natura est: alijs male creditur. ille salubreis
Æstates peraget, qui nigris prādia moris
Finiet, ante grauem quæ legerit arbore solem.
Aufidius forti miscebat mella Falerno:
Mendosè: quoniam vacuis committere venis E
Nil, nisi lene, decet. leni præcordia mulso
Prolueris meliᵘˢ, si dura morabitur aluus:
Mitulus, & viles pellēt obstātia conchæ,
Et lapathi breuīs herba, sed albo non sine Coō.
Lubrica nascētes implent cōchylia lunæ.
Sed non omne mare est generosæ fertile testæ.
Murice Baiano melior Lucrina Peloris.
Ostrea Circæis, Miseno oriūtur echini.
Pectinibus patulis iactat se molle Tarentum.
Nec sibi cenarum quiuis temere arroget artem, F
Non prius exacta tenui ratione saporū.
Nec satis est cara pisceis auerrere mēsa,
Ignarum quibus est ius aptius, & quibus assis
Languidus in cubitum iam se conuiua reponet.
Vmber, & iligna nutritus glāde, rotūdas
Curuat aper lanceis carnē vitātis inertē.
Nam Laurens malus est, vluis, & arundine pinguis.
Vinea submittit capreas non semper edulcis.

A *Fæcundi léporis sapiens sectabitur armos..*
Piscibus atque auibus quæ natura, & foret ætas,
Ante meum nulli patuit quæsita palatū.
Sunt, quorū ingenium noua tantùm crustula promit.
Nequaquam satis in re vna consumere curam:
Vt si quis solum hoc, mala ne sint vina, laboret,
Quali perfundat pisceis securus oliuo.
Massica si cælo supponas vina sereno:
Nocturna, si quid crassi est, tenuabitur aura:
Et decedet odor neruis inimicus: at illa
Integrum perdunt lino vitiata saporem.
B *Surrētina vafer qui miscet fæce Falerna*
Vina, columbino limum benè colligit ouo:
Quatinus ima petit, voluens aliena vitellus.
Tostis marcentem squillis recreabis, & Afra
Potorē cochlea. nam lactuca innatat acri
Post vinum stomacho: perna magis, ac magis hillis
Flagitat in morsus refici. quin omnia malit,
Quæcumq; immundis feruent allata popinis.
C *Est operæ pretium duplicis pernoscere iuris*
Naturam. simplex è dulci constat oliuo:
Quod pingui miscere mero, muriáq; decebit:
Non alia, quàm, quâ Byzantia putruit orca.
Hoc vbi confusum sectis inferbuit herbis:
Corycioq́ue croco sparsum stetit: insuper addes
Pressa Venafranæ quod baca remisit oliuæ.
Picenis cedunt pomis Tiburtia succo.
Nam facie præstant. Vennucula conuenit ollis. D
Rectius Albanam fumo duraueris vuā.
Hanc ego cum malis, ego fæcem primus, & alec,
Primus & inuenior piper album cum sale nigro
Incretum, puris circumposuisse catillis.
Immane est vitium, dare millia terna macello:
Angustóque vagos pisceis vrgere catino.
Magna mouēt stomacho fastidia, seu puer vnctis
Tractauit calicem manibus, dum furta ligurrit:
Siue grauis veteri crateræ lim⁹ adhæsit.
Vilibus in scopis, in mappis, in scobe quātus E
Cōsistit sumtus? neglectis, flagitiū ingēs.
Ten' lapides varios lutulenta radere palma:
Et Tyrias dare circum illota toralia vesteis;
Oblitum, quanto curam, sumtúmq; minorem
Hæc habeant, tanto reprēdi iustius illis,
Quæ, nisi diuitibus, nequeant contingere mensis?
Docte Cati per amicitiā, diuósq; rogat̃,
Ducere me auditum, perges quocumq;, memento. F
Nam quamuis referas memori mihi pectore cuncta:
Non tamen interpres tantundem iuueris. adde
Vultum, habitúmque hominis: quem tu vidisse beatus
Non magni pendis, quia contigit: at mihi cura
Non mediocris inest, fonteis vt adire remotos,
Atque haurire queam vitæ præcepta beatæ.

VNDE

A VNDE, ET QVÒ] ſic orditur Phædrum Plato. φίλε Φαῖδρε ποῖ δή, καὶ πόθεν, id eſt, care Phædre, quò, & vnde?

CATIVS] Catius philoſophus Epicuréus Inſuber: de quo M. Tull. epiſt. ad Caſſium lib. 15. *Nam, ne te fugiat, Catius Inſuber Epicuréus, qui nuper eſt mortuus, quæ ille Gargettius, etiam ante Democritus εἴδωλα, hic ſpectra nominat.* Idẽ eodẽ lib. eundẽ Catium, & Amafanium, [ſeu Amafiniũ,] *malos verborum interpretes* appellat. Hunc inducit Horatius apud ſe quærentem, & cogitantem quibus nominibus vtatur in interpretandis, & Latinè exprimendis Epicureis quibuſdam præceptis, quæ ad artem culinariam, conuiuij apparatum, obſonia, condimenta, & ſimilia pertinent. Itaq; interroganti Horatio vnde veniat, quò eat, reſpondet, ſe eſſe occupatiſſimum in appellandis, & exprimendis ijs, quæ dixi, præceptis.

NON EST MIHI TEMP.] non eſt mihi tẽpus vacuum: non ſum vacuus, dum cupio litteris & memoriæ mandare noua quædam præcepta
B Pythagoréis, Socraticis, Platonicis potiora.

AVENTI PONERE SIGNA] cupienti imponere nomina nouis præceptis, numquam à quoquam traditis, eadémque litteris mandare. *ſigna* interpretor nomina, & vocabula rerum. nomina enim ſunt rerum notæ, & σημεῖα, id eſt, ſigna, vt docet Ariſtoteles. Iccirco ea appellat Horatius indicia epiſt. de arte poët. *ſi fortè neceſſe eſt Indicijs monſtrare recentibus abdita rerum.* eodem pertinet illud in ead. epiſt. *licuit, ſempérque licebit Signatũ præſente nota producere*, ſeu (vt alij legũt) *procudere nomen.* licet etiam interpretari *ſigna ponere*, litteris mandare. Nam etiam litteræ ſunt notæ, & ſigna rerum. Vir quidã doctiſſimus, idémq; amplo ſacerdotio præditus dicebat, per ſigna ſignificari imagines, quę adhibebantur ab ijs, qui artificialem memoriam colebant. quam ſententiam quamuis non improbem (nam vt litteris, ita & imaginibus memoria adiuuatur, & conſer-
C uatur: præterea vtræque ad res ſignificãdas comparatæ ſunt, quemadmodum & vocabula) tamen ſignorũ appellatione mihi magis placet, voces, & nomina aut litteras, quàm imagines hoc loco intelligi, maximè cùm conſtet, hunc Catium nominibus, & vocabulis Latinis diſciplinam Epicuream explicuiſſe, literíſque mandaſſe, vt ſuprà ex M. Tullio oſtendimus.

QVALIA VINCANT PYTH. ANYT.] id eſt, quæ talia ſunt, vt Pythagoræ, Socratis, Platonis diſciplinam vincant: vel ſimpliciter, cuiuſmodi præcepta vincere poſſint, &c. in cod. Iann. ſcriptum erat *vincant*: itaque poſtea ſcriptum reperi in Niconianis & Clericano, & duobus alijs: in Ruſſardinis duobus, & trib⁹ alijs *vincent*: in vulg. *vincunt*. ego *vincent* non improbo. *vincant* tamẽ malo. Verumtamen iudicent docti.

TEMPORE LÆVO] tempore inopportuno: intempeſtiuè. cuius contrar. *dextro tempore.* ſat. 1. huius lib.

INTERCIDERIT] è memoria interea effluxerit. hæc enim vis eſt huius verbi: quemadmodum interceptæ litteræ dicuntur, quæ interea dum afferuntur ad eum, ad quem datæ ſunt, ab alio capiuntur. D

REPETES MOX.] vel memoria repetes, vel ſimpliciter retractabis, & recoles.

SIVE EST NAT. H. SIVE ART. M. V.] qui, ſiue memoria natura conſtet, ſiue arte, vtroque mirum in modum excellis: vel ita: qui, ſiue hæc res, in qua tu occupatus es, ſit naturæ, ſiue doctrinæ, in vtraque præſtas.

QVIN ID ERAT CVRÆ] immo (inquit Catius) hoc ipſum agebam, quemadmodum omnia memoriæ mandarem. Itaque non erit mihi moleſtum, neque alienum à meo inſtituto, & conſilio, tibi illa narrare. ſic enim facilius memoriæ infigam.

RES TENVEIS] res ſubtileis, tenuitérque limatas, & quæ ſub aſpectum non cadunt: tantùm cogitatione comprehenduntur.

LONGA QVIB. FAC. OVIS] Primùm, quid hac de re tradiderint probati ſcriptores, proponam: deinde ſententiam Horatij (ſi id conſequi potero) explicabo. Ariſtoteles igitur ita ſcribit libro ſexto de hiſtor. animal. E ἔστι δὲ τὰ μὲν μακρὰ, καὶ ὀξέα τῶν ᾠῶν, θήλεα· τὰ δὲ στρογγύλα, καὶ περιφερῆ ἔχοντα κατὰ τὸ ὀξὺ, ἄρρενα, id eſt, ea quidem oua, quæ longa ſunt, & acuta, fœminam excludunt: quę autem rotunda, & obtuſa ab ea parte, quæ acuta ſolet eſſe, marem. Plinius autem lib. 10. cap. 52. planè pugnantia tradit his verbis, *fœminam edũt, quæ rotundiora gignuntur: reliqua marem.* Columella lib. 9. cap. 5. cum Plinio congruit his verbis, *Cùm volet quis quamplurimos mares excludi, lõgiſſima quæq;, & acutiſſima oua ſubijciet, & rurſus cum fœminam, quam rotundiſſima.* Veniamus nũc ad Horat. qui non videtur à Plinio, & Columella diſcrepare. hoc enim dicit, mea quidem ſententia: oua, quibus longa eſt figura, ſeu forma, meliore ſunt ſucco, & candidiora, quàm rotunda. ea igitur memẽto apponere potius, quã rotunda. nã hæc, quæ dico, longa, cùm ſint veluti callo obducta, id eſt, dura, marem vitellum continent. at ea, F quæ marem vitellum continent, ijs meliora, & ſalubriora ſunt, quæ fœmineum. Immo fortaſſe hoc potius ſentit Horatius, & cum Ariſtotele cõſentit: hoc modo, *namque marem cohib. call. vit.* oua enim calloſa, id eſt, rotunda, vitellum marẽ cohibent: quæ autem talia ſunt, minus ſalubria ſunt, quàm fœminea, & longa: quia ſcilicet, nimis calida ſunt.

PONERE.] id eſt, apponere: vt ſat. 2. lib. 1. *poſitum ſic tangere noli.*

IRRIGVO] qui irrigare ſolet. ſat. 1. huius lib. *Irriguúmque mero ſub noctem corpus habento.*

COLE SVBVRB. QVI SICC. CR.] ordo verborum, & ſententia hæc eſt: caulis, ſeu colis, qui creuit in agris ſiccis, id eſt, minimè irrigatis, dulcior eſt ſuburbano, vt pote qui creuit in hortis irriguis. quid ita? quia hortus ſuburbanus, qui crebrò irrigari ſolet, multùm deperdit de naturali ſoli bonitate. in quibuſd. libris antiq. legitur *Cole*: quos ſecuti ſumus. nam vulg. ferè habent omnes *Caule*.

SI VESPERTINVS SVBITÒ] id eſt, ſi veſpe-

 rite

A rite imparatum occupauerit: si improuiso aduenerit hospes, &c. *vespertinus* dictum pro vesperi. nomen pro aduerbio, vt sup. Od. 16. epod. *Nec vespertinus circumgemit vrsus ouile.* & Virg. de lupo, Georg. 3. *nocturnus obambulat.*

NE GALLINA MALVM.] ne gallina dura malè responset palato, id est, aduersetur, & ob duritiem ingrata sit palato. tralatio est in verbo *responsandi*. responsant enim, qui ferociter & asperè alteri compellanti respondent. epist. 1. lib. 1. *An qui fortunæ te responsare superbæ Liberum & erectum, &c.* & sat. 7. huius lib. *Responsare cupidinibus, contemnere honores.*

DOCTVS ERIS VIVAM] licet & alia ratione quasuis carneis duras, reddere teneras, ad vescendum aptas, atque ad mandendum facileis. sume quodlibet lapathi genus. hanc herbam in ollam, in qua gallinam, seu quas alias carneis coquere cogitabis, imponito. hoc teneras faciet.

MISTO] aqua diluto. quidam legunt *mulso*. quam scripturam minus probo. verumtamen iudicet lector.

ALIIS MALÈ CRED.] id est, alij non sunt
B tuti: alijs nòn est tutum vesci. tralatio est in verbo *creditur*.

QVI NIGR. PRAND. MORIS FIN.] non dicit Catius, eum salubreis æstates traducturum, qui, posteaquàm se obsonio expleuerit, prandium moris claudet, ac terminabit: (mea quidem sententia) sed, qui nihil præter mora nigra, & matura manè ex arbore decerpta, in prandio comedet. Nam perspicuè Galenus docet, mora esse principiò apponenda.

ANTE GRAVEM SOLEM] quæ legerit antè quàm solis ardor ingrauescat: quod est manè.

AVFIDIVS FORTI MISC.] Aufidius (inquit) mulsum ex Falerno, quod est austerum, & ex melle conficiebat: mendosè: quia nihil nisi lene venis vacuis committendum est. austeritas autem illa vini Falerni etiam in mulso remanebat.

FORTI] austero. erat enim vinum Falernum
C austerius, vt scribit Athen. Itaque illam austeritatem veteres melle lenire, & mitigare, ex eóque mulsum melle addito conficere solebant. verùm tamen non ita poterat ea austeritas minui, neq; temperari, vt vini Falerni, seu mulsi ex eo cōfecti potus in primis poculis salubris esset, vt quidem ait Catius: Vel dic epithetum *austerum* eò additū esse, quòd erat & alterum Falerni genus dulce, vt idem Athen. tradit.

MISCEBAT] eóque ita temperato, & mulso quod ex eo vino, & melle constaret, vtebatur in primis poculis.

LENE] quod contrarium est austero: cuiusmodi est vnum genus Falerni, quantumuis melle temperetur.

LENI PRÆC. M.] leni mulso: cuiusmodi esse non poterat id, quod esset ex vino austero, & melle temperatum.

PROLVERIS] suprà sat. 5. lib. 1. *Multa prolutus vappa nauta, atque viator.*

MITVLVS] Apud Athen. lib. 3. si locus est emendatus, hoc nomen ita scribitur μύτλος. verba Athenæi sunt hæc, τὴν τελλίναν λεγομένην ἴσως ἐ δηλοῖ, ἣν Ῥωμαῖοι μύτλον ὀνομάζουσι, id est, fortassè tellinam, D
quæ nominatur, significat, quam Romani mutulum appellant. ego autem locum esse mendosum arbitror, legendúmque apud Athenæum adiecto ἴσως μύτιλος· vel potius translatis litteris μίτυλος. nam vtrumque reperitur in libris calamo scriptis: & *mutulus*, & *mitulus*: quorum vtrum sit verum, non est facile, mihi quidem, pronuntiare. apud Martialem lib. 5. ita scribitur hoc nomen, mytulus: quod idem est, ac si *mutulus* scriptum sit. nam y, & u, idem valent. Versus Martialis sunt hi, *Ostrea tu sumis stagno saturata Lucrino: Sumitur inciso mytulus ore mihi.* Sed ego hanc quoque scripturam vitiosam esse puto. Quidam mitulos arbitrantur eosdem esse, atque musculos: quos Græci μύας appellant: de quibus Aristoteles lib. 4. de hist. animal. & Athen. lib. 3. quos videtur satis refellere Athen. nam perspicuè τελλίνας ἀπὸ τῶν μυῶν, id est, mitulos à musculis distinguit his verbis, τῶν τελλινῶν λεπτότεραι μὲν εἰσιν αἱ βασιλικαί, διαχωρητικαί τε, καὶ κοῦφαι. ἔτι δὲ καὶ τρόφιμοι· αἱ δὲ ποτάμιαι γλυκύτεραι· οἱ δὲ μύες μέσως εἰσὶ τρόφιμοι, διαχωρητικοί, οὐρητικοί, &c. id est, mitulorum tenuiores sunt quidem E
regij, & aluum mouent, & leues sunt, tum præterea valde alunt: fluuiales autem sunt dulciores: at musculi mediocriter alunt, mediocritérque aluum, & vrinam mouent. ex his igitur verbis Athenæi perspicuum est inter mitulos, & musculos aliquid interesse.

CONCHÆ.] concharum nomen generale est, & quidem Græcum. κόγχαι autem videntur esse appellatę παρὰ τὸ κεχηνέναι, quod est, hiare.

ET LAPATHI BREV. HERBA] lapathū rumicem vocant Latini: quem laudat Lucillius apud M. Tull. lib. 2. de finibus, non quòd eius suauitas in ciborum delicijs locum habeat, quod quidam existimauit: sed quòd frugalitatem, & parsimoniam in victu luxuria præstabiliorem esse ducat. sic Hesiodus maluam laudat, & asphodelum, herbas parabileis, plebeias, & vileis, significans idem, quod Lucillius, tenuem, ac mudicū victū F
sumtuosis, & opiparis diuitum cenis esse anteponendum. dictus autem lapathus ἀπὸ τοῦ λαπάζειν, quod est exinanire, vt suprà notauimus ad illum locū, *Aut herba lapathi prata amantis, &c.* Oda 2. epod. Addidit autem hîc epithetum *breuis*, per breuem lapathum, rumicem minorem significans, quem ὀξυλάπαθον vocant Græci.

LVBRICA NASC. IMPL. CONCH.] cur lubrica? an quia aluū leuant, molliūt, & lubricā reddūt? an, vt alij volūt, quòd sunt intus læuia, & polita?

GANEROSÆ TESTÆ] conchyliorum generosorum: quæ sunt ὀστρακόδερμα, id est, vt scriptores Latini recentiores appellant, testacea.

LVCRINA PELÔRIS] peloris, ostrei genus chama maius, vt ait Eustathius. διὸ πελωρὶς λέγεται διὰ τὸ μέγεθος. iccircò (inquit) peloris propter magnitudinem appellatur. cum quo congruens Athen. lib. 3. ita scribit, πελωρίδες ὠνομάσθησαν παρὰ τὸ πελώριον. μείζων γάρ ἐστι χήμης καὶ παρηλλαγμένη ἡ πελωρίς. Pelorides nominatæ sunt à voce πελώριον, quod significat

A gnificat magnum, seu ingens, maior enim est ehamna peloris, & aliquanto ab ea differt magnitudine. Varro lib. 4. de lingua Lat. *in conchylijs* (inquit) *aliqua ex Græcis, vt peloris, ostrea, echinus*. Lucrinã autem intellige in lacu Lucrino captam.

MISENO ORIVNTVR ECHINI] de Echinis sic Athen. lib. 3. Echinos autem tum terrenos, tum marinos, aduersus eos, à quibus captantur, esse munitissimos, atque vndique septos, spinas suas, tamquam vallum, opponenteis, testatur Ion Chius his verbis. At in terra quidem leonis arteis laudo, sed magis echini, quamuis miseras: qui cùm aliorum valentiorum in se impetum sensit, conuoluto spinoso vndique corpore, rotundus iaceat aduersus morsus, & tactus omniũ animantium tutissimus. verba Græca retulimus ad Od. 4. epod. Echinorum autem marinorum cùm pluta genera sint, scribit Aristoteles, vnum genus esse, quod in cibum apponi possit, ac debeat, illud videlicet, in quo insint ea, quæ oua magna nominantur. verba Aristot. sunt hæc lib. 4. ζώων ἱστορ. ἐν
B ἐχίνων γένος ἐδώδιμον. ἐν ᾧ δ' ἔστιν ὡς τὰ καλούμενα ᾠὰ μεγάλα γίνεται, καὶ ἐδώδιμα. Misenus autem, seu Misenum potius, Baiarum portus est. Pli. lib. 3. cap. 5.

PECTINIB. PATVLIS] Pectines pisceis, etiam κτένας appellant Græci. Athen. lib. 3. τῶν κτενῶν ἁπαλώτεροι μέν εἰσιν οἱ λευκοί. ἄβρωμοι γὰρ καὶ εὐκοίλιοι. τῶν δὲ μελάνων, καὶ πυῤῥῶν οἱ μείζονες * εὔσαρκοι. κοινῶς δὲ πάντες εὐστόμαχοι, εὔπεπτοι, εὐκοίλιοι λαμβανόμενοι μετὰ κυμίνου, καὶ πεπέρεως, id est, Pectinum ij quidem sunt teneriores, qui albi sunt. salsuginem enim non olent. ex nigris antè & rufis, qui sunt maiores * gustatu sunt gratiores. Communiter verò stomacho sunt accomodati, faciles ad concoquendum, aluo vtiles, si sumantur cum cumino & pipere.

PATVLIS] cur pectines patulos dicat, ex Aristot. lib. 4. intelligere licet, vbi sic scribit: τὰ δὲ διθύρων τὰ μὲν ἔστιν ἀναπτυχα, οἷον οἱ κτένες, καὶ αἱ μύες, &c. id est, eorum, quæ duabus testis continentur: alia sunt patula, vt pectines, & musculi, &c.

MOLLE TARENTVM] epist. 7. lib. 1. *im*-
C *belle Tarentum*.

NEC SIBI CENAR. QVIVIS] in eod. Raïn. Card. & 1. Vat. scriptum est, *quisq;*: ex quo feceramus olim *quisquam*, quod quamuis valde probabile sit, malui tamen te diligentius considerata, sequi lectionem receptam, *quiuis*, præsertim multo plurium antiquorum codicum auctoritate confirmatam. Superiora illa pertinent ad præcepta de ferculis ante cenam: nunc de ijs, quę cenæ fercula dicuntur.

EXACTA] exquisita, explorata. Virg. Æn. 1. *socijsq́, exacta referre*. idẽ lib. 4. *tempus secum ipse, modumq́, Exegit*.

CARA PISC. AVERR. MENSA] mensa, vbi exponuntur venales, vt vult Acron. non est satis (inquit Catius) pisceis è macello magna impensa coëmere, & quasi euerriculo ad te transferre, nisi scias, quibus piscibus quod ius conueniat, & qui pisces assi, qui elixi, sint meliores. Quidam putant per mensam caram, mensam diuitum significari, vt sit hic sensus, non est satis eos pisceis emere, qui diuitibus solis apponi solent, & pisceis diuitibus destinatos præripere pretio persoluto, &
D ita ab eorum mensis auersos in tuam transferre. à quibus dissentio multis quidem de causis, sed eò maximè, quòd illi legunt, vt vulgò *auertere*, & ita eis necessariò legendum. Ego autem auctoritate complurium librorum manuscr. fretus *auerrere*. Itaque sic hunc locum explico, nec satis est pisceis caro pretio emtos è macello in tuam domũ conuertere: sed præterea tenendum quibus piscibus ius conueniat, id est, qui pisces in patina iure mersi apponi debeant, & qui assati.

IGNARVM QVIBVS EST IVS] id est, ignarum qui pisces debeant eum iure in patina apponi: (patinarios appellat Plautus in Asinaria) & qui assi.

ET QVIB. ASS. LANG. IN CVB. SESE C.] id est, & qui pisces assati ita sint conuiuis suaues, & grati futuri, vt illi etiam cibo, vinoque confertі, ac saturi, & pænè dicam, nauseantes, in eum tamen corporis situm sese deintegro componant: quo situ esse solent conuiuæ tantisper dum
E cibum capiunt. qua de re tametsi suprà Od. a 7. lib. 1. nonnihil diximus, ad illum locum, *Et cubito remanete presso*, tamen, vt hunc locum explicemus, pauca quædam præterea nobis dicenda sunt. Hoc igitur in primis sciendum est, inter prandendum & cenandum, non sedisse veteres illos Romanos, sed accubuisse. Accumbebant autem singulis in lectis terni, aut quaterni, hoc modo (nam eadem opera huius verbi vis aperietur) superiore parte corporis modicè inflexa, capite leuiter erecto, tergoq; aliquantũ subleuato, nempe ceruicalibus, aut puluillis subiectis: reliqua parte corporis in lectos reclinata, & iacente, in cubito altero nitebantur: atq; vtramque manum quidem ad epularum & poculorum vsum adhibebant, sed maximè dexteram. fingamus igitur treis lectos esse discubitorios, & in singulis quaternos conuiuas discumbere, & mensam rotundam mediam inter treis lectos esse collocatam: ita fient duodecim conuiuæ, ex vna mensa communi cibum capientes. iam singulorum lectorũ conuiuæ, quos quaternos esse posuimus, hoc mo F
do discumbebant, vt eius, qui summus accumberet, pedes ponè secundum porrigerentur, & secundi ponè tertium, & ita deinceps: tursus eius, qui secundus accumberet, occiput ad vmbilicũ, aut pectus primi obuersum esset: & sic deinceps ceteri accubabant. Quandiu igitur vescebantur, & potabant, eo corporis situ manebant. vbi verò cibum capere vel desierant, vel intermiserant, tum dorsi spinam, quæ antea erat inflexa, & ad epulandum composita, reponebant, & caput in ceruical reclinabant. nonnumquam etiam sedentium instar erigebant. Itaque suprà Oda illa 27. lib. 1. quam paullo antè commemorauimus, vnus è conuiuis sodaleis suos Lapitharum, ac Centaurorum in morem tumultuanteis, atque inter se decertare paranteis, corpore iam ad pugnã composito, & expedito, hortatur vt cubito presso remaneant, hoc est, vt se eo corporis situ cõtineant, quo esse, & bibere possent, non quo dimicare. Hæc igitur verba, *Et quibus assis Lang. in cub. &c.*

A ſic explico, (dicendum eſt enim ſæpius) & qui piſces aſſi futuri ſint conuiuis gratiores, quàm ſi eſſent patinarij, & elixi, eosque quamuis iam cibo languidos, de integro ad epulandum inuitaturi. Quòd autem hîc à Catio præcipitur de piſcibus quibuſdam aſſandis, Athenæus item lib. 3. ſcribit piſceis quoſdam eſſe, quos aſſari conueniat potius, quàm elixari.

VMB. ET ILIGNA NVT. GL.] aprum ex Vmbria, & glande iligna nutritum laudat: Laurentem improbat. hoc igitur dicit: qui carne pingui non delectatur, ſeu qui abhorret à carne pingui, ſuas patinas implendas curat fruſtis apri in Vmbria capti, & iligna glande paſti.

CVRVAT] implet, onerat. verbo curuandi pondus exprimere voluit. in quibuſdam codicibus vulgaris impreſſum eſt, *Curuet*. cod. duo Vatic. & Iann. Faet. Torn. habent *Curuat*. ſed parum refert.

LAVRENS] in agro Laurenti captus, & in locis illis paluſtribus natus, ac nutritus. Laurentum
B Latij eſt oppidum, Oſtiæ vicinum.

VLVIS] herbis maiuſculis, quæ in paludibus naſcuntur. Virg. Georg. 3. *Nec veſcas ſalicum frondeis, vluamq́ue paluſtrem, Sed frumenta manu carpes ſata.* Idem Æn. 2. *Limoſoq́ue lacu per noctem obſcurus in vlua Delitui.*

VINEA SVMM. CAPR.] locus, in quo inſunt vites, ſuppeditat capreas non ſemper ad edendum vtileis. neque verò dubitandum eſt, quin capreæ animalia ſint intelligenda hoc loco. Virg. Georg. 2. de vite, *Texendæ ſæpes etiam, & pecus omne tenendum eſt: Præcipuè dum frons tenera, imprudensq́ue laborum, Cui ſuper indignas hiemes, ſolemq́ue potentem, Silueſtres vri aſſiduè, capreæq́ue ſequaces Illudunt, paſcuntur oues, auidæq́ue iuuencæ.* Quod autẽ dicit, capreas à vineis ſummitti, id eſt, ſuppeditari, aut præberi, non eſt intelligendum eas ibi naſci, ſed è ſiluis vicinis pabuli cauſa progreſſas, in vinetis capi. alij capreolos ſignificari putant, qui ſunt vitium cincinni intorti.

C FÆCVNDI LEP. SAP. SECT. ARM.] ſapiens, id eſt, cui palatũ ſapit fortaſſe magis, quàm cor. cuiuſmodi homines in conſuetudinẽ victus recipere nolebat M. Cato, qui Cenſorius dictus eſt, quod refert Plutarchus in eius vita his verbis, Τῶν δὲ φιλοδείπνων τινὰ βουλόμενον αὐτῷ συνεῖναι, παραιτούμενος ἔφη μὴ δύνασθαι ζῆν μετ᾽ ἀνθρώπου τῆς καρδίας τὴν ὑπερῴαν εὐαισθητοτέραν ἔχοντος. id eſt, *voluptarium quendam qui cum eo viuere volebat, recuſans Cato, dixit ſe cum eo viuere non poſſe, cui palatũ magis, quam cor ſapiat.* quamquam M. Tull. lib. 2. de finibus, negat ſequi, *vt, cui cor ſapiat, ei non ſapiat palatum.* ſignificat autem, léporis armos reliquis partibus eſſe palato gratiores, & ſuauiores. Iam quamobrem léporem fæcundum appellet, ex Ariſtotelis, & Varronis, & Plinij lectione intelligere licet. Plinius ſic lib. 9. cap. 55. *Lepus omniũ prædæ naſcens, ſolus præter daſypodem, ſuperfœtat, aliud educans, aliud in vtero pilis veſtitum, aliud implume, aliud inchoatum gerens pariter.*

PISCIBVS, ATQVE AVIBVS] ait ſe ita ſubtili eſſe palato, vt piſcium, atq; auium naturam & ætatem ſolo guſtatu cognitam habere poſ- D ſit: quod neminem è veteribus, quamuis ei rei operam dederit, conſequi potuiſſe.

NVLLI PATVIT Q.] à nullo cognita fuit, quamuis quæſierit.

CRVSTVLA] placentas, & cetera pemmata ex farina, melle, oleo, lacte, ſeu caſeo confecta. vtitur ſat. 1. lib. 1. *dant cruſtula blandi Doctores, elementa velint vt diſcere prima.*

QVALI PERF. P. SECVRVS OL.] non admodum ſollicitus, ſeu non curans, quo oleo piſceis condiat.

MASSICA SI CÆLO] ſi vina Maſſica (inquit Catius) cælo ſereno ſubijcias, & totam noctem ſub cælo puro & nitido maneant, ſi quid in eis craſſi eſt, extenuabitur & liqueſcet aura nocturna. idem ferè tradit Athen. lib. 1. his verbis, οἰνοποιητέον δὲ αὐτοὺς (τὸν Ἀλβανὸν, καὶ τὸν Φάλερνον, καὶ τὸν Ἀδριανὸν) πρό τινος χρόνου, καὶ εἰς ἀναπεπταμένον τόπον θετέον, εἰς τὸ διαπνεῦσαι τὸ πολὺ τῆς δυνάμεως, id eſt, facienda autem ſunt ea vina (videlicet Albanum, Falernum, E Adrianum) ante certum quoddam tempus, & in aperto loco, id eſt, ſub dio ponenda, vt vis eorum multa exſpirando minuatur. videtur tamen aliud hoc loco à Catio dici, nempe ſi quid inſit craſſi in vino Maſſico, aura nocturna extenuari, & odorem neruis aduerſarium decedere. De vino Maſſico diximus ad Odam 1. lib. 1. ibi, *Eſt qui nec veteris pocula Maſſici, &c.* Quidam libri veteres habent *ſuppones*, quos ſequor. alij *ſupponas*, ijq; pauciores.

AT ILLA INTEGRVM PERD.] at illa, videlicet Maſſica, colo lineo extenuata, ſaporem amittunt naturalem. exiſtimabant autem veteres colo, ſeu ſacco lineo, vina craſſiora extenuari: quod declarat verſus ille Mart. lib. 12. *Turbida ſollicito tranſmittere Cæcuba ſacco.* Lucret. lib. 2. *Et quamuis ſubitò per colum vina videmus Perfluere: at contra tardum cunctatur oliuum.*

SVRRENTINA] vina Surrentina fuiſſe admodum laudata, declarant hi verſus Martial. lib. 14. *Surrentina bibis? nec murrhina picta, nec aurum* F *Sume: dabunt calices hæc tibi vina ſuos.* Totius autẽ huius loci hæc ſententia eſt, Qui Surrentina vina cum Falerna fæce miſcet, fortaſſe vt vinum Surrentinum ex fæce Falerna aliquid boni contrahat, & combibat, & hoc pacto melius & ſuauius fiat: vitello columbino in cadum coniecto fęcem collectam, atque in vnum conductã, ab eo, quod liquidius eſt, ſecernit, & ita vinum turbidum, liquidum & ſincerum reddit: quoniã vitellus ſuapte natura in fundum décidens, quicquid eſt à liquido vino alienum, vnà ſecum trahit. Sic igitur fiet vt & ſapor vini Falerni cum vino Surrentino commiſceatur ac confundatur, & quicquid eſt turbidi, vi vitelli ab eo, quod eſt liquidum, ſecernatur, idque ſine colo vinario. Atqui ego contrà didici ex ijs, qui vina vendunt, ſumenda eſſe ſex aut ſeptem ouorum albumina, (non vitellos) eaque primùm in dolium conijcienda: deinde virga, aut bacillo vinum, quod eſt in dolio, eſſe aliquamdiu agitandum: nihil præterea. nam poſt illam ſatis longam, verbi gratia, vnius horæ agi-

tationem

A tationem, fæcem, & quicquid est alienum, subsessurum.

QVATINVS] quoniam, vt sat. 3. lib. 1. *quatinus excidi penitus vitium iræ, Cetera item nequeunt stultis hærentia.* Lucre. lib. 3. *Quatinus est vnum inter se, coniunctaq́, res est.* annotatum alio loco.

ALIENA] aliena à natura vini, turbida.

TOSTIS] assis, aut frictis, à torrendo.

MARCENTEM] languentem, cibo & potione confertum.

SQVILLIS] καρίδας nominant Græci. quarum Aristoteles lib. 4. de histo. anim. plura genera esse tradit, & refert in numerum μαλακοστράκων, id est, eorum piscium, qui crusta molli teguntur, quos Gaza crustatos appellat. Paruas squillas scribit Athen. lib. 3. reperiri in conchis patulis pinnarum custodes, vt & paruos cancros. & M. Tull. lib. 2. de nat. deor. *Pinna verò (sic enim Græcè dicitur) duabus grandibus patula conchis cũ parua squilla quasi societatem coit comparandi cibi.* Idem eadẽ

B ferè lib. 3. de finib. Hunc admirabilem duorũ piscium consensum, atque has operas mutuas pulchrè describit Oppian. lib. 2. ἁλιευτ. Ὄστρακον αὖ βυθίοις μὲν ἔχει πλάκας, ἐν δέ οἱ ἰχθὺς Πίννη ναιετάει κεκλημένος, ἠ μὲν ἄναλκις, Οὔτι τι μητίσασθαι ἐπίσταται, οὔτε τι ῥέξαι· Ἀλλ' ἄρα οἱ ξυνὸν τε δόμον, ξυνήν τε καλύπτρην Καρκίνος οἰκείει, φέρβει δέ μιν, ἠδὲ φυλάσσει. Τῷ καὶ πιννοφύλαξ κικλήσκεται, &c. id est, testa autem profundas habet crustas. habitat autem in ea piscis, qui pinna appellatur: quæ est imbecilla. neq; quicquam prouidere, aut facere potest. sed cancer communem cum eo domum, & commune tectum incolit, pascitque eam, & custodit. Quocirca pinnophylax, id est, pinnæ custos appellatur.

RECREABIS] ad edendum ac potandum innouabis, ac redintegrabis.

COCHLEA] cochlearum genera omnia vno nomine appellat Aristoteles lib. 4. histor. anim. στρομβώδη, id est, vt Gaza vertit. turbinata.

NAM LACTVCA INNATAT] occupatio est. poterat enim quispiam dicere, lactucam ad

C eandem rem valere. hoc autem per occupationẽ refellit, cum dicit, lactucam post epulas, & largiorem potum sumtam, stomacho innatare, neq; subsidere: quæ res concoquendi vim debilitat, atque obtundit, quia ore ventriculi laxo & patente, calor innatus, qui ad cibi & vini concoctionem necessarius erat, non continetur, sed dissipatur, ac difflatur. Itaq; nos quoq; hodie lactucas in prima mensa apponimus, easque primas omnium gustare & esse consueuimus, siue crudas, siue coctas. huc pertinet Martialis distich. lib. 13. *Claudere quæ cenas lactuca solebat auorum, Dic mihi cur nostras inchoat illa dapes?*

PERNA MAGIS, ET MAG. HILL.] hoc dicit, conuiua languens & nauseans, in morsus reficiendus est, id est, ad epulas de integro excitandus perna, & hillis, id est, tenuissimis intestinis fartis, potius, quàm lactuca. *hilla ab hilo, id est, à minimo dicta,* inquit Varro lib. 4. de ling. Lat. Festus autẽ *hillam diminutiuè dictã, esse ab hira, quod est intestinum ieiunum.* Nonius porrò, *hillas, intestina veteres esse dixerunt. Vnde Bobilla oppidum in Italia, quòd eò bos intestina vulnere trahens aduenerit.*

D Iam *in morsus* duæ sunt voces, non vna, vt quidam volunt, qui legunt *immorsus* pro eo, quod est, impransus: quod nomen non reperitur in tota lingua Latina. *in morsus* igitur idem valet, quod ad morsus. appellant autem Græci hanc (vt ita dicã) in morsus refectionẽ, atq; instaurationem, ἀναστόμωσιν, id est, relaxationem. Athen. lib. 4. ἐχρῶντο γὰρ οἱ παλαιοὶ καὶ πρὸς εἰς ἀναστόμωσιν βρώμασι, ὥσπερ ταῖς ἁλμάσιν ἐλαίαις, ἃς κολυμβάδας καλοῦσι, id est, vtebantur enim veteres etiam cibis ad irritandam ac redintegrandã edendi cupiditatem accommodatis, vt oleis sale conditis, quas natatrices, seu vrinatrices appellant. Idem paullo pòst, Ἤσθιον δὲ καὶ τέττιγας, καὶ κερκώπας ἀναστομώσεως χάριν. id est, comedebant autẽ & cicadas & cercopas aperiendæ aut redintegrandæ appetitionis cibi gratia. Idem paullo pòst ex Nicandro probat, ad eundem vsum rapas aceto, & sinapi maceratas adhiberi solitas. Nam ἀναστομοῦν idem ferè valet, quod aperire, & laxare. Diphilus apud eundem Athen. eodem lib. τὰ ὀξυτέρα

E γὰρ ταῦτα τῶν ἡδυσμάτων ἀναστομοῖ τάχιστα τὰ αἰσθητικά. Τό, τε νωχελῶδες καὶ κατημβλυωμένον ἐκκαλεῖται, καὶ ποιεῖ ἡδέως φαγεῖν. id est, vetera enim hæc condimenta laxant celerrimè eas parteis, in quibus inest vis sentiendi: languorẽ, & quicquid est obtusum in appetitione, discutiunt, edendique cupiditatem, ac iucunditatem redintegrant. Euripides in Cyclôpe, εὐρείας φάρυγγος, ὦ Κύκλωψ, ἀναστόμου τὸ χεῖλος. ὡς ἕτοιμά σοι Ἑφθὰ καὶ ὀπτά, &c. id est, lati gutturis ô Cyclops, aperi labrum. nam en tibi parata sunt elixa & assata.

IN MORSVS REFICI.] sic dictum ab Horat. *in morsus refici*, vt à Virg. Æneid. 11. *reficitq́, ad prælia menteis.*

QVIN OMN. MAL. QVÆC. IMM.] immò (inquit) ne mireris, me dixisse superiora illa adhibenda esse ad excitandam edendi cupiditatẽ, tamquam saturis conuiuis gratiora, & optatiora, hoc dico amplius, illis placitura magis, quæcumque coquuntur in popinis, quæ solent esse immũdæ, quàm escas optimas, ac lautissimas.

ALLATA] allata è popinis. quidam libri typis F excusi habent *illata*, qua ex scriptura suspicatus sum aliquando legendũ *illota*. omnes autem veteres partim *adlata*, partim *allata*: quos sequor.

EST OP. PRET. DVPL. PERN. IVR.] duo proponit iuris genera: vnum simplex, quod ex solo oleo constat: alterũ duplex, quod ex oleo, vino, muria, herbis concisis, croco, conflatũ est.

QVOD PINGVI] his, quæ deinceps, sequũtur, iuris duplicis naturam describit. Sed quid sibi vult hoc, *pingui mero?* cur non dixit, *Simplex è pingui cõstat oliuo: Quod dulci miscere mero, &c.* Nã vt pingue, epithetum est oleo accommodatius, Virg. Æn. 6. *Pingue superq́, oleũ fundens ardentib. extis:* idem Daphnide, *Craterasq́, duos statuam tibi pinguis oliui:* ita & dulce, vino. Horat. Oda 12. lib. 3. *Neq, dulci mala vino lauere.* idem Oda 13. eod. lib. *Dulci digne mero.* quin pinguitudo in vino, vitium est. An hoc dicemus, ad hoc ius, quod duplex ab Horatio appellatur, componendũ, vinum pingue esse aptius, quàm purum & liquidum.

A dum, atque (vt ita dicam) ficcum? dulce autem oliuum ab Horatio esse dictum, quod Lucretius appellat *inolens*, id est, *ἄοσμον*, seu odoris expers, cui opponitur tætrum, & graue, seu grauis & tætri odoris oleum: quemadmodum aqua dulcis à Latinis, *ὕδωρ γλυκὺ* à Græcis vocatur, aqua non amara, aut non salsa? an Simeoni Bosio, Lemouici assentiemur, qui sic legendum ex vno antiq. cod. existimat? *Quod pingue immiscere mero, muriaq́; decebit*: id est, quod oleum pingue, decebit mero immiscere, & muriæ? vel, vt ille mauult, quod ius pingue, id est, duplex. quamquam idem ait, in suo codice esse dilucidè scriptum, *At pingue immiscere, &c.* atque ita *pingue* interpretatur, ius duplex: à quo dissentio.

Non alta, qvam, qva Byz.] non qualibet muria, sed ea, quæ facta sit ex orca Byzantia. Quidam autem mendosè legunt *quæ*. nam necessariò *quâ* legendum est: & ita habent codices calamo scripti. *Byzantia orca* porrò sunt numeri singul. recti casus, hoc modo: non alia B muria ius illud miscere, id est, temperare decebit, quàm ea, quâ, orca Byzantia, verbi causa, thynnus Byzantius putruit, hoc est, liquefactus est. laudabatur enim muria ex thynno Byzantio liquefacto: sed longè erat laudatissima ex scombris, quæ proprio nomine garum appellabatur. *Orca* (inquit Plin. lib. 9. cap. 6.) *infesta balenis bellua. & cuius imago nulla repræsentatione exprimi possit alia, quàm carnis immensa dentibus truculenta.*

Corycio] Cilicio. Corycus, Ciliciæ, seu Pamphiliæ mons est: à quo Corycæi speculatores, & exploratores appellati.

Sparsvm stetit] *sparsum* iunxit cum casu sexto, vt saty. vlt. huius lib. *Membra gruis sparsi sale multo.* & Od. 20. lib. 3. *Sparsum odoratis humerum capillis.* sic & verbum *spargo* Od. 6. lib. 2. *Debita sparges lacryma fauillam Vatis amici.* stetit autem, id est, propemodum, concreuit.

Insvp. add. Pressa Venafr.] id est, addes præterea oleum Venafranum, oleum C ex baca Venafrana expressum. Præstitisse ceteris oleum Venafranum declarat hoc distichon Martialis, *Hoc tibi Campani sudauit baca Venafri: Vnguentum quoties sumis, & istud olet.* Horat. sat. 8. huius lib. *His mistum ius est, oleo, quod prima Venafri Pressit cella.* & sup. Od. 6. lib. 2. laudans agrum Tarentinum, *vbi non Hymetto Mella decedunt, viridiq́; certat Baca Venafro.*

Picenis cedvnt malis] ab hoc loco enumerantur secundæ mensæ fercula. secundas autem mensas etiam apud veteres fuisse alibi ostendimus.

Vennvcvla] vua Vennucula melius in ollis conseruatur, quàm si ex ea fiat vua passa.

Rect. Alban. fvmo dvr.] vua Albana melius seruatur, & diutius permanet, si fumo duretur, & fiat vua passa. vide Plin. lib. 14. cap. 2.

Hanc ego] vuam Albanam. ordo verborum hic est, Ego primus inuenior circumposuisse puris catillis vuam Albanam, cum malis: fæcē, & alec, & piper album cum sale nigro incretum.

Alec] genus est liquaminis ex piscium intestinis sale colliquefactis, & tabefactis. fiebat etiam D alec ex muriæ fæce. Nonius Marcell. in voce *alec* testem citat hunc dimidiatum versum, *ego faecem primus, & halec*, siue *alec*. infrà sat. 8. *siser, alec, fæcula, coa.* quamquā Priscianus hunc versum proferens, ait esse genus piscis.

Primvs et invêntor] sic habent omnes libri manuscripti, & ij, quos Romæ, & ij, quos in Gallia consului: quos secutus sum: quamquam Nonius Marcellus in voce *halec* videtur legisse *inueni*, vt est in vulgatis. sic enim ille. *halec genere neutro.* Plautus Aulul. *Qui mihi olera cruda ponunt, halec dant.* Horat. lib. 2. serm. *ego faecem primus & halec Inueni.*

Et pip. alb.] piper aliud est album, aliud nigrum: quorum nigrū candido suauius esse tradit Dioscorid. lib. 2. cap. 189.

Incretvm] incerniculo purgatum. est autem incerniculum cribri genus, ab incernendo nominatum.

Circvmposvisse] id est, singulis conuiuis apposuisse, vt singuli conuiuæ singulos E haberent catillos sibi appositos: vel circum catillos posuisse, vt alij malunt: mihi magis illa altera explicatio placet. circumposuisse dixit fortasse propterea quòd mensæ erant rotundæ.

Immane est vitivm, &c.] reprehendit eos, qui in obsonijs quidem coëmendis magnum faciunt sumtum: in supellectili autem comparanda, in patinis, lancibus, catinis, cantharis, & similibus conquirendis, neq; vllam curam adhibent, neq; insumere quicquam volunt. magnum (inquit) vitium est, tria millia sestertiûm insumere in pisceis emendos: pisceis autem illos grandeis, & catos angustis patinis coërcere. par est enim, si grandes sint pisces, grandeis quoq; patinas esse. Nonnulli arbitrantur hîc sumtum duntaxat reprehendi, hoc modo, Indignum est facinus, sumtus ingenteis facere in coëmendos pisceis, vt in angustis patinis apponantur, & edantur, qui suapte natura liberè vagari solent. ego priorem explicationem huic antepono. F

Vrgere] quasi in angustias redigere, & contrahere. quidam libri vet. habent *vrguere*.

Magna movent stom. fast.] nunc præcepta dat, quæ ad munditiam, nitorem, elegantiamq́; pertineat. magnam (inquit) nauseam mouent hæc, siue puer poculum, aut calicem tractauerit manibus vnctis, dum carnium frusta suffuratur, & ligurrit: siue crater limo sit oblitus. danda igitur opera est, vt pueri, ac ministri sint mundi, loti, politi, culti, à sordibus, omniq́; deformitate vacui, ad omnem munditiem & hilaritatem speciosam assuefacti, atque eruditi.

Dvm fvrta] libri aliquot veteres habent *dum frusta ligurrit*, quos malim sequi. *frusta* autē, carnium & piscium intellige.

Ligvrrit] sic habent omnes cod. manuscripti. quo de verbo suprà ad sat. 3. lib. 1.

Veteri crat.] & tanto pretiosiori. nam pocula antiqui artificij laudabantur: vt priore satyra. *Quo vafer ille pedes lauisset Sisyphus ære.* & sat. 3. li. 1. *catillum Euandri manibus tritū.* in alijs cod. est *cra-*

A est *cratera*, in alijs *crateri*. vtrumque est vsitatum.

VILIB. IN SCOP. IN MAPP. IN SC.] danda est opera, vt pauimentum sit mundum: vt conuiuatori mapparum mundarum copia suppetat, quæ distribuantur conuiuis ad manus vnctas tergendas: vt patinæ, & cetera vasa scobe defricata sint, ac splendeant. quantulus enim sumtus inest in scopis, mappis, scobe? certè minimus. alij (in quibus est Turnebus) putant, scobem hîc commemorari ad lacunas pauimenti explendas, ex humore effuso natas, vt humor omnis scobe insperso exsiccetur: quod probabilius est. talem munditiem, qualem hîc desiderat Catius, se studiosè adhibiturum in ea cena, ad quam Torquatum inuitat, pollicetur Horatius epist. 5. lib. 1. *Hæc ego procurare & idoneus imperor, & non Inuitus, ne turpe toral, ne sordida mappa Corruget nareis: ne non & cantharus, & lanx Ostendant tibi te.*

* TEN' LAPID. VAR. LVTVL. R. P.] præcisa locutio est, vt illa Od. 8. epod. *Rogare longo putidam te sæculo, &c.* B subintelligendū est enim verbum aliquod, *oportet? verum est? par est?* aut aliud simile. Tale est illud Virgil. 1. Æneid. *méne incepto desistere victam?* lege quæ annotata sunt ad illum locū, *Rogare longo, &c.* quibus adde illud ex Plauto Casina, princip. *Non mihi licere meam rem me solum, vt volo, Loqui, atq; cogitare, sine te arbitro?* Sed, antè quàm huius loci sententiam explicemus, videndum est, quid significet per varios lapides, quid per palmam. Ego arbitror, per varios lapides significari pauimenta marmorea versicoloria. erant enim quædam marmora varij coloris, vt ex Plinio intelligere licet. palmam autem scopam ex palma accipio. Martialis lib. 14. *In pretio scopas testatur palma fuisse.* Itaque hæc erit horum verborum sententia, Téne vsque adeò munditiam negligere, vt triclinium marmore pauimentatum, palma lutulenta verri patiaris? pauimenta autem solita esse fieri marmorea ex M. Tullio, & ex M. Catone cognoscere licet. M. Tull. lib. 2. de leg. *Equidem, qui nunc primùm huc venerim,* C *satiari non queo, magnificasq; villas, & pauimenta marmorea, & laqueata tecta contemno.* Idem paradox. vlt. *illi aūt tecta in villis, & solum marmorea facienti, fructus ad sumtum exiguus est.* Cato in ea orat. quam habuit, ne quis consul bis fieret. *dicere possum quibus villa atq; ædes ædificata, atq; expolita maximo opere, citro atq; ebore, atq; pauimentis Pœnicis stent.* pauimēta autem Pœnica marmore Numidico constrata intelligenda sunt, vt docet Festus. & Horat. sup. Od. 14. lib. 2. *& mero Tinget pauimentū superbum Pontificum potiore cenis.* vbi superbum nos Porphyrionem secuti, marmoreum explicauimus. quamquam idem Porphir. alterā illius loci explicationem posuit, vt ibidem retulimus. Lucilius, *Quàm lepidè lexes compostæ? vt tesserulæ omnes Endo pauimento, atq; emblemate vermiculato?* sic enim emendaui hos versus. quamquam licet etiā legere *emblemata vermiculata*, vt quidam malunt, pro *emblemate vermiculato.*

ET TYR. DARE CIRC. ILL. TOR.] locus est obscurus, & variè explicatus. Quidam sic: & circum toros dare, id est, circumdare toris illota toralia, videlicet vesteis stragulas purpureas illotas? & ita toralia, & vestes Tyriæ vnum erunt. D quam explicationem non probo. pleriq; per Tyrias vesteis, significari putant conuiuarū vesteis, hoc sensu, & téne oportet committere, vt conuiuæ vesteis suas Tyrias toralibus illotis, atque immundis inquinent? sed errant. nam primùm verba Horatij non recipiunt hanc sententiam. quod cùm sit perspicuum, non est, quòd eos pluribus verbis refellam. Deinde veteres non solebant cenare purpurati, sed albati potius, vt alibi docuimus. Omnino purpureas vesteis inter cenandū, & dum accumberent, non habebant. Contrà autem lecti, in quibus discumbebant, & in quibus dormiebant, stragulis vestibus textilibus, aut purpureis insternebantur. M. Tull. lib. 5. Tuscul. q. *collocari iussit hominem in aureo lecto, strato pulcherrimo textili stragulo magnificis operibus picto.* Catull. de Pel. & Ther. nupt. *Hæc vestis priscis hominum variata figuris, Heroum mira virtutes indicat arte.* ibidem, *Purpureáue tuum consternens veste* E *cubile.* T. Liuius lib. 34. annalium, *Et, cum tibi viro liceat purpura, in veste stragula, vti, matremfamilias tuam purpureum amiculum habere non sinas?* Lucret. lib. 2. *Nec calidæ citius decedunt corpore febres, Textilibus si in picturis, ostroq; rubenti Iacteris, quàm si plebeia in veste cubandum.* Virg. Æneid. 1. *Arte laborata vestes, ostroq; superbo.* ibid. *stratoq; super discumbitur ostro.* Hora. sat. 6. infrà. *ponit vterque In locuplete domo vestigia, rubro vbi cocco Tincta super lectos canderet vestis eburnos.* quo loco perspicuè vestē intelligit eam, qua lecti insternerentur: vt & ibidē, *Ergo vbi purpurea porrectum in veste locauit Agrestem.* & Plaut. in Bacch. lectos stratos appellat. *Animaduertite, Mnesiloche, & tu Pistoclere: iam facite In biclinio cum amica sua vterq; accubitū eat: Ita negotiū est: atq; ibi in lectis stratis potetis citò.* Ego autem putabā, hæc potius ita intelligi posse, vt toralia, & Tyriæ vestes, duo sint: nempe vt tori primùm toralibus insternerentur, deinde toralia illa purpureis vestibus, seu stragulis operirentur ornatus gratia. nam primùm toral, stragulum est, quod toro inijcitur, vt docet Festus: F deinde verba hanc sententiam ferre posse mihi videntur, hoc modo, Téne decet Tyrias vesteis toralibus illotis circumponere, & circundare? vt sit hic ordo verborum, dare Tyrias vesteis circum ill. tor. pro eo, quod est, circundare, & circumijcere Tyrias vesteis toralibus, id est, tororum inuolucris, illotis? quam explicationem magis probat Turnebus, eamq; nuper quadriennio pòst quàm hæc scripsissem, in Aduersaria sua retulit: & his Ouidianis versibus confirmauit, *in medio torus est de mollibus vluis Impositus lecto sponda, pedibusq; salignis Vestibus hunc velant, quas non nisi tempore festo Sternere consuerant.*

OBLITVM] participium *oblitum* coniungendum est cum pronocabulo *te.* téne illa facere oblitum, quanto minorem curam, sumtumq; munditia desiderat, tanto iustius reprehendendum, si negligatur: magisq; adeò, quàm si non adhibeatur magnificus ille, & sumtuosus apparatus, quē nulli, præterquàm diuites, adhibere possint? *nequeant*

nequeant

A *queant* autem edendum curaui veterum librorũ auctoritatem secutus, pro quo vulgati habent, *nequeunt*, minus rectè.

Docte Cati] iocatur Horatius, & vrbanè hunc Catium deridet.

Non tamen interpr. tantvnd. iv.] id est, non tamen renuntiando, & referendo, quæ ab illo audiuisti, tantùm mihi profueris, quantùm magister ipse loquens. notum prouerbium ζώσης φωνῆς μᾶλλον ὠφέλιμον εἶναι. & illud Æschinis de Demosthene, τί αὖ εἰ τοῦ θηρίου ἀκηκόειτε. id est, quid si bestiam audiuissetis?

Non magni pendis] id est, non magni facis. tractum ab antiquorum consuetudine, qui ante vsum signatæ pecuniæ, æs & argentum pendebant.

Qvia contigit.] nam bonum, quo fruimur, ferè minoris facimus: neq; tam attendimus aut sentimus, quantus insit in eo fructus, cùm fruimur, quàm cùm caremus. Itaque verè illud à M. Tullio disputatum, & demonstratum est in oratione, quam habuit ad Quirites post reditum,
B non longè à princip. nos carendo magis, quàm fruendo, quid quæque res habeat voluptatis, intelligere. sic ille. *Res familiaris sua quemq; delectat: reliquæ meæ fortunæ recuperatæ plus mihi nunc voluptatis afferunt, quam tunc incolumis tota afferebant. Amicitiæ, consuetudines, vicinitates, clientelæ, ludi denique, & dies festi quid haberent voluptatis, carendo magis intellexi, quàm fruendo, &c.*

Fonteis vt adire remotos] fonteis vltimos, & capita fontium vltima, vt desinam riuulos consectari, & ab ipsis fontibus hauriam, id est, vt ipsum auctorem, & inuentorem huius disciplinæ, horumq; præceptorum adire possim, atque ab ipso præcepta vitæ beatæ sumere. est autem totus hic sermo vrbanitatis & satyricæ irrisionis plenus.

SATYRA 5.

C

HOC quoq;, Tiresia, præter narrata, petenti
Responde: quibus amissas reparare queam res
Artibus, atque modis, quid rides? iámne doloso
Non satis est Ithacam reuehi: patriosq; Penateis
Aspicere? ô nulli quicquam mentite, vides, vt
Nudus, inopsq; domum redeam te vate: neque illic,
Aut apotheca procis intacta est, aut pecus. atqui
Et genus, & virtus, nisi cum re, vilior alga est. D
Quãdo pauperiẽ missis ambagib. horres:
Accipe, qua ratione queas ditescere. turdus,
Siue aliud priuum dabitur tibi: deuolet illuc,
Res vbi magna nitet domino sene: dulcia poma,
Et, quoscumque feret cultus tibi fundus honores,
Ante Larem gustet venerabilior Lare diues,
Qui quamuis periurus erit, sine gente, cruentus
Sanguine fraterno, fugitiuus: ne tamẽ illi
Tu comes exterior, si postulet, ire recuses. E
Vtne tegam spurco Damæ latus? haud ita Troiæ
Me gessi, certans semper melioribus. ergo
Pauper eris. fortem hoc animum tolerare iubebo.
Et quondã maiora tuli. tu protinus, vnde
Diuitias, ærisq; ruã, dic augur, aceruos.
Dixi equidem: & dico: captes astutus vbique
Testamenta senum: neu, si vafer vnus, & alter
Insidiatorem præroso fugerit hamo:
Aut spẽ deponas, aut artẽ illusus omittas. F
Magna, minórue foro si res certabitur olim:
Viuet vter locuples sine natis, improbus vltrò
Qui meliorem audax vocet in ius: illius esto
Defensor. fama ciuem, causáq; priorem
Sperne, domi si natus erit, fœcundáue coniux.
Quincte puta, aut Publi (gaudent prænomine molles
Auriculæ) tibi me virtus tua fecit amicum.

Ius

A *Ius anceps nôui? causas defédere possum:*
Eripiet quiuis oculos citius mihi, quã te
Contemtum cassa nuce pauperet. hæc mea cura est,
Ne quid tu perdas, neu sis iocus. ire domum, atque
Pelliculam curare iube. si cognitor ipse.
Persta, atque obdura: seu rubra canicula findet
Infanteis statuas: seu pingui tẽtus omaso
Furius hibernas cana niue conspuet Alpeis:
Nónne vides, aliquis cubito stantem prope tangens
Inquiet, vt patiens? vt amicis aptus? vt acer?
B *Plures annabunt thynni: & cetaria crescent.*
Sicui præterea validus malè filius in re
Præclara sublatus aletur: ne manifestum
Cælibis obsequium nudet te: leniter in spẽ
Arrepe officiosus, vt & scribare secũdus
Heres: &, si quis casus puerũ egerit Orco,
In vacuũ venias perrarò hæc alea fallit.
Qui testamentum tradet tibi cunque legendum:
Abnuere, & tabulas à te remouere memento,
Sic tamen, vt limis rapias, quid prima secundo
C *Cera velit versu. solus, multísne coheres,*
Veloci percurre oculo. plerumq; recoctus
Scriba ex quinqueuiro coruum deludet hiantem:
Captatórq; dabit risus Nasica Corano.
Num furis: an prudens ludis me, obscura canendo?
O Laërtiade, quicquid dicam, aut erit, aut non.
Diuinare etenim magnus mihi donat Apollo.
Quid tamen ista velit sibi fabula, si licet, ede.
Tempore, quo iuuenis Parthis horrendus ab alto D
Demissum genus Ænéa, tellure, mariq;
Magnus erit, forti nubet procera Corano
Filia Nasicæ metuẽtis reddere soldum.
Tum gener hoc faciet: tabulas socero dabit: atque
Vt legat, orabit. multùm Nasica negatas
Accipiet tandem: & tacitus leget. inuenietque
Nil sibi legatum, præter plorare, suísque.
Illud ad hæc iubeo: mulier si forte dolosa,
Libertúsve senem delirum temperet: illis
Accedas socius: laudes, lauderis vt absens.
Adiuuat hoc quoque: sed vincit longè prius, ipsum E
Expugnare caput. scribet mala carmina vecors?
Laudato scortator erit? caue te roget: vltro
Penelopam facilis potiori trade. putásne?
Perduci poterit, tam frugi, támque pudica,
Quam nequiere proci recto depellere cursu?
Venit enim magnum donandi parca iuuentus.
Nec tantùm Veneris, quantùm studiosa culinæ. F
Sic tibi Penelope frugi est: quæ si semel vno
De sene gustarit, tecum partita lucellũ:
Vt canis, à corio nunquam absterrebitur vncto.
Me sene, quod dicam, factum est. anus improba Thebis
Ex testamento sic est elata: cadauer
Vnctum oleo largo nudis humeris tulit heres:
Scilicet elabi si posset mortua: credo,
Quod nimiùm institerat viuenti. cautus adito:

A *Neu desis operæ: néve immoderatus abundes.*
Difficilem, & morósum offendet garrulus vltro
Non etiã sileas. Dauus sis comicus: atque
Stes capite obstipo, multùm similis metuenti.
Obsequio grassare: mone, si increbruit aura,
Cautus vti velet carum caput. extrahe turba
Oppositis humeris. aurem substringe loquaci.
Importunus amat laudari? donec ohe, iã
Ad cælum manibus sublatis, dixerit, vrge: &
B *Crescentem tumidis infla sermonibus vtrem.*
Cùm te seruitio longo, curáque leuarit:
Et certum vigilans, quartæ sit partis Vlysses
Audieris, heres: ergo nunc Dama sodalis
Nusquam est? vnde mihi tam fortem, támque fidelem?
Sparge subinde: & si paulum potes, illacrymare. est
Gaudia prodentem vultum celare. sepulcrum
Permissum arbitrio, sine sordibus extrue. funus
C *Egregiè factum laudet vicinia. si quis*
Forte coheredum senior male tussiet: huic tu
Dic, ex parte tua, seu fundi, siue domus sit
Emtor. gaudentem nummo, te addicere. sed me
Imperiosa trahit Proserpina: viue, valéque.

Hac satyra describit sub Vlyssis persona insidiatores, & captatores hereditatum: quorum magna quidem iam erat turba ætate Horatij, sed longè maior posteà exstitit, domioantibus Romæ impotentissimis, sceleratissimis, flagitiosissimis, impurissimis tyrannis. Ad hanc rem pertinent illa, qoæ sunt epist. 1. lib. 1. *Frustis* [seu *crustis*] & *pomis viduas venētur auaras, Excipiantq; senes, quos in vinaria mittant.* facit antem Tiresiam Vlyssi cōsulenti apud inferos, quibus rationibus, atque artibus damna præterita sarcire, & ditescere possit, respondentem, nullam esse rei faciendę viam breuiorem, atque expeditiorem, quàm senes diuites vel orbos, vel quibus liberi sint parum firma valetudine, omoi studio, atque officio prosequi, ao cupari, captare D

HOC QVOQVE TIRESIA.] proinde quasi molta alia inter se locuti sint, & quasi non sit boc sermonis principium, à media quodammodo narrationę orditur: quo in genere frequentes sunt comici. Terent. And. *Quid igitur sibi vult pater? cur simulat?* & ibid. *Ita pol quidem res est, vt dixti, Lesbia.* ibid. *Mitte orare, &c.* Sciendum est autem, Horatium alludere ad ea, quæ finxit Homerus de Vlyssis ad inferos descensu, quæ sunt ὀδυσσ. κ. vbi Circe Vlyssi omnibus precibus obsecranti, vt sibi in patriam tedeundi potestatem faciat, viámque osteodat, respondet, illi per se quidem reuerti licere: sed non antè id fieri posse, quá ad inferos desceoderit, Tiresiámque vatem consulnerit: quem ait oumquam labi, numquam errare: cui soli Proserpinam etiam mortuo prudentiam, sapientiamque dedisse: ceteros verò vmbras esse, atque hnc & illuc vagari, ac volitare. Homeri verba sunt hæc, Ἀλλ' ἄλλην χρὴ πρῶτον ὁδὸν τελέσαι καὶ ἱκέσθαι Εἰς Ἀΐδαο δόμους, καὶ ἐπαινῆς Περσεφονείης, Ψυχῇ χρησομένους Θηβαίου Τειρεσίαο Μάντηος ἀλαοῦ, τοῦ τε φρένες ἔμπεδοί εἰσι· Τῷ καὶ τεθνειῶτι νόον πόρε Περσεφόνεια, Οἴῳ πεπνῦσθαι, τοὶ δὲ σκιαὶ ἀΐσσουσιν. cum quibus congruunt illa Pindarica ὠδ. ἐκτῃ ἰσθμ. Τειρεσίαο πυκναῖς βουλαῖς. id est, Tiresiæ prudeotibus consilijs. E

AMISSAS REP. QV. RES] iacturas præteritas sarcire possim. omnium autem damnorū, quæ fecit Vlysses, grauissimom fuit illud, quod ei áccidit ob solis boues ab eius socijs violatos, ac mactatos. Nam propter huius facinoris culpam, socios omneis suos amisit, ipse vix nudus ligno vno nauis nixus ad Calypsonem peruénit: quæ narrantur ὀδυσσ. μ. & nos attigimus annot. ad epist. 5. lib. 1. F

DOLOSO] notiquidem suot Vlyssis doli vel pueris, & diximus sup. quiddam bac de re ad Od. 6. lib. 1. sed non me pigebit tamen locos duos ex Homero proponere lectori, qnibus ingenium Vlyssis tale fuisse declaratur. Nestor ὀδ. γ. ipsius Vlyssis filio Telemacho Vlyssem fallaciarum, atq; astutiarum omnium varierate, & multirudine Græcis omnibus antecelluisse dicit, bis verbis, Ἔνθ' οὔ τίς ποτε μῆτιν ὁμοιωθήμεναι ἄντην Ἤθελ', ἐπεὶ μάλα πολλὸν ἐνίκα δῖος Ὀδυσσεὺς Παντοίοισι δόλοισι, πατὴρ τεός. .i. Vbi nemo vmquā consilio & sollertia cum eo se comparare vellet, quoniam multo superior erat Vlysses pater tuus varijs dolis. & Pallas ὀδυσσ. ν. posita pastoris, cuius similitudinem & ornatum sibi sumserat, persona, astutissimum, & callidissimum omnium fututum esse ait, qui vllo astutiarum genere Vlyssem superare queat, etiam si Deus ei obuiam fiat. Κερδαλέος κ' εἴη, καὶ ἐπίκλοπος, ὅς σε παρέλθοι Ἐν πάντεσσι δόλοισι, καὶ εἰ θεὸς ἀντιάσειε. Σχέτλιε, ποικιλό-

A πολυκλόμενε, δόλων ἄτ' ἐκ ἄρ ὄμελλες Οὐδ' ἐν σῆ περ ἐὼν γαίῃ λήξειν ἀπατάων, Μύθων τε κλοπίων, οἵ τοι πεδόθεν φίλοι εἰσίν. idest, Astutus sit ille, & valde fallax, qui te omnibus dolis prętereat, etiamsi deus tecum certet. infelix, seu miserabilis, variorum consiliorum artifex, dolis inexplebilis: ergo ita futurum fuit, vt ne in tua quidem patria fallaciarum, sermonúmque dolosorum, qui tibi natura soli cari sunt, modum constitueres?

Iamne dol. Non satis est Ith. rev.] Iamne doloso Vlyssi (inquit Tiresias) non satis est, in patriam nauibus reuerti, patriamque aspicere? Verùm tamen Ithacam vt videret, patriam suam, vir ille sapientissimus immortalitatem scribitur repudiasse, ait M. Tull. libro 2. de legib. & Homer. ὀδυσ. α. αὐτὰρ ὀδυσσεὺς Ἱέμενος καὶ καπνὸν ἀποθρώσκοντα νοῆσαι Ἧς γαίης, θανέειν ἱμείρεται. id est, At Vlysses cupiens etiam fumum patriæ suæ exsilientem aspicere, mori exoptat.

O nulli quicqu. ment.] sic Sophocl. in OEdip. tyranno de Tiresia, Τὸν θεῖον ἤδη μάντιν ὧδ' ἄγουσιν, ᾧ Τἀληθὲς ἐμπέφυκεν ἀνθρώπων μόνῳ, id est, huc iam diuinum vatem adducunt, cui homini soli verum est insitum.

B Apotheca] ἀποθήκη locus, vbi quippiam cõditur, vt vinum, arma, fruges. *apotheca vinaria*, frequentes voces apud Plinium, & Columellam. M. Tull. Philipp. 2. *apotheca tota nequissimis hominibus condonabantur.*

Avt pecus] primo libro ὀδυσ. queritur Pallas, procos Penelopæ, oues, & boues Vlyssis mactare. οἵ τε οἱ αἰεὶ Μῆλ' ἁδινὰ σφάζουσι, καὶ εἰλίποδας, ἕλικας βοῦς. & eodem libro Telemachus, οἱ δὲ φθινύθουσιν ἔδοντες Οἶκον ἐμόν: τάχα δή με διαρραίσουσι καὶ αὐτόν. i. hi autem domum meam comedentes absumũt: fortasse verò etiam meipsum interficient. in quibusdam libris scriptum esse *penus*, quidam, qui habetur doctus, mihi dicebat Romæ, & ita legendũ vero vultu contendebat.

Alga] sop. Od. 17. lib. 5. *Et alga littus inutili Demissa tępestas ab Euro Sternet*. Virg. Melibœo, *Horridior rusco, proiecta vilior alga.*

C Qvando pavper m.] Quoniam igitur (inquit Tiresias) omissa longa verborum circuitione, paupertatem pertimescis, ac reformidas: audi, & cognosce ex me, qua ratione possis rem facere, & locupletari.

Sive alivo priv.] priuatum, proprium: vt epist. 1. lib. 1. *quem ducit priua triremis*. Siue, hoc loco non geminatur, vt nec Od. 6. lib. 1. *Cantamus vacui, siue quid vrimur Non prater solitum leues*. siue turdus (inquit) siue quid aliud propriũ tibi suppetet, mittatur illico ad diuitem senem. Priuum est proprium vniuscuiusque: vnde & res, priuata, inquit Nonius. aliàs priuum idem valet quod singulare, seu singulum, vt loquebantur veteres.

Devolet] deferatur illuc, idque quàm primùm, & celerrimè. verbo accommodatissimo ad nomen, *turdus*, quod antecedit, vsus est.

Nitet] nitor domus significat copiam, & diuitias: vt nitor corporis, victum mundum, lautũ, & elegantem. sic Lucret. lib. 1. & item alibi, fruges nitidas appellat, significans, pingueis, opi- D mas, & vberes.

Dvlcia poma] Virgil. Tityro, *sunt nobis mitia poma.*

Honores] optimos quosq; fructus, atque adeò primos, quibus significes, te optimè de eo existimare, benéque ei cupere.

. Venerabilior Lare] quem prius & potius venerari debes, quàm Larem, si quidem quàm primùm ditescere velis. Lares & Penates, dij, qui à quoque domi colebantur: quibus è cena libare, & fructuum primitias consecrare solebant. vide annot. ad epist. 7. lib. 1.

Sine gente] vtpote libertus, aut libertinus. gentiles sunt, qui inter se eodem nomine sunt, qui ab ingenuis oriundi sunt, quorum maiores nulli seruitutem seruierunt, vt definit Scæuola. Inter gentem autẽ, & familiam, tãtumdem interest, quantum inter genus & stirpem. Nam quemadmodum latius patet gens, quàm familia: ita & genus plus continet, quàm stirps. denique familię multę possunt esse vnius gentis, vt in gente Valeria erant Maximi, Messallæ, Leuini, Flacci: in Cornelia Scipiones, Cinnæ, Lentuli, Sullæ. E Itaque si de hereditate aliqua controuersia sit, propiores, ac priores sunt agnati, quoniam eiusdem familiæ sunt, quàm gentiles, qui duntaxat eiusdem sunt gentis. qua de re quod inter Marcellos, & Claudios patricios, litigatum esse scriptum reliquit M. Tull. lib. 1. de oratore ad Qu. Frat. cùm Marcelli ab liberti filio, stirpe: Claudij patricij, eiusdem hominis hereditatem gente ad se redijsse dicerent, non dubito, quin ea hereditas à centumuiris fuerit Marcellis adiudicata. ius enim stirpis, & familiæ, iure generis, & gentilitatis potius, atque interius est. gentem igitur eorũ fuisse, qui eiusdem nominis essent, quorúmque maiores seruitutem non seruierant: familiam autem eorum, qui eiusdẽ nominis essent, & cognominis, inter omnes cõuenit. Itaque sine gentẽ erant liberti, libertini, libertinorum filij, tametsi hi, quos vltimo loco posui, essent ingenui.

Crvent. Sang. frat.] fratricida. Virg. F lib. 1. Æneid. *primo quæ prodita somno Tydides multa vastabat cæde cruentus. Cruentus* autem & hic, & apud Virgil. idem valet, quod, contaminatus & inquinatus. sanguis enim inquinat. Itaque qui occiderunt aliquem, impuri sunt. Ex eo cruentum pro impuro vsurpatur, vt à Lucretio lib. 6. de nat. rer. *An cælum nobis vltro natura cruentum, &c.* vbi vulgò *corruptum* legebatur.

Fvgitivvs] idest, seruus. nam seruum, fugitiuum appellabant per contumeliam, ab affectu. Terent. Eunuch. *fugitiue prodi, male conciliate*. Interdum etiam liberum ab effectu, atque euentu, vt idem Heautont. *quamobrem me rogas? homini fugitiuo dabo?* nam ibi de Clinia loquitur. Omnino fugitiui propriè serui appellantur. ex quo in edicto ædilium curulium titulus est seruorum fugitiuorum, *Si quis fugitiuus, erróve sit, noxâve solutus non sit.*

Exterior] inferior: vt cum eo ambules, & iter facias minus honorato loco: vt incedas ab

A eius sinistro latere: vt el claudas, & tegat læuum latus. quod declarat proximus versus. translatio autem ducta est à circulis, quorum ij, qui sunt exteriores, sunt posteriores: ioteriores autem, priores. Sic igitur qui in ingressu dextram partem obtinent, interiorem circulum, & icciτco minorem faciunt: qui læuam, exteriorem, & maiorem.

VTNE TEGAM] sic habent cod. x. Varic. & Iannoct. Faërn. Tornes. Russard. cuius lectionis elegantiam quidam non intelligentes supposuerant, *Visne tegam*. Nam sic loquûtur boni scriptores: in his Liuius lib. 4. *Illine vt impune primò discordias ferentes concutent finitima bella? deinde, &c.* Horat. Od. 16. epod. respons. Canid. *Inultus vt tu riseris Cotyttia Vulgata, sacrum liberi Cupidinis?* & fortasse M. Tullius lib. 4. accusatinn. ita locutus est uon longè à princip. mutata scilicet interpunctione, *Quid si magnitudine pecuniæ persuasum est? verisimile nõ est. Vt ille homo tam locuples, tam bene sius religioni suæ, monumentisq́, maiorum pecuniam anteponeret?* nã hæc legi coniunctè, *veri simile non est, vt ille homo tam locupl. &c.* non placet. quamquam non sum oblitus, me noper, cùm M. Tullij opera omnia edidi, paullo aliter hunc locum legendum esse putauisse.
B

DAMÆ] seruili genere nato. sup. sat. 6. lib. 1. *Tune Syri, Dama, Dionysi filius, audes Deijcere è Saxo ciues?*

CERTANT SEMP. MELIORIB.] vt cum Aiace. participium *certans* cum dandi casu coniũxit, vt solet similia.

FORTEM HOC ANIMVM TOLER. IVB.] mihi, meóque animo imperabo, vt præter meam consuetudinem, meámque dignitatem, Damam, & infimum quemque hominem colam rei faciendæ, & ditescendi causa. Alludit autem ad illud Homericum, quod dicit Vlysses ἰδυσσ. υ. Τέτλαθι μοι κραδίη, καὶ κύντερον ἄλλο ποτ' ἔτλης. id est, dura & perfer mihi anime: & etiam grauius aliud aliquando pertulisti.

RVAM] eruam, effodiam, cõparem: vel dic *ruam acernos*, id est, corruam, colligam, construá. tale illud est sat. 1. lib. 1. *diues, Vt metiretur nũmos.*
C eodem pertinet illud ex ead. sat. *At ni id fit, quid habet pulchri constructus aceruus?* tralatio est.

INSIDIATOREM] te captatorem hereditatis: insidiatorem bonorum.

PRÆRODO FVG. HAMO] translatum à piscibus, qui plerumque hamo vnà cum esca vorato, vel certè esca circumrosa, effugiunt manus piscatoris. huc pertinet distichum illud Martialis de captatore lib. 6. *Munera magna quidem misit, sed misit in hamo, Et piscatorem piscis amare potest?*

AVT SPEM DEP.] profert hunc locum Priscian. lib. 1. *spem deponas* autem, id est, despees, spem abijcias.

AVT ARTEM] τέχνην, captandi scilicet.

ILLVSVS] ab eo, quem captabas. Ars omnis, incerta est, & in coniectura posita. Quare nõ debet artifex, si quando præceptis artis minus respondeat euentus, artem desinere: sed aliam viá experiri, & tamen præcepta, quibus ars ea, quam tractat, constat, accuratissimè seruare.

MAGNA, MINORVE, &c.] id est, siue de D
magna, siue de parua re olim disceptabitur, litigabitur, iudicio contendetur: eius, qui sit audax, improbus, & sceleratus, causam, & patrociniũ suscipito, si modò sit locuples, & sine liberis: alterum autem, qui sit vir bonus, deserito, si liberos habebit. verbum *certabitur* hoc loco personale est (vt appellant) ἀπρόσωπον. sic Liu. lib. 35. *Tribuni plebis multam M. Postumio dixerunt. cuius certandæ cũ dies aduenisset, &c.*

OLIM] posthac: vt epist. ad Iul. Florum lib. 1. *Ne, si forte suas repetitum venerit olim Grex auium plumas, &c.* & Od. 10. lib. 2. *non, si male nunc, & olim Sic erit.* & epist. ad Fusc. Aristiũ. *vt calceus olim Si pede maior erit, subuertet: si minor, vret.* Virgil. Æn. 1. *Hunc tu olim cælo spolijs orientis onustum Accipies secura.* & 4. *gentiq́, mea data mœnia cernam, Cognatas vrbes olim, populósque propinquos.*

VLTRO] qui non lacessitus, non læsus, nulla iniuria, nullóque damno affectus, virum se multo meliorem in ius vocet: quod est improbi hominis.

FAMA CIVEM, C. ĝ3 PR.] ciuem, cuius sit & fama melior, & causa verior.

QVINCTE, PVTA, ET PVALT] instituit, E
& docet captatorem Tiresias, quase oratione ad aureis, & amicitiam diuitis sit insinuaturus. Nemini autem inauditum est, Romanos illos veteres ingenuos, tribus appellationibus esse nominatos, habuisséque prænomen, id est, nomen commune: nomen, quod erat gentis: cognomé, quod erat familiæ nomen. Prænomina erant exempli causa Caius, Cn. Dec. Hostus, L. M'. id est, Manius, M. Num. Post. Proc. P. Q. Ser. Sextus, Sp. Tib. Titus, &c. quamquam nonnulla ex his longo pòst tempore pro cognominibus cœpta sunt vsurpari. sed de his Caroi. Sigonius, & Onofr. Panuinus, viri doctissimi, sunt consulendi.

GAVDENT PRÆNOMINE M. AVR.] prænomina enim maximè erant ingenuorũ propria. Quin serui prænominibus carebant. Vnde longè honorificentius erat prænominibus salutare, quá nominibus, aut cognominibus. contrà familiarius, & communius cognominibus salutare, vt F
salue Casca, salue Pulcher, Cicero, Cæsar.

TIBI ME VIRTVS TVA F. A.] virtus tua, non pecunia tua.

MOLLES] quæ delectantur assentatione: libertate orationis offenduntur.

IVS ANCEPS] M. Tull. *ius varium* in oratione pro Cæcina: pro Murena *ius controuersum nominat:* id est, ius ambiguum, & quod in vtramq; partem trahi potest.

ERIP. QVIVIS OCVL. CIT.] prouerbialiter dixit. nam etiam ita loquimur, tu mihi carior es his oculis. Catull. ad Quinct. *Eripere ei noli, multo quod carius illi Est oculis, seu quid carius est oculis.* idem ad C. Licin. Caluum, *Ni te plus oculis meis amarem Iucundissime Calue, munere isto Odissem te odio Vatiniano.* Icciτcò Phædromus ille apud Plaut. in Curculione, amicæ suæ ostium *oculissimum* appellat, id est, carissimum.

CASSA NVCE] inani. cassum idé valet, quod inane,

A inane, & vacuum: ex quo, *lumine cassi* appellantur mortui. Virg. Æneid. 2. *nunc cassum lumine lugent.* Lucret. lib. 4. *Nam nihil esse potest aliud, nisi lumine cassus Aer id, quod nos vmbram perhibere suemus.* idem lib. 5. *Nec potis est cerni, quia cassum lumine fertur.* ibid. *corpus, quod cassum lumine semper.* Idem lib. 3. *Sollicitámque geris cassa formidine mentem.* Iterum lib. 4. *Illa tibi est igitur verborum copia cassa.* Pacuuius de testudine, *Terrigenam, herbigradam, domiportam, sanguine cassam.* M. Tulli[9] lib. 5. Tuscul. *vt omne, quod honestum nos, & laudabile esse dicimus, id illi cassum quiddã, & inanis vocis sono decoratum esse dicant.* Plautus Aulul. *virginem habeo grãdem, dote cassam, atque inlocabilẽ.* Idẽ Pseud. *Te amatorem inuentum esse inanem, quasi cassam nucem.* Idem in Rud. *Cassam glandem.*

Pavperet] pauperem, seu pauperiorem reddat. vtitur hoc verbo & Plautus Mil. glorioso. *merx, Quæ improba est, pro mercis vitio, dominum pretio pauperat.* Idem in Pseud. *nam boni viri Me pauperant, improbi alunt: augent rem meam mali.*

Nev sis iocvs] idest, néve sis cuiquam ludibrio: néve te quisquam habeat pro delectamento. sic loquitur Catull. in quandam, *Iocũ me*
B *putat esse mœcha turpis.*

Ire domvm, atqve, &c.] superiora illa intelligenda sunt esse dicta à Tiresia, quasi orationem captatori præscribente, qua hic sibi diuitis beneuolentiam conciliet: & captatoris orationem imitante: Nunc autem loquitur Tiresias ex sua persona.

Pellicvlam cvrare] cibo & potione se explere: inuitare se liberaliter, & lautè: molliter & delicatè viuere: sibi benefacere. infrà epist. 2. lib. 1. *In cute curanda plus æquo operata iuuentus.* & epist. ad Alb. Tibull. *Me pinguem & nitidum bene curata cute vises.*

Fi cognitor ipse] Cognitor est is, qui iura alterius habet cognita, eáque alios docet, quos scire illius interest. hoc autem differt cognitor à procuratore, quod hic est absentis, ille præsentis. M. Tul. pro Qu. Rosc. Com. *in hãc rem me cognitorem dedisti.* Idem pro Cæcin. de Æbutio.
C *cognitoris viduarũ, defensoris nimiũm litigiosi.* legẽdum autem est non *fis*, vt habent libri vulgati, sed *fi*, vt manuscr. quod cùm indicasset mihi Io. Daniel Aurelianus in vno codice, ita reperi postea in sex alijs: itaque memini scriptum esse in ijs fere omnibus, quibus Romæ vsus sum. Vtitur eodem imperatiuo & Plautus Curculione, *Sequere hac Palinure me ad foreis. fi mi obsequens.* ibidem paullo pòst. *Potate, fite mihi volentes propitiæ.* idem Persa: *Age, fi benignus, subuem.* & Cn. Mattius apud Nonium lib. 16. Iliad. *Nunc socij, nunc fite viri.*

Sev rvbra canicvla, &c.] siue æstas erit, & anni tempus ardore solis immoderato æstuosum, siue bruma, & cælum perfrigidum. rubram Caniculam nominat, quia calida, & ignita rubent. post Caniculæ autem ortum acerrimi solent esse torius anni temporis calores. suprà Ode 13. lib. 1. *Te flagrantis atrox hora Caniculæ Nescit tãgere.* & Od. 17. eiusd. lib. *Hic in reducta valle Caniculæ Vitabis æstus.*

Sev pingvi tentvs omaso] Futiũ D
Bibaculum poëtam vrbanè, satyricéque insectatur, & irridet: & ex eo, quòd vilibus obsonijs sese expleret, ac saginaret, contemtum significat: qui, cùm brumæ tempus describeret, hoc versu fuerat vsus, *Iupiter hibernas cana niue conspuit Alpeis.* Huius tamẽ Futij versus aliquot profert Macrob. lib. 6. Saturn. cap. 1. non malos: quippe quos Virg. mutuatus sit: vt 6. annal. *Quod genus hoc hominum Saturno sancte create?* & 1. *Interea Oceani linquens Aurora cubile.* & 10. *Rumoresq; ferunt varios, & multa requirunt.* ibid. *Confirmat dictis simul, atque exsuscitat acreis Ad bellandum animos, reficitq; ad prœlia menteis.* Profert & hos A. Gellius lib. 18. cap. 10. *Sanguine diluitur tellus, caua terra lutescit. Omnia noctescũt tenebris caliginis atra. Increscunt animi, virescit vulnere virtus. Sicut fulca leuis, volitat super æquora classis. Spiritus Eurorum virideis cùm purpurat vndas. Quo magis in patrijs possint epulescere cãpis.* Iam omasum bubulum commemorat Plinius lib. 8. cap. 46. *damnatus est à populo Rom. die dicta, qui concubino procaci rure omasum edisse se negante, occiderit bouem, actusq; in exsilium, tamquã celono suo interempto.* No E
nius, *Præcisum & omasum partes carnis & viscerum.* significat Horatius, hunc Furium hominem fuisse obesum, & pinguem.

Nónne vides, aliqvis] dicet aliquis de te, vel diuitem illum, vel alium sibi proximum cubito tangens, non vides, *vt patiens*, id est, quo modo, vel quàm sit patiens, & laboriosus Vlysses? quàm officiosus, & vtilis, & opportunus amicis? quo modo, seu quàm acer, id est, quàm acriter in eo, quod suscepit, perseuerans? vel quàm fortis, ac diligens? *Nónne vides* autem principium versus, à Lucretio térque, quatérque iteratum.

Plvres annab. thynni] allegoria est. per thynnos, senes diuites sine liberis significat. captatorem aũt cũ piscatore comparat. Thunnũ Athenæus lib. 7. scribit appellatum esse ἀπὸ τοῦ θύειν τι, καὶ ὁρμᾶν, id est, impetum facere, irruere. hũc piscem enim admodum concitatum & celerem F
esse, propterea, quòd certo anni tempore stimulum, seu œstrum quoddam habeat in capite, à quo concitetur, atque impellatur: quod item scribit Aristoteles lib. 8. cap. 19. his verbis, οἱ δὲ θύννοι, καὶ οἱ ξιφίαι οἰστρῶσι περὶ κυνὸς ἐπιτολήν. ἔχουσι γὰρ ἀμφότεροι τηνικαῦτα παρὰ τὰ πτερύγια, οἷον σκωλήκιον, τὸ καλούμενον οἶστρον ὅμοιον μὲν σκορπίῳ, μέγεθος δὲ, ἴσον ἀράχνῃ. τοῦτο δὲ ποιεῖ αὐτοὺς ἐξάλλεσθαι, οὐκ ἔλαττον τοῦ δελφῖνος: καὶ τοῖς πλοίοις πολλάκις ἐμπίπτουσι. id est, Thunni & gladij concitantur œstro quodam, seu asilo, circiter ortum Caniculæ. habent enim tum vtrique ad alas, seu pinnas tanquam vermiculum, qui œstrũ, seu asilum appellatur, scorpio simile, magnitudine aũt araneo æquale. Hoc autem ita eos vrit, & cruciat, vt exsiliant, & subsiliant non minus quã delphinus. Tum sæpe in nauigia irruunt. Iidem auctores tradunt, thynnis oculi dextri aciem acriorem esse, quàm læui.

Cetaria] vel vasa, in quib[9] grandiores pisces sale conditi seruãtur: vel stagna, in quib[9] viui aluntur.

A VALIDE MALE] parum firmus, infirma valetudine, & ita non vitalis.

SVBLATVS ALETVR] tolli dicuntur pueri, qui, cùm in lucem editi sunt, studiosè, & magna cura dantur alendi, vt adolescant, & ad ætatis florem, ac pubertatem perueniant. natum ex eo, quòd patres si filios sibi natos alere vellent, eos humi iacenteis, tollere, & complecti solebant: sin nollent, exponi iubebant: exponi autem, id est, domo exportatos in loco publico, vt in via publica, aut in littore maris, aut in ripa fluminis, aut in silua aliqua ponere, & fortunæ committere, ac permittere. nam parentibus licebat liberos nuper natos vel exponere, ac necare, vel tollere, id est, alendo, ad pubertatem, & adultam ætatem perducere. Terent. in And. *nam, quod peperisset, iussit tolli.* & Heaut. *meministi me esse grauidam, & mihi te magnopere interminatum, si puellam parerem, nolle tolli?* Chr. *scio quid feceris. sustulisti.* ibid. *sed hic erat anus Corinthia haud impura. ei dedi exponendam.* ibidem, *Nam iam primum, si imperiû meum exsequi voluisses, interemtam oportuit.* Idem Adelph. *Tu illos duos pro re olim tollebas tua, Quod satis putabas tua bona ambobus fore.* Virgil. lib. 9.

B Æneid. *Non ita me genitor bellis assuetus Opheltes Argolicum terrorem inter, Troiaeq; labores Sublatû erudijt.* Et poëta quidam vetus apud M. Tull. Ciceronem lib. 3. Tusc. quæst. nisi fortè Cicero ipse vertit ex Eurip. *Ego cum genui, tum moriturû sciui, & ei rei sustuli.* Notum illud eiusdem Ciceronis dictum ambiguum in Octauianum. *ornandû, & tollendum adolescentem* quod ipsum Octauianû Cæsarem esse questum scribit D. Brutus ad Cicer. epist. lib. 9. & refert Paterculus libro poster. & Suetonius in Augusto.

IN RE PRAECL.] in re familiari lauta, & ampla.

NE MANIFEST. CÆLIB. OBSEQV. NVD.] id est, ne cultus senis cælibis tam apertus, ac manifestus declaret, te esse captatorem heredi tatis. nudet te, id est, prodat te: consilium tuum aperiat, ac patefaciat: tuam artem & fallaciam, quam tegi expedit, retegat.

C LAN. IN SPAM ARR.] sensim ad spem hereditatis accede: officijs tuis paullatim assequere, vt iam sperare audeas, fore, vt secundus heres scribaris. sic dixit Horat. *arrepere in spem*, vt M. Tull. in Frumentar. *arrepere ad amicitiam. quibus rebus non sensim, atque moderate ad istius amicitiam arrepserat, sed breui tempore totum hominem possederat.*

SECVNDVS HERES] secundi heredes dicebantur à veteribus iurisconsultis, qui substituebantur primis heredibus, ita fortasse dicti, quia in secunda cera scribebantur, id est, secunda parte ceræ, seu in secundis tabulis: vel in secundo gradu.

EGERIT ORCO] ad Orcum egerit, id est, ad inferos: de medio sustulerit: è numero viuorum expulerit.

IN VACVVM VENIAS] in vacuum, mortuo filio primo herede, locum subeas.

PERR. HAEC AL. FALL.] id est, perrarò hic euentus frustratur. tractum à cubis, in quib' D fortuna quidem dominatur, sed tamen nonnihil ars adiuuat, & digitorum mobilitas, & cetera, quæ tenent callidi aleatores.

QVI TEST. TR. T. CVMQVE] quicumque testamentum tibi tradet, &c. tmesis.

ABNVERE, ET TABVLAS] id est, memento id recusare, & tabulas abs te reijcere, ita tamê, vt raptim, & limis, hoc est, obliquis oculis inspicias, quid prima cera, id est, prima tabula testamenti, in qua scribuntur primi heredes, contineat, vt scias, vtrùm solus sis heres institutus, an tibi dati sint coheredes. Sciendum est autem, in prima cera scribi solitos primos heredes, in secunda secundos, & ita deinceps.

QVID PRIMA SECVNDO] in primo versu, testatoris nomen: in secundo, heredis, aut heredum scribebatur. neque verò ijs assentior, qui *secundo versu* interpretatur secundo gradu. nam, qui secundo gradu erant instituti, secundi heredes dicebantur, quos etiam substitutos appellât. præterea hîc vnus est gradus dumtaxat, non plures. Iam verò in tabulis ceratis scribere consueuisse antiquos, constat. itaque sic loquebâtur, *prima cera, media cera, vltima cera.* quo genere lo- E quendi significabant primam, mediam, vltimâ partem, seu tabulam testamenti. Sueton. in C. Iulio, *sed nouissimo testamento treis instituit heredes sororum nepotes, C. Octauium ex dodrante, & L. Pinarium, & Q. Pedium ex quadrante: reliquos in ima cera.* Idémque de alijs tabulis sentiendum. M. Tull. libro Accus. 1. *deinde in codicis extrema cera nomen infimum in flagitiosa litura fecit.* Plaut. Curcul. *Dum scribo, expleui totas ceras quattuor.* Idê Asinar. *Aut, quod illa dicat peregre allatâ epistolam: Ne epistola quidem vlla sit in ædibus: Nec cerata adeò tabula.* Et paucis versibus pòst, *Ne vlla sit cera, vbi facere possit litteras.* Idem Bachid. *cedo tu ceram, ac linum actutum. age obliga, obsigna cito.* Idem ibidem, *Cera quidem haud parcit, neque stilo: sed quicquid est, perlegere est certum.*

VELOCI PERC. OC.] celeriter perlegito tacitus.

PLAR. RECOCT. SCRIBA] Coranum F significat, qui ex scriba quinqueuiratum adept', mox ex quinqueuiro, scriba iterum factus erat. Ita dicuntur autem quinqueuiri, vt duumuiri, triumuiri, decemuiri, & similes. Recoctum igitur scribam appellat, vel quòd ex quinqueuiro refectus erat scriba, quod munus ante quinqueuiratum gesserat: vel quia hic Coranus, quamuis aliquantùm esset ætate prouecta, ita firmus erat tamen, & validus, vt recoctus esse videretur: vel quia erat callidus, atque astutus, multis in negotijs exercitatus, tritus, ac versatus: vel per recoctum, simpliciter ætate grandem significat. quod videtur Seruius velle, qui hunc locum profert ad illum Virgilij locum lib. 11. Æneid. *solidum nodis, & robore cocto.* Nota autem est omnibus de Æsone à Medea recocto fabula: itémq; de Pelia, quâ sic explicabat Diogenes Cynicus, vt diceret, Medeam non fuisse veneficam, sed eruditam & sapientem fæminam. illam enim sumere solitam homi-

A homines molleis, & desidia, luxuria, voluptate fractos: eosque labore & exercitatione fatigare, atque ita validos & robustos efficere. vnde hanc opinionem, famamque de ea fluxisse, illam hominum carnibus coctis, eos iuuenes reddere consueuisse. Plau. in Pseud. *Quia sorbitione faciam ego te hodie mea, Item vt Medea Peliam concoxit senem: Quem medicamẽto, & suis venenis dicitur Fecisse ex sene adolescentulum.* M. Tull. in Catone maiore, *quò quidem me proficiscentẽ haud sanè quis facile retraxerit, néue tamquam Peliam, recoxerit.* Varro Marcip. *Peliam Medéa permisse, vt se vinum deglubteret, dummodo puellum redderet.* Ita Catullus Suffecium quendam, senem recoctum dicit, quasi iterum iuuenem factum. Quòd si per recoctum, vafrum, & callidum intelligemus, erit translatio. sententia autem huius loci hæc est: Sæpe accidet, vt senex aliquis diues, & astutus à captatore insidijs appetitus, eius spem fallat, vt Coranus Nasicam delusit. Simile exemplum commemorat Cornelius Tacitus lib. 13. Annalium de Pomponio Sil-
B uano, repetundarũ accusato, & absoluto loquens, *valuitq́, pecuniosa orbitate & senecta: quam vltra eorum vitam produxit, quorum ambitu euaserat.*

CORV. DELVD. HIANTEM] captatorẽ inhiantem, & insidiantem hereditati deludet, ac frustrabitur.

DABIT RISVS] præbebit risus, præbebit argumentum ridendi.

NVM FVRIS, AN] Vlysses non satis intelligens, quid sibi velit Tiresias, quærit, verùm furat, vt solent vates: an prudens, & sciens eum ludificet. Plato in Timæo scribit, neminem mentis compotem vaticinium diuinum ac verum attingere: sed aut in somnis prudentiæ facultate impedita, aut morbo affectum, aut diuino aliquo afflatu concitatum. Verba Platonis sunt hæc, οὐδεὶς γὰρ ἔννους ἐφάπτεται μαντικῆς ἐνθέου, καὶ ἀληθοῦς, ἀλλ' ἢ καθ' ὕπνον τὴν τῆς φρονήσεως πεδηθεὶς δύναμιν, ἢ διὰ νόσον, ἢ τινα ἐνθουσιασμὸν παραλλάξας.

QVICQVID DICAM, AVT] videtur diui-
C natores, & vaticina irridere, atque adeò ipsum Apollinem: si intelligamus, hoc eum dicere, diuinos, & vates ambigua loqui, & quæ in hanc, vel in illam partem trahi possint. Alij non putant esse locum, sed seriò dici à Tiresia, quicquid dicturus sit, id aut fore, aut non fore: fore, si fore dixerit: non fore, si negarit fore. qui fortasse falluntur. Nam Horatius vbique sui similis est: id est, comis, facetus, & vrbanus. Verumtamen vtatur suo quisque iudicio.

DIVINARE ETENIM] ridiculum erat, quod iamiam dixerat, iuxta priorem explicationem, magis ridicula est ratio: quasi verò magnæ diuinationis sit, id dicere, quod sit vel futurum, vel non futurum. nonnulli tamen, vt iam dixi, superiorem versum sic explicant, *quicquid dicam*, id est, quicquid dicam futurum, id eueniet: quicquid non futurum, non eueniet: vt nullus insit in his verbis iocus, nullaque irrisio.

SI LICEAT, EDE] sic habent omnes libri vulg. cum quibus consentiunt plerique manuscr. pauci quidam discrepantes habent, *scilicet, edam.* quam scripturam siquis fortè probabit, ea sic mi- D
bi videtur explicanda. sed tamen (inquit Vlysses) quid sibi velit ista fabula, subintellige, *ede*. cui respondens Tiresias, *edam*, inquit. Tale est illud apud Ciceronem de P. Victorij sententia lib. 4. epist. ad famil. epistola 11. *postea se à Marcello ad me missum esse, qui hac nuntiaret, et rogaret, vti medicos. Coegi, & è vestigio, &c.* sic enim legendum putat vir ille doctis. ex auctoritate codicis antiquissimi: non, vt vulgò, *vti cogerem medicos*. Nam verbum *cogerem* dicit ille natum esse ex annotatione, atque subintelligendum.

TEMP. QVO IVVENIS PARTHIS] Augustum significat, quo imperium obtinente Parthi signa, quæ Crassus, & Antonius amiserant, vltrò Romam remiserunt. epist. ad August. lib. 2. *Et formidatam Parthis, te principe, Romam.* his versibus autem tempus notat.

FORTI NVA. PROC. COR.] Nasica socer captabat Corani generi testamentum: Coranus gener à Nasica socero captabatur, dolisque petebatur. Iam verò propterea quòd Vlysses multis E
sæculis ætatem Augusti antecessit: cum Vlysse autem Tiresias apud inferos verba facit, iccircò inducitur Tiresias hæc narrans non tanquam præsentia (cùm tempora repugnent) sed tanquam multis pòst annis euentura.

MAT. REDD. SOLD.] id est, non libenter reddentis, à reddẽdo abhorrentis. *metuentis* enim idem valet, quod φυλαττομένου, id est, cauentis, fugiẽtis, vt sæpe iam admonuimus. significat, hunc Nasicam, fuisse fraudatorem, & infitiatorem lentũ, neque bona fide, neque ad diem æs alienum dissoluere consueuisse. *solidum* accipio solidum æs alienũ, siue dotem deberet, siue quid aliud. sic loquitur M. Tull. pro C. Rabirio Post. *ita bona veneant, vt solidum suum cuiq́, soluatur.*

GENER] Coranus: cui Nasicæ filia nupta erat. SOCERO] Nasicæ, Corani captatori, & insidiatori bonorum.

MVLTVM NEGATAS] quas multum & sæpe negauerit se inspicere velle. F

PRÆTER PLORARE] id est, præter ploratum, & fletum, propterea quòd spe sua deciderit. οἰμώζειν iubent eum Græci, cui malum & damnum precantur. annot. sup. sat. vlt. lib. 1. *Demetri, teq́, Tigelli Discipularum inter iubeo plorare cathedras.* vide & quæ annotauimus ad illum locum, *O multa fleturum caput.* ad Od. 5. epod.

ILLVD AD HÆC IVBEO,] Alia ditescendi ratio, quam Vlyssi præscribit Tiresias, quæ tamen ad idem genus refertur.

MVLIER SI FORTE] mulier vel vxor, vel concubina.

TEMPERET] regat. Nam hoc proximo modo locutus est Od. 24. lib. 3. *Nec dotata regit virũ Vxor.* altero Od. 3. eius lib. *quo maiore temperat.*

LAVDES LAVD. VT ABS.] laudes mulierem, aut libertum, absentem scilicet: (immò præsentem. magis enim hoc assentatori & captatori cõuenit) vt vel ab hoc, vel ab illa lauderis absens. Non temere autem hoc dictum. nam nemo absentem laudat, qui non amet. quocirca

A si te absentem laudet mulier, aut libertus, dubitare non debes, quio ab eis ameris. Iam hamus ad capiendom amicũ efficacissimus est, laus, quamois eam assentatores valde suspectã reddiderint, vt oleum, vnguentarij. Quemadmodom enim hi oleum: sic illi laudem, ad decipiendum alterũ corrumpunt. Quare vt vino, sic laude modicè vtendum est: ne & hîc veritatis, & illic temperantię fineis transeamus. Mioimè igitur præseotem laudare debet is, qui & verus amicus esse, & verum amicum parare studet, sed absentem potius. Neq; verò existimanda est laus absentis minus valere ad eios, qui laudetur, amicitiam conciliandam, quàm præseotis. Immò verò cootrà se res habet. Quemadmodum enim acrius feriunt, qui è longinquo loco iaculantur, quàm qui è nimis propinquo: sic magis hominum amorem beneuolentiamque commouet atque excitat, qui absenteis, quàm qui præsenteis laudat.

A DIVVAT] συμβάλλεται, συνεργεῖ, coofert, cõducit.

B SED VINC. LONGE PR. IP. EXP.] sed longè præstat, seoem ipsum capere. tralatio ab expognatiooe oppidorum. sic sat. 9. lib. 1. *velut tantummodo: qua tua virtus, Expugnabis.* Eodem ferè simili vsus est Themistius iooior oratiooe tertia his verbis, προσακτέον δὲ οὐκ αὐτῷ μόνῳ τῷ θηρευομένῳ τὰς μηχανάς, ἀλλὰ κἀκείνοις, οἱ προσκλίνοντες εὐάλωτον ἡμῖν ἔργον ποιοῦσιν: id est, admouendæ autem sunt machinæ non ei soli, qui captatur, seu oppugnatur, sed etiã illis, qui aorè capti rem oobis facilẽ ad iogrediendum reddent. qui locus ad hæc Horatiana maximè accommodari potest, vt intelligamus, maximè esse optandum, seoem ipsum expugnare: secundo loco, eos, qui facilem aditum ad eum capiendum præbeant.

VECORS] excors, stultus: quasi mali cordis, inquit Festus.

CAVE TE ROGET] posteriorem syllabam verbi *caue* corripuit, vt & epist. 13. lib. 1. *Vade, vale, caue ne titubes, &c.* oon celabo lectorem tamen, me in quibusd. libris manuscriptis repetisse scri-
C ptum *caueas roget.*

VLTRO] noli exspectare dum rogeris, sed vltrò, id est, non rogatus, αὐτεπάγγελτος, vxorem ei tuam trade, vt potiori.

PERDVCI P. T.] poterítne perpelli ad hoc flagiòum Penelope, tam frugi, & tam pudica? persuaderine ei poterit, vt adulteretur, mulieri tam temperanó, & pudicæ? à verbo perducendi, perductores sunt appellati, qui mulieres nobileis vel promissis inductas, vel vi, & minis coactas ad potentiores viros perducunt. Cic. 1. lib. accus. *lenonũ, aleatorum, perductorũ nulla mentio fiat*, quamquã docti quidã *productores* illo loco legeodum ceoseot, vt Latinum Græco respondeat, προαγωγεῖς.

TAM FRVGI, TAMQVE PVD.] pudicitiam Peuelopæ omnes ferè sctiptores prædicant, Homerum secuti: qui eam passim hac pudicitiæ laude afficit, pudicissimamque, describit, vsque adeò, vt neque ex eius oratione, oeque ex factis vel tenuissima impudicitiæ suspicio in eam iure constitui, aut commoueti possit. Occurrit mihi locus ille ὀδ. σ. in quo Eurynomam anum hortantem, vt loto corpore, facieq́ue vnguento, seu D
oleo perfusa in conspectum filij prodeat, & cum eo loquatur, malè accipit verbis: aitq́ue formam suam, posteaquàm Vlysses ad bellum Troianum profectus sit, defloruisse, atque exaruisse: itaque sibi talem munditiam esse negligendam: quæ verba locuta, ancillas euocari iubet, vt sibi præstò sint: nam se solam in cœtum virorum prodire nollet. sic Hom. Τὸν δ' αὖτε προσέειπε περίφρων Πηνελόπεια· Εὐρυνόμη, μὴ ταῦτα παραύδα κηδομένη περ, Χρῶτ' ἀπονίπτεσθαι, καὶ ἐπιχρίεσθαι ἀλοιφῇ. & eodem libro Eurymacho vni è procis formam ipsius laudanti, atq; affirmanti, si ab omnibus Argiuis, & Græcis specta ta esset, multo plureis in eius ædibus procos epulaturos: respondet, formam suam defluxisse post initium belli Troiaoi. quòd si Vlysses domi sit, maiorem suam gloriam futuram ex viri præsentia, quàm ex forma. Sed Pausanias Arcad. narrat sua ætate poësin quandam Θεσπρωτίδα inscriptam exstitisse, in qoa scriptum esset, Penelopam Vlyssi ex Troia reuerso filium peperisse oomine Proli- E
potihum. addit & illud, Maotinenseis vulgò dicere, Peoelopam ab Vlysse domo eiectam, & sibi suas res habere iussam, quòd viros à se quæsitos, & arcessitos domum intromisisset: atq; illam quidem primò Lacedæmonem se contulisse: deinde relicta Lacedæmone Mantineam profectam esse, ibiq; diem suum obijsse.

QVAM NEQ. PR. &c.] quam proci corrumpere, & labefactare noo potueruot: quam ad adulterium impellere neqoiueruot.

RECTO DEPELL. CVRSV] ex hoc loco illum puto esse emendandum, qui est sat. 3. eiusd. lib. *Palanteis error certo de tramite pellit:* & legendum, *recto de tramite.*

VEN. EN. MAGNVM DON. P.] Respondet Tiresias. atq; hæc sunt subintelligenda aut similia qoædam, Quid mirum, procos oon potuisse vxorem tuam ad stuprũ perducere? *Venit enim, &c.* id est, venerunt eoim ad eam iuuenes illiberales, & parci ac restricti in magnum donando.
proci Penelopæ ooo admodum effusè, nec largè F
donabant: parce & illiberaliter dooabant: fortasse quia dooandi facultatem noo habebant, non quòd donare oollent. Dè largitiooe procorum vnus mihi duntaxat locus succurrit, qui est ὀδ. σ. eo loco mittit quisque suum ad Penelopam munusculum per puerum: Antinous vestem muliebrem elegantissimam duodecim fibulis aureis oexam: Eurymachus mooile aureum, electro intertextum, affabrè factum, ac perpolitum: Eurydamas duo aurium ornamenta pulcherrima, summoq́ue artificio elaborata: Pisander torquem: alij aliud. Verba Homeri sunt hæc, Δῶρα δ' ἄρ' οἰσέμεναι προέηκεν κήρυκα ἕκαστος· Ἀντινόῳ μὲν ἔνεικε μέγαν περικαλλέα πέπλον Ποικίλον, ἐν δ' ἄρ' ἔσαν περόναι δυοκαίδεκα, πᾶσαι Χρύσειαι, κληῗσιν ἐϋγνάμπτοις ἀραρυῖαι· Ὅρμον δ' Εὐρυμάχῳ πολυδαίδαλον αὐτίκ' ἔνεικε Χρύσεον, ἠλέκτροισιν ἐερμένον, ἠέλιον ὥς. Ἕρματα δ' Εὐρυδάμαντι δύω θεράποντες ἔνεικαν Τρίγληνα, μορόεντα. Χάρις δ' ἀπελάμπετο πολλή, &c. Sed noo celabo lectorem, Simeonem Bosium Lemouicem, virum doctum, quem iam antea sæpe cõmemoraui, Aurati olim cootubernalem conui-

A conuictorem & discipulum, existimare hîc esse legendum, *Venit enim magno, donandi parca iuuentus*: vt sit hæc sententia. Penelope magno venalis est, id est, non nisi magno pretio emi, seu non nisi magna mercede conduci potest: at iuuentus, parca est donandi: id est, at proci Penelopæ, sunt illiberales & restricti in donando: non donant liberaliter.

Nec tantum Ven. quant. stud.] multis locis commemorantur ab Homero procorum prandia, cenæ, compotationes, epulæ: exempli causa, ὀδ. β. sic queritur de procorum conuiuijs Telemachus in contione, Οἱ δ' εἰς ἡμέτερον πωλεύμενοι ἤματα πάντα Βοῦς ἱερεύοντες, καὶ ὄϊς, καὶ πίονας αἶγας Εἰλαπινάζουσιν, πίνουσί τε αἴθοπα οἶνον Μαψιδίως. id est, hi autem domi nostræ assiduè versantes, boues immolantes, & oueis, & pingueis capras epulantur, & vinum rubrum bibunt, &c. ὀδ. ν. Pallas Vlyssi eandem procorum in ædibus alienis intemperantiam, insolentiam, ac luxuriam narrat ipsi Vlyssi,

B Ἀνδράσιν μνηστῆρσιν, οἵ τοι βίοτον κατέδουσι.

Sic tibi Penel. frvgi est] id est, quia proci pauca munera largiuntur, & quia studiosiores sunt poculorum, & obsoniorum, quàm rerum Venerearum, iccircò tibi Penelope casta & pudica est, alioqui ceterarum mulierum similis futura.

Qvæ, si semel vno] si semel munera ab vno sene acceperit, lucro tecum communicato: si semel experta sit, quantus insit fructus in consuetudine senis diuitis: nunquam poterit ab hoc quæstu demoueri. *de sene gustarit* autem videtur è Græco imitatum, τοῦ γέροντος γεύσηται. Significat, mulieres ferè omneis, quantumuis castæ, ac pudicæ habeantur, muneribus capi, & labefactari solere.

Vt canis, a corio nvmq.] prouerbium est, quod in eos conuenit, qui posteaquam rem aliquam iucundã, & optabilem gustarunt, ab ea ægrè auelli, aut deterreri possunt. sic autẽ efferunt Græci, χαλεπὸν μαθοῦσα κύων σκυτοτραγεῖν. i. periculosa res est canis, quę coriũ rodere didicerit. Theo

C critus paullo aliter εἰδ. ι. Χαλεπὸν χορίων κύνα γεῦσαι. i. periculosum est, canem de intestinis gustauisse.

Ex testamento] iussu, aut voluntate ipsius. testatrix ipsa sic se voluerat efferri.

Elata] elata è domo ad rogum. Terent. Andr. *Effertur, imus*. Plautus Asinar. *Vtinam sic efferamur*. Idem Mostell. *vidi efferri mortuum*. M. Tull. epist. ad Att. lib. 15. epist. 1. *Cn. Lucullus familiaris noster matrem efferebat*. Etiam Græci ἐκφέρειν dicunt, ex quo ἐκφορά.

Scilic. el. &c.] si fortè anus illa mortua ex humeris heredis elabi posset.

Credo qvod nimivm instit.] credo (inquit Tiresias) iccircò anum illam voluisse se ita efferri ab herede, quia is fuerat supra modum in ipsam officiosus: quia odiosè, & molestè viuam coluerat: nimio officio eã prosecutus fuerat. Monet igitur hoc exemplo Vlyssem Tiresias, vt in officio senibus, aut vetulis præstando, operaq; danda, modum seruet, videatq; ne sedulitate peccet, néue, dum officio, & studio, senis, aut anus diuitis gratiam aucupatur, offendat, atq; abalienet. credibile est autem, verbis testamenti hoc fuisse expressum, ne captator ille ab anu institutus heres, D & iussus corpus eius oleo perfusum nudis humeris ad rogum ferre, heres esset, si corpus excideret: aut sub ea condicione institutum esse, si testatricis corpus oleo multo perfusum nudis humeris portaret.

Ne desis operæ, neve] caueto ne officio tuo desis, néue supra modum sis officiosus, id est, ne superes modum in opera tua prçstanda, atque obtrudenda. Nam (vt ait alibi) *sedulitas stulte quem diligit, vrget*.

Difficil. et moros.] difficilem, χαλεπὸν, δυσάρεστον, morosum δύσκολον, supra Oda 9. lib. 1. senectutem morosam appellat. morosi enim ferè sunt, senes: & item difficiles. epist. ad Pison. *Difficilis, querulus, laudator temporis acti*.

Off. garrvlvs. vltro Non] sillam distinctionem, & lectionem probamus, *garrulus vltrò*, hęc sententia est: qui vltrò garrit, id est, qui non prouocatus, aut interrogatus loquitur, E idq; supra modum, offendet. sin, vt hîc scriptum est: *vltro* pertinebit ad ea, quæ sequuntur, *Non etiã sileas*. Sed quid erit, *Non etiam vltro sileas*? arbitror, eum *vltro silere* dicendum, qui appellatus, aut interrogatus, aut alioqui ad loquendum prouocatus, tacet. ab eo enim silentium oritur: & ipse sine causa tacet: immo cùm causam nactus sit loquendi à diuite oblatam, tacet. Itaq; vltro silet. Vetat igitur Tiresias Vlyssem captatorem vltro silere, id est, causam & originem silentij esse. Et verò mediocritatem seruare iubet. Nam primùm monet, vt garrulitatem vitet: deinde deterret à nimia taciturnitate, qualis est eius, qui ad sermonem prouocatus tacet. In cod. Iann. & Tornesij scriptum reperi *vltrà*. quam scripturam siquis probabit, interpretabimur vltrà quàm satis est, vltra modum. Nam inest etiam hæc in loco difficultas, quòd in alijs cod. interpunctionis nota post nomen *garrulus*: in alijs post vocem *vltrò*, siue *vltra*, locatur. iudicet igitur lector.

Davvs sis comicvs] talis esto, qualis F inducitur Dauus in comœdijs, nempe seruiliter, & timidè cum domino loquens, eiq; non nisi ad rogata respondens, neque eum interrogare audens. talis etiam ab ipso Horatio inducitur sat. 7. inf. *Iamdudum ausculto: et cupiens tibi dicere seruus Pauca, reformido*.

Capite obstipo] incuruato, inflexo inclinato: qui gestus est hominis animum demittentis, & ad palpandum parati. M. Tull. in Arato, *Obstipum caput, & tereti ceruice reflexum, Obtutũ in caudam maioris figere dicas*. Lucre. lib. 4. *Denique vt in fabrica, si praua est regula prima: Normaq; si fallax rectis regionibus exit: Et libella aliqua si ex parti claudicat hilum: Omnia mendosè fieri, atq; obstipa necessum est, Praua, cubantia, prona, supina, atq; absona tecta*. quem Lucretij locum testè producens Festus, legit *obstita*, in voce *obstitum*, sed puto, Festum eo loco esse mendosum, & legendum, *obstipum*, & *obstipa*. nam aliud est *obstipum*, aliud *obstitum*. Sueton. de Tiberio, *Incedebat ceruice rigida & obstipa, adducto ferè vultu*.

Obseqvio

A OBSEQVIO GRASSARE] *grassari*, vt Nonios Marcellns docet ex Næuio & Afranio, idem ferè valet, quod ambulare, & itet facere. Festus autem ait antiquos *grassari posuisse pro adulari: prætereà grassari latrones dici vias obsidenteis. gradi siquidem ambulare est. vnde tractum grassari, videlicet ab impetu gradiendi.* quod item ex Sallustio probari potest, procœmio belli Iugurtb. *Sed dux, atq; imperator vitæ mortalium, animus est: qui vbi ad gloriam virtutis via grassatur, abundè pollens, potensq;, & clarus est, neq; fortuna eget.* & ita Liuius lib. 10. *consilio grassandum, si nihil vires iuuarent, ratus.* Idem lib. 45. *Etiam apud vos fuisse audiui, qui assentando multitudini grassarentur.* Itaq; hæc verba *obsequio grassare*, hanc sententiã videntur continere, Obsequio, opera, officio aditum tibi ad diuitem patefacito: nulla alia ratione, aut via diuitem capta, quàm obsequendo: insidiare diuiti obsequio. nam grassari valet interdum insidiosè, & dolosè ambulare. vnde grassatores sunt nominaB ti, qui vias obsident, vt repeotè viatores inermeis, neque satis instructos, ac paratos adoriantur, vt paullo antè ex Festo ostendimus.

SI INCREBRVIT AVRA] hæret etiam nunc in nonnullis libris impressis hæc mendosa scriptura *increbuit*: vsqne adeò difficile est inueterata vitia exstitpare. Nos autem multis verbis docuimus ἀκριβῶς in annotationib. ad lib. Aristot. de moribus, ad Nicomach. hoc verbum sic esse scribendum, non, vt vulgò, *increbuit*. libri autem calamo exarati alij habent *increbruit*, vt & nos curauimus excudendũ: alij *increpuit*, quæ scriptura corrupta est. *Si increbruit aura*, id est, si ventus factus est acrior, ac vehementior. sic loquitur & M. Tull. lib. 7. epist. ad Trebat. *ventus increbrescit. cura vt valeas.* & Virg. lib. 3. Æn. *Crebrescunt optatæ auræ, portusq; patescit, Iam propior.*

CAVTVS] valetudini consulens, sibi cauens ab iniuria cæli.

CARVM CAPVT] φίλην κεφαλήν. Omnia quę in homine præcipuam vim habent salutis & vitæ C conseruandæ, aut quæ summam præbent voluptatem atq; vtilitatẽ, cara dicuntur à poëtis græcis, vt φίλη ψυχὴ, φίλον κῆρ, φίλος θυμὸς, φίλα γούνατα, φίλη κεφαλὴ, φίλα ὄμματα, φίλοι ὀφθαλμοὶ φίλη πατρὶς, φίλος οἶκος, vel φίλα οἰκία in numero multitud. φίλη μήτηρ, φίλα τέκνα, &c. id est cara anima, carum cor, carus animus, cara genua, carum caput, cari oculi, cara patria, cara domus, seu caræ domus, cara mater, cari liberi, &c.

EXTR. TVRBA OPPOS. HVM.] ne quis eum in turba iactet, aut impellat. *oppositis humeris*, tuis scilicet, προβαλὼν τοὺς ὤμους σου. obiectis humeris, tamquam scuto aduersus pulsum multitudinis & turbæ. Theophrastus ἠθικ. χαρακτ. in describendo assentatore etiam hoc argumentum commemorat non admodum dissimile, καὶ τοὺς ἀπαντῶντας ἐπιστῆναι κελεύσαι ἕως αὐτὸς παρέλθῃ: id est, & proprium est assentatoris iubere eos, qui obuiam eunt, consistere, donec ille prætererit.

AVREM SVBSTR. LOQ.] si tibi res est cum loquaci sene, aureis tuas, si fieri potest, comprime, vel obtura, vt ne eius loquacitate offendaris: sed potius, vt eum, quamdiu ei videatur, lo- D quentem perferre, ac perpeti possis. aureis tuas ei præbe verberandas, atqne obtundendas: verùm tamen ne te loqnacitate sua obtundat, & exsurdet, eas substringe, & supprime, vt minus molestè & sine periculo surditatis eius garrulitatem ferre possis. Sic mihi videtur hic locus esse explicandus, non, vt Acr. & Porphir. *aurem admone, & intende.* Iam qui aureis suas obturant, facilius qoemuis clamorem, sonitum, strepitum, fragorem excipiunt, ac perferunt, neque vllo pacto commouentur, quemadmodum Satyrus ille Clazomenius apud Aristot. problem. τμημ. γ. quod esset ad maledicendum promtus ac propensus, cùm sibi in iudicio causa dicenda esset, ne ad maledicendnm aduersario, si eum audiret, impelleretur, ac potius vt de re ipsa diceret, aureis sibi obturauit. Ita dicimus clausis oculis periculum adire, id est, sine vllo metu, ac dubitatione, propterea quòd, qui clausis oculis, vt Andabatæ illi, seu Antanabatæ potius, sese periculo E offerunt, aut laborem aliquem suscipiunt, facilius vtroque defunguntur, quàm si periculi, aut laboris magnitudinem oculis cernant: & ægri, qui sunt teneriores, pharmaca solent clausis oculis deuorare. Sic apud Platon. in Gorgia, Socrates probat, vnumqoemqne, qui aliqua in re peccarit, vltrò ad iudicem ire, atque ad pœnam à lege constitutam subeundam occurrere, & quodammodo clausis oculis, & fortiter sese vrendum ac secandum medico præbere oportere. verba Platonis hæc sunt, παρέχειν μύσαντα καὶ ἀνδρείως ὥσπερ τέμνειν καὶ κάειν ἰατρῷ. vt igitur ad Horatium reuertar, sic hunc locum explico, aurem, videlicet tuã, substringe loquaci seni, id est, aure tua substricta & compressa, sine senem istum loquacem, quamdiu volet, verba fundere: aureis tuas ei præbe totum diem, si ei libebit, longis & odiosis narrationibus tundendas, ac verberandas. Atque ita in codice quodam manuscr. ad oram ascriptum vidi, *substringe aurem*: id est, præbe aurẽ. Licet etiam dicere, quod mihi hac secunda editione venit in F mentem, *aurem substringere*, positum ab Horatio pro aurem vellere, quod est admonere: vt sit hæc sententia, aurem substringe loquaci, id est, senem paullo loquaciorem, & quædam fortasse expromentem, vel euulgantẽ, quæ taceri præstabat, & quædam effuodentem, atq; efferentem, quorum enuntiatio ei periculum sit allatura, admone, vt linguæ temperet: vel sic, multitudine verborum eos, qui adsunt, offendentem, nullamq; loci, neque temporis, neque personarum rationem habentem, admone vt modum orationi constituat. Ita aurem substringere, idem atque aurem vellere, valere dicemus: quo vsus est Virg. Sileno, *Cum canerem reges & prælia, Cynthius aurem vellit, & admonuit, &c.* idẽ in Copa, *Mors aurẽ vellens, viuite, ait, venio.* Adr. Turnebus autem vir singulari doctrina præditus, aliter hunc locum explicandum putabat, nempe hoc modo: *aurem substringe loquaci*: id est, aurem senis loqoacis leniter tracta, seu prehende, vel molliter attinge: quod faciebant qui adulabantur, & qui se amare simulabant.

A bant. Ego memini, apud Plautum *prehendere crinem & auriculas*, esse amatoriè, & blandè aliquem delinire, & permulcere: sed *substringere aurem* fortasse non idem valet. Veruntamen iudicet lector eruditus.

IMPORTVNVS AMAT LAVDARI?] si in eo est importunus, quòd cupit laudari: si assiduè vult laudari, &c. Importunus is est, (vt alibi annotauimus) qui numquam conquiescit, neque alijs conquiescendi potestatem facit. si igitur tali ingenio est, vt suis laudibus supra modum delectetur, tamdiu eius laudes persequere, donec, manibus ad cælum sublatis, dixerit satis esse.

MANIBVS SVBLATIS] gestus lætantis, & Dijs immortalibus gratias agentis, vt Dionys. Halicarn. lib. 3. de patre Horatiorum tergeminorũ, ὁ δὲ πατὴρ, ὡς ἔμαθε τὴν διάνοιαν αὐτῶν, περιχαρὴς γενόμενος, καὶ τὰς χεῖρας ἀνασχὼν εἰς τὸν οὐρανὸν, πολλὰς ἔφη χάριτας εἰδέναι τοῖς θεοῖς, ὅτι παῖδας ἔδωκαν αὐτῷ γενέσθαι καλούς, καὶ ἀγαθούς. id est, Pater autem vt eorum sententiam

B cognouit, lætitia elatus, & manibus sublatis in cælum, magnam se dijs habere gratiam dixit, quòd sibi hoc beneficij dedissent, vt filij sui essent pulchri & fortes. est etiam orantis gestus, vt docuimus ad Od. 23. lib. 3. itemq; ad epist. ad Loll. 2. lib. 1. admonebimus.

ET CRESC. TVM. INFLA] ingenium hominis inanis, qui supra modũ cupit laudari, quiq; assentatione nimis delectatur, expressit. Itaque eiusmodi quidẽ ingenium cum vtre comparauit: assentatoris autem orationem ad huiusmodi homines inflandos valere declarauit.

CVM TE SERVITIO LONGO, &c.] cùm moribundus iam in lecto decubuerit, teq; heredem instituerit ex quadrante,

ET CERTVM VIGILANS] & tu certò vigilans, non somnians audieris, &c. solent enim plerumque, qui quippiam magnopere exoptant, id in somnis cernere. Virgil. in Pharm. *Credimus? an qui amant, ipsi sibi somnia fingunt?* & piscator ille pauperculus apud Theocritum εἰδ. κα. somniat

C procerum quendam, & grandem piscem ad hamũ decurrisse. quemadmodum (inquit) in somnis canis omnis prædam vaticinatur. sic Theocritus, καθιζόμενος δ᾽ ἐδόκευν ἰχθύας, ἐκ καλάμων δὲ πλάνην κατὰ σφισιν ἐσάλευον· Καί τις τῶν τραφερῶν ὠρέξατο· καὶ γὰρ ἐν ὕπνοις Πᾶσα κύων ἄρκτον μαντεύεται, ἰχθύα κ᾽ ἠγών. id est, sedens pisceis excipiebam, seu captabam: ex calamo autem fallacem escam concutiebam. Atque aliquis è piscium pinguium numero escam appetiuit. Namq; in somnis omnis canis prædam vaticinatur: sic & ego piscem. *certum vigilans* igitur valet id, quod dicunt Græci vno verbo, ὕπαρ. cuius contrarium est κατ᾽ ὄναρ. Plato lib. 2. de repub. in extremo, οὔτ᾽ ἄλλους ἐξαπατᾷ ὁ θεὸς οὔτε κατὰ φαντασίας, οὔτε κατὰ λόγους, οὔτε κατὰ σημείων πομπὰς, οὔθ᾽ ὕπαρ, οὔτ᾽ ὄναρ. id est, neq; alios decipit deus neque per visiones, neq; per sermones, neq; per signorum missiones, neque vigilanteis, neque in somnis.

QVARTÆ SIT PARTIS, &c.] ordo verborum est, cum tu certò vigilans audieris hæc verba: quartæ partis heres sit Vlysses. sic suprà locutus est Od. 25. lib. 1. *audis minus & minus iam, Me tuo longas pereunte noctes, Lydia dormis?* quidam D libri veteres habent, *quartæ esto partis, &c.*

ERGO NVNC DAMA SOD.] sic dices voce flebili, & queribunda, itáne est? ergo sodalis meus, quicum mihi erat mensa, victusque communis, mihi ereptus est, & interijt? Dama autem, nomen est Seruile.

NVSQVAM EST?] id est, perijt? Hellenismus est, οὐδαμοῦ ἐστιν.

VNDE M. TAM FORT. TAMQVE] ordo est, *sparge subinde*, id est, deinde subiunge iterans hæc verba, vnde mihi tam fortem, ac fidelem amicum parabo? solemus autem oratione præcisa vti in commiuationibus, conquestionibus, obiurgationibus, & similibus animi motibus, vt infrà sat. 7. *vnde mihi lapidem? vnde sagittas?* Terent. in Eunuch. *Egóne illam? quæ illum? quæ me? quæ nõ? sine modò: mori me malim.* Germanus Valens autẽ hæc verba, *Sparge subinde*, referenda esse putat ad veterum consuetudinem in funeribus procurandis: in quibus præter alia, quę factitare soliti erant, flores spargebant. Virg. lib. 6. Æn. *manibus, date* E *lilia, plenis Purpureos spargam flores: animamq́, nepotis His saltem accumulem donis.* Idem Daphnide, *Spargite humum folijs, inducite fontibus*, [alias *frondibus*] *vmbras Pastores: mandat fieri sibi talia Daphnis: Et tumulum facite, &c.*

EST GAVDIA PRODENTEM] est, vt Græci, ἔξεστι, id est, licet animi lætitiam fronte tegere: nihil vetat, quo minus quis vultum lætitiæ indicem, dissimulatione & fictis lacrymis celare possit. notus versiculus ille ex mimo Publ. *Heredis fletus sub persona risus est.*

PERM. ARBITRIO] tuo. interdum testatores, quæ post mortem suam fieri volunt, ea permittunt arbitrio vel heredis, vel legatarij: quæ verba eandem vim habent, ac si arbitrio boni viri res esset permissa. secutus sum autem libros omneis veteres, qui habent *Permissum*, non, vt vulgati, *Commissum*: & rectè. committere enim fidei dicimus potius, permittere potestati, & arbitrio. Hor. Od. 9. lib. 1. *Permitte diuis cetera: qui simul, &c.* Idem lib. 1. epist. 18. *Arcanum neq; tu scrutaberis vllius vmquam, Cõmissumq́, teges.* idem sat. 4. F *Commissa tacere Qui nequit.*

SINE SORDIBVS] magnificè, splendidè, non sordidè.

MALE TVSSIET] tussi graui, & periculosa laborabit, quam βηχὰ ominant Græci. *male* hoc loco valet, grauiter, valdè.

HVIC TV DIC EX P. T. &c.] id est, huic coheredi dic, si fundum, aut domum, quæ tibi ex testamento obuenerit, habere cupiat: te ei libentissimè venditurum, & quanti velit, addicturum, atque adeò, si videatur, donaturum. *nummo*, id est, pretio vilissimo. Atque ita ferè omnes hunc locum explicant: quam explicationem adiuuans Porphirio, scribit, si quidem eius verba sunt, legem fuisse, quæ vetaret, quicquam testamento acceptum alteri donare. Itaque qui donare volebant, & tamen contra legem committere nolebant, aut non audebant, venditionẽ simulabant: & quod erat, verbi gratia, centũ millibus sestertium

A tiûm mummûm æstimabile, nummo, addicebât. Sed Germanus Valens, hæc putat esse nugatoria, & *nummo* coniungendum esse cum participio *gaudentem*, hoc modo, *Dic te gaudentem nummo:* id est, malentem nummum, quàm fundum, addicere ei fundum pecunia. quam explicationem ego magis probo.

PROSERPINA] Proserpina mortis, & vitæ arbitra est, vt suprà diximus ad Od. 28. lib. 1. imperiumque in primis habet in mortuos, quod & Homerus ostendit ὀδυσσ. λ. Ἢ τί μοι εἴδωλον τόδ' ἀγαυὴ Περσεφόνεια ὤτρυν', ὄφρ' ἔτι μᾶλλον ὀδυρόμενος στεναχίζω, id est, aut quid ad me hoc simulacrum impullum mi sit Proserpina? an vt magis ac magis lamentans gemam? Tibull. lib. 3. *At mihi Persephone nigram denuntiat horam. Immerito iuueni parce nocere Dea.* Virgil. Æneid. 4. *Nondum illi flauum Proserpina vertice crinem Abstulerat, Stygioq; caput damnauerat Orco.*

SATYRA 6.

B HOC erat in votis: modus agri non ita magnus,
Hortus vbi, & tecto vicinus iugis aquæ fons,
Et paullum siluæ super his foret. auctius, atque
Dij melius fecere. bene est. nihil amplius oro,
Maia nate, nisi vt propria hæc mihi munera faxis:
Si neq; maiorem feci ratione mala rem:
Nec sum facturus vitio, culpáue minorem:
C *Si veneror stultus nihil horum: ô si angulus ille*
Proximus accedat: qui nunc denormat agellum:
O si vrnam argenti fors quà mihi monstret: vt illi,
Thesauro inuento qui mercenarius agrũ
Illũ ipsum mercatus arauit, diues amico
Hercule: si, quod adest, gratum iuuat: hac prece te oro
Pingue pecus domino facias, & cetera, præter
Ingenium: vtque soles, custos mihi maximus adsis.
Ergo vbi me in monteis, & in arcem ex D
vrbe remoui:
Quid prius illustrem satyris, Musaq; pedestri?
Nec mala me ambitio perdit, nec plumbeus Auster,
Auctumnusq; grauis, Libitinæ quæstus acerbæ.
Matutine pater, seu Iane libentius audis,
Vnde homines operum primos, vitæque labores
Instituunt (sic dijs placitum) tu carminis esto
Principiũ. Romæ sponsorẽ me rapis: eia,
Ne prior officio quisquam respondeat, E
vrges:
Siue Aquilo radit terras: seu bruma niualem
Interiore diẽ gyro trahit: ire necesse est.
Post modò, quod mi obsit, clarè, certumq; locuto,
Luctandum in turba, facienda iniuria tardis.
Quid vis insane? & quas res agis? improbus vrget
Iratis precibus. tu pulses omne, quod obstat,
Ad Mæcenatem memori si mente recurras. F
Hoc iuuat: & melli est: non mentiar. at simul atras
Ventũ est Esquilias: aliena negotia centũ
Per caput, & circa saliunt latus. ante secundam
Roscius orabat sibi adesses ad puteal cras.
De re communi scribæ magna, atq; noua te
Orabant hodie meminisses Quincte reuerti.
Imprimat his, cura, Mæcenas signa tabellis. (instat
Dixeris, experiar? si vis, potes, addit: &
Septimus

A *Septimus octauo propior iam fugerit annus,*
Ex quo Mæcenas me cœpit habere suorũ
In numero: duntaxat ad hoc, quem tollere rheda
Vellet iter faciens: & cui concredere nugas
Hoc genus. hora quota est? Thrax, an Gallina Syro par?
Matutina parũ cautos iam frigora mordent:
Et, quæ rimosa bene deponuntur in aure.
Per totum hoc tempus subiectior in diẽ, & horam
B *Inuidiæ: noster ludos spectauerat vnà:*
Luserat in campo, fortunæ filius, omnes.
Frigidus à rostris manat per compita rumor?
Quicumq; obuius est, me consulit: ô bone (nam te
Scire, deos quoniam propius contingis, oportet)
Numquid de Dacis audisti? nil equidẽ. vt tu
Semper eris derisor. at omnes dij exagitent me,
Si quicquam. quid? militibus promissa, Triquetra,
C *Prædia Cæsar, an est Itala tellure daturus?*
Iurantẽ me scire nihil, mirantur, vt vnũ
Scilicet egregij mortalem, altíq; silentI.
Perditur hæc inter misero lux, non sine votis.
O rus, quando ego te aspiciam? quandoq; licebit
Nunc veterum libris, nunc somno, & inertibus horis
Ducere sollicitæ iucunda obliuia vitæ?
O, quando faba Pythagoræ cognata, simulq;
Vncta satis pingui ponentur oluscula lardo?

O noctes, cenæq; deûm: quib. ipse, meiq; D
Ante Larem proprium vescor: vernasq; procaceis.
Pasco libatis dapibus. prout cuiq; libido est,
Siccat inæqualeis calices conuiua, solutus
Legib. insanis: seu quis capit acria fortis
Pocula: seu modicis vuescit lætius. ergo
Sermo oritur non de villis, domibúsue alienis:
Nec male, nécne Lepos saltet: sed, quod magis ad nos
Pertinet, & nescire malum est, agitamus: vtrúmne
Diuitijs homines, an sint virtute beati: E
Quídue ad amicitias, vsus, rectúmne trahat nos:
Et quæ sit natura boni: summumq; quid eius.
Ceruius hæc inter vicinus garrit anileis
Ex re fabellas. nam si quis laudat ArellI
Sollicitas ignarus opes, sic incipit. olim
Rusticus vrbanum murem mus paupere fertur
Accepisse cauo, veterem vetus hospes amicum,
Asper, & attentus quæsitis: vt tamen arctum
Solueret hospitijs animum. quid multa? neq; illi F
Sepositi ciceris, neq; longæ inuidit auenæ:
Aridum & ore ferens acinum, semesáq; lardi
Frusta dedit, cupiens varia fastidia cena
Vincere, tangentis male singula dente superbo:
Cùm pater ipse domus palea porrectus in horna
Esset ador, loliumq;, dapis meliora relinquens.
Tandem vrbanus ad hunc, quĩ te iuuat, inquit, amice,

A *Prærupti nemoris patientẽ viuere dorso?*
Vin' tu homines, vrbemq́; feris præponere siluis?
Carpe viam (mihi crede) comes: terrestria quando
Mortaleis animas viuunt sortita: neque vlla est
Aut magno, aut paruo lethi fuga. quo, bone, circà,
Dum licet, in reb. iucundis viue beatus:
Viue memor, quàm sis æui breuis. hæc vbi dicta
Agrestem pepulere: domo leuis exsilit. inde
B *Ambo propositum peragunt iter, vrbis auentes*
Mœnia nocturni subrepere. iamque tenebat
Nox medium cæli spatium, cùm ponit vterq;
In locuplete domo vestigia: rubro vbi cocco
Tincta super lectos canderet vestis eburnos:
Multaque de magna superessent fercula cœna:
Quæ procul exstructis inerant hesterna canistris.
C *Ergo, vbi purpurea porrectum in veste locauit*
Agrestem: veluti succinctus cursitat hospes:
Cõtinuatq́; dapes: nec nõ vernaliter ipsis
Fungitur officijs, prælambens omne, quod affert.
Ille cubans gaudet mutata sorte: bonisq́;
Rebus agit lætum conuiuam, cùm subitò ingens
Valuarum strepitus lectis excussit vtrumq;.
Currere per totum pauidi conclaue: magisque
Exanimes trepidare, simul domus alta (Molossis
Personuit canibus. tum rusticus, haud mihi vita D
Est opus hac, ait: & valeat. me silua, cauusq́;
Tutus ab insidijs tenui solabitur eruo.

Hoc erat in votis] hoc erat in optatis: hoc optabam.

Modvs agri] agrum optabam breuibus, & paucis decempedis mensum: agrum non admodum latum. modus in agro significat longitudinem ac latitudinem descriptam, ac dimensam. exstat titulus in pandectis iuris ciuilis, *Si mensor falsum modum dixerit*. M. Tull. in orat. pro Flacco, *voluisti magnum agri modum censeri*. Cœlius lib. 8. epist. *de signis, & tabulis, de agri modo, de ære alieno acerrime agere*. Plautus Aulul. prologo, *Agri reliquit ei non magnum modum*.

Ivgis aqvæ fons.] fons aquæ perennis. sic M. Tull. dixit aquam de iugi puteo haustã. E

Svper his.] ἐπὶ τούτοις, ad hæc, vel præter hæc.

Avctivs] amplius, benignius, cumulatius.

Maia nate] Mercuri. Oda. 2. lib. 1. *Siue mutata iuuenem figura Ales in terris imitaris alma Filius Maiæ*. & Oda 10. eiusd. *Mercuri facunde, nepos Atlantis, &c.* Mercurium appellat, quia creditur amplificationem rei familiaris, & lucra adiuuare, & fortunare. vide annot. ad saty. 3. huius libri.

Propria]. fixa, stabilia, perpetua. vide annot. ad illum locum, *Si proprium est, quod quis libra, &c.* epist. 2. lib. 2. infrà.

Si neqve maiorvm, &c.] sic precatur Horatius. Si neq; rem meam auxi per cuiusquam iniuriam, aut per dedecus, aut turpitudinem, neque sum imminutus nequitia, & luxuria: si non opto ijs, quæ habeo, plura, aut maiora, neq; agrũ vicinum concupisco, neque thesaurum inuenire aueo, seu inuenturio: si deniq; ijs, quæ mihi suppetunt, contentus viuo: te oro, vt, &c. solebant au- F
tem preces cum condicione concipi à veteribus. sic Thetis apud Hom. lib. α. Iliad. Ζεῦ πάτερ, εἴ ποτε δή σε μετ' ἀθανάτοισιν ὄνησα Ἢ ἔπει, ἢ ἔργῳ, τὸ δέ μοι κρήηνον ἐέλδωρ. id est, Iupiter pater, si quando te inter immortaleis iuui aut verbo, aut facto: hoc, quod peto, mihi perficito. sic Horat. Od. 18. lib. 3. *Faune Nympharum fugientum amator Per meos fines, & apr. &c. Si tener pleno, &c.*

Ratione mala] turpitudine aliqua, iniuria, vt lenocinio, impudicitia, cæde, & similibus. Pindarus εἰδ. ν. Νεμ. ait, diuitias honestis rationibus, & cum Dijs volentibus partas, stabiliores esse. sic Pind. σὺν θεῷ γάρ τοι φυτευθεὶς ὄλβος ἀνθρώποισι παρμονώτερος.

Si vener. stvlt. nihil horvm] id est, si huiusmodi vota, quæ statim sequuntur, non facio: si talia non opto. suprà ad illum locum, *Et venerata Ceres, &c.* sat. 2. huius libri, ostendimus, *venerari* interdum idem valere, quod precari, & vota facere. precari autem Græci εὔχεσθαι dicunt:

A eunt: quod non solùm à dijs aliquid precibus expetere significat, *αἰτεῖν τοὺς θεούς*, vt loquitur Plato in Euthyphr. sed etiam optare. itaque, quæ Latini optata, Græci *εὐχὰς* quoque nominant, vt sciunt Græcè docti. sic igitur hunc locum explicandum censeo, si nihil horum opto, seu, si quis malit, si nihil horum à Dijs precor, non vt Erasmus, qui legendum putat, *veneror*. Iam *veneror stultus*, sic dictum, vt illa, *parce malignus*, Od. 28. lib. 1. *& non te negliget horridus*, Od. 21. lib. 3. & similia, quæ collegimus ad Od. 8. lib. 3. Existimabant autẽ veteres illi, diuitias, & cetera bona fortunæ à Dijs immortalibus donari, & ab ijsdem incommoda, damna, & egestatem hominibus importari, quod & Theog. approbat, *Οὐδεὶς Κύρν' ἄτης, καὶ κέρδεος, αἴτιος αὐτός, Ἀλλὰ θεοὶ τούτων δώτορες ἀμφοτέρων.* id est, Nullus est, Cyrne, detrimenti & lucri sibi ipse causa: sed Dij horum vtriusq; sunt donatores. Itaq; quemadmodum bona à Dijs, votis ominibusque expetebant, ita mala & aduersam fortunam de-
B precabantur.

O SI ANGVLVS ILLE, &c.] talia sunt auarorum vota, atque optata. *ô si*, optantis, & precantis est. Virg. Æneid. 8. *O, mihi præteritos referat si Iupiter annos*. & *si*. vt Æneid. 6. *& sic fortè precatur, Si nunc se nobis ille aureus arbore ramus Ostendat nemore in tanto*: vt apud Græcos, *εἰ, εἰ γένοιτο* vtinam accidat. vtinam mihi contingat. & ita Eurip. Oreste, *Εἰ γὰρ γένοιτο, φονίων δ' ἔλθοι πέλας.* Et ô solum. Idem Virgil. lib. 5. Ænei. *nec vincere certo (Quanquam ô.)*

DANORMAT AGELLVM.] Denormat legunt Porphir. & Acro, & ita reperi scriptũ in omnibus ferè codicibus calamo exaratis, & nonnullis vulg. eamq; scripturam, præsertim à viris doctis comprobatam, secutus sum. denormare autem idem valet, quod denormem, & inæqualem, & normæ expertem efficere. huc pertinet, quod scribit Aristot. lib. 1. de arte dicendi, ea, quæ nobis desunt, etiam si parua sint, nobis esse bona, & optabilia, *καὶ ἃ ἐλλείπουσιν οἴονται, κἂν μικρὰ ᾖ, αἱρετά.*

C FORS] fortuna. vt sup. annot. ad sat. 1. lib. 1.

QVA] aliqua via, aliqua ratione, aut aliqua parte potius. quidam libri veteres tamen habent *quæ*.

AMICO HERCVLE.] æquo, & propitio Hercule. beneficio Herculis diues factus. nam & Hercules eorum rem familiarem fortunate, atq; augere credebatur, qui bonorum suorum decimas ad eum detulissent. Alij dicunt eum præesse thesauris. Alij hoc referunt ad fabulam de quodam rustico, cui visus est Hercules in somnis locum, vbi esset thesaurus, demonstrasse. Herculem autem thesauris, & lucris insperatis, item vt Mercurium, ideò præesse volunt, quòd Hercules diuitias & bona externa virib. & virtute adeptus est. hunc locum imitatus est Persius saty. 2. *& ô si Sub rastro crepet argenti mihi seria dextro Hercule.*

THESAVRO INVENTO] thesaurum sic definit Paullus iurisconsultus lib. 41. digestor. tit. 1. de acquir. rer. domin. *Thesaurus est quædam vetus depositio pecuniæ, cuius non exstat memoria, vt iam dominum non habeat. Sic enim fit eius, qui inuenerit, quod non alterius sit. alioquin si quis aliquid vel lucri,* D *vel metus, vel custodiæ causa condiderit sub terra, non est thesaurus: cuius etiam furtum fit.*

SI, QVOD ADEST, GRATVM IVVAT:] id est, si, quod mihi suppetit, gratum, & iucundũ est: si eo, quod adest, delector & contentus sum. nomen *gratum* coniungendum est cum verbo *iuuat*, hoc modo, *gratum iuuat*; id est, cum sit gratũ, iuuat: *ἀσπαζομένῳ, ἢ ἀγαπητὸν ὂν τέρπει.* gratũ est enim id, in quo acquiescimus, quo contenti sumus.

HAC PRECE TE ORO.] sic loquitur epist. ad Vinn. Asell. lib. 1. *oratus multa prece nitere porrè.*

PRÆTER INGEN.] nam ingenium pingue, id est, hebes, neq; laudabile, neq; optabile est.

VTQVE SOLES] nam poetæ omnes sub Mercurij tutela sunt. quos sup. Od. 17. lib. 2. *viros Mercuriales* appellat: vbi Faunum, Mercurialium virorum custodem dicit.

ET IN ARCEM] in locum editum, qui mihi arcis loco esse possit: vel villam suam signifi- E cat, vbi rex est, & in quam se recipit, tamquam in arcem, longè à strepitu vrbano, longè à negotijs vrbanis.

MVSAQVE PEDESTRI.] Musam pedestrem, versus, quibus vtitur in satyris, & in epistolis appellat, quia solutæ orationi sunt simillimi. infrà epist. ad August. in extrem. *nec sermones ego mallem Repenteis per humum, quam res componere gestas.* & Ode 12. lib. 2. historias pedestreis dicit, quæ sunt oratione soluta conscriptæ, *tuq; pedestribus Dices historijs prælia Cæsaris, Mæcenas, melius.* *πεζὸν λόγον* appellant Græci.

MALA ME AMBITIO] *mala* epithetum est ambitionis perpetuum: vel distinguit ambitionem honestam, & laudabilem, à turpi & vituperanda. vide Aristot. lib. 4. de moribus ad Nicomach. vbi de ambitione disputat, quam *φιλοτιμίαν* nominant Græci.

NEC PLVMBEVS AVST.] insalubris, pestilens, & quo corpora ingrauescunt. M. Tull. per translationem sermonis *plumbeos* appellat, tardos F & hebetes lib. 1. Tuscul. *nisi planè plumbei sumus in philosophicis*. vel refert ad colorem oris, & corporis, quę efficiuntur pallida Austri flatu. sup. Od. 14. lib. 2. *Frustra per autumnos nocentem Corporibus metuemus Austrum.* Aristoteles problem. lib. 2. *τμημ. κε.* quærit cur Auster sit *δυσώδης*, id est, fœtidi, & tætri odoris: & respõdet, fortasse eò fieri, quòd humida, & callida corpora efficiat. hæc enim maximè putrescunt. significat autem fortasse Horatius, se continentia, & frugalitate consequi, vt à tempore anni minus salubri, non offendatur sua valetudo. Nam & Socratem ferunt ita continentem in victu, cultuq; fuisse, vt sæpe Athenis orta pestilentia, multisq; vi morbi absumtis, solus intactus, & integer à peste fuerit. Vel dic, quòd rectè valeat anni tempore insalubri, id eum loco ascribere, & cælo.

LIBIT. QVÆST. ACERBÆ] quia Austro flante complures in morbum incidunt, atq; intereunt. Libitina, Dea funerum, à qua dicti Libitinarij, qui in funeribus procurandis sunt occu-

 pati.

A pati. Plaut. senes decrepitos *libitinarios* appellat in Bacchid. *Blandula, faceta, pulchra: incuruos, libitinarios, veterrimos senes illorū traherent patres.* Od. 30. lib. 3. *magnaq́, pars mei Vitabit Libitinam.* Dionys. Halicar. lib. 4. scribit, Venerem nescio quam à Romanis appellatā esse Libitinam. & item Plutarchus Ῥωμαϊκοῖς.

Avdis] appellaris, vt epist. ad Mæcen. 2. lib. 1. *rexq́, paterq́, Audisti coram.*

Matvtina] à Iano diei, & anni principium ducitur. de quo vide Plutarch. ῥωμαϊκοῖς, & Macro. lib. 1. Saturn. Seruius ad illum Virg. versum lib. 7. Æn. *Sunt geminæ belli portæ, &c.* notat, *Ianum apud aliquos bifrontem, apud aliquos quadrifrontem esse non mirum est. Alij enim eum dies dominum esse volunt, in quo est ortus & occasus: Horat. Matutine pater, seu Iane libentius audis: alij anni totius, quem in quattuor tempora constat esse diuisum. Anni autem esse deum illares probat, quòd ab eo prima pars anni nominatur. Nam a Iano Ianuarius nuncupatus est.*

B M. Tull. lib. 2. de nat. Deor. *Cumq́, in omnibus rebus vim haberent maximā prima & extrema, principem in sacrificando Ianum esse voluerunt, quod ab eundo nomen est ductum: ex quo transitiones perviæ Iani, foresq́, in liminibus profanarum ædium, ianuæ nominantur.* Incipit hinc narrare suas totius diei actiones à tempore matutino ad vesperam.

Vnde] à quo, vt sup. sat. 3. *vnde ego mira Descripsi docilis præcepta hæc.* ibid. *Vnde vxor media surgat de nocte vocata.*

Romæ sponsorem] cùm Romæ sum, inquit, sponsorem me rapis. sponsorem iurisconsulti recentiores Paullus, Vlpianus, & ceteri, fideiussorem appellant. infrà epist. 2. lib. 2. *Hic sponsum vocat.*

Rapis] verbum *rapis* significat necessitatem, non illam quidem vi impositam, sed ab officio natam: quæ plurimum valet apud viros bonos. rapis igitur, id est, cogis me ex officij ratione. spondere autem pro altero, graue onus esse, declarat prouerbium Græcum ἐγγύα, πάρα δ' ἄτα, id est, sponde:

C at propinquum est damnum.

Eia, ne prior officio] si legemus *vrge*, vt habent omnes libri vulgati: horum verborum hæc mihi videtur fore sententia. eia (inquit Horatius) Matutine vrge, atque impelle me acriter ad hoc officium spondendi alicui amico præstandum, ne quis me officiosior exsistat, atq; hanc mihi laudem præripiat. Sin, vt nonnulli libri manuscripti, *vrges*: quam scripturam ego magnopere probo: huius loci hæc erit sententia: tu Matutine me sic hortando vrges: eia Horati noli committere, vt quisquam officio satisfaciat prior, quàm tu. potest & sic explicari, seruata vulgata, & communi scriptura, vt intelligamus, Horatium seipsum hortari, eia: vrge quod agis, vrge officium tuum, ne quis te sit officiosior. sed ego *vrges* legi malo.

Sive Aqvilo rad. terr.] siue flat Aquilo, &c. sed cur terras dicit ab Aquilone radi, cùm hic ventus à superiore parte spiret, vt docet Aulus Gell. lib. 3. cap. 30. fortasse responderi potest, radendi verbo vsum esse Horatium nō quòd significet, per extremas maris, aut terræ parteis D
hunc ventum spirare, sed vt eius vim exprimat. sic de Euro dixit Od. 16. epod. *vt neq; largis Aquosus Eurus arua radat imbribus.*

Seu bruma nival. interiore] id est, siue dies totius anni sunt frigidissimi, ac breuissimi, niuibus deniq; infestissimi, &c. *Interiore gyro*, id est, breuiore circulo. nam compluribus ab vno communi puncto medio descriptis circulis, interiores, sunt breuiores, seu minores. neq; tamen hoc ita accipiendum est, quasi dicamus solis circulos parallelos, id est, æqualiter inter se distanteis, quos quotidie motu cæli sol efficit, hieme, quàm vere, atq; æstate esse breuiores: (quouis enim tempore anni sunt æquales, quia quanto sunt minores semicirculi suprà finientem nostrū, tanto sunt maiores ij, qui sunt infrà, & sub pedibus nostris) sed quòd minores sint suprà finientē nostrum hieme, quàm ceteris anni partibus, semicirculi: idq; propter orbem signiferum, quem ζωδιακὸν Græci appellant: quo fit vt dies sint contra- E
ctiores, noctesque longiores. Itaque hæc verba, *niualem, Interiore diem gyro trahit*, hanc vim habent, dies efficit contractiores, ac breuiores, simulque frigidos, & niuibus informeis, ac turbulentos. Vel dic, omnino eos circulos, quos cæli motu sol hieme efficit, esse minores, quàm quos vere, & auctunno, propterea, quòd illi sunt tropico capricorni, seu brumali signo, proximi. Quòd si quis dicat, eadem ratione etiam eos circulos, quos sol æstate cæli motu conficit, esse ijs breuiores, quos vere, & auctunno: quia sint signo solstitiali, seu tropico cancri viciniores: fatebor, & concedam. sed hoc interest, quòd dies æstiui sunt noctibus longiores propter sitū orbis signiferi, seu zodiaci, cuius pars maior æstiuis diebus exstat supra terram: quam partem dum sol permetitur & perambulat, dies efficit noctibus longiores, & propter vicinitatem suam ardenteis, & torridos: dies brumales autem contrà propter contrariam rationem sunt noctibus breuiores, simulq; turbulenti & frigidi. Itaq; significans Horatius hos F
dies brumaleis, rectè, & εὐλόγως addit ad nomen *diem*, epithetum *niualem*.

Post modò, qvod mi obsit, &c.] postea mihi id locuto, quod mihi damnum afferat, ita clarè, & apertè, vt infitiari non possim, luctandum est in turba: Sed quid de se locutum esse sentit Horatius, quod ei obesse possit? vel intellige vniuersè, & generatim de quouis sermone, cuius hæc natura est, vt, maximè si multus sit, & cum multis, non possit non nocere ei, qui sit locutus: vel ad sponsionem refer, quæ, vt paullo antè diximus, sponsori plerumq; damnosa est. alij referunt ad defensionem clientis, quasi Horatius alicuius causam defenderit in iudicio, & defendendo clientem, aduersarium læserit: alij ad conuicia, quæ fieri solent in turba, dum alij tardius, alij celerius eunt: quarum explicationum posteriores duas non probo: duarum autem priorum mihi placet magis ea, quæ ad sponsionem refertur: & ita Ouidius, *Vnus & verbi grandia damna feras.* Iam *post modo* Seruius ad illum locum Virgi-

A lij Tityro *longo pòst tempore venit*, vult esse vnam vocem, & hunc versum Horatij profert.

LVCTANDVM IN TVRBA] id est, laborandum, & contendendum est in turba.

FACIENDA INIVR. TARD.] dum propero, non possum effugere, quin faciam iniuriam iis, qui antecedunt, tardius euntibus. fit enim, vt eos impellam & pulsem: quod illi molestè ferentes, mihi conuiciantur & maledicunt his verbis, *quid vis insane?* &c.

QVID VIS INSANE? ET QVAS] verba sunt (vt dixi) eius qui ab Horatio properante impulsus, excandescit, per imitationem quandam expressa.

IMPROBVS VRGET] improbè, & sine intermissione me insectatur verbis contumeliosis, & precibus iratis, id est, exsecrationibus & diris precationibus: ἀραῖς, vt sup. Od. 5. epod. *misit Thyesteas preces.*

TV PVLS. OMNE, Q. OBST. AD MAEC.] hæc verba, *tu pulses omne, quod obstat*, coniunctè B legenda sunt, cum versu proximo, *Ad Mecenatem memori, &c.* & hoc modo mea quidem sententia, explicanda. tu autem Horati (nam seipsum affatur) non dubitaueris, quicquid obstat eunti, pulsare, cùm tibi fuerit ad Mæcenatē reuertendū.

HOC IVV. ET MELLI EST: NON M.] verè loquar, ingenuè fatebor, quod verū est, hoc mihi magnæ voluptati est, iactari in turba, & pulsare, & pulsari, & male audire, cùm ad Mecenatem redeo, aut recurro.

MELLI EST] est mihi instar mellis: est mihi dulcissimum, ac iucundissimum, ad Mæcenatem reuerti, vel, cùm ad Mæcenatem reuertor, pulsari.

ATRAS] cur atras? an propterea quòd erat commune plebis sepulcretum, seu sepulcrum? at isthuc fuerat olim: nunc autem in Esquilijs erant horti Mæcenatis. itaque salubreis appellat sat. 8. lib. 1. an propter sexcentas occupationes, & curas, quibus distringebatur, & obruebatur, cùm eò veniret? nam & alibi curas, atras nominauit.

PER CAP. ET CIRCA SAL.] negotia C quamplurima me omni parte adoriuntur, & circumueniunt. illustris hypotyposis, seu subiectio, per quam negotiorum multitudo hàc & illàc Horatium vrgentium, & circumuenientium, exprimitur, & quasi oculis subijcitur. Videre enim vi- D demur negotia quamplurima, tanquam animantia quædam, circum Horatium per caput, & per latus salientia, eúmque molestè insectantia, & vexantia. sic idem suprà de curis. Od. 16. lib. 2. *Et curas laqueata circum Tecta volanteis.* sic Iuuenalis de morbis sat. 10. *circumsilit agmine facto Morborum omne genus.*

ANTE SECVNDAM] alia μίμησις, per quam eius orationem imitatur, quem ad se miserat Roscius oratum, vt sibi adesset Horatius in sua causa aduocatus.

SIBI ADESSES] tu Horati sibi esses aduocatus. M. Tull. frumentar. *Tota Metelli cohors hominum non ingratorum aderat Apronio.* aduocati autem ab actoribus, & patronis multùm differebāt. nam hi oratione reum defendebant, & causam agebant: illi muti ac taciti, & præsentia sua duntaxat, aut, si forte, testimonio causam rei subleuabant. M. Tull. in Cluentiana. *Quis eum vmquam non modò in patroni, sed in laudatoris, aut aduocati loco viderat?* aduocati illi apud Plautum in Pœnu- E lo testium munere funguntur.

AD PVTEAL.] Puteal, locus erat puteali opertus, in quo erat tribunal prætoris: vel (quod magis probo) basilica, in qua ius dicebat prætor, à Scribonio Libone ædificata, à puteo, qui ibi erat appellata. epist. ad Mæcen. 3. lib. 1. *forum, putealque Libonis Mandabo siccis.* Puteal enim propriè est tectum, quo puteus operitur. trāsfertur etiam ad alia. M. Tull. lib. 1. de diuinat. *cotem autē illam, & nouaculam defossam in comitio, suprâque impositum puteal accepimus.* Dionys. Halicarn. libr. 4. in extremo, καλεῖται δὲ φρέαρ ὁ τόπος ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων. M. Tull. orat. in Pisonem, *puteali, & faneratorū gregibus inflatus atque compulsus.* Cùm essem Romæ, Clem. Teueninus, nostras, id est, Gallus, vir humaniss. & antiquitatis Rom. studiosiss. ac scientissimus, sexcētos mihi nummos æreos, totidémque argenteos, & aliquot aureos ostendit, alios florente repub. Romana, alios repub. ab imperatoribus ac tyrannis occupata, atque oppressa cusos: in his duos, quos hîc exprimendos curaui, vt ex horum F exemplorū inspectione, quid sit puteal, & quamobrem puteal Libonis dixerit Horatius, lector intelligere queat.

Erat autem tribunal Libonis in foro Romano, atque Fabiano, duobus Ianis, superiori & inferiori proximū, à templo Iani non longè distās. Ouid. *Qui puteal, Ianúmque timet, celeresque kalendas.*

DE RE COMMVNI] alia μίμησις. Alius (inquit Horatius) à scribis missus nuntiat mihi scribas orare, vt reuertar. propterea quòd res magna, & noua, quæ ad rem communem pertineat, acciderit. *de re communi* igitur, id est, ob rem communem. Putant autem non nulli, Horatium in numero scribarum fuisse, quorum munus erat, acta publica literis mandare, & literas publicas perscribere: iccircò videri commune hoc loco positum esse καταχρηστικῶς pro publico: vt Ode 15. lib. 2. *Priuatus illis cēsus erat breuis: Commune magnum:* vt apud Græcos τὸ κοινόν. ego autem malim, commune hoc loco propriè accipi, vt intelligamus rem communem scribarum. Sic Plautus, *Paucis*

A *est quod te volo de communi re appellare, mea & tua.* neque verò assentior iis, qui *nouata* legunt vno nomine. nam *nonata ta*, neque vsitatum est in tota lingua Latina, neque potest esse, cùm huiusmodi nomina in *ta*, masculina, primæ declinationis, Græca sint: vt poëta, alipta, athleta, citharista, dynasta, sophista, & similia. At nouata à Græco deduci non potest, sed à verbo nouandi ortum haberet, quod analogia respuit.

DIXERIS EXPERIAR] idest, si ego ei respondero, me experturum, possimne à Mæcenate impetrare, addit, me posse, & vrget.

SEPTIM. OCT. PROP.] idest, parum abest, quin septimus annus præterierit, postea quàm cœpi esse in numero familiarium & amicorum Mæcenatis: octauus propemodum annus agitur, ex quo, &c.

DVNTAX. AD HOC] significat, se non eò arcessitum esse à Mæcenate, atque in amicitiam receptum, vt ei esset vsui in rebus magnis ac serijs: sed, vt cum eo nugaretur, ac iocaretur. sic Aristoteles libr. 8. de moribus ad Nicomach. ait opulentos & potenteis viros distinctis, ac diuisis amicis
B vti solere. alios enim esse, qui & dicantur, & sint vtiles: alios suaueis & iucundos, videlicet comeis, & vrbanos.

TOLLERE RHEDA] recipere in rhedam: sic loquitur T. Liu. lib. 22. *cape hunc equũ, dum & tibi viriũ aliquid superest, & comes ego te tollere possum.* vide quæ annotata sunt ad illũ locum, *Tollite, non ludo, crudeles, tollite clandũ*, epist. ad Scæuam lib. 1.

CONCREDERE] committere, πιστεύειν, vt annotatum est ad Od. 5. lib. 3.

NVGAS] res non admodum magni ponderis, neque reconditas: res leueis, videlicet huius generis, *hora quota est*.

THRAX, AN GALL.] Gallina vel nomen est proprium gladiatoris, vel dicendum per Gallinam Mirmillonem significari, seu Gallum. Mirmillones enim Galli dicebantur, & Gallica armatura vtebantur. hunc igitur mirmillonem, Gallinam appellat vrbanè, fortasse impudicitiæ notãs,
C & parum virum esse significans, vel parum validum, parúmque fortem arguens. Thrax autem seu Threx, nomen quorumdam gladiatorum cõmune: vt epist. 18. ad Loll. 2. lib. 1, *ad imum Thrax erit.* Thracea autem dicti sunt gladiatores (inquit Sext. Pomp.) à similitudine parmularum Threiciarum. Thrax cum Mirmillone comparabatur: quod declarat locus M. Tullij Philipp. 6. de L. Antonio loquentis. *Tantúmne sibi sumsit, quia Mylasis Mirmillo Thracem iugulauit familiarem suum?* & Ausonij versiculus, *Quis Mirmilloni componitur? æquimanus Thrax.* Nonnulli legunt *Threx*, seu *Thrax*, seu *Trex*. Præterea pleriq; libri manuscripti habent *Thrax, an Gallina. &c.* quos sequor.

MATVTINA PAR. CAVT.] vt sub exitum mensis septembris. parum cautos autem intellige eos, qui vtuntur adhuc veste æstiua, neque se muniunt aduersus frigoris auctumnalis initia.

ET, QVÆ RIM. BENE DEP.] & ea, quæ possunt impunè, & sine periculo homini rimarum pleno, & hac & illac perfluenti (vt ait Terentius) committi: idest, quæ non sunt admodum recondita, quæ licet proponere in publico, & diuulgare. Georgius Torodes vir bonus & doctus, & mihi amicus, quem nuper Lugduni mors immatura nobis eripuit, horum verborum hanc sententiam esse putabat à priore differentem. Et cetera mihi solet committere Mæcenas, quorum licet obliuisci, quæ non est necesse memoria tenere, quæ licetè memoria dilabantur, nihil sit periculi aut mali futurum: ea, quæ mihi narrat, aut quæ mecum loquitur Mæcenas, non desiderant attentum admodum, nec memorem auditorem: sed ea licet & negligenter audire, & audita è memoria deponere. de qua explicatione iudicet lector. D

PER TOT. HOC TEMP. SVBIECT.] per totum hoc septennium inuidiæ fui magis ac magis opportunus: ad inuidiam expositus: inuidia laboraui.

IN DIEM ET HORAM] debuerat dicere in dies, aut in horas: sed hæc duo, *in diem*, & *in horam*, pro alterutro, vel *in dies*, vel *in horas*, posita esse intelligenda sunt. aliud est enim *in diem*, aliud *in dies*, vt sciunt Latinè docti. E

NOST. LVD. SPECT. VNA: LVS.] nonnulli sic explicant hunc locum. si forte Mæcenas noster vnà mecum ludos spectauerat: si vnà in cãpo Martio luserat, & se exercuerat: dicebant statim omnes, Eo Horatius omnium mortalium est fortunatissimus. Ego autem puto esse μίμησιν, id est, imitationem sermonis inuidorum, ac maleuolorũ, hoc modo, noster Horatius vnà cum Mæcenate ludos spectauerat, vnà in campo luserat. ô hominem fortunatum. Atque ita videtur Acro explicare. Adr. Turnebus μίμησιν quidem orationis inuidorum esse fatebatur, sed hoc modo. Horatius homo nostri ordinis & loci, vnà nobiscum in vltima cauea inter pauperum cuneos, ludos olim spectauerat, vnà in campo luserat: nunc autem fortunatissimus est, qui cum Mæcenate coniunctissimè, & familiarissimè viuit.

OMNES] omnes maleuoli & inuidi hæc dicunt.

FORTVNÆ FIL.] homo fortunatissimus (inqniuotilli.) F

FRIGIDVS A ROSTRIS] idest, si quis rumor, aut nuntius tristior à rostris profectus increbrescit per compita, statim vt quisque mihi fit obuius, ecquid de Dacis, & ceteris populi Ro. hostibus audierim, rogat. nam (inquiunt) verisimile est te scire, quandoquidem Mæcenati familiaris & amicus es intimus.

ME CONSVLIT] ex me quærit, me rogat, num aliquid de Dacis audierim: vt sat. 3. sup. *Ergo consulere, & mox respondere licebit? Consule.*

DEOS] Mæcenatem, Agrippam, Augustum. sic Virg. Tityro, *Nec tam præsenteis alibi cognoscere diuos.*

NIL EQVIDEM] respondet Horatius, fortasse ὑποτενώματος.

VT TV SEMPER ERIS] vt, ὡς, idest, quàm semper eris derisor! verba sunt illius percunctatoris.

AT OMNES DII EXAG.] at omnes Dij (in quit

A quit Horatius) me perdant, si quicquam comperti habeo. iurādi formula per diram precationem: sic sup. sat. 9. lib. 1. *dispeream, ni Summosses omneis.* mendosè habent nonnulli libri, *derisor ad omnes.* sæpè autem ita loquuntur boni auctores, *Dijomnes*, vt Terent. Heautont, *At te omnes quidem Dij, Deæq́, quantum est, Syre cum istoc inuento, cúmque incœpto perduint.* Virgil. lib. 6. Æneid. *Diique Deæq́, omnes, quibus obstitit Ilium & ingens, &c.* & lib. 1. Georg. *Dijq́, deæq́, omnes, studium quibus arua tueri.*

QVID? MILITIBVS, &c.] ordo & sententia verborum hæc est, Quid? (inquit percunctator ille) vtrùm prædia militibus promissa daturus est Cæsar ex Sicilia, an ex Italia? Siciliam dictā esse Triquetram à tribus promuntoriis, Pachino, Lilybæo, Peloru, notum est. Lucret. lib. 1. de Empedocle, *Insula quem Triquetris terrarum gessit in oris.* τρινακρίας eadem ratione appellant Græci, seu θρινακίας, seu τριναχρίας, nempe à tribus promuntoriis. Lycophron τρίδειρον, quasi trium iugorum, seu collorum: Pindarus τριγλώχινα, id est, trium angulorum.

B ALTIQVE SILENTI] sic Virg. Æneid. 10. *quid me alta silentia cogis Rumpere?*

NON SINE VOTIS] non sine optatis, οὐκ ἄνευ εὐχῶν, non sine precibus.

O RVS, QVANDO EGO TE ASP.] hæc sunt optata Horatij. vt liceat ruri ætatem agere, ibique nunc legere, nunc dormire, & cessare, & nihil agere.

DVCERE SOLL. IVC. OBL.] id est, sollicitudines huius vitæ obliuione quadam obliterare, & vitam curarum & molestiarum plenam, animi remissione dulcem efficere? quod suadet Marius in mimiambis, his versibus, *Quapropter edulcare conuenit vitam, Curásque acerbas sensibus gubernare.* Porphirio ad hunc locum notat, *ducere obl. vitæ, id est, potare.* quod non est ita intelligendum, quasi ille intelligat, Horatium è vini potu malorum præteritorum, & præsentium obliuio-

C nem quærere, vt suprà Od. 7. lib. 2. *Obliuioso leuia Massico Ciboria exple:* sed omnia huius vitæ mala, omneisque curas, & molestias obliuisci velle: quemadmodum dixit Virgil. Æneid. 6. *Lethei ad fluminis vndam Securos latices, & longa obliuia potant.* Sic igitur hic locus explicandus est, & quidem facilius. Quando mihi licebit ruri traducentem tempus ætatis, nunc lectione librorum veterum, nunc somno, & otio, obliuisci huius vitæ sollicitudines, ac molestias? vult enim, curarum, & sollicitudinū memoriam oblitterari, atque obrui posse tribus rebus: veterum libris, somno, otio, seu cessatione: vel duabus, si quis fortè somnum, & inerteis horas pro vno accipere malit. Nam ordo verborum hic est, quando licebit ruri sollicitæ vitæ obliuia ducere nunc libris, nunc somno, & inertibus horis? Esset autem ineptissimum ita loqui, Quando licebit rure meo potantem curas meas obliuisci nunc libris, nunc somno, &c? *ducere obliuia* porrò sic dictum (opinor) vt apud Virgil. Æneid. 4. *ducere somnos.* Nam *ducere somnos* videtur illis esse simile *ducere nectarios succos* Od. 3. libr. 3. & *ducere Liberum* Od. 12. libr. 4. & *innocentis pocula Lesbij Duces.* Od. 27. libr. 1. & *ducere spiritum, ducere animum* apud Cic. pro Sex. Rosc. Amer. Ita *ducere obliuia vitæ sollicitæ, &c.* idē quodammodo valebit, quod potare, seu haurire obliuia curarum, nunc veterum libris, nunc somno, &c. i. nunc legendo, nunc dormiendo. D

FABA PYTHAG. COGNATA] Horatius facetè cognatam Pythagoræ fabam dicit, quasi Pythagoras existimarit, fabam animal esse, vel certè in fabis mortuorum animas inesse: atque idcircò ab huc cibo se abstinuerit, veritus, ne in fabam aliquam animus paternus immigrasset. Variæ tamen causæ afferuntur, cur Pythagoras & ipse à fabis abstinuerit, & alios voluerit abstinere: quas refert Laërtius ex Aristotele, his verbis, φησὶ δ' Ἀριστοτέλης ἐν τῷ περὶ τῶν κυάμων παραγγέλλειν αὐτὸν ἀπέχεσθαι τῶν κυάμων, ἤτοι ὅτι αἰδοίοις εἰσὶν ὅμοιοι. ἢ ὅτι ᾅδου πύλαις· ἄγονον γάρ: ἢ ὅτι φθείρει, ἢ ὅτι τῇ τοῦ ὅλου φύσει ὅμοιον, ἢ ὅτι ὀλιγαρχικόν. κληροῦνται γοῦν αὐτοῖς, &c. i. ait autem Aristot. in libr. de fabis, Pythagoram iubere à fabis abstinere, aut quòd partibus virilibus inhonestis similes sunt, aut quòd Orci portis (sterile enim quiddam est faba) aut quòd corrumpit, aut quòd naturæ vniuersi similis est, aut quòd ad paucorum principatum pertinet. fabis enim sortiuntur magistratus. Festus ait, fabam nec tāgere, nec nominare Diali flamini licere, quòd ea putetur ad mortuos pertinere. *Nam & Lemuralibus iacitur larnis* (inquit) *& parentalibus sacrificijs adhibetur, & in flore eius, luctus littera apparere videntur.* M. Tull. libr. 1. de diuinatione aliam causam affert his verbis. *Ex quo etiam Pythagoricis interdictum putatur, ne faba vescerentur, quòd habet inflationem magnam is cibus, tranquillitati mentis quærentis vera contrariam.* Ne illud quidem omittendum est, litteris esse proditum, fabam in vasculo æreo seruatam, certo temporis spatio in sanguinem verti: atque iccirco Pythagoram, cùm eum latrones persequerentur, maluisse in eorum potestatem venire, quàm, cùm alia via effugere non liceret, per agrum fabis obsitum euadere. Fabam igitur Pythagoræ cognatam appellat fortasse Horatius, quòd ille se ab ea abstinuerit, quasi sibi cū ea cognatio aliqua esset. E F

SIMVLQVE VNCTA SATIS P. P. O. L.] significatur his omnibus tenuis, & minimé sumtuosus, miniméque exquisitus apparatus. *ponentur* autem, id est, apponētur. Et animaduerte, olusculа semper locum habere in tali apparatu significando: de quo lectorem admonuimus annot. ad sat. 6. lib. 1. ibi, *lacbanique catinum.*

O NOCTES, CENÆQVE DEÛM] cur nocteis cum cenis coniunxit? an quòd cenæ veterum plerumque noctu agitabātur, totámque noctem producebātur, vt suprà annotauimus? nunc autem cenas rusticas, tenueis scilicet, & minimè sumtuosas, & nocteis placidas ac tranquillas, cenis, illis nocturnis opiparis anteponit? an hoc significat, cenas suas rusticas, breueis esse, & modicas, atque ex eo se nocteis ducere quietas, ac tranquillas, somnósque capere placidissimos, neque à cibo immoderato, nimiáque potione inter-

A ruptos? Præterea cur cenas Deorum dixit? an significans tenueis, minimeque apparatas, aut opiparas, quòd tales essent cenæ, quæ diis apponi solebant: an suaueis & iucundas, qualeis deorum cenas esse credibile est?

VERNAS QVE] Vernas (inquit Nonius) appellabant veteres, qui vere facto fuerant nati: & habebatur nomen hoc pro vitabili maledicto. Festus, *Vernæ appellantur ex ancillis ciuium R. vere nati.*

PROCACEIS] proteruos, audaculos. Procari, poscere est (inquit Festus) vnde procaces meretrices ab assiduè poscendo. sup. Od. 1. lib. 2. Musam, procacem appellauit, & Catull. Fescenninam locutionem, procacē. M. Tull. lib. 4. de rep. apud Nonium. *Itaque a petendo petulantia, a procando, id est, poscendo procacitas nominata est.*

LIBATIS DAPIBVS] ex quibus ego degustaui, quantum volui, & quantum satis est: atque ita explicat Acro, seu quis alius nomine Acronis,

B & alij. Turnebus autem sic: ex quibus particulam diis penatibus libani. Veteres enim de eo, quod in cenam paratum habebant, partem aliquam detrahebant, quam Lari, & ceteris diis domesticis, atque etiā aliis, donabant. Varro ex Nonio. *Quocirca oportet bonum ciuem legibus parere, & deos colere, in patellam dare μικρὸν κρέας.*

PROVT CVIQVE LIB.] hæc pertinent ad versum proximè sequentem, non ad superiorem.

SICCAT INÆQVALEIS CALICES] bibit quisque quātum libet, siue multū, siue parum, nemo cogitur à bibendi magistro calices æqualeis exhaurire, sed suo quisque arbitratu bibit. nemo necesse habet ex magistri præscripto bibere. Solebat autem magister ille, quem alio nomine regem appellabant, conuiuis omnibus æquales calices ebibēdos dare, & bibendi leges ferre, quas insanas proximo versu vocat.

SOLVTVS LEGIBVS INSANIS] hac de re vide, quæ annotata sunt ad illum locum, *Olim ludus erat cuppa potare magistra*, sat. 2. huius lib.

C SEV QVIS CAPIT, &c.] siue quis liberaliorem potum ferre potest, siue modico magis delectatur. per *acria pocula* significat vel grandia, & immoderata, & nimia, & ad quæ ferenda, acri & robusto potore sit opus: (nam infrà sat. 8. *acreis potores* appellat eos, qui multum & strenuè bibunt) vel parum diluta, atque adeò mera. ego tamen priorem explicationem malo. *capit acria pocula* autem, id est, capax est acrium poculorum.

VVESCIT] sic reperi scriptum in cod. vno Vatic. & Iann. & nonnullis aliis. alij habent *humescit.* illud alterum magis mihi probatur. Nam & *vuidos* dixit Od. 5. lib. 4. potos, & madidos. *dicimus integro Sicci manè die: dicimus vuidi, Cum sol Oceano subest.*

SERMO ORITVR NON DE VILLIS, &c.] Cuius modi de rebus sermones in cōuiuiis haberi debeant, iam olim docuerat Varro sat. Menipp. qui referuntur ab Aul. Gell. lib. 13. cap. 11. & commemorabuntur à nobis ad epistolam 5. lib. 1.

LEPOS] saltator quidam hoc nomine. repe- D
ri in duobus libris manuscr. *nepos*: quos non sum secutus.

VTRVMNE DIV. HOM.] si quis in hac quæstione disceptatore, ac iudice Zenone vtatur, non dubium est, quin ille iudicaturus sit, in virtute vitam beatam esse positam: sin ad vulgum referat, alij in voluptate, alij in bona valetudine, alij in diuitijs locatam esse dixerint, sed profectò, cùm diuitiæ sint ad vsum corporis comparatæ, corpus animi causa natum, & ita animi bona, primum locum: corporis, secundum: diuitiæ tertium obtineant, iniquum, atque absurdum sit, in bonis deterrimis, ac tertiis vitam beatam collocare. his consentanea scripta sunt à Platone lib. 9. de legibus.

VSVS, RECTVMNE] aut quid nos ad amicitias trahat, vtilitasne, an rectum, atque honestum. Negat M. Tullius, amicitiam ab vtilitate nasci. Aristoteles tot amicitiæ genera constituit, quot sunt amabilia. quicquid enim amabile sit, E
id esse vel honestum, vel vtile, vel iucundum. ita treis amicitias esse: aliam, cui solum honestum sit propositum: aliam, cui vtile: aliam cui iucundum. Ait tamen idem, eam amicitiam, quæ honesti causa constituta est, cùm multis aliis rebus reliquas duas superet, tum hoc maximè præstare, quòd eadem & honesta, & vtilis, & iucunda est. Pindarus videtur amicitiam vtilitate ponderare atque æstimare. nam hoc vno nomine amicitiam commendat, quòd multæ ac variæ sint amicorum vtilitates, atque opportunitates. verba eius sunt hæc, Νεμ. ὠδ. η. Χρεῖαι δὲ παντοῖαι φίλων ἀνδρῶν. Homerus Ιλ. θ. in extremo ait, amicum suauem, & prudentem fratre non esse deteriorem, ἐπεὶ οὐ μέν τι κασιγνήτοιο χερείων Γίνεται, ὅς κεν ἑταῖρος ἐὼν πεπνυμένα εἰδῇ. id est, Nam nihilo fratre deterior est is, qui cùm amicus sit, tum cordatus & prudens sit. Horatius amicum iucundum rebus omnibus anteponit, suprà satyra quinta libro 1. *Nil ego contulerim iucundo sanus amico.* ad quem lo- F
cum lege quæ annotauimus, si tibi commodum est.

ET QVÆ SIT NAT. BONI] bonum definit ex sententia veterum Aristoteles libr. 1. de morib. ad Nicomachum, quod omnia desiderant, seu appetunt. ἀγαθὸν, οὗ πάντα ἐφίεται. Idem libr. 1. ῥητορ. huic definitioni addit alias descriptiones. M. Tull. libr. 2. de finibus *bonum ipsum etiam quid esset, fortasse, si opus fuisset, definisses: aut quod esset natura appetendum, aut quod prodesset.* Idem lib. 5 *Bonum appello, quicquid secundum naturam est.*

SVMMVMQVE QVID EIVS] de summo bono disputat Aristot. libr. 1. de morib. ad Nicomacb. & M. Tull. in libris de finibus.

EX RE] vulgus interpretatur, *ex re*: id est, non alienas à proposito sermone. Ego autem sic *ex re*, id est, ex vsu, vtileis.

ARELLI] auari cuiusdam nomen est, Arellius.

SOLLICITAS ING. OP.] sollicitas opes, ab effectu, quia sollicitū & anxium reddunt eū,

qui

A qui habet. *ignarus* autem rectè addidit. Nam insipientes laudant diuitias quantumuis licet possessoribus molestas: sapientes non item, qui vitam beatam in animo paucis contento positam esse ducunt, nō in copia bonorum externorum. vide quæ annotata sunt ad illum locum Od. 16. lib. 3. *Contemtæ dominus splendidior rei, &c.* & ad illum, *Crescentem sequitur cura pecuniam, &c.* eadem Oda paullo ante.

Olim] quondam. *Olim* (inquit Æl. Donatus ad illum locum Terent. Andria, *Atticus quidam olim, &c.*) *fabulæ principium.* & citat hunc locum Horat. Sic epist. ad Mæcen. 2. li. 1. *Olim, quod vulpes ægroto cauta leoni Respondit, referam.*

Cavo] epist. ad Mæcen. 2. lib. 1. *Macra cauū repetes arctum, quem macra subisti. paupere cauo* autem sic dictum ab Horatio, vt á Virgil. *pauperis & tuguri congestum cæspite culmen.*

Asper] durus, laboriosus. aliter dixit epist. ad Pison. monitoribus asper.

Arctum] ad rem attentum, parcum, restrictum, angustum. libri veteres plerique habent *artum.*

B Solveret] laxaret. ita tamen parcus, & ad rem attentus, vt in hospitibus accipiendis largum se, ac liberalem præberet.

Neque illi Sepositi etc.] libri ferè omnes calamo exarati, quos quidem viderim, & emendatiores excusi, sic habent, non *sepositis*, vt nonnulli corrupti. Est autem hoc genus loquendi planè Græcum. Sic enim loquūtur Græci, φθονῶ σοι τῆς εὐτυχίας, id est, inuideo tibi secundæ fortunæ, pro quo Latini dicerent, inuideo tibi secundam fortunam. Plutarch⁹ in Cæsare, ὦ Κάτων, φθονῶ σοι τοῦ θανάτου, καὶ γὰρ ἐμοὶ σὺ τῆς σωτηρίας ἐφθόνησας. ô Cato, inuideo tibi mortis, seu mortem. nam etiam tu mihi tuæ salutis, seu tuam salutem inuidisti. Plato in Hipparcho, οὐκ οἰόμενος δεῖν οὐδενὶ σοφίας φθονεῖν. non putans oportere cuiquam sapientiæ, seu sapientiam inuidere. prætereà *illi* reposuimus ex eorundem lib. auctoritate. iungunt etiam interdum hoc verbum cum infinitiuo. Eu-

C ripid. Med. τί δ' ἐστὶν ὦ γεραιέ; μὴ φθόνει φράσαι. id est, quid est, senex? ne inuide dicere, seu dixisse. Homerus ιλ. ν. Κυανοχαῖτα ποσειδάων βιότοιο μεγήρας. id est, Neptunus Cæsariem cæruleam habens cùm ei vitæ inuidisset. Horatius Latinorum more locutus est epist. ad villicum suum lib. 1. *inuidet vsum Lignorum & pecoris tibi calo argutus, & horti.* sic Virgil. Æneid. 4. *Ascanióne pater Romanas inuidet arceis?* Idem lib. 8. *Sed mihi tarda gelu, sæclisque affecta* [al. *effœta*] *senectus Inuidet imperium.* & Catull. nupt. Pel. *Sic nimis insultans, extremo tempore sæua Fors etiam nostris inuidit questibus aureis.* M. Tull. Tuscul. 3. *tum planè inficimur opinionum prauitate, à naturáque ipsa desciscimus, vt nobis optimam naturam inuidisse videantur qui nihil melius homini, nihil magis expetendum, nihil præstantius honoribus, imperijs, populari gloria iudicauerunt.* proptereà autem quòd, qui rem aliquam alteri inuident, eam, si habeant in sua potestate, illi nullo pacto, nulláque condicione impertire velint, icircò & inuidere vsurpant Latini, pro denegare, & non largiri, quod sine tuo incommodo dare D possis: & contrà, non inuidere, pro largiri. horū igitur verborum hæc sententia est, magnam illi ciceris & auenæ copiam apposuit. cicer, quod sepositum habebat, & longam auenam ei apposuit liberaliter, & prolixè.

Semesa] semiesa. sat. 3. lib. 1. *Semesos pisceis, tepidúmque ligurrierit ius.*

Cupiens varia fastid. cena] cupiens muris vrbani dente superbo singula ligurrientis, & languide degustantis fastidia epularum varietate discutere. Vt similitudo fastidium parit, ita varietas depellit, ac discutit.

Tangentis malè] non libenter gustantis, sed languidè, & fastidiosè.

Cùm pater ipse domus] mus rusticus. sat. 8. *vt aiebat cenæ pater.*

Porrectus] stratus, vt sup. Od. 1. lib. 1. *nūc viridi membra sub arbuto Stratus, &c.* Sic sat. 3. huius lib. *Si quis ad ingentem frumenti semper aceruum Porrectus vigilet:* & hac eadem sat. *purpurea porrectum in veste locarit.*

Horna] huius anni, vt Od. 2. epod. *Et horna dulci vina promens dolio.* & Od. 23. lib. 3. *Si ture placaris, & horna Fruge Lareis, auidáque porca.* E

Essat] ederet, ab edo es, est. Epist. 2. lib. 1. *si, quod Est animum, differs curandi tempus in annū.* sic es pro edis. Catull. ad Aurel. *Pædicare cupis meos amores, Nec clam: nam simul es, iocaris vna.* vbi vulgo legitur, *simul &.*

Ador] farris genus, ab edendo dictum, seu potius ab adurendo. adurebatur enim, & torrebatur, vt commodiùs moleretur, ac subigeretur.

Vin' tu] sic habent duo cod. Vat. & Ran. Card. Iann. Nicot. Russardin. quos secutus sum. vulgati, *Vis tu,* minus concinnè.

Carpe viam] sic Virg. Georg. 3. *Iniusto sub fasce viam cùm carpit.* vide annot. ad Od. 11. lib. 1. de verbo carpendi.

Terrestr. quando mortal.] id est, quandoquidem animalia terrestria mortaleis animos habent. anima dicta est à nomine Græco ἄνεμος, id est, ventus. putabant enim nonnulli veteres, animum nihil aliud esse, quàm spiritum, aut ventum. Cùm homines autē terrestria F sint animalia, videtur Horatius hominum quoque animos, mortaleis esse arbitrati: quæ sententia nō modò à religione Christiana est aliena, verùm etiam à Platone improbata ac reiecta. Pausanias Messenicis scribit primos omnium Chaldæos, & Magos, dixisse animum hominis esse immortalem, iísque cùm alios Græcos complureis, tùm Platonem maximè, Aristonis filium, assensum esse. Plato quidem in Phædro, & Phædone plurimis argumentis ita esse probare conatur. sed neque illa ita firma sunt, vt refelli non possint, & non minus ad ceterarum animantium, quàm ad hominum animos, videtur pertinere. Christiani igitur hominis est, cum hæc quæstio à philosophis disputetur in vtramque partem, sacrarum literarum auctoritatem, nudámque veritatem amplecti, rationes humanas ad eam confirmandam non desiderare.

A NEQVE VLLA EST AVT MAGNO] sic sup. Od.4.lib.1. *Pallida mors aequo pulsat pede pauperum tabernas, Regúmque turres.* vide annot. ad Od.28. eiusdem libri. quibus adde illud Menandri, Ἀθανασία δ' οὐκ ἔστιν, οὐδ' ἂν συναγάγῃς Τὰ Ταντάλου τάλαντα ἱκανὰ λεγόμενα: Ἀλλ' ἀποθανῇ, καὶ ταῦτα καταλείψεις τινί: id est, Immortalitas autem non est, ne si Tantali quidem talenta coaceruaueris: Sed morieris, & hæc alicui relinques.

DVM LIC. IN REB. IVC. V. B.] creber est in hac sententia Hor. vide exempla, quæ collegimus ad illum locum, *Donec virenti canities abest Morosa, nũc & cãpus, & areæ, &c.* Od.9. lib.1.

VIVE MEMOR QVÀM SIS ÆVI BR.] epist. ad August. lib.2. *Tellurem porca, Siluanum lacte piabant: Floribus & vino Genium memores breuis æui.* al. *memorem.*

PEPVLERE] impulerunt, vt vitæ genus, & locum commutaret.

NOCTVRNI] νύχιοι, noctu, vt annot. suprà ad illum locum, *Nec vespertinus circumgemit vrsus ouile.* Od.16. epod.

SVBREPERE] quasi rependo subire.

B COCCO] coccum Galatiæ rubens granum, aut circa Emeritam Lusitaniæ, in maxima laude est, inquit Plin. lib.9. cap.41.

CANDERET VESTIS] stragula vestis splenderet, ruberet. *canderet vestis* dixit, vt dicimus, *ferrum candens.* & M. Tull. Offic.2. *candente carbone.* & idem, *lamina candenti.* Verr. de supplic. & Horat. epist.15. *lamna candente.*

EXSTRVCTIS] exaggeratis, cumulatis, refertis, completis. suprà Od.3. lib.2. *& exstructis in altum Diuitijs potietur heres.* Virg. Georg.1. *Ter pater exstructos disiecit fulmine monteis.* Lucret. li.6. *Fulmina gigni er è crassis, altéque putandũ est Nubibus exstructis.* Plautus Menæch. *Cerealis cenas dat, ita mensas exstruit, Tantas struices concinnat patinarias.* M. Tull. de Catone, *caret epulis, exstructísque mensis, & frequentibus poculis.* Idem pro Sextio, *tantos corporum aceruos exstructos.* Idem li.2. epist. ad Att. *& hercule magnũ aceruum Dicaarchi mihi ante pedes exstruxeram.* Idem Tuscul.5.

C *mensa conquisitissimis epulis exstruebantur.*

ERGO, VBI PVRPVR.] in stragula veste purpurea, qua lectus erat instratus.

VELVTI SVCCINCT. CVRS. H.] mus vrbanus, quasi altè præcinctus, & ad ministrandũ expeditus circumcursat. sup. sat.8. lib.1. *Vidi egomet nigra succinctam vadere palla Canidiam.* & sat. vlt. huius lib. *His vbi sublatis, puer altè cinctus acernam Gausape purpureo mensam pertersit, &c.* Ouidius lib.8. metamorph. *mensam succincta, treménsque Ponit anus.*

CONTINVATQVE DAPES] vno, & perpetuo ordine dapes apponit. nouas assiduò dapes apponit: dapes dapibus accumulat.

NEC NON VERN. IPSIS FVNG.] id est, atque adeò vernarum in morem, ipse ministeria, & munera necessaria obit. *vernaliter* (inquit Nonius Marcellus) *valet adulatoriè, a vernis.* vbi tamen quidam legi volunt, *vernuliter.* de scriptura autem huius loci, si, quid sentiam, quæris: vulgata quidem, quæ est, *vernaliter ipsis Fungitur officijs,* omnium librorum veterum auctoritate confirmatur: sed, si mihi liceat, ego libenter legam, *vernaliter,* seu *vernuliter ipse Fung. &c.* quæ vox exprimeret, ac declararet studium, & sedulitatem muris vrbani: qui non per alios, sed ipse per se hospiti suo vernaliter inseruiret, ac ministraret. D

PRÆLAMBANS] prægustans. an, vt hospitem ad liberaliter epulandũ inuitet, ac prouocet? an, vt omnem veneni suspicionẽ remoueat? quod est ridiculũ dictu in animantibus rationis expertib'. sed si quis apologorum & fabularum naturam, legémque consideret, in quibus animantes ratione carentes inducuntur nostro more loquẽtes, & pleraque agentes, minus absurdum videbitur.

ILLE CVBANS] recubans. accommodat enim consuetudinem hominum ad mures, quoad eius fieri potest.

BONISQVE REBVS AGIT L. C.] & ob rẽs prosperas & secundas: seu in rebus prosperis & secundis, *agit. l. c.* id est, præbet se lætum conuiuam: seu præbet speciem læti conuiuæ: seu simulat & fingit se lætum conuiuam: ὑποκρίνεται.

VALV. STR. LECTIS] lectis discubitorijs, vt epist. ad Torquatum lib.1. *Si potes archaicis cõuiua recumbere lectis, &c.* & supra nõ longè. *Tincta super lectos canderet vestis eburnos.* valuæ dictæ sunt, vel quasi voluæ, à voluendo, quia geminæ fores introrsus reuoluuntur, cùm aperiuntur: vel à valendo, quia talis ianua, quæ biforis est, quęq; duabus partibus constat, & vtrinque aperitur, validior ea est, quæ vna est, vnáque ex parte clauditur & aperitur: præsertim cùm intrinsecus repagulis obfirmatur. Sed vnde natus est hic valuarum strepitus, seu crepitus? fortasse à domino, qui foris cenarat, aut quò prius iuerat, domum redeunte. talis est ianuæ strepitus, & canum latrat' lib.1. sat.1. ibi, *Ianua frangatur, latret canis, &c.* E

MAGISQVE EXAN.] id est, multóque magis trepidare, & pauere cœperunt, simulatq; canum latratu domus personuit. Non est perpetuò verum, quod notat Ælius Don. in Andr. Terent. *exanimem* dici *mortuum, exanimatum perturbatũ.* F

Nam proculdubio hoc loco *exanimes* interpretari aliter non possumus, quàm metu perturbati.

DOMVS ALTA] fortasse expressit Græcam vocem ὑψηλὸν, id est, domum altè sublatam: quales esse solent diuitum, & potentium, & principum domus.

ET VALEAT] sic legendum, non, vt vulgò, *valeas.* Nam primùm sic habent ferè omnes libri manuscr. deinde significat Horatius, murem rusticum aspernari & improbare vitam vrbanam, vt pote turbulentam, sollicitam, & timoris plenam. valere enim iubere solemus ea, quæ spernimus, & reijcimus, quæ nolumus denique. sic Tibull. *O valeant siluæ, deficiántque canes.* vide quæ notaui ad illũ locum, *valeat res ludicra, si me, &c.* epist. ad August.

CAVÚSQVE] latebra mea, locus excauatus, fossa, cauerna. epist. ad Mæcen.2. lib.1. rimam cumeræ, cauum nominat. *Macra cauum repetes arctum, quem macra subisti.*

A TVTVS AB INSID.] sic loquuntur Latini. sic ipse Horat. vt Oda 4. lib. 3. *Vt tuto ab atris corpore viperis Dormirem.* & sat. 1. huius libri. *Tutus ab infestis latronibus.*

SOLABITVR] sic Virg. Georg. 1. *Concussáque famem in siluis solabere quercu. Eruum, hordei genus, quod Græci ὄροβον appellant.* Festus.

SATYRA 7.

IAMDVDVM ausculto: & cupiens tibi dicere seruus
Pauca, reformido. Dauus ne? ita, Dauus, amicum.
Mancipium domino, & frugi, quod sit satis: hoc est,
B *Vt vitale putes. age, libertate Decẽbri,*
(Quando ita maiores voluerunt) vtere: narra.
Pars hominum vitijs gaudet constanter: & vrget
Propositum: pars multa natat, modò recta capessens,
Interdum prauis obnoxia. sæpe notatus
Cum tribus annellis, modò læua Priscus inani
Vixit inæqualis, clauum vt mutaret in horas:
Ædibus ex magnis subitò se conderet, vnde
C *Mundior exiret vix libertinus honestè.*
Iam mœchus Romæ, iam mallet doctus Athenis
Viuere: Vertumnis, quotquot sunt, natus iniquis.
Scurra Volanerius, postquàm illi iusta chiragra
Contudit articulos: qui pro se tolleret, atque
Mitteret in pyrgum talos, mercede diurna
Conductum pâuit. quanto constantior idem
In vitijs, tanto leuius miser: ac prior illo,
Qui iam cõtento, iam laxo fune laborat.
Non dices hodie, quorsum hæc tam putida tendant, D
Furcifer? ad te, inquam. quo pacto pessime? laudas
Fortunam, & mores antiquæ plebis: & idem,
Siquis ad illa deus subitò te agat, vsque recuses:
Aut quia non sentis, quod clamas rectius esse:
Aut quia non firmus rectum defendis: & hæres,
Nequicquam cœno cupiens euellere plãtam.
Romæ rus optas: absentem rusticus vrbem E
Tollis ad astra leuis, si nusquam es fortè vocatus
Ad cenam, laudas securum olus: ac, velut vsquam
Vinctus eas, ita te felicem dicis, amásque
Quòd nusquam tibi sit potandum. iusserit ad se
Mæcenas serũ sub lumina prima venire
Conuiuam? nemon' oleum feret ocyus? ecquis
Audit? cum magno blateras clamore? fugísque.
Miluius, & scurræ tibi nõ referenda precati, F
Discedunt. etenim fateor, me dixerit ille
Duci ventre leuẽ. nasum nidore supinor,
Imbecillus, iners, si quid vis, adde, popino:
Tu, cùm sis, quod ego, & fortassis nequior: vltro
Insectere velut melior? verbísq; decôris
Obuoluas vitiũ? quid si me stultior ipse
Quingentis emto drachmis deprenderis? aufer
Me vultu terrere: manum, stomachúmque teneto,
Dũ, quæ Crispini docuit me ianitor, edo.
Te coiux aliẽa capit: meretricula Dauũ.
Peccat

A Peccat vter nostrûm cruce dignius? acris vbi me
Natura incendit: sub clara nuda lucerna
Quæcumque excepit turgentis verbera caudæ,
Clunibus aut agitauit equum lasciua supinum:
Dimittit neque famosum, neque sollicitum, ne
Ditior, aut formæ melioris meiat eodem.
Tu, cùm proiectis insignibus, annulo equestri,
Romanóq; habitu, prodis ex iudice Dama
B Turpis, odoratum caput obscurante lacerna,
Non es, quod simulas? metuẽs induceris: atque
Altercante libidinibus tremis ossa pauore.
Quid refert vri virgis, ferróque necari
Auctoratus eas: an turpi clausus in arca,
Quò te demisit peccati conscia herilis
Contractum, genibus tangas caput? éstne marito
Matronæ peccantis, in ambos iusta potestas?
C In corruptorem vel iustior? illa tamen se
Non habitu, mutátve loco: peccátve supernè,
Cùm te formidet mulier: neq; credat amanti.
Ibis sub furcam prudens: dominóque furenti
Committes rem omnem, & vitam, & cum corpore famam.
Euasti? credo, metues: doctúsque cauebis.
Quæres quando iterum paueas: iterúmque perire
Possis. ô toties seruus. quæ bellua, ruptis
Cùm semel effugit, reddit se praua catenis?

Non sum mœchus, ais. neque ego hercule fur, vbi vasa D
Prætereo sapiens argentea. tolle periclũ,
Iam vaga prosiliet frenis natura remotis.
Túne mihi dominus, rerum imperijs, hominúmque
Tot, tantísque minor? quem ter vindicta, quatérque
Imposita haud vmquam misera formidine priuet?
Adde suprà dictis, quod non leuius valeat. nam
Siue vicarius est, qui seruo pâret, vti mos
Vester ait: seu conseruus: tibi quid sum ego? nempe E
Tu mihi qui imperitas, alijs seruis miser: atque
Duceris, vt neruis alienis mobile lignum.
Quisnam igitur liber? sapiens, sibiq; imperiosus:
Quem neque pauperies, neque mors, neque vincula terrent:
Responsare cupidinibus, contemnere honores
Fortis, & in seipso totus teres, atque rotundus,
Externi ne quid valeat per læue morari: F
In quem manca ruit semper fortuna. potésne
Ex his, vt proprium quid noscere? quinq; talenta
Poscit te mulier: vexat: foribúsque repulsum
Perfundit gelida. rursus vocat. eripe turpi
Colla iugo. liber: liber sum, dic age. non quis.
Vrget enim dominus mentem non lenis: & acreis
Subiectat lasso stimulos, versátque negãtem.
Vel cùm Pausiaca torpes insane tabella:

Quî

A *Quî peccas minus, atq; ego? cùm FuluI, Rutubæque,*
Aut Placideiani, contento poplite, miror
Prælia rubrica picta, aut carbone: velut si
Re vera pugnent, feriant, vitentq; mouentes
Arma viri: nequam, & cessator Dauus. at ipse
Subtilis veterũ iudex, & callidus audis.
Nil ego, si ducor libo fumante: tibi ingens
Virtus, atq; animus cenis respõsat opimis.
Obsequiũ ventris mihi perniciosius est. cur?
B *Tergo plector enim. quid? tu impunitior illa*
Quæ paruo sumi nequeunt, obsonia captas?
Nempe inamarescunt epulæ sine fine petitæ:
Illusiq; pedes vitiosum ferre recusant
Corpus. an hic peccat, sub noctem qui puer vua
Furtiuam mutat strigilem? qui prædia vendit,
Nil seruile gulæ pârens habet? adde, quod idem
Non horam tecum esse potes: non otia rectè
C *Ponere: teq; ipsum vitas fugitiuus, & erro,*
Iam vino quærens, iam somno fallere curam,
Frustra: nam comes atra premit, sequiturq; fugacem.
Vnde mihi lapidem? quorsum est opus? vnde sagittas?
Aut insanit homo: aut versus facit. ocyus hinc te
Ni rapis: accedes operá agro nona Sabino.

IAMDVDVM AVSCVLTO] Iamdudum audio te loque otem: nihil ipse, cùm pauca habeam tibi diceoda, loqui audeo.

ITA, DAVVS.] ita est, ego Dauus cupio te paucis conuenire: vel, ita, inquã, Dauus. sic enim loquuntur Latini, cùm liquidius quippiam affirmare volunt. M. Tull. Verr. de signis. *qui tamen* (de Catone loquitur) *cùm consul fuisset, condemnatus est. ita, C. Cato, duorum hominum clarissimorum nepos, L. Paulli, & M. Catonis, & P. Africani sororis filius.* & Philip. 14. *tot legionibus cæsis, tanta multitudine interfecta, hostium dico: ita, inquam, hostium: quamuis hoc isti hostes domestici nolint, clarissimis ducibus, supplicationum honorem tribuemus, imperatorum nomen adimemus?* Idem frumentar. *an me ad M. Antonij æstimationem frumenti, exactionemq; pecuniæ reuocaturus est? Ita (inquit) ad M. Antonij.* nonnumquã omittitur vox ita. vt Priap. *licet indignere, feramq; Propter olus, dicas, hoc ego? propter olus.* D

FRVGI] M. Tull. lib. 3. Tuscul. frugi homines χρησίμους à Græcis ait appellari: latius tamen esse nomeo frugi, quàm χρήσιμον. oam ceteras propemodum virtutes, nomine frugalitatis contineri: eáq; à fruge esse appellatam, qua nihil melius è terra oritur: cui contrarium vitium neqnitiam dici. & nequam hominem, id est, oihili, frugi homini contrarium. nequam autem dictum esse ab eo, quod nec quicquam, seu nequicquam, id est, nihil, seu oon quicquam est in tali homine. Idem in oratione pro Deiotato, *frugi hominem dici non multum habet laudis in Rege: fortem, iustum, seuerũ, grauem, magnanimum, largum, beneficum liberalem, hæ sunt regiæ laudes: illa priuata est. ego tamen frugalitatem, id est, modestiam, & temperantiam, virtutem esse maximam iudico.* Portò ita solent laudati maximè serui. Plaut. Casina, *Pol, bona frugi hominem te iampridem esse arbitror.* Tereot. Heautoot. *de fallacia dicis? est. inuêni nuper quandam.* Cht. *frugi es.* Idem Adelph. Syrus, *factum est, quod iusti, Demea. D. frugi homo es.* E

QVOD SIT SATIS, HOC EST, VT VIT. P.] id est, tanta frugalitate præditus, quanta in seruo postuletur, id est, ita frugi, vt in vita retinendum, ac seruandum, minimeq; occidendũ esse putes. Constat autẽ, domiois in seruos olim fuisse vitæ, necisque potestatem. seruum frugi igitur dominus non temerè occiderit: inutilem autem, & nequam, non mirum si occiderit. vel sic: frugi, quantum satis est ad bonam valetudioem, & ad salutem. nam vt edaces, & intemperantes, & nequam homines corrumpunt valetudinem, nec diu viuunt: sic & qui nimis tenui, & præparco victu vtuntur, quiq; ad rem domini familiarem benè gerendam nimis attenti sunt, nimis vigilantes, nimiùm diligenter domino consulentes: quasi hoc, iocans cum domino, significet Dauus, se nõ præstare ceteris seruis frugalitate, oeque immoderato frugalitatis studio immori velle, sed satis habere, si tam frugi sit, quàm vulgus seruorum esse solet. vel sic: mediocriter, & intra modum frugi: non immoderatè, neque supra modum: vt spes sit me diu victurum. Nam contrà opinio est hæc omnium animis insita, eos qui frugalitate, aut alia aliqua virtute præstant, noo diu io terris ætatem agere, tamquam Dijs immortalibus omoem præstaotiam, F

A ſtantiam, vt pote à ſe profectam, ſuo iure repetentibus. Omnino locus eſt, mihi quidem, perobſcurus. Sed non diſſimulabo quibuſdam videri ita legendum, *frugi, quoad ſit ſatis*, hoc ſenſu, vſque eo frugi, quoad ſit ſatis. Nam, *quoad*, vnius ſyllabę eſt etiam apud Lucretium.

VT VITALE PVTES] vt putes poſſe viuere, neq; ante diem moriturum. ſat. 1. lib. 1. *O puer, vt ſis Vitalis, metuo.*

LIBERTATE DECEMBRI] quæ datur ſeruis, Saturnalibus. agitabantur autem Saturnalia XIIII. Kalen. Ianuarias, vt ſcribit Macrob. lib. 1. cap. 10. Eo die domini ſeruos ſuos conuiuijs liberalibus, & opiparis accipiebant, ipſi muneribus ſeruilibus fungebantur: ſeruis impune, quicquid libêter, loqui licebat, vt & ſcribit idem Macrob. lib. 1. & Athenæus lib. 14. his verbis, τοῖς τῶν Κρονίων ἡμέραις ἔθος ἐστὶ Ῥωμαίων παισὶν ἑστιᾶν τοὺς οἰκέτας, αὐτοὺς τὰς τῶν οἰκετῶν ἀναδεχομένους λειτουργίας. id eſt, Saturnaliorum diebus ſolent Romani famulis cenas opiparas & apparatas dare, cùm ipſi ſeruilibus muneri-
B bus fungantur. quo loco idem Athenæus multarum nationum dies feſtos ſimileis commemorat. Catull. ad C. Licinium Caluum, Saturnalia, optimum dierum appellat, propterea (opinor) quòd aurei illius ſæculi, quod Saturno regnante fuiſſe dicitur, imaginem referebat, memoriamque repræſentabat: quo nondum erat auditum nomen ſeruitutis. ſed de his vide plura apud Macrobium, & apud Lucianum ἐν τοῖς πρὸς Κρόνον. vbi primo dial. ſic Saturnus, καὶ διὰ τοῦτο ἁπανταχοῦ κρότος, καὶ ᾠδή, καὶ παιδιά, καὶ ἰσοτιμία πᾶσι καὶ δούλοις, καὶ ἐλευθέροις. οὐδεὶς γὰρ ἐπ' ἐμοῦ δοῦλος ἦν. id eſt, *Atq; iccircò vbiq; plauſus, & cantus, & ludus, & honoris æqualitas omnibus tum ſeruis, tũ liberis. Neq; enim me regnante ſeruus erat.*

CONSTANTER] κατ' ἐγκρατικῶς, pro pertinaciter. vel dicendum *conſtanter* eſſe poſitum pro æquabiliter, & conuenienter vitę ſuperiori: vt quinto abhinc verſu, inæqualem vſurpabit pro eo, qui ſibi non conſtat. & infrà ead. ſat. *quanto conſtan-*
C *tior idem In vitijs, &c.* & M. Tull. Tuſc. 5. de Epicuro, *quàm ſibi conſtanter, conuenienterq; dicat, non laborat.*

ET VRGET PROPOSITVM] perſequitur id, quod ſibi ab initio propoſuit: perſtat in conſilio ſuſcepto.

NATAT] modò ad vitia propenſa eſt, modò ad virtutes incumbit: incerta & inſtabilis eſt: non perſtat in vitijs, ſed modò vitia, modò virtutes ſequitur. Sic ferè loquitur M. Tull. lib. 1. de natura deorum. *Mihi quidem etiam Democritus, vir magnus in primis, cuius fontibus Epicurus hortulos ſuos irrigauit, natare videtur in natura deorum. Tum enim cenſet, imagines diuinitate præditas ineſſe vniuerſitati rerum, tum principia, menteisq; quæ ſunt in eodem vniuerſo, deos eſſe dicit.* vbi tamen quidam legi volunt, *nutare*. Ioſephus Scaliger Iulij Cæſaris filius, iuuenis in primis doctus, putat hîc *natare* idem valere, quod ἐπιπολάζειν, crebrum eſſe, frequens eſſe, abundare, quia, inquit, quæ ſunt ἐπιπολῆς, maxime appârent. Ego, vt quæ ſunt ἐπιπολῆς, ea in promtu eſſe & fateor, & ex Ariſtotele docui in annotatione quadam ad libros Ariſtot. de
D motibus ad Nicom. ἐπιπολάζοντα, ea, quæ increbruerunt, ſeu quæ frequentia ſunt, verti: ita hoc etiam ſcio ἐπιπόλαια alibi dici à Græcis & ab ipſo Ariſtotele, quæ ſunt infirma, & non diuturna, & quæ non habent altas admodum radices. non tamen fateor, natare idẽ valere hoc loco, quod crebrum eſſe: ſed potius poſitum eſſe puto pro, ſibi nõ conſtare, incertum eſſe. tralatione ducta à natatoribus, qui in elemento molli, cuiuſmodi eſt, aqua, verſantes, ſtabiles & certi eſſe non poſſunt. Taleis autem deſcribit incontinenteis Ariſto. lib. 7. de motibus ad Nicom. vt mox dicemus. INÆQVALIS] ſibi non conſtans. ſup. ſaty. 3. lib. 1. *Nil æquale homini fuit illi.* ibid. *nil fuit vnquam Sic impar ſibi.* inæqualis igitur, in victu, & cultu, & conſilijs omnibus.

SÆPE NOT. CVM TRIB. ANN.] Hoc quidem conſtat, læua manu duntaxat, non etiam dextera, annulos geſtari ſolitos: ſed nec quibus digitis, nec quot annulos geſtare conſueuerint, conſtat. Scribit Plinius lib. 33. cap. 1. primò ijs di- E
gitis, qui ſunt minimis proximi, geri morem fuiſſe: poſtea eo, qui pollici proximus eſt, geſtatos eſſe: deinde iuuiſſe etiam minimum digitum annulo ornare: ſua ætate ſolum hunc digitum exceptũ fuiſſe, ceteros omneis oneratos eſſe. Iam de multitudine, alios eorum pondera oſtentaſſe: alijs pluris, quàm vnum, geſtare laborioſum fuiſſe: nonnullos treis minimo congeſſiſſe. Ex hoc Horatij loco videri poteſt turpe fuiſſe treis annulos geſtaſſe. hanc enim vim puto ineſſe in voce *notatus*. Iam verò illud non eſt dubium, quin annuli initiò ferrei inſtituti & facti ſint. etiam illud certum eſt, initiò ſignandi cauſa eſſe comparatos. Quòd autem hic *annellus*, & *annulus*, &c. duobus nn. impreſſum eſt, in eo conſuetudinem vulgi ſecutus ſum. Nam ſi libros veteres ſequi, & rationem audire volumus, *anulus*, & *anellus* ſcribi debet vno n. anus, ani, enim, ex quo anellus, dicebant veteres pro annus, ni.

CLAVVM.] ſiue anguſtum, ſiue latum. nam erat & latus clauus, & anguſtus, vt dixi ſuprà ad il- F
lum locum ſatyræ 6. libri primi, *Et latum demiſit pectore clauum.*

SE CONDERET, VNDE, &c.] ſe conderet, ſubintellige, in eum locum, ſeu in eam domũ, *vnde*, id eſt, ex qua, &c.

MVNDIOR] lautior, elegantior: non egentiſſimus, neque abiectiſſimus.

DOCTVS ATH.] Vatic. cod. vnus Torneſ. Morellianus, Nicotianus, Clericanus, habent *doctor*: quæ lectio mihi vehementer placet, vt intelligamus Horatium dicere, hunc Priſcum modò Romæ mœchari ſolitum, modò Athenis docere. *doctus* tamen ferri poteſt.

VERTVNNIS, QVOTQVOT SVNT, NAT. INIQV.] Vertunnum eiratum eſſe dicebant veteres, vel eum irato Vertunno natum, qui mobili eſſet ingenio, qui ſecum pugnaret, qui ſententiam mutaret in horas. vide plura de Vertunno ad epiſt. vltim. lib. 1.

VOLANERIVS] hic erat in vitijs pertinax, & perſeuerans.

IVSTA

A IVSTA CHIRAGRA] iustam chiragram dixit magnam, & grauem, & suis (vt ita dicam) nnmeris omnibus absolutam: quemadmodum dicimus *iustum exercitum, iustum poëma, iustum iter, iustam victoriam*: noo (vt alij) debitam, aut, quæ meritò ei accidisset.

ARTICVLOS] chiragram, & podagram morbum articulorum nominant Latini, quia vtraque in articulis insidet. M. Tull. lib. 1. epist. ad Attic. *Terentia magnos articulorum dolores habet.* Itaqne ἀρθρῖτιν appellant Græci. *contudit articulos* autem tralatè dictum pro *debilitauit*. propriè posuit in epist. ad August. lib. 2. *diram qui contudit hydram, &c.* & Cicero pro Flacco: *manus, quas contudit: digitis, quos confregit: neruos, quos confregit, restituere non potest.*

TOLLERET] ex alueo sumeret, & in pyrgum demitteret.

PYRGVM.] pyrgus non est tabula lusoria, seu alueus, vt quidam putant: sed vasculum io turri-

B culæ figuram conformatum, ex quo tali in alueum conijciebantur, ne, si manu iacerentur, fraus à lusoribus admitteretur. turriculā appellat Martialis Latino nomine, quod Græco πύργος ferè æqualiter respondet. *Quærit compositos manus improba mittere talos: Si per me misit, nil nisi vota facit.* dicitur & fritillus. Sed noo celabo lectorem, me reperisse scriptum in aliquot libris manuscr. partim, *mitteret in fimum*: partim, *mitteret in phimum*. Est autem phimus vox Græca φιμὸς, quam vsurpauit Æschines in oratione κατὰ Τιμάρχου, octaua ferè pagina orationis, cùm ea oratio in exemplo meo Aldino viginti quattuor paginas compleat. Ex quo loco licet intelligere, φιμὸν, vas lusotium fuisse, in quod aleatores cubos conijciebant. Verba Æschinis subijciam, vt huius vocis significatio fiat planior, μεθυσθέντες γάρ ποτε καὶ αὐτοὶ, καὶ τῶν συγκυβευτῶν τινὲς, καὶ ἄλλοι, ὧν οὐ βούλομαι τὰ ὀνόματα λέγειν, εἰσπηδήσαντες νύκτωρ εἰς τὴν οἰκίαν, οὗ ᾤκει ὁ Πιτταλακὸς, πρῶτον μὲν συνέτριβον τὰ σκευάρια καὶ διερρίπτουν εἰς τὴν ὁδὸν ἀστραγάλους τινὰς διασείστους, καὶ φιμοὺς, καὶ κυβευτικὰ ἕτερα ὄργανα, &c.

C id est, ebrij eoim facti aliquando etiam ipsi, & nonnulli ex collusoribus, & alij, quorum nominibus parco, noctu in ædeis, in quibus Pittalacus habirabat, impetu facto, primùm quidem vascula con triuerunt, & talos quosdam sonoros, & phimos, & alia instrumenta aleatoria in viam disiecerunt. Ex quibus verbis licet intelligere, phimū alueolum fuisse, in quem cubos, seu talos potius, conijcere solebant: quem alio nomine etiam camum nominant Græci, vt testantur Hesychius, & Suidas, & Harpocration. Nunc siqnis ex me quærat, vtram scripturam magis probem, dubitanter & timidè respondeam, fortasse *phimum* verum & rectum esse: loco autem esse motum in quibusdam libris, ab ijs, qui eius vocis vim non intellexerint, & in eius locum pyrgum esse substitutum. verumtamen iudicent doctiores.

QVANTO CONSTANTIOR IDEM IN VIT.] quanto obfirmatior in vitijs, tanto minus miser, & prior illo, qui modò ita contendit funem, vt periculum sit, ne rumpatur: modò nimis laxat: id est, qui modò virtutem studiosissimè colit, modò in omni vitiorum genere volutatur.

D AC PRIOR ILLO, QVI, &c.] dissentiunt hic codices veteres. alij enim babent, *ac prior illo*: quos secuti sumus: alij *ac prior ille*: quam lectionem tamen non damno. licet enim eam sic interpretari: tanto leuius miser, id est, minus miser, quàm ptior ille, qui, &c.

NON DICES HODIE] Quamdin (inqnit Horatius) me tam longo sermone obtundes, non dicens ad quem pertineat? aut de quo loquare?

TAM PVTIDA] tam odiosa, molesta, inepta, absurda, insolentia, φορτικά. Cicer. orat. perf. *Cum Demosthenes Athenis exagitetur, vt putidus*, id est, nimis exquisitè, & elaboratè loquens: inusitatis & odiosis verbis vtens. Putidum (ioquit Nonius) non solùm ab ore fœtido & graui, quod naribus probatur: sed & quod auribus triste, & insuaue, austerum, rancidum, &c.

FVRCIFER] de hac voce mox dicemus, ibi: *Ibus subfurcam prudens.*

E ANTIQ. PLEB. &c.] fortunam (inquit Dauus) & mores antiquorum, laudas. mores antiqui, & homines antiqui, & antiquum officium, semper in laude ponuntur à scriptoribus Latiois. Plaut. in Trin. *meo modo, & moribus viuito antiquis.* Terent. Andr. *O optume hospes, pol, Crito antiquum obtines.* Idem Adelph. *Nullius modi iam nobis magna ciuium Penuria est: homo antiqua virtute, ac fide.* M. Tull. pro Sex. Roscio Amer. *Homines antiqui, qui ex sua natura ceteros fingerent.* Idē pro Quinctio, *Quid tum? tu aliquem patronum inuenies, hominem antiqui officij, qui splendorem nostrum, & gratiam negligat?* Iterum pro Roscio Amer. *in qua muliere vestigia antiqui officij remanent.* Idem ad Attic. lib. 9. *vide quam sim antiquorum hominum.* T. Liuius lib. 43. *ceterum & mihi vetustas res scribenti nescio quo pacto antiquus fit animus, &c.*

TE AGAT] te ducat, seu compellat, seu transferat.

AVT, QVIA NON S. Q. CLAM. R. X.

F AVT Q.] id est, aut quia non idem sentis, quod loqueris, pugnatq; cum sententia tua oratio: aut quia facilè ab eo, quod rectum esse statuisti, desciscis, neque in sententia permanes. animaduerte, hoc loco describi ab Horatio duo malorū genera: vnum eorū, qui de industria flagitiosè, turpiter, & vitiosè viuunt: alterum eorum, qui flagitium quidem, & turpitudinem, & vitiū oderuot & natura, & consilio: sed animi perturbatione impulsi ab honestate, & recto consilio desciscunt, vitiumq; persequuntur. sic distinguit Aristoteles lib. 7. de moribus ad Nicom. ἀκόλαστον, id est, intemperantem ab incontinente, quem ἀκρατῆ nominant Græci. ille enim sibi persuasit, turpiter, & libidioosè esse viuendum: itaq; insanabilis est: hic contrà frogalitatem quidem, & temperantiam libidini & flagitio anteponendam esse putat: sed in senteotia non manet, quoniam in eo superat rationem cupiditas. sic Euripides in Hippolyto, ait plerosq; benè sentire, & quæ recta sint, nosse: sed non facere, alios inertia, alios propterea, quòd aliam quandam voluptatem honesto antepo-

A nant. ſed præſtat Euripidis verba aſcribere, ἔστι γὰρ τό γ' εὖ φρονεῖν πολλοῖσιν· ἀλλὰ τῇδ' ἀθρητέον τόδε. Τὰ χρήστ' ἐπιστάμεσθα καὶ γιγνώσκομεν, Οὐκ ἐκπονοῦμεν δ', οἱ μὲν ἀργίας ὕπο, Οἱ δ' ἡδονὴν προθέντες ἀντὶ τοῦ καλοῦ Ἄλλην τιν'. Eodem pertinent illa Plutarchi lib. πῶς δεῖ τὸν νέον τῶν ποιημ. θηριῶδες μὲν οὖν, καὶ ἄλογον, καὶ οἰκτρὸν, εἰδότα τὸ βέλτιον, ὑπὸ τοῦ χείρονος ἐξ ἀκρασίας, καὶ μαλακίας ἄγεσθαι, id eſt, immò verò ferinum, & à ratione alienum, & miſerabile eſt, ſcientem id, quod melius eſt, ab eo, quod deterius eſt, propter incontinentiam, & mollitiem trahi.

NON FIRMVS] id eſt, non certus, neq; ſtabilis: vel vt ſuprà dixit, *natans*: οὐ βέβαιος, οὐδ' ἀσφαλής.

NE QVICQVAM COENO CVP. EVELL. PL.] id eſt, necquicquam cupiens e vitioſo habitu, quem ex aſſiduis actionibus improbis ac vitioſis contraxiſti, emergere, & ad bonam frugem redire. tralatio perpetua eſt ab ijs, qui in luto ita alto ac profundo hærent, vt ſeſe e eo expedire, aut euoluere nequeant. Terent. Phorm. *In luto hæres, verſuram ſolues*. Quanta autem ſit luti, præſertim

B profundi, tenacitas, declarat Catullianum illud carmen ad Coloniam, *Et ſupinum animum in graui derelinquere cœno, Ferream vt ſoleam in tenaci voragine mula*.

ROMÆ RVS OPTAS] ſic infrà epiſt. ad Celſum lib. 1. *Romæ Tibur amem ventoſus, Tibure Romam*.

RVSTICVS] rure. quod eſt loci ad perſonam tranſtulit: vt ſup. ſat. 6. li. 1. in extr. *domeſticus otior*, id eſt, domi otioſus ſum.

TOLLIS AD ASTRA] ad cælum laudibus effers. epiſt. ad Fuſcum Ariſt. lib. 1. *Quæ vos ad cælũ effertis rumore ſecundo*. Virg. Daph. *Daphnimq; tuum tollemus ad aſtra*.

LEVIS] in eo leuis, quòd cùm es rure, vrbem abſens miris laudibus ad cælum effers, quam faſtidiebas præſens, & cùm in vrbe eſſes.

AC, VELVT VSQVE VINCTVS EAS] & quaſi, quò vocaris, eò conſtrictus, & vi coactus, &

C inuitus eas, ita lætaris, quòd à nemine ſis vocatus. non diſſimulabo, in nonnullis libris & manuſcriptis & vulg. reperiri *vſquam*.

AMASQVE] quid ſibi vult hoc *amaſq;*? aut cum quibus debet cohærere? Vtrùm cum ſuperioribus, hoc modo, te felicem dicis, & te amas, quòd nuſquam, &c. an cum ijs, quæ ſequuntur? hoc modo, amaſq;, id eſt, & tibi iucundum eſt, vel & lætaris, quòd nuſquam, &c.

SERVM] ſerò: vt ſæpe alias. ſic epiſt. ad Auguſt. *Serus enim Græcis admouit acumina chartis*. verumtamen *ſerum*, ſeu *ſerò*, intellige veſperi.

SVA LVMINA PRIMA] paullo antè veſperam: paullo ante ſolis occaſum, quod erat tempus cenæ. epiſt. ad Torqu. lib. 1. *Supremo te ſole domi Torquate manebo*. ſic loquitur epiſt. 2. lib. 2. *Lento Samnites ad lumina prima duello*.

NEMON' OLEVM FERET OC.] μίμησις verborum Horatij, cum ad Mæcenatem ire properat, ab eo vocatus. lauabantur autem & vngebantur cenaturi. iccircò poſcit oleum, quo perunctus, cenatum eat apud Mæcenatem.

ECQVIS AVDIT?] numquis eſt, qui audiat? nemóne audit? errant, qui putant *ecquis* idem valere, quod *quis*. licet tamen hîc legere, *& quis audit?* quamquam minus probo. mendoſe autem habent nonnulli libri vulg. *hæc quis*. D

BLATERAS] blaterare eſt ſtultè, & cupidè loqui, inquit Feſtus Pompeius. Cæcil. in Hymnide, *deſine blaterare*. Afranius. *Ten' blaterare, & obloqui?* Plaut. Aulular. *vbi tu es, quæ deblateraſti iam vicinis omnibus Me mea filiæ daturum dotem?* Alij blaterare volunt eſſe furioſè clamare.

FVGISQVE] cod. Iann. & vnus Vat. *furiſq;*: quod ſi cui probabitur, *furis* interpretabor furenter iraſceris, inſanis, vt apud Terent. Adelph. *non inſanis?* Nam ita, ſutor breuis eſt: vt eſt in epiſt. 1. ſic hæc duo coniunxit Varro, *blaterare, & rabere. Quid eſt? quid blateras? quid rabis? quid vis tibi? fugis* autem, quod, quamquam in pluribus libris veteribus reperitur, minus probo tamen, interpretor, ad cenam properas.

MILVIVS, ET SCVRRÆ] qui erant apud te cenaturi. E

TIBI NON REF. PR.] tibi multa mala precati: quæ tibi referre vel nolo, vel non debeo, vel non audeo.

ETENIM ME DIXERIT ILLE] id eſt, etenim dicere poſſit aliquis, me ventre duci, id eſt, ventri indulgere, & ſeruire. Daui etiam nunc ſunt verba, non Horatij. vox *ille* autem, idem ferè valet hoc loco, quod apud Græcos ὁ δεῖνα, id eſt, aliquis, neſcio quis. vno Demoſthenis, & altero Cicer. exemplo contenti erimus. Demoſt. πρὸς Αἰσχίνην. σὺ δὲ ποιεῖς. οὐ λέγεις κακῶς τοὺς τετελευτηκότας, τὸν ἐκείνου τὸν δεῖνα μεμφόμενος, καὶ τὸν δεῖνα ἀνάξιον εἶναι φάσκων, ὧν οὗτοι ἐκείνους προεῖντο. id eſt, tu autem facis, non dicis male mortuis, cum illum, aut illum ex bene meritis reprehendis; & illum aut illum eorum, qui beneficio affecti ſunt, indignum beneficio dicis. Cicero pro Roſc. Amer. *quæſiſſe num ille, aut ille defenſurus eſſet*.

LEVEM] coniunge cum verbo *duci*, & prouocabulo, *me*: vt ſit *me leuem duci ventre*: me duci ventre, & in eo leuem eſſe, quòd ventre ducar. F

NASVM NIDORE SVPINOR] id eſt, naſus mihi nidore cibi ſupinatur: hoc eſt, excitatur, attollitur. Virgil. Georg. 2. *Antè ſupinatas Aquiloni oſtendere glebas*. in nonnullis libris legitur *ſupino*. cod. Don. autem, & Vatic. 3. Torn. Faërn. Cleric. habent *ſupinor*, vt vulgati: quæ ſcriptura recta eſt. hoc enim ſignificat, quod dixi, *naſum ſupinor*: id eſt, naſus mihi ſupinatur, ſeu excitatur nidore obſonij. helleniſmus eſt.

SI QVIDVIS, ADDE, POPINO] libri vulgati, nulli ferè manuſcr. habent *ſim quiduis, adde popino*, id eſt, ſim etiam quoduis: ſim popino. popinones à popina ſunt appellati: qui popinas conſectantur. ſed non eſt reticendum ſcriptũ eſſe in duobus codicib. Vatic. Iannoct. Faërn. Torneſ. Clericano, Nicotianis duobus, Ruſſard. *ſi quiduis*, non *ſim quiduis*, vt habent vulgati. ego tamen olim hanc ſecutus eram, vt ſit hæc ſententia, ego nidore ciborum moueor, (inquit Dauus) fateor: naſus mihi excitatur nidoribus, vt imbecillo, & infirmo. iners ſum & ignauus, & ſim quic-

A quicquid aliud voles: adde, si tibi videtur, me esse popinonem, &c. sic loquitur epist. 6. lib. 1. *frater, pater adde.* ounc autem hac editione scripturam veterem sequi malui: quam sic explico: nasum nidore supinor: sum imbecillus, sum iners, adde si quid aliud vis, sum popino. licet etiam coniungere hæc nomina *Imbecillus, iners* cum verbo supinor, hoc modo, nasum nidore supinor ego imbecillus, iners, &c. vt verbum *sum* non sit necesse fotis assumere.

Qvod ego] id est, seruus.

Vltro insectere, &c. subintellige *me*, vt sit, cùm sis seruus, & nequam, & fortassis nequior quàm ego, vltro me insectere, velut melior? id est, debesne me vltro insectari velut melior? nequior, & melior opponuntur. nam nequã & frugi opponuntur. bonus autem cùm de seruo dicitur, idem valet, quod frugi. χρηστὸς, χρήσιμος.

Vereisqve decoris Obvol. vit.] verbis speciosis vitium tuum tegas?

B Aufer me vvltv terrere] cùm Horatius liberiore serui oratione offenderetur, terrorem ei vultu denuntiabat, eique minabatur: qua re animaduersa orat Danus ne stomachetur, ne sibi terrorem intentet, & vt manus contineat. *aufer me terrere*, id est, ne me terrere: noli me terrere.

Manvm, stomachvmqve ten.] & manum cootineto, id est, ne me pulsato: & stomachum, id est, ne irascitor, ne stomachator, iram comprimito.

Dvm qvæ Crispini] de Crispino philosopho sat. 3. lib. 1. in extre. *ne me Crispini scrinia Lippi Compilasse putes.* Sed cur se à Crispini ianitore edoctum esse dicit, non ab ipso Crispino? quia seruis non licebat cum ingenuis audire philosophos, neque vllos alios ingennarum artium magistros publice profitenteis. quæ igitur Dauus à Crispino discere non potuit, ab eius ianitore irem seruo didicit. Pares autem cum paribus, vetere prouerbio, &c.

C Te coniux aliena] ex contentione, & comparatione ostendit Danus, dominum suum se esse deteriorem, & grauius peccare.

Crvce dignivs?] grauius? vtrius peccatum cruce dignius est?

Acris Natvra] id est, naturalis cupiditas, vehemens. φυσικὴ ἐπιθυμία ἰσχυρά.

Svb clara lvcerna] Mart. lib. 11. *ludere teste lucerna.*

Excepit] excipere, præter illam, quam suprà notauimus, significationem, valet etiam idem ferè, quod *recipere*, & id, quod extrinsecus venit, aut obiectũ est, capere: vt *verba loquentis excipere, excipere sanguinẽ patera, excipere tela, excipere pericula.* nonnulli libri tamẽ manuscr. habent, *accepit.*

Tvrgentis] tumentis. sup. sat. 2. lib. 1. *tument tibi cùm inguina.* fortasse verbo Latino *turgere* respondet Græcum ὀργᾶν, quo sæpe vtitur Aristoteles pro verbo ἐπιθυμεῖν, & ἐρίεσθαι, cuiuscunq; rei sit cupiditas: vt problem. τμῆμα δ'. διὰ τί οἱ μὴ ὀργῶντες ἀφροδισιάζειν, ὅτι ἐκεῖ, ὅτι πτάρνυσθαι, ὅτι φύσει δοκεῖ, id est, quamobrem non oportet eum, qui mini mè turgeat, neq; Veneri operam dare, neq; vomere, neq; sternutare, neq; flatum emittere: caudam autem salacem intellige, vt sat. 2. lib. 1. *testeis, caudamq́; salacem Demeteret ferrum.* D

Clvnibvs avt agitavit] aut me succumbentem agitauit, tanquam equo insidens. genus est Veneris. Mart. lib. 2. *Hectoreo quoties sederat vxor equo.* Ouid. de arte amandi lib. 3. *Parua vehatur equo. quòd erat longissima numquam Thebais Hectoreo nupta resedit equo.* infr. ead. sat. *Non habitu, mutàtue loco, peccàtue superne.*

Dimittit, &c.] me missum facit incolumi fama.

Meiat eôdem] cum eadem rem habeat. Catull. *Quis ipse sui patru minxerit in gremium.* Hor. sat. suprà sat. 2. lib. 1. *Hunc permixerunt calones.* Persius. *Patritia immeiat vulua.*

Tv, cvm proiect. insignib.] tu, cùm posita equitis Ro. aut iudicis persona: proiectis ornamentis equestribus, posito angusto clano, quo vtebantur equites, ab Augusto allecti in iudicum numerum, posito annulo, sumis cultum, ac vestitum seruilem: non is es, cuius habitum, & similitudinem geris? Non sunt autem hæc ita accipienda, quasi Horatius significet, se equitem esse Romanum: sed eò dicuntur tantùm, vt intelligamus, plerosq; dominos seruis suis esse deteriores, & nequiores, vt pote, qui turpissimis cupiditatibus, & libidinibus seruientes, multa se indigna, suæq; personæ indecôra perpetiantur, ac perferant. hæc igitur verba pertinent ad omneis dominos, nobileis & honestos. E

Proiectis insignibvs, &c.] positis, & abiectis ornamentis equestribus, posita persona, positoq; vestitu iudicis.

Annvlo eqvestri] Plinius lib. 33. cap. 1. *Annuli distinxere alterum ordinem a plebe, vt semel cœperant esse celebres, sicut tunica ab annulis senatum tantùm, &c.*

Prodis ex ivd. Dama.] sumis vestitum seruilem, ne ab alijs agnoscatis, posito iudicis habitu, ac vestitu, prodis seruus ex eo, qui eras, nempe ex iudice, & equite, hoc tempore etiam equites iudicabant. F

Odoratvm] odore aliquo imbutum: vt Od. 11. lib. 2. *& rosa Canos odorati capillos.*

Lacerna] lacerna, pallium fimbriatum, quo olim soli milites vtebantur.

Indvceris] intromitteris in ædcis mulieris.

Altercante libid.] hinc te impellit libido ad flagitium: illinc reuocat pœnæ metus. Ita pugnat metus cum cupiditate, & libidine.

Qvid refert vri virgis] Quid interest (inqoit) vtrùm eas obligatus pacto gladiatorio, quod erat huiusmodi, *vri flammis, secari virgis, ferro necari*: an turpi clausus in arca, in quam te demisit ancilla contractũ, genibus caput tangas? id est, quid interest inter gladiatorem, & adulterũ? Sic hunc locum Acro explicat, & recte.

Ferroqve necari,] quidam legunt, *ferroq́; secari*: quod non placet. nam *secari* virgis, quod est, vri, & cruciari virgis, cõuenit: *secari ferro*, non item, sed *necari*.

 Avctora-

A AVCTORATVS] obnoxius, obligatus, nempe mercede accepta. auctorati dicuntur milites posteaquàm iurarunt in verba imperatoris. exauctorati, vbi militiæ sacramento sunt liberati. sed propriè dicuntur auctorati gladiatores, qui mercedẽ acceperunt, vt depugnent in ludo, & vt vrantur flammis, virgis secentur, ferro necentur. hæc enim lex fuit gladiatoria, vt notat Acro. C. Asinius Pollio lib. 10. epist. *ob Fadium quendã militem Pompeianum, quia, cùm depressus in ludum bis gratis depugnasset, auctorari sese nolebat, & ad populum confugerat, primùm Gallos equites immisit, &c. Merces ipsa* (inquit M. Tull. Off. 1.) *in mercenarijs auctoramentum est seruitutis.* Quid igitur rẽfert (inquit) vtrùm tanquàm quidã gladiator, eas quò velit is, qui te auctorauit, & conduxit, paratus vri flammis, ferroq́ necari: an clausus in arca ita contracto sis corpore, vt genibus caput tangas?

CONTRACTVM] re contractum, propter arcæ angustias. caue coniungas participium *contractum* cum voce *caput*.

B QVÒ TE DEMISIT] in quam te ancilla cõtractum demisit, fortasse propter subitum domini sui aduentum.

CONSCIA] ancilla, vt suprà sat. 2. lib. 1. *miseram se conscia clamet.*

GENIBVS TANG. CAP.] participium *contractum* non est coniungendum cum voce *caput*, quæ sequitur, vt diximus, sed cum prouocabulo *te*, quod antecedit, hoc modo: & quidem altius repetamus, totũq́ hunc locũ explanemus. quid rẽfert (inquit) quòd ad miseriam & turpitudinem attinet, vtrùm quis eat in ludum, depugnare, vri flammis, virgis secari, ferro necari accepta mercede obligatus, an in arca inclusus ab ancilla conscia corpore contracto, genibus tangat caput? proinde quasi dicat, vtrobiq́ manifesta inest turpitudo: sed maior in homine libero, qui libidinis causa, tanto in periculo, tantaq́ in miseria versatur. liber Raïn. Card. & Iann. & Turnesian. aliquantum ab alijs discrepant. sic enim in illis scriptum

C est, *Contractum, vt genibus tangas caput.* quam scripturam olim non sum secutus, quòd existimarem particulam *vt* adiectam esse ab aliquo, qui non videret verbum *tangas* pendêre à superioribus illis *an turpi clausus, &c.* Et mea quidem sententia sine hac particula hic totus locus legi potest. Verumtamen cùm videam, plureis libros veteres eam habere, peccaturum non arbitror, qui eos sequatur. vt sit hic ordo verborum, & repetatur ἀπὸ κοινοῦ verbum *eas*, hoc modo: *an turpi clausus in arca eas, Quò te demisit, &c.* ita, inquam, clausus, vt *genibus tangas caput.*

ESTNE MARITO MATRONÆ PECCANTIS, &c.] Lege Iulia de adulterijs, marito adulterum quidem cum vxore deprehensum occidere licet: non tamen quemlibet, sed eum, qui leno fuerit, quiue artem ludicram fecerit, vel in scenam saltandi, cantandiue causa prodierit: iudicióue publico damnatus, neq́ in integrum restitutus erit: quiue libertus eius mariti, vxorísne, patris, matris, filij, filiæ vtrius eorum fuerit, quiue seruus erit: non autem vxorem. Eadem lex tamen patri vtriusque occidendi potestatem permittit, D filiæ, inquam, & adulteri.

ILLA TAMEN SE NON HAB. M.] huius loci hæc mihi videtur esse sententia, tu cùm libidinem tuam explere vis, in alienas ædeis non sine periculo ingrederis, vestitũ mutas, ne à quoquam agnoscaris: illa autem nulla condicione adduci potest, vt domum tuam veniat, neque vt habitũ, cultumq́ matronæ mutet, cùm te metuat, neque tibi credat.

PECCATVE SVPERNE] id est, si eam velis tibi morem gerere, & obsequi à superiore parte: si iubeas eam tibi incubare, aut insidêre subiacenti, nulla condicione est factura: ita sui iuris est, ita libera, & contumax. suprà ead. sat. *aut agitauit equum lasciua supinum.* quidam putant describi αἰσχρουργίαν τὴν διὰ στόματος, καὶ τὸ λεσβιάζειν, seu fellationem: & ita declarant, *non peccat supernè*, id est, ore tibi non morigeratur. Alij *non peccat supernè*, sic explicant, non proijcit insignia nobilitatis, vt tibi morem gerat: neque eius flagitium in E sublimi eminet, propter dignitatem: sed contrà vilis & contemta mulier est: neque quicquam de sua dignitate deperdit, vt tu, qui proiectis insignibus prodis ex iudice Dama. sed hæc explicatio planè reijcienda est, vt suo auctore indigna, & pugnans cum Horatij verbis & sensu. Quidam legunt *peccátue supinè*.

SVB FVRCAM] vt seruus. Donat. in Andr. *Furciferi dicebantur serui, qui ob leue delictum cogebantur à dominis, ignominiæ magis, quam supplicij causa, circa vicinos furcam in collo ferre, subligatis ad eam manibus, &c.* Plutarch. Ῥωμαικ. Διὰ τί τοὺς ἀπηγορευμένους ἐπὶ κλοπαῖς, ἢ δουλικοῖς τισὶν ἄλλοις ἁμαρτήμασι, φουρκιφέρους καλοῦσιν. ἢ καὶ τοῦτο τῆς τῶν παλαιῶν ἐπιμελείας τεκμήριόν ἐστιν. ὁ γὰρ οἰκότριβος ἰδίου καταγνούς τινα μοχθηρίαν, ἐκέλευε δίκρουν ξύλον, ὃ ταῖς ἁμάξαις ὑφιστᾶσιν, ἀράμενον διὰ τῆς συνοικίας, ἢ τῆς γειτνιάσεως διεξελθεῖν ὑπὸ πάντων ὁρώμενον, ὅπως ἀπιστοῖεν αὐτῷ καὶ φυλάττοιντο πρὸς τὸ λοιπόν. τὸ δὲ ξύλον ἡμεῖς μὲν στήριγμα, Ῥωμαῖοι δὲ φοῦρκαν ὀνομάζουσι. διὸ καὶ φουρκίφερ ὁ τοῦτο περιενεγκὼν, καλεῖται, id est, Quam- obrem eos seruos, qui in furando, aut similibus F alijs delictis seruilibus sunt insanabiles & desperati, furciferos appellant? an etiam hoc antiquorũ diligentiæ argumentum est? Nam qui seruum suum compertum habebat vitio aliquo esse affectum, iubebat lignum duplex, quod curribus supponunt, tollentem per viciniam transire in omnium oculis, vt ne ei fidem haberent, & vt sibi ab eo cauerent in reliquum. lignum autem tale nos quidem sterita, Romani autem furcam nominant. quare & furcifer qui hoc circumtulit, appellatur.

PRVDENS] sciens, vt sat. 3. huius lib. *Cùm prudens scelus ob titulos admittis inaneis, Stas animo.*

DOMINÓQVE FVRENTI] vel marito, vel amori, & libidini. sed marito mâlo.

CREDO, METVES] scilicet tu metues, tuoq́ malo, & periculo doctus, cauebis. proinde quasi dicat, nõ metues, immò verò cogitabis, quo tempore te iterũ in periculũ conijcias, *doctus* autẽ, periculo scilicet, aut malo accepto. Hesiod. παθὼν δέ τε νήπιος ἔγνω: id est, malo accepto stultus cognouit.

QVÆ

A QVÆ BALLVA, &c.] ostendit, amanteis & libidinosos belluis esse incantiores, & inconsideratiores, cùm hæ ferè numquam, posteaquàm è laqueis effugerunt, iterum capiantur: illi autem vitato periculo, iterum, atque iterum in idem genus frandis incurrant. notum est pronerbium, & refertur à Plutarcho, ἀλώπηξ διαφυγοῦσα πάγας, αὖθις οὐχ ἁλίσκεται. id est, vnlpes, quæ tendiculas, aut laqueos effûgit, iterum non capitur.

REDDET] siue legas *reddit*, siue *reddet*, nihil refert. & vtraque scriptura codicum manu scriptorum auctoritate nititur.

NON SVM MOACHVS, AIS] si dices, te nõ esse mœchum, licebit mihi quoque dicere, me non esse furem. nam quemadmodum ego me à furtis abstineo, neque vasa argentea tango metu pœnæ: sic tu propter periculum ab vxoribus alienis te abstines, non consilio, aut ratione.

SAPIENS] mihi sapiens, vt sat. 1. li. 1. *Non vsquam prorepit.* & *illis vtitur antè Quæsitis sapiens:* vel dic sapiens, id est, cautus, consideratus, consultus. Eurip. Μισῶ σοφιστὴν, ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφός. id est, odi sapientem, qui sibi non sapit.

B TOLLE PARICVLVM] si nullum sit periculum, tum natura ad vitium procliuis, & præceps, sese ad quoduis facinus audendum effrenata profundet. significat Horatius, aut nullos, aut paucissimos esse, qui iudicio ac voluntate à flagitio, & maleficio temperent. qua de re plura ad epist. ad Quinct. lib. 1.

TÚNE MIHI DOM. RARVM IMP. &c.] cùm tot tibi res, atque homines imperent, videlicet pecunia, libido, gloria, metus, viri potentiores, & locupletiores, túne te mihi dominum esse dicis?

QVAM TAR VINDICTA] vindicta dicebatur ea virga, qua prætor seruum liberabat. natum autem nomen est vel à seruo illo Vindicio, qui cõiurationem adolescentum aduersus populi Ro. libertatem, patefecit: vel à vindicando, propterea, quòd vindicta seruus à prætore in pristinam, & naturalem libertatem vindicabatur, vt docet

C Theophilus lib. 1. institutionum iuris ciuil. significat porrò, duriorem, ac turpiorem esse libidinũ, & cupiditatum seruitutem, quàm leginimam, & intrisgentium. *ter, quatérque* autem, id est, sæpius. Virg. 1. Æneid. *Otérque quatérque beati.*

NAM, SIVA VICARIVS EST] seruorum alij erant ordinarij, alij vicarij. vicarius erat is, qui in alterius erat peculio, & pæne dicam, serui seruus. ordinarius, qui seruum habebat in peculio suo. Quamuis autem Vicarius, esset ordinarij κτῆμα, id est, possessio, ordinarióque parêret: erat tamen eius conseruus propterea, quòd ordinarij dominus, erat & vicarij dominus, & communis vtrinsque dominus: id est, vtrumque habebat in sua potestate. Nam cùm seruus omnis sit in alterius potestate: & vicarius, seruus sit: is autem, qui in alterius potestate est, alterum in sua habere non possit: efficitur, vt vicarius, eiusdem domini, cuius & ordinarius, seruus sit.

ATQVE DVCERIS, VT NERV. ALIEN. M.] lignum neruis alienis mobile omnes ferè accipiunt turbinem, qui scutica torqueri, & impelli D
solet à pueris. quam sententiam possem Tibulli tabulis confirmare lib. 1. eleg. 5. *Namque agor, vt per plana citus sola verbere turbo, Quem celer assueta versat ab arte puer.* & Virgilij Æneid. lib. 7. *Ceu quondam torto volitans sub verbere turbo: Quẽ pueri magno in gyro vacua atria circum, Intenti ludo exercent: ille actus habena Curuatis fertur spatijs, &c.* sed mihi magis placet, quod M. Antonius Muretus prior quidem annotauit, & protulit: ego autem iampridem in aduersarijs meis habueram, per mobile lignum, &c. hoc loco significari ab Horatio id, quod appellant Græci νευρόσπαστον. erant autem νευρόσπαστα, parua quædam animalium simulacra, quorum vel singula, vel vniuersa membra certis neruis, aut fidiculis in hanc, vel illam partem cum quadam venustate, & connenientia sua sponte mouebantur. quæ etiam αὐτόματα & αὐτοκίνητα dicuntur à Græcis, quod sua sponte moueantur. Qui huiusmodi simulacra vulgò ostentabant, νευροσπάσται dicebantur, vt intelligere licet ea Aristotele in lib. de mundo ad Aleaandrum, si modò est Aristotelis. cuius hæc verba sunt, καὶ οἱ νευροσπάσται μίαν μήρινθον ἐπισπασάμενοι, ποιοῦσι καὶ αὐχένα κινεῖσθαι, καὶ χεῖρα τοῦ ζώου, καὶ ὦμον, E
καὶ ὀφθαλμόν, ἔστι δ' ὅτε πάντα τὰ μέρη, μετά τινος εὐρυθμίας. id est, neurospastæ vna fidicula tracta faciunt, vt ceruix, & manus, & humerus, & oculus animalis: interdum antem & omnes corporis partes cũ quadam venustate, & moderatione moueantur. Vsurpat hanc vocem Herodotus Euterpe, ἀντὶ δὲ φαλλῶν ἄλλα σφί ἐστι ἐξευρημένα ὅσον τε πηχυαῖα ἀγάλματα νευρόσπαστα, τὰ περιφορέουσι κατὰ κώμας αἱ γυναῖκες. id est, pro Phallis autem alia sunt eis innenta cubitalia simulacra, neruis tractis sua sponte mobilia, quæ circumferunt per vicos mulieres. hinc νευροσπαστεῖσθαι, neruis & fidiculis trahi ac moueri.

QVÍSNAM IGITVR LIBAR? &c.] hæc dicuntur ea sententia Stoicorum.

SIBI QVE IMPER.] & qui sibi, suísque appetitionibus & affectibus imperat. al. *sibi qui.*

RASPONSARE] obsistere, vt epist. ad Mæcen. 1. lib. 1. *fortunæ responsare.* & sat. prox. *cenis re* F
sponsat opimis. fortis responsare, id est, fortis ad responsandum, seu in responsando, vt alibi, & sæpius admonuimus.

ET IN SEIPSO TOTVS TERAS, ATQVE] id est, totus ea se aptus, & pendens: in se conuersus, non spectans foras, sui similis, æquabilis, perfectus, perpolitus, nihil habens aspetum, nihil inæquale, nihil laciniosum. ductum à forma conglobata, in qna nihil eaterni hætere potest, propterea quòd tota in se collecta, & vndique leuis ac polita est. M. Tull. in orat. perf. aureis Atticorum teretes nominat, propterea quòd nihil ferre possunt insolens, nihil putidum, nihil inelegans, nihil inuenustum. & in lib. de optimo gen. oratorum, ita loquitur, *qui teretes aureis habent, intelligénsque iudicium.* Iam rotunda figura, omneis alias figuras complectitur, eíque formæ minimè noceri potest. significat igitur, talem debere esse hominem verè liberum, & sapientem nempe se ipso contentum, & omni ex parte ad-

A uersus externas iniurias septũ ac munitum. apud
eundem in oratore perf. *rotundum* valet idem,
quod cultum, politum, perfectnm. sic enim ille,
*Thucidides præfractior, nec satis, vt ita dicam, rotun
dus*. & in Bruto, *verborum copia, & quasi rotunda
constructio*. idem de natura deorum, *figura rotun-
da, nihil habens incisum angulis, nihil eminens, nihil
lacunosum*: seu, vt alij legunt, *lacunosum*. sic Plato
in Phædro, ἐκείνῃ μόνον ἐπαινετέον δεῖ λόγον, ὅτι σαφῆ,
καὶ στρογγύλα καὶ ἀκριβῶς ἕκαστα τῶν ὀνομάτων ἀποτετόρνευ-
ται. id est, illa solùm ratione laudari debet oratio,
quòd dilucida, & rotunda, & exquisitè tornata
sunt singula nomina. & Aristot. lib. 2. Rhetoric.
περιστῆσαι τὸ δεῖν στρογγυλώτατα. Rotundum (inquit
Nonius) *a rota dictum, vel rota à rotundo. & est ro
tundum, collectum & per omnem circuitum sine of-
fensione asperi, aut anguli lene, &c.*

EXTERNI NEQVID VALEAT] nequid
externum eum commoueat: vt is omnia externa
contemnat, neque cõcupiscat, neq; pertimescat,
cùm sit animo ab omni perturbatione & conci-
tatione vacuo, ac libero. talis describitur vir bo-
nus à Virgilio, si modò Virgilij sunt versus illi, *Se
curus, mundi instar habens, teres atque rotundus, Ex
B terna nequid labis per leuia si dat.*

MORARI] hærere, residere. absolutè posi-
tum est.

MANCA] debilis, fracta, sine viribus. in quem
nihil valet fortuna. sic M. Tull. in epist. ad Pætũ
lib. 9. de fortuna, *Quam existimo leuem & imbe-
cillam, ab animo firmo & graui, tanquam fluctum
à saxo, frangi oportere.*

FORIBVSQVE REPVLSVM] à foribus
reiectum.

ERIPE TVRPI COLLA IVGO] transla-
tio à bubus, qui iugum subierunt. vide annotat.
ad illum locum Odæ. 33. lib. 1. *atque animos sub
iuga ahenea Sæuo mittere cum Ioco.*

VRGET ENIM DOM. M.] dominus sæuus,
& immitis te premit, videlicet cupiditas, seu libi
do, vt paullo antè, *dominóque furenti Committes
rem omnem*. quamquam illic per dominum, vide
C tur potius significari vir matronæ, cum qua quis
facit adulterium.

ET ACRES SVBIECTAT] translatum ab
equis, quos cursu iam defessos, equites interdũ
calcaribus fodere solent, &, velint, nolint, vt cur
rant, subigere.

VEL CÙM PAVSIACA] alium domini sui
morbum commemorat, nempe immoderatum
tabularum pictarum studium: quod item repre-
hendit M. Tul. parad. ὅτι οἱ σοφοὶ ἐλεύθεροι, his verbis,
*Aëtionis tabula te stupidũ detinet, aut signũ aliquod
Polycleti. omitto vnde sustuleris, & quomodo habeas:
intuentẽ te, admirantem, clamores tollentem cùm vi
deo, seruũ te esse ineptiarum omniũ iudico*, &c. Verr.
de signis, *Venio nũc ad istius, quemadmodum ipse
appellat, studium, vt amici eius, morbum, & insani-
am*. fuit autẽ Pausias pictor insignis, de quo Plin.
lib. 21. cap. 2. & Varro de re rustica lib. 3.

QVI PECCAS MINVS, ATQVE EGO?] sic
habent fere omnes libri & manuscr. & vulgati:
nisi quòd in aliquot vulgatis interrogationis no-
ta posita est non post vocem *ego*, sed quinto ab D
hinc versu post vocem *viri*. hunc autem locum sic
omnes explicant. Quî peccas minus, quàm ego?
sed ea, quæ sequuntur, videntur esse curta. debe-
rent enim hæc subsequi. *Atqui cùm ego Fului, Ru
tubæq;, Aut Placid. cont. popl. m. Pr. r. p. aut carb. v.
si R. v. p. f. u. q. m. A. viri, nequã, &c.* Itaque sic ali-
quando legendum putaui, Quî peccas minus?
Atqui ego cùm, &c. Verumtamẽ nihil ausim mu-
tare. subintelligendum igitur est, atquî, vt oratio
currat hoc modo, *Atqui cùm ego, &c.* vel mutan-
da duntaxat interpunctionis nota est, & sic legẽ-
dũ, *qui peccas minus? atque ego cum*, &c. subintel-
ligẽdúmq; in his *qui peccas minus*, quã ego. *atque*
autẽ interpretandum, atqui. Nam sæpe apud pro-
batos scriptores Latinos *atque* valet atqui: quod
ignorantes multi sępe apud M. Tul. fecerũt *atqui*,
vbi erat *atque*. sic igitur totus hic locus videtur le-
gi debere. *Vel cùm Pausiaca torp. ins. tab. Quî pecc.
minus?* [subintellige, quàm ego?] deinde *atque e-
go cum Fului, Rutubæue Aut Placideiani contento
poplite miror Prœlia, rubr. picta, aut carb. velut si Re
vera pugn. fer. vitentq; mou. Arma viri: nequã, &c.*

CÙM FVLVI. RVT.] de Fuluio, & Rutuba E
equidem nihil me legisse fateor: sed Placideianũ,
seu Pacidianum (nam sic reperio scriptum in co-
dicibus Ciceronianis excusis) cõstat fuisse gladia-
torem, & eum quidem præstantissimũ, ex Lucilij
versibus, quos profert Nonius Marcellus in de-
claratione verbi *compono*. versus sunt hi, *Samnis,
spurcus homo vita illa dignus locóque, Cum Placidia
no componitur? optimus longè Post homines natos gla
diator qui fuit vnus.* eundem commemorat M.
Tul. lib. 3. epist. ad Qu. frat. his verbis, *non putasset
sibi Pompeius de illius salute, sed de sua dignitate me-
cum esse certamen: in vrbem introiisset: ad inimici-
tias res venisset: cũ Æsernino Samnite Placideianus
comparatus viderer.* & de optimo gen. orat. *A me
autem (vt cum maximis minima conferam) gladia
torũ par nobilissimum inducitur. Æschines, tãquam
Æserninus (vt ait Lucilius) nõ spurcus homo, sed do
ctus & acer Cũ Placideiano componitur, optimus lõ-
gè post homines natos, &c, nihil enim illo oratore arbi F
trror cogitari posse diuinius.* & Tusc. lib. 4. *An verò
vir fortis, nisi stomachari cœperit, nõ potest fortis esse?
gladiatorum id quidem est. quamquam in eis ipsis vi-
demus sæpe cõstantiam: colloquuntur, congrediũtur,
aliquid postulant, vt magis placati, quã irati esse vi-
deantur. sed in illo genere sit Placideianus aliquis hoc
animo, vt narrat Lucilius, Occidam illum equidẽ
& vincam, si id quæritis, inquit. Verum illud credo
fore: in os prius accipiam ipse, Quàm gladium in sto-
macho, furia, & pulmonibu' sisto. Odi hominem: iratus
pugno: nec lõgius quicquã Nobis, quã dextra gladium
dũ accõmodet alter. Vsque adeò studio, atque odio il-
lius efferor ira.* De Placideiano igitur nemini dubi
um est, quin fuerit gladiator: De Fuluio aũt, & Ru
tuba, de quibus nihil exstat, quod sciam, nihil af-
firmare possum: hoc tantùm licet suspicari, eos
quoque fuisse gladiatores, propterea quòd cum
Placideiano gladiatore numerentur. huius loci
autem hæc sententia est. cùm admiraris tabulam
aliquam à Pausia pictam, quid est cur minus pec-
care

A careexiſtimandus ſis, quàm ego, cùm gladiatorum prœlia in pariete minio, aut rubrica, aut carbone depicta erecto corpore contemplor?

Contento poplite] quidam hæc ad Dauum referunt, ita ſtudioſè & cupidè ſpectantem, vt poplites contendat: alij ad gladiatorum imagines cõtentis poplitibus pugnantiũ. Acron vtramque ſententiam complectitur, & proponit. Ego malo referri ad gladiatores pictos, vel ad Placidianum tantùm. Nam certè ita ſolent pugnare gladiatores, nempe altero poplite contento, altero leuiter inflexo. atque hanc ſententiam confirmat id quod ſequitur, *velut ſi Re uera pugnent, &c.* ſi quis tamen alteram malet, non pugnabo.

Neqvam] paullò antè diximus, hominem nequam, homini frugi eſſe contrarium.

Svatilis] ἀκριβὴς, ſubtilis, & limati iudicij. tranſlatio eſt à filo, ſeu tela ſubtiliter texta. epiſt. ad Auguſt. lib. 2. *Iudicium ſubtile videndis artibus.*

Avdis] diceris, vt *rexq́; paterq́; Audiſti corã*, epiſt. ad Mæcen. 2. lib. 1.

Nil ego, si dvcor libo f.] ſi libi nidore, ſeu vapore ducor, homo nihili ſum, vel homo nihili audio, vel, hominem nihili me di-
B ciseſſe. Græci hominem nullius pretij, contemtiſſimum, nullius bonæ frugi, ignobilem, οὐδὲν, id eſt, nihil, nominant. τὸν ἴσον, ἐνδεόν, οὐδὲν ἄξιον, εὐτελῆ, δυσγενῆ. hoc eſt, nullius pretij, ad nullam rem vtilem, vilem, obſcuro genere, & humili loco natum. quid ſit libum, dicemus ad illum locum, *Vtq́; ſacerdotis fugitiuus liba recuſo.* epiſt. ad Fuſcum lib. 1. in lib. Don. Morell. vno Nicot. & Ruſſard. ſcriptum eſt, *Nil ſum ego.*

Tibi ingens Virtvs] Solent hæc legi enunciando, & ſine interrogationis nota, hoc ſenſu, Tu autem tanta virtute ac tẽperantia præditus es ſcilicet, vt cenas lautiores, & ſumtuoſiores contemnere queas. ironia eſt. ſentit enim planè contrarium eius, quod dicit, nempe herum ſuum tam imbecillum eſſe, & propè nullius virtutis, vt cenis opiparis facillimè capiatur & vincatur. Iam verò *cenis reſponſare opimis*, eadẽ ratione, & ſignificatione dictum, qua *reſponſare fortunæ*,
C epiſt. 1. lib. 1. & *Reſponſare cupidinibus*, ſuprà hac ead. ſat. pro non cedere, non obſequi, ſed cõtemnere potius. ſignificat autem, non eam in illo ineſſe virtutem, & continentiam, & fortitudinem, & conſtantiam, vt cenas opiparas contemnere queat. Quòd ſi quis malet hæc legi interrogando, & ſine ironia, hoc modo, Quantumuis licet virtus tibi magna ſit, potéſne ea fretus cenas apparatas, & opiparas contemnere? non improbabo. Licet etiã hoc modo hunc locũ explicare, & ſine ironia. ſi ducor libo fumante, nihili ſum, vel homo nihili audio. tu aũt ingẽti virtute præditus diceris, cũ cenis opimis reſponſas, ſeu cùm cenas opimas aſperoaris. quaſi ita dicat: non ſine ingẽti & admirabili virtute cenas opimas reijcis: vel ita, cùm cenas opiparas reijcis: tũ ingens tibi virtus adhibenda atque expromenda eſt. quod rarò euenit. nam plurimùm, ſeu plerumque vinceris à cenis ſumtuoſis, eáſque libenter, & cupidè ſequeris. quod cùm facis, non leuius peccas, vel non minus nequam es, quàm ego, qui libi nidore ducor. D

Obseqvivm ventris, &c.] huius loci hæc ſententia eſt, dices me maiore meo malo vẽtri obſequi, quàm te, quia, ſi quando eſcas aliquas lautiores ligurriero, ſcapulæ meæ operientur loris. at tu cùm cara, & ſumtuoſa obſonia cõſectaris, nũm impune ferre ſoles? minime verò. nam talem victum conſequitur cruditas, & infirma corporis valetudo. longè igitur grauius plecteris, quàm ego, qui vapulo.

Cvr?] cur grauius plector, cùm ventri morẽ geſſero, quàm tu? quaſi dicat, non eſt ita.

Qvid? tv impvnitior, &c.] quid? (inquit Dauus) túne impunitior, id eſt, impunius, illa obſonia conſectaris, & concupiſcis, quæ magno conſtãt? ſic autem edendum curaui Cod. veteres omneis ſecutus. vulgati enim ſic habent, *Qui tu impunitior, illa, Quæ paruo ſumi nequeunt cum obſon. capt.*

Nempe inamarescvnt] non eſt ita (inquit Dauus) id eſt, non eſt tibi minus impunita iſta victus intemperantia, ac luxuria, quàm mihi mea edacitas: non minoris tibi conſtant cara iſta obſonia, cenæq́ue ſumtuoſæ, quàm mihi mea E auiditas, propterea, quòd nimia ciborum copia tibi ægrè concoquitur à ventriculo. ita naſcitur cruditas: ex qua totius corporis conſtitutio perturbatur. his ſimilia ſunt illa ſat. 2, huius lib. *Putet aper, rhombúſque recens, mala copia quando Ægrum ſollicitat ſtomachum.* ibid. *at ſimul aſſis Miſcueris elixa, ſimul conchylia turdis, Dulcia ſe in bilem vertent, &c.*

Illvsiqve ped. vit. ferr. &c.] propterea quòd ventriculus cruditate laborans, ſuo munere probè fungi non poteſt. quo fit vt corpus non alatur, debilitentur pedes, & reliquæ corporis partes. Sic aũt legendum, non *Illiſique.* Nã per illiſos pedes nihil aliud ſignificari poſſit, quã pedes, qui offenderunt, vel offenſi ſunt in quippiã durum: quod ſolet ferè ijs accidere, qui in tenebris ambulant, etiam ſiccis, aut certè non ebrijs: at qui nimio cibo, & immoderato vini potu vtuntur, etiamſi pedes non illiſerint rei vlli ſolidæ: e- F
tiamſi luce clara iter facere velint, à pedibus nihil iuuantur, quia totum corpus intemperato & immodico victu debilitatum ac vitiatum pedes quoque ipſos, qui ſunt veluti corporis columnæ ac baſes, debilitat & corrumpit. Ventriculus enim cibo & vino obrutus nihil concoquit. ita alimentum crudum, neque à calore interno confectum & commutatum, didi non poteſt in ſingulas partes corporis. Fraudantur igitur ac deſtituuntur & manus & pedes & ceteræ corporis partes eo, quo egent, alimento, hoc eſt, quod Horatius per tranſlationem dixit, illudũtur. Contrà illiſi pedes, & ex offenſione aliqua ſaucij ac debiles, corpus ferre non poſſunt; etiam integerrimũ, & valentiſſimum. At hic corpus vitiatũ & corruptum, epulis & vino ſcilicet, pedes, ad quos vitiati corporis contagio peruẽnit, ferre non poſſunt. Atq; vt hoc totum planius intelligatur, Senecæ verba in epiſt. 1. lib. 15. adſcribam. *Medicina quondã paucarum*

A *carum fuit scientia herbarum, quibus sisteretur fluẽs sanguis, vulnera coirẽt paullatim. Deinde in hãc peruenit tam multiplicẽ varietatem. Nec est mirum tũ illã minus negotij habuisse firmis adhuc, solidisq; corporibus, & facili cibo, neq; per arte voluptatemq; corrupto. Qui postquam cœpit non ad tollendam, sed ad irritandã famem, quæri, & inuenta sunt mille cõdituta, quibus auiditas excitaretur: quæ desiderãtibus alimenta erant, onera sunt plenis. Inde pallor, & neruorum vino madentiũ tremor, & miserabilior ex cruditatibus, quã ex fame, macies. Inde incerti labantiũ pedes, & semper qualis in ipsa ebrietate, titubatio. Inde in totam cutem humor admissus, distentusque venter dum male assuescit plus capere, quã poterat. Inde suffusio luridæ bilis & decolor vultus, tabésque in se putrescentiũ, & retorti digiti articulis obrigescentibus, neruorum sine sensu iacentium torpor, palpitatio mẽbrorum sine intermissione vibrantium, &c.* Iã quòd ad verbum illudo attinet, ounc quasi absolutum cum dandi casu iungitur, vt Orat. pro Rosc. Amer. *Finge aliquid saltem commodè, vt ne planè videaris id facere, quod apertè facis, huius miseri fortunis & horum virorum talium dignitati illudere.* &
B Virg. Æn. 2. *certántique illudere capto.* & Hor. sat. 4. lib. 1. *Illudo chartis.* nunc est ἐνεργητικὸν, & iungitur cum quarto casu, vt Terent. Andr. *Dum studeo obsequi tibi, penè illusi vitam filiæ.* Idem Heautont. *dignam me putas, quam illudas?* Idem Phorm. *satin' superbe illuditis me?* & M. Tull. lib. 1. de orat. ad Q. fr. *Cùm & illud nimium acumen illuderes, & admirarere ingenium Scæuolæ, &c.* idẽ ibid. *Rhetorũ præcepta solebat illudere Carneades.* Virg. Æn. ix. *i, verbis virtutem illude superbis.* Ex quo participium *illusus.* M. Tull. pro Quintio, *multis vadimonijs desertis: sæpe illusi ac destituti.* Iterũ Horat. sat. 5. lib. 2. *Illusúsque dabit risus Nasica Corano.* Sic igitur hæc interpretor. Illusi pedes, id est, fraudati & destituti necessario alimento propter incontinentiam in victu scilicet, & edacitatẽ & temulentiã, vitiosum corpus, id est, corruptum & morbosum, ferre non possunt. Omninò, vt sæpius eadem iterẽ, illusi pedes cõuenit: illisi pedes; quod valet impacti aut offensi pedes in aliquod durum ac soli-
C dum, non cõuenit. Atque hanc meam interpretationem tres viri doctissimi, quorum iudicium pluris facio, quam omnium μελαντέρων, συκοφαντῶν, καὶ βασκάνων ærugínem, pus ac venenum, vno ore consentientes comprobarunt.

AN HIC PECCAT, &c.] argumentum est à minore: Demus, puerum seruum, qui furtiua strigili vuam emit, peccare: quanto grauius peccat is, qui prædia sua vendit, eorúmq; pretium in coëmenda obsonia, & in cenas sumtuosas apparandas insumit, ac profundit? nauclerus quidam apud Menandrum (vt refert Athenæus lib. 4.) vota facit, vt qui agros, & prædia vendunt, & bona sua comedunt, semper nauigent, nunquam terram tangant, vt ita sentiant, quali bono accepto non pepercerint. sic Menander, Ὦ φιλτάτη γῆ μῆτερ, ὡς σεμνὸν σφόδρ' εἶ Τοῖς νοῦν ἔχουσι κτῆμα, πολλοῦ τ' ἄξιον. Ὡς δῆτ' ἐχρῆν, ὅστις πατρῷαν παραλαβὼν Γῆν καταφάγοι, πλεῖν τοῦτον ἤδη τὸν ἅπαντα, καὶ μηδ' ἐπιβαίνειν γῆς, ἵν' οὕτως αἰσθάνοιτ' Οἷον παραλαβὼν ἀγαθὸν οὐκ ἐφείσατο. id est, ô carissima mater, terra: quàm magnifica es prudentibus pos- D sessio, & magni pretij. Quàm oportebat si quis agrum à patre relictum deuorauerit, eum perpetuò nauigare, & numquã terram tangere, neque in ea iter facere, vt hoc pacto tandem cognosceret, quanto bono accepto, ei non pepercerit.

QVI PVER VVA FVRTIVAM MVT. STRIGILEM] sic edendum curaui, nouem libros manu scr. secutus, vbi vulgati habebant, *qui puer vnam Furtiua mutat strigili.* minus rectè. Ita enim loqui solet Horatius verbo *mutare:* vt Oda 29. lib. 1. *Socraticam & domum Mutare loricis Iberis,* id est, Socratica domo omissa, sumere loricas Iberas: quod genus loquendi notauimus ad Odam 16. eiusd. lib. ibi, *nunc ego mitibus Mutare quæro tristia.* Sic igitur hũc locũ explico, puer, qui sub noctem data strigili furtiua vuam accipit.

NIL SERV. GVL. P. H.] nil seruile habet, cùm gulæ paret, ac seruit? quasi dicat, plurimum.

AVDE, QVOD IDEM] sic Aristoteles de improbis ac vitiosis hominibus lib. nono de moribus ad Nicom. *Et vitiosi homines quærunt quibuscũ totos dies traducant: se ipsos autem fugiunt. multa enim grauia & horrenda recordantur. & cùm soli* E *sunt, talia exspectant altera: cum alijs autem obliuiscuntur: &, cum sit nihil in eis amabile, nullo erga se amoris affectu commouẽtur.* verba Græca sunt hæc, ζητοῦσί τε οἱ μοχθηροὶ μεθ' ὧν συνημερεύσουσιν. ἑαυτοὺς δὲ φεύγουσιν. ἀναμιμνήσκονται γὰρ πολλῶν καὶ δυσχερῶν· καὶ τοιαῦθ' ἕτερα ἐλπίζουσι καθ' ἑαυτοὺς ὄντες· μεθ' ἑτέρων δ' ὄντες ἐπιλανθάνονται· οὐδὲν δὲ φιλητὸν ἔχοντες, οὐδὲν φιλικὸν πάσχουσι πρὸς ἑαυτούς. Sic Lucretius lib. 3. *Hoc se quisque modo fugit: at quod scilicet, vt fit, Effugere haud potis est, ingratis hæret, & angit, Propterea morbi quia causam non tenet æger.* vide suprà Od. 16. lib. 2. *patriæ quis exsul Se quoque fugit.*

NON OTIA RECTÈ PONERE] nulla in re seria, atque honesta otium tuum ponere potes.

TEQVE IPSVM VITAS FVG. ET] tute ipsum fugis, vt serui improbi solent à domino fugere, & huc, & illuc errare. seruos errones distinguunt Iurisconsulti à fugitiuis, quòd hi ita fugi- F unt à dominis, vt non habeant in animo ad eos vmquam reuerti: errones eo consilio fugiunt, vt aliquando reuertantur. sed hoc loco Horati⁹ hãc distinctionem non seruat: vtitúrque his nominibus translatè, hoc modo: tu te ipsum, vt fugitiuus, & erro, vitas: seruorum erronum, & fugitiuorum instar, qui dominum reliquerunt, te ipsum fugis. secutus sum autem scripturam librorum manuscriptorum Donati, Faërni, a, Vaticanorũ, Tornesij. nam excusi omnes, quos quidem viderim, habent *fugitiuus vt erro,* quam scripturã si quis probabit, sic explicabo, Te ipsum vitas, vt erro fugitiuus, id est, vt seruus erro, qui fugit à domino: vel te ipsum vitas, fugiẽs à te, vt erro: vel te ipsum vitas, vt seruus fugitiuus errabundus. quod, si placebit, idem ferè valebit hoc loco fugitiuus, quod fugax, aut fugere solitus, quemadmodũ Terent. in Heautont. *argentum fugitiuum:* & Varro lib. 1. de ling. Lat. *obliuionem fugitiuam* apellat. ego tamen priorem scripturam magis probo

FALLE-

A FALLERE] leuare, lenire, *βουκολεῖν*. vt Virg. Æneid. 4. *si fallere possit amorem.*

NAM COMES ATRA FR. SEQ. F.] sic Od. 16. lib. 2. *quid terras alio calentes Sole mutamus? patriæ quis exsul Se quoque fugit?* & epist. ad Villic. lib. 1. *Stultus vterque locum immeritum causatur inique: In culpa est animus, qui se non effugit umquam.*

VNDE MIHI LAPIDEM?] loquitur Horatius, serui oratione nimis libera offensus. significat autem, sua vitia neminem libenter audire. *Vnde mihi lapidem*, subint. sumam?

AVT VERSVS FACIT] significat, versuum faciendorum studium, insaniæ esse proximum, atque ad insaniam propemodum hominem adigere, vt suprà sat. 3. huius libri, *Adde poemata nũc*, *hoc est, oleum adde camino*, *Quæ si quis sanus fecit, sanus facis & tu.*

ACCEDES OPERA AGRO] mittam te in agrum Sabinum, vt non accedas ad seruos octo operarios, qui in opere rustico faciendo versantur. sic Plaut. Mostell. *Cis hercle paucas tempestates, Tranio Augebis ruri numerum genus ferratile.*

B

SATYRA 8.

VT Nasidieni iuuit te cena beati?
Nam mihi quæreti conuiuam, dictus here illic
De medio potare die. vt mihi numquàm
In vita fuerit melius. da, si graue non est,
Quæ prima iratum ventrem placauerit esca.
In primis Lucanus aper, leni fuit Austro
C *Captus, vt aiebat cenæ pater. acria circùm*
Rapula, lactucæ, radices, qualia lassum
Peruellunt stomachum, siser, alec, fæcula Coa.
His vbi sublatis, puer altè cinctus, acernam
Gausape purpureo mensam pertersit: & alter
Sublēgit, quodcumque iacēret inutile, quódque
Posset cenanteis offendere: vt Attica virgo,
Cum sacris Cereris, procedit fuscus Hydaspes D
Cæcuba vina ferens, Alcon Chium maris expers.
Hic herus, Albanum Mæcenas, siue Falernum
Te magis appositis delectat: habemus vtrumque.
Diuitias miseras. sed queis cenantibus vnà
Fundani, pulchrè fuerit tibi, nosse laboro.
Summus ego, & prope me Viscus Turinus, & infrà,
Si memini, Varius. cum Seruilio Balatrone
Vibidius: quos Mæcenas adduxerat vmbras: E
Nomentanus erat super ipsum, Porcius infrà,
Ridiculus totas simul obsorbere placentas.
Nomentanus ad hoc, qui, si quid fortè lateret,
Indice monstraret digito. nam cetera turba,
Nos, inquam, cenamus aueis, conchylia, pisceis;
Longè dissimilem noto celantia succum:
Vt vel continuo patuit, cùm passeris, atque
Ingustata mihi porrexerat ilia rhombi.
Post hoc me docuit melimela rubere minorem
Ad lunam delecta. quid hoc intersit, ab ipso
Audieris melius. tũ Vibidius Balatroni,
Nos, nisi damnosè bibimus, moriemur inulti.
Et calices poscit maiores. vertere pallor
Tum parochi faciem nil sic metuentis, vt acreis
Potores: vel, quòd maledicunt liberius: vel;

Ferui-

A Feruida quòd subtile exsurdant vina palatum.
Inuertunt Aliphanis vinaria tota
Vibidius, Balatróque, secutis omnibus imis.
Conuiuæ lecti nihilum nocuere lagenis.
Affertur squillas inter muræna natanteis
In patina, porrecta. sub hoc herus, hæc grauida, inquit,
Capta est, deterior post partum carne, futura.
His mistum ius est oleo, quod prima Venafri
Pressit cella, garo de succis piscis Iberi,
B Vino quinquenni, verùm citra mare nato,
Dum coquitur: cocto Chium sic conuenit, vt non
Hoc magis vllum aliud: pipere albo, non sine aceto,
Quod Methymnæam vitio mutauerat vuam.
Erucas virideis, inulas ego primus amaras
Monstraui incoquere: illutos Curtillus echinos,
Vt melius muria, quam testa marina remittit.
C Intereà suspensa graueis aulæa ruinas
In patinam fecere, trahentia pulueris atri,
Quantum non Aquilo Campanis excitat agris.
Nos maius veriti, postquàm nihil esse pericli
Sensimus, erigimur. Rufus posito capite, vt si
Filius immaturus obisset, flere. quis esset
Finis, ni sapiens sic Nomentanus amicũ
Tolleret? heu Fortuna, quis est crudelior in nos
Te deus? vt semper gaudes illudere rebus
Humanis. Varius mappa compescere risum D
Vix poterat. Balatro suspendens omnia naso,
Hæc est condicio viuendi, aiebat: eóque
Responsura tuo numquam est par fama labori.
Téne, vt ego accipiar lautè, torquerier omni
Sollicitudine districtum? ne panis adustus,
Ne malè conditum ius apponatur? vt omnes
Præcincti rectè pueri, comtíque ministrent?
Adde hos præterea casus: aulæa ruant si,
Vt modò: si patinam pede lapsus frangat agaso. E
Sed conuiuatoris, vti ducis, ingenium res
Aduersæ nudare solent, celare secundæ.
Nasidienus ad hæc: tibi dij, quæcumque preceris,
Commoda dent: ita vir bonus es, conuiuáque comis.
Et soleas poscit. tum in lecto quoque videres
Stridêre secreta diuisos aure susurros.
Nullos his mallem ludos spectasse: sed illa
Redde age, quæ deinceps risisti. Vibidius dum F
Quærit de pueris, num sit quoque fracta lagena,
Quòd sibi poscenti non dentur pocula: dúmque
Ridetur fictis rerum Balatrone secundo:
Nasidiene redis mutatæ frontis, vt arte
Emendaturus fortunam. deinde secuti
Mazonomo pueri magno discerpta ferentes
Membra gruis sparsi sale multo, non sine farre:
Pinguibus & ficis pastum iecur anseris albi,

A *Et leporum aulsos, vt multo suauius, armos,*
Quàm si cum lumbis quis edit. tum pectore adusto
Vidimus & merulas poni, & sine clune palumbes
Suaueis res, si non causas narraret earum, &
Naturas dominus: quem nos sic fugimus vlti,
Vt nihil omnino gustaremus: velut illis
Canidia afflasset peior serpētibus Afris.

VT NASIDIENI IVVIT] Si hæc scriptura, vera est, in nomine *Nasidiens* tertia, & quarta syllaba coorrahuntur in vnam, videlicet i, & e, quod sæpe aliàs fieri solere suprà ostendimus. prętereà secunda eiusdem nominis syllaba hîc producitur, cùm infrà corripiatur ibi, *Nasidienus ad* B *hac:* & ibi, *Nasidiene redis.* verùm ego incidi in duos libros manuscriptos Romæ, in quibus sic legitur. *Nasidieni qui iuuit te cena beati?* Quin etiā hîc in Gallia in tribus item manusc. eandem scripturam reperi. Vnde suspicari possit aliquis, eam non esse reijciendam. sed quia & Priscianns lib. 17. priorem, ac receptam scripturam agnoscit, & ceteri omnes libri veteres comprobant, hanc de possessione deijciendam esse non putaui. Notat antem Acro, Nasidienū equitem Ro. cetera elegantem, in commemorandis & prædicandis suis lautitijs fuisse putidum. Videtur tamen hic Nasidienus, non satis liberalis, neque elegans fuisse, vt suis locis indicabimus. Describitur hîc fortasse Saluidienus ille Rufus, quem cōmemorat Suetonius in Augusto, his verbis. *Neque. n. temere ex omni numero in amicitia eius afflicti reperiētur, prater Saluidienū Rufū: quē ad cōsulatū vsq;, & Cornelium Gallum, quem ad prafecturam Ægypti ex infi* C *ma vtrumque fortuna prouexerat. Quorum alterū, &c. alteri* (Nasidieno) *ob ingratum & maleuolum animum domo & prouincijs suis interdixit.*

BEATI] ὀλβίῳ, μάκαρος, vt apud Homer. ἰλ. Λ. Ὄγμον ἐλαύνωσιν ἀνδρὸς μάκαρος κατ' ἄρουραν, Πυρῶν, ἢ κριθῶν, &c. diuitis, copiosi. vt Od. 7. lib. 3. *Thyna merce beatum.* & epist ad Loll. 2. lib. 1. *beatus enim iam Cum pulchris tunicis, &c.* & epist. 2. eiusd. lib. quæ est 1. ad Loll. *Quaeritur argentum, puerisque beata creandis Vxor.*

DICTVS HERE ILLIC] dictus es mihi heri illic apud Nasidienum à meridie potare. *here* pro *heri*, notat Prisc. lib. 15. & hunc locum profert. quamquam in aliquot libris veteribus scriptum est *heri.*

SIC VT MIHI NVMQ.] sic me inuit, vt numquam iucundius vixerim: vt numquam libē rius cenarim: vt numquam liberalius acceptus fuerim. sic locutus est suprà sat. 2. huius lib. *bene erat non piscibus vrbe petitis, &c.*

DA] dic. vt Virg. in Tityro. *Sed tamen, iste Deus qui sit, da Tityre nobis.* D

QVÆ PRIMA IRAT. VENTR. PLAC.] suprà sat. 2. *cum sale panis Latrantem stomachum bene leniet.* Vlysses apud Alcinoum ait ventre nihil esse impudentius, qui etiam in luctu, ac mærore, sui meminisse iubeat. sic Hom. ὀδ. η. Ἀλλ' ἐμὲ μὲν δορπῆσαι ἐάσατε κηδόμενόν περ· Οὐ γάρ τι στυγερῇ ἐπὶ γαστέρι κύντερον ἄλλο Ἔπλετο, ἥτ' ἐκέλευσεν ἕο μνήσασθαι ἀνάγκῃ, Καὶ μάλα τειρόμενον. id est, sed me cenare sinitote, quamuis mærentem. Non enim quicquam aliud ventre improbius est: qui iubet, sui meminisse necessariò etiam eum, qui malis conficitur, ac vexatur.

AVSTRO] Austro leniter flante carnes efficiuntur teneriores. Νότος γὰρ σήπει ait Aristoteles quodam loco, id est, Auster enim putrefacit.

CENÆ PATER.] cenæ pater, conuiuator, parochus in hac satyra idem valent.

QVALIA LASS. PERVELL. ST.] cuiusmodi res stomachum languentem, ac nauseantem lacessunt, ac prouocant. adhibebantur enim illa ἀναστομώσεως χάριν, vt suprà ostendimus ex Athenæo, comment. sat. 4. E

SISER] genus est pastinacæ, *quæ mulso in cibis tēperata, etiā in gratiā vertitur,* inquit Plin. lib. 19. Sosipater autem lib. 1. instit. grammat. *Siser* inquit ἀγριοσέλινον, id est, agreste apium:

ALEC] genus liquaminis esse diximus suprà sat. 4. FÆCVLA COA] ex vino Coo: genus condimenti.

ALTÈ CINCTVS] εὔζωνος, expeditus ad ministrandum. sup. sat. 6. *veluti succinctus cursitat hospes.* vel, vt ego malo, cultu minime molli, habitu ipso pudicitiam præ se ferens, strenuus, virilis.

ACERNAM] ex acere arbore factam. acernas mensas etiam fuisse in pretio, quamuis citreis inferiores, declarat distichum illud Martialis lib. 14. *Non sum crispa quidem, nec silua filia Maura: sed norunt lautas & mea ligna dapes.*

GAVSAPE PVRPVREO] Prisc. lib. 7. eo capite, vbi docet in sextis casibus nominum neutrorum tertiæ declinationis in e, reperiri e. & i. F hunc versum profert. sic & Lucill. *Purpureo tersit tunc latas gausape mensas.* Varro. *Clauditur Oceano, Lybico mare, flumine Nilo.* Lucret. lib. 1. *E mare primum homines, è terra posset oriri Squammigerum genus, & volucres:* ex quo Plauti iocus in Mil. glor. *Maris causa hercle, ego hoc vtor oculo minus, Nam si a mare abstinuissem, tanquam hoc vterer.* nā hunc Plauti versum sic emendauit Muret. lib. 3. Var. lect. Sed quòd ad huius loci sententiam attinet, gausapa, seu gausapia videntur adhiberi solita ad mensas tegendas potius, quàm ad tergendas: Martial. lib. 14. *Nobilius villosa tegant tibi gausapa citrum.*

VT ATTICA VIRGO CVM SACR. CER.] Hydaspen puerum formosum cum virgine Attica Canephora, seu potius canephoro, comparat. sacra autem Cereris in canistro quodam, aut cista ferebant virgines capitibus imposita, manib⁹ sublatis, à sacerdote accepta diebus festis Cereris, Mineruæ, & quibusdam alijs. Eas virgines Eri-

A Erichthonio regnãte fuisse institutas, refert Suidas, à Philochoro traditum esse. Habebat autem suas & Pallas Canephoros. de quibus sic Pausanias in Attic. ἃ δέ μοι θαυμάσαι μάλιστα παρέσχεν, ἔστι μὲν οὐκ ἐς ἅπαντας γνώριμα, γράψω δ' οἷα συμβαίνει. Παρθένοι δύο τοῦ ναοῦ τῆς Πολιάδος οἰκοῦσιν οὐ πόρρω. καλοῦσι δ' Ἀθηναῖοι σφᾶς κανηφόρους. Αὗται χρόνον μέν τινα δίαιταν ἔχουσι παρὰ τῇ θεῷ. παραγινομένης δὲ τῆς ἑορτῆς δρῶσιν ἐν νυκτὶ τοιάδε, ἀναθεῖσαι σφίσιν ἐπὶ τὰς κεφαλάς, ἃ ἡ τῆς Ἀθηνᾶς ἱέρεια δίδωσι φέρειν, οὔτε ἡ διδοῦσα, ὁποῖόν τι δίδωσιν, εἰδυῖα, οὔτε ταῖς φερούσαις ἐπισταμέναις. id est, *quæ autem me maxime admiratione affecerunt, cùm minimè sint omnibus nota, scribam cuiusmodi sint. Duæ virgines à templo Palladis non longè habitant: eas autem Canephoras, seu Canephoros appellant Athenienses. Hæ aliquantum temporis apud Deam commorantur. ubi verò dies festus aduenit, faciunt noctu sacra, suis capitibus imponentes, quæ Mineruæ sacerdos dat eis ferenda, cùm neque ea, quæ dat, quid det, sciat: neque eæ, quæ ferunt, quid ferendum accipiant, sciant.* De iisdem sic M. Tull. Verr. de signis; *Erant præterea duo signa non maxima: verùm eximia venustate, virginali habitu, atque vestitu, quæ manibus sublatis sacra quædam more Atheniensium virginum reposita in capitibus sustine-*
B *bant. Canephoræ ipsæ vocabantur.* Ouid. lib. 2. Metamor. *Illo fortè die casta de more puellæ Vertice supposito festas in Palladis arceis Pura coronatis portabãt sacra canistris.* habebat & Diana suas. Theoc. εἰδ. β. Ἦνθ' ἁ τοὐβούλοιο κανηφόρος ἄμμιν Ἀναξὼ Ἄλσος ἐπ' Ἀρτέμιδος. id est, Venit nobis Eubuli filia Canephoros Anaxo ad nemus, seu fanum Dianę. habebat & Iuno Canephoros. sat. 3. lib. 1. *persæpe velut si Iunonis sacra ferret.* ascribit autem ad illud Theocr. interpres, virgines nupturas placandæ Dianæ causa, ne eam offenderent, atque in sese irritarent, quòd virginitatem suam essent amissuræ, κανηφορεῖν, id est, sacra quædam in Canistris cõdita, & occultissima ferre solitas esse.

CÆCVBA VINA] vinum Cæcubum laudabant Romani illi veteres. sup. Od. 20. lib. 1. *Cæcubum, & prælo domitam Caleno Tu bibes vuam.*

ALCON] altet puer vinum Chium ferens prodit in medium.

C CHIVM] in nomine Chium, i, producitur, cũ Chius primitiuũ sit breue: docet Priscian. lib. 2.

MARIS EXPERS] aquæ marinæ expers. οὐ τεθαλασσωμένον Athen. lib. 1. scribit, veteres consueuisse aquam marinam in vina infundere, fortasse vt essent salubriora. Nam huiusmodi vina nullas cruditates gignunt, ventrem soluunt, stomachum aliquantùm mordent, atque incitant, flatus non ingenerant, ad cibum concoquendum adiuuant. verba Athen. sunt hæc, οἱ δὲ ἐπιμελέστερον τεθαλασσωμένοι οἶνοι ἀκραίπαλοί τε εἰσί, καὶ κοιλίας λύουσιν, ἐπιδάκνουσί τε τὸν στόμαχον, ἐμφυσήσεις τε οὐκ ἐνεργάζονται, καὶ συνεκπέττουσι τὴν τροφήν. Itaque fugam illam Bacchi ad mare, nonnulli sic interpretantur, vt per eam significari putent hanc conficiendi vini rationem, & aquæ marinæ infusionem. nam vinum aqua marina infusa suauius effici: vnde Plauti ioc° Rudente, *Quasi vinis Græcis Neptunus nobis suffudit mare.* Plutarch. αἰτίαις φυσικ. διὰ τί τῷ οἴνῳ θάλασσαν παρέχέουσι. καὶ χρησμόν τινα λέγουσιν ἁλιεῦς κομισθῆναι προστάττοντα βαπτίζειν τὸν Διόνυσον πρὸς τὴν θάλασσαν. quã- D
obrem vino mare infundunt? Oraculum quoddam aiunt piscatoribus editum esse, quod iuberet Dionysum in mare mergere. Inde institutum esse scribit Varro, vt refert Acro, vt delphini Libero appingerentur. Verumtamen ad vinum Chium aqua marina non adhibebatur, neque hodie adhibetur. & attende, in his verbis, *maris expers*, esse ambiguum, vt per vinum Chium maris expers, intelligamus significari vel verum Chium, in quod non solebat infundi aqua marina: & ita, maris expers: vel simulatum, & vernaculum, & in Italia natum, non ex Græcia naui aduectum: & ita maris expers, quod magis probo. Est enim magis Horatianum.

HERVS] dominus cenæ. Nasidienus.

ALBANVM] de vino Albano sic Athen. lib. 1. γίνεται καὶ περὶ τὴν Καμπανίας Κύμην ὁ καλούμενος Ἀλβανὸς, πότιμος, κοῦφος ἀπὸ ἐτῶν πέντε. id est, nascitur autẽ, & in agro Cumano, qui est in Campania, vinum Albanum quod appellatur, ad potionis vsum accommodatum, & leue ab annis quinque.

DIVITIAS MISERAS] Alij putant orationem esse hominis suam copiam extenuantis hoc E
modo: habemus (inquit Nasidienus) vtrumque, videlicet Albanum, & Falernum, si tibi magis placent, quàm, quæ tibi ministrantur: atque ita hęc verba *Diuitias miseras*, dicendum erit cohærere cum superioribus verbis *habemus vtrumque*: plane *diuitias miseras*: vel planè diuitiæ, miseræ, & sollicitæ sunt: vt sint Nasidieni verba. alij *Diuitias miseras* existimant esse verba Horatij: & ita, à superiore versu separanda, hoc modo: ô Diuitias miseras Nasidieni. ô hominem miserè diuitem. quam sententiam magis probat Muretus: & mihi quoque probabilior est, vt intelligamus, ab Horatio vrbanè Nasidienum derideri, qui cùm habeat Falernum, & Albanum, vina laudatissima, & fortasse appositis meliora, non apponat tamen. Diuitiæ autem miseræ sunt eius, qui eis non vtitur. Sic *Arelli Sollicitas opes* dixit Sat. 6. eiusdem libri.

SED QVEIS CENANTIBVS VNA] id est, F
sed quibus alijs conuiuis vnà cenantibus libenter, & iucundè cenaris, liberalitérque acceptus sis, scite peruelim.

PVLCHRÈ FVERIT TIBI] benè fuerit tibi, iucundè vixeris. vide sup. annot. ad sat. 2. huius lib. *benè erat non piscibus vrbe petitis.*

SVMMVS EGO] id est, in summo lecto, & tamen medius inter Viscum Turinum & Varium.

CVM SERVILIO B.] Balatro & Vibidius erant in imo lecto: & inter eos medius cubabat Nasidienus conuiuator.

QVOS MÆCENAS ADDVX. VMBR.] vmbræ appellantur, vt dicem° ad epist. ad Torq. lib. 1. conuiuæ non vocati illi quidem à conuiuatore: verùm tamẽ eum, qui vocatus est, secuti. sed quæri potest quos dicat Fundanius vmbras fuisse Mæcenatis; Balatronémne & Vibidium: an Nomentanum, & Porcium: an hos omneis? si Balatronem & Vibidium, pro vocabulum *quos* referetur ad ea, quæ antecedunt, si Nomentanum & Porcium,

A Porcium, hic erit ordo verborum, & Nomentanus erat supra ipsum Mæcenatem, Porcius infrà, quos quidem Mæcenas secum adduxerat non in uitatos à Nasidieno: & ita Aldus Manutius. Si bos omoeis, mira erit verborum implicatio. Puto autem hic treis lectos fuisse: in summo lecto Fundanium medium, Viscum Turinum superiorem, Varium inferiorem accubuisse: in imo Balatronem, Vibidium, Nasidienum conuiuatorem: in secundo, seu medio Mæcenatem medium, Nomentanum suprà, Porcium infra discubuisse. media inter lectos erat mensa. Et credibile est, lectũ, in quo Mæcenas medius accumbebat, secundum fuisse. Nam vt medius in lecto accumbentium locus erat honoratior, sic & secundus lectus. quod & Seruius admonet ad illum Virg. locum, *mediamq́, locauit:* vbi hæc profert ex Sallustio: *Igitur discubuere, Sertorius inferior in medio: super eũ Fabius Hispanensis senator ex proscriptis: in summo Antonius, & infrà scriba Sertorij Versius, & alter scriba Mæcenas suprà: in imo medius inter Tarquinium & Ouiũ* [al. *Denatium*] *Perperna.* Erāt scilicet (vt etiam dispositionem huius triclinij: & ordinem B conuiuiarum accumbentium declarem ἐν παρόδῳ) hîc quoque tres lecti. In medio lecto duo accumbebant dumtaxat, Sertorius, & T. Fabius Hispaniensis senator. Sertorius in medio lecto accũbebat infra Fabium. & ita ille secundus erat Fabio. In summo lecto tres erant conuiuæ: medius cubabat Antonius: suprà eum scriba Mæcenas, infrà Versius. in imo tres quoque conuiuæ: Perperna medius, suprà Tarquinius, infrà Deoatius, seu Ouius. Constat autem, Cassium Nomentanum fuisse luxuriosum, & perditum nepotem: de quo suprà sat. 8. lib. 1. & alibi. Nomentanus igitur erat supra Mæcenatẽ, Porcius infrà. Mæcenas igitur medius: & præterea in medio lecto. atque ita in loco accumbebat honoratissimo.

SVPER IPSVM] sic habent libri veteres, non suprà: quod malim tamen. & ita loquitur M. Tull. epist. ad Papitium Pætum lib. 9. *& quidem suprà me Atticus, infrà Verrius familiares tui.* omC nino ego suspicor ab Horatio scriptum esse suptà, vel certè super, id est, supera, seu suprà. docent tamen nobiles grammatici, veteres vsurpasse *super* & *supera*, pro *suprà*. quemadmodum vsurpauit Sallustius in superiore illo exemplo à nobis modò relato.

RIDICVLVS TOTAS] Porcius in eo ridiculus, quòd totas vno haustu placentas absorbebat, quasi nimis liquidas. libri aliquot veteres, in his Vat. vnus, & Torn. habent *obsorbere.* quam scripturam probo: vt *obligurire* apud Terent.

NOMENTANVS AD HOC] Nomentanus ad hoc fuerat à Nasidieno vocatus, vel à Mæcenate ductus. vt si quid esset obsonij lautioris, quod alijs obscurum, atq; incognitum esset, digito indicaret. vel, vt alij explicant, in eo erat ridiculus, vt si quid inesset in cibis insipidum, aut illorum, aut vulgate, digito indicaret. erat enim hic Nomentanus, insignis obsoniorum artifex, iudex, & helluo.

NAM CETERA TVRBA] nam nos harum deliciarum rudes, & imperiti, comedimus aueis, D conchylia, &c.

LONGÈ DISSIMILEM NOTO] quę omnia succum continebant nobis incognitum, longéque ei succo dissimilem, qui vulgo est notus.

PASSERIS] piscis plani: qui à rhombo, hoc tantùm differt, quòd rhombo situs corporis dexter resupinatus est: passeri læuus. Plin. lib. 9.

ATQVE INGVST.] aliquot libri manuscr. habeor, *cum passeris assi, & Ingust.*

PORREXERAT] sic reperi scriptum in trib. cod. Vat. & Iann. & Russard. & Cleric. nam vulgati habent, *porrexerit.*

MELIMELA] μελίμηλα, mâla mellei saporis.

DAMNOSÈ] plurimum. nam damno conuiuatoris supra modum bibunt conuiuæ.

MORIEMVR INVLTI] iocus: quasi ita dicat. par est nos Nasidieno, qui nos inuitauit, tamque inelegãter, & illiberaliter accepit, hanc gratiam referre. vt plurimum bibamus: quod nisi faciemus, Nasidienus nos impune cibis tam vilib⁹, & vulgatibus, & illoris pauerit. vel dic iocum in eo consistere, quòd oratio eorum, qui in ancipiti, & aduerso prœlio, quamplurimis hostibus interfectis, mori decreuerunt, ad certamen poculo E tum transfertur. Virgil. Æneid. 2. *numquam omnes hodie moriemur inulti.* egò illud malo.

ET CALICES POSCIT] sic efferunt Græci αἰτεῖ μείζονας. subaudi κύλικας. vide annot. ad Od. 9. epod. *poscit* autem habet Cod. vnus Vatic. Ratn. Card. Torn. quos secutus sum. alij, *poscunt.* Apud M. Tullium poscere pro inuitare vsurpatum est. libro quarto accus. *fit sermo inter eos, & inuitatio, vt Græco more biberetur: hospes hortatur. poscunt maioribus poculis.*

VERTERE PALLOR] tum cœpit Nasidienus pallere.

PAROCHI] conuiuatoris, qui cenam præbebat. aliàs parochum appellant ἀπὸ τοῦ παρέχειν, eum, qui salem, acetum, oleum, ligna, & similia præbet legatis, aut magistratibus, vt diximus sup. ad sat. 4. lib. 1. M. Tull. epist. ad Att. lib. 13. epist. 1. *Omnino eum Sextius noster, parochus publicus, occupauit, quod quidem facile patior. Veruntamen* F *quod mihi magno beneficio meo magna cum fratribus illius necessitudo est, inuito eum per litteras, vt apud me deuerteretur.*

ACREIS] qui largiter, & supra modum bibunt. vt sat. 2. huius lib. *acria pocula.*

EXSVRDANT] hebetant, obtundunt. tralatio est ab aurium sensu ad gustatum. palato enim iudicantur sapores.

INVERTVNT ALIFANIS, &c.] .i. vini cados inuertentes, totos exhauriunt poculis Alifanis. alij per vinaria lagenas significari volũt, quod magis probo. M. Tull. orat. pro Plancio. *totus ille tractus celeberrimus Venafranus, Alifanus.* iam illud *inuertunt vinaria,* dictum, vt vertere cados, Od. 19. lib. 3. *Non antè verso lene merum cado.* Vertebantur enim cadi, & similia vasa vinaria, cùm vinum ex ijs promebatur: & cum exhauriebantur, ita inuertebantur, vt os terram tangeret, vt docet Acro, siue quis alius nomine Acronis.

A IMIS] qui accumbebant in imis lectis, seu in infimis lectorum partibus, vt epist. ad Loll. 2. li. 1. *imus Dersor lecti*. seu infimi loci, atque ordinis hominibus.

CONVIVÆ LECTI] conuiuæ honoratiores, qui summi & medij accumbebant, videlicet Mæcenas, Viscus Turinus, Varius, ego Fundani[9].

SQVILLAS] supra sat. 4. *Tostis marcentē squillis recreabis, &c. Potorem*.

NATANTEIS] in iure, quod iamiam describet.

PORRECTA] murænā procera, in patina exposita: elixa scilicet, & patinaria. participium *porrecta* declarat murænæ magnitudinem, ac proceritatem. sic sup. sat. 2. huius lib. *Porrectum magno magnū spectare catino Vellem, ait Harpyys gula, &c.*

HÆC GRAVIDA (INQVIT)] si verum est, quod de muræna traditum est, eam cum serpente commisceri, cibus est non tam suauis, quàm periculosus. Oppianus quidem lib. 1. ἁλιευτ. hanc vulgatam de muræna opinionem non prætermisit. sic enim scribit, Ἀμφὶ δὲ μυραίνης φάτις ἔρχεται οὐκ ἀίδηλος, Ὡς μιν ὄφις γαμέει τε, καὶ ἐξ ἁλὸς ἔρχεται αὐτὴ Πρόφρων
B ἱμείρουσα πεδ' ἱμείροντι γάμοιο, &c. id est, de muræna fama dimanat non obscura, serpentem cum ea cōmisceri, & eam ipsam ex mari prodire libenter & cupidè, & ad serpentem accedere coniunctionis cupiditate affectam.

SVB HOC] cùm allata esset muræna, atq; apposita. *sub hoc*, id est, hoc ipso tempore: vel circiter hoc tempus.

DETERIOR CARNE] deteriore carne futura, si post partum capta esset.

HIS MISTVM IVS EST] Ius ex his, quæ sequuntur, temperatum est: ex his constat, nempe ex oleo Venafrano, garo optimo, vino quinquēni Italico, & Chio, pipere albo, aceto Methymnæo. Hæc muræna, elixa erat, & iccircò in ius immersa, & in patina porrecta. sup. satyra 4. eod. lib. *Nec satis est cara pisceis auerrere mensa Ignarum quibus est ius aptius, & quibus assis Languidus in cubitum sese conuiua reponas.*

C OLEO, QVOD PRIMA VEN. P.] oleo totius Venafrani tractus præstantissimo: vel potius eo oleo, quod primùm ex oliuis Venafranis manauit verius, quàm expressum est: quod nostro sermone parentem, seu matrem guttam appellamus. oleum Venafranum in primis laudabatur: vt sup. sat. 4. *insuper addes, Pressa Venafrane quod baca remisit oliua*. Martialis lib. 13. *Hoc tibi Campani sudauit baca Venafri. Vnguentum quoties sumis, & istud olet.*

PISCIS IBERI] id est, scombri. laudatissimum fuisse garum, quòd ex scombris maceratis, ac liquefactis esset confectum, suprà notauimus: quod item testatur Strabo libro tertio. cuius verba refert Athenæus lib. 3. δειπνοσ. στράβων δ' ἐν τρίτῳ γεωγραφικῶν πρὸς ταῖς Ἡρακλέους φησὶ νήσοις κατὰ Καρχηδόνα τὴν καινὴν πόλιν εἶναι σεξιτανίαν, ἐξ ἧς καὶ τὰ ταρίχη ἐπωνύμως λέγεσθαι· καὶ ἄλλην σκομβροαρίαν ἀπὸ τῶν ἁλισκομένων σκόμβρων· ἐξ ὧν τὸ ἄριστον σκευάζεσθαι γάρον, id est, *Strabo autem lib. 3. Geograph. ait, ad Herculis insulas circa Karthaginem nouam, vrbem esse Sexitanam: D ex qua salsamenta quædam quasi gentili nomine appellari, & aliam scombrorum prædam, à scombris, qui eo loco capiantur: ex quibus optimum garum confici.*

CITRA MARE NATO] Italico. significat, vinum Italicum quinquenne adhibitum esse in hoc iure coquendo: sed eidem iam cocto vinum Chium esse infusum. Verùm si legamus *cocta*, hic erit sensus: in muræna coquenda vinum Italicum adhibitum esse, sed ei iam coctæ, vinum Chium.

DVM COQVITVR] ius: vel muræna, si legamus *cocta*.

COCTO] iuri cocto vinum Chium est aptissimum. sed quidam libri calamo exarati habent *cocta*, videlicet murænæ.

AC. QVOD METHYM.] aceto, ex vino Lesbio corrupto.

ERVCAS VIRIDEIS INVLAS EGO PR.] Sic omnes quidem habent libri, præter vnum & alterum, in quibus est, *inulásque ego primus amaras, &c.* Sed ego olim hunc locum in omnibus libris deprauatum esse putabam: & duarum litterarum dumtaxat, in duabus vocibus, immutatione emendandum arbitrabar, & pro eo, quod vulgo E legitur, *inulas ego Primus amaras*, ego *inulis ego primus amaris*, restituendum curaram, coniecturam meā nōnullis viris doctis. approbantib[9]: vt horū verborum, atque adeò, huius toti[9] loci hic ordo, hæcq; sententia esset. Ego primus omnium monstraui, hoc est, docui incoquere inulis amaris erucas virideis, vt melius, quod Græci dicunt, ὡς ἄμεινόν τι, id est, tamquam melius quiddam ea muria, quàm testa marina, nempe echinus, remittit. Curtillus autem monstrauit incoquere illotos, seu illutos echinos inulis. hæc igitur verba, *illutos Curtillus echinos*, includenda essent interpositionis nota. Iam hoc loquendi genus, *erucas inulis incoquere*, cùm sit alijs Latinis vsitatum, tùm Horatio. Virg. Georg. 4. *Huius odorato radices incoq. Baccho*. Hor. Od. 3. epod. *Nū viperinus his cruor Incoctus herbis me fefellit?* Nunc autem mihi videtur antiqua scriptura, à qua non discrepat vulgata, retinenda, vt intelligamus, erucas virideis, & F inulas amaras incoqui iuri illi, quod descriptum est: & *erucas virideis, inulas amaras* positum esse ἀσυνδέτως. Quòd autem ad hoc attinet, *vt melius*, tale est illud, quod est in hac eadem sat. *Et leporū auulsos, vt multo suauius, armos*, id est, vt rē multo suauiorem: vel, vt multo suauius quiddam. Echinum piscem porrò diximus esse ex genere testaceorum, ad illum locum, *Horret capillis, vt marinus asperis Echinus*, Od. 5. epod. Quòd autem in nonnullis libris veteribus, vt in duobus Vatic. & in Iann. scriptum est, *Erucas virideis, inulasq; ego prim. am. &c.* hanc scripturam ideò non sequor: quia fit mihi verisimile copulationem *que* ab aliquo semidocto scripturę receptæ fuisse additam. Verumtamen iudicet lector eruditus.

ILLVTOS CVRTILLVS ECHINOS] illutos, id est, non liquatos, non maceratos, non delutos, ἀπήκτους, non labefactos, non liquefactos, id est, echinos integros, non muriam ex eis factam.

A INTEREA SVSPENSA GRAVEIS AVLÆA] quæ cameris tricliniorum subtendebantur, & suspendebantur, seu potius suspandebantur, vt si quid pulueris supernè caderet, exciperent. *suspãsa* malim legi, à verbo *suspando*, quàm *suspensa*, à *suspendo*. Seruius ad illum Virgil. locum Æneid. 1. *aulæis iam se regina superbis*, aulæa interpretatur vela picta: docétque, aulæa esse dicta quòd primùm in aula Attali regis Asiæ, qui populum Ro. scripsit heredem, inuenta sunt. *ideò etiam in domibus tẽdebantur* (inquit) *aulea, vt imitatio tentoriorum fieret, sub quibus bellantes semper habitauere maiores. Varro tamen dicit, vela solere suspendi, ad excipiendum puluerem, quia tum vsus cameræ ignorabatur. Vnde Horatius: Interea suspensa graueis aulæa ruinas, &c.*

IN PATINAM] in eam patinam, in qua inerat muræna illa porrecta, elixa, & patinaria.

PVLVERIS ATRI, QVANTVM] tantùm, subintellige. vt sat. 3. huius lib. *Frumenti, quantũ metit Africa.* Sed dicere possit aliquis, hoc tricliniũ, in quo hi cõuiuæ cenabãt, nõ fuisse cameratũ, si vera sunt, quæ modò retulimus ex Seruio, B & Varrone, cameræ enim nõ facile puluerẽ colligebant. Iccirco in triclinijs cameratis non erat opus aulæis. At in hoc triclinio erant aulæa.

MAIVS VERITI] fortasse totius domus aut certè tabulati, aut recti, aut cameræ, si hoc triclinium erat cameratum, ruinam.

RVFVS] Nasidienus cõuiuator, cenæ pater.

POSITO CAPITE] demisso capite, & ita mæstus. καταβαλὼν τὴν ὄψιν, ἢ τὴν κεφαλήν.

IMMATVRVS] ætate ad mortem immatura.

FLERE] flebat: vel flere cœpit.

SAPIENS] vel sapiens in ea disciplina, quæ ad obsoniorum apparatum, & ventris, gutturísque voluptatem pertinet: vel *sapiens*, cui palatum sapiebat: vel quòd sapientis esse velit, hilariter & iucundè viuere, vt Od. 11. lib. 1. *sapias: vina liques, &c.*

TOLLARET] in spem meliorem erigeret, demissum excitaret, mæstum solaretur. sup. enim dixerat, *Rufus posito capite, vt si Fil. imm. obiss. flere.*

C VT SEMPER, &c.] quàm, ὡς. sic sup. sat. 6. *vt tu Semper eris derisor.*

SVSPEND. OMNIA NASO] omnia deridens. sup. sat. 6. lib. 1. *naso suspendis adunco Ignotos.*

HÆC EST CONDICIO VIV.] hac condicione (inquit) nati sumus, vt multis & varijs casibus exposita sit vita nostra. sermo dissimulationis, & vrbanitatis plenus.

TVO] alloquitur Nasidienum conuiuatorem.

TÉNE, VT EGO] téne æquum est sollicitari, & laborare, vt lautè accipiar? ne panis, &c. sic Phorm. ille apud Ter. Phorm. *Téne asymbolum venire vnctum, atque lautum è balneis, Otiosum ab animo: cùm ille & cura, & sumtu absumitur, Dũ tibi fit, quod placeat? ille ringitur, vt tu rideas, Prior bibas, prior decumbas? cena dubia apponitur?* tale & illud loquendi genus est Od. 8. epod. *Rogare longo putidam te sæculo, &c.*

ACCIPIAR LAVTA] sic Virg. Æn. 3. *Illos porticibus rex accipiebat in amplis.*

TORQVERIER] cruciari, angi. vt epist. ad D Loll. lib. 2. *Ludentis speciem dabit, & torquebitur.*

NE PANIS ADVSTVS, &c.] hæc fortasse peccata fuerant à Nasidieno, quæ dissimulanter & vrbanè reprehendit Balatro.

VT OMNES PRÆC.] fortasse pueri Nasidieni, qui in hoc conuiuio ministrabãt, erant minus rectè præcincti, erant incomti, ineptique ad ministrandum.

SI PATINAM PEDE L. F.] si quis puer, seu minister non minus ineptus, aut absurdus, quàm agaso aliquis, offenso pede patinã frangat. Nasidienum notat, qui taleis ministros haberet.

SED CONVIVATORIS, &c.] id est, quemadmodum imperatoris ingenium in rebus aduersis perspicitur, & elucet, in secundis obscurum est: sic & conuiuatoris prudentiam declarat casus aliquis aduersus, qui in conuiuio interuenerit. Non pugnat hoc cum eo, quod scribit Cæsar lib. 7. de bello Gall. *res aduersas imperatorum auctoritatem minuere.*

QVÆC. PRECERIS] quæcumque optes: ὅσα εὔχῃ. Dij faxint, vt omnia tibi ex sententia succedant. omnia optata tibi à Dijs contingant. sic E Plautus Asin. *Dij tibi dent quæcumque optes.*

COMIS] vrbanus, εὐτράπελος, facetus. sat. 4. lib. 1. *Hic tibi comis, & vrbanus, liberq. videtur.*

ET SOLEAS POSC.] ex hoc loco intelligere, & colligere licet, veteres illos Ro. soleis in triclinio vsos esse, non calceis. his enim vtebantur foris, & in publico. Vtebantur soleis & qui morbo impediti, vel alioqui minus firmi, minúsque rectè valentes, publico abstinebant, & domi se continere propter morbum, & corporis infirmitatem cogebantur. sic meretrix illa apud Plautũ in Trucul. puerperã simulans, soleas poscit. *Date soleas, atq. me intro actutũ ducite.* Denique vtebantur soleis in cubiculo & triclinio. Iccirco Verri obijcit M. Tullius lib. 5. accus. stetisse eũ soleatũ in littore cũ pallio purpureo, &c. Præterea hinc etiam intelligimus, conuiuas soleas ponere solitos esse antequàm accumberent.

IN LECTO QVOQVE] ex hoc loco perspicuum est, non omneis conuiuas in vno lecto accubuisse, sed plureis lectos fuisse. F *videres* autem videtur positum pro *audires.* audiuntur enim susurri, non videntur.

STRIDERE] à verbo *strido.* sic Virg. Georg. 4. *Stridere apes vtero, & ruptis efféruere costis.* licebat (inquit) videre, seu audire conuiuas in singulis lectis consusurranteis. Secreta autem ante diuisos susurros dicit, quia non communiter inter se consusurrabant, sed separatim terni in singulis lectis: neque collatis omnium capitibus, sed pro numero lectorum separatis.

NVLLOS HIS MALL. L. S.] Horatius loquitur. *his*, id est, quàm hos.

REDDE] renuntia, refer. tralatio est. nã reddere is propriè dicitur, cui datum est, vel qui eripuit, aut abstulit.

NVM SIT QVOQVE FRACTA LAG.] num, quemadmodum aulæa corruerunt, ita etiam lagenæ fractæ sint.

A RIDETVR] dum ridetur à conuiuis: dum rident conuiuæ, & cacbinnantur.

FICTIS RERVM] ob res confictas: rebus cõfictis: quia Nasidienus commendabat suas epulas, suáque condimenta, quæ reuera non erant commendanda: quæque talia non erant, qualia mentiebatur. similia sunt illa, *abdita rerum, amara curarum, opaca domorum, &c.* quæ notauimus ad Od. 12. lib. 4.

BALATRONE SECVNDO] id est, Balatrone approbante: ex sententia Balatronis: fauente, & applaudente, seu adiuuante Balatrone. sic suprà *rumore secundo*. lege annot. ad epist. ad Fuscũ Arist. lib. 1. M. Tull. ad Qu. Frat. lib. 2. *Vatiniũ arbitratu nostro concidimus, Dijs, hominibúsque applaudẽtibus.* vel dic secundas quasi parteis agẽte, vt quamuis esset magnus derisor, hic tamen ad alios irridendo secundum locum obtineret, & secundarum partium esset.

NASIDIENE REDIS MVT. FR.] ἀποστροφὴ ad Nasidienum. sed hoc sentit: Nasidienus mutatæ frontis redit, id est, Nasidienus hilarior & lætior redit.

B MAZONOMO.] genus lancis prægrande.

SPARSI] aspersi, conspersi, vt sat. 4. huius lib. *Corycióque croco sparsum stetit.*

PINGVIB. ET FICIS PAST. IEC. ANS.] iecur saginatum, & auctum pinguibus ficis. Athen. lib. 9. scribit, tanto in pretio fuisse veteribus anseris iecur, vt essent apud eos χηνοβοσκοί, id est, anserum pastores, qui anseres ita alerent, vt eorum iecur mirificè augeretur: quod item tradit Plinius. Ego in Italia idem vidi factitari. sed quo modo, aut qua arte id fieret, non admodum quæsiui: nisi quòd audiebam, dulcia ad eam rem multum conferre. Itaque hodie in Gallia mulier quædam potens & sumtuosa gregem anserum domi melle pascit. Martialis lib. 13. *Aspice quàm tumeat magno iecur ansere maius. Miratus dices: hoc rogo, creuit vbi?* Iam pingueis ficus dixit, quia ficcis sunt meliores.

VT MVLTO SVAV.] tamquam suaui⁹ quiddam. sic sat. 4. huius lib. *Fecundi léporis sapiens*
C *sectabitur armos.* Cod. Tornes. & duo alij habẽt, *Et léporis vulsos.*

EDIT] in duob. cod. Vat. Iannoct. Turn. Russard. Nicot. legitur, *edit*, ab edim is, it, vt sup. Od. 3. epod. *Edit cicutis allium nocentius.* sic & Plaut. D
in Pœnulo, *Est domi, quod edimus.*

VIDIMVS ET MERVLAS PONI] poni .i. apponi: vt sat. 2. lib. 1. *positum sic tangere nolit*

SVAVEIS RES] appositio est, vt gramm. appellant. *merulas & palumbes, suaueis res.* merulæ illæ, & palumbes sine clune (inquit) suaues res essent, nisi dominus ineptè, & loquaciter de earũ naturis & causis dissereret: vel nisi nobis narraret harum palumbium, seu palumborum naturas, & quamobrẽ clunes eis deessent. Sed quid significat his verbis Horatius? vtrũ conuiuatorum quorumdam ineptias, inscitiam, & stultitiã notat, qui singularum rerũ, quæ apponuntur, naturas & causas nimis subtiliter, & odiosè commemorant? Ita fit interdũ, vt, dum vel ingeniũ suum intempestiuè, atque ineptè ostentant, vel imprudentes aliquid de cibis appositis proferũt, quod parũ placeat: cõuiuas ab edendo absterreant? atque huc fortasse pertinet, quod scribit Plutarch. lib. 7. sympos. καὶ περὶ οἴνων διαφορᾶς, καὶ μύρων ἐρωτᾶν, καὶ θαυμάζειν, φορτικὸν νομίζουσι, καὶ νεόπλουτον, id est, *& de vinorum, vnguentorúmque differentia rogitare, & quærere, pingue, & ineptum, & hominis nuper ditati factu proprium est.* an clunes illæ iccirco detractæ erant palumbibus, quòd putebant, cùm tamen partes essent omnium suauissimæ naturâ: & ita E
carpitur inscitia conuiuatoris, qui palumbiũ parteis eas apponeret, quæ minus lautæ essent: eas, quæ suauitate præstarent, apponi vetuisset, siue sua voluntate, siue ob eam causam, quã diximus? an in clunibus illis vermeis exstitisse dicemus, quod Acroni placet: & ideò desectas esse?

CANIDIA AFFL.] Gratidiam, seu Canidiã veneficam, quam, vt apparet, odio Vatiniano persequebatur, etiam hic insectatur, mordet, & lacerat non mimico, aut satyrico, hoc est, vrbano, sed planè hostili, & Theonino dente.

PEIOR SERPENTIB. AFR.] hoc eò pertinet, quòd quæ à serpentibus afflata sunt, quantumuis salutaria sint licet, venenata, & mortifera redduntur. Columella, *cauendumq́, ne à serpentibus afflentur, quarum odor tam pestilens est, vt in-* F
terimat vniuersos. in quibusdã codicib. manuscr. reperi scriptum *atris* pro *Afris*. ego nihil muto: quamquam atras viperas dixit Oda 4. lib. 3. *Vt tuto ab atris corpore viperis, &c.*

EPISTO-

PRIMVS.

I. AD MÆCENATEM. 1.

PRIMA dicte mihi, summa dicende camœna,
Spectatum satis, & donatum iam rude, quæris
Mæcenas iterum antiquo me includere ludo.
Non eadem est ætas, non mens. Veianius, armis
Herculis ad postem fixis, latet abditus agro:
Ne populum extrema toties exoret arena.
Est, mihi purgatam crebrò qui personet aurem:
Solue senescentem maturè sanus equum, ne
Peccet ad extremum ridendus, & ilia ducat.
B *Nunc itaque & versus, & cetera ludicra pono:* E
Quid verum, atq; decens, curo, & rogo: & omnis in hoc sum.
Condo & compono quæ mox depromere possim.
Ac, ne fortè roges, quo me duce, quo Lare tuter:
Nullius addictus iurare in verba magistri,
Quò me cumq; rapit tempestas, deferor hospes.
Nunc agilis fio, & mersor ciuilibus vndis,
Virtutis veræ custos, rigidusq; satelles:
C *Nunc in Aristippi furtim præcepta relabor,*
Et mihi res, non me rebus subiungere conor.
Vt nox longa, quibus mentitur amica, diesq;
Longa videtur opus debentibus: vt piger annus
Pupillis, quos dura premit custodia matrum:
Sic mihi tarda fluunt, ingrataq; tempora, quæ spem,
Consiliumque morantur agendi nauiter id, quod
Æquè pauperibus prodest, locupletibus æquè:
Æquè neglectum, pueris, senibusq; nocebit.
Restat, vt his ego me ipse regam, solerq; elementis.
Non possis oculos quantum contendere Lynceus:
Non tamen icirco contemnas lippus inungi:
Nec, quia desperes inuicti membra Glyconis;
Nodosa corpus nolis prohibere chiragra.
Est quâdam prodire tenus, si non datur vltrà. F
Feruet auaritia, miseroq; Cupidine pectus?
Sunt verba, & voces, quibus hunc lenire dolorem
Possis, & magnam morbi deponere partem.
Laudis amore tumes? sunt certa piacula, quæ te
Ter purè lecto poterunt recreare libello.
Inuidus, iracundus, iners, vinosus, amator:
Nemo adeò ferus est, vt non mitescere possit,

A *Si modò culturæ patientem commodet aurem.*
Virtus est vitium fugere: & sapientia prima,
Stultitia caruisse. vides, quæ maxima credis
Esse mala, exiguum censum, turpemq́; repulsam,
Quanto deuites animi, capitisq́; labore.
Impiger extremos curris mercator ad Indos,
Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per igneis:
Ne cures ea, quæ stultè miraris, & optas:
B *Discere, & audire, & meliori credere non vis?*
Quis circum pagos, & circum compita pugnax,
Magna coronari contemnat Olympia, cui spes,
Cui sit cōdicio dulcis sine puluere palmæ?
Vilius argentū est auro, virtutibus aurū.
O ciues, ciues: quærenda pecunia primùm est,
Virtus post nummos, hæc Ianus summus ab imo
Prodocet: hæc recinunt iuuenes dictatá, senesq́;,
C *Læuo suspensi loculos, tabulamq́; lacerto.*
Si quadringentis sex, septem millia desunt,
Est animus tibi, sunt mores, & lingua, fidesq́;:
Plebs eris. at pueri ludentes, rex eris, aiunt,
Si rectè facies. hic murus aheneus esto,
Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.
Roscia, dic sodes, melior lex, an puerorum est
Nænia, quæ regnum rectè facientibus offert,
Et maribus Curijs, & decantata Camillis?
Is'ne tibi melius suadet, qui rem facias, rem D
Si possis rectè: si non, quocumq́; modo rē:
Vt propius spectes lacrymosa poëmata Puppi:
An, qui fortunæ te responsare superbæ
Liberum, & erectum præsens hortatur, & optat?
Quòd si me populus Romanus fortè roget, cur
Non, vt porticibus, sic iudicijs fruar ijsdem,
Nec sequar, aut fugiam, quæ diligit ipse, vel odit:
Olim, quod vulpes ægroto cauta leoni E
Respondit, referam: quia me vestigia terrent,
Omnia te aduersum spectantia, nulla retrorsum.
Bellua multorum es capitum. nam quid sequar? aut quem?
Pars hominum gestit conducere publica. sunt, qui
Frustis, & pomis viduas venentur auaras,
Excipiantq́ue senes, quos in viuaria mittant.
Multis occulto crescit res fænore. verùm
Esto alijs alios rebus, studijsq́; teneri: F
Iidem eadem possúntne horā durare probantes?
Nullus in orbe sinus Baijs prælucet amœnis,
Si dixit diues: lacus, & mare sentit amorē
Festinantis heri. cui si vitiosa libido
Fecerit auspiciū: cras ferramenta Teanū
Tolletis fabri. lectus Genialis in aula est?
Nil ait esse prius, melius nil cælibe vita.
Si non est: iurat benè solis esse maritis.
Quo teneam vultus mutantem Protea nodo?
Quid pauper? ride. mutat cenacula, lectos,

Balnea,

A *Balnea, tonsores: conducto nauigio æquè*
Nauseat, ac locuples, quem ducit priua triremis.
Si curtatus inæquali tonsore capillos
Occurri: rides. si fortè subucula pexæ
Trita subest tunicæ: vel si toga dissidet impar:
Rides. quid, mea cùm pugnat sententia secum?
Quod petijt, spernit: repetit, quod nuper omisit:
Æstuat, & vitæ disconuenit ordine toto:
Diruit, ædificat, mutat quadrata rotundis.
B *Insanire putas sollennia me, neq; rides:*
Nec medici credis, nec curatoris egere
A prætore dati: rerum tutela mearum
Cum sis, & prauè sectum stomacheris ob vnguem
De te pendentis, te respicientis amici.
Ad summam, sapiens vno minor est Ioue, diues,
Liber, honoratus, pulcher, rex deniq; regum:
Præcipuè sanus, nisi cùm pituita molesta est.

In hac epistola plutima elucent verborum, & sententiarum lumina: elegantissimæ insunt, ioca translationes, & allegotiæ, aliæq; verborum im-
C mutationes, & sententiarum formæ. Res quidem ipsæ è media philosophia petitæ, atque è liquidissimis Academiæ fontibus haustæ sunt, vt facilè appareat, Horatium iam natu grandem, iocis, & nugis relictis, ad studiũ seuerius, & sene dignius trãsire meditari. Perpetua autem est in hoc principio tralatio: quã sic explico, Mæcenas, quem ego primis meis versibus prædicaui, laudaui, atque ornaui: quemq; meis vltimis scriptis laudare, & ad immortalitatem consecrare institui, debeo quidem certè, tu me ad pristinum illud scriptionis genus, nempe ad versus lyricos, & (si satyræ in scriptis ludicris numerandæ sunt, vt quidam volunt) ad satyras reuocare, & perpellere conaris, me (inquam) ex meis scriptis, quæ ad hominum manus peruenerunt, satis à populo cognitũ. verùm hæc ætas aliam vitam, alios mores, aliud studium deniq; postulat. versus lyricos feci partim iuuenis, partim ætate virili, ac media: satyras scripsi ludibundus: quibus comiter, & vrbanè hominũ mores reprehendi. neq; mihi scribendi vel voluptatem turpem, vel laborem recusandum esse duxi. Nunc autem ætate iam ad senectutem præcipitata, periculum esse puto, ne, si me iterum ad versus scribendos, & ceteras res ludicras conferam, & ita me populi iudicio de integro committam, meã canitiem populo deridendam propinem. D

PRIMA DICTE MIHI, &c.] sic Hom. ἐπὶ τοῦ βασιλέως, Ἐν σοὶ μὲν λήξω, σέο δ' ἄρξομαι. id est, in te quidem desinam, abs te autem initium ducam. idem de musis Iouem canentibus. Ἀρχόμεναι δ' ὑμνεῦσι θεαὶ, λήγουσί τ' ἀοιδῆς: id est, Musæ principio carminis sui Iouem laudant, & eius laudibus cantũ finiunt. & Theocr. ἐγκωμ. Πτολεμ. Ἀνδρῶν δ' αὖ Πτολεμαῖος ἐνὶ πρώτοισι λεγέσθω, Καὶ πύματος, καὶ μέσσος· ὁ γὰρ προφερέστατος ἀνδρῶν. id est, Virorum autem in primis Ptolemæus dicatur, & vltimus, & medius. hic enim est hominum præstantissimus. & Theognis. Ὦ ἄνα Λητοῦς υἱὲ, Διὸς τέκος, οὔ ποτε σεῖο Λήσομαι ἀρχόμενος, οὐδ' ἀποπαυόμενος. id est, O rex Latonæ fili, Iouis suboles: nunquam tui obliuiscar, neq; in principio meorũ carminũ, neq; in extremo. Ex hoc loco argumentantur quidam epistolas postremo loco ab Hora- E tio esse scriptas, & postremo loco esse locandas.

SVMMA] suprema, vltima, vt Ode 28. lib. 3. *Summo carmine, quæ Cnidon, Fulgentesq; tenet Cycladas.*

SPECTATVM SATIS] satis perspectum, & cognitum, δοκιμασθέν. nota sunt illa loquendi genera apud M. Tull. *spectata virtus, spectata fides, spectata nobilitas*, quæ translata sunt ab histrionibus, & gladiatoribus. Terent. in Andr. *enimuerò spectatum satis putabam, & magnum exemplum continentiæ.* pertinet etiam interdum ad nummos. Plaut. in Persa. *Non hercle quos nunc hoc dem spectandum, scio.* Ouid. 1. de Trist. eleg. 4. *Scilicet vt fuluum spectatur in ignibus aurum, Tempore sic duro est experienda fides.*

ET DONATVM IAM RVDE] liberati gladiatores, rude donabantur. M. Tull Philip. 2. *Tam bonus gladiator rudem tam citò accepisti?*

ITERVM ANTIQV. M. INCL. L.] translatio sumta à gladiatoribus. significat autem per ludum antiquum, versus lyricos, atq; amato- F rios, & fortasse etiam satyras, & omne genus versuũ. Iam hoc genus loquendi *quæris includere*, Horatio vsitatum, vt annotauimus ad Od. 15. lib. 1.

VEIANIVS] gladiatoris nomen.

HERCVLIS AD POSTEM FIXIS] Herculi consecratis, & ad eius ædem suspensis. Nam qui artem aliquam desinebant, eius artis instrumenta eiusdem artis præsidi deo sacrabant, & in eius dei templo suspendebant. Virgil. Melibœo, *Hic arguta sacra pendebit fistula pinu.* per postem autem templum significatur. Virg. Æneid. 5. *Neptuni sacro Danaus de poste refixum.*

LATET ABDITVS AGRO] delitescit in agro, arte armorum ludicra omissa.

NE POPVL. EXTR. TOTIES] id est, ne toties populo supplicet, vt eum libertatem exoret. sed potéstne sæpius exorari, seu obtineri libertas? eueniebat interdum, vt boni gladiatores, tametsi à populo libertatem obtinuissent, tamen propter excellentiam, in ludum iterum, atque iterum reuocarentur, atque adeò retraherentur.

quam

A quam explicationem si probabimus, intelligentur hæc esse dicta ad laudem Veianij. tanquam boni gladiatoris: & ita Acro & Porphirio. Sed mihi magis placet Turnebi, viri ingenio & doctrina excellentis, sententia: qui hunc locum sic explicat: ne Veianius à pari suo victus, & ita iamiam ab eo iugulandus, à populo supplex salutē petat: quam quidem sæpius victus Veianius, sæpenumerò exorauit. & ita malus gladiator fuit. Iam locus, in quo gladiatores decertabant, arena appellabatur. *extrema* autem dixit, quia ab extrema parte arenæ boni, & victores gladiatores à populo libertatē, mali, & victi, salutem petere solebant. Sed nō dissimulabo lectori, me reperisse scriptū in plerisq; libris manuscr. *exornet*: vbi alij habent *exoret*. quę fortasse vera & recta scriptura est. hanc quidem vulgatæ anteponit Simeo Bosius. *exornet* autem, vt reperi annotatum in duobus libris manuscr. id est, ludo décoret. gladiatores enim dabantur populo: ex quo munus gladiatorium.

B PVRGATAM] sic Plautus mil. glor. *Perpurgatis ambo damus tibi operam auribus*. contrà epist. prox. *Auriculas ceu bara collecta sorte dolentes.*

PVRG. CR. Q. PERS. AVREM] id est, qui me crebrò moneat non auertsum à monitis *personet aurem* autem idem valet, quod per aurem sonet: quale est illud Od. 7. lib. 2. *quis vdo Deproperare apio coronas, Curátue myrto?* pro eo, quod est, de vdo apio properare coronas curat, aut myrto. cuius generis aliquot exempla ad illum locū collegimus. alioqui *personare* verbum est absolutum & compositum: quod cum sexto casu iungi solet, vt Od. 17. lib. 1. *dulci Tyndari fistula Valles, & vsticæ cubantis Leuia personuere saxa.* & M. Tull. in Pisonem, *cùm collegæ tui domus cantu, & cymbalis personaret.* vide plura ad Od. illam 17. lib. 1.

SOLVE SENESCENTEM] huc pertinent versus Ennij, *Sicut fortis equus, spatio qui sæpe supremo Vicit Olympia, nūc senio confectu' quiescit.* Solue autem, id est, deiunge à curru. Atq; ita Hom. λῦσεν ἵππους ἐξ ὀχέων: vt ἰλ. ω. λύοντ' ἐξ ὀχέων: & itē sæpe alibi.

C ILIA DVCAT] ægrè spiritum ducat, spiritus difficultate laboret, ilia trahat, vt loquitur Pli. lib. 26. & item Lucanus quodam loco: anhelet, proptereà scilicet, quòd septem illa Circi spatia decurrere non possit.

VERSVS, ET CETERA LVDICRA] omnes ferè per versus, & ludicra, carmina lyrica significari putant. Non desunt tamen, ijque docti, qui etiam satyras in numero scriptorum ludicrorum habent, multóq; adeò magis, quàm Odarū libros. Sic enim disputant illi, Satyrarum locutio sermo merus est, nihilq; ex satyris Horatius, præterquàm risum legentium, quærit. Prætereà duobus locis satis apertè declarat, satyras scriptionis genus esse ludicrum: vno, qui est sat. 10. lib. 1. *hæc ego ludo, Quæ nec in æde sonent, &c.* altero, qui est sat. 5. eiusd. *vbi quid datur oti, Illudo chartis.* Ego iudicium meum non interponam. hoc tantùm dicam, in satyris multū quidē inesse vrbanitatis, & comitatis, & ioci: sed Horatium tamen, dum ridere, & iocari, & ludere videtur, plerumq; in eis res serias agere: hic autem satis planè (vt mihi quidem videtur) quid sentiat, verbis exprimere, atq; eloqui, nempe se versuū faciendorum finem facere, iocos omneis, amores, cōuiuia, nugas, res omneis ludicras deniq; omittere, seséq; totū ad philosophiam, tanquam vitæ superioris emendatricē, & omnium virtutū, vitæq; adeò beatæ effectricem, conferre in animo habere: quibus consentaneū est illud in epist. 2. lib. 2. in extremo. *Nimirum sapere est abiectis vtile nugis: Et tempestiuū pueris concedere ludum, Ac nō verba sequi fidibus modulanda Latinis: Sed veræ numerosq́; modosq́; ediscere vitæ.* Idem eadem epist. duabus antè pagellis, ait annos, & ætatem ingrauescentem sibi eripuisse *iocos* omneis, *Venerem, conuiuia, ludum, Tendunt* prætereà (inquit) *extorquere poëmata.*

D

ATQVE DECENS] atq; honestum, seu decorum. τὸ καλὸν καὶ πρέπον, ἢ πρέπον.

OMNIS IN HOC SVM] totus in hoc sum. sic sat. 9. lib. 1. *Nescio quid meditans nugarum, totus in illis.* Nam omnem hic posuit pro toto. Sic Homerus, ἰλ. λ. πᾶς δ' ἄρα χαλκῷ λάμφ', ὥστε στεροπή. id est, omnis vtiq; ferro Splendebat, vt fulgur. sic idem Horat. Od. vlt. lib. 3. *Non omnis moriar, magnaq́; pars mei Vitabit Libitinam, &c.* E

CONDO, ET COMP. QVÆ M. &c.] non dicit, se ea scribere, quæ mox in lucem edere, & diuulgare possit, sed ea congerere, & recondere in animo, quæ mox ad vsum suum, & ad rectè, sapienter, & virtuti conuenienter viuendi facultatem sumere, & depromere queat. allegoria est ducta ab agricolis, qui fructus perceptos, & frumentum condunt. M. Tull. in Catone maiore. *non serendis non percipiendis, non condendis fructibus:* vel ab ijs, qui in penu, seu in apotheca recondunt res ad victum necessarias, quas suo tempore depromant: & quibus, cùm opus sit, vtantur. vt epist. 2. huius lib. *valeat possessor oportet, Si comportatis rebus benè cogitat vti.* His adde exemplum formicæ, quod est sat. 1. lib. 1.

QVO ME DVCE] quo duce, id est, quo auctore, & principe, ὑφηγητῇ.

QVO LARE] qua familia: seu quo familiæ duce. erant enim plures philosophorum familiæ, vt familia Platonis, & Academicorum, familia Aristotelis. & Peripateticorum, Zenonis, & Stoicorum, &c. familiæ autem dicebantur, quia quémadmodum qui sunt eiusdem familiæ, eiusdem sunt nominis, atq; adeò cognominis: ita qui eundem in Philosophia ducem atque auctorem sequuntur, communi nomine, seu cognomine appellantur: vt Zenonis discipuli & sectatores, Stoici: Arcesilæ, noui Academici: Aristotelis, Peripatetici: Aristippi, Cyrenaïci. sic Oda. 29. lib. 1. *Socraticam domum* dixit, pro familia Academica, & ijs, qui à Socrate orti sunt. F

NVLLIVS ADDICT.] videtur significare, se esse Academicum, quorum est nulli rei assentiri. qua de re M. Tull. lib. de finibus. Sed quòd ait se nullius in verba magistri iurasse, idem ferè dicit M. Tull alijs verbis, in procem. lib. 4. Tuscul. *nos institutum tenebimus, nullisq; vnius disciplinæ legibus astricti, quid sit in quaq; re maximè probabile, maximè requiremus.* Idem in procem. lib. 2. notans, ac

A tans,ac describens eos philosophos, qui vni disciplinæ sese dediderunt, eodem verbo vtitur, quo Horat. *notą, ipsos redargui, refelliq́, patiamur. quod ij ferunt iniquo animo, qui certis quibusdam, destinatisq́, sententijs quasi addicti, & consecrati sunt, eaq́, necessitate constricti, vt etiã, quæ non probare soleant, ea cogantur constantiæ causa defendere.* In voce *addictus* quidã subintelligunt *sum*, sed minus rectè: nam pertinet ad verbum *deferor*, quod sequitur. Addicti autem propriè dicebantur debitores, qui, cùm damnati iudicatum soluere non possent, nexi; creditoribus in seruitutem addicebantur.

IVRARE IN VERBA] sup. Od. 16. epod. *Sed iuremus in hæc.* & Od. 15. *In verba iurabas mea.*

QVÒ ME CVMQVE RAPIT, &c.] tralatio perpetua est à nauigantibus ducta. significat, se seruire temporibus, id est, pro natura, & ratione temporum hanc, vel illam disciplinã, non semper vnam, eandemq́ue sequi ac probare.

AGILIS] quasi ad agendum promtus, & expeditus, πρακτικός, vt epist. ad Loll. 2. hoc libro, *agilem, nauumq́, remissi.* & epist. ad Iul. Flor. eod. lib.

B *Quæ circumuolitas agilis thyma?*

ET MERSOR CIVILIB. VNDIS] idem dicit. significat enim, se interdum Stoicorum, aut Peripateticorum disciplinam colere, ac probare, qui sapientem à reip. administratione non auocant, vt mox ex M. Tullio ostendemus: interdum Cyrenaicis & Epicuréis assentiri, qui sapientem ad remp. accessurum negant. M. Tull. in orat. pro Sext. de Epicuro, *sapientem omnia sua causa facere, remp. capessere hominem benè sanum non oportere.* *mersor* autem scriptum reperi in trib. cod. Vati. & Iann. Clericano, Nicotianis, Russard. & sanè magis conuenit *vndis* hoc verbum, quàm *versor*. sic ferè Catull. ad Manlium, *Accipe, queis merser fortuna fluctibus ipse.*

VIRT. VERÆ CVST.] quales sunt Stóici, qui summum bonum, & vitam beatam in virtute ponunt: aiuntq; etiam sapientem ad remp. administrandam accessurum. M. Tullius lib. 3. de fini-

C bus sub Catonis persona, *Cùm autem ad tuendos, conseruandosq́, homines hominem natum esse videamus: consentaneum est huic naturæ, vt sapiens velit gerere, & administrare remp.* Quidã hic legi volunt *Virtutis verè custos.* Non desunt qui hoc modo, *virtutis verus custos.*

NVNC IN ARIST.] à quo Cyrenaica disciplina manauit. M. Tullius Offic. 3. *Atqui ab Aristippo Cyrenaici, atq; Annicerij nominati omne bonũ in voluptate posuerunt, &c.* de quo plura dicemus ad epist. ad Scæuam, hoc lib.

SVBIVNGERE] sic habent tres lib. Vatic. & item Iann. Faët. Tornes. Raïn. Card. Clericanus, Nicotiani, Russard. quam scripturam probo, vt germanam, & veram, reiecta altera, vt suppositìtia: quamuis & verbum *summittere* sciam huic sententiæ conuenire. Sed quomodo Aristippus res sibi subiungebat, non se rebus? eò quòd nulli certo generi vitæ, nulli certo vestitui, nec cultui addictus, aut alligatus erat: sed liberè & sine vllo reprehensionis metu pro tempore, hunc, vel illum vitæ cultum sequebatur ac probabat: vt epist. 17. eod. lib. *Omnis Aristippum decuit color, & status & res, Tentantem maiora, ferè præsentibus æquum, &c.* paullo pòst de eodem, *Alter purpureum non exspectabit amictum, Quidlibet indutus celeberrima per loca vadet, Personamq́, feret non inconcinnus vtramq;.* Atque hæc nuper mihi indicauit Simeo Bosius Lemonix. D

VT NOX LONGA] similitudo, seu παραβολὴ multiplex, ducta ab amantibus: ab ijs, qui suas operas locarunt, quique operas dant diurnas mercede conducti: & à pupillis, quos matris custodia coërcet.

AMICA] ἐρωμένη, vt epist. ad Vallam lib. 1. *Quod me Lucana iuuenem commendet amica.*

OPVS DEBENTIB.] ijs, qui conducti sunt, vt opus faciant.

MORANTVR] id est, retardant.

SIC MIHI TARDA FL.] ἀντιπίπτει. tarda fluunt. i. tardè eunt, tarda sunt, seu videntur. tralatio à fluminibus. tale illud, *Tempora labuntur, &c.*

AGENDI NAVITER ID, QVOD, &c.] E philosophandi. nam sapientiæ studium æquè pauperibus, ac diuitibus prodest, eiusdemq́ue neglectio æquè pueris, ac senibus nocet.

RESTAT, VT HIS EGO ME, &c.] cùm impeditus duris temporibus, & potentiorum, ac principum amicitia non possim operam omnem in studium sapientiæ conferre, restat vt his primordijs, & elementis philosophiæ me contentum esse oporteat.

NON POSSIS OCVLOS] à simili. Et si aliquis (inquit) tantùm oculorum aciem intendere, seu contendere non possit, quantum Lynceus, nõ tamen oculorum morbum negligere debet. *Contendere oculo* autem in omnibus quidem libris manuscriptis scriptum reperi, (nisi quòd in vno videbatur deletum fuisse *s.* post *o.* in voce *oculo*) non potui tamen nõn probare Ioannis Passeratij coniecturam, qui putat legendum potius, *oculos*; vt dicimus contendere neruos, vireis, aciem oculorũ. Quin ego cùm diligentius attendi, contendo legendum esse *oculos*. Quemadmodum enim F Latinè dici non potest, *non possis oculo tantum certare, quantum Lynceus*: ita neq; *tantum contendere oculo, quantum Lynceus*. Confirmari potest hæc lectio auctoritate Afran. Homin. *Contendit oculos, derepente abit celo*: & Attij, Tereo. *video ego te, mulier, more multarum vtier, Vt vim contendas tuam ad maiestatem viri.* Sed quid pluribus testimonijs opus est? vnus Lucretius erit nobis instar omnium. Sic igitur politissimus ille scriptor lib. 1. *Primùm Graius homo mortaleis tendere contrà Est oculos ausus, &c.* sic enim legendum, & ita scriptum esse à Lucret. testantur grammatici veteres: & ita edendum propediem curabo, quamuis prioribus editionibus religione quadam impeditus, id facere non sim ausus.

LYNCEVS] de Lynceo notissima fabula est, eum vsque adeò ceteris oculorum acie præstitisse, vt, quæ apud inferos agerentur, videret. sed plura de eo diximus ad sat. 2. lib. 1.

INVNQI] quidam libri vet. habent *inungui*.

NEC, QVIA DESP. INVICTI. &c.

Glyco-

A Glyconem athletam, aut pugilem fuisse verisimilius est quàm gladiatorem. De quo nihil equidem me legere memini: de Glaucone multa memoriæ prodita sunt. commemorat eum Demosthenes in oratione περὶ στεφάνου: de eodem multa Suidas.

NODOSA] quæ velúti nodis quibusdam vsum manuum, & articulorũ impedit, cessantem morbum appellat epist. 15. eiusd. lib.

EST QVADAM PROD. TEN.] licet vsq; ad certum aliquem finem progredi, si non licet superare, aut transgredi. in tribus codicib. Vatic. & Tornes. & aliquot alijs, scriptum est, *Est quodam*, ex qua scriptura feci. *Est quâdam*, quæ sine dubio vera est.

VERBA ET VOCES] id est, carmina, & cantiones, &, (vt Græci vocant) ἐπῳδαί: sed significat ἀλληγορικῶς sermones philosophicos. M. Tull. ἐπῳδὰς quas appellant Græci, cantiones videtur nominare in lib. de claris orator. *Cum ego pro Titinia Cotta peroravissem, ille [Curio] contra me pro Seruio*

B *Naeuio diceret, subitò totam causam oblitus est, idq; veneficijs & cantionibus Titiniæ factum esse dicebat.* Horarius hic voces, alibi carmina appellar, vt & Virg. Pharmaceutria: *Carmina vel cælo possunt deducere lunam.* Tibullus cantus lib. 1. eleg. 8. *Cantus vicinis fruges traducit ab agris: Cantus & irata detinet anguis iter.* sic nutrix illa apud Euripidem in Hippolyto, Phædram amore Hippolyti captã, & ex eo amore grauiter laborantem consolans dicit, voces esse nonnullas, & quædam carmina, quibus illa ægritudinem suam leuare possit, his verbis, Εἰσὶν δ' ἐπῳδαί, καὶ λόγοι θελκτήριοι· Φανήσεταί τι τῆσδε φάρμακον νόσου. id est, sunt autem voces, seu cantiones, & sermones, ad mulcendum compositi. Reperietur aliquod huius morbi remedium. Veteres autem tantam vim in huiusmodi carminibus, seu cantionibus inesse putabant, vt eas etiam morbis, & vulneribus mederi existimarent. Itaq; Homerus ὀδ. τ. sanguinem ex eo vulnere, quod Vlyssis femori aper inflixerat, manantem, facit ἐπῳδῇ, id est, carmine, seu cantione, & quibusdam voci-

C bus cohiberi, his verbis, Ὠτειλὴν δ' Ὀδυσῆος ἀμύμονος ἀντιθέοιο Δῆσαν ἐπισταμένως, ἐπαοιδῇ δ' αἷμα κελαινὸν Ἔσχεθον. id est, vulnus autẽ Vlyssis omni culpa carentis, & dijs comparandi, obligarũt scienter: carmine aũt sanguinem nigrum represserunt. Et Pindarus ὠδ. γ. πυθ. cùm exposuisset, Æsculapium Chironi in disciplinam esse traditum, vt ab eo medendi scientiam disceret, atque ad Æsculapium posteà conuenire & concurrere solitos, qui aut morbis affecti, aut vlcerosi, aut saucij essent, subiungit ad extremum, eam fuisse in Æsculapio àrtis præstantiam, vt quotquot ad se venirent ægri, aut debiles, aut vulnerati, omneis malis ac laboribus leuatos abs se dimitteret, alios carminibus curans, alios potionibus, alios pharmacis, & medicamentis foris admotis, alios adhibita sectione. verba Pindari sunt hæc, τοὺς μὲν μαλακαῖς ἐπαοιδαῖς ἀμφέπων, τοὺς δὲ προσανέα πίνοντας, ἢ γυίοις περάπτων πάντοθεν φάρμακα, τοὺς δὲ τομαῖς ἔστασεν ὀρθούς. Idem ὠδ. η. Νεμ. ἐπαοιδαῖς δ' ἀνὴρ ὀδύναν καὶ τις κάματον θῆκεν. id est, carminibus autem, seu cantionibus quispiã doloris sensum ademit. Habuit, & Medéa suas ἐπῳδὰς, de quibus Pau-

san. in Corinth. Plato quoq; in Euthydemo eorum artem, qui orationes componunt, cum arte excantatorum comparat, quia, quemadmodum hæc viperas, phalangia, scorpios, & huiusmodi animalia pestifera, & morbos alenit, ac permulcet: ita illa iudicum, contionis, & multitudinis animos delinire solet. verba Platonis sunt hæc, ἡ μὲν γὰρ τῶν ἐπῳδῶν, ἔχεών τε, καὶ φαλαγγίων, καὶ σκορπίων, καὶ τῶν ἄλλων θηρίων τε καὶ νόσων κήλησίς ἐστιν. ἡ δὲ δικαστῶν τε, καὶ ἐκκλησιαστῶν, καὶ τῶν ἄλλων ὄχλων κήλησίς τε καὶ παραμυθία τυγχάνει οὖσα. D

LAVDIS AMORE TVMES?] φιλοτιμεῖς, ambitiosus es? ambitione laboras? apto verbo vsus est, ad exprimendum ambitiosi morbum.

PIACVLA] καθάρματα. sup. lib. 1. Od. 28. *Teq; piacula nulla resoluent.*

TER] τρίς. numerus est perfectus, vt annotauimus ad Od. 1. lib. 1.

PVRE] sacra enim omnia debent tractari à puris. At philosophiæ studium, sacrum est: & libri philosophici, sacri sunt. Quare nemo ad eorum lectionem accedere debet, illotis, & impuris E manibus: hoc est, animo impuro. icci cò dixit *purè lecto*.

RECREARE] ἀναζωπυρῶν. sat. 2. lib. 2. *Seu recreare volet tenuatum corpus.* & 4. eiusd. *Tostis marcentem squillis recreabis, & Afra Potorem cochlea.*

AMATOR] ἐραστής. *amator* (inquit Donat.) *corporis est, amicus animi.*

NEMO ADEÒ FERVS EST] nemo adeò vitiosus est, quin virtutem consequi: nemo adeò immanis & ferus, quin exuere feritatẽ, & humanitate expoliri possit. Est autem vsus duabus translationibus, quæ mutuò non respondent, *ferus*, & *mitescere*, cum fera, id est, ἄγρια, mansuescant potius, seu cicurentur: acerba mitescant. præterea in voce *cultura* alia translatio inest: qua & M. Tull. vsus est Tusc. 2. *cultura porrò animi philosophia est.* Theognis autem ait, animi morbos nulla medicina sanabileis esse. quòd si Deus (inquit) hanc medicis vim, ac facultatem dedisset, vt vitium tollere, & malam mentem sanare possent, magnam mercedem ferrent. F

VIRTVS EST VITIVM FVG.] Quintil. lib. 9. cap. 3. vbi disputat de figuris verborum, ita hunc locum explicat. *Interim etiam dubitari potest, cui simile vitio sit schema: vt in hoc. Virtus est vitium fugere. Aut enim partes orationis mutat ex illo. Virtus est fuga vitiorum: aut casus ex illo, virtutis est vitium fugere.* Lucilius apud Lactantium Firm. multo plura in definitionem virtutis includit. sic enim ille, *Virtus, Albine, est pretium persoluere verum Queis in versamur, queis viuimus rebu' potesse: Virtus est homini scire id, quod quaq; habeat res: Virtus scire homini rectum, vtile, quid sit honestum: Quæ bona, quæ mala item, quid inutile, turpe, inhonestum: Virtus quærendæ rei finem scire, modumq;: Virtus diuitijs preciũ persoluere posse: Virtus id dare, quod re ipsa debetur honori, Hostem esse, atq; inimicum hominum, morumq; malorum, Contra defensorem hominum, morumq; bonorum: Magnificare hos, his bene velle, his viuere amicum: Commoda præterea patriæ sibi prima putare: Deinde parentum, tertia iam postremaq; nostra.*

EXIGVVM

A EXIGVVM CENSVM,] infra epist. 7. eiusdem lib. *Præconem tenui censu.* & Od. 15. lib. 2. *Priuatus illis census, erat breuis.* vbi quid sit cẽsus, docuimus.

TVRPEMQVE REPVLSAM] cur turpem? quia turpe est periisse magistratum, & non obtinuisse. sed M. Tull. in orat. de Harusp. respons. eos repulsos esse dicit, non qui aliquando honorẽ vitio ciuitatis, non suo, non sunt assecuti: *nam id quidem* (inquit) *multis sæpe optimis, atque honestissimis viris accidit: Repulsi sunt ii, quos ad omnia progredienteis, quos munera contra leges gladiatoria paranteis, quos apertissimè largienteis non solùm alieni, sed etiam sui, vicini, tribules, vrbani, rustici repulerunt.* Hæc igitur dumtaxat repulsa, Ciceronis sententia, turpis est. est & sordida, & eius expers virtus est: vt Oda 2. lib. 3. *Virtus repulsæ nescia sordidæ, in-Contaminatis fulget honoribus.*

CAPITISQVE] id est, & corporis. ex parte corporis nobilissima ac præstantissima totum corpus intelligitur. Sic sæpe Homerus, Virgil. & item alij.

IMPIGER EXTR. CVRR. MER.] nauigas ad Iudos, B nam currere, & cursum, ad nauigationem pertinere: & currum pro naui vsurpari suprà ostendimus. mercatores autem (ἔμποροι nominant Græci) à mercibus & mercando sunt appellati, quòd merces aliunde petant, siue ementes, siue permutantes, quas in patriam suam deportẽt, vt eas pluris distrahant. cui rei multùm dissimilis est negotiatorum ratio. negotiantur enim vel arando, vel pascendo, vel pecunijs occupandis, vel vectigalibus conducendis. *Impiger* autem nomẽ est adiectum ad verbi vim adiuuandam atque augendam: quasi *impiger curris* dictum sit pro impigrè curris.

PER MARE, PAVPERIEM FVGIENS, &c.] Theognidem videtur expressisse: χρὴ γὰρ ὁμῶς ἐπὶ γῆν τε, καὶ εὐρέα νῶτα θαλάσσης Δίζεσθαι χαλεπῆς, Κύρνε, λύσιν πενίης. id est, oportet enim similiter & super terram & super lata terga maris paupertatis solutionem, seu liberationem Cyrne quærere. Idem C alibi non solum per mare currendum censet, vt paupertatem fugiamus, verùm etiam in mare desiliendum, & ex altis, ac præruptis saxis præcipitandum, his verbis, Ἣν δὴ χρὴ φεύγοντα καὶ ἐς μεγακήτεα πόντον Ῥιπτεῖν καὶ πετρῶν, Κύρνε, κατ' ἠλιβάτων.

PER IGNEIS] per ignem, seu per igneis irè dicuntur, qui quippiam magno cum sui capitis periculo moliuntur. Aristoph. in Lysistrata κἄν με χρῇ διὰ τοῦ πυρός, Θέλω βαδίζειν. etiam si me opus sit per ignem, volo ire. Hom. ἰλ. κ. τούτου δ' ἑσπομένοιο καὶ ἐκ πυρὸς αἰθομένοιο Ἄμφω νοστήσαιμεν, ἐπεὶ περὶ οἶδε νοῆσαι. id est, Hoc autem (Vlysse) comitante vel ex igne ardente nos ambo incolumes reuertamur: quoniam supra omneis mortaleis est intelligens. M. Tull. Tuscull. lib. 2. in extr. *Quid de nostris ambitionibus, quid de cupiditate honorum loquar? quæ flãma est, per quam non cucurrerint ij, qui hæc olim punctis singulis colligebant?*

NE CVRES EA, QVÆ, &c.] hæc est huius loci sententia, vt rem familiarem augeas, paupertatémque fugias, terras omneis, & maria omnia peragras: vt non cures autem, & vt contemnas D ea, quæ stultè admiraris, & concupiscis, quales sunt diuitiæ, honores, opes, potentia: discendi laborem perferre non vis, nec prudentiori sapientiorìque credere? *ne* hoc loco valet vt non, ne quis putet prohibendi vim habere: estq; hic ordo verborum, non vis discere, & audire, & meliori credere, ne cures, id est, vt desinas curare, seu vt ne cures ea, quæ immerito & insipienter miraris & exoptas? nempe bona externa.

QVIS CIRC. P. ET CIRC. COMP. PVGNAX MAGNA COR. CONTEMN.] Quis homo pugnax, & vir fortis, in paruis, & vulgaris certaminibus ætatem suam consumere, vireisque conterere velit: certamina autem nobilissima, qualia sunt Olympica, contemnat, præsertim cui vincendi spes proponatur, condicióque feratur non magno admodum labore suscepto? profectò nemo. Ita stultum est pecuniarum, & inanissimarum rerum gratia totam vitam in molestissimis curis, ac laboribus traducere: animorum autem sanandorum, & sapientiæ parandæ causa discendi laborem perferre nolle. M. Tull. in orat. pro Flacco ait iocans, & Græcos irridens, Olympicorum certaminum victoriam Græcis maiorẽ, E & gloriosiorem fuisse, quã Romanis triumphũ. Et Plato Olympionicarum vitam pro beatissima posuit, lib. 5. de rep. vbi enumeratis ijs cõmodis, quibus fruentur: & incommodis, quibus liberabuntur ciues ij, quibus inter ipsos bona fuerint communia, subijcit: ab his igitur malis omnibus erunt liberi, vitámque viuẽt Olympionicarum vita beatiorem. verba Platonis sunt hæc, ζήσουσί τε τοῦ μακαριστοῦ βίου, ὃν οἱ ὀλυμπιονῖκαι ζῶσι, μακαριώτερον. *coronari Olympia* autem, genus est loquendi Græcum, pro coronari Olympiorum nomine. sic enim loquũtur illi, στεφανοῦσθαι Ὀλύμπια. Simonides, Ἴσθμια, δὶς Νέμεα, δὶς Ὀλύμπια ἐστεφανώθην: id est, Isthmia, bis Nemea, bis Olympia coronatus sum. ex Hephæstione: quem locũ mihi indicauit Simeo Bosius.

SINE PVLVERE] sine laborè, Græci ἀκονιτὶ dicunt. Pausan. Ἠλιακ. β. τότε μὲν δὴ τοῦ παγκρατίου τὴν νίκην ἀνὴρ ἐκ Μαντινείας Δρομεὺς ὄνομα πρῶτος, ὧν ἴσμεν, ἀκονιτὶ λαβεῖν λέγεται. Tunc igitur Pancratij victoriam F vir Mantineus, nomine Dromeus, seu Cursor primus, quem quidem sciamus, sine puluere consecutus esse dicitur. & Lucianus in dialogo quodam, ἀκονιτὶ κρατήσομαι. id est, sine puluere vincemus. Horatius Oda 1. lib. 1. *Sunt quos curriculo puluerem Olympicum Collegisse iuuat, &c.*

DVLCIS PALMÆ.] dulcis victoriæ. M. Tul. accus. lib. 5. *Ipse autem triumphus quamobrẽ omnium triumphorũ gratissimus populo Ro. fuit, & iucundissimus?* quia nihil est victoria dulcius. Sed licet etiam dicere Horatium palmæ naturam spectasse, cuius fructus gustatu dulcis est, dulcis medulla, quæ appellatur. lege Plinium lib. 13. cap. 4.

VILIVS ARG.] argento carius est aurum: vilius, εὐτελέστερον.

O CIVES, CIVES] Epanaphora.

VIRTVS POST NVMMOS] huc pertinet illud Phocylidis, quod refert Plato lib. 3. de rep. his verbis, φωκυλίδου χρή, ἦν δ' ἐγώ, ἱκανὸς τις φησὶ

A δῆν, ὅταν τῳ ἤδη βίος ᾖ, ἀρετὴν ἀσκεῖν, id est, Phocylidem (inquam) non audis, quemadmodum dicat, cùm alicui supperunt viuendi facultates, tum virtutem colere, atque exercere oportere.

IANVS SVMMVS AB IMO] via quædam à Iani templo, seu à duobus Ianis, qui positi erant in foro Romano, non longè à Puteali, Romæ Ianus summus, medius, infimus, fuit appellata, in qua trapezitæ, & fæneratores habitabant. M. Tull. offi. lib. 2. in extremo, *sed toto hoc de genere, de quærenda, de collocanda pecunia, etiam de vtenda, commodius a quibusdam optimis viris ad medium Ianum sedentibus, quam ab vllis philosophis vlla in schola disputatur.* & Philipp. 6. *Ianus medius in Antonij clientela sit? quis vnquam in illo Iano inuentus est, qui L. Antonio mille nummûm expensum ferret?* erat autem templum Iani in foro Romano: vt & duo Iani: à quibus Ianum summum, & Ianum imum, & Ianum medium esse dictos, verisimilius est, quàm à Iani templo.

PRODOCET] sic est legendum, & ita scriptũ reperi in trib. cod. Vatic. & Rain. Card. Iannoct. Faer. Torn. *prodocere* autem est foris, & palam, &
B publicè docere. *pro* enim, vt alibi admonuimus, sæpe idem valet in compositione, quod foris, seu foras, & palàm.

RECINVNT] id est, iterũ atq; iterum canunt. Od. 12. li. 1. *cuius recinet iocosa nomen imago?* & Od. 28. lib. 3. *Tu curua recines lyra Latonam, &c.*

DICTATA] tralatio est à magistrorum dictatis. epist. ad Loll. 2. huius lib. *Sic iterat voces, & verba cadentia tollit, Vt puerum credas sæuo dictata magistro Reddere.* M. Tull. de finib. 4. *quæ quidem res efficit, ne necesse sit iisdem de rebus semper quasi dictata decantare.* Idem ad Qu. Fratr. lib. 3. *præsertim cùm illam orationem nemo lecturus sit: meam in illũ pueri omnes tanquam dictata perdiscant.*

LÆVO SVSPENSI LOCVLOS] hic versus repetitur sat. 6. lib. 1.

SI QVADRING. SEX SEPT. MILL. DES.] id est, si quadringentis millibus sestertiûm, qui census erat equestris, sex, aut septem millia desunt, non eris eques: at plebs eris, id est, de ple-
C be, seu plebeius: beatè autem viuere licet, etiam si quis non sit eques. Nonnulli lib. vet. habent, *Sed quadring.* quam scripturam si probabimus, erit obiectio. sunt qui habent *desint:* & tum erit concessio. Iam *sex septem* dictum pro sex, aut septem. sic M. Tull. ad Att. lib. 10. ep. cuius principium est, *Etsi res ipsa monebat, &c. quippe qui florentissimus, ac nouus VI. VII. diebus ipsi illi egenti, ac perdita multitudini in odium acerbiss. venerit.* Terent. Eunucho, actu 2. *illum liquet mihi deierare His mensibus sex septem prorsum non vidisse proximis.* Lucr. lib. 4. *Sex etiam septem loca vidi reddere voces.* Sed videntur potius hæc verba & distinguẽda, & sic esse intelligenda. *Si quadringentis sex, septem millia desunt, &c.* id est, Si quadringentis millibus deest vnum mille. Nam si de quadringentis sex millibus demantur septem millia, remanebũt duntaxat trecenta nonaginta nouem millia. Atque hanc huius loci explicationẽ magis probo, & item viri docti. in his Iulianus Mediceus, vir cla-

rissimus, idemque castissimis & integerrimis mo- D
tibus, antistes ecclesiæ Biterensis. verùm non celabo lectorem, me reperisse scriptum in octo libris manuscr. *Sed quadringentis, &c.* vt paullo antè admonui: quæ scriptura si cui probabitur, sic erunt hæc accipienda, quasi sint eius verba, qui dicat se non posse peruenire ad equestris ordinis dignitatem, quia non habeat quadringenta millia æris: quem voluit esse censum equestris ordinis L. Roscius Otho.

SVNT MORES ET LINGVA, FID.] quidam lib. vet. hab. *sunt mores, est lingua, fidesq;.*

PLEBS ERIS:] plebeius eris, de plebe eris.

AT PVERI LVD.] quidam lib. vet. habent, *vt pueri lud.*

REX ERIS] vel referendum est ad veterem loquendi consuetudinem, quæ etiam ad nostram ætatem peruenit: *rex sum:* pro fortunatissimus, & beatissimus sum: vt apud Plautum in Pœnulo. *Rex sum, si ego illum hodie hominem ad me allexero.* sic & Ausonius. *Qui recte faciet, non qui dominatur, erit rex.* vel ad ludum illum puerorum, qui E
commemoratur à Platone in Theæteto. cuius verba mox ponemus.

HIC MVRVS AHENEVS ESTO] id est, in hac vna re totius vitæ tuæ præsidium sit positum, vt nullius flagitij tibi conscius sis, & ab omni culpa vaces. hæc sit tua arx, tuúmque propugnaculum, nullius turpitudinis tibi esse conscium. Videtur autem spectasse Horatius locum illum Platonis lib. 6. de legibus, vbi dicit Socrates, se Spartæ assentiri, muros in terra iacenteis, esse negligendos, neque de integro excitandos: laudátque cuiusdam poëtæ dictum, τὸ χαλκᾶ καὶ σιδηρᾶ δεῖν εἶναι τὰ τείχη μᾶλλον, ἢ γήϊνα, id est, aheneos & ferreos esse muros oportere potius, quàm terrenos. significabat autem poëta ille, quisquis fuit, per muros aheneos, viros armatos.

NIL CONSCIRE SIBI, NVLLA PALL.] huc pertinet illud Diphili, ὁ συνειδὼς αὑτῷ, κἂν ᾖ θρασύτατος, ἡ σύνεσις αὐτὸν δειλότατον εἶναι ποιεῖ: id est, qui si- F
bi ipsi conscius est alicuius mali, etiam si sit audacissimus, conscientia eum facit timidissimum.

ROSCIA DIC SODES, &c.] de lege Roscia sup. diximus ad Od. 4. epod.

AN PVERORVM EST] sic habent duo lib. Vatic. & Faërn. & Torn. & Nicot. & Rull. in alijs deest verbum *est.*

NÆNIA] cantilena puerilis: carmen leue. sup. ad Od. 1. lib. 2. aliàs Nænia carmen, quod in funere cantabatur ad tibiam, laudandi gratia. vide Festum. videtur autem respexisse (& ita M. Ant. Muretus putabat) ad locum illum Platonis, qui est in Theæteto, his verbis, ὁ μὲν ἁμαρτὼν, καὶ ὃς ἂν ἀεὶ ἁμαρτάνῃ, καθεδεῖται, ὥσπερ φασὶν οἱ παῖδες σφαιρίζοντες, ὄνος. ὃς δ' ἂν περιγένηται ἀναμάρτητος, βασιλεύσει ἡμῶν, καὶ ἐπιτάξει, ὅ, τι ἂν βούληται, id est, qui peccauit, & qui semper peccauerit, sedebit asinus, vt aiunt pueri pila ludentes: qui verò non peccando superior fuerit, rex erit noster, & quicquid volet, imperabit. Cui Platonis loco similis est ille Dionis

A nis Chrysost. orat. de regno quarta, Οὐδὲ γὰρ τῶν παίδων οἱ νικῶντες, ὅταν παίζωσιν, ὥς φασι, φασὶ βασιλέα, τοῦ ὄντα βασιλικὸς ἐστιν, &c. id est, neque enim ex pueris is, qui vicit cùm vna pila ludunt, vt eum cegem dicunt, ita te vera tex est, &c.

ET MARIB. CVRIIS, ET DECANTATA] à priscis illis Romanis mascula virtute præditis, non mollibus, neque effæminatis decantata: quẽ admodum hic mares Curios dixit, sic Od. 12. *incomtis Curium capillis*. Nam vt comti capilli signi ficant molliriem, sic incomti, seueritatem & tem perantiam, similesque virtutes.

ISNE TIBI MELIVS SVADET,] puta Roscius Otho, Rosciæ legis auctor.

QVI, REM FACIAS] qui suadet, vt rem facias, si possis rem rectè facere. Sic autem edendũ curaui: *qui rem facias si, &c.* sine particula *vt*: quia illam nullo in antiquo cod. reperi. Et verò facile appâret ab aliquo semidocto esse adiectam. facile enim subintelligitur, cùm sit hic ordo, qui hot tatur, vel qui suadet rem facias.

VT PROP. SPECT.] vt habeas censum equestrem, & sis equestris ordinis, atque hoc pa-

B cto spectes ludos & gladiatores in quatuor decim ordinibus: vel vt, quamuis sis de plebe, spectes tamen de propiore loco, quàm pauperes: quasi ij, qui de plebe essent ditiores, propius ludos spectarent, quàm tenuiores: quod posterius minus mihi placet quàm prius.

LACRYMOSA POËMATA.] tragœdias Puppij. de Puppio tragico poëta nihil me legere memini, præter id, quod exstat apud Acronem. *Flebunt amici & bene noti mortem meam. Nam Puppius in me vino lacrymatus est.* Lacrymosa igitur poëmata, vel intellige vel propter Puppium lacrymosum, vel lacrymas spectatoribus excutientia.

RESPONSARE] repugnate, obsistere, non succumbere, sic dixit, *Responsare cupidinibus* sat. 6. lib. 2.

PRÆSENS HORTATVR] qui præsens hoc tatur alterum, magis commouet, quàm, qui absens per nuntium, aut per litteras. Sic Vlysses apud Hom. ὀδυσσ. μ. vnumquemq; sociorum hoc

C tatur astans, & præsens, vt remis enixè impulsis Scyllam, & Charybdin vitent. Αὐτὰρ ἐγὼ διὰ νηὸς ἰὼν ὄτρυνον ἑταίρους Μειλιχίοις ἐπέεσσι παρασταδὸν ἄνδρα ἕκαστον. id est, At ego per nauem iens socios meos blãdis verbis hottabat astans, vnumquemque, id est, sigillatim. & ἰλιάδ. μ. Δὴ τότε πουλυδάμας θρασὺν ἕκτορα εἶπε παραστάς. id est, Tunc Polydamas audentem Hectorem appellauit assistens. Præterea maiorem vim habent, & plus valent, qui præsentes sunt. ex quo præsenteis Diuos dicimus. vide ann. ad Od. 35. lib. 1. sic etiam loquitur M. Tull. lib. 3. accusat. *neque, cum præsens oraret, vt quamplurimum ferret, &c.* ibidem. *nisi litteras misissem: nõ esset satis: nisi præsens confirmassem.*

OPTAT] quidam lib. scripti habent *orat*. nõnulli, *aptat*. quod tamen postremum non probo.

OLIM QVOD VVLP. ÆGR.] Nonsimus est hic Æsopi apologus. commemnat eum Plato in Alcibiade primo, seu de natura hominis, eo loco, vbi ostendit, Lacedæmonem omnium Græcarum vrbium auri, argentique esse plenissi-

D mam, atque opulentissimã, propterea, quòd iam diu cùm ex omni Græcia, tùm interdum etiam ex Barbaria aurum eò ingrediatur, atque influat: effluat numquam: quin plane (inquit) vt fabulatur Æsopus vulpem leoni dixisse: omnium eo ingredientium quidem vestigia omnia ad Lacedæmonem versa appârent: egredientium autem nulla exstant. verba Platonis sunt hæc, Ἀλλ' ἀτεχνῶς κατὰ τὸν Αἰσώπου μῦθον, ὃν ἡ ἀλώπηξ πρὸς τὸν λέοντα εἶπε, καὶ τοῦ εἰς Λακεδαίμονα νομίσματος εἰσιόντος μὲν τὰ ἴχνη τὰ ἐκεῖσε τετραμμένα, δῆλα· ἐξιόντος δ' οὐδαμῇ ἄν τις ἴδοι. cum his Horatianis consentanei sunt illi Lucilij versus, qui exstant apud Nonium. *quid sibi vult, quare fit vt intronorsus, vt ad te Spectent, atque ferant vestigia se omnia prorsus?* sic enim hos versus restituendos & legendos censeo, non vt vulgò leguntur, *vt introrsus & ad te Spectent atque ferant vestigia, & omnia prorsus?* neque sunt emendati ab alijs, quã uis id se facturos promiserint. eodem pertinent & hi eiusdem Lucilij versus. videntur enim esse verba leonis vulpem ad se euocantis, atque allicientis. *Deducta hunc sic voce leo. cur tu ipsa venire Non vis huc?*

E BELLVA MVLTORVM ES CAPITVM] θηρίον πολυκέφαλον. Plato lib. de rep. Xenocrates autem in Axiocho populum appellat, ἀχάριστον, ἁψίκορον, ὠμόν, βάσκανον, ἀπαίδευτον: id est, ingratum, fastidiosum, seu qui citò satietate afficitur, crudelem, inuidum, indoctum.

CAVTA] epist. 16. lib. 1. *Cautus enim metuit foueam lupus.* paullo aliter sat. 5. li. 2. *Cautus vti velet carum caput.* Astutam appellat Sat. 3. lib. 2. *Astuta ingenuum vulpes imitata leonem.*

CONDVCERE PVBLICA] ex quo dicti sunt publicani, qui vectigalia populi Rom. conducebant, vt, quo plus exigerent, quàm conduxissent, eo plus lucri facerent. conducunt etiam publica, qui opus aliquod publicom faciendum, qui exercitum aleodum, ac vestiendum suscipiunt: cuius posterioris exemplum pulcherrimum extat apud T. Liuium lib. 23. ad finem.

F SVNT, QVI FRVSTIS, ET POMIS, &c.] captatores: quod genus hominum describit sat. 5. lib. 2. & M. Tull. paradox. ὅτι μόνος ὁ σοφὸς ἐλεύθερος, &c. his verbis: *hereditatis spes quid indignitatis suscipiendo non suscipit? quem nutum locupletis orbi senis nõ obseruat? loquitur ad voluntatem, quicquid denuntiatum sit, facit, assectatur, assidet, muneratur. quid horum est liberi?* Quidam legunt *Crustis, & pomis*, & ita habeot aliquot libri manuscr.

EXCIPIANTQVE SENES] aptissimum verbum ad exprimendam captatorum calliditatem, ac solertiam in ambiendis & colendis senibus orbis. dicimus enim excipere, & exceptare pisceis. M. Tull. eod. parad. *& videat aliquem summis populi beneficijs vsum, barbatulos mullulos exceptantem de piscina, & pertrectantem, & murenarum copia gloriantem.* vel dicendum potius excipere, esse hic insidiosè adoriendo capere, vt excipere aprum venabulo, & excipere è prœlio fugienteis. vide annot. ad Od. 12. lib. 3.

VIVARIA] viuaria, septa quædam loca, in quibus

A quibus feræ viuæ pascuntur. leporaria appellat Varro, vt refert Gell. lib. 2. cap. 20.

MVLTIS OCC. CR. R. FÆN.] id est, multi rem suam familiarem occulto fœnore, ex quo intelligendum, non esse legitimum, seu legibus concessum, amplificant: vt ille sat. 2. lib. 1. *Quinas hic capiti mercedes exsecat.*

VERVM, ESTO ALIIS ALIOS, &c.] verùm (inquit) cùm tot sint hominum capita, & tam varia ingenia, concedendum est, vt alij alijs studijs dediti sint. Quid autem minus ferendum, quàm vnum, eundemque hominem nunc hoc, nunc illud probare? neq; in vna sententia perpetuò manere? neq; vnum consilium diutius amplecti? Plato in Gorgia Socratem ita facit loquentem, καί τοι ἔγωγε οἶμαι ὦ βέλτιστε, καὶ τὴν λύραν μοι κρεῖττον εἶναι ἀνάρμοστόν τε, καὶ διαφωνεῖν, καὶ χορὸν ᾧ χορηγοίην, καὶ πλείστους ἀνθρώπους μὴ ὁμολογεῖν μοι, ἀλλ᾽ ἐναντία λέγειν μᾶλλον, ἢ ἕνα ὄντα ἐμὲ ἐμαυτῷ ἀσύμφωνον εἶναι, καὶ ἐναντία λέγειν, id est, *Atqui equidem arbitror multo præstare*
B *lyram mihi disconuenire & discordem esse, & chorũ, cui ego præpositus sim, & complureis homines mihi non assentiri, sed potius aduersari sua oratione, quam me, qui vnus sim, a meipso discrepare, mecumq; pugnantia loqui.*

POSSVNT NE] secutus sum hîc vnum cod. Vatic. & Rain. Card. nam ceteri non habent particulam interrogantem *ne*.

BAIIS PRÆL. AM.] Baiæ, vrbs Campaniæ, aquis calidis nobilitata, ac celebrata: de qua infrà epist. 15. eod. lib. *amœnis* autem, id est, ad se amandas allicientibus.

PRÆLVCET] amœnior est: præstat. Sic *præniteat* dixit Od. 33. lib. 1. pro eo, quod est, formosior sit, seu videat. *cur tibi iunior Læsa præniteat fide.*

LACVS, ET MARE SENT. AM.] quia diues statim eò materiam, cæmenta, ferramenta, & cetera comportari iubet, vt ibi ædificet. Lacus est, qui peremnem & perpetuam habet aquam. Od. 15. lib. 2. *vndiq; latius Extenta visentur Lucrino Stagna lacu.*

C FESTINANTIS HERI:] non dixit *properantis*, sed *festinantis*. *Nam qui vnum quid maturè transigit, is properat: qui multa simul incipit, nec perficit, is festinat.* Nonius.

CVI SI VITIOSA LIB. F. AVSP.] proptereà, quòd olim nihil suscipiebat populus Rom. inauspicatò: alioqui minus secundos rerũ susceptarum exitus, contemtioni religionis ascribebat, fit vt auspicium pro rei gerendæ ratione, & principio sumatur. hoc igitur significat Horat. si diuiti initium huius consilij à vitiosa libidine natum sit: si vitiosa libido, tanquam auis cantu, aut volatu, auspicium ratum fecerit, id est, diuitem impulerit, vt ædificet: statim mutato consilio fabros iubet ferramenta, ceteraque ad ædificandum necessaria Teanum transportare. Teanum Sidicinum, non Apulum, accipiendum est. quorum hoc Apuliæ, illud alterum, etiam Campaniæ oppidum fuit, & ob aquas quoque calidas visendum.

LECTVS GEN. IN AVLA EST?] maritus est? vxor est domi? *lectus Genialis* (inquit Festus) *qui nuptijs sternitur, ex quo etiam appellatur.* D
M. Tull. in Cluentiana. *lectum illum Genialem, quem biennio antè filiæ suæ nubenti strauerat, in eadē domo sibi ornari, & sterni iubet.* Virg. Æn. 6. *lucent Genialibus altis Aurea fulcra toris.*

NIL AIT ESSE PR. MEL. NIL &c.] quãtum mali afferat mulier, & quæ sint matrimonij incommoda, quæ rursum commoda: & quæ ex vita cælibe nascantur incommoda, pulchrè explicat Hesiod. in Theog. Omnino pudica & commoda vxor, magnum bonum: impudica, seu peruicax, sæua, & morosa, magnum malum. Atque in hac re Varronis consilium ac præceptum tenendum est, quod refert A. Gellius lib. 1. cap. 7. *Vitium vxoris aut tollendum est, aut ferendũ. Qui tollit vitium, vxorem commodiorem præstat: Qui fert, sese meliorem facit.*

IVRAT BENè SOLIS] id est, iurat eos solos, qui vxorem duxerunt, beatos esse. notauimus alibi hoc genus loquendi, *bene esse alicui.*

QVO TEN. VVLTVS M.] ordo est E
Quo nodo teneam Protea mutantem vultus, & formam?

PROTEA] ad notissimam de Proteo fabulam pertinent ea, quæ sunt sat. 3. lib. 2. *Effugiet tamen hæc sceleratus vincula Proteus, Cùm rapies in ius malis ridentem alienis: Fiet aper, modo auis, modo saxũ, & cùm volet, arbor.* eius auctor est Homer. ὀδυσ. δ. Ἀλλ᾽ ἤτοι πρώτιστα λέων γένετ᾽ ἠϋγένειος. Αὐτὰρ ἔπειτα δράκων, καὶ πάρδαλις, ἠδὲ μέγας σῦς, Γίνετο δ᾽ ὑγρὸν ὕδωρ, καὶ δένδρεον ὑψιπέτηλον: quã Virg. expressit his versibus Georg. 4. *Fiet enim subitò sus horridus, atráque tigris, Squammosúsque draco, & fulua ceruice leæna: Aut acrem flammæ sonitum dabit, atque ita vinclis Excidet, aut in aquas tenueis dilapsus abibit.*

QVID PAVPER? R.] Dixi de diuitum inconstantia. dicamus nunc etiam de pauperũ mobilitate. ride, inquit. significat, pauperum inconstantiam longè magis esse ridiculam, quàm diuitũ: quia scilicet diuites in rebus suis: pauperes in alienis & conductis inconstantiam suam declarant, & expromunt. F

MVTAT CENACVLA,] pauperes, qui non habebant ædeis proprias, in quibus habitarent, cenacula conducebant, id est, superiores ædium parteis. Nam diuites, quorum erant ædes locatę, parteis inferiores vsque ad secundum tabulatum sibi excipiebant, ac reseruabant: superiores pauperibus locabant.

ÆQVE NAVSEAT] æquè fastidiosus est: æquè fastidio afficitur.

PRIVA] sua, propria. priuos, priuasque antiqui dicebant pro singulis, vt scribit Festus. Lucret. lib. 4. *In multas igitur voces vox vna repentè Diffugit, in priuas quoniam se diuidit aureis.* Horat. sat. 5. lib. 2. *turdus, Siue aliud priuum dabitur tibi: deuolet illuc, Res vbi magna nitet domino sene.* Iterum Lucret. lib. 5. *Aera nunc igitur dicam, qui corpore toto Innumerabiliter priuas mutatur in horas.* T. Liuius lib. annalium 30. *senatusconsultum in hæc verba factum est, vt priuos lapides silices, priuasq; verbenas secum ferrent.*

SI CVRATATVS] curtatus capillos, hellenismus

A nismus est, quale est *odorati capillos*, & alia sexcenta. reclamantibus fere omnibus libris manu scriptis, qui habent *curatus*, ego vulgatam scripturã tenui, curtatus.

IN ÆQVALI TONSORE] ex efficiente effectum intellige. capilli igitur ab inæquali tonsore decurtati, intelligendi sunt inæqualiter decurtati: quemadmodum infrà epist. ad Mæcen. 3. huius lib. per textorem exiguæ togæ, exiguam togã significat *Exiguaq́; togæ simulet textore Catonem.*

SI FORTÈ SVBVC. PEXÆ TRITA] si subucula mea trita est, tunica autem comta, elegans, munda, atque ita vestitus incedo, rides, quasi hoc cultus genus ineptum sit, & indecorũ propter inæqualitatem, & discrepantiam. pexum opposuit trito. pexæ vestes, lanosę, villosæq; sint necesse est, nempe tales, vt in eis neq; stamen, neq; subtemen appareat: & à pectendo, vel à pectine sunt appellatæ: à quibus pexati, qui pexis vestibus amicti sunt. Mart. *pexatus pulchrè rides mea zoile trita.* vnde pexitas, id est, vt ita dicam, villositas. Plin. lib. 11. cap. 24. *quàm non ad hoc videtur pertinere cribrata pexitas telæ, & quadam politura arte ipsa per se tenax ratio tramæ?*

B ÆSTVAT] commouetur, & agitatur animi perturbatione, & inconstantia. tralatio ducta est à maris æstibus nunc accedentibus, nunc recedentibus. sic M. Tull. accus. lib. 2. de iuredicundo, *æstuare illi, qui dederant pecuniam.* ibid. *Itaque æstuabat dubitatione: versabat se in vtramque partem non solùm mente, verùm etiam corpore.*

DISCONVENIT] dissidet, discrepat: vt *discõducit* apud Plaut. in Trinummo.

INSANIRE PVTAS SOLL. ME] id est, potas insaniam mihi esse solennem, & vsitatam: icircò neque miraris, neque rides. dictum *solennia* pro solenniter: vel putas me communi omnium hominum more insanire. alij legendum putant *solennia mi*, pro *mihi*. hoc sensu, putas mihi rem esse sollennem, & vsitatam mutare in horas sententiam, & insanire. alij post vocem *sollennia* distinctionis notam ponunt, hócq; modo hunc locum explicant: insanire, putas esse res omnibus

C mortalibus sollenneis, & vsitatas: id est, rem omnibus hominibus sollenné: neque me rides. vocabuli autem sollenne hæc significatio est, quam ostendimus. sic epist. ad Loll. 2. hoc lib. *Romanis sollenne viris opus, vtile famæ, Vitæq́; & membris.* sic Tibull. lib. 2. *Ille leuis stipula sollenneis potus aceruos Accendet, flammas transiliétque sacras.* Cic. ad Attic. li. 7. *tantum illud nostrum sollenne seruemus, vt ne quem istuc euntem sine litteris dimittamus.* Iterum Horat. epist. 1. lib. 2. *Romæ dulce diu fuit, & sollenne, reclusa Manè domo, vigilare.*

NEC MEDICI] qui me sanet, qui elleboro purget.

A PRÆTORE DATI] Prætoris erat furiosis, & mente captis curatores dare, si deessent agnati & gentiles. nam, vt scribit M. Tul. Tusc. 3. *qui ita sit affectus, eum dominum esse rerum suarum vetant* XII. *tabulæ.* vide Caium iurisconf. in institution. iuris ciuilis.

TVTELA] tutor, defensor. aliter dixit Od. 6. lib. 4. *Deliæ tutela deæ, &c.*

ET PRAVE SECT. STOM.] ob rem leué, ob rem nihili irascaris. ordo autem verborũ est: cùm ob vnguem amici de te pend. & te respicientis, prauè sectum stomacheris. significat, homines leuia suorum amicorum incommoda, vt quæ ad corpus pertinent, ad eámq; corporis particulam, quæ non ita magnam curam desiderat, iniquo animo ferre: maxima autem, & quæ ad animum referuntur, negligere. D

TE RESPIC.] oculos & aspectum ad te referentis, vt patronum & parentem.

AD SVMMAM, SAP. VNO MIN. EST IO.] hac de re diximus sat. 3. lib. 1. ad illum locum *si diues, qui sapiens est.* Quòd autem ad genus loquendi attinet, *vno minor est Ioue*, id est, vni Ioui cedit: vno Ioue inferior est: vni Ioui secundus est: tale est illud Oda 12. lib. 1. *Te minor latum reget æquus orbem.* & Od. 6. lib. 3. *Dijs te minorem quòd geris, imperas.* & sat. 10. lib. 1. *Inuentore minor.* nõ multo aliter epist. 10. lib. 1. *donec minor in certamine longo.* aliter Oda 5. lib. 3. *Paruósque natos, vt capitis minor A se remouisse.* aliter & sat. 3. lib. 2. in extr. *O maior tandem parcas insane minori.*

PRÆCIPVÈ SANVS] nomen *sanus* ad corpus propriè pertinet: transfertur autem etiam ad animum. ad corpus retulit Horat. epistola ad Mæceo. 2. huius lib. *Si me viuere vis sanum, rectéque valentem.* Et certè mihi videtur hoc loco ita posuisse, vt vtroque modo intelligi vellet, & pro eo, qui corpore valet, & pro eo, qui sanæ mentis est. nam nomen pituita, quod statim sequitur, quamuis morbum corporis propriè significet per tralationem tamen etiam ad animi morbum pertinet, inanémque quandam laudis, & gloriæ cupiditatem significat, vt κόρυζα apud Græcos. Lucianus in dialogo Μενίππ. καὶ Αἰακ. ἀλλὰ κενοδοξία, καὶ τῦφος, καὶ πολλὴ κόρυζα. fortassę autem Stoicos irridet, qui affirment, sapientem non solùm diuitem, &c. sed etiam sanum semper futurum: cùm id neque in sapientis, neque in cuiusquam sit potestate positum. in nomine *pituita* autem cùm prima syllaba longa sit, dubium non est quin duæ vocales sequẽtes, u, & i, contrahantur, & coëant in vnam syllabam κατὰ συναίρεσιν. qua de re alibi diximus. E F

EP. 2. AD LOLLIVM. I.

TROIANI belli scriptorem, maxime Lolli,
Dum tu declamas Romæ, Præneste relegi:
Qui, quid sit pulchrũ, quid turpe: quid vtile, quid non:
Plenius, ac melius Chrysippo, & Crantore dicit.
Cur ita crediderim, nisi quid te detinet, audi.

A *Inuidus alterius macrescit rebus opimis.*
Inuidia Siculi non inuenere tyranni
Maius tormentum. qui non moderabitur iræ,
Infectum volet esse, dolor quod suaserit, & mens,
Dum pœnas odio per vim festinat inulto.
Ira furor breuis est, animum rege: qui, nisi pâret,
Imperat: hunc frenis, hunc tu compesce catena.
Fingit equũ tenera docilem ceruice magister,
B *Ire viam, quam monstrat eques. venaticus, ex quo*
Tempore ceruinam pellem latrauit in aula,
Militat in siluis catulus. nũc adbibe puro
Pectore verba puer, nunc te melioribus offer.
Quo semel est imbuta recens seruabit odorem
Testa diu. quòd si cessas, aut strennus anteis:
Nec tardum opperior, nec præcedentibus insto.

TROIANI BELLI SCRIPTOREM, &c.] Iliadem Homeri relegi.

C PRÆNESTE] quod frigidum appellat Od. 4. lib. 3. *seu mihi frigidum Præneste, seu Tibur supinum, &c.*

PVLCHRVM] honestum. καλὸν. sic apud M. Tull. *pulchritudo factorum.*

PLENIVS] vberius, copiosius. lib. 1. Vatic. habet *Planius*. cum quo & quidem alij congruunt.

CHRYSIPPO] qui fulcire putatur porticum Stoicorum, vt scribit M. Tull. lib. 2. Academ. hic septingentos libros, & plureis edidit. Ita autem claruit in dialecticis, vt plerique existimarint, si apud Deos locus esset dialecticæ, non aliam dialecticam futuram, quàm Chrysippeam. exstat & de eo hic senarius apud Laërtium, Εἰ μὴ γὰρ ἦν Χρύσιππος, οὐκ ἂν ἦν στοά. id est, nisi enim esset Chrysippus, non esset porticus.

CRANTORE] Academico, de quo M. Tull. Tuscul. 3. his verbis, *Nec absurde Crantor ille, qui in nostra Academia vel in primis fuit nobilis. Minimè* (inquit) *assentior ijs, qui istam nescio quam indolentiam magnopere laudant: quæ non potest vlla esse, nec debet. Ne ægrotus sim* (inquit) *sed si fuerim sensus adsit, siue secetur quid siue auellatur à corpore. nam istuc nihil dolere, non sine magna mercede contingit immanitatis in animo, stuporis in corpore.* verba Crantoris Græca reperiuntur apud Plutarch. ἐν τῷ παραμ. πρὸς Ἀπολλών. μὴ γὰρ νοσοῖμεν (φησὶν) ὁ Ἀκαδημαϊκὸς Κράντωρ. νοσοῦσι δὲ παρείη τις αἴσθησις, εἴτ' οὖν τέμνοιτό τι τῶν ἡμετέρων, εἴτ' ἀποσπῷτο. τὸ γὰρ ἀνώδυνον τοῦτ' οὐκ ἄνευ μεγάλων ἐγγίνεται μισθῶν τῷ ἀνθρώπῳ. τεθηριῶσθαι γὰρ εἰκὸς ἐκεῖ μὲν σῶμα τοιοῦτον, ἐνταῦθα δὲ ψυχήν. Idem Tullius lib. 5. de Finibus, *tamen audebo te ab hac Academia noua ad veterẽ illã vocare: in qua, vt dicere Antiochũ audiebas, nõ ij soli numerãtur, qui Academici vocãtur, Speusippus, Xenoc. Polem. Crãtor, &c.* D

DETINET] Vatic. vnus habet destinet, vt fortasse legendum sit *destinet.*

BARBARIÆ] Phrigiæ. aliàs per barbaros Persæ & Medi significantur: vt Oda 29. lib. 1. *quæ tibi virginum Sponso necato barbara seruiet?* Ex quo loco intelligere licet, falli eos, qui per barbariam semper Phrygiam significari putant.

COLLISA] conflictata, contrita, seu commissa. vt Homerus ἰλιάδ. α. τίς τ' ἄρ σφωε θεῶν ἔριδι ξυνέηκε μάχεσθαι: id est, quis vos deus commisit vt inter vos contenderetis ac decertaretis? E

DVELLO] bello. *Duellum* (inquit Festus) *bellum: videlicet, quòd duabus partibus de victoria contendentibus dimicatur.* M. Tullius oratore perf. *Nam vt duellum bellum, & duis bis, sic Duellium eũ, qui classe Pœnos deuicit, Bellium nominauerunt.* Sic iterum Festus testatur *duonum* dictum esse à veteribus pro *bonum.*

ÆSTVS] animorum motus, perturbationes: in quibusdam lib. scriptis legitur *astum.* sed parum refert.

ANTENOR CENSET] sic Antenor ἰλ. η. Κέκλυτέ μευ Τρῶες, καὶ Δάρδανοι, ἠδ' ἐπίκουροι, Ὄφρ' εἴπω, τά με θυμὸς ἐνὶ στήθεσσι κελεύει· Δεῦτ', ἄγετ', Ἀργείην Ἑλένην, καὶ κτήμαθ' ἅμ' αὐτῇ Δώομεν Ἀτρεΐδῃσιν ἄγειν, &c. i. Audite me Troiani, & Dardani, & socij, vt ego vobis exponam quod sentio. Eia, agite: Arginam Helenam, & cum ea, bona, quæ huc secum aduexit, Atridis reddamus, &c.

BELLI PRÆCIP. CAVS.] reddere Helenam Græcis cum ijs rebus, quas secum Troiam aduexerat, vt declarant superiores Homeri versus. F

QVIN PARIS?] apud eundem sic respondet Antenori Paris, Ἀντῆνορ, σὺ μὲν οὐκ ἔτ' ἐμοὶ φίλα ταῦτ' ἀγορεύεις, &c. id est, Antenor tu quidem mihi grata ista non loqueris.

VT SALV. REGN. VIVATQVE BEATVS, COGI P. N.] id est, negat se posse cogi, vt reddat Helenam Menelao, quod si fecisset, saluus regnasset, beatúsq; vixisset. vel sic: Quid Paris? cogi se posse negat, vt saluus regnet, & viuat beat⁹, Helenã reddẽdo scilicet. vulgò, sic, Quid Paris? negat sibi hãc vim posse inferri, & necessitatẽ imponi, si futurum est, vt viuat beatus, & saluus regnet.

NESTOR COMPONERE LITES] ἰλ. α. Ἦ κεν γηθήσαι Πρίαμος, Πριάμοιό τε παῖδες, Ἄλλοι τε Τρῶες μέγα κεν κεχαροίατο θυμῷ, Εἰ σφῶϊν τάδε πάντα πυθοίατο μαρναμένοιιν, &c. id est, Profectò gaudeat Priamus, & Priami filij, si intelligant, vos hoc modo inter vos contendere.

A HVNC AMOR,] Agamemnonem vrit amor: ita communiter vtrumque incendit, Agamemnonem & Achillem.

PLECTVNTVR] eius luunt pœnas. suprà Od. 28. lib. 1. *Venusina Plectantur silua.*

VTILE PROPOSVIT N. EXEMPL.] in Odyssêa. *Exemplar Vlyss.* id est, Vlyssem, quem sibi quisq; proponere debeat imitandum. & atten de eum nō dicere *exemplum*. Sic Alcidamas Odyssêam, καλὸν ἀνθρωπίνου βίου κάτοπτρον appellabat, nomine translato, sed longiùs petito, vt notat Aristotel. lib. 3. Rhetor. id est, pulchrum humanæ vitæ speculum.

DOMITOR TROIÆ] id est, posteaquàm Troiam domuit, ac subegit. Hom. ὀδ. α. ἐπεὶ Τροίης ἱερὸν πτολίεθρον ἔπερσε. id est, posteaquàm Troiam expugnauit.

DVM SIBI, DVM SOC. RED. PARAT] Hom. ibid. Ἀρνύμενος ἥν τε ψυχὴν, καὶ νόστον ἑταίρων. id est, eripere cupiens vitam suam, & reditum socio-
B rum suorum.

ADVERS. RER. IMMERSAB.] qui numquam succubuit rebus aduersis. immersabilis, ἀβάπτιστος Pindarus ᾠδ. β. πυθ. Horat. epist. superiore, *merser ciuilibus vndis.* aliter sat. 4. lib. 2. *Doctus eris vina misto mersare Falerno.*

SIRENVM VOCES, &c.] Sirenas alij Acheloi, & Steropæ, alij eiusdem Acheloi & Terpsichoræ vnius nouem Musarum, filias esse tradiderunt. quam opinionem sequitur Appollon. lib. 4. Argon. Eurip. autem in Helena, Terræ filias facit, ὦ ὦ, πτεροφόροι νεάνιδες, Παρθένοι Χθονὸς κόραι Σειρῆνες. id est, e, e, pennigeræ puellæ, virgines terræ filiæ, Sirenes. Illæ, cùm integram, & inuiolatam virginitatem seruare constituissent, in odium Veneris acerbissimum venerunt. Itaque alas nactæ, in orā littoris Etrusci euolarunt, insulamque Anthenusam incoluerunt. earum nomina sunt Aglaophonia, Thelxiepea, Pisinoa, Ligea. Hæ (vt ait Homerus ὀδυσσ. μ.) eos, qui ad illa loca nauigarent, aureisque facileis, & vacuas eis præberent, ita suo
C cantu demulcebant, ac retinebant, vt numquam posteà de reditu in patriā cogitarent, ibique consenescerent, & mortem obirent. Vlysses autem ne quid sibi tale accideret, cùm à Circe præmonitus esset, socijs aureis cera obturauit, sibi pedes, & manus vinciendos curauit, vetuitq; se solui, si fortè earum cantu delectatus, ad eas nauigare vellet. sic Hom. Σειρῆνας μὲν πρῶτον ἀφίξεαι, αἵ ῥά τε πάντας Ἀνθρώπους θέλγουσιν, ὅ, τις σφέας εἰσαφίκηται, Ὅς τις ἀϊδρείῃ πελάσῃ, καὶ φθόγγον ἀκούσῃ Σειρήνων· τῷ δ' οὔτι γυνὴ καὶ νήπια τέκνα Οἴκαδε νοστήσαντι παρίσταται, οὐδὲ γάνυνται: Ἀλλά τε Σειρῆνες λιγυρῇ θέλγουσιν ἀοιδῇ Ἥμεναι ἐν λειμῶνι. id est, Ad Sirenas primùm peruenies, quæ omneis homines mulcent, quisquis ad eas aduenerit, qui per imprudentiam & ignorantiam ad eas accesserit, & vocem Sirenū audierit. Ei autem nequaquam vxor & paruuli pueri domum reuerso obuiam procedunt, neque reditum gratulantur: Sed eum perpetuò Sirenes suaui, & liquido cantu mulcent, in prato sedentes. fuit autem talis (vt scribit Hom. eodem libro) Sirenū cantus, quo Vlyssem allicere conatæ sunt. Δεῦρ' ἄγ' ἰὼν πολύαιν' Ὀδυσεῦ, μέγα κῦδος Ἀχαιῶν, Νῆα κατάστησον, ἵνα νωϊτέρην ὄπ' ἀκούσῃς. Οὐ D
γάρ πώ τις τῇδε παρήλασε νηῒ μελαίνῃ, Πρίν γ' ἡμέων μελίγηρυν ἀπὸ στομάτων ὄπ' ἀκοῦσαι. Ἀλλ' ὅγε τερψάμενος νεῖται, καὶ πλείονα εἰδώς. Ἴδμεν γάρ τοι πάνθ', ὅσ' ἐνὶ Τροίῃ εὐρείῃ Ἀργεῖοι Τρῶές τε θεῶν ἰότητι μόγησαν. Ἴδμεν δ' ὅσσα γένηται ἐπὶ χθονὶ πουλυβοτείρῃ. Quos versus vertit M. Tull. lib. 5. de Finibus, vbi docet, nihil aliud à Sirenibus hoc cantu promitti, quàm cognitionem rerum, ac scientiam. vide quæ scripsimus ad illum locum, *vitanda est improba Siren Desidia*: sat. 3. lib. 2. Pausanias Atticis, poëmatum, & orationum illecebram, Sirenem appellari solere scribit his verbis, νομίζουσι δὲ καὶ νῦν ἔτι ποιημάτων καὶ λόγων τὸ ἐπαγωγὸν Σειρῆνι εἰκάζειν. Apud Apollon. lib. 4. Argon. Orpheus citharæ cantu Sirenum vocem auertit, ne ab Argonautis audiatur.

CIRCÆ POCVLA] Circe Solis, & Persæ filia, Æëtæ Colchorum regis, Medeæ patris, soror. alij Æëtæ & Hecatæ filiam, Medeæ sororem esse volunt, vt refert interpr. Appollonij in Argonaut. M. Tull. lib. 3. de natura deorum, scribit Circen, E
& Pasiphaën è Perseide Oceani filia natas esse, patre Sole. de ea sic Hom. ὀδ. κ. Κίρκη ἐϋπλόκαμος, δεινὴ θεὸς, αὐδήεσσα, Αὐτοκασιγνήτη ὀλοόφρονος Αἰήταο. Ἄμφω δ' ἐκγεγάτην φαεσιμβρότου ἠελίοιο. id est, Circe comta coma, horribilis dea, diserta, soror germana Æëtæ perdita cogitantis. Ambo autem à sole hominibus lucem suppeditante nati sunt. Hæc socios aliquot Vlyssis, qui ea loca, in quibus commorabatur, exploratum missi fuerant, virga illa sua percussos, epotoque pharmaco, statim in sues vertit, præter Eurylochum, qui, ceteris eius domum ingressis, suspicatus dolum subesse, extra foreis remanserat. auctor Hom. lib. quem suprà commemoraui, his verbis, Αὐτὰρ ἐπεὶ δῶκέν τε, καὶ ἔκπιον, αὐτίκ' ἔπειτα Ῥάβδῳ πεπληγυῖα κατὰ συφεοῖσιν ἐέργνυ, Οἱ δὲ συῶν μὲν ἔχον κεφαλὰς, φωνήν τε, δέμας τε, Καὶ τρίχας. αὐτὰρ νοῦς ἦν ἔμπεδος, ὡς τὸ πάρος περ. id est, Porrò autem posteaquàm Circe pharmacum dedit, & illi ebiberunt, tum illa eos virga percussos in haris conclusit. Illi autem suum quidem habebant capita: sed mens eis erat stabilis, vt antea. sic Virgil. lib. 7. Æneid. F
Hinc exaudiri gemitus, iraq; leonum, Vincla recusantum, & sera sub nocte rudentum, Setigeriq; sues, atq; in præsepibus vrsi Sæuire, ac formæ magnorum vlulare luporum: Quos hominum ex facie dea sæua potentibus herbis Induerat Circe in vultus, ac terga ferarum. Dion Chrysostomus oratione, quæ inscribitur διογένης, ἢ περὶ ἀρετῆς, id est, de virtute, per Circen vult significari voluptatem, quæ non gladijs, neque hastis, neque bipennibus, neque sagittis homines oppugnat, sed luxu, delicijs, epulis, illecebris, mollitie, rebus venereis & similibus illicit in fraudem, inescat, decipit, effæminat, liquefacit, & eneruat. Multa alia præclara de Circe & voluptate dicuntur ab illo politissimo & dulcissimo scriptore. M. Tull. in Diuinatione contra Cæcilium, alludens ad hanc de Circe fabulam, ita loquitur. *Est adhuc, id, quod vos omnes admirari video, non Verres, sed Q. Mucius. quid enim facere potuit elegantius ad hominum existimationem? æquius ad leuandam mulieris calamitatem? vehementius ad quæstoris libidinem coërcendam? summè*

hæc

A *hæc omnia mihi videntur laudanda: sed repentè è vestigio ex homine tanquam aliquo Circeo poculo factus est Verres: redit ad se, atq; ad mores suos.* Xenophon ἀπομνημ. α. hanc de Circe fabulam iocans transfert ad edacitatem, & cibi, potusque immoderationem. eos enim, qui intemperantius edant, & bibant, sues ab illecebris epularum fieri: Vlyssem autem tùm sua sponte, tùm Mercurij præceptis ac monitis temperantem effectum cauisse, ne se supra modum cibo expleret. Omnino credibile est, Circen illam, si vmquam fuit, mulierẽ fuisse impudicam, & libidinosam, quæ arte meretricia, blanditijs & illecebris homines à se illectos & irretitos, à rebus agendis, & ab officio abduceret, atque ad vitam voluptariam traduceret. quod & Seruius existimat commentar. ad lib. 7. Æneid. non longè à princip. *Circæ* autem excudendum curaui, secutus treis cod. Vatic. & lannoct. Faër. Tornes. & alios, quibus hîc in Gallia vsus sum.

B Qvæ si cvm sociis stvl. &c.] Hom. ὀδ. κ. Mercurium inducit iuuenis ornatu, & specie, Vlyssi ad Circen eunti, sociosque suos in sues versos repetituro ea præcipientem, quibus eos restitutos in pristinam formam, recuperare posset simulque remedium præbentem aduersus Circæ veneficia.

Stvltvs, cvpidvsqve bibisset] si in eo se stultum, cupidumque præbuisset, vt pharmaca Circæ biberet, &c. Atqui bibit Vlysses, vt est apud Home. sed ea in eum nihil valuerunt, vtpote salutari illo Mercurij pharmaco præmunitum.

Svb domina meretr.] rectè addidit *domina*. nam quisquis meretricio amore deuinctus est, seruitutem seruit, eamque turpissimam. profert hunc versum Seruius ad illum Virgil. Æneid. 7. locum, quem paullo antè commemorauimus.

Tvrpis, et excors] amens. Hom. ibid. κακὸν, καὶ ἀνήνορα θείη, id est, malum, & nihil viri habentem. cor enim pro mente sæpe vsurpatur, vt
C cùm dicimus quempiam cor non habere. Lucre. lib. 5. *Ingenio qui præstabant, & corde vigebant.* vsus est hoc nomine etiam satyra 3. lib. 2. *Tune insanus eris, si acceperis, an magis excors, &c.*

Amica lvto svs] Homerus ibid. σύας appellat χαμαιευνάδας, id est, humi cubanteis. sic immundos sues appellat Virg. Georg. 1. id est, vt interpretatur Seruius, luto gaudenteis: & profert hunc locum Horatij.

Nos nvmervs svmvs] sumus turba sine nomine, sine virtute, ac dignitate. nam apud scriptores multitudo, numero, non pondere, aut dignitate æstimatur, vt infrà epist. de arte p. *numero plures, virtute, & honore minores.* Homerus vocat πληθὺν, vt ἰλ. α. ὡς φάσαν ἡ πληθύς. Carent igitur illi quidem omni dignitate, atque auctoritate, qui numerum explent duntaxat: sed longè sunt ij deterrimi, ac postremi homines, qui nullo numero sunt, seu qui ne numeri quidem locum obtinent, quod de Megarensibus olim ab Apolline responsum est, Ὑμεῖς δ' ὦ Μεγαρῆς οὔτε τρίτοι, οὔτε τέταρτοι, Οὔτε δυωδέκατοι, οὔτ' ἐν λόγῳ, οὔτ' ἐν ἀριθμῷ. id est, vos autem D
Megarenses, neq; tertij, neque quarti, neq; duodecimi estis, neque vlla in ratione, neque in numero. Sic Æschines ille apud Theocrit. εἰδ. ιδ. queritur se apud Cyniscam puellam nullo numero esse, his verbis, Ἄμμες δ' οὔτε λόγω τινὸς ἄξιοι οὔτ' ἀριθματοί, Δύστηνοι Μεγαρῆες ἀτιμοτάτῃ ἐνὶ μοίρῃ. id est, nos autem neque vlla ratione digni, neque vllo in numero habiti sumus, tanquam infelices Megarenses, in loco infimo, seu in condicione deterrima, & contemtissima. Euripid. in quadam tragœdia, quæ non exstat, Δειλοὶ γὰρ ἄνδρες οὐκ ἔχουσιν ἐν μάχῃ Ἀριθμὸν, ἀλλ' ἄπεισι, κἂν παρῶσ' ὅμως. id est, ignaui enim homines non habent in prœlio numerum: sed absunt etiam si adsint. Idem Eurip. Heracl. ἀριθμὸν posuit, pro homine nihili, cum de suo loqueretur: Εἰδὼς μὲν οὐκ ἀριθμὸν, ἀλλ' ἐτητύμως Ἄνδρ' ὄντα τὸν σὸν παῖδα. id est, cùm scirem filium tuum nõ esse numerum, sed verè virum esse. Non admodum autem dissimile est illud Hom. ἰλιάδ. ἐτώσιον ἄχθος ἀρούρης: id est, inutile onus terræ. quod vsurpauit E
Plato in Theæteto. καὶ οἴονται ὅτι οὐ λῆροί εἰσι, γῆς ἄλλως ἄχθη, ἀλλ' ἄνδρες, οἵους δεῖ εἶναι ἐν πόλει τοὺς σωθησομένους: id est, putant se audire, seu sibi dici, se non esse nebulones, aut nugatores, cùm alioqui sint onera terræ. sed taleis viros, qualeis eos esse oporteret in ciuitate, qui salui sint futuri.

Sponsi Penelopæ] Penelopæ reperi scriptum in quinque codicibus manu scriptis, 3. Vatic. lannoct. Tornes. non Penelopes. Iam verò sponsorum appellatione procos significat, quos Homerus μνηστῆρας nominat. Procorum autem Penelopes viuendi genus fuisse inertissimũ, desidiosissimum, mollissimum, dissolutissimum, declarat Homerus multis ὀδυσ. libris. exempli caussa, lib. 1. Αὐτὰρ ἐπεὶ πόσιος, καὶ ἐδητύος ἐξ ἔρον ἕντο Μνηστῆρες, τοῖσιν μὲν ἐνὶ φρεσὶν ἄλλα μεμήλει, Μολπή τ' ὀρχηστύς τε. τὰ γάρ τ' ἀναθήματα δαιτός. Κήρυξ δ' ἐν χερσὶν κίθαριν περικαλλέα θῆκε Φημίῳ, ὅς ῥ' ἤειδε παρὰ μνηστῆρσι ἀνάγκῃ. id est, Porrò autem posteaquàm potionis & cibi desiderium depulerunt proci: eis quidem alia curæ fuerunt, cantus, & saltatio: hæc enim sunt epularum additamenta. Præco autem citharam Phe- F
mio in manus tradidit: Qui apud procos canebat necessitate coactus. ibidem. Οἱ δ' εἰς ὀρχηστύν τε, καὶ ἱμερόεσσαν ἀοιδὴν Τρεψάμενοι τέρποντο, μένον δ' ἐπὶ ἕσπερον ἐλθεῖν. id est, illi autem ad saltationẽ, & amabilem cantum conuersi oblectabantur, & ita tempus vespertinum exspectabant. & lib. β. senibus illis Ithacensibus conuocatis, Οἱ δ' εἰς ἡμέτερον πωλεύμενοι ἤματα πάντα Βοῦς ἱερεύοντες, καὶ ὄϊς, καὶ πίονας αἶγας Εἰλαπινάζουσι, πίνουσί τε αἴθοπα οἶνον. id est, hi autem in domo nostra dies omneis commorantes & versantes, boues mactantes, & oueis, & pingueis capras epulantur, & vinum rubrũ, seu calidũ bibunt. Athen. lib. 4. procorum cenas, & prandia cum Phæacum conuiuijs comparans, taleis illorum esse compotationes ait, qualeis probabile est esse luxuriosorũ, vinolentorum, amatorũ: Phæacum autẽ conuiuia esse illa quidem delicata, & voluptaria, verumtamen grauiora, & temperatiora.

Alcinoiqve, &c.] Alcinous rex Phæacum apud Hom. ὀδ. θ. dicit, sibi, ac populo suo conuiuia,

A conuiuia, citharam, choréas, cultum corporis varium, ac sæpe mutatum, calida balnea, Venerem placere, his verbis, Αἰεὶ δ' ἡμῖν δαίς τε φίλη, κίθαρίς τε, χοροί τε, Εἵματά τ' ἐξημοιβὰ, λοετρά τε θερμὰ, καὶ εὐναί. id est, Semper autem nobis & conuiuium placet, & cithara, & chori, & vestes subinde mutatæ, & lauacra calida, & lecti. *Alcinoi* autem patrij casus est, numeri singularis, cohæretque cum nomine *iuuentus*, quod proximo versu sequitur. quædam exemplaria habent *Antinoiq;* quæ lectio si placebit, erit numeri multitudinis, recti casus, id est, Antinoi similes. fuit auté Antinous vnus è procis Penelopæ, ferox, & arrogans, & contumeliosus.

PLVS ÆQ. OPER.] id est, plus æquo occupata: quæ plus æquo laboris sumsit. operari, est opus facere, operam in re aliqua ponere. sic Lucre. lib. 4. *Et quibus in rebus consuerunt esse operati*. interdũ & pro sacrificandi verbo vsurpatur, quemadmodum & facere, & ῥέζειν apud Græcos. Virg. Georg. 1. *latus operatus in herbis*. Tibull. lib. 2. *Tunc*
B *operata deo pubes discumbet in herba.*

ET AD STREP. CITHARÆ CESSATVM] quidam *cessantum* legendum putant, non *cessatum*, vt habent vulgati, & manuscripti codices: & interpretantur otiosorum, & feriatorũ hominũ curas traducere: quod est, nihil agere, nihil curare: rebus ludicris, ac voluptarijs operam dare, saltare, cantare, &c. quam scripturam nullo in codice vetere reperi. Ego alteram, & receptam, verã esse puto. Porrò autem *cessatum ducere*, valet, κοιμίζειν, sopire. sic enim loquuntur Græci, κοιμίζειν τὰς λύπας, ἢ τὰς φροντίδας. id est, sopire dolores, aut curas.

DE NOCTE] id est, statim post noctem. sic lib. 2. sat. vlt. *De medio potare die.*

SI NOLES SAN. CVRR. HYDROP.] *noles* scriptum reperi in tribus codicibus manuscriptis, 1. Vatic. & Iann. Torn. eamque putaui rectã, & germanã scripturam. sententia autem huius loci hæc est: si te non seruabis intereà dum sanus es, (inquit) cogêris te seruare, & ad medicum currere, tibiq; consulere, cùm factus eris hydropicos.
C Allegoria est, per quam hoc significat, si operam studio sapientiæ dare noles interea dum animum à vitijs purum habes: si librum cum lumine ante diem non posces: vitia contrahes, quæ non facilè postea abstergebis, & quæ te vigilem assiduè torquebunt. mendosè (opinor) habent quidam libri *cures*, nisi addas *te*, & legas *nolis* alioqui legendũ *curres*, nempe ad medicum, id est, ad philosophũ. verumtamen iudicet lector.

ET NI POSCES ANTE DIEM] ἑρμηνεία, seu interpretatio est superiorum. inuidia & amor sunt animorum morbi, & quasi hydrópes: poscere librum, & ire ad philosophum, sunt remedia expetere, & medicum consulere. Sic Dion Chrysost. in orat. quæ inscribitur, Διατριβὴ περὶ λύπης, ostendit, quemadmodum nemo pharmaca medicorũ sibi comparat, aut mercatur, nisi ægrotet: ita nemine ad philosophum audiendũ accedere, nisi ęgritudine aliqua oborta, & in reb. aduersis.

NAM CVR, QVÆ LÆDVNT OCVLOS, &c.] cur leuia mala, leueisq; morbos depellere properas: morborum autem animi, qui sunt longè grauissimi, curationem in annum differs? Huc D pertinent illa ex oratione Dionis Chrysostomi, Διογέν. ἢ περὶ ἀρετῆς, non longè à principio, Καὶ ἔλεγε θαυμάζειν [Διογένης] ὅτι εἰ μὲν ἔφη ὀδόντας ἰᾶσθαι, πάντες ἂν αὐτῷ προσῄεσαν οἱ δεόμενοι ὀδόντα ἐξελέσθαι: καὶ νὴ Δία εἰ ὑπισχνεῖτο ὀφθαλμοὺς θεραπεύειν, πάντες ἄνθρωποι ὀφθαλμοὺς αὐτῷ ἐπεδείκνυον: ὁμοίως δὲ εἰ σπληνὸς, ἢ ποδάγρας, ἢ κορύζης ἔλεγεν εἰδέναι φάρμακον: ἐπεὶ δὲ ἔφη παύσειν τοὺς πειθομένους αὐτῷ ἀγνοίας καὶ πονηρίας, καὶ ἀκολασίας, οὐδεὶς αὐτῷ προσεῖχεν, οὐδὲ ἐδέετο ἰᾶσθαι αὐτὸν, οὐδ' εἰ πολὺ προσελάμβανεν ἀργύριον ἔμελλεν, ὡς ἧττον ὑπὸ τούτων, ἢ ὑπὸ ἐκείνων ἐνοχλούμενος, ἢ χαλεπώτερον ὂν ἀνθρώπῳ σπληνὸς ἀνέχεσθαι οἰδοῦντος ἢ διεφθαρμένου ὀδόντος, ἢ ψυχῆς ἄφρονος, καὶ ἀμαθοῦς, καὶ δειλῆς, καὶ θρασείας, καὶ φιληδόνου, καὶ ἀνελευθέρου, καὶ ὀργίλης, καὶ λυπηρᾶς, καὶ πανούργου, καὶ πάντη διεφθαρμένης. id est, & dicebat se mirari Diogenes, si quidẽ profiteretur dentium sanandorum scientiam, omneis dolore affectos ad se accessuros, rogantes, vt dentem corruptum sibi eximeret, atq; euelleret: & si polliceretur se oculis medicinam facturum, omneis homines sibi oculum curandũ com- E missuros: similiter si splenis, aut podagræ, aut pituitę, seu grauedinis medicamentũ, remediumq; se nouisse diceret, omneis morbis illis implicitos ad se concursuros: posteaquàm autẽ dixit se eos, qui sibi fidem haberent, ignorantia, & nequitia, & intemperantia liberaturum, neminem sibi aureis admouisse, animúmue attendisse, neque sese sanandum tradidisse, ne si pecuniam quidem vnà cum valetudine aut sanitate accepturus esset, quasi ab his malis minus conflictetur, quàm ab illis, aut quasi grauius ac difficilius sit homini lienem tumentem, vel dentem putridum, seu corruptum patienter ferre, quàm animum insipientem, & indoctum, & timidum, & audacem, & voluptatũ ardore flagrantem, & illiberalem, & iracundum, & anxium, & vafrum ac subdolum.

SIQVID EST ANIMVM] si quid animum exest, absumit, tabefacit, &c. sic & verbo ἔδω, seu ἔδομαι vtuntur Græci. Hom. ιλ. ω. τέκνον ἐμὸν, τέο μέχρις ὀδυρόμενος καὶ ἀχεύων Σὴν ἔδεαι κραδίην, id est, ò fili mi, quousque lamentans & mærens cor tuum F edes? M. Tull. lib. 3. Tuscul. quæst. *Ipse suum cor edens, hominum vestigia vitans:* quem versum cum illo superiore, *Qui miser in campis mærens errabat Aléis*, vertit ex Homeri ιλ. ζ. Ἤτοι ὁ κὰπ πεδίον τὸ Ἀλήϊον οἶος ἀλᾶτο Ὃν θυμὸν κατέδων, πάτον ἀνθρώπων ἀλεείνων. Aliquot libri veteres habent *si quod:* quæ scriptura non est reijcienda. nam & probabilem sententiam continet, neque tamen multum ab altera differentem. hoc enim ea significatur, cur quæ lædunt oculos studes & properas detrahere, et id, quod consumit & corrumpit animum, curare cessas & cunctaris?

DIMID. FACTI, QVI COEPIT, &c.] Hesiod. Ἀρχὴ δέ τοι ἥμισυ παντός. id est, principium autem dimidium totius. Plato lib. de rep. secundo, οὐκοῦν οἶσθα ὅτι ἀρχὴ παντὸς ἔργου μέγιστον, ἄλλως τε καὶ νέῳ καὶ ἁπαλῷ ὁτῳοῦν, id est, scisne igitur principium cuiusque operis maximum quiddam esse, præsertim & iuueni, & cuiuis, qui tener sit, & flexibilis? & Aristot. li. 1. de morib. ad Nicom. δοκεῖ γὰρ πλεῖον, ἢ τὸ ἥμισυ τοῦ παντὸς εἶναι ἡ ἀρχή: id est, videtur igitur princi-

A principium plus esse, quàm dimidium totius.

SAPERE AVDE] quasi ad rem magnam & arduam excitans, dicit *aude*. Virg. Æn. 9. *Euryale audendum dextra*. epist. 3. infrà. *ipse quid audes?*

RVSTICVS EXSPECT. DVM DEF.] nomen *rusticus* cum verbo *exspectat* coniugendum mihi esse videtur, hoc sensu, *Rusticus exspectat*, id est, rustico similis est, qui ea spectet: vel eò rusticus est, quòd exspectet: rusticè exspectat: rusticum se in eo esse ostendit, qui exspectet, dum defluat amnis, &c. quod genus annotauimus suprà ad Od. 8. lib. 3.

VOLVBILIS] sic sup. Od. 1. lib. 4. *te per aquas, dure, volubiles*: repete verbum *sequor*, ἀπὸ κοινοῦ.

BEATA] benè dotata, diues, & pecuniosa. sic sæpè Horat. sat. vlt. lib. 2. *Vt Nasidieni iuuit te cœna beati?*

ET INCVLTÆ PAC. VOM. SILVÆ] sic Virg. Geor. 2. *Aut vnde iratus siluam deuexit arator, Et nemora euertit multos ignaua per annos,* B *Antiquasq; domos auium cum stirpibus imis Eruit: illæ altum nidis petiere relictis. At rudis enituit impulso vomere campus.*

QVOD SATIS EST CVI CONTIGIT HIC NIHIL] sic legendum est, & ita scriptum reperi in tribus libris antiquiss. omnes quidem habent *contigit*, non vt vulg. *contingit*.

NON DOM. AVT FVND. &c.] eandem sententiam propemodum expressit suprà Od. 1. lib. 3. *Quòd si dolentem nec Phrygius lapis, Nec purpurarum sidere clarior Delenit vsus,* &c. & Lucretius lib. 1. *Nec calidæ citius decedunt corpore febres, Textilibus si in picturis, ostroq; rubenti Iacteris, quam si plebeia in veste cubandum est. Quapropter quoniam nil nostro in corpore gazæ Proficiunt, neq; nobilitas, neq; gloria regni, Quod superest, animo quoq; nil prodesse putandum est.* Varro ἀνθρωπόπολει. *Non fit Thesauris, non auro pectus' solutum: Non demunt animis curas ac relligiones Persarum montes, non atria diuitis Crassi.* Tibull. *Non opibus mentes hominis, curæq; leuantur, Nam fortuna sua tempora lege regit.*

C QVI CVPIT, AVT MET. &c.] Qui cupiditate (inquit) aut metu, aut ceteris animi morbis affectus est, is nihilo maiorem ex fortunæ bonis, & possessione diuitiarum, fructum percipit, quàm lippus ex tabulis pictis, &c. in lib. Ianoct. & Torn. & Nicot. Russard. Cleric. Morell. scriptum est, *sic domus & res*.

FOMENTA PODAGRAM] Sed nónne fomenta siue calida, siue refrigerantia, nempe pro ratione & natura podagræ, iuuant podagram? iuuant quidem, sed ita, vt dolorem leuent, & minuant ad tempus, non vt funditus & in perpetuum tollant. Fomenta enim admouentur summis corporis partibus, vt & malagmata, & cataplasmata. at mali causa non est in summo corpore, sed longius oritur, & altius insedit. Quocirca non qui fomentis vtitur, iuuat verè podagram, sed qui causam morbi funditus exstirpat: vt qui Venere & vino sese abstinet, & tenuiter, frugaliter, continenter viuit. Vbi autem sentiri cœpta est podagra, sanguinis missio adhibita sæpe annuam, nonnumquam perpetuam valetudinem præstat: *quidam etiam cùm asinino lacte poto se eluissent, in* D *perpetuum hoc malum euaserunt*, inquit Celsus lib. 4. cap. 24. *quidam*, vt idem ait ibidem, *cùm toto anno a vino, mulso, Venere sibi temperassent, securitatem totius vitæ consecuti sunt*, &c.

SINCER. EST N. VAS, QVODC.] sic Lucret. lib. 6. in princip. de Epicuro, *Intellexit ibi vitium vas efficere ipsum, Omniaq; illius vitio corrumpier intus, Quæ collata foris, & commoda cumq; venirent: Partim quod fluxum, pertusumq; esse videbat, Vt nulla posset ratione explerier vmquam: Partim, quòd tetro quasi conspurcare sapore Omnia cernebat, quæcumq; receperat, intus,* &c.

SPERNE VOLVPT.] In quibus spernendis & repudiandis virtus vel maximè cernitur, inquit M. Tullius lib. 1. de legibus, sub extremum, quibusque sæpe vincuntur qui alioqui viribus & ferro erant inexpugnabiles atque inuicti. Exemplo sit Annibal, quem luxuria, & deliciæ Campanæ fregerunt, atque eneruarunt, bello insuperabilem atque indomitum. Itaque præclare dictum E est illud à quodam, μία τις ἀσθενεστέροις ὁδός, τὸ τῇ ἡδονῇ ἀφεγγίζειν τῶν μειζόνων: id est, vna est infirmioribus, & imbecillioribus via, qua potentiores aduersarios superare possint, voluptas. Hoc cùm scirent prudentissimi illi viri M'. Curius, & T. Coruncanius cùm audissent, esse quemdam sapientem, qui diceret, omnia, quæ faceremus, ad voluptatẽ esse referenda, meritò optabant, vt id Samnitibus, & Pyrrho persuaderetur, quo facilius vinci possent, cùm se voluptatibus dedidissent.

NOCET EMTA DOLORE VOL.] atqui omnis voluptas corporis, emitur subsequente dolore, & cũ dolore subsequente coniuncta est, seu dolorem comitem & quasi connexum habet. omnis igitur corporis voluptas nocet. subsequentẽ autem idcirco dixi, quia si voluptatem anteiret labor, ea voluptas non esset aspernanda, aut fugienda: immò vt stabilis & solida, vehementer amplectenda, plurimiq; facienda. Itaq; qui sapiunt, voluptati laborem anteponunt, vt laboribus susceptis atq; exantlatis, solida gaudia gaudeant. Con- F trà insipientes voluptatem expetunt, laborem fugiunt: ex quo fit vt eorum vita sit calamitosa & misera. Sed, vt ad institutum redeam, scitè & festiuè in hanc sententiam Plato in Phædone ait, mirabiliter affectum esse naturâ id, quod iucundum dicitur, ad id, quod ei contrarium videtur esse, molestũ, seu dolorem: proptereà quòd, inquit, ea simul homini adesse nolunt: si quis autem persequatur alterum, & consequatur, propemodum cogitur etiam alterum paullo pòst recipere, tanquam ambo ex vno capite, seu extremo apta atq; inter se connexa sint. Ac mihi videtur (inquit) si ea animaduertisset Æsopus, fabulam huiusmodi compositurus fuisse, Deum, cùm ea vellet inter se in gratiam reducere & reconciliare, bellum inter se gerentia, quoniam id consequi nõ posset, eorũ extrema in vnum conduxisse & coniunxisse: atq; iccirco, ad quemcumque alterum eorum peruenerit, ad eum subsequi etiam alterum. Verba Platonis Græca si quis requirat, petat ex Platonis Phædone non longè à principio, illo loco: Καὶ τοι-

Κατάμα,

A βουλόμην, ὡς ἔοικεν, ἔφη, ὦ ἄνδρες, ὅσοι τι εἶναι τοῦτο, ὃ καλοῦσιν οἱ ἄνθρωποι ἡδύ. ὡς θαυμασίως πέφυκε πρὸς τὸ δοκοῦν ἐναντίον εἶναι τὸ λυπηρόν, &c. sic & Plau. Amphit. *Satin parua res est voluptatum in vita, Atq; in ætate agunda, Præquam quod molestum est? Ita quoq; comparatum est in ætate hominum, Ita dijs placitum, voluptatem mæror vt comes consequatur, Quin incommodi plus, maliq; illico assit, boni si obtigit quid.*

SEMPER AVAR. EG.] semper auaro aliquid deest. numquam enim expletur diuitiarum sitis. quin etiam ijs, quæ habet, eget. Nihil refert vtrùm auarus habeat, an non habeat, cum ei desint ea, quæ habet, id est, cùm ijs rebus, quas vel suo labore peperit, vel beneficio fortunæ nactus est, vti frui non audeat. sed hac de re plura dicemus ad illum locum obscurissimum, & nondum à quoquam explicatum, qui est epist. 2. lib. 2. *sed, quod non desit, habentem, &c.*

CERT. VOTO PETE FIN.] cùm sit immensa, & infinita in hominibus auaris pecuniæ
B cupiditas, certum (inquit) diuitiarum finem expete: id est, cupiditatem, & studium pecuniæ defini, ac termina: vel certam aliquam ac definitam pecuniæ summam opta & expete, quam vbi consecutus fueris, plura quærere desine, bonisq; partis fruere, & viue. sic sat. 1. lib. 1. *Denique sit finis quærendi, cumq; habeas plus, Pauperiem metuas minus.* non est autem intelligendus hoc loco Horatius significare, diuitias nobis tamquam finem, propositas esse oportere: sed earum modum esse quendam constituendum, quo contenti esse debeamus.

INVIDVS ALT. MACR. REB.] sic Lucret. lib. 3. *Macerat inuidia ante oculos illum esse potentem, Illum aspectari, claroq; incendit honore: Ipsi se in tenebris volui, cœnoq; queruntur.* Horat. satyr. 1. lib. 1. *Quodq; aliena capella gerat distentius vber, Tabescat? &c.* Videtur autem quædam esse non inuenusta in his duobus, *opimis macrescit*, antithesis.

INVID. SIC. NON INVEN.] Pindarus εἰδ.
C ια. πυθ. φθονεροὶ δ' ἀμύνονται ἄται, id est, inuidi autem damno plectuntur. & Plato lib. nono de legibus, inuidiam ait esse contubernalem grauem, ac molestam, maximè quidem ac primo loco ei, qui inuideat, secundo loco viris optimis, & clarissimis ciuitatis. Appellat autem Horatius hoc loco inuidiam eam, quam M. Tull. ambigui nominis fugiendi causa, *inuidentiam* nominat lib. Tuscul. 3. & 4. Sententia porro huius loci hæc est, quamuis Siciliæ tyranni grauissima tormenta ad cruciandos homines inuenerint, nullum tamen tormentorum illorum grauius inuidia fuisse.

QVI NON MODER. IRÆ] id est, qui iræ moderationem non adhibebit, & veluti frenum inijciet. hæc enim vis est huius verbi cum dandi casu coniuncti, vt M. Tull. Partit. *nam auditorum aures moderantur oratori prudenti, & prouido: &, quod respuunt, immutandum est.*

INFECT. VOL. ESSE, DOL. QVOD, &c.] id est, nolet id esse à se admissum, vel optabit ne id sit à se admissum, quod dolore, & ira impulsus fecerit: pœnitebit eum facti. epist. de arte poët. *Commisisse cauet, quod mox mutare laboret.* infectum, D
id est, nō factum. Plaut. Mostell. *Egóne?* [somnio] *at quidem tu, qui istoc te speras modo Potesse dissimulando infectum hoc reddere.* Sed cur dolorem & mentem concurrenteis facit in ira, & in pœnis expetendis? De dolore, docet Aristoteles multis locis, iram cum dolore esse coniunctam: & tum dolore hominem iratum leuari, cum iniuriā acceptam retulerit. de mēte, idem docet lib. 7. de moribus ad Nicomach. eum, qui iratus sit, à ratione quodammodo persuaderi, & induci, vt pœnas ab eo, qui iniustè læserit, expetat. Vel eò respexit quòd ex veteribus alij iracundiam definierunt feruorem mentis, alij cupiditatem puniendi doloris.

DVM POENAS ODIO, &c.] id est, dum odio prouectus pœnas de eo, qui læsisse videtur, sumere festinat: vel sic, dum iniuriæ, quam ipse sibi accepisse videtur, dolorem inultum, & iccirco grauem & molestum, vlcisci properat, vt animum dolore leuet. Nam quamdiu is, qui se acce- E
pisse iniuriam existimat, inultus est, tandiu graui quasi onere premitur: vbi iracundiam suam expleuit, doloremque suum punitus est, tum exoneratus est. verbum *festinat* coniunxit cum quarto casu, vt Virgil. Ænei. 4. *Festinare fugam, tortosq; incidere funes.* idem de verbo *maturare* sentiendum. Æn. 1. *Maturate fugam.* Horat. epist. prox. seq. *Hoc opus, hoc studium parui properemus, & ampli.* & Od. 7. lib. 2. *Deproperare apio coronas.* sic Græci verbum σπεύδειν. Pindarus Πυθ. γ. μὴ φίλα ψυχὰ βίον ἀθάνατον σπεῦδε· τὰν δ' ἔμπρακτον ἄντλει μαχανάν: id est, ne care anime vitam immortalem festina: facilem autem hauri machinam. & Homerus ἰλ. ν. νῦν δ' ἅμα χρὴ σπεύδειν, αἴ κ' ὄφελός τι γενώμεθα καὶ δύ' ἐόντε: id est, hæc autem vnà nos properare oportet, si possimus aliquid prodesse nos etiam duo.

IRA FVR. BR. EST] sic Themistius in oratione de amicitia, ἐγὼ δὲ οἶμαι (inquit) τὴν ὀργὴν μανίαν ὀλιγοχρόνιον εἶναι. quod notat M. Anton. Muretus. M. Tull. Tuscul. 4. *An est quicquam similius insaniæ, quàm ira? quam bene Ennius initium dixit insaniæ.* Et Apollonius dicebat, τῆς ὀξυθυμίας τὸ ἄνθος esse μανίαν, id est, iracundiæ florem esse insaniā. F
Et Plutarchus in Romulo, ὀργῆς τάχος ἄβουλον, id est, iræ, celeritatem inconsideratam, & consultationis expertem. vide annot. ad Od. 16. libri primi.

ANIMVM] τὸν θυμόν, vt Hom. ἰλιάδ. β. Θυμὸς δὲ μέγας ἐστὶ διοτρεφέων βασιλήων. Cæcilius, *Nunc enim demum mihi animus ardet, nunc meum cor cumulatur ira.* Nam & apud Latinos animus interdum accipitur pro quauis libidine à ratione auersa, vt Plaut. in Trinummo, *si animus hominem perculit, actum est, si animo seruiuit, non sibi. si ipse animum perculit: dum viuit, victor victorum cluet.*

HVNC FRENIS, &c.] tamquam equum ferocem & indomitum.

COMPESCE] comprime. sup. saty. 8. lib. 1. *qua pœnis compesceret inferiorem.* Od. 16. li. 1. *Compesce mentem.*

FINGIT] format, instituit, docet, vt lib. de arte poëtica, *quamuis & voce paterna Fingeris ad rectum.*

TENERA]

A TENERA] molli, & facili ad domandum.

EQVVM TEN. DOCIL. CERV.] equum iuuenem, & idcircò ad domandum facilem.

MAGISTER] *ἱππόδαμος*, qui domat equos.

IRE VIAM] sic loquebantur veteres. Cic. pro Murena: *Ite viam: Prestò aderat sapiens ille, qui ire viam doceret.* sic enim legendum, non, vt vulgò *inite viam*, neque *inire viam*.

VENATICVS] vtitur hoc nomine Plautus in Mil. glorioso, *si ita non repperio, ibo odorans, quasi venaticus vsque, donec persecutus volpem fuero.* & M. Tul. Verr. de signis, *quo postea, quam venerant, mirandum in modum canes venaticos diceres: ita odorabantur omnia, & peruestigabant, vt, vbi quicquid esset, aliqua ratione inuenirent.*

CERVINAM PELL.] pellem cerui alga, aut cẽtonibus refertam, quæ cerui similitudinẽ gerit.

MILITAT] seriò feras insequitur, vel veros ceruos insectatur. catulus, id est, canis, vt sup. Od. 1. lib. 1. *Seu visa est catulis cerua fidelibus.*

B NVNC ADBIBE] vitiosa est eorum codicum scriptura, qui habent *adhibe*. est enim legendum *adbibe*: quo verbo & Terent. vtitur in Heautont. *Vbi mihi adbibit plus paullo, sua quæ narrat facinora?* tralatio est ab animantibus sitientibus, & sitim explentibus. adbibe enim, hoc est, attende, audi, & celeriter percipe: quemadmodum ferè suprà locutus est Oda. 13. lib. 2. *pugnas & exactos tyrannos Densum humeris bibit aure vulgus*, vel dic adbibe, id est, animo imbibe, vt dicuntur lanæ colorẽ & candorem bibere. & vt Dido apud Virg. lib. 1. Æneid. *longum bibebat amorem.*

PVRO PECTORE] nondum vitiis inquinato, Lucret. libr. 5. proœm. *At bene non poterat sine puro pectore viui.*

PVER] vult nos statim à pueris philosophię, & rectè honestéque viuendi scientiæ operam dare, ne simus *ὀψιμαθεῖς*. i. seri studiorum, vt loquitur epist. 19. huius lib. sed *παιδομαθεῖς*, id est, à pueritia instituti & eruditi. Plurimũ autem interest vtrùm aliquid discas puer, an iam ætate grandis: quam-

C quam præstat serò discere, quàm nunquam, vt dicebat Socrates.

QVO SEMEL EST IMB. R. S. OD.] sic Plato lib. 4. de rep. seu de iusto, ait, tinctores, seu infectores, vbi lanam purpura inficere volunt, primum lanam sumere candidissimam, deinde eam accurate præparare, vt florẽ purpuræ quàm maximè imbibere possit: & tum denique purpureo colore lanam illam tingere: quo facto purpuram lanæ insitam atque inditã nulla ratione, nullo nitro, nullóve lomento, aut sapone abstergeri, neque deleri posse, &c. verba Platonis posita sunt 5. ferè pagina libri, ibi, *οὐκοῦν οἶσθα ἦν δ' ἐγὼ, ὅτι οἱ βαφεῖς, ἐπειδὰν βουληθῶσι βάψαι ἔρια, ὥστε εἶναι ἁλουργὰ, πρῶτον μὲν*, &c.

NVNC TE MELIORIB. OPP.] nunc (inquit) dum tenera est ætas, dum mollis & tractabilis, & cerea, dede, seu præbe te honestis & salutaribus disciplinis erudiendum, bonísque & rectis opinionibus imbuendum, malis artibus & prauis opinionibus reiectis.

NEC TARD. OPP. NEC PRÆC.] nec eos exspecto, qui sunt ignauiores: nec eos vrgeo, qui antecedunt: id est, nõ excito, neque impello, cum sua sponte satis properent, meáque cohortatione non egeant. Vel, quod mihi magis placet, non insto præcedentibus, vt eos anteuertam: non conor eos anteuertere: vt sat. 1. lib. 1. *Instat equis auriga suos vincentibus.* est enim tralatio perpetua ducta à cursoribus, seu quadrigis, falluntur autem qui *insto* interpretantur *obsto*, id est, *impedio*. D

3. AD IVLIVM FLORUM.

IVLI Flore quibus terrarũ militet oris
Claudius Augusti priuignus, scire laboro.
Thracáne vos, Hebrúsque niuali compede vinctus, E
An freta vicinas inter currentia turreis,
An pingues Asiæ cãpi, collésq; morantur?
Quid studiosa cohors operum struit? hæc quoque curo.
Quis sibi res gestas Augusti scribere sumit?
Bella quis, & paces longum diffundit in æuum?
Quid Titius, Romana breui venturus in ora?
Pindarici fontis qui non expalluit haustus,
Fastidire lacus, & riuos ausus apertos:
Vt valet? vt meminit nostri? fidibúsne Latinis F
(Musa?
Thebanos aptare modos studet auspice
An tragica desæuit, & ampullatur in arte?
Quid mihi Celsus agit? monitus, multúmque monendus,
(vitet
Priuatas vt quærat opes, & tangere
Scripta, Palatinus quæcunque recepit Apollo:
Ne, si fortè suas repetitum venerit olim
Grex auium plumas, moueat cornicula risum
Furtiuis nudata coloribus. ipse quid audes?

Te Quæ

A *Quæ circumuolitas agilis thyma? non tibi paruum*
Ingenium est: non incultum, nec turpiter hirtum.
Seu linguam causis acuis, seu ciuica iura
Respondere paras, seu codis amabile carmen:
Prima feres ederæ victricis præmia. quòd si
Frigida curarum fomenta relinquere posses:
Quò te cælestis sapientia duceret, ires.
Hoc opus, hoc studium parui properemus, & ampli:
Si patriæ volumus, si nobis viuere cari.
Debes hoc etiam rescribere, si tibi curæ,
B *Quantæ conueniat Munatius. an male sarta*
Gratia nequicquam coit, & rescinditur? at vos
Seu calidus sanguis, seu rerum inscitia vexat,
Indomita ceruice feros: vbicumq; locorū
Viuitis, indigni fraternum rūpere fœdus,
Pascitur in vestrum reditum votiua iuuenca.

IVLI FLORE] ad hunc eundem scripsit & epistolam 2. lib. 2. *Flore bono, &c.*

CLAVD. AVG. PRIVIGN.] Tib. Claudius Nero Cæsar, cuius matrem Liuiam Drusillam
C vxorem duxerat Octauianus Augustus Scribonia dimissa. Sueton. in Aug.

SCIRE LABORO] scire studeo, seu, vt sæpe loquitur, quæro.

THRACA] θρᾴκη. vt epist. ad Quinctium. *vt nec Frigidior Thracam, nec purior ambiat Hebrus.* vide annot. ad Od. 16. lib. 2.

HEBRVSQVE] idem Oda. 25. lib. 3. *Hebrum prospiciens, & niue candidam Thracen.*

NIVALI COMPEDE VINCTVS] sic loquitur Virg. Georg. 4. *Et cum tristis hiems etiam tunc frigore saxa Rumperet, & glacie cursus frenaret aquarum.*

AN FR. VICIN. INTER. CVRR. TVRR.] turreis, πύργους: nempe Sestum & Abydum. *vicinas inter curr. turr.* pro inter vicinas turreis currentia, more vsitatissimo dixit, vt annotauimus suprà ad Od. 7. lib. 2. tale est illud, *Interfusa nitentes Vites æquora Cycladas,* Od. 14. lib. 1.

MORANTVR?] detinent? vt suprà annot. ad Od. 7. lib. 2. D

SCRIBERE SVMIT?] sumit vt scribat, vel scribendas suscipit?

LONGVM DIFF. IN ÆVVM?] prodit memoriæ? mandat literis ad memoriam posteritatis sempiternam?

VENTVRVS IN ORA?] qui honorifico omnium ciuium Rom. sermone celebrabitur? aliàs *venire in ora,* ad vitium, ad vituperationem pertinet: vt apud Catull. ad Rauidum, *An ne vt peruenias in ora vulgi?* sic Liuius libr. 2. *timorem iniecit, ne in ora hominum pro ludibrio abiret.* in laude ponit & Propertius ad Mæcen. *Crede mihi magnos æquabunt ista Camillos Iudicia, & venies tu quoque in ora virûm.* his similia sunt illa M. Tull. Tuscul. 1. *Harmodius in ore & Aristogiton.* & Ennianum illud, *Nemo me lacrymis décoret, nec funera fletu Faxit: cur? Volito viuus per ora virûm.* & Virg. Æneid. 12. *Ille quidem ad superos, quorum se denouet aris, Succedet fama, viuusq; per ora feretur.* Idem Geor. 3. *tentanda via est, qua me quoque possim Tollere humo, victorq; virûm volitare per ora.* Iterum M. Tul. Philipp. 10. de Bruto, *erat enim in desiderio ciuitatis, in ore, in sermone omnium.* T. Liuius. lib. 9. *Postumius in ore erat: eum laudibus ad cælum ferebant.* E contrà ad probrum pertinet illud Cic. Verr. 3. de Verre, *Istius nequitiam tum in ore vulgi, & in communibus prouerbiis versatam esse.*

PIND. FONTIS QVI NON, &c.] qui non dubitauit Pindarum proponere sibi ad imitandum. *non expalluit haustus Pind. font.* id est, non extimuit haurire è fonte Pindari: vt Od. 27. lib. 3. *mediasque fraudes Palluit audax.* allegoria est & in hoc, & in proximo versu. hoc enim significat, qui ausus est Pindarum Latinis versibus imitari, atque exprimere?

FIDIBVSNE LATINIS THEB. &c.] idest studétne ad exemplū Pindari versus Latinos Lyricos scribere, poetica facultate fretus?

THEBANOS] idest, Pindaricos. Od. 2. lib. 4. *Multa Dircæum leuat aura cycnum.*

DESÆVIT] desæuire, est valde sæuire. *de* enim in compositione interdum auget: vt *desæuire, deamare, deuitare, deperire, defatigare,* &c. Iam sæuire, F est χαλεπαίνειν, vt & sæpe admonuimus, & docent exempla probatorum scriptorum. solent autem pleraque omnia in tragœdiis esse sæua, dura difficilia, atrocia, immitia, iracunda, horribilia, δεινά, χαλεπά. iccircò hoc verbum ad tragœdiarum scriptorem accommodauit. vide sup. annot. ad Od. 33. lib. 1.

AMPVLLATVR] turget, inflatus, atque elatus est. Quas ληκύθους Græci, eas ampullas appellaut Latini. Quemadmodum igitur illi ληκύθους vsurpant pro orationis ornamentis, iisque, omnibus dicendi figuris, quibus altior, grandior, amplior denique fit oratio: ita, & ampullas Latini. Horat. in lib. de arte poëtica, *Proiicit ampullas & sesquipedalia verba.* M. Tull. ad Attic. lib. 1. *Quid multa? totum hunc locum, quem tu Aristocratia ego variè in meis orationibus, quarum tu Aristarchus es, soleo pingere, de flamma, de ferro (nosti illas ληκύθους) valde grauiter pertexuit.* auctor scholiorum in Hephæstio

A phæstionem, causam afferens cur dimetrum trochaicum catalecticum, Euripidéum, aut lecythiũ dicatur, scribit hæc, quæ deinceps sequuntur, ληκύθιον δέ φασιν αὐτὸ, ἢ διὰ ἀριστοφάνην σκώπτοντα τὸ μέτρον τὸ ἑφθημιμερὲς Εὐριπίδου τὸ Θεαίων ἱππους Αι. Ληκύθιον ἀπώλεσεν. ἢ διὰ τὸν βόμβον τὸν τραγικόν. βόμβος γὰρ γίνεται περὶ τὸ ληκύθιον, ἐκ τοῦ ἐμπεριεχομένου αὐτῷ ἀέρος κινουμένου, ἢ ὑπὸ πνεύματος ἀνδρὸς, ἢ ὑπ' ἄλλου. διὸ καὶ καλλίμαχος μοῦσαν ληκυθίαν τὴν τραγῳδίαν λέγει. id est, lecythium autem id dicunt, aut propterea quòd Aristophanes iocosè reprehendit metrum illud epthemimeres Euripidis, θεαίων. &c. hoc modo, ληκύθιον ἀπώλεσεν id est, ampullam perdidit: vel propter bombum, seu sonitum tragicum. bombus enim editur circa ampullam ex eo, quòd aër, qui in ea continetur, mouetur siue ab hominis halitu, siue ab aliqua alia re. Quapropter etiam Callimachus musam lecythiam, tragœdiam appellat. ab ampulla autem verbum *ampullari* deductum est, quod est ampullis verborum vti.

B PRIVATAS] suas & proprias, non alienas & publicas.

SCRIPTA] quæ sunt iam publica, quia in lucem edita, & vulgata.

PALATINVS APOLLO.] bibliotheca Græca, & Latina templo Apollinis, quod Augustus exstruxerat, & consecrarat, adiunctâ, vt sup. diximus ad Od. 31. lib. 1. *Quid dedicatum poscit Apollinem Vates, &c.*

OLIM] post hac. vt sat. 5. lib. 2. *Magna minórve foro si res certabitur olim.* & Od. 10. libr. 2. *non si male nunc, & olim Sic erit.*

GREX AVIVM PLVMAS.] quatuor senariis hunc Æsopi apologum complexus est Gabrias, Ἀλλοτρίοις πτεροῖσιν ἡμφιεσμένος Ηὔχει κολοιὸς ὀρνέων ὑπερφέρειν. Πρῶτον δὲ δῶρον ἡ χελιδὼν ἥρπασεν· Μεθ' ἣν ἅπαντες εἶτα γυμνὸς εὑρέθη. id est, *Plumis alienis olim amictus gracchulus Præstare se iactabat aliis volucribus. Sed prima hirundo, quod dederat, illi abstulit: Quam omnes secuta: sicq; nudus restitit.*

MOVEAT CORNICVLA RISVM.] Celsus alienorum scriptorum fur, & compilator, sit
C omnibus ridiculus.

QVÆ CIRCVM VOL. AGIL. THYMA?] id est, circum quæ thyma volitas? vt annot. ad Od. 7. lib. 2. circum thyma autem dixit, quia poetæ cũ apibus comparari solent, vt Oda 2. libr. 4. *ego apis Matinæ More, modoq; Grata carpentis thyma, &c.*

HIRTVM.] hirsutum, id est, rude & impolitum. verbum *est*, quod erat suo loco depulsum, reposui post nomen *Ingenium*, secutus cod. Iann. Faërn. & duos Vatic.

FERES] accipies, auferes, vt sup. Od. 8. lib. 4. *neque tu pessima munerum Ferres:* & sæpe alibi.

EDERÆ VICTRICIS] notat Seruius commentar. in Virgilii Melibœum, ad illum versum, *Pastores edera crescentem ornate poetam*, edera poëtas coronari, vel quia Libero sacri sunt ex quo etiam, vt Bacchas, insanire: vel quia semper virent ederæ, quemadmodum carmina æternitatem & merentur, & aliis pariunt.

CVRARVM FOMENTA] vt suprà *amoris fomenta*. Od. 11. epod. & Lucret. *amoris pabula*. fomenta curarum, sunt ambitio, pecuniæ cupiditas, & similia. D

HOC OPVS, HOC ST. P. PROP.] properandi verbum eum accusandi casu coniunxit, vt sup. *properare coronas*. vide Od. 7. libr. 2. hoc opus autem, nempe curarum fomenta, & cogitationes anxias ex animo eijcere: & sapientiæ studium colere, atque amplecti.

SI PATR. VOLVM.] aliquot libri vet. habent, *Si patriæ cupimus, &c.* id est, si patriç, si nobis vtiles esse volumus: si & patriæ, & nobis consulere volumus: si patriæ, si nobis iucundi esse volumus. patriæ carus est, qui ita viuit, talémque ciuẽ se præstat, vt eius vita sit patriæ cara, magnique facienda: sibi carus est, qui habet rationem suæ valetudinis, animúmque interdum relaxat ac remittit, neque se curis inanibus perpetuò conficit ac macerat.

SI NOBIS VIVERE CARI] id est, si iucundè & hilariter viuere. nam qui perpetuò mæstus est, sibi ipse odio est: qualis ille Terentianus Menedemus seipsum crucians. non dissimile est illud E epist. ad Loll. 2. hoc lib. *Quid minuat curas, quid te tibi reddat amicum*, id est, tibi carum, lætum, hilarum, vel dic vt paullo antè diximus.

SI TIBI CVRÆ &c.] *si* positum Gręcorum more pro *an*, vt epist. ad Mæcen. 2. hoc lib. *Inspice si possum donata reponere lætus.* & epist. 1. libr. 2. ad Aug. *Tentauit quoque, rem si dignè vertere posset.* & epist. ad Numicium. *chlamydes Lucullus (vt aiunt) Si posset centum scenæ præbere, rogatus.* & Tibull. lib. 3. eleg. 1. *Illa mihi referat, si nostri mutua cura est, An minor, an toto pectore deciderim.* T. Liu. lib. 33. *percunctatus si consilium non vtile solùm, sed etiam salutare, admittere auribus posset, &c.* nec iis assentior, qui hunc locum, quasi mendosum, corrigunt hoc modo, *Quàm te conueniat*. nam *conuenire* cum accusandi casu, quid sit, sciunt omnes. at quis ita loquitur Latinè de duobus, inter quos nata sit offensio, aut simultas? hic illum non conuenit. dicerem potius, huic cum illo non conuenit. Prætereà cùm dicat, illum debere sibi rescribere, superuacanea est hæc conditio, *si tibi cura*. F Quamobrem hunc locum sic explico longe simplicius, &, nisi fallor, etiam verius: debes rescribere vtrùm frater tuus Munatius tantæ tibi sit curæ, quantæ fratrem fratri esse conueniat, nécne. Neque verò reiicebo, me in tribus libris calamo exaratis cùm in Italia essem, & totidem, cùm in Gallia, ita scriptum reperisse, *sit tibi cura*. quæ quidem scriptura mihi non displicebit, si subintelligetur *ne*.

INDOM. CERVICE FER.] videtur translatio sumta à bobus indomitis, & duratum ceruicum: σκληραύχενας vocant Græci, & ζυγομάχους.

INDIGNI RVMP.] indigni, qui rumpatis, vel qui non debetis rumpere. sic loquuntur Græci ἀνάξιοι ὄντες λύειν. Admonendus autem est adolescens, sententiam vsque ad versum vltimum pendere hoc modo, siue vos feruor sanguinis, siue inscientia rerum agitat, vbicumque locorum viuitis vos, quos non decet fraternam necessitudinem dissoluere, pascitur in vestrum, &c. ab iis enim

 dissen

A dissentio, quia ad nomen *indigni*, subintelligunt *estis*.

FRATERN. FOEDVS.] quod longè firmius ac sanctius esse debet, quàm amicorum necessitudo: & vetat Hesiodus tantidem amicum, quanti fratrem facere. Μηδὲ κασιγνήτῳ ἶσον ποιεῖσθαι ἑταῖρον. Quanti autē fratres faciendi sint, declarauit vxor Intaphernis apud Herodotum, cui cùm à Dario facta potestas esset seruandi, aut viri sui, aut fratris, aut liberorum, (quos omneis in vincula Darius conijci iusserat, & capitis damnarat,) maluit fratrem seruare. cuius rei causam cùm quæsisset Darius, respondit ὦ βασιλεῦ, ἀνὴρ μέν μοι ἄλλος γένοιτο, εἰ δαίμων ἐθέλοι, καὶ τέκνα ἄλλα, εἰ ταῦτα ἀποβάλοιμι: πατρὸς δὲ, καὶ μητρὸς οὐκέτι μευ ζωόντων, ἀδελφεὸς ἂν ἄλλος οὐδενὶ τρόπῳ γένοιτο. i. O rex, vir quidem mihi alius contingere possit, si ita deo visum sit, & alij liberi, si hos amiserim: sed cum mihi pater & mater è vita decesserint, nulla ratione fieri possit, vt mihi frater alius nascatur. Hæc Herodotus Thalia, A quo sumpsit illud Euripides, Μητρὸς δ' ἐν ᾅδου καὶ
B πατρὸς κεκευθότων, Οὐκ ἔστ' ἀδελφὸς, ὅστις ἂν βλαστῇ ποτέ, id est, Patre & matre mortuis, non potest mihi frater vllus nasci. Exstat libellus à Plutarcho scriptus, vtilissimus, περὶ φιλαδελφίας, id est, de amore fraterno.

4. AD ALBIVM. Tibullum.

ALBI, nostrorum sermonum cādide iudex,
Quid nunc te dicam facere in regione Pedana?
Scribere, quod CassI Parmensis opuscula vincat?
An tacitū siluas inter reptare salubreis,
C *Curantem quicquid dignum sapiente, bonóque est?*
Non tu corpus eras sine pectore, dij tibi formam:
Dij tibi diuitias dederant, artéq; fruēdi.
Quid voueat dulci nutriculà maius alumno,
Quam sapere, & fari vt possit, quæ sentiat, vtque
Gratia, fama, valetudo cōtingat abūde,
Et mundus victus nō deficiēte crumena?
Inter spē, curamq;, timores inter, & iras
Omnem crede diem tibi diluxisse supremum.
Grata superueniet, quæ non sperabitur, hora.
Me pinguem, & nitidum bene curata cute vises: D
Cùm ridere voles Epicuri de grege porcum.

ALBI, &c.] Albium Tibullum designat, elegorum scriptorem: in quo præcipua est elegantia Latini sermonis, nulla propemodum admista figura loquendi peregrina, aut transmarina.

CANDIDE IVDEX] qui de sermonibus nostris sincerè, & sine maleuolentia iudicas. sermonum appellatione autem satyras, & epistolas significari putamus. nam contrà odæ carmina appellantur.

CASSI PARMENSIS] de quo sat. 10. lib. 1.

SILVAS INTERREPTARE SALVBREIS] reptare inter siluas salubreis, vt suprà annot. ad Od. 7. lib. 2. significat autem, Tibullū, Epicureum esse. Remouebant enim se Epicurei à reip. administratione, negotiisque publicis, & E in hortis, ac locis amœnis viuebant.

REPTARE] remissius, ac lentius ambulare. Vtitur hoc verbo Lucret. lib. 2. sed ad pecudes refert. *Nam sæpe in collis tondentes pabula læta Lanigeræ reptant pecudes.*

SAPIENTE, BONÓQVE] plerunque hæc duo coniuncta reperiuntur. vt epist. ad Mæcenat. 2. *Vir bonus & sapiens dignis ait esse paratū*. & epist. ad Quinctium. *Vir bonus, & sapiens audebit dicere, Pentheu rector Thebarum, &c.* & in eadem. *Nē vè putes alium sapiente, bonóque beatum*: & epist. de arte poët. *Vir bonus & prudens versus reprendet inerteis*. & M. Tull. off. 3. ostēdit, hæc inter sese parari non oportere. *Hæc igitur est illa pernicies, quòd alios bonos, alios sapienteis existimāt.* Quidam hæc referunt ad Epicurei decreta: qui sapientis esse statuebat, iucundè viuere, & in locis amœnis ætatem degere potius, quàm rei familiari augendæ seruire, aut reip. administrandæ operam dare. quod congruit cum superiore illo, *siluas interrep. salub.* Iam Epicurei se solos sapienteis esse F contendebant: vnúmque Epicurum verum vidisse, & homines erroribus liberasse dicebant.

CORPVS SINE PECTORE] excors: ἄφρων. Nam pectus cogitationis, & mentis sedem esse vulgò putant, ex quo ductum *expectorare*.

VOVEAT] optet, precetur, εὔχεται. ex quo vota pro optatis. suprà in respons. Canidiæ epod. *Si tardiora fata te votis manent*. & satyr. 6. libr. 2. *Hoc erat in votis*.

QVĀM SAP. ET FARI VT POSS. QVÆ SENT. VTQVE] Cùm in omnibus libris vulgatis, & in plerisque omnibus manuscr. legeretur, *Quam sapere & fari*: quamuis pauci manuscr. haberent particulam *vt*, ego sic hunc locum olim explicandum putaueram, Quid nutrix alumno suo maius optare possit, quàm vt primùm sapiat, & prudenter sentiat, deinde suas cogitationes eloqui, & exprimere queat? sic Pindarus Olymp. ὠδ. ε. ὑγίεντα δ' εἴ τις ὄλβον ἄρδει ἐξαρκέων κτεάνεσσι, καὶ εὐλογίαν προστιθεὶς, μὴ ματεύσῃ θεὸς γενέσθαι, id est, si quis

cum

A cum integra valetudine facultates, & eloquentiam habeat coniunctam, non est, quòd deus esse velit. Et cùm legeretur anteà in omnibus libris excusis, *& cui*, ego ab vno codice manu scripto adiutus, & quasi manu ductus, in quo scriptum erat, *vt cui*, reposuetam in prima editione, *vtq;*, nisi quis mallet, *vtq; huic*. Iam qui ita legũt, *Quid voueat maius nutric. dulci alumno, Cùm sapere & fari posset quæ sentiat, & cui Gratia, fama, val.* hac sententia, Quid opter maius nutricula alumno suo, subintellige, quàm illa superiora, formã, diuitias, artem fruendi: cùm præsertim sapere & fari, &c. balbutiunt, neque argumentis opus est ad hanc explicationem refellendam, cùm præsertim nulli libri habeant, *Cum sapere*, aut *Quum sapere*, cumque non aptè hæc inter se cohæreant *cùm sapere possit, &c. & cui Gratia, &c.* legendum enim esset, *& cum Gratia &c.* Nunc igitur iterum consoltis libris veteribus, in quorum vno reperi, *Qui sapere*: in altero, *Quin sapere*, qui ambo sunt Russardi,
B legendum sic censeo, *Qui sapere, & fari possit quæ sentiat, & cui Gratia fama, &c.* vt sit hæc verborum sententia: Alumno, qui sapere & fari possit quæ sentiat, & cui Gratia, fama, valetudo, contingat abundè, & mundus victus, &c. quid nutricula optet maius? proinde ac si dicat, nihil maius optare queat alumno suo nutricula, quàm hæc, sapientiam, eloquentiam, seu facundiam, gratiam, famam, valetudinem, mondum victum nũquam deficiente crumena. *Fari* autem dixit, propriè. Nam non loquuntur pueri, sed fantur. lege Varronem lib. 5. de lingua Lat.

GRATIA] vt gratia valeat apud principes, & potenteis viros.

ET MVNDVS VICTVS] id est victus elegans, & intra modum sumtuosus & copiosus: victus liberali & magnifico homine dignus: victus neque sordidus, neque rursum nimis amplus & opiparus. sat. 2. lib. 2. *Mundus erit, qui non offendet sordibus, atque In neutram partem cultus miser.* ex quo munditia. Plautus in Pœnulo, *mulieres sunt*
C *admodum insulsæ, atque inuenustæ, sine munditia & sumtu.* M. Tull. de finib. lib. 3. *mundos, eleganteis, optimis cocis, pistoribus, piscatu, aucupio, venatione, his omnibus exquisitis vitãteis cruditatem.* Idem ad Qu. Fratrẽ ep. lib. 2. *Domũ tuam in Carinis mundi habitatores Lamia conduxerũt.* trãslatè dixit Hor. epist. ad August. *& graue virus munditia pepulère.* non dissimulabo tamen, in nonnullis libris manu scriptis legi, *Et modus, & victus non def. crum.*

INTER SPEM, CVRA'MQVE, TIM. INTER ET IRAS.] id est, inter animorum perturbationes, quibus assiduè sollicita & infesta est hominum vita, quemcunque vitæ diem tibi dij largiuntur, eum postremum esse putato. ita fiet, vt trãquillius, & iucundius viuas, casúsque humanos, & fortunæ iniurias moderatius feras: neque te spe, curis, timoribus, iris, angoribus, & ceteris vitæ venenis maceres, & conficias.

OMNEM CREDE DIEM, &c.] existima quotidie te moriturum. hoc si animo eris, quicquid tibi temporis ad vitam accedet, id tibi deputabis esse in lucro: nec perpetuò quærendæ & augendæ pecuniæ seruies, sed bonis quæsitis, aut à
D patre relictis fruêris. hæc enim sentẽtia significatur per subsequentem versum, *Grata superueniet, &c.* cuius rei exemplum capere licet ex ceteris rebus secundis. finge, aliquem sperare, & exspectare amplissimam hęreditatem, eique id, quod sperauit, tandem euenire: longè minor est huius voluptas, quàm si non speranti venisset. Ita longè maior est eius hominis vitæ iucunditas, qui in diẽ viuit, qui diem crastinum ad se pertinere non existimat, qui diei præsentis vsura contentus est, si ad diem crastinum vitam produxerit, quàm eius, qui vitæ spem in multos annos profert, ac producit. Gratissima enim erit eius diei vita, ad quem quis se peruenturum esse non sperabat. Sic igitur viue, & ita bonis tuis fruere, vt hodie moriturus. quantumcunque tibi dierum ad vitam præteritam acceder, id erit tibi multo iucundissimum. præclare igitur Anacr. Τὸ σήμερον μέλει μοι· Τὸ δ' αὔριον τίς οἶδεν, id est, *Hodierna curo tantum. Cui crastina hora nota est?*
E sic Hor. sup. Od. 7. libr. 4. *Quis scit, an adijciant hodiernæ tempora summæ Crastina Dij superi?* & ep. 2. lib. 2. *Vtar, & ex modico, quantum res poscet, aceruo Tollam, &c.* sequitur mox. *Distat enim spargas tua prodigus, an neque sumtum Inuitus facias, neque plura parare labores. &c.*

SVPREMVM] vltimum. vt epist. proxima, *Supremo te sole domi Torquate manebo.* & sat. 1. lib. 1. *ad vsque Supremũ tempus, ne se penuria victus Deficeret, metuebat.* & Od. 13. lib. 1. *Quos irrupta tenet copula, nec malis Diuulsus querimoniis Suprema citius soluet amor die.* & Od. 17. lib. 2. *supremũ Carpere iter comites parati.* & epist. ad August. *Comperit inuidiam supremo fine domari.* & epist. 2. lib. 2. *Nunc prece, nunc pretio, nunc vi, nunc sorte suprema Permutet dominos.*

NITIDVM] corpore nitido, & solido: carne læui, & polita, non horrida, neque squallida. trãslatè fruges nitidas dixit Lucret. libr. 1. pro opimis, pinguibus, amplis, & tamquam geminis. *At nitidæ surgunt fruges, ramique virescunt.* Virg. libr. 3.
F Æneid. *superòque nitentem Cælicolũm regi mactabam in littore taurum.* nitentem, id est, opimum.

EPICVRI DE GREGE PORCVM] hominem in voluptate abdominis, & gutturis summum bonum ponentem. eadem ratione dixit illud M. Tullius in L. Pisonem, *Confer nune Epicure noster ex hara producte, nõ ex schola, confer, si audes, absentiam tuam cum mea.* Quamuis enim Epicurus videretur interdum in quadam animi voluptate summum bonum constituere, hanc de eo opinionem tamẽ ipsius refellit oratio. eius enim verba sunt, quæ retulit Athen. libr. 2. οὐ γὰρ ἔγωγε δύναμαι νοῆσαι τ' ἀγαθὸν, ἀφαιρῶν μὲν τὰς διὰ τῶν χυλῶν ἡδονὰς, ἀφαιρῶν δὲ τὰς διὰ τῶν ἀφροδισίων, ἀφαιρῶν δὲ τὰς δι' ἀκροαμάτων, ἀφαιρῶν δὲ καὶ τὰς διὰ μορφῆς κατ' ὄψιν ἡδείας κινήσεις. quæ sic interpretatur M. Tullius lib. 2. de finibus, *non enim intelligo quid sit, aut vbi sit summum bonum præter illud, quod cibo, aut potione, & aurium delectatione, & obscena voluptate capiatur.*

A 5. AD TORQVATVM.

SI potes Archaicis conuiua recumbere lectis,
Nec modica cenare times olus omne patella:
Supremo te sole domi, Torquate manebo.
Vina bibes iterum Tauro diffusa, palustreis
Inter Minturnas, Sinuessanumq; Petrinum.
Sin melius quid habes, arcesse, vel imperium fer.
Iandudum splendet focus, & tibi munda supellex.
Mitte leueis spes, & certamina diuitiarum,
B Et Moschi causam. cras nato Cæsare festus
Dat veniam, somnumq; dies. impune licebit
Æstiuam sermone benigno tendere noctem.
Quò mihi fortunas, si non cõceditur vti?
Parcus ob heredis curam nimiumq; seuerus
Assidet insano. potare, & spargere flores
Incipiam: patiarq; vel incõsultus haberi.
Quid non ebrietas designat? operta recludit:
Spes iubet esse ratas: in prœlia trudit inermem:
Sollicitis animis onus eximit: addocet arteis.
C Fæcundi calices quem non fecere disertum?
Contracta quem non in paupertate solutum?
Hæc ego procurare & idoneus imperor, & non
Inuitus: ne turpe toral, ne sordida mappa
Corruget nareis, ne non & canthanus, & lanx
Ostendat tibi te: ne fidos inter amicos
Sit, qui dicta foras eliminet: vt coeat par,
Iungatúrque pari. Brutum tibi, Septimiúmque
Et nisi cena prior, potiórq; puella Sabinũ
Detinet, assumam. locus est & pluribus vmbris: D
Sed nimis arcta premunt olidæ conuiuia capræ:
Tu, quotus esse velis, rescribe: & rebus omissis,
Atria seruantem, postico falle clientem.

SI POTES ARCHAÏCIS] hæc est vera, & germana scriptura: quam ego in duobus codicib. manusc. reperi, in vno in ipso contextu: in altero, suprà *Archiacus* positam, vt meliorem, & veram. sunt autem Græco nomine archaici lecti, Latino antiqui, id est, antiquo modo, & more fabricati. vtitur hoc nomine Dionys. Halicarn. βιβ. β. ἀρχαιολ. Ρωμ. ἐγὼ γοῦν ἐθεασάμην ἐν ἱεραῖς οἰκίαις δεῖπνα προκείμενα θεοῖς ἐν τραπέζαις ξυλίναις ἀρχαϊκαῖς. i. ego igitur spectaui in sacris ædibus cenas dijs propositas in mensis ligneis. archaïcis, quo modo autem mensæ archaïcæ, eodem modo, & lecti archaïci sunt appellati: suntque intelligendi lecti imperitè, durè, & parum eleganter, & quasi antiquè facti. nos Galli dicimus, *a la vieille mode.* E Horat. epist. 2. libr. 2. *Si quædam nimis antiquè, si pleraque durè, &c.* Qui autem legunt *Archiacus*, secuti codices non emendatos, & explicant ab Archia artifice factis, diuinant, & ἀσεμνύνει.

RECVMBERE] accumbere. vide quæ suprà notaui ad Od. 27. lib. 1.

TIMES] fugis, abhorres, φυλάττῃ. vt alibi docuimus.

MODICA] mihi satis magna, mediocri. contrà sat. 2. lib. 2. *Porrectum magno magnum spectare catino Vellem ait, &c.* ibid. *grandes rhombi, patinæq;* & Persius sat. 2. *sed patinæ grandes, tucetáque crassa.* Erat & patella, in quam conijciebant quod dijs libabant. Varro apud Nonium. *Quocirca oportet bonum ciuem legibus parêre, deos colere, in patellam dare* μικρὸν κρέας. Cic. libr. 2. de finibus, *ita non religiosos, vt edant de patella.*

OLVS OMNE] primùm tenuem apparatum fore ostẽdit, deinde paucum, & minime varium, F ita vt olus omne comedendum sit ei, qui famem sedare velit, cum præter olus nihil admodũ aliud appositum sit. olera autem, apparatum & victum fuisse tenuiorum eùm alibi docuimus, tum ad illum locum, *lachanúq; catinum,* sat. 6. lib. 1.

SVPREMO SOLE] sub vesperam, hora diei XI. aut duodecima. Varro lib. 5. de lingua Lat. *supremum, & summum diei. i. superrimum. Hoc tempus XII. tabulæ dicunt occasum esse solis.* Obseruet auté hoc loco politus humanitate lector, in hac epistola, in qua Horatius Torquatum ad cenam inuitat, ea ferè omnia setuari, quæ Varro disputat & præcipit in satyra quadam de apto cõuiuarum numero, déque ipsius conuiuij habitu, cultuque: *Dicit autem, conuiuarum numerum* (vt testatur A. Gell. lib. 13. cap. 11.) *incipere oportere a Gratiarũ numero & progredi ad musarum: id est, proficisci a tribus, & consistere in nouem: vt, cùm paucissimi conuiuæ sunt, non pauciores sint, quam tres: cum plurimi, non plures quam nouem. Nam multos, inquit Varro,* esse

A *esse non conuenit, quòd turba plerumque est turbulenta, vt Romæ quidem constat, sed & Athenis: nusquam autem* (inquit Gellius) *plures cubabant. Ipsum deinde conuiuium constat, inquit Varro, ex rebus quatuor: & tum denique omnibus suis numeris absolutum est, si belli homunculi collecti sunt: si lectus locus: si tempus lectum: si apparatus nõ neglectus. Nec loquaces autem* (inquit) *conuiuas, nec mutos legere oportet, quia eloquentia quidem, in foro & apud subsellia: silentium verò, non in conuiuio, sed in cubiculo debet esse. Sermones igitur* (inquit Gellius) *id temporis habendos censet non super rebus anxiis, aut tortuosis, sed iucundos atque inuitabileis, & cum quadam illecebra & voluptate vtileis: ex quibus ingeniũ nostrum venustius fiat & amœnius. Quod profectò* (inquit Varro) *eueniet, si de id genus rebus ad cõmunem vitæ vsum pertinentibus confabulemur, de quibus in foro, atque in negotiis loqui non est otium. Dominum autem* (inquit) *conuiuij esse oportet non tam lautum, quàm sine sordibus: & in conuiuio legi non omnia debẽt, sed ea potissimum, quæ simul sunt βιωφελῆ, & delectent. Neq; non de secundis quoque mensis, &c.* Hæc Gellius ex Varr. Primùm igitur quattuor conuiuæ futuri sunt, iique apti, & commodi, B bellique homines, Torquatus, Brutus, Septimius, Sabinus, quibus quintus accedet Horatius, dominus. Et tamen Torquato permittit quot conuiuas interesse velit: modò ne nimiùm multi sint: ibi, *Tu quotus esse velis, &c.* & ibi, *locus est & pluribus vmbris. Sed nimis arcta, &c.* Ad tempus cenæ & locum pertinent illa *Supremo te sole domi Torquate manebo:* Ad apparatum illa: *Hæc ego procurare & idoneus imperor & non Inuitus, ne turpe toral, &c.* Ad sermones illa, *Æstiuam sermone benigno, &c,* Cetera, quæ congruunt cum præceptis Varronis, considerabit in hac epistola lector eruditus.

MANEBO] exspectabo, vt suprà diximus ad Od. 28. lib. 1.

ITERVM TAVRO DIFF.] diffusa iterum COS. T. Statilio Tauro. sic notabatur ætas, & bonitas vini, consulum (inquam) nominibus, vt notauimus ad Od. 3. lib. 2. ibi. *Interiore nota Falerni.* C vnde nota Opimiana, & Aniciana apud M. Tull. lib. de claris orat. fuit autem T. Statilius Taurus iterũ consul anno ab vrbe condita DCCXXVIII. Cæsaris Augusti collega. consul primùm fuerat anno ab vrbe condit. DCCXVII. substitutus in locum L. Caninij Galli, qui abdicauerat se magistratu: collega autem M. Vipsanij Agrippæ. Itaque hæc vina non admodum erant vetera, nempe superioribus annis proximis diffusa.

DIFFVSA] è torculari, vel lacu, vel dolio in amphoras fusa. Solebant enim veteres è dolijs vinum in cados, testas, & similia vasa diffundere in multos annos. vtitur eodem verbo satyr. 2. lib. 2. sed paullo aliter, *Et nisi mutatum parcit diffundere vinum.* vtitur & M. Tull. lib. 2. de finib. *quibus vinum diffusum è pleno sit œnophoro:* nisi quis & apud M. Tull. putet legendum *defusum,* & apud Hor. *defundere.* Quid sit autem vinum diffundere, ex Iuriscon. intelligere licet. Proc. de tritico, vino, & oleo legatis. *Illud verum esse puto, cui vinum cum* D *vasis legatum erit, ei amphoras & cados, in quibus vina diffusa seruamus, legata esse. Vinũ enim in amphoras & cados hac mente diffundimus, vt in his sit, donec vsus causa comprobetur, & scilicet cũ his amphoris, & cadis id vendimus. In dolia autem alia mente conijcimus, scilicet vt ex his postea vel in amphoras & cados diffundamus, vel sine ipsis doliis veneat.* Idem, *Qui vinum Surrentinum in vrnalibus habebat diffusum, is tibi vinũ legauerat in amphoris. Omne illud quoque vinũ, quod in vrnalibus fuisset, legatũ esse Labeo, & Trebatius responderunt.* Pomponius, *vino legato ea demum vasa sequũtur, in qua vina ita diffusa sunt, vt non ad perpetuum vsum reseruentur, veluti amphora & cadi.* Iterum Proculus, *Cui vinũ heres dare damnatus est: quod in amphoris & cadis diffusum est, dari debet, etiamsi vasorum mentio facta non est.* Africanus in titulo de legatis & fidei comm. 3. *Nam & si vina diffudisset habiturus vsui ipse & heres eius, tamen in penu omne existimari.* In amphoris autem & cadis, & similibus vinum in multos annos seruari solitum esse à veteribus illis, non in doliis, declarat etiam locus ille M. Tull. in Bruto, *Vt si quis Falerno vino delectetur, sed eo nec* E *ita nouo, vt proximis consulibus natum velit, nec rursus ita vetere, vt Opimium, aut Anicium consulem quærat: Atqui eæ notæ sunt optimæ, credo: sed nimia vetustas nec habet eam, quam quærimus suauitatem, nec est iam sane tolerabilis. Nũ igitur qui hoc sentiat, si is potare velit, de dolio sibi hauriendum putet? minime sed quandam sequatur ætatem, &c.*

INTER MINTVRNAS] significat, vinum hoc non esse admodum magni pretij, neque admodum generosum, vt pote in paludibus natũ. Minturnæ oppidum Liri fluuio, & Sinuessæ oppido propinquum, in Campaniæ finibus.

SIN MELIVS] quidam libri veteres habent *Si melius.*

ARCESSE, VEL IMPER. FER.] id est, vel arcesse vinum, quod habes, melius meo, id est, iube tecum afferri ad me: vel patere tibi meum ministrari, id est, vtere eo vino, quod tibi apponam. verbo arcessendi sic vtitur M. Tull. lib. 6. epist. ad F Attic. epist. cuius initium est, *Nonis accepi, &c. Ego autem & eius librum arcessiui, & ad Athenodorum Caluum scripsi, vt ad me τὰ κεφάλαια mitteret.* & ep. ad M. Fab. Gallum libr 7. *sed tamen, si ista mihi sunt habenda, certiorem velim me facias, vbi sint, quando arcessantur, quo genere vectura.* Alij hunc locum sic explicãt, sin mel. q. h. arc. vel imp. fer. sin quod vinum melius habes, aut si quid aliquid melius habes in cenam, quàm quæ habeo, arcesse me, id est, voca me domum tuam, vel domi meæ contentus esto iis, quæ tibi apponentur, ac ministrabuntur. arcessendi verbum Priscianus docet lib. 1. ab arcio deflexum esse: *arcio* autem dici pro *accio,* seu *adcio.* *ar* enim dicebant veteres pro *ad,* in verbis compositis, vt *arferre, aruenire, arcedere, &c.* pro adferre, aduenire, accedere. Turpil. *Qui verba mea venatur pestis? arcedat, & sermonem hinc sublegat.* & in XII. *arduito,* pro addito, & sexcenta alia. Quòd autem verbo *accersere,* pro *arcessere* vulgus

 vtitur,

A vtitur, errat. nam vitiosa scriptura est, & vbicunque *accèrsere* scriptum est, *arcessere* restituendum. Denique hoc loco omnia antiqua exemplaria habent *arcesse*.

CERTAMINA DIVITIARVM] id est, nimium studium, nimiamque contentionem in diuitiis comparandis.

ET MOSCHI CAVSAM] clientis tui, cuius tu patronus es: cuius causam recepisti.

CRAS NATO CÆSARE FESTVS] dies natalis Cæsaris.

SOMNVMQVE] vt tibi non sit necesse manè surgere.

SERMONE BENIGNO] sermone multo, & liberali, & largo. vt suprà ad Od. 17. lib. 1. annotauimus. *tendere* autem positum pro extendere, id est, producere, extrahere.

QVO MIHI FORTVNAS, SI NON CONC.] ita legendum esse indicauit Muretus, & vt ita legatur, consuetudo Latini sermonis, & ratio postu B lant. subaudiendum enim verbum expetam, vel optem & similia. omissum autem est à librarijs s. nominis *fortunas*, propter s. vocis sequentis: vt in multis aliis similibus accidit. P. Victorius porrò aliter legit: à quo dissentio. Ex libris manu scr. autem alij habent *fortuna*, alij *fortunam*. alij *fortuna est*. Omnino *fortunas* legendum censeo, quamuis reclament licet corniculæ quædam alienis plumis onustæ.

PARCVS OB HEREDIS CVRAM] sic suprà Od. 7. libr. 4. *Cuncta manus auidas*, &c. & sat. vlt. lib. 1. *nec metuam, quid de me iudicet heres*.

SEVERVS] rebus serijs nimis deditus, tristis.

ASSIDET INSANO] proximus est insano, id est similis. ἀγχιστεύων.

ET SPARGERE FLORES] Od. 19. lib. 3. *Parcentes ego dexteras Odi: sparge rosas*.

PATIARQVE VEL INCONSVLTVS HABERI] Græcorum more locutus est, vt sup. Od. 2. lib. 1. *patiens vocari Cæsaris vltor*. nam Latinè diceremus, patiarque me vel inconsultum haberi.

C QVID NON EBR. DESIGN.] innouat, efficit? tralatio est, vt Terent. adelph. *modò quid designauit?* nam designare est inusitatum, & nouū quiddam efficere.

OPERTA RECLVDIT, &c.] huc pertinent ea, quæ collegimus ad Oden. 18. lib. 1. ibi, *Arcanique fides prodiga perlucidior vitro*. & sat. 4. lib. 1. ibi. *Condita cum verax aperit præcordia Liber*. Sic & Homer. ιδ. ξ. ait hominem etiam valdè prudentem ac sapientem à vino impelli, vt & cantet, & molliter rideat, & saltet, & nonnulla loquatur, quæ taceri præstitisset. Homeri verba sunt hæc, οἶνος γὰρ ἀνώγει Ἠλεός, ὅς τ' ἐφέηκε πολύφρονά περ μάλ', ἀεῖσαι, Καί θ' ἁπαλὸν γελάσαι, καί τ' ὀρχήσασθαι ἀνῆκεν. Καί τι ἔπος προέηκεν, ὅ πέρ τ' ἄρρητον ἄμεινον.

SPES IVBET ESSE RATAS] sic sup. Od. 21. lib. 3. *Tu spem reducis mentibus anxiis*. Aristot. πρβλ. Νομιμ. γ. εὐέλπιδες γὰρ γίνονται οἱ μεθυσκόμενοι. id est, bona spe freti sunt qui ebrii facti sunt. Idem problem. de atra bile, ὅτι πάντας ὁ οἶνος εὐέλπιδας ποιεῖ. id est, quia vinum omneis bona spe complet. huc pertinent ea, quæ sunt apud Platon. libr. 1. de legib. extrem. de vino, ἢ καὶ πωματίον ἔχει τοῦτο τοῦ νῦν δὴ λεγομένου, πίνειν τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν αὑτοῦ ποιεῖ πρῶτον ἵλεων εὐθὺς μᾶλλον ἢ πρότερον; καὶ ὁπόσῳ ἂν πλέον αὐτοῦ γεύηται, τοσούτῳ πλειόνων ἐλπίδων ἀγαθῶν πληροῦσθαι καὶ δυνάμεως εἰς δόξαν? &c. i. an etiā hoc cōtra se habet quàm id, quod nunc dicebatur, vt vinum hominem, qui ex eo biberit, ipsum seipso statim placidiorem reddat, quàm erat anteà? & quanto plus de eo gustarit, tanto maiore, & meliore spe compleatur, & facultate ad bonam de se existimationem? & ad extremum omni orationis licentia, proinde ac si sapiens sit, instruatur, & libertate, & audacia, ita vt sine dubitatione ac metu quiduis loquatur, & item agat? quæ cùm supra esse à me prolata ad Odam illam 21. lib. 3. serò animaduertissem, delere hîc mihi integrum non fuit. D

HÆC EGO PROC. ET IDON. IMP.] id est, hæ sunt meæ partes: hæc procurare iubeor, ego, qui ad hanc procurationem idoneus sum. & non inuitus ad hanc procurationem vocor. Seruius ad illum Virgilij locū, Æneid. 10. *Et socij cesserunt æquore iusso*, notat *iussus* participium esse à verbo iubeor, quod tamen non sit in vsu: in quo fallitur. Nam & Virg. lib. 7. dixit, *More iubebatur*: & alij boni scriptores, *Iuberi, iubemur, iubeare, iubebare* vsurparunt. Idem paucis pòst addit, sic à Virgilio vsurpatum esse *iussus* particip. vt ab Horatio verbum *imperor*, nimis licenter. Sed hac de re plura suprà ad Odā. 11. epod. ibi; *Iussus abire domum*. E

NE TVRPE TORAL] ne illotum, immūdum toral. aliàs turpe, ad animum refertur, vt Od. 5. lib. 3. *Turpis maritus*. toral autem, seu torale, vestis stragula, quæ toro imponitur, vt sat. 4. libr. 2. *Et Tyrias dare circum illota toralia vestes*. Profert hunc locum Seruius ad illum Virgilij libr. 1. Æneid. *tonsisq́; ferunt mantilia villis*: & notat, quod hîc toral legatur, esse apocopen. integrum enim esse *torale*.

MAPPA] mappam dictam esse volunt, quòd è manibus penderet. fiebant autem mappæ ex lino, hisque manus tergebantur à conuiuis. lintea appellat Catullus epigr. in Asinium. differebant autem à mantilibus: quæ à manibus antè lotis esse dicta vult Seruius ad illum locum Virg. lib. 1. Æn. *tonsisq́; ferunt mantilia villis*. idem ad illud Virgil. Æn. 2. *Raptatus bigis*: ait bigas, quadrigas, mappas numero multitudinis tantùm efferri debere ex præceptis artis, sed artem plerumque ab auctoritate corrumpi ac negligi, vt ab Horatio, inquit, *ne sordida mappa*. F

CORRVGET NAREIS] offendat, solent enim qui odore aliquo offenduntur, nareis contrahere. *corrugare nares* autem, quamuis hic de re, quæ offendit nareis, dicatur: ad personam quoque tamen, quæ odore aliquo offenditur, referri potest. sic suprà *frontē explicare* dixit, de iis rebus, quæ hilaritatē afferunt: Od. 29. lib. 3. *Mūdæq́; parvo sub Lare pauperū Cenæ sine aulæis, & ostro Sollicitā explicuere frontem*. Plaut. in Casina. *rugare* vsurpauit absolutè. *vide palliolū vt rugat*. i. *rugosum est*.

OSTENDAT TIBI TE] splendeat instar speculi.

A ſpeculi, tibíque iotuenti tui reddat imaginem: quod fit aëreirepercuſſo, atque in oculos regeſto. De ſpeculis vide Lucret. lib. 4. & Plin. lib. 33. & Platon. in Timæo. Quidam legi volunt *oſtendant*.

Foras eliminet] foras effetat, diuulget. propriè eſt extrà limen eijcere. Accius Meleagro. *Tum eliminor clamore, ſimul ac nota vox ad aureis accidit*. Ennius vſus eſt hoc verbo, ſignificatione abſoluta, *Quid ſic extra ædeis exanimata eliminas?* elegans eſt epigramma lib. 2. epigramm. Græc. qood declarat, quàm ſit horribile ac ſugiendum id hominum genus, qood, quæ dicuntur liberius in conuiuio libero, perfidiſſimè enuntiat, ac diuulgat. Οὔ μοι πληιάδων φοβερὴ δύσις, οὐδὲ θαλάσσης Ὀρνύμενον σκοπέλῳ κῦμα περὶ σκοπέλῳ, Οὐδ᾽, ὅταν ἀστράπτῃ μέγας οὐρανός, ὡς κακὸν ἄνδρα Ταρβῶ, καὶ μύθων μνήμονας ὑδροπότας. id eſt, non ita mihi Virgiliarum horribilis eſt occaſus, neque maris fluctus, qui attollitur circum durum ſcopulum, neque magnũ cæli fulgur, vt improbum hominem extimeſco, & ſermonum memores aquæ pototes.

Vt coëat Par, Ivngatvrqve pa
B ri] hæc quoque pendent ab illis ſuperioribus, *Hæc ego procurare, &c.* neque ſunt coniungenda cum iis, quæ ſeqountur, *Brutum tibi Septimiúmque, &c.* ſignificat enim Horatius, boni conuiuatoris eſſe, operam date, vt cooiuiæ ſint pares, aut certè nõ admodum diſpares. Coire pro eo, quod eſt coniungi, & congregari, vſurpauit etiam in principio libri de arte poët. *Sed non vt placidis coëant immitia*.

Brvt. tibi Septim. qve, &c.] hæc ab iis, quæ antecedunt, ſeparanda ſunt interpunctionis nota. neque verò aſſentior iis, qui legi volunt *Brutam tibi Septimiámque*, quaſi ſignificet Horat. ſe puellas aliquas in conuiuio adhibiturum. Nam primùm Bruta, & Septimia nomina ſunt ingenuarum fæminarum. Atneque ingeouæ in conuiuiis intererant, niſi cum viris ſuis, neque ſcorta nominibus ingenuarum mulierũ appellabantur, niſi fortè eſſent libertæ: ſed, vt ferè erant ſeruę, ſic
C & nominibus ſeruilibus & plerumque peregrinis afficiebantur. Deinde verſus qui ſequitur, *Et niſi cena prior, &c.* vincit legendum eſſe *Brutum Septimium, Sabinum*. aſſumam (inqnit) tibi Brutum, Septimium, Sabinum, niſi hic Sabinus à conuiuio lautiore, & à formoſiore puella detinebitur. Quòd ſi quis mihi dicat in hac cena eòam puellas interfuiſſe, fateor id qnidem: ſed oego eas hîc nominari.

Loc. est et plvrib. vmbr.] vmbrę dicuntur conuiuæ, qui ad conuiuium euot à conuiuatore quidem non vocati, ſed à vocatis ducti, illos videlicet ſequentes, vt vmbra corpus. vide Plutarchum συμπος. ζητημ. libr. 7. Horat. ſat. 8. lib. 2. *quos Mæcenas adduxerat vmbras*.

Sed nim. arcta prem. ol. con.] caper, aut capra, fœtor ſub ala, vt ſuprà diximus ad Od. 12. epod. vbi hircum nominat. licet (inquit) plureis tecum comites adducas: ſed hoc eſt metuendum, ne è multitudine conuiuarum arctè ſedentinm exſiſtat alarum odor grauis, & tætet. Gelaſious ille Plautinus in Sticho, neque hoc D
metuit, neque quicquam aliud: quin dicit ſe vel inter cuneos ferreos accubare poſſe. *Tantillum loci* (inquit) *vbi catellus cubet, id mihi ſat eſt loci*. Sed quidam tamen hîc per capras, ſcorta ſignificari putant.

Qvotvs esse velis] quot velis vocari.

Rebvs omissis] *rebus relictis*: Terent. Lucretius, Plautus.

Atria servantem] in atrio domus te exſpectantem.

Postico] oſtio poſteriore, ψευδοθύρῳ, id eſt, ſalſa porta, vt Græci nominant. anticum, & poſticum opponuntur inter ſe. Seruius ad illum Virgilij verſum, lib. 2. Æneid. *Limen erat, cæcæq́ fores, &c.* hæc annotat, poſticum dicit, quod generis eſt neutrius: vt apud Horat. Flacc. *Atria ſeru. poſtico falle cl.* nam non antica, poſtica generis fæminini auguralia ſunt. E

Falle] late, λάνθανε. lege annot. ad Od. 10. lib. 1.

Clientem] Moſchum, vel quemuis alium. patronus & cliens ex iis ſunt, quæ ad aliquid referuntur. *Quemadmodum autem patroni erat, clientem in iudicio, ſiue priuato, ſiue publico, defendere, eius curã habere, vt liberorum: ita clientis officium erat, patronum, tanquam parentem quendam colere, eum, aut eius filios ab hoſtibus captos redimere, eius filiabus collocandis dotem præbere, ſi patronus eſſet tenui, & anguſta re familiari. erántque clientes plebeij ordinis: patroni ſenatorij: quod initio à Romulo fuerat inſtitutũ, vt inter patres & plebem coocordia conſeruaretur. ex eo natum, vt inferiores homines viros claros, & ſplendidos, patronos vocarent, vt epiſt. 7. lib. 1. *pol me miſerum patrone vocares, Si velles* (inquit) *verum mihi ponere nomen*. & eadem epiſt. Mena ille cliens appellatur. eadem ratione orator, qui alterius caput & fortunas defendit, patronus: & qui defenditur, cliens dici ſolet, vt hoc loco: & Vatinius epiſt. ad Cic. lib. 5. *ſi tuam conſuetudinem in patrociniis tuendis ſeruas, P. Vatinius cliens* F
ad te venit, qui pro ſe cauſam dicier vult.

6. AD NVMICIVM.

NIL admirari, propè res eſt vna, Numici,
Soláque, quæ poßit facere, & ſeruare beatum.
Hunc ſolem, & ſtellas: & decedentia certis
Tempora momentis, ſunt qui formidine nulla
Imbuti ſpectent. quid cenſes munera terræ?

Quid

A *Quid maris extremos Arabas ditantis, & Indos?*
Ludicra quid plausus, & amici dona Quiritis?
Quo spectanda modo, quo sensu credis, & ore?
Qui timet his aduersa, ferè miratur eodem,
Quo cupiens, pacto. pauor est vtrobique molestus.
Improuisa simul species exterret vtrumque
Gaudeat, an doleat: cupiat, metuátne: quid ad rem,
Si, quicquid vidit melius peiúsve sua spe,
Defixis oculis, animóque, & corpore torpet?
B *Insani sapiens nomen ferat, æquus iniqui:*
Vltrà, quàm satis est, virtutem si petat ipsam.
I nunc: argentum, & marmor vetus, æráque, & arteis
Suspice: cũ gẽmis Tyrios mirare colores:
Gaude, quòd spectant oculi te mille loquentem:
Nauus manè forũ, & vespertinus pete tectum:
Ne plus frumenti dotalibus emetat agris
Mucius, indignum, quòd sit peioribus ortus,
Hic tibi sit potius, quàm tu mirabilis illi,
C *Quicquid sub terra est, in apricum proferet ætas:*
Defodiet, condetque nitentia. cùm bene notum
Porticus Agrippæ, & via te conspexerit Appî:
Ire tamen restat, Numa quò deuẽnit, & Ancus.
Si latus, aut renes morbo tentãtur acuto:
Quære fugam morbi. vis rectè viuere? quis non?
Si virtus hoc vna potest dare: fortis omissis
Hoc age delicijs. virtutẽ verba putas, vt
Lucũ ligna? caue ne portus occupet alter: D
Ne Cibyratica, ne Bithyna negotia perdas.
Mille talenta rotundentur: totidem altera: porrò &
Tertia succedant, & quæ pars quadret aceruum.
Scilicet vxorem cum dote, fidémque, & amicos,
Et genus, & formam regina pecunia donat.
Ac benè nummatum décorat Suadela, Venusq́;.
Mancipijs locuples eget æris Cappadocum rex.
Ne fueris hic tu. chlamydes Lucullus, vt aiunt, E
Si posset centum scenæ præbere, rogatus,
Qui possum tot? ait: tamen & quæram: & quot habebo
Mittam. pòst paullo scribit, sibi millia quinque
Esse domi chlamydum: partem, vel tolleret omneis.
Exilis domus est, vbi non & multa supersunt:
Et dominum fallunt, & prosunt furibus. ergo
Si res sola potest facere, & seruare beatum: F
Hoc primus repetas opus: hoc postremus omittas.
Si fortunatum species, & gratia præstat:
Mercemur seruum, qui dictet nomina: læuum
Qui fodiat latus: & cogat trans pondera dextram
Porrigere. hic multum in Fabia valet: ille Velina:
Cuilibet hic fasceis dabit: eripiétque curule
Cui volet, importunus ebur. frater, pater adde:
Vt cuique est ætas, ita quemque facetus adopta.
Si

A *Si benè qui cœnat, benè viuit: lucet: eamus, (olim*
Quò ducet gula: piscemur: venemur: vt
Gargilius, qui manè plagas, venabula, seruos,
Differtum transire forum, populumq; iubebat:
Vnus vt è multis populo spectante referret
Emtum mulus aprum. crudi, tumidíque lauemur,
Quid deceat, quid nō, obliti: Cerite cera
Digni, remigium vitiosum Ithacensis Vlyssei.
Cui potior patria fuit interdicta voluptas.
Si, Mimnermus vti censet, sine amore,
B *iocisque:*
Nil est iucundum: viuas in amore, iocisq;
Viue: vale. si quid nouisti rectius istis:
Candidus imperti: si non, his vtere mecū.

NIL ADMIR. PROPE' RES EST, &c.] videntur hæc magnopere pugnare cum iis, quæ sunt apud Platonem ἐν Θεαιτήτῳ, his verbis, μάλα γὰρ φιλοσόφου τοῦτο τὸ πάθος, τὸ θαυμάζειν. οὐ γὰρ ἄλλη ἀρχὴ φιλοσοφίας, ἢ αὕτη. id est, maximè enim videtur esse philosophi hic affectus, nempe admirari. Nō enim aliud philosophiæ principiū est, quàm id ipsum. & ita Arist. libr. 1. τῶν μετὰ τὰ φυσ. sed Horatius hoc loco vult, cupiditatem, & metum, lætitiam & dolorem ex earum rerum, quas cupimus, & metuimus, propter quas dolemus, lætitiaque afficimur, admiratione nasci, denique si diuitias, & honores, & voluptates: si paupertatem, morbum, exC silium, mortem contemneremus, ac pro nihilo putaremus, ab omni cupiditate, metu, ceterisque animi morbis soluti, ac vacui essemus. Sic Plutarchus libr. περὶ ἀκούειν testatur, dicere solitum esse Pythagoram, sibi hoc ex philosophia partū esse, τὸ μηδὲν θαυμάζειν: id est, nihil mirari. verba Plutarchi sunt hæc: Ἐκεῖνος ἐκ φιλοσοφίας ἔφησεν αὐτῷ περιγεγονέναι τὸ μηδὲν θαυμάζειν, &c. sequitur mox, ὁ γὰρ φιλοσοφικὸς λόγος τὸ μὲν ἐξ ἀπορίας, καὶ ἀγνοίας θαῦμα καὶ θάμβος ἐξαίρει γνώσει καὶ ἱστορίᾳ τῆς περὶ ἕκαστον αἰτίας: τὸ δὲ εὔκολον καὶ μέγα, καὶ φιλάνθρωπον οὐκ ἀπόλλυσιν: id est, Nam philosophica ratio miraculum quidem & pauorem ex hæsitatione & ignoratione nascentem eximit cognitione & scientia causarum vniuscuiusque: facilitatem autem, & magnitudinem, & humanitatem non perdit. Idem etiam placebat Epicuro. Mirantur enim qui rerum causas ignorant. Contrà omnium rerum causa cognita, leuamur superstitione, inquit, liberamur mortis metu, non cōturbamur ignoratione rerum: è qua ipsa exsistunt sæpe formidines. Lucr. lib. 5. *Si tamen interea mirantur, qua ratione Quæque geri possint, præsertim rebus in illis, Quæ supra caput ætheris cernuntur in oris, &c.* Eodem pertinent illa M. Tullij ex lib. 3. quæstionum Tusc. *Et nimirū hæc est illa præstans & diuina sapientia, perceptas penitus & pertractatas res habere, nihil admirari cum acciderit: nihil, antequam euenerit, non euenire posse arbitrari.* Idem lib. 4. *Quid enim videatur ei* [beato] *magnum in rebus humanis, cui æternitas omnis, totiúsque mundi nota sit magnitudo? nam quid aut in studijs humanis, aut in tā exigua vita breuitate magnum sapienti videri potest, qui semper animo sic excubat, vt ei nihil improuisum accidere possit, nihil inopinatum, nihil nouum? &c.* D

NVMICI.] in vno & altero codice manu scr. reperi *Numati*: vnde quidam amicus meus legendum suspicatur & hic Munati, & in inscriptione, Ad Munatium: vt intelligamus, Horatiū scribere ad L. Munatiū Plancum, ad quem scripta est Od. 6. lib. 1.

SERVARE BEATVM] sic locutus est satyra 1. lib. 1. *retinere velis, seruaréque amicos.* E

QVID MARIS] munera, ἀπὸ κοινοῦ. mare Arabicum & Indicum describit.

AMICI DONA QVIRITIS] Mæcenatis, & potentioris amici. alij, honores, qui deferuntur à populo Romano, intelligunt.

QVO SPECT. MODO, &c.] vtrùm cum aliqua cupiditate, nécne? vel vtrùm cum aliqua admiratione, ex qua cupiditas oritur, nécne?

QVI TIMET HIS ADV. &c.] vt, qui cupit, admiratur: ita & qui timet: sed non prorsùs eodem modo. Nam qui cupit, ita admiratur, vt id, quod admiratur, expetendum esse existimet. qui metuit verò, vt fugiendum esse. ille admiratur bona fortunæ, & res secundas, easque expetit: hic fugit contrarias. *mirari* vsurpauit suprà in re, quæ videtur bona, Od. 9. lib. 4. *Non sola comtos arsit adulteri Crines, & aurum vestibus illitum Mirata, regalesque cultus, &c.* & Od. 29. lib. 3. *Omitte mirari beatæ Fumū & opes strepitúmque Romæ.* & Virg. in Sileno, *Tum canit Hesperidum miratam māla puellam.* His aduersa autem intellige paupertatē, ignominiam, sibilos, & simil. F

PAVOR] τὸ θάμβος, Pauor, vt definiri à Stoicis scribit M. Tull. libr. 4. quæst. Tusc. *est metus mentem loco mouens.*

VTROBIQVE] non potui 10. librorum manu scriptorum, trium Vatic. Faër. Iannoct. Torn. Russard. Nicot. Morell. mei, qui ita habent, consensum negligere: tametsi vulgata *vtrique* sit tolerabilis. *vtrobique* autem interpretor in cupiendo, & metuendo.

IMPROVISA SIMVL SPECIES EXT.] fuit hæc opinio Cyrenaycorum, non omni malo ægritudinem effici, sed insperato, & nec opinato, vt refert M. Tull. lib. 3. Tuscul. qua de re plura lege apud eundem, eo, quem indicaui, loco. Est tamen viri fortioris, & melioris à malis repentinis & improuisis non exterreri, quàm improuisis & præmeditatis. Nā (vt ait Aristot. lib. 3. de morib. ad Nicom.) quæ multo antè prouisa & prospecta

sunt

A sunt, in iis quauis animi agitatione & ratione consilium ceperit: at in repentinis, habitu.

GAVDEAT, AN DOLEAT: CVP. METVATNE] hæ sunt quatuor animi perturbationes, quæ ceteras omneis eiusdem generis continent, qua de re vide M. Tullium Tusc. lib. 4. quò loco scribit Stoicos docere duas nasci ex duobus opinatis bonis, nempe lætitiam, & libidinē, vt lætitia sit præsentium bonorum, libido futurorum: duas ex duobus malis opinatis, metum, & ægritudinem, metum quidem futuris, ægritudinem verò præsentibus. legendum autem est apud Horatium *cupiat metuátne*, non vt vulgo legitur, *metuátve*.

DEFIXIS OCVLIS] τὰς ὀφθαλμὰς πηγνὺς vel ἀτενὲς ὁρᾶν, quo acerrima, attentissimáque significatur cogitatio, vt alibi dicemus.

INSANI SAP. NOM. FERAT, &c.] Sic M. Tull. Tuscul. lib. 4. *Itaque primum in ipsa cupiditate, cùm id solum agitur, vt ea tollatur, non est quærendum bonum illud, nécne sit, quod libidinem moueat: sed libido ipsa tollenda est: vt siue, quod honestum est, id sit summum bonum, siue voluptas, siue horum vtrumque coniunctum, siue illa tria genera bonorum,* B *tamen, etiam si virtutis ipsius vehementior appetitus sit, eadem sit omnibus ad deterrendum adhibenda oratio.* Atque negat Aristoteles, virtutis nimium esse posse, cùm sit mediocritas, quia sit quodammodo summum, inquit.

I NVNC, ARGENTVM, &c.] concessio est, dissimulationis, & irrisionis plena, qua vtuntur Latini cùm vel à re quapiam deterrēt, vel aliquid improbant, vel fieri non posse significant, vt Catull. in Memmium, quamuis omiserit verbum, *i pete nobileis amicos.* Virg. Æneid. 7. *I nunc, ingratis offer te irrise periclis: Tyrrhenas i, sterne acies rege pace Latinos.* Et Horat. epist. ad Iul. Flor. lib. 2. *I nūc, & versus tecum meditare canoros.* Propert. libr. 3. *I nunc, tolle animos, & tecum finge triumphos.* Ouid. libr. 2. de arte amandi, *I nunc, claude fores custos odiose puellæ, Et centum duris postibus adde feras.* ibid. *Paruit imperio domina Tyrinthius heros: I nūc, & dubita ferre, quod ipse tulit.*

C ÆRAQVE] statuas æreas, vel vasa ærea antiqui artificij.

TYRIOS COLORES] purpureos colores, vesteis purpureas.

GAVDE QVÒD SPECT. OCVLI] conueniunt hæc in homines eloquentiæ laude claros, qui corona, & frequentia delectantur: immò verò, qui si à corona relicti sint, non queant dicere, vt respondet Brutus apud M. Tull. in Bruto.

ET VESPERTINVS] idest, vesperi, vt docuimus suprà ad Od. 16. epod. sic sat. 6. lib. 1. *Fallacem Circum, vespertinumq́; pererro Sæpe forum.* vbi tamen alij legunt, *vespertinū forum*, non malè.

NE PLVS FRVM. DOT. EM. AGR.] pendet hic versus à superiore, hoc modo, Tu nauus à prima luce confer te in forum, vesperi domum redito, idest, totum diem in studio rei faciendæ cōsumito, ne Mucius, qui humiliore loco, & deterioribus parentibus natus est, quàm tu, plus frumenti percipiat ex agris, quos ab vxore in dotem D accepit, quàm tu ex tuis auitis: quasi indignum sit, Mucium, humilioribus parētibus natum, esse te locupletiorem. Sed Simeo Bosius Lemouix, amicus meus, primùm legit, *Me plus frumenti dot. em. ag. Mucius?* aitq́ue se ita scriptum reperisse in suo codice manuscr. Deinde quæ sequuntur, sic explicat, *indignum*, id est, indignum sit, Mucium esse me ditiorem, & plus frumenti ex agris dotalibus, quàm me ex meis percipere, atque hactenus vult esse illius nauiter rem facientis verba. hæc autem, quæ deinceps sequuntur, iam putat esse Horatij. si hic Mucius sit te ditior, futurum est, vt is tibi sit mirabilis, non tu illi, quia sit ex humilioribus parentibus natus. de qua explicatione iudicet lector.

DOTALIBVS EMETAT AGRIS] id est, è dotalibus agris metat: vt annotatum est suprà ad Od. 7. lib. 2. dotaleis agros intellige, quos in dotem accepit ab vxore.

INDIGNVM, QVÒD SIT, &c.] hæc dicuntur ex eius sensu, & sententia, qui studium omne suum in augenda re familiari ponit, & collocat quasi in pecunia, & copiis sita sit beata vita: suntque vultuosè pronuntianda, hoc modo, Indignum est Mucium, hominem inferiore loco na- E tum, quàm tu es, te ditiorem esse. in tribus Vatic. Faern. Torn. scriptum est, *Mutus, vt indignum.*

HIC TIBI SIT POTIVS] hic versus aut legendus cum interrogatione est, hoc modo, iúne patieris, vt tibi huius diuitię sint mirabiles potius quàm illi tuæ? vel intelligendus est pendere ab illis, qui antecedunt, *Nauus manè forum, &c.* &, *Ne plus frumenti, &c.* vt sit hæc sententia: rei faciendæ operam naua, ne Mucius plus frumenti metat ex agris dotalibus, quam tu, & ne tibi sit mirabilis potius ob diuitias, quam tu illi. & ita subintelligemus *ne*, vel repetemus ὑπὸ κοινοῦ. Quòd si legamus, *Hic tibi si potius*, vt habent quædam vulgata exempla, pendebit à superiore versu, hoc modo, Indignum fuerit, quia Mucius natus sit obscuriore loco, quàm tu, si tibi sit potius mirabilis, quàm illi tu. & ita subintelligendum erit *sit*. iudicet lector. F

QVICQVID SVB TERRA EST, IN APRICVM] sic Sophocles in Aiace, Ἅπανθ' ὁ μακρὸς κἀναρίθμητος χρόνος φύει τ' ἄδηλα, καὶ φανέντα κρύπτεται. i. Quicquid hodie occultum & obscurum est, tempore prodibit in lucem, & in promtu erit: quę nunc sunt in promtu, & quæ sunt omnium oculis exposita; ea de medio tollet vetustas, & tenebris obscurabit sempiternis.

IRE TAMEN RESTAT, NVMA QVÒ] moriendum est. sic Lucret. lib. 3. *Lumina sis oculis etiā bonus Ancu' reliquit.* lege ann. ad Od. 28. lib. 1.

SI LATVS, AVT RENES] si laboras morbo lateris, quem Græci πλευρῖτιν nominant, aut rēnum dolore, quem νεφρῖτιν, &c.

MORBO TENTANTVR ACVTO] suprà sat. 3. lib. 2. *Quòd latus, aut renes morbo tētātur acuto.*

SI VIRT. HOC VNA POT. DARE] sic reperi scriptum in libris manuscriptis, & ita scriptum esse in codice Bernard. Lautredani, testātur viri docti, quam scripturam comprobant & nonnulli

A nulli libri typis excusi. *hoc* antem, intellige rectè viuere. Itaque hic versus non est ita à superiore separandus, quasi nouæ sententiæ principium sit: sed cum eo ita coniungendus, quasi pendeat sententia. Vulgati habent *hac*.

HOC AGE] huic vni rei stude, in hac vna cogitatione, curáque versare: in hoc vno tuus animus sit occupatus. sic epist. ad Loll. 2. huius libri, *Hoc age, ne mutata retrorsum te ferat aura.*

VIRTVT. VER. PVT. VT LVC. LIGNA?] hîc scribenda est interrogationis nota, vt sit hic sensus Horatij, si virtutē verba putas, neque eam quicquam ad beatam vitam valere existimas: totum studium, totámque operam tuam ad quæstū, & pecuniam congerendam confer. Dion lib. 47. narrat, Brutum clade accepta in illo vltimo cum Octauiano, & M. Antonio, prœlio dixisse, ὦ τλῆμον ἀρετὴ, λόγος ἄρ' ἦσθ'· ἐγὼ δέ σε ὡς ἔργον ἤσκουν· σὺ δ' ἐδούλευες τύχῃ, id est, ô misera virtus, eras igitur fabula, seu verba: At ego te, vt rem, colebam, & exercebam: tu autem fortunæ seruiebas. Sunt autem

B versus duo senarij ex nescio quo poëta. Sic epist. 17. huius libri, *Aut virtus nomen inane est, Aut decus & pretinm rectè petit experiens vir.*

NE CIBYRATICA, NE BITH. NEG.] à negotio, & negotiando, negotiatores sunt appellati, quales sunt publicani, aratores, pecuarij. mercatores autem longè ab his differunt, vt suprà ostendimus. Cibyratica porrò negocia à Cibyris vrbe Ciliciæ.

ROTVNDENTVR] rotundandi verbo vtitur & M. Tull. in Timæo, *Cúmque similem vniuersitatis natura mundum efficere vellet, ad volubilitatem rotundauit.* videtur autē ab Horatio pro eo, quod est, aceruum, aut summā complere, positum esse: proinde ac si dixisset, mille talenta coogerantur, coaceruentur, cumulentur.

TOTID. ALTERA] id est, mille. sic Virgil. Palæm. *cras altera mittam.*

PORRO ET TERTIA SVCCEDANT] tertia mille posteà accedant. sic autem, vt edendum curaui, reperi scriptum in omnibus libris ve-

C teribus.

ET QVÆ PARS QVADRET] & pars, quæ aceruum in quadrum redigat: nempe quarta mille, quæ quattuor millia efficiant. *quadrare* enim per tralationem quandam perficere est. M. Tull. orat. perf. *delectationis aucupium, & quadrandæ orationis industria.* nonnumquam absolutum est, vt Virg. Georg. 2. *Arboribus positis secto via limite quadret.*

SCILICET VXOREM CVM DOTE, &c.] reginam pecuniam dixit, tanquam in rebus humanis dominantem, regnúmque obtinentem. sic sat. 3. lib. 2. *Virtus, fama, decus, diuina, humanáque pulchris Diuitiis párent, quas, &c.* Hesiodus paucioribus verbis, quantum momenti habeat, quantúmque valeat pecunia, satis declarat hoc versu, Χρήματα γὰρ ψυχὴ πέλεται δειλοῖσι βροτοῖσι, id est, pecunia enim mortalibus anima est.

AC BENE NVMMATVM] M. Tull. orat. 2. de lege Agr. *non minus bene nummatus, quam bene capillatus.*

SVADELA] eloquentia, dicendi facultas. D Prisc. deducit à verbo suadeo, vt à candeo candela, libr. 4. cùm à nomine *suada* oriri videatur, quod nomē ab Ennio videtur factum ad exēplum Græci nominis πειθώ. id enim significare videtur M. Tull. in Bruto, his verbis, πειθώ, *quam vocant Græci, cuius effector est orator, hanc suadam appellauit Ennius.* hanc eandem hominum reginam appellat Euripides in Hecuba, quærens quamobrem homines ceteras quidem disciplinas magno studio perdiscant: in eloquentia autem non assiduè elaborent, neque eius magistris magnam mercedem persoluant, vt possint alteri persuadere, quæ velint, ab eóque obtinere. verba Eurip. sunt hæc, τί δῆτα θνητοὶ τἆλλα μὲν μαθήματα μοχθοῦμεν ὡς χρὴ πάντα, καὶ ματεύομεν? Πειθὼ δὲ τὴν τύραννον ἀνθρώποις μόνην Οὐδέν τι μᾶλλον ἐς τέλος σπουδάζομεν, Μισθοὺς διδόντες μανθάνειν, ἵν' ἦν ποτε Πείθειν, ἅ τις βούλοιτο, τυγχάνειν θ' ἅμα? Themistocles apud Herodot. lib. 8. Πειθὼ καὶ ἀνάγκην, id est, suadelam, & necessitatem, magnos deos esse dicit, iísque fretos Athenienseis ab Andrijs pecuniam deposcere. Non temerè autem E Suada cum Venere ab Horatio copulata est, posteaquàm de re vxoria facta mentio est. Nam & Plutarchus inter deos nuptialeis etiam Venerem, & Suadam numerat in Ῥωμαϊκοῖς. Sic enim ille, non longè à principio, vbi causas affert, quare quinque faces sponsis præferantur, ἢ ὅτι πέντε δέονται θεῶν τοὺς γαμοῦντας οἴονται, Διὸς τελείου, καὶ Ἥρας τελείας, καὶ Ἀφροδίτης, καὶ Πειθοῦς, ἐπὶ πᾶσι δ' Ἀρτέμιδος: id est, an quod quinque deis egere putant eos, qui matrimonio coniunguntur, Ioue perfecto, Iunone perfecta, Venere, Suada, Diana?

MANC. LOCVPLES EGET, &c.] hunc versum sic explico, rex Cappadocum mancipiis locuples, id est, mango, seu venalitiarius, seu multorum seruorum dominus, & mancipiis abundans, eget ære. Cappadoces enim barbari, seruíque sunt vel natura, vel lege, seruiúntque suo regi, vt serui domino. Præterea è Cappadocia serui venales Romam adducebantur. M. Tull. in orat. quam habuit ad senatum, post redit. *Cum hoc homine, an* F *cum Æthiope, si in foro constitisses, nihil crederes interesse. sine sensu, sine sapore, elinguem, tardum, inhumanum, neglectum, Cappadocem modò abreptum de grege venalium diceres.* Persius, *Cappadoces rigida pingues pauisse catasta.* quidam sic interpretantur, Locuples, id est, is, qui pecunia abundat, seu pecuniosus, eget mancipijs: rex Cappadocum, id est, mango, & venalitiarius, qui complureis seruos habet, pecunia eget. à quibus dissentio. significat enim Horatius, seruorum multitudinem, ceterarúmque rerum copiam, sine pecunia mancam, ac debilem haberi. *locupletes* (inquit Festus) *multorum loculorum domini.*

NE FVERIS HIC TV] ne talis fueris, qualis Cappadocum rex, aut mango aliquis mancipijs abundans, pecunia egens, si summum bonum positum esse putas in diuitijs, & pecuniæ magnitudine: sed esto potius talis, qualis Lucullus, qui non solùm nulla re egebat: sed etiam multo plura possidebat, quàm se possidere putaret. pro-

A uocabulum *hic* refertur ad id, quod antecedit, non ad id, quod sequitur, vt epist. ad Vallam. *Nimirum hic ego sum.* & satyra 2. lib. 1. *Huic si mutonis verbis, &c.* & sat. 4. eiusdem lib. *Hic tibi comis, & urbanus, &c.*

CHLAMYDES LVCVLLVS, &c.] Plutarchus hanc historiam in Lucullo extremo narrat, atque etiam Horatium Flaccum nominat, his verbis, στρατηγὸν δή τινα φιλοτιμούμενον περὶ θέας, καὶ χορῷ τινὶ κόσμον αἰτησάμενον πορφυρᾶς χλαμύδας, ἀποκρίνασθαι σκεψάμενον, ἂν ἔχῃ, δώσειν· εἶτα μεθ' ἡμέραν ἐρωτῶντα αὐτὸν, ὁπόσων δέοιτο· τῷ δὲ ἑκατὸν αἰρούμενον φήσαντος, ἐκέλευσε λαβεῖν δὶς τοσαύτας. εἰς ὃ καὶ Φλάκκος ὁ ποιητὴς ἐπιπεφώνηκεν, ὡς οὐ νομίζει πλοῦτον, οὗ μὴ τὰ παρορώμενα καὶ λανθάνοντα πλείονα τῶν φαινομένων ἐστὶν, id est, *Cum prætor quidam Rom. qui ludos magnificentissimos facere, & spectaculum apparatissimum populo præbere cogitabat, petiuisset ab eo ad ornatum chori chlamydes aliquot purpureas: respondit se visurum, haberet, necne: & si haberet, daturum. postridie quæsiuit ab illo, quot chlamydibus ei opus esset: cùm ille respondisset, centum satis sibi futu-* B *ras, Lucullus iussit eum bis tantum sumere. Ad quod acclamans Flaccus poëta, dixit, illas non videri esse diuitias, vbi ea, quæ negliguntur, & quæ ignorantur, plura non sunt iis, quæ sunt in promtu, quæq; apparent.*

PRÆBERE] παρέχειν, suppeditare: intellige tamen, commodatò dare.

MILLIA QVINQVE] discrepat ab Horatio Plutarchus, qui Lucullum ducentas chlamydes duntaxat domi reperisse scribit: hoc est duplo plureis, quàm ab ipso essent petitæ. Sed licet respondere, Plutarchum, vt historicum, primam historiæ legem seruasse: quæ est, ne quid falsi dicat: Horatium autem, vt poëtam, rei quidem veritatem eò vsque secutum, quoad instituto eius opus fuerit: rem ipsam autem pro suo iure ornasse, & auxisse verbis.

ET QVOT HABEBO] sic habent cod. Iann. Faër. & duo Vatic. Russard. Nicot. Cleric. non (vt quidam vulgati) *quot habebo.*

TOLLERET] sumeret, vt sat. 4. lib. 1. *erat, quod* C *tollere velles.*

EXILIS DOMVS EST] acclamatio est: & ita Plutarchus, ἐπιπεφώνηκεν. exilis est autē .i. angusta, vel inanis, non referta bonis, sed inops, supr. Od. 4. lib. 1. *Et domus exilis Plutonia.*

VBI NON ET MVLTA SVPERS.] narrat Plutarchus, Scopam Thessalum, copiosum hominem, & opulentum, cùm ab eo posceret quidam, quæ ei superessent, quæque superuacanea viderentur, ita respondisse: at his superuacuis, & quæ superant, fortunati, & beati sumus.

ET DOMINVM FALLVNT] dominum latent, à domino ignorantur.

ET PROSVNT FVRIE.] Plautus in Aulul. *Nam hic apud nos nihil est aliud quæsti furibus: Ita inanis sunt oppleta, atque araneis.* & Tibull. libr. 4. *Et domino satis, & nimium furiq; lupoq;.*

SI RES SOLA, &c.] si pecunia, sola, &c. si solæ diuitiæ, & copiæ rei familiaris: οὐσία, τὰ ὑπάρχοντα, bona, facultates. epist. 1. lib. 1. *Isne tibi melius suadet, qui vt rem facias, rem Si possis rectè, &c.* & sat. 5. lib. 2. *Et genus & virtus nisi cum re, vilior alga est.* & D Od. 8. lib. 4. *non tibi talium Res est, aut animus deliciarum egens.*

ET SERVARE BEATVM:] sic loquitur sat. 3. lib. 1. *Hæc res & iungit, iunctos & seruat amicos.*

HOC PRIM. REP. OP. HOC POSTR.] hoc est, quod paullo antè dixit, *Nauus manè forū, & vespertinus pete tectum.*

SI FORTVN. SPEC. ET GR.] *si species*, id est, decus externum, & forense: cultus & ornatus corporis ex honoribus, & magistratib. quæsitus, vt prętexta, sella curulis, latus clauus, calcei lunati, adde his, si voles fasceis, lictores, comitatum, &c. *& gratia præst. fort.* i. & si populi & potentiū virorum fauor beatū præstat: si ambitiosus es: si in honore summum bonū positum esse existimas, &c. M. Tull. in Pison. *Magnū nomen est, magna species, magna dignitas, magna maiestas cōsulis.* ibid. *in quibus si moderatio illa, quæ in nostris solet esse consulibus, nō fuit: at fuit pōpa, fuit species, fuit incessus saltem Seplasia dignus.* Idem epist. ad Lent. lib. 1. *qui splendorem, & speciem huius vitæ intuentur, sollicitudinem* E *autem, & laborem perspicere non possunt.*

MERCEM. SERV.] Mercemur seruum nomenclatorem. habebant Romani illi veteres magistratum petituri, seruos nomenclatores, à quibus docebantur, ac monebantur quo quisque ciuis, qui in suffragiis aliquid valeret, nomine appellaretur, vt candidati à seruo nomenclatore admoniti vnumquemque nominatim salutare possent: quod declarant verba illa M. Tull. in orat. pro Murena: quibus Catonem alloquitur, *Quid, quod habes nomenclatorem? in eo quidem fallis, ac decipis. nam si nomine appellari abs te ciueis tuos honestum est, turpe est eos notiores esse seruo tuo, quàm tibi: si, etiam si noris, tamen per monitorem appellandi sunt, cur antè appellas, quam insusurrauit? aut quid, cum admoneris, tamen, quasi tute noris, ita salutas? quid, posteaquam es designatus, multo salutas negligentius?* ita autem legendum est apud M. Tullium, non, vt habent codices vulgati: quæ emendatio, mea est. Sed quæret aliquis, quamobrem ambitiosi homines, & candidati nominatim ciueis suos appellare F vellent, atque ad eam rem nomenclatores adhiberent. dicam. Cùm studerent illi ciuium beneuolentiam sibi conciliare, primum erat cauere, ne eorum voluntates à se alienarent, néve eorum animos offenderent: Secundum omnia experiri quibus hominum beneuolentia allicitur, & comparatur. At obliuio nominum, iram iis commouet, quorum nomina obliti sumus. Videmur enim de iis parum laborare, quos ita negligimus, vt ne eorum quidem nomina memoria teneamus: quod docuit Aristotel. libr. 2. rhetoric. Contrà salutare homines nominatim, significat nostrum in eos studium, curam, & diligentiam. Itaque non est mirum, si candidati, & honoris cupidi, taleis salutationes adhibebant, vt vnum quiddam ad hominum beneuolentiam colligendam accommodatissimum, atque vtilissimum. Et Nicias ille Atheniensis, infelix illud prœlium nauale commissurus apud Syracusas, Trierarchos nominatim, & patriis & tribuū nominibus appellans hortatur

A tatur vt fortiter pugnent, vt scribit Thucyd. lib. 7. αὖθις τῶν τριηράρχων ἕνα ἕκαστον ἀνεκάλει, πατρόθεν τε ὀνομάζων, καὶ αὐτοὺς ὀνομαστὶ, καὶ φυλὴν, &c. id est, rursus trierarcharum vnumquemque patrio nomine appellabat & ipsos, & eorum tribum nominatim commemorans, &c. Id vidit Homerus, apud quem ἰλ. κ. Agamemnon fratri Menelao præcipit, vt suo quemque Græcorum, nomine appellet: ipsos honorificè salutet, de se modicè & summissè loquatur & sentiat, his versibus. Φθέγγεο δ' ᾗ κεν ἴῃσθα, καὶ ἐγρήγορθαι ἄνωχθι, Πατρόθεν ἐκ γενεῆς ὀνομάζων ἄνδρα ἕκαστον Πάντας κυδαίνων, μηδὲ μεγαλίζεο θυμῷ. Et Themistocles ille Atheniensis (vt refert M. Tull. in Catone maiore) omnium suorum ciuium nomina perceperat. viuebat enim ille in ciuitate libera: in qua populus plurimum, atque adeò omnia poterat. Nam & à populo illo petebantur honores, & populus honores suo arbitratu mandabat. Sic igitur & Romæ, vbi ferè è populi suffragiis tota comitiorum ratio pendebat, non temerè candidati o- B petam dabant, vt à nomenclatoribus moniti ciueis gratiosos nominatim salutarent.

QVI DICTET NOMINA] qui moneat quo quisque ciuis nomine appelletur: qui nomina ciuium insusurret, vt eos nominatim salutemus, rogemusque, vt nobis petentibus studeant, ac suffragentur ad honorem obtinendum.

LÆVVM QVI FODIAT LATVS] ita legendum esse equidem dudum iudicaueram, non *sanum*. nunc autem in hac sententia eo libentius persenero, quod video & in aliquot cod. antiquis ita legi, & doctiss. viris idem videri. hæc verba autem, *qui læuum fodiat latus*, hoc significant: qui astans domino à parte minus honorata, læuo ipsius latere fosso, id est, extrema manu pulso, admoneat, vt illum & illum salutet, & prenset. fodere latus autem consueuisse eos, qui admonere vellent, declarat illud Terent. in Hecyra. Lach. *Dic iussisse te*. Phidipp. *Noli fodere: iussi*. Neq; verò fuit quòd quidam in hoc loco, satis alioquin aperto, explicando nuper nouam operam sumerent, cum C & sex ab hinc annos ita nos eum explicauerimus, & illi nihil de suo addiderint, nihilque melius attulerint. Sed hoc idem fecisse in aliis sexcentis reperientur, quasi verò nihil esset satis tersum atque purgatum, quod non orationis suæ cœno inquinassent. Virg. armos fodere dixit de equite, equo calcaria admouente, lib. 6. Æn. *Seu spumantis equi foderet calcaribus armos*. At Plautus Aulul. *Latus fodere* posuit pro latus cultro aperire. sic Congrio coquus apud Plaut. *istuc male factum arbitror, quia non latus fodi*.

ET COGAT TRANS PONDERA, &c.] cogat herum trans saxa, aut trabeis magni ponderis, quæ vel machinis attolluntur, vel plaustris vehuntur in viis, dextram porrigere ad aliquẽ ciuem apud tribuleis suos gratiosum, in via saxis impedita laborantem, subleuandum. sic Propertius lib. 3. saxa pyramidum, & sumtuosorum sepulcrorum, *pondera* appellat, *Aut illis flamma, aut imber subducet honores, Annorũ aut ictu pondera victa ruent*. Officiosum autẽ est in angustiis, & turba, manus alteri subijcere, & laborantem manibus subleuare. Tibull. lib. 1. eleg. 5. *Pauper in angusto fidus comes agmine turbæ, Subijciétque manus, efficiétque viam*. Quod si quis malet ita accipere D hæc verba, *dextram porrigere*, vt pertineant ad gestum prensantis candidati, & gratioso alicui in via supplicantis, ac blandientis, non magnopere repugnabo. solebant enim candidati singulorum manus eorum, quibus supplicabant, apprehendere: immò verò ex singulis tribubus gratiosissimos quosque sibi adiungere, eosque etiam in campum secum producere, vt ab iis vniuerso populo magis commendarentur, cùm ille suo nomine quodammodo peteret. Et ita fortasse intelligenda sunt ea verba, quæ statim sequuntur, *Hic multum in Fab. valet ille Velina*. licet & dextram porrigere, accipere pro δεξιοῦσθαι, id est, dextra porrecta salutare atque amplecti, vt intelligamus, nomenclatorem monere candidatũ, vt dextram E porrigat gratioso apud tribum aliquam ciui, ad eum officiosè, blandeque salutandum & complectendum. sic enim vsurpat προτείνειν χεῖρα Plutarchus libro, εἰ πρεσβυτέρῳ πολιτευτέον, his verbis οὐ γὰρ ὡς Τιβέριος ὁ Καῖσαρ ἔλεγε τὴν χεῖρα τῷ ἰατρῷ προτείνειν ὑπὲρ ἑξήκοντα ἔτη γεγονότας, αἰσχρόν ἐστι· ἀλλὰ μᾶλλον τὴν χεῖρα τῷ δήμῳ προτείνειν, ψῆφον αἰτοῦντας, ἢ φωνὴν ἀρχαιρεσιάζουσαν, &c, id est, Non enim, vt Tyberius Cęsar dicebat, manum medico porrigere homines amplius sexaginta annos natos, turpe est: sed potius manum populo porrigere, suffragium petenteis, aut vocem ad honorem obtinendum accommodatam atque opportunam.

HIC MVLT. IN FAB. VAL. ILLE VEL.] verba sunt nomenclatoris hortantis dominum, vt gratiosis apud suas tribus hominibus, blandiatur, eosque salutet comiter. hic (inquit) multum valet gratia, & auctoritate in tribu Fabia, ille in Velina. quare da operam, vt eum tibi adiungas. & concilies, si magistratum, quem petis, obtinere vis. Velina autem tribus fortasse à lacu Velino dicta est: Fabia à Fabiis. F

CVILIBET HIC, &c.] etiam hæc sunt nomenclatoris verba. hic tantum valet in sua tribu, vt, cui suffragatus fuerit, is sit consulatum adepturus: eique, cui voluerit, sellam curulem, id est, ædilitatem maiorem erepturus.

IMPORTVNVS] in eo quod sibi proposuerit, obfirmatus, & perseuerans: neque quiescens ipse, neque alios quiescere sinens: vt sup. annot. ad Odam 16. lib. 3. sic satyra 5. lib. 2. *Importunus amat laudari?*

EBVR CVRVLE.] sellam curulem eburneam, id est, ædilitatem maiorem, &c.

FRATER, PATER ADDE] gratiosos in suffragiis pro sua cuiusque ætate, fratres, patres appellato, & quàm blandissimè queas, salutato.

FACETVS] vrbanus, comis, blandus, id est, facetè & comiter.

ADOPTA] tibi adiunge. *adoptare* propriè valet eligere, vt alibi admonuimus.

SI, BENE QVI CEN. BENE VIV. &c.] si in epulis, & cenis sumtuosis beata vita posita est, statim vt diluxit, obsonia lautissima, & carissima conquiramus.

A QVO DVCET] sic habent libri veteres longè plures, alij *ducit*.

VT OLIM GARGILIVS] quasi aliud agens Gargilium quendam notat, qui stulta quadam, & inani gloriæ cupiditate ductus id venando cepisse videri volebat, quod pretio cõpatatat. Itaque etiã in epistolis Horatius, satyricè, id est, comiter, & vrbanè hominum mores vellicat.

PLAGAS] Virg. Æneid. 4. *Retia rara, plagæ, lato venabula ferro.*

DIFFERTVM TRANSIRE FORVM] frequentissimum forum. sic sat. 5. libr 1. *Inde forum Appî Differtum nautis, &c.*

EMTVM] non à se venante captum, sed pretio soluto paratum. longè huic dissimilis est venator ille, & qui cum eo comparatur, amator matronarum, sat. 2. lib. 1. *leporem venator vt alta In niue sectatur: positum sic tangere nolit: Captat & apponit. meus est amor huic similis. nam Transuolat in medio posita, & fugientia captat.* mendosè autem habent quidam libri vet. *captum.*

B TVMIDÎQVE] cibo & potione onerati, & conferti.

QVID DECEAT, QVID NON, OBLÎTI] quid honestũ sit, quid turpe: quid decôrum, quid indecorum, oblîti.

CERITE CERA] tali tabula, qualis erat ea, qua Cerites ignominia affecti fuerunt: cùm videlicet eis suffragiorum ius nõ dedit populus Rom. vt ceteris municipibus. Gellius lib. 16. cap. 13. *Primos municipes sine suffragij iure Cerites esse factos, accepimus, concessumque illis, vt ciuitatis Romanæ honorem quidem caperent, sed negotiis tamen, atque honoribus vacarent, pro sacris bello Gallico receptis, custoditisque. hinc tabulæ Cerites appellatæ versa vice in quas referri iubebant, quos notæ causa suffragiis priuabant.* Hæc ille. M. Tullius orat. in Vatiniũ, cùm eum suffragio dignum esse negat, eò fortasse spectauit. Referebantur autem in tabulas Ceritum à Censoribus plebeij ignominia notati, ærariique fiebant: quod eò valebat, vt nullam aliam ad rem
C cines essent, quàm vt pro suo capite tributi nomine æra penderent, vt ait Ascon.

REMIG. VITIOS. ITHAC.] remiges & socij Vlyssis, homines intemperantes, & voluptarij, qui malunt suis cupiditatibus, & libidinibus obsequi, quàm in patriam reuerti. Præmonuerat Vlyssem Tiresias, cùm venisset ille ad inferos, vt diligenter caueret, si saluus in patriam redire vellet, ne in Sicilia boues solis attingeret, vt est ὀδυσσ. λ. Ὁππότε δὴ πρῶτον πελάσῃς εὐεργέα νῆα Θρινακίῃ νήσῳ, προφυγὼν ἰοειδέα πόντον, Βοσκομένας δ' εὕρητε βόας τε καὶ ἴφια μῆλα Ἠελίου, ὃς πάντ' ἐφορᾷ καὶ πάντ' ἐπακούει, Τὰς εἰ μὲν κ' ἀσινέας ἐάας, νόστου τε μέδηαι, Καί κεν ἔτ' εἰς Ἰθάκην κακά περ πάσχοντες ἵκοισθε. Εἰ δέ κε σίνηαι, τότε τοι τεκμαίρομ' ὄλεθρον. id est, vbi autem primùm nauem tuam ad insulam Siciliam appuleris, & maris pericula effugeris, Boues autem Solis, qui omnia cernit, & omnia audit, pascenteis & pingueis oueis offenderitis: eas si intactas, & ab omni detrimento integras esse siueris, reditúmque dumtaxat attendas: vos in patriam tandem quamuis multa perpessi peruenire possitis: Sin eas læseris, tum tibi perniciem & interitum imminere prędideo, cuius monitionis memor Vlysses, ὀδυσσ. μ. socios orat, vt, D præsertim cùm rebus omnibus abundent ad victum necessarijs, ab armentis, & gregibus Solis abstineant manus. verba Vlyssis apud Hom. sunt hęc, Ὦ φίλοι, ἐν γὰρ νηῒ θοῇ βρῶσίς τε, πόσις τε Ἔστιν, τῶν δὲ βοῶν ἀπεχώμεθα, μή τι πάθωμεν, Δεινοῦ γὰρ θεοῦ αἵδε βόες, καὶ ἴφια μῆλα, Ἠελίου. i. ô amici, In naui cibus est & potus. Quapropter ab his bobus manus abstineamus, ne quid nobis ex eo detrimenti eueniat. horrendi enim dei hæ sunt boues, & pingues oues. Illi autem tandem cùm cibariis deficientibus, vinóque consumto, tùm ab Eurylocho impulsi, quæ ex bobus Solis erant præstantissimæ, eas Vlysse dormiente abegerunt, & mactauerunt: quo facto Sol vehementer offensus, questus est apud deos immortaleis facinoris illius atrocitatem: minatus est denique se cælo relicto ad inferos descensurum, lumenque suum à Dijs, & hominibus ad Plutonem, & manes translaturum, si tam insignem in se iniuriam, atque impietatem inultam relinquerent. qua re audita, Iupiter pol- E licetur ei se naueis Vlyssis fulmine consumturum.

CVI POT. PATR. FVIT INTERD.] id est, qui Vlyssis remiges, & socij maluerunt proposito naufragij periculo, boues Solis violare, quàm in patriam incolumes reuerti. sic apud Hom. loquitur Eurylochus ὀδυσσ. μ. Εἰ δὲ χολωσάμενός τι βοῶν ὀρθοκραιράων Νῆ' ἐθέλῃ ὀλέσαι, ἐπὶ δ' ἕσπωνται θεοὶ ἄλλοι, Βούλομ' ἅπαξ πρὸς κῦμα χανὼν ἀπὸ θυμὸν ὀλέσσαι, Ἢ δηθὰ στρεύγεσθαι ἐὼν ἐν νήσῳ ἐρήμῃ. id est, Quòd si Sol iratus propter boues nauem nostram obruere fluctibus voluerit, eúmque alij Dij secuti fuerint, semel mori malo fluctu demersus, quàm diu in deserta insula morans languere, ac tabescere.

SI MIMNERMVS VTI CENSET] Mimnermus legendum: non, vt in nonnullis codicib. Mimermnus. Μίμνερμος enim semper apud Athenæum scribitur & libr. 14. & 15. & 16. Eius tota ferè poësis fuit amatoria. cuius extant hi versus apud Plutarch. περὶ ἠθικ. ἀρετῆς, Τίς δὲ χάρις, τί τὸ τερπνὸν, ἄνευ χρυσῆς Ἀφροδίτης? Τεθναίην, ὅτι μοι F μηκέτι ταῦτα μέλοι, id est, quis lepos, quid iucundum est sine aurea Venere? Moriar tum, cùm hæc desinent mihi esse curæ. Propertius lib. 1. *Plus in amore valet Mimnermi versus Homero: Carmina mansuetus lenia quærit amor.* Horat. infr. epistol. ad Iul. Flor. lib. 2. significat, eum Callimacho fuisse à veteribus antepositum. *Discedo Alcæus puncto illius: ille meo quis? Quis nisi Callimachus? si plus apposcere visus, Fit Mimnermus, & optiuo cognomine crescit.* si igitur (inquit Horat.) Mimnermi sententiam secutus vitam beatam & iucundam in amore, & iocis esse locatam existimas, totam ætatem in amore, & iocis exige.

7. AD C. MÆCENATEM Cilnium. 2.

QVINQVE dies tibi pollicitus me rure futurum,

Sextil

A *Sextilem totum mēdax desideror. atqui,*
Si me viuere vis sanum, rectéq; valentē:
Quam mihi das ægro, dabis ægrotare timenti,
Mæcenas, veniam: dum ficus prima calórque
Designatorem décorat lictoribus atris:
Dum pueris omnis pater, & matercula pallet:
Officiosáq; sedulitas, & opella forensis
Adducit febreis, & testamēta resignat.
Quòd si bruma niueis Albanis illinet agris:
Ad mare descendet vates tuus: & sibi parcet:
B *Contractúsque leget. te, dulcis amice, reuiset*
Cum Zephyris, si cōcedes, & hirundine prima.
Non, quo more piris vesci Calaber iubet hospes,
Tu me fecisti locupletem. vescere sodes.
Iam satis est. at tu quantumuis tolle. benignè.
Nō inuisa feres pueris munuscula paruis.
Tam teneor dono, quàm si dimittar onustus.
Vt libet: hæc porcis hodie comedenda relinques.
C *Prodigus, & stultus donat, quæ spernit, & odit.*
Hæc seges ingratos tulit, & feret omnibus annis.
Vir bonus, & sapiens dignis ait esse paratum:
Nec tamen ignorat, quid distent æra lupinis:
Dignum præstabo me etiā pro laude merentis.
Quòd si me noles vsquā discedere: reddes
Forte latus, nigros angusta fronte capillos:
Reddes dulce loqui: reddes ridere decorum, &
Inter vina fugam Cynaræ mærere proteruæ.
Fortè per angustam tenuis vulpecula rimam D
Repserat in cumeram frumenti: pastáq; rursus
Ire foras pleno tendebat corpore frustrà.
Cui mustela procul, si vis, ait, effugere istinc:
Macra cauum repetes arctum, quem macra subisti.
Hac ego si compellor imagine, cuncta resigno
Nec somnum plebis laudo satur altilium: (nec
Otia diuitijs Arabum liberrima muto.
Sæpe verecundū laudasti: rexq;, paterq;
Audisti coràm, nec verbo parcius absens:
Inspice, si possum donata reponere lætus. E
Haud male Telemachus proles patientis Vlyssei:
Non est aptus equis Ithacæ locus, vt neque planis
Porrectus spatijs, neque multæ prodigus (herbæ:
Atride, magis apta tibi tua dona relinquam.
Paruum parua decent: mihi iam non regia Roma,
Sed vacuum Tibur placet, aut imbelle Tarentum.
Strenuus, & fortis, causisque Philippus agendis
Clarus, ab officijs octauā circiter horam F
Dum redit: atque foro nimium distare Carinas
Iam grandis natu queritur: conspexit, vt aiunt,
Ad rasum quendam vacua tonsoris in vmbra,
Cultello proprios purgantem leniter vn- (gueis.
Demetri (puer hic nō leuè iussa Philippi
Accipiebat) abi. quære, & refer, vnde domo, quis,
Cuius fortunæ, quo sit patre, quóve patrono.
It redit: & narrat, Vulteium nomine (Menam,

A *Præconem, tenui censu, sine crimine notũ,*
Et properare loco, & cessare, & quærere, & vti,
Gaudentem paruisq; sodalibus, & Lare certo,
Et ludis, & post decisa negotia, campo.
Scitari libet ex ipso, quæcumque refers. dic
Ad cenã veniat. non sanè credere Mena:
Mirari secũ tacitus, quid multa? benignè
Respondet. negat ille mihi? negat improbus, & te
Negligit, aut horret. Vulteiũ manè Philippus
B *Vilia vendẽtem tunicato scruta popello,*
Occupat: & saluere iubet prior. ille Philippo
Excusare laborẽ, & mercenaria vincla,
Quòd non manè domum venisset: denique quòd non
Prouisisset eum. sic ignouisse putato
Me tibi, si cenas hodie mecũ. vt libet. ergo
Post nonam venies. nunc i: rem strenuus auge.
Vt ventũ ad cenam est dicenda, tacenda locutus,
Tandẽ dormitũ dimittitur. hîc vbi sæpe
Occultum visus decurrere piscis ad hamum:
C *Manè cliens, & iam certus conuiua: iubetur*
Rura suburbana indictis comes ire Latinis.
Impositus mannis, aruum, cælumq; Sabinum
Nõ cessat laudare. videt, ridétque Philippus:
Et sibi dum requiem, dum risus vndique quærit,
Dum septẽ donat sestertia: mutua septẽ
Promittit: persuadet vti mercetur agellum.
Mercatur. ne te longis ambagibus vltrà,
Quàm satis est, morer, ex nitido fit rusticus: atque
Sulcos, & vineta crepat mera: præparat vlmos: D
Immoritur studiis: & amore senescit habendi.
Verùm vbi oues furto, morbo periere capellæ:
Spẽ mentita seges: bos est enectus arando:
Offensus damnis, media de nocte caballũ
Arripit: iratusq; Philippi tẽdit ad ædeis.
Quem simul aspexit scabrum, intonsũmque Philippus:
Durus, ait, Vultei nimis, attentusque videris
Esse mihi. pol me miserum patrone vocares,
Si velles, inquit, verũ mihi ponere nomẽ.
Quod te per Genium, dextrámque, deósque Penateis, E
Obsecro, & obtestor, vitæ me redde priori.
Qui simul aspexit, quantum dimissa petitis
Præstent: maturè redeat, repetátque relicta.
Metiri se quemque suo modulo, ac pede, verum est.

DESIDEROR] absum. desideramus enim, quæ absunt.

SI MEVIV. V. S.] in duobus cod. Vat. Iannoct. Turnesiano, Clericano, & vno Nicotiano, & aliis duobus item manu scr. Russard. & vno F meo, scriptum est, *Si me viuere vis rectéq; videre valentem.* quam scripturam probo, neque tamen receptam damno. hoc tantum dico, mihi videri alteram potiorem, & probabiliorem.

SANVM] perspicuè hæc vox hoc loco, ad corporis sanitatem refertur, vt suprà diximus, si hæc germana est huius loci scriptura: & ita Plautus in Trucul. *ægrotare malim, quam esse tua salute sanior.* & infrà epist. ad Quinct. *Nen, si te populus sanum, rectéque valentem Dictitet*, &c. Propert. lib. 3. *Nam quocunque die sanum te fata remittent, Pendebit collo Galla pudica tuo.*

DVM FIC. PR. CALORQVE DESIGN. &c.] totis his quattuor, qui deinceps sequuntur, versibus, anni tempus describit graue corporibus, difficile, periculosum, & ad morbum præceps, ac lubricum. huius loci igitur hæc sententia est: tantisper dum multis hominibus propter anni tempus immoderato calore feruidum morientibus, designatores, qui funera, ludósque funebreis

A funebreis procurant, lictoribus atratis stipati incedunt, &c. quod fit plerunque mense sextili, & septembri, id est, ineunte anctunno: vt sat. 6. libr. 2. *Auctunnúsque grauis Libitinæ quæstus acerba.* Quoniam autem mense sextili ficus primùm maturescunt, & ex arboribus suis decerpuntur, iccircò ficum primam dixit, vt per ficum primam, & calorem, tempus anni significari intelligamus.

Designatorem] eum, qui præest ludis funebribus, designátque quid, & quo modo, & quo ordine quicque sit agendum, quæque ornamenta sint adbibenda, docet ac præscribit.

Lictoribus atris] ministris libitinariis atratis.

Dum pueris omnis pater] satis declarat bic versiculus describi ab Horatio tempus anni morbis opportunum, & (vt Plautino verbo vtar) planè Acheronticum.

Pallet] timet pueris, id est, liberis suis, ne scilicet & tali anni tempore in morbum incidant, & moriantur. puerum vsurpare solet pro filio, vt
B indicauimus ad Odam 12. libr. 1. ibi, *puerósq; Ledæ.* pallere autē posuit pro timere, propterea quòd timorem sequitur pallor. propriè positum est epist. 19: huius lib. *quòd si Pallerem casu, biberent ex sangue cuminum.*

Officiosaque sedulitas, &c.] & dum ij, qui nimiùm diligentes sunt in officio retinendo, ac præstando, & qui studiosius in foro versantur, operam dantes suis clientibus, in febrē incidunt, & mortem cum vita commutant.

Opella] ὑπουργική, id est, destinatum ab opera.

Adducit febreis] sic Lucretius lib. 5. dixit, morbos apportare. *cur anni tempora morbos Apportant? quare mors immatura vagatur?*

Testamenta resignat] per testamentorum resignationem, mortem significat. nam mortuo testatore, testamentum resignatur, id est, aperitur.

Quòd si bruma niveis, &c.] id est, cùm autem bruma aduenerit. Nam particula *si*,
C hoc loco tempus significat, non condicionem vt apud Virgil. libr. 5. Æn. *Præterea si nona diem mortalibus almum Aurora extulerit, radiisque retexerit orbem, &c.* Terent. Phorm. *Non si redisset pater, ei veniam daret?* quod annotat Do. ad illum locum. & Catull. ad C. Licinium Caluum, *Nam si luxerit, ad librariorum Curram scrinia, Cæsios, Aquinos, &c.* & ita fortasse locus ille explicandus est Od. 27. lib. 3. *Rumpat & serpens iter institutum. Si per obliquum similis sagitta Terruit mannos.* & sat. 3. libr. 2. *Si vacuum tepido cepisset villula tecto.* M. Tull. lib. accusationum 2. in princip. *putabam tum denique rectè iudicari posse, si nō modo reus improbus adduceretur, sed etiam diligens, & firmus accusator ad iudicium veniret,* & 4. *Verùm hæc tū quereremur, si quid de vobis per eum ordinem ageretur, &c.*

Albanis] Latinis, Romæ propinquis, à monte Albano, qui est in Latio.

Illinet agris] hoc verbo aliter vtitur sat. 5. libr. 1. *Hic oculis ego nigra meis collyria lippus Illinere.* Est autem hîc tralatio.

Ad mare] fortasse ad sinum Tarentinum. D

Descendet] accommodato, & proprio verbo vsus est. oræ enim maritimæ sunt aliis inferiores, vt pote ad quas fluuij decurrant.

Vates tuus] Horatius. ego Horatius ad mare descendam.

Sibi parcet] suæ valetudini consulet, ac seruiet: remissius viuet.

Et hirundine prima] vere ineunte. Aristoph. in equitib. Σκέψασθε παῖδες, οὐχ ὁρᾶτ', ὥρα νέα χελιδών. id est, considerate pueri, non videtis? tempus est: noua hirundo. Arist. ἠθικ. α. μία χελιδὼν ἔαρ οὐ ποιεῖ: id est, vna hirundo ver non efficit.

Non, quo more piris vesci] non quemadmodum Calaber pira comedenda dat effusè suis hospitibus, nempe propterea quòd iis abundat, eáque nihili æstimat, ita ea mihi munera dedisti, quæ parui faceres, & me non merentem locupletauisti.

Vescere sodes] verba Calabri ad hospitem, vescere piris, sodes. *sodes* blandientis vox, seu E
blandè hortantis: pro si audes, vt scribit M. Tullius in Oratore perf. Horat. sup. sat. 9. *Téne relinquam, an rem. me sodes.*

At tu, quantum vis tolle b.] verba sunt Calabri hospitis, Tolle (inquit) pirorum quantum vis. deinde subiicitur viatoris responsio, *benigne*, quem Calaber piris vult onerare, hoc modo, *benignè*, id est, hui, liberaliter mecū agis: verùm habeo tibi gratiam: tua liberalitate non vtor. alij legunt, *tolle benigne*, coniunctim, & volunt hoc totum esse Calabri sermonem, vt sit hic verborum sensus, tolle liberaliter, & largiter, & quantumuis. quos non refello quidem, veruntamen placet mihi magis prior explicatio. *benignè* enim qui respondet, honestè & pudenter reiicit, atque aspernatur. quòd autem quidam sic explicant *benignè* est blande recusantis. est enim perinde ac si diceret, excusatum me habeas: non satis eleganter loquuntur, aut dicunt quod sentiunt. debuerunt potius sic dicere. benigne est modestè & prudenter reijcientis: perinde ac si quis ita F
dicat, ignoscas mihi velim, si non vtor tua liberalitate, &c. suprà autem admonuimus, *benignus*, & *benignè* idem valere, quod liberalis, seu largus: & liberaliter, seu largè. *tolle* autem, id est, sume, vel aufer.

Tam ten. n. q. st] respondet viator hospes Calabri, tam delector tuis piris, quæ mihi donas, quàm si dimittar & discedam abs te exoneratus.

Vt libet: hæc porc.] Vt libet, (inquit Calaber) id est, facito vt voles: vel tollito, vel relinquito. Si tolles, leuabis me pirorum, quæ mihi oneri sunt, quæque pro nihilo duco, multitudine: sin relinques, comedentur à porcis.

Prodigus et stultus] Prodigus (inquit) ea donat, quæ contemnit, ac pro nihilo putat: alioqui non profunderet, neque daret indignis. At vir bonus, & liberalis, quamuis pecuniam non admodum magni æstimet, (vt ait Aristoteles) scit tamen quid intersit inter æs, & lupinum. id est, quid intersit inter veros nummos,

A & nummos ex lupinis factos, comicos, speciem duntaxat nummorum habenteis. Atque hic cùm ita sit animatus, ampla, & pretiosa munera dignis reseruat. Arist. libr. 4. de moribus ad Nicomachum, scribit, hominẽ liberalem suos fructus, suámque rem familiarem non neglecturum, vt possit de suo, viris bonis opitulari, & res necessarias suppeditare. Quemadmodũ autem hîc Horatius ait prodigũ ea donare, quæ parui æstimat: sic & Plautus in Truculento, amatorem bona sua pro stercore habere dicit.

Hæc seges] idest, hi depranati hominũ huius ætatis mores, & hæc inepta, stultáque liberalitas, &c. sententia totius huius loci mihi hæc videtur esse: multi exoriuntur prodigi, & stulti, qui sua profundunt, & largiuntur indignis: qui denique bona sua pro stercore habent (vt loquitur Plautus): ita fit, vt multi quoque reperiantur homines ingrati, & immemores beneficii. Vir bonus autem, & verè liberalis: &, qui cum delectu, ac sapientia de rebus, & hominibus iudicat, B qualis tu es, sua bona plurimi æstimat: & ex eis benignè facit viris bonis: & quibus plurimũ debetur, in eos beneficii confert plurimum: &, quémadmodum tu me iudicio, & delectu locupletauisti, atque ornasti: ita me gratum erga te præstabo. vel hoc modo explica, & facilius. Prodigi & stulti homines, sua bona profundunt, nullum delectum in donando adhibent, viros bonos mendicare, & esurire sinunt, improbos, facinorosos, impuros homines collocupletant: hæc causa est, quamobrem tam multi exoriantur ingrati: neque enim mirum est, si lenones, aleatores, impudici, beneficij accepti sint immemores. mirum esset, si boni viri, beneficijs affecti à potentiore aliquo sese ingratos in eum præberent. nam neque vir bonus, ingratus, neque ingratus, vir bonus esse potest. hunc igitur versum, *Hac seges ingratos &c.* sic interpretabere, Peruersa, & præpostera largitio, causa est, quamobrem tot ingrati homines reperiantur. atque hanc posteriorẽ explicationem, à priore non admodum differentem, magis probabant Paullus Manutius, & M. Muretus. C Vtrocumque modo dicamus, tralationem in nomine *seges* inesse intelligere debemus. Quamquam Seruius hunc locum proferens ad illum Virgilij locum Æn. 3. *& victum seges agra negabat*, segetem videtur velle hoc loco terram significare proprie & sine vlla translatione. quod non ita est. nam hoc tantum admonet, segetem hîc terram significare: neque iccirco negat inesse tralationem, &, per segetem, seu terrã significari causam efficientem, & gignentem ingratos: nempe peruersam & inconsideratam largitionem.

Ingratos tvlit] rectè *tulit*. nam vt terra fruges ferre dicitur: sic hæc stulta largitio, prodigos gignere.

Vir bonvs et sap.] Virum bonum & sapientem opponit stulto & prodigo: & ostendit, quemadmodum stultus & prodigus dat indignis, & ea dat, quæ pro nihilo ducit: sic virum bonum & sapientem, non ignorantem quid distent veri & probi nummi à falsis, & improbis: veros illos nummos reseruare dignis hominibus, & sui similibus. D

Nec tamen ing. qvid dist. æra lvp.] idest, nec tamen ignorat quid intersit inter bonos & malos nummos: & ita Acron, si modò Acronis verba sunt. Natum à consuetudine comicorum, qui in scena lupinis, seu nummis ex lupino factis, vtebantur pro veris, & aureis, seu æreis. Iccireo Plautus lupinos, aurum comicum appellat. Quin etiam hodie pueri in Italia ex lupinis nummos imitari solent. Verùm ne quid dissimulem, M. Antonius Muretus cùm hîc Lutetiæ, quattuor ab hinc annos nobiscum esset, veram huius loci explicationem mihi & Turnebo indicauit.

Dign. præst. me etiam] hic versus opponitur illi superiori, *Hac seges ingratos tulit. &c*

Qvòd si me noles vsqvam] vide quàm cautè, & quàm modestè, & quàm liberè tamen pro se dicat Horatius. Primo loco Mæcenatis erga se beneficia commemorat, & verbis amplificat: deinde gratum se in eum, & beneficiorum memorem futurum pollicetur: hæc sunt mo- E destiæ, & pudoris: postremò liberè simul, & vrbanè, quæ à se Mæcenas acceperit, idest, quæ ipse habuerit tum, cùm se ad eius amicitiam contulit, exponit, nempe corporis vireis, & firmitatem, formam, iuuentam, ætatem aptam ad suauitatem, blanditiámque sermonis, ad risus, ad amores: quæ omnia (inquit Horatius) si me, vt mancipium quoddam vinctum, & constrictũ apud te retinere voles, neque vsquam animi causa discedere sines, mihi redde: redde meliores annos, quos tecum consumsi. Quidam libri habent *vmquam discedere, &c.*

Nigros ang. fronte cap.] iuuentam. in senectute enim & frons caluitio dilatatur, & capillus canitie albescit.

Inter vina fvgam, &c.] idest, vno verbo, reddes ætatem ad leuitates amatorias aptam. Nam si quem decet puellæ, aut mulieris alicuius impudicæ discessum, & fugam inter vina iniquo animo ferre, & mærere: decet iuuenem, non virum: & multo minus senem. F

Tenvis] inani ventre.

Repserat] contrahens, & demittens se introiuerat.

Pasta] iam satura.

Rvrsvs ire] idest, redire, πάλιν ἰέναι.

Tendebat] conabatur, contendebat.

Cvmeram frvmenti] vas vimineum, seu, vt alij malunt, fictile, in quo frumentum à rusticis, & plebeis hominibus condebatur, sat. 1. lib. 1. *Cur tua plus laudes cumeris granaria nostris?* κυψέλη nominatur à Græcis. capiebat autem medimnos sex.

Qvem mac. svbisti] quem tum ingressa es, cùm macra, & gracilis esses. cauus, quiuis locus excauatus. sat. 6. lib. 2. *me silua, cauusque Tutus ab insidiis tenui solabitur eruo.*

Hac ego si compellor imagine] non recusò, exemplo vulpis saturę, omnia tibi reddere, si me nusquam abs te discedere velis, & si iubeas me etiam valetudinis incommodo semper apud

A apud te hætere. Omnes ferè libri manuscr. sic habent, *si compellor*: vulgati plerique *si compellar*. nō prorsus malè. alij *si cōpeller*, mendosè, opinor. nam *cōpellor* à verbo cōpello, is, accipiendum esse detur, non à compello, as.

RESIGNO] restituo. vt sup. Od. 29. lib. 3. de fortuna, *Laudo manentem, si celereis quatit Pennas, resigno, quæ dedit*.

NEC SOMN. PL. LAVDO SATVR, &c.] nec animi tranquillitatem, & securam (vt Virgil. appellat) quietem plebeiorum hominum, ideò laudo, quòd epularum exquisitarum & lautarum cœperit me satietas, & quòd lautus sim iam, & copiosus, aliter sensurus, si egerem, & si amicitias principum expertus non essem: immò verò etsi non essem huiusmodi dapibus, & cenis expletus, animi securitatem, & somnum quietum, ac facilem, nihilominus optabilem, atque expetendum putarem: nec libertatem otiosam cum amplissimis diuitiis commutare vellem.

ALTILIVM] animalium, quæ eo consilio aluntur, vt saginentur, & saginata edantur: epularum exquisitarum, & sumtuosarum.

B ARABVM] sup. Od. 28. lib. 1. *Icci, beatis nunc Arabum inuides Gazis*.

SÆPE VEREC. LAVDASTI] sæpe pudorem meum laudasti, ex quo me minimè cupidum & paucis contentum esse cognouisti.

REXQVE, PATERQVE AVDISTI CORAM] audisti rex, id est, appellatus & salutatus es rex. sic enim & Græci, & Latini loquūtur. Theocr. εἰδ. ις. quod inscribitur Χάριτες, Ο᾽ φεχέσθω κ᾽ εἰν Αΐδαο κεκρυμμένος ἐσθλὸς ἀκοῦσαι. id est, vt etiam apud inferos, & in domo Plutonis conditus, bonus audias. & Sophocles in OEdipode Colon. Ἀλλ᾽ οὔτε γὰρ ἐν τοῖσδ᾽ ἀκούσομαι κακὸς Γάμοισιν, οὔθ᾽, οὓς αἰὲν ἐμφέρεις σύ μοι Φόνους πατρώους ἐξονειδίζων πικρῶς. id est, at neque in his nuptiis malus audiam, neque in cædibus paternis, quas tu mihi semper maledicti loco amarè obijcis. Demosthenes περὶ στεφ. ἀντὶ γὰρ φίλων καὶ ξένων, ἃ τότε ὠνομάζοντο, ἡνίκα ἐδωροδόκουν, νῦν κόλακες καὶ θεοῖς ἐχθροὶ, καὶ τἄλλα, ἃ προσήκει, πάντ᾽ ἀκούουσι. nam pro

C amicis & hospitibus, quibus tunc nominibus appellabantur, cum munera capiebant, nunc assentatores & dijs inimici homines, & similia quę eis conueniunt, nomina audiunt. Iterum Hor. epist. ad Quinctium hoc libro, *Tu rectè viuis, si curas esse quod audis*. & sat. 7. lib. 2. *Subtilis veterum iudex, & callidus audis*. ex quo illa nata sunt apud M. Tul. & ceteros bonos scriptores vsitatissima, *benè, & malè audire*. rex autem hoc loco superiorem amicum significat, qui alit inferiorem, & tenuiorem, vt sup. annotaui ad Od. 36. lib. 1.

NEC VERBO PARC. ABS.] appellatus es à me rex, & coram, & nihilominus absens.

INSPICE SI POSSVM] id est, cum animo tuo considera, vtrùm libenter, ac iucundè ea, quæ mihi donasti, tibi sim redditurus, nécne.

HAVD MALE TELEM. PROL. PAT.] non malè Telemachus Vlyssis filius Menelao respondit, equos ei pollicenti, & donare volenti.

PATIENTIS] expressit epitheta Homeri. sic enim passim nominatur in Iliade, & Odyss. πολυτλήμων, πολύτλας: & ab alijs πολυτλήμων.

NON EST APTVS EQVIS] locus est ὀδ. δ. vbi sic Telemachus, Ἐν δ᾽ Ἰθάκῃ οὔτ᾽ ἂρ δρόμοι εὐρέες, οὔτε τι λειμών. Αἰγίβοτος, καὶ μᾶλλον ἐπήρατος ἱπποβότοιο. Οὐ γάρ τις νήσων ἱππήλατος, οὐδ᾽ εὐλείμων, Αἵ θ᾽ ἁλὶ κεκλίαται, Ἰθάκη δέ τε καὶ περὶ πασέων. id est, in Ithaca autē neque apta sunt ad cursum spatia, neque prata. Quin aspera est, & à capris depasta, & tamen gratior, quam si equos pasceret. Nulla enim insularum est, quæ in mari iacent, planis spaciis porrecta, & equis agitandis apta, neque pratis abundans, & herbosa: Ithaca autem omnium minimè. sic Aristoteles lib. 1. de arte dicendi, τὰ ἁρμόττοντα, id est, quæ nobis accommodata sunt, bona esse dicit. contraria ergo mala.

D

PORRECTVS SPATIIS] loca porrecta a Iulio Cæsare dicuntur lib. 2. de bello Gallico, neque montibus intersepta, neque siluis impedita. sic enim loquitur ille, *Cum se illi identidem in siluas ad suos reciperent, ac rursus e silua in nostros impetum fecerent, neque nostri longius, quam, quem ad finem porrecta, atque aperta loca pertinebant, &c.* E

PRODIGVS HERBÆ] largè herbam efferens: herba abundans, herbæ ferax. suprà *Arcanique fides prodiga*. Od. 18. lib. 1.

REGIA ROMA] vt epist. ad Bullatium, *Crœsi Regia Sardis*. Oda. 3. li. 4. *Romæ principis vrbiū*, &c.

IMBELLE TARENTVM] otiosum, quietū, à bello vacuum, & voluptarium: quod declarat M. Tull. ep. ad Trebatium, *Indicauit mihi Pansa meus Epicureum te esse factū. O castra præclara! quid fecisses, si te Tarentum, & non Samarobrinam misissem?* Tum Athenæus lib. 4. sic scribit de Tarentinis, λέγουσι δὲ ταῦτα καὶ περὶ Ταραντίνων, τοὺς μὲν ἄλλους ἀνθρώπους διὰ τὸ φιλοπονεῖν, καὶ περὶ τὰς ἐργασίας διατρίβειν, παρασκευάζεσθαι ζῆν· αὐτοὺς δὲ διὰ τὰς συνουσίας, καὶ τὰς ἡδονὰς, οὐ μέλλειν, ἀλλ᾽ ἤδη βιῶναι. id est, Dicunt & hoc Tarētini, alios quidem homines, propterea quòd industrij & laboriosi sunt, & in opere faciūdo assiduè versantur, parare se ad viuendum: se autē propter molleis concubitus, & voluptates, non constituere in futurum, sed iam viuere.

PHILIPPVS] *L. Philippus eloquentia, grauitate, florentissimus ciuitatis*, vt ait Cic. orat. pro Quinctio. de eodem sic in Bruto, *Duobus igitur summis, Crasso, & Antonio, L. Philippus proximus accedebat, &c.* hic dicebat, se tum, cùm brachium concalefecisset, solere pugnare, vt scribit M. Tullius 2. de Oratore. F

HORAM] diei. dies enim in duodecim horas inæqualeis diuidebatur. sat. 5. lib. 1. *quarta vix demum exponimur hora*.

CARINAS] hac in vrbis regione Philippi domus erat. ibidem etiam Ciceronis: ibidem & Pompeij Magni. notus locus Sex. Pompeij in M. Antonium, qui domum Pompeij occuparat. qué referunt cùm alij, tùm Plutarch. in Anton. & Paterculus. Paterculi verba sunt hæc, *haud absurdè Sex. Pompeius, cùm in naui Cæsarem, & Antonium cena exciperet, dixit, in Carinis suis se cenam dare*. Carinas, lautas appellat Virg. libr. 8. Æneid. ibi, *passimq́; armenta videbāt, Romanoq́; foro, & lautis mugire Carinis*: vel propter ædificiorum elegantiam (inquit)

A (inquit Seruius) vel propter Augustum, qui à Curiis veteribus natus est, & in Carinis nutritus ac sublatus. dictæ autem Carinæ à carinarum nauis similitudine.

ADRASVM QVENDAM] ex libris veterib. alij habent *Arrasum*, alij *Adrasum*, alij *Abrasum*.

TONSORIS IN VMBRA] in officina, in pergula, in vmbraculo. Sed cur vacua? quia ad tonsorum officinas solent cõuenire loquaces homines & otiosi. lege annot. ad versum illum sat. 7. lib. 1. *Omnibus & lippis notum & tonsorib. &c.*

DEMETRI] inquit Philippus Demetrij dominus.

PVER HIC] Demetrius, seruus Philippi. Ode 38. li. 1. *Persicos odi, puer, apparatus.* sat. 6. li. 1. *Cum Tiburte via prætorem quinque sequuntur Te pueri lasanum portantes.* Oda 19. lib. 3. *Da noctis mediæ, da puer auguris Murenæ.* epist. 2. li. 2. ver. 2. *Si quis fortè velit puerum tibi vendere, &c.* sat. vlt. lib. 1. versu vlt. *I puer, atque meo citus hæc subscribe libello* sat. 7. lib. 2. *an hic peccat, sub noctem qui puer vua furtiuam mutat strigilem, &c.*

B CVLTELLO PROPRIOS PVRG.] quidam libri veteres habent *Cultello proprio*: in his Nicotianus vnus. præterea nonnulli alij habent *resecantem* pro *purgantem*. sed hoc *resecantem*, tamquam ex annotatione natum, reseco, ac reijcio. *proprio*, probo, vt cohæreat cum voce *cultello*.

NON LÆVE] non stultè, ἀνοήτως. Virg. in Tityro, *Si mens non læua fuisset.* Catull. in Cæsarem, *an hæc sinistra liberalitas, Parum expatrauit?* Horat. in epist. ad Pison. *ô ego læuus, Qui purgo bilem sub verni temporis horam*: & læuum tempus pro inopportuno, sat. 4. lib. 2. *cum te sic tempore læuo Impellarim.*

ABI, QVÆRE, ET REFER] *& refer*, ad me scilicet, id est, mihi renuntia. mira breuitas, vt tertio abhinc versu, *It, redit, & narrat.*

VNDE DOMO, QVIS?] sic loquitur Virg. Æneid. 7. *Qui genus? vnde domo? pacemne huc fertis, an arma?* Proper. lib. 2. *Qualis, & vnde genus: qui sint mihi, Tulle, Penates.*

C CVIVS FORTVNÆ] diues, an pauper. M. Tull. epist. ad Q. Valerium Q. F. lib. 13. *Grauissimum autem est, cum superior factus sit ordine, inferiorem esse fortuna.*

PRÆCONEM] præconis munus erat in comitiis tribus citare: qui magistratus essent creati, renuntiare: leges, quæ suadebantur pronuntiare: in iudiciis, iudices, testeis, reos citare: in auctionibus, rerum pretia declarare.

TENVI CENSV] tenui re familiari, tenui fortuna. census est, quantum quis ex omnibus suis bonis auctione facta venditis, reficere potest.

ET CESSARE] & feriari interdum: non semper esse occupatum in re quærenda, & negotio gerendo, σχολάζειν.

ET QVÆRERE, ET VTI] quærit rem auarus, sed non vtitur: vt sat. 3. lib. 2. *Qui nummos, aurumque recondit nescius vti Compositis, metuensque velut contingere sacrum.* & epist. de arte poët. *Quærit, & inuentis miser abstinet, ac timet vti.* hic Mena autem rem quærebat, & rebus quæsitis, ac partis vtebatur. D

GAVD. PARVISQVE SODAL.] in quibusdam codicibus distinctionis nota ponitur post particip. *Gaudentem*. ea autem tollenda est. sat. 5. lib. 2. *Gaudentem nummo.*

ET LARE CERTO] domicilio certo, ac stabili, non vita vaga.

ET POST DECISA NEGOTIA] & negociis suis transactis, & confectis.

CAMPO] Martio. in quo complura ludorum genera exercebantur. Horat. epist. de arte poët. *Ludere qui nescit, campestribus abstinet armis.* homines otiosos, & feriatos in campo Martio frequenteis esse consueuisse, declarat M. Tullius in oratione pro P. Quinctio, *Vixit enim semper inculte, atque horridè natura tristi, ac recondita fuit: non ad solarium, non in campo, non in conuiuiis versatus est.*

SCITARI LIBET EX IPSO] non est mihi satis ex te audire: volo ex ipso Mena quærere. verba Philippi. E

QVODCVMQVE REFERS] quidam libri ver. habent *quæcumque refers.*

BENIGNE, RESPONDET] id est, si coniuncte legamus, liberaliter respondet, vt loquitur Cæsar lib. 4. de bello Gall. *quibus pacem, atq. amicitiam petentibus, liberaliter respõdet.* Sallust. de bello Iugurth. *Ad ea Iugurtha, tametsi regem ficta locutum intelligebat, tamen pro tempore benignè respondet.* Terent. Phorm. *benignè dicis.* M. Tull. ad Attic. lib. 7. epist. ad Pomp. *cum pacis conditiones ad te afferri, atque ad ea honorifice, & largè responderi viderem.* Idem ad Q. frat. li. 1. *Pompeius perbenignè mihi respondit.* Muretus putat etiam hoc loco, aduerbium *benignè*, seorsum legendum, cui assentior. Qui autem responder, *benigne*, honestè recusat: quomodo etiam nos nostro sermone loquimur, *Ie vous remercie*, cùm aliquid ab altero delatum, aut oblatum recusamus. sic sæpe Terentius, *rectè* vsurpat, pro negationis particula: fortasse ominis causa. nam Romani mali ominis vitandi causa non temere negabant. sic etiam Græci, vt apud Aristoph. κάλλιστ', ἐπαινῶ: id est, rectissime, laudo. quibus tamen verbis se recusare, atque aspernari significat. F

NEGAT ILLE MIHI?] Verba Philippi. Itâne est? negat ille mihi se venturum?

NEGAT IMPR.] respondet Demetrius. negat improbè, & pertinaciter. in eo se improbum præbet, quòd negat: & vel tuam voluntatem non curat, vel te fugit, ac reformidat.

TVNICATO] qui tunicis, non togis, propter egestatem, vtebatur.

SCRVTA] vetera, & fracta ferramenta, pannos veteres, vasa dimidiata, & similia. Lucillius apud Gell. lib. 3. *Quidni? & scruta quidem vt vendat scrutarius laudat. Præfractam strigilem, soleam improbus dimidiatã.* γρύτη & γρυτάρια nominãt Græci, vnde γρυτοπώλης, qui vasa fracta, & similia vendit.

OCCVPAT] appellat eum improuisò, opprimit imparatum, & necopinantem: vel anteuertit, & salutat prior, vt subiungit.

MERCENARIA VINCLA] occupationes mercena-

A mercenatias, & præconias. erat enim præco: & mercede conductus, interdum merceis venaleis prædicabat.

PROVISISSET] mendosè in nonnullis libris legitur *prævidiſſet*, cum ſit legendum *proviſiſſet*: id eſt, prævisiſſet, ſeu anteuiſiſſet: quo verbo vtitur Ter. Andr. *Proviſo quid agat Pamphilus*. idē Adelph. *Hera, ego hunc ad hos proviſam, quam mox virginem arceſſant. proviſo* autē duo ſignificat, (inquit Don.) procedo, & cùm proceſſi, video. Plaut. in Sticho, *more hoc fit, atque eſt ita, mea ſententia, ſi quem hominem exſpectant, eum ſolent proviſere.*

POST NONAM] tribus horis ante ſolis occaſum.

DICENDA, TACENDA] ῥητὰ, καὶ ἄῤῥητα: vt fit in libero conuiuio, & apud eum, qui nobis ſuſpectus non eſt, & cuius fide & amicitia ita confidimus, vt non vereamur, ne, quæ liberius locuti fuerimus, foras efferantur.

SÆPE OCCVLTVM] ad hamum ſæpè occultatum, quo Mena tanquam piſcis, caperetur.

B VISVS] ſubaud. eſt, vt ſæpè aliàs. *decurrere* autem, eſt è loco ſuperiore currere. quamquam piſcatores aiunt, piſceis ad hamum venire aduerſo flumine.

ET IAM CERT. CONV.] ſic habent omnes libri manuſcripti, vbi vulg. *etiam*, vna voce, minus rectè: quamquam *etiam* ferri poteſt.

INDICTIS] ferijs Latinis, quæ à Conſule indicebantur, ſeu imperabantur. harum feriarum (vt ſcribit Dionyſ. libr. 4.) participes erant vrbes Latinæ quadragintaſeptem: vel, vt alij volunt, ſexaginta ſeptem: quibus diebus taurus communiter ab omnibus immolabatur, eiúſque tauri ſingulæ ciuitates partem ratam capiebant. fiebat porrò hoc ſacrificium in monte Albano Ioui Latiali. ſacrificium ipſum Latiar appellabatur, à Tarquinio Superbo inſtitutum. Quoniam autem Latij principatum populus Romanus obtinebat, icircò taurum illum mactabant ſacerdotes, & pontifices Romani. Appellantur à Macrobio libr. 1. Saturn. cap. 16. hæ feriæ etiam conceptiuæ, quia à C magiſtratu, videlicet conſule, in dies certos concipiebantur. Varro libr. 5. de lingua Latina, *Similiter Latinæ feriæ, dies conceptiuus, dictus a Latinis populis, quibus in Albano monte ex ſacris carnem petere fuit ius cum populo Rom. a quibus Latinæ feriæ dictæ ſunt.*

IMPOSITVS MANNIS] vectus equis puſillis, ſeu ſublatus in equos puſillos. ſic loquitur Virg. Georg. 3. *Frena Pelethronij Lapithæ, gyróſque dedere, Impoſiti dorſo, atque equitem docuere ſub armis Inſultare ſolo, &c.* & Cæſar lib. 1. de bello Gall. *omnibus equis Gallis equitibus detractis, in eos legionarios milites legionis decimæ imponere.* de mannis ſupra ad Od. 15. lib. 3.

DVM SEPT. DONAT SEST.] id eſt, ſepté millia ſeſtertiûm nummûm, quæ centum & ſeptuaginta quinque aureos noſtros efficiunt. Sed quoniam quidam viri docti ſcripſerunt, ſeſtertia, & ſeſtertios idem valere, minuenda eſt hæc opinio, & hic error eripiendus eſt hominibus: Budæus denique noſter, quem illi reprehenderunt, defendendus. primùm autem conſtituendum eſt, D quid ſit ſeſtertius. Valet igitur idem ſeſtertius, quod nummus, & ſeſtertius nummus: id eſt, duo aſſes, & ſemis: ſeu duæ libræ, & dimidia. nam as libram valebat. iccircò ita notabatur ſeſtertius ab antiquis, LLS. vel ſic ~~LLS~~. poſterius tamen notari cœptus eſt hoc modo IIS. quæ nota ſignificat, nummum illum ſic ſignatum valere duos aſſeis & ſemiſſem. Atque hac nota ſignatum ſeſtertium nummum æreum inſpiciendum dedit mihi Clemens Teueninus, & alterū argēteum. Idem duos alios nummos argenteos oſtendit, quorum alter ſic erat notatus V. quæ nota ſignificat valere quinque aſſeis, ſeu duos ſeſtertios, id eſt, dimidiam partem denarij: alter ſic, X: quæ ſignificat valere denarium, id eſt, decem aſſeis, ſeu quattuor ſeſtertios. dictus autem ſeſtertius, *quaſi ſemis tertius* (inquit Varro lib. 5. de lingua Lat.) *dupondius enim, & ſemis, antiquus ſeſtertius eſt.* eſtque quarta pars denarij. Nam denarius quatuor ſeſtertios continet. Quod & Soſipater cōfirmat libr. 1. inſtit. gramm. E his verbis. *Seſtertius autem vnde appelletur, ſolet quæri: quod manifeſtum erit, ſi ſciamus, apud antiquos denarium decem aſſeis habuiſſe. Ideoque in rationibus faciendis denarium decuſſi X. inductum notamus. Cuius quarta pars dipondius ſemis, ſeſtertius dicitur, quòd de tribus aſſibus ſemis deficiat.* Denique & nota nihil aliud, quàm dipondium & ſemiſſem oſtendit LLS. quòd ſi ſeſtertius ad rationem monetæ noſtræ Gallicæ redigatur, quinquaginta circiter ſeſtertij, aureum hodiernum ſcutatum conſtituent: denarius autem erit ferè duodecima pars noſtri aurei. Atque hæc de ſeſtertio, & denario perſpicua eſſe poterunt exemplis. M. Tull. frumentar. *Quid ergo à me tibi nummorum dari poteſt, cùm ſenatus tibi quaternos nummos dederit? quid poſcat, attendite. & vos quæſo ſimul iudices, æquitatem prætoris attendite. Quaternos LLS, quos mihi ſenatus decreuit, & ex ærario dedit, ego habebo, & in ciſtam transferam ex fiſco. Quid poſtea? quid? pro ſingulis modijs, quos tibi impero, mihi octonos LLS dato. qua ratione? quid quæris rationem?* F *non tantam rationem res habet, quantam vtilitatem, atque prædam. Dic (inquit ille) planius. Senatus te voluit mihi nummos dare, me tibi frumentum metiri: tu eos nummos, quos mihi ſenatus dare voluit, ipſe habebis? a me cui ſingulos denarios dari oportuit, binos auferes? &c.* Ex hoc loco intelligi poteſt, quattuor ſeſtertios vni denario pares eſſe, ſi conferas illa verba, *pro ſingulis modijs, quos tibi impero, tu mihi octonos LLS dato*, cum his, *à me cui ſingulos denarios dari oportuit, binos auferes?* Denique ſeſtertius ferè duos aſſeis cum dimidio valebat. aſſem autem conſtat tertiam partem ſolidi Gallici, ſeu ſolidum Venetum valuiſſe. Suetonius ſcribit C. Iulium populo Romano hortos circa Tiberim publicè, & viritim trecenos ſeſtertios legauiſſe. quæ ſumma æſtimatione æqualis ferè eſt ſex aureis Gallicis ſcutatis hodiernis. at ſi ciuibus Rom. ſingulis trecena ſeſtertia legata eſſent, ſena circiter millia aureorū ſcutatorum noſtratium eis legata fuiſſe

A fuisse intelligerentur: quam summam neque populo Ro. viritim legatam esse, neque si legata fuisset, ex bonis C. Iulij Cæsaris redigi potuisse credibile est. Sestertium igitur dicimus mille sestertios nummos valuisse. id planum fiet exemplis, quorum id primum sit, quod nobis hic locus suppeditat. Quæ nam fuisset hæc Philippi in Menam liberalitas, si septem sestertios nummos, id est, vix octodecim solidos, seu marketos Venetos, aut sex Gallicos ei donasset, totidemque mutuos dedisset? Idem Horat. epist. ad Iul. Florum, lib. 2. epist. de quodam Luculli milite, qui castellum Mithridatis munitissimum ceperat, *Clarus ob id factum donis ornatur honestis, Accipit & bis dena super sestertia nūmûm.* nónne ridicula fuisset Luculli in militem illum siue Valerianus fuerit, siue quis alius, munificētia, si viginti sestertios, id est xx. Carolinos nostros, ei donatos intelligeremus? quòd si quis quærat quid sibi velit vox *nūmûm*, dico bis dena sestertia nummûm positum esse, pro eo, quod est, bis dena, seu xx. millia sestertiûm nummûm. B atque ita locutus est M. Tull. Vert. de iure dicundo. *Redeunt illi Rhegio Siracusas: queri cum multis, ita vt fit, incipiunt, sese* LLS LXXX. *nummum frustra dedisse.* id est, octoginta millia sestertiûm nummûm. Idem Horat. sat. 3. lib. 1. *decies centena dedisses Huic paruo paucis contento: quinque diebus Nil erat in loculis.* decies centena sestertia, seu decies cētena sestertiûm millia, nostra ratione valent circiter XXV. aureorum hodiernorum millia. Ostendamus etiam ex M. Tullio, sestertium valere mille sestertios. Verr. de iure dicundo, *Dicebant quantū cuique eius iussu nummorum esset datum: gemebant Syracusani: sed tamen patiebantur: repente recitatur vno nomine* LLS CCL. *millia iussu prætoris data.* sequitur mox aliis verbis eadem sententia. *numerantur illa* LLS *ducenta quinquaginta Siracusanis. ea quemadmodum ad istum postea per pseudothyrum reuertantur, tabulis vobis & testibus iudices planum faciam.* Idem epist. lib. 5. ad Rufum, *Reliquum est de sestertium centum millibus, de quibus memini mihi a te Myrina litteras esse allatas, non mei errati, sed tui, in quo pecca-* C *tum videbatur esse, si modò erat, fratris tui, & Tullij.* eadem epistola mox eandem summam iterat aliis verbis. *Quòd si mihi expensa ista sestertia centum tulisses, tamen, quæ tua est suauitas, quique tuus in me amor, nolles à me hoc tempore, æstimationem accipere.* En, quæ suprà sestertiûm centum millia dixit, hîc sestertia centum appellat. Idem Paradox. vlt. de Crasso, *capit ille ex suis prædiis sexcenta sestertia, ego centena ex meis.* nónne exploderetur, si quis diceret Crassum ex suorum prędiorum fructibus sexcentos sestertios duntaxat, M. Tull. ex suis centum refecisse? Idem ad Attic. lib. 2. *de Terentia autem (mitto cetera, quæ sunt innumerabilia) quid ad hoc addi potest? scripseras, vt* LLS XII. *permutaret: tantum esse reliquum de argento. misit illa* CCIↃↃ. *(id est,* decem millia) *mihi, & ascripsit tantum esse reliquum. Cum hoc tam paruum de paruo detraxerit, perspicis quid in maxima refecerit?* Queritur his verbis M. Tull. de Terentia, quòd, cum ab ea exspectaret XII. millia sestertiûm, decem millia duntaxat miserit, & de tam parua summa, vide- D licet, duodecim millibus sestertiûm, duo millia detraxerit, id est, ex trecentis aureis nostris, quinquaginta. quis erit tam excors, qui hoc loco sestertia duodecim idem esse dicat, quod sestertios duodecim, cum ex sestertiis nummis XII. nullo modo duo sestertiûm millia detrahi possint? Accedant superioribus exemplis alia ex Catullo, Salustio, Martiali. Catullus igitur ad Furium, *Furi, cui neque seruus est, neque arca, Nec cimex &c. Hæc tu commoda tam beata, Furi, Noli spernere, nec putare paruì: Et sestertia, quæ soles precari Centum, desine: nam sat es beatus.* Non est profectò verisimile, hunc Furium à Diis immortalibus centum sestertios, id est, vix duos aureos hodiernos optare in animum vnquàm induxisse. Quid? in eo epigrammate, quod scripsit idem poëta ad Silonem lenonem, *Aut sodes, mihi redde decem sestertia Silo, &c.* decem sestertia, decem sestertios nummos interpretabimur, vt dicamus Catullum vix quin- E tam partem aurei nostri huic lenoni dedisse ea lege, vt puellam ab eo acciperet, deinde ab illo delusum, tantillam pecuniam repoposcisse? Sallustius de coniurat. Catil. scribit, si quis quid indicasset de coniuratione, quæ contra rempub. facta erat, præmium seruo libertatem, & sestertia centum: libero, impunitatem eius rei, & sestertiorum ducenta millia senatum decreuisse. quid minus credibile, quàm sestertios centum, pecuniam vilissimam, cum libertate, re omnium carissima, senatum coniunxisse? Martialis (vt est in epigrammate quodam libr. 6.) sex sestertia à Pæto petiuerat: ille non negauerat quidem, sed longo post tempore tradiderat: Martialis in eum sic scribit, *Sex sestertia si statim dedisses, Cùm dixti mihi, sume, tolle, dono: Deberem tibi, Pæte, pro ducentis. At nunc cùm dederis, diu moratus, Post septem, puto, vel nouē kalendas, Vis dicam tibi veriora veris? Sex sestertia, Pæte, perdidisti.* non sit profectò audiendus, qui dicat, Martialem sex sestertios à Pæto vnquàm petiuisse, vix nonam aurei nostri partem: aut, cùm eam pecuniolam accepisset, tanti eam fecisse, vt Pæto scriberet, eam iccircò illi periisse, quòd serò liberalis fuisset. F

EX NITIDO FIT RVSTICVS] *ex nitido*, id est, vrbano, & bene habito, *fit rusticus*, id est, impolitus, scaber, horridus & obsoletus. Vrbani enim homines magnam partem cultiores, comtiores, mundiores, ac nitidiores rusticis solent esse. rustici contrà horridi, scabri, inculti, strigosi, & illoti. sup. epist. 3. *Me pinguem & nitidum bene curata cute vises Cùm ridere voles, &c.* Nitidus autem non eum tantum significat, qui in victu mundus, & minimè sordidus est, verùm etiam qui in sumtu faciendo elegans, & minimè parcus est. Plaut. Aulul. *Tamen e meo quidem animo, aliquanto facias rectius, Si nitidior sies in filiæ nuptiis.*

SVLCOS ET VIN. CREP. MERA] nihil aliud loquitur, nihílque aliud habet in ore, quam sulcos, & vineta. M. Tull. ad Attic. lib. 9. *Dolabella suis litteris Idibus Martij datis merum bellum loquitur.* vide quæ notaui ad Od. 18. lib. 1. de verbo *crepandi*. Vineta autem, loca sunt vitibus consita. sup. epist.

A epist. ad August. *Vt vineta egomet cædam mea.*

VLMOS] quibus maritantur vites alioqui viduis. vide suprà annotationem ad illum locum, *Altas maritat populos.* Od. 2. epod.

SENESCIT] maceratur, tabescit, conficitur. Cicero pro Sextio, *otio, & tranquillitate resp. consenescebat.* ita senium pro re odiosissima, tædiíque plenissima vsurpatur. Cæcilius, *Tibi ego ꝯ Antipho has fero. Senium est, cùm audio.* Plautus in Sticho, *Hæres vita me soror saturant: hæ mihi dimidiæ, & senio sunt,* Horat. epist. ad Loll. 2. *inhumana senium depone camœna.*

VERVM, VBI OV. F. M. P. CAP.] non dissimile est exemplum illud apud Xenophõtem Κύρου παιδ. li. 8. vbi Pheraulas, qui ex paupere diues à Cyro factus erat, desiderio tandem pristinæ trãquillitatis, & quietis affectus, & curarum, ac molestiarum, quas sibi diuitias importasse querebatur, multitudine offensus, omnium bonorum suorum possessionem in Sacam transfert, hoc sibi tantùm excipiens, vt ab eo, tamquam hospes, B atque etiam parcius, minúsque eleganter, ac sumptuosè, quàm hospes, alatur. Inter cetera autem diuitiarum incommoda, hoc quoque commemorat, quòd necesse sit homini diuiti sæpe ab aliquo aut afferri oueis aliquot à lupo iugulatas, vel bouem è prærupto, & præcipiti loco delapsum: aut nuntiari, iumenta in morbum incidisse. verba Xenophontis, quæ ad hunc locum pertinent, sunt hæc, ἥκει δέ τις ἢ τῶν προβάτων λελυκωμένα φέρων, ἢ τῶν βοῶν κατακεκρημνισμένας, ἢ νόσον φάσκων ἐμπεπτωκέναι τοῖς κτήνεσιν. ὥστε μοι δοκῶ, ἔφη ὁ Φεραύλας, νῦν διὰ τὸ πολλὰ ἔχειν, πλείω λυπεῖσθαι, ἢ πρόσθεν διὰ τὸ ὀλίγα. id est, venit autem aut oueis eas, quę à lupo morsæ, vel iugulatæ sunt afferens, aut boues, quæ præcipites è saxo deciderunt, aut nuntians in pecora morbum aliquem inuasisse. Itaque mihi videor, inquit Pheraula, pluribus nunc molestiis affici propterea quia multa possideam, quàm antea, quia pauca haberem.

SPEM MENT. SEG.] id est, minus reddidit, quàm sperauerat agricola, spem fefellit. vt suprà C Od. 1. lib. 3. *Fundúsque mendax arbore nunc aquas Culpante, nunc torrentia agros Sidera.*

BOS EST ENECTVS] bos arator: βοῦς ἀροτήρ. Prisc. libr. 9. docens, necatum ferro, enectum verò, alia vi peremptum intelligi, hunc locum testem producit. sic Liuius, *fame, frigore, illuuie, squallore enecti.* M. Tull. Tusc. 1. *siti enectus Tantalus.*

MEDIA DE NOCTE] sic loquitur suprà ep. 2. *surgunt de nocte latrones.* & sat. 3. lib. 2. *Vnde vxor media currat de nocte vocata.* & satyr. vlt. eiusd. lib. *De medio potare die.* & epistol. 14. quæ est ad Villic. *Quem bibulum liquidi media de luce Falerni, &c.* de media nocte autem, de medio die, de meridie, id est, aliquanto post mediam noctem, mediũ diem, meridiem. sic M. Tull. pro Murena, *Vigilas tu de nocte, vt consultoribus tuis respondeas.*

SIMVL] simulatque, vt sæpe alibi.

SCABRVM] horridum, squallidum, incomptum, impexum: qui antea erat nitidus, pexus, mundus, comtus.

INTONSVM] capillus intonsus, præterquàm in pueris, mæroris, & luctus, & vitæ tristioris erat D argumentum. Suet. in Aug. *Adeò namque consternatum ferunt, vt per continuos menses, barba, capillóque summisso, caput interdum foribus illideret.* vide quæ notaui ad illum locum sat. 3. libr. 2. *sapientem pascere barbam.* Sed Aristotel. Rhet. 1. scribit pulchrum esse Lacedæmone, comam alere, ac pro ducere. libertatis enim signum esse, quia non sit facile ei, qui sit capillatus, quicquam illiberale, aut mercenarium facere: ἐν Λακεδαίμονι κομᾶν καλόν· ἐλευθερίας γὰρ σημεῖον. οὐ γάρ ἐστι κομῶντα ῥᾴδιον οὐδὲν ποιεῖν ἔργον θητικόν.

DVRVS] durus dicitur hoc loco nimis in negotio gerẽdo occupatus, nullũ à labore vacuũ tẽpus intermittens, ab omnibus voluptatibus, & animi oblectationibus abstinens, homo ferreus, & pæne dicã inhumanus, doloris sensu carens, sic ep. ad Quinct. hoc eod. lib. *sine pascat durus, aréq;.* aliter sat. 2. lib. 1. *Sub patribus durus tironum.*

VVLTEI] *Vultei* dissyllabum est. notat Prisc. lib. 7. & producit testem hunc versum. Sic & *Pompei*, à recto Pompeius. Od. 7. lib. 1. *Pompei meorum* E *prime sodalium.*

VERVM MIHI PONERE NOM.] sic habent omnes ferè libri veteres, cùm vulgati habeãt *dicere nomen.* ponere autem, id est, imponere. sic sat. 4. lib. 2. *Ponere signa nouis præceptis.*

QVOD TE] id est, propter quod te obsecro, vt me reddas vitæ priori. sic Virg. lib. 6. Æn. *Quod te per cæli iucundum lumen, & auras, Per genitorem oro, per spem surgentis Iuli, Eripe me his inuicte malis.*

DEOSQVE PENATEIS] Cicero libro de natura Deorum 2. *Penates a penu dicti sunt. est enim omne, quo vescuntur homines, penu: aut ab eo, quod penitus insident.* Habebat autem suos quisque deos Penateis domi suæ. Idem pro domo sua. *Quid est sanctius, quid omni religione munitius, quam domus vniuscuiusque ciuium? hic aræ sunt, hic foci, hic Dij penates, hic sacra, religiones, cæremoniæ continentur, &c.* ijdem Lares familiares dicebantur. Hor. sat. 5. lib. 2. *dulcia poma, Et quoscũque feret cultus tibi fundus honores, Ante Larem gustet venerabilior Lare diues.* Iterum M. Tull. in orat. pro P. Quinctio. quos ap- F pellauerat paullo antè deos Penateis, eosdẽ paullo pòst Lares familiareis dicit his verbis. *At hic quidem iam de fundo expulsus, iam a suis Dijs Penatibus eiectus esset.* idem infra. *illud dico, dominum expulsum esse de prædio, domino a familia sua manus allatas esse ante suos Lares familiareis.*

QVI SIMVL ASPEXIT, Q. D.] sic habent omnes libri manuscrip. & item vulgati. Nonnulli tamen legi volunt, *Qui semel aspexit, &c.* & ita hunc locum explicant: qui semel aspexit, quantarum d. p. distent, is mature redeat. Ego nihil mutandum censeo, & hæc verba sic declaro: Qui, Philippus, simulatque aspexit, id est, cognouit, seu cõsiderauit, quantùm dimissa, id est, relicta, disteet à petitis: subintell. dixit ea, quæ sequuntur *mature redeat Vulteius*, ad prius vitæ genus scilicet, seu ad pristinum vitæ institutum, siue in vrbem: repetatque, ea, quæ reliquit. Hæc autem ita dicuntur à Philippo, vt imperante alicui suorum, det operam, vt redeat Vulteius: videat eius rationes, &

A accipiat : agátque cum eo liberaliter, vt ille primo quoque tempore omni negotio & molestia, & cura vitæ rusticæ solutus ad vitam priorem reuerti possit. Non erat enim consentaneum L. Philippum, clarissimum virum, & in repub. occupatissimum, cum Vulteio rationem inire & σπερμολογεῖν. Itaque dat alicui è suis negotium, vt eũ quàm primùm dissoluat.

MATVRE REDEAT] inquit Philippus, redeat quàm primùm in vrbem: & quàm primùm repetat ea, quæ reliquit.

MET. SE QV. SVO M. AC P. V. EST.] verum est, id est, par est. vt sat. 3. libr. 2. *An, quodcunque facit Mæcenas, te quoque verum est, Tanto dissimilem & tanto certare minorem?* monet autem prouerbium, vt id vitæ genus vnusquisque sequatur, quod sibi aptum sit.

8 AD CELSVM ALbinouanum.

B

CELSO gaudere, & bene rem gerere Albinouano
Musa rogata refer, comiti, scribæq; Neronis.
Si quæret, quid agam: dic multa, & pulchra minantem,
Viuere nec rectè, nec suauiter: haud quia grando
Contuderit viteis, oleamq; momorderit æstus:
Nec quia longinquis armentum ægrotet in agris:
Sed quia mente minus validus, quam corpore toto,
C *Nil audire velim, nil discere, quod leuet ægrum:*
Fidis offendar medicis: irascar amicis,
Cur me funesto properẽt arcere veterno:
Quæ nocuere sequar: fugiam, quæ profore credam:
Romæ Tibur amem ventosus: Tibure Romam.
Post hæc, vt valeat: quo pacto rem gerat, & se:
Vt placeat iuueni, percontare, vtq; cohorti.
Si dicet rectè: primùm gaudere: subinde
Præceptum auriculis hoc instillare memento:
Vt tu fortunam, sic nos te, Celse, feremus.

CELSO GAVD. ET BENE REM GER. D &c.] Græcorum more locutus est, κέλευε χαίρειν, καὶ εὖ πράττειν, &c. ordo est, ô musa à me rogata refer, id est, renuntia salutem Celso, qui me prior salnere iussit. Plato in Charmide improbat hanc Græcorum salutationem, χαῖρε, id est gaude: aitque multo præstare ita salutare, σωφρόνει, quod idem valere dicit, atque γνῶθι σεαυτόν, id est, nosce teipsum.

COMITI, SCRIBÆQVE] notandum, inferiorem amicum, comitem nominari: scribam autem eum accipio, qui scribendis litteris ab amico potentiore præpositus est.

MINANTEM] præ me ferentem, promittentem, iactantem. sic loquitur sat. 3. lib. 2. *Atqui vultus erat pulchra, & præclara minantis*, id est, de te promittentis. atque eadem est interdũ verbi ἀπειλεῖν apud Græcos significatio. Homer. ὀδυσσ. θ. Ἦ μὲν ἀπείλησας θηητήρμενας εἶναι ἀρίστους. id est profectò minatus es saltatores esse optimos. iungit item hoc verbum cum accusandi casu Od. 28. lib. 1. *Sic quodcũque minabitur Eurus Fluctibus Hesperus, &c.* E

NON QVIA GR. CONTVDERIT VITEIS] nomẽ Græcum χαλαζοκοπίαν videtur expressisse. translatè dictum illud sat. 7. li. 2. *postquam illi iusta podagra Contudit articulos, &c.*

MOMORDERIT] affecerit, læserit. alibi ad frigus trãstulit, vt sat. 6. lib. 2. *Matutina minus cautos iam frigora mordent.* epistol. 16. translatè dixit, *Mordear opprobriis falsis, mutémque colores?*

ÆGROTET IN AGRIS] sic est scriptum in duob. cod. Vatic. & Iann. Faer. Torn. Rain. Card. Russ. Nicot. Cleric. ceteris. vulgati autem habent, *in aruis.*

MENTE MINVS VALIDVS] animo æger potius, quàm corpore. Hippocr. aphorism. γνώμη νοσεῖν.

CVR ME FVNESTO, &c.] hæc ita sunt accipienda, quasi pronuntientur ab Horatio offenso, atque irato: vel *cur* hoc loco valet, propterea quòd, cuius rei exempla sunt rariora. M. Tull. ad Att. lib. 3. *Quòd me accusas, cur hunc meum casum tam grauiter feram, debes ignoscere.* frequentiora F sunt illa M. Tull. ad Cœlium lib. 2. *Quid ergo accidit, cur cõsilium mutarem? nónne omnia potius, cur in sententia permanerem?* & lib. 2. accus. *tamen digna causa esset, cur inimicitias hominis improbissimi susciperem.* & pro Sextio. *male dicto Sabino, homini Reatino, cur tam temere exclamarit occisum.* Idem libr. 5. de finib. sub extrem. *nõ pugnem cum homine cur tantum habeat in natura boni: illud vrgeam, &c.* T. Liuius lib. 43. *Fecerit aliquid Philippus, cur aduersus eum armatũ, & bellum gerentem hoc decerneremus.* dixit autem *me arcere veterno* pro eo, quod est à me veternum arcere, per hypallagen: vt epistol. de arte poët. *classeis Aquilonibus arcet.*

VETERNO] lethargo: vnde, qui veternosi a Latinis, lethargici à Græcis appellantur, qui veterno laborant. Horat. satyr. 2. libr. 2. *Vt lethargicus hic cùm fit pugil.* vtitur hoc nomine Cicer. epist. ad Cœlium lib. 2 *erat in eadem epistola veternus ciuitatis.* & Cœl. ad Cic. 8. *nisi ego cum tabernariis, & aquariis pugnarem, veternus ciuitatem occupasset.* Virg.

Georg.

A Georg. 1. *Nec torpere graui passus sua regna veterno.* funestum appellat hoc loco Horatius: stolidum Catullus in carmine ad Coloniam, *Si pote stolidum repente excitare veternum.* Est autem propriè veternus morbus, quo quis somni necessitate (vt ita dicam) adamantina vrgetur, omnium propemodum rerum oblitus.

QVÆ NOC. SEQVAR: FVGIAM, &c.] ea sequar, quæ scio esse damnosa: fugiam autem, quæ mihi vtilia futura exploratum habeam. quod est incontinentis, seu impotentis, id est, eius, quem Aristoteles ἀκρατῆ nominat. dictus autem ex eo est quòd in illo partem animi meliorem, videlicet rationem, vincat deterior, nempe cupiditas, & libido. vide Arist. lib. 7. de morib. ad Nicom.

ROMÆ TIB. AM. VENTOS.] mobilis sim, & inconstans. simile illud est sat. 7. lib. 2. *Romæ rus optas, absentem rusticus vrbem Tollis ad astra leuis.* infrà epist. ad Mæcen. 3. *plebem, ventosam* nominat. Sic apud Eurip. Hippoly. coron. nutrix ait Phædram offendi præsentibus, amare, quæ absunt, his

B verbis Οὐ δή σ' ἀρέσκει τὸ παρὸν· τὸ δ' ἀπὸν φίλτερον ἡγῇ.

ET SE] gerat. Cicer. ad Matium libr. 2. epist. *Quonam modo me gererem aduersus Cæsarem, vsus tuo consilio sum.*

IVVENI] Tiberio Claudio Neroni.

VTQVE COHORTI] & quomodo cohorti placeat. sic autem habent libri veteres, pro quo vulgati, *atque cohorti,* minus rectè.

SVBINDE] deinde, vt satyr. 5. libr. 2. *Sparge subinde.*

INSTILLARE] tralatio est à rebus liquidis, quæ instillantur: vt satyr. 2. lib. 2. *Cuius odorem olei nequeas perferre, &c. Caulibus instillat.*

VT TV FORTVNAM.] suprà Od. 27. lib. 3. *bene ferre magnam Disce fortunam.* quasi dicat: si secundam fortunam insolenter, & immoderatè feres, nec nos insolentiam tuam feremus.

IX. AD CLAVDIVM Neronem:

C *SEPTIMIVS, Claudi, nimirum intelligit vnus,*
Quanti me facias. nã, cùm rogat, & prece cogit
Scilicet, vt tibi se laudare, & tradere (coner,
Dignũ mente, domóque legentis honesta Neronis:
Munere cùm fungi propioris censet amici:
Quid possim videt, ac nouit me valdius ipso.
Multa quidem dixi, cur excusatus abirẽ:
Sed timui, mea ne finxisse minora putarer,
Dissimulator opis propriæ: mihi commo- (dus vni.
Sic ego maioris fugiens opprobria culpæ, D
Frontis ad vrbanæ descendi præmia. quòd si
Depositum laudas ob amici iussa pudorẽ:
Scribe tui gregis hunc: & fortem crede, bonúmque.

SEPTIMIVS] hic ille est Septimius, ad quem scripta est Oda 6. lib. 2. *Septimi Gades aditure mecum, &c.*

NAM, CVM ROGAT] secutus sum hoc loco & testimonium P. Vict. qui lib. Var. lect. xx. testatur ita scriptum esse in antiq. cod. & meam ipsius conscientiam, qui hanc scripturam offendi expressam in tribus cod. Vatic. & Iannoct. Faër. Tornes. & Clericano, Nicotiano. Russard. meo. neque verò quemquam commouere debet alterum, *cùm* quod sequitur quarto abhinc versu. est enim locutio ἀσύνδετος, hoc modo, cùm rogat, cùm censet me propioris, id est, interioris, seu intimi amici munere fungi, *Quid possim videt, &c.* E

ET PRECE COGIT SCILICET] legenda sunt hæc continenti, & non intermisso spiritu. significat autem, amicorum, & virorũ bonorum preces vim cogendi quandam obtinere apud nos: hoc modo, cùm rogat, & scilicet rogando cogit, &c. *quid possim videt.*

LAVDARE, ET TRADERE] id est, commendare, vt eum in fidem, & amicitiam tuam recipias. sic loquitur epist. ad Loll. 2. hoc libro, *Fallimur & quondam non dignum tradimus.* & sat. 9. lib. 1. *haberes Magnum adiutorem, posset qui ferre secundas: Hunc hominem velles si tradere.* M. Tull. epist. ad Cæs. lib. 7. *totum denique hominem tibi trado de manu (vt aiunt) in manum tuam istam, & victoria, & fide præstantem.* & ad Trebat. eod. lib. *sic ei te cõmendaui, & tradidi, vt grauissimè, diligentissiméq; potui.* Sallust. coniur. Catil. ex epist. Catilinæ, *Nunc Orestillam tibi commendo, tuæq; fidei trado.*

DIGNVM M. D. QVE L. H.] vel tamquam dignum mente, & domo Neronis, &c. vel reuera dignum Neronis mente, id est, animo, & domo, id est, familia, seu contubernio & conuictu. legentis honesta, id est, res honestas, & honestos viros eligentis, atque in suam amicitiam recipientis. F

MVNERE CVM FVNGI PROPIORIS] id est, cùm censet me vt intimum, & fungi officio interioris amici, quid apud te possim, videt, &c. nemo enim quenquam opulento alicui, & potenti viro commendat, nisi qui apud eum gratia valeat, sitque ei pæne intimus.

NOVIT ME VALDIVS IPSO] perinde ac si diceret, non arbitror me tantùm apud te valere, vt quemquam tibi commendare, & tradere conari debeam: sed ille tamẽ me rogat, vt id faciam, sibique ita persuasit, me abs te impetraturum. *valdius* autem valet idem, quod magis, vt in epist. ad Pisones, *Valdius oblectant populum dimissa per aurem, &c.*

MVLTA QVIDEM DIXI, CVR] multas

A quidem causas attuli, qoibus hoc commendandi munus mihi ab eo impositum deptecarer.

SED TIMVI, MEA NE, &c.] id est, sed timui, oe ei vireis meas, meámque apud te gratiam nimis extenuare, & dissimulare viderer. talis describitur εἴρων ab Atistotele lib. 4. de morib. ad Nicomach. his verbis, ὁ δ' εἴρων δοκεῖ ἀρνεῖσθαι τὰ ὑπάρχοντα, ἢ ἐλάττω ποιεῖν, id est, dissimulator autem ea negare videtur, quæ in se insunt, aut minora fingere. sed hoc interest, quòd εἴρων laudatur: dissimulator opis propriæ vitupetabilis est, si suam opem dissimulat, ne alteri prosit. sic sat. 10. lib. 1. *Defendente vicem modò rhetoris, atque poetæ, Interdum vrbani parcentis viribus, atque Extenuantis eas consultò.*

MAIORIS CVLPÆ] dissimulationis, & animi in officio tribuendo restricti, ac maligni. Est enim maior culpa, grauiúsque peccatum nolle cõmendare aliquem virum bonum, & dignum amicitia potentium virorum, apud virum potentem, dissimulando suam gratiam, & extenuando suas vireis, quàm talem virum commendando, subim-

B pudentem, & subaudacem ab illo potente viro existimari.

FRONTIS AD VRB. DESC. PRÆM.] ad impudentiam. vrbani enim perfrictioris oris esse solent, quàm rustici: atque hanc impudentiam, quam frontis vrbanæ præmium dicit, proximo versiculo *depositum pudorem* nominat.

SCRIBE TVI GREGIS HVNC] hunc ascribe in amicorum tuorum numerum.

ET FORTEM CR. BON.] *fortem*, vel laborum perferentem, & patientem, miniméque mollem & leuem: vel propriè ἀνδρεῖον, id est, ad omnia pericula subeunda promtum ac paratum. bonum autem, ἀγαθὸν, ἐσθλὸν, virum bonum.

X. AD FVSCVM Aristium.

VRBIS amatorem Fuscum saluere iubemus
C *Ruris amatores: hac in re scilicet vna*
Multùm dißimiles, ad cetera pæne gemelli:
Fraternis animis: quicquid negat alter, & alter:
Annuimus pariter, vetuli, notíq; colũbi.
Tu nidum seruas: ego laudo ruris amœni
Riuos, & musco circũlita saxa, nemúsq;.
Quid quæris? viuo, & regno: simul ista reliqui,
Quæ vos ad cælũ effertis rumore secũdo:
Vtq; sacerdotis fugitiuus, liba recuso:
Pane egeo iam mellitis potiore placentis.
Viuere naturæ si conuenienter oportet:
Ponendæq; domo quærenda est area primùm: D
Nouistíne locum potiorem rure beato?
Est vbi plus tepeant hiemes? vbi gratior aura (Leonis,
Leniat & rabiem Canis, & momenta
Cum semel accepit solem furibundus acutum? (ra?
Est vbi depellat somnos minus inuida cu-
Deterius Libycis olet, aut nitet herba lapillis?
Purior in vicis aqua tendit rumpere plumbum,
Quàm, quæ per pronum trepidat cum murmure riuum? E
Nempe inter varias nutritur silua columnas:
Laudatúrque domus, longos quæ prospicit agros.
Naturam expelles furca: tamen vsque recurret: (trix.
Et mala perrumpet furtim fastidia vi-
Nõ, qui Sidonio cõtendere callidus ostro
Nescit Aquinatẽ potãtia vellera fucum,
Certius accipiet damnum, propiusue medullis:
Quàm, qui non poterit vero distinguere falsum.
Quẽ res plus nimio delectauere secundæ:
Mutatæ quatient. siquid mirabere, pones F
Inuitus. fuge magna: licet sub paupere tecto
Reges, & regũ vita præcurrere amicos.
Ceruus equum pugna melior communibus herbis
Pellebat: donec minor in certamine longo
Implorauit opes hominis, frenũq; recepit.
Sed postquàm victor violens discessit ab hoste:
Non equitem dorso, nõ frenũ depulit ore:
Sic, qui pauperiẽ veritus, potiore metallis
Libertate caret, dominum vehet improbus atque

Seruiet

A *Seruiet æternum, quia paruo nesciat uti.*
Cui non conueniet sua res, vt calceus olim,
Si pede maior erit, subuertet: si minor, vret.
Lætus sorte tua viues sapienter Aristi:
Nec me dimittes incastigatum, vbi plura
Cogere, quàm satis est, ac non cessare videbor.
Imperat, aut seruit collecta pecunia cuique,
Tortum digna sequi potius quàm ducere funem.
Hæc tibi dictabam post fanum putre Vacunæ,
B *Excepto, quòd nō simul esses, cetera lætus.*

VRBIS AM. FVSC.] Nos ruris amatores Fuscum vrbis amatorem salutamus.

AD CETERA PÆNE GEMELLI] id est, pares maximè & similes. ductum à geminorum similitudine, ad distinguendum, atque internoscendum perdifficili. & ita loquuntur boni scriptores. M. Tul. partit. *memoria, quæ est gemina litteraturæ quodammodo, & in dissimili genere persimilis.* sic enim in eo loco legendum, non vt voluit Budæus noster, alioqui optimarum artium, & bonarum litterarum laude clarissimus, *germana*. Idem pro Rosc. Comœdo *simillima, & maxime gemina societas hereditatis est*. Idem frumentaria ex epist. Timarchidis. *Volo mihi fraterculo tuo credas*. ad ea verba sic Cicero *consortis quidem in lucris, atque furtis gemino, & simillimo nequitia, improbitate, audacia*. Idem in Pison. *Illud verò geminum consiliis Catilinæ & Lentuli*. Catull. in Mamurram & Cæsarem. C *Morbosi pariter, gemelli vtrique: Vno in lectulo erudituli ambo*. Pacuuius. *par fortitudo, gemina confidentia*. Horat. sat. 3. lib. 2. *Quintii progenies Arri, par nobile fratrum, Nequitia & nugis, prauorum & amore gemellum*. breuiter, quod Græci [illegible] nominant pro simillimo, Latini geminum dicunt, non germanum, vt etiam hodie quidam docti viri putant, Budæum secuti.

QVICQVID NEGAT] quidam libri vet. habent, *siquid negat, &c.*

VETVLI, NOTIQVE COLVMBI] id est, tanquam vetuli, & noti columbi, quorum mutuus amor notus est. sic omnes quidem habent libri manu scrip. sed videtur legendum, *Annuimus pariter vetulis, notisq; columbis*, non vt vulgò, *vetuli, notiq; columbi*. dictum autem Græcorum more, *pariter vetulis, &c.* ὁμοίως, seu ὁμοίως τοῖς περιστεραῖς. sic Homerus [illegible]: id est, hic autem eum colebat pariter liberis. & Lucretius libr. 6. *sic fulgorem quoque cernimus ante, Quam tonitrum accipimus, pariter qui mittitur igni.* à columborum D mutuis osculis *columbatim* fecit Matius in his versibus. *Sinúque amicam recipio frigidam caldo, Columbatimq; labra conserens labris.* Omnino, vt ad meam diuinationem redeam, lectio vulgata mihi videtur ferri non posse, *Annuimus pariter veluti, n. q. col.* id est, vt vulgò explicant, consentimus, & concordamus inter nos, tanquam vetuli, & noti columbi. Nam hoc *tamquam* addūt de suo: quod videtur non fuisse omissurus Horatius, aut vocem aliquam similem.

NIDVM] domicilium vrbanum. *Tu nidum seruas* igitur, id est, tu domi manes: & ita Porphir. si modò Porphirionis verba sunt. ductum ab auibus: vt annotauimus suprà ad Od. 4. lib. 3.

MVSCO CIRCVMLITA] muscosa, lanugine illa viridi obducta. Virgil. Georg. 3. *Et plena secundum Flumina, muscus vbi, & viridissima gramine ripa.* Idem in Melib. *Muscosi fontes, & somno mollior herba.* Catull. *Riuus muscoso prosilit e lapide.* Sosipater lib. 1, instit. gramm. *Hic muscus herba, quæ in parietibus, vel corticibus arborum nascitur, vel hæret.* E

QVID QVÆRIS?] sic loquuntur boni scriptores, cùm paucis rem expedire volunt. M. Tull. epist. ad Cornific. *Quid quæris? magna spes est in eo.* Idem ad Attic. lib. 2. *Quid quæris? conturbauit Græcam nationem.* ibidem, *Quid quæris? præter quercum Dodonæam, nihil desideramus.* idem ad Qu. Fr. lib. 1. *quid quæris? nihil festiuius.*

VIVO ET REGNO] beatissimè viuo: quouis rege beatiorem vitam viuo. verè enim regnat, qui nulli cupiditati seruit, & qui re sua, quantumuis angusta, contentus est. Tùm *licet sub paupere tecto Reges, & regum vita præcurrere amicos: Et virtus vni regnum & diadema tutum* defert, *Quisquis ingenteis oculo irretorto Spectat aceruos.* Præterea *sapiens vno minor est Ioue, Diues, honoratus, pulcher, Rex denique regum:* Et *pueri ludentes rex eris, aiunt, Si rectè facies:* Et *rectius occupat Nomen beati, qui Deorum Muneribus sapienter vti, Durámque callet pauperiem pati, Peiúsque letho flagitium timet.* Et pastor ille Virgilianus patrios fineis, *Pauperis & tuguri congestum cæspite culmen*, sua *regna* nominat. F Postremò, vt regnat, & rex est quisque domi suæ, ita seruus est, & seruitutem durissimam seruit, qui diuitum, & potentium illorum amicitiam colit, qui in purpuratorum, & principum, & regum marmoreis, atque auratis ædibus ætatem agit, & consenescit.

SIMVL] simulac. millies diximus: & millies vsurpatum est ab Horatio.

AD CÆLVM EFFERTIS] maximo opere laudatis: vt sup. *educit in astra*, Od. 2. libr. 4. & sat. 7. lib. 1. *vrbem Tellus ad astra leuis.* Quidam libri veteres habent *fertis*.

RVMORE SECVNDO] id est, ex opinione, & consensu vulgi: approbante populo. Virg. Æn. 8. *Ergo iter inceptum celerant rumore secundo.* quamquam hunc locum aliter explicat Seruius. M. Tul. Tuscul. lib. 2. *multitudinis iudicio, & inuisa philosophia est, vt vel, si quis vniuersam velit vituperare, secundo id populo facere possit, vel, &c.* Idem contra Rull. *secunda concione.* Idem lib. 2. epist. ad Quin.

A Fratr. *cum tanquam rerum accusani multis, & secundis admurmurationibus cuncti senatus*. Cassius ep. ad M. Tullium, cuius princ. *Non me hercule*. lib. 15. *Pansam nostrum secunda voluntate hominum paludatum ex vrbe exisse gaudeo, &c*. sic Liuius dixit lib. 6. *secundis auribus*. & lib. 27. *secunda fama*.

VTQVE SACERDOTIS FVGITIVVS] id est, & vt sacerdotis seruus. sic enim seruum vocant Latini, cùm seruum improbum & nequam significare volunt. Alioqui fugitiuus seruus, propriè is est, qui dominum reliquit, quiue ab eo fugit, consilio non reuertendi: qui consilium cepit fugiendi, & numquam ad dominum reuertendi. heri fugam appellat Catull. in Galliambo de Atti.

LIBA] placentas ex farina, & melle confectas. constant autem placentæ ferè ex farina, & melle, vt subindicat interpres Theocriti ad eius versum illum εἰδ. ιδ. Ὁ σεαῦ ... id est, & quæcumque conficiuntur è dulci melle, & quæ ex liquido oleo. Athenæus

B autem lib. 3. significat, libum ex lacte, & lumine, & melle componi, his verbis, ... Denique Horatius ipse satis declarat proximo versiculo, libum esse placentam mellitam. Varro libr. 4. de lingua Latina, libum eò appellatum esse scribit, quòd libaretur priusquam esset coctum.

PANE EGEO] δέομαι ἄρτω. desidero panem, vt de art. poët. *Si plausoris eges aulæa manentis*.

VIVERE NATVRÆ SI CONVEN.] Hæc est Polemonis, & veterum Academicorũ sententia, quam probant & Peripatetici. dicebant enim finem bonorum esse secundum naturam viuere, id est, virtute adhibita, frui primis à natura datis: quod Stoici posteà dixerunt viuere naturæ conuenienter. vide M. Tull. lib. 2. & 4. de Finib. Idem Tuscul. 5. *Stoicorum quidem facilis conclusio est, qui cùm finem bonorum esse senserint, congruenter naturæ, conuenienterq; viuere*, &c. Idem de Finib. 3. *Hunc ipsum Zenonis aiunt finem esse, declarantem illud, quod a te dictum est conuenienter naturæ viuere*. ibi-

C dem, *relinquitur, vt summum bonum sit viuere scientiam adhibentẽ earum rerum, quæ natura eueniant, seligentem, quæ secundum naturam: &, siquæ etiam contra naturam sunt, reijcientem, id est, conuenienter, congruenterque naturæ viuere*.

PONENDÆQVE DOMO] & siponendæ domo, id est, ad domum ædificandam, primùm querendũ solum est, &c. Hesiod. Οἶκον μὲν ..., &c.

BEATO?] opulento, omni rerum copia affluente.

EST VBI PLVS, &c.] Est ne locus vllus, vbi hiemes sint tepidiores?

PLVS TEPEANT] minus sint frigidæ.

RABIEN CANIS] immoderatum Canis calorem. vide ad Od. 13. lib. 3. *Te flagrantis atrox hora Caniculæ Nescit tangere*.

ET MOMENTA LEONIS] circiter Idus Quinctileis. suprà Od. 29. lib. 3. *iam Procyon furit, Et stella vesani Leonis Sole dies referente siccos*.

FVRIBVNDVS] vesanum appellat Oda illa 29. lib. 3. D

EST VBI DEPELLAT] *diuellat* habent libri vulgati: sed *depellat* scriptum est in duob. cod. Var. & Rain. Card. Iann. Faer. Torn. & Clerican. Nicotiano, vno Rustatdino, meo: quos secutus sum, quamuis videatur recepta scriptura probabilis. Nam sic ferè Virg. locutus est Georgic. 3. *nec somnos abrumpit cura salubreis*. Hor. autem ita, vt hic, Od. xi. lib. 2. *Pellente lasciuos amores Canitie, facilémque somnum*. Omnino *depellat* magis probo, quàm *diuellat*: itàque edendum curaui.

INVIDA CVRA] quæ hominibus omnẽ animi tranquillitatem, & oblectationem, somnum denique liberum ac solutum videtur inuidere. Est autem hæc cura vitiosa, & ab ægro animo profecta. alia est laudabilis, quæ industriam acuit, sollertiamque excitat, qualis est hominũ strenuorum, industriorum, nauorum, ac fortium, sine qua nihil præclarum, nihil cum officio coniunctum geri potest.

DETERIVS LIBYC. OL. &c.] deteriúsne olet, id est, minus gratum odorem naribus afflat, E aut minus nitida est herba, quàm marmora ex Africa aduecta?

LIBYCIS LAPILLIS] marmoribus Numidicis, ex quibus fiunt pauimenta.

PVRIOR IN VICIS AQ. T. &c.] id est, puriórne ea est aqua, quæ in vicis vrbis, è tubis plumbeis erumpit, quàm, quę sine tubulis per decliuem riuum trepidè manat? vicus ex domibus constat (inquit Varro) vicus Cyprius, vicus Africus, vicus sceleratus, &c. Vici Romæ fuisse dicuntur quadraginta. Hor. sat. 9. libr. 1. *cum quidlibet ille Garriret, vicos, vrbem laudaret*. epist. ad lib. *Hoc quoque te manet, vt pueros elementa docentem Occupet extremis in vicis balba senectus*. & ad Augustum, *Deferar in vicum vendentem thus, & odores*. & sat. 3. libr. 2. *Tusci turba impia vici*.

TENDIT RVMP. PLVMB.] tanta celeritate, & copia fertur, vt tubulos plumbeos rumpere videatur.

TREP. CVM MVRM.] cum sonitu celeriter labitur, seu properè manat: κελαρύζει.

NEMPE INTER VARIAS, &c.] ea (inquit) F quæ natura sponte sua præbet, & procreat, ijs, quæ ab arte proficiscuntur, esse potiora argumẽto est, quòd inter columnas marmoreas, & ædificia sumptuosa, instituuntur, à diuitibus horti multis & proceris arboribus cõsiti: & laudatur domus, quæ habet longos, & latos agros adiunctos, & continenteis. vel dic hoc modo, Nempe vt planè perspicias, optabilius, ac suauius esse rure, quàm in vrbibus viuere: diuites isti, & potentes in suis ædificiis magnificis, & inter columnas marmoreas, hortos & pæne dicam, siluas habere volunt. ita cogit eos, ipsa natura fateri, vitam rusticam vrbanæ esse anteponendam. varias autem columnas intellige versicoloreis vel ex marmore versicolori. quidam legunt *Parias*, quemadmodũ & ibi, *Ten' lapides varios lutulenta radere palma?* sat. 4. libr. 2. nonnulli censent legendum *Parios*.

NATVRAM EXP. FVRCA] versus sunt vulgatissimi. significant autem, vim tantam esse naturæ,

A tæ, vt quamuis fastidiosus hominum animus, morosa satietas, nouarum denique rerum cupiditas vim illi quodammodo afferant, multaque superuacanea ab arte facta conquirant, atque arcessant, nulla tamen alia in re tandem, quàm in pulchritudine, copiáque naturali acquiescant. *expelles* autem habent cod. Iann. Faër. duo Vatic. Tornes. Russard. Nicot. Cleric. alij, quos secutus sum. *Iam expellere furca*, prouerbium est, quod valet, asperè, & ignominiosè expellere: sumtum ab iis, qui aliquem furca expellunt. sic M. Tull. lib. 16. epist. ad Atticum, epist. 11. *Sed quoniam furcilla extrudimur, Brundisium cogito*. & Catull. *Mentula conatur Pimpléum Scandere montem: Musæ furcillis præcipitem eiiciunt.* Sic Aristophanes. Εἰρήν. τήνδε μὰν δικροῖς ἐώθουν τὴν θεὸν κεκράγμασι id est, hanc deam (pacem) expellebant furcis.

Et mala perr. f.] Et vincet vitiosam istam diuitum istorum, & superuacaneam, & sumtuosam, rerúmque vsitatarum, ac parabilium fastidiosam luxuriem.

B Non, qvi Sidon. &c.] id est, is, in quo nō inest ea calliditas, aut solertia, vt sciat, eas lanas, quæ succo Aquinati infectæ sunt, cum purpura Tyria, seu Sidonia certare, hoc est, ad eam ita propè accedere, vt difficile sit internoscere: non maiore damno afficietur, neque certiore, quàm qui nō poterit verum à falso discernere. Vel sic, is, qui nescit callidè contendere, id est, comparare, & conferre, lanas fuco Aquinati tinctas, cum purpura Tyria, non certiore detrimento afficietur, quàm, & cet. vt suprà. Atque ita Simeo Bosius Lemouix vir doctissimus hunc locum explicabat. Ego tamen priorem explicationem malo. Nam non videtur esse magnæ solertiæ, magnæ've calliditatis comparare purpuram simulatam, & falsam, cum germana & vera. sed alteram ab altera discernere, hoc opus, hic labor est. Nam si quis dicat, nihilo maioris prudentiæ esse internoscere falsam à vera, cùm inter se componuntur, & cōtenduntur, quod & ab Isocrate in oratione quadam positum est, negabo, quòd simulata & falsa interdum ita sunt

C natiuis & veris propinqua ac similia, itáque obscuræ eorum notæ, vt difficillimè internosci queant. Verumtamen Bosij sententiam non damno.

Sidonio] id est, Tyrio, Puniceo.

Propivsve med.] quidam libri vet. habēt, *propiusque. propius medullis* autem, id est, quod te propius attingat, quod magis ad te perueniat. tralatio est à corpore.

Fvcvm] colorem, vt Od. 5. lib. 3. *nec amissos colores Lana refert medicata fuco.*

Qvam qvi non pot. v. d.] quod tamen omnium rerum difficillimum est. Obscuræ enim sunt veri & falsi, boni & mali, recti & praui notæ. Adde quòd vnumquodque bonorum humanorum videtur esse periculo proximum, nullúmque à contrario putum ac sincerum. Quare scitum est illud poëtæ cuiusdam, nullum esse bonum, quod in hac vita, tanquam arbor, ex vna radice nascatur: sed contrà ei aliquod etiam malum agnasci. Atque hoc ipsum est, quo vulgus hominum funditus interit, quod non facile possint meliora à deterioribus discernere, ac secernere. D

Qvem res plvs nim. &c.] id est, qui rebus secundis nimiùm insolens fuit, conuersa, & mutata fortuna magnopere commouebitur. eiusdem est enim indolis, & ingenij, nimia alacritate, & lætitia efferri in rebus secundis, & contrà hi, consternarique contrariis. *plus nimio*, id est, plus multu, vt Oda. 33. lib. 1. *plus nimio memor Immitis Glycera.*

Qvatient] id est, commouebunt. suprà Od. 3. lib. 3. *Iustum & tenacem propositi virum Non ciuium ardor praua iubentium, Non vultus instantis tyranni, Mente quatit solida, &c.* & Od. 18. lib. 1. *non ego te candide Bassareu, Inuitum quatiam.* & inf. epist. 2. lib. 2. *statua taciturnius exit Plerumq. & risu populum quatit.*

Si qvid mirab. pon. Invit.] id est, si quid magni facies, vel si quid erit tibi egregiè carum, amittes inuitus,

·Pones] depones, amittes, ἀποβαλεῖς, ἀφήσεις: sic sæpe aliàs, vt epistol. 16. *Pone, meum est, inquit, &c.* E

Regvm amicos] gratiosos homines apud reges.

Præcvrrere] anteire. tralatio est, vt sat. 2. lib. 1. *adeò sermonis amari, Sisennas, Barros vt equis præcurreret albis.* Quidam libri veteres habent *præcedere.*

Cervvs eqv. pvgna mel. &c.] Aristoteles ῥητορικ. β. eo in loco, in quo de exemplis & apologis loquitur, hanc fabulam ascribit Stesichoro, his verbis. Στησίχορος μὲν γὰρ ἑλομένων στρατηγὸν αὐτοκράτορα τῶν Ἱμεραίων Φάλαριν, καὶ μελλόντων φυλακὴν διδόναι τοῦ σώματος, τἄλλα διαλεχθεὶς εἶπεν αὐτοῖς λόγον, ὡς ἵππος κατεῖχε λειμῶνα μόνος· ἐλθόντος δ' ἐλάφου καὶ διαφθείραντος τὴν νομὴν, βουλόμενος τιμωρήσασθαι τὸν ἔλαφον, ἠρώτα τὸν ἄνθρωπον, εἰ δύναιτο μετ' αὐτοῦ κολάσαι τὸν ἔλαφον. ὁ δ' ἔφησεν, ἐὰν λάβῃ χαλινὸν, καὶ αὐτὸς ἀναβῇ ἐπ' αὐτὸν, ἔχων ἀκόντια· συνομολογήσαντος δὲ καὶ ἀναβάντος, ἀντὶ τοῦ τιμωρήσασθαι, αὐτὸς ἐδούλευσεν ἤδη τῷ ἀνθρώπῳ, &c. id est, *Stesichorus, cùm Himeræi Phalarim duce exercitus, summo cum imperio creassent, præsidiūq. & custodiā* F *corporis daturi viderentur: alia quædam locutus, hūc postea sermonē habuit. Olim equus pratum obtinebat solus. Cum antē eo venisset ceruus, & eius pascua corrupisset, equus ceruū vlcisci volēs, ex homine quæsiuit, possétne cum eo ceruū coercere. Homo respodit, posse, si modò ille frenū recipiat, & ipse in eū ascedat, iaculis instructus. Cùm assēsus esset equus, & ascendisset homo, pro eo vt ceruū vlcisceretur, ipse iam homini seruiit.*

Pvgna melior] id est, superior, poténtior, κρείττων. vt alibi docuimus.

Minor] ἥττων, id est, inferior, imbecillior, minus potens, nempe equus.

Victor violens discessit] si coniunctè legas, *victor discessit*, idem valebit, quod discessit superior, vt loquitur M. Tullius: sin hoc modo, *discessit ab hoste*, sententia erit aperta. quod magis probo. *violens* autem, id est, violentus. quo nomine vsus est & Od. 30. libr. 3. *qua violens obstrepit Aufidus.* Qui autem legi hic volunt, *Sed postquam victor violento abscessit ab hoste*, falluntur.

A IMPROBVS] id est, assiduè, perpetuò, vt Virg. Georg. 1. *Labor omnia vincit Improbus, & duris vrgens in rebus egestas.* Horat. sat. 6. lib. 2. *improbus vrget Iratis precibus.* vel dic *improbus*, id est, cupidus, & ideò miser: vel dic compendiò & rectà improbus, id est, miser, & laboriosus, πονηρός.

QVIA PARVO NESCIAT VTI] sic habēt aliquot libri manu scr. nonnulli *nesciet*, quos non sequor: malim legi *nesciat*. Passeratius volebat ita legi, *Seruiet æternum qui paruo nesciat vti.*

NON CONVENIET] vel amplior erit, vel angustior, quàm satis est.

VT CALC. OL. SI PEDE] tale est illud Epicteti, μέτρον κτήσεως τὸ σῶμα ἑκάστῳ, ὡς ὁ πούς ὑποδήματος. ἐὰν μὲν οὖν ἐπὶ τούτου στῇς, ἕξεις τὸ μέτρον, καὶ τὴν ἐπιβάθραν. ἐὰν δ' ὑπερβῇς, ἀφῆκας, ὡς κατὰ κρημνοῦ σεαυτόν. οὕτω γίνεται κατάχρυσον ὑπόδημα, εἶτα πορφυροῦν, εἶτα κεντητόν· ὑπερβάντι γὰρ τὴν χρείαν τοῦ ποδός. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῆς κτήσεως ἐὰν ὑπερβῇ σῶμα, ὅρος οὐδείς ἐστι. id est, *modulus possessionis vnicuique corpus est, quemadmodum pes calcei. Si igitur in hoc consistas, habes modulum, & scalam:*
B *sin vltra modum prodeas, teipsum præcipitem agis. Ita fit auratus calceus, deinde purpureus, deinde punctis distinctus. nam pedis vsum superauit. idem & de possessione sentiendum. Si extra corporis modum prodeat, infinita est.* Nō dissimile est illud Dionis Chrysostomi oratione περὶ πλεονεξίας: id est, de cupiditate immensarum diuitiarum, & aliarum rerum fortuitarum, καὶ ἐσθῆτα μὲν οὐδεὶς βούλεται μείζω τοῦ σώματος ἔχειν, ὡς δύσχρηστον ὄν· οὐσίαν δὲ τὴν πολὺ μείζω τῆς χρείας ἐπιθυμοῦσιν ἅπαντες ἔχειν, οὐκ εἰδότες, ὅτι τοῦτο ἐκείνου χαλεπώτερον: id est, Et vestem quidem nemo vult habere corpore maiorem, tanquam incommodum quiddam. rem familiarem autem omni ex parte maiorem quàm vsus postulet, cupiunt omnes habere, non intelligentes, boc esse longè illo incommodius, ac molestius.

SI MINOR VRET] si minor, pedem lædet, & dolore afficiet.

OLIM] ποτὲ, aliquando, vel tunc. vt Plaut. in Milite glor. *Curate, vt splendor meo sit clypeo clarior, Quàm solis radij esse olim, cùm sudum est, solet.* Idem
C Trinummo, *Primum omnium olim terra cum proscinditur, in quinto quoq; sulco moriuntur boues.* Horat. satyr. 1. lib. 1. *vt pueris olim dant crustula blandi Doctores.* Lucret. lib. 6. *Vt calidis candens ferrum è fornacibus olim Stridit, vbi in gelidum properè demersimus imbrem.* Virgil. Æneid. 3. *Sed tamen idem olim curru succedere sueti Quadrupedes.*

LÆTVS SORTE TVA, &c.] sors ab Horatio plerumque vsurpatur pro eo, quod cuique vel casu aliquo, & beneficio fortunæ, vel natura, vel ratione obtigit: cuiusmodi sunt facultates, nobilitas, potentia, res secundæ, quæuis denique facultas, & condicio viuendi: idque per tralationem quandam, vt Od. 16. lib. 3. *Puræ riuus aquæ, siluáque iugerum Paucorum, &c. Fulgentem imperio fertilis Africa Fallit sorte beatior.* Od. 11. lib. 4. *Telephum, quem tu petis, occupauit Non tuæ sortis iuuenem puella.* Od. 14. epod. *quod si non pulchrior ignis Accendit obsessam Ilion, Gaude sorte tua.* Od. 24. li. 3. *Defunctumque laboribus Æquali recreat sorte vicarius.* epist. ad villic. hoc lib. *Cui placet alterius sua nimirum est odio sors.* & sat. 1 lib. 1. *Qui fit Mæcenas, vt nemo, quam sibi sortem, Seu ratio dederit, seu* D
sors obiecerit, illa contentus viuat? Virgil. Æneid. 6. *Multa putans, sortémque animo miseratus iniquam.* eod. li. *Inualidus vires vltra, sortemq; senecta.* Idem Æn. 5. *Hectorei socij, Troia quos sorte suprema Delegi comites.* Lucret. lib. 4. *Inde Venus varias producit sorte figuras, Maiorumq; refert vultus vocésq; comásq;.* sors autem longè aliud est, vt annotauimus ad sat. 1. lib. 1.

NEC ME DIM. INCAST.] id est, & me acriter castigabis, me acerbè reprehendes, & accusabis. &c. *incastigatum*, ἀνεπιτίμητον.

COGERE] congerere, coaceruare, quærere.

IMPERAT, AVT SERV.] id est, alij bonis quæsitis & partis libenter vtuntur: alij parcunt, vt sacris: neque audēt quicquam de aceruo, aut summa demere. Epist. 1. huius lib. *Et mihi res, non me rebus subiungere conor.*

TORTVM DIGNA SEQ. POT. &c.] id est, quæ tameo debet potius trahi, quam trahere: hoc est, seruire potius, quàm imperare. videtur tralatio, aut allegoria ducta ab iis, qui restim ductant, E
vel, vt alij volunt, à machinationibus. præsultoris autem erat funem, seu restim ductare: eorum, qui vnà saltabant, restem manu apprehensam sequi. Terent. Adelp. *Tu inter eas restim ductans saltabis.* Iam nomen *tortus*, funis est epithetum etiam alijs scriptoribus vsitatum, vt Virg. 4. Æneid. *tortos incidere funes.* Catull. in Carm. de nuptiis Pelei, *Candidáque intorti sustollant vela rudentes.*

TIBI DICTABAM] puero meo dictabam, vt ab eo excepta, & scripta ad te mitterem. sic M. Tull. ad Q. fr. lib. 2. *Non occupatione, qua eram sane impeditus: sed paruula lippitudine adductus sum, vt dictarem hanc epistolam.* & alibi ad eund. *hæc inter cenādum dictaui Tironi.* vide sup. ad epist. 1. *hæc recinunt iuuenes dictata senésque.*

POST FANVM PVTRE VACVNÆ] ponè fanum Vacunæ Deæ, vetustate consumtu . Vacuna Dea à vacando dicta, quæ vacantibus & otiosis præerat. hæc in agro Reatino nobilia habebat nemora, de quibus lege Plin. li. 3. cap. 12. Erat etiam F
eorum, qui à crimine, aut calumnia, aut contumelia & maledicto liberati ac soluti, & quasi vacui erant, dea: quod ex Ausonio intelligere licet, *Totam trado tibi simul Vacunam, Nec iam post metues vbique dictum.*

EXCEPTO, QVÒD NON SIM. ESS. &c.] id est, molestè ferens, quòd vnà mecum non esses: ceteroqui lætus. vel sic, eo excepto, quòd mecum non esses, cæteris rebus lætus. *cetera* dictum Græcorum more, τἄλλα, id est, κατὰ τ' ἄλλα. & ita suprà locutus est Od. 2. lib. 4. *Quæ notam duxit, niueus videri: Cetera fuluus.* sic Virg. Geor. 3. *Cetera nec facturæ habilis, nec fortis aratris.* T. Liuius lib. 2. Annalium, *Hæc est pugna Cannensi clade nobilitata par cetera Alliensi.*

XI. AD BVLLATIVM

QVID tibi visa Chios, Bullati, notáque Lesbos?

Quid

A *Quid concinna Samos: quid Crœsi regia*
Sardis?
Smyrna quid, & Colophon? maiora, minoráne fama?
Cunctáne præ campo, & Tiberino flumine sordent?
An venit in votum Attalicis ex vrbibus vna?
An Lebedum laudas odio maris, atque viarum?
Scis, Lebedus quàm sit Gabijs desertior, atque
Fidenis vicus: tamen illic viuere vellem:
Oblitúsq; meorum, obliuiscendus & illis
B *Neptunum procul è terra spectare furentem.*
Sed neque, qui Capua Romam petit imbre, lutóque (qui
Aspersus, volet in caupona viuere: nec,
Frigus collegit, furnos: & balnea laudat,
Vt fortunatam plenè præstantia vitam.
Nec, si te validus iactauerit Auster in alto:
Iccircò nauē trans Ægæum mare vēdas.
Incolumi Rhodos, & Mitylene pulchra facit, quod
Penula solstitio, cāpestre niualibus auris,
Per brumā Tiberis, sextili mēse caminus.
Dum licet, & vultum seruat fortuna benignum:
C *Romæ laudetur Samos, & Chios, & Rhodos absens.*
Tu, quacumque Deus tibi fortunauerit horam,
Grata sume manu: nec dulcia differ in annum:
Vt, quocumq; loco fueris, vixisse libenter
Te dicas. nam, si ratio, & prudētia curas,
Non locus effusi latè maris arbiter aufert:
Cælum, non animum mutant, qui trans mare currunt.
Strenua nos exercet inertia. nauibus, atq;
Quadrigis petimus benè viuere. quod petis, hîc est: D
Est Vlubris, animus si te non deficit æquus.

Chios] insula est in mari Ionio, seu Icario: quæ nomen etiam hodie retinet.

Lesbos] iosula est nō longe à Troade, in qua est Mitylene.

Concinna] lepida, festiua. amœna, pulchris ædificiis descripta.

Samos] Homerus παιπαλόεσσαν nominat Ἰλ. δ. id est, editam, aut aspetam. Insula est in mari Ionio, non admodum longè distans à Cbio insula.

Croesi regia Sardis] in qua Crœsus rex Lydiæ commorabatur, & considebat, vt in vrbe totius Lydiæ principe, & reliquarum omnium munitissima: quæ à Cyro expugnata, & capta est decimoquarto post oppugnationem die, vt E narrat Herod. Clione. Sic Virg. libr. 7. Æn. de domo Pici, *Tectum augustum, ingens, centum sublime columnis Vrbe fuit summa, Laurentis regia Pici.* Idem lib. 8. de Caci specu. *At specus, & Caci detecta apparuit ingens Regia* sic Hor. epist. 7. ad Mæcen. 2. *mihi iam non regia Roma, Sed vacuum Tibur placet, aut imbelle Tarentum,*

Smyrna] vrbs in Ionia, Hermo fl. & Mimanti monti propinqua.

Colophon] vrbs in Ionia, non longè à Sardibus, continenteos versus: ab altera parte, Lebedo vicina, & ad vnum quoddam promuntorium sinus Ionij posita.

Campo] Martio. epist. 7. ad Mæcen. 2. *Et post decisa negotia, campo.*

Sordent?] nihili sunt? tibi vtilia sunt? vt epist. ad Loll. 2. *pretium ætas altera sordet.* Virgil. in Alex. *quoniam sordent tibi munera nostra.*

An venit in votum Attal.] id est, an vna aliqua ex vrbibus Asiaticis, quæ sub imperio Attali fuerunt, tibi optabilis est? F

An Lebed. laud. odio maris, &c.] an iccircò Lebedum laudas Ioniæ oppidum desertum, atque infrequens, quòd te longæ nauigationis, longique itineris pigeat? fuit tamen olim Lebedus Apollinis Clarij fanum non ignobile, neque incelebre, aut desertum.

Scis, Lebedus quam sit, &c.] vrbanorum, & pudentium hominum more primò eius consilium, factúmque approbat, qui Roma absit, quouis loco contentus: ostendens, se etiam Lebedi æquo animo, libentérque ætatem acturū, quamuis vicus sit desertissimus, etiam ea lege, vt & suorum obliuiscatur, & è suorum memoria effluat: verumtamen (inquit) quemadmodum, qui Capua Romam venit, si fortè via lutulenta, imbribúsque corrupta iter fecerit, non iccircò in deuersorio totam ætatem commorabitur: sed vbi vesteis suas imbre, lutóqoe madidas exsiccauerit, atque aliquot horas quieuerit, iter institutum repetet: sic tu itineris longinquitate, aut difficulta-

A te deterreri non debes, quominus in vrbem redeas, tuósque reuisas, &c. Gabij oppidum fuit in via Prænestina, citra Præneste, Roma distans circiter centum stadia. Fidenæ quoque non admodum Roma aberant, quippe quæ essent in agro Rom. sitæ.

VELLEM] non recusarem, non nollem. aliàs velle, optare est.

OBLIVISCENDVS ET ILLIS] *obliuiscendus* dixit παθητικῶς. participium est futurum ab obliuiscor.

NEPTVN. PROCVL è TERRA, &c.] sic Lucret. lib. 2. *Suaue mari magno turbantibus æquora vẽtis, E terra magnum alterius spectare laborem.* & Menander in Thrasyleonte. Ὡς ἡδὺ τὴν θάλατταν ἀπὸ γῆς ὁρᾶν, Ὦ μῆτέρ ἐστι, μὴ πλέοντα μηδαμοῦ. id est. *Quam dulce, mater, improbum è terra mare, Nullas in oras nauigantem cernere est?* & Oppianus libr. 1. ἁλιευτ. ἀλλὰ θάλασσα Χαιρέμοι ἐκ γαίης, ἔκαθεν δέ μοι ἤπιος εἴης. id est, At mare salue mihi ex terra: longè autem mihi propitium sis. & M. Tull. ad Attic. lib. 2. B *nunc vero cùm cogar exire de naui, non abiectis, sed ereptis gubernaculis, cupio istorum naufragia ex terra intueri: cupio, vt ait tuus amicus Sophocles*, κἂν ὑπὸ στέγῃ, Πυκνῆς ἀκούειν ψακάδος εὐδούσῃ φρενί. Xenocrates autem in Ἀἴδῳ sic loquitur, ὡς ἐξ ἀπόπτου θεώμενος, id est, tanquàm è specula prospiciens.

SED NEQVE, QVI CAP. ROM. PET. &c.] sed quemadmodum qui Capua Romam venit brumali tempore, si assiduo imbre madidus, lutóque conspersus in cauponam aliquam deuenerit, non tamen in ea perpetuò viuere volet: neque qui frigus contraxit, focum, & balnea ita laudat, quasi in eis posita sit vita beata: sic neque tu, quòd aliquando incommodè nauigaris, atque aduersa tempestate vsus sis, propterea loca ista transmarina patriæ anteferre debes.

NEC QVI FRIG. COLL.] id est, nec qui frigus contraxit.

NEC SI TE VAL. IACT.] nec si te auster validus, i. acer, vehemens, & sæuus, ζαχρηής, in mari disiecerit, &c.

C ÆGÆVM MARE] Ægæum mare dictum vel ἀπὸ τῶν αἰγῶν, quæ est insula iuxta Eubœam, vel quòd in eo mari scopuli sic vocantur à similitudine caprarum. & ita Varro lib. 6. de lingua Lat. vide annot. ad illum locum, *in patenti Prensus Ægæo*, Od. 16. lib. 2.

VENDAS] vendere debeas: aut venditurus sis.

INCOLVMI RHODOS ET MYTIL. &c.] Poterat ita respondere Bullatius, se Rhodi, & Mytilenis, & in aliis nobilibus vrbibus, beatius, quàm in patria victurum. cui orationi statim occurrit Horatius hoc modo, Si quis animo valet, æquè superuacanea est ei peregrinatio, vt *Penula solstitio, campestre niualibus auris, &c.* Penulæ autem ad imbrem arcendum comparatæ sunt: campestria ad tegendas eas corporis parteis, quę deformem essent aspectum habituræ, in certaminibus gymnicis, & campo Martio. ea enim nemo adhibebat ad propulsandum frigus. decursio item Tiberina æstiuo tempore fiebat. camini denique, & foci nullus est mense sextili, aut certè prauus vsus.

INCOLVMI] sano & valenti animo scilicet. D

PENVLA SOLSTITIO, CAMP.] *penula vestis, quam supra tunicam accipimus*, inquit Festus. Varro Virgula diuina, *Non quærenda est homini, qui habet virtutem, penula in imbri.*

CAMPESTRE] campestre, subligaculum, quo vtebantur ij, qui in campo Martio certabant, & sese exercebant.

NIVALIBVS AVRIS] mensibus hibernis: ventis frigidis, & niuem gignentibus.

CAMINVS] caminus, & focus non eo tantùm differunt, quòd alterum Græcum est, alterum Latinum: sed quòd caminus fornacem significat: focus vas, aut locum, vbi ignis excitari ex materia solet. talibus autem fumi spiraculis non esse veteres vsos, qualia hodie sunt nobis in vsu è tectorum fastigijs prolata, figura vel quadrata, vel rotunda, constat inter doctiores. voce *camini* vtitur & M. Tull. epist. ad Trebat. libr. 7. *valdè metuò ne frigeas in hibernis. quamobrem camino luculento vtendum censeo.*

DVM LIC. ET VVLTVM SERVAT, &c.] E declarat id, quod proximis superioribus versibus dixerat *Incolumi Rhodos, &c.* Dum licet (inquit) & dum tu incolumis es, dúmque tibi per fortunæ liberalitatem licet, Romę laudato Samũ, & Chium & Rhodum, id est, ne te Roma commoueto, neque peregrinator: Samum quidem & Chium, & Rhodum laudato Romæ & domi, longè distanteis, sed ne in insulas illas peregrè proficiscitor. sic loquitur Virg. Georg. 4 *laudato ingentia rura, Exiguum colito.* sic Hesiodus ἔργ. καὶ ἡμερ. Νῆ' ὀλίγην αἰνεῖν, μεγάλῃ δ' ἐνὶ φόρτια θέσθαι. id est, nauem exiguam laudato, in magnam vero onera imponito.

NEC DVLCIA DIFFER IN ANN.] sic sup. Od. 8. lib. 3. *Dona præsentis cape lætus horæ.* vide annotata ad illum locum, *Lætus in præsens animus, quod vltra est. Oderit curare*, Od. 16. libr. 2. Quidam libri vet. habent, *neu dulcia*.

NON LOC. EFF. LATE MAR. ARB.] id est, non locus mari propinquus.

CÆLVM NON ANIM. MVTANT, &c.] sic Æschines in Ctesiph. τόπον, οὐ τρόπον μετέβαλε. id est, F locum, non mores mutauit. & M. Tull. pro Quinctio. *fit magna mutatio loci, non ingenij.*

STRENVA NOS EXERCET INERTIA] similia sunt illa, *sanitas facilis, insaniens sapietia*, quæ notauimus ad Od. 34. lib. 1.

NAVIB. ATQ. QVADR. PET. B. VIV.] id est, nos maria, & terras peragramus, vt benè, beatéque viuamus, quasi in locis externis, atque à patria remotissimis tranquillius, beatiusque victuri, quàm domi: sed vehementer erramus. non enim ex loco, sed ex animo nostro: non foris, sed intrinsecus benè viuendi rationem petere debemus.

HIC EST] domi, in patria, non in externis locis.

EST VLVBRIS] quouis in loco, quantumuis obscuro, & ignobili. Vlubras commemorat M. Tull. epist. quadam ad Trebat. lib. 7. *Nam Vlubris honoris mei causa vim maximam ranũculorum se commosse constabat.*

ANIMVS

A Animvs si te non def. ÆQ.] id est, si animus est tibi nulla cupiditate, nullàque ægritudine concitatus, aut perturbatus: animus tranquillus, ac sedatus. εὐθυμίαν Græci nominant. epist. ad Loll. 2. hoc lib. *Det vitam, det opes, æquũ mi animum ipse parabo.* sic Plaut. in Aulular. *Pol si est animus æquus tibi, satis habes qui benè vitam colas.* vide suprà ad Od. 3. libt. 2. *Æquam memento rebus in arduis, &c.*

12 AD ICCIVM.

FRVCTIBVS Agrippæ Siculis, quos colligis, Icci,
Si rectè frueris: non est, vt copia maior
Ab Ioue donari possit tibi. tolle querelas.
Pauper enim non est, cui rerum suppetit vsus.
B *Si ventri benè, si lateri est, pedibúsque tuis: nil*
Diuitiæ poterunt regales addere maius.
Si fortè in medio positorum abstemius, herbis
Viuis, & vrtica: sic viues protinus, vt te
Cõfestim liquidus fortunæ riuus inauret:
Vel quia naturã mutare pecunia nescit:
Vel quia cuncta putas vna virtute minora.
Miramur, si Democriti pecus edit agellos,
Cultáque, dum peregre est animus sine corpore velox:
Cùm tu inter scabiem tantam, & contagia lucri
C *Nil paruum sapias: & adhuc sublimia cures?*
Quæ mare compescant causæ: quid temperet annum:
Stellæ sponte sua, iussæne vagentur, & errent:
Quid premat obscurum Lunæ, quid proferat orbem:
Quid velit, & possit rerum concordia discors?
Empedocles, an Stertiniũ deliret acumẽ?
Verùm seu pisceis, seu porrum, & cepe trucidas:
Vtere Pompeio Grospho: &, si quid petet, vltrò
Defer. nil Grosphus, nisi verum, orabit, & æquum. D
Vilis amicorũ est annona, bonis vbi quid deest.
Ne tamen ignores quo sit Romana loco res:
Cantaber, Agrippæ: ClaudI virtute Neronis
Armenius cecidit. ius, imperiúmq; Phraates
Cæsaris accepit genibus minor. aurea fruges
Italiæ pleno defudit copia cornu.

Non est, vt cop. m. Ab Iove don. poss. tibi] id est, nulla ratione fieri potest, vt copia maior. &c. & ita loquuntur Græci, οὐκ ἔστιν ὅπως: quod suprà admonuimus ad Od. 1. li. 3. *Est, vt viro vir latius ordinet Arbusta sulcis.* Atque hoc loquendi genus crebrò vsurpat Lucret. verbi causa lib. 2. *quare non est, vt credere possis Esse infinitis distantia semina formis.* eodem lib. *Quin etiam, quanto in parteis res quæque minutas Distrahitur magis, hoc magis est, vt cernere possis Euanescere paulatim, stinguiq; colorem.* & lib. 3. *quòd si linquũtur, & infert: Haud erit, vt meritò immortalis possit haberi.* & lib. 4. *Hic odor ipse igitur, nareis quicumq; lacessit, Est alio vt possit permitti longius alter.* E

Tolle qverelas] desine conqueri, omitte querelas.

Si ventri bene, si lateri est, &c.] fortasse hæc sunt ex Theognide expressa: cuius exstant hi versus, Ἶσόν τοι πλουτοῦσιν, ὅτῳ πολὺς ἄργυρός ἐστι, Καὶ χρυσὸς, καὶ γῆς πυροφόρου πεδία, Ἵπποι θ', ἡμίονοί τε, καὶ ᾧ τὰ δέοντα πάρεστι, Γαστρί τε, καὶ πλευραῖς, καὶ ποσὶν ἁβρὰ παθεῖν. i. Æquè diuites sunt & is, cui multum argentum suppetit, & aurum, & agri triticum ferentis campi, & equi, & muli: & is, cui ea, quæ oportet, adsunt, neque venter, neque latera, neque pedes dolent. sed credibilius est Horatium Metrodori, aut etiam Epicuri sententiam respexisse: quam pluribus locis exponit M. Tull. Ac de Epicuro quidem, res in promtu est. De Metrodoro autem ita scribit offic. 3. *Nam si non modo vtilitas, sed vita omnis beata, corporis firma constitutione (vt à Metrodoro scriptum est) continetur, certè hæc vtilitas, & quidem summa (sic enim censent) cum honestate pugnabit.* Idem libr. 2. Tuscul. *Metrodorus quidem eum perfectè putat beatum, cui corpus bene cõstitutum sit, & exploratum ita semper fore.* Idem Tusc. lib. 5. *Tu verò Metrodore, qui omne bonũ in visceribus, medullisq; condideris, & definieris, summum bonum firma corporis affectione, explorat áque spe contineri: fortunæ aditus interclusisti? quomodo? isto enim bono iam exspoliari potes.* verba Metrodori sunt hæc, πέρας ἀγαθοῦ τὸ σαρκὸς εὐσταθὲς κατάστημα, καὶ τὸ περὶ τούτου πιστὸν ἔλπισμα. finis bonorum carnis constitutio stabilis, & spes certa atque explorata ita semper fore. Athen. lib. 15. ex eius epistola ad Timocratem hæc citat, ὦ φυσιολόγε Τιμόκρατες, περὶ γαστέρα ὁ κατὰ φύσιν βαδίζων λόγος ἅπασαν ἔχει σπουδήν. i. ô qui de natura disputare soles, F

Timocra-

A Timocrates, ea, quæ naturam ducem ſequitur ratio, omnem operam, omnéque ſtudium in ventrem confert. Plutarchus autem in libr. ὅτι οὐδὲ ζῆν ἔστιν ἡδέως κατ' Ἐπίκουρον, ita diſputat aduerſus Metrodorum, κατάστημα μὲν γὰρ εὐσταθὲς σαρκὸς γίνεται πολλάκις· ἔλπισμα δὲ πιστὸν ὑπὲρ σαρκὸς, καὶ βέβαιον, οὐκ ἔστιν ἐν ψυχῇ τινι ἐχούσῃ λογισμὸν γενέσθαι· ἀλλ' ὥσπερ ἐν θαλάσσῃ κατ' Αἰσχύλον, ἔδιναν ἀνδρὶ κυβερνήτῃ σοφῷ, Καὶ ἐν γαλήνῃ· οὕτω ψυχὴν ἐν σώματι εὐσταθοῦντι, καὶ ταῖς περὶ σώματος ἐλπίσι τἀγαθὸν θεμένην, οὐκ ἔστιν ἄφοβον, καὶ ἀκύμονα διεξαγαγεῖν. οὐ γὰρ ἔξωθεν μόνον, ὥσπερ ἡ θάλασσα, χειμῶνας ἴσχει καὶ καταιγισμοὺς τὸ σῶμα· πλείονας δὲ ταραχὰς ἐξ ἑαυτοῦ, καὶ μείζονας ἀναδίδωσι. εὐδίαν δὲ χειμερινὴν μᾶλλον ἄν τις, ἢ σαρκὸς ἀβλάβειαν ἐλπίσειεν αὐτῷ παραμενεῖν βεβαίως, &c. id eſt, *ſtabilis enim & firma carnis affectio, ſeu (vt ita dicam) conſtitutio ſæpe contingit: ſpes autem de ea, explorata, & certa in animo mentis compote & ſano, non poteſt exiſtere: ſed quemadmodum ex ſententia Æſchyli, Etiam mari tranquillo nox curam grauem, Acrémque gubernatori ſapienti parit: Ita fieri non poteſt, vt animus, qui in corpore benè affecto, benéque conſtituto, eiúſque affectionis ſpe ſummum bonum collocat, ti-* B *moris & perturbationis expers permaneat. Non enim extrinſecus duntaxat, vt mare fluctibus & procellis agitatur, & conturbatur, ſed multo plures, ac maiores ex ſeipſo motus gignit.* Metrodori ſententiam videtur propemodum expreſſiſſe Lucret. libr. 2. in princip. *nónne videre, Nil aliud ſibi naturam latrare, niſi vt, cùm Corpore ſeiunctus dolor abſit: mente fruatur Iucundo ſenſu cura ſemota, metúque?*

Si forte in med. pos. absten.] *abſtemius piſtorum*, Horatianum. abſtemius autē propriè is dicitur, qui à vino abſtinet: ſed hîc latiorem quēdam vim habet. ſignificat enim eum, qui quibuſlibet bonis ante ſe poſitis ſua voluntate nō vtitur.

Sic vives protinvs, vt te, &c.] putabam hunc locum ſic explicari poſſe. tam parco & tenui victu, cultúque aſſiduè, ſeu deinceps vtêris, vt ſtatim ditiſſimus fias. Sed fortaſſe rectius hoc modo: & probat Muretus. æquè parco, & tenui victu deinceps, ſeu poſteà, ſeu aſſiduè, & ſine intermiſſione vtêre, atque anteà conſueuiſti, quá-
C uis ſtatim locupletiſſimus fias. protinus, ſeu potius protenus (vt quidam malunt) idem ferè valet, quod porrò tenus, continuè, deinceps. pro quo veteres protinam, & protinis dixerūt, vt ſcribit Varro libr. 6. de ling. Lat. & Non. Marcell. & ita Virg. videtur vſurpaſſe libr. 7. Æn. *Mos erat Heſperio in Latio quem protinus vrbes Albanæ coluêre ſacrum.* & 3. *Diſſiluiſſe ferunt, cùm protinus vtraque Tellus vna foret.* & Georg. 4. *Protinus aërij mellis cæleſtia dona Exſequar.* & M. Tull. lib. 1. de diuinat. *deum reſpondiſſe vaſtitatem eſſe Italiæ, præcepiſſéque, vt pergeret protinus: quid retrò, atque a tergo fieret, ne laboraret.* & Cæſ. lib. 2. de bell. Gall. *Hoſtes protinus ex eo loco ad flumen Axonam contenderunt.* Idem libr. 2. de bello ciuili. *ac nonnulli protinus eodem curſu in oppidum contenderunt.* Sic & Horat. alibi, vt Od. 3. lib. 3. *Noſtriſque ductum ſeditionibus Bellum reſedit: protinus & graueis Iras, & inuiſum nepotem, Troica, &c. Marti redonabo.* ep. 18. huius lib. *Protinus vt moneam, ſi quid monitoris eges tu, &c.* & ſat. 5. lib. 2. *tu protinus, vnde Diuitias, ériſq; ruam, dic augur, acernos.* D

Liqvidvs fort. riv.] alludit ad fluuios illos, qui micis, & ramentis aureis nobilitati ſunt, de quibus ad illum verſum Odæ 15. epod. *Tibiq; Pactolus fluat.*

Inavret] locuplet, ditet. M. Tull. ad Treb. *moriar niſi (quæ tua gloria eſt) puto te malle à Cæſare conſuli, quam inaurari.*

Vel, qvia natvram, &c.] duas rationes ſubijcit: priorem ſeriò, & ex animi ſui ſententia: alteram εἰρωνευόμενος, id eſt, diſſimulatione quadam vtens, & iocans, hoc modo: tu (inquit) ita tenuiter & reſtrictè ſumtum facies, vt propediem ingenti pecunia ſis abundaturus, vel quia hominis auari ingenium pecuniæ acceſſione nihilo fit liberalius: vel quia tanti virtutem facis, vt minimo apparatu contentus ſis, neque putes quicquā ad vitam beatam victus elegantiam, munditiámque habere momenti: & ita verſus poſterior erit ἐπεξήγησις prioris. Quòd ſi quis poſteriorem explicationem ſequetur, hæc erit ſententia, reliquo E tēpore ætatis viues parcè, & ſordidè, quamuis totus inaureris, vel quia hominis auari ingenium à pecunia non mutatur: vel quia, &c. vt ſuprà.

Mir. si Dem. pec. edit.] miramur, ſi pecus èdit agellos Democriti, &c. id eſt, miramurne, ſi Democritus propter philoſophiæ ſtudium, rem familiarem neglexit, cùm tu vno tempore, & in lucri ſtudio, & in rebus philoſophicis occupatus ſis? longè enim facilius eſt in vno elaborare, neglecto altero, quàm ſimul in vtroque. De Democrito ſic M. Tull. de finib. 5. *dicitur oculis ſe priuaſſe: certè, vt quàm minimè animus a cogitationibus abduceretur. patrimonium neglexit: agros deſeruit incultos, quid quærens aliud niſi beatam vitam?* idem de eodem lib. 5. Tuſc. quæſt. *Democritus luminibus amiſſis alba ſcilicet & atra diſcernere non poterat: at verò bona, mala: æqua, iniqua: honeſta, turpia: vtilia, inutilia: magna, parua poterat: & ſine varietate oculorum licebat ei viuere beatè, ſine notione rerum non licebat, &c.* De eodem Athen. lib. 4, καὶ Δημόκριτον δ' ὕστερον Ἀβδηρῖται δημοσίᾳ κρίνοντες ὡς κατεφθαρκότα τὰ πατρῷα· ὃς ἀναγνοὺς αὐτοῖς τὸν F μέγαν διάκοσμον, καὶ τὰ περὶ τῶν ἐν ᾅδου, εἶπεν εἰς ταῦτα ἀνηλωκέναι, ἀφείθη, id eſt, & Democritum verò multatunt Abderitæ publicè in ius vocatum, quòd patrimonium ſuum conſumſiſſet: qui recitato ſuo illo libro, quem μέγαν διάκοσμον inſcripſerat, & altero de rebus inferorum, dixit ſe rem familiarem in hæc inſumpſiſſe, & ita abſolutus eſt. agros autem à pecudibus depaſtos & incultos Græci μηλοβότους, & ἀργοὺς appellant. Simeo Boſius putat, Horatium memoria vacillaſſe ac titubaſſe. proptereà quòd hoc idem de Anaxagora litteris proditum ſit. Sic enim Plutarchus lib. περὶ τοῦ μὴ δεῖν δανείζεσθαι, de eo ſcribit, Ἀναξαγόρας δὲ τὴν χώραν κατέλιπε μηλόβοτον: id eſt, Anaxagoras autem agros ſuos reliquit incultos, & pecudibus depaſcendos. De eodem ſcriptum illud eſſe puto à Varrone in, Longè fugit qui ſuos fugit: *Ager derelinqueretur ac periret ſqualore ſcabritiéque, illuuie & vaſtitudine.*

Dvm peregre est animvs, &c.] id eſt,

A est, dum peregrinatur animus, in rerum magnarum contemplatione occupatus, & omni earum rerum, quæ ad corpus pertinent, cura solutus. Plato in Theæteto solum philosophi corpus ait ἐν τῇ πόλει κεῖσθαι, καὶ ἐπιδημεῖν, id est, in vrbe aut ciuitate habitare: animum autem peregrinari. Idem in Phædro scribit non immeritò philosophi mentem solam alis esse præditam. illis enim semper affixa eius memoria est quàm maximè fieri potest, in quibus Deus occupatus, diuinus est. verba Platonis sunt hæc, διὸ δὴ δικαίως μόνη πτεροῦται ἡ τοῦ φιλοσόφου διάνοια. πρὸς γὰρ ἐκείνοις ἀεὶ ἐστι μνήμῃ κατὰ δύναμιν, πρὸς οἷς περ ὁ θεὸς ὢν, θεῖος ἐστι.

SINE CORPORE VELOX.] à corpore semotus, ac seiunctus, assiduéque in rebus diuinis ac cælestibus contemplandis defixus.

CVM TV INTER SCAB. TANTAM, &c.] pecuniæ & lucri studium duobus lectissimis, & aptissimè rem significantibus nominibus appellauit: scabiem quidem, qoia quemadmodum scabies corpus assiduè mordet, & vrit, perpetuaque
B scabendi cupiditate afficit: ita lucri studium animum peremni plura habendi cupiditate incendit: contagium autem, quia serpit hoc animi malum, & funditur in dies latios, atque ad alios etiam dimanat. Videtur hunc versum respexisse Ausonius in epist. ad Symmachum, cuius initium est, *Latebat inter nugas. &c.* non longè à princip. *Hunc locum de ternario numero slico nostra illa poëtica scabies cœpit exsculpere: cuius morbi quoniam facile contagium est, vtinam ad te quoque prurigo commigret,*

SVBLIMIA] μετέωρα: ardua quædam.

QVÆ MARE COMP. CAVS. &c.] Quibus causis mare compressum non effundatur latius, neque terras obruat. Hanc quæstionem tractat Lucret. libr. 6. & Aristot. μετεωρολ. βιβλ. β. κεφ. β. ex cuius philosophi sententia, si quis hoc ex me quærat, respondeam, locum, quem mare occupauit, non esse maris locum, sed aquæ. Cùm igitur hoc ita sit, elementa autem locum nacta sint suæ naturæ proprium, vnde nnn nisi per vim depellantur, & quò sua natura ferantur: neque est mirum, iu
C maria fluuios omneis influere, neque tot aquis in mare decurrentibus, id tamen non crescere, neque terras obruere. Hæc Virg. Georg. 2. scire cupit, *Me verò primùm dulces ante omnia Musæ, Quarum sacra fero ingenti percussus amore, Accipiant, cælique vias, & sidera monstrent, Defectus solis varios, lunæq́ labores, Vnde tremor terris, qua vi maria alta tumescant.*

QVID TEMPER. ANN.] quæ res efficiat vicissitudines dierom ac noctium, commutationésque temporum quadripertitas, ad temperationem corporum & ad maturitatem frugum aptas: quæ vis terras vere ad concipiendas fruges relaxet, æstate ad maturandas partim mitiget, partim torreat: hieme ad cõtinendum calorem comprimat, auctunno ad effundendum patefaciat. Si quis hoc quærat, andiat Virg. Georg. 1. princip. *vos ô clarissima mundi Lumina, labentem cælo quæ ducitis annum, Liber & alma Ceres.* Liber autem & Ceres, sunt sol & luna.

SPONTE SVA, IVSSÆNE] vtrùm suaui, & per se, an verò dei alicuius iussu, & Imperio, & moderatione.

QVID PREMAT] quæ res, aut quæ causa cõdat lunam.

CONCORDIA DISCORS] quæ appâret cùm in quattuor elementis, tùm ceteris in rebus contrariis illis quidem inter se, & pugnantibus: sed tamen ptoportione quadam consentientibus. de quo consensu præclarè Oppianus libr. 1 ἁλιευ. Οἷς σὺ φιλότητι διακρίνας ἐνέδησας Αἰθέρα τ' αἰγλήεντα, καὶ ἠέρα καὶ χυτὸν ὕδωρ, Καὶ χθόνα παμμήτειραν, ἀπ' ἀλλήλων δ' ἐκέδασσας· Πάντα δ' ἀναλλήλοισιν ὁμοφροσύνης ὑπὸ δεσμῷ Ἀρρήκτῳ συνέδησας ἀναγκαίῃ δ' ἐπέρεισας Ἀσμφεῖ πάγκοινον ὑπὸ ζυγόν· ὄντε γὰρ αἰθὴρ Ἠέρος, οὔτ' ἀὴρ ἄτερ ὕδατος, οὐδὲ μὲν ὕδωρ Γαίης νόσφι τέτυκται· ἐν ἀλλήλοις δὲ φύονται· Πάντα δ' ὁδὸν μίαν εἶσι, μίαν τ' ἀνελίσσουσ' ἀμοιβὴν, &c. id est, Quali cum amicitia discreuisti, & dissipauisti æthera lucidum, & aërem, & liquidam aquam, & terram omnium matrem, singula verò inter se separata sunt: omnia autem inter se concordiæ vinculo irrupto colligasti, necessitati autem immotæ affixisti sub communi iugo. neque enim æther separatim ab aëre, neque aër ab aqua, neque aqua à terra facta est, sed inter se nascuntur, & omnia vnam viam eunt, vnáque vicissitudine conuertuntur. &c. Ouid. lib. 1. Metamorph. *Quippe vbi temperiè sumsere humórque, calórque, Concipiunt, & ab his oriuntur cuncta duobus: Cumque sit ignis aquæ pugnax, vapor humidus omneis Res creat, & discors concordia fœtibus apta est.* E

EMPEDOCLES] qui ignem, aëra, aquam, terram, principia rerum statuebat: quibus addebat amicitiam, qua illa contrahantur: & litem, qua dissipentur. Eum reprehendit Aristoteles cùm in primo, & 6. lib. de principiis, tùm maximè primo τῶν μετὰ τὰ φυσικά, his verbis, εἰ γάρ τις ἀκολουθοίη, καὶ λαμβάνοι πρὸς τὴν διάνοιαν, καὶ μὴ πρὸς ἃ ψελλίζεται λέγων Ἐμπεδοκλῆς, εὑρήσει τὴν μὲν φιλίαν εἶναι τῶν ἀγαθῶν· τὸ δὲ νεῖκος τῶν κακῶν. ὥστ' εἴ τις φαίη οὕτως, τρόπον τινὰ, καὶ λέγειν, καὶ πρῶτον λέγειν τὸ κακὸν, καὶ τὸ ἀγαθὸν ἀρχὰς Ἐμπεδοκλέα, τάχ' ἂν λέγοι καλῶς, εἴπερ τὸ τῶν ἀγαθῶν ἁπάντων αἴτιον αὐτὸ τὸ ἀγαθόν ἐστι, καὶ τῶν κακῶν τὸ κακόν: id est *si quis enim rationem sequatur, & comprehendat, atque ad cogitationem, non ad ea, quæ balbutit Empedocles, aspectum referat, reperiet, amicitiam quidem esse bonorum: litem autem malorum. Quapropter si quis dicat, Empedoclem quoque quodam modo ita dicere, & primum malum, primúmque bonum principia dicere, fortasse rectè dicat, siquidem causa bonorum omnium est ipsum bonum, & malorum omnium ipsum malum.* Empedoclis versus ad banc rem pertinentes, qui producuntur à Simplicio, hi sunt, Ἄλλοτε μὲν φιλότητι, συνερχόμεν' εἰς ἓν ἅπαντα, Ἄλλοτε δ' αὖ δίχα πάντα φορούμενα νείκεος ἔχθει. quorum hæc sententia est, *Interdum omnia ab amicitia in vnum contrahuntur: interdum autem singula a lite distrahuntur.* Iterum Arist. eod. lib. 1. τῶν μετὰ τὰ φυσ. de eod. πολλαχοῦ γοῦν αὐτῷ ἡ μὲν φιλία διακρίνει· τὸ δὲ νεῖκος συγκρίνει, id est, mul- F tis locis ei amicitia quidem dissipat, lis autem contrahit. Atque hanc Empedoclis opinionem attingit his verbis M. Tull. in Lælio, *Agrigentinum quidem doctum quendam virum carminibus Græcis vaticinatum ferunt, quæ in rerum natura, totoq́ mũ*

A *doconſtarent, quæq; mouerentur, ea contrahere amicitiam, diſſipare diſcordiam.* Hunc philoſophũ pluribus verſibus laudat Lucretius lib. 1. quos, quia & pulcherrimi ſunt, & huic loco mihi videtur conuenire, non me pigebit aſcribere. *Quorum Acragantinus cum primis Empedocles eſt, Inſula quem Triquetra terrarum geſſit in oris, Quam fluitans circum magnis anfractibus æquor Ionium glaucis aſpergit virus ab vndis, Italiæ terrarum oras a finibus eius.* ſequitur deinceps paucis verſibus interpoſitis, *Quæ cùm magna modis multis miranda videtur Gentibus humanis regio, viſendáque fertur Rebus opima bonis, multa munita virûm vi: Nil tamen hoc habuiſſe viro præclarius in ſe, Nec ſanctum magis, & mirum, carumq; videtur. Carmina quin etiam diuini pectoris eius Vociferantur, & exponunt præclara reperta, Vt vix humana videatur ſtirpe creatus.* Iam de quatuor elementis, igni, aere, aqua, terra: quæ Empedocles principia rerum eſſe voluit, materiæ locum obtinentia, extant hi verſus: Τέσσαρα δὲ πάντων ῥιζώματα πρῶτον ἄκουε Ζεὺς ἀργὴς, Ἥρη τε φερέσβιος, ἠδ' Αἰδωνεὺς Νῆστίς θ' ἣ δακρύοις τέγγει κρουνὸν βρότειον
B * * * * idest, Quatuor ſunt omnium rerũ fundamenta, ſeu radices, Iupiter candidus, aut liquidus, aut celer: Iunóque ſalutaris, & Pluto, &c.

AN STERTINIVM DEL. ACVM.] Stertinium, ſeu Stertinij acumẽ, id eſt, Stertinius, vt annotauimus ſuprà ad Od. 5. lib. 3. de Stertinio ſat. 3. lib. 2. *Si quid Stertinius veri crepat.* in trib. cod. Vatic. & Iann. Torneſ. Ram. Card. vno Ruſſard. Nicot. Cleric. ſcriptum eſt, *Stertinium acumen.* vt non dubitem, quin hæc ſit vera, & incorrupta lectio. ſic locutus eſt ſup. Od. 12. lib. 4. *Sulpicius accubat horreis.*

VERVM SEV PISC. PORR. ET CEPE] id eſt, ſiue ſumtuoſè, & opiparè: ſiue tenuiter, & parcè, frugalitérque viuis, &c. piſceis enim poſuit pro obſonio catiſſimo: porrum & cepe pro cibo viliſſimo. nam terra nata ferè omnia tenuiorum hominum, & plebis ſunt epulæ. M. Tull. epiſt. ad Gallum lib. 7. *Nam, dum volunt iſti lauti terra nata, quæ lege excepta ſunt, in honorem adducere fungos, heluellas, herbas omneis ita condiunt, vt nihil poſſit*
C *eſſe ſuauius. in eas cùm incidiſſem in cena augurali apud Lentulum, tanta me διάρροια arripuit, vt hodie primum videar cœpiſſe cõſiſtere. Ita ego, qui me oſtreis & murænis facile abſtinebam, à beta, & malua deceptus ſum.* ex quibus verbis intelligere licet, lege ſumtuaria à C. Cæſare lata, piſcibus, & ceteris obſoniis modum eſſe conſtitutum, ne in eis comparandis, & apponendis ſumtus fieret nimius: terra nata autem eadem lege fuiſſe excepta. Homerus quidem ἰλ. λ. facit Hecamedam Neſtoris ancillam bello captam, nihil aliud ipſi Neſtori, & Machaoni apponentem præter cepe, mel, & farinam, ſeu panem, his verbis, Ἥ σφῶϊν πρῶτον μὲν ἐπιπροΐηλε τράπεζαν Καλὴν, κυανόπεζαν, ἐΰξοον· αὐτὰρ ἐπ' αὐτῆς Χάλκειον κάνεον, ἐπὶ δὲ κρόμυον ποτῷ ὄψον, Ἠδὲ μέλι χλωρὸν, παρ' δ' ἀλφίτου ἱεροῦ ἀκτήν. i. Quæ eis primùm quidem propius admouit mẽſam pulchram, cęruleis pedibus, politã: deinde apppoſuit in caniſtro cepe, obſoniũ ad potum prouocans, & mel flauũ, & panem. Sed hæc erat illorum temporum frugalitas.

SEV PORR. ET CEPE TRVCID.] id eſt, D
ſeu tibi nihil apponitur animatum, nihilque aliud occîdis in cenam, niſi porrum & cepe: quæ ſine dubio cùm ſint inanima, occidi non dicuntur, niſi impropriè, aut εἰρωνικῶς, quomodo mihi videtur Horatius hoc loco poſuiſſe, ſignificans eum tenuiter viuere, nihilque omnino trucidare, qui porro, & cepa veſcatur. Nam cenam ſine ſanguine veteres appellabãt, tenuem, & ſine magno admodum apparatu, ſine piſcibus, & reliquis obſoniis: Plautus terreſtrem cenam, Captiuis. Sic enim ille, *Æ. terreſtris cena: E. ſus, terreſtris beſtia eſt. Æ. multis oleribus. E. curato ægrotos domi.* verbo igitur communi vſus eſt ad res diſſimileis, piſceis, porrum, cepe. ſic locutus eſt quodam loco Lucillius, *fragmenta interfic' panis.*

VLTRO] id eſt, non rogatus. vt ſat. 5. lib. 2. *cano te roget, vltro. Penelopen facilis potiori trade.* Itaque verba ſuperiora, *ſi quid petet*, ſic interpretor, ſi qua re egebit: vel ſi quid tacitus petet. Nã reuera qui eget, tacitus petit. ſic epiſt. 14. *Tu mediaſtinus tacita prece rura petebas.* Alioqui ei, qui petat, non poſ- E
ſumus dici vltrò deferre.

VILIS AMICOR. EST ANN. BON. VBI, &c.] hunc locum ſic explico: paruo conſtant amici, cùm viris bonis aliquid deeſt. nam vox *bonis*, cum verbo deeſt eſt coniungenda. Atque huius rei è vita communi ſumamus exemplum. finge aliquem eſſe virum bonum, eundémque non admodum copioſum, neque rebus ad victum, cultumque neceſſariis inſtructum: continuò hic talis ab homine locuplete, & copioſo, beneficio deuinciendus, & quodammodo emendus eſt, vt eius amicitiam ſibi cõparet, & promereatur. nam quantumuis ſeſe in eum præbuerit liberalem, & munificum, & benignum opulẽtus ille, talem amicum tamen, vtpote rem omnium cariſſimam, haud carè videbitur emiſſe. ſic loquitur Plautus in Mil. glorioſo. *Si hoc parauiſſent, homines eſſent minus multis mali, & minus audacter ſceleſta facerent facta:* & poſtea, *Qui homines probi eſſent, eſſet his annona vilior.* Io. Paſſeratius putabat hunc locum eſſe corruptum, & ita legendum, *vbi quid des*: vt ſit hæc F
ſententia, paruo conſtant amici, vbi quid viris bonis largiaris: quia paruo beneficio eorum amicitiam tibi comparas. ego nihil muto. verumtamen iudicet lector. hoc tantùm lectori teſtabor, in pleriſque libris vet. ſcriptum eſſe *de'ſt*, pro *deeſt*.

CANTABER AGRIPPÆ.] ἀντὶ τοῦ *virtute.* ſuprà Od. 8. lib. 3. *Cantaber ſera domitus catena.* & Od. 14. lib. 4. *Te Cantaber non antè domabilis, Medusque, & Indus, te profugus Scythes Miratur.*

CLAVDI VIRT. NER.] id eſt, Armenij Tiberij Claudij Neronis, Auguſti priuigni virtute ſubacti ſunt. de hoc ſup. epiſt. 3. *Iuli Flore, quibus terrarum militet oris Claudius Auguſti priu. &c.*

IVS, IMP. QVA PHR. CÆS. &c.] Phraates Rex Parthorum, & Perſarum: de quo ſic Strabo lib. 6. ὥς τε οὐ μόνον τὰ τρόπαια ἔπεμψαν εἰς Ῥώμην, ἃ κατὰ Ῥωμαίων ἀνέστησαν τότε, ἀλλὰ καὶ παῖδας ἐπίστευσε Φραάτης τῷ Σεβαστῷ Καίσαρι, id eſt, itaq; nõ ſolùm tropæa Romã miſerunt Parthi, quæ aduerſus Romanos quondã erexerant, verùm etiam liberos ſuos Cæſari Auguſto

A gusto credidit Phraates. accepit ius & imperium, id est, populi Ro. legibus, & imperio parêre se velle dixit, siue Augusti fama commotus, siue metu coactus.

GENIBVS MINOR] supplex. est enim supplicantis & genua sua inflectere, & eius, cui supplicat, genua tangere. Eurip. in Hippol. *Καὶ σῶν γονάτων γ' οὐ μεθήσομαί ποτε*. id est, & tua genua numquam omittam.

DEFVDIT] sic habent tres cod. Vatic. & item Iannoct. Tornes. & vnus Russard. quam scripturam probo, reiecta altera *diffudit*: quamquam ferri potest. *defudit* autem positum pro *fudit de*, *κατ' ἀναστροφήν*. vt *circumgemit*, *emetiris*, *personat*, & similia.

AVREA COPIA] aurea, id est, optabilissima, & summopere expetenda, *τιμιωτάτη*, *εὐδαιμονικωτάτη*, id est, maximi pretij, & ad beatam vitam magnopere pertinens. suprà beatam dixit in carm. sæculari ad Deos, *apparétque beata pleno Copia cornu*. & mediocritatem auream Od. 10. lib. 2. *Auream quisquis mediocritatem Diligit, &c.* & Od. 5. lib. 1. *Qui nunc te fruitur credulus aurea.*
B

13 AD VINNIVM Asellam.

VT proficiscentem docui te sæpe, diuq́;,
Augusto reddes signata volumina Vinni:
Si validus, si lætus erit, si denique poscet:
Ne studio nostri pecces, odiumque libellis
Sedulus importes opera vehemente minister.
Si te forte meæ grauis vret sarcina chartæ:
Abijcito potius, quàm quò perferre iuberis,
Clitellas ferus impingas: Asinæq́; paternũ
C *Cognomen vertas in risum, & fabula fias.*
Viribus vteris per cliuos, flumina, lamas.
Victor propositi simulac perueneris illuc:
Sic positum seruabis onus, ne forte sub ala
Fasciculum portes librorum, vt rusticus agnum:
Vt vinosa glomos furtiuæ Pyrrhia lanæ:
Vt cum pileolo soleas conuiua tribulis:
Ne vulgò narres te sudauisse ferendo
Carmina, quæ possint oculos, aureisq́; morari
Cæsaris. oratus multa prece nitere porrò.
Vade, vale, caue ne titubes, mandatáque frangas.

VT PROFICISCENTEM, &c.] quemadmodum tibi hinc discedenti sæpe & diu præcepi: seu quemadmodum te abeuntem sæpe & diu monui, &c. D

SIGNATA] obsignata, ne à quoquam legantur prius, quàm ab Augusto.

SI VALIDVS] si firmus erit, si valebit. contrà malè validum posuit pro infirmo satyr. 5. lib. 2. *Si cui præterea validus male filius, &c.*

STVDIO NOSTRI] nimio in nos studio: dum studes nobis gratum facere.

ODIVMQVE LIBELLIS SEDVL.] id est, ne immoderato tuo erga nos officio, & sedulitate nostros libellos odiosos, & inuisos Augusto reddas. sedulum appellant Latini, qui diligentiam adhibet in re aliqua interdum nimiam, aut minus opportunam, minúsque vtilem: sed tamen bona fide, & sine dolo. quod quidem exemplis perspicere licet. Terent. in Andr. *parum successit, quod ago: at facio sedulo.* Idem Adelp. *Ego istos vobis vsque à pueris curaui ambos sedulo.* Idem Hecyra, *ergo propterea te sedulo Et moneo, & hortor, ne cuiusquam misereat.* Idẽ Heaut. *pro se quisque sedulo Faciebat, quo illã mihi Lenirẽt miseriam.* Ibid. *Nescio alias: me scio quidẽ fecisse sedulo, vt ex illius cõmodo meũ cõpararẽ* E *commodum.* M. Tul. pro Arch. poeta de Sylla. *Qui sedulitatem mali poëtæ duxerit aliquo tamen præmio dignam: huius ingenium, & virtutem in scribendo, & copiam non expetisset?* Idem in Rullum in senatu, *finem feci offerendi mei, ne forte mea sedulitas aut insidiosa, aut impudens videretur.* Horat. epist. ad August. lib. 2. *Sedulitas autem, stulte quem diligit, vrget.* & suprà epist. ad Mæcen. 2. *Officiosáque sedulitas, & opella forensis Adducit febreis.* Idem sat. 5. lib. 1. *vbi sedulus hospes Pæne arsit macros dum turdos versat in igne.*

SI TE FORTE MEÆ GRAVIS] si tu forte meorum librorum onus ægrè sustinere poteris, abijcito potius in itinere, quàm in eo loco, quò te perferre iussi, defatigatus, ac defessus oneri succũbas. *clitellas impingas* autem dixit tralatione ducta ab asinis onere oppressis, alludens ad eius cognomen *Asellam*, seu *Asinam*: quod quidam malunt. F

FERVS IMPINGAS] tanquam asinus onere oppressus clitellas in terram stolidè impingas. Priscian. libr. 18. ait *impingas* positum esse pro *impingito*, hoc modo, abijcito potius, quàm clitellas impingito.

ASINÆQVE PATERNVM COGN.] id est, & cognomen paternum *Asinæ*, seu *Asellæ*: (dicebatur enim nomine Vinnius, cognomento Asella) *vertas in risum*: id est, ridiculum reddas, seu ridendum præbeas, ac propines. dicent enim homines rusticitate tua audita, te nihil fecisse ab asini natura alienum, impingendo clitellas stolidè in eo ipso loco, quò te libros meos perferre iussi, id est, alieno tempore, & intempestiuè, aut stultè, & rusticè, libros Augusto tradendo: vel in ipsis Augusti ædibus, atque in eius oculis cùm ei libros trades, ineptè aliquid aut faciendo, aut loquẽdo. Asinorum tarditas & stoliditas etiam prouerbijs notata est. vide annot. ad illum locum, *vt*

A *siquis asellum In campo doceat, &c.* sat.1.lib.1.& ad illũ, *vt iniqua mentis asellus, &c.* sat.9.lib.eiusdem.

Et fabula fias] sermonis antam hominibus præbeas: in ora hominum pro ludibrio venias. sup. Od.xi.epod. *Fabula quanta fui?*

Virib. vteris per cliv.&c.] omnibus tuis viribus cõtendes per cliuos, flumina, lacunas iter faciẽs, vt, quò vis, peruenias, librosq; perferas. *vtêris*, autẽ, futurũ indicatiui, pro futuro imperatiui *vtitor*, positum est, vt ibidem docet Prisc. idem de illo, *reddes*, quod est in secundo versu, sentiendum. idem enim valet, quod *reddito*.

Victor propositi] idest, victis, atque expugnatis difficultatib. omnibus: vel cõpos propositi. sic enim Græci ἐγκρατὴς τοῦ σκοποῦ, ἢ ἐπιθυμίας. Sic pos. servab. on.] sic accipe δεικτικῶς. libros hoc modo, vel certo quodã loco cõditos seruabis, quoad Augusto poscenti reddas: neque ostentabis, aut palam habebis.

Ne forte svb ala, &c.] hoc eo dico, ne forte sub ala, & in oculis omniũ libros meos feras: B ne subsarcinat⁹ eas, quasi rusticus agnã sub ala portãs, aut cõuiuia tribulis soleas cũ pileolo, aut Pyrrhia glomos laṇę furtiuę. tria proponit exempla perridicula, quibus Vinnium monet, vt libros occultè ferat, aut domi seruet potius, donec reddendi maturum tempus aduenerit.

Glomos] sic legendũ, & ita habẽt oẽs ferè libri calamo exarati, & quos Romæ inspexi, & quos hic in Gallia. Glomus autẽ & glomer (nã vtrumq; vsu receptum est pro eadem re) globus est lanæ, & fili. Lucr. in nomine glomere producit primã syllabam lib.1. *Nam si tantundem est in lanæ glomere, quantum Corporum in plumbo est, &c.* glomerare tamen verbum in eadem syllaba semper corripitur.

Morari] retinere, delectare: vt epist. ad Pisoo. *Valdius oblectat populum, meliusque moratur.*

Oratvs mvlta prece] sic loquitur & Cæsar libr.6. de bello Gall. *flentes omnibus precibus orabant.* & M.Tull. ep. ad Att. lib.9. ep. ad Cæsarem. *Quamobrẽ a te peto, vel potius precibus omni-* C *bus oro, & obtestor, vt in tuis maximis curis aliquid impertias temporis huic quoque cogitationi.* sed quidam hæc sic distingui volunt, *Cæsaris, oratus multa prece. nitere porrò, &c.*

Vade, vale,] quidam libri veteres habent, *Viue, vale:* quos non sequor.

Ne titvbes] ne offendas, ne pecces. tralatio est.

EP. 14. AD VILLICVM suum.

VILLICE siluarum, & mihi me reddentis agelli,
Quem tu fastidis, habitatum quinque focis, &
Quinque bonos solitum Bariam dimittere patres: D
Certemus, spinas animône ego fortius an tu (res.
Euellas agro: & melior sit Horatius, an
Me quamuis Lamiæ pietas, & cura moretur
Fratrem mærentis, rapto de fratre dolẽtis
Insolabiliter: tamen istuc mens, animúsq;
Fert: & amat spatijs obstantia rumpere claustra:
Rure ego viuentem, tu dicis in vrbe beatum.
Cui placet alterius, sua nimirum est odio sors.
Stultus vterque locum immeritum causatur iniquè. E
In culpa est animus, qui se non effugit vmquam.
Tu mediastin⁹ tacita prece rura petebas:
Nunc vrbem, & ludos, & balnea villicus optas.
Me cõstare mihi scis, & discedere tristẽ,
Quandocumque trahunt inuisa negotia Romam.
Non eadẽ miramur: eò disconuenit inter
Méque, & te. nam, quæ deserta, & inhospita tesqua
Credis, amœna vocat, mecum qui sentit: & odit,
Quæ tu pulcra putas, fornix tibi, & vncta popina F
Incutiunt vrbis desideriũ, video: & quod
Angulus iste feret piper, & tus ocyus vua:
Nec vicina subest, vinũ præbere taberna
Quæ possit tibi: nec meretrix tibicina, cuius
Ad strepitum salias terræ grauis. & tamen vrges
Iampridẽ nõ tacta ligonibus arua: bouẽq;
Deiunctum curas, & strictis frondibus exples.
Addit opus pigro riuus, si décidit imber,
Multa

A *Multa mole docendus aprico parcere prato.*
Nunc age quid nostrum concentum diuidat, audi.
Quem tenues decuere togæ, nitidíque capilli:
Quem scis immunem Cynaræ placuisse rapaci:
Quem bibulum liquidi media de luce Falerni:
Cena breuis iuuat, & prope riuum somnus in herba.
Nec lusisse pudet: sed non incídere ludum
Non istic obliquo oculo mea commoda quisquam
B *Limat: nõ odio obscuro, morsúq; venenat:*
Rident vicini glebas, & saxa mouentem.
Cum seruis vrbana diaria rodere mauis.
Horum tu in numerum voto ruis. inuidet vsum
Lignorum, & pecoris tibi calo argutus, & horti:
Optat ephippia bos piger: optat arare caballus.
Quam scit vterque, libens, censebo, exerceat artem.

MIHI ME REDDENTIS AG.] id est, cu-
C ius amœnitate, & salubritate me officijs, negotiisque vrbanis defatigatum, reficio, ac recreo. sic Catull. carm. ad Fundum, à cena illa Sextiana se vsque eò grauedine frigida, & frequenti tussi quassatum esse dicit, donec in sinũ fundi sui Tiburtis cõfugerit, ibíque se ocymo, & vrtica recurauerit.

QVINQVE FOCIS] quinque familiis separatis, ac distinctis.

ET QVINQVE BONOS SOLITVM, &c.] intellige ex hoc agro Horatiano, in quo quinque foci essent, quinque homines grandeis natu in oppidum Sabinorum Bariam conuenire solitos, tamquam senatores, qui consultarent, & sententiam dicerent de re Sabinorum communi, & publica. nonnulli arbitrantur eò euocari solitos esse, vt ibi gererent magistratum. alij annotant, Bariam locum esse in Sabinis, ad quem soliti essent transire ad causas agendas. Ego de Baria nihil habeo dicere, præterquàm quod aiunt omnes fuisse oppidum in Sabinis aliquando frequentissimum, ac celeberrimum. Hoc etiam lectori testificabor, in omnibus ferè libris manuscriptis & D
Vaticanis, & alijs, legi *Variam*, non *Bariam*. Varia autem, cui Appula cognomen est, longè admodum distat à Sabinis.

SPINAS] eleganter spinas ad agrum, animúmque retulit: sed agri spinæ, propriè dicuntur: animi spinæ, pro curis, & angoribus, translatè. Catullus curas, *spinosas* appellauit in carmine de nuptiis Pelei, & Thetidis, *Spinosas Erycina serens in pectore curas*. & Horat. epist. 2. lib. 2. *Quid te exempta iuuat spinis de pluribus vna?*

AN RES] id est, an bona. sic sæpe alibi: vt sat. 5. libr. 2. *Et genus & virtus, nisi cum re, vilior alga est*.

ET CVRA MORETVR] quidam libri veteres habent, *moratur*.

RAPTO] sibi à Parcis erepto, id est, immaturè mortuo. sic Catullus ad Manl. *ô misero frater adempte mihi*.

INSOLABILITER] ita acerbè, vt nullus consolationi locus sit relictus.

MENS, ANIMVSQVE] video, hæc sæpe con- E
iunctè poni à scriptoribus. Terent. Andria, *mala mens, malus animus*. Lucr. lib. 3. *Primum animum dico, mentem quam sæpe vocamus*. Idem ita vtrumque coniunxit, vt alterum in patrio casu efferret, hoc modo, *mens animi*, vt libr. quart. *Nec ratione alia cùm somnus membra profundit, Mens animi vigilat, nisi quod simulacra lacessunt Hæc eadem nostros animos*. Idem libr. 5. *Tenuis enim natura Deûm, longéque remota Sensibus a nostris animi vix mente videtur*. Idem libr. 6. *Perturbata animi mens in mœrore, metúque*. Catull. ad Ortal. *Nec potis est dulceis Musarũ expromere fœtus Mens animi*. Plautus in Cistell. *Nullam mentem animi habeo: vbi sum ibi non sum: vbi non sum, ibi est animus*. Aristoteles autem huiusmodi ἀναλογίας id est, comparationem seu proportionem proponit, tùm in lib. 1. de morib. ad Nicomach. tùm Topicorum primo. ὡς ἐν σώματι ὄψις, οὕτω νοῦς ἐν ψυχῇ, id est, vt in corpore aspectus, sic mens in animo.

ET AMAT SPAT. OBST. RVMP.] id est,
& cupit impedimenta omnia, morasque præci- F
dere: & quodammodo è carceribus euolare. *amat rumpere*, id est, libenter & cupidè rumpit: seu cupit rumpere.

CLAVSTRA] repagula, carceres. sat. 6. lib. 2. *impulses omne quod obstat, Ad Mæcenatem memori si mente recurras*.

SVA NIM. EST OD. SORS] quidam libri veteres habent *s. n. est od. res*: quos non sum secutus, quamuis non damnem.

STVLT. VTERQVE LOC. IMMER. OAVS.] culpam confert in locum, cùm ea in ipso hæreat, vt statim subijcit, *In culpa est animus, &c. causatur*, more Græcorum, αἰτιᾶται id est, accusat, criminatur, causam sui angoris, suæque ægritudinis esse dicit. Qui ex animo laborat, id est, cuius animus non est ab omni perturbatione liber, ac solutus, is, cùm perpetuò excrucietur, & æstuet, existimat se loco commutando curam, & molestiam ex animo depulsurum: sed magnopere fallitur. nam morbi causa, & principium ægritudi-

A nis inest in animo, non in loco. vide supra annot. ad illum locum Od. 16. lib. 2. *patriaque exsul, &c.*

QVI SE NON EFFVGIT VNQVAM.] sic sup. Oda illa 16. libr. 2. *patriæ quis exsul Se quoque fugit?*

TV MEDIASTINVS] sic hanc vocem scriptam reperi in omnibus codicib. antiq. non, vt in vulgatis, *mediastynus*. Est autem vox mera Latina ex duobus nominibus Latinis composita, *medio* & *stando*, non à Græco ἄςυ, vt nunnulli vaticinantur. Ac mediastini serui omnium propemodum sunt laboriosissimi, quippe qui ad omnia ferè ministeria parati, & tanquam in medio positi esse debeant. Nonnulli per mediastinum, seruum balneatoris significari putant. Cato, *ille imperator: tu illi, ac cæteris mediastinus*. Nonius, *Mediastinos, non solùm balnearum, sed adium quoque ministros, & curatores legimus*. Lucill. 17. *Villicum Aristocratē mediastinum atque bubulcum, Commanducatus corrupit, ad incita adegit*. Quidam eosdem esse putant atque atrienseis, quos Græci μεσαυλίους, & ἀςικοὺς

B appellant.

TACITA PR. RVRA PET.] rura tacitus expetebas, & exoptabas.

CONSTARE MIHI] in sententia manere. semper commorationem, & vitam rusticam vrbanæ anteponere.

DISCONVENIT INTER MEQVE, ET TE] eo inter nos dissidemus, ac discrepamus. *disconuenit*, id est, non conuenit. nā impersonale est hoc loco, vt loquuntur Grammatici. suprà epist. 1. personale est, *Æstuat, & vita disconuenit ordine toto.*

INHOSPITA] ἄξενα Virg. Æneid. 5 *tot inhospita saxa.*

TESCA] agrestia, difficilia, inculta, horrida deserta loca. Attius in Philoctete. *Quis tu es mortalis, qui in deserta Lemnia, Et tesca te apportes loca?* ex Varrone & Festo: apud quos tamen non eodem modo scribitur hoc nomen: sed apud alterum *tesqua*, apud alterum *tesca*. libri scripti plerique habent *tesqua*. ego tamen malim scribi *tesca*, vt scri-

C ptum est apud Varron. qui deducit à tuendo, vt sint quasi *tuesca*. At Scaliger F. mauult à Græco deflectere, vt dicta sint *tesca*, quasi δάσκια: id est, vmbrosa, seu nemorosa.

AMOENA VOCAT] vocat amabilia, & ad se amanda allicientia: sic Festus.

MECVM QVI SENTIT] is, qui amat solitudinem, silnas, locáque ab arbitris remota.

PVLCH. PVTAS] sic habent cod. duo Vatic. Iannoct. Faër. Raîn. Card. Torn. Russard. Nicot. Cleric. meus: alij vocas, vt vulg. mendosè, opinor.

FORNIX] prostibulum, ganeum. sat. 2. libr. 1. *Quidam notus homo, cum exiret fornice, macte Virtute, &c.* ead. sat. versu superiore, *nisi olentem in fornice stantem.*

VNCTA POPINA] in qua coquuntur omnis generis obsonia. vnde popino, popinonis, sat. 4. lib. 2. *Quæcumque immundis feruent allata popinis.* Lucil. *Infamem, immundam, turpémque odisse popinam.*

INCVTIVNT VRBIS DESID.] injiciunt tibi vrbis cupiditatem, vel afficiunt te vrbis desi- D derio. & est tralatio, vt dicimus *incutere timorem, dolorem*. Idem Horat. epist. ad Loll. 2. hoc libr. *ne mox Incutiant aliena tibi peccata pudorem. incutere amorem* Lucret. lib. 1. *Et simul incussit suauem mi in pectus amorem Musarum. incutere tremorem.* idē lib. 6. *Et fera vis venti per crebra foramina terræ Dispertitur, vt horror. & incutit inde tremorē. morbos*, idem ibidem, *Multa cibos, quæ sunt vitalia, multáque morbos Incutere, & mortem quæ possint accelerare.* Horatius *incutere bellum* sat. 1. lib. 2. *seu quòd Lucania bellum Incuteret violenta.* idem ibid *incutere negotium. ne fortè negoti Incutiat tibi quid sanctarum inscitia legum.* M. Tull. libr. 2. de orat. ad Qu. frat. *Item timor incutitur, aut ex ipsorum periculis, aut ex communibus.* T. Liuius li. 2. *postremiam te nenti Consuli fœdum inter precationem Deûm nuntium incutiunt, mortuum eius filium esse.*

ET QVÒD ANGVLVS ISTE] id est, & hoc alterum tibi vrbis desiderium commouet, quòd ager iste, cui colendo te præposui, neque vuam effert, neque cauponam propinquam habet, nec ti- E bicinam, cuius ad cantum saltes. angulum Latinè per tralationem ponimus, pro lōginquo, remoto, abdito, infrequenti loco, vt supr. Od. 6. lib. 2. *Ille terrarum mihi præter omneis Angulus ridet.* M. Tull. in Catil. 2. *nemo non modo Romæ, sed nec vllo in angulo totius Italiæ oppressus ære alieno fuit, quem non ad hoc incredibile sceleris fœdus asciuerit.* angulum à Græco nomine ἄγκυλον dictū esse verisimilius est, quàm ab aduerbio ἐγγύς.

FERET PIP. ET TH. OCY. V.] id est, numquam feret vuam, cum thus, & piper in Arabia nascantur.

PRÆBERE] παρέχειν, suppeditare, vt Virgil. Georg. 1. *Arbuta sufficere, & fluuios præbere salubreis.* lege annotation. ad Od. 13. lib. 3.

CVIVS AD STREPITVM] ad strepitū tibicinæ tibia canentis, id est, ad strepitum tibiæ, qua canit tibicina. supr. epist. 2. *Ad strepitum citharæ cessatum ducere curam.* Od. 3. lib. 4. *Dulcem quæ strepitum Pieri temperas:* ad quē locum plura.

SALTAS] saltes non admodum scienter, neque F numerosè. saliunt enim verius, quàm saltant rustici. idem de arte poët *salit, tundit pede terram.*

TERRÆ GRAVIS] tu grauis terræ. hoc dixit ad exprimendam villici saltantis vel inscitiam, vel contentionem, cuius grauitatem, & pondus terra sentire videatur vt suprà Od. 18. lib. 3. *Gaudet inuisam pepulisse fossor Ter pede terram.* annot. ad Od. 4, lib. 1. Bosius tamen, *terræ grauis*, sic accipit: tu terræ grauis salias, vt terram onere leues: tu tanquam terræ grauis, salias, vt eam exoneres.

ET TAMEN VRGES IAMPRIDEM, &c.] hæc sunt referenda ad ea, quæ sunt suprà. *nam, quæ deserta, & inhospita tesqua.* vel ad principium epistolæ, *Quem tu fastidis habitatum, &c.* hoc modo, quamuis agrum meum fastidias, vel quamuis locum istum sterilem, desertum, & incultum esse dicas, tu tamen arua, quæ iampridem non fuerunt culta, aut fossa, studiosè, & assiduè fodis, subigis, & colis.

BOVEM DISIVNCTVM] bouem seiunctum,

A ac separatum ab altero: vel iam dissolutum: quod fit vesperi. ideòque βουλυτὸν nominant Græci tempus vespertinũ. annotatum suprà ad Od. 6. li. 3. ibi, *& iuga demeret Bobus fatigatis.* *deiunctum* autem excudendum curaui, quattuor libros manu scriptos secutus.

ET STRICTIS] id est, stringendo succisis. sic Virg. in Mœride. *hic, vbi densas Agricolæ stringunt frondes.* Idem Georg. 2. *tunc stringe comas, tunc brachia tonde.* Idem primo, *Sed tamen & quernas glandes tunc stringere tempus.* eodem libro, *cùm flauis messorem induceret aruis Agricola, & fragili iam stringeret hordea culmo.*

EXPLES] saturas, pascis. Virgil. Georg. 2. *hic piscibus atram Improbus ingluuiem, ranisq; loquacibus explet.* Idem lib. 3. Æneid. *Nam simul expletus dapibus &c.*

AUDIT OPUS] negotium tibi exhibet præter ea, quæ quotidiana sunt, & vsitata: non sinit te cessare: te exercet.

MULTA MORA DOCENDUS] multis mo-
B libus oppositis, in aliam partem auertendus, ne prato noceat. verbum *docendi* attribuit rei inanimæ, cùm animata sola doceantur. sic in epist. ad Pisones. *Seu cursum mutauit iniquum frugibus amnis Doctus iter melius.*

QUID NOSTR. CONC. DIV.] quid caussæ sit, quamobrem dissentiamus, alioqui maximè concordes. *concentum*, pro consensione, & concordia posuit translatè. propriè enim συμφωνίας significat. quæ constat ex pluribus dissimilibus, & disparibus sonis, proportione coniunctis, æqualibus, & concordibus. dissoluitur autem & corrũpitur, vbi proportio, & similitudo rationum tollitur, & tum est *symphonia discors*, quam commemorat epist. ad Pison. non longè ab extr. Ex disparibus autem sonis debet concentus, seu symphonia cõstare, non paribus, aut iisdẽ. tum enim etiã corrumperetur, & fieret ὁμοφωνία id est, vnius vocis sonus, vt docet Aristoteles libr. 2. polit. vbi disputans aduersus Platonem, seu Socratem, qui communionem vxorum & liberorum & posses-
C sionum in suis libris de rep. introduxit eo consilio, vt ciuitas maximè fiat vna, probat, nihilo magis oportere ciuitatem maximè vnam fieri, quàm symphoniam fieri ὁμοφωνίαν, id est, vnum sonum, aut rhythmũ, pedem vnum. eò enim progrederetur illa, vt ita dicam, vnitas, vt desineret esse ciuitas, &c.

DIVIDAT] dissoluat, vel discordem efficiat.

QUEM TENUES] me, quem tenues, &c. sequitur infrà verbum *iuuat*.

NITIDIQUE CAPILLI] λιπαροὶ, vnguento delibuti. vt suprà Od. 7. lib. 2. *nitentes Malobathro Syrio capillos.*

IMMUNEM] gratis, siue muneribus, vt supr. Od. 12. lib. 4. *non ego te meis Immunem meditor tingere poculis.*

CYNARÆ] amicæ, de qua suprà Od. 13. lib. 3. *sed Cynaræ breues Annos fata dederunt.*

RAPACI] qualia sunt scorta. Catull. ad Thallum, puerum impudicum, *Idémque Thalle turbida rapacior procella.*

BIBULUM] bibacem, vt suprà ep. ad Loll. 2. *Potores bibuli media de nocte Falerni.* ita per tralationẽ bibulam arenam dixit Lucret. lib. 2. *Littoris incursus bibulam lauit æquor arenam.* D

MEDIA DE LUCE] sat. 8. lib. 2. *dictus here illic De medio potare die.* atque hoc tempore diem frangere dicebantur homines inertes, voluptarij, luxuriosi, in cute curanda occupati: conuiuiaque ad multam noctem nõnumquam producebant. ego igitur (inquit) qui cenis à meridie vsque ad multam noctem productis olim delectabar, nunc breuibus delector magis.

NEC LUSISSE PUDET, &c.] neque verò me pudet olim cenis longis, ac sumtuosis, deliciisque, ac voluptatibus seruisse, atq; indulsisse, cùm ætas ferret: sed non constituere modum huiusmodi vitæ, intemperatæ, & libidinosæ. nam hic dies aliam vitam affert, alios mores postulat. *ludere* interdum valet, amori operam dare, vt epist. 2. lib. 2. *Lusisti satis, edisti satis, atque bibisti.* & Od. 13. li. 4. *Ludisq; & bibis impudens.* Liuius Andr. *Affatim edi, bibi, lusi.*

SED NON INCID. LUD.] sed non facere finem ludi. E

NON ISTIC OBLIQ. OCULO, &c.] Non temere (inquit) vitæ rusticæ cupiditate afficior. Nam nemo istic, id est, rure, mea commoda oculo obliquo limat: hoc est nemo meis commodis inuidet: nemo aspectu maligno, & inuido mea commoda fascinat, & minuit. Nam siquam inuidiam mihi conflarent res secundę meæ, risus vicinorum eam discuteret, atque obrueret.

LIMAT] limare puto esse à lima ductum, non à limis oculis, vt nonnulli volunt, vt sit deterere, attenuare, imminuere. Itaque sic mihi videtur hic locus esse explicandus. Nemo istîc obliquo, id est, inuido, aut maleuolo oculo mea commoda atterit, aut minuit. putabant enim veteres, aspectum inimicum, atque infestum alteri nocere. sic Virg. in Palæmone, *Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos.* βασκαίνειν appellant Græci. & βάσκανον τὸν ... φάσκουσι, id est. ὀφθαλμοῖς κτείνοντα, καὶ φθείροντα τὸ ὑπ' αὐτοῦ ὁρώμενον, id est, qui oculis interficit, & corrumpit quod ab ipso cernitur, vt scribit Theocr. interpres. F
Quomodo autem fiat fascinatio, vel quamobrem fascinẽtur pueri maximè, declarat Alex. Aphrod. probl. 53. lib. 2. & Plutarch. lib. 5. συμποσιακ. περὶ τῶν καταβασκαίνειν λεγομένων disputat. Est & limare interdum copulare, vt ait Nonius Marcellus: quod ad hunc locum non quadrat. vtitur Plautus in Pœnulo. *at vide sis. cum illa numquam limaui caput.* postremò limare significat etiam limo conspurcare. Plaut. ibidem *M. curram igitur aliquò ad piscinam, aut lacum, limum petam.* A N. *quid eo opus sit?* M. *ego dicam: vt tibi & illi limem caput.*

RID. VIC. GLEB. ET SAXA MOV.] vicini inquit, rident me dum glebas & saxa moueo, similiaque opera rustica facio. ita inuidia in me, & mea commoda nihil valet: neque mihi meisve nocere potest. Ridicula, & risum inuidiam ac fascinum depellere atque auertere diximus suprà ad illum locũ, *Inuidiam placare paras, &c.* sat. 3. lib. 2.

VENENAT] corrumpit. translatio est. vtitur

A & Lucretr.lib.6. *Vt spatium cœli quadam de parte venenet.*

Cvm servis vrb. diar.] tu contrà tusticus in vrbe viuere mauis. diariũ, victus est diurnus. Cic. ad Attic. lib. 8. *eo modo autem ambulat Cæsar, & iis diariis militum celeritatem incitat, vt timeã, ne citius, quam opus sit, ad Brundisium accesserit.*

Rodere] τρώγειν significat victum aridum, & sollicitum, itaque verbo vsus est muribus conuenienti potius, quàm hominibus. Notat hic Porphirio, *non cum seruis manis, sed cum seruis rodere mauis.*

Horvm tv in nvmer.] in numerum seruorum vrbanorum.

Calo] qui lignum domi non habet: qui it lignatum foras. *Calones* (inquit Festus) *militum serui dicti, quia ligneas clauas gerebant, quas Græci κᾶλα vocant. Cala* (inquit Seruius in 6. Æneid.) *dicebant maiores nostri fustes, quos portabant serui sequentes dominos ad prœlium.* M. Tull. lib. 3. de natur. Deor. *Eos* [Tyndaridas] *tu canteriis albis, nullis calonibus*
B *obuiam Vatieno venisse existimas.*

Argvtvs] astutus, sollers, callidus, vafer.

Optat ephippia bos pig. opt. ar.] *Ephippium* (inquit Nonius) *tegmen equi ad mollem vecturam paratũ.* Acron notat, aliis ephippia esse sagmata, id est, onera, aliis ea, quæ propè iugum equis curulibus imponuntur. prouerbium conuenit in eos, qui muneris functionem, & conditionem sibi accommodatam, fastidiũt: alienam, & ad quam inepti sont, expetunt. M. Tull. ad Attic. lib. 5. *Clitellæ boui sunt impositæ. plane non est nostrũ onus. sed feremus. modò, si me amas, sim annuus.* Cum his congruit illud Pindari, quod refert Plutarch. ἐν τῷ περὶ εὐθυμίας. ὑφ' ἅρμαστιν ἵππος, ἐν δ' ἀρότρῳ βοῦς· παρὰ ναῦν ἰθύει τάχιστα δελφίς· κάπρῳ δὲ βουλεύοντα φόνον κύνα δεῖ τλάθυμον ἐξευρεῖν. i. equus currui aptus est, bos aratro: Delphinus præter nauem celerrimè, & concitatissimè rapitur: ei autem, qui apro necem meditetur, canis reperiendus est generosus, & laboriosus, qui aprũ adoriri audeat. Ephippium porrò equi tergo imponitur, vt in eo insidẽs
C commodius vehatur eques. *at ipsa boum terga* (vt scribit M. Tull. lib. de natur. Deor. secundo) *declarant non esse se ad onus accipiendum figurata: ceruices autem natæ ad iugum: tum vires humerorum & latitudines ad aratra extrahenda.* Eodem pertinet illud Maximi Tyrij, λόγῳ λβ. φέρε, εἴ τις ἐπιχειροίη τὸν βοῦν ὑπολύσας τῶν ἀρότρων καὶ τὸν ἵππον τῶν ἁρμάτων ὑπαλλάξας ἑκατέρου τὴν ἐργασίαν, ὑπαγάγοι τὸν μὲν βοῦν τῷ ἅρματι, τὸν δὲ ἵππον τῷ ἀρότρῳ, ἆρ' οὐκ ἂν εἴη πρὸς μὲν τὴν φύσιν παράνομος, πρὸς δὲ τὰ ζῶα αὐτὰ ὑβριστής, πρὸς δὲ τὰς τέχνας ἀμαθής, πρὸς δὲ τὴν χρείαν ἀκερδής, πρὸς δὲ τὴν ὑπηρεσίαν καταγέλαστος? id est, Age, si quis conaretur boue diiuncto ab aratris, & equo à curribus, commutata vtriusque opera, subiungere bouem currui, equum aratro, nonne esset in naturam quidem exlex atque iniustus, in ipsa animalia autem contumeliosus, ad arteis autem rudis atque indoctus, ad vsum verò atque vtilitatem quæstus faciendi ignarus, ad ministerium autem ridicolus?

Bos piger,] qui ad arandum natus est, non ad vehendum, neque ad cursum, vt equus. Itaque appellatur à Græcis ἀροτήρ, id est arator. Hesiod. ἔργ. καὶ ἡμ. Οἶκον μὲν πρώτιστα, γυναῖκά τε, βοῦν τ' ἀροτῆρα. D
id est, domum primùm, & mulierem, & bouem aratorem. & Aratus, πρῶτοι δὲ βοῶν ἐπάσαντ' ἀροτήρων: id est, primi autem gustarunt boues aratores.

Qvam scit vterqve, libens] prouerbium est vulgatissimum: *Quam quisque didicit, eam artem exerceat.* Aristophanes in Vespis, Ἔρδοι τις ἣν ἕκαστος εἰδείη τέχνην. apud Ath. lib. 8. [in illo Stratonici, hominis salsissimi respõso ad harmonicum illum, qui anteà hortorum custos fuerat, cum eo de harmoniis disputantem, scriptum est, ᾄδοι τις, non ἔρδοι τις, leui immutatione facta, propter eius in quem dicebatur, personam. vtitur & M. Tull. epist. ad Attic. eod. lib. quem proximè citaui. *O rem minimè aptam meis moribus, ô illum verum,* ἔρδοι τις.

15. AD C. NVMOnium Valam.

QVÆ sit hiems Veliæ, quod cœlum E
Vala Salerni:
Quorum hominum regio, & qualis via:
(nam mihi Baias
Musa superuacuas Antonius: & tamen
illis (vnda
Me facit inuisum, gelida cum perluor
Per mediũ frigus. sanè myrteta relinqui,
Dictaq; cessantem neruis elidere morbũ
Sulfura contemni, vicus gemit, inuidus
ægris, (tibus audent
Qui caput, & stomachum supponere fon
Clusinis: Gabiosq; petũt, & frigida rura.
Mutandus locus est: & deuersoria nota
Præteragendus equus. quò tendis? non mi F
hi Cumas (bena
Est iter, aut Baias, læua stomachosus ha-
Dicet eques. sed equi frenato est auris in
ore) (pascat:
Maior vtrum populum frumenti copia
Collectósne bibant imbreis, puteósne perennis
Dulcis aquæ: nam vina nihil moror illius
oræ. (que:
Rure meo possum quiduis perferre, pati-
Ad mare cùm veni, generosum, & lene
requiro: (mãnet
Quod curas abigat, quod cum spe diuite

A *In venas, animúmque meum: quod verba ministret:*
Quod me Lucanæ iuuenem commendet amicæ.
Tractus vter plures lépores, vter éducet apros:
Vtra magis pisceis, & echinos æquora celent:
Pinguis vt inde domum possim, Phæáxq; reuerti: (est.
Scribere te nobis, tibi nos accredere par
Mænius, vt rebus maternis, atq; paternis
Fortiter absumtis, vrbanus cœpit haberi,
Scurra vagus, non qui certum præsepe teneret:
B *Impransus nō qui ciuem dignosceret hoste:*
Quælibet in quemuis opprobria fingere sæuus:
Pernicies, & tempestas, barathrúmque macelli, (uaro.
Quicquid quæsierat, ventri donabat a-
Hic, vbi nequitiæ fautoribus, & timidis nil,
Aut paullum abstulerat, patinas cenabat omasi,
Vilis & agninæ, tribus vrsis quod satis esset.
Scilicet vt vētres lamna cādente nepotū
Diceret vrēdos correctus. Mænius idem
C *Quicquid erat nactus prædæ maioris, vbi omne*
Verterat in fumum, & cinerem: non hercule miror,
Aiebat, si qui comedūt bona, cum sit obeso
Nil melius turdo: nil vulua pulchrius ampla.
Nimirum hic ego sum. nam tuta, & paruula laudo,
Cum res deficiunt: satis inter vilia fortis.
Verùm, vbi quid melius contingit, & vnctius, idem
Vos sapere, & solos aio benè viuere, quorū
Cōspicitur nitidis fundata pecunia villis.

AD C. NVMON.] Primùm hanc inscriptionem præ se ferunt omnes ferè codices manuscr. & quos in Italia, & quos in Gallia mea vidi. Deinde Fuluius Vrsinus, homo & humanissimus, & Græcarum litterarum cognitione præstantissimus mihi ostendit domi suæ argenteum nummū hac ipsa inscriptione, C. NVMONIVS VAALLA gemino AA. similémque & planè geminum domi suæ mihi ostendit Clemens Teueninus, quem suprà commemoraui. ego tamen *Valam* excudendum curaui, vnico A. in ceteris, nummorum illorum inscriptionem insecutus sum. D

QVÆ SIT HIEMS VELIÆ, QVOD, &c.] hæc referenda sunt ad versum, qui est infrà, *Scribere te nobis, &c.* ea autem, quæ statim sequuntur, *nam mihi Baias Musa, &c.* vsque ad versum, *Maior vtrum populum, &c.* includenda sunt interpositionis nota. Horatius ab Antonio Musa clarissimo, ac præstantissimo medico edoctus, Baias, Campaniæ oppidum amœnissimum, ad cuius aquas, & ceteras delicias concurrebant homines voluptarij, ad easdémque ægri, quòd essent saluberrimę, confugiebant, edoctus igitur, Baias minimè sibi esse necessarias, nec ad valetudinem vtileis, cogitat Veliam. & Salernum proficisci, ibique hiemare. Iccircò petit à Vala, vt scribat ad se, quæ sit illis in locis hiems, quod cælum, &c. E

NAM MIHI BAIAS, &c.] nam si quæras, cur Veliç, & Salerni hiemare cogitem, & nō Baijs, Antonius Musa ait, aquas calidas Baiarum mihi esse superuacuas: id est, ad voluptatem gignendam duntaxat valere: ad bonam valetudinem autem inutileis esse. M. Tullius pro Cœlio. *si fas est eum à me hominem defendi, qui nullum conuiuium renuerit, qui vnguenta sumserit, qui Baias viderit.*

ET TAMEN ILLIS ME FACIT] &, tametsi de Antonij Musæ sententia Baiarum aquas cōtemnam, & relinquam: mihi tamen Baiæ quodammodo sunt iratæ, & me oderunt, quòd frigidis aquis vtar per medium frigus. Suetonius in Augusto, scribit Augustum, quia calida fomenta non proderant, frigidis curari coactum esse.

QVI CAP. ET STOM. SVPP.] hæc vix intelligi possunt, nisi ab ijs, qui experti sunt, tametsi Horatius non obscurè rem ipsam elocutus est. sed memini ego, cùm vir clariss. Franc. Turnonius E. R. Card. ad quas Lucenseis de medicorum cōsilio venisset duos ab hinc annos, videre me in ijs locis ægros complureis, ex quibus alij de aquis illis bibebāt, alij lauabātur, alij parteis corporis affectas, vt caput, ventriculum, renes stillicidijs supponebant, é quibus aqua in eas parteis demanabat. Eos horam vnam eodem, quo cœperant, situ manere necesse erat. dies quindecim, aut viginti id factitabant. fontes Clusini autem sunt in Etruria, à Clusio Etruriæ oppido nominati. F

MYRTETA] loca myrtis cōsita, quę sunt Baijs. liber Iannocti, & nonnulli alij habent *murteta*, quod idem valet. à murto Murtia Venus.

CESS. NERVIS ELID. M.] elidere, id est, depellere è neruis. cessantem autem morbum intellige, vel longum, & aduersus remedia contumacem,

A tumacem & difficilem curatu: vel ab effectu, quia tardet, & cessare cogat. Articulorum dolores, qui manus, aut pedes infestos habent, significat.

Svlf. cont. vicvs gemit] Baiæ molestè ferunt, sulfura, id est, aquas sulfuratas, quæ dicuntur valere ad morbum articulorum lenandum, contemni, ac pro nihilo putari.

Mvtandvs locvs est] alius locus mihi petẽdus est, quàm Baianus: vel alia via mihi iter faciendum est.

Deversoria nota] deuersoria Baiana, seu potius, quæ sunt in via, quæ Baias ducit, vel mihi, vel ipsi equo nota.

Præteragendvs] equus est agendus, id est, ducendus præter deuersoria nota.

Qvò tendis?] verba Horatij, aut cuiussuis alius equitis, nota, & solita diuersoria prætereunte volentis aut certè se velle simulantis, equúmque sponte sua eò se conferentem, ac tendentem reuocantis.

Sed eqvi frenato est, &c.] sed equus equitis volũtati obtemperat, non quòd eius

B vocem audiat, aut intelligat, sed quòd freno doceatur quorsum iter facere debeat. equus enim non aure, sed ore, in quo inest frenum quò sit eundum, sentit. frustrà igitur eques vocem adhibet, frustràque stomachatur, cùm freno solo quonis equum impellere queat. & fortasse obscurè significat, equitem, quamuis sciat sibi frigidis aquis lauari expedire, calidas tamen persequi, & voluptatem vtilitati, bonæque valetudini anteferre: quod si quis probet, intelligere nos oportebit, hunc equitem, quamuis verbo neget se Baias proficisci in animo habere, re tamen, id est, consilio, & freno viam Baianam equo præmonstrare.

Maior vtrvm popvlvm] Velienseis, an Salernateis. & repete eum, quem dixi, versum, *Scribere te nobis, &c.*

Pvteósne peremneis] vox *peremnis* ab amni originem ducit: iccirco cum m. & n. scribenda est *peremnis*. Vnde *peremnia*, in auspicijs M. Tull. lib. 2. de nat. deor. *Nulla peremnia seruantur, nulla ex acuminibus.* Festus. *Peremne dicitur auspi-*

C *cari qui amnem, aut aquam, quæ ex sacro oritur, auspicato transit.* Idem *Petronia amnis est in Tiberim profluens, quam magistratus auspicatò trãseunt cum in cãpo quid agere volunt. quod genus auspicij peremne vocatur. amne autē sāminine antiqui enunciabāt.*

Dvlcis aqvæ] sic scriptum reperi in duobus codicibus manuscriptis, vno Vatic. & Iann. atque hanc puto rectam, ac germanam scripturam: non *Iugis*, vt est in vulgatis, & alijs calamo exaratis. nam cum peremneis puteos dixerit, superuecaneum sit addere, *Iugis aquæ.* quandoquidem *iugis*, & *peremnis* idem valent: neque verò est, quòd quisquam mihi dicat, aquam ἄχυμον, id est, saporis expertem esse oportere, vt scribit Aristot. lib. περὶ αἰσθήσ. καὶ αἰσθητῶν non igitur dulcem. primum enim dulcem aquam appellāt Latini, & γλυκὺ ὕδωρ Græci, quæ non est salsa, à marina scilicet distinguentes vt M. Tull. Verr. de signis. *In hac insula extrema est fons aquæ dulcis, cui nomen Arethusa est, incredibili magnitudine, ple-*

nissimus piscium. idem de natura Deorum libr. 3. D

Alii autem solem, lunam, reliqua astra aquis alia dulcibus, alia marinis, &c. Hirtius de bello Alexandr. *Nam puteis fossis aquam dulcem reperiri posse affirmabat: omnia enim littora naturaliter aquæ dulcis venas habere.* Lucr. lib. 6. *Quod genus endo mari spirat fons dulcis aquai: Qui scatit, & salsas circum se dimouet vndas.* Virg. Æn. 1. *Intus aquæ dulces, viuóque sedilia saxo.* Vitruu. lib. 8. cap. 3. *Supra se autem feruidum emittit in superiora loca vaporem, & ita siqui in his locis, qui sunt supra, fontes dulcis aquæ nascuntur, offensi eo vapore efferuescunt inter venas, & ita profluunt incorrupto sapore.* Galen. βιβ. ϛ. ὑγιειν. μέλιτος, οἶνος ὑδατώδης ποτὸς ... κινεῖ τὰς ἐκκρίσεις, καὶ λουτρὸν εὔκρατον ἐκ γλυκέος ὕδατος. εἰ δὲ καὶ μὴ ... τὸ γλυκὺ ... χρή: id est, *vinum si bibatur multa aqua dilutum, & balneum temperatum ex aqua dulci, omnes excretiones, quas appellant, ciet.* Deinde dulcis aqua non est semper accipienda, quæ sit reuera dulcis, & amare contraria: sed, quæ gustatu sit iucunda, quemadmodum ex Hippocrate cognoscere licet lib. περὶ ἀέρ. ὑδάτ.

E τόπ. ὄμβρια ὕδατα κουφότατα, καὶ γλυκύτατα, καὶ λαμπρότατα, καὶ λεπτότατα, id est, *aquæ pluuiæ leuissimæ sunt, & dulcissimæ, & clarissimæ, & tenuissimæ.* Postremò Aldus Pius vir doct. ill. qui olim Venetijs Græcarum litterarum naufragij reliquias collegit, nobisque tradidit: quique Paullum Manutium, hominem eloquentissimum suæ probitatis, atque humanitatis effigiem nobis reliquit, iam pridem testatus est, ita scriptum esse in antiquo exemplari, quod habebat domi suæ: & præter eam rationem quam initio de eius sententia proposui, exemplũ profert è Virgilio Daphn. *Dulcis aquæ saliente sitim restinguere riuo.*

Nam vina nihil moror vina, quæ illic nascuntur, non magni facio: non desidero. sic Plaut. in Trucul. *satis est mihi tuæ salutis: nihil moror, non salueo.* Virg. Æn. 5. *nec dona moror.*

Rvre meo possvm, &c.] huius loci hæc sententia est, Cum rure sum, & in villa mea, tenuissimo apparatu contentus sum, & quouis cibo, ac potione æquo animo vtor: sed, ad mare cum vē-

F ni, exempli causa, in Campaniam, aut Lucaniam: vinum generosum & lene victúmque mũdiorem, atque elegantiorem sequor, ac desidero. Itaque versus proximus *Ad mare cum veni*, nõ est, (vt fit vulgò) ab hoc diuellendus, sed eum eo coniungendus. Non dissimulabo autem in nonnullis libris vet. scriptum esse *quiduis sufferre p. q.*

Manet] diffundatur, dimanet, didatur in corpus, & animum. sed quomodo vinum in animum manare potest? re vera non potest. sed ex contagione corporis vini potu concalefacti excitantur animorum motus.

Ministret] suppeditet: præbeat. sed si vina illius oræ nihil moratur Horatius, qui potest in illis locis vinum generosum requirere? pugnant enim nihil morari, & requirere. Intellige meliora vina ex alijs locis eò supportari, quemadmodum fieri solet.

Echinos] de echinis sup. notauimus quædā ad Od. 5. epod. & alibi.

Phaax

A PHÆAXQVE] corpore benè curato, & nitida cute, quales erant Phæaces, homines voluptarij, conuiuijs, citharis, choreis, & ceteris delicijs, ac luxuriæ dediti. vide Hom. *ὀδυσσ.* 8. & sup. ann. ad epist. x.

ACCREDERE] vtitur hoc verbo & Lucr. lib. 3. *facile hoc accredere possis, Semina sæpe in eodem, vt nunc sunt, ordine posta.* & Plaut.

MÆNIVS, VT REBVS, &c.] quidam hæc, quæ sequuntur, à superiore epistola separant: sed minus rectè. vna est enim epistola vsque ad eam, quæ est ad Quinctium. cohærent autem hæc cum versiculo illo, *Pinguis vt inde domum possim, &c.* Ac proponit exemplum luxuriosi cuiusdam hominis nomine Mænij, cognomine Pantolabi, cui se in eo similem esse dicit, quòd quemadmodum ille, cùm habebat, vnde sumtum faceret, sumtuosissimè, & luxuriosissimè epulabatur: cùm res deerat, parsimoniam victus, & frugalitatè colebat: ita ipse, cùm desunt facultates, victu tenui, & modico contentus est: cùm abundat autem, & cùm

B aliquid amplius, & lautius nactus est, diuitum fortunas ait se laudare, & in pecunia, & fundorum fructibus benè, beateque viuendi facultatem collocare. Porrò huius Menij nobilitata est multorum scriptorum litteris luxuria: ab eòque Meniana dicta esse putantur. M. Tull. Acad. 2. *Vt enim ij, qui nisi sub nube solem non ferunt, itè ille* (Antiochus) *cum æstuaret, veterum, vt Menianorū, sic Academicorum vmbram secutus est.* Sextus Pompeius, *Meniana ædificia a Menio sunt appellata. Is enim primus vltra columnas extendit tigna, quo ampliaretur superiora:* Hinc columna Menia, seu Meniana, ad quam Triumuiri capitales de eorum maleficijs, qui ciues Romani nō erant, cognoscebant: quam solam Menius amplissimo patrimonio consumto, & domo vendita exceperat, vnde spectaret gladiatores. M. Tullius columnam nominat simpliciter in Cluentiana, *Manilium plerique norant, non ille honorem a pueritia, non studia virtutis, non vllum existimationis bonæ fructum vnquam cogitarat: sed ex petulanti, atque improbo scurra, in discordijs ciui-

C tatis ad eam columnam, ad quam multorum sæpe conuicijs perductus erat, tū suffragijs populi peruenerat.* Idem de accusatore in Verr. constit. Meniam columnam dicit: *vobis autem tanta inopia reorum est, vt mihi causam præripere conemini potius, quam aliquos a Columna Menia vestri ordinis reos reperiatis?* ad quem locū Asconius. *Menius cùm domum suā venderet Catoni & Flacco censoribus, vt ibi Basilica ædificaretur, sibi exceperat ius vnius columnæ, super quam tectum proijceret ex prouolantibus tabulatis, vnde ipse & posteri eius spectare munus gladiatoriū possent, quod etiam tum in foro dabatur. Ex illo igitur columna Menia vocata est.* Alij Menianam columnam, & Meniana ædificia à C. Menio P. F. qui censor fuit cum L. Papirio Crasso an. cccccxxxv. cui propterea quòd de Antiatibus, alijsque priscis Latiois triumphauit, columna data est, dicta esse volunt. qua de re lege Plin. lib. 34. Vtrùm autem Menius sine diphthōgo, an Mænius cum diphtongo scribe odum sit, viderint docti. in marmoribus qui dem antiquis Mænius cum diphthoogo æ. Inclusum sæpe legi.

D FORTITER] strenuè, impigrè, non timidè, neque ignauè. Sed videtur impropriè dictum. Nam, vt docet Aristoteles libr. 4. de moribus ad Nicomach. Fortitudo versatur in rebus & terribilibus & fiduciam afferentibus: non in pecunia. itaque dicimus propriè aliquem fortiter periculum adire pro patria: non fortiter pecuniam largiri, aut profundere. hoc enim est liberalitatis, & profusionis. Nam liberalitas in pecuniæ donatione, atque acceptione versatur. Idem libr. 2. de repub. disputaos contra Platonem, disertè dicit non licere, seu non esse pote, leniter, aut fortiter vti patrimonio suo, aut re sua familiari: moderatè autem, & liberaliter, licere. Itaque necessarium est hos duos vsus tantùm in re familiari, & pecunia versari, nempe moderatum, seu temperatum, & liberalem, quorum tamen vtriusque contrarij intelligendi sunt in eadem re locum habere, nempe fieri posse, vt quis dicatur & largiri pecuniam profuse, & dare parce atque illiberaliter: & item immoderatè, seu intemperanter pecuniam

E profundere, & contrà, &c. Verba Aristotel. hæc sunt lib. 2. Polit. Ἐπεὶ μόναι γ' εἰσὶν ἕξεις αἱρεταὶ περὶ τὴν τῆς οὐσίας χρῆσιν αὗται, οἷον οὐσία πρᾴως, ἢ ἀνδρείως χρῆσθαι οὐκ ἔστι, σωφρόνως δὲ καὶ ἐλευθερίως ἔστιν, ὥστε καὶ τὰς χρήσεις ἀναγκαῖον περὶ αὐτὴν εἶναι ταύτας: id est, Nam soli hi habitus (frugalitas & liberalitas) in vsu bonorum, sunt laudabiles & expetendi. Verbigratia, non est, seu non licet leniter, aut fortiter bonis ac facultatibus suis vti, frugaliter verò & liberaliter licet. Quare & hos vsus necessarium est in bonis, & pecunijs versari. Quid igitur dicendum? vel *fortiter* Horat. posuit impropriè pro effusè: seu profusè: vel eò spectauit, quòd qui rem suam dissipat & perdit, se ipsum perdit, & interimit quia vita sine re tolerari non potest. quemadmodum igitur dicitur qui mortem fortiter oppetere, qui se offert in discrimen vitæ, pugnans pro patria: ita & qui rē suam effusè dissipat, dicitur hic ab Horatio fortiter patrimonium suum absumere, quia hoc facto moriatur necesse est. propriè dixit sat. 3. *nil verbi, pereas quin fortiter, addam.*

F VRBANVS] εὐτράπελος, vt risu mouendo sibi ad diuitum mensas aditum compararet.

COEPIT HABERI] cœptus est haberi. sic enim antiquiores loquebantur.

SCVRRA] βωμολόχος, alienarum mensarum insidiator: qui risum mouebat diuitibus, pastus causa. sat. 7. lib. 2. *Scurra Volanerius.* quamquam scurræ nomen etiam vrbanis hominibus, & facetis tribuebatur. Plautus Trinummo. *neque perturtium, Quam vrbani assidui ciues, quos scurras vocant.* Idem Mostell. *Tu vrbanus verò scurra, delicia populi, Rus mihi obiectas?* Idē Epidico. T. *Scurra es.* E. *scio te esse equidem hominē militarem.* M. Tul. pro Quinct. *Nam neq; parum facetus scurra Sextus Næuius, neque inhumanus præco est vmquā existimatus.*

VAGVS] modò hanc, modò illam mensam cōsectans: vt statim interpretatur.

NON QVI CERT. PRÆSEPE TEN.] declarat vocem, quæ antecedit *vagus*. non enim domi suæ cibum capiebat, sed mensas alienas sectabatur

A ctabatur: neque semper easdem, sed alias, atque alias. & est tralatio ab equis, per quam significat, homines gutturis vitio, & abdomini deditos, bestiarum esse simileis.

IMPR. NON QVI CIVEM, &c.] id est, qui siccus, & impransus ita ferus erat, & inhumanus, vt ciuem ab hoste non distingueret, sed cuiuis petulantissimè malediceret: atque hæc tam libera, atque impunita petulantia, ac maledicentia, facilem ei ad diuitum mẽsas aditum patefaciebat, ne quod in se crimen confingeret, metuentium. extat epigramma Græcum lib. 2. hac sententia, nos vesperi, cum bibimus, homines esse: manè autem, dum sicci sumus, feras inter nos esse. *Ἄνθρωποι δείλης, ὅτε πίνομεν· ἢν δὲ γένηται Ὄρθρος, ἐπ' ἀλλήλους θῆρες ἐγειρόμεθα.*

FINGERE SÆVVS] sæuus in confingendis in quemuis criminibus, & congerendis maledictis: atque iccirco diuitibus horribilis.

BARATHRVMQVE MACELLI] id est, qui, quæcumque è macello obsonia petuntur, de-
B uoraret, & in ventrem, tanquam in barathrum quoddam conijceret, atque abderet. fuit autem barathrum locus in terram altissimè depressus Athenis, in quem præcipites detrudebantur malefici, & scelerati. Commemorat Pausanias in Arcad. barathra quædam ad Phœneum vrbem, quæ *χειροποίητα* appellat, id est, manufacta, eo cõsilio ab Hercule instituta, vt aquam ex propinquis montibus defluentem, agrósque Phœneensium obruentem exciperent. Barathrum (inquit Sex. Pompeius Festus) appellant Græci, locum præcipitem, vnde emergi non possit, dictum ab eo, quod est *βαθύς*.

QVICQVID QVÆSIERAT] quicquid lucri fecerat, quicquid labore, aut opera sua pepererat.

HIC V. NEQV. FAVT.] Hic Mænius cùm diuitibus, qui plerumque nequissimis hominibus veluti lenonibus, scurris, aleatoribus, ganeonibus fauent, ac benigne faciunt potius, quàm viris bonis. &c.

TIMIDIS] sic reperi scriptum in duobus cod. Vatic. & Iano. Faërn. Tornes. non, vt alij librorum
C arrogantissimi corruptores, reposuerant, *tumidis*. ac testatur quoque P. Victorius. quem semper honoris causa nominatum volo, ita scriptum esse in vno, atque altero codice antiquo: idémque hunc locum hoc modo explicat, intelligere oportere scurras eosdem fuisse, & sycophantas: quos diuites, propterea quod sibi ab eis metuerent, studiosè, & crebrò ad cenam vocabant, & liberaliter, prolixéque accipiebant.

PATINAS CENABAT OMASI VILIS, &c.] tanta erat huius scurræ edacitas, vt cùm epulæ lautiores, carioréśque eum deficerent, maximam sibi vilissimorum, & plebeiorum ciborum copiam apponendam curaret. agninum omasum dixit, vt distingueret à bubulo: de quo Plin. libr. 8. cap. 45. Horat. sat. 5. lib. 2. *Seu pingui tentus omaso Furius hibernas cana niue conspuet alpeis.* *Patinas omasi cenare* dixit, vt epist. ad Scæuam, *Si pranderet olus.* & epist. 2. lib. 2. *Emtum cenat olus.* & sat. vlt. lib. 2. *Nos (inquam) cenamus aueis.* Sed non est dissimulandum, in aliquot libris manu scriptis, ita legi, *patinas cenabat omasi, Vilis & agnina, &c.* quæ D
scriptura fortasse recta est: in voce *agnina* autem subintelligendum, *carnis*. de omaso suprà ad sat. 5. lib. 1. Præterea quidam legunt *tabulas*, pro *patinas*: quo nomine scilicet maior significaretur edacitas. Græci *πίνακας* dicunt.

TRIBVS VRSIS QVOD SATIS ESSET] edacitatem hominis declarat loquendi genere hyperbolico.

SCILICET VT VENTRES] ita scilicet, vt nepotum luxuriem supplicio acerrimo coërcendam esse diceret, inopia & egestate correctus, id est, vt Græci dicunt, *σωφρονισθεὶς*, vel potius corrector, vt mox dicemus. coniunge *ventres*, cum patrio casu *nepotum*.

LAMNA CANDENTE] lamina candente. genus cruciatus fuisse appáret vel ex illis verbis Ciceronis lib. 5. accus. *quid, cum ignes, candentésque laminæ, ceterique cruciatus admouebantur?* quamquã eo loco Ciceronis quidam libri habent, *ardentésque*. quam scripturam non probo. lamina enim candens dicitur, non ardens. Erant autem laminæ, E
crustæ ferreæ, quæ igni candefactæ, admouebantur nocentium corporibus.

CORRECTVS] hunc locum in omnibus libris vulgatis & manu scriptis, in quibus legitur partim *correctus*, partim *correptus*, deprauatum esse puto, & emendandum, *corrector*, vt sit ironia, hoc modo. vbi nihil abstulerat à diuitibus, & profusis hominibus, & nihil habebat opipari, quod esset, nepotes & luxuriosos dicebat esse castigandos, & grauibus supplicijs afficiendos, vt corrector quidam, & magister morum. sic Terent. Adelph. *si illud, quod est maxime opus, iactu non cadit illud, quod cecidit forte, id arte vt corrigas.* Dem. *Corrector. nẽpe tua arte, &c.* Nuper quidem paullo ante hanc secundam editionem, ita scriptum vidi in vno antiquissimo codice manu scripto.

MÆNIVS IDEM] quidam libri veteres habent. *Bestius idem.* nonnulli sic, *diceret vrendos correptus*, al. *correctus Bestius. idem, &c.*

VERTERAT IN FVM. ET CIN.] confecerat, consumserat. *κατασποδεῖν* dicunt Græci, vt mihi F
nuper indicauit Scaliger F. Æschylus *κατεσποδημένους* pro mortuis, & sepultis vsurpauit. sic ille de fratribus Thebanis, *οὐκ ἀναμφιλέκτως μὲν κατεσποδημένοι*. id est, *ἀφανισθέντες*, seu de medio sublati. Sed fortasse vertere in fumum & cinerem bona sua dicuntur planè decoctores. Præterea quid si dicamus, Horatium spectauisse illud sacrificij genus, quod fiebat Herculi propter viam, in quo id, quod ex epulis superabat, igni consumebatur?

SI QVI COMEDVNT BONA] omnes codices manu scripti, quos quidem vidermus, hanc scripturam tuentur, ac retinent: omnes viri docti probant: nonnulli tamen indoctissimi homines corrupta vera scriptura, *comedunt benè*, supposuerant. Est autem vsitatissimum loquendi genus bonis scriptorib. *bona comesse*. M. Tull. pro Flacco, *Quid attinuit hanc vrbem relinquere, libertate tam præclara carere? adire periculum nauigandi? quasi bona comesse Romæ non liceret.* Idem epist. ad Pap. Pætum, lib. 9. *sed cura, si me amas, vt valeas, ne ego te iacente bona*

A *bona tua comedim*. sic enim legit Non. Marcellus. Catull. in Cæl. *Vt ista vestra diffututa mentula Ducenties comesset, aut trecenties?* Iterum M. Tullius in Sextiana, *vtrum ego tibi patrimonium eripui Gelli, an tu comedisti?* Nonius, *Ædepol qui paternam comest pecuniam, &c.* Græci dicunt κατεφαγεῖν τὴν οὐσίαν, & κατέδειν τὰ πατρῷα. Itaque comedum, & comedonem, bona sua consumentem veteres dixerunt, vt ait Festus.

CVM SIT OBESO NIL MEL. TVRDO] turdum & vuluam exempli causa posuit, vt escas & gratissimas, & lautissimas. de turdo dicere nihil est necesse, vuluam suillam autem apud Athenæũ laudat Archestratus ὀψοδαίδαλος, id est, obsoniorũ optimus artifex, eámque μητραν ὑὸς nominat. Γαστέρα καὶ μήτραν ἑφθὴν ὑὸς ἔν τε κυμίνῳ, Ἔν τ' ὄξει δριμεῖ. id est, ventrem, & vuluam profundam suis, in cumino & aceto. obeso autem, id est, pingui: quamuis aliter vsurparit Næuius apud Gell. lib. 19. cap. 7. *Corpore, pectoréque vndique obeso, Ac mente exsensa, tardigemulo senio oppressum.*

B NIMIR. HIC EGO SVM] nimirum (inquit Horatius) huic Mænio simillimus sum. admonuimus alibi pronomen *hic* apud hunc poetam, referri semper ad id, quod antecedit.

SATIS INTER VILIA FORTIS] satis fortiter, satis forti animo, satis patienter vilibus cibis famem explens.

VNCTIVS] delicatius, sumtuosius, apparatius. sic Catullus per vncta patrimonia, ampla & opima significat, in Cæsarem. *Quid hunc (malum) fouetis? aut quid hic potest, Nisi vncta deuorare patrimonia?* Horat. in epist. de arte poët: *Si verò est, vnctum rectè qui ponere possit.* vnctum interdum vnguento delibutum: vt epist. ad Scæuam hoc lib. *accedes siccus ad vnctum.* translatè dixit M. Tullius ad Brutũ. *Iam enim erat vnctior quædam, splendidiórq; loquendi consuetudo.*

VOS SAPERE] quasi vera sapientia, & vera virtus sit, diuitem esse, & habere vnde tibi bona facere possis.

BENE VIVERE] benè viuere hoc loco valet, C beatè viuere, non, vt apud M. Tull. lib. 2. de finib. *Hos ego asôtos benè quidem viuere, at beatè numquã dixerim.* Idem tamen eodem lib. paullo post illum locum, ostendit ex Lucilij sententia numquam benè cenasse Gallonium, hominem luxuriosum, quia *quod benè* (inquit) *id rectè, frugaliter, honestè: ille porrò malè, prauè, nequiter, turpiter cenabat.* Plato item in Critone vult hoc solidum, ac fixum esse τὸ εὖ ζῆν, τῷ καλῶς καὶ δικαίως ζῆν ταὐτὸν εἶναι. id est, benè viuere idẽ esse, atque honestè & iustè viuere. Item apud Aristotelem εὖ ζῆν valet beatè viuere.

QVORVM CONSPICITVR NITID. FVND.] i. quorũ pecunia ab incerto aliquo quæstu non pendet. sed in prædiorum, ac fundorum fructibus posita est. nitidas autem villas appellat, refertas, vberes, opimas, & fructuosas,

16 AD QVINCTIVM.

NE perconteris, fundus meus, optime Quincti,
Aruo pascat herũ: an baccis opulẽtet oliuæ: D
Pomísne, & pratis, an amicta vitibus vlmo:
Scribetur tibi forma loquaciter, & situs agri.
Continui montes, nisi dissocientur opaca
Valle: sed vt veniens dextrum latus aspiciat sol:
Læuũ discedens curru fugiente vaporet.
Tẽperie laudes. quid, si rubicũda benignè,
Corna vepres, & pruna ferant? si quercus, & ilex,
Multa fruge pecus, multa dominum iuuet vmbra?
Dicas adductum propius frondere Tarentum. E
Fons etiã riuo dare nomẽ idoneus, vt nec
Frigidior Thracam, nec purior ambiat Hebrus,
Infirmo capiti fluit vtilis, vtilis aluo:
Hæ latebræ dulces, etiã (si credis) amœnæ
Incolumem tibi me præstant Septembribus horis.
Tu rectè viuis, si curas esse, quod audis.
Iactamus iampridem omnis te Roma beatum.
Sed vereor, ne cui de te plus, quàm tibi, credas:
Néue putes alium sapiẽte, bonóque beatum: F
Neu, si te populus sanũ, rectéq; valentem
Dictitet, occultã febrẽ sub tẽpus edendi
Dissimules, donec manibus tremor incidat vnctis:
Stultorum incurata pudor malus vlcera celat.
Si quis bella tibi terra pugnata maríque
Dicat: & his verbis vacuas permulceat aureis:
Téne magis saluum populus velit an populum tu:
Seruet in ambiguo, qui consulit, & tibi, & vrbi,

A *Iupiter: Augusti laudes agnoscere possis.*
Cum pateris sapiens, emendatúsque vocari:
Respondésne tuo, dic sodes, nomine? nẽpe
Vir bonus, & prudens dici delector ego, ac tu.
Qui dedit hoc hodie, cras, si volet, auferet: vt si
Detulerit fasceis indigno, detrahet idem:
Pone: meum est, inquit: pono: tristísque recedo.
Idem si clamet furem, neget esse pudicum:
Contendat laqueo collũ pressisse paternũ:
Mordear opprobriis falsis, mutémque colores?
B *Falsus honor iuuat, & mendax infamia terret*
Quem, nisi mendosum, & mendacem? vir bonus est quis?
Qui consulta patrum, qui leges, iuráque seruat:
Quo multæ, magnæq; secãtur iudice lites:
Quo responsore, & quo causæ teste tenentur.
Sed videt hunc omnis domus, & vicinia tota
Introrsum turpẽ, speciosum pelle decora.
Nec furtum feci, nec fugi, si mihi dicat
Seruus: habes pretiũ: loris nõ vreris, aio.
C *Non hominem occîdi non pasces in cruce coruos.*
Sum bonus, & frugi renuit, negat atque Sabellus.
Cautus enim metuit foueam lupus: accipitérque
Suspectos laqueos: & opertum miluius hamum.
Oderunt peccare boni virtutis amore.
Tu nihil admittes in te formidine pœnæ.
Sit spes fallendi: miscebis sacra profanis:
Nam de mille fabæ modijs, cúm surripis vnum: (men: esto.
Est damnum leuius mihi, non facinus ta-
Vir bonus, omne forum quem spectat, & omne tribunal, D
Quandocumque deos vel porco, vel boue placat:
Iane pater, clarè: clarè cum dixit Apollo:
Labra mouet metuens audiri: pulchra Lauerna
Da mihi fallere: da iustum, sanctúmque videri:
Noctem peccatis, & fraudibus obijce nubem.
Quí melior seruo, quí liberior sit auarus,
In triuijs fixum cùm se demittit ob assem,
Non video. nam, qui cupiet, metuet quoque: porrò,
Qui metuens viuet, liber mihi non erit vmquam. E
Perdidit arma: locũ virtutis deseruit, qui
Sẽper in augenda festinat, & obruitur re.
Vẽdere cùm possis captiuũ, occidere noli.
Seruiet vtiliter sine pascat durus, aretq;:
Nauiget: ac medijs hiemet mercator in vndis:
Annonæ prosit: portet frumẽta, penúsq;
Vir bonus & sapiens audebit dicere, Pentheu
Rector Thebarũ, quid me perferre, patiq;
Indignum coges? adimam bona. nempe pecus, rem,
Lectos, argentũ. tollas licet. in manicis, & F
Compedibus sæuo te sub custode tenebo.
Ipse deus, simulatq; volam, me soluet, opinor.
Hoc sentit, moriar. mors vltima linea rerum est.

OPVLENTET] ditet, locupletet. opulenti (inquit Festus) dicuntur rebus terrestribus copiosi.

AN AMICTA VITIBVS VLMO.] quam vitium maritam nominat Catull. vide annot. ad illa verba, *Altas maritat populos*, Od. 2. epod.

CONTINVI MONTES, NISI DISSOC.] continui sunt montes, coniuncti & continentes, nisi quòd vallis est interiecta, qua separantur. sed quid opus fuit hac exceptione, cùm sine valle mons ne intelligi quidem possit? continui

A tinui quidem hi montes sua quisque valle alius ab alio distinguebantur, sed erat hæc vallis, in qua situs erat fundus Horatianus, ceteris maior, explicatior, longior, ac latior, per quam montes illi alioqui continui, disparabantur.

SED VT VENIENS, &c.] sedita est hæc vallis opaca, vt eam sol & exoriens aspiciat, & occidēs vaporet. dextrum igitur fundi latus spectabat solem orientem: sinistrum, occidentem.

CVRRV FVGIENTE] de curru solis, vide quę notaui suprà ad Od.6.lib.3.ibi, *abeunte curru.* significat autem per currum solis fugientem, solem occidentem.

VAPORET] tepefaciat, calefaciat. vapor enim calorem significat, vt Lucr.lib.1. *Dissiliuntq́; fero feruentia saxa vapore.* ibid. *Æstifer ignis vti lumen iacit, atque vaporem.* & lib.2. *At vapor is, quē sol mittit, lumenque serenum, Non per inane meat vacuum* & lib.5. *Multa videmus enim cælestibus incita flammis Fulgere, cùm cæli donauit plaga vapores.* Idem Lucretius vaporandi verbum, facit absolu-
B tum. lib.6. *Inuidia quoniam, ceu fulmine, summa vaporant Plerumque, & quæ sunt alijs magis edita cumque.* vide ann. ad 3. epod.

TEMPERIEM LAVDES] cæli & loci temperie eo meritò laudaueris.

QVID, SI RVBICVNDA BENIGNE, &c.] sententia huius loci hæc est, quid dicas, si & frutices corna ferant, & quercus, ceteræque id genus arbores, partim glandem affatim pecori suppedirent, partim vmbram domino præbeāt? tum profectò dicere possis, fundum meum amœnitate, & fertilitate cum Tarento comparari posse, atque adeò Tarentum ipsum in fundum meum translatum esse. in duobus cod. Vatic. & Iannoct. Faern. Torn. scriptum est, *Quod si, &c.* sine interrogationis nota.

BENIGNE] largè, copiosè, vt alibi diximus.

MVLTA FRVGE] glande. sed cur glandem frugem appellauit, cùm glans, & fruges quodam modò videantur inter se opponi? sic enim M. Tullius in perf. oratore, *Quæ est autem in hominibus*
C *tanta peruersitas, vt inuentis frugibus glande vescantur?* Idem acc. lib.4. *nā & natas esse has in locis deas, & fruges in ea terra primùm repertas arbitrātur.* adde prouerb. ἅλις δρυός. id est, satis quercus.

TARENTVM] vrbem & amœnam, & admodum pacatam: quam sæpe laudat Horat. vt Od.6. lib.2. *Dulce pellitis ouibus Galesi Flumen, & regnata petam Laconi Rura Phalantho.* & epist. ad Mæcen.2. lib.1 *mihi iam non regia Roma, Sed vacuum Tibur placet, aut imbelle Tarentum.*

FONS ETIAM RIVO DARE NOMEN IDONEVS] fons tam salubris, purus, gelidus, & vber, vt dignus sit, cuius riuus ab eo nominetur. Digentiam significat, de quo 18. epist. ad Lollium 2.

THRACAM] Θρᾴκην, vt suprà ad Iul. Florum, *Thracāne vos, Ebrusque niuali compede vinctus, &c.*

SEPTEMBRIB. HORIS] illo anni tempore: vt epistola de arte poet *sub verni temporis horā.* septembre tempus autem dixit, vt fundi sui amœ-nitatem, & salubritatem demonstret ac declaret, D
qui tempore anni maximè insalubri, Horatiū saluum & rectè valentem præstet amicis.

QVOD AVDIS] quod diceris, vt suprà, *rexque, paterque Audisti coram*, epist. ad Mæcen.2.

SED VEREOR, NE CVI DE TE, &c.] id est, vereor ne te aliorū sermone de te, magis, quàm tua conscientia metiaris, ita vt si illi te virum bonum, aut beatum prædicent, tu illis credas, etiam si aliter esse scias: sin contrà te improbum, & miserum dicant, eorum verbis commouearis. huic loco similis est locus ille Aristotel. lib.1. de morib. ad Nicom. ἔτι δ᾽ ἐοίκασι τὴν τιμὴν διώκειν ἵνα πιστεύσωσιν ἑαυτοὺς ἀγαθοὺς εἶναι. quem sic vertimus, *Præterea verò eo videntur honorem persequi, vt seipsos bonos esse credant.* Atque hanc Aristotelis sententiam suo loco explanauimus. sic M. Tull. de Finib. lib.2. in Epicureos, *Ita quod certissimum est, pro vera, certaque iustitia simulationem nobis iustitiæ traditis, præcipitisq́; quodammodo, vt nostram stabilem conscientiam contemnamus, aliorum errantem opinionem aucupemur.* Præclara igitur laus illa Amphiarai apud Æs- E
chyl. Οὐ γὰρ δοκεῖν ἄριστος, ἀλλ᾽ εἶναι θέλει, Βαθεῖαν ἄλοκα διὰ φρενὸς καρπούμενος· Ἀφ᾽ ἧς τὰ κεδνὰ βλαστάνει βουλεύματα. id est, Non enim videri vir optimus, sed esse vult, ex profunda mentis gleba fructus percipiens: Ex qua considerata pullulant consilia.

ALIVM SAPIENTE, &c.] id est alium à sapiente: insipientem, sapienti dissimilem, vt epist. 1. libr.2. *Edicto vetuit, ne quis se præter Apellem Pingeret, aut alius Lysippo duceret æra, &c.* vide quæ notata sunt ad illum locum sat.3. libr.2. *Qui species alias veri, &c.* Quidam dicunt hic esse ἐναλλαγὴν, & *beatum* positum pro *beatiorem* desipiunt.

SVB TEMPVS] paullo ante tempus, vel circiter tempus.

PVDOR MALVS] pudor vitiosus: δυσωπίαν Græci vocant: de quo scribit Plutarchus libellum vtilissimum. sat.3.lib.2. *pudor (inquit) te malus vrget, Insanos qui inter vereare insanus haberi.* ob hunc vitiosum pudorem, dij immortales, quàm multa peccamus? quàm multa virtutis officia prę- F
termittimus, dum populi sermonem reformidamus, si ab eo vita, factisque dissentiamus? de quo venustissimè, vt omnia, scripsit Io. Casa Florentinus, antistes ecclesiæ Beneuētanæ, vir cum primis eruditus: qui non ita dudum Romæ est mortuus, his verbis, *Debuer.im dudum crinem secuisse decorum. Hoc est argentū, comites, & stragula, cenas, Lususq́; & musas mi[h]i as fecisse loquaceis, Intrepid' nuper corrupta mentis, & acer Corrector. sed enim prauus populi pudor obstat. Hæc propter pauidis phaleris amicimur ineptis. Nec sicci madidam audemus vertis benè potum Conuiuā vulgus, collo demsisse coronā, &c.*

BELLA TIBI PVGNATA] id est, bella abs te gesta, seu prœlia commissa. pugnare pugnam etiam M. Tull. dixit, vt annotauimus supr. ad Od.6. libr..2. ibi, *& regnata petam Laconi Rura Phalantho.*

VACVAS] inaneis, stultas, assentationi patenteis, vt suprà Od.18. lib.1. *vacuum verticem* dixit.

TENE MAGIS SALVVM, &c.] hæc oratio

A neque ad Quinctiũ aptè cónuenit, neque omnino ad quemquam alium, quàm ad Augustum. estque verisimile versum esse alicuius poëtæ illius temporis, Augusto assentantis. Si quis igitur (inquit) tecum ita loquatur, Vtrùm tu cupidior sis populi salutis, an tuæ populus, dubium est, atque incertum: faxitque Deus, ne huius rei periculum fiat, id est, vt quàm diutissimè viuas, ne te mortuo, ex desiderio tui, populique mœrore intelligatur quàm sis carus populo: si quis igitur huiusmodi orationem tecum habeat, facilè intelligere possis, taleis laudes ad te non quadrare, sed ad Augustum: itaque continuò eas respueris.

SERVET IN AMBIGVO] ita legendum, non *Seruat*, vt habent quidam libri corrupti. est enim benè precantis oratio.

AVG. LAVD. AGNOSC. POSS.] hæc sunt legenda enuntiando, & sine interrogationis nota.

CVM PATERIS SAPIENS, &c.] Latinorum more dixisset, cum pateris te sapienté, emen-B datúmque vocari. nunc autem Græcorum exemplo locutus est, vt annot. sup. Od. 2. libr. 1. *patiens vocari Cæsaris vltor.*

RESP. NE TVO, DIC SOD. NOM.] cùm te aliquis sapientem, atque ab omni vitio integrum appellat, tibine hæc nomina conuenire existimas? itane respondes, quasi nominatim sis appellatus?

NEMPE VIR BONVS, &c.] respondet ipse Horatius per concessionem quandam. nempe, nemo est, qui non delectetur viri boni, & sapientis appellatione: sed, cùm hæc appellatio, atque laudatio pendeat ab arbitrio, & libidine populi: atque idem possit cras eam adimere, qui hodie dedit: non est, cur ea tantopere delectemur. ostendit, famam popularem, incertissimum & leuissimum quiddam esse, neque viri boni existimationem ex opinione vulgi, sed ex virtute, & recta cõscientia pendêre.

VT SI DETVLERIT F.] vt si populus Ro. detulerit consulatum indigno, idem adimet. ho-C nor enim (vt scribit Aristot. libr. 1. de moribus ad Nicom.) videtur in iis esse, qui honorem deferũt, non in eo, qui honorem consequitur, id est, in illorum potestate situs esse, non in huius. δοκεῖ γὰρ ἐν τοῖς τιμῶσι μᾶλλον εἶναι, ἢ ἐν τῷ τιμωμένῳ ἡ τιμή.

FASCEIS] honorem, puta præturam, vel consulatum, &c. sic Virg. Georg. 2. *Illum non populi fasces, non purpura regum Flexit.* sic idem Horatius Oda 2. lib. 3. secureis pro honoribus populi vsurpauit, ibi, *Nec sumit, aut ponit secureis Arbitrio popularis auræ.* & ab eodem Od. 16. lib. 2. *consularis lictor* pro consulatu ponitur: quamquam ibi venustè, & luculentè dixit, lictorem consularem non summouere tumultus mentis & curas, quia lictoris quidem erat turbam summouere: sed non habebat potestatem tamen summouendarum curarum, & ægritudinum animi, ceteratúmque animi perturbationum, vt ad illum locum admonuimus. & sat. 6. lib. 1. *onustos,* [al. *honestos*] *Fascibus, & sellis nolim mihi sumere.*

PONE] depone magistratum, (inquit populus, qui cum mandauit.) quod idem dicere non D potest virtuti, aut viro virtute prædito, quia *Virtus repulsæ nescia sordidæ In Contaminatis fulget honoribus. Nec sumit, aut ponit secureis Arbitrio popularis auræ.*

IDEM SI CLAMET, &c.] significat, neque nostram bonam existimationem ex oratione, aut iudicio vulgi pendêre, neque eam pertimescendam esse infamiam, quæ ex leuitate, aut maleuolentia populi, non ex culpa nostra nata sit. Quemadmodum igitur (inquit) si quis me virum fortem, sapientem, iustum, temperantem esse dicat: si ab his virtutibus longè absim, non debeam falsam illam de me prædicationem, falsúmque testimoniũ agnoscere, neque probare: sic si quis me furé, parricidam, impudicum esse criminetur, causa non sit, quare hoc maledicto commoueat.

PVDICVM] pudicus est qui alienã libidinem non est perpessus, qui muliebria non est passus. impudicus contrà, qui alienæ libidini obtemperauit, & gratificatus est, siue mas sit, siue fœmina. notum est maledictum illud in nescio quem, *auersus, &* E *aduersus impudicus es.* quo arguebatur ille, τῷ ὀπίσθῳ, καὶ τῷ στόματι: id est, & parte postica, & ore, quæ totius corporis sanctissima est, alterius libidinem pertulisse. esse autem hanc *pudici & impudici* apud Latinos scriptores significationem, testimonio mihi erunt Plaut. Catull. M. Tull. Plautus in Amphitr. *ego tibi istam hodie, scelesté, comprimam linguam. A. haud potes. bene, pudiceque custoditur.* inest autem ambiguum in illis verbis, *comprimam linguam*, vt comprimere linguam alterius, sit vel eius loquacitatem comprimere, vel in os eius meiere. Idem Trinummo, *nam pudicum neminem esse oportet, qui abs terra, ad cælum peruenerit.* Idem Captiuis, *Nam is mecum a puero puer bene, pudicéque educatus est vsque ad adolescentiam.* Catull. ad Aurelium. *veniam peto pudentem, Vt si quicquam animo tuo cupisti, Quod castum expeteres, & integellum, Conserues puerum mihi pudicè.* ad eundem. *Quare desine, dum licet pudico, Ne finem facias, sed irrumatus.* in Cæsarem, *Quis hoc potest videre, quis potest pati, Nisi impudicus, & vorax, & aleo?* Ibid. F *Cinæde Romule. hæc videbis, & feres? Es impudicus, & vorax, & aleo.* Ibid. *Aut facere ingenuæ est, aut non promisse, pudica, Aufilena, fuit.* M. Tull. pro C. Rabirio, *Nam quid ego ad id longam orationem comparem, quòd est in eadem multæ irrogatione perscriptum, huic nec sua, nec aliena pudicitia pepercisse?* Idem pro Milone, *Pudicitiam cum eriperet militi tribunus militaris in exercitu C. Mary, propinquus eius imperatoris, interfectus ab eo est, cui vim afferebat.* Idẽ pro Cœlio, *parcat iuuentus pudicit a suæ, ne spoliet alienam.* Horat. sat. 5. lib. 1. *quid multa? pudicum, Qui primus virtutis honos, seruauit ab omni Non solùm facto, verùm opprobrio quoq; turpi.* Mart. lib. 10. *Nec tristis toruus, attamen pudicus.* & in Priapeijs, *Prædictum tibi, ne negare possis: Si fur veneris, impudicus ibis.*

CONTENDAT LAQVEO COLL. PR. P.] si contendat id est, si obfirmatè, & pertinaciter dicat, me patrem strangulasse, &c. sic ferè supr. Od. 3. epod. *Parentis olim si quis impia manu Senile guttur*

A *tur Fregerit*. gulam digitis oblidere dixit M. Tull. in oratione pro Scauro: quæ non exstat.

MORDEAR OPPROBRIIS FALSIS?] mordeárne his falsis criminationibus, & maledictis? proinde quasi dicat, non mordear. morderi maledicto est offendi, commoueri, pungi. sic Terent. loquitur in Eunuch. *Tu par pari referto, quod eam mordeat*. Idem Adelph. *Principio si id te mordet sumtũ filij quẽ facimus, &c.* & M. Tul. ad Att. lib. x1. *Quod rogas, vt in bonam partem accipiam, si qua sint in tuis literis, quæ me mordeant, ego verò in optimam.* Idem lib. 4. quæst. Tuscul. *Impunitas enim peccatorum data videtur eis, qui & ignominiã, & infamiam ferunt sine dolore. morderi est melius conscientia.* Græci dicunt δάκνεσθαι, quod tantundem valet. Xenoph. Oeconomico, καὶ μὰ Δί᾽ ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, καὶ δηχθεῖσάν γε αὐτὴν οἶδα, ἐρυθριάσασαν σφόδρα, εἴ τι τῶν εἰσενεχθέντων αἰτοῦντός μου, οὐκ εἶχέ μοι δοῦναι. Mehercule (inquit Ischomachus) & memini eam valde morderi, & erubescere, si quid eorũ, quæ domum illata erãt, cùm ego poscerẽ, non posset mihi dare. Aristoph.

B in Nubibus, Ἀλλ᾽ οὐ δύναμαι δύστηνος εὕδειν δακνόμενος ὑπὸ τῆς δαπάνης. id est, At non possum infelix dormire à sumtu morsus. dicunt & κνίζεσθαι, vt Theocritus ὀδιπόροις, εἰδ. ι. Κἠγὼ μὰν κνίσδω, Μόρσωνα, τινά, καὶ σὺ δὲ λυπεῖς. Atque ego quidem, ô Morso, aliquem pungo, seu vellico. Eodem pertinet verbum κερτομεῖν, quod est falsè dicto aliquem pungere, aut mordere, aut carpere: ad verbum autem, cor aut animum scindere. vsitatum est Latinis & verbum *pungendi* ferè pro eodem illo, de quo agimus, *mordere*: vt Cic. ad Treb. libr. 7. *molestè ferebam antea te inuitum istic esse: pungit me rursus, quod scribis te esse istic libenter*. Idem ad Cœl. lib. 2. *extrema pagella pupugit me tuo chirographo.*

MVTEMQVE COLORES?] expallescam? minime scilicet.

FALSVS HONOR IVVAT, &c.] quemadmodum, qui falso honore delectatur, leuis est, vanus, & mendax: ita & qui falsa infamia commouetur, & exterretur. Plutarchus in procemio Agidis & Cleomenis eleganter, & grauiter ostendit

C infamiæ metum Tib. & C. Gracchos summo loco natos, & optimè educatos, & rectissimo sibi fine proposito, ad remp. administrandam ingressos, perculisse ac perdidisse. Γράκχους αἰτιάσεως ἀδοξίας φόβος, inquit ille. Sed non celabo lectorem, me in nonnullis libris manuscriptis reperisse scriptum, *Quem nisi mendosum & medicandum?* quam scripturam probat Simeo Bosius, & interpretatur *medicandum*, insanũ, & medicamentis egentem.

VIR BONVS EST QVIS?] quis est vir bonus opinione vulgi? nam versus duo, qui subsequuntur, *Sed videt hunc omnis, &c.* declarant, hunc talem non esse reuera virum bonum.

CONSVLTA PATRVM] senatusconsulta. nam senatores patres appellabantur.

SECANTVR] transiguntur, dirimuntur, deciduntur. sic idem sat. x. lib. 1. *ridiculum acri Fortius, & melius magnas plerumque secat res.*

QVO RESP. ET Q. C. T. TEN.] i. quo iurisconsulto consiliũ dante, & quo teste, causæ obtinentur.

SED VID. HVNC OMNIS, &c.] significat, D multos haberi viros bonos, castos, integros, incorruptos, religiosos, qui si explorentur, penitúsque inspiciantur, ac spectentur, reperiantur improbi, corrupti, scelerati, periuri, perfidi.

INTRORS. TVRP. SPEC.] sic disputat Glauco apud Platon. lib. 2. de rep. atque ita colligit, *Quandoquidem existimatio, & opinio vim affert veritati, & penes eam est vitæ beatæ principatus, omnino studium nostrum eò conferendum est, vt viri boni, & iusti videamur: vestibula, & vmbracula quædam, & species, & adumbrata virtutis descriptio, nobis est comparanda, & circundanda. vulpes autem Archilochi varia, atque astuta, post illa inuolucra, & poncillius generis vmbracula, attrahenda.* verba Platonis sunt hæc, ἐπειδὴ τὸ δοκεῖν, ὡς δηλοῦσί μοι οἱ σοφοί, καὶ τὰν ἀλήθειαν βιᾶται, καὶ κύριον ἐπὶ εὐδαιμονίας, ἐπὶ τοῦτο δὴ τρεπτέον ὅλως. πρόθυρα μὲν καὶ σχῆμα κύκλῳ περὶ ἐμαυτὸν, σκιαγραφίαν ἀρετῆς περιγραπτέον, τὴν δὲ τοῦ σοφωτάτου Ἀρχιλόχου ἀλώπεκα ἑλκτέον ἐξόπισθεν κερδαλέαν, καὶ ποικίλην.

NEC FVRT. FECI, NEC FVGI] ostendit magnam partem hominum sese à maleficio, ac E peccato abstinere metu legum, & pœnæ. boni autem viri appellationem ei soli conuenire, qui sua sponte, & virtutis studio, non metu coactus, rectè faciat. idque declarat similitudine seruorum, qui plerumque in officio continentur verberibus, & plagis.

VRERIS] cæderis. vrit enim verberum dolor. sic sup. Od. 4. epod. *Ibericis peruste funibus latus.* & sat. 7. lib. 2. *Quid refert vri virgis, ferróque necari Auctoratus eas?*

NON PASCES IN CRVCE] non tollêris in crucem, alióve supplicio afficieris:

SVM BON. ET FR.] quia hominem nõ occidi: aut quia non sum furatus.

REN. NEG. ATQVE SABELL.] ego Horatius Sabellus renuo ac nego, te ideò bonum esse dicendum, quòd hominem non occideris, aut furatus non sis. nam pœnæ metu abstinuisti à maleficio, non amore recti. Sabellus autem idem valet, quod Venusinus: quia pulsis Sabellis, in loca vacua coloni Venusini deducti sunt à Romanis. F sat. 1. lib. 2. *Nam Venusinus arat finem sub vtrumque colonus, Missus ad hoc, pulsis, vetus est vt fama Sabellis, &c.*

METVIT] vitat, φυλάττεται. annotat. ad Od. 2, lib. 1.

OPERTVM] occultum, vt sup. epist. 7. ad Mæcen. 2. *hic vbi sæpe Occultum visus decurrere piscis ad hamum,*

ODERVNT PECC. BONI VIRT.] boni à peccando abstinent sua sponte, propterea quod in animum induxerunt, virtutem vitio præstare, siue ita sint comparati natura, siue hoc à recta institutione sint consecuti, siue ex vtroque. Atque hi parent legibus sua voluntate, non metu pœnæ, quin nec legibus eis opus est, vt rectè faciant, cùm sine legibus, & suapte natura iustè, & temperanter viuant, iniustitiam autem & intemperantiam fugiant.

TV NIHIL ADMITTES IN TE] tu autem à peccato te abstinebis, metu pœnæ, non igi-

A tur reuera bonus es. ita si speres fore clàm, ad ingenium redibis, vt ait Terentius. Atqui qui pœnæ metu à furando, & similibus, se continet, nó quòd rem ipsam oderit, & condemnet, nihilo minus fur est, quàm qui furátur, inquit Dion Chrisostomus, nisi forte eum, qui interdiu quidem non furatur, sed noctis præsidio fretus, furari non dicemus interdiu, sed iustum esse. Verba Dionis sunt hæc oratione περὶ ἀρετῆς, id est de virtute: *Καίτοι οὐδὲν ἧττον ὁ φόβῳ κολάσεως τοῦ κλέπτειν ἀπεχόμενος δοκεῖν, ἀλλὰ μὴ μισῶν τὸ πρᾶγμα, καὶ καταγινώσκων, κλέπτης τῶν ὑφαιρουμένων ἐστίν· εἰ μὴ καὶ τὸν ἡμέρας οὐ κλέπτοντα, ἀλλὰ νυκτὸς γενομένης, κλέπτειν οὐ φήσομεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ, ἀλλὰ δίκαιον εἶναι.*

SIT SPES FALLENDI] si sit spes occultandi facinoris: si speres fore clàm maleficium, aut peccatum tuum: si speres fore vt lateas, &c. *fallere* hoc loco valet λανθάνειν. i. latere, vt annotauimus ad Oden 10. lib. 1. Plato libr. secundo de rep. similia quædam de vulgari hominum iustitia disputat, ostendens, eam parùm admodum ab iniustitia discrepare, his verbis, *ὡς δὲ καὶ οἱ ἐπιτηδεύοντες τὸ δίκαιον, ἀδυναμίᾳ τοῦ ἀδικεῖν, ἄκοντες αὐτὸ ἐπιτηδεύουσι,*
B *μάλιστ' ἂν αἰσθοίμεθα, εἰ τοιόνδε ποιήσαιμεν, τῇ διανοίᾳ δόντες ἐξουσίαν ἑκατέρῳ ποιεῖν ὅ, τι ἂν βούληται, τῷ τε δικαίῳ, καὶ τῷ ἀδίκῳ, εἶτ' ἐπακολουθήσαιμεν θεώμενοι ποῖ ἡ ἐπιθυμία ἑκάτερον ἄξει. ἐπ' αὐτοφώρῳ οὖν λάβοιμεν ἂν τὸν δίκαιον τῷ ἀδίκῳ εἰς ταὐτὸν ἰόντα διὰ τὴν πλεονεξίαν, ὃ πᾶσα φύσις διώκειν πέφυκεν, ὡς ἀγαθόν, νόμῳ δὲ καὶ βίᾳ παράγεται ἐπὶ τὴν τοῦ ἴσου τιμήν·* id est, *eos autem, qui iustitiam colere se profitentur, propterea, quòd iniuriam facere non possint, inuitos eam colere, facile intelligere possimus, si tale quiddam faciamus, primùm vt cogitatione nostra vtriq., tùm iusto, tùm iniusto quidlibet agendi potestate permittamus: deinde eos sequamur, spectantes quò iam vtrúmque cupiditas impellat. Manifestò igitur deprehendamus, iustum eòdem, quo iniustum ire, propter immoderatas, & præcipuas opes, quas omnis natura, tanquam bonum, persequi solet: sed lege, & vi ad æqualitatis, seu ad æquitatis cultum, studiúmque reuocatur.* hactenus Plato. eodem loco deinceps affert fabulam illam Gygis omnibus notissimam, quam & M. Tul. posuit in tertio libro de Officijs: cuius quidem exempli hæc vis est, vt ostendat, di-
C uitiarum, potentiæ, dominationis, libidinis causa, nihil iniustè esse faciendum, etiam si Diis, hominibúsque semper ignotum sit futurum. Idem M. Tull. lib. 1. de legibus, *Quod si pœna,* (inquit) *si metus supplicij, non ipsa turpitudo deterret ab iniuriosa, facinorosáque vita, nemo est iniustus: & incautiores habendi sunt, quàm improbi. Tum autem, qui non ipso honesto monemur, vt boni viri simus, sed vtilitate aliqua, atque fructu, callidi sumus, non boni. Nã quid faciet is homo in tenebris, qui nihil timet, nisi testem, vel iudicem? quid in deserto loco, nactus, quem multo auro spoliare possit, imbecillum, atque solum?* ad eandem sententiam pertinent, quæ scribit lib. 2. de Finibus, his verbis, *Iam si modestia, si pudicitia, si vno verbo, temperantia, pœna, aut infamia metu coërcebuntur, non sanctitate sua se tuebuntur: quod adulterium, quod stuprum non se prorripiet, ac proijciet aut occultatione proposita, aut impunitate, ac licentia?*

MISCEBIS SACRA PROFANIS] id est, sacra, & profana libidine, & cupiditate tua exæquabis: sacrorum, & profanorum dilectum, atque discrimen vtilitate tolles. D

EST DAMN. LEVIVS: SED NON FACIN. TAM. ESTO:] sic reperi hũc versum productum ab antiquo, & nobili scriptore, Accursio Florent. Et verò consuetudo Latini sermonis postular, vt ita loquamur, *leue damnum, leue facinus,* non *lene.*

ESTO] concessio est, vt sat. 1. libr. 2. *esto, si quis mala.* & sat. 2. lib. 2. *hac magis illa, Imparibus formis deceptum te patet: esto. Vnde datum sentis, &c.* & sat. 3. eiusdem. *Integer est mentis Damasippi creditor? esto.* sat. 6. lib. 1. *Namque esto: populus Leuino mallet honorem, Quam Decio mandare nouo.* epist. . lib. 1. *verum Esto alijs alios rebus, studijsque teneri.* & ep. proxima, infrà, *Sedit, qui timuit, ne non succederet: esto.* sic M. Tull. Diuinat. in Verr. *Esto: ipse nihil est, nihil potest, at venit paratus cum subscriptoribus exercitatis, & disertis,* Idem Verr. 4. *Verum esto: alio loco de aratorum animo, & iniurijs videro:* Verr. 5. *Verùm esto: reperiuntur aliquis fortis, & experiens arator,* Idem de finib. 2. *Esto: fecerit, si ita vis, Torquatus propter suas vtilitates.* Luctet. lib. . *Sed tamen esto iam posse hæc æterna manere.* sic & Plato cùm multis in locis, túm in Sophista & ceteri Græci, ἔστω. vtuntur & voce εἶεν, pro eodem, Eurip. Medea, Εἶεν· καὶ δὴ τεθνᾶσι· τίς με δέξεται πόλις; E

VIR BUNVS] opinione vulgi.

DEOS VEL PORCO] vt Tellurem, epist. ad Aug. *Tellurem porco, Siluanum lacte piabant* & Genium, vt Od. 17. libr. . in extr. *cras Genium mero Curabis, & porco bimestri, &c.*

IANE PATER, CLARE: CLARE, &c.] posteaquàm inquit Horatius hæc pronuntiauit claré, *ò Iane pater,* vel si Apollinem precetur, *ò Apollo,* reliqua, quæ petit à Dijs, summissa voce, & lingua compressa, persequitur ne à quoquam exaudiatur. sic infrà sat. 6. *Matutine pater, seu Iane libentius audis.* Sed cur Ianum, patrem appellat? fortasse propter eius antiquissima, & maxima in populum Ro. beneficia, vt à quo Itali feritate posita, humanitatem & mansuetudinem acceperunt. Idem primus coronas, quas in vino adbibebant, rateis, & nauigia, & nummos æreos F inuenit, vt téstatur Athen. libr. vltimo, hi verbis, *Ἰανὸς ὁ παρ' ὑμῖν θεός, ὃν πατέρα προσαγορεύομεν, πρῶτος εὗρε στέφανον,* &c. paucis pòst. *Ἰανὸν δὲ λόγος ἔχει διπρόσωπον γεγονέναι, τὸ μὲν ὄπισθεν, τὸ δ' ἔμπροσθεν ἔχοντα πρόσωπον. ἀπὸ τούτου καὶ τὸν Ἰανὸν ποταμὸν, καὶ τὸ ὄρος Ἰανὸν ὀνομάζεσθαι κατοικήσαντος αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους· πρῶτον δὲ καὶ στέφανον εὑρεῖν καὶ σχεδίας, καὶ πλοῖα καὶ νόμισμα χαλκοῦν πρῶτον χαράξαι. διὸ καὶ τῶν κατὰ τὴν Ἑλλάδα πολλὰς πόλεις, καὶ κατὰ τὴν Ἰταλίαν, καὶ Σικελίαν ἐπὶ τοῦ νομίσματος ἐγχαράττειν πρόσωπον διπρόσωπον, καὶ ἐκ θατέρου μέρους ἢ σχεδίαν, ἢ στέφανον, ἢ πλοῖον.* i. Ianus, qui apud nos deus est, quem patrem appellamus, primus coronam reperit, &c. Ianum autem dicunt duas facies habuisse, vnam pòst, alteram antè. ex hoc & Ianum fluuium, & montem Ianum nominari, quòd is in eo monte habitarit. Primum autem etiam coronam reperisse, & rateis, & nauigia, & nummum æreum sculpsisse. Quapropter multas & Græciæ ciuitates, &

Italiæ

A Italiæ, & Siciliæ in nummo faciem incidere bicipitem, aut bifrontem, & in eius altera parte aut ratem, aut coronam, aut nauigium.

LABRA MOVET MET. AVD.] labra mouet tantùm: vocem autem non attollit, nolens audiri. hunc locum æmulatus est Persius satyr. 2. *Haud cuiuis promtum est, murmúrque, humilcísque susurros Tollere de templis, & aperto viuere voto.* volebant autem Pythagorei, clara voce dijs immortalibus supplicari: eiúsque rei rationem afferens Clemens Alexandr. στρωμ. δ. non quòd (inquit) existimarent, eos à Deo non exaudiri, qui summissè loquerentur, sed quòd preces, iustas esse volebant: qualeis certè neminem pudeat multis audientibus, & conscijs nuncupare. Clementis verba sunt hæc, τὸ πάλαι οἱ Πυθαγόρειοι βουλόμενοι μετὰ φωνῆς εὔχεσθαι κελεύουσιν ἐμοὶ δοκεῖ, οὐχ ὅτι τὸ θεῖον ὤοντο μὴ δύνασθαι τῶν ἡσυχῇ φθεγγομένων ἐπαΐειν, ἀλλ' ὅτι δικαίας ἐβούλοντο εἶναι τὰς εὐχάς, ἃς οὐκ ἄν τις αἰδεσθείη ποιεῖσθαι πολλῶν συνειδότων. hæc notauit P. Victorius Flor. Var. lect. lib. Quibus adde illa Platonis ex Alcibiade secundo,
B gratiorem esse deo εὐφημίαν, id est, bona dicta, seu bona verba, hoc est, vt Plato interpretatur, iustas & ritè nuncupatas preces, quam omneis omnium Græcorum victimas cum blasphemia, id est, maledicentia coniunctas. Vtinam nos Christiani hæc audiremus, & aliquando intelligeremus, bona verba, id est, preces ritè conceptas, quales sunt eæ, quæ ex sacris litteris sumtæ, quæque intellectæ & pura mente elatæ sunt, deo gratas esse, non blasphemiam, id est, preces arbitratu nostro, & ex libidine nostra compositas, iniustas scilicet, & planè impias, & quod ridiculum est, plerumque neque ab ijs, qui eas lingua nuncupant, neque ab ijs, qui audiunt, intellectas.

LAVERNA] hanc furum, & eorũ, qui sua consilia, factique occultari volunt, deam esse dicunt. à qua lauerniones, fures, antiqui dixerunt, (inquit Festus) quia sub eius tutela essent. & Nonius: *Lauerna*, dea, cui fures supplicant.

FALLERE] id est, latêre. da vt latêre possim: da vt mea iniustè facta sint ignota, atque occulta.

C DA IVSTVM, SANCT. Q. V.] sic legendũ videtur, & ita habent omnes nostri libri veteres duob. exceptis, in quibus est *da iusto sanctoq. videri* quam scripturam tamen etiam probo. reperitur enim ἀπὸ κοινοῦ *mihi*: vt sit, *da mihi iusto, &c.*

QVI MELIOR, &c.] id est, qua re melior: quasi dicat, nihilo melior. *qui melior seruo, qui liberior, &c.* habent tres cod. Vatic. & Iannoct. Faern. Torn. & quattuor alij, quos hîc in Gallia cõsului, Clericanus, Nicotianus, Russardini duo, vt nõ dubitem, quin ita legendum sit, non *Quo.*

NAM, QVI CVP. MET. QVOQVE] eiusdem enim est ingenij cupere, quod nõ habeas, bonum, & metuere, quod habere nolis, malum.

LOCVM VIRT. DESER.] ἔλιπε τὴν τάξιν, locum non tenuit. est autem translatio ducta à re militari. Sic Demosth. in orat. περὶ εἰρήνης, translatè dixit, se solum duris reipub. temporibus beneuolentiæ erga populum Ath. ordinem non deseruisse, μόνος τῶν πολιτευομένων τὴν τῆς εὐνοίας τάξιν ἐν τοῖς δεινοῖς οὐκ ἔλιπον. λειποτάκτας, apellant Græci, loci, seu ordinis desertores. & λειποταξίαν, crimen eius, qui locum D non tenuit in acie, & λειποτακτεῖν, locum, seu ordinem suum relinquere, ac deserere: quod est flagitiosissimum in re militari.

FESTINAT] semper studet augendæ rei: occupatus est in amplificanda re familiari. Festinat qui ita properat, vt nihil agat.

ET OBRVITVR RE] & obruitur pecunia, tanquam fluctu.

VEND. CVM POES. CAPT. &c.] hominẽ auarum, & nimio lucri studio deditum, cum seruo comparat hoc modo, Quemadmodum (inquit) captiuum occidere non solemus, sed seruamus, vt nobis vsui sit: sic hominem auarũ, nihil à captiuo differentem, vtpote qui se pecuniæ tradiderit constringendum, neque à suo studio abducere, neque occidere debemus, sed ei permittere, vt pascat, aret, nauiget, & ceteris seruilibus muneribus per omnem vitam fungatur. Plato quidem libr. 2. de rep. mercatores διακόνους πόλεως, id est, seruos ciuitatis appellat.

OCCIDERE NOLI] id est, serua. serui enim à seruando dicti sunt. E

SINE PASCAT] sine vt pascat oueis, boues, capras, &c.

DVRVS] laboriosus, laboris perferens, labori non succumbens. suprà epist. 7. libr. 1. *Durus, ait, Vultei nimis, attentúsque videris.*

ANNONÆ PROSIT] annonam efficiat viliorem, tritico, vino, ceterísque rebus aliunde supportandis.

PENVSQVE] hoc penus, oris dicimus, & hæc penus, us. M. Tull. libr. de natura deorum. 2. *Penates, siue a penu ducto nomine, (est enim omne, quo vescuntur homines, penus) siue ab eo, quòd penitus insideant.*

VIR BONVS, ET SAPIENS] hunc de eo, qui reuera sit vir bonus, & sapiens loquitur.

AVDEBIT DICERE] nullo metu deterritus dicet.

PENTHEV, RECTOR THEB.] hæc, quæ deinceps sequuntur, ab Euripide paulùm immutata mutuatus est Horatius. conatus est autem his F versibus hic poëta viri boni, veréque sapientis libertatem, animíque magnitudinem, & constantiam ante oculos ponere: quibus ille virtutibus septus, ac munitus, omneis res humanas vna virtute inferiores esse ducit: paupertatem, morbum, exsilium, vincula, cruciatum corporis, mortem denique contemnit, summum bonum in honesto, & virtute locat: turpitudinẽ, & vitium, summum malum esse existimat. versus Euripidis sunt hi in Bacchis, Διον. Εἴφ' ὅ,τι παθεῖν δεῖ. τί με τὸ δεινὸν ἐργάσῃ; Πενθ. Πρῶτον μὲν ἁβρὸν βόστρυχον τεμῶ σέθεν. Διον. ἱερὸς ὁ πλόκαμος. τῷ θεῷ δ' αὐτὸν τρέφω. Πενθ. Ἔπειτα θύρσον τόνδε παράδος ἐκ χεροῖν. Διον. Αὐτός μ' ἀφαιροῦ. τόνδε Διονύσου φορῶ. Πενθ. Εἱρκταῖσί τ' ἔνδον σῶμα σὸν φυλάξομεν. Διον. Λύσει μ' ὁ δαίμων αὐτός, ὅταν ἐγὼ θέλω. qui fuerant iam antè à Mureto ad hunc locum annotati, animaduertat autem studiosus vtriusque linguæ adolescens, primum Euripidis versum sic esse ab Horatio redditum, *quid me perferre, patiq́, Indignũ coges?* Secũdo autem Euripidis versu prætermisso,

A in quo minatur Pentheus Baccho, se ei comtos capillos secturum, & tertio, quo Bacchus respondet, eos Deo consecratos esse: quarto versui Græco respondere hæc Latina aliquantũ à Græcis dissidentia, *adimam bona*. illa autem, quæ deinceps sequũtur, *nempe pecus, rem, Lectos, argentum*, ab Horatio esse de suo addita: Græcis illis Αὐτὸς μ' ἀφαιρῶ, paria propemndum esse hæc Latina, *tollas licet*. reliquam Græci versus partem à Latino poëta esse prætermissam. sextum versum ab Horatio sic esse redditum, *in manicis, & Compedibus sæuo, &c.* septimũ sic, *Ipse deus, simulatque volam, me soluet*.

NEMPE PECVS, REM, &c.] hæc intelligenda sunt à sapiente responderi, hoc modo, tu minaris te mihi bona ademturũ. quæ bona? nempe bona fortunæ, quæ ego bona non appello. Errant autem qui putant hæc etiam esse verba Penthei. neque eos mouere debet vox. *nempe* responsioni seruiens. sic enim Ter. Andr. *nempe vt curentur recte hæc*. huc pertinent illa, quæ sunt parad. 1. *Nec ego vmquam illum bona perdidisse dicam,*
B *siquis pecus, aut supellectilem amiserit, &c.*

IN MANICIS] manicæ, vincula, quibus manus vinciuntur. Virg. Æn. 2. *manicas, atque arcta leuari Vincla iubet Priamus*. Plaut. Capt. *Inijce huic actutum manicas mastigia.*

OPINOR, HOC SENTIT] opinor (inquit Horatius) hoc sentit vir bonus, & sapiens: hócque significat his verbis, *ipse deus me soluet*, se moriturum. Gulielmus Sirletus paullo ante hanc secundam editionem propter singularem doctrinam ac virtutem factus ecclesiæ Ro. cardinalis dicebat sibi videri Euripidis sententiam ab Horatio non esse intellectam. nam verbis illis, λύσει μ' ὁ δαίμων αὐτὸς, id est, soluet me deus ipse, non significat Bacchus apud Euripidem (inquit ille) se moriturum, sed se vinculis & carcere liberatum iri. Sed respondere licet, Horatium tum superiores Euripidis versus, tum postremum aptissimè in rem suam vertisse, atque ad sententiam suam felicissimè accommodasse. Nam cùm corpus animi sit tanquam carcer, vt plerique philosophi dixerunt, & mortuos
C dicamus corporis vinculis esse solutos: quemadmodum, qui carcere, & vinculis liberati sunt, rectè solutos dicimus: ita quos deus vitam cum morte commutare voluerit, cùm moriendo omnibus miseriis humanis defungantur, non ineptè solui dici possunt.

MORS VLT. LIN. RER. EST] vltima linea, id est, πέρας finis, seu extremum, vt M. Tull. ad Toranium, *cùm omnium rerũ mors sit extremum*. & Demosth. περὶ στεφάνου. πέρας μὲν γὰρ ἅπασιν ἀνθρώποις τοῦ βίου θάνατος & Arist. li. 3. de morib. ad Nic. hanc rationem affert, quare mors sit omnium rerum res horribilissima, quia est extremum, nihilque reliquum est mortuo, neque quod bonum, neque quod malum sit. Videtur autem in his verbis *vltima linea*, tralatio esse ducta vel à figuris mathematicis, quæ lineis terminantur, vel à pictura. Sciendum est autem veteribus illis, tum philosophis, tum plerisque aliis nihil minus, quàm philosophis, mortem non fuisse habitam in malis, immò illos ad eam, tanquam ad certissimum miseriarum suarum portum, confugere esse solitos. referti sunt libri M. Tullij hac sententia, nihil mali esse D in morte: in qua si resideat sensus, immortalitas illa potius, quàm mors ducenda sit: sin sit amissus, nulla videri miseria debeat, quæ non sentiatur. Verum tamen Pythagoras vetabat, imperatoris, id est, dei iniussu, de vitæ præsidio decedere: & Plutarchus in libro ὅτι οὐδὲ ζῆν ἔστιν ἡδέως κατ' Ἐπίκ. grauissimè contra eos disputat, qui in rebus aduersis mortem sibi consciscere licere putant: & Aristoteles libr. 4. de morib. ad Nicom. negat esse magnanimi in rebus aduersis sibi manus afferre. idem ait libr. 5. eum, qui se sua manu exanimet, iniuriam facere, si non sibi, certè ciuitati.

17. AD SCÆVAM.

QVAMVIS, Scæua, satis per te tibi consulis: & scis,
Quo tandem pacto deceat maioribus vti: E
Disce docendus adhuc, quæ censet amiculus: vt si
Cæcus iter monstrare velit: tamen aspice, si quid
Et nos, quod cures proprium fecisse, loquamur.
Si te grata quies, & primã somn⁹ in horã
Delectat: si te puluis, strepitúsq; rotarum,
Si lædit caupona: Ferentinum ire iubebo.
Nam neque diuitibus contingunt gaudia solis:
Nec vixit malè, qui natus, moriénsque fefellit.
Si prodesse tuis, paullóq; benignius ipsum
Te tractare voles: accedes siccus ad vnctum. F
Si pranderet olus patienter: regibus vti
Nollet Aristippus. si sciret regibus vti:
Fastidiret olus, qui me notat. vtrius horũ
Verba probes, & facta, doce: vel iunior audi,
Cur sit Aristippi potior sententia. namq;
Mordacẽ Cynicũ sic eludebat, (vt aiũt)
Scurror ego ipse mihi: populo tu. rectius hoc, & (alat rex.
Splẽdidius multo est, equus vt me portet:
Officium facio. tu poscis vilia rerum,
Dante minor: quãuis fers te nullius egẽtẽ

Omnis

A *Omnis Aristippum decuit color, & status, & res,*
Tentantē maiora, ferè præsentibus æquū.
Contrà, quē duplici pāno patiētia velat:
Mirabor, vitæ via si conuersa decebit.
Alter purpureū non exspectabit amictū:
Quidlibet indutus celeberrima per loca vadet:
Personámq; feret nō inconcinnus vtrāq;.
Alter Mileti textam cane peius, & āgue
Vitabit chlamydem: morietur frigore, si non
Rettuleris pannum. refer: & sine viuat ineptus.
B *Res gerere, & captos ostendere ciuibus hosteis:*
Attingit soliū Iouis, & cælestia tentat.
Principibus placuisse viris, non vltima laus est.
Non cuiuis homini contingit adire Corinthum.
Sedit qui timuit, ne non succederet: esto.
Quid? qui peruēnit, fecitne viriliter? atqui
Hic est, aut nusquam, quod quærimus. hic onus horret,
Vt paruis animis, & paruo corpore maius: (inane est:
Hic subit: & perfert. aut virtus nomen
C *Aut decus, & pretium rectè petit experiens vir.*
Coram rege suo de paupertate tacentes
Plus poscente ferent. distat, sumásne pudenter:
An rapias. atqui rerum caput hoc erat, hic fons.
Indotata mihi soror est, paupercula mater, (mus,
Et fundus nec vendibilis, nec pascere fir-
Qui dicit: clamat, victum date succinit alter: (dra.
Et mihi diuiduo findetur munere qua-
Sed tacitus pasci si posset coruus: haberet
Plus dapis, & rixæ multo minus, inuidiæq;. D (ctus amœnum,
Brundisium comes, aut Surrentum du-
Qui queritur salebras, & acerbum frigus, & imbreis: (tica plorat:
Aut cistam effractam, aut subducta via-
Nota refert meretricis acumina, sæpe catellam (mox
Sæpe periscelidem raptam sibi flentis: vti
Nulla fides damnis, verisq; doloribus assit:
Nec semel irrisus triuiis attollere curat
Fracto crure planum: licet illi plurima mānet (rim:
Lacryma: per sanctum iuratus dicat Osi-
Credite, non ludo, crudeles tollite claudū.
Quare peregrinum, vicinia rauca reclamat. E

PER TE] id est, sine alterius præcepto, aut cōsilio. Sapientissimus autem ille est, qui per se sibi consulit: secundum sapientiæ gradum tenet qui alteri bene suadenti obtemperat: deterrimus qui neque per se sapit, neque bene moniti paret. Hesiod. *Οὗτος μὲν πανάριστος*, &c. Optimus ille quidem est, &c. notissimi sunt versus. lege Arist. libr. 1. de morib. ad Nicomach. non longe à princip.

MAIORIBVS VTI] id est, aduersus maiores se gerere: quo pacto maiores & potentiores tractandi sint. etiam sat. 1. lib. 2. potentiores amicos, maiores vocat. *maiorū ne quis amicus Frigore te feriat.* Quod autem ad loquendi genus attinet, *maioribus vti*: sic loquuntur Græci *χρῆσθαι*. Epicharmus, *γνῶθι πῶς ἄλλῳ κέχρηται*, id est, cognoscito quo pacto se aduersus alium gesserit. Xenoph. *ἀπομνημ. α. ἀλλὰ Κρίτων τε Σωκράτους ἦν ὁμιλητὴς, καὶ Χαιρεφῶν, καὶ Χαιρεκράτης*, &c. *οὐχ ἵνα δημηγορικοὶ ἢ δικανικοὶ γένοιντο, ἀλλ' ἵνα καλοί τε κἀγαθοὶ γενόμενοι καὶ οἴκῳ, καὶ οἰκέταις, καὶ οἰκείοις, καὶ φίλοις, καὶ πόλει, καὶ πολίταις δύναιντο καλῶς χρῆσθαι*. i. & Crito Socratis erat familiaris, & Chærephon, & Chærecrates, &c. non vt ad contionandum, aut iudicandum parati, atque instructi essent, sed vt viri boni atque honesti effecti & sua domo, & seruis, & propinquis, & amicis, & ciuitate, & ciuibus bene vti possent. F

VT SI CÆCVS ITER MONSTRARE VELIT] hoc dicit *εἰρωνευόμενος*: quod est Horatio vsitatum. nam neque ducem viæ cæcum quisquam adhibet impunè, neque stulti cōsilium sequitur. notum illud *τυφλὸς, ὁδηγός*. id est, cæcus viæ dux.

SI QVIN] id est, an aliquid: vt Græci *εἰ τι*: vt alibi admonuimus.

PROPRIVM FECISSE] in rem tuam vertere, tibi asciscere, vendicare, *σφετερίζειν*.

SI TE GR. QVIES] si te otiosa vita delectat, &c.

A PRIMAM SOMNVS IN HORAM] somnus vsque ad solis ortum. si te delectat (inquit) vita quieta, tranquilla, secura: sequitur deinceps, *si te puluis strepitusque rot.* id est, ab omni strepitu vrbano remota, &c.

SI TE PVLVIS, STREP. QVE ROTAR. &c.] quæ sunt in vrbe Roma propter crebra, quæ in ea sunt, vehicula.

SI LÆDIT CAVP.] quidam libri manuscrip. habent, *Si lædet, &c.*

FERENTINVM] oppidum Hernicorum infrequens, & in...bre.

NAM NEQVE DIVIT. CONT. G. S.] immo plerique diuites ærumnosissimè ac miserrimè viuunt. Quis autem in diuitiis vitam beatam vmquam positam esse dixit, nisi aut qui numquam gustauerit verissimas & sincerissimas voluptates: aut qui nihil aliud habeat, quo delectetur, quàm bona externa: aut qui sit egentissimus, careátque rebus omnibus ad victum necessariis, & victum mendicare cogatur? nam talem hominem non sit mirum
B in diuinis summum bonum collocare.

NEC VIX. NA. QVI NA. MOR. FEF.] Græcè locutus est Latino sermone. sic enim illi loquerentur, ὃς ἔλαθε γενόμενός τε καὶ θανών· qui natus & mortuus latuit, idest, cuius ortus, & interitus fuit hominibus incognitus atque obscurus: vel quem neque natum, neque mortuum esse quisquã mortalium sciuit. sic enim loquitur M. Tull. epist. ad Pap. Pætum libr. 9. cuius princ. *Dubius tuus, &c. quos ego non modo Reges appellatos, sed omnino natos nesciebam.* Respexit autem illud Epicuri λάθε βιώσας: quod improbat, & refellit Plutarchus in libellu, εἰ καλῶς εἴρηται τὸ λάθε βιώσας. eodem pertinent Horatianum illud in epist. ad Loll. 2. inf. *fallentis semita vitæ.* sic Eurip. Iphig. in Aulide, ζηλῶ δ' ἀνδρῶν, ὃς ἀκίνδυνον βίον ἐξεπέρασ' ἀγνώς, ἀκλεής· τοὺς δ' ἐν τιμαῖς ἧσσον ζηλῶ. quorum versuum hæc ferè sententia est. fortunatum autem eum iudicio, qui ignotus, inhonoratus, inglorius cursum vitæ confecit: eos verò, qui honores adepti sunt, minus fortunatos puto. Sententia contraria in Medea, Εἴη δ' ἔμοιγε μήτε χρυσὸς ἐν δόμοις, Μήτ' Ὀρφέως τι κάλλιον ὑμνῆσαι μέλος Εἰ μὴ
C ἐπίσημος ἡ τύχη γένοιτό μοι, id est. *Verùm neque auro mi domus refulgeat, Neque Orpheo cãtare dulcius sciã, Nisi honore, gloriáque magnus claream.*

BENIGNIVS] liberalius, largius, latius: vt alibi docuimus. huic loco similis est ille sat. 2. lib. 1. *& tractari mollius ætas Imbecilla volet.*

ACCEDES SICCVS AD VNCTVM] tu pauper, & tenuis te ad amicitiam copiosi & diuitis applicabis. vnctum, id est, vnguento delibutum, & ita diuitem. Terent. in Phorm. *Téne asymbolum venire vnctum, atque lautum è balneis, &c.* vel dic esse [illegible].

SI PRANDERET OLVS PATIENTER, &c.] Diogenes Laërtius hoc Diogenis in Aristippum dictum, & Aristippi responsum sic refert in Aristippo, & Diogene, παριόντα ποτὲ αὐτὸν λάχανα πλύνων Διογένης ἔσκωψε, καί φησιν· εἰ ταῦτα ἔμαθες προσφέρεσθαι, οὐκ ἂν τυράννων αὐλὰς ἐθεράπευες. ὁ δὲ, καὶ σύ, εἴπερ ᾔδεις ἀνθρώποις ὁμιλεῖν, οὐκ ἂν λάχανα ἔπλυνες, id est, *prætereuntem quondam eum olera lauans Diogenes cauillatus est, his verbis: si hæc in cibum adhibere* D
didicisses, tyrannorum aulas non coleres: ille autem, at tu (inquit) si hominum consuetudine & congressu vti scires, olera non lauares. Fuit porrò Aristippus Socratis discipulus, & ab eo fluxit Cyrenaica disciplina. vixit enim molliter, sumtuosè, voluptariè, omni vnguentorum, vestium, mulierum luxuria conquisita, vitam beatam in vna voluptate locãs, eáque præsente, similiter, atque asôti, neque memoriam præteritarum voluptatum, neque spem futurarum quicquam existimans ad se pertinere. M. Tull. lib. 3. de orat. ad Qu. Fr. *tum ab Aristippo, quem ille magis voluptariæ disputationes delectarant, Cyrenaica philosophia manauit.*

FASTIDIRET] aspernaretur, respueret. epist. ad Iul. Flor. hoc libr. *Fastidire lacus, & riuos ausus apertos.*

QVI ME NOTAT] Diogenes, qui mihi turpem notam inurit.

MORDACEM CYNICVM] rectè & aptè *mordacem* dixit, cùm de Cynico, id est, quasi cane loqueretur. Nam & Plautus mordacem canem E
dixit quodam loco, & Laërtius in Cynici vita scribit, eum interrogatum, quid faciat, quamobrem canis nominetur, respondisse, se iis, qui largiantur, adulari: non largienteis allatrare: improbos mordere. sic ille, τοὺς μὲν διδόντας σαίνων, τοὺς δὲ μὴ διδόντας ὑλακτῶν, τοὺς δὲ πονηροὺς δάκνων. Idem Horatius *mordaces sollicitudines* dixit Oda. 18. lib. 1. & *mordax ferrum* Oda 6. lib. 4. & *mordacem* pro eo, quem Græci φιλεπιτιμητὴν, & φιλόψογον, & κακήγορον, & κέρτομον, id est, reprehendendi, & vituperandi cupidum, & conscindentem, & maledicum appellãt, sat. 4. lib. 1. *Liuidus & mordax videor tibi.*

ELVDEBAT] risu & ioco refellebat. sumtũ à gladiatoribus. Sic M. Tull. principio action. primæ in Verr. *magnas accusatoris minas, magnámque expectationem iudicij, ad nostrum arbitrium, libidinémque eludemus.*

SCVRROR EGO IPSE MIHI] risum moueo diuitibus, vt mihi prosim, & iucundè viuam. tu scurrando ludum, & voluptatem populo præbes, nihilque tibi ex ea re quæritur. F

EQV. VT ME PORT. ALAT REX] prouerbium est Græcum ἵππος με φέρει, βασιλεύς με τρέφει. regem autem appellant Latini etiam eum, qui parasitos, atque adeò viros honestos alit. Terent. in Phorm. *immo enim nemo satis pro merito gratiam regi refert. Téne asymbolum venire vnctum, atque lautũ è balneis, otiosum ab animo, cùm ille & cura, & sumtu absumitur, dum tibi sit, quod placeat? &c.* lege ann. ad illud Od. 36. lib. 1. *non alio rege.*

TV POSCIS VILIA RERVM] hunc locum restitui, secutus auctoritatẽ trium librorum Vatic. & Iann. Torn. Rain. Card. & eorum, quos postea in Gallia vidi, Cleric. Nicotianorum, Russardinorum. dictum est autem *vilia rerum, vt vana rerum, amara curarum, angusta viarum,* & similia quæ notauimus ad Od. 11. lib. 4.

DANTE MINOR] tu inferior eo, qui tibi dat.

QVAMVIS FERS TE NVLL.] idest quamuis ita te iactes, atque ostentes, quasi nulla re egere videaris.

COLOR

A COLOR] vel vestitus, vel vitæ genus. sic Laërt. *ἦν δὲ ἱκανὸς ἁρμόσασθαι καὶ τόπῳ, καὶ χρόνῳ, καὶ προσώπῳ, καὶ πᾶσαν περίστασιν ἁρμονίως ὑποκρίνασθαι*, id est, *poterat autem Aristippus se & ad locum, & ad tempus, & ad personam accommodare, atque omnem vitæ statum conuenienter, aptéque simulare*. lat. 1. lib. 2. *Quisquis erit, scribam, vitæ color*.

TENT. MAIORA, FERE PRÆS. ÆQVVM.] id est quærentem quidem maiora, seu meliora: præsentibus autem ferè contentum: præsentia æquo animo ferentem. sic Isocrat. ad Dem. *στέργε μὲν τὰ παρόντα, ζήτει δὲ τὰ βελτίω*. id est, ama quidē præsentia, seu æquum animum præsta in præsentibus, sed quære meliora.

CONTRA QVEM DVPLICI PANNO, &c.] Diogenem Cynicum, qui patienter panno duplici vestitur, ac velatur. duplicem pannum *διπλοΐδα* interpretantur nonnulli. Instituit autem primus Diogenes Cynicus pallium duplicare, vt refert Laërt. his verbis: *πρῶτον ἐξεῦρεν δ' περιστείλας τρίβωνα διπλώσας πρῶτος*. Seruius ad illum locum Virg. Æn. 5.
B *duplicem ex humeris reiecit amictum*: profert hunc locum.

MIRABOR, &c.] id est, mirum mihi erit, si noua viuendi ratio eum decebit: quasi dicat, vix adduci possum, vt credam, futurum, vt conuersa, & commutata vitæ ratio eum deceat.

VITÆ VIA] vitæ institutum, vitæ genus, &, vt loquitur ipse, *vitæ color*.

ALTER] Aristippus non *exspectabit*, dum habeat amictum purpureum, sed qualibet veste amictus, per medium forum ambulabit. Itaque refert Diog. Laërt. ei dixisse Platonem, vel (vt alij) Stratonem, *σοὶ μόνῳ δέδοται καὶ χλαμύδα φορεῖν, καὶ ῥάκος*. id est, tibi soli datum est & chlamydem gestare, & pannum lacerum. lib. Iannoct. habet *euitabit*.

NON INCONCINNVS] non inconcinnè, non inuenustè, non indecorè: vel nō inconcinnus, id est, non indecoram speciem præ se ferens, *οὐκ ἀσχήμων*, non desormi specie.

VTRAMQVE] nūc cultu ornatiore, nunc sordido, humilique vestitu vtetur. *personā ferre* etiam
C Liuius dixit lib. 3. *Ille finis Appio alienæ personæ ferendæ fuit: suo iam inde viuere ingenio cœpit*.

ALTER] Diogenes Milesiam vestem reijciet ex optima lana. Virg. Georg. 3. *quamuis Milesia magno Vellera mutentur*. Est autem Miletus vrbs Asiæ, in qua optimæ lanæ nascebātur & tingebantur. Sic fere inter se cōparat Diogenē Cynicum, & Aristippum Tyrius Max. *λέγω δή, οὐδὲν γὰρ ζήλου ἄξιον, τὸ τοῦ Διογένους θυλάκιον καὶ ἡ βακτηρία: ἀλλ' ἔξεστί που καὶ ταῦτα περιβεβλημένον, Σαρδαναπάλλου εἶναι κακοδαιμονέστερον. ὁ Ἀρίστιππος ἐκεῖνος πορφυρίδι ἀμπισχόμενος, καὶ μύροις χριόμενος, οὐχ ἧττον τοῦ Διογένους ἐσωφρόνει*, &c. id est, Nihil enim habet æmulatione, aut admiratione dignum Diogenis saccus, & baculum: sed licet etiam his amictum, Sardanapalo esse miseriorē. Aristippus ille vestem purpuream gerens, & vnguentis delibutus, nihilo Diogene sapientior ac temperantior erat, &c.

CANE PEIVS, ET ANG. VITAB.] vitabit acerrimè, prouerbialiter dictum. Plautus Mercat. *nempe vxor ruri est tua, quam dudum dixeras te odisse æquè, atque angueis*. Theophr. libro, qui inscri D bitur, *ἠθικ. χαρακτῆρες*, cap. *περὶ εἰρωνείας*, *τὰ δὴ τῶν ἠθῶν μὴ ἁπλᾶ, ἀλλ' ἐπίβουλα φυλάττεσθαι μᾶλλον δεῖ, ἢ τοὺς ἔχεις*. id est, mores igitur non simpliceis, sed insidiosos, vitare magis oportet, quàm viperas.

INEPTVS] ineptus ad omnem fortunæ habitum, vel ad vtramque personam, vel ineptus simpliciter.

RES GER. ET CAPT. OSTEND. &c.] Qui in rep. gerenda versantur, & qui res magnas, & laudabiles gerunt siue domi, siue belli, diuinis propemodum honoribus afficiuntur, & proximè ad Deos accedunt. sic Pindarus *ὠδ. α. ἰσθμ.* ait ex certaminibus, aut re militari laudem, & gloriam maximam comparari: ex ceteris autem studiis, atque artibus eam dumtaxat quemque mercedem ferre, quæ ad ventrem explendū, famémque propulsandam valeat. Pindari verba sunt hæc, *μισθὸς γὰρ ἄλλοις ἐφ' ἔργμασιν ἀνθρώποις γλυκύς, μηλοβότᾳ τ', ἀρότᾳ τ', ὀρνιχολόχῳ τε, καὶ ὃν πόντος τρέφει. Γαστρὶ δὲ πᾶς τις ἀμύνων λιμὸν αἰανῆ τέταται. ὃς δ' ἀμφ' ἀέθλοις, ἢ πολεμίζων ἄρηται κῦδος ἁβρόν, εὐαγορηθεὶς, κέρδος ὕψιστον δέκεται, πολιτᾶν τε ξένων γλώσσας ἄωτον*. i. merces enim aliis alia E dulcis ob sua facta hominibus quæritur, ouium pastori, & aratori, & aucupi, & mercatori per mare currenti, & ex mari victum paranti. Sed vnusquisque eò spectat, eóque suos omneis conatus confert, vt famem horribilem à ventre propulset. Qui verò vel in certaminibus Circensibus, vel in bello & in acie gloriam insignem consecutus fuerit, ab omnibus laudatus, maximum lucrum facit, nempe ciuium & peregrinorum linguæ florem accipit. hoc igitur significat Horatius: res gerere bellicas, aut vrbanas propemodum ad deorum immortalium laudes ascensum parat: éstque hoc omnium rerum humanarum primum, & præcipuum quiddam: secundum est à principibus, & clarissimis in rep. ciuibus diligi, atque in eorum amicis numerari.

ATTINGIT SOL. IOV.] est proximum sedi Iouis: proximè accedit ad diuinitatem.

NON CVIVIS HOM. CONTING. &c.] sic Græci efferunt, *Οὐ παντὸς ἀνδρὸς ἐς Κόρινθον ἔσθ' ὁ πλοῦς*. F huic prouerbio locus est, cùm significare volumus, esse difficile, & operosum ad rē aliquam peruenire valde optabilem, & expetendam. natum est autem (vt vult Strabo) à Corinthiorum deliciis, illecebris, ac luxuria. vide, quæ notat scholiastes Aristophanis in Pluto de scortis Corinthiis: & quæ Eustath. ad libr. secund. Iliad. & quæ Aulus Gellius lib. 1. cap. 8. de Laïde meretrice, & Demosthene rhetore. Eodem pertinent & ea, quæ Dion Chrysostomus ait, oratione, *Διογένους ἢ περὶ ἀρετῆς*. non longè à principio, *ἑώρα γὰρ [Διογένης] ὅτι πλεῖστοι ἄνθρωποι ἐκεῖ συνίασι διὰ τοὺς λιμένας, καὶ τὰς ἑταίρας*: id est, videbat enim Diogenes plurimos homines eò conuenire propter portus & meretrices.

SEDIT, QVI TIM. NE NON SVCC.] qui timuit, ne ex potentioris amicitia nullum fructum perciperet, quieuit, neque periculum facere voluit.

QVID?

A QVID? QVI PERVÊNIT, FECITNE] id eſt,quid?qui, quod voluit, conſecutus eſt,ſecitne fortiter, an non? *viriliter*, *ἀνδρείως*, ſortiter.

ATQVI HÎC EST, AVT NVSQVAM,&c.] atqui,aut in hoc, aut nuſquam poſitum eſt id, de quo quæritur.

HIC ONVS HORRET] qui ad principum amicitiam aſpirare non audet, non putat ſe tanto oneri parem eſſe, veretúrque ne opprimatur, id eſt,veretur,ne non ſuccedat conatus.

HIC SVBIT] alter ſubit hoc onus,& ad extremum perſeuerat.

AVT VIRTVS NOMEN INANE EST] id eſt,aut dicendum eſt virtutem eſſe mera verba, *λόγους*, ſeu *λόγον*, & *ὄνομα*, & inania philoſophorum Stoicorum commenta, & ita nihil ad vitam beatam pertinere:aut, ſi quid in ea ponderis ineſt ad vitam beatam, conſentaneum eſt, virum bonum, & experientem, honorem & vtilitatem, tanquam ſuæ virtutis prẹmia, expetiturum. Vide quæ annotata ſunt ſuprà ad illum locum *virtutem verba pu-* B *tas*, epiſtol. 6. quibus adde exempla ex Terentio & Plauto. Terentius Phormione. Phæd. *Feneratum tibi pulchrè dices.* Dor. *logi.* Plaut. quodam loco, *non vendo logos.* Sic autem Græci loquuntur, *λόγον εἶναι*, nomen, ſeu verba eſſe, pro nullius bonæ frugi eſſe, ſeu inutilem eſſe, vt ad illam epiſtolam 6. notauimus.

AVT DECVS] aut honorem, & ornamẽtum, non, vt alij *honeſtũ*. ſup. Od. 1. lib. 1. *O & præſidium & dulce decus meum.*

ET PRETIVM.]. i. præmium, ſeu mercedem. Cato oratione ad equites: *maiores ſeorſum, atque diuerſum pretium parauere bonis atque ſtrenuis, &c.*

RECTE PETIT] rectè, id eſt, iure & meritò: *καλῶς ποιῶν.* Sed Paſſeratius noſter putabat eſſe legendum *recti*: quod quia nuſquam reperi, vulgatã ſcripturam retineo. Cum his Horatianis congruũt illa Ciceronis ex libro 3. de rep. *Vult planè virtus honorem, nec eſt virtutis vlla alia merces: quam tamẽ illa facilè accipit: exigit non acerbè. ſed ſi aut ingrati vniuerſi, aut inuidi multi, aut inimici potentes ſuis vir-* C *tutem præmijs ſpoliant: ne illa ſe tamen multis ſolatijs oblectat, maximéque ſuo decore ſe ipſa ſuſtentat.* Contrà lib. 1. de legibus. *Ergo item iuſtitia nihil expetit præmij, nihil pretij: per ſe igitur expetitur: eadémque omnium virtutum cauſa, atque ſententia eſt.*

EXPERIENS] id eſt, prudens, & vſu peritus. ſic vtitur eadem voce M. Tull. libr. 4. Accuſationis. *Promti hominis, & experientis & in primis gratioſi.*

REGE SVO] amico magno, amico potentiore. ſic ſupr. epiſt. 7. ad Mæcenat. *2. réxque, patérque Audiſti coram.* Inſtituit amicum inferiorẽ, eíque præcepta dat, quo pacto ſeſe aduerſus potentiorẽ gerere debeat: oſtendens, modeſtiam, pudorem, patientiam tenuiori amico fructuoſiorem eſſe, quàm impudentiam, feſtinationem, procacitatem in petendo: cuiuſmodi quædam reprehendit M. Tull. in Trebatio libr. 7. *Nam primorum menſium litteris tuis vehementer commouebar, quòd mihi interdum (pace tua dixerim) leuis in vrbis, vrbanitatiſque deſiderio, interdum piger, interdum timidus in labore militari, ſæpe autem (quod à te alieniſſimum eſt)* D *ſubimpudens videbare. tanquam enim ſyngrapham ad imperatorem, non epiſtolam attuliſſes, ſic pecunia ablata domum redire properabas, &c.*

PLVS POSC. FER.] id eſt, plus accipiet à potentiore amico, quàm is, qui poſcit.

DISTAT SVM.] differt, intereſt, vtrùm cum pudore ſumas, an, &c.

AN RAPIAS] an impudenter petendo extorqueas.

ATQVI RERVM CAPVT] id eſt, atqui hæc erat totius reì pars maxima, & præcipua, hæc origo, nempe rem ſuam benè gerere, locupletari, & ditari.

INDOTATA MIHI SOROR EST,&c.] Sunt quidam alij, qui apertè quidem non flagitant, ſed ſuam tenuitatem, inopiamque crebrò coram rege ſuo commemorant, ídque clara voce, & eiuſdem ſortis, & contubernij hominibus audientibus. in eo (inquit) bis peccant, primùm, quòd tenuitatem ſuam diuiti, aut potenti amico exponere, poſcere eſt: deinde quòd dum collegã teſtem adhibent in regis ſui erga ſe liberalitate, & munificentia, munus auferunt non integrum, ſed E diuiſum, dimidiatum, & cum altero communicatum. Vtilius igitur erat nullo teſte, aut conſcio beneficium à potentiore amico accipere, vt omittam quòd ſibi ex eo inuidiam conflent, vt docet exemplo corui.

NEC PASCERE FIRMVS] *οὐχ ἱκανὸς τρέφειν*, non ita fructuoſus, vt ſumtus ad victum neceſſarios ſuppeditare poſſit. *paſcere firmus*, genus loquendi Græcum.

CLAMAT, VICTVM DATE] qui ſuperiora illa dicit, clamare videtur, *victum date*, etiam ſi hoc non dicat. quod genus loquendi vſurpatur interdum etiam in rebus inanimis. M. Tull. Verr. 4. *Litteræ ſunt in medio, quæ ſe corruptas, atque interlitas eſſe clamant.* Demoſth. orat. *περὶ παραπρεσβ. οὐ ταῦτα βοᾷ, καὶ λέγει, ὅτι χρήματα εἴληφεν Αἰσχίνης?* id eſt, hæc nónne clamant & loquuntur pecunias accepiſſe Aſchinem? & Catull. ad Flauium. *Nam te non viduas iacêre noctes Nequicquam tacitum cubile clamat.*

SVCCINIT ALTER] alter (inquit Horatius) F huius collega, ſeu (vt ita dicam) conſeruus, audiẽs illum coram rege ſuo querentem, ipſe quoque ſe egentem eſſe ſucclamat, oràtque diuitem, vt munus, quod vni illi daturus erat, duobus diuidat, ſibi videlicet, & illi. *ſuccinit* autem valet, ſub illius priorẽ orationem, vocémque queribundam, hæc loquitur, quæ deinceps ſequuntur.

ET MIHI DIVIDVO FINDATVR] id eſt, mihi quoque portio, quam huic daturus eras ſolidam, atque integram, ſit cum eo communis, vel inter nos communicetur. quadra eſt vel quarta pars cuiuſlibet rei, exempli cauſa, circuli vel figuræ quadratæ. per quadram hoc loco ſignificatur quarta pars panis, ſeu fruſtum panis, quod datur mendico. hoc igitur dicit, findatur pars, quam ei deſtinaras, *munere diuiduo*, id eſt, munere diuiſo: vel, quod diuiſionem recipit. in libro Donati ſcriptum eſt *quadrans*, non *quadra*.

SED

A SED TAD. PASCI SI POSS. CORV.] videtur tamen hoc omnium fere auium commune, vt pabulum nactæ, lætitiam suam cantu, aut voce significent: atque ita cæteras aueis eiusdem generis ad cibi societatem vocent.

ET RIXÆ MVLTO MINVS, INVIDIÆQVE] minus cum eo ceteræ rixarentur aues, id est, minus contenderent: minúsque ei inuiderent.

BRVNDISIVM COMES, &c.] aliud exponit inferioris amici peccatum, quo is cum superiore amico vnà iter faciens, vel queritur difficultatem itineris, viæque asperitatem, & frigoris acrimoniam, & pluuiam: vel simulat se iacturam fecisse in itinere, nempe cistam suam esse effractam, & viatica sibi esse furtim ademta, &c.

SVRRENTVM] oppidum in Campania: Brundisium autem in Calabria est.

ET SVBDVCTA VIATICA] id est, aut plorat sibi furtim esse ablata viatica, quæ non sunt ablata.

NOTA REFERT MERETR. ACVM.] imi-
B tatur illius meretricis astutias, & calliditates, quæ confingebat nunc sibi catellam esse ereptam, nunc periscelidem, id est, cruris ornamentum. simile exemplum est apud Plautum in Truc. *aut petit aurum, quòd conscissa pallula est, aut emta ancilla, aut aliquod vasum argenteum, Aut vasum aneum aliquod, aut lectus dapsilis, aut armariola Graca, aut aliquid semper, quod pereat, debet amans scorto suo.* & Ouid. lib. 1. de arte. *Quid, cùm mendaci damno mæstissima ploras? Elapsusq; e caua fingitur aure lapis?*

CATELLAM] paruulam catenam. T. Liuius lib. 39. *Quinctius alter prætor suos equites catellis, ac fibulis donauit.*

SÆPE PERISC.] periscelis, ornamentum cruris. vox mera Græca est.

VTI MOX NVLLA FIDES DAMNIS] ita sæpe mentiens inferior amicus, hoc assequitur, vt, cùm vera dicat, ei non credatur. *nulla fides adsit*, id est, nulla fides habeatur, fides detogetur veris damnis, & veris doloribus. Nam hæc damna erant simulata ac falsa, & ploratus falsi, atque conficti.

C VERÍSQVE DOLORIBVS] Od. 37. libr. 1. *Mentémque lymphatam Mareotico Redegit in veros timores.*

NEC SEMEL IRRIS. TRIV.] nec is, qui semel irrisus fuit ab eo, qui in triuio sibi crus fractum esse, cum fletu, & lachrymis mentiebatur, orans, vt se quasi claudum attolleret, fidem ei iterum habet.

PLANVM] planus vox est Græca, qua & M. Tull. vtitur in Cluentiana. significat autem fallacem, & qui in fraudem alterum inducit. sic Cic. de Staleno iudice. *hic ille planus improbissimus, quæstu iudiciario pastus, contrahit frontem.* Theocr. ἐν ἁλιεῦσιν, δέλεαρ, id est, escam, qua inescantur pisces πλάνον appellat. idem ... Athen. libr. 14. duobus nobileis planos commemorat Cephisidôrum, & Pantaleôtem: ac de posteriore hæc à Chrysippo lib. 5. περὶ τοῦ καλοῦ καὶ ἡδονῆς scripta esse tradit. ὁ δὲ πλάνος Πανταλέων πλείστους μᾶλλον ἑκάτερον τῶν υἱῶν κατ' ἰδίαν ἐξηπάτησεν, φήσας μόνῳ αὐτῷ λέγειν, ὅπου κατορώρυχε τὸ χρυσίον· ὥστε μάτην ὕστερον κοινῇ σκάπτοντας αἰσθέσθαι ἐξηπατημένους. id est, *Planus autem Pantaleon, cum iam iam esset moriturus, vtrumque filium seorsum decepit, cùm vni diceret se ei soli aperire, vbi aurum condidisset, ac defodisset: ita vt illi ambo postea vna fodientes, se a patre deceptos esse senserint.*

D

LICET ILLI PLVRIMA] licet planus ille vbertim lacrymetur: licet per Osirim Ægyptiorum Deum iuret. Herodotus in Euterpa, Osirim scribit eundem esse, atque Dionysum. Idémque sentit Tibull lib. 1. eleg. 7. *Primus aratra manu sollerti fecit Osiris, &c.* De Osiride multa Plutarchus in lib. de Iside & Osiride.

TOLLITE] attollite, erigite, vt epist. ad Pisonem, *non sit, qui tollere curet.* vel tollite equo, aut vehiculo, vt satyr. 6. lib. 2. *quem tollere rheda Vellet iter faciens*, quod minus placet: quamuis ita loquatur & M. Tull. ep. ad Qu. Fr. lib. 2. *sed mea factum est insulsa verecundia, vt te proficiscens non tollerem.* Idem off. 3. *optauit, vt in currum patris tolleretur.* T. Liuius lib. 23. ann. *saucios vehiculis tolli, portaríq; iubet.*

E QVÆRE PEREGRINVM VICINIA] id est, vicini quàm maxima voce possunt, reclamant illi plano, cuius fallacias habent cognitas: quære peregrinum aliquem, nempe qui te non nouit, vt ei fucum facias. nam nos quidem, qui te nouimus, inducere, seu fallere amplius non potes.

18. AD LOLLIVM. 2.

SI bene te noui, metues liberrime Lolli.
Scurrantis speciem præbere, professus amicum.
Vt matrona meretrici dispar erit, atque
Discolor: infido scurræ distabit amicus.
Est huic diuersum vitio vitium, & propè maius,
Asperitas agrestis, & incocinna, grauisq;
F *Quæ se commendat tonsa cute, dentibus atris,*
Dum vult libertas mera dici, veráque virtus,
Virtus est medium vitiorum, & vtrinque reductum.
Alter in obsequium plus æquo pronus, & imi
Derisor lecti, sic nutum diuitis horret:
Sic iterat voces, & verba cadentia tollit,
Vt puerum sæuo credas dictata magistro
Reddere: vel parteis mimum tractare secundas.
Alter rixatur de lana sæpe caprina.

A Propugnat nugis armatus: scilicet vt non
Sit mihi prima fides: &, verè quod placet. vt non
Acriter elatrem: pretium ætas altera sordet.
Ambigitur quid enim? Castor sciat, an Docilis plus.
Brundisium NumicI melius via ducat, an AppI.
Quem damnosa Venus, quem præceps alea nudat:
Gloria quem suprà vireis & vestit, & vngit:
Quem tenet argénti sitis importuna, famésque:
B Quem paupertatis pudor, & fuga: diues amicus
Sæpe decem vitijs instructior odit & horret.
Aut, si nõ odit, regit: ac, veluti pia mater
Plus, quàm se, sapere, & virtutibus esse priorem
Vult: & ait propè vera mihi contendere noli:
Stultitiam patiuntur opes. tibi paruula res est.
Arcta decet sanum comitem toga. desine mecum
Certare. Eutrapelus, cuicumque nocere volebat, C
Vestimẽta dabat pretiosa. beatus enim iã
Cum pulchris tunicis, sumet noua consilia, & spes:
Dormiet in lucem: scorto postponet honestum
Officium: nummos alienos pascet: ad imũ
Thrax erit: aut olitoris aget mercede caballum.
Arcanum neque tu scrutaberis vllius vmquam:
Commissúmque teges & vino tortus, & ira.
Nec tua laudabis studia, aut aliena reprendes:
Nec cùm venari volet ille, poëmata panges. D
Gratia sic fratrum geminorum Amphionis, atque
Zethi dissiluit: donec suspecta seuero
Conticuit lyra. fraternis cessisse putatur
Moribus Amphion. tu cede potentis amici
Lenibus imperijs: quotiésque educet in agros
Ætolis onerata plagis iumẽta, canésque:
Surge: & inhumanæ senium depone camœnæ:
Cenes vt pariter pulmenta laborib. emta:
Romanis sollenne viris opus, vtile famæ,
Vitæq;, & membris: præsertim cum valeas, &
Vel cursu superare canem, vel viribus aprum E
Possis. adde, virilia quòd speciosius arma
Non est, qui tractet. scis quo clamore coronæ
Prœlia sustineas cãpestria. deniq; sæuam
Militiam puer, & Cãtabrica bella tulisti
Sub duce, qui templis Parthorum signa refixit:
Et nunc, si quid abest, Italis adiudicat armis.
Ac, ne te retrahas, & inexcusabilis absis:
(Quamuis nil extra numerum fecisse, modúmque
Curas) interdum nugaris rure paterno. F
Partitur lintreis exercitus: Actia pugna
Te duce per pueros hostili more refertur.
Aduersarius est frater, lacus, Adria: donec
Alterutrũ velox victoria fronde coronet.
Consentire suis studijs qui crediderit te,
Fautor vtroq; tuũ laudabit pollice ludũ.
Protinus vt moneam (si quid monitoris eges tu:)
Quid de quoque viro, & cui dicas, sæpe videto.
Percunctatorem fugito. nam garrulus idem est:

Nec

A *Nec retinent patulæ cõmissa fideliter aures:*
Et semel emissum volat irreuocabile verbum.
Non ancilla tuum iecur vlceret vlla, puérve
Intra marmoreũ venerandi limen amici:
Ne dominus pueri pulchri, caræve puellæ
Munere te paruo beet: aut incommodus angat.
Qualem commendes, etiam, atque etiam aspice: ne mox
Incutiant aliena tibi peccata pudorem.
Fallimur: & quondam non dignum tradimus. ergo
B *Quem sua culpa premet, deceptus omitte tueri:*
Vt penitus notũ si tentent crimina, serues,
Tuterísque tuo fidentem præsidio: qui,
Dente Theonino cùm circumroditur: ecquid
Ad te pòst paullo ventura pericula sentis?
Nam tua res agitur, paries cùm proximus ardet:
Et neglecta solent incendia sumere vireis.
Dulcis inexpertis cultura potentis amici:
Expertus metuit. tu, dum tua nauis in alto est:
Hoc age: ne mutata retrorsum te ferat
C *aura.*
Oderunt hilarẽ tristes, tristémque iocosi:
Sedatum celeres: agilem, nauúmq; remissi:
Potores bibuli media de nocte Falerni
Oderunt porrecta negantem pocula: quamuis
Nocturnos iures te formidare vapores.
Deme supercilio nubẽ. plerumq; modestus
Occupat obscuri speciẽ, taciturnus acerbi
Inter cũcta leges, & percũctabere doctos,
Qua ratione queas traducere leniter æuũ
Ne te sẽper inops agitet, vexétq; cupido:
Ne pauor, & rerũ mediocriter vtiliũ spes:
Virtutẽ doctrina paret, naturáne donet: D
Quid minuat curas: quid te tibi reddat amicum:
Quid purè tranquillet: honos, an dulce lucellum,
An secretũ iter, & fallentis semita vitæ.
Me quoties reficit gelidus Digentia riuus:
Quem Mandela bibit, rugosus frigore pagus:
Quid sentire putas? quid credis amice precari?
Sit mihi quod nunc est, etiam minus: & mihi viuam,
Quod superest æui, si quid superesse volunt dij: E
Sit bona librorum, & prouisæ frugis in annum
Copia, ne fluitem dubiæ spe pẽdulus horæ.
Sed satis est orare Iouem, qui donat, & aufert,
Det vitam, det opes: æquum mi animum ipse parabo.

METVS] id est, vitabis, noles, cauebis. millies admonuimus. lege annotation. ad Od. 2. lib. 2. ibi, *Illum aget penna metuente solui.*

SCVRR. SPEC. PRÆB.] speciem præteferre hominis pabuli causa assentantis. sic loquitur Brutus ad Ciceron. in epistolis ad Brutum, in ea cuius initium est, *Particulam litterarum. qui potes intueri, quæ gesseris, simul & ista vel probare, vel ita demisse, ac facilè pati, vt probantis speciem præbeas?* quamquam vulgò legitur *habeas?* & Iul. Cæsar. lib. 3. de bello Gallico, *speciẽ, atque opinionem pugnantium præberent.* & T. Liuius lib. 3. Annalium, *Romam prima luce venientes procul speciem hostiũ præbuere.* scurra est, vt sup. diximus, qui pabuli causa potẽtiori alicui assentatur, & risum mouet. *βωμολόχον*, & *παράσιτον* vocant Græci. neque verò multùm interest inter scurram, & assentatorem, quem illi *κόλακα* nominant: aut, si quid interest, Horatius tamen hoc loco scurram pro assentatore accipit: Quemadmodum autem hic poeta scurram, id est, assentatorem, ab amico distinguit, ac separat, ita M. Tull. scurram ab oratore faceto, & vrbano lib. 2. de oratore ad Quin. fratr. his verbis, *Temporis igitur ratio, & ipsius dicacitatis moderatio, & temperantia, & raritas dictorum distinguit oratorem à scurra.* Iam verò quid intersit inter assentatorem & amicum, & quomodo alter ab altero discerni possit, scripserunt Plutarchus, & Maximus Ty-

A rius, oratione 4. & Themistins iunior, oratione 3. Postremò assentatoris mores pulcherrimè descripsit Theophrastus in libello, qui inscribitur, *ἠθικοὶ χαρακτῆρες*.

VT MATRONA MERETRICI DISP.] epist ad Pison. *Effutire leueis indigna tragœdia versus, Vt festis matrona moueri iussa diebus, Intererit Satyris paullum pudibunda proteruis.*

DISCOLOR] vel dissimili vestitu, vel dissimilis simpliciter. ego tamen illo modo malo. matronæ enim alio genere vestis vtuntur, aliúmque etiam in vestitu colorem fortassis vsurpant, quàm meretrices.

INFIDO SCVRRÆ] deest *sic*. est enim hic *ἀνταπόδοσις*, seu redditio similitudinis. *infido* autem id est, *ἀπίστῳ*, seu cui non est credendum neque fidendum.

EST HVIC DIVERSVM VITIO] sic Aristot. lib. 2. de morib. ad Nicomach. *φίλον*, id est, amicum, seu affabilem, medium constituit inter eum, qui omnia loquitur ad voluptaté, numquàmque
B alterius orationem improbat, aut refellit, quem *ἄρεσκον*: id est, blandum, seu placendi studiosum appellat: & eum, qui in omni sermone & congressu acerbum, atque insuauem se præbet, quem *δύσερις*, & *δύσκολον* nominat. *& prope* autem reposui, secutus libros veteres.

INCONCINNA] inuenusta, illepida, insuauis, à societate, & conuictu hominum aliena.

QVÆ SE COMMENDAT TONSA CVTE] quæ ex corporis horrore, asperitate, squallore, illuuie, immunditia, laudem aucupatur. Quia quę tondentur, hirsuta, & pilosa sint necesse est, idcirco pertonsam cutem, totius corporis horridam quandam, & hirsutam asperitatem significat. M. Anton. Muretus dicebat, idcirco per tonsam cutem immonditiam, & squallorem significari, quia eo tempore Romani neque barbam, neque capillum tondebant, præter immundos, & sordidos homines: quod puto esse falsum. nam contrarium est verum, vt perspicuũ est, cùm ex multis aliis locis, tùm ex his versibus Horat. epistol. ad Pison. *Nan-*
C *ciscetur enim pretium, noménque poëta, Si tribus Anticyris caput insanabile numquam Tonsori Licino cõmiserit*: & iis, qui sunt sat. 3. lib. 2. *dij te, Damasippe, deaq́, Verum ob consiliũ donent tonsore.* Qui autẽ putant hoc loco legendũ, *tonsa haud cute*, falluntur.

VIRTVS EST MEDIVM VIT.] sic Aristot. virtutes omneis dicit esse *μεσότητας*, id est, mediocritates, & (vt ita dicam) medietates.

ET VTRINQVE REDVCTVM] ab vtroque extremo remotum.

ALTER IN OBSEQVIVM PLVS ÆQVO] alter ille, siue assentator, siue scurra, plus æquo officiosus, ita vt facilè appareat, arcessitam, & de industria quæsitam, & simulatam esse blanditiam.

IMI LECTI] in quo ipse accumbit. est enim imus lectus vel infima pars lecti, vel lectus infimus, minúsque honorificus, in quo videlicet discumbunt inferiores amici: quod declarat locus Sueton. in Augusto, *Neq; cenauit vmquam, nisi in imo lecto assidẽrent.* Plautus in Sticho, *scis tu me dudum esse imi subsellij virum.* ibid. *Ergo oratores popu-*
li, summates viri, summi accumbent, ego infimatis infimus. imi igitur lecti derisorem sic accipio, qui se, & eiusdem loci, ordinisque homines derideat. solent enim assentatores, & scurræ de se, quàm maximè fieri potest, detrahere, suaque omnia extenuate, seipsos denique deridere: diuiti autem parcere: ei omnia tribuere: eum suspicere, & admirari: vt satyra 4. lib. 1. *Sæpe tribus lectis videas cenare quaternos: E quibus vnus auet quauis aspergere cunctos, Præter eum, qui præbet aquã, &c.* Iam quòd ad summos & imos lectos attinet, lege quę annotata sunt ad illum versum, *Languidus in cubitum sese conuiua reponet*: sat. 4. lib. 2. & illum, *Summus ego, & prope me Viscus, &c.* cum duobus deinceps sequentibus, sat. vlt. eiusd. lib. Huc pertinet versus ex eadem sat. *Inuertunt Allifanis vinaria tota Vibidius, Balatróque, secutis omnibus imis.* imus autem valet idem fetè, quod infimus, aut extremus. lege annot. ad epistol. 2. lib. 2. *talos a vertice pulcher ad imos.* D

VOCES] diuitis voces iterat, quasi admirans.

VERBA CADENTIA TOLLIT] verba diuitis excipit, vel quasi de terra tollit. satyr. 4. lib. 1. E
Cum flueret lutulentus, erat quod tollere velles.

DICTATA N. REDDERE] propriè dixit *dictata reddere*. sic M. Tull. de nat. deor. lib. 1. *Ista enim a vobis, quasi dictata, redduntur.* aliud *reddere voces*: Horat. epist. ad Pison. *Reddere qui voces iam scit puer.*

VEL PARTEIS MIMVM TRACTARE] duabus aptissimis similitudinibus assentatoris ingenium, & mores expressit. Quemadmodum (inquit) puer, magistri docentis, ac prælegentis vocem subsequitur, & excipit: quæ ab eo dictata sunt, colligit, repetit, ac pronuntiat: sic assentator orationem potentioris amici blandissimè excipit, atque iterat, vt eum quàm maximè admirari, probaréque videatur. altera similitudo ducta est ab histrionibus, & actoribus comœdiarum. sciendum est autem, histriones alios fuisse primarum partium, alios secundarum, & sic deinceps, vsque ad eum numerum personarum, quæ intercedebant in comœdia. Eum igitur, qui primas partes agebat, ceteris omnibus voce & gestu præ- F
stare oportebat, adeò vt si fortè is, cui secundæ partes obtigerant, posset aliquanto clarius, quàm ipse primarum, dicere, minus contenderet, quàm posset: ne sese principi illi exæquaret, aut ne etiam eum superaret. Quod declarat M. Tull. diuinatione in Verrem, his verbis, *vt in actoribus Græcis fieri videmus. sæpe illum, qui est secũdarum partium, cùm possit aliquanto clarius dicere, quam ipse primarum, multum summittere, vt ille princeps quam maximè excellat: sic faciet Allienus, &c.* talis igitur est assentator, aut scurra, qualis actor secundarum, aut tertiarum partium, in eo, quòd vireis, & facultatem suam quàm maximè extenuat, atque eleuat. Nam si sit ei, exempli causa, sermo aliquis cum diuite indoctissimo, & infantissimo institutus, cùm sit ipse disertus, eruditus, & eloquens, is suam eloquentiam, quàm maximè poterit, extenuabit, & occultabit, atque vltrò hæsitabit, ac balbutiet, vt diues ille quam disertissimus, ac facundissimus esse videatur.

MIMVM

A Mimum] histrionem, aliàs mimus fabula est paullo obscænior, ac licentior, quàm comœdia, quales erant Laberij mimi, ἀπὸ τοῦ μιμεῖσθαι appellata: quia ea imitatur & sermones obscænos, & facta indecora, ac turpia.

Alter] agrestis ille, & inconciunus.

Rixatur] nonnulli legi volunt *rixator*, & delent comma post vocem *caprina*: à quibus dissentio.

De lana caprina] de re nihili. notum prouerbium est.

Propugnat nugis] i. pugnat pro nugis quod est nugas defendit, armatus proinde ac si pro aris, ac focis pugnandum sit. caue ita coniungas, *armatus nugis*, quod vulgò faciunt. neque est, quòd quisquam hoc loquendi genus improbet, *propugnare nugis*. nam apud veteres in verbis compositis non solebat præpositio repeti, vt *adigere iusiurandum*, & *adire arbitrum* dicebant, non ad arbitrũ. & ita M. Tull. 3. de Offic. *arbitrum illum adegit, quicquid sibi ea de re facere oporteret ex fide* B *bona*. & in Topic. *aquapluuiæ arcendæ adigere arbitrum non possis*. & pro Roscio Com. *Quæ cùm ita sint: cur nõ arbitrum pro socio adegeris Roscium, quæro*. id est, ad arbitrum, seu ad prætorem adegeris. Virgil. Æneid. 9. *Quis deus Italiam, quæ vos dementia adegit?* Horatius de arte poët. *nec quid medios intercinat actus*. ita propugnare nugis valet pugnate pro nugis. vel, si quis malit, propugnate pro nugis.

Scil. vt non sit m. pr. fid. et vere, &c.] Totius huius loci hæc sententia est, scilicet, ait agrestis ille, (est enim μίμησις) si quis mihi alteram ætatem, id est, vel adolescentiam, vel alteram vitam, seu ætatem longiorem, quàm natura, & fata ferant, mercedis, & pretij loco promittat, vt ne liberè dicam, acritérque defendam, & obtineam, quòd mihi reuera placet: ego reijciam, ac respuam. vsitatius diceremus, nolim merere alteram ætatem, vt non liceat mihi, quod verè placet, defendere, & vt non mihi in primis fides habeatur. sic enim loquitur Plautus in Menæchmis, *Neque hodie, vt te perdam, meream deûm* C *diuitias mihi*. Idem Mostell. *quid merear, quamobrem mentiar?* id est, quid est, quod tanti faciam, vt eo accepto mentiri velim? sic & M. Tullius orat. de signis, *Quid arbitramini Rheginos, qui iam ciues Ro. sunt merere velle, vt ab iis marmorea Venus illa auferatur?* Idem lib. 2. de finib. *quid merearis igitur, vt te dicas in eo magistratu omnia voluptatis causa facturum esse?* Iterum Plautus Bacchid. *quadringentis Philippis filius me, & Chrysalus circumduxerunt: quem quidem ego vt non excruciem, alterum tantum auri non meream*. Tibullus autem propius accessit ad hoc genus Horatianum eleg. 9. libr. 1. *Tum mihi iurabas nullo te diuitis auri Pondere, non gemmis vendere velle fidem: Non, tibi si pretium Campania terra daretur: Non, tibi si Bacchi cura, Falernus ager*. Iam quòd Horatius alteram ætatem posuit, pro grandi, & amplo pretio, videtur in eo Homerum esse imitatus, apud quem ιλ. ι. Phœnix negat Achilli se vlla condicione passurum, vt ab eo distrahatur: non, si deus ipse sibi promittat senectute abstersa, atque ablata, adolescentiam, & pu- D bertatem. Sic Homer. Ὡς ἂν ἔπειτ' ἀπὸ σεῖο, φίλον τέκος, οὐκ ἐθέλοιμι λείπεσθ', οὐδ' εἴ κέν μοι ὑποσταίη θεὸς αὐτὸς γῆρας ἀποξύσας, θήσειν νέον ἡβώοντα. fortasse verò hæc sunt referenda ad illam de Phaone fabulam, qui, cùm Venerem ex Chio traiecisset, hanc mercedem operæ, officiíque tulit, quòd ex rugoso, arido, imbecillo, ac debili sene, nitidus, & firmus, & integra ætate iuuenis effectus est. Iolaus item, cùm apud inferos, & iam mortuus, cognouisset, Eurystheum ab Atheniensibus Heraclidas ad supplicium deposcere, optauit à Dijs inferis, vt sibi liceret reuiuiscere, tantisper dum illum interficeret. quo impetrato, Eurystheóque interfecto, ad inferos bis mortuus reuersus est. alij dicunt non mortuum reuixisse, sed ætate iam confecta, & corpore vieto, iterum pubuisse, deinde Eurystheo interfecto, iterum senem factum esse. Huc quoque ascribere licet notissimam de Pelia fabulam, quem promiserat Medea se è sene, iuuenem puberem, ac florentem effecturam: de quo vide ad satyr. 5. libr. 2. Prætereà Pherecydes, & Simonides scripsisse dicuntur, Ia- E sonem à Medea [illegible]octum, iunioremque, quam erat anteà, esse factum. Id[illegible]que de Æsone eius patre Græcus quidam poëta scribit, his versibus: Αὐτίκα δ' Αἴσονα θῆκε φίλον κόρον ἡβώοντα, Γῆρας ἀποξύσασα ἰδυίῃσι πραπίδεσσι, Φάρμακα πόλλ' ἕψουσ' ἐνὶ χρυσείοισι λέβησιν. id est, statim autem Æsonem puerum reddidit pubescentem, senectute absterla atque abrasa, ingenio solerti & mente docta, cùm medicamenta multa coxisset in aureis lebetibus. qui versus extant in argumento Medeæ Eurip.

Sordet] nihili fit à me, nihili penditur. suprà epist. 11. *Cunctáne præ campo & Tiberino flumine sordent?*

Ambigitur quid enim?] περὶ οὗ ἀμφισβητεῖται, qua enim de re controuersia est? nempe de nugis, de rebus minimi ponderis.

Castor sciat, an Docilis plus] Castor & Docilis par gladiatorum. alij [illegible]iones fuisse volunt.

Num. mel. v. &c.] Numicia via, an Appia. De via Numicia (sic enim legitur in vulgari cod.) F nihil comperi, neque hanc viam Publius Victor, qui scripsit de regionibus, & locis vrbis Romæ, vsquam commemorat, cùm ceteras vias enumeret. in codice quidem [illegible]ornelianο sine vlla litura scriptum est *Minuci* non *Numici*: & item in Rusardino, & Nicotianis, & alijs quibusdam. de Minucia via autem meminit M. Tull. lib. 9. epist. ad Attic. epist. cuius principium est, *Natali die tuo. &c. cohortesq́; sex, quæ Albæ fuissent, ad Curtium Minucia transisse, &c.* vt mihi fiat verisimile legendũ hîc esse *Minuci via*. nisi cui fortè secunda syllaba nominis *Minuci* videbitur esse longa. quod ratio postulat. sed fortasse aut ijdem erant Minucij, qui Minicij: & dici potest, hanc viam, *Minuciam* esse nominatam à Minicio, & legendum apud Cicer. *Minicia via*. nam apud Publ. Victorem quidem suspicor in nomine *Ciminia*, litteras esse præpostero, confusóque ordine locatas, & pro *Ciminia* totidem litteris legendum esse *Minicia*. veruntamen iudicet lector. Nam doctis quibusdam video

A non esse dubium quin ex hoc loco reponendum sit apud Ciceronem, *Numicia*, quomodo me testor scriptum reperisse in duobus codicibus Memmianis. Sed ne iis assentiat facit codex Tornesianus earundem epist. in quo est litteris plenis scriptum Minucia.

DAMNOSA VENVS] infrà epist. ad Aug. lib. 2. *damnosa libido*,

PRÆCAPS ALEA] epithetum aptissimum ad aleæ iactum.

NVDAT] pauperat, vt loquitur Plautus, & item noster Horat. sat. 5. lib. 2. *Contemtum cassa nuce pauperet, &c.*

GLOR. QVEM SVP. VTRAIS, &c.] eum, qui ostentationis, & gloriæ causa, vestitu vtitur sumtuosiore, vnguentoque largiore, aut cariore, quàm facultates ferant.

QVAM TAN. ARG. SITIS] quem constrictum tenet argenti, seu pecuniæ cupiditas, & appetentia. *sitis* & *fames* translatio.

IMPORTVNA] quæ desiderantem conqui-
B escere non sinit, quæque à portu quodammodo prohibet: vt suprà Od. 16. libr. 3. *Importuna tamen pauperies abest.*

PAVPARTATIS PVDOR] parsimoniæ, vel paupertatis pudorem ait esse pessimum M. Porcius Cato apud Liuium libr. 34. annalium. Sic ex vulgi opinione dixit Horat. Od. 24. lib. 3. *Magnũ pauperies opprobrium iubet Quiduis & facere & pati.* eodem pertinet illud epist. 1. lib. 1. *vides, quæ maxima credis Esse mala, exiguum censum, turpémque repulsam Quanto deuites animi, capitisq́ labore.*

DIVAS AMICVS] ordo verborum hic est, diues amicus sæpe multis partibus vitiosior inferiore amico, quamuis hic amicus inferior, talis sit, qualem eum descripsit, nempe Veneri deditus, aleator, ostentator, & gloriosus, pecuniæ cupidissimus, &c. eum odit, ab eoque abhorret, ac refugit, aut, si non odit, &c.

PIA MATER] pia, id est, cui debetur pietas, vel quæ magis diligit filium, quàm à filio diligitur cuius est pietas & colere parenteis.

C AC VIRTVTIB. ASSE PRIORAM VVLT.] vult eum esse meliorem, quàm se. sic multi sunt hodie, qui suos familiareis ac ministros volunt esse temperanteis, modestos, ac frugi, cùm sint ipsi dissolutissimi, ac nequissimi: in quos conuenit illud Varronis, quod refert Gellius lib. 15. cap. 19. *Si quantum operæ sumsisti, vt tuus pistor bonum faceret panem, eius duodecimam philosophiæ dedisses: ipse bonus iampridem esses factus: Nunc, illum qui norunt, volunt emere millibus centum: te qui nouit, nemo centussi.* Sunt & qui amicos quidem bonos viros, & virtute præstanteis esse volunt, ipsi autem sunt nequissimi: quos reprehendit M. Tullius in Lælio, his verbis. *Sed plerique peruerse, ne dicam impudenter, amicum habere talem volunt, quales ipsi esse non possunt: quæq́ ipsi non tribuunt amicis, hæc ab iis desiderant.*

MIHI CONTAND. NOLI, &c.] hæc loquitur potentior amicus. significat autem Horatius, diuites existimare sibi aut omnia licere, aut certè plura, quàm tenuibus. Itaque Aristoteles scribit Rhet. 2. ὅτι ἀνόητον ὁ πλοῦτος ποιεῖ, i. stultas esse diuitias. D
& Isocrates Areopagitico. συντέτακται, καὶ συνακολουθεῖ ταῖς πλουσίαις, καὶ ταῖς δυναστείαις ἄνοια, καὶ μετὰ ταύτης ἀκολασία. id est, vno ordine incedunt, & vna ambulant cum diuitibus & potentibus amentia, & cum ea intemperantia. & Plautus in Sticho, *Secundas fortunas decent superbiæ.* Iam totum hunc locum, secutus veteres libros & Vaticanos, & alios restitui, cùm anteà legeretur, *mea contendere noli Stultè.* Est autem Horatianum, *mihi contendere*, pro eo, quod est, *mecum contendere.* sic Virg. Daphn. *Montibus in nostris solus tibi certet Amyntas.* plura collegimus exempla ad Odam. 6. lib. 2. ibi, *viridiq́ certat Bacca Tenafro.*

ARCTA DEC. SAN. COM. TOGA] vtebantur laxioribus, & amplioribus togis diuites, quàm tenues homines, vt suprà Od. 4. epod. *Videsne sacram metiente te viam, Cum bis ter vlnarum toga, Vt ora vertat huc, & huc euntium Liberrima indignatio?* hoc igitur dicit, vestitus parui pretij, non sumtuosus, decet amicum inferiorem, qui modò sit sanæ mentis.

EVTRAPEL. CVICVMQ.] stulto diuiti, & improbo, orationem affingit sapientem, & ve- E
ram, vt tanto apertius demonstret, diuitias homini, præsertim prauo, & insipienti, nocere potius, quàm prodesse. sed illud præterea, & quidem præcipuè docet, non eadem licere inferiori amico, quæ superiori. Arbitror autem, hîc designari Volumnium illum Eutrapelũ, ad quem extant epist. M. Tull. lib. 7. duę postremæ: quem commemorat & epistola quadam ad Papir. Pætum, lib. 9. & Philippica 13. qui fuit Antonij intimus.

BEATVS ENIM IAM] diues factus, benè nummatus: vel qui sua opinione sit beatus.

SVMET NOVA CONSILIA] suscipiet per se, & nemine consulto, noua consilia. aliud fortasse est capere consilium.

ET SPES] repete ἀπὸ κοινοῦ sumet: noua sperabit.

DORMIAT IN LVCEM] dormire in lucem est inertium hominum, aut certè otiosorum, securorum, & solutorum, vt suprà epist. ad Scæuam, *Si te grata quies, & primam somnus in horam Delectat.* & sat. 6. lib. 1. *Deinde eo dormitum non sollicitus, mihi quòd cras Surgendum sit manè.* F

NVMMOS ALIENOS PASCET] pecuniam alienam accipiet grandi fœnore. nam ita fit, vt nummi alieni pascantur, & crescant, pecuniaque pecuniam pariat, ex quo τόκος à Græcis est appellatus. translatum videtur à pecudibus, quæ pascuntur.

AD IMVM] ad extremum, tandem.

THRAX ERIT] gladiator erit, vel sese auctorari patietur, vt depugnet in ludo. M. Tull. oratione de prouinciis consular. *Cuius iter in prouinciam fuit eiusmodi, vt rex Ariobarzanes cõsulem vestrum ad cædem faciendam, tanquam aliquem Thracem, conduceret:* Horat. sat. 6. lib. 2. *Thrax an Gallina Syro par?* In quibusd. libris reperi scriptum, *Trex erit:* in nonnullis *Threx erit.*

COMMISSVMQVE TEGES] sic sat. 4. lib. 1. *commissa tacere Qui nequit, hic niger est.* sat. 3. eiusd.

A eiusd. *quid faciam, si furtum fecerit, aut si Prodiderit commissa fide?* & commissa simpliciter intelliguntur arcana, & consilia alterius fidei commissa, vt hic. & inf. ead. epist. *Nec retinent patulæ commissa fideliter aures.* & in epist. de arte poët. *Ille tegat commissa.* Isocrates appellat λόγων παρακαταθήκας, ad Demonicum, his verbis, μᾶλλον τήρει τὰς τῶν λόγων, ἢ τὰς τῶν χρημάτων παρακαταθήκας. M. Tull. Tuscul. 2. *an celsi iustitia poterit ab homine propter vim doloris enuntiante commissa, prodente conscios?*

ET VINO TORTVS, ET IRA] torquentur enim homines quodammodo vino, & ira, id est, vino & ira explorantur, & spectantur, καὶ βασανίζονται, sintne fidi. nam poti, & irati arcana sibi commissa interdum enuntiant. Iam hominum ingenia vino explorari constat: vt Od. 21. lib. 3. *Tu lene tormentum ingenio admoues Plerumque duro.* & de arte poët. *Reges dicuntur multis vrgere culullis, Et torquere mero, quem perspexisse laborant, An sit amicitia dignus.* hoc ergo dicit: neque potus, neque iratus occulta tuæ fidei credita, aperies.

B NEC, CVM VENARI VOLET ILLE, &c.] inferior amicus totum se ad nutum, & volũtatem potentioris inflectere, & torquere debet. Itaque danda ei opera est, vt illius studia omnia amare, ac probare videatur. nam quemadmodum morum, & animorum, ita & studiorum similitudo amicitiam conglutinat: dissimilitudo, inimicitias concitat: idque declarat exemplo geminorum fratrum Amphionis, & Zethi.

POËMATA PANGES] scribes versus, cùm, &c. *pangere* propriè figere est. itaque dicuntur rustici pangere plantas, & terminos, nisi quis dicat non minus propriè dici pangere versus & carmina quàm plantas, quia veteres, qui in cera scribebant, versus in cera figere non immeritò dici poterant. sic Lucret. lib. 1. *Te sociam studeo scribundis versibus esse, Quos ego de rerum natura pangere conor.* Idẽ ibid. *Deinde quod obscura de re tam lucida pango Carmina.* Horat. epist. ad Pisones, *Nunc satis est dixisse, ego mira poëmata pango.*

GRATIA SIC FRATRVM, &c.] Zethus,
C & Amphion gemini fratres, ingenio, & instituta ratione vitæ, & studio, multùm inter se dissimiles fuisse dicuntur. hic enim fuit philosophus, idémque musicus: ille pastor à Musis, & philosophia alienissimus: hic comis, suauis, commodus: ille agrestis, seuerus, insuauis, & inhumanus. quæ ex dissimilitudine factum est, vt amicitia, caritásque illa fraterna facilè inter eos dissolueretur. Zethum à musica admodum alienum fuisse declarat Stratonici hominis facetissimi iocus in musicum quendam Zethum nomine, vt scribit Athen. lib. 7. Ζήθου δέ τινος κιθαρῳδοῦ διεξιόντος περὶ μουσικῆς, μόνῳ σοι, ἔφη, οὐ προσήκει περὶ μουσικῆς λαλεῖν, ὅς γε τὸ ἀμουσότατον τῶν ὀνομάτων εἵλου, εἰ σεαυτὸν ἀντ᾽ Ἀμφίονος Ζῆθον καλεῖς. id est, cùm Zethus citharista de musica dissereret, tibi soli (inquit) minimè omnium cõuenit de musica verba facere, qui quidem nomen tibi asciueris à musis alienissimum, si teipsum pro Amphione Zethum nominas. Ex Platone quoque facilè intelligere licet magna sæpe fuisse inter fratres illos iurgia: apud quem Callicles molestè ferens se à Socrate conuinci, ea vsurpat in Socratem, D
quæ Zethus in Amphionem apud Euripidem, paullùm immutata. sic enim ille in Gorgia ex Euripidis tragœdia quadam, quæ non exstat. κινδυνεύω οὖν πεπονθέναι νῦν, ὅπερ ὁ Ζῆθος πρὸς τὸν Ἀμφίονα Εὐριπίδου, οὗπερ ἐμνήσθην. καὶ γὰρ ἐμοὶ ἄττα τοιαῦτα ἐπέρχεται πρός σε λέγειν, οἷά περ ἐκεῖνος πρὸς τὸν ἀδελφόν, ὅτι ἀμελεῖς ὦ Σώκρατες, ὧν δεῖ σε ἐπιμελεῖσθαι, Καὶ φύσιν ψυχῆς ὧδε γενναίαν ἔχων, μειρακιώδει τινὶ διαπρέπεις μορφώματι: καὶ οὔτ᾽ ἂν δίκης βουλαῖσι προσθεῖ᾽ ἂν ὀρθῶς λόγον, οὔτ᾽ εἰκὸς καὶ πιθανὸν ἂν λάβοις, οὔτ᾽ ὑπὲρ ἄλλου νεανικὸν βούλευμα βουλεύσαιο. Καίτοι ὦ φίλε Σώκρατες (καί μοι μηδὲν ἀχθεσθῇς: εὐνοίᾳ γὰρ ἐρῶ, &c.) ἀλλ᾽ ὦ ᾽γαθὲ ἐμοὶ πείθου: παῦσαι δ᾽ ἐλέγχων, πραγμάτων δ᾽ εὐμουσίαν ἄσκει, καὶ ἄσκει ὁπόθεν δόξεις φρονεῖν, ἄλλοις τὰ κομψὰ ταῦτ᾽ ἀφεὶς εἴτε ληρήματα χρὴ φάναι εἶναι, εἴτε φλυαρίας, ἐξ ὧν κενοῖσιν ἐγκατοικήσεις δόμοις, ζηλῶν οὐκ ἐλέγχοντας ἄνδρας τὰ μικρὰ ταῦτα, ἀλλ᾽ οἷς ἔστι καὶ βίος, καὶ δόξα καὶ ἄλλα πολλὰ ἀγαθά. id est, *Vereor igitur ne ego ita sim in te affectus nunc, vt Zethus in Amphionem Euripidis. Nam mihi quoque talia quadam tibi dicere in mentem venit, qualia ille fratri: te negligere, O Socrates, quæ te maximè curare oportet. Et cùm* E
ingenio, animóque ita generoso præditus sis, iuuenili quodam corporis gestu & figuratione ornamentum tibi comparas, neque ratione erecta atque excitata veris atque iustis cõsiliis vis obtemperare, neque vt quicquam probabile, & rationi consentaneum in tuis negotiis sequare, neque vt quicquam fortiter, & strenuè in alienis consulas animum inducere potes. Atqui, ô care Socrates (ne te autem offensiorem in me præbeto, beneuolentia enim in te adductus dicam,) &c. At vir bone mihi crede, & desine me & alios coarguere: rerum autem, non fidium, & neruorum, musicam suauem exerce: eáque exerce, quibus sapere videberis, aliis gloriosas istas siue nugas, siue tricas dicere oportet, relinquens: quibus deditus, in domo inani habitabis, æmulans viros, non eos, qui in istis rebus leuibus & paruis refellendis & conuincendis occupati sunt, sed eos, quibus res est parta, & bona existimatio, & multa alia bona. Zethum à philosophia abhorruisse etiam ex M. Tullio intelligere licet lib. 2. de orat. *quos tu cùm haberes auctores, Antoni, miror cur philosophiæ, sicut Zethus ille Pacuuianus, propè bellum indixeris.* Licet F
& ex Dione Chrisostomo orat. περὶ γήμματος, & quidem multo apertius. Sic enim ille in extr. Πολὺ γὰρ ἂν εἴην τοῦ Ζήθου φαυλότερος, τοιαῦτα ἐπιτιμῶν. ὡς ἐκεῖνος ἐνουθέτει τὸν ἀδελφόν, οὐκ ἀξιῶν φιλοσοφεῖν αὐτόν, οὐδὲ περὶ μουσικὴν διατρίβειν, ἐάσαντα τὴν τῶν ἰδίων ἐπιμέλειαν, ἔφη δὲ αὐτὸν ἄτοπόν τινα, καὶ ἀσύμφορον μοῦσαν εἰσάγειν, &c. id est, multo enim essem Zetho deterior, talia tibi vitio vertens. Nam ille fratrem monebat, & à philosophia, & musica deterrebat, ne has arteis coleret, rei familiaris cura abiecta: & dicebat, eum absurdam quandam, & inutilem musam introducere, &c.

DISSILVIT.] dissoluta, & diuulsa, & disiuncta est. tralatio est.

DONEC SVSP. SEVERO, &c.] donec lyra Amphionis, citharœdi, & musici clarissimi suspecta, & inuisa Zetho à musica abhorrenti, conticuit, & desijt sonare. Accedat his Propert. lib. 3. de Antiopa. *Et durum Zethum, & lacrymis*

A *Amphiona mollem Experta est stabulis mater abacta suis.*

POTENTIS AMICI] amici superioris. Oda. 18. lib. 2. *nec potentem amicum Largiora flagito.* amicum magnum vocat M. Curius libr. 7. ad familiareis, epist. 29. *Sed amice magne, noli hanc epistolam Attico ostendere.*

ÆTOLIS ONERATA PLAGIS] plagas Ætolas posuit pro optimis, & præstantissimis, & ad apros capiendos aptissimis, vel ad venandum natura factis: idque propter Meleagrum, qui aprum Calydonium cepit. Sic Martialis aprum nescio quem, ei similem, ac parem, qui cuspide Ætola captus est, dixit, significans aprum ingentem, lib. 13. *Qui Diomedeis metuendus setiger agris Ætola cecidit cuspide, talis erat.* Erat autem Calydō in Ætolia.

SENIVM] id est, odium, insuauitatem senilem: vel quia senilia fere omnia molesta, & iniucunda sunt: itaque senectus mala ætas appellabatur à veteribus: vel quia molestiæ senectutem ante tempus accelerant. vide quæ annot. sup. ad epist. 7. ibi, B *& amore senescit habendi.* M. Tull. pro Milone. *maret equester ordo, tota ciuitas confecta senio est.* Plau. in Trucul. *male quod mulier incepit, nisi efficere perpetrat, id illi morbo, id illi senio est.* vide & Nonium Marc.

PVLMENTA] pulmentaria ex pulpis, & lumbis leporiois & pulte confecta. dicta sunt enim à pulte pulmenta, & pulmentaria, neque eo minus pulmenta dicuntur, si quid aliud præter pultem sit, vt docet Isidorus. Pulpamentum autem à pulpa dictum est. Terent. Eun. *Tute lepus es & pulpamentum quæris.*

ROMANIS SOLLENNE VIRIS OPVS] Venati est opus solenne, id est, statum, & vsitatum Romaois. contrà ludus trochi, & disci, Græcis vsitatus. Oda. 24. lib. 3. *nescit equo rudis Hærere ingenuus puer: Venarique timet ludere doctior, Seu Græco iubeas trocho, Seu malis vetita legibus alea.* & sat. 2. lib. 2. *leporem sectatus, equóque Lassus ab indomito, vel si Romana fatigat Militia assuetum Græcari, seu pila velox, &c.*

C SPECIOSIVS] venustius εὐσχημονέστερον, decētius, aptius.

QVO CLAMORE CORONÆ] quo assensu, qua approbatione circūstantis multitudinis, quo applausu, qua acclamatione.

PROEL. CAMP.] certamina ludicra, quæ cōmittūtur in campo Martio. in lib. de arte poët. *Ludere qui nescit, campestribus abstinet armis.*

SVSTINEAS] ineas, perferas, subeas.

SÆVAM] χαλεπὴν, asperam, laboriosam, difficilem.

CANTABRICA BELLA] sup. Od. 8. lib. 3. *Seruit Hispanæ vetus hostis oræ Cantaber sera domitus catena.* & epist. 12. huius lib. *Cantaber Augusti: Claudi virtute Neronis Armenius cecidit.*

SVB DVCE] Augusto: vt sup. Od. 15. lib. 4. *Et signa nostro restituit Ioui Derepta Parthorum superbis Postibus.*

REFIXIT] quinque libri veteres, & manuscripti, quibus Romæ vsus sum, & totidem, quibus in Gallia, sic habēt *signa refigit Nunc: & si quid, &c.*

D ADIVDICAT ARMIS] acquirit populo Ro idque exercitu populi Rom.

AC NE TE RETRAHAS, &c.] id est, atque, vt ne te nimis longè abducas ab exercitationibus tuis, & certaminibus campi Martij, & ne ita absis ab vrbe, vt probabilem absentiæ excusationem afferre non possis, interdum quædam belli simulacra exerces in agro paterno: interdum ludis rure, quamuis nil nisi sapiènter, & prudenter facias.

(QVAMVIS NIL EXTRA NVM. F. M. Q. CVRAS] hæc sunt includenda interpositionis nota. est enim ἀνθυπέξηγησις verbi *nugaris. extra numerum* autem valet ineptè, insipienter, inconsideratè, temerè, tralatione ducta à saltatoribus, quorum motus & saltatio certis legibus, ac numeris constabat. ex quo moueri dicuntur in numerum, qui numerosè, aptè, & compositè mouentur. Lucret. lib. 4. *Quid porrò, in numerum procedere cùm simulacra Cernimus in somnis, & mollia membra mouere, Mollia mobiliter? &c.* & lib. 2. *in numerúmque exultant sanguine læti.* Iterum lib. 4. E *Quod superest, non est mirum simulacra moueri, Brachiáque in numerum iactare, & cetera membra.* Virg. Georg. 4. de Cyclop. *Illi inter sese magna vi brachia tollunt In numerum, versántque tenaci forcipe ferrum.* Idem in Sileno *Tum verò in numerum Faunósque ferásque videres Ludere.* cuius contrarium est extra numerum. Lucret. lib. 5. *Atque extra numerum procedere membra mouentes Duriter, & duro terram pede pellere matrem.* M. Tull. parad. ἐν τοῖς παραδόξοις. *histrio si paullo se mouit extra numerum, aut si versus pronuntiatus est syllaba vna breuior, aut longior, exsibilatur, & exploditur.* similiter *extra modum* valet sine modo, non seruato modo. Cic. de orat. ad Qu. Fratr. *vox extra modum absona.* numerus autem ad ῥυθμὸν seu metrum refertur, modus ad cantum: vt epist. de art. poët. *Accessit numerisque modisque licentia maior.* & in modum valet modulatè, non numerosè, seu εὐρύθμως, quamuis ita Muretus explicet apud Catull. in carmine in nupt. Iuliæ & Manlij.

F PARTITVR LINTRES] id est, diuidit nauiculas inter se, vt duæ sint aduersariæ classes, vna quæ similitudinem classis Cæsarianæ præbeat, altera, quæ Antonianæ. fuit autem hæc pugna naualis seriò commissa ad Actium promuntorium Epiri.

ACTIA PVGNA TE DVCE PER PVEROS, &c.] hæc scilicet fiebant quidem a Lollio, eo consilio, vt Augusto gratum faceret, [illegible] m Actiacæ victoriæ memoriam puerorum pugna ludicra renouaret: sed tamen fortasse ad historiam referenda sunt. Narrat enim Dion l[illegible]. 50. pueros, qui Romæ erant, Antonio cladem pugnæ A[illegible]æ præsignificasse. Nam diuisi inter se, nemine [illegible] n. te, cùm se altera pars Cæsarianos, altera An[illegible]ianos dicerent, inter se conflixerunt ad duos dies. ad extremum autem victi sunt, qui Antoniani appellabantur. Verba Dionis Græca non ascribam. satis est mihi locum indicasse.

REFERTVR] simulatur, repræsentatur.

VELOX VICTORIA] Vel hoc ad historiam referendum est: Nam tradunt Plutarchus, Florus, alij,

A alij, victoriam illam Actiacam fuisse celerrimam: vel ad victoriæ naturam, quæ ferè velox est. sic sat. 1. *quid enim? concurritur. aut cita mors venit, aut victoria læta.*

Lacvs] lacus, qui est in fundo paterno. *lacus* (inquit Varro) *lacuna magna, vbi aqua contineri potest.* sat. 4. *omneis Gestiet a furno redeunteis scire, lacúque.*

Qvi crediderit] Augustus, potentior amicus.

Vtroqve pollice] vtroque pollice compresso. nam premere pollicem, gestus erat fauentis, Plin. lib. 27. cap. 2. vel sequamur Porphyr. qui vtroque pollice vult dictum esse συνεκδοχικῶς pro, vtraque manu. *laudabit* igitur *vtroque pollice*, id est, summopere comprobabit.

Protinvs vt moneam, &c.] Protinus continuitatem significat, inquit Varro. hoc igitur dicit. Continuato sermone, vt te moneam, videto & quid, & de quo, & cum quo loquare. Si legemus *Protenus*, facilior erit lectio. nam *protenus* valet porrotenus, deinceps, consequenter. B

(Si qvid mon. eo. tv)] hæc sunt includenda interpositionis nota.

Patvlæ avres] percontatoris videlicet, qui ea ab aliis sciscitatur, & exquirit, quæ ad alios continuò perferat, & renuntiet.

Commissa] arcana & occulta fidei commissa, vt suprà.

Volat] Iccircò Homerus verba ferè semper penuigera, aut (vt ita dicam) pennata seu alata nominat. Nam passim apud eum occurrit hoc, ἔπεα πτερόεντα προσηύδα: id est verba volatilia locutus est.

Non ancilla tvvm iec. vlc. &c.] id est, vide, ne vllius puellæ, puerive amore capiaris in ædibus potentioris amici. sup. ad Od. 1. libr. 4. admonuimus, iecur sedem libidinis esse.

Marmorevm] ex limine & vestibulo ædiũ marmoreo, ædium magnificentiam, & ornatum intellige.

Ne dominvs pv. pvlch. caræve, C &c.] ne tibi eueniat alterum è duobus malis, vel vt impetres, quod amas, tibíque illud ipsum magni beneficij loco numeretur, vel repulsam feras, & ita potentiorem amicum illiberalem se erga te præbuisse queratis.

Avt incomm. ang.] aut te angat, si se incommodum erga te, dum tibi, quod amas atque expetis, denegat, præbeat. *incommodus* vel nomen est verbum adiuuans: cuiusmodi exempla sunt apud hunc poëtam innumerabilia. vel dic *incommodus*, id est, quia se in te præbeat incommodum & illiberalem, denegando tibi munus paruum, puellam, scilicet, aut puerum, cuius amore captus sis. & ita subintelligetur ὦν: quòd sit.

Qvalem commendes, &c.] vtilissimum præceptum, diligentissiméque retinendum. cui non dissimile est illud Theognidis, Μήποτ' ἐπαινήσῃς, πρὶν ἂν εἰδῇς ἄνδρα σαφηνῶς, Ὀργὴν καὶ ῥυθμὸν, καὶ τρόπον ὅστις ἂν ᾖ. id est, ne vmquam quenquam prius laudaueris, quàm plane noueris affectus, ingenium, mores.

Ne mox incvtiant aliena, D &c.] verbum *incutiendi* grauiorem quendam perturbationis ictum animo illatum significat, per translationem sermonis. nam incutere propriè est, quatiendo, & commouendo inferre: vt *incutere plagam*. ex quo *incutere dolorem, timorem, tremorẽ, desiderium, amorẽ*, vt sup. diximus in epist. ad Villic.

Fallimvr] dum commendamus indignũ qui à nobis cõmendetur, vt pote qui sit improbus.

Et qvondam] nonnumquam, aliquando, interdum.

Tradimvs] commendamus alteri, vt suprà epist. ad Claud. Ner. *vt tibi se laudare, & tradere coner.*

Ergo, qvem sva cvlpa premet, &c.] ergo si acciderit, vt is, qui fuerat abs te commendatus, tanquam vir bonus, & integer, cùm eũ talem esse putares, sua culpa in periculum adducatur, tum tu tua spe falsus, desine eum tueri.

Vt penitvs notvm, &c.] ratio est superioris versus. desine (inquit) illum, qui tuam spem fefellit, tueri, vt amicum hominem tibi perspectũ, E & cognitum, falsis criminibus circumuentum, atque oppressum, omni studio: & acerrima contentione subleues, tegas, ac defendas.

Qvi, Dente theonino, &c.] qui, cùm maledictis configitur, cùm maledico dente carpitur, non intelligis communem esse metum, commune periculum? non vides tibi idem periculum imminere? non vides periculum, quod in illum intenditur, ad te paullo pòst esse peruenturum? Hunc Theonem tradunt poëtam petulantissimũ, ac maledicentissimum fuisse. Aptissimè autem dẽtem cum verbo rodendi coniunxit. nam & dente maledico carpere dixit M. Tullius orat. pro Corn. Balbo. & rodere pro eo, quod est obscurè, & dissimulanter maledictis insectari, in eadem. *more hominum inuident: in conuiuijs rodunt.* & Hor. sat. 4. lib. 1. *absentem qui rodit amicum.* & sat. 6. *Quem rodunt omnes libertino patre natum.*

Nam tva res agitvr,], in periculo versatur. sic dicimus *agitur caput, fama, existimatio, fides, officium, fortuna mea.* numquam autem *agitur* F *de capite, &c.* nam agere de aliqua re, est verba facere: sermonem, aut consilium habere: vt M. Tull. epist. ad M. Cœlium lib. 5. *Non potuit accuratius agi, neque prudentius, quam actũ est a te cum Curione de supplicatione.* In Lælio autem locus ille corruptus est, *& si qua fortuna acciderit, vt minus iusta amicorum voluntates sint adiuuandæ, in quibus eorum aut de capite agatur, aut fama, &c*, legẽdúmque est, vt scriptum reperi in cod. antiq. *aut caput agatur.* & ita Aul. Gell. libr. 1. capit. 3. Tum in oratione pro Quinctio, vbi legitur *si de prædiis tuis ageretur*, legendum ita, vt emendauit Budæus, *si dupondius tuus ageretur.* cum hoc loco congruit illud Liuianum lib. 7. *quamquam pugnauimus verbo pro Sidicinis, re pro nobis, cum videremus finitimũ populũ nefario latrocinio Samnitiũ peti, & vbi conflagrassent Sidicini, ad nos traiecturum illud incẽdiũ esse.*

Et neglecta solent incendia, &c.] sic Pind. ὠδ. γ. Pyt. πολλάν τ' ὄρει πῦρ ἐξ ἑνὸς σπέρματος ἐνθορὸν ἀΐστωσεν ὕλαν. id est, multã, seu magnam

in

A in monte ignis ex vna scintilla excitatus absumpsit siluam. Et Eurip. quodam loco, μικροῦ δ' ἐκ λαμπτῆρος ἴδαιον σέλας τμήσειεν ἄτης. id est, ex parua autem scintilla magnum fulgorem quis excitare possit.

Dvlcis inexpertis cvltvra] non dissimile est hoc prouerbium Græcorum, vsurpatum à Pindaro, γλυκὺς πόλεμος ἀπείροις. id est, dulce bellum inexpertis. sequitur mox apud Pindar. πεπειραμένων δέ τις ταρβεῖ προσιόντα. quod videtur expressisse Horatius proximi versus principio, *expertus metuit*. ad verbum sic vertere possis, At eorum, qui experti sunt, aliquis timet adueniens, seu vbi iam aduenit, nempe bellum. culturam autem pro cultu posuit.

Expertvs] ὁ διὰ πείρας ἰών, ὁ πεπειραμένος: qui periculum fecit. hoc ex Pindaro expressum, vt paullò antè dixi.

Dvm tva navis in alto est] id est, dum in cursu es. tralatio est.

Hoc ags] in hanc curam incumbe. *hoc agere* loquendi genus Latinis vsitatum est, quod va-
B let negotium susceptum accuratè administrare: attentum esse in re aliqua, aut in sermone, qui habetur: totum suum studium, & cogitationem in vna re ponere. Terent. in Andr. *hoccine agis, an non?* D. *ego verò istuc.* ibid. *ipsum adeò præsto video cum Dauo. hoc agam.* in Eunuch. Chr. *alias res agis.* P. *istuc ego quidem.* sic Xenophon. Ἐκράτουν δ' οὐδὲ γὰρ ἐκράτουν αὐτοῦ αἱ τοῦ σώματος ἡδοναί· ἀλλ' ἀεὶ πρὸς ὅ τι εἴη ἔργῳ, τοῦτ' ἔπραττεν. id est, neque enim vincebant eum corporis voluptates: sed semper quodcumque negotium suscepisset, hoc agebat. Horat. sat. 3. lib. 2. *vt viuas igitur, vigila: hoc age.* Plaut. Mil. glorios. *hanc age rem. res subitaria est.* Plutarch. in Coriolano scribit, cùm magistratus, aut pontifices sacrificabant, præconem magna voce clamare solitum esse, *hoc age.* quibus verbis iubebat animum ad sacra attendere, nullúmque omnino opus alienum interponere. verba Plutarchi sunt hæc, ὅταν γὰρ ἄρχοντες, ἢ ἱερεῖς πράττωσί τι τῶν θείων, ὁ κῆρυξ πρόεισι, μεγάλῃ φωνῇ βοῶν, ὃκ ἄγε. σημαίνει δὲ ἡ φωνή, τοῦτο πρᾶττε, προσέχειν κελεύουσα τοῖς ἱεροῖς, καὶ μηδὲν ἔργον ἐμβάλλειν μεταξύ. id est; *cum enim magistratus, aut sacerdotes aliquam*
C *rem diuinam faciunt, prodit præco magna voce clamans, hoc age. significat autem vox, τοῦτο πρᾶττε, iubens attendere ad sacra, & nullum opus intermiscere.*

Agilem, navvmqve] hominem ad agendum promtum, ac paratum. ad res agendas aptum, δραστήριον, πρακτικόν: vt sup. epist. 1. *Nunc agilis fio.*

Remissi] ignaui, desides, ἀνειμένοι, inertes.

Potores bibvli] *bibuli* cohæret cum nomine *potores*: estque numeri multitudinis.

Vapores] quidam libri veteres habent *tepores.*

De me svpercilio nvbem] aufer è vultu tristitiam, atque immoderatam seueritatem, quæ contracto, ac sublato supercilio significatur: quod Græci τὸ τῶν ὀφρύων νέφος, id est, superciliorum nubem, appellant. & ita Euripid. in Hippol. coron. ex quo ὀφρυόεντες, id est, superciliosi, à Græcis appellantur seueri, tristes, superbi: & πρόσωπον συνωφρυωμένον Eurip. in Alcestid. dixit vultum superciliosum, seu supercilio obductum. & αἴρειν τὰς ὀφρῦς, id est tollere supercilia, prouerbij locum D
obtinet tùm apud Græcos, tùm apud Latinos, pro eo, quod est, vultu tristitiam quandam præ se ferre. Diphilus comicus apud Athen. libr. 2. Τὸν τὰς ὀφρῦς αἴροντα, συμπείθεις γελᾶν, Τὸν τ' ἀσθενῆ τολμᾶν τι, τὸν δειλόν, θρασύν. id est, eum, qui supercilia tollit, adducis vt rideat: imbecillum, vt aliquid audeat: timidum, audacem reddis. & ita Catull. Ad Ianuam mulieris impudicæ. *Præterea addebat quendam, quem dicere nolo Nomine, ne tollat rubra supercilia*, id est, ne sublato supercilio significet, se mihi iratum esse, ne grauitet, & iniquo animo ferat. συνοφρὺς etiā appellatur à Græcis is, qui supercilij nube, id est, contractione tristitiam quandam præ sefert, ex quo verbum συνοφρυόω, & συνωφρυωμένον ὄμματι apud Euripidē in Electra. & Sophocles in Antigone diset τὸ νεφέλην ὀφρύων nominat, aspectum mæstum, ac tristem. sic Sopocl. νεφέλη δ' ὀφρύων ὕπερ αἱματόεν ῥέθος αἰσχύνει τέγγουσ' εὐῶπα παρειάν. id est, nubes autem superciliorum super cruentam faciem deformat, irrigans lacrymis formosam genam. sic Cicero in
orat. in Pison. ὑπερβολικῶς quidem illud, sed tamen E
vrbanè, ac facetè, Pisonem interrogatum quid sentiret de suo consulatu, ait respondisse: *altero ad frontem sublato, altero ad mentum depresso supercilio, crudelitatem sibi non placere*, significans, ac describens eius ineptam, atque importunam seneritatem, quam in eadem oratione *frontis nubeculam* appellat. Idem de eodem in orat. pro Sextio. *Tanta erat grauitas in oculo: tanta frontis contractio, vt illo supercilio, tanquam Atlante cælum, annus ille niti videretur.* Demosthenes in orat. περὶ παραπρεσ. ἀνασπᾶν τὰς ὀφρῦς, videtur accipere pro eo, quod est, plus æquo sibi arrogare, & gerere se insolenter. sic ille τότε μὲν μέτριον παρεῖχεν ἑαυτόν· ἐπειδὴ δὲ μέγιστα εἴργασται κακά, τὰς ὀφρῦς ἀνέσπακε. id est, tunc quidem modestum se ipsum præbebat: posteaquàm autem maxima mala effecit, supercilia sursum extulit. & συνάγειν τὰς ὀφρῦς, id est contrahere seu conducere supercilia, apud Aristoph. in Pluto, tristitiam & mæstitiam significat. Quemadmodum autem sublatum, & contractum supercilium tristitiam, & seueritatem significat, sic remissum & laxum, hi- F
laritatem, Pindarus ὠδ. δ. Πυθ. ἀγανᾷ χλιαρὸν γελάσσαις ὀφρύϊ. id est, hilaro tepidum ridens supercilio. & Euripid. Iphigen. in Aulide remittere supercilium. Μέθες νῦν ὀφρύν, ὄμμα τ' ἔκτεινον φίλον. id est, remitte nunc supercilium, & oculum carum extendito. Idem in Cyclope. Silenus. Ὡς ἐκπιεῖν ἂν κύλικα βουλοίμην μίαν, Πάντων Κυκλώπων ἀντιδοὺς βοσκήματα, Ῥῖψαί τ' ἐς ἅλμην Λευκάδος πέτρας ἄπο, Ἅπαξ μεθυσθεὶς, καταβαλών τε τὰς ὀφρῦς. Ὡς, ὅς γε πίνων μὴ γέγηθε, μαίνεται. id est. Nam calicem vnum exhaurire velim, pro eo omnium Cyclopum datis pecudibus, méque ipsum ex rupe Leucade in mare præcipitem agere, semel ebrius factus, superciliisque demissis, ac deiectis. Hom. ἰλ. ο. de Iunone, ἡ δ' ἐγέλασσε Χείλεσιν, οὐδὲ μέτωπον ἐπ' ὀφρύσι κυανέῃσιν Ἰάνθη, .i. Illa autem risit labris, neque frons super supercilia nigra hilarata est. Præterea supercilio tum innuimus, tum annuimus. innuimus vt Hom. ὀδ. π. Ἡ δ' ἄρ' ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε, νόησε δὲ δῖος Ὀδυσσεύς. Illa autem superciliis innuit: intellexit verò Vlysses. & ὀδ. φ. Ἠ, καὶ ἐπ' ὀφρύσι νεῦσεν,

ὁ δ'

A ὁ δ' ἀμφέθετο ξίφος ὀξύ. id est, dixit, & superciliis innuit: ille autem gladium acutum accinxit. annuendi exemplum est apud eundem, Η, καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων. id est, dixit, & nigris superciliis annuit Iupiter. Libet autem mihi hoc loco colligere alia affectuum animi indicia, quæ ducuntur ex partibus corporis, siue illæ sua sponte, & nobis inuitis moueantur, atque immutentur, vt cùm metu pallescimus, horremus, obmutescimus: siue nostra voluntate, vt cùm in dolore frontem ferimus, aut femur. Vt igitur à capite ordiamur, *caput percutere* mærorem significat. Hom. ιλ. Χ. Ωἴμωξεν δ' ὁ γέρων, κεφαλὴν δ' ὅγε κόψατο χερσί. id est, miserum se clamauit senex: caput autem manibus percussit. Herod. Thal. ὁ δὲ Ψαμμήνιτος ὡς εἶδεν, ἀνακλαύσας μέγα, καὶ καλέσας ὀνομαστὶ τὸν ἑταῖρον, ἐπλήξατο τὴν κεφαλήν: id est, Psammenitus autem magno ploratu edito, & amico suo nominatim appellato, caput percussit. ob eandem causam *capillus vellitur*. ὀδ. κ. Ἑζόμενοι δὲ κατ' αὖθι γόων, τίλλοντό τε χαίτας. Id est, sedentes autem illi gemebant, & comas vellebant. sic Attius de Agam.
B *scindens dolore identidem intonsam comam*. eodem pertinet, caput puluere conspergere. ὀδυσ. ω. de Laerte. Ἀμφοτέρῃσι δὲ χερσὶν ἑλὼν κόνιν αἰθαλόεσσαν Χεύατο κακκεφαλῆς πολιῆς, ἁδινὰ στεναχίζων. id est, ambabus autem manibus sumto cinere fuliginoso, infudit in caput canum, crebrò ingemiscens. ιλ. σ. de Achille. Ἀμφοτέρῃσι δὲ χερσὶν ἑλὼν κόνιν αἰθαλόεσσαν Χεύατο κακκεφαλῆς, χαρίεν δ' ᾔσχυνε πρόσωπον. id est ambabus autem manibus nigrum cinerem cùm sumsisset, infudit in caput, pulchram autem faciem inquinauit. ibid. φίλῃσι δὲ χερσὶ κόμην ᾔσχυνε δαΐζων. id est, caris autem manibus comam inquinauit lacerans. sic Catullus carm. de nupt. Pelei, & Thet. *Canitiem terra, atque infuso puluere fœdans*. *Capitis motus* gestus minantis. sic Neptunus Vlyssem secundo cursu nauigantem, patriæque iam appropinquantem prospiciens, ὀδυσ. ε. ὁ δ' ἐχώσατο κηρόθι μᾶλλον· Κινήσας δὲ κάρη προτὶ ὃν μυθήσατο θυμόν· Ὢ πόποι, &c. id est, ille autem iratus est ex animo magis. Caput autem mouens apud se locutus est, O dij immortales, &c. & Vlysses ab Antinoo pulsatus, ὀδυσ. ρ. Ἀλλ' ἀκέων κίνησε κάρη κακὰ βυσσοδομεύων. id est. At tacitus mouit caput,
C mala in alto mentis recessu moliens. Horat. sat. 5. lib. 1. *caput & mouet*. Virg. lib. 7. Æneid. *Tum quassans caput hæc effudit pectore dicta*. Innuimus, cùm alteri nutu significamus, vt aliquid fiat, vt ὀδυσ. π. Νεύσω μέν τοι ἐγὼ κεφαλῇ, σὺ δ' ἔπειτα νοήσας, &c. id est, innuam tibi quidem capite: Tu autem deinde cùm intellexeris, &c. & Εἰ δ' ἄγε τοι κεφαλῇ ἐπινεύσομαι. id est, Si verò, age, tum ego tibi innuam. Ter. Adelph. *ne mora sit, si innuerim, quin pugnus continuò in mala hæreat*. M. Tull. pro Quinctio. *non modo cum pollicitus erat in Gallia, sed Romæ quotidie, simulatque sibi hic innuisset, numeraturum se esse dicebat*. vbi corruptè, & mendosè legitur in lib. vulgatis, *annuisset*. annuere enim est eius, qui se assentiri alteri, & quippiam approbare significat. *Exporrigere frontem*, animi remissionem, atque hilaritatē significat. Terent. Adelph. *mitte iam istæc: da te hodie mihi: Exporge frontem*. Plaut. Casina. *primùm ego te porrectiore fronte volo mecum loqui*. *Explicare frontem* idem valet. sed ab Horat. ponitur pro eo, quod est hilaritatis, & lætitiæ causam præbere. D
Od. 29. lib. 3. *Mundæq; paruo sub Lare pauperum Cenæ sine aulæis & ostro Sollicitam explicuere frontem*. idem sat. 2. lib. 2. *Ac venerata Ceres, vt culmo surgeret alto Explicuit vino contractæ seria frontis*. contrà *frontem contrahere*. M. Tull. in Cluentina. *Hic ille planus improbissimus quæstu iudiciario pastus cōtrahit frontem*. Et *consulcare frontem*, quo vtitur Plaut. in Prol. Bacch. Item *caperare frons* dicitur ei cui frons contrahitur. Plaut. in Epid. *quid illuc est, quod illi caperat frons seueritudine?* *Frontem ferire* gestus hominis quippiam ægrè ferentis, & indignantis. Cic. ad Att. lib. 1. *puto te in hoc aut risisse, aut ingemuisse, vt frontem ferias*. Idem in Bruto. *nulla perturbatio animi, nulla corporis: frons non percussa, non femur*. Dionys. Halicarn. lib. 10. ἀρχαιολογ. ρᾳ μ. παίοντες τὰ μέτωπα, καὶ κατηφεῖς τὰς ὄψεις ποιούμενοι, ferientes fronteis, & aspectus tristeis præ se ferentes. *Frontem, vel os perfricuisse* dicimus eum, quem significare volumus nihil pudere. Cic. Tusc. 3. *quam tu idem, cum os perfricuisti, soles dicere?* ex quo hominem ferrei, & duri oris dicere solemus, id est, im- E
pudentem. Idem pro Quinct. *homini pro amicitia familiarius dixi, mihi videri ore durissimo esse, qui præsente eo gestum agere conaretur*. Idem de orat. lib. 2. *quoniam soleo sæpe mirari eorum impudentiam, qui agunt in scena gestum præsente Roscio*. Idem in Pisonem, *si os tuum ferreum senatus conuicio verberari noluisti*. Catull. in quandam. *Quod si non aliud potest, ruborem Ferreo canis exprimamus ore*. Terēt. in Eunuch. *os durum*. Iterum M. Tull. lib. acc. 4. *nostis os hominis, nostis audaciam*. Idem lib. 9. epist. ad Varr. *Misi autem ad te quattuor admonitores non nimis verecundos. nosti enim profectò os huius adolescenturiæ Academiæ*. Idem epist. 5. libr. 12. epist. ad Attic. princip. *O stultitiam, nisi mea maior esset, singularem. Quod autem os, in hanc rem ἔρανον abs te?* Ita enim legendum esse ostendimus in notis Ciceronianis: quod & Turnebo venit eodem tempore in mentē, cùm ei librum epist. ad Attic. manuscriptum, vtendum dedissem. eodem referendum est illud Asinij Galli in M. Pomponium Marcellum, grammaticum veterem, quem commemorat Suetonius in libello de illustr. grammaticis. *Qui caput* F
ad læuam didicit glossemata nobis Præcipit os nullum, vel potius pugilis. significabat autem Asinius irridens, hunc grammaticum esse impudentem, qui cùm pugil fuisset, grammaticam profiteretur: vel potius hoc tantùm, pugilem fuisse. Nam pugiles cum aduersario pugnantes, caput ad læuam partem flectebant, ne autem leuam plagis apertam & expositam haberent. ἀμφιλογία autem est in illis *os nullum*, & *os pugilis*. nam primùm ore nullo esse dicuntur, qui nullo sunt pudore, & pugilibus ita interdum os verberabatur cæstibus, vt informi ore esse viderentur: deinde os pugilis significat etiam os durum, quale credibile est esse eius, cui os pugnis & cæstibus tunditur. *Oculorum nictus*, & crebra agitatio, admonentis gestus. Hom. ὀδυσ. σ. Οὐκ ἀΐεις, ὅ τ' ἐγώ μιν ἐπιλλίζουσ' ἀνέωγα, id est, non intelligis mihi oculis innuere omneis? Idem ιλ. ι. Νεῦσ' Αἴας Φοίνικι· νόησε δὲ δῖος Ὀδυσσεύς, &c. id est, νεῦσεν ὀφθαλμοῖς, quod valet, oculis innuens.

Horat.

A Horat.sat.9.lib.1. *Distorquens oculos,vt me eriperet.* *Oculi nimis arguti* (vt scribit M. Tull.libr.1.de legib.) *quemadmodum animo affecti simus, loquuntur.* *Ardor oculorum* iram significat M.Tull.libr.5. accus. *ipse inflammatus scelere, & furore in forum venit: ardebant oculi: toto ex ore crudelitas eminebat.* & libr.4.de Theomnasto quodam. *Nam cùm spumas ageret in ore, arderent oculi, voce maxima vim me sibi afferre clamaret.* Hom. ἰλ.α. de Achille. μένεος δὲ μέγα φρένες ἀμφιμέλαιναι Πίμπλαντ', ὄσσε δέ οἱ πυρὶ λαμπετόωντι ἐίκτην. id est, spiritu autem mens nigra valde implebatur: oculi autem ei igni ardenti, seu lucenti similes erant. Oculos etiam aiunt esse pudoris sedem. ex quo Socrates in Phædro, ἐγκαλυψάμενος, id est, operta facie de amore disputat. Præterea scribit Aristot. ῥητορ.β. prouerbium esse, ἐν ὀφθαλμοῖς εἶναι αἰδῶ, καὶ διὰ τοῦτο τοὺς ἀεὶ παρεσομένους μᾶλλον αἰσχύνονται, καὶ τοὺς προσέχοντας αὐτοῖς, &c. i. in oculis esse pudorem, & propter hanc causam solent eos, qui semper affuturi sunt magis vereri, & eos, qui ad ipsos animum sunt aduersuri. huc pertinet responsum

B illud Sapphonis: quæ, cùm ei Alcæus dixisset, se aliquid ei dicere velle, sed pudore prohiberi, Αἰ δ' εἶχες ἐσθλῶν ἵμερον, ἢ καλῶν, Καὶ μή τι εἰπῆν γλῶσσ' ἐκύκα κακόν, Αἰδώς κέν σε οὐκ εἶχεν ὄμματ'. ἀλλ' ἔλεγες περὶ τῶ δικαίω, id est, si te rerum bonarum, aut honestarum desiderium teneret, neque lingua quicquam turpe proloqui conaretur. non tibi pudor oculos obsideret, sed de re iusta verba faceres. *Oculi defixi* significant attentissimam in re aliqua cogitationem: idque vel sine vlla animi molestia, vt ἰλ.γ. de Vlysse. Στάσκεν, ὑπαὶ δὲ ἴδεσκε κατὰ χθονὸς ὄμματα πήξας. id est, stabat: subtus autem aspiciebat, defixis in terram oculis. Theoc. εἰδ.β. Καί μ' ἐσιδὼν ὥστοργος ἐπὶ χθονὸς ὄμματα πήξας Ἕζετ' ἐπὶ κλιντῆρι. Et cùm me aspexisset ferreus ille, & omni affectu humano carens, defixis in terram oculis sedebat in sella, seu in lecto. & Apoll. ἀργοναυτ. lib. 3. Ἦ, καὶ ἐπ' οὔδεος ἄγχι ποδῶν πάρος ὄμματ' ἔπηξαν, Ἄνδιχα πορφύρουσαι ἐνὶ φρεσίν. id est, dixit, & in solum, seu terram illæ ante pedes oculos defixerunt, in duas parteis cogitatione distractæ. vel cum aliqua molestia, vt apud Eurip. Med. οὔτ' ὄμμ' ἐπαίρουσ', οὔτ' ἀπαλλάσσουσα γῆς πρόσωπον. id est, neque oculum attollens,

C neque à terra os remouens. Interdum admirationem quandam, & stuporem significant. vt Virgil. Æneid.1. *Dum stupet, obtutúque hæret defixus in vno.* Idem lib.7. *Talibus Ilionei dictis defixa Latinus Obtutu tenet ora.* Horat. epist. ad Numicium, *Defixis oculis, animóque & corpore torpet.* T.Liuius lib. 21. *vtraque simul obiecta res oculis, animis immobileis parumper eos defixit.* Idem lib.5. *Gallos quoque velut obstupefactos miraculum victoriæ tam repentinæ tenuit, & ipsi pauore defixi primùm steterunt, velut ignari, quid accidisset: deinde, &c.* Interdum animum in aliqua re obfirmatum, & perseuerantem: vt, cùm Homer. ὀδ.τ. oculos Vlyssis cum cornibus, aut ferro comparat, qui Penelopa virum suum præsentem quidem, sed nondum agnitum deflente, ac multis cum lachrymis desiderante, ne tantillum quidem ingemuerit, aut illacrymarit. Ὀφθαλμοὶ δ' ὡς εἰ κέρα ἕστασαν, ἠὲ σίδηρος Ἀτρέμας ἐν βλεφάροισι· δόλῳ δ' ὅ γε δάκρυα κεῦθεν. id est oculi autem vt cornua stabant, aut vt ferrum, immobiles in palpebris, ille

autem dolo lachrymas occultabat. Horat. Od.5. lib.3. *Et virilem Torum humi posuisse vultum.* *Lacrymæ* tum gaudium, tum dolor, & luctus exprimit. gaudium, ὀδυσσ.π. Ὣς ἄρα φωνήσας υἱὸν κύσε, κὰδ δὲ παρειῶν Δάκρυον ἧκε χαμᾶζε. id est, sic igitur locutus filium osculatus est, ex genis autem lacrymam misit in terram. & ὀδ.ψ. Penelopa Vlyssem agnoscens. Δακρύσασα δ' ἔπειτ' ἰθὺς δράμεν, ἀμφὶ δὲ χεῖρας Δειρῇ βάλλ' Ὀδυσῆι. id est, illacrymata autem postea recta ad eũ cucurrit, manus autem collo implicuit Vlyssis.

D ibid. de Vlysse. Ὣς φάτο· τῷ δ' ἔτι μᾶλλον ὑφ' ἵμερον ὦρσε γόοιο. Κλαῖε δ' ἔχων ἄλοχον θυμαρέα, κεδνὰ ἰδυῖαν id est, sic locutus est. ei autem tanto magis desiderium flendi iniecit. Ille autem plorabat habens vxorem ea scientem, quæ viro essent grata, & iucunda. Terẽt. Heautont. *vbi dicimus redisse te, & rogare vti veniret ad te, mulier telam deserit continuò, & lacrymis opplet os totum sibi: vt facile scires, desiderio id fieri tuo.* Idem Adelph. Dem. *ob, lacrumo gaudio.* Virg. lib.6. Æn. *alacris palmas vtrasque tetendit, Effusæq; genis lacrymæ.* Liuius lib.5. anu. *Certatim patribus, plebique manare gaudio lacrymæ.* tales fortasse sunt no-

E uarum nuptarum lacrymæ, aut certe fictæ. Catull. in carmin. nupt. *At lubet innuptis ficto te carpere questu.* Idem de coma Berenices. *Est ne nouis nuptis odio Venus? áune parentum Frustrantur falsis gaudia lacrymulis?* exemplum lacrymarum ab ægritudine, aut dolore corporis expressarum exstat apud Hom. ἰλ.β. vbi de Thersite loquitur ab Vlysse percusso. ὁ δ' ἰδνώθη, θαλερὸν δέ οἱ ἔκπεσε δάκρυ. id est, ille autem incuruatus est, tenera autem ei excidit lacryma. & ὀδυσσ.δ. Οὐδ' ἄρα Νέστορος υἱὸς ἀδακρύτω ἔχεν ὄσσε· Μνήσατο γὰρ κατὰ θυμὸν ἀμύμονος Ἀντιλόχοιο, Τόν ῥ' Ἠοῦς ἔκτεινε φαεινῆς ἀγλαὸς υἱός. id est, neque verò Nestoris filius lacrymarum experteis oculos habebat. Recordatus est enim Antilochi sui ab omni ignominia & dedecore vacui, seu vigilantis & strenui, Quem auroræ lucidæ clarus filius interfecit. Terent. Heaut. *lacrymas excussit mihi.* Cæs. libr.1. de bell. Gall. *Diuitiacus, multis cum lacrymis Cæsarem complexus obsecrare cœpit ne quid grauius in fratrem statueret.* Menelaus apud Eurip. in Helena, ait dici, esse viri generosi lacrymas in rebus aduersis fun-

F dere. Καίτοι λέγουσιν, ὡς πρὸς ἀνδρὸς εὐγενοῦς Ἐν ξυμφοραῖσι δάκρυ' ἀπ' ὀφθαλμῶν βαλεῖν. id est, Atqui aiunt esse viri generosi in calamitatibus lacrymas ex oculis emittere. *Sudor obortus* sine fatigatione, aut labore corporis, animi ægritudinem, aut molestiam significat. Homer. ὀδυσσ.υ. Ἴδιον, ὡς ἐνόησα, δεδάκρυνται δέ μοι ὄσσε. id est, sudabam, vbi aspexi: oculi autem mihi lacrymis oppleti fuerunt. Apollon. lib.α. ἀργοναυτ. Ὣς φάτο, τῷ δ' ἀΐοντι κατὰ κροτάφων ἅλις ἱδρὼς Κήκιεν. id est, Sic locutus est: ei autem audienti ex temporibus affatim sudor manabat. Hor. sat.9. libr.1. *cum sudor ad imos Manaret talos.* M. Tull. epist. ad Appium Pulch lib.3. *Vides sudare me, iamdudum laborantem, quomodo ea tuear, quæ mihi tuenda sunt, & te non offendam.* Idem libr.3. Acc. ex epistola Timarch. *facessant improbitatem aratorum. ipsi sudabunt si Dij volent.* Pallor non naturalis, & repentinus significat aliquam animi perturbationem, & maxime metum. Sappho. Χλωροτέρα δὲ ποίας, id est, pallida præ metu, seu ob metum. Homer. ἰλ.χ.

Ὡς

A Ὣς φάτο· τοὺς δ' ἄρα πάντας ὑπὸ χλωρὸν δέος εἷλεν. id est, sic locutus est: eos autem omneis metus pallidus occupauit. & ὀδ. φ. Μνηστῆρσιν δ' ἄρ' ἄχος γένετο μέγα, πᾶσι δ' ἄρα χρὼς ἐτράπετο. id est, procis autem dolor magnus accidit: omnibus autem color immutatus est. Cic. lib. 1. Acc. *Isti color immutatus est: vultus, oratio, mens denique excidit.* Idem in Cluent. *timor eius, perturbatio, suspensus, incertúsque vultus, crebra coloris mutatio, quæ erant antea suspiciosa, hæc aperta, ac manifesta faciebant.* Homer. ἰλ. ν. Ἔνθ' ὅ τε δειλὸς ἀνὴρ, ὅς τ' ἄλκιμος, ἐξεφαάνθη. Τοῦ μὲν γάρ τε κακοῦ τρέπεται χρὼς ἄλλυδις ἄλλῃ, &c. id est, hic & homo ignauus, & vir fortis apparuit. Nam ignaui quidem color identidem immutatur. Hor. epist. 1. huius lib. *Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.* Idē epist. 3. eiusd. *Pindarici fontis qui non expalluit haustus*, id est, qui non extimuit. *Capilli arrecti* etiam metum significant. ἰλ. ω. Ὀρθαὶ δὲ τρίχες ἔσταν ἐνὶ γναμπτοῖσι μέλεσσι. id est arrecti autem pili steterunt in membris flexibilibus. Virgil. Æneid. 2. & 3. *Obstupui, steterúntque comæ, & vox faucibus hæsit.* Plato in Iône, ὀρθαὶ

B αἱ τρίχες ἵστανται ὑπὸ τοῦ φόβου. id est, recti autem pili stant ob metum, seu præ metu. *Manum ad os apponere* significat aliquid dici, quod is, qui dicat, ab aliis exaudiri nolit. Cœl. ad Cic. lib. 8. *At Domitius, cùm manus ad os apposuit.* *Cordis latratus* significat iram efferuescentem. ὀδ. υ. de Vlysse iamiam interitum procis meditante. κραδίη δέ οἱ ἔνδον ὑλάκτει. id est, cor autem ei intus latrabat. Nam cor iræ sedes est, vt alibi annotauimus. *Femoris percussio*, index doloris. Homer. ἰλ. π. αὐτὰρ Ἀχιλλεὺς Μηρὼ πληξάμενος Πατροκλῆα προσέειπεν. id est, At Achilles femoribus percussis Patroclum allocutus est. & ὀδ. ν. Ὤιμωξέν τ' ἄρ' ἔπειτα, καὶ ὣ πεπλήγετο μηρὼ Χερσὶ καταπρηνέσσι. id est, miserum se exclamauit, & sua femora percussit manibus pronis. & ἰλ. μ. Δή ῥα τότ' ᾤμωξέν τε, καὶ ὣ πεπλήγετο μηρὼ Ἄσιος Ὑρτακίδης. id est, Tunc se miserum clamauit, & sua femora percussit Æsius Hyrtacides. Plutarch. lib. εἰ αὐτάρκης ἡ κακία πρὸς κακοδαιμονίαν. θυμὸν δ' οὐκ ἂν πείσαις δυσφοροῦντα μεταμέλεια, μὴ βοῆσαι, μὴ δὲ τῶν τριχῶν λαβέσθαι, ἢ τὸν μηρὸν κρούσαι· οὕτω καὶ πυρὸς ἐστὶν ἡ κακία καὶ σιδήρου βιαιοτέρα: id est, iræ autem

C efferuescenti, & ægrè aliquid ferenti propter aliquod factum, quod infectum nolit, numquā persuaseris, vt non clamet, & non capillos laceret, aut femur percutiat: ita & igne & ferro violentior vitiositas est. Plaut. in Milite glor. *digitis rationem computat, feriens femur dexterum.* Idem in Trucul. *hoc vide: dentibus frendit: icit femur.* licet huc etiam ascribere illud M. Tull. in Bruto, quod suprà produximus, *frons non percussa. non femur.* Idem Tuscul. 3. *muliebres lacerationes genarum, pectoris, feminum, capitis percussio.* *Inflare buccas*, quod Græci dicunt τὰς γνάθους φυσᾶν, est irascentis. Hor. sat. 1. li. 1. *Quid causæ est, meritò quin illis Iupiter ambas Iratus buccas inflet?* videtur esse & insolescentis, vt apud Demosth. γνάθους φυσῶν. *Mordere labra*, minantis. Hom. ὀδ. α. & υ. οἱ δ' ἄρα πάντες ὀδὰξ ἐν χείλεσι φύντες. id est, illi autem omnes dentibus labra mordentes, seu mordicus labra tenentes. idem significat interdum *caput mouere*, vt suprà diximus. *Ridere labris* significat risum simulatum, vt ἰλ. ο. ἡ δ' ἐγέλασσε χείλεσιν. id est, illa autem risit labris. Tale est illud de Vlysse. ὀδ. υ. μείδησε δὲ θυμῷ Σαρδόνιον μάλα τοῖον.

D id est, subrisit autem animo Sardonium quendam risum. & ὀδ. σ. de Penelopa. Ἀχρεῖον δ' ἐγέλασσεν, ἔπος τ' ἔφατ'. id est, frustra & sine causa, vel non ex animo risit, & locuta est. Non dissimile illud est, ridere malis alienis. Homer. ὀδ. υ. de procis, οἱ δ' ἤδη γναθμοῖσι γελώων ἀλλοτρίοισιν id est, illi autem malis iam ridebant alienis. Horat. satyr. 3. lib. 2. *Cum rapies in ius malis ridentem alienis.* Dentium crepitu, & stridore metus arguitur. Hom. ἰλ. κ. πάταγος δέ τε γίνετ' ὀδόντων. id est, crepitus autem dentium fiebat. M. Tull. Tuscul. 4. *ex quo fit, vt terrorem pallor, & tremor, & dentium crepitus consequatur.* *Manus tollere* gestus vel admirantium, vel lætantium, vel precantium. M. Tull. in Lucullo. *Hortensius autem vehementer admirans, quod quidem perpetuò Lucullo loquente fecerat, vt etiam manus sæpe tolleret, &c.* Idem epist. ad Cæl. lib. 7. *sustulimus manus ego & Balbus: tanta fuit opportunitas, vt illud nescio quid, non fortuitum, sed diuinum videretur.* Catull. de quodam, & Caluo. *Admirans ait hæc, manúsque tollens, Dij magni, salicippium disertum.*

E T. Liuius lib. 24. *Ad quam vocem cùm clamor ingenti alacritate sublatus esset, ac nunc complexi inter se gratulantésque, nunc manus ad cælum tollentes, bona omnia populo Rom. Gracchóque ipsi precarentur, &c.* Hor. sat. 5. lib. 2. *Importunus amat laudari, donec, ohe iam, Ad cælum manibus sublatis dixerit.* Hom. ὀδ. σ. Χεῖρας ἀνασχόμενοι γέλῳ ἔκθανον. id est, manibus sublatis risu emoriebantur. *Pectoris percussio* seipsum reprimentis gestus est. Homer. ὀδ. υ. Στῆθος δὲ πλήξας κραδίην ἠνίπαπε μύθῳ. id est pectore autem percusso cor suum sermone increpuit. est & dolentis, ægréque aliquid ferētis. Hom. ἰλ. σ. de ancillis Achillis, audito de nece Patrocli nuntio, exanimatis. ἐκ δὲ θύραζε Ἔδραμον ἀμφ' Ἀχιλῆα δαΐφρονα, χερσὶ δὲ πᾶσαι Στήθεα πεπλήγοντο. id est, foras autem cucurrerunt ad Achillem bellicosum: manibus autem pectora percusserunt. Plaut. in Mil. glor. *cogitans pectus digitis pultat, cor, credo, euocaturus foras.* *Soluta genua* pauorem, & perturbationem animi significant. ὀδ. δ. Ὣς

F φάτο, τῆς δ' αὐτοῦ λύτο γούνατα, καὶ φίλον ἦτορ. Δὴν δέ μιν ἀμφασίη ἐπέων λάβε, τὼ δέ οἱ ὄσσε Δακρυόφιν πλῆσθεν, θαλερὴ δέ οἱ ἔσχετο φωνή. id est. Sic locutus est: eius autem ibi soluta sunt genua, & carus animus: diu porrò silentium, & impotentia loquendi eam cepit: oculi autem ei lacrymis completi fuerunt, & tenuis vox ei excidit. in hoc exemplo multa cōcurrunt externa animi indicia, genua soluta, linguæ stupor, & silentium, oculi lacrymis oppleti, vox interclusa. & ὀδ. ψ. Ὣς φάτο, τῆς δ' αὐτοῦ λύτο γούνατα, καὶ φίλον ἦτορ, Σήματ' ἀναγνούσης, τά οἱ ἔμπεδα πέφραδ' Ὀδυσσεύς, id est, Sic locutus est: eius autem ibidem soluta sunt genua, & carus animus, cùm signa agnouisset, quæ ei certa dixisset Vlysses. omitto quod scriptores per genuum firmitatem, aut viriditatem, ætatem integram, & corporis vireis significant, vt ānnot. ad Od. 13. epod. Supplices tangebant eorum genua, quibus supplicabant. ὀδ. ν. vbi Vlysses Palladi pastoris similitudinem præ se ferenti supplicat. σοὶ γὰρ ἔγωγε Εὔχομαι, ὥστε θεῷ, καί σευ φίλα γούναθ' ἱκάνω. id

A est, Te enim precibus maximis obsecro, vt deum, & ad tua cara genua accedo. & Eurip. Hecuba, Ἀγάμεμνον, ἱκετεύω σε τῶνδε γονάτων, καὶ σοῦ γενείου, δεξιᾶς τ᾽ εὐδαίμονος? id est, Agamemnon, supplex ad tua genua accido, & per tuum mentum te oro, & per tuam dexteram beatam. & ἰλ. α. de Thetide, Καί ῥα πάροιθ᾽ αὐτοῖο καθέζετο, καὶ λάβε γούνων Σκαιῇ, δεξιτερῇ δ᾽ ἄρ᾽ ὑπ᾽ ἀνθερεῶνος ἑλοῦσα. id est, & ante eum sedebat, & genua eius læua prebendit: dextera autem mentum tetigit. ὀδ. ζ. Τοὔνεκα νῦν τὰ σὰ γούναθ᾽ ἱκάνομαι, αἴ κ᾽ ἐθέλησθα. id est, Quare nunc ad tua genua accedo, si fortè velis, &c. & ἰλ. ω. ἀγχοῦ δ᾽ ἄρα στὰς Χερσὶν Ἀχιλλῆος λάβε γούνατα, καὶ κύσε χεῖρας. id est, propè autem cùm staret, manibus Achillis genua præbendit, & osculatus est manus. T. Liuius lib. 45. *Summittentémque se ad pedes sustulit, nec attingere genua passus.* ex quo γουνᾶσθαι, quod idem ferè valet, quod supplicare. ibid. Καί ποτε δὴ παρὰ θῖνα θαλάσσης εὐρυπόροιο Ἤια πολλὰ θεοὺς γουνούμενος. id est, Et tunc præter littus maris latè meantis ibam precibus deos fatigans, & genua flectens. Osculabantur autem etiam veteres os, & B manus, & superiores inferiorum, & inferiores superiorum, tum in salutationibus, tum in gratulationibus. ὀδ. ω. Vlysses Laërtem patrem osculatur, Κύσσε δέ μιν περιφὺς ἐπιάλμενος. id est, Osculatus autem est eum circum hærens, assiliens. ibid. Vlysses Dolij serui dexterã osculatur. Ὣς ἄρ᾽ ἔφη, Δολίος δ᾽ ἰθὺς κίε χεῖρε πετάσσας Ἀμφοτέρας· Ὀδυσεῦς δὲ λαβὼν κύσε χεῖρ᾽ ἐπὶ καρπῷ. id est, Sic locutus est: Dolius autem rectà ibat manibus ambabus expansis. At Vlysses osculatus est ei iuncturam manus. Plutarch. in Caton. Vtic. ὑποτιθέντων τὰ ἱμάτια τοῖς ποσὶν ᾗ βαδίζοι, καὶ καταφιλούντων τὰς χεῖρας. id est, cùm subijcerent vestimenta pedibus, quà ingrederetur, & manus oscularentur: Corn. Tacitus de Nerone, *ad genua ipsius aduolui, & dexteram osculis fatigare.* Vlysses Telemachum filium osculatur, ὀδ. π. Ὣς ἄρα φωνήσας υἱὸν κύσε. id est, sic locutus filium osculatus est. Eumeneus & Dolius Vlyssis serui, caput & humeros domini osculantur: & item Vlysses illorum. ὀδ. φ. καὶ κύνεον ἀγαπαζόμενοι κεφαλήν τε καὶ ὤμους· Ὣς δ᾽ αὔτως Ὀδυσεὺς κεφαλὰς καὶ χεῖρας ἔκυσσεν. id est, & osculabantur amplectentes C caput & humeros. eodem modo autem Vlysses eorum capita & manus osculabatur. Etiam manus tangebant. Patercul. *salutationis noua quædam exsultatio, & manuum contingendi cupiditas.* Virg. Æn. lib. 7. *Pars mihi pacis erit, dextram tetigisse tyranni.* Lucret. lib. 1. *tum portas propter ahena Signa manus dextras ostendunt attenuari Sæpe salutantum tactu præterq; meantum.* Nam etiam signorum ad portas vrbium positorum manus tangebant, & osculabantur & qui ex vrbe exibant, & qui peregre in vrbem redibant. Pedibus terram percutere, vim doloris significat. ὀδ. σ. de Iro, σὺν δ᾽ ἤλασ᾽ ὀδόντας Λακτίζων ποσὶ γαῖαν. id est, compressit autem denteis pede terram calcitrãdo pulsans. Idem ferè pedem supplodere, nisi fortè gestus est indignantis, & grauiter ferentis. Cicer. Bruto, *nulla pedum supplosio.* Idem lib. 1. de orat. ad Qu. Fratr. *Quid multa? pedem nemo illo in iudicio supplosit. Trahere pedibus*, est indignis modis accipere, & contumeliosè tractare. Homer. ἰλ. α. Ῥῖψε ποδὸς τεταγὼν ἀπὸ βηλοῦ θεσπεσίοιο. id est, deiecit eum pede porrectum à pauimento D diuino. & ὀδ. σ. Εἷλκε δι᾽ ἐκ προθύροιο λαβὼν ποδός, ὄφρ᾽ ἵκετ᾽ αὐλήν, Αἰθούσης τε θύρας. id est, trahebat autem eum ex vestibulo pede prehensum, donec peruenit ad aulam, & porticus foreis. ὀδ. π. Vlysses Telemacho præcipit, ne, etiam si se proci pedibus trahant, eius rei pœnas repetat, eòve facto commoueatur, sed potius tacitus ferat. Εἰ δέ μ᾽ ἀτιμήσουσι δόμον κάτα, σὸν δὲ φίλον κῆρ Τετλάτω ἐν στήθεσσι κακῶς πάσχοντος ἐμεῖο, Ἤν περ καὶ διὰ δῶμα ποδῶν ἕλκωσι θύραζε. id est, si autem me ignominia & contumelia afficient in domo: tuus animus in pectore ferat dum in me mala à procis ingeruntur, quamuis me per domum pedibus foras trahant. Et qui cadunt in acie apud Homerum, trahuntur pedibus vel à suis, vt sepeliantur, vel ab aduersariis, vt spolientur, & obijciantur feris: à suis, vt ἰλ. λ. ἤτοι ὁ ἱππεύς μιν ... καὶ ... ἕλκε ποδὸς μεμαώς. &c. ab aduersariis, vt ἰλ. ν. Ὣς εἰπὼν ποδὸς εἷλκε κατὰ κρατερὴν ὑσμίνην Ἥρως Ἰδομενεύς. id est, sic locutus pede eũ traxit in prœlio heros Idomeneus. & ὀδ. σ. Εἷλκε ... προθύροιο, μέγα ... ποδὸς ἕλκων. sic Virg. de Caco libr. 8. Æneid. *Pedibusq; informe cadauer Protrahitur.* E Cic. ad Attic. lib. 4. *fratrem meum, & te si habebo per me ista pedibus trahantur. vobis ἐμπλεοντεῦσαι possum.* Idem ad Volum. lib. 7. epist. *Nam de iudicijs quod quereris, multo laboro minus: trahantur per me pedibus omnes rei.* T. Liuius lib. 34. *hanc vocem Dionysius solebat vsurpare, non equo insidentem, sed pedibus tractum tyrannum debere relinquere tyrannidem. Tremor corporis* metum, & ignauiam significat. ὀδ. σ. de Iro cum Vlysse certamen ineunte. σάρκες δὲ περιτρομέοντο μέλεσσιν. id est, carnes autem circa membra contremiscebant. ibid. de eodem, Τῷ δ᾽ ἔτι μᾶλλον ὑπὸ τρόμος ἔλλαβε γυῖα. id est, ei autem etiam magis ac magis tremor in membra penetrauit. Horat. Ode 23. lib. 1. *Et corde & genibus tremit.* Hom. ἰλ. γ. Ἐξ ᾗ γε δ᾽ ... ἀνήρ, &c. vt sup. pag. 288. versu 15. sed hæc fuerit, (vt ait Thucyd.) ἐκβολὴ λόγου, nunc ad pensum nostrum reuertamur.

OCCVPAT OBSCVRI SPECIEM] obtinet, & præ se fert speciem hominis suam sententiã suáque consilia nimiùm occultãtis, hominis tecti: F quem κρυψίνουν appellant Græci.

TACIT. AC.] taciturnus præ se fert speciem hominis acerbi, hoc est, immitis, & inhumani.

LEGES, ET PERC. D.] disces ex libris doctorum, qui scripserunt, & quæres ex doctis, qui adhuc viuunt.

TRAD. LENIT ÆV.] placidè, quietè, tranquillè ætatem agere, nonnulli libri manuscrip. habent, *transducere.*

NE TE SEMPER INOPS] magna est hic librorum inter se dissensio. Nam alij habent, vt vulgati ferè omnes, *Ne te semper, &c.* & prox. versu *Ne pauor, &c.* quomodo edendum curauimus: alij, *Non te semper, &c.* & item proximo versu, *Non pauor, &c.* alij versu, *Num te semper, &c.* & prox. vers. *Num pauor, &c.* quam postremam scripturam reiicio.

INOPS CVP.] cupiditas, quæ numquam expletur: quæ semper desiderat, semper eget. suprà Od.

A Od.16.lib. 3. *Magnas inter opes inops.*

MEDIOCRITER VTILIVM] qualia sunt bona fortunæ: quæ (vt ait Terent. Heaut.) *perinde sunt vt illius animus, qui ea possidet: Qui vti scit, ei bona, illi, qui non vtitur rectè, mala.*

VIRTVT. DOCTR. P. NAT. NE DONET] quæstio est à veteribus sæpe & multùm agitata vtrùm virtus sit διδακτὸν, id est doctrina cõstet, néene. Plato in Menone, ἀλλ' ἔγωγε κἂν ἥδιστα, ὅπερ ἠρόμην τὸ πρῶτον, καὶ σκεψαίμην, καὶ ἀκούσαιμι πότερον ὡς διδακτῷ ὄντι αὐτῷ δεῖ ἐπιχειρεῖν, ἢ ὡς φύσει, ἢ ὡς τινὶ τρόπῳ παραγιγνομένης τοῖς ἀνθρώποις τῆς ἀρετῆς. id est, Are quidem illud libentissimè, quod rogabã primùm, & considerarim, & audierim, vtrum ad virtutem aggredi oporteat, vt sub doctrinam cadentem, an vt natura, an vt aliquo alio modo hominibus contingentem. vbi videtur ad extremum probare, eam neque à natura inseri, neque doctrina quæri, sed diuinitus hominibus euenire: idemque disputat in Protagora. Xenophon verò contrà ἀπομνημ. α. videtur sentire, virtutem vsu & exercitatione comparari, his verbis, ὁρῶ γὰρ ὥσπερ τὰ τοῦ σώματος ἔργα τοὺς μὴ τὰ σώματα ἀσκοῦντας, οὐ δυναμένους ποιεῖν· οὕτω καὶ τῆς ψυχῆς ἔργα τοὺς μὴ τὴν ψυχὴν ἀσκοῦντας, οὐ δυναμένους, &c. id est, video enim, quemadmodum muneribus corporis fungi non possunt, qui corpora non exercent: ita neque animi muneta eos obire posse, qui animum non excolunt. Isocrates in oratione κατὰ σοφιστῶν disertè negat, iustitiam, ceterásque virtutes doctrina contineri, his verbis, καὶ μηδεὶς οἰέσθω με λέγειν, ὡς ἔστι δικαιοσύνη διδακτόν. ὅλως μὲν γὰρ οὐδεμίαν ἡγοῦμαι τέχνην τοιαύτην εἶναι, ἥτις τοῖς κακῶς πεφυκόσι πρὸς ἀρετὴν, σωφροσύνην ἢ δικαιοσύνην ἂν ἐμποιήσειεν, id est. Et nemo putet me dicere iustitiam doctrina aliqua contineri. Omnino enim nullam tantam artem esse arbitror, quæ in eis, qui ad virtutem nõ sunt apti natura, temperantiam aut iustitiam ingenerare queat. & Theognis ait, procreare hominem, & alere, longè facilius esse, quàm prudentiam, & bonos mores inserere: neque quemquam adhuc rationem excogitare potuisse, qua ratione eum, qui sit imprudens, atque improbus, prudentem, & probum efficere queat: denique C morbos omneis animi, insanabileis esse. Quod si medicis hanc vim dedisset deus, vt vitio animi mederi, & duras, seu vitiosas hominum menteis sanare possent: multas & magnas mercedes laturos esse. Theognidis versus sunt hi, Φῦσαι, καὶ θρέψαι ῥᾷον βροτὸν, ἢ φρένας ἐσθλὰς Ἐνθέμεν, οὐδείς πω τοῦτό γ' ἐπεφράσατο, Ὅτῳ πως σώφρον' ἔθηκε τὸν ἄφρονα, καὶ κακὸν ἐσθλόν. Εἰ δ' Ἀσκληπιάδαις τοῦτό γ' ἔδωκε θεὸς, Ἰᾶσθαι κακότητα, καὶ ἀτηρὰς φρένας ἀνδρῶν, Πολλοὺς ἂν μισθοὺς καὶ μεγάλους ἔφερον. Idem tamen alibi videtur contrarium probare, vt notat Plato in Menone, quem suprà cõmemorauimus, his versib. Ἐσθλῶν μὲν γὰρ ἀπ' ἐσθλὰ διδάξεαι, ἢν δὲ κακοῖσι Συμμίσγῃς, ἀπολεῖς καὶ τὸν ἐόντα νόον. id est, Nam bona condisces ex fortibus atque bonis, sed Cum prauis pereat, nata etiam bona mens. M. Tull. epist. quadam ad Attic. lib. 10. videtur sentire virtutem doctrina, & ratione parari, his verbis, quamquam locus est aliquantum corruptus. *Quòd si adhuc nullum est, esse tamen potest, aut ἀρετὴ non est διδακτὸν, quod mihi persuaderi non potest.* Idem in Partit. orator. hanc quæstionem trimembrem facit, cùm ab Horatio fiat bimembris. sic enim M. D Tull. *quónam pacto virtus paratur, naturáne, an ratione, an vsu.* Idem pro Archia poëta ait *sæpius ad laudem, atque virtutem, naturã sine doctrina, quam sine natura valuisse doctrinam.* Aristoteles in lib. de moribus ad Nicom. vult virtutes eas, quæ ad mores pertinent, à doctrina, & vsu perfici, à natura inchoatas. Pindarus naturam, & id, quod natura valet, arti, ac doctrinæ, virtutibúsque doctrina partis semper anteponit. nõ longè abiero. Olym. carm. nono. Τὸ δὲ φυᾷ (inquit) κράτιστον ἅπαν. πολλοὶ δὲ διδακταῖς ἀνθρώπων ἀρεταῖς κλέος ὤρουσαν ἑλέσθαι. id est, id, quod natura valet, & viget, omne est optimum. Multi autem homines virtutibus doctrina partis laudem consequi studuerunt. Idem vndecimo ait, id, quod natura nobis est insitum, nihilo facilius commutari posse, quàm leonis, aut vulpis ingenium mutari solet. sic Pind. τὸ γὰρ ἐμφυὲς, οὔτ' αἴθων ἀλώπηξ, οὔτ' ἐρίβρομοι λέοντες διαλλάξαιντο ἦθος. Idem Nem. tertio carm. demonstrat, eum, qui arte ac doctrina sola nitatur, in vtramque partem, vacillare ac titubare: eum verò, qui naturæ bono fretus sit, re- E ctéque sentiat natura, certo semper in loco consistere. συγγενεῖ δέ τις εὐδοξίᾳ μέγα βρίθει. ὃς δὲ διδάκτ' ἔχει, ψεφεννὸς ἀνὴρ, ἄλλοτ' ἄλλα πνέων οὔποτ' ἀτρεκεῖ κατέβα ποδί. μυριᾶν δ' ἀρετᾶν ἀτελεῖ νόῳ γεύεται.

QVID MINVAT CVRAS] quibus animum fodicantibus, tranquille, & beate viui non potest. *minuat* autem posuit pro tollat, atque euellat, vt sit λύπης, seu ἐλάττωσις.

QVID TE TIBI REDD. AMIC.] sibi amicum eum intellige, non, qui sit φίλαυτος (est enim hoc nomen odiosum, & in vitio locum habet, nisi ita accipias, vt eleganter explicat Aristoteles lib. nono de moribus ad Nicom. pro eo, qui optimã sui partem, id est, mentem colit) sed qui suauiter, & iucundè viuat, qui sibi faciat benè, qui denique non imitetur senem illum Terentianum seipsum excruciantem: qualis est auarus: vtpote qui bonis quæsitis vti frui non audeat, sed iis parcat, tanquam sacris. sic sat. 2. lib. 1 *hic vix credere possis, Quam sibi non sit amicus.* Sic igitur hæc explico, F *quid te tibi redd. am.* id est, quæ res tibi animũ tranquillet vt statim ipse interpretatur Horat. κατ' ἐπεξήγησιν.

QVID P. TRANQVILLET] Videtur esse ἐπεξήγησις, seu ἑρμηνεία, id est interpretatio eorum, quæ proximè dixit, *quid te tibi r. am.* vt dixi. *tranquillet* autem id est, tranquillum efficiat: quo verbo vtitur M. Tull. libr. 1. de Finibus, *quæ* [iustitia] *non modò numquam nocet cuiquam, sed contra semper alit aliquid tum vi sua, atque natura, quod tranquillet animos, tum spe nihil earum rerum defuturum, quas natura deprauata desideret, &c.* idem Topic. *perorationis effectus hic debet esse, vt aut perturbentur animi, aut trãquillentur.* Corn. Nepos in vita Attici, *Tranquillatis autem rebus Ro. remigrauit Romam, &c.* Plautus Captiuis, *Ille demum antiquis est adolescens moribus, Qui numquam vultum tranquillauit gratiis.*

HONOS, AN DVLCE LVCELL.] Imperia, & magistratus, an amplificatio rei familiaris,

A liaris, negotiatio, mercatura. de honore, & honoris studio audi Xenpolıontem in Hierone. καὶ γάρ μοι δοκεῖ, ὦ Ἱέρων, τῷ τι διαφέρειν ἄνθρωπος τῶν ἄλλων ζώων τῷ τιμῆς ὀρέγεσθαι. ἐπεὶ σιτίοις γε, καὶ ποτοῖς, καὶ ὕπνοις, καὶ ἀφροδισίοις, πάντα ὁμοίως ἥδεσθαι ἔοικε τὰ ζῷα· ἡ δὲ φιλοτιμία οὔτ' ἐν τοῖς ἀλόγοις ζώοις ἐμφύεται, οὔτ' ἐν ἅπασιν ἀνθρώποις. Οἷς δ' ἂν ἐμφυῇ τιμῆς τε, καὶ ἐπαίνου ἔρως, οὗτοί εἰσιν ἤδη οἱ πλεῖστον τῶν βοσκημάτων διαφέροντες, ἄνδρες δὲ, καὶ οὐκέτι ἄνθρωποι μόνον νομιζόμενοι. ὥστε ἐμοὶ μὲν εἰκότως δοκεῖτε ταῦτα πάντα ὑπομένειν, ἃ φέρετε ἐν τῇ τυραννίδι, ἐπείπερ τιμᾶσθε διαφερόντως τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. καὶ γὰρ οὐδεμία ἀνθρωπίνη ἡδονὴ τοῦ θείου ἐγγυτέρω δοκεῖ εἶναι, ἢ ἡ περὶ τὰς τιμὰς εὐφροσύνη. id est, *Nam mihi videtur homo, ô Hiero, reliquis animantibus eo præstare, quòd honorem expetit. quandoquidem cibo, & potione, & somno, & rebus Venereis omnes animantes videntur æquè delectari. Honoris autem cupiditas neque in animalibus rationis expertibus innascitur, neque in omnibus hominibus. In quibus verò honoris, & laudis amor fuerit innatus, hi iam plurimùm à pecudibus differunt, viriq́; & non iam homines habendi sunt. Quare hæc omnia, quæ in tyran-*

B *nide sustinetis, ac toleratis, meritò mihi perferre videmini. Etenim nulla voluptas humana ad mentem diuinam propius accedit, quam ea, quæ in honore versatur, iucunditas.* De lucro multa quidem dici possunt, quamobrem probabile sit, dulce ab Horatio dictum esse. sed hominis sit otio lectorum abutentis longum esse in re aperta. hoc tantùm dicam, lucrum à Græcis κέρδος appellatum, quasi κέαρ ἧδον, id est, cor delectans. notum illud, *lucri bonus odor ex re qualibet*. Grauiter autem, & præclarè Ægio ille apud Plaut. Capt. *Non ego lucrum omne esse vtile homini existimo. Scio ego: multos iam lucrum luculentos* [al. *lutulentos*] *homines reddidit. Est etiam vbi profectò damnum præstet facere, quam lucrum*. cui consentaneum est illud Menandri: βέλτιστον οὐ τὸ κέρδος ἐν πᾶσι σκοπεῖν: id est, optimum est non in omnibus lucrum spectare. & illud κέρδη πονηρὰ ζημίαν ἀεὶ φέρει. id est, mala lucra semper sunt damnosa. nesarium illud. Τοῦ μὲν δικαίου τὴν δόκησιν ἄρνυσο· Τὰ δ' ἔργα τοῦ πανούργου δρῶντος, ἔνθα κερδανεῖς, id est, *viri quidem iusti opinionem comparato: facta autem hominis omnia fa-*

C *cientis, vbi quæstum facies*. cui consentaneum illud Sopboclis, Τὸ κέρδος ἡδὺ, κἂν ἀπὸ ψευδῶν ἴῃ, id est, *dulce lucrum est, etiam si ex mendacio proficiscatur*. lucellum igitur fortassis appellauit dulce, quia lucro omnes ferè capiuntur, vt testatur idem his verbis, Ὡς ἡδὺ ἀπεχθῶς ὑγιὲς οὐδὲν εἰδότες, Ἀλλ' εἰσὶ τοῦ κέρδους ἅπαντες ἥττονες. Nam nihil reuera quicquam incorruptum est, sed omnes lucro sunt infirmiores. Itaque Bias Prienensis interrogatus, quare facienda delectetur homo, lucro faciendo, inquit, ἐρωτηθεὶς τί ποιῶν ἄνθρωπος τέρπεται, κερδαίνων, ἔφη.

An secr. iter] tralatio est, vt & in hoc proximo, quod sequitur, *& fall. sem. vitæ*. nam per secretum iter, vitæ genus à luce forensi, & strepitu populi, & aulis principum remotum significat.

Fallentis semita vitæ] vita ab aulis principum, à forensi strepitu, ab aura popuları remota: vitæ degendæ ratio obscura. vita falleos, idem, quod vita latens, obscura, incognita, ignorata. notum illud λάθε βιώσας. supr. annot. ad epist. ad Scæuam. *semita vitæ* autem tralatio est, vt dixi. sic sup. epist. prox. *Mirabor vita via si conuersa decebit*. D

Me qvoties ref. gel. dig.] Quoties (inquit) me recreat Digentia, fluuius non ita magnus, miniméque nauigabilis, vt riuo, quàm fluuio, similior sit, id est, quoties sum in meo fundo Sabino: (cuius situs & forma suprà descripti sunt epist. 16.) quid me cogitare, quid me à diis immortalibus precati credis?

Qvem Mand. bibet] Mandelam, vicum, seu pagum fuisse in Sabinis appàret ex ipsius Horatij verbis: per quem, seu iuxta quem Digentia fluebat. de quo in epist. illa 16. *Fons etiam riuo dare nomen idoneus, vt non Frigidior, &c.*

Rvgusas Fr.] frigore contractus.

Sentire] cogitare, seu iudicare potius, vel existimare.

Precari] εὔχεσθαι, optare. sic Catull. ad Furium. *Et sestertia, quæ soles precari Centum, desine: nã sat es beatus*. Nã εὐχαὶ apud Græcos & preces, & optata significant: & εὐχῆς ἄξια res, quæ optari potius E quàm sperari possunt: & εὐχαῖς ὅμοια, apud Platonem, id est optatis similia.

Vt mihi vivam] non potentioribus, id est, vt meo modo, meóque arbitratu viuam, non potentiorum.

Siqvid superesse vol. d.] pulchra ἐπιθειασμὸς, seu ἐπιφώνησις. Nam *Quis scit, an adijciant hodiernæ tempora summa* [al *vitæ*] *Crastina dij superi?* Od. 7. lib. 4.

Provisæ frvg. in ann.] prouisæ in annum, non in multos annos. dixit enim supr. Od. xı. lib. ı. *& spatio breui Spem longam reseces*. sic autẽ loquitur Cæs. lib. 1. de bello ciuili *Multum erat frumentum prouisum, & conuectum superioribus temporibus*. & Horat. de arte poët. *Verbáque prouisam rẽ non inuita sequentur*.

Ne fl. dvb. spe pend. h.] id est, vt ne pendeam à bonis incertis, ac speratis, sed potius fruar præsentibus, ac paratis: vel ne semper incertus sim, pendens à futuris, sed potius præsenti vitæ iucunditate fruar, ac potiar. F

Sed satis est, &c.] dissentiunt hîc libri veteres inter se. alij enim habent, *Sed satis est orare &c.* alij. *Hæc satis est*, &c. vtraque lectio probabilis est.

Qvi donat, et avfert] Græci poëtæ Deos appellant δωτῆρας ἐάων: id est largitores bonorum.

Æqvvm anim.] animum æquabilem, moderatum, & præsentibus contentum, animi æquitatem. vide annotata ad Od. 3. lib. 2. quibus adde aliud exemplum ex M. Tull. pro M. Marcello, *hic tu modum tuæ vitæ non salute Reip. sed æquitate animi definies?* Sic autem hic locus intelligendus, & interpretandus est, non, vt ludi magister quidam nuper homo ad risum mouendum, quàm ad docendum, aptior, multis audientibus asseuerabat, *virtutem, & iustitiam mihi ipse comparabo*, quasi significet Horatius, bona externa, & fortuita à diis esse petenda, atque optanda: iustitiam verò & cæteras virtutes, à nobis sumendas: vt est apud M. Tullium

A Tullium lib. 3. de nat. deorum. *Num quis quòd bonus vir esset gratias diis egit vmquam? at quòd dives, quòd honoratus, quòd incolumis: Iouémque optimum maximum ob eam rem appellant, non quòd nos iustos, temperanteis, sapienteis efficiat, sed quòd saluos, incolumeis, opulentos, copiosos.* non igitur eadem omni ex parte loquuntur Cicero & Horatius: sed ille quidem bona fortuita à diis petenda, virtutem à nobis: Horatius autem quòd ad primum quidem illud attinet, idem, quod Cicero dicit, bona externa à diis esse precibus flagitanda: quòd ad alterum, & secundum, non idem loquitur, sed æquitatem animi, siue (vt ita dicam) æquanimitatem, & εὐθυμίαν esse à nobis promendam, & sumendam significat

19. AD C. CILNIVM Mæcenatem. 3.

PRISCO si credis, Mæcenas docte, Cratino: B
Nulla placere diu, nec viuere carmina possunt,
Quæ scribuntur aquæ potoribus. vt malè sanos,
Adscripsit Liber Satyris, Faunísque poetas.
Vina ferè dulces oluerunt manè camœnæ:
Laudibus arguitur vini vinosus Homerus.
Ennius ipse pater numquam, nisi potus, ad arma
Prosiluit dicenda. forum, puteálque Libonis
Mandabo siccis: adimam cantare seueris.
C *Hoc simul edixit, non cessauere poetæ*
Nocturno certare mero: putere diurno.
Quid? si quis vultu toruo ferus, & pede nudo,
Exiguæq; togæ simulet textore Catonem:
Virtutémne repræsentet, morésque Catonis?
Rupit Hyarbitam Timagenis æmula lingua:
Dum studet vrbanus, tendítque disertus haberi.
Decipit exemplar vitijs imitabile. quòd si
Pallerem casu, biberent exsangue cuminum.
O imitatores, seruum pecus: vt mihi sæpe D
Bilem, sæpe iocum vestri mouere tumultus.
Libera per vacuum posui vestigia princeps:
Non aliena meo pressi pede. qui sibi fidet
Dux, reget examen. Parios ego primus Iambos
Ostendi Latio, numeros, animósque secutus
Archilochi, non res, & agentia verba Lycamben.
Ac ne me folijs ideò breuioribus ornes,
Quòd timui mutare modos, & carminis artem:
Temperat Archilochi Musam pede mascula Sappho: E
Temperat Alcæus: sed rebus, & ordine dispar
Nec socerum quærit, quem versibus oblinat atris:
Nec sponsæ laqueum famoso carmine nectit.
Hunc ego non alio dictum prius ore, Latinus
Vulgaui fidicen. iuuat immemorata ferentem
Ingenuis oculísque legi, manibúsque teneri.
Scire velis, mea cur ingratus opuscula lector F
Laudet ametque domi: premat extra limen iniquus.
Non ego ventosæ plebis suffragia venor
Impensis cenarum, & tritæ munere vestis.
Non ego, nobilium scriptorum auditor, & vltor,
Grammaticas ambire tribus, & pulpita dignor.
Hinc illæ lacrymæ. spissis indigna theatris
Scripta pudet recitare, & nugis addere pondus,

A *Si dixi: rides, ait: & Iouis auribus ista*
Seruas. fidis enim manare poetica mella
Te solum, tibi pulcher. ad hæc ego naribus vti
Formido: &, luctantis acuto ne secer vngui,
Displicet ille locus, clamo: & diludia posco.
(& iram:
Ludus enim genuit trepidum certamen,
Ira truceis inimicitias, & funebre bellũ.

CRATINO] poëtæ comico, de quo sat. 4. lib. 1. *Eupolis, atque Cratinus, Aristophanesque poëtæ, &c.*

NEC VIVERE] nec diu viuere, id est, nec diu in manibus hominum versari. tralatio est. Quidam nullum reperi ἐπὶ πολὺ diu, à quibus dissentio. B Est inquam, tralatio. sic Mart. *Victurus Genium debet habere liber.*

QVÆ SCRIB. AQVÆ POT.] id est, quæ scribuntur ab aquæ potoribus. vt Oda. 6. lib. 1. *Scriberis Vario fortis, &c.*

AQVÆ POTORIBVS] ὑδροπόταις, qui se vino abstinent, ὕδωρ πίνουσι: siccis, aquam bibentibus.

VT MALE SANOS] tanquàm insanos, aut parum sanos. Non celabo lectoré tamen, veteres, interpretes, *vt* hoc loco accipere pro *postquam*, quod probat Simeo Bosius: vt sit hæc sententia. Postquã Liber retulit in numerum Satyrorum, & Faunorum poëtas Græcos ac Latinos, Vina fere dulces &c. Vult enim, treis versus, qui deinceps sequuntur, pendére ab illis verbis, *vt male sanos Ascripsit Lib. Sat. F. quep.* quod mihi vix probari potest.

ASCRIPSIT LIBER SATYRIS, &c.] retulit in numerum Satyrorum, & Faunorum, qui vtrique vinosi sunt, poëtas, vt diuinos, & furiosos. *ascripsit* autem habent duo cod. Vatic. Iann. C Faer. Torn. & alij manuscr. quinq; quos hic nuper in Gallia inspexi, duo Rutlard. Cleric. Nicot. vnus meus, quos secutus sum. Postremò ita legit Seruius in comentar. in Melibæum Virgil. ibi, *Pastores hedera cresc. orn. p.* vulgati *Ascribit*. Satyrorum autem nomen referendum est ad poëtas Græcos: Faunorum ad Latinos, vt rectè putat Bosius. Itaque Homerum, poëtam Græcum, & eum quidem principem, primo loco posuit: & sic respondet Satyris: Ennium, poetarum Latinorum patrem, secundo: atque hic respõdet Faunis.

LAVDIBVS ARGVITVR VINI, &c.] id est, crebræ apud Homerum vini laudes, eum fuisse vinosum indicant. *arguitur vinosus*, id est declaratur fuisse vinosus: *laudibus vini*, id est, eò quòd crebro vinum laudet. vinum laudat Homerus sub persona Hecubæ, ἰλ. ζ. Ἀνδρὶ δὲ κεκμηῶτι μένος μέγα οἶνος ἀέξει. id est, Viro autem defatigato magnas viteis vinum amplificat. mox sub Hectoris persona vituperat. Μή μοι οἶνον ἄειρε μελίφρονα πότνια μῆτερ, Μή μ' ἀπογυιώσῃς, μένεος δ' ἀλκῆς τε λάθωμαι. id est, Ne mihi vinum alioqui suaue affer, ô veneranda mater, ne me debilites, & ita virium & roboris sim immemor. D Quamquam responderi potest ab Hectore vinum vituperari non simpliciter, sed eo tempore cum hostis à mœnibus arcendus est. Poeta quidem, ipse quandocumque aliena persona posita, ex sua loquitur, vinum semper laudat, nunc ἠνορέην. id est, fortem efficiens, nunc μελίφρονα, id est, dulce, seu iucundum, nunc ἐσθλόν. i. viribus conueniens, nunc αἴθοπα nutriens.

ENNIVS IPSE PATER] cur pater? an quia primus poëta Latinus? vt Lucret. lib. 1. *Ennius vt noster cecinit, qui primus amœno Detulit ex Helicone perenni fronde coronam Per genteis. Italas* an propter antiquitatem, & ita commune omnium poëtarum veterum nomen est?

PROSILVIT] quidam libri manuscr. habent *prosiluit*.

FORVM PVTEALQVE LIB. &c.] siccis hominibus suadebo, vt sese ad causas agendas conferant: vt in foro, tribunalibúsque versentur. Sed animaduertat lector quod mihi indicauit Bosius, E hic esse formulam quandam edictorum prætoris. Ita enim prætores edicere solebant. vt ibi causa. *Pacta conuenta, quæ neque dolo malo, neque aduersus leges, plebiscita, senatus consulta, edicta, decreta principum: neq; quo fraus cuiq; eorum fiat, facta erũt seruabo*, & alibi, *Argentario, eive, qui iterum postulauerit, causa cognita edi iubebo.* & alibi. *Quæ dolo malo facta esse dicentur, si de his rebus alia actio non erit, & iusta causa esse videbitur, iudicium dabo*, & alibi *Quod cũ minore, quam XXV. annorum natu gestũ esse dicetur, vti quaque ea res erit animaduertam.* Quæritur iam cuius hæc verba sint, Liberíne, an Ennij, an Cratini, à cuius nomine & sententia hanc epistolam orditur. Simeo Bosius putat esse Liberi, seu Bacchi: veteres interpretes, Ennij: ego olim putaui, Cratini: neque video quid melius dici possit. verumtamen non satis liquet.

PVTEAL LIBONIS] locum, vbi ius dicebat prætor in foro Romano. vide annotata ad illum locum sat. 6. lib. 2. *ante secundum Roscius orabat sibi adesses ad puteal cras.* F

MANDABO] frequentandum dabo, committam. Significat iocans homines siccos, ad poëticam ineptos esse: ad res forenseis, iudiciáque prætoria aptiores. *mandabo forum* autem sic dictum, vt *mandare parteis*. in lib. de arte poët. *ne forte seniles Mandentur iuueni partes*. ibid. *male si mandata loquêris.*

ADIMAM CANT. SEV.] adimam cantandi facultatem tristibus, & siccis, & sobriis, & res serias assiduè meditantibus, ac tractantibus. dixit autem adimam cantare Græcorum exemplo, ἀφαιρήσομαι τὸ ᾄδειν.

HOC SIMVL EDIXIT] simul vt hoc edixit siue Liber, siue Ennius, siue vt probabilius est, Cratinus. nam, vt ingenuè fatear, à quo potissimũ horum trium, hoc edictum esse dicam, statuere nequeo: &, quod multis alijs in rebus euenire solet, multo facilius possum quod alij dicunt, refellere, quàm quod mihi probabile videtur,

confirm

A confitmare. Simeo Bosius putat, Liherum hæc edixisse. Vult enim, hæc verha, *forum putealque Libonis*, *&c.* quæ similitudinem & formulam edictorum prætoris præ se ferunt, esse declarationem & explicationem superiorum illorum, *vt male sanos Ascripsit Liber satyris, &c.* proinde quasi Liber ita edicendo, *forum putealque Libonis Mandabo siccis, adimam cant. sever.* ascripserit poëtas Græcos Satyris, Latinos Faunis. quod mihi persuaderi non potest. Nam primúm longè aliud est dicere, Liber poëtas Satyris & Faunis ascripsit, quod significat Bacchum quasi cooptasse in collegium Satyrorum, & Faunorum poetas: aliud mandare forum, & puteal Libonis siccis, &c. id est, reijcere siccos & sohrios, & aquæ potores, ad forum, & trihunalia prætorum: adimere cantus & carmina hominibus studia seria & seuera colentibus. Deinde cur fit tam abruptè mutatio personarum? *Liber ascripsit, &c. forum mandabo, &c.* Quod autem alij Ennium edixisse volunt: multo mihi incredihilius est. Nam cur Ennius potius, quàm

B Homerus? aut si Ennius hæc edixit, cur nihil Homerus? Maneo igitur in sententia, donec aliquid reperiam probabilius, vt putem, Cratinum hæc edixisse, eum ipsum, à quo initium huius epistolæ nascitur, à quóque huius disputationis auctoritas sumitur. Nam Bacchus, Musæ, Homerus, Ennius videntur fotis assumi ad prohandam Cratini sententiam, *nulla carmina nec diu placere, nec viuere posse, quæ scribuntur ab aqua potoribus*. id est siccis & abstemiis: proinde ac si dicat, hoc ita esse, licet hinc intelligere, quòd Musæ ab ipso tempore matutino, vinum olent: Bacchus poëtas cooptauit, vel ascripsit in ordinem ac numerum Satyrorum ac Faunorum, comitum & sectatorum suorum, qui vinosi sunt. Homerus vinosus fuit, vt declarant crebræ apud eum vini laudes: Ennius ipse, pater poëtarum Latinorum, numquam ad arma canenda se contulit, nisi madidus, & vuidus. rectè igitur illud Cratinus, & verè: cui consentaneum est nunc eius edictum, *forum putealque Libonis*, *&c.* ab Horatio relatum. Hæc erat

C mea de hoc loco diuinatio potius, quàm sententia. Nam nihil mihi in eis, quæ dixi, satis firmum, aut certum videtur. Quòd si legeremus *edixi*, quemadmodum scriptum est in vno codice Russardino, (erat enim in verho *edixit*, t. vltima littera deleta) facilior esset iam, huius loci explicatio. Intelligeretur enim illud ab Horatio edictum: *forum putealque Libonis*, *&c*, & sequeretur aptè *Hoc simul edixi*, &c. Non est autem silentio prætereundum quod à Suida traditum est, Cratinum, poëtam comicum, fuisse φιλοπότην, hoc est hibacem, seu bibulum, & potandi cupidum. *edicere* autem est clarè, & suo iure, & non sine auctoritate dicere. sic sat. 3. lib. 2. *Hic simul accepit patrimonI mille talenta, Edicit piscator vti, pomarius auceps, &c.* Idem epist. ad Aug. lib. 2. *Edicto vetuit, ne quis se præter Apellem Pingeret.*

Non cessav. poetæ] stultum in hominibus imitandi studium notat, qui præstantium virorum vitia, non virtutes imitantur: vt, qui sese optimos poëtas futuros arbitrantur, si, quia Homerum, & Ennium vinosos fuisse traditum est, vinolenti se ad scrihendum conferant: aut si, quia D
poëtas animi quodam impetu concitatos esse oportere aiunt nonnulli philosophi, iccircò quàm maximè furorem, insaniamque simulent, qua de re dicemus in epist. de arte poet. ad illum locum, *Ingenium misera quia fortunatius arte Credit, & excludit sanos Helicone poetas Democritus, bona pars nõ vngueis ponere curat, Non barbam: secreta petit loca, balnea vitat, &c.* M. Tull. in perfecto oratore, *Ego autem* (inquit) *illos ipsos laudo, idque meritò, quorum se isti imitatores esse dicunt: etsi in eis aliquid desidero: hos verò minimè, qui nihil illorum, nisi vitium, sequuntur, cùm a bonis absint longissimè.*

Noct. cert. mero.] totam noctẽ cum æqualibus certatim potare.

Pvtere divrno.] repete, *mero.* Sed cur non dixit *putère diurnũ*, vt dixit suprà *oluerũt vina?*

Et pede nvdo] Plutarchus in Catone Vticensi; πολλάκις δὲ ἀνυπόδητος, καὶ ἀχίτων εἰς τὸ δημόσιον προῄει μετ' ἄριστον, id est, sæpe autem sine calceis, & sine tunica in publicum prodibat à prandio. E

Exigvæqve togæ textore] id est, exigua toga, vt sit μετωνυμία quemadmodum suprà epist. 1. per capillos ab inæquali tonsore decurtatos, capillos inæqualiter tonsos significat. quidam viri docti affirmant, scriptum esse in quodam cod. antiquo *tesquore.* ego eam scripturam nusquam reperi.

Catonem] Vticensem, vt apparet ex Plutarcho.

Repræsentet] repræsentare propriè locum habet in pecunia in diem debita, die præsenti soluenda. & diem promissi repræsentare, est promissum, antè quàm dies aduenerit, vel certè cùm aduenerit, exsoluere. ex quo *repræsentandi* verbo vtimur pro eo, quod est, rem, quæ abest, præsentem constituere, vt M. Tull. pro Sextio, *erat eo tẽpore senatus in æde concordiæ, quod ipsum templum repræsentabat memoriam consulatus mei.* Cæsar lib. 1. de bell. Gall. *Itaque se, quod in longiorem diem collaturus fuisset, repræsentaturum esse.*

Rvpit Hyarbit, &c.] id est, dum Hyarbita Timagenis eloquentiam conatur imitari, F
dirupit sese, scilicet nimiùm contendendo, & clamando. sic M. Tull. epist. ad Marium lib. 7. *His ego tamen diebus, ludis scenicis, ne forte videar tibi non modò beatus, sed nec liber omnino fuisse, dirupi pene me in iudicio Galli Caninij familiaris tui.* ex quo *drupti* appellantur. ordo verborum est, lingua Hyarhitæ, æmula Timagenis, rupit Hyarbitam. conuenit autem interdum hoc verhum in stultos, & indoctos imitatores, cùm significare volumus, eos numquã eorum, quos ineptè imitantur, præstantiam assecuturos: vt hic, & sat. 3. lib. 2. ad extremum, *cum magis, atque Se magis inflares, non, si te ruperis* (inquit) *Par eris.* vide quę ad eum locum annotaui. Timagenem commemorat Suidas, aitque rhetorẽ fuisse Alexandrinum, vel, vt alij volunt, Ægyptium, à Gabinio captiuum Romam abductum: à Fausto Syllæ filio redemtum: Romæ rhetoricam docuisse, & sophisticam fecisse, vsque ad Augusti tempora vixisse: ad extremum interdictum ei esse

A docendi munere propter nimiam orationis libertatem, & maledicentiam, & ita reliquam ætatem in agro quodam Tusculano egisse, & vomere conantem à cena, interiisse. De Hyabita nihil vmquam me legere memini.

TENDITQVE] & dum contendit, vt suprà Od. 29. lib. 1 *Socraticam & domum Mutare loricis Iberis Pollicitus melior, tendis.*

DECIPIT EXEMPLAR, &c] id est, exemplar, in quo aliqua insunt vitia cum virtutibus coniuncta, imitatorem plerumque inducit, vt virtutibus omissis, vitia imitetur.

QVOD SI PALLEREM CASV, &c.] sat. 3. *aut argenti pallet amore* & epistol. 1. lib. 1. *nulla pallescere culpa.*

BIBERENT EXSANGVE CVM.] pallorem meum imitari studentes. Cuminum exsangue appellat, quia pallidum reddit, id est, veluti exsanguem. Dioscor. lib. 3. de cumino, τρέπει δὲ καὶ χρῶτα ἐπὶ τὸ ὠχρότερον πινόμενόν τι, καὶ σμηχόμενον, id est, *cuminum immutat colorem, pallidioremque efficit, siue bibatur, siue illinatur.* B Vsque adeò autem hoc verum est, vt si qua mulier purpureum colorem faciei cerussa, aut alio aliquo fuco appinxerit, granis cumini mansis ruborem illum continuò amittat, & natiuum pallorem recipiat. κυμινοπρίστην vocant Græci, id est, *cumini sectorem*, hominem illiberalem, ac præparcum, ὑπερβολικῶς, quòd, cùm granum cumini sit minutissimum, insignem parsimoniam præ se ferat, ac declaret is, qui rem tantillam integram impendere, aut dare nolit, sed diuidat. Theocrit. eid. 1. quod inscribitur ἐργατίναι, Κάλλιον ὦ 'πιμελητὰ φιλάργυρε τὸν φακὸν ἕψειν Μὴ 'πιτάμῃς τὰν χεῖρα καταπρίων τὸ κύμινον. id est, Honestius est ô procurator auare, lenteis coquere ne manum incidas cuminum secans. vbi interpres εἰώθαμεν τοὺς ἄγαν φειδωλοὺς, κυμινοπρίστας καλεῖν. id est, solemus præparcos homines cumini sectores appellare. vtitur hoc nomine Aristoteles lib. 4. de moribus ad Nicom.

O IMITAT. SERV. PEC. &c.] non improbat Horatius imitationem, neque simpliciter reprehendit imitatores. Nam M. Tullius Demosthenem, & Isocratem imitatus est: C Virgilius Homerum, Theocritum, Hesiodum: ipse Horatius Alcæum, Pindarum, Sapphonē, Archilocum, Simonidem, Sthesichorum, Anacreontem, ceteros. sed eos imitatores insectatur, atque exagitat, qui nimis seruiunt imitationi, nec quicquam audent ab eo, quem sibi proposuerunt imitandum, discedere, &, quod deterrimum est, vitiosissima quæque æmulantur. duo sunt igitur peccata stultorum imitatorum, quæ his duobus nominibus, *seruum pecus*, vt opinor, significantur: vnum, quòd nimis religiosè, &, pæne dicam, seruiliter imitantur: alterū, quòd ita tardi sunt, & hebetes, & peruersi, vt eorum, quorum similes esse, aut haberi volunt, vitia pro virtutibus imitentur: in quo pecudum similes esse, id est, communi sensu, & iudicio carere videntur: quos item notat M. Tull. lib. 2. de orat. his verbis. *Tum accedat exercitatio, qua illum, quem anteà delegerit, imitando effingat, atque ita exprimat, non vt multos imitatores sæpe cognoui, qui aut ea, quæ facilia sunt, aut etiam illa, quæ insignia ac pæne vitiosa, consectantur imitando.*

D VT] quàm. sic suprà Od. 25. lib. 3. *vt mihi deuio Ripas, & vacuum nemus Mirari libet.*

IOCVM] risum. sat. 5. lib. 2. *Nequid tu perdas, neu sis iocus.*

VESTRI TVMVLTVS] vestri timores exanimes, vestræ conturbationes, & trepidationes. tumultus enim est timor multus, vt ait M. Tull. Philipp. 8. *Quid enim est aliud tumultus, nisi perturbatio tanta, vt maior timor oriatur? vnde etiam nomen ductum est tumultus.*

LIBERA PER VACVVM, &c.] vacuum dicitur, quod à nemine occupatum est. libera autem vestigia respondent illi, *seruum pecus*. gloriatur igitur Horatius, se vestigia in vacuo posuisse, & quidem libera: id est, se scriptionis genus à nemine adhuc occupatum, aut vsurpatum, liberè, & suo arbitratu secutum esse. sic Propert. lib. 3. *Primus ego ingredior puro de fonte sacerdos Itala per Graios Orgia ferre choros.* sic item Lucret. lib. 4. *Auia Pieridum peragro loca nullius antè Trita solo, iuuat integros accedere fonteis, Atque haurire: iuuatque nouos decerpere flores, Insignémque meo capiti petere inde coronam, Vnde prius nulli velarunt tempora Musæ.* E

PRINCEPS] primus, vt sæpe aliàs. annot. ad Od. 16. lib. 1. *principi limo.*

REGET EXAMEN] tralatio ab apibus. qui suæ virtuti (inquit) suóque ingenio confidet, non dubitabit alijs præesse, seu præire: audebit se aliorum ducem profiteri. *fidet, reget* in tempore futuro excudendum curaui, octo codicibus veteribus fretus.

PARIOS EGO PRIM. IAMB. &c.] en, cur se paullo antè dixerit principem, id est, primum vestigia in vacuo posuisse. non enim negauerit Horatius se Græcos imitatum esse: sed suo iure gloriari potest, se primum è Latinis versus lyricos scripsisse, quamuis eorum Græci fuerint inuentores. sic Ode vltima lib. 3. *dicar ex humili potens Princeps Æolium carmen ad Italos Deduxisse modos.*

PARIOS] Archilochios. Archilochus enim Parius fuit. Iambis autem maximè vsus est in epod.

NVMEROS] ῥυθμὸν, vel metrum. translatè dixit epist. 2. libr. 2. *Sed veræ numerósque, modósque ediscere vitæ.* F

ANIMOSQVE] vim, & acrimoniam: spiritus, φρόνημα.

NON RES, ET AGENTIA] id est, non materiem, & verba iis similia, quæ Lycamben ad laqueum adegerunt. De Lycambe diximus in epod.

AC NE ME FOLIIS] id est, ac ne mihi iccircò minorem laudem tribuas, quòd numeros Archilochi, & legem carminis immutare nō sum ausus, ego iambos Archilochi, quamuis nulla ex parte à me immutatos, carmine Sapphico tamen, & Alcaïco temperaui, nempe in libris carminum. nonnulli aiunt, Sapphonem quoque, & Alcæum scripsisse iambicos versus, sed Archilochi versibus moderatiores.

TEMP. ARCH. MVS. PEDE MASC. SAPPHO, &c.] id est, Sapphica carmina, quæ scripsi in libris carminum, seu odarum, ad exemplum Sapphonis: & Alcaica, quæ ad Alcæi, temperant

A perant Archilochi iambos nimis acreis, & contumeliosos, quibus vsus sum in lib. epod.

MASCVLA] vel quòd ita puellas amaret, vt solent viri, quódque cum eis tanquam mas, rem haberet: vel, quòd ingenio masculo fuerit in eo, quod venustissimos & politissimos versus scripserit, neque in lanificio aliarum mulierum more ætatem consumserit, aut operam posuerit: vel quòd animo forti ac virili fuerit in eo, quòd se è petra Leucade præcipitem in mare deijcere ausa sit: quod magis placet Turnebo: mihi non item. Puto enim masculam dici ob id potius, quòd virilia, & viris digna, non muliebria studia coluerit ac tractarit.

SED REB. ET ORD. DISP. NEC SOC. QV.] ordo est. sed Archilochus apud me rebus, & ordine dissimilis Archilocho illi, qui socerum illum ad suspendium adegit non quærit socerum, &c.

NEC SOCERVM QVÆRIT, &c.] de Archilocho sup. ad Od. 6. epod. Pindarus ᾠδ. β. πυθ. Archilocho suam maledicentiam nocuisse ostendit his verbis, ἐμὲ δὲ χρεὼν φεύγειν δάκος ἀδινὸν κακαγορίαν. εἶδον γὰρ ἑκὰς ἐὼν τὰ πόλλ᾽ ἐν ἀμαχανίᾳ ψογερὸν Ἀρχίλοχον. id est, me autem oportet fugere morsum iniustum, maledicentiam. Vidi enim, cùm longè abessem, sæpè consilij, & facultatum inopem maledicum Archilochum. Interpunctio vitiosa hunc locum obscurabat: quam ego sustuli: & nomē *dispar* ad Archilochum refero, vt sit hæc sententia, Archilochus, quem ego meis versibus exprimo, dissimilis illi Archilocho, cuius versus acerbissimi & atrocissimi sunt, neque socerum quærit, &c. Lycamben significat.

OBLINAT] dedecoret, infamem reddat, ignominia afficiat. versibus artis autem, id est, versibus contumeliosis, criminosis, tristibus, molestis, iniucundis, acerbis.

HVNC] Archilochum: non, vt alij, Alcæum.

NON ALIO] non ab alio Latino Latinè expressum.

FIDICEN] ego poëta Lyricus Latinus. vt Od. 3. lib. 4. *Quòd monstror digito prætereuntium Romanæ fidicen Lyræ. Latinus* autem habent omnes cod. C antiqui.

IVVAT IMMEM. FER.] iuuat me, dum immemorata profero, legi oculis ingenuis, id est, hominum ingenuorum, & manibus teneri. cùm in vulgaris omnibus legeretur *ingeniis*, ego auctoritatem duorum lib. Vat. & lann. Faern. Torn. & aliquot aliorū secutus, *ingenuis* excudendum curaui.

INGRATVS] qui cùm meorum librorum lectione domi delectetur ac iuuetur, gratiam mihi non referat, sed foris & publicè non laudet.

PREMAT EXTRA LIMEN] foris vituperet, vel dissimulet se eorum lectione delectari: laudes meas taceat.

INIQVVS] inimicus, infensus, maleuolus.

NON EGO VENT. PLEBIS, &c.] Solebant indocti poetæ, & iidem locupletes, cenis sumtuosis, muneribus, fideiussionibus, promissis, imperitæ multitudinis assensum, atque approbationem emere, vt Horat. & hic, & in epist. ad Pisones ostendit his verbis. *Si verò est, vnctum qui rectè ponere possit, Et spondere leui pro paupere, &c.* Allegoria D est à comitiis, aut petitione magistratuum.

VENTOSÆ] mobilis. T. Liuius lib. 42. *quosdam ventosum ingenium præcipites ad omnia nouanda agebat.* sup. epist. ad Celsum. *Romæ Tibur amem ventosus, Tibure Romam.*

VENOR] capto, colligo, aucupor. alia est metaphora.

IMPENSIS CENARVM] cenis sumtuosis, & opiparis.

ET TRITÆ MVNERE VESTIS] sic Pers. sat. 1. *scis comitem horridulum trita donare lacerna.* tritam vestem intellige, non nouam.

NOBILIVM SCRIPT. AVD.] criticus, qui audio scripta nobilium poetarum.

ET VLTOR] & qui eis vicissim mea recito, sic enim eos vlciscor: vel qui castigo, & corrigo. vtraque explicatio probabilis est. nonnulli legi volunt, *& altor.* & ita se dicunt reperisse scriptum in vno libro manuscr. Ego primùm vulgatam & receptam lectionem retineo, testificans me cùm libros manu scriptos, antiquissimos, numero 14. E inspexerim, & consuluerim, in eorum nullo reperisse *& altor*: deinde, si quis quærat ex me ecquid probem, hoc *& altor*, respondeo non me æquè probare. neque tamen, si quis à me dissentiat, iccircò aut eum reprehendo, aut eius iudicio meum antepono.

GRAMMATICAS AMBIRE TRIBVS] prensare Grammaticos, vt mihi suffragentur, seu potius, vt meos libros suis discipulis edisscedos proponant. Etiam hic translatio, seu allegoria est, ducta à comitiorum ratione. Nam qui honorem petebant, tribus ambibant, & eos, qui in sua tribu gratia valebant, prensabant. *Tribus* autem *grammaticas* posuit pro tribus grammaticorum: & *tribus*, pro turba, & multitudine.

PVLPITA] vnde grammatici poetarū recentiorum scripta recitabāt, vel ab auctoribus recitata audiebant, & vel probabant, vel improbabant.

HINC ILLÆ LACRYMÆ] prouerbium notissimum ex Andr. Terent. vtitur M. Tull. in orat. pro Cœlio. *hinc illæ lacrymæ nimirum, & hæc causa est horum omnium scelerum, atque criminum.* F

SPISSIS INDIGNA TH. &c.] si dixi (inquit) scripta mea videri mihi frequenti hominum conuentu, & corona non esse digna, ideóque me pudore ingenuo, ne ea recitem, nugásque magni æstimē deterreri, rides Horati, ait aliquis. *spissis*, id est, frequentibus, crebris.

NVGIS ADD. POND.] nugas venditare, & ostentare. in lib. de arte poet. *nugæq; canoræ.*

RIDES.] εἰρωνικῶς: dissimulatione vteris, vel derides.

IOVIS] Augusti. ista vni Augusto vis recitare: tua scripta vis ab vno Augusto legi, atque audiri.

FIDIS ENIM MANARE] confidis te versus edere quouis melle dulciores. *manare mella*, genus loquendi satis cultum: vsitatius illud de art. poet. *Omne superuacuum pleno de pectore manat.* simile huic illud ibid. *stillabit amicis Ex oculis rorem.*

TIBI PVLCHER] tuo iudicio bonus poeta: vel te vnum delectare, tibíque vni placere studens: de aliis non laborans.

Ad

A AD HÆC] ad ea, quæ mihi ab illo dicta sunt.

NARIBVS VTI FORMIOO] ego non audeo inflexis naribus ea, quæ ille mecum loquitur, irridere. *narium inflexio* irridentium gestus est, vt sat. 6. lib. 1. *naso suspendis adunco Ignotos.* & sat. 8. lib. 2. *Balatro suspendens omnia naso.* Pers. *nimis vncis Naribus indulges: μυκτηρίζειν* dicunt Græci. acutæ nares autem, sagaces, & ad odorandum celeres intelliguntur: & qui acutis naribus sunt, ingeniosiores habentur: vt contrà qui obtusis, pingues & hebetes.

ET LVCTANTIS ACVTO, &c.] & ne ille, qui mecum pugnat, me vnguibus laceret, clamo, locum illum mihi displicere, videlicet theatrum.

ACVTO NE SECER VNGVI.] Licinius Caluus, *Vaga candida nympha quod secet vngui.* Carisius lib. 1. gramm. instit.

ET DILVOIA POSCO] Porphirio, seu Acro docet his ipsis ferè verbis, id temporis spatium, quod tribui solebat gladiatoribus ad digladiandi intermissionem, intra dies munerum gladiatorio- B rum, quibus pugnare debebant, *diludia* appellari.

LVDVS ENIM GEN. TR. CERT.] gradatio, seu climax.

TREPIDVM] in quo trepidant ij, qui certamen ineunt. eiusdē generis est. illud, *Pallida mors,* & similia.

IRA TRVCEIS, &c.] vt sup. Od. 16. lib. 1. *Iræ Thyesten exitio graui Strauere, & altis vrbibus vltimæ Stetere causæ, cur perirent Funditus, &c.* truceis inimicitias autem dicit, hoc est, tristeis & horribileis vel quòd inimici truci & sæuo in eos quibus inimici sunt, aspectu, ac vultu solent esse.

ET FVNEB. B.] lugubre dixit Od. 1. libr. 2. *quod mare lugubris Ignara belli?*

20. AD LIBRVM SVVM.

VERTVNNVM, Ianúmque, liber spectare videris:
C *Scilicet vt prostes Sosiorum pumice mundus:*
Odisti claueis, & grata sigilla pudico:
Paucis ostendi gemis: & communia laudas,
Non ita nutritus. fuge, quò discedere gestis.
Non erit emisso reditus tibi. quid miser egi?
Quid volui? dices, vbi quis te læserit. & scis
In breue te cogi, cùm plenus languet amator.
Quod si non odio peccantis desipit augur:
Carus eris Romæ, donec te deserat ætas. D
Contrectatus vbi manibus sordescere vulgi
Cœperis: aut tineas pasces taciturnus inertes:
Aut fugies Vticam: aut vinctus mittêris Ilerdam.
Ridebit monitor non exauditus: vt ille,
Qui malè parentem in rupeis protrusit asellum
Iratus. quis enim inuitū seruare laboret?
Hoc quoque te manet, vt pueros elementa docentem
Occupet extremis in vieis balba senectus. E
Cùm tibi sol tepidus plureis admouerit aureis:
Me libertino natum patre, & in tenui re
Maiores pennas nido extendisse loquéris:
Vt, quantum generi demas, virtutibus addas.
Me primis vrbis belli placuisse, domíque:
Corporis exigui, præcanum, solib. aptū,
Irasci celerem, tamen vt placabilis essem.
Fortè meum si quis te percontabitur æuum:
Me quater vndenos sciat impleuisse decembreis,
Collegam Lepidum quo duxit Lollius anno. F

VERTVNNVM] Deum, qui præest rebus contrahendis, ac vertendis, id est, permutandis: vel ab amne verso dictum, vel ab eo, quòd anni vertentis poma percipiat. de quo Propert. libr. 4. *Quid miraris meas tot in vno corpore formas? Accipe Vertumni signa paterna Dei. Tuscus ego, Tuscis orior: nec pœnitet inter Prœlia Volsinios deseruisse focos: Nec me turba iuuat, nec templo lætor eburno. Romanum satis est posse videre forum.* cetera lege apud Propert. Propterea autem, quòd hic Deus ad omneis figuras, ac formas opportunus erat, credebatur etiam menteis hominum & cogitationes in rebus emendis, ac vendendis vertere, immutare, ac variè afficere. itaque mobili ingenio, & inconstanteis homines *iratis Vertunnis natos* dicebant, vt Horat. sat. 7. lib. 2. *Vertunnis, quotquot sunt natus iniquis.*

IANVM QVE] Iani templum, vel Iani statuam, cui proximæ erant librariorum columnæ: vel forum Romanum.

A PROSTES] venalis exponaris: à quo verbo *prostibulum*, locus, in quo prostant mulieres impudicæ, & scorta: & mulier *prostibula*.

SOSIORVM PVM. MVND.] id est, librariorum pumice expolitus. Sosij librarij & bibliopolę scriptores fuerunt, de quibus & libr. de arte poët. *Hic meret æra liber Sosiis*. solebant enim & veteres illi libros pellibus tegere, & pelleis pumice expolire, atque exæquare. Catull. ad Varum, *chartæ regiæ, noui libri, Noui vmbilici, lora rubra, membrana Desecta, plumbo, & pumice omnia æquata*. idem in primo carm. ad Corn. Nepotem, *Qui dono lepidum, nouum libellum Arida modo pumice expolitum?* Tibul. lib. 3. eleg. 1. *Lutea sed niueum inuoluat membrana libellum, Pumex & canas tondeat arte comas*. ex quo pumicare: quod valet pumice defricare, atque expolire. Catullus in Egnatium *hoc sibi solet manè Dentem, atque russam pumicare gingiuam*. sic enim legitur hic versus apud Apuleium, vt admonet Adr. Turnebus noster.

ODISTI CLAVEIS, ET GRATA, &c.]
B cupis prodire in publicum: non vis domi contineri: odisti custodiam. claues ad claudendum comparatæ sunt: atque iccircò fortasse a claudendo dictæ, vt κλεῖδες παρὰ τὸ κλείειν.

PAVCIS OST. GEMIS] ægre fers, seu lamentaris, te à paucis legi, neque omnium oculis patere.

GESTIS] cupis. in epist. de arte. *gestu paribus colludere*.

EMISSO] edito. ibid. *Et semel emissum volat irreuocabile verbum*. hoc dicit, vbi semel emissus à me fueris, & diuulgatus, non licebit tibi ad me reuerti.

NON ITA NVTRITVS] non ita educatus, id est, non eo consilio à me conscriptus, vt in manus hominum peruenires. est enim perpetua allegoria.

DISCEDERE] lib. vnus vatic. & Tornes. & Clericanus, Nicotianus, Russardinus, meus, habẽt *descendere*.

ET SCIS IN BR. TE COGI, CVM, &c.]
C & scis te complicari, & contrahi, cùm lector paullo antè tui cupidus, legendo defessus est: vel scis, te non totum legi, scis multa à languido lectore præteriri, vt alij volunt. ego tamen priorem explicationem puto esse probabiliorem. T. Liuius lib. 39. loquens de commentario quodam, quem à Philippo patre acceperat Demetrius, *Erant autem* (inquit) *de rebus singulis in breue coacta causa*.

PLENVS] vel legendo defessus, & satietate legendi affectus: vel, vt alij volũt, cibo satur: quod minus probo.

QVOD SI NON ODIO, &c.] i. Quòd si non odio tui, qui me inuito, & repugnante exire cupis, vaticinor, ac delipio, tantisper placebis Romæ, dum nouus eris. noua enim vulgò placere solent: vetera non item. licet autem hæc referre ad versus ipsos, seu potius ad chartas, & membranas, quæ postcaquàm legentium manibus tractatæ sordeis contraxerunt, negliguntur, & vel à tineis, & blaptis exeduntur, vel salsamentariis, & pharmacopolis ad suas merceis inuoluẽdas, & integendas vsui sunt, vel ex eis fiunt opistographa epistolarum. D

DONEC TE DESERAT ÆTAS] donec cõsenueris. *ætas*, id est, iuuenta.

AVT FVGIES VTIC.] aut exsulabis, & ex Italico solo pellêris. tralatio ab animatis, & ratione vtentibus ad rem inanimam. fortasse significat hic voluntariam fugam, posteriore versu necessariam propter verbum *vinctus*: & hæc referenda sunt ad bellorum ciuilium calamitatem: vt prædicat Horatius, eos casus suo libro imminere, quos complures nobiles & noti Romani propter bella ciuilia subierunt, ac pertulerunt. Est autem Vtica vrbs in Aphrica, in qua Cato minor mortem sibi conciuit: vnde dictus Vticensis.

AVT VINCT. MITT. ILERO.] solebant veteres, epistolas in tabulis, seu chartis conscribere, easque alia charta, quæ plerumque erat intus exarata, operire: deinde lino obligare: postremò obsignare. eæ autem chartæ, quibus litteræ integebantur, appellabantur opistographa, quia à tergo inscriptæ declarabant ad quem mitterentur. E
Significat igitur, homines ex libro suo integumenta litterarum facturos. sciendum est autem, libros veterum vna tantùm ex parte fuisse exaratos: iccircoque volumina dicebantur, quia in vnum con uoluebãtur. itaque ex eis opistographa facere licebat, quod non item ex nostris licet.

RIDEBIT MON. NON EXAVO.] ego, qui te toties frustrà præmonuerim, vt ne in publicum prodires, ridebo. vtitur hoc nomine suprà epist. ad Loll. 2. *Protinus vt moneam, si quid monitoris egetis*. & de arte poët. *monitoribus asper*.

MALE PARENTEM. &c.] non parentem. prouerbij similitudinem gerit. conuenit autem in eum, qui neque per se sapit, neque alieri benè consulenti, benèque præcipienti obtemperat. notum est illud Hesiodi, οὗτος μὲν πανάριστος, ὃς αὐτὸς πάντα νοήσει φρασσάμενος, τά τ' ἔπειτα καὶ ἐς τέλος ᾖσιν ἀμείνω, &c. id est, *Optimus ille quidem est, qui per se mente, animóque Omnia perlustrat, quæ sint meliora futura Postea ad exactæ vsque nouissima tempora vitæ, &c.* quod citat Aristot. lib. 1. de morib. ad Nicomach. T. Liuius vsurpat libro 32. vt aliàs annotauimus. F
protrusit autem excudendum curaui duorum lib. Vatic. Raïn. Card. Iannoct. Faër. Torn. Clericanorũ, Nicotian. Russard. auctoritatem secutus.

QVIS ENIM. INVIT. SERV. LAB.] nam *Inuitum qui seruat, idem facit occidenti*: epist. de arte poët. Terent. tamen Heaut. *Atque hunc difficilẽ, inuitum seruaret senem*.

TE MANET] tibi impendet, tibi euenturum est: vt Od. 28. lib. 1.

CVM TIBI SOL TEPIDVS, &c.] id est, cùm hora diei tertia, aut quarta, quo tempore solis calor inualescit, plureis habueris auditores. Lucret. lib. 4. *vt omne Humanum genus est auidum nimis auricularum*.

ME LIBERTINO NATVM PATRE &c.] dices me patre libertino natum esse. vt sat. 6. lib. 1. *Nunc ad me redeo libertino patre natum*.

A ET IN TENVI RE MAIORES PENNAS, &c.] id est, dices me in angusta, & parua re familiari natum, virtute tamen & ingenij præstantia tenuitatem, & humilitatem generis mei illustrasse, atque extulisse. tractum ab auium pullis, qui paulatim plumis nascentibus nidos suos superant.

ME PRIMIS VRBIS, &c.] sic sat. 1. lib. 2. *tamen me Cum magnis vixisse inuita fatebitur vsque Inuidia*. quos hic primos vrbis dicit, *primores populi* appellauit sat. illa 1. lib. 2.

BELLI, DOMIQVE] aduerbia sunt. sic epist. ad August. in extr. *belli spectata, domiq; Virtus*. M. Tull. in Bruto, *omissis illis diuinis consiliis, quibus sæpe constituta est Imperatorum sapientia salus ciuitatis aut belli, aut domi*.

CORPORIS EXIGVI] sat. 3. lib. 2. *longos imitaris, ab imo Ad summum totus moduli bipedalis*.

PRÆCANVM] canum ante tempus. solet autem præmatura canities accidere & iracundis natura, & calamitosis, diuturnóque animi mærore affectis, quod cõfirmat Pind. νεμ. θ. φύονται δὲ καὶ νέοις ἐν ἀνδράσι πολιαὶ θαμὰ καὶ παρὰ τὸν ἁλικίας ἐοικότα χρόνον.
B id est, nascuntur autem etiam iuuenibus cani crebrò præter ætatis conueniens tempus. Traditum est ab antiquis si quis mærore affectus, & luctu grauiter oppressus non lacrymetur, præsertim ætate media, fore vt statim canescat: sin lacrymari possit, canitiem illam prematuram vitaturum.

SOLIBVS APTVM] locis apricis gaudentem.

IRASCI CELEREM] ὀξύθυμον, ὀξύχολον, ὀργίλον, irritabilem, iracundum. irasci celerem autem Græcum loquendi genus.

TAMEN VT PLACAB. ESSEM] & facilè D placantur, & citò desinunt irasci homines iracundi, quod quidem est in eis optimum, vt scribit Aristot. lib. 4. de motib. ad Nicom. παύονται δὲ ταχέως, ὃ καὶ βέλτιστον ἔχουσι. & M. Tullius ait libr. 1. epistol. ad Attic. *irritabileis animos esse optimorum sæpe virorum, & eosdem placabileis: & esse hanc agilitatem, mollitiémque naturæ plerunq; bonitatis*. Idem epist. ad Qu. Fratr. lib. 1. paullo aliter, *Si implacabiles* (inquit) *sunt iracundiæ, summa est acerbitas: sin autem exorabiles, summa leuitas: quæ tamen* (*vt in malis*) *acerbitati anteponenda est*. Hom. ἰλ. ν. ἀλλ' ἀκεώμεθα θᾶσσον, ἀκεσταί τοι φρένες ἐσθλῶν. id est, sed placemur citius: placabiles autem sunt bonorum mentes. Eurip. Medea, Γυνὴ γὰρ ὀξύθυμος, ὡς δ' αὔτως ἀνήρ, ῥᾴων φυλάσσειν, ἢ σιωπηλὸς σοφός: quibus versibus significat, viros & mulieres iracundos facilius caueri posse, quàm tectos, atque obscuros.

ME QVATER VND. SC. IMPL. DEC.] sciat me quadraginta quatuor annos compleuisse.

COLLEGAM LEPID. QVO n. &c.] id est, anno ab vrbe condita IↃCCXXXIII, cùm igitur natus E sit Horatius L. Manlio Torquato, & L. Aurelio Cotta COSS. vt suprà cognouimus Od. 13. epod. *Tu vina Torquato moue consule pressa meo*: hi autem consules fuerint anno ab vrbe condita IↃCXXCVII. relinquitur, vt Hor. Qu. Æmilio Lepido, M. Lollio consulibus, annos quadraginta quattuor expleuerit.

DVXIT] coniunctum habuit. neque huius verbi vis ad sorteis est referenda, vt vult Porphyrio. non enim sortibus, sed suffragiis fiebãt COSS.

EPISTOLARVM LIBER SECVNDVS.

AD AVGVSTVM.

CVM tot sustineas, & tanta negotia solus:
Res Italas armis tuteris: moribus ornes:
Legibus emendes: in publica commoda peccem,
Si longo sermone morer tua tempora, Cæsar.
Romulus, & Liber pater, & cum Castore Pollux,
Post ingentia facta, deorum in templa recepti,
Dum terras, hominumq; colunt genus: aspera bella
Componunt: agros aßignant: oppida condunt:
B *Plorauere suis non respondere fauorem* E
Speratum meritis. diram qui contudit hydram:
Notáque fatali portenta labore subegit.
Comperit inuidiam supremo fine domari.
Vrit enim fulgore suo, qui prægrauat arteis
Infra se positas: extinctus amabitur idem.
Præsenti tibi maturos largimur honores:
Iurandásque tuum per nomen ponimus aras,
Nil oriturũ aliàs, nil ortum tale fatentes.
Sed tuus hic populus sapiens, & iustus in vno.
Te nostris ducibus, te Graiis anteferendo
C *Cetera nequaquam simili ratione, modóque*
Æstimat: & nisi quæ terris semota, suisque
Temporibus defuncta videt: fastidit, & odit:
Sic fautor veterum, vt tabulas peccare vetanteis,
Quas bis quinque viri sanxerunt, fœdera regum,
Vel Gabiis, vel cum rigidis æquata Sabinis,
Pontificũ libros, annosa volumina vatũ,
Dictitet Albano Musas in monte locutas.
Si quia Græcorũ sunt antiquißima quæq;
Scripta, vel optima: Romani pensantur eadem
Scriptores trutina: non est quòd multa loquamur:
Nil intra est oleam, nil extrà est in nuce duri.
Venimus ad summum fortunæ. pingimus, atque
Psallimus, & luctamur Achiuis doctius vnctis.
Si meliora dies, vt vina, poemata reddit:
Scire velim, pretium chartis quotus arroget annus. F
Scriptor ab hinc annos centum qui décidit, inter
Perfectos, veterésque referri debet, an inter
Vileis, atque nouos? excludat iurgia finis:
Est vetus, atque probus, centum qui perficit annos.
Quid? qui deperiit minor vno mense, vel anno:
Inter quos referendus erit? veterésne poëtas:
An quos & præsens, & postera respuet ætas

A ætas?
Iste quidē veteres inter ponetur honestè,
Qui vel menſe breui, vel toto est iunior anno.
Vtor permiſſo, caudæq; pilos vt equinæ
Paulatim vello: & demo vnum: demo etiam vnum:
Dum cadat eluſus ratione ruentis acerui,
Qui redit ad faſtos, & virtutem æstimat annis:
Miraturq; nihil, niſi quod Libitina ſacrauit.
Ennius & ſapiens, & fortis, & alter Homerus,
Vt critici dicunt, leuiter curare videtur,
B Quò promiſſa cadant, & ſomnia Pythagoréa.
Næuius in manibus non eſt: & mentibus hæret
Pæne recēs: adeò ſanctum eſt vetus omne poema.
Ambigitur quoties vter vtro ſit prior: aufert
Pacuuius docti famam ſenis: Attius alti:
Dicitur Afrani toga cōueniſſe Menādro:
Plautus ad exemplar Siculi properare Epicharmi: (arte.
Vincere Cæcilius grauitate: Terentius
Hos ediſcit: & hos arcto ſtipata theatro
C Spectat Roma potens: habet hos, numerátque poetas
Ad noſtrū tēpus Liuī ſcriptoris ab æuo
Interdum vulgus rectum videt: eſt vbi peccat.
Si veteres ita miratur, laudatq; poetas,
Vt nihil anteferat, nihil illis comparet: errat.
Si quædam nimis antiquè, ſi pleraq; durè
Dicere credit eos, ignauè multa fatetur:
Et ſapit, & mecum facit, & Ioue iudicat æquo.
Non equidem inſector: delendáque carmina Liuī

Eſſe reor: memini quæ plagoſum mihi paruo D
Orbilium dictare: ſed emendata videri,
Pulchráque, & exactis minimùm diſtantia, miror.
Inter quæ verbum emicuit ſi forte decorum, &
Si verſus paullo cōcinnior vnus & alter:
Iniuſtè totum ducit, venditque poema.
Indignor quicquam reprehendi, nō quia craſſè
Compoſitum, illepidéve putetur: ſed quia nuper:
Nec veniam antiquis, ſed honorem, & præmia poſci.
Rectè, nécne crocum, floréſque perambulet Attæ E
Fabula, ſi dubitē: clament periiſſe pudorē
Cuncti pæne patres, ea cùm reprehendere coner,
Quæ grauis Æſopus, quæ doctus Roſcius egit:
Vel quia nil rectum, niſi, quod placuit ſibi, ducunt:
Vel quia turpe putant parēre minoribus: &, quæ
Imberbes didicere, ſenes perdenda fateri.
Iam, Saliare Numæ carmen qui laudat, & illud,
Quod mecum ignorat, ſolus vult ſcire videri: F
Ingeniis non ille fauet, plauditq; ſepultis:
Noſtra ſed impugnat: nos, noſtraque liuidus odit.
Quòd ſi tā Græcis nouitas inuiſa fuiſſet,
Quàm nobis: quid nunc eſſet vetus? aut quid haberet, (cus vſus?
Quod legeret, tererétque viritim publicus vſus?
Vt primùm poſitis nugari Græcia bellis
Cœpit, & in vitium fortuna labier æqua:
Nunc athletarū ſtudiis, nūc arſit equorū:
Marmoris, aut eboris fabros, aut æris amauit:

Suſpen

A Suspendit picta vultum, mentémque tabella: (dis:
Nunc tibicinibus, nunc est gauisa tragœ-
Sub nutrice, puella velut si luderet infans: (quit.
Quod cupidè petiit, maturè plena reli-
Quid placet, aut odio est, quod non mutabile credas?
Hoc paces habuere bonæ, ventiq; secūdi.
Romæ dulce diu fuit, & sollemne reclusa
Manè domo vigilare, cliēti promere iura,
Cautos nominibus certis expendere nummos,
Maiores audire, minori dicere, per quæ
B Crescere res posset, minui damnosa libido.
Mutauit mentem populus leuis, & calet vno
Scribendi studio. pueri, patrésq; seueri
Fronde comas vincti cenant, & carmina dictant.
Ipse ego, qui nullos me affirmo scribere versus:
Inuenior Parthis mēdacior: & prius orto
Sole, vigil calamum, & chartas, & scrinia posco.
Nauem agere ignarus nauis timet. abrotonum ægro
Non audet, nisi qui didicit, dare. quod medicorum est,
C Promittūt medici: tractāt fabrilia fabri.
Scribimus indocti, doctique poemata passim. (quantas
Hic error tamen, & leuis hæc insania
Virtutes habeat, sic collige. vatis auarus
Non temere est animus: versus amat: hoc studet vnum:
Detrimenta, fugas seruorū, incēdia ridet:
Nō fraudem socio, pueróve incogitat vllā
Pupillo: viuit siliquis, & pane secundo:
Militiæ quamquam piger, & malus: vtilis vrbi.
Si das hoc, paruis quoque rebus magna iuuari:

Os tenerū pueri, balbúmq; poeta figurat: D
Torquet ab obscœnis iam nunc sermonibus aurem:
Mox etiam pectus præceptis format amicis,
Asperitatis, & inuidiæ corrector, & iræ
Rectè facta refert: orientia tēpora notis
Instruit exemplis: inopē solatur, & ægrū.
Castis cum pueris ignara puella mariti
Disceret vnde preces, vatem ni musa dedisset?
Poscit opem chorus, & præsentia numina sentit:
Cælesteis implorat aquas docta prece blādus:
Auertit morbos: metuenda pericula pellit: E
Impetrat & pacem, & locupletem frugibus annum.
Carmine dij superi placantur, carmine Manes.
Agricolæ prisci fortes, paruóque beati,
Condita post frumenta leuantes tempore festo
Corpus, & ipsum animum spe finis dura ferentem,
Cum socijs operū, & pueris & cōiuge fida
Tellurem porco, Siluanum lacte piabant,
Floribus, & vino Genium memorem breuis æui. F
Fescenina per hunc inuenta licentia morē
Versibus alternis opprobria rustica fudit:
Libertásq; recurrēteis accepta per annos
Lusit amabiliter, donec iā sæuus apertam
In rabiē verti cœpit iocus, & per honestas
Ire minax impunè domos. doluere cruēto
Dente lacessiti. fuit intactis quoque cura
Cōditione super cōmuni. quin etiam lex,
Pœnáque lata, malo quæ nollet carmine quenquam
Describi. vertēre modū, formidine fustis
Ad benedicendum, delectandúmque redacti.

A Græcia capta ferum victorem cepit: & arteis
Intulit agresti Latio. sic horridus ille
Defluxit numerus Saturnius, & graue virus (æuum
Munditiæ pepulere. sed in longum tamen
Manserũt, hodieq; manẽt vestigia ruris.
Serus enim Græcis admouit acumina chartis: (pit,
Et post Punica bella quietus, quærere cœ-
Quid Sophocles, & Thespis, & Æschylus vtile ferrent.
Tentauit quoq; rẽ si dignè vertere posset:
Et placuit sibi naturæ sublimis, & acer.
B Nam spirat tragicum satis: & feliciter audet:
Sed turpem putat inscriptis, metuitq; lituram. (bere
Creditur, ex medio quia res arcessit ha-
Sudoris minimùm: sed habet comœdia tanto (Plautus
Plus oneris, quanto veniæ minus. auspice,
Quo pacto parteis tutetur amãtis ephebi:
Vt patris attenti, lenonis vt insidiosi:
Quantus sit Dorsennus edacibus in parasitis: (socco.
Quàm non astricto percurrat pulpita
Gestit enim nummum in loculos dimittere, post hoc
C Securus cadat, an recto stet fabula talo.
Quẽ tulit ad scenam vẽtoso gloria curru,
Exanimat lentus spectator: sedulus inflat.
Sic leue: sic paruum est, animum quod laudis auarum (me
Subruit, aut reficit. valeat res ludicra, si
Palma negata, macrum: donata reducit opimum. (poetam
Sæpe etiam audacem fugat hoc terretq;
Quòd numero plures, virtute, & honore minores,
Indocti, stolidíque, & depugnare parati,
Si discordet eques, media inter carmina poscunt

D Aut vrsum, aut pugiles. his nam plebecula gaudet.
Verùm equitis quoque iam migrauit ab aure voluptas (na.
Omnis ad incertos oculos, & gaudia va-
Quatuor, aut plureis aulæa premũtur in horas, (que cateruæ.
Dum fugiunt equitum turmæ, peditúm-
Mox trahitur manibus regum fortuna retortis.
Esseda festinant, pilenta, petorrita, naues:
Captiuum portatur ebur, captiua Corinthus
Si foret in terris, rideret Democritus, seu
Diuersum cõfusa genus pãthera camelo,
E Siue elephas albus vulgi conuerteret ora:
Spectaret populum ludis attentius ipsis,
Vt sibi præbentẽ mimo spectacula plura.
Scriptores autẽ narrare putaret asello
Fabellã surdo. nam quæ peruincere voces
Eualuere sonum, referunt quem nostra theatra? (re Tuscum:
Garganum mugire putes nemus, aut ma-
Tanto cum strepitu ludi spectantur, & artes,
Diuitiæq; peregrinæ: quib. oblitus actor
Cùm stetit in scena, concurrit dextera leuæ. (ergo
Dixit adhuc aliquid? nil sanè. quid placet
F Lana Tarentino violas imitata veneno.
Ac ne fortè putes, me, quæ facere ipse recusem,
Cùm rectè tractent alij, laudare malignè:
Ille per extentum funem mihi posse videtur
Ire poeta, meũ qui pectus inaniter angit,
Irritat, mulcet, falsis terroribus implet,
Vt magus: & modò me Thebis, modò ponit Athenis. (malunt,
Verùm age, & his, qui se lectori credere
Quàm spectatoris fastidia ferre superbi:
Curam redde breuem: si munus Apolline dignum

Vis

A *Vis cõplere libris & vatib. addere calcar:*
Vt studio maiore petāt Helicona virētē.
Multa quidem nobis facimus mala sæpe poetæ:
(Vt vineta egomet cædam mea) cùm tibi librum
Sollicito damus, aut fesso: cùm lædimur, vnum
Si quis amicorum est ausus reprendere versum:
Cùm loca iam recitata reuoluimus irreuocati:
Cùm lamentamur, non apparere labores
Nostros, & tenui deducta poemata filo:
B *Cùm speramus, eò rem venturam, vt, simulatque*
Carmina rescieris nos fingere, commodus vltrò
Arcessas, & egere vetes, & scribere cogas.
Sed tamen est operæ pretium cognoscere, qualeis
Æditvos habeat belli spectata, domíque
Virtus, indigno non committenda poetæ.
Gratus Alexandro regi Magno fuit ille
Cherilus, incultis qui versibus, & malè natis
Rettulit acceptos, regale nomisma, philippos.
C *Sed veluti tractata notam, labémque remittunt*
Atramenta, ferè scriptores carmine fœdo
Splendida facta linunt. idē rex ille, poema
Qui tam ridiculum, tam carè prodigus emit:
Edicto vetuit, ne quis se præter Apellem,
Pingeret: aut alius Lysippo duceret æra,
Fortis Alexandri vultum simulantia. quòd si
Iudicium subtile videndis artibus illud
Ad libros, & ad hæc Musarum dona vocares:
Bœotum in crasso iurares aëre natum.
At neq; dedecorant tua de se iudicia, atq; D
Munera, quæ multa dantis cum laude tulerunt
Dilecti tibi Virgilius, Variúsq; poetæ:
Nec magis expressi vultus p aenea signa,
Quàm per vatis opus mores, animique virorum
Clarorum apparent. nec sermones ego mallem
Repenteis per humum, quàm res componere gestas:
Terrarúmque situs, & flumina dicere, & arceis
Montibus impositas, & barbara regna, tuisq;
Auspicijs totum confecta duella per orbē, E
Claustráq; custodē pacis cohibentia Ianū,
Et formidatam Parthis, te principe, Romam:
Si, quantum cuperem, possem quoque: sed neque paruum
Carmen maiestas recipit tua: nec meus audet
Rem tentare pudor, quam vires ferre recusent,
Sedulitas autē stultè quem diligit, vrget:
Præcipuè cùm se numeris commendat, & arte.
Discit enim citius, meminitq; libentius illud,
Quod quis deridet, quàm, quod probat, & veneratur. F
Nil moror officium, quod me grauat: ac neque ficto
In peius vultu proponi cereus vsquam:
Nec prauè factis decorari versibus opto,
Ne rubeam pingui donatus munere: & vnà
Cum scriptore meo capsa porrectus aperta,
Deferar in vicum vendentem tus, & odores,
Et piper, & quicquid chartis amicitur ineptis.

A SVSTINEAS] sustinere negotium, dictum, vt *sustinere onus*. Sallust. coniur. Catil. *fortè libuit attendere, quae res maximè tanta negotia sustinuisset*.

RES ITALAS ARM. TVTERIS] libri aliquot veteres habent, *tuearis*.

MORIBVS ORNES] bona & recta institutione, & disciplina, seu bonis institutis ornes.

LEGIB. EM.] leges enim ex malis moribus natae sunt, atque ad emendationem peccatorum voluntariorum & non voluntariorum comparatae sunt. Oda 24. lib. 3. *Quid tristes querimoniae, Si non supplicio culpa reciditur? Quid leges sine moribus Vanae proficiunt?*

ROMVL. ET LIB. P.] Augustum cum Libero, Castore, & Polluce, Hercule, Romulo comparat, ostenditque melius actum esse cum Augusto, quàm cum illis, propterea quòd illi post mortem denique diuinos honores ab hominibus sint consecuti, cùm eis viuis de humano genere optimè meritis non satis magnam gratiam retulissent: Augustus autem viuus, vidénsque diuinis honoribus

B à populo Ro. afficiatur: qua in re cùm populi Ro. sapientiam, ac iustitiam magnopere probet, tùm negat eum ceteris in rebus eandem iudicandi prudentiam adhibere, quippe qui vetera nouis omnibus anteponat, nihilque magni admodum aestimet, nisi auctoritatem, & dignitatem quandam aetate compararit.

LIBER PATER] Cur Dionysus, seu Bacchus Liber pater à Romanis appellatur? an quòd libertatis parens & effector sit iis, qui bibunt? Nam vulgò homines libertate dicendi, & audacia complentur in poculis, & in ebrietate. an quod libamina praebuit? an à Dionyso Eleuthereo eo, qui Eleutheris Boeotia vrbe colebatur? haec ex Plutarcho. *Problemat.*

ET CVM CASTORE POLL.] Oda 3. lib. 3. *Hac arte Pollux, & vagus Hercules Innisus arces attigit igneas, &c.*

POST INGENTIA FACTA] posteaquam maxima, & memorabilia facinora ediderunt: post res fortissimè & praeclarissimè gestas.

C DEORVM IN TEMPL.] M. Tull. lib. 3. de nat. deorum, *Iam verò in Graecia multos habent ex hominibus deos, Alabandum Alabandi, Tenedij Tenem: Leucotheam, quae fuit Ino, & eius filium Palaemonem: cuncta Graecia Herculem, Aesculapiũ, Tyndaridas: Romulũ nostri, aliósque complureis, quos quasi nouos, & ascriptitios ciueis, in caelum receptos putant.*

DVM TERR. HOMINVMQVE COL. GEN.] dum viuunt, & versantur cum hominibus.

PLORAVERE] questi sunt, ingemuerunt, ὤμωξαν. sic saepè aliàs: & pluribus locis iam adnotauimus. sup. epist. ad lib. *Paucis ostendigemis.*

NON RESPOND. FAVO. &c.] id est, eum fauorem, quem à populo sperabant, non esse suis in eum meritis parem. sic loquitur sat. 8. lib. 2. *eoq; Responsura tuo numquam est par fama labori.*

DIRAM QVI CONTVDIT HYDRAM] Hercules, vt sup. Od. 4. lib. 4. *Non hydra secto corpore firmior Vinci dolentem creuit in Herculem.*

NOTAQVE FATALI PORT. LAB. S.] labores Herculis cõmemorat Lucr. prooemio lib. 5.

COMPERIT INVID. SVPR. &c.] nam D eius, qui inuidia laborat, interitu, extinguitur inuidia, vt Od. 24. lib. 3. *Virtutem incolumem odimus, Sublatam ex oculis quaerimus inuidi.* Propert. lib. 3. eleg. 1. *Omnia post obitũ fingit maiora vetustas, Maius ab exsequiis nomen in ora venit.* Sic Demosth. τῶν ζώντων, τίς οὐκ οἶδε τῶν πάντων, ὅτι πᾶσι μὲν ζῶσιν ὑπεστί τις φθόνος, τοὺς τεθνεῶτας δὲ οὐδὲ τῶν ἐχθρῶν οὐδεὶς ἔτι μισεῖ. id est, *quis enim nescit, eos omneis, qui viuũt, inuidia magis, aut minus laborare: mortuos autem ne inimicorum quidem cuiquam odio esse?* Idem oratione περὶ παραπρεσβ. καὶ μὴν τοῖς ἄλλοις ἅπασι τοῖς τεθνεῶσιν· οἱ δὲ ἔτι τοῖς καλοῖς κἀγαθοῖς ἔπαινοι, τοῖς ὑπὸ πλειόνων τὸν ἴδιον χρῆμα ἀπολελαύκασι φθόνος οὐδεὶς ἔτι, ἀλλὰ ταῦτα ὑπάρχει. id est, Atqui aliorum quidem bonorum nullius mortui sunt participes. Laudes verò ob actiones honestas ac praeclaras tributae, eorum, qui ita mortui sunt, propria possessio est. Nam neque inuidia tum eis amplius aduersatur.

VRIT ENIM FVLG. SVO, QVI, &c.] id est, qui virtute, aut arte aliquã ceteris omnibus, E qui eandem artem, ac virtutem colunt, antecellit, illis acerbum dolorem commouet, sibi odium & inuidiam conflat. ignauis enim, inertibus, miseris inuidet nemo: sed viris fortibus, strenuis, industriis, ac fortunatis: vt sat. 3. lib. 2. *Inuidiam placare paras virtute relicta.* nimio autem splendore oculos praestringui, annotatum est ad Od. 2. lib. 2.

QVI PRAEGR. ARTEIS] qui artifices se inferiores sua praestantia quodammodo onerat, atque opprimit.

EXTINCTVS] id est, mortuus. nam, vt lux pro vita sic nox, & tenebrae pro morte vsurpantur à scriptoribus. Eurip. Hippol. cor. ὁρῶ δ' ἀνεῳγμένας πύλας Ἅιδου, φάος δ' ὕστατον βλέπειν τόδε. id est, nescio enim mihi apertas esse Orci portas, lucem autem me hanc vltimam videre. M. Tull. Tuscul. 2. *tamen obijciebatur interdum animo metus quidam. & dolor cogitanti, fore aliquando finem huius lucis.* Horat. Od. 28. lib. 1. *sed omneis vna manet nox.* iam extinctus compositum est ab ex, & *stinguo*, quo verbo vtitur Lucret. lib. 2. *stinguique colorem.* ab eodem F sunt haec, *distinguo, restinguo, praestinguo*, quod postremum in omnibus libris impressis corruptum est. Nam, vbicumque legitur *perstringere*, seu *praestringere oculos*, seu *aciem oculorum* apud M. Tull. Plautum, & ceteros, legendũ *praestinguere* vt hoe dicam ἐν παρόδῳ.

AMABITVR IDEM] Nam (vt inquit Plautus Captiuis.) *Tum denique omnes nostra intelligimus bona, Quom, quae in potestate habuimus, ea amisimus.*

PRAESENTI TIBI] sic suprà Od. 5. lib. 3. *praesens Diuus habebitur Augustus, adiectis Britannis Imperio grauibúsque Persis.* Seruius ad illum Virg. locum Tityro, *Namque erit ille mihi semper deus* notat, *semper. idque & post mortem & dum viuit. Alij enim imperatores post mortem demum in numerum deorum referuntur: Augustus autem templa viuus meruit. Horatius, Praesenti tibi maturos, &c.*

MATVROS] non exspectata morte delatos: tempestiuos. Plato lib. 7. de rep. scribit, non esse tutum viuos carminibus, laudationibus, encomiis

A miis afficere, his verbis, τοῦτό γε μὴν ὅτι ζῶντας ἐγκωμίοις τι, καὶ ὑμεῖς τιμᾶν οὐκ ἀσφαλὲς πρὶν ἂν ἀποστάς τις τὸν βίον διαδραμὼν τέλος ἐπιθήσεται καλόν.

IVRANDAS] quibus delatum erat iusiurandum, ij ad aram iurabant. M. Tull. pro Flacco. *ergo is, qui si aram tenens iuraret, crederet nemo per epistolam, quod volet, iniuratus probabit?* Iurandas igitur per nomen tuum, id est, ad quas per nomen tuum iuraturi sumus.

SED [TVVS HIC POP.] populus Rom. (inquit) in eo est prudēs existimator, & æquus rerum æstimator, quòd te diuinis honoribus afficit, & quod te superioribus omnibus ducibus tùm Græcis, tùm Latinis anteponit: in ceteris non perinde rectè sentire reperitur.

TERRIS SEMOTA] sublata ex hominum conspectu, &, pæne dicam, mortua, id est, quorum auctores multis antè seculis mortui sint.

SVISQVE TEMP. DEF.] idem dicit: hoc est, quæ peruetera facta sint: vel quorum tempora abierunt, defluxerunt, ac præterierunt.

B FASTIDIT] aspernatur, ac respuit. supra epist. 3. lib. 1. *Fastidire lacus, & riuos, &c.*

SIC FAVTOR VET. VT TAB. &c.] id est, qui ita fauet veteribus, & antiquitati, vt leges XII. tabularum, quas decemuiri conscripserunt, Solonis leges imitati: & fœdera regum Romanorum cum Gabiis, aut Sabinis icta: & ius Pontificium, & annaleis à pontificibus conscriptos, & Vatum prædicta, dictitet à Musarum ore fluxisse. Sic M. Tull. primo lib. de legibus eos irridet, imperitósque, ac tardos esse existimat, qui cum Egeria Numam esse collocutum, & ab aquila Tarquinio apicem impositum putent.

ANNOSA VOLVM. VAT.] vatum carmina: in quibus fuit Cn. Marcius, quem commemorat T. Liuius lib. 5. annal. eiúsque duo vaticinia profert: vnum, quo prædicebatur pugnæ Cannensis euentus: alterum, quo iubebantur Romani ludos Apollinareis instituere, si victores esse vellent. *Priore carmine* (inquit Liuius) *Cannensis prædicta clades in hæc fermè verba erat.* fermè additum est à

C Liuio, quia verba Marcij, quòd erant antiquiora, paullum sunt immutata. Ego post Alciatum & Ranconetum, & Memmium, his verbis conscriptum carmen fuisse existimabam: *Amnem Troiugena Cannam Romane fuge, Ne te alienigenæ in cāpo cogant Diomedis Conserere manus pugnatem: sed neque credes Ante mihi donicum compleris sanguine campum, Multáque millia cæsa tuorum deferat amnis In pontum magnum de terra frugiferente, Piscibus, pinnigerisq́, ferisq́, colentib' terras Visuæ esca caro tua. nam m' ita Iupiter infit.* Alterum carmen sic putabat contextum fuisse Ios. Scaliger, nisi quòd in paucis quibusdam ab eo dissensi. *Romulidæ si per duelleis expellere voltis, Et vomicam gentum quæ longè alienigenarum Venit: Apollineri voueatis censeo ludos: Qui Deo Apollineri fiunto come quotannis, Quom iam poplicitus popolos dederit stipi partē, Conferiunto priuatim proseq́, suisq́. Prætor ibus ludis faciundis ollis præsto, Quei summum popolo plebeiq́, endo vrbe dabit ius. At bis quinque viri Græco sacra ritu obeunto. Hæc si faxitis rectè gaudebitis semper: At* que adeò fiet melior res poplica vostra. *Nam is Dius* D *vostros perduelleis stinguet ad vnum, Qui vostros cāpos placide nunc rurque pascunt.*

FOEDERA REG. VEL GAB.] fœdera cum Gabiis icta sunt à Tarquinio Superbo: de quibus sic Dionysius Halicarnas. Ῥωμαικ. ἀρχαιολ. δ'. τούτων ἐστὶ τῶν ὁρκίων μνημεῖον ἐν Ῥώμῃ κείμενον ἐν ἱερῷ Διὸς Πιστίου, ὃν Ῥωμαῖοι σάγκτον καλοῦσιν, ἀσπὶς ξυλίνη βύρσῃ βοείᾳ περίτονος τοῦ σφαγιασθέντος ἐπὶ τῶν ὁρκίων τότε βοὸς, γράμμασιν ἀρχαικοῖς ἐπιγεγραμμένη τὰς γενομένας αὐτοῖς ὁμολογίας, id est, *horum fœderum monumentum Romæ exstat in templo Iouis Fidij: quem Romani sanctum appellant, scutum ligneum pelle bubula intectum eius bouis, qui tum in fœdere faciendo fuit immolatus, litteris antiquis inscriptas conditiones, & pactiones continens.*

SI, QVIA GRÆC. SVNT ANTIQ. &c.] id est, si, quia scripta Græcorum antiquissima quæque, sunt etiam optima, iccircò Romani scriptores, quo antiquiores erunt, eo meliores habebūtur, maxima erit nostri iudicij peruersitas. nam eadem ratione reperiemur Græcis meliores.

E Non semper autem quæ sunt antiquissima, videntur etiam optima: quemadmodum ex oraculo illo, quod Apollo cōsultus ab Atheniensib. quā potissimùm religionē colerent, ac tenerēt, edidit, intelligere licet. Nam cùm respōdisset, antiquissimam, & more maiorū comprobatam: iterum consultus, quæ esset antiquissima, quia mos maiorum sæpe mutatus esset, respondit, quæ optima.

EADEM PENS. TRVT.] eadem ratione, & æquitate æstimantur. al. *pensentur.*

NIL INTRA EST OLEAM, NIL, &c.] prouerbiū cōuenit in eos, qui aut, quæ perspicuè vera sunt, negant: aut, quæ perspicuè falsa, aiunt. quid enim certius, quid apertius est, quàm & intra oleā, os esse, & extra nucem, putamē, ac duriorem?

VENIMVS AD SVMMVM, &c] reperientur enim pictores, cantores, palestritæ, in Italia, quàm in Græcia, meliores: quod est falsum.

PSALLIMVS] cithara canimus. nam ψάλλειν (vt docet Suidas) est τὸ ἄκροις τοῖς δακτύλοις τῶν χορδῶν ἅπτεσθαι: id est, summis digitis chordas tangere.

F VNCTIS] vngebantur enim palæstritæ, vt alibi diximus. Aristotel. lib. 8. de republica, quatuor arteis enumerat, quas in Græcia discere solebant. γραμματικὴν, γυμναστικὴν, μουσικὴν, γραφικήν. hoc est grāmaticam, artem corporum exercendorum, musicam, picturam.

SI MELIORA DIES] si poëmata, vt vina, fiunt vetustate meliora: scire velim (inquit) quoto anno, aut etiam quoto die poëma sit vetus habendum.

VT VINA] vinum vetus etiam Pindarus laudat: sed negat ita laudari carmen oportere. nam recentissimum quodque ait esse laudabile Olymp. carm. nono, αἴνει δὲ παλαιὸν μὲν οἶνον, ἄνθεα δ' ὕμνων νεωτέρων. id est, lauda vinum quidem vetus, flores autem hymnorum recentiorum.

QVOTVS ARROGET, &c.] quotus annus acquirat, vel pro suo iure vēdicet chartis pretium: id est, quoto denique anno scripta auctoritatem, & pondus sibi comparent.

SCRIPTOR] hîc est quæstio. quærit autem

A vtrum is, qui centum compleuit annos, vetus sit habendus, an recens.

QVI DECIDIT] qui mortuus est, qui deperiit.

VILEIS] contemtos, parui pretij. nam & paullo antè nomine *pretij* vsus est. vt suprà verbo *Æstimat*.

EXCL. IVRG. F. EST VET.] hîc est respôsio.

QVID? QVI DEPERIIT, &c.] dicis (inquit) eum esse veterem habendum, qui centum côpleuit annos: quid si desit mẽsis, vel annus vnus? inter quos referẽdus erit? veterésne, an nouos, & malos?

ISTE QVIDEM VET.] altera responsio ad secundum interrogatum.

VTOR PERMISSO] vtor eo, quod mihi das, (inquit Horatius) eum etiam habendum in veteribus, qui centum ab hinc annos excesserit è vita, vno mense, vel vno anno minus.

CAVDÆQVE PILOS VT EQV.] de hac cauda equina sic Plutarchus in Sertorio, ἵππους εἰσήγαγε δύο, τὸν μὲν ἀσθενῆ πάνυ, καὶ πρεσβύτερον ἤδη, τὸν δ' ἕτερον B εὐμεγέθη μὲν αὐτὸν καὶ ἰσχυρὸν, θαυμαστὴν δὲ πυκνότητι καὶ κάλλει τριχῶν οὐρὰν ἔχοντα. παρειστήκει δὲ τῷ μὲν ἀσθενεῖ, μέγας ἀνὴρ καὶ ῥωμαλέος· τῷ δ' ἰσχυρῷ, μικρὸς ἕτερος, καὶ τὴν ὄψιν εὐκαταφρόνητος. σημείου δὲ δοθέντος αὐτοῖς, ὁ μὲν ἰσχυρὸς ἀμφοτέραις ταῖς χερσὶ τοῦ ἵππου ἀσθενοῦς τὴν κέρκον, ὡς ἀπορρήξων, εἷλκε βίᾳ πρὸς αὐτόν· ὁ δὲ ἀσθενὴς τοῦ ἰσχυροῦ κατὰ μίαν τῶν τριχῶν ἐξέτιλλεν. ἐπειδὴ ὁ μὲν οὐκ ὀλίγα πράγματα μάτην ἑαυτῷ, καὶ πολὺν γέλωτα τοῖς θεωμένοις παρασχὼν ἀπεῖπεν: ὁ δ' ἀσθενὴς ἀκαρεῖ, καὶ σὺν οὐδενὶ πόνῳ, ψιλὴν τριχῶν ἀπέδειξε τὴν οὐρὰν, ἀναστὰς ὁ Σερτώριος, ὁρᾶτε, εἶπεν, ἄνδρες σύμμαχοι, τὴν ἐπιμονὴν ἀνυσιμωτέραν τῆς βίας οὖσαν, καὶ πολλὰ τῶν ἀθρόως ἀλήπτων, ἐνδιδόντα τῷ κατὰ μικρόν, id est, *equos introduxit duos, alterum quidem planè infirmum, & iam veterem: alterum autem tùm procerum ipsum, & robustum, tum caudam mira pilorũ crebritate, & pulchritudine habentem. Astabat autem infirmo quidem equo vir magnus & validus: alteri verò equo alter homo paruus, & aspectu ipso contemnendus. signo autem eis dato, robustus quidẽ ille vtraque manu caudam equi infirmi, tanquam perrupturus, totis viribus ad se trahebat: homo infirmus verò ex equi robusti cauda pilos singillatim* C *euellebat. Posteaquam autem ille non mediocri labore frustra suscepto, multóque risu spectatoribus excitato defatigatus fuit: infirmus verò, breui tempore, & sine vllo labore caudam a pilis vacuam, nudamque reddidit: surrexit Sertorius, & videtis (inquit) ô socij perseuerantiam viribus efficaciorem esse, & multa, quæ semel, & vno impetu capi non possunt, paullatim vinci, & capi posse.*

ET DEMO VNVM, DEMO ETIAM VNVM] id est, detraho vnum, &c. non dicit, adimo: sed demo. demit enim qui de toto aufert: adimit qui totum tollit. Vtitur autem hoc genere argumentationis M. Tull. Frumentaria. *Deinde iudices videtis, quam infinitam istis hominibus licentiam pecuniarum eripiendarum daturi. Si, ternos denarios qui coëgit, erit absolutus: quaternos, denos deniq., aut vicenos coget alius. quæ erit reprehẽsio? in quo primùm iniuriæ gradu resistere incipiet seueritas iudicis? quotus erit iste denarius, qui non sit deferendus? & in quo primùm æstimationis iniquitas, atque improbitas reprehendetur?*

DVM CAD. ELVS. RATIONE, &c.] id D est, dum is, qui poëmatum bonitatem vetustate, & annis metitur, vnà cum suo aceruo paulatim collapso, ipse quoque côncidat. σωρίτην, id est, acerualem, argumentationem, quæ interrogatione constat, appellant Stoici, cùm aliquid minutatim, & gradatim additur ei, quod ab aduersario côcessum est, vel detrahitur. de quo M. Tull. Acad. lib. 2. *Soritas hos vocant, qui aceruum efficiunt vno addito grano: vitiosum sane & captiosum genus*. ibid. *tum paucis additis venit ad soritas, lubricum sanè, & periculosum locum: quod tu modo dicebas esse vitiosum interrogandi genus*. Idem de diuinat. lib. 2. *aut quemadmodum soriti resistas? quem si necesse sit, Latino verbo liceat acerualem appellare.*

AD FASTOS] id est, ad annos. in fastis enim consulum singulorum annorum, ceterorúmque maiorum magistratuum nomina perscribebãtur. Tùm appellatione consulum anni notabantur.

MIRATVRQVE NIHIL] & nihil magni æstimat: nihil admiratione dignum ducit.

NISI, QVOD LIBIT. SACR.] nisi, quod E sepultum, & mortuum est. de Libitina diximus sup. ad Od. 30. lib. 3. *multáque pars mei Vitabit Libitinam.*

VT CRITICI DICVNT] critici sunt, grãmatici qui de scriptoribus, & scriptis iudicant, παρὰ τὸ κρίνειν, quod valet iudicare: è quibus erat Mecius Tarpa. Talis fuit Aristarchus inter Græcos.

LEVITER CVRARE VIDETVR, &c.] id est, ita negligenter scribit, vt videatur oblitus esse, quid de se promiserit, ac somniarit. dicebat autem se somniasse esse mortuum, & ex Pythagoræ sententia, animam Homeri in corpus suum immigrasse: ex quo se optimum poëtam exstitisse, versúsque Homericis simileis conscribere. Quòd autem Lucretius ait lib. 1. non Homeri animam in Ennij mortui corpus domicilium suum transtulisse, sed speciem quandam ex Acherunte in somnis viuo, & dormienti Ennio obiectam esse, his verbis. *Et si præterea tamen esse Acherusia templa Ennius æternis exponit versibus edens, Quò neque permanent animæ, neque corpora nostra, Sed quædam simulacra* F *modis pallentia miris, Vnde sibi exortam semper florentis Homeri Commemorat speciem, lacrymas effundere salsas Cœpisse, & rerum naturam expandere dictis*: pertinet hoc ad aliud somnium, nempe in quo Homerus Ennio naturam rerum explicabat: quò referendum est illud: *Visus Homerus adesse poëta*. hic autem Homerus, Ennio in somnis dicebat, se factum aliquando esse pauonem, seu animam suam commigrasse in pauonem: deinde ex pauone in corpus Ennij transisse. Ex quo illud ipsius Ennij. *Nam videbar somniare med ego esse mortuum*. & illud Persij. *Cor iubet hoc Enni, postquam destertuit esse Mæonides, quintus pauone ex Pythagoréo*. Eodem referendũ illud M. Tull. ex lib. 6. de rep. *Hic mihi, (credo quidem ex hoc, quod eramus locuti: fit enim sæpe ferè, vt cogitationes, sermonésque nostri pariant aliquid in somno tale, quale de Homero scribit Ennius: de quo videlicet sæpissime vigilans solebat cogitare & loqui)* &c. De se porrò gloriosè prædicabat Ennius, versus veterum reprehendens

A dens, *Quos* (inquit) *olim Fauni, vatésque canebant, Cùm neque Musarum scopulos quisquam superarat, Nec dicti studiosus erat Ante hunc. Ait ipse de se* (inquit) M. Tull. in Bruto, *nec mentitur in gloriando.*

NÆV. IN MANIB. NON EST] Næuij scripta non teruntur manibus hominum. nam eum memoria tenent, neque egent adiumento litterarum. hæret in omnium animis perinde, ac si sit recens. *adeo sanctum est, &c.* fuit autem Ennio Næuius antiquior, vt declarant hæc verba M. Tull. in Bruto, quibus Ennium affatur. *Nec verò tibi aliter videri debet, qui a Næuio vel sumpsisti multa si fateris: vel si negas, surripuisti.* A Næuio sunt illa, quæ M. Tull. producit epist. ad L. Luceium lib. 5. *Placet enim Hector ille mihi Næuianus, qui non tantùm laudari se lætatur, sed addit etiam, a laudato viro.*

AMBIGITVR QVOTIES] quoties inter homines doctos controuersia est vter vtri, & quis cui sit anteponendus, vel quis cui præster, &c. sup. ep. 18. *Ambigitur quidenim?*

AVFERT PAC. DOCTI FAM. SEN.] id B est, Pacuuius consequitur, & obtinet laudem, atque existimationem docti: existimatur ab omnibus doctus. M. Tull. lib. 3. de oratore. *Atque id primum in poëtis cerni licet, quam sint inter sese Ennius, Pacuuius, Attius dissimiles* Idem citat hæc ex Pacuuio libr. 5. de finib. *Quin etiam fera (inquit Pacuuius) quibus abest ad præcauendum intelligendi astutia, sibi iniecto terrore mortis horrescunt.* Idem lib. 1. de orat. ad Qu. Fr. *nec quisquam est eorum, qui, si iam sit ediscendum sibi aliquid, non Teucrum Pacuuij malit, quam Manlianas venalium vendendorum leges ediscere.*

ATTIVS ALTI] Attius refert nomen & existimationem alti & elati poëtæ. Attius dicebatur plus habere magnitudinis, & grandiloquentiæ, vt ita dicam: Pacuuius plus doctrinæ. erat autem Attius multis annis Pacuuio minor. M. Tull. in Bruto. *Attius iisdem ædilibus ait se, & Pacuuium docuisse fabulam, cum ille octoginta, ipse triginta annos natus esset.* idem M. Tull. in oratione pro P. Sextio, multos Attij versus profert, eúmque disertissimum poëtam appellat.

C DICITVR AFRANI TOGA] dicitur Afranius poëta Romanus, seu Latinus cum Menandro comparandus: seu ad Menandri scribendi genus propè accedere. Afranius togatas scripsit comœdias. eadem autem ratione appellantur à toga togatæ, qua à pallio palliatæ. de Afranio M. Tull. in Bruto. *C. Titium, cuius orationes tantum argutiarũ, tantum exemplorum, tantum vrbanitatis habent, vt pene Attico stilo scripta esse videantur, studebat imitari L. Afranius poëta, homo perargutus, in fabulis quidem etiam disertus.*

PROPERARE] cur properare? an quòd negligenter & minus accuratè scripti sunt eius versus? sic enim infrà ead. epist. *aspice, Plautus Quo pacto partes, &c. Quam non adstricto percurrat pulpita socco. Gestit enim nummum in loculos demittere, post hoc, &c.* An hoc referendum est ad versuum omnium rationem & naturam, qui pedibus constant, & iccirco currere dicuntur, sat. 10. princip. *Nempe incomposito dixi pede currere versus Lucili, &c.*

SICVLI EPICHARMI] Epicharmum poëtam comicum Siculum sæpe cõmemorat M. Tull. D eiúsque versus sæpe vsurpat, vt libr. 1. ad Attic. *vt crebro mihi vafer ille Siculus insusurret Epicharmus cantilenam illam suam.* νᾶφε καὶ μέμνασο ἀπιστεῖν· ἄρθρα ταῦτα τῶν φρενῶν. quæ verba sic reddit Latinè. Q. Fr. deperit. consulatus ad Marcum. *Quamobrem Epicharmeion illud teneto, neruos, atque artus esse sapientiæ, non temere credere.* & epistol. ad Qu. Fr. lib. 3. γνῶθι πῶς ἄλλῳ κέχρηται, id est, fac scias, quo pacto se aduersus alium gesserit. & Tusc. 1. *sed tu mihi videris Epicharmi non insulsi hominis, vt Siculi, sententiam sequi. Quam? non enim noui. Dicam si potero Latinè, &c. Emori nolo: sed me esse mortuum nihili æstimo.*

CÆCILIVS] hunc scribit M. Tull. libr. 7. ad Att. malum esse auctorem Latinitatis. idem alibi, *Nam illorum* (Scipionis & Lælij) *æquales Cæciliũ, & Pacuuium male locutos videmus.* fuit autem hic natione Gallus.

LIVI SCRIPTORIS AB ÆVO] Liuius Andronicus poeta à M. Liuio Salinatore, cuius filias E erudierat, fuit libertate donatus, vt scribit Euseb. in chron. primus hic C. Clodio Cæci filio, & M. Tuditano coss. fabulam docuit anno ipso antequàm natus est Ennius, post Romam conditam anno CCCCX. vt scribit M. Tull. Tuscul. lib. 1. & in Bruto. Idem ibidem ait Liuianas fabulas non satis esse dignas, quæ iterum legantur. De hoc Liuio vide T. Liuium lib. 7. annal. ad princip.

INTERDVM VVLG. RECT. VIDET] rectè iudicat, & prudenter sentit. rectum peccato opposuit, quod est prauum.

EST VBI] id est, alicubi, ἔστιν ὅπου: seu potius aliquando, vt accipiamus *est vbi*, pro *est quando*, ἔστιν ὅτε id est, ἐνίοτε.

NIMIS ANTIQVE] ἀρχαϊκῶς, id est, impolitè, illepidè. sic sup. epist. ad Torq. lectos *archaicos* dixit. vbi tamen alij legunt *Archiacos*, ab Archia.

CREDIT] sic habent 3. lib. Vat. & Iann. Faer. Torn. Cleric. Nicol. Rutilard. alij. & quidem ipsa veritas ita legendum esse clamat.

IGNAVE MVLTA FATETVR] tollenda est F distinctionis nota post nomen *multa*, vt sit hæc sententia. Si eos credit quædam dicere nimis antiquè, si pleraque durè: si fatetur eosdem multa ignauè, id est, oscitanter, & minimè accuratè dicere, sapit: & mecum sentit.

ET IOVE IVDICAT ÆQVO] id est, verè iudicat. Iupiter enim æquus, id est, propitius est iis, iudiciaque eorum approbat, qui verè iudicant: iratus est iis, iudiciáque eorum improbat, qui secus: vel dic hoc modo, quia Diis probantibus, & fauentibus omnia rectè fiunt: iratis, secus.

QVÆ] Liuij carmina.

PLAGOSVM] qui plagas multas, & graueis discipulis suis infligere solebat.

ORBILIVM] magistrum, seu doctorẽ meum, de quo Sueton. de claris Grammaticis. *Fuit* (inquit) *naturæ acerbæ non modò in antisophistas (quos omnis sermone lacerauit) sed etiã in discipulos, vt Horatius significat, plagosum eũ appellans, & Domitius Marsus scribẽs, Si quos Orbilius ferula scuticáque cecidit.*

A *cidit.* floruit ætate Ciceronis: vixit propè ad centesimum ætatis annum, amissa iam pridem memoria, vt ex Bibaculi versu intelligere licet, *Orbilius vbinam est, literarum obliuio?*

Et exactis minim. dist.] id est, perfectis, & perpolitis proxima: quod valet exacta, perfecta, exquisita, limata, ἀκριβῆ. exigere dicimus ad perpendiculum, vt Verr. 5. de anteactis. *Tu Verres hic quod moliare, nihil habes: nisi forte vis ad perpendiculum columnas exigere.* Cælius ad Cic. lib. 8. ep. *Nunc si ad illam summam seueritatem legitimum ius exegeris, &c.* & T. Liuius lib. 30. annalium. *Nolite ad vestras leges, atque instituta, exigere ea, quæ Lacedæmone fiunt.* & exigere ad vnguem dicebantur marmorarij, cùm marmorum commissuras vngue explorabant. ex quo exacta dicuntur à Latinis, quæ sunt probata, perfecta, accurata, summo studio, summóque artificio elaborata, ἀπηκριβωμένα: & rursus *ad vnguem factum*, perfectum, & perpolitum: vt sat. 5. lib. 1. *ad vnguem factus homo.* & lib. de arte poë. *carmen non castigauit ad vnguem.* Virg.

B Georg. 2. *Nec secius omnis ad vnguem Arboribus positis secto via limite quadret.* vbi Seruius notat, translationem esse à marmorariis, qui iuncturas vnguibus probant. ὀνύχιον nominant Græci, quod Latini *ad vnguem factum.*

Emicvit] excelluit, eminuit.

Concinnior] venustior, elegantior, cultior.

Dvcit] producit, ostentat, iactat, πομπεύει, id est, quasi in pompa producit.

Vendítqve] *vendit* posuit, pro *venditat.* vēditare autem, est velle vendere. At qui vendere vult mercem aliquam, eam laudat. Hor. infrà epist. prox. *vbi plenius æquo Laudat venaleis qui vult extrudere merceis.*

Indign. qvicq. repr. &c.] id est, indignè fero, aliquid reprehendi, non quia pingui Minerua, & sine lepôre, aut venere factum habeatur, sed quia nouum, & recens.

Nec veniam antiqvis, &c.] id est, & indignor non veniam erratorum suorum anti-

C quis dari, quam si impetrarent, benè secum actum existimare deberent: sed præmium peti, vt scriptoribus optimis, ac perfectissimis. sic M. Tullius in orat. perfecto veteres insectatur, his verbis, *Ergo Ennio licuit vetera contemnenti dicere Versibus, quos olim Fauni, vatésque canebant: mihi de antiquis eodem modo non licebit, præsertim cùm dicturus non sim Ante hunc, vt ille, nec quæ sequuntur, Nos ausi reserare, &c.* idem ibid. *non est eis satis non contemni, laudari etiam volunt.*

Recte, necne crocvm, &c.] id est, si dubitarem, vtrùm iure, & meritò Attæ fabulæ in scena recitentur, atque à populo spectentur, nécne: senes omnes clamarent me impudentem esse, &c. hęc verba *perambulet crocum & flores*, hoc significant, agatur ab histrionibus in scena ambulantibus: quæ croco, & floribus, & aliis odoribus conspergi solebat: quod declarat & versus ille Lucret. libr. 2. *Et cum scena croco Cilici perfusa recens est.* & Ouid. lib. 1. de arte. *Nec fuerant liquido pulpita rubra croco.* Sed verbum *perambulet* venustè posuit propter poetam Attam, vt mox dicemus. D

Perambvlet Attæ Fabvla,] Quintius Atta, poëta togatarum, sic cognomento dictus, quòd atta, id est, vitiosis pedibus, aut cruribus esset, aut quòd plantis extremis ambulando insisteret, & terram magis attingeret, quàm ambularet. quod mihi indicauit Err. Memmius v. c. & admonuit Festus: qui docet, attas esse appellatos, eos, qui propter vitium crurum aut pedum plantis insistunt, & terram attingunt magis, quàm ambulant: *quod cognomen Quintio poëtæ adhæsit*, inquit ille. Hunc Attam commemorat M. Tullius in Sextiana, *Nihil sanè Attæ iuuabant. anagnostæ, libelli etiam pro vino oppignerabantur.* sic enim habent cod. veteres: & ita iam pridem docuit esse legendum P. Victorius: nos denique ita edendum curauimus: vbi tamen alij legunt, *nihil sanè charta adiuuabant*: alij, *nihil sanè arte adiuuabatur*: alij, *nihil sanè te adiuuabant anagnostæ, &c.*

Æsopvs] tragœdiarum actor: de quo M. Tul. in Sextiana, & lib. 1. de orat. ad Qu. Fratr. & Plin. lib. 10. & 35. & iterum M. Tull. ep. ad Qu. Fr. lib. 1. E
Præterea Æsopi tragœdi nostri familiaris Licinius seruus aufugit.

Doctvs Roscivs] de Roscio hæc M. Tul. in Quinctiana, *Etenim cum artifex eiusmodi sit, vt solus dignus videatur esse, qui in scena spectetur, tum vir eiusmodi est, vt solus dignus videatur, qui eò non accedat.* extat & oratio pro eo ipso, vbi hæc de eodem M. Tullius: *Roscius socium fraudauit? potest hoc homini huic hærere peccatum? qui medius fidius (audacter dico) plus fidei, quàm artis: plus veritatis, quā disciplinæ possidet in se: quem populus Rō. meliorem virum, quam histrionem esse arbitratur: qui ita dignissimus est scena propter artificium, vt dignissimus sit curia propter abstinentiam?* & de orat. ad Qu. Frat. lib. 1. *Itaque vt ad hanc similitudinem huius histrionis, oratoriam laudem dirigamus, videtisne quam nihil ab eo, nisi perfectè, nihil nisi cū summa venustate fiat: nisi ita, vt deceat, & vti omneis moueat ac delectet? Itaque hoc iamdiu est consecutus, vt in quo quisque artificio excelleret, is in suo genere Roscius diceretur.* &

F lib. 1. de diuinat. *Quid amores, ac deliciæ tuæ Roscius? num aut ipse, aut pro eo Lanuuium totum mentiebatur? qui cum esset in cunabulis, educareturque in Solonio, qui est campus agri Lanuuini, noctu lumine adposito experrecta nutrix animaduertit puerū dormientem circumplicatum serpentis amplexu: quo aspectu exterrita clamorem sustulit. pater autem Roscij ad haruspices retulit: qui responderunt nihil illo puero clarius, nihil nobilius fore.* & or. pro Arch. poëta. *Quis animo tam agresti, ac duro fuit, vt Roscij morte nuper non commoueretur? qui cum senex esset mortuus, tamen propter excellentem artem, ac venustatem, videbatur omnino mori non debuisse.*

Egit] recitauit in scena: vnde dicuntur actores comœdi & tragœdi.

Saltare] quod à Saliis, Martis sacerdotibus, saliendo canebatur, à Numa Pompilio institutum, & factum, vt indicat M. Tull. lib. 3. de oratore. & Varro lib. 6. de ling. Latina. Dionys. Halicarn. libr. 2. de Saliis, ὑπὸ δὲ Ῥωμαίων ἀπὸ τῆς συντόνου κινήσεως ὀνομαζόμενοι. τὸ γὰρ ἐξάλλεσθαι, καὶ πηδᾶν σαλίρε ὑπ' αὐτῶν

A αὐτῶν λέγεται, ἀπὸ δὲ τῆς αὐτῆς αἰτίας, καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας ὀρχηστὰς, ἐπικαλεῖν τούτους πολὺ τὸ χόρευμα, καὶ σκίρτημα ἴσως παραγεγόνης ἀπὸ τοῦ σαλίειν τοὔνομα, σαλίτορας καλοῦσι. κινοῦνται γὰρ πρὸς αὐλὸν ἐν ῥυθμῷ τὰς ἐνοπλίους κινήσεις ποτὲ μὲν ὁμοῦ, ποτὲ δὲ παραλλὰξ, καὶ πατρίους τινὰς ὕμνους ᾄδουσιν ἅμα ταῖς χορείαις. id est, à Romanis autem ex contento motu nominati. Nam ἐξάλλεσθαι & πηδᾶν salire ab iis dicitur. Iam vero ab eadem causa etiam alios omneis saltatores, quoniam etiam in his multa est choreę exercitatio, & tripudiatio, deriuato à Saliis nomine, salitores appellant. Mouentur enim ad tibiam numerosè motus quosdam armis accommodatos nunc simul, nunc vicissim, & alternis, & patrios quosdam hymnos canunt vna cum choreis.

Et illud, Quod mec.] Varro eo, quem modo dixi, libro multis verbis ostēdit, carmina Saliaria, quamuis à C. Ælio fuerint interpretata, tamen multis etiam locis esse obscura.

Ingenijs non ille favet, &c.] id est, non fauet eorum igeniis, qui iam mortui sunt, neque eò facit, quòd veteribus faueat, sed quòd no-

B bis aduersari, nustráque scripta oppugnare studeat, & nobis inuideat.

Quòd si tam Græcis, &c.] si apud Græcos tanto odio fuissent noui, seu recentes scriptores, quanto sunt apud Romanos, nullos nunc veteres haberent, quos publicè manibus tererent, oculisque lectitarent.

Novitas] aliter vsurpatur à M. Tullio nouitas, epist. 7. lib. 1. *nouitati esse inuisum meæ.*

Vritum] liber Card. Rain. habet *Quiritum* ceteri omnes consentiunt cum vulgaris. Omnino hæc recepta recta est.

Vt primum pos. nvg.] ostēdit, ex otio, & fortuna secunda nata esse in Græcia variarum artium studia.

Positis] sedatis, compositis.

Nugari] rebus ludicris, & leuibus artibus operam dare.

Et in vitium fort. lab. sic suo homines: in rebus duris, & aduersis virtutem colunt, & forteis se præbent, &, vt monet sat. 2. lib. 2. *Fortia in aduersis opponūt pectora rebus*: in secūdis inertiæ & nequitiæ se tradunt, & luxu ac delicijs ener-

C uantur, ac molliuntur: ita vt difficilius esse videatur secundam fortunam, quàm aduersam ferre. lege quæ annotauimus ad Od. 27. lib. 3. ibi, *bene ferre magnam, &c.*

Fortuna æqua] fortuna secunda, propitia, amica.

Suspendit picta vultum] tabulas pictas attentissimè spectauit, in easque studium & cogitationem suam contulit. tralatio est. Obseruandum est autem hic, verbum *suspendit*, quod propriè, aut certè aptè quadrat ad *vultum*, etiam ad mentem tamen pertinere, cùm aliud verbum sit nullum.

Nunc tibicinib. nunc est] id est, nunc comœdiis delectata est, nunc tragœdiis. in comœdiis enim adhibebantur tibicines. lib. de arte poët. *Tibia non, vt nunc, orichalco vincta, tubaéque Æmula, &c.* & ibid. *Sic priscæ motúmque & luxuriam addidit arti Tibicen, traxitq́; vagus per pulpita vestem.* simpliciter tibicinibus significantur, ij, qui tibia canunt. D

Sub nutr. puella, &c.] imago, siue imago, siue similitudo illustris & luculenta, qua declarat, Græcorum studia bellis compositis ac sopitis fuisse leuia, nugatoria, & pæne dicā puerilia. veluti (inquit) si puella infans sub nutrice luderet.

Matvre] citò. sed vtrùm maturè reliquit, posteaquàm satiata est, an maturè & citò satiata, reliquit? videtur hoc probabilius, vt significet, quod Græci dicunt, τὸ ἀθρόον, id est, celere & propinquum rerum amatarum fastidium, celerémque satietatem: quo vitio laborant iuuenes. epist. de arte poët. *& amata relinquere pernix.* Iam verò quin maturè interdum citò significet, nemo, qui Catilinam legerit, & eius auctoritate moueatur, dubitabit.

Plena] satiata. epist. ad librum. *cùm plenus languet amator.* lege igitur coniuncte *maturè plena.* nam, vt scribit M. Tull. lib. 3. de orat. ad Qu. Fratr. *omnibus in rebus, voluptatibus maximis fastidium finitimum est.* Neque tamen reclamabo, si quis illo potius modo coniungere malet, *maturè reliquit.* E

Quid placet, aut odio est, &c.] nihil perpetuò placet, nihil semper displicet.

Hoc paces hab. bonæ, ventiqve] id est, ex pace igitur, & rebus secundis nata est hæc in Græcia artium varietas, studiorum mutatio, & inconstantia. Alij sic, bonæ paces, & venti secundi hoc habuere, vt sint mutabiles, neque perpetuò aut placeant, aut displiceant.

Romæ dvlce div fvit] Nunc docet, poëticæ studium non multis antè sæculis Romæ coli cœptum esse, Romanósque illos veteres, in studiis & grauioribus, & vtilioribus, quàm in scribendo, fuisse occupatos.

Solenne] vsitatum: vt annot. suprà ad epist. 1. lib. 1. ibi, *Insanire putas sollennia me, &c.*

Reclvsa] aperta. vt epist. ad Torq. *& operta recludit.*

Mane] vt sat. 1. lib. 1. *Sub Galli cantum consultor vbi ostia pulsat.* & M. Tull. orat. pro Mur. *Vigilas tu de nocte, vt consultoribus tuis respondeas: ille vt quò intēdit, maturè cum exercitu perueniat. te gallorum, illum buccinarum cantus exsuscitat.* F

Clienti promere ivra] respondere ius. M. Tull. lib. 1. de legib. ostendit, patrij moris fuisse consultoribus respondere, his verbis, *ego verò ætatis vacationi potius confidebam, cùm præsertim non recusarem, quominus more patrio sedens in solio consulentibus responderem.* Idem lib. 1. de orat. ad Qu. Fratr. multis verbis ostendit, *domum iurisconsulti totius oraculum esse ciuitatis, neque vllum honestius esse senectutis celebrandæ, atque ornandæ perfugiū quam iuris interpretationem:* deinde subijcit hæc sub persona Crassi: *Equidem mihi hoc subsidiū iam inde ab adolescentia comparaui, nō solum ad causarū vsum forensem, sed etiam ad decus, atque ornamentū senectutis, vt, cum me vires (quod ferè iam tempus adueniat) deficere cœpissent, ita ab solitudine domum meā vindicarem.* Idem lib. 3. *M. verò Manlium transuerso foro ambulare solitū, quod erat insigne eum, qui id faceret, facere ciuibus omnibus consilij sui copiam.*

ad

A *ad quos olim sic adibatur, non solùm, vt de iure ciuili ad eos referretur, verùm etiam de filia collocanda, de fundo emendo, de agro colendo, de omni denique officio, &c.* Erat porrò inscriptũ in iurisconsultorum fori bus, *licet consulere:* quod docet & M. Tul. in or. pro Murena, his verbis, *Itaque non modo beneficij collocandi spem, sed etiam illud, quod aliquando fuit, licet consulere, iam perdidistis.*

CAVT. NOM. CERTIS EXPEND.] id est, pecuniam collocare apud debitores locupleteis nominibus factis, & in codice argentarij perscriptis. Cùm hoc loco viderem veteres membranas inter se discrepare (aliæ enim consentientes cum libris vulgatis habent, *certis nominibus:* aliæ dissentientes, *rectis nominibus*) diu, multúmque dubitaui, vtras potissimùm sequerer. mouebat me Porphir. qui videtur legisse, *rectis nominibus:* & quamquam hoc loco corruptus est, ita interpretari, *idoneis, ac legitimis nominibus.* mouebat altera ex parte locus Ciceronis in Quinctiana, his verbis, *moritur P. Quinctius, qui tibi, vt ais, certis nominibus* B *grandem pecuniam debebat.* accedebat Festus in voce *nuncupata, Nuncupata* (inquit) *pecunia est* (*vt ait Cincius in lib. secundo de officio iurisconsulti*) *nominata, certa, proprijs nominibus pronuntiata.* Tandem re quæsita, cùm à veteribus iurisconsultis nullam rectorum nominum fieri mentionem cõperissem, tutius esse existimaui scripturam receptam, & vulgatam retinere: rem integram seruare: arbitrio lectoris, vtram lectioné malit, permittere. Hoc tantum testatũ relinquam, multo plureis codices veteres habere *rectis*, quàm *certis:* vt peccaturus non sit, qui *rectis* legendum putet.

EXPENDERE] expensos, ferre, occupare, ne sint steriles, & vt perpetuos sumtus suppeditare possint. certum videtur esse nomen cùm debitor est soluendo, & cùm ei per syngrapham creditum est: certius autem si pignore accepto, & cum satisdatione. nam verbum cauendi hoc quoque significat: vt cauere sibi prædibus, & prædiis: cauere sibi per sponsorem, cauere sibi pignoribus, quod est ita pecuniam credere, vt prædes accipias, vt sponsorem, & pignora. C quòd si quis malet legi *rectis nominibus*, rectum nomé interpretabimur legitimũ.

MAIORES AVDIRE] maioribus obtemperare: maiorum, & prudentium consilium sequi.

MINORI DICERE] minori consilium dare, quo & rem suam familiarem honestis rationibus augere, & cupiditatem immoderatam comprimere, ac refrenare possit.

CRESCERE RES] augeri bona, & facultates rei familiaris.

DAMNOSA LIBIDO] vt suprà epist. ad Loll. 2. *Quem damnosa Venus, quem præceps alea nudat.*

MVTAVIT MENTEM P. L.] mutauit consilium illud pristinum, & priorem illam vitæ consuetudinem: omne autem studium suum ad scribendum contulit *populus leuis* populus Rom. mobilis, & mutabilis.

ET CALET VNO SCRIB.] & flagrat vno scribendi studio. sic dictum, *Feruet auaritia, &c.* epist. 1. lib. 1.

FRONDE COMAS VINCTI] *comas vinctis,* hellenismus est. Græci autem in his generibus sub intelligunt κατά. Latinè diceremus *vinctus comis.* D Iam verò *fronde*, id est, edera, vt suprà epist. ad Iul. Florum, *seu condis amabile carmen, Prima feres ederæ victricis præmia.*

DICTANT] dictant seruis scribendi peritis: vt suprà epist. ad Fuscum Arist. *Hæc tibi dictabam post fanum putre Vacunæ.*

IPSE EGO, QVI NVLLOS, &c.] ne sibi quidem parcit Horatius, & se quoque in iis numerat, qui non satis exploratis suis viribus, & fortasse ad eam rem inepti natura, immoderata tamen scribendorum versuum cupiditate tenentur.

INVEN. PARTHIS MENDAC.] in eo sunt Parthi mendaces, quòd fugientes, & tergo verso simulant se pugnare nolle, cùm tamen fugiendo maximè pugnent, vt diximus suprà ad illum locum. *Et versis animosum equis Parthum dicere*, Od. 19. lib. 1. ad quæ accedant hi Ouid. versus lib. 1. de arte. *Teláque Parthorum, Romanáque pectora dicam: Teláque, ab auerso quæ iacit hostis equo.* Alij Parthos omnium mortalium esse mendacissimos dicunt. E ei rei argumento esse, quòd apud eos mendacium acerrimis pœnis vindicatur, vt narrat Herodotus lib. 1. Et quidem ita Muretus hunc locum explicabat: à quo dissentio. quemadmodũ igitur illi sunt fallaces, ac mendaces, sic & ego: qui cùm affirmem me nullos versus scribere, ante lucem tamen lumen, calamum, chartam poscam.

CALAMVM, ET CH. ET SCR. POSCO] sic sat. 3. lib. 3. *Sic raro scribis, vt toto non quater anno Membranam poscas.* & epist. 1. lib. 1. *Si nõ posces ante, diem librum cum lumine, &c.*

NAVEM AGERE, &c.] ceteras (inquit) arteis nemo se scire profitetur, nemóq; exercet nisi qui eas habet cognitas. nemo nauim gubernare conatur, nisi gubernator: nemo ægro medicamentum adhibet, qui non sit medicus. at scribunt poëmata sine discrimine tùm docti, tùm indocti. In eos, qui aliud agunt, quàm, quòd didicerunt, conuenit versus Euripidis, τέκτων γὰρ ὢν ἔπρασσες οὐ ξυλουργικά: id est, cùm faber esses, agebas, quæ non sunt fabri lignarij. Cum hoc loco congruit ille in epist. F ad Pison. *Ludere qui nescit campestribus abstinet armis: Indoctúsque pilæ, disciue trochiue quiescit. Ne spissæ risum tollant impune coronæ. Qui nescit, versus tamen audet scribere.*

ABROTONVM] herbam amaram, Lucret. lib. 4. *Præterea quæcumque suo de corpore odorem Exspirans acrem, panaces, absynthia tætra, Abrotoniq; graues, & tristia centaurea.* Abrotonum autem excudendum curaui, veterum librorum Horat. & Plinianorum, & Græcorum auctoritate fretus.

SCRIBIMVS INDOCTI D. Q;] non dixit *Scribunt indocti, &c.* sed *scribimus.* vt vitaret inuidiam & arrogantiæ crimen.

HIC ERROR] error animi, inf. epist. prox. *Et demtus per vim mentis gratissimus error.* errorem appellat immoderatum scribendorum versuum studium cum amore sui coniunctum, qualis est Suffeni illius apud Catull. & illius non nominati epist. de arte poët. *Hic dum sublimeis versus ructatur, & errat.* al. *sublimis.*

A SIC COLLIGE.] οὕτω συλλογίζου: sic ratiocinare. sat. 1. lib. 2. vtq́; *Imperet hoc natura potens, sic collige mecum.*

NON TEMERE] non sine magna aliqua causa. epist. ad Loll. proxima. *non temere à me Quiuis ferret idem.*

HOC STVDET VNVM] sic loquitur M. Tull. Phil. sexta, *vnum sentitis omnes, vnum studetis, M. Antonij conatum auertere à rep.*

RIDET] pro nihilo putat, non fert molestè.

INCOGITAT] machinatur, molitur. verbum Græcum expressit ἐπινοεῖ, seu ἐπιβουλεύει. sed ne quis miretur hanc scripturam, vt nouam, *puerove incogitat*, ego eam sine vlla litura reperi in omnibus libris manuscriptis. neque dubitandum est, quin sit vera, & recta: vulgata autem, *puero non cogitat*, corrupta.

SILIQVIS] siliqua fructus est arboris, quam κεράτιον Græci vocant, de quo Plin. lib. 15. cap. 24. Idem lib. 23. cap. 8. scribit, siliquas recenteis stomacho esse inutileis.

B SECVNDO] id est, secundario: qui magnam partem ex furfure constat, & non ita multo polline.

MALVS] κακός, inutilis, nullius bonæ frugi, nequam, ἀχρεῖος.

SI DAS HOC] enumerat commoda, quæ hominibus proficiscuntur à poëtis.

FIGVRAT] conformat, fingit, vt rectè, & emendatè loquatur.

TORQVET] detorquet, auocat.

OBSC. SERMON.] αἰσχρολογίαν vno verbo dicunt Græci.

PECTVS] animum φρένας, πραπίδας. sic sup. sat. 6. lib. 1. *sed vita & pectore puro.* infrà ead. epist. *meũ qui pectus inaniter angit.*

PRÆCEPTIS] documentis, ὑποθήκαις. in ep. ad Pison. *Et vita monstrata via est.*

AMICIS] id est, vtilibus, honestis, ac iucundis. hæc enim insunt omnia in vera amicitia: & qui verus amicus est, prodest, delectat, ornat.

FORMAT] instituit. translatio est, vt sat. 4. lib. 1. *sic me Formabat puerum dictis.* vide annot. ad Od.

C 10. lib. 1.

ASPERITATIS] sæuitiæ, χαλεπότητος. sup. ep. ad Loll. 2. *Asperitas agrestis, & inconcinna,* &c.

RECTE FACTA REFERT] narrat, & mandat litteris, quæ ex virtute facta sunt.

ORIENTIA TEMP. NOTIS INSTRVIT EXEMPLIS] id est, exempla petit ab antiquitate, quæ vel sequantur, vel fugiant præsentis, & hodiernæ ætatis homines. vel sic, præsentia & nascẽtia tempora exemplis rerum præteritarum ornat atque instruit: vel sic, homines & qui hodie viuũt, & qui pòst nascentur, exemplis ab antiquitate repetitis instruit.

IGNARA MARITI] innupta, nondum virũ experta, ἀγάμους, ἀνυμφεύτους. contrà sup. Od. 14. lib. 3. *vos ò pueri, & puellæ Iam virum expertæ.*

PRÆSENTIA NVMINA SENTIT] præsenteis deos, id est, præsens deorum auxilium experitur.

DOCTA PRECE BLANDVS] id est, carmine aliquo à docto poëta conscripto diis immortalibus blandiens, seu blandè supplicans.

D AVERTIT MORBOS] carminibus morbos impẽdenteis propulsat, ex quo carmen ἀποτρόπαιον dictum: & dij ἀποτρόπαιοι, qui mala impendentia auertunt.

LOCVPLETEM FRVGIBVS] abundantem. sic dixit ep. 6. lib. 1. *Mancipiis locuples.* annum autẽ frugibus abundantem appellant Græci εὐετηρίαν.

AGRICOLÆ PRISCI, &c.] Aristot. lib. 8. de moribus ad Nicom. ostendit, antiqua sacrificia, & conuiuia hilariora, fuisse instituta maximè collectis iam, & cõditis frugibus, his verbis, αἱ γὰρ ἀρχαῖαι θυσίαι, καὶ σύνοδοι φαίνονται γίνεσθαι μετὰ τὰς τῶν καρπῶν συγκομιδὰς, οἷον ἀπαρχαί. μάλιστα γὰρ ἐν τούτοις ἐσχόλαζον τοῖς καιροῖς. id est: nam prisca sacrificia, cœtúsque & conuentus, qui sacrificiorum causa habebantur, collectis iam frugibus, vt primitias quasdam, fuisse instituta. his enim temporibus maximè otiabantur, & ab opere cessabant. tale est illud Virgil. Georg. 1. *Frigoribus parto agricolæ plerumq; fruuntur, Mutuáque inter se læti conuiuia curant. Inuitat genialis hiems, curásque resoluit: Ceu, pressæ cum iam portum tetigere carinæ, Puppibus & læti nautæ*

E *imposuere coronas.* Ceteri item primitias dabant, eámque veneranres epulabantur, & conuiuia agitabant inter se. quod declarat locus Theocriti in θαλυσ. ἦ γὰρ ἑταῖροι Ἀνέρες εὐπέπλῳ Δαμάτερι δαῖτα τελεῦντι Ὄλβω ἀπαρχόμενοι· μάλα γάρ σφισι πίονι μέτρῳ Ἁ δαίμων εὔκριθον ἀνεπλήρωσεν ἀλωάν. id est, Profectò enim homines cari, atque amici Cereti bene cultæ conuiuium parant, primitias suarum diuitiarum ei dantes. Dea enim eis valde diuite mensura aream fertilem implenit.

BEATI] suo contenti.

TELLVREM PORCO, &c.] vel genus positum est pro genere: & dictum *porco*, pro *porca*: quemadmodum contrà apud Virgil. lib. 8. Æneid. *porca*, pro *porco*, ibi, *& cæsa iungebant fœdera porca*: vt notat Seruius ad illum locum. vel legendũ *porca* libris omnibus inuitis, non *porco*. Telluri enim propter eius fœcunditatem, & fertilitatem porca fœmina, eáque grauida & fœta immolabatur, vt declarant hæc verba Arnobij lib. 7. aduers. gent. *Tel-*

F *luri (inquiunt) matri scrofa ingens immolatur fœta: at Mineruæ virgini virgo cæditur vitula, nullis vnquã stimulis, nullius operis excitata conatu.* Præterea, siquid hoc etiam ad rem pertinet, Telluri porcam præcidaneam immolabat heres, si is, cuius heres esset, humatus non esset. alioqui familia pura non erat. Varro lib. 3. de vita pop. Ro. apud Nonium. Ne hoc quidem alienũ est, Seruium notare apud Virgilium lib. 8. ad illum locum, *tibi maxima Iuno*, theologos dicere Iunonem esse matrem deorum, quæ Terra dicitur: ex quo etiam ei porca sacrificari. Postremò non est dubium, quin diligenter obseruarint veteres illi, quibus hostiis cuique deo immolandum esset, cui maioribus, cui lactentibus: cui maribus, cui fœminis, vt testatur M. Tull. lib 2. de legib. Constárque, vt opinor, diis maribus masculas victimas immolari solitas. cùm igitur Tellus, dea fœmina sit, consentaneum est, ei porcam immolari debuisse.

PIABANT] placabant. ex quo piaculum, sacrificium,

A ficium: quo dij offensi placantur. & peccatum, quod tale sacrificium desiderat.

Floribvs et vino Gen.] idque maximè die natali. Persius, *Funde merum Genio*, lege an not. ad illum locum, *Scit Genius, natale comes qui temperat astrum*, &c. epist. 2. huius lib.

Memorem] sic habent omnes libri scripti. quam scripturam si probamus, memorem intelligemus, qui obliuisci non sinat. quidam legunt *memores*, nullo libro auctore. Omnino *memorem* rectum est. memorem enim appellabant Genium, quia homines moneat, vt viuant, dum licet, breuitatis vitæ, & condicionis humanæ memores.

Fescenina per hvnc, &c.] id est, Fescenini versus, qui maxima verborum licentia constabant, inuenti per hunc morem, &c. habebãt autem locum tum in spõsos, tum in quoslibet alios. Catull. in carmine, quod scriptum est in nupt. Iuliæ, *Nec diu taceat procax Fescennina locutio*. T. Liu. Fasceninum versum commemorat lib. 7. annal.

Lvsit amabiliter] iocata est sine petulantia, & sine cuiusquam offensione: sine contu-
B melia verborum: comiter, & facetè.

Libertasqve, &c.] & libertas quotannis vsurpata: anniuersaria.

Recvrrenteis anno] ἀσελάμανος dicit Homerus.

Donec iam sævvs, &c.] hinc nata est vetus comœdia, quæ ne honestis quidem familiis pepercit. κωμῳδεῖν enim est σκώπτειν, iocandóque maledicere.

Ap. in rab.] in apertam maledicentiam.

Dolvere cr. Dente lacess.] qui fuerant maledictis appetiti, & contumelia affecti, grauiter tulerunt.

Fvit intactis qvoqve cvra] non solùm, qui læsi fuerunt, iniquo animo tulerunt illam maledicendi licentiam: verùm etiam ij, quos non attigerat, periculo communi prospexerunt. simile est illud sat. 1. lib. 2. *Dum sibi quisque cauet, quamquam est intactus*.

Qvinetiam lex, Poenaqve lata] lex lata est, & pœna lege constituta in eos, qui
C quempiam maledico carmine describerent. sic in epistol. de arte poet. *sed in vitium libertas excidit, & vim Dignam lege regi. lex est accepta, chorúsque Turpiter obticuit, sublato iure nocendi*. Legem autem XII. tabularum significat: de qua sat. 1. lib. 2. *Si mala condiderit in quem quis carmina, ius est, Iudiciúmque*.

Vertere modvm f.] mutauerunt rationem scribendi metu fustuarij.

Formidine fvstis] metu fustuarij: quæ pœna erat lege XII. tab. constituta.

Ad benedicendvm] benedicere hoc loco contrarium est verbo *maledicendi*. sic Terent. prologo Phorm. *bene dictis si certasset, audisset bene*.

Græcia capta fer. vict. cepit] hunc locum non satis rectè explicãt ij, qui in hunc poetam commentarios ediderunt. est tamen eius sententia non obscura, & ab ipso Horatio aliis verbis declarata. Græcia (inquit) à Romanis capta, & bellu subacta, cepit vicissim victores ipsos. quomodo cepit? id est, artes, & disciplinæ Græcorum, D
Romanis placuerunt: à Romanis expetitæ, & cultæ sunt: Romanos delectarunt. Inest autem ambiguum non inelegans in verbo *cepit*. capit enim & is, qui vincit, & is, qui delectat. M. Tull. epist. ad Lucceium Qu. fil. lib. 5. *Genus enim scriptorum tuorum etsi erat a me vehementer exspectatum, tamen vicit opinionem meam, meq. ita vel cepit, vel incendit, &c.* & off. 3. *ob eã, credo, causam, quod insit in his aliquid probi, quod capiat ignaros*. tale est illud T. Liuij libr. 34. *Et iam in Græciam, Asiámque transcendimus, omnibus, libidinũ illecebris repletas: & regias etiam attrectamus gazas. eo plus horreo, ne illæ magis res nos ceperint, quam nos illas. Infesta, mihi credite, signa ab Siracusis illata sunt huic vrbi, &c.*

Ferv[m]] indoctum, nondum litteris, & humanitate expolitum. ἡ παιδεία τοὺς ἡμέρους ποιεῖ. id est, doctrina enim cicures efficit.

Et arteis Intvlit] Romani bellum Græciæ intulerunt: Græcia arteis Italiæ intulit. Romani Græciam bello ceperunt: Græcia Italiam artibus cepit. posteaquam enim Romani Græcorũ
E imperium euerterunt, totámque Græciam in prouinciam redegerunt, tum deinum arteis, & disciplinas Græcorum adamarunt.

Agre[sti]] nullis litteris, nullísque disciplinis polito. fero: inculto.

Sic horridvs ille, &c.] id est, hoc modo numerus ille poëticus, inconditus. & impolitus, qui ætate Saturni, vel à Saturno viguerat, ac floruerat: id est, antiquissimus, obsoleuit, & in vsu esse desijt. Festus in voce *Saturno*, &c. *Versus quoque*, inquit, *antiquissimi, quibus Faunus fata cecinisse hominibus videtur, Saturnij appellantur, quibus & a Naeuio bellum Punicum scriptum est, & a multis alius plura composita sunt*. Taleis versus fi[...] cat Ennius. lib. [...] de bello Punico secundo. *scripsere alij rẽ Versibus, quos olim Fauni, vatésque canebant*. Erant autem versus illi ferè omnes Iambici hypercatalecti, vt *Dabunt malum Metelli Naeuio poetæ*. dicti Saturnij, quia iam vsque à Saturno talibus versibus Latini vsi esse putarentur.

Et grave virvs Mvnd. pep.] id est, inquinatam loquendi rationem: inelegantem, atque inuenustum faciendorum versuum modum, F
nitor, & elegantia Græcarum aurium expulerunt.

Rvris] sermonis inconcinni, inuenusti, illepidi, inornati: rusticitatis. Catull. in Annaleis Volus. *Pleni ruris, & infacetiarum* [seu *inficetiarũ*] *Annales Volusi cacata charta*. Idem ad Varrum, *idem infaceto est infacetior* [seu *inficeto est inficetior*] *rure*. Plaut. in Trucul. *ruris merũ hic quidem est pudendũ*.

Servs enim] id est, serò enim studium, animúmque suum contulit ad scripta Græcorum. serus, pro serò, frequens apud poetas. Vir[g]. [G]eor[g]. 3. *Nocte natat cæca serus freta*. sic suprà Od. 12 l[ib]. [1]. *Serus in cælum redeas*. & sat. 7. lib. 2. *iusserit ad se Mæcenas serum sub lumina prima venire?* eiusdem generis sunt illa, Virg. libr. 3. Georg. *nocturnus obambulat*. Horat. sat. 4. lib. 1. *Si vespertinus subito te oppresserit hospes*.

Admovit acvmina] ingenij sui vim contulit ad lectionem librorum Græcorum.

QVINTVS

A QVIETVS] εἰρηνικὸς ἀνήρ, bellis compositis, bellis defunctus, pace potiens.

QVID SOPH. QVID THESP. ET ÆSCH.] hi fuerunt poetæ tragici, ex quibus Thespis totus periit. de eo meminit in epist. de arte poet. *Ignotũ tragicæ genus inuenisse camœnæ Dicitur, & plaustris vexisse poëmata Thespis. &c.* Æschyli tragœdiæ aliquot exstant, ne illæ quidem admodum integræ, nisi quibus in locis à Frãcisco Porto, & Errico Stephano sunt emendatæ.

TENTAVIT QVOQVE, REM, &c.] periculum etiam fecit, posséτne Græca in Latinum sermonem conuenienter, & aptè vertere. *si* pro *an*, vt sępè aliàs.

ET PLACVIT SIBI, &c.] id est, placuit sibi Romanus scriptor in eo, quòd esset natura sublimis: vel sic: Romanus sua scripta de Græcis versa, seu ad exemplum Græcorum composita adamauit, ac probauit; erãt esset sublimis, ac vehemens natura: & ita ad tragœdias scribendas natura factus.

B SPIRAT TRAGICVM] id est, spiritus habet tragicos. est autem genus loquendi Græcum, πνεῖ τραγικόν, vt Ἄρη πνέων, id est, Martem spirans, & πῦρ πνέων, ignem spirans. & Theocrit. ἐν διοσκύροισιν αἰνὰ λύκοι πνέοντας. Virgil. Georg. 2. *tauri spirantes naribus ignem*. & apud Eurip. μέγα πνέειν. magnum spirare. sic enim in Bacchis, κἀν πνέων ἰᾶθι μέγα. Propert. lib. 1. *mollem spirare quietem*.

SED TVRP. PVT. IN SCRIPT. &c.] id est, sed turpe esse putat sua scripta emendare, & deletis versibus non satis cultis, aut vocabulis non satis lectis, atque ornatis, alios versus cultiores, aliáque vocabula significãtiora, ac lectiora substituere. *metuit lituram* dictum pro eo, quod est, abhorret à litura, non potest ferre, vt sua scripta lituris notentur. sic in epist. de arte poet. *Nec virtute foret, clarisve potentius armis, Quam lingua, Latium, si nõ offenderet vnum- Quemque poëtarum limæ labor, & mora, &c.* metuit, φυλάττεται, odit, vt annotauimus supra in Od. 2. libr. 2. sed non reticebo, in codice Tornes. & in vno Vat. & in Rusſardino, & vno Ni

C cotiano, scriptum esse, *Sed turpem putat insciè, metuitq́; lituram*. de qua scriptura iudicet lector.

EX MEDIO QVIA RES ARCESSIT] hũc locum corruptum in omnibus veteribus exemplaribus, quibus vsus eram Romæ, ego partim coniectura ductus, partim à codice Tornesiano, quem Lugduni nactus sum, & vno Nicotiano, & Rusſardino, quibus Lutetiæ, adiutus restitui. quæ quidem mea restitutio ita non solùm probabilis, verùm etiam recta, & aperta est, vt putem, eam improbaturum neminem. nam quis vnquam Latinorum ita locutus est, *res accessit de medio*, pro, *res petita, aut sumta est de medio?* dico igitur nomen *res* esse numeri multitudinis, quarti casus. *arcessere* autem *res è medio* ita dixit, vt dicere solemus, *arcessere à capite*. M. Tullius Topic. *Cum autem a genere ducitur argumentum non erit necesse id vsque a capite arcessere. sæpè etiam cura licet, &c.* Iam verò notissimum est, argumenta comœdiarum esse humilia, & plebeia, & familiaria: tragœdiarum autem sublimia, grandia, regia, heroica. itaque harum personæ sunt insignes, illustres, D amplæ, publicæ: illarum humiles, populares, obscuræ, priuatæ. Hoc igitur dicit Horatius. Quia comœdia res, id est, argumentum, & materiam è medio arcessit, seu, è medio sumit, non ex longinquo aliquo, aut grandi, aut Heroico vitæ genere, iccircò creditur esse minimùm operosa, minimúmque laboriosa: sed non est ita, &c. Corruptus in eodem verbo locus est in epistola Asinij Pollionis ad M. Tull. cuius principium *Balbus Quæstor*. lib. 10. epist. ad familiareis. *Treis legiones firmas habeo: quarum vnam vicesimam octauam cum ad se initio belli acceßißet Antonius hac pollicitatione &c.* legendum enim *arceßißet, &c.*

HABERE SVD. MIN.] minimum laboris ac difficultatis. putant homines facillimum, & minimè laboriosum esse comœdiam scribere, quia res sumit de medio.

SED HABET, &c.] sed eo grauius onus sustinet, quanto minus ei ignoscitur, qui in ea scribenda aliquid titubarit, aut peccarit.

ASPICE, PLAVTVS QVO PACTO] Hic E locus non vno modo explicatur. alij enim putant, Plautum reprehendi ab Horatio, hoc modo. vide, quàm negligens sit Plautus in seruando cuiusque personæ decóro, & in tuendis senum, amatorum, lenonum, &c. partibus: vide quàm parum sit accuratus. atque ita, *quo pacto* interpretantur, quàm malè, quàm non accuratè. Sic Plautum carpit in lib. de arte poet. *At vestri proaui Plautinos & numeros, & Laudauere sales, nimium patienter vtrũque, Ne dicam stultè mirati.* alij Plautum ab Horatio laudari putant hoc modo, Aspice quàm accuratè Plautus singularum personarum parteis tueatur, &c. quorum vtri rectius sentiant, pronuntiare mihi omnino difficile est. Videtur enim probabile esse Plautum ab Horatio non reprehendi in eo, in quo maximè poetæ virtus, & præstantia cõsistit. Nam si neque sales Plauti, neque numeri sunt laudandi, vt sentit Horatius, neque Plautus curat suæ cuiusque personæ decorum tueri, ac seruare, cuius etiam peccati arguisti Plautum ab Horatio insimulari, quid est, cur vllus Plauto inter poetas comicos relinquatur locus? Rursum F mouet me quòd Horatio Plautus non admodum placebat, vt apparet ex iis versibus, quos suprà posui. præterea series ipsa sermonis & verborum significatio videntur hanc sententiam postulare, vt dicat, Plautum minus rectè tutari parteis ephebi, senis, lenonis, parasiti. hæc enim est series orationis: vide *Quo pacto* (Plautus) *parteis tutetur amantis ephebi, Quantus sit Dorsennus. &c.* id est, quàm magnus Dorsennus inter parasitos. significat fortasse Plautum esse putidum, & vsque ad fastidium diligentem in describendo iuuene amante, sene auaro, lenone insidioso, parasito edaci: cetera, quæ desiderantur in bono scripto, negligere: quasi verò, is, qui in comœdia aliqua parasitum aliquem edacem introduxerit, eiúsque edacitatem illustribus coloribus depinxerit, nihil præterea admodum curarit, præclaram laudem mereatur.

A QVANTVS SIT DORSENN.] huius versus explicatio pendet à superiorum explicatione. Qui existimant Plautum ab Horatio reprehendi, aiunt Dorsennum nomen fuisse cuiusdam parasiti in aliqua Plautina comœdia, quæ non extet: qui autem aliter sentiunt, dicunt hunc Dorsennũ poëtam fuisse comicum, aut Atellanarum scriptorem: quod si verum est, sic erit hic versus intelligendus, vt dicat Horat. hunc scriptorem nimium studium posuisse in describendis parasitis: in reliquis personis fuisse negligentem. in duob. Vatic. & Tornes. scriptum est *Dossennus*.

QVAM NON ASTR. PERC. PVLP.] quàm laxo, ac dissoluto socco fabulam peragat, id est, quã negligenter, ac dissolutè fabulas scribat. soccus enim comœdiæ est, cothurnus tragœdiæ.

GESTIT ENIM NVMM.] id est studet rem facere duntaxat, loculósque nummis implere: sed quis? Plautus scilicet: vel vt alij, Dorsennus comœdiarum, seu Atellanarum scriptor.

POST HOC SEC. CAD. AN R. STET,
B &c.] parùm sollicitus post hoc vtrùm exsibiletur, atque explodatur comœdia, an probetur. attentisque animis audiatur, ac spectetur, *recto talo* dixit per tralationem, quia qui stant, recto sunt talo: qui cadunt, contrà. sic Callim. εἰς Ἄρτεμιν, τῶν δ' οὐδὲν ἐπὶ σφυρὸν ὀρθὸν ἀνέστη, id est, nihil horum stat. non dissimile est illud Euripid. Androm. ὀρθῷ βῆναι ποδί: i. recto ingredi pede neq; illud Pindari, ψεφαννὸς ἀνὴρ ἄλλοτ' ἄλλα πνέων οὔ ποτ' ἀτρεκεῖ κατέβα ποδί. id est, timidus atque ignauus homo alias aliud spirans, nũquam vero, id est, recto, seu certo descendit pede. præterea in ludo talario, dicunt talum rectum assistere, & cadere rectum. M. Tull. de Finibus lib. 3 *si hoc fingamus esse quasi finem, & vltimum, ita iacere talum, vt recte assistat: qui ita talus erit iactus, vt cadat rectus. propositum quiddam habebit ad finem.* Iam verò dicebant *stare fabulam*, quæ attentè audiretur, & quæ placeret: *cadere & excidere histriones*, qui explodebantur, quive exigebantur. Græci ἐκπίπτειν quoque dicunt, vt alibi annotauimus. Terent. in prologo Hecyræ, *In his, quas primum Cæcili didici nouas, Partim sum earũ exactus,*
C *partim vix steti.* & in prologo Phorm. *Quòd si intelligeret, cum stetit olim noua, Actoris opera magis stetisse, quàm sua, &c.* ibid. *Cum per tumultum noster grex motus loco est.* & in prolog. Heaut. *date potestatem, mihi statariam agere vt liceat per silentiũ:* id est, vt stare liceat. nam *statariam agere* translatè posuit.

QVEM TVLIT AD SCENAM, &c.] id est, qui laudis, & gloriæ studio adductus, ad scribendas fabulas se contulit, spectatorum attentione atque alacritate excitatur, & extollitur: languore, & somno animum despondet. currum gloriæ tribuit, vt & supr. satyr. 6. libr. 1 *Sed fulgente trahit constrictos gloria curru, &c.* ad quem locum lege quæ sunt annotata.

EXANIMAT] ὑπερβολικῶς dictum pro eo, quod est valde contristat. mærore affligit. annot. ad Od. 17. lib. 2. *Cur me querelis exanimas tuis?*

LENTVS] id est, languidus, fastidiosus. in art. poet. *male si mandata loqueris, Aut dormitabo, aut ridebo.* aliter dixit *lentos igneis* Od. 13. lib. 1. & *lentum amorẽ* Od. 19. lib. 3. & *lentum duellum* inf. ep. 2. D

SEDVLVS] alacer, studiosus, & ad audiendum promtus, ac paratus, qui non dormitat. paullo aliter epist. 13. lib. 1. *Sedulus importes.*

LAVDIS AVARVM] laudis cupidũ, vt in ep. de art. poët. *præter laudem, nullius auaris.*

SVBRVIT] percellit, subuertit, mærore afficit atque affligit: &, vt supra locutus est, exanimat. sed hic tralatio est ab oppugnatione vrbium, quarum muri subruuntur cuniculis. Oda 16. lib. 3 *subruit æmulos Reges muneribus.*

REFICIT] recreat, excitat, erigit.

VALEAT] vox est contemnentis, vt sat. 6 *haud mihi vita est opus hac, ait: & valeat.* sic enim legendũ, non *valeas*. Terẽt. in Heaut. *valeãt, qui inter nos dissidiũ volunt.* M. Tull. ad Attic. lib. 4. *sed valeãt recta, vera, honesta consilia.* & lib. 1. de nat. Deorum in extremo, *Deinde si maxime talis est deus, vt nulla gratia, nulla hominũ caritate teneatur, valeat.* & ita loquuntur Græci. Theocritus χαιρέτω ὅστις τοῖος, id est, valeat quisquis talis est. Aristoteles μετὰ τὰ φυσικά. χαιρέτωσαν ἰδέαι. id est, valeant ideæ. & M. E
Tull. ad Att. lib. 8. *At ille tibi πολλὰ χαίρειν τῷ καλῷ dicens pergit Brundisium.* Plato in Thexteto, ἐατέον τάχα τὸν ἄλλων δεξάσματα χαίρειν. id est sinere oporter aliorum opiniones valere. Eurip. Hyppol. coron. τὰς δ' ὑπὲρ κάρα φοιτώσας ὄρνις, πολλ' ἐγὼ χαίρειν λέγω. id est, eas autem aueis, quæ supra caput volare solent, multum valere iubeo.

RES LVDICRA] comica, & tragica.

PALMA NEG. MACR. DON. RED. OPIM.] macrum opposuit opimo, sic epistola 1. lib. 1. *Inuidus alterius rebus macrescit opimis.* Valeat (inquit) studium poeticum, quod in comœdiis & tragœdiis scribendis ponitur, si victus dolore contabescam, victor nitido, & bene habito corpore futurus sum.

SÆPE ETIAM AVDACEM, &c.] id est, sæpe hoc poetam quantumvis audacem, a studio scribendi deterret, quòd vulgus, & multitudo imperita in mediis fabulis, vrsum poscit, aut pugiles, aut gladiatores, aut funambulum, &c. F

ET DEPVGN. PARATI, SI DISC.] & ita pertinaces, vt, si equites ab iis dissentiant, parati sint armis decertare. Quidam testantur se scriptum vidisse in vno cod. peruetusto *decertare*, pro *depugnare*. nihil refert.

HIS NAM PLEBECVLA GAVDET.] talem calamitatem interuenisse cùm ageretur Hecyra, dicit prologus Terentianus his verbis, *Hecyram ad vos refero, quam mihi per silentium Numquam agere licitum est: ita eam oppressit calamitas. Eam calamitatem vestra intelligentia Sedabit, si erit adiutrix nostra industria. Cum primum eam agere cœpi, pugilum gloria, Funambuli eodem accessit exspectatio, Comitum cõuentus, strepitus, clamor mulierum Fecere, vt ante tẽpus exirem foras. Vetere, in noua cœpi vti cõsuetudine, In experiundo vt essem: refero denuo: Primo actu placeo: cum interea rumor venit Datũ iri gladiatores, populus cõuolat. Tumultuantur, clamãt, pugnant de loco. Ego interea meum nõ potui tutari locum.* non celabo lectorem, in cod. Tornesiano, & in

A in vno Vatic. & in tribus præterea, quos postea in Gallia consului, Clericano, Nicotiano, Russard. legi, *his nam plebecula plaudet*, vt quispiam dicere possit, scriptum esse ab Horatio *plebecula plaudit.* ego iudicium meum in hac re non interpono.

VERVM EQVITIS QVOQVE, &c.] Sed iam non solùm vulgus (inquit) humilésque, atque indocti homines, verùm etiam equites, & honesti viri ab aurium voluptate, quam erant ex ingenio, artificióque poëtæ percepturi, toti sese ad oculorum oblectationem contulerunt.

AD INCERTOS OCVLOS] incertos appellat oculos, quia sæpe & fallunt, & falluntur: vt apparet in infracto remo sub aqua, in columbæ collo, in duabus ex lucerna flammis, cum oculum torseris. quod tamen negat Epicurus oculorum esse mendacium, sed opinionum. Lucret. lib. 4. *Quæ violare fidem quasi sensibus omnia quærunt. Nequicquam, quoniam pars horum maxima fallit Propter opinatus animi, quos addimus ipsi, Pro visis vt sint. quæ non sunt sensibus visa.*

B QVATTVOR, AVT PLVREIS AVLÆA, &c.] aulæis obtendebatur, ac prætexebatur scena, vt obstarent populo, dum fabularum actus commutarentur. aulæis etiam, & velis integebantur theatra ad arcendum solem. Lucret. lib. 4. *Et vulgò faciunt id lutea, russáque vela, Et ferrugina cum magnis intenta theatris Per malos vulgata, trabeisq; trementia pendent, &c.* & Horat. epist. ad Pison. de arte poët. *Tu quid ego, & populus mecum desideret, audi: Si plausoris eges aulæa manentis, & vsque Sessuri, donec cantor, vos plaudite, dicat.* Aulæa igitur (inquit) remouentur è scena, contrahuntur, & complicantur in quattuor horas, aut pluteis, du pugnæ simulacrum aliquod editur, dúmque fuga equitũ, ac peditum, repræsentatur, dum vincti reges per triumphum ducuntur. admonendus est autem lector minus exercitatus in litteris, corruptè scriptũ esse in quibusdam codicibus *haud plureis*, cùm legendum sit *aut plureis.*

DVM FVGIVNT, &c.] dum imago fugientium hostium subijcitur oculis spectatorum. alij

C per equites, equestris ordinis homines, & per pedites, plebem significari volũt: à quibus dissentio, malóque fugã hostium simulatam intelligi, tùm propter verbum *fugiunt*, tum propter alterũ illud, quod sequitur, *peditum*: nisi quis referat ad equitũ pedituúmque centurias, in quas diuisus erat populus Romanus. sic epist. de arte poet. *Romani tollent equites, peditésque cachinnum.*

MOX TRAH. MANIB. REG. FOR.] id est, mox reges opulenti, ac potentes, manibus à tergo reuinctis, per triumphum ducuntur. Virgil. 2. Æneid. *Ecce manus iuuenem interea post terga reuinctum. &c.*

ESSEDA FESTINANT] esseda, vehicula sunt Gallica. Cic. ad Treb. *essedum aliquod suadeo rapias, & ad nos quãprimùm recurras.* Virg. Georg. 2. *Belgica vel molli melius feret esseda collo.* vtebantur eo & Britanni. Cæsar. lib. 4. de bello Gall. *At barbari consilio Romanorum cognito, præmisso equitatu, & essedariis (quo plerumque genere in prœlijs vti consueuerunt) reliquis copijs subsecuti, nostros naui-*

bus egredi prohibebant, ibid. *reliquos incertis ordini-* D *bus perturbauerant: simul equitatu, atque essedis circundederant.*

PILENTA] pilentum, vehiculum, quo matronæ vehebantur. Festus. vtitur T. Liuius lib. 5. Annalium.

PETORRITA [petorritum, nomen, & vehiculum Gallicum. scribitur autem duob. *rr.* in omnibus libris antiquis.

CAPTIVVM EBVR] vel signa, ex ebore, vel elephanti.

CAPTIVA CORINTHVS] id est, simulacrum Corinthi, quam L. Mummius cepit, ac deleuit. portabantur enim oppidorum captorũ simulacra in triumphis. M. Tull. in Pisonem. *vertes te ad alteram scholam: disseres de triumpho. Quid tandem habet iste currus? quid vincti ante currum duces? quid simulacra oppidorum?* Tibull. lib. 2. *Vt Messalinum celebrem, cum præmia belli Ante suos currus oppida victa feret.* T. Liuius lib. 37. *Tulit in triumpho signa militaria.* CCXXXIIII. *oppidorum simulacra* CXXXIIII. Alij per captiuam Corinthũ vasa Corinthia significare uolunt. quos non refello. E

RIDERET DEMOCRITVS] homo ad ridẽdas vulgi ineptias, & curas inaneis maximè propensus: quem commemorat & M. Tullius de risu verba faciens lib. 2. de orat. ad Q. frat. *Atque illud primum, quid sit ipse risus, quo pacto concitetur, vbi sit, quomodo exsistat, atque ita repente erumpat, vt eum cupientes tenere nequeamus, & quo modo simul latera, os, vultum, oculos occupet, viderit Democritus.* Significat autẽ Horatius, insulso, & inepto more, nimium apparatum adhiberi in fabulis, proptereà quòd in eo spectando populus occupatus, minus attentum, minúsque alacrem se præbeat histrionibus auditorem. eundem morem ostendit M. Tull. sua iam ætate increbruisse, eumque valdè videtur improbare epist. ad Marium, lib. 7. his verbis, *Nosti reliquos ludos. qui ne id quidem leporis habuerunt, quod solent mediocreis ludi. Apparatus enim spectatio tollebat omnem hilaritatem: quo quidem apparatu nõ dubito, quin animo æquissimo carueris. quid enim delectationis habent sexcenti muli in Clytemnestra? aut in equo Troiano crateraram tria millia? aut armatura varia peditatus, & equitatus, vt in aliqua pugna? quæ popularem admirationem habuerunt, delectationem tibi nullam attulissent.* F

SEV DIVERS. CONF. GEN. &c.] id est, siue animalis genus ex camelo, & panthera concretum spectaret populus, siue elephantum album, pantheram confusam camelo camelopardalim appellant. Varro lib. 4. de ling. Lat. *vt Alexandria camelopardalis nuper adducta* [seu *aduecta*] *quod erat figura, vt camelus maculis, vt panthera.*

SIVE ELEPHAS ALBVS, &c.] Etiam sua ætate exhiberi solitos esse populo elephantos, ostendit M. Tullius in ea epistola ad Marium, quam paullo antè commemorauimus, his verbis, *Elephãtorum extremus dies fuit: in quo admiratio magna vulgi, atque turbæ delectatio nulla extitit: quin etiam misericordia quædam consecuta est, atque opinio eiusmodi, esse quandam illis belluæ cum genere humano societatem.*

A MIMO] histrione, vt epist. ad Loll. sup. lib. 1. *aut parteis mimum tractare secundas.*

SCRIPTORES] poëtas. nam appellatione scriptorum omnes, qui quiduis scripserunt, intelligũtur. epist. ad Pisones, *Aut famam sequere, aut sibi conuenientia finge Scriptor. honoratum si forte reponis Achillem, &c.* idem epist. prox. *Scriptorum chorus omnis amat nemus.*

ASELLO FABELL. SVRDO] poëtas existimaret inanem operam sumere, quia populus non attendit. prouerb. *surdo narrare fabulam.* hoc est, cum eo loqui, qui non audiat, qui nõ attendat, qui sermonem negligat aut respuat. Terent. in Heaut. *ne ille haud scit, quam mihi nunc surdo narret fabulam.* Virg. 10 Gallo, *Non canimus surdis, respondent omnia syluæ.* Lucret. lib. 5. *Nec ratione docere, vlla, suaderéque surdis, Quid sit opus facto.* sed obseruatione dignum est, Horatium duo prouerbia iunxisse. de vno diximus. est & alterum, *asino fabulam narrare*, quod à Græcis sic effertur, ὄνῳ τις ἔλεγε μῦθον· ὁ δὲ τὰ ὦτα ἐκίνει. id est, *asino quidam fabulam narrabat: ille autem aureis mouebat.*

B NAM QVÆ PERVINC. VOC. &c.] id est, quis histrio tantùm vocem contendat, vt populi strepitum, & clamorem superare possit? sic in epist. de arte poët. de iambo, *& populareis Vincentem strepitus.*

GARGAN. MVGIRE PVTES, &c.] populi strepitum cum sonitu, & quasi mugitu, quem siluę Gargani montis edunt ventis agitatæ, & cum murmure maris concitati, comparat. Est autem Garganus mons Apuliæ. sup. Od. 9. lib. 2. *aut Aquilonibus Querceta Gargani laborant, &c.*

AVT MARE TVSCVM] aut mare Tyrrhenum.

QVIBVS OBLITVS ACTOR, &c.] significat, hoc tam exquisito apparatu non ornari actorem, neque commendari, sed commaculari. Nam hoc valet verbum *oblitus.* non enim dixit, *quibus actor ornatus*, sed *quibus óblitus.*

CONCVRR. DEXT. LÆVÆ] plausus à populo datur, non propter actoris orationem, quippe qui nihil dum dixerit, sed propter eius vestitum

C atque ornatum superuacaneum, & nimis elegantem, & luxuriosum. est autem hic talario. paullo aliter dixit sat. 1. lib. 1. *quid enim? concurritur: hora Momento aut cita mors, &c.*

LANA TARENTINO, &c.] quid igitur placet spectatoribus? vestitus ianthinus, id est, violacei coloris.

QVÆ FACARE IPSE RECVS.] quia comœdias scribere nolim.

MALIGNE] parcè, exiguè, hæc enim vis est huius vocis. Catull. de Vari scorto. *Non (inquam) mihi tam fuit malignè, &c.* id est, angustè. non ita fuit mihi res angusta. nam & Seruius scribit malignũ idem esse, quod angustum, ad illum locum Virgil. lib. 6. Æneid. *Quale per incertam Lunam sub luce maligna.* Plautus Bacch. *Iustus, iniustus: malignus, largus: commodus, incommodus.* Virg. Georg. 2. *Difficiles primum terra, collésque maligni*, id est, steriles. Horat. sat. 5. lib. 1. *Differtum nautis, cauponibus atque malignis.* T. Liuius lib. 34. annal. *Sed in purpura quæ teritur, absumitur, iniustam quidem, sed aliquã* D *tamen causam tenacitatis video: in auro verò, in quo præter manus pretium, nihil intertrimenti fit, quæ malignitas est?* Idem lib. 39 *& malignè omnia præbentibus suis, meretricula munificentia sustinebatur.*

ILLE PER EXTENT. FVN. &c.] id est, videtur mihi rem omnium factu difficillimam præstare posse. ille mihi videtur idem efficere posse, quod funambuli, qui per funem extentum ambulãt: & idcircò magnam hominum admirationem excitant.

MEVM QVI PECT. INAN.] id est, qui meũ animum commouere, & inani metu perterrere: qui me sine causa ita concitare, vel contra ad lenitatem inflectere, ceterisque animi motibus afficere potest. pectus pro animo posuit, vt supr. ead. epist. *Mox etiam pectus præceptis formas amicis.* & Od. 3. lib. 1. *Illi robur, & æs triplex Circa pectus erat.*

IRRITAT] ὀργίζει· ad iram impellit. epist. ad Pison. *irritat, aut impellit ad iram.* verbum irritãdi qui scribendum esse vno r arbitrantur quasi ab ira deducatur, falluntur. lege annotata ad Od. 28. lib. 3. E

MVLCET] delectat, &, vt illo loco epist. ad Pison. *iuuat.*

VT MAGVS] vult Horatius, poëtam, vim habere permouendorum animorum, & quasi fallendorum oculorum, instar magorum, qui carminibus, & venenis, & arte magica portenta faciunt. M. Tull. de nat. Deor. lib. 1. *Cum his coniungere licet portenta magorum, Ægyptiorúmque in eodem genere dementiam.* Hor. sup. Od. 27. lib. 1. *Quæ saga, quis te soluere Thessalus Magus venenis, quis poterit Deus?* Erant autem magi sapiẽtes Persarũ. M. Tull. de diuin. lib. 1. *Cyro magos dixisse (quod genus sapientum, & doctorũ habebatur in Persis) ex triplici appetitione solis, xxx. annos Cyrum regnaturũ esse, portendi.* magicas arteis commemorat. Virg. Æneid. 4. *Testor cara Deos, & te germana, tuúmque Dulce caput, magicas, inuitam accingier arteis.* artis magicæ vanitatem compluribus locis exagitat Plinius.

ET MODO ME THEBIS, &c.] vt quę adeò aptè, & accommodatè res gestas describit, vt, qui audiunt, in iis locis, vbi gestæ sunt, interesse, & præstò esse videantur: vt sup. Od. 1. lib. 2. *Audire magnos iam videor duces, Non indecoro puluere sordidos* & ibid. *Iam nunc minaci murmure cornuum Perstringis aureis, iam litui strepunt.* idem in epist. de arte poët. *Non satis est pulchra esse poëmata, dulcia sunto, Et quocunque volent, animum auditoris agunto.* sic Arist. περὶ ποιητικῆς. δεῖ δὲ τοὺς μύθους συνιστάναι, καὶ τῇ λέξει συναπεργάζεσθαι, ὅτι μάλιστα πρὸ ὀμμάτων τιθέμενον· οὕτω γὰρ ἂν ἐναργέστατα ὁρῶν, ὥσπερ παρ' αὐτοῖς γιγνόμενος τοῖς πραττομένοις, εὑρίσκοι τὸ πρέπον, καὶ ἥκιστα ἂν λανθάνοι τὰ ὑπεναντία, id est, *oportet autem fabulas componere & conficere etiam verbis, quam maximè oculis res subijcientem. Sic enim perspicuè cernens, tanquã interfit in rebus ipsis agendis, reperiet decorum, minimeque eum latebunt ea, quæ aliquantum repugnant.* F

VERVM AGE, ET IIS, QVI] Variè explicatur hic locus: vno modo sic: Verùm age (inquit) Auguste, etiam poëtas, qui fabulas scribere nolũt, neque spectatorum fastidium, ac superbiam ferre po-

A possunt, sed sese lectori committere malunt, cura libera, aut certè eorum curam minue. Nam quamuis sit eis res cum lectore, non cum spectatore, nõ tamen idcirco sine magno sui nominis, suæque existimationis periculo scribunt. Præterea varia sunt hominum iudicia: neque idem scribendi genus probant omnes. Excitandi igitur tibi sunt poetarum animi, magnísque præmiis inuitandi, vt vel neglectis, vel superatis tot difficultatibus, sese totos ad scribendum conferant. atque in hac explicatione, *reddere breuem*, est efficere breuem. Alio modo sic: diligentius attende, & considera, qui poëtæ probandi sint, qui non: omnibil cogitationis, & curæ confer in hanc rem, vt attendas, & iudices, qui poëtæ tanto nomine digni sint, qui contrà indigni: quam quidem explicationem videtur sequi Porphyr. ego autem non probo. nam hic *reddere curam breuem* tale potius videtur esse, quale illud apud T. Liuium lib. 27 *breuem illi lætitiam, qua exsultet, facturum*. Postremò sic: Verùm age, Auguste, etiam iis poetis, qui se lectori com-
B mittere, quàm spectaturis fastidium ferre malunt, redde aliquantum curæ: id est hos poetas, qui legi sua scripta, quàm audiri, & spectari malunt, redde aliquanto magis sollicitos, & diligenteis, & timidos, quàm sunt. Nam nunc quidem nimis securi, negligentes, atque audaces sunt: neque satis magnam curam ad scribendum conferunt, &c. atque hæc explicatio mihi magis placet. verùm tamen iudicet lector.

QVAM SPECT. FAST. F. S.] quàm spectatorem fastidiosè, & superbè audientem ferre: vel quàm spectatorem superbum ac fastidiosum ferre. Quemadmodum dixit Horatius *fastidia superbi spectatoris*, sic Virg. Alex. *superba fastidia*.

SI MVNVS APOLL. DIGN. VIS COMPL. LIB.] si bibliothecam, quam ædificandã curasti in aditu templi, quod abs te consecratum est Apollini, vis bonis libris complere. sup. epistol. ad Iulium Flor. 1. *& tãgere vitet Scripta, Palatinus quæcumque recepit Apollo.*

ET VATIBVS ADD. CALC. VT STVD.
C M.] id est, & si vis poetas excitare, vt maiore studio in artem poeticam incumbant: vel vt maiorem curam, maioremque diligentiam in scribendo adhibeant.

HELICONA VIRENTEM] Bœotiæ montem, Musis consecratum: in quo Hesiodus, poeta factus est. in lib. de arte poet. *& excludit sanos Helicone poëtas.* lege annot. ad Od. 12. lib. 1. ibi *Aut in vmbrosis Heliconis oris.*

(VT VINETA EGOM. CÆD. MEA)] hæc sunt includenda interpositionis nota: id est, vt meipsum omnium primum reprehendam: vt mihi ipse detraham omnium primo. ductum fortasse ab iis, qui cùm censuissent vineta omnia succidenda, propter mala, & incommoda, quæ à vino in homines proficiscuntur, à suis vineis cædendi initiũ facere voluerunt: vel simpliciter ab iis, qui sua ipsi lædunt, minuunt, & oppugnant.

CVM TIBI LIBR. SOLL. DAM.] primum, & vsitatum poetarũ peccatum, libros suos principibus, & claris viris intẽpestiuè obtrudere, verbi gratia, occupatis, & maiore aliqua cogitatione, & cura suspensis: quod in sua re vetat Horat. sup. epist. ad Vinnium Asell. *Augusto reddes signata volumina Vinni, Si validus, si lætus erit, si denique poscet.* D

CVM LÆDIM. VN. SI QVIS, &c.] alterum peccatum cùm offendimur, & molestè ferimus, si quis amicorum nostrorum vnum aliquem è versibus nostris audeat improbare.

CVM LOCA IAM RECIT. REV. IRR.] tertium, cùm ea, quæ iam recitauimus, repetimus non reuocati ab en, qui audit, neque lectionem repetere iussi: quia scilicet ea nobis venusta stultè videantur.

CVM LAMENTAMVR, &c.] quartum, cùm querimur, nostra scripta ab hominibus nũ cognosci, atque ita, præmia eis merita non persolui.

ET TENVI DED. POEM. F.] id est, poemata summo studio, acerrimoque ingenio elaborata. *tenui* igitur, id est, subtili. translatio enim est à lino, seu lana, quæ carpitur, & digitis trahitur, ac deducitur, licet reclament quidam. Adiuuat me Catullus, & quidem pulcherrimis versibus (vt solet cætera) hanc lanæ ducendæ rationem describens. E *Dextera tum leniter deducens fila supinis Formabat digitis: tum prono pollice torquens Libratum tereti versabat turbine fusum: Atque ita decerpens æquabat semper opus dens. &c.* Idem eod. carm. *Currite ducentes subtemina, currite fusi.* Adiuuat & Varro libr. 6. de ling. Lat. his verbis. *In Menæchmis Plauti: Inter ancillas sedere iubeas lanam carpere, Idem est hoc verbum, &c. Carpere a carendo, quòd eam tum purgant, ac deducunt, vt careat spurcitia ex quo tum carminari dicitur lana, cum caret eo, quod est nequam.* Postremo mecũ facit & Macrob. libr. 6. qui ad hunc locum Virgil. in Sileno, *deductum dicere carmen*, notat, *Deductum pro tenui, & subtili eleganter positum est sic autem & Afran. in Virgine: verbis pauculis respondit, tristis, voce deducta: malléque se non quieuisse dixit. Item apud Cornific. Deducta mihi voce garrienti.* Pomponius in Atellana. *Vocem deducas oportet, vt mulieris videantur verba.* sic Hor. sat. 1. lib. 2. *simileúque meorũ Mille die versus deduci posse.* F

CVM SPERAM. EO REM VENT.] quintum, cùm tantum nobis arrogamus, tantique nostra scripta facimus, vt sperelous, te statim vt audieris, nos versus scribere, vltro iussurum, vt ad te accedamus, atque ab egestate nos vindicaturum. *Arcessas* autem legendum, non *Accersas*. & ita habent omnes cod. manuscripti.

COMMODVS] de hac voce vide annot. ad Od. 8. lib. 4. *arcessas commodus*, id est, arcessas eo animo, vt nobis commodes: vel arcessas nos, te in nos cõmodum & liberalem præbens.

SED TAMEN EST OPERÆPRET. COGN.] id est, Sed tamen opera in hoc benè collocatur, vt cognoscamus, qualeis custodes, ac tutores habeat virtus. æditui sunt templi custodes. hoc loco ponitur hoc nomen translatè pro iis, qui virtutem clarorum virorum suis scriptis ab obliuione hominum, iniuriaque temporis vindicandam suscipiunt, quales sunt poetæ.

A QVALEIS ÆDITVOS] id est, qualeis scriptores: qualeis sui nominis præcones, ac prædicatores habeat. tralatio est ab æditueis illis, quorũ est ædeis sacras tueri. *Æditimus*, (inquit Carisius *dicitur qui ædem seruat quasi ædis intimus. æditu us ab æde tuenda.*

BELLI SPECT. DOMIQVE] epistola vlt. lib. 1. *Me primis vrbis belli placuisse, domique.*

CHERILVS] malus poëta de quo in lib. de arte poet. *Sic mihi, qui multum cessat, fit Cherilus ille, Quem bis, térque bonum cum risu miror.* significat Hor. sæpe malos poëtas à regibus, & clarissimis viris bonos haberi, magnisque præmiis ornari. simile quiddã scribit M. Tull. in orat. pro Archia poeta, de Syllæ in quendam ignobilem, & indoctum poëtam liberalitate, his verbis, *Syllã nos in cõcione vidimus, cùm ei libellum malus poeta de populo subiecisset, quod epigramma in eum fecisset tantummodo alternis versibus longiusculis, statim ex iis rebus, quas tunc vendebat, iubere ei præmium tribui sub ea conditione, ne quid postea scriberet.* Nomẽ *Cherilus* apud

B Aristol. in exemplis Aldinis scribitur per diphth. οι. sic enim Topic. κ. Εἰς δὲ σαφήνειαν παραδείγματα οἰστέον. παραδείγματα δὲ οἰκεῖα, καὶ ἐξ ὧν ἴσμεν· οἷα Ὅμηρος, μὴ οἷα Χοιρίλος, id est, *ad claritatem porrò exempla sunt afferenda. exempla autem propria & ad rem accommodata, ex iis, quæ scimus, ducta: qualia Homerus, non qualia Cherilus.* huius Cherili vulgatissimus extat versiculus ille, Πέτραν κοιλαίνει ῥανὶς ὕδατος ἐνδελεχείῃ, id est, (vt Lucr. interpretatur lib. 1.) *Stillicidii casus lapidem cauat,* (vel vt idem lib. 4. extr.) *Nonne vides etiam guttas in saxa cadentes Humoris, longo in spatio pertundere saxa?* proferuntur enim hi Cherili, seu Choerili versus ab Eusebio lib. 9. præp. euang. Τῶν δ' ὄπιθεν διέβαινε γένος θαυμαστὸν ἰδέσθαι, Γλῶσσαν μὲν Φοίνισσαν ἀπὸ στομάτων ἀφιέντες· Ὤκουν δ' ἐν Σολύμοις ὄρεσι πλατέῃ ἐνὶ λίμνῃ, Αὐχμαλέοι κορυφάς, τροχοκουράδες· αὐτὰρ ὕπερθεν Ἵππων δαρτὰ πρόσωπ' ἐφόρεον ἐσκληκότα καπνῷ: quorum versuum hæc fere sententia est. A tergo autem eorum transibat genus hominum visu mirabile. Qui vocem Phœnissam mittebãt: habitabãt autem Solymis in monti-

C bus apud latam paludem, Capitibus squallidi, in orbem tonsi: At superne equinorum capitum ossa nuda & sine pelle gestabant, fumo exsiccata.

MALE NATIS] non dixit malè factis, sed malè natis, vt ostendat, inuita (vt dicitur) Minerua, id est, repugnante natura esse factus. Nam (vt scribit M. Tull.) *sic a summis hominibus, eruditissimisq́; accepimus, ceterarum rerum studia & doctrina, & præceptis, & arte constare: poetam natura ipsa valere, & mẽtis viribus excitari.* qua de re alibi plura.

RETTVLIT ACCEPTOS.] referre acceptũ alicui, est fateri, se ab eo accepisse: idque in codicẽ accepti referre: denique est quasi debitorẽ se profiteri. significat etiam interdum fateri, sibi pecuniam à se creditam, à debitore esse solutã. M. Tull. pro Cecinna. *se habere ait argentarij tabulas, in quibus sibi expẽsa pecunia lata sit, acceptaq́; relata.* vnde acceptilatio. per translationem autem dicimus, *acceptum referre* alicui bonum pro eo, quod est, ingenuè fateri, ac prædicare sibi illius opera, ac beneficio id boni euenisse: vt M. Tull. ad Attic. lib. 1. *ornatissiméque de meo consulatu locutus est, vt ita diceret, se quod esset senator, quod ciuis, quod liber quod viueret mihi acceptũ referre.* & referre illi malum acceptum, est illum mali auctorem, & causam prædicare, vel mali causam in eum cõferre. vt idẽ M. Tull. Philipp. 2. *omnia denique, quæ vidimus (quid autem mali nõ vidimus?) si recte ratiocinabimur, vni accepta referemus Antonio.* eadem autem ratione dicimus *refero acceptum huic, vel illi rei,* qua ratione, *refero acceptum personæ,* vt idem pro Deiotaro. *verum omnem tranquillitatem, & quietem senectutis acceptam refert clementia tuæ.* idem Philipp. 2. *ego enim amplius HS ducenties acceptum hereditatibus retuli.* Atque ita hoc loco loquitur Horat. versibus incultis retulit acceptos Philippos, id est gloriatus est, vel gloriari ei licuit, se ab Alexandro Philippos, quod erat regale nomisma, opera, vel beneficio versuum suorum abstulisse. *versibus incultis* enim dandi casus est, non septimi, vt alij existimant.

D

PHILIPPOS] genus erat nummi aurei a Philippo Macedonum Rege sic appellatum. Plautus Bacchid. *me misit miles ad eam Cleomachus vel vt ducentos philippos reddat aureos, vel vt hanc in Elatiam hodie eat secum simul.* ibid. *Da mihi ducentos nũmos philippos te obsecro.*

E

NOMISMA] νόμισμα nomen Græcum est, ἀπὸ τοῦ νόμου, id est, a lege dictum. lege enim valet nummus Aristot. lib. 5. de morib. ad Nicom.

TRACTATA] contrectata manibus: vt epist. ad lib. suum. *Cõtrectatus vbi manibus sordescere vulgi Cœperis.*

REMITTVNT] reddunt: vt epist. de arte poët. *Poscentiq́; grauem persæpe remittit acutum.*

FERE SCRIPTORES, &c.] subintellige *sic*: vt sit integra redditio. seu ἀνταπόδοσις, sic fere scriptores, &c.

SPLENDIDA FACTA LINVNT] res præclarè gestas, & laudabileis inquinant, & contaminant. sic Plautus Mostell. *vna opera ebur atramento candefacere postules.* huic loco non admodum dissimilis is est Od. 6. lib. 1. *Laudes egregij Cæsaris & tuas Culpa deterere ingeni.*

POEMA TAM RIDICVLVM] Cherili mali poëtæ.

F

TAM CARE] tam caro pretio. Itaque quidam hîc *tam caro* legendum putant: aiũntque ita olim Latinos esse locutos.

EDICTO VETVIT, NE QVIS SE, PRÆTER AP.] hac de re sic M. Tull. in epist. ad L. Lucceium Qu. Filium lib. 5. *Neq; enim Alexander ille gratiæ causa ab Apelle potissimum pingi, & a Lysippo fingi volebat: sed quod illorum artem cum ipsis, tum etiam sibi gloriæ fore putabat, &c.* Et Plutarchus in Alexandro· τὴν μὲν οὖν ἰδέαν τοῦ σώματος οἱ Λυσίππειοι μάλιστα τῶν ἀνδριάντων ἐμφαίνουσιν· ὑφ' οὗ μόνου καὶ αὐτὸς ἠξίου πλάττεσθαι, id est, *corporis speciem statuæ a Lysippo fictæ omnium statuarum optimè exprimunt, atque ostendunt: a quo vno etiam ipse Alexander se effingi volebat.* Idem sic de vtroque lib. περὶ τῆς Ἀλεξάνδ. τύχης. Ἦν δὲ καὶ Ἀπελλῆς ὁ ζωγράφος, καὶ Λύσιππος ὁ πλάστης κατὰ Ἀλέξανδρον· ὧν ὁ μὲν ἔγραψε τὸν κεραυνοφόρον οὕτως ἐναργῶς καὶ κεκραμένως, ὥστε λέγειν, ὅτι δυοῖν Ἀλεξάνδρων ὁ μὲν Φιλίππου γέγονεν ἀνίκητος, ὁ δὲ Ἀπελλοῦ ἀμίμητος. id est, *Erat autem*

&

A *& Apelles pictor, & Lysippus statuarum fictor ætate Alexandri: quorum alter pinxit Alexandrum* κεραυνοφόρον, *id est, fulmen ferentem, ita expreßè, atque (vt ita dicam) euidenter, & temperatè. vt diceret duorum Alexandrorum eum, qui natus esset ex Philippo, esse inuictum: eum autem, qui ab Apelle fictus, non imitabilem.* ibid. paullo pòst de Lysippo, Διὸ καὶ μόνον Ἀλέξανδρος ἐκέλευε Λύσιππον εἰκόνας αὐτοῦ δημιουργεῖν. Μόνος γὰρ οὗτος, ὡς ἔοικε, κατεμήνυε τῷ χαλκῷ τὸ ἦθος αὐτοῦ, καὶ συνεξέφερε τῇ μορφῇ τὴν ἀρετήν, &c. id est, *Quapropter & Lysippum solum iubebat Alexander sui imagines fabricari. hic enim solus, (vt apparet) mores ipsius ære indicabat, & vna cum forma virtutem exprimebat.* Agesilaus autem, vt loco suprà producto scribit M. Tull. *neque pictam, neque fictam sui imaginem passus est esse.* sed de hoc mox suo loco dicemus.

ALIVS LYSIPPO] id est, alius à Lysippo, vel quàm Lysippus, vt sup. epist. ad Quinct. *Néve putes alium sapiente, bonóque beatum.* alius Lysippi autem dici non potest, quod quidam tamen arbitrantur.

B DVCERET ÆRA FORTIS ALEX.] id est, statuas æreas efficeret, quibus Alexandri facies, & figura corporis exprimeretur. *æs ducere*, valet ἐλαύνειν, id est, malleis extendere: ex quo ductile. Verùm cùm ex ære, aut ex vllo alio metallo ducto statuæ fingi non possint, sed ex fuso potius fiant, videtur hic locus non carere difficultate. mihi quidem semper fuit suspectus. adde quòd constat, Lysippum æs fudisse, & ex ære fuso signa fecisse. Quid igitur dicendum? è duobus alterum, vel translationem esse ab iis, qui malleis tundunt, ad eos, qui fundunt: vel legendum *funderet æra*: vt loquitur sat. 3. lib. 2. *Quid sculptum infabrè, quid fusum durius esset.* Quoniam autem inter has scripturas *funderet*, & *duceret*, nimiùm interest, ita vt non fit verisimile, librarios illos, qui manu libros describebant, similitudine vocum, aut literarum peccasse, afferam verbum totidem litteris, quæ si transponantur, erit alteri idem, nempe *cuderet*. Si coniecturæ igitur locus est, putauerim ab Horatio scriptum esse *cuderet æra*, transpositisque postea litteris ex recta scriptura *cuderet*, factam esse

C hanc vulgatam, *duceret*. Illam autem hac esse meliorem, Virgilij auctoritate, & testimonio probabo, qui ita loquitur Æneid. 6. *Excudent alij spirantia mollius æra.*

QVÒD SI IVD. SVBT. VID. &c.] id est, quòd si iudicium Alexandri acerrimum in cognoscenda, ac perspicienda artis pingendi, & fingendi præstantia, ad versus, & poëticam transferres, liquidò iurare posses, eum pinguem esse, tardum, atque hebetem. Sed ex ijs, quæ scribit Ælianus Variæ histor. libr. 2. appàret neque Alexandrum satis acri iudicio in pictura fuisse, neque Apellem eius iudicio multum tribuisse. Nam, cum Alexander (vt tradit ille) sui quandam imaginem vidisset ab Apelle pictam, neque eam merita laude affecisset: equus eius autem ad equum in ea tabula pictum adhinniisset, tanquam ad equum verum: fertur Apelles dixisse, at, ô Alexander, videtur equus tuus esse in arte pingendi te multò intelligentior.

AD HÆC MVSARVM] id est, ad poëmata, & ad versus. D

BOEOTVM IN CRASSO, &c.] M. Tul. lib. de fato ostendens quantum inter locorum naturas intersit, ita scribit, *Inter locorum naturas quantum intersit, videmus: alios esse salubres, alios pestilenteis: in aliis esse pituitosos, & quasi redundanteis: in aliis exsiccatos, atque aridos: multáque sunt alia, quæ inter locum & locum plurimum differunt: Athenis tenue cælum: ex quo acutiores etiam putantur Attici. Crassum Thebis: itaque pingues Thebani, & valentes, &c.* Quo ex loco intelligere licet, Bœotios, qui crasso cælo vterentur (Thebæ enim in Bœotia fuerunt) pingueis, crassos, atque hebetes fuisse. Pindarus quidem Olymp. ὠδ. ϛ. prouerbium vetus maledicti loco in Bœotios fatetur esse iactatum. *suem Bœotiam*, iubétque Æneam quendam chori magistrum socios cohortari, deni operam, vt intelligant auditores, ac spectatores, hoc prouerbium in Bœotios non conuenire, neque se sues esse, sed Musarum alumnos. Pindari verba sunt hæc, ὀτρῦνον νῦν ἑταίρους, Αἰνέα, πρῶτον μὲν Ἥραν Παρθενίαν κελαδῆσαι, γνῶναί τ' ἔπειτ' ἀρχαῖον ὄνειδος ἀλαθέσιν λόγοις εἰ φεύγομεν Βοιωτίαν ὗν, &c. Huc E pertinet illud Antagoræ in eosdem: ὡς ἐπιδεικνύμενος τοῖς Βοιωτοῖς τὸ τῆς Θηβαΐδος σύγγραμμα, καὶ οὐδεὶς ὑπεσημαίνετο, κλείσας τὸ βιβλίον, δικαίως, εἶπε, καλεῖσθε Βοιωτοί. βοῶν γὰρ ὦτα ἔχετε: id est, Cum Antagoras apud Bœotos librum de rebus Thebanis conscriptum recitaret, neque quisquam significaret se lectione illa delectari, & opus approbare, ille libro clauso, meritò (inquit) Bœoti vocamini. Boum enim aureis habetis. lepos inest in voce *Bœotus*, seu Βοιωτός, quæ potest dici facta ex his duabus βοῦς, & ὦτα: bos, & aures. *Bœotum* autem accipio in accusandi casu, vt referatur ad Alexandrum, hoc modo: iurares Alexandrum esse Bœotium in aëre crasso natum, non vt alij, Bœotûm, pro Bœotorum. Nam Bœotum dixit vt Græci Βοιωτόν.

AT NEQV. DEDEC. T. DE SE IVD. ATQ.] non dedecorant tua de se iudicia, quia quales eos esse indicasti, tales eos esse consuetudo vitæ, & dies, & eorum scripta comprobarunt: neque iidem munera, quæ abs te acceperunt, dedecórarūt, quia apud dignos sunt collocata. F

MVLTA DANTIS CVM LAVDE] multa tua cum laude. munificentia enim, & beneficentia bene collocata, id est, apud dignos, honorifica, & gloriosa est largitori.

TVLERVNT] acceperunt, consecuti sunt, vt sup. Od. 8. lib. 4. *neque tu pessima munerum Ferres.*

DILECTI TIBI] dilecti abs te: tibi cari.

VARIVSQVE] de quo suprà Od. 6. lib. 1. *Scriberis Vario.* & sat. vlt. lib. 1. *Plotius, & Varius.*

NEC MAGIS EXPR. VVLT. &c.] sic M. Tull. in orat. pro Archia poëta: *An cum statuas, & imagines non animorum simulacra, sed corporum studiose multi summi homines reliquerint: consiliorum relinquere, ac virtutum nostrarum effigiem non multo malle debemus, summis ingeniis expressam, & politam:* & Horat. sup. Od. 8. lib. 4. *Non incisa notis marmora publicis, Per quæ spiritus, & vita redit bonis Post mortem ducibus, &c. Eius, qui domita nomen ab Africa Lucratus rediit, clarius indicant Laudes,*

A *des, quàm Calabræ Pierides.* Iccircò Agesilaus ille (vt scribit Xenophon in eius vita) ne qua sui corporis imago exstaret, magnopere cauit: animi autem monumenta cõstituere nũquam desinebat, sic Xenoph. καὶ τοῦ μὲν σώματος εἰκόνα στήσασθαι ἀπέσχετο, πολλῶν αὐτῷ τοῦτο δωρεῖσθαι θελόντων· τῆς δὲ ψυχῆς οὐδέποτε ἐπαύετο μνημεῖα διαπονούμενος. quod retulit M. Tull. in epist. ad L. Luceium Qu. Filium, his verbis, *Neque minus enim est Spartiates Agesilaus ille perhibendus, qui neque pictam, neque fictam imaginem sui passus est esse, quam, qui in eo genere elaborarunt. Vnus enim Xenophontis libellus in eo Rege laudando facile omneis omnium imagines, statuásque superauit.* Idem fuisse M. Catonis Censorij de statuis iudiciũ narrat Plutarch. his verbis, Καί τι πρὸς τοὺς ἐπαινοῦντας κατηγόρει τῶν ἀγαλμάτων τὰ τοιαῦτα, ἐ κατελάνθανεν. αὐτοὺς ἔλεγεν ὅτι χαλκέων, ἐ ζωγράφων ἔργοις μέγα φρονοῦντας: αὐτοῦ δὲ καλλίστας εἰκόνας ἐν ταῖς ψυχαῖς περιφέρειν τοὺς πολίτας. πρὸς δὲ τοὺς θαυμάζοντας, ὅτι πολλῶν ἀδόξων ἀνδριάντας ἐχόντων, ἐκεῖνος οὐκ ἔχει, μᾶλλον γάρ, ἔφη, βούλομαι ζητεῖσθαι διὰ τί μου ἀνδριὰς οὐ κεῖται, ἢ διὰ τί κεῖται, id est, *Atqui prius ipse deridebat eos, qui* B *huiusmodi rerum (nempe statuarum) cupiditate afficiuntur: & dicebat eos ignorare se operibus fabrorum, & pictorum gloriari: sui autem pulcherrimas imagines ciueis suos in animis ferre. iis autem, qui mirabãtur, illum, cum plerique ignobiles, atque inglorij statuas haberent, nullam habere, dicebat se malle quæri quamobrem nulla sibi statua esset posita, quàm cur esset posita.*

Repenteis per humum] id est, humileis, & veluti humi repenteis, & orationi solutæ simillimos, quales sunt epist. & satyræ. Pindarus appellat λόγους χαμαιπετεῖς. sat. 6. lib. 2. *Quid prius illustrem satyris, musáque pedestri?* alij per humileis sermones putant humilia, & plebeia argumenta significari, vt epistolarum, ac satyrarum: quibuscum nun pugnabo. nam propemodum mecum faciunt.

Et arceis montib. impos.] & arceis in montibus exstructas, quod fuit veteribus vsitatum.

Confecta duella] bella debellata, id est, transacta ac finita.

C Claustraque custodem, &c] portas Iani clausas: quod pacis tempore tantùm fiebat. sic sup. Od. 15. lib. 4. *& vacuum duellis Fanum Quirini clausit.*

Et formid. Parthis te p. R.] nam Parthi signa Crassis ademta, ad Cæsarem Augustum vltrò remiserunt. Od. quam modò commemoraui, *tua Cæsar ætas Fruges, & agris rettulit vberes, Et signa nostro restituit Ioui, Derepta Parthorum superbis Postibus.*

Si, quant. cup. poss. quoque] id est, si voluntati par esset ingenium, & facultas. sic sat. 1. lib. 2. *cupidum pater optime vires Deficiunt neque enim quiuis horrentia pilis Agmina, nec fracta pereunteis cuspide Gallos, Aut labentis equo describet vulnera Parthi.*

Recipit] capit, δέχεται. translatio à vasis. non recipit, id est, respuit. In his autem, paruum carmẽ maiestas, inest ἀντίθεσις.

Tentare] conari, aggredi, experiri.

Recusent] id est, non possint. sic epistol. de arte poët. *quid ferre recusent, Quid valeant humeri.* D

Sedulitas autem, stulte quem d.] ordo est, sedulitas eum vrget, quem stultè diligit. id est, qui stulta sedulitate, studioque inepto, atque intempestiuo officium, operámque suam alicui pollicentur, atque obtrudunt, molesti ei sunt potius, quàm grati: vel hoc hoc modo, qui stultè, & ineptè quantumuis sedulò alterum diligunt, molestiam ei exhibent potius, quàm placent: sed ij maximè, qui suos versus, suúmque artificium venditant. meritò igitur malè precatur Phædra nutrici apud Eurip. in Hippol. his verbis, ὄλοιο σύ, χ' ὅστις ἄκοντας φίλους πρόθυμός ἐστι μὴ καλῶς εὐεργετεῖν, id est, *Dij te perdant, & quisquis de amicis inuitis studet non honestè benè mereri.*

Vrget] nonnulli libri habent *vrguet.*

Disc. enim citius, mem. que l. il l. &c.] sententia hæc latissimè patet. sed si quis eam contrahere, & ad poetas accommodare velit, sic poterit explicari. finge, aliquem poetam esse multis nominibus laudabilem, ac præstantem E in quo quamplurimæ virtutes insint poeticæ: qui denique poema scribat magna ex parte politum, ac perfectum: sed sint in eodem nonnulla reprehendenda, aut ridenda: eueniet vt homines notent, & meminerint magis, quæ reprehensione, aut risu digna videantur, quàm, quæ admirati sint, ac probarint. Cum hac sententia congruit illa Ciceronis oratione pro Murena: *cui placet, obliuiscitur: cui dolet, meminit.*

Nil moror off.] nihili facio, contemno, ac pro nihilo puto, vt sup. epist. ad Valam, *nam vina nihil moror illius oræ.* hæc eò pertinent, vt ostẽdat, indoctorum poemata non admodum esse claris, & laudatis viris expetenda, quippe quæ dedecori sint potius, quàm ornamento.

Ac neque ficto in peius vultu, &c.] id est, quemadmodum nolim imaginem mei ex ære, aut cera fingi, atque in publico proponi, quæ me ore deformiore referat, quàm sim natura: sic neque ab indocto poëta laudari velim. *vultu in peius ficto,* id est facie ita ficta, vt deformior F sit imago, quàm vera figura.

Proponi cer.] in publico poni ex cera fictus.

Nec pr. fact. d.] quia mali *scriptores carmine fœdo Splendida facta linunt,* vt dixit supr. 5 ad. epistol.

Rubeam] erubeam, pudore afficiar, ἐρυθριῶμαι.

Pingui munere] versibus indoctis, & ineptis, & inertibus. pingue per translationem poni solet pro eo, quod arte, & ingenio caret. ex quo pinguis Minerua, pingue ingenium, pingue argumentum. sup. sat. 6. lib. 2. *Pingue pecus domino facias, & cetera præter Ingenium.*

Porrectus] proiectus, seu extentus, quasi cadauer: vt Od. 10. epod. extr.

Aperta] ex eo, quòd capsa sit aperta, vult intelligi, chartas, quæ in ea insunt, contemtissimas esse.

In vicum. &c.] in quo ex inutilibus, atque ineptis chartis fiunt turis, piperis, & similium re-

xum

A rum inuolucra. tale est illud Catulli. *Et laxas scombris sæpe dabis tunicas.* & Persius. *nec scombros metuentia carmina, nec tus.* solitos autem esse etiam Græcos, mala carmina turi destinare, ex Athenæo perspicuũ esse potest, qui narrat lib. 9. *Δειπν.* Anaxandridem comicum ita morosum atque amarũ in senectute fuisse, vt comœdias omneis suas, quæ populo non placuissent, quamuis alioqui essent elegantes, & politæ, turi mandarit.

TVS] sine aspirationis nota scribi iussi, veteres grammaticos secutus, qui à tundendo ductum volunt, quãuis Modestus, vt testatur Carisius, à Græco verbo θύειν, quod est immolare, & mactare, tractum esse dicat.

AMICITVR] id est, inuoluitur, induitur. epist. 16. lib. 1. *an amicta vitibus vlmo.*

AD IVLIVM FLORVM 2.

FLORE, bono, claróque fidelis amice Neroni,
B *Si quis forte velit puerum tibi vendere, natum*
Tibure, vel Gabijs: & tecũ sic agat: hic & Candidus, & talos à vertice pulcher ad imos:
Fiet, eritque tuus nũmorum millibus octo,
Verna ministerijs ad nutus aptus herileis
Literulis Græcis imbutus, idoneus arti
Cuilibet: argilla quiduis imitaberis vda.
Quinetiam canet indoctum, sed dulce bibenti.
Multa fidem promissa leuant, vbi plenius æquo
Laudat, venaleis qui vult extrudere mer
C *ceis.*
Res vrget me nulla: meo sum pauper in ære.
Nemo hoc mangonum faceret tibi, non temere à me
Quiuis ferret idem. semel hic cessauit: &, vt fit,
In scalis latuit metuens pẽdentis habenæ.
Des nũmos, excepta nihil te si fuga lædat.
Ille ferat pretium, pœnæ securus, opinor.
Prudens emisti vitiosum: dicta tibi est lex.
Insequeris tamen hunc, & lite moraris iniqua.
Dixi me pigrum proficiscenti tibi: dixi D
Talibus officijs propè mancum: ne mea sæuus
Iurgares ad te quòd epistola nulla veniret.
Quid tum profeci, mecum facientia iura
Si tamen attentas? quereris super hoc etiã quod
Exspectata tibi non mittam carmina mẽdax.
Luculli miles collecta viatica multis
Ærũnis, lassus dum noctu stertit, ad assẽ
Perdiderat: post hoc vehemens lupus: & sibi, & hosti
Iratus pariter, ieiunis dentibus acer.
Præsidium regale loco deiecit, vt aiunt, E
Summe munito & multarum diuite rerũ.
Clarus ob id factum, donis ornatur honestis:
Accipit & bis dena super, sestertia nũmũm.
Forte sub hoc tempus castellum euertere prætor
Nescio quod cupiens, hortari cœpit eũdẽ
Verbis, quæ timido quoque possent addere mentem.
I bone, quò virtus tua te vocat: ij pede fausto,
Grandia laturus meritorum præmia. quid stas?
Post hæc ille catus, quãtũuis rusticus, ibit F
Ibit eò, quò vis, qui zonã perdidit, inquit.
Romæ nutriri mihi cōtigit, atque doceri,
Iratus Grays quantum nocuisset Achilles.
Adiecere bonæ paullo plus artis Athenæ:
Scilicet vt possem curuo dignoscere rectũ:
Atque inter siluas Academi quærere verum.
Dura sed emouere loco me tẽpora grato:
Ciuilisq; rudem belli tulit æstus in arma,
Cæsaris Augusti non responsura lacertis:
Vnde simul primùm me dimisere Philippi,

Decisis

A *Decisis humilē pēnis, inopémque paterni*
Et Laris, & fundi: paupertas impulit audax,
Vt versus facerem. sed, quod non desit, habentem,
Quæ poterunt vmquā satis expurgare cicutæ,
Ni melius dormire putem, quàm scribere versus?
Singula de nobis anni prædantur euntes:
Eripuere iocos, Venerem, conuiuia, ludū:
Tendunt extorquere poemata. quid faciam vis?
Denique non omnes eadem mirantur, amántque:
B *Carmine tu gaudes: hic delectatur iābis.*
Ille Bioneis sermonibus, & sale nigro.
Tres mihi conuiuæ propè dissentire videntur,
Poscentes vario multùm diuersa palato.
Quid dem? quid non dem? renuis tu, quod iubet alter.
Quod petis, id sanè est inuisum, acidúmq; duobus.
Præter cetera, me Romæne poemata censes
Scribere posse, inter tot curas, tótque labores?
C *Hic sponsum vocat: hic auditum scripta, relictis*
Omnibus officiis: cubat hic in colle Quirini:
Hic extremo in Auētino. visendus vterq;
Interualla vides humanè cōmoda. verùm
Puræ sunt plateæ, nihil vt meditantibus obstet.
Festinat calidus mulis, gerulisque redemptor.
Torquet nunc lapidem, nunc ingens machina tignum:
Tristia robustis luctātur funera plaustris:
Hàc rabiosa fugit canis: hàc lutulēta ruit sus.

Inūc, & versus tecum meditare canoros. D
Scriptorum chorus omnis amat nemus: & fugit vrbeis
Ritè cliens Bacchi somno gaudentis, & vmbra.
Tu me inter strepitus nocturnos, atque diurnos
Vis canere, & contracta sequi vestigia vatum?
Ingenium, sibi quod vacuas desumsit Athenas:
Et studijs annos septem dedit, insenuítque
Libris, & curis: statua taciturnius exit
Plerumque: & risu populum quatit. hic ego rerum
Fluctibus in medijs, & tēpestatibus vrbis E
Verba lyræ motura sonum connectere digner?
Frater erat Romæ cōsulti rhetor: vt alter
Alterius sermone meros audiret honores:
Gracchus vt hic illi foret: huic vt Mucius ille.
Quí minus argutos vexat furor iste poetas?
Carmina compono: hic elegos: mirabile visu,
Cælatumq; nouem Musis opus. aspice primùm,
Quanto cum fastu, quāto molimine circū
Spectemus vacuā Romanis vatibus ædē. F
Mox etiam, si fortè vacas, sequere & procul audi,
Quid ferat: & quare sibi nectat vterque coronam.
Cædimur: & totidem plagis consumimus hostem,
Lento Samnites ad lumina prima duello.
Discedo Alcæus puncto illius: ille meo quis?
Quis, nisi Callimachus? si plus apposcere visus:
Fit Mimnermus, & optiuo cognomine crescit.

Multa

D Multa fero, vt placem genus irritabile vatum,
Cum scribo, & supplex populi suffragia capto.
Idem finitis studijs, & mente recepta,
Obturē patulas impune legētibus aureis.
Ridentur, mala qui componunt carmina: verum
Gaudent scribentes, & se venerantur, & vltro,
Si taceas, laudant, quicquid scripsere, beati.
At, qui legitimum cupiet fecisse poema,
Cum tabulis animum censoris sumet honesti:
E Audebit, quæcumque parum splendoris habebunt,
Et sine pondere erunt, & honore indigna ferentur
Verba, mouere loco, quamuis inuita recedant:
Et versentur adhuc intra penetralia Vestæ.
Obscurata diu populo, bonus eruet: atque
Proferet in lucem speciosa vocabula rerū:
Quæ priscis memorata Catonibus, atque Cethegis,
Nunc situs informis premit, & deserta vetustas.
F Asciscet noua, quæ genitor produxerit vsus
Vehemens, & liquidus, puróque simillimus amni:
Fundet opes: Latiumque beabit diuite lingua:
Luxuriantia compescet: nimis aspera sano
Leuabit cultu: virtute carentia tollet:
Ludentis speciem dabit, & torquebitur: vt, qui
Nunc satyrum, nunc agrestem Cyclopa mouetur.
Prætulerim scriptor delirus, inérsque videri,
Dum mea delectent mala me, vel deniq; fallant, A
Quàm sapere, & ringi. fuit haud ignobilis Argis,
Qui se credebat miros audire tragœdos,
In vacuo lætus sessor, plausórque theatro:
Cetera qui vitæ seruaret munia recto
More, bonus sanè vicin⁹, amabilis hospes,
Comis in vxorem, posset qui ignoscere seruis,
Et signo læso non insanire lagenæ:
Posset qui rupem, & puteum vitare patentem.
Hic, vbi cognatorum opibus, curisque refectus, B
Expulit elleboro morbum, bilemque meraco,
Et redit ad sese: pol me occidistis amici,
Nō seruastis, ait: cui sic extorta voluptas:
Et demtus per vim mentis gratissimus error.
Nimirum sapere est abiectis vtile nugis,
Et tempestiuum pueris concedere ludum:
Ac non verba sequi fidibus modulanda Latinis:
Sed veræ numerósque modósque ediscere vitæ.
Quocircà mecum loquor hæc, tacitúsque recordor:
Si tibi nulla sitim finiret copia lymphæ:
Narrares medicis. quòd, quanto plura parasti, C
Tanto plura cupis, nulline faterier audes?
Si vulnus tibi, mōstrata radice, vel herba
Nō fieret leuius: fugeres radice, vel herba
Proficiente nihil curarier. audieras, cui
Rem dij donarent, illi decedere prauam
Stultitiam: &, cùm sis nihilo sapientior, ex quo
Plenior es: tamē vteris monitoribus ijsdē?
At, si diuitiæ prudentem reddere possent:
Si cupidum, timidumq; minus te: nempe ruberes,
Viueret in terris, te si quis auarior vno.

A *Si propriũ est, quod quis libra mercatus, & ære est:*
Quædam (si credis consultis) mancipat vsus:
Qui te pascit ager, tuus est: & villicus Orbi,
Cùm segetes occat, tibi mox frumenta daturus,
Te dominum sentit. dat nummos, accipis vuam,
Pullos, oua, cadũ temẽti: nempe modo isto
Paulatim mercaris agrũ, fortasse trecẽtis,
Aut etiam suprà, nummorum millibus emtum.
B *Quid réfert, viuas numerato nuper, an olim?*
Emtor Aricini quondã, Veientis & arui,
Emtum cenat olus, quamuis aliter putat: emtis
Sub noctem gelidam lignis calefactat ahenum.
Sed vocat vsque suum, quà pópulus aßita certis
Limitibus vicina refugit iurgia: tanquã
Sit proprium quicquam, pũcto quod mobilis horæ,
Nunc prece, nunc pretio, nunc vi, nunc sorte suprema,
Permutet dominos: & cedat in altera iura.
C *Sic quia perpetuus nulli datur vsus, & heres*
Heredem alterius, velut vnda superuenit vndam:
Quid vici pro sunt, aut horrea? quídve Calabris
Saltibus adiecti Lucani, si metit orcus
Grandia cum paruis, nõ exorabilis auro?
Gemmas, marmor, ebur, Tyrrhena sigilla, tabellas,
Argentũ, vesteis Getulo murice tinctas,
Sunt, qui non habeant: est, qui non curet habere.
Cur alter fratrum cessare, & ludere, & vngui D
Præferat Herodis palmetis pinguibus: alter
Diues, & importunus, ad vmbram lucis ab ortu,
Siluestrem flammis, & ferro mitiget agrum.
Scit Genius, natale comes qui temperat astrum,
Naturæ deus humanæ, mortalis in vnum
Quodque caput, vultu mutabilis, albus, & ater.
Vtar: & ex modico, quantum res poscet, aceruo
Tollam: nec metuam, quid de me iudicet hæres, E
Quòd non plura datis inuenerit. & tamen idem
Scire volam, quantùm simplex, hilarisque nepoti
Discrepet: & quantùm discordet parcus auaro.
Distat enim spargas tua prodigus: an neque sumtum
Inuitus facias, neq; plura parare labores:
Ac potius, puer vt festis quinquatribus, olim
Exiguo, gratóque fruaris tẽpore raptim.
Pauperies immunda domus procul absit. ego, vtrùm F
Naue ferar magna, an parua, ferar vnus, & idem.
Non agimur tumidis velis Aquilone secundo:
Non tamen aduersis ætatem ducimus Austris.
Viribus, ingenio, specie, virtute, loco, re,
Extremi primorũ, extremis vsq; priores.
Non es auarus: abi. quid? cetera iam simul isto
Cum vitio fugére? caret tibi pectus inani
Ambitione? caret mortis formidine, & ira?

Somnia

A *Somnia, terrores magicos, miracula, sagas,*
Nocturnos lemures, portentáque Thessala rides?
Natales grate numeras? ignoscis amicis?
Lenior, & melior fis accedente senecta?
Quid te exemta iuuat spinis de pluribus vna?
Viuere si rectè nescis, decede peritis.
Lusisti satis: edisti satis, atque bibisti:
Tẽpus abire tibi est: ne potũ largius æquo
Rideat, & pulset lasciua decentius ætas.

FLORE] hic Iulius Florus, comes erat Tiber. Claudij Neronis. exstat ad eũdem epistola in lib. 1. eius libri 3. *Iuli Flore, quibus terrarum militet oris Claudius, &c.*

B NERONI] Tib. Claudio Neroni, Drusi fratri, Liuiæ Drusillæ filio: qui successit Augusto.

GABIIS] de Gabiis lege annotat. ad illum locum, *quam sit Gabiis, &c.* epist. 11. lib. 1.

TECVM SIC AGAT] tecum sic loquatur. nã, qui loquitur, agit. notauimus sup. ad illum locum, *agit vbi secum, eat, an non, &c.* sat. 3. lib. 1.

HIC ET CANDIDVS, &c.] verba sunt venditoris, vsque ad illum versum, *Ille ferat pretium.*

IMOS] extremos, vt lib. de arte poët. *seruetur ad imum, Qualis ab incœpto processerit.* ibid. *Primo ne medium, medio ne discrepet imum.* & epist. 1. lib. 1. *hæc Ianus summus ab imo Prodocet.*

FIET, ERITQVE TVVS NVMM. M] fiet tuus (inquit) octo nummorum millibus numeratis scilicet, id est, soluto pretio. nã lege XII. tabularum rei venditæ mancipium, seu, vt vulgò loquimur, dominiũ, non transferebatur in emptorem nisi soluto pretio. annotauimus infra, ibi, *Des nummos.*

C VERNA MINISTERIIS AD NVT. APT.] seruus ex ancilla mea natus, aptus ministeriis ad nutus domini, id est, qui cùm ex nutu domini voluntatem intelligat, tum omnia ministeria vsitata aptè & concinne obire possit.

LITTERVLIS GRÆCIS IMBVT.] grammaticam enim & simileis artes, docebantur pueri etiam serui, & venales, vt cariùs venderentur, & vt dominis essent vtiliores. Terẽt. Eunuch. *fac periculum in litteris, fac in palæstra, in musicis: sollertem dabo.* Nam loquitur ibi de Chærea, vt de seruo. Quòd autem Aristoteles lib. 8. de rep. tradit, grammaticam, musicam, picturam, gymnasticam solitus esse discere in Græcia pueros, nihil ad hunc locum pertinet, cùm de ingenuis loquatur: & suo loco suprà annotauimus. neque verò hæc pugnant cum iis, quæ suprà ad illum locum sat. 7. lib. 2. *Dum quæ Crispini docuit me ianitor, edo,* notauimus.

ARG. QVIDVIS IMITABERIS VDA] sic reperi scriptum in vno cod. Vatic. & in Tornes. & nuper in hac secunda editione, in Clericano, & Nicotiano: ceteris manuscr. vulgatam lectionem tuentibus: sed tamen ita sine dubio legendum est. D hoc enim significat, ætatem puerilem, & teneram ad quamlibet artem flecti, ac torqueri posse, quemadmodum ex argilla molli, & vda quæuis figura conformari, ac fingi potest. Vulgata autem lectio, *quiduis imitabitur*, planè mendosa est: quã ita interpretantur, vt dicat mango, hunc puerum ad artem fingendi aptum esse natura. quæ sententia mihi videtur & inepta, & absurda. Nam cum paullo antè dixerit, eum primùm esse Græcis litteris imbutum, deinde ad quamlibet artem idoneum: & mox dicturus sit, eundem indoctè quidem, sed accõmodatè ad delectationem domini accũbentis canere, quorsum pertinet hanc laudem interponere, eum quidlibet ex luto simulare, atque exprimere posse? Nunc autem hæc, quam probamus, scriptura, rationem continet eius, quod antecedit, hoc modo. idoneus est arti cuilibet, quippe qui sit puer, ingenióque molli, & cereo. nam ex argilla, & simili materia molli, tenara, & flexibili, quiduis fingi potest, &c. ætas enim E puerilis vdæ argillæ in eo similis est, quod est mollis, tenera, & sequax.

CANET INDOCTVM] id est, canet indoctè: vel subaudiendum *quiddam*, vt sit, canet indoctum quiddam, ἄτεχνόν τι.

MVLTA FIDEM PROMISSA LEVANT, &c.] qui nimis multa de suis mercibus promittit, eásque immoderatè laudat, nomine vanitatis, & mendacij suspectus esse solet emtori, minúsque ei creditur ab emtore: emtor venditori illi nimis effusè suas merceis laudanti, minorem fidem habet.

QVI VVLT EXTRVDERE.] id est, qui emtorem quærit, in quem merceis suas à se transferat. qui vult quamprimùm pretium mercibus venditis, & in emtore trãslatis accipere: qui vult quamprimùm merceis vẽdere. mendose habent quidã libri, etiam manuscripti, *excludere.*

RES VRGET ME NVLLA.] nullum me æs alienum, nulla egestas, nulla vendendi necessitas F premit, quidam libri habent, *vrguet*

MEO SVM PAVPER IN ÆRE] id est, quamuis pauper sim, nullo tamen ære alieno premor, nihil cuiquã debeo. sic loquitur ferè M. Tul. Verr. de signis, *Video, hominem non modo in ære alieno nullo, sed in suis nummis multis esse, ac semper fuisse.* Idem pro Rosc. comœd. *Egebat? immo locuples erat. debebat? immo in suis nummis versabatur.*

MANGONVM] mangones sunt propriè, qui homines vendunt, a manu, & agendo nominati.

FERRET] consequeretur, obtineret, vt sæpe alias.

HIC] puer, de quo suprà locutus est. nam ferè semper hoc pronomen apud hunc poëtã demonstrat eũ, de quo suprà proximè verba facta sunt.

IN SCALIS LAT. MET. PEND. HAB.] P. Victorius admonet hunc esse horum verbo rũ ordinem, hic puer latuit metuens habenæ in scalis pendentis. habenæ enim, id est, lora, quibus serui vinciebantur, & vincti ac pendentes flagris

A à dominis verberarentur, in scalis pēdebant. sciendum est autem, seruos fugitiuos, & qui delitescere solent, & morbosos, & furaceis, vinosos denique ab aliquo vēditos, redbiberi iure ciuili, vel damnū præstari ædilitio edicto. M. Tull. offic. 3. *qui enim scire debuit de sanitate, de fuga, de furtis, præstat edicto ædilium.* idem ibidem, *in mancipio vendendo dicendáne vitia? non ea, quæ nisi dixeris, redhibeatur mancipium iure ciuili, sed hæc, mendacem esse, aleatorem, furacem, ebriosum, alteri, nempe Antipatro, dicenda videntur, Diogeni non videtur.* varba ædilitij edicti hæc sunt, vt refert Paullus iurisconf. *Aiunt ædiles, Qui mancipia vendunt, certiorem faciunto emtorem quid morbi, vitii ve cuiq; sit. quis fugitiuus, erróve sit. eáque omnia, cum ea mancipia veneunt, palam, ac rectè pronuntianto quod si mancipium aduersus ea venisset, siue aduersus, quam dictum promissum ve fuit, cum veniret, fuerit: quod eius præstari oportere dicetur emtori, omnibúsque, ad quos ea res pertinet, iudicium dabimus, vt id mancipium redhibeatur.*

B DES NVMMOS] emas, & pretium soluas, videlicet octo nummorū millia. Nam non nisi pretio soluto res vendita fit emtoris. M. Varr. lib. 2. de re rust. cap. 2. *Grex venditus dominum non mutauit, nisi sit æs adnumeratum.*

EXCEPTA NIHIL TE SI F. LÆD.] si non offendaris serui fuga, quam ego tibi aperui, ac pronuntiaui, & ideo præstare nolo, si fortè redomino fugerit. Excepta igitur, id est, quam ego excepi, ne eam prę̄stem, si fortè fugerit. hunc seruum enim affirmaui tibi omni vitio, & morbo carere, prætetquam quód semel fugit.

ILLE FERAT PRETIVM] mango ille pretium accipiat.

POENÆ SECVS] id est, non metuens, nisi sibi sit pœna præstanda ex ædilium edicto, etiam si seruus aufugerit. sic loquitur Virgil. lib. 1. Æneid. *securus amorum Germana.*

PRVDENS EMISTI VITIOSVM] sciens emisti seruum, quem fugisse tibi dixi. Verba sunt Horatij ad emtorem, per quem, Florum significat,

C ac describit: se autem cum seruo vitioso ea lege vēdito comparat.

DICTA TIBI EST LEX] id est, ea lege tibi seruus venditus est, eo pacto, ea condicione. lex venditionis, id est, pactum & condicio venditionis. verbum *est*, abest à duobus cod. Vatic. Raïn. Card. Tornes. Clericano. & verisimile est fuisse à librariis adiectum.

INSEQVERIS] venditorem persequeris iudicio: cum venditore litigas.

DIXI ME] nunc totum illum superiorem sermonem ad se, & ad Florum accommodat.

PIGRVM] pigrum in scribendo: cessatorem.

MANCVM] inutilem atque ineptum ad talia officia, scribendi videlicet. est autem tralatio ab iis, qui manibus carent. sic Aristotel. lib. 1. de morib. ad Nicom. πεπηρωμένοις πρὸς ἀρετὴν, id est, vt ita dicam, mancos ad virtutem, appellat, homines ad virtutem prorsus ineptos, atque inutileis. M. Tull. offic. 1. *contemplatio natura manca sine actione.*

NE MEA SÆVVS, &c.] ne tu sæuus mecum D
iurgares, id est, ne me acriter obiurgares, quod nihil tibi rescriberem. In duobus codicibus Vatic. & Rain. Card. Iannoct. Tornes. vno Nicotiano scriptum est *nulla rediret*: non, vt in vulgatis, & alijs manu scriptis, *nulla veniret. rediret* autem, si cui fortè magis probabitur hæc scriptura, id est, remitteretur. dicitur enim remittere literas, qui respondet alterius litteris. hæc altera porrò, quamuis videatur probabilis, potest refelli tamen. quid erat enim, cur Lollius de Horatio quereretur, quod non mitteret ad se litteras, si nullas ipse ad eum miserat? nunc autem, cùm prior scripserit, & Horatius nihil rescripserit, meritò eum accusat. Verum tamē mouit me plurium librorum auctoritas, cum vulgatis consentientium, vt receptam *veniret*, retinerem, non improbaturus, si quis *rediret* scribat.

SÆVVS] asper, iratus, χαλεπὸς, vt suprà ad Od. 35. lib. 1. annot. est.

MECVM FACIENTIA] quæ me adiuuant quæ meæ defensioni suffragantur. sup. epist. prox.
Et mecum facit, & Ioue iudicat æquo. E

ATTENTAS] oppugnare, & labefactare conaris.

SVPER HOC] de hoc. sic Virgil. Æneid. 1. *Multa super Priamo rogitans.* Horat. Od. 8. lib. 3. *Mitte ciuileis super vrbe curas.*

NON M. C. MENDAX] in eo sim mendax, quòd non mittam carmina, quæ tu exspectas, vt à me promissa: non mittam tibi carmina, quæ tu exspectas, atque in eo sim mendax.

LVCVLLI MILES, &c.] nunc secum quodam Luculli milite comparat, significans, se paupertate, atque inopia rei familiaris coactum versus olim facere cœpisse, nempe victis Bruto & Cassio: nunc autem mediocreis facultates consecutū, videri sibi parum sanum futurum, nisi satius esse putet dormire, quàm versus scribere.

COLLECTA] paulatim parta, & comparata: vel simpliciter congesta, & coaceruata.

AD ASSEM] vsque ad assem, id est, ita vt vix ei as vnus restiterit. sestertius duos asseis, & semissem: as quattuor denariolos Gallicos, seu vnum F
marketum Venerum valet, vt alibi diximus.

VEHEMENS LVPVS] id est, acer aduersarius. metaphora est.

PRÆSIDIVM REGALE] Mithridatis milites aliquot in præsidio collocatos loco depulit, eóque loco potitus est. sic loquitur M. Tull. Philipp. 8 *Non est hostis is, cuius præsidium Claterna deiecit Hirtius.* Et Hirtius, *Deieci præsidium: Claterna potitus sum.* & T. Liuius 34. *Et præsidium Hispanorum, quod in castello erat, vi deiectum.* & Cæsar lib. 3. de bello ciuili, *Et noctu militibus expositis, præsidium equitum deiecit.* est etiam interdum præsidiū locus ipse, vbi præsidiarij milites collocati sunt. vt apud Lucret. lib. 5. *Condere cœperunt vrbeis, arcémque locare Præsidium Reges ipsi sibi, perfugiumq;.* & apud M. Tull. Tusc. 3. *nec qui propter metum præsidium reliquit, quod est ignauia.*

MVLT. DIVITE RER.] multis rebus refetto. sic & Od. 8. lib. 4. nomen *diues* cum patrio casu iunxit. *diuite me scilicet artium, Quas aut Parrhasius*

A *rhasius protulit, aut Scopas.* cum sexto satyr. 2. lib. 1. *Diues agris, diues positis in fœnore nummis.*

Donis orn. hon.] donis ornatur, quæ honorifica sint potius, quàm vtilia, aut fructuosa: quales sunt coronæ murales, obsidionales, vallares, ciuicæ, etiam si argenteæ, aut aureæ sint. quidam libri tamen habent, *opimis.*

Bis dena sestertia] viginti millia sestertiûm nummûm. vide annot. ad epist. 6. libr. 1. de sesterno.

Super] præterea. præter illa dona: vel si mauis, hoc modo: accipit bis dena sestertia, & amplius.

Sub hoc tempus] paullo pòst hoc tempus, breui pòst tempore.

Addere mantem] addere animum: eum exacuere, & excitare.

Laturus] consecuturus, accepturus, vt sæpe aliàs.

Ille catus] prudens, sollers, acutus: vt sup. Od. 10. lib. 1. *Qui feros cultus hominum recentum Voce formasti catus.*

B Qui zonam perdidit] prouerbium cónuenit in hominem pecuniæ inanem, & exhaustum: natúmque est à veteri militum consuetudine, qui nummos in zona portabant. Gracchus apud Gell. lib. 15. *Cum Roma profectus sum, zonas quas plenas argenti extuli: eas ex prouincia inaneis retuli.* quod item his verbis Plutarchus in Gracchis, μόνος δὲ τῶν στρατευσαμένων πλῆρες τὸ βαλάντιον εἰσενεγκὼν κενὸν ἐξενηνοχέναι. Vnde sector zonarius apud Plautū vt βαλαντιοτόμος, id est, crumenæ sector.

Atque doceri, Iratus Graiis qu.] id est, Iliadem Homeri Romæ didici: in qua nihil aliud docet Homerus, nisi quantum Achillis ira Græcis nocuerit.

Adiec ere bonæ paullo pl. ar.] Athenis paullo plus mihi accessit doctrinæ. Illic enim philosophiæ operam dedi, quæ docer verum à falso, honestúmque à turpi distinguere.

Scilicet vt possem] hæc quidam ad geometriæ studium referunt, quæ curuarū, & rectarum linearum doctrinam continet: ego translatè curuum pro prauo accipio, & totum hunc lo-
C cum ad philosophiæ studium referendum puto. Veri similius est enim Horatium geometriam, & mathematicas arteis Romę didicisse, vt pote arteis pueriles, & sine quibus ad philosophiam accedere non oportet.

Atque inter silv. Acad.] scribit M. Tull. Academic. lib. 1. Academicos philosophos, qui erant cum Aristotele, Peripateticos esse dictos, quia disputabant inambulantes in Lycio: eos autem, qui Platonis instituto in Academia, quod est alterum gymnasium, cœtus erant, & sermones habere soliti, ex loci vocabulo nomen habuisse. Academicorum nouorum est de omni quæstione proposita disputare in vtramque partem, nulli rei assentiri, & cohibere assensum, quod illi appellant ἐπέχειν. fuit enim & vetus Academia: cuius princeps Plato (nam inter veteres Academicos, & Peripateticos nihil ferè interest) & noua: cuius auctor Arcesilas. vide M. Tull. libros Acad.

Dura sed emovere] dura tempora, difficilia, turbulenta, bella ciuilia me Athenis extriscerunt, atque expulerunt. *emouere* autem habent duo Vat. cod. Iann. Torn. Russard. quæ scriptura recta est. D

Æstus] motus ciuilis. tralatio est à mari. est enim æstus, maris feruor, & incrementum. vide sup. annot. ad Od. 7. lib. 2. *fretis æstuosis.*

Cæsaris Augusti non resp. lac.] motus ciuilis me abstulit ad parteis Brutinas, & Cassianas, quæ viribus, & copiis Augusti non erant futuræ pares, Fuit enim Horatius tribunus militum sub Bruto, vt dicit ipse Od. 7. lib. 2. *O sæpe mecum tempus in vltimum Deducte Bruto militia duce, &c.*

Simul] statim vt: simulatque. alibi notatū est.

Philippi] vrbs in Thracia à Philippo condita, apud quam C. Octauianus Cæsar, & M. Antonius aduersus Brutum, & Cassium pugnauerunt, sup. Od. 7. lib. 2. *Tecum Philippos, & celerem fugam Sensi, relicta non benè parmula.* & Od. 4. libr. 3. *Non me Philippis versa acies retro, Deuota non extinxit arbos.* E

Decisis humil. pennis] bonis amissis demissum, tristem, atque abiectum. *decisis pennis* tralatio est ab auibus. sic M. Tull. ad Att. lib. 4. *Qui mihi pennas inciderunt, nolunt easdem renasci.* Nonnulli libri vet. habent *pinnis.*

Paupertas impulit avd.] audacem paupertatem appellauit aptissimo, & verissimo epitheto. nulla enim res est, quæ magis impellat homines ad facinus, iniuriámque alteri inferendam, quàm paupertas. Itaque, quo modo non facile reperitur in diuite, & potente temperantia: sic haud temere in homine egente, aut paupere iustitiam inuenire possis. Non malè igitur Plato libr. octauo de repub. perspicuum est (inquit) qua in ciuitate mendicos videris, in ea ciuitate fures, crumenarum sectores, sacrilegos, & omnium huiusmodi malorum opifices latitare. verba Platonis sunt hæc. Δῆλον ἄρα, ἦν δ' ἐγὼ, ὦ φίλε, οὗ ἂν ἴδῃς πτωχοὺς, ὅτι εἰσί που ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ ἀποκεκρυμμένοι κλέπται τε, καὶ βαλαντιοτόμοι, καὶ ἱερόσυλοι, καὶ πάντων τῶν τοιούτων κακῶν δημιουργοί. Et apud eundem lib. 1. senex ille Ce- F
phalus, eò sibi magnas opes profuisse dicit, quòd, cùm hominem senem ferè pœnarum earum, quæ hominibus iniustis apud inferos dicuntur impendére, cogitatio, metúsque maximè terrere soleat, sæpe cum animo suo de inferis cogitantem, & dubitantem vtrùm illa, quæ olim, vt fabulosa, irridebat, vera sint, nécne: ipse numquam quemquam egestate coactus, iniustè læserit, neminem fefellerit, nec fraudarit, omnia denique, quæ debuerit tùm diis immortalibus, tùm hominibus, persoluerit, rei familiaris copiis fretus: ita fieri, vt dulcissima spe futurorum erectus, conscientiáque iustè, & innocenter actæ vitæ sustentatus, tranquillam senectutem traducat. Theognis item fatetur, sese, velit, nolit, multa flagitiosa, ac turpia à paupertate doceri, si modò de se loquitur, ac nō de quouis, qui hoc onere prematur, his verbis, Ἆ δειλὴ πενίη, τί ἐμοῖσι καθημένη ὤμοις Σῶμα καταισχύνεις, καὶ νόον ἡμέτερον? Αἰσχρὰ δέ μ' οὐκ ἐθέλοντα βίῃ, καὶ πολλὰ δι-

 δάσκεις.

A *δάσκεις, ἐσθλὰ παρ' ἀνθρώποισι, καὶ κάλ' ἐπιστάμενον.* id est, ô milera paupertas, quid meis bumeris insidēs, corpus & mentem dedecoras? Turpia autem me non volentem & inuitum multa doces, ea, quæ apud homines honesta sunt, scientē? Verùm quē-admodum negari non potest, paupertatem improbos, & ignauos homines natura, ad facinus, ac maleficium stimulare: quod & Hesiodus confirmat his versibus, *ἔργ. καὶ ἡμ. Πολλὰ δ' ἀεργὸς ἀνὴρ κενεὴν ἐπὶ ἐλπίδα μίμνων, Χρηΐζων βιότοιο κακὰ προσελέξατο θυμῷ.* id est multa autem mala homo ignauus inanem spem fouens, egens victu, in animo suo agitare solet: sic dubium non est, quin eadem bonorum virorum animos exsuscitet, industriam acuat, arteis eliciat, atque excitet. nota sunt illa Theocriti *ἐν ἁλιεῦσιν εἰδ. κα. Ἁ πενία, Διόφαντε, μόνα τὰς τέχνας ἐγείρει· Αὕτα τῶ μόχθοιο διδάσκαλος· οὐδὲ γὰρ εὕδειν Ἀνδράσιν ἐργατίναισι κακαὶ παρέχοντι μέριμναι.* id est, Paupertas, ô Diophāte, sola arteis excitat: ipsa laboris magistra est. Neqne enim dormiendi facultatem hominibus operarijs præbent improbæ curæ. Itaque hoc lo-
B co Horatius se à paupertate impulsum esse ait, vt versibus scribendis operam daret. Cum his congruunt illa Persiana: *Quis expediuit psittaco suum χαῖρε, Picásque docuit nostra verba conari? Magister artis, ingenIque largitor Venter, negatas artifex sequi voces.*

SED, QVOD NON DES. HAB. QVÆ POTER. &c.] Hunc locum à nemine video satis explicatum. dicitur ergo is habere, quod desit, qui suis bonis ita abstinet, quique ita eis parcit, vt ei deesse videantur: &, qui non explet cupiditates naturaleis, ac necessarias. contrà, habere quod non desit, is, qui non inuitus, quique liberaliter, & iucundè vtitur iis, quæ habet, cùm opus sit, & cùm res postulet: qui non defodit ea, quæ quæsierit. Vulgò enim dici solet, auaris tam id, quod habent, deesse, quàm, quod non habent, propterea scilicet, quòd iis, quæ habent, non audent vti. ad hunc locum pertinent illa Od. 16. lib. 3. *Magnas inter opes inops.* & Od. 17. epod. *Egens benignæ Tantalus semper dapis.* & epist. 2, lib. 1. *Semper auarus eget.*
C & sat. 3. lib. 2. *Pauper Opimius argenti positi intus, & auri.* Præterea proponatur mihi aliquis quantumuis diues, & copiosus: si is sumtus faciat suis fructibus maiores, huic etiam res suæ deerunt. luxurioso enim, & profuso homini, quantumuis locupleti desunt omnia. quod elegantissimo carmine declarat Catullus in quendam, quem Mentulam nominat, *Firmano saltu non falsò Mentula diues Fertur, qui tot res in se habet egregias: Aucupiū omne genus, pisceis, prata, arua ferásque. Nequicquam: fructus fructibus exsuperat. Quare concedo sit diues, dum omnia desint: Saltum laudemus, dum tamen ipse egeat.* Quòd si cui hæc huius loci explanatio non probetur, afferam alteram, non admodum tamen dissimilem: vt intelligamus, nos habere, quod non desit, vbi certum, & annuum vectigal habemus, quod ex fructibus fundi aut villæ alicuius ad nos quotannis redeat, quemadmodum Horatius fundi sui Sabini fructibus sumtus ad victum cultúmque necessarios sufferebat. Itaque, quod non desit. sic interpretabimur, quod ad me quotannis redeat, & quod perpetuo suppeditet mihi sum- D
tus necessarios. sed hæc explicatio ad priorem reuoluitur. Nam si qui fructus habeat annuos, id est, è fundo aliquo fertili, & fideli quotannis nascenteis, is vel eis non vtetur liberaliter, & libenter: vel sumtus faciet fructibus illis maiores: egebit. Itaque non habebit, quod non desit. Recipienda igitur prior explicatio est, vt intelligamus vno verbo, eum habere, quod non desit, qui sumtus faciat moderatos, & fructibus, aut vectigalibus suis æqualeis. Itaque si dixisset hoc modo Horatius: nūc autem cùm abūdem rebus ad victum, cultumque necessariis: non essem sanus, si versus scriberem: dubitare posset aliquis, vtrùm quòd Horatius copiis rei familiaris auctus sit, iccircò copiosior, & locupletior, beatior denique sit habendus, nécne, cum plerumque videamus euenire, vt ditissimus, & copiosissimus quisque, vel idē sit illiberalissimus, parcissimus, ac, pene dicā, egentissimus: vel omnia sua profundat, ac perdat. Huic igitur dubitationi statim occurrens, cùm habeam (inquit) ea bona non quæ tangere, aut minuere verear, sed quibus liben- E
ter vtar: neque rursus, quæ sumtibus immoderatis exhauriam: sed quibus necessarias, aut etiam naturaleis cupiditates expleam: quæ me cucurbitulæ satis expurgare possent, nisi dormire, quàm versus scribere mallē? Od. 1. epod. sic loquitur de se, *haud parauero Quod aut auarus vt Chremes, terra premā: Discinctus aut perdam vt nepos.*

QVÆ POT. VMQV. SAT. EXPVRG. SICVIÆ] scio in omnibus libris excusis legi *cicutæ*: Acronémque, & ceteros cicutam accipere pro elleboro. quod ita absurdum est, vt miter, & illis venire vmquam in mentem potuisse, & à tot viris doctis, qui Acronem vsque ad hæc tempora secuti sunt, approbatum esse. Nam primùm cicuta, quam Græci *κώνειον* vocant, immoderato frigore enecat: vt sat. 1. lib. 2. *Sed mala tollet anum vitiato melle cicuta:* & Od. 3. epod. *Edit cicutis allium nocentius:* ita vt sit medicamentum pestiferum, non salutare. elleborus autem atram bilem exhaurit. Deinde cicuta non adhibetur à medicis ad purgandum, ne- F
que vim habet vllam purgandi: elleborus & habet vim purgādi maximam, & quotidie ad hunc vsum solet adhiberi. Quare neque hæc scriptura vllo modo ferenda est, neque hoc nomen huic loco conuenire potest, meo quidem iudicio. Quid igitur dicendum? alterum, opinor, è duobus, vel cicutas hoc loco significare cucurbitulas, quæ corporibus admouentur ad vitiosum sanguinem eliciendum: quod mihi verisimile non fit, cùm a nemine Latinu hæc vox ad hanc rem significandam sit vsurpata: vel legendum *sicuæ*, siue *sicyæ*: quæ vox Græca est, Galeno, & ceteris medicis Græcis admodum vsitata: quas Latini cucurbitulas, seu cucurbitas appellant. Corn. Celsus lib. 3. cap. 2. *sed summo, cùm benè iam concoxerit, cucurbitulæ quoque sæpe dolenti parti admouendæ sunt.* de voce autem *σικύα* exstant exempla aqud Plutarch. Galen. Hippocr. Plutarch. *περὶ πολυπραγ. ὥσπερ αἱ σικύαι τὸ χείριστον ἐκ τῆς σαρκὸς ἕλκουσιν, οὕτω σὺ τῶν πολυπραγμόνων ὦτα τοὺς φαυλοτάτους λόγους ἐπισπῶνται,* id est, *quemadmodum cucurbita pessimum quicque ex carne, seu ex corpore ducunt:*

A *ducunt: ita curiosorum aures pessimos quosque sermones attrahunt.* Galenus libro de cucurb. σικύα δύναται τὴν ὕλην κενῶσαι, ὀδύνην λῦσαι, φλεγμονὴν μειῶσαι, ἐμπνευμάτωσιν διαφορῆσαι, ὀρέξεις ἀνακτήσασθαι, &c. id est, *cucurbita potest materiam exinanire, dolorem sedare, inflammationem minuere, inflationem digerere, appetitionem recuperare, &c.* idem ibid. πρὸς τὸ ἐπισπάσασθαι. Hippocr. de antiq. medicina, δύναται ἡ σικύα ἀπὸ τῆς σαρκὸς ἕλκειν, καὶ ἐπισπᾶσθαι, id est. *cucurbita vim habet eliciendi, & extrahendi ex carne.* Nicander θηριακοῖς in extrem. Καί μιν ἢ σικύην χαλκήρεα λοιγῷ τύψει Προσμάξας, ἰόν τε καὶ ἀθρόον αἷμα κενώσεις: id est, Et verò cucurbita ærea, seu ferrea, graui vulneri admota, venenum, & densum sanguinem, exinanies, seu exhauries. Neque est quòd quemquam moueat, quod secunda syllaba huius vocis apud Nicandrum corripitur, cùm apud Horatium necessario hæc syllaba debeat esse longa. nam cùm Græci dicant & σικύα, per υ in secunda syllaba, & σικύα, per diphthōgum impropriam, licet eam syllabam in versu vel corripere, vel producere. Solet

B autem Horatius non solùm Græcis loquendi generibus vti, qualia sunt, *ventis debes ludibrium, patiens vocari Cæsaris vltor, desine mollium querelarum decipitur laborem, Celso gaudere, &c.* sed etiam nominibus Græcis: qualia sunt hæc, *diota, amystis, balanus, ciborium, acinaces,* (quamquam hoc est Persicū potius) *apotheca, carausius. lethargicus, lethargus, colyrium melos, epos, elleborus, onyx, pyga, pyrgus, symphonia, periscelis, lachanum, archaicis lectis, nomisma,* & pleraque alia. Quo fit, vt facilius adducar ad credendum, eum hic quoque Græco nomine σικύας vsum esse, quod significat cucurbitā, seu cucurbitulam. Hæc igitur erit huius loci sententia: quibus cucurbitis satis expurgari potero: quæ cucurbitæ sanguinem vitiosum ex vniuerso meo corpore exhaurire poterunt, nisi melius esse putem dormire, quàm versus scribere? est autem tralatio perpetua à corpore non sano, & corrupto, ad animi (vt ita dicam) insanitatem, qua significat, se parum sanæ mentis meritò visum iri, si nunc, cùm ei bona suppetāt, quibus vti & velit, & possit, versus

C scribat potius, quàm dormiat. Cùm hæc iampridē scripsissem, aliquot annis pòst vir doctissimus Adrian. Turnebus, collega meus, nuper immatura morte nobis & suis omnibus ereptus, lib. 21. cap. 8. Aduersar. scripsit, Horatium aut potuisse hic cicutas pro herbis medicatis, & purgantibus: in quibus omnibus virosus quidam succus inest, & malo medicamento proximus, aut respicientem ad ferulaceos, & cicutis simileis ellebori cauleis, cicutas dixisse, vt intelligamus ex caulium ellebori cicutis, elleborum cicutam ab eo esse appellatum: aut sermone satyrico, & iocoso vsum, elleborum cicutam ad medicamētorum infamiam vocasse, aut venenatam medicamenti speciem pro salutari iocul ariter posuisse. Sed ignoscāt mihi Turnebi manes, nihil eorum, quæ ille hæsitans, & dubitans affert probari, aut ferri potest. & miror hæc ei tam absurda, & frigida in mentem vmquam venire potuisse. Nam neque cicutæ pro herbis medicatis & purgantibus vsurpatæ sunt vmquam à quoquam Latinorum, neque cicuta pro elleboro, neque species pro cōtraria specie poni potest. Quòd autem

D Scaliger F. putat hoc ita dictū esse ab Horatio, non quòd voluerit morbum suum cicuta expurgari posse, aut non posse, sed augendæ rei causa, vt cùm dicimus, *Totus Oceanus te non abluerit:* quemadmodum Persius dixit, *mascula bilis Intumuit, quam nō exstinxerit vrna cicuta.* nemo enim sanus (inquit ille) dixerit bilem cicuta deijci posse, sed & Horatius & Persius cicutæ nomen propter illius violentiam vsurpatūt: pace Scaligeri, iuuenis pereruditi, & mihi amicissimi, dixerim, nihil pertinent verba Persij ad hunc Horatij locum. Persius enim cùm bilis magnitudinē significare vellet, cicutam propter eius frigus acerrimum, & violentissimū sumsit, neque solùm ita dixit, tātam esse bilem, vt eam cicuta exstinguere non possit, sed vt eam vrna cicutæ exstinguere non possit. Hîc autem Horatius neque de bile agit, neque vtitur verbo exstinguendi: sed primùm de scribendi scabie, aut prurigine loquitur: deinde vtitur verbo purgandi, non exstinguendi. At cicuta exstinguere fortasse bilem po-

E test: purgare autem nullo modo. at si cicuta ne exstinguere quidem bilem potest, dictum est tamen venustè ὑπερβολικῶς, *bilem vrna cicuta non exstinxerit*, ad significandam bilis magnitudinem: quod ad hunc Horatij locum quadrare non potest. Quidam alius item doctus putabat per cicutas, calamos, & cannas significari, quibus veteres non letalia solùm, verùm etiam salutaria condere solebant, & ex eis sumere medicamentum, & deuorare, seu exsorbere, quemadmodum aiunt Demosthenem venenum ex calamo hausisse. Equidem non negarim, cicutam pro calamis vsurpari, vt apud Virgil. Alexid. *Est mihi disparibus septem compacta cicutis Fistula.* Sed puto veteres solitos esse venenum seruare in calamis in rebus dubijs & aduersis, vt sua voluntate potius, quàm cum cruciatu morerentur, aut in aduersariorum potestatem venirēt: eos autem, qui incolumi essent fortuna, quique suis rebus non diffiderent, non puto venenū salutare in cannis seruare, neque ex cannis sorbere consueuisse.

F PRÆDANTVR] quasi prædando carpunt, seu rapiunt potius.

TENDVNT] contendunt, conantur: vt sæpe aliàs.

EXTORQVERE] tribus verbis lectissimis idē penè significantibus vsus est *prædari, eripere, extorquere.* significat tamen hoc postremo, se poëmata adhuc retinere, neque ea facilè sibi admi posse, quamuis ætas cetera abstulerit.

QVID FACIAM VIS?] quid vis faciam? quid mihi faciendum censes?

DENIQVE NON OMNES EADEM M.] sententia est tritissima, quam & Pindarus expressit ἄλλ. ἀλλ. καὶ τὸν ἐπίχωρον ἑτέρους ἑτέροις ἐκνίζει φρένας, id est, namque alij alijs rebus delectantur. Virg. in Alex: *trahit sua quemque voluptas.*

CARMINE] heroico, quod epos appellat sat. 10. lib. 1. *forte epos acer, Vt nemo, Varius ducit.* ex quo epici poëtæ nominantur, qualis Homerus, Antimachus, Apollonius, Ennius, Virgilius. & infrà eadē epist. *Carmina compono, hic elegos.* aliàs

A pro quouis carmine, vt Od. 14. epod. *Inceptos olim promissum carmen iambos.*

Bioneis sermonibvs] comœdiis, comicis versibus, à Bione Aristophanis patre.

Et sale nigro] & salibus amaris, ac mordacibos, quales sunt veteris comœdiæ. satyra to. lib. 1. de Lucillio, *at idem quod sale multo Vrbem defricuit, charta laudatur eadem.*

Tres mihi convivæ, &c.] pulcherrima similirudine à conuiuis ducta, qui palato, & gustandi sensu plurimùm sępe inter se dissidere solēt, iudicij hominum de poëtis dissimilitudinem, ac varietatem ostendit.

Acidvm] acidum, ab acore, aut à verbo acesco ductum est.

Præter cetera me] πρὸς τοῖς ἄλλοις. alia ratio, propter quam scribendis versibus modum constituere debeat, nempe occupationes, & curæ rerom alienarum. huncversum antem, qui turbato ordine verborum anteà inconcinnè ita legebatut, *Præter cetera Romæ méne, &c.* ego & veterum B lib. auctoritatem secutus, & à Gabriele Faërno admonitus, in suam pristinam concinnitatem restitui. *Præter cetera me Romæne, &c.*

Sponsvm] fideiussum, vt sat. 3. lib. 2. *Prodiderit commissa fide, sponsumve negarit.* & sponsor, fideiussor satyr. 6. lib. 2. *Romæ sponsorem me rapis.* & epist. de arte poet. *Et spondere levis pro paupere.* est autem spondere, iubere sua fide alteri pecuniam credere.

Hic avditvm scripta] criticus enim erat Horatius. epist. de arte poet. *si quid tamē olim Scripseris, in Mecī descendat iudicis aureis, Et patris, & nostras.*

Cvbat hic in colle Qvirini] amplificatio à locorum distantia. nam inter collem Quirinalem, & Auentinum intercedunt forum Rom. templom Iouis Feretrij, Capitolinm, Palatium. Quirinalis autem dictus à Curetibus, vel à Quirino.

Extremo in Aventino] in extrema parte montis Auentini. Auentinum collem alij C ab auibus: alij ab rege Auentino Albano, quòd ibi sit sepultus: alij ab aduentu hominum: Varro ab aduectu, quia olim paludibus ab reliquis erat disclusus, dictū putat. Iā quòd addit *extremo*, id non temerè. Auentinus enim omnium collium est longissimus: à ceteris separatus: duobus verticibus sursum erectus.

Interval. vio. hvm. comm.] vides interualla humano more commoda, hoc est non admodum commoda, vt sunt res humanæ, quæ ferè sunt incommodæ potius, quàm commodæ.

Verum Puræ svnt] sic habent tres cod. Vatic. & Iannoct. Tornes. & vulgati Aldini & Nicot. & Cleric. & Russ. quam scripturam quidam corruperant, & *pluræ* supposuerant. sic igitur hunc locum explico. Verùm dicet aliquis? Romæ vias esse puras, id est, non impeditas, sed patenteis, & latè explicatas, & vacuas: per quas iter facere meo commodo possim, ita vt nihil mihi impedimento sit, aut obstet, quo minus meditari, & facere versus queam. sic vtitur hoc nomine. T. Liuius libr. 24. *postero die signis collatis dimicaturum puro, ac patenti campo: vbi sine vllo insidiarum metu vera virtute geri res posset.* D & Varro lib. 4. de Lingua Lat. loca pura appellat, non ædificata. sic ille *loca in vrbe pura, area.* Virg. lib. 12. Æneid. *Sed stirpem Teucri nullo discrimine sacrum Sustulerant, puro vt possent concurrere campo.* Et iurisconsulti locum purum appellant, qui neque sacer, neque sanctus, neque religiosus est.

Festinat calidvs, &c.] respondet superiori illi obiectioni, negatque ita esse.

Calidvs] auidus: vel laboriosus, & in perferendo labore pertinax: vel studio incensus. ex quo nata sunt hæc loquendi genera, calere & flagrare studio rei alicuius. epist. superiore: *& calet vno Scribendi studio*: & res calet, & calefacere aliquem. M. Tull. ad Attic. lib. 4. *itaque iudicia calent.* & Verr. 3. de anteact. *posteaquam satis calere res Rubrio visa est.* Idem pro Plancio. *illud verò crimen de nummis, quos in circo Flaminio deprehensos esse dixisti, caluit re recenti.* Idem ad Q. Fratr. lib. 3. *eodem die Gabinium ad populum luculente calefecerat Memmius.* E *sic vt Calidio verbum facere pro eo non licuerit,* Suet. in August. *forúmq; aleatorium calfecimus.* Cœl. ad Cic. lib. 8. epist. *si Parthi vos calfaciunt, nos hic frigore frigescimus.* Idem ad eondem. *Quod tibi supra scripsi, Curionem frigere: iam calet.*

Redemtor] qui opus faciendum condu-xit: ἐργολάβον vocant Græci. Od. 1. lib. 3. *huc frequens Cæmenta demittit redemtor Cum famulis operum solutus.*

Torqvet] torquendo attollit, vel ad eum locum, quò opus est, admouet. Nam machinis & saxa ad murorum structuram, & tigna ad tectorū, fastigiorúmque contignationem attolluntur, Lucret. lib. 4. *Quippe etenim ventus subtili corpore tenuis Trudit agens magnam magno molimine nauim: Et manus vna regit quantouis impete euntē, Atq; gubernaclum contorquet quodlibet vnum: Multaq; per trochleas, & tympana pondere magno Cōmouet, atq; leui sustollit machina nisu* M. Tull. Verr. 3. *omnes illæ columnæ, quas dealbatas videtis, machina apposita, nulla impensa, deiecta, eisdémq; lapidibus repositæ sunt.* F & illud apud Græcos, θεὸς ἀπὸ μηχανῆς

Tristia robvstis, &c.] id est, in plateis exsistunt præterea aliæ turbæ, clamores, & angustiæ propter concursum funerum, & plaustrorum, cùm hâc funus procedit, illâc plaustra, & vehicula trahuntur. simile illud est sat. 6. lib. 1. *at hic si plaustra ducenta, Concurrantq́; foro tria funera. &c.*

Lvctantvr] tralatio est, vt Od. 1. lib. 1. *Luctantem Icariis fluctibus Africum, &c.* propriè illud epist. ad Aug. *Psallimus, & luctamur Achiuis doctius vnctis.*

Rabiosa canis] hoc animal omnium ferè est rabie infestissimum. Itaque rabiē aiunt morbum esse caninum. Virg. Georg. lib. 3. *Hinc canibus blandis rabies venit.* idem Æn. 7. *Hic subitam canibus rabiem Cocytia virgo Obiicit, & noto nareis contingit odore.*

Lvtvlenta] sup. epist. 2. lib. 1. vel *amica luto sus.* Idem de Lucil. sat. 4. lib. 1. vtitur eodē nomine.

A ne, *Cum flueret lutulentus, erat quod tollere velles.*

I NVNC] ironia est, vt sup. epist. ad Numiciū lib. 1. *I nunc, argentum, & marmor vetus, æráque, & artes Suspice.* significat enim his verbis se plane aliud sentire, quàm quod loquitur: proinde ac si ita diceret. fieri omnino non potest, vt in tanta turba, tantóque strepitu quisquā versus meditari possit.

SCRIPTORVM CHORVS OMNIS, &c.] poëtæ solitudinē, & loca ab arbitris remota quærunt: vrbeis, & celebritatem fugiūt, sic epist. de arte poet. *secreta petit loca, balnea vitat.*

CONTRACTA] non admodum latis viis impressa, in angustiis posita, angusta, obscura, quę vix apparent, quæ difficile est persequi. notant tamē veteres interpretes aliàs legi *contacta*: quā scripturā ego quoq; reperi in sex libris manuscriptis.

INGENIVM, SIBI QVOD VACVAS, &c.] huius loci hæc sententia est: si, qui Athenis in vrbe tranquillissima, & quietissima septem annos in studio litterarū, & philosophiæ versati sunt, seniúmque propemodum ex assidua lectione, &

B cura contraxerunt, ita plerumque hebetes, atque infantes euadunt, vt populo risum moueant: qui fieri potest, vt ego in vrbe negotiosissima, totoccupationibus, & curis districtus, versus lyricos scribam? argumentum est à minori, hoc modo: ex vrbe quietissima & otiosissima exsistunt homines muti, qui tamē insenuerunt libris, neque strepitu, aut turba, aut occupationibus impediti fuerunt, quo minus scriberent: quanto magis ex vrbe Roma? vel quanto difficilius est in vrbe Roma versus scribere? Vrbanè autem & satyrice significat, interdum immoderatum studium, & immodicam librorum lectionem efficere homines ridiculos atque hebetes.

INSENVITQVE LIBRIS, ET CVRIS] sic epist. ad Mæcen. 2. libr. 1. *Immoritur studiis, & amore senescit habendi.* *Insenuit libris* autem, id est, ex librorum lectione senium contraxit.

STATVA TACITVRNIVS EXIT] significat ἀκαίρως, immoderato, & intempestiuo studio ingenium obtundi potius, quàm acui. Prouerbij

C speciem gerit. Itaque suprà sat. 5. lib. 2. *Infantes statua dixit.*

RISV POPVLVM QVATIT] omnibus risum excitat maximum. risum συγκρότιον vocāt Græci, qui ita multus erumpit, vt totū corpus cōcutiat.

DIGNER?] dignum esse putem connectere verba sonum lyræ motura, id est, carmina ad lyram canenda?

CONSVLTI] iurisconsulti. lib. de arte poet. *consultus iuris, & actor Causarum mediocris* Od. 34. lib. 1. *Insanientis dum sapientiæ Consultus erro.*

GRACCHVS VT HIC ILLI FORET, &c.] id est, vt iurisconsultus fratrem suum oratorem, Gracchum appellaret: orator iurisconsultum, Mucium Scæuulam salutaret. De Mucio sic M. Tull. de claris orat. *Mucius autem augur, quod pro se opus erat, ipse dicebat, vt de pecuniis repetundis contra T. Albucium. is oratorum in numero non fuit: iuris ciuilis intelligentia, atque omni prudentiæ genere præstitit.* ibidem de Ti. Graccho, *Vtinā in Ti. Graccho, Caióq; Carbone talis mens ad Remp. benè gerendam fuisset, quale ingenium ad benè dicendū fuit. profectò nemo his viris gloria præstitisset.* Hi igitur fratres (vt innuit Horat.) mutuò testimonium dabant. D

CARMINA COMPONO] εἰρων. loquitur autē Horatius non de se: sed de stultis, & nimiùm sua mirantibus poetis, sub sua tamen persona, vt minore inuidia alios reprehendat, cùm ne sibi quidē parcere videatur: vt epist. ad Aug. *Multa quidem nobis facimus mala sæpe poëtæ.*

CÆLATVMQVE NOV. MVS. OP.] ὑπερβολικῶς, & εἰρωνικῶς dictum: quasi à nouem Musis exculptum, atque elaboratum.

QVANTO MOLIM.] quāto apparatu, quàm operosè. moliuntur enim, qui quippiam magno labore conantur: vt lib. de arte poet. *Oppida cœperunt moliri.* & Od. 1. lib. 3. *Cur inuidendis postibus, & nouo Sublime ritu moliar atrium?* sententia huius loci hæc est, Primùm hoc vide, quā superbè, quanto cum apparatu circunspiciamus bibliothecam ab Augusto propter ædem Apollinis exstructam, nobis videlicet assentantes, & ita persuasum habentes, nisi nostri libri in eam deferantur, à poetis E Latinis vacuam futuram.

ÆDEM] ædem Apollinis, & bibliothecam ei adiunctam, Musis cōsecratam ab Augusto, in qua recitabantur noua poëmata Latina, vt sat. 10. lib. 1. *hæc ego ludo, Quæ nec in æde sonent certantia iudice Tarpa, &c.*

VACAS] ita legendum, & ita scriptum est in cod. Iann. Faern. omnibus Vatic. & Torn. Cleric. Nicot. Russard. *si fortè vacas* autē valet, si fortè vacuus es, si nihil habes, quod agas.

ET PROCVL AVDI, QVID FERAT, &c.] & audi è loco longinquo, quid hi poetæ, qui sua poëmata in bibliotheca Apollinis, & æde Musarum recitari, & locari volunt, noui proferant: & quamobrem coronam sibi lauream deposcant. *procul* dixit, quia Lollius longè ab eo aberat.

CÆDIMVR, ET TOTID. PLAG. &c.] id est, aureis nostras præbemus scriptis alienis audiendis: nos vicissim alienas aureis nostris poematis recitandis obtundimus, atque enecamus. ducta est similitudo a Samnitibus, id est, gladia- F toribus sic appellatis à Samnitibus illis, qui diu ancipiti Marte cum Romanis bella gesserunt, vt testatur T. Liuius sub finem lib. 9. *Et Romani quidem ad honorem Deūm insignibus armis hostium vsi sunt: Campani ab superbia, & odio Samnitium, gladiatores, quod spectaculum inter epulas erat, eo ornatu armarunt, Samnitiúmque nomine appellarunt.* Alij à Samnitium armatura dictos putāt. Erant porro hi gladiatores, lenti, & componebantur cum prouocatoribus. Quemadmodum igitur gladiatores cum interdum totum diem digladiati fuerint, discedunt ad extremum incolumes, atque integri: sic cùm ego illius scripta audierim, & laudarim, vel leuiter, & dicis causa reprehenderim: & ille vicissim mea: recitatione vsque ad vesperam producta, atque extracta, discedimus vterque alter alterius iudicio, ac suffragio, magni, ac præstantes poetæ declarati. Samnites autem gladia-

torum

A torum genus fuisse, etiam ex M. Tull. intelligere licet, lib. Tuscul. 2. *Quis mediocris gladiator ingemuit? quis vultum mutauit vmquam? quis non modo stetit, verùm etiam decubuit turpiter? quis cum decubuisset, ferrum recipere iussus, collū contraxit? tantum exercitatio, meditatio, cōsuetudo valet. Ergo hoc poterit Samnis spurcus homo, vita illa dignus, locóque? &c.* & de orat. libr. 2. *Atque eiusmodi illa prolusio debet esse, non vt Samnitum, qui vibrant hastas ante pugnam, quibus in pugnando nihil vtuntur, sed vt ipsis sententiis, quibus proluserunt, vel pugnare possint,* & 3. ex Lucilio, *quamuis bonus ipse Samnis in ludo, ac rudibus cuiuis satis asper.*

Svb lvmina prima] ad vesperam, vt sat. 6. lib. 1. *iusserit ad se Mæcenas seruum sub lumina prima venire.* lumina igitur hoc loco intellige, lucernarū, vt Od. 6. li. 3. *Cui donet impermissa raptim Gaudia luminibus remotis.* sic Lucret. lib. 5. *Quin etiam nocturna tibi, terrestria quæ sunt Lumina pendentes lychni, &c.* Idem lib. 6. numero singulari, *Nocturnumque, recens exstinctum lumen.* sic & Hor. epist. B 2. lib. 1. *si non Posces ante diem librum cum lumine.*

Discedo Alcævs pvncto, &c.] ita discedimus, vt ego illius suffragio par Alcæo: ille meo, cum Callimacho conferendus esse dicatur: quòd si Callimachi nomine contentus non est, fit Mimnermus, id est, appellatur, & salutatur à me Mimnermus. de Mimnermo vide suprà annot. ad epist. 6. lib. 1.

Optivo] quod ipse optauerit, atque elegerit.

Crescit] fit maior, ornatior, & clarior.

Mvlta fero, vt placem, &c.] Cum scribo (inquit Horat.) & cùm versus meos necesse habeo recitare, populique beneuolentiam, ac suffragium aucupari, multas molestias exsorbeo, multásque poetarum ineptias deuoro, ne eos irritem, atque offendam: cùm idem ad me redij, cúmque insanire, hoc est, versus scribere desij, liberum est mihi meas aureis poëtis sua scripta recitantibus obturare.

Irritabile] iracundum, ὀξύθυμον, quod facilè ad iram impellitur.

C Mente recepta] cùm resipui, cùm ad sanitatem reuersus sum.

Obtvrem] sine interrogationis nota legendum. obturē igitur, hoc est, obturare ausim, liceat mihi obturare impunè.

Se venerantvr] se ipsi ita magni faciūt, vt sibi diuini poëtæ videantur.

Vltro] non exspectantes dum ab aliis laudentur.

Qvicqvid scripsere, beati] id est, suis omnibus scriptis, qualiacumque sint, sibi satis facientes, sibique placentes, εὐτυχεῖς, vt cùm ita loquimur *forte sua beatus* & epistola ad Loll. 2. lib. 1. *beatus enim iam Cum pulchris tunicis sumet noua cōsilia, & spes.* Catul. de Suffeno. *neque idem vmquam Æquè est beatus, ac poëma cum scribit.* & epist. ad August. *Agricolæ prisci fortes parnoq; beati.*

Animvm censoris svmet honesti] id est, ipse sese in sua scripta censorem præbebit, suaque esse obliuiscetur: sua scripta notabit tāquam censor. D

Avdebit] id est, inducet animum: non dubitabit: quasi magnum quiddam & arduum sit hoc facere loquit Porph. quale illud Virgilij est, *Aude hospes contemnere opes.*

Qvæcvnqve par. spleno. hab. &c.] verba humilia, seu sordida, atque inquinata: seu parum splendida, parumue illustria.

Sine pond.] id est, leuia. epist. de arte poët. *Fabula nullius Veneris, sine pondere, & arte.*

Qvamvis invita rec.] id est, quamuis ei ita placeant, & cara sint, vt ea ægrè, grauatéque suo loco moueat.

Et vers. adh. intra pen. V.] id est, & quāuis sint adhuc domi, penitus abdita, necdum in lucem prolata, neque diuulgata. Solent enim nobis mirum in modum nostra, & domestica placere: malumusque aliena reprehendere, & corrigere, quàm domi nostrę nata. In templo Vestæ, quam ἑστίαν nominant Græci, seruabatur ignis æternus Romæ. Iam cùm Vesta præsit focis, &, cùm suum quæque domus focum habeat, sequitur, vt suam quisque domi suæ Vestam habeat, E id est, Larem. notum Græcorum prouerbium est, ἀφ' ἑστίας ἄρχεσθαι, id est, à Vesta, seu à Lare incipere: quod significat à se, & à suis initium facere. Vtitur & Plato in Euthyphrone, his verbis, ἀτεχνῶς γάρ μοι δοκεῖ ἀφ' ἑστίας ἄρχεσθαι κακουργεῖν τὴν πόλιν, ὅτι ἐπιχειρεῖ ἀδικεῖν σε. id est, *planè videtur mihi à Vesta, seu à Lare lædendæ ciuitatis initium capere, qui tibi iniuriam facere conetur.* Turnebus sic explicat. & quāuis non debeant attingi nec loco moueri quasi sanctitate loci tuta, munita, ac defensa. Nam è templo & penetrali Vestæ non licebat quemquā extrahere. adde quòd supplices, qui ad Vestam supplicabant, locum supplicandi sanctissimum, repellere, ac reijcere nefas erat.

Obscvrata div popvlo] id est, prisca, antiqua, & iccircò inusitata, atque ab vsu quotidiani sermonis iamdiu intermissa, *quæ* (vt ait M. Tull. lib. 3. de orat. ad Q. fr.) *poetarum licentiæ sunt liberiora, quàm nostra.*

F Bonvs ervet] *bonus*, id est, benignus, & liberalis: benignitate ductus. est enim benigni, ac liberalis hominis, quæ sunt ignota, ac penitus abdita, in lucem proferre, & cum omnibus communicare. *eruet* autem, id est, è tenebris & situ efferet, atque extrahet.

Proferet] sic de arte poët. *& noua rerum Nomina protulerit.*

Asciscet] id est, noua verba cudet. & inget. in epist. de arte poët. *si forte necesse est In...cijs monstrare recentibus abdita rerum: Fingere cinc. utis non exaudita Cethegis Continget, &c.*

Qvæ genitor prodvx.] quæ genuerit vsus, *Quem penes arbitrium est, & ius, & norma loquendi.* idcirco genitorem dixit: id est quasi parentem, & procuratorē vocabulorū. Frustra enim noua verba cuduntur, nisi vsus comprobarit.

Vehemens] anapæstum posui pro spondéo, aut dactylo. sic Virg. Georg. 1. *Fluuiorum rex Eridanus.* & Lucret. lib. 2. *Nam tibi vehementer noua*

A *narem molitur ad aureis Accidere*. & Homer. ἰλ.ι. Βορέης, καὶ ζέφυρος, τώ τε Θρῄκηθεν ἄητον. & ἰλ.ψ. Σπεῖ δ' ἀπάνευθε πυρῆς δοιοῖσιν ἐπεύχετ' ἀνέμοισι Βορέῃ καὶ ζεφύρῳ. vel legendum *vemens*. vt alij malunt, quemadmodum prendo, reprendo. vehementem vsum dixit, quia magnopere valet ad auctoritatem verbis, & sermoni comparandam: epist. ad Pison. *Quem penes, &c.* vt suprà.

Beabit] ditabit, augebit: ex quo beati dicuntur diuites.

Lvxvriantia compescet] quæ redundant, amputabit, limabit, circumcidet, coërcebit. idem de art. poët. *ambitiosa recidet Ornamēta.*

Sano Læv. cvltv] ita polier, & læuia reddet, quæ sunt nimis aspera, vt tamen hic cultus, eáve perpolitio non detrahat eis neruos, & sanitaté. nam, vt idem ait epist. ad Pisoo. princ. *sectantem lenia nerui Deficiunt.* Est autem tralatio perpetua à corpore animato, ad carmen, seu poema.

Lvdentis speciem dabit, &c.] speciem (inquit Horat.) præ se feret hominis parum
B laboriosè scribentis, ita vt, qui legat, speret se eodem modo scripturum: veruntamen & ille multũ in scribendo studij, atque operæ ponet, & quisquis eum æmulabitur, cùm experiri cœperit, inanem operam sumet. Non admodum ab his discrepant illa, quæ sunt in epist. de arte poet. *Ex noto fictum carmen sequar, vt sibi quiuis Speret idem, sudet multum, frustráque laboret.* sic propemodũ M. Tul. scribit de eo oratore, quem summissum appellat. *summissus est, & humilis, consuetudinem imitans, ab indisertis re plus, quam opinione differens. Itaque, eũ qui audiunt, quamuis ipsi infantes sint, tamen illo modo confidunt se posse dicere. Nam subtilitas imitabilis quidem illa videtur esse existimanti: sed nihil est experienti minus.* sic Isocr. in Panath. ἡγοῦμαι τοῖς ἤδη πολιοῖς ἔχουσιν ἁρμόττειν οὐκ ἐκεῖνον τὸν τρόπον λέγειν, ἀλλ', ὡς ἅπαντες μὲν ἂν ἐλπίσειαν, ἢ βουληθεῖεν, οὐδεὶς δ' ἂν δυνηθείη ῥᾳδίως πλὴν τῶν πονεῖν ἐθελόντων, καὶ σφόδρα προσεχόντων τὸν νοῦν. id est, *existimo, iis, qui iam canescere cœperunt, conuenire non illo modo dicere, sed ita, vt omnes quidem sperauerint, aut voluerint, nemo autem facilè possit, præ*
C *ter eos, qui laborem suscipere volunt, quiq; vehementer animum ad eam rem attendunt.*

Et torqvebitvr] id est, & quamuis ludere, & iocari, & alias res agere videatur, multam diligentiam tamen in scribendo adhibebit, multúmque laboris insumet.

Nvnc satyr. nvnc agr. cycl. m.] saltare satyrum, saltare Cyclopa dicimus Latinè. sic lat. 5 li. 1. *Pastorem saltaret vti Cyclopa rogabat.* quia autem qui saltant, mouētur, eadem ratione moueri Cyclopa dixit. Quòd autem alij quidam notarunt tale esse, quale illud Græcorum, κινεῖσθαι κίνησιν: id est, moueri motum: & moueri Cyclopa, dictum volunt, quasi moueri Cyclopis motum: & saltare Cyclopa, pro eo quod est saltare Cyclopis saltationem, non placet. Saltantem Cyclopa inducit Euripides, seu Aristius, quem ceteri sunt imitati. Theocrit. θαλυσίοις. Ἆρά γε τῆνον τὸν ποιμένα τὸν ποτ' Ἀνάπῳ, Τὸν κρατερὸν Πολύφημον, ὃς ὤρεσι λᾶας ἔβαλλε, Τοῖον νέκταρ ἔπεισε κατ' αὔλια ποσσὶ χορεῦσαι.

Prætvl. scriptor delir. &c] di- D
cuntur hæc ex persona poëtarum sibi plus æquo tribuentium, suaque scripta supra modum amantium, ac laudantium, qualis est ille apud Catull. Suffenus. Prætulerim igitur (inquit Horat.) id est, malim esse poëta ineptus, & inductus, modò mihi mea scripta placeant, quàm, cum sim optimus, ac præstantissimus, de meis scriptis morosè, ac fastidiosè iudicare, eáque planè improbare.

Fallant] lateant, ignota sint: quod annotauimus suprà.

Qvam sapere, et ringi] ringi dicuntur canes, cum irritati rictum diducunt, quasi latraturi, aut morsuri. transfertur ad eos, qui taciti stomachantur, & qui vultu hilaritatem simulant, cùm animo, & intimis sensibus angantur, sibique ipsi magnopere displiceant. Plaut. Capt. *Ne canem quidem irritatam voluit quisquam imitarier: Saltem si non arriderent, dentes vt restringerent.* M. Tull. ep. ad Attic. lib. 4. *Et ij subringentur, qui villam me molestè ferunt habere, quæ Catuli fuerat.* Terent. Phor. *Ille ringitur, tu rideas.* hæc verba igitur, *Quam sapere & ringi.* hoc valent. Quàm optimus quidem E
poeta esse, sed tamen mihi ipse displicere.

Fvit havd ignob. Arg. Qvi se cr.] immò hic fuit Abydi, vt tradit Aristoteles in commentario de rebus admirabilibus si modò auctor eius est Aristoteles. Veruntamen quisquis auctor sit, eius hæc verba sunt. Λέγεται δέ τινα ἐν Ἀβύδῳ παρακόψαντα τῇ διανοίᾳ, καὶ εἰς τὸ θέατρον ἐρχόμενον, ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας θεωρεῖν, ὡς ὑποκρινομένων τινῶν, καὶ ἐπισημαίνεσθαι καὶ ὡς κατέστη παρανοίας, ἔφησεν ἐκεῖνον αὐτῷ τὸν χρόνον ἥδιστα βεβιῶσθαι. id est, *aiunt quendam Abydi mente captum fuisse, & in theatrum euntem multos dies spectare, tanquam aliqui in eo actores essent, & applaudere solitum esse: qui posteaquam resipuit, dixit, totum illud tempus, quo mentis non erat suæ iucundissimè traductum esse.* Lucianus autem in libello, πῶς δεῖ ἱστορίαν συγγράφειν, Abderitis huiusmodi ferè morbum quondam accidisse scribit. & Athenæus lib. 12. narrat, Thrasylaum quendam Axoneum ab atra bili ita fuisse affectum, vt existimaret naueis omneis, quæ in Pyræeum appellerentur, suas esse, quamdiúque eo morbo laborarit, iucundissimè F
vixisse: posteaquàm autem opera medici sanus factus fuerit, dixisse nunquam sibi in tota vita melius fuisse, quàm cùm insanus esset. Ita Horatius significat, errorem mentis nobis iucundum esse.

Bonvs sane vicinvs] notum illud Hesiodi Πῆμα κακὸς γείτων, ὅσσον τ' ἀγαθὸς μέγ' ὄνειαρ. id est, malum est malus vicinus, vt bonus, magna vtilitas. Idem poeta vicinos ait ad oportunitates, & vtilitates nostras propinquis esse paratiores. Γείτονες ἄζωστοι ἔκιον, ζώσαντο δὲ πηοί. id est Vicini discincti venerunt: propinqui autem se accinxerunt. Pindarus item Νεμ. ὠδ. ζ. docet maximam vtilitatē afferre vicinum, si sit idem & amicus, his verbis, εἰ δὲ γεύεται ἀνδρὸς ἀνήρ τι, φαῖμέν κε γείτον' ἔμμεν νόῳ φιλήσαντ' ἀτενεῖ γείτονι, χάρμα πάντων ἐπάξιον. i. si autē vir viro eget quid dicamus vic nũ esse vicino, qui attento animo diligat, gaudium cum aliis omnibus conferendũ. contrà, si sit idem inimicus, & malus. Plaut. in Mercat.

Nunc

A *Nunc ego verum illud verbum esse experior vetus, Aliquid mali esse propter vicinum malum.*

Posset qvi ignoscere servis] id est, qui non esset nimiùm sæuus in seruos: qualis ille est, quem describit sat. 3. lib. 1. *Si quis eum seruum, patinam qui tollere iussus, Semesos pisceis, tepidúmque ligurrierit ius, In cruce suffigat. Labeone insanior inter Sanos dicatur:* aut qualis ille sat. 2. libr. 2. *hic neque seruis Albuci senis exemplo dum munia didit, Sæuus erit.* &c.

Et signo læso non insanire] id est, & qui furenter non irasceretur, cùm lagenam à se obsignatam, comperisset à seruis esse resignatam. solebant autem veteres, lagenas plenas obsignare, ne à seruis furtim exhaurirentur. At mater Ciceronum (vt scribit Qu. Frat. ad Tironem) *etiam inaneis obsignabat, ne dicerentur inanes aliqua fuisse, quæ furtim essent exsiccata.*

Insanire] vsque ad insaniam irasci. Terent. Adelph. *dic mihi, non clamas? non insanis?*

Posset qvi rvpem, et pvt.] sat. 3.
B lib. 2. *Hic fossa est ingens, hic rupes maxima.*

Refectvs] recreatus, recuratus.

Bilemqve] atram videlicet, ex qua, cùm redundat, nascitur insania. ad purgandam autem atram bilem adhibetur elleborus, quem veratrũ nominant Latini, vt sat. 3. lib. 2. *Danda est ellebori multo pars maxima auaris.*

Et demt. per vim ment. g. e.] sic Sophocl. in Aiace. Ἐν τῷ φρονεῖν γὰρ μηδὲν ἥδιστος βίος. Τὸ μὴ φρονεῖν γὰρ χάρτ' ἀνώδυνον κακόν. id est, in nihil sapiendo iucundissima vita est. Nam non admodum sapere, malum est, doloris expers. ita autem coniuncta inter se, & finitima sunt nimia alacritas, & mentis error, vt ille nescio quis apud Trabeã (vt scribit M. Tullius) voluptatem animi nimiam, summum errorem esse arbitretur. mentis errorem dixit M. Tull. epist. ad Attic. lib. 3. *Nam quòd scribis te audire, me etiam mentis errore ex dolore affici,* &c.

Nimir. sapere est abiect. &c.] concludit nunc totum hunc locum: & colligit, totam poëticam, totámque in versibus scribendis operam positam, numeros denique, & cantus ly-
C ricos, nugas esse, atque iccircò pueris esse relinquendas: sibi verò ætate iam prouecta, numeros vitæ benè instituendæ esse ediscendos, memoriæque mandandos. sic Diogenes Cynicus musicos mirabatur operam dare, vt chordas in lyra concordeis haberent, mores autem in animo vt sint concordes, & compositi, non laborare. Laërtius Græcè melius, καὶ μὴν καὶ τοὺς μουσικοὺς, τὰς μὲν ἐν τῇ λύρᾳ χορδὰς ἁρμόττεσθαι θαυμάζειν, ἀνάρμοστα δ' ἔχειν τῆς ψυχῆς τὰ ἤθη.

Et tempestivvm pveris conced. lvd.] Od. 1. lib. 4. *Tempestiuius in domo Paulli purpureis ales oloribus Comissabere Maximi.* Ad sententiam huius loci pertinet illud infrà ead. epistol. in ext. *Et pulset lasciua decentius ætas.*

Si tibi nvlla sitim, &c.] duabus similitudinibus docet, nimium pecuniæ studium eò esse fugiendum, quia aucta pecunia, non minuatur eius cupiditas, sed propagetur potius, & amplificetur. harum autem similitudinum ambarum auctor est Aristippus, exstantque apud Plutarchum in libello περὶ φιλοπλουτίας, his verbis, D Ἀρίστιππος εἰώθει λέγειν, ὅτι πολλὰ μέν τις ἐσθίων, πολλὰ δὲ πίνων, πληρούμενος δὲ μηδέποτε, πρὸς τοὺς ἰατροὺς βαδίζει, καὶ πυνθάνεται τί τὸ πάθος, καὶ τίς ἡ διάθεσις, καὶ πῶς ἂν ἀπαλλαγείη· εἰ δέ τις ἔχων πέντε κλίνας, δέκα ζητεῖ· καὶ κεκτημένος δέκα τραπέζας, ἑτέρας συνωνεῖται τοσαύτας, καὶ χωρίων πολλῶν παρόντων καὶ ἀργυρίου, οὐ γίνεται μεστὸς, ἀλλ' ἐπ' ἄλλα συντείνεται καὶ ἀγρυπνεῖ, καὶ ἀπλήρωτός ἐστι πάντων, οὗτος οὐκ οἴεται δεῖσθαι τοῦ θεραπεύσοντος καὶ δείξοντος ὑφ' ἧς αἰτίας ταῦτα πέπονθεν. id est, *Dicere solebat Aristippus, eum, qui, cum multum comedit, multumq́; bibat, nũquam expletur tamen, medicos adire, & quis morbus sit, quisq́; affectus corporis, & quónam pacto eo leuari, ac liberari possit, consulere: Si quis autem, qui lectos quinque habet, decẽ quærat: & qui mensas decem possidet, totidem alteras comparet, &, cui multum agri, multumq́; argenti suppetit, non satietur. sed ad alia plura contendat, & noctes insomneis traducat, & nullis bonis expleatur: hic non putat se medico egere, a quo curetur, & a quo doceatur, vnde hic morbus natus sit.*

Qvòd, qvanto plvra parasti] sic sup. Od. 16. lib. 3. *Crescentem sequitur cura pecuniam, Maiorumq́; fames.* E

Monitoribvs iisdem?] nihil muto. nõ tamẽ celabo lectorem, in cod. Rain: Card. & Tornes. legi *rationibus iisdem.*

At si divitiæ prvdentem r. p.] si in diuitiis (inquit) hæc vis inesset, vt, qui eas adeptus sit, prudentior, melior, sapientior, ab omnibus denique animi perturbationibus solutior, ac liberior esset, nempe in pecuniæ quærendæ studio omnibus esset elaborandum.

Nempe rvberes, Viveret] id est, turpe tibi esse putares, quemquam viuere te auariorem.

Si proprivm est, &c.] horum versuũ hæc sententia est, Si proprium est id, quod quis emit à domino adhibitis iis, quæ iuris ciuilis ratio postulat: & si, quod lõga possessione vsucepimus, nostrum est: certè is ager, cuius fructibus quotidie vitam toleras, quamuis eum agrum nõ semel, neque vno tempore, sed singillatim emas, tuus est: & contrà, qui quadraginta ab hinc annos agrum F emit: ea olera, id vinum, id triticum, id oleum, & cetera, quæ ex hoc agro percipit, quibusque alitur, emit, eaque emta sunt, non propria.

Qvod qvis libra mercatvs, et ære est] olim in rebus emendis, ac vendendis intercedebant emtor, venditor, libripens, qui æs pendebat. appendebatur enim pretium, non numerabatur. qua ex forma natum est genus illud testamenti veteribus vsitatum, quod fiebat per æs, & libram, & per venditionem adumbratam, ac simulatam. qua de re vide Institutiones iuris ciuilis lib. 2. titul. *de testamentis ordinandis.* secutus sum autem hoc loco 2. cod. Vatic. & Rain. Card. Iann. Torn. Nicot. Russ. nam vulgati habent, *mercatur, & ære.*

Qvædam si credis consvltis mancip.] huius versus structura, & iunctura cũ superiore, & sequentibus non satis aperta est. debuerat enim ita dicere, *Si quædam, vt credis consultis, manc. vsus.*

A MANCIPAT] ita propria efficit, quasi sint manu capta: ex quo *vsucapere* dicimus, quod vsu nostrum fecimus: & *vsucapta* à iurisconsultis appellantur, vsu quæsita. hinc *vsucapionis* nomen.

OCCAT] M. Tull. in Catone, quid sit occatio, declarat his verbis, *Terra cùm gremio mollito, ac subacto, semen sparsum excepit, primum id occæcatum cohibet, ex quo occatio, quæ hoc efficit, nominata est.* Festus, *Occare, & occatorem Verrius putat dictũ ab occadendo quod cadat grandeis glebas terræ: cum Cicero venustissime dicat, ab obcæcando fruges satas, esse appellatum.* Plaut. Capt. *Nã semper occant prius, quam sarriunt, rustici.*

TRECENTIS NVMM. MILL. LIB.] sex coronatorum nostratium millibus: vel vt alij, septingentis millibus, & quingentis.

QVAMVIS ALITER PVTAT] putat enim, se suis fructibus ali nõ emtis. Nam quamuis, quæ emimus, nostra sint, sic tamen distinguere solemus, hi fructus mei sunt, illi sunt emti: & Horat. Od. 2. epod. dapes inemias appellat, quæ domi
B nostræ, & in nostro fundo natæ sunt, non aliunde petitæ.

SED VOCAT VSQVE SVVM] id est, sed id suum appellat, quod vsque eò pertinet, ac patet, quà populus applantata, id est, viti maritata certis limitibus agrũ vicini distinxit à suo, ipsúmque omni sollicitudine, ac periculo litium liberauit. sic Catullus per arbores assitas, populos & simileis arbores, quæ vitibus maritantur, significat in Manlij & Iuliæ epithalam. *Lenta quin velut assitas Vitis implicat arbores, Implicabitur in tuum Complexum.* quæ sunt obseruata à Turnebo. huc pertinet illud ex Od. 2. epod. *Altas maritat populos.*

REFVGIT] libri aliquot manu script. habent, *refigit.*

TANQVAM SIT PROPRIVM] refellit hoc Hotanus a definitione, hoc modo, Proprium est id, quod nunquam nobis eripi potest, & quod perpetuò tenere licet. sed fundi, & possessiones puncto temporis à nobis abalienantur: non igitur possunt ea res verè propriæ cuiusquam dici. Propriũ
C autem, idem valere plerumque, quod perpetuum, aut certè diuturnũ, ex probatis linguæ Latinæ auctoribus intelligere licet. Terent. Andr. *ego vitam Deorum propterea sempiternam esse arbitror, Quod voluptates eorum propriæ sunt.* ibidem suprà, *Nihilne esse proprium cuiquam?* idem in Phorm. *abduxi mulierem: curaui, propria ea Phædria vt poteretur: nam emissa est manu.* Plaut. Mostell. *si tibi acceptum est illum fore vnicum tibi sempiternum. Atq; illum amatorem tibi proprium futurum in vita: soli gerundum censeo morem.* Idem Mercat. *satin' est, vt quicquid agere occepi, Proprium nequit mihi euenire, quod cupio? ita mihi mala res aliqua obijcitur, bonumq́; meũ consilium opprimit.* M. Tull. pro Rosc. Amer. *ista prædia vel nobilissima Capitoni propria traduntur.* Idem post redit. in senatu, *quod vere dixerat si illud de duobus consulibus, quod antea in repub. non fuerat, perenne, ac proprium manere potuisset.* Virg. in Melibæo, *si proprium hoc fuerit, leuis de marmore tota Puniceo stabis suras euincta cothurno.* Attius Armor. iudicio, *Nam non facile, sine deûm opera, propria humana sunt bona.* Lucil. lib. 17. satyr. *Cetera contemnit, & in vsura omnia ponit Non magna: proprium verò nil neminem habere.* Virg. lib. 6. Æneid. *propria hæc si dona fuissent.* Horat. sat. 2. lib. 2. *Nunc ager Vmbreni sub nomine, nuper Ofelli Dictus, erit nulli proprius.* Idem sat. 6. lib. 2. *nihil amplius opto; Maia nate, nisi vt propria hæc mihi munera faxis.* & Od. 2. lib. 2. *regnum, & diadema tutum Deferens vni, propriamq́; laurum.* D *quicquam* autem, non *cuiquam* legendum est: & ita scriptum est in omnibus ferè lib. manuscriptis.

PVNCTO QVOD MOBILIS HORÆ] non dixit punctu temporis, sed puncto horæ, vt summam temporis breuitatem significet. sic Lucr. dixit punctum diei, lib. 4 *hæc puncto cernuntur lapsa dies Per totum cæli spatium diffundere sese.*

NVNC PRECE, NVNC PRETIO, &c.] quattuor alienationum genera hoc loco enumerat. Prece autem mutari dominium (liceat mihi hoc verbo vti) intellige, non si quis precariò possideat. ea enim possessio dominium non transfert: sed si quis aliquid ab altero precibus impetrarit: quod genus donatio appellatur: quamquã, quod precibus emtum est, carissimè constare dici solet. E alterum genus est emtio. sequitur deinceps vis. quæ quamuis à iure plurimum absit, neque dominium in eum, qui vim adhibuerit, ab eo, cui vis illata sit, transferat, tantisper dum leges valent: tamen, cùm ab aliquo potentiore oppressa libertas est, neque æquo iure inter ciueis viuitur, difficile est possessiones iniustas, legibus, & iure coërcere, verósque dominos vi spoliatos, ac de sua possessione deiectos in integrum restituere. Iam verò si ea vis ab hoste sit illata, non dubiũ est, quin, quemadmodum; capita libera, quæ in hostium potestatem venerint, libertatem amittunt: ita & res à prioribus dominis bello subactis, ac superatis, ad victores transferantur. quartum genus est vltima voluntas, per quam dominium heredi, aut legatario quæritur. ad hunc locum pertinent ea, quæ sunt sat. 2. lib. 2. *Nam propria telluris herum natura neque illum, Nec me, nec quemquam statuit. nos expulit ille: Illum aut nequities, aut vafri inscitia iuris: Postremò expellet certe viuacior heres.* exstat epi- F gramma in libr. epigram. Græcorum, quod hanc dominiorum commutationem, rerúmque possessarum mobilitatem, ac volubilitatem elegantissimè exprimit: quod si ascripsero, nihil fortasse videbor à meo munere alienum fecisse. Ἀγρὸς Ἀχαιμενίδου γενόμην ποτὲ, νῦν δὲ Μενίππου, Καὶ πάλιν ἐξ ἑτέρου βήσομαι εἰς ἕτερον. Καὶ γὰρ ἐκεῖνος ἔχειν μέ ποτ' ᾤετο, καὶ πάλιν οὗτος Οἴεται· εἰμὶ δ' ὅλως οὐδενὸς, ἀλλὰ τύχης. quos versus sic verti, *Fundus Achæmenidæ fueram olim, nuncq́; Menippi: Ex alióque alium transferar in dominum. Hic proprium nunc me esse putat: quondam ille putabat. Sed sum fortunæ denique, non hominum.* Ad hunc locum pertinet, quod est in orat. pro Cornel. Balbo, *Prædiorum nullam esse gentem: emtionibus ea solere sæpe ad alienos homines, sæpe ad infimos, non legibus, tanquam tutelas peruenire.* sic Euripid. Phœniss. Οὔτοι τὰ χρήματ' ἴδια κέκτηνται βροτοί. Τὰ τῶν θεῶν δ' ἔχοντες, ἐπιμελούμεθα· Ὅταν δὲ χρῄζωσ', αὔτ' ἀφαιροῦνται πάλιν. Ὁ δ' ὄλβος, οὐ βέβαιος, ἀλλ' ἐφήμερος. id est,

A Nequaquam proptlas pecunias possident mortales: Sed bona deorum habentes, ea procuramus, & administramus: Et cùm opus habent, ea repetunt & adimunt. Diuitiæ porrò non sunt stabiles, sed diurnæ.

ET HERES HEREDEM ALT. VEL. VNDA S. V.] id est, & heres alterius heredi succedit, vt vnda vndæ. heres heredem alterius statim excipit, vt fluctus fluctum.

QVID VICI PROSVNT,] Gul. Canterus, vir doctus, putat legẽdum, *Quid vites prosunt, &c.* Sed reclamant codices omnes. quod tamen non me admodum moueret, nisi viderem lectionem receptam ferri posse. M. Tull. epist. lib. 15. *Quod ad me mea Terentia scribis, te vicum vendituraṁ: quid, obsecro te, me miserum, quid futurum est?*

SALTIBVS] saltus hoc loco campi est spatiũ, muro septum. Virg Georg. 3. *Saltibus in vacuis pascunt, & plena secundum Flumina.*

SI METIT ORCVS, &c.] id est, si clatis & ignobilibus, si magnis & humilibus moriendum est. *metit*, aufert, delet, perimit: translatio est. sic ferè

B Euripides Phœnissis locutus est. τὸν δ' ἀναγκαῖον ἐστι Βίον θερίζειν, ὥστε κάρπιμον στάχυν: quem locum sic vertit Cic. Tuscul. quæst. lib. 3. *tum vita omnibus Metenda, vt fruges: sic iubet necessitas.* Itaque Græci poetæ θάνατον appellant ὁμοῖον, id est, ad omneis, & omnia similiter euntem.

NON EXORABILIS AVRO] sic supià Od. 18. lib. 2. *nec satelles Orci Callidum Promethea Reuexit auro captus.* & Od. 3. eiusd. lib. *Victima nil miserantis Orci.* Virgil. Georg. 4. *Nesciáque humanis precibus mansuescere corda.* Orcum autem ab antiquis Vrgum esse appellatũ, quòd is Deus nos maximè vrgueat, dicebat Verrius, vt refert Festus. Eũdem etiam Summanum dicebant, quasi manium deum sub terra regnantem: qui quia omnia metit, & rapit, iccircò Plautus in Curculione verbum summanare à se factum vsurpauit pro auidè rapere, & tollere. Sic Plautus, *Quia vestimenta vbi obdormiuit ebrius summano, ob eam rem me omnes Summanum vocant.*

TYRRHENA SIGILLA] parua signa ex

C Etruria.

GETVLO MVRICE] Pomp. Mela, *Nigritarum, Getulorúmque passim vagãtium ne littora quidem infœcunda sunt purpura, & murice efficacissimis ad tingendum: & vbique, quæ tinxere, clarissima.* Horatius sup. Od. 12. epod. *Muricibus Tyrus iterata vellera lana Cui properabantur?*

CVR ALTER FRATRVM, &c.] Primum indicat, ita dissimilia esse hominum ingenia, vt ex duobus geminis fratribus alter sit ignauus, iners, sumtuosus, & voluptarius: alter ad rem attentus, parcus, Industrius, & in labore perferendo assiduus, ac pertinax: deinde huius varietatis causam Genio assignat: vel certè se non admodum laborare vt sciat, significat. sic autem verbo *cessandi* vsus est epist. ad Mæcen. 2. lib. 1. *Et properare loco, & cessare, & quærere, & vti.*

VNGVI] id est, vngi. sic autem reperi scriptum in XI. cod. antiquis. scribebant enim sic ferè hoc verbum veteres. Lucret. lib. 4. *posteáq; superbos Vnguit amaracino.* Cic. ad Attic. lib. 9. *Nã vt tibi ambulandum, vnguendum: sic mihi dormiendum.* D

PALMETIS PINGVIBVS] palmetum, locus palmis consitus, quemadmodũ myrtetũ, myrtis: quercetum, quercubus: salictum, seu salicetum, salicibus, &c. fuit autẽ hic Herodes rex Syriæ, vbi magna palmarũ copia est. sententia huius loci hæc est: scit Genius quid sit, quamobrem alter ex fratribus malit cessare, id est, nihil agere, & feriari, animo obsequi, & vnguentis nitẽre, quàm omnia Syriæ palmeta possidere.

ALTER DIVES] Herodes, cessatoris illius, & luxuriosi frater.

IMPORTVNVS] qui numquam conquiescit: qui nullum intermittit tempus, quin rei augendæ studeat: in suo negotio gerendo pertinax.

SILVESTREM FLAMMIS, ET FERRO M. AGR.] agrum incultum, ac sterilem, fruticibus, & arboribus infelicibus partim succisis partim incensis, fertilem reddat. Virg. quoque igneis ad agrorum culturam pertinere docet Georgic. 1. *Sæpe etiam steriles incendere profuit agros, Atq; leuẽ stipulam crepitantibus vrere flammis,* idem, seu quis alius auctor Ætnæ. *Torquetur flamma terra, ferróq; domantur.* Nonnulli libri veteres habent *aruum.* E

ET FERRO] securi, qua succindũtur arbores, seu poti⁹ vomere, quo ager subigatur, atq; aretur.

MITIGET] domet, mitem efficiat, qui erat ferus, & siluestris.

GENIVS] Festus Pompeius scribit *Genium appellatum esse Deum, qui vim rerum genendarum, seu gignendarum obtineret:* (sic enim censeo legendum apud Fest.) Aufustius item (vt ille refert) ait *Geniũ deorum esse filium, hominum parentem, nempe ex quo homines gignuntur.* Pindarus Olympiad. ᾠδ. 13. videtur eum δαίμονα γενέθλιον appellare, quem Latini Genium nominant: qui quidem Socratis, ac Platonis sententia simul cum homine nascitur, atque occidit. Iam verò quis tã in litteris hospes est, vt de Socratis dæmonio non audierit: quod eum ad agendum impelleret numquam: ab eo autem, quod agere cogitabat, sæpe reuocaret? Sosipater lib. 1. sic definit Genium, *Genius, ἡ τύχη ἑκάστου:* id est, fortuna cuiusque. Postremò Menander ait suum cuique nascenti Genium agnasci, eundémque ei homini vsque ad extremum spiritum apparere, ac præstò esse. F

NATALE COMES Q. T. A.] qui comes nobis adiunctus astrum, quod nos nascenteis aspicit, regit ac moderatur. Icirco natali die colebatur, & Deus natalis appellabatur. Persius. *Funde merum Genio.* Tibull. *At tu natalis quoniam deus omnia sentis, Annue.*

NATVRÆ DEVS HVMANÆ] sic appellatur Genius. Quin etiam simpliciter *naturæ deus,* non addita voce *humanæ.* Plaut. Menæchm. *Nunc ipso naturæ deo, mihi responde, Adolescens.* dicitur & generis nostri parens a Labeone, vt refert Nonius in voce Genius.

MORTALIS IN VNVM QVODQVE CAPVT] qui vnoquoque nostrum mortuo, moritur.

VVLTV MVTABILIS] varius, ac multiplex. videtur innuere, tantam in singulorum ho-

minum

A minum moribus,& fortuna varietatem, ac mobilitatem ab ipsius Genij mutabilitate gigni. Plato quidem hominem vocat ζῶον εὐμετάβολον. vel hoc tantum dicit, suum cuique esse Genium alijs dissimilem.

Albvs, at ater] bonus, & malus: benignus, ac malignus: commodus, & incommodus. Catull. in Cæs. *Nec scire vtrùm sis albus, an ater homo.* Talis erat Genius ille Bruti, cui sese conspiciendum obtulit paullo antequàm signa conferrentur, & infelix illud prœlium committeretur ad Philippos. Narrat enim Plutarchus, & item alij, cùm Brutus in attentissima cogitatione defixus esset, visam ei esse speciem quandam horribilis & inusitati corporis, cubiculum, in quo cubabat ille, ingredi: quæ cum tacita ei astaret, Brutum quidem ex ea quærere ausum, quis esset homo, aut quis deus: quid venisset, & quid sibi vellet: illam verò respondisse, ego sum, Brute, tuus malus Genius: me autẽ hodie videbis ad Philippos: Brutum autem non perturbatum ei retulisse, videbo. Ita suum quisque bonum habet Genium, & malũ.

B Vtar, et ex h.] semper vsum bonorum partorum commendat Horat. nimiam autem parsimoniam reprehendit, exagitat, ac detestatur. sat. 3. lib. 2. *Si quis emat citharas, emtas comportet in vnum: Nec studio citharæ, nec Musæ deditus vlli, &c.* adde versus aliquot, qui deinceps sequuntur.

Tollam] sumam, vt sat. 1. lib. 1. *at suaue est ex magno tollere aceruo*: & item sæpe alibi.

Qvid de me ivo. h[ae]r.] epist. ad Torq. lib. 1. *Parcus ob heredis curam, nimiumque seuerus Assidet insano.*

Qvòd non plvra d. inv.] id est, quòd rem ac[c]eptam non au[x]erim: vel, vt alij, quòd plura non sit consecutus heres ex hereditate, quam in me viuum contulerit, dum me muneribus captat: à quibus dissentio: malimque intelligere data, ea quæ dedit Mæcenas, & alij amici potentiores, siqui alij fuerãt. Neque verò absurdum fortasse fuerit, si eundem Mæcenatem, Horatij heredem intelligamus, vt auguretur Horatius se ante Mæcenatem moriturum, atque hoc pacto Mæcenatem

C sibi heredem futurum, à quo quicquid habeat, acceperit. Nam fundum & larem paternum amiserat propterea quòd parteis Brutinas secutus erat: vt ait suprà hac epist. *Decisis humilem pennis, inopémque paterni, Et laris & fundi.* A Mæcenate autẽ locupletem se esse factum testatur ipse ac declarat multis locis. vt epist. 7. lib. 1. *Non quo more piris vesci Calaber iubet hospes, Tu me fecisti locupletem.* & Od. 1. epod. *Satis superq; me benignitas tua Ditauit, &c.* eodem fortasse pertinet illud epist. 6. lib. 1. *& amici dona Quiritis.* Quod igitur dicit Horatius *plura datis*, eo significat ea omnia, quæ habeat, sibi esse data, non à patre relicta: non quod à patre nihil acceperit, sed quod à patre accepta, belli ciuilis calamitate, Bruto & Cassio deuictis, quos secutus erat, amiserit. *datis* enim dixit, vt intelligamus contrarium ab eo negari. nempe his verbis, *non a patre relictis.* nam nisi paternum fundum ami[sis]set dixisset, *quod nõ plura relictis inuenerit*, aut t[a]l[e] quid dam, quemadmodũ scilicet lex carminis tulisset.

Et tamen idem Scire vol.] & tamen ego idem, qui parsimoniam nimiam tantopere insector, & vsum suadeo, quæram quid intersit inter eum, qui hilariter, & iucundè viuat, & eũ, qui sua bona dissipet, ac profundat: quid item intersit inter parcum, & auarum. sic sat. 2. lib. 2. *Sordidus a tenui victu distabit, Ofello Iudice. nã frustra vitium vitaueris illud, Si te alio prauum detorseris.* & sat. 1. lib. 1. *non ego, auarum Cum veto te fieri, vappam iubeo, ac nebulonẽ. Est inter Tanaim quiddam socerúmque Viselli.* D

Distat enim, &c.] id est, interest vtrùm tua perdas, ac profundas luxuriosorum, ac nepotum in morem, an libenter sumtum facias, neque te quærendi studio excrucies, sed potius, dum licet, iucundè viuas.

Ac potivs, pver, &c.] pendent hæc è superioribus. significat autem Horatius à simili, quemadmodum pueri diebus festis toto eo tempore, quod eis datur ad animorum remissionem, & oblectationem, raptim fruuntur, scientes, diebus profestis sibi ad pensum pristinum, vsitatúmque studium, ac laborem esse reuertendum: ita & homines debere, dum per ætatem licet, & dum vita suppetit, quæ breuissimis terminis continetur, animi tranquillitati, & hilaritati operam dare. sic sup. Od. 9. libr. 1. *Donec virenti canities abest Morosa.* E

Festis Qvinqvatribvs] Quinquatrus dies erant quinque festi Mineruæ, qualia apud Græcos παναθήναια. Appellabantur autem Quinquatrus, non Quinquatria. M. Tull. M. Cælio lib. 2. epist. *sollicitus equidem eram de rebus vrbanis: ita tumultuosæ contiones, ita molestæ Quinquatrus afferebantur.*

Olim] interdum, ποτὲ, vt sæpe aliàs.

Exigvo, gratoqve fr.] sic Lucr. lib. 3. *breuis est hic fructus homullis: Iam fuerit, neque post vmquam reuocare licebit.*

Raptim] sic suprà Od. 13. lib. epod. *rapiamus amici Occasionem de die.* raptim valet celeriter. & quasi rapiendo. vtitur Lucretius non semel, lib. 3. *& raptim planis petit æquora campi.* F

Pavperies imm. dom.] alij sic interpretantur: pauperies domus, immunda, id est, paupertas domus inelegans, ac sordida longè absit à me: vt *domus* sit patrij casus: alij legunt ἀσυνδέτως, *pauperies immunda domus*, vt domus sit recti casus: alij legunt *domu*, & coniunctim legunt, *Pauperies immunda.* quod postremum non probo.

Ego vtrvm Nave ferar, &c.] id est, siue magna, siue parua naue ferar, &c. Nam hoc loco *vtrùm, & an* non interrogãt: quod est admodum rarum, ac nouum, nisi quis hoc modo malit hunc versum explicare, *ego vtrùm naue ferar magna, an parua* (subintellige, nihil refert) *ferar vnus, & idem.*

Non agim. tvm. velis aqv. s. &c.] ἀλληγορία est: [c]uius hæc est sententia: non sumus admodum fortunati, ne[c] o[pu]lenti: non tamen valdè inopes, aut pauperes, a[c] mise[ri] sumus.

Speci[e]] [π]ρόσωπον, id est persona, & decore quodam externo, vt epist. ad Numic. lib. 1. *Si fortuna-*

A *tum species, & gratia praestat. &c.* M. Tul. lib. 1. epist. ad Quinct. Fratr. *tamen species ipsa tam gratiosi liberti, aut serui, dignitatem habere nullam potest.* vide, quae annotauimus ad illum locum, *Si fortunatum species, &c.*

Loco, re] gradu, & pecunia, seu copiis rei familiaris.

Non es avarvs] innuit eum, qui beatè viuere copiat, ab omni animi perturbatione vacuum, ac liberum esse oportere: neque satis esse, si vno vitio careat: sed ei operam dandam esse, si sanus viuere velit, vt omneis animi morbos radicitus euellat.

Qvid cetera iam simvl] sic habent libri omnes veteres, longè (opinor) concinnius, & venustius, quàm vulgati, *num simul isto, &c.*

Caret tibi pectvs] id est, tibine animus ambitione vacuus & solutus est? pectus pro animo posuit, quia pectus animi sedes est, vt alibi notauimus. sic supra epist. ad August. *Mox etiam pectus praeceptis format amicis.*

B Inani Ambitione] sat. 6. lib. 1. *Vita solutorum misera ambitione, grauiq́.* sat. 3. lib. 2. *quisquis Ambitione mala, aut argenti pallet amore, &c.*

Sagas] sagae mulieres, a sagiendo quod est acutè sentire, sunt appellatae inquit M. Tull. vt annotauimus suprà ad Od. 27. lib. 1. *Quae saga, quis te soluere Thessalis Magus venenis, quis poterit Deus?*

Noctvrnos Lemvres] nocturnas animarum species falsas. *Lemures, larua nocturna, & terrificationes imaginum & bestiarum.* Varro de vita pop. Ro. *Quibus temporibus in sacris fabam iactant noctu, ac dicunt se lemures domo extra ianuam eiicere.* ex Nonio. Sosipater autem lib. 1. Lemures (inquit) νυκτερινοὶ δαίμονες, id est, nocturni daemones.

Portentaqve Thessala] τέρατα, θαύματα, miracula rerum, quae edunt Thessali carminibus, & venenis.

Nataleis grate nvmeras?] id est, tui generis auctores, & incunabula tua libenter commemoras? multos enim suorum parentum, & sui generis pudet, ac poenitet. alij per nataleis, C annos & aetatem duntaxat significari volunt. Iam quia annorum multitudo propinquitatem mortis denuntiat, plerosque pudet de annis suis confiteri. *nataleis* autem subintellige *dies.* Vel dic *nataleis* integrum esse, vt vult Seruius: qui ita scribit ad illum Virgilij versum, Palaem. *Phyllida mitte mihi, meus est natalis, Iola: Sanè cum apud maiores natalis plenum fuerit, posteritas natalis dies dicere coepit. Nam cum Horatius dixerit,* Nataleis gratè numeras: Iuuenalis ait, *Natali, Coruine, die mihi dulcior haec lux.* D

Spinis de plvribvs] per spinas, aegritudines, angores, vitia denique animorum significantur, vt sup. epist. ad Villicum lib. 1. *Certemus spinas animone ego fortius, an tu Euellas agro.*

Decede p.] decede de loco, & de via, seu de statione vitae: da locum melioribus. sup. Od. 6. lib. 2. *vbi non Hymetto Mella decedunt.* succedere & decedere inter se opponuntur. dicimus enim, decedere de prouincia, de vita.

Tempvs abire tibi est, ne p. [illegible]] sic Lucret. lib. 3. *Nunc aliena tua tamen aetate omnia mitte. Aequo animóque, agedum, iam alius concede necesse est.* Sed pauci sunt, qui tam [illegible] animo [illegible] turi, decedant de vita, vt ait sat. [illegible]. atqui nihil est tam secundum naturam, quam homini seni, emori. E

Lvsisti satis] diu operam rebus amatoriis & venereis dedisti, [illegible] haec enim vis est huius verbi interdum, vt supra diximus ad illum locum, *Nec lusisse pudet, sed non in[illegible].* Saepenumero autem haec tria coniungi solent, esse, bibere, ludere. Liuius Andron. *Ad[illegible] edi, bibi, lusi.* Epigramma Sardanapali apud Athen. lib. 12. ἐγὼ δ' ἐβασίλευσα, καὶ ἄχρις ἑώρων τὸ [illegible], ἔπαγον, ἠφροδισίασα, id est, ego regnaui, & quàm [illegible] solis lumē aspexi, edi, bibi, rebus venereis vsus sum, &c. Plautus Milite glor. *Es, bibe, atque animo obsequere mecum, atque onera te hilaritudine.* Idē P[illegible] eudolo. *qui se, suámque aetatem bene curant: Edunt, bibunt, scortantur.*

Lasciva decentivs aetas] adolescentia, vel iuuenta, quam magis decet delicias facere, & voluptatibus indulgere. F

Lambinus lectori.

Scio, viros huiusce ætatis doctissimos & scripsisse, & edidisse in hunc librum commentarios: quæ res
me sanè deterrere debebat, ne quid meorum scriptorum huc admiscerem. Verùm, cùm initiò totum
hunc poëtam explicare constituissem, atque in eam curam aliquot iam annos incubuissem, cuius mei
consilij participes essent, & conscij homines mihi amicissimi, ijdémque eruditissimi: non existimaui,
mihi hanc laboris à me suscepti partem, etiam si ab alijs esset occupata, prætermittere, aut deprecari li-
cere, veritus ne nonnulli, si huius nominis solutionem aliis delegarem, neque totum hoc æs alienum
egomet meis nummis dissoluerem: hoc quicquid est, acerbius à me exigerent, mecúmque summo iu-
re experirentur, & ex syngrapha agerent. Verumtamen eam moderationem in hac mei pensi parte per-
soluenda adhibere institui, vt vno tempore & iis satisfacerem, qui integram à me huius æris alieni dis-
solutionem flagitarent, & eos non offenderem, qui hoc reliquum à locupletioribus exigere mallent:
statuique mihi ingenuos, & candidos opifices imitandos esse, qui posteaquam ad partem aliquam ope-
ris à se conducti, ac suscepti difficilem peruenerunt, quam intelligant neque se satis cumulate absolue-
re posse, & alios ornatius, ac politius, quàm se, perfecturos esse, ad operis locatorem vltro accedunt: de-
nuntiant, atque ingenuè fatentur se in hac operis parte minus ei satisfacere posse: docent, alios esse
præstantiores, non solùm omnibus notos, verùm etiam nobileis, & claros, qui eam summo artificio
elaborare, polítissimaque arte perficere possint: demonstrant, eorum copiam esse paratam, atque in
medio positam: suadent, vt iisdem condicionibus, eadémque mercede, & impensa, illorum opera vta-
tur potius, quàm sua. Horum igitur exemplo humanissimos, optimósque lectores, quibus me totum
B hoc pensum Horatianum debere non nego, oro, atque obsecro, vt me hanc de arte poëtica ad Pisones E
epistolam strictim attingere sinant: hortor, vt integram, plenam, vberem, ac perpolitam eius explana-
tionem à Francisco Luisino, Iacobo Grifolio, Achille Stano Lusitano, quem Romæ cognoui, aliisque
doctissimis viris, petant: ab illorum fontibus se quantumuis magnam sitim expleturos esse confidant:
meos riuulos vel prætereant, vel ita leuiter degustent, vt intelligant, eos non sitientibus faucibus pro-
luendis, sed primoribus labris modicè duntaxat irrigandis esse comparatos. De inscriptione autem hu-
ius libri, seu epistolæ ad Pison. de arte poët. paucis tibi lector, sententiã quorundam doctorum no-
stræ ætatis virorum, & meam aperiam. Illi igitur eam inter epistolas referendam, & ita inscribendam
censent, *ad Pisones*: nihil præterea: à quibus dissentire difficile est. Nam, quin ad Pisones scripta sit,
quemadmodum aliæ ad Mæcenatem, aliæ ad Iulium Florum: vna, ad Augustum: aliæ ad alios, negari
id quidem non potest. Neque est, quòd quemquam vel longitudo, vel argumentum moueat. De lon-
gitudine facilis responsio est. Epistula ad Augustum, epistola ad Iulium Florum lib. 2. longæ sunt. Pla-
tonis, & M. Tull. epistulæ quædam sunt longissimæ, quæ tamen non iccircò epistolarum nomen amit-
tunt. De argumento, suo quæque epistola constat argumẽto: neque debent esse inanes epistolæ. Exem-
pli causa, in prima epistola lib. 1. hortatur ad studium philosophiæ, eius vtilitatem demonstrat, vulgi
opinionem sequi vetat. in secunda, arrepta ex Homero occasione, philosophiam quoque commen-
dat: errare homines, qui multo maiorem corporis, & rerum externarum curam habeant, quàm ani-
mi: frustra enim quæri cetera bona, eorúmque possessionem inutilem esse, nisi animus sit omni pertur-
batione, & motu à ratióne auerso, tanquam morbo, vacuus, & purgatus. eam, quæ est ad Numicium, li-
cet ita inscribere, *De finibus bonorum*. epistola ad Fuscum Aristiũ ita inscribi potest, *De comparatione vi-
tæ rusticæ, & tranquillæ cum vita vrbana, & turbulenta.* epistola ad Augustum tota est de veteribus, &
C nouis poëtis. in secũda lib. 2. ad Iul. Florum primùm exponit, quamobrem olim sese ad versus scriben- F
dos contulerit: deinde ad extremum concludit satius esse omisso studio poëtico, & relictis versibus, ac
nugis rectè viuendi disciplinam colere, & persequi. Possem eodem modo singulas epistolas percur-
rere, & quódnam sit cuiusque argumentum indicare, nisi vererer, ne alieno loco hæc videar inculcare.
Sic igitur Horatius in hac ad Pisones epistola, cùm de omni poëseos genere disputat, tùm maxime de
comœdia, & tragœdia vtilissima præcepta dat, non vt philosophus, sed vt poëta. Hæc me ratio adduxit,
vt putem cum multis doctis, primùm hanc esse epistolam, deinde simpliciter ita esse inscribendam *epi-
stola ad Pisones*. Quòd si quis vult hæc addi, *de arte poëtica*, non reclamabo, modò idem facere licere in
omnibus epistulis, fateatur. Ego interea tamen receptam consuetudinem, vulgíque opinionem in eo
secutus sum, quód hunc titulum *de arte poëtica* retinui: in altero, quòd epistolam appellaui, doctorum
sententiam approbaui.

A EPISTOLA DE ARTE Poëtica ad Pisones.

HVMANO capiti ceruicem pictor equinam
Iūgere si velit, & varias inducere plumas,
Vndique collectis membris, vt turpiter atrum
Desinat in piscē mulier formosa supernè:
Spectatum admißi risum teneatis amici?
Credite Pisones, isti tabulæ fore librum
Persimilē, cuius, velut ægri somnia, vanæ
Fingētur species, vt nec pes, nec caput vni
Reddatur formæ. pictoribus, atque poetis
Quidlibet audendi semper fuit æqua potestas. B
Scimus, & hanc veniam petimúsque, damúsque vicißim.
Sed nō, vt placidis coëant immitia: nō vt
Serpētes auibus geminētur, tigribus agni.
Inceptis grauibus plerumque, & magna professis
Purpureus, latè qui splendeat, vnus, & alter
Assuitur pannus, cùm lucus, & ara Dianæ,
Et properantis aquæ per amœnos ambitus agros,
Aut flumen Rhenum, aut pluuius describitur arcus. C
Sed nunc non erat his locus, & fortasse cupressum
Scis simulare. quid hoc, si fractis enatat exspes
Nauibus, ære dato qui pingitur amphora cœpit
Institui: currente rota cur vrceus exit?
Denique sit quod vis, simplex duntaxat, & vnum.
Maxima pars vatum, pater, & iuuenes patre digni,
Decipimur specie recti. breuis esse laboro
Obscurus fio. sectantem læuia nerui
Deficiunt, animíque: professus grandia, turget: D
Serpit humi tutus nimiùm, timidúsque procellæ.
Qui variare cupit rē prodigialiter vnā:
Delphinū siluis appingit, fluctibus aprū.
In vitium ducit culpæ fuga, si caret arte.
Æmilium circa ludum faber imus & vngueis
Exprimet, & molleis imitabitur ære capillos:
Infelix operis summa, quia ponere totum
Nesciet. hunc ego me, si quid componere curem,
Non magis esse velim, quàm naso viuere prauo, E
Spectandū nigris oculis, nigroque capillo.
Sumite materiam vestris, qui scribitis, æquam
Viribus, & versate diu, quid ferre recusent,
Quid valeant humeri. cui lecta potenter erit res,
Nec facundia deseret hunc, nec lucidus ordo.
Ordinis hæc virtus erit, & Venus, aut ego fallor,
Vt iam nūc dicat iam nūc debentia dici:
Pleraque differat, & præsens in tempus omitat. F
Hoc amet, hoc spernat promißi carminis auctor.
In verbis etiam tenuis, cautusq; serendis,
Dixeris egregie, notum si callida verbum
Reddiderit iunctura nouum. si forte necesse est
Indiciis monstrare recentibus abdita rerum, &
Fingere cinctutis nō exaudita Cethegis:
Continget, dabiturq; licentia sumta pudenter.
Et noua, fictáque nuper habebunt verba fidem, si

Græco

A *Græco fonte cadent, parcè detorta. quid autem*
Cæcilio, Plautoq; dabit Romanus, adẽtũ
Virgilio, Varioque? ego cur acquirere pauca,
Si possum, inuideor? cùm lingua Catonis, & EnnI
Sermonẽ patriũ ditauerit, & noua rerũ
Nomina protulerit? licuit, sempérque licebit,
Signatũ præsente nota producere nomen.
Vt syluæ folijs pronos mutantur in annos:
Prima cadunt: ita verborum vetus interit ætas:
Et iuuenũ ritu florẽt modò nata, vigẽtq;.
B *Debemur morti nos, nostráque: siue receptus*
Terra Neptunus classeis Aquilonibus arcet,
Regis opus: sterilísve diu palus, aptáque remis
Vicinas vrbeis alit, & graue sentit aratrum:
Seu cursum mutauit iniquum frugibus amnis,
Doctus iter melius: mortalia facta peribunt:
Ne dum sermonum stet honos, & gratia viuax.
C *Multa renascentur, quæ iam cecidere: cadéntque,*
Quæ nunc sunt in honore vocabula, si volet vsus:
Quem penes arbitrium est, & ius, & norma loquendi.
Res gestæ, regũq;, ducũq;, & tristia bella
Quo scribi possent numero, monstrauit Homerus.
Versibus impariter, iunctis querimonia primùm,
Pòst etiã inclusa est voti sententia cõpos.
Quis tamen exiguos elegos emiserit auctor,
Grãmatici certant: & adhuc sub iudice lis est, D
Archilochũ proprio rabies armauit iãbo.
Hunc socci cepere pedem, grandesq; cothurni,
Alternis aptũ sermonibus, & populareis
Vincentẽ strepitus, & natũ rebus agẽdis.
Musa dedit fidib⁹ diuos, puerosq; deorũ,
Et pugilem victorem, & equum certamine primum,
Et iuuenũ curas, & libera vina referre.
Descriptas seruare vices, operũq; colores,
Cur ego, si nequeo, ignoroq;, poeta salutor?
Cur nescire pudens praue, quàm discere malo?
Versibus exponi tragicis res comica non vult: E
Indignatur item priuatis, ac prope socco
Dignis carminib. narrari cena Thyestæ.
Singula quæque locum teneãt sortita decenter.
Interdũ tamen & vocem comœdia tollit:
Iratúsq; Chremes tumido delitigat ore.
Et tragicus plerumq; dolet sermone pedestri.
Telephus, & Peleus, cùm pauper, & exsul vterque,
Proycit ampullas, & sesquipedalia verba,
Si curat cor spectantis tetigisse querela
Non satis est pulchra esse poemata: dulcia sunto: F
Et quocumque volent, animum auditoris agunto.
Vt ridentibus arridẽt: ita flentibus assunt
Humani vultus. si vis me flere. dolẽdũ est
Primùm ipsi tibi: tunc tua me infortunia lædent,
Telephe, vel Peleu. malè si mandata loqueris,
Aut dormitabo, aut ridebo. tristia mæstũ
Vultũ verba decent: iratũ, plena minarũ:
Ludentem, lasciua: seuerum, seria dictu.
Format enim natura prius nos intus ad omnem

A *Fortunarum habitum: iuuat, aut impellit*
ad iram: *(& angit:*
Aut ad humum mærore graui deducit,
Post effert animi motus interprete lin-
gua.
Si dicentis erunt fortunis absona dicta:
Romani tollent equites, peditesq; cachin-
num. *(Erósne:*
Intererit multùm Dauúsne loquatur,
Maturúsne senex, an adhuc florente iu-
uenta *(nutrix:*
Feruidus, an matrona potens, an sedula
Mercatórne vagus, cultórne virentis
agelli: *(Argis.*
Colchus, an Assyrius: Thebis nutritus, an
B *Aut famam sequere: aut sibi conuenien-*
tia finge
Scriptor. honoratum si forte reponis A-
chillem:
Impiger, iracundus, inexorabilis, acer,
Iura neget sibi nata: nihil non arroget ar-
mis:
Sit Medéa ferox, inuictáque: flebilis Ino:
Perfidus Ixion: Io vaga: tristis Orestes.
Si quid inexpertum scenæ committis, &
audes
Personã formare nouã: seruetur ad imũ,
Qualis ab incepto processerit: & sibi
constet.
C *Difficile est propriè cõmunia dicere: tuq;*
Rectius Iliacum carmẽ deducis in actus,
Quàm si proferres ignota, indictáque pri
mus.
Publica materies priuati iuris erit, si
Nec circa vilẽ, patulũq; moraberis orbẽ:
Nec verbũ verbo curabis reddere fidus
Interpres: nec desilies imitator in arctum,
Vnde pedem refferre pudor vetet, aut
operis lex:
Nec sic incipies, vt scriptor cyclicus olim,
Fortunã Priami cãtabo, & nobile bellũ.
Quid dignum tanto feret hic promissor
hiatu?

Parturiẽt mõtes: nascetur ridiculus mus. D
Quãto rectius hic, qui nil molitur ineptè?
Dic mihi Musa virum, captæ post tem-
pora Troiæ,
Qui mores hominum multorum vidit, &
vrbeis. *(lucem*
Non fumum ex fulgore, sed ex fumo dare
Cogitat, vt speciosa dehinc miracula pro-
mat, *(pe Charybdin.*
Antiphatem, Scyllámque, & cum Cyclo-
Nec reditum Diomedis ab interitu Me-
leagri, *(ab ouo.*
Nec gemino bellum Troianum orditur
Semper ad euentum festinat: & in me-
dias res
Nõ secus, ac notas, auditorẽ rapit: &, quæ E
Desperat tractata nitescere posse, relin-
quit.
Atq; ita mentitur: sic veris falsa remiscet,
Primo ne mediũ, medio ne discrepet imũ.
Tu quid ego, & populus mecum deside-
ret, audi.
Si plausoris eges aulæa manentis, & vsq;
Sessuri, donec cantor, vos plaudite, dicat:
Ætatis cuiusq; notandi sunt tibi mores:
Mobilibúsque decor naturis dandus, &
annis. *(certo*
Reddere qui voces iam scit puer, & pede
Signat humum: gestit paribus colludere,
& iram *(horas.* F
Colligit, ac ponit temerè: & mutatur in
Imberbis iuuenis tandem custode remoto,
Gaudet equis, canibúsque, & aprici gra-
mine campi:
Cereus in vitium flecti, mõitoribus asper,
Vtilium tardus prouisor, prodigus æris,
Sublimis, cupidúsque, & amata relinque
re pernix.
Conuersis studijs, ætas, animusq; virilis
Quærit opes, & amicitias: inseruit ho-
nori:
Commisisse cauet, quod mox mutare la-
boret.

Multa

A *Multa senem circumueniunt incommo-*
dá: vel quod
Quærit, & inuentis miser abstinet, ac
timet vti:
Vel quod res omneis timidè, gelidéque mi
nistrat,
Dilator, spe longus, iners, auidusq; futuri,
Difficilis, querulus, laudator tēporis acti
Se puero: censor, castigatórq; minorum.
Multa ferunt anni venientes commoda
secum:
Multa recedētes adimūt: ne forte seniles
Mandētur iuueni partes, puerǫq; viriles:
Semper in adiunctis, æuóque morabimur
B *aptis.*
Aut agitur res in scenis, aut acta re-
fertur.
Segnius irritant animos dimissa per aurē,
Quàm, quæ sunt oculis subiecta fidelibus:
&, quæ
Ipse sibi tradit spectator. non tamen intus
Digna geri, promes in scenam: multaque
tolles
Ex oculis, quæ mox narret facundia præ-
sens.
Nec pueros corā populo Medéa trucidet:
Aut humana palam coquat exta nefarius
Atreus?
Aut in auem Procne vertatur: Cadmus
C *in anguem.*
Quodcumque ostendis mihi sic, incredu-
lus odi.
Néve minor, neu sit quinto productior
actu
Fabula, quæ posci vult, & spectata re-
poni.
Nec deus intersit, nisi dignus vindice no-
dus ret.
Inciderit: nec quarta loqui persona labo-
Actoris parteis chorus, officiumq; virile
Defendat: neu quid medios intercinat
actus, (aptè.
Quod non proposito conducat, & hæreat

Ille bonis faueatq;, & consilietur amicè: D
Et regat iratos: & amet peccare timen-
teis.
Ille dapes laudet mensæ breuis: ille salubrē
Iustitiam, legesq;, & apertis otia portis.
Ille tegat commissa: deosque precetur,
& oret,
Vt redeat miseris, abeat fortuna superbis.
Tibia non, vt nunc, orichalco iuncta, tu-
báque
Æmula: sed tenuis, simpléxque foramine
pauco
Aspirare, & adesse choris erat vtilis, atq;
Nondum spissa nimis cōplere sedilia flatu.
Quo sane populus numerabilis, vtpote E
paruus,
Et frugi, castusq; verecundusq; coibat.
Postquàm cœpit agros extendere victor,
& vrbem
Latior amplecti murus, vinóque diurno
Placari Genius festis impune diebus:
Accessit numerísque modisque licentia
maior.
Indoctus quid enim saperet, libérque la-
borum,
Rusticus vrbano cōfusus, turpis honesto?
Sic priscæ motumq;, & luxuriam addi-
dit arti
Tibicen: traxítque vagus per pulpita
vestem. F
Sic etiam fidibus voces creuere seueris:
Et tulit eloquium insolitum facundia
præceps:
Vtiliumq; sagax rerum, & diuina futuri
Sortilegis nō discrepuit sentētia Delphis.
Carmine qui tragico vilem certauit ob
hircum, (asper
Mox etiam agresteis satyros nudauit, &
Incolumi grauitate iocū tentauit, eo quod
Illecebris erat, & grata nouitate morandus
Spectator, functusque sacris, & potus, &
exlex.
Verùm ita risores, ita cōmendare dicaceis
Conueniet

A *Cõueniet satyros: ita vertere seria ludo:*
Ne, quicumque deus, quicumque adhibebitur heros,
Regali cõspectus in auro nuper, & ostro,
Migret in obscuras humili sermone tabernas:
Aut, dum vitat humum, nubeis, & inania captet.
Effutire leueis indigna tragœdia versus:
Vt festis matrona moueri iussa diebus,
Intererit satyris paulùm pudibunda proteruis.
Non ego inornata, & dominantia nomina solùm,
B *Verbaque, Pisones, satyrorum scriptor amabo:*
Nec sic enitar tragico differre colori,
Vt nihil intersit Dauusne loquatur, & audax
Pythias, emũcto lucrata Simone talentũ:
An custos, famulusq; dei Silenus alũni.
Ex noto fictũ carmẽ sequar, vt sibi quiuis
Speret idẽ: sudet multũ, frustráq; laboret,
Ausus idem: tantum series, iuncturáque pollet:
Tantùm de medio sumtis accedit honoris.
Siluis deducti caueant, me iudice, Fauni,
Ne velut innati triuiis, ac pæne forenses,
Aut nimiùm teneris iuuenẽtur versibus C *vmquam:*
Aut immunda crepent, ignominiosaque dicta.
Offenduntur enim, quibus est equus, & pater, & res:
Nec, si quid fricti ciceris probat, & nucis emtor,
Æquis accipiunt animis, donántve corona.
Syllaba longa breui subiecta, vocatur Iambus,
Pes citus: vnde etiam trimetris accrescere iussit
Nomẽ Iambeis. cùm senos redderet ictus:
Primus ad extremum similis sibi. non ita pridem,
Tardior vt paullo, grauiórque veniret ad aureis, D
Spondeos stabileis in iura paterna recepit
Commodus, & patiens: non vt de sede secunda
Cederet, aut quarta socialiter. hic & in Atti
Nobilibus trimetris appâret rarus, & Enni.
In scenã missos magno cum põdere versus,
Aut operæ celeris nimiùm, curaq; carẽtis,
Aut ignoratæ premit artis crimine turpi.
Non quiuis videt immodulata poemata iudex:
Et data Romanis venia est indigna poetis. E
Iccircóne vager, scribámque licenter: an omneis
Visuros peccata putẽ mea tutus, & extra
Spem veniæ cautus? vitaui deniq; culpã:
Non laudẽ merui. vos exemplaria Græca
Nocturna versate manu, versate diurna.
At vestri proaui Plautinos & numeros, &
Laudauere sales, nimiũ patiẽter vtrũq;,
Ne dicã stultè, mirati: si modò ego, & vos
Scimus inurbanum lepido seponere dicto:
Legitimumque sonum digitis callemus, & aure.
Ignotum tragicæ genus inuenisse camœnæ
Dicitur, & plaustris vexisse poemata Thespis: F
Quæ canerent, agerẽntque peruncti fæcibus ora.
Post hunc personæ, pallæq; repertor honestæ
Æschylus & modicis instrauit pulpita tignis:
Et docuit magnúmque loqui, nitiq; cothurno.
Successit vetus his comœdia, non sine multa
Laude: sed in vitium libertas excidit, & vim

Dignam

A *Dignam lege regi. lex est accepta, chorúsque*
Turpiter obticuit, sublato iure nocendi.
Nil intentatum nostri liquere poetæ:
Nec minimum meruere decus, vestigia Græca
Ausi deserere, & celebrare domestica facta:
Vel, qui prætextas, vel qui docuere togatas. (mis,
Nec virtute foret, clarísve potentius ar-
Quàm lingua, Latium, si non offenderet vnum-
Quemque poetarum limæ labor, & mora. vos ô
B *Pompilius sanguis, carmen reprehendite, quod non*
Multa dies, & multa litura coercuit: atq;
Præfectũ, decies nõ castigauit, ad vnguẽ:
Ingenium misera quia fortunatius arte
Credit, & excludit sanos Helicone poetas (recurat,
Democritus: bona pars non vngueis pone
Non barbam: secreta petit loca: balnea vitat.
Nanciscetur enim pretiũ, nomẽq; poetæ,
Si tribus Anticyris caput insanabile numquam
Tonsori Licino commiserit. O ego læuus,
C *Qui purgo bilem sub verni temporis horam.*
Non alius faceret meliora poemata. verũ
Nil tãti est. ergo fungar vice cotis, acutũ
Reddere quæ ferrum valet, exsors ipsa secandi.
Munus, & officium, nil scribens ipse docebo:
Vnde parentur opes: quid alat, formétq; poetam:
Quid deceat, quid non: quò virtus, quò ferat error.
Scribendi rectè, sapere est & principiũ, & fons.

Rem tibi Socraticæ poterunt ostendere chartæ: D
Verbáque prouisam rem non inuita sequentur.
Qui didicit, patriæ quid debeat, & quid amicis:
Quo sit amore parens, quo frater amandus, & hospes: (quæ
Quod sit conscripti, quod iudicis officiũ:
Partes in bellum missi ducis: ille profectò
Reddere personæ scit conuenientia cuiq;.
Respicere exẽplar vitæ, morumq; iubebo
Doctum imitatorem: & veras hinc ducere voces.
Interdum speciosa locis, moratáque rectè
Fabula, nullius Veneris, sine pondere, & arte, E
Valdius oblectat populum, meliusq; moratur, (noræ.
Quàm versus inopes rerum, nugæq; ca-
Graijs ingeniũ, Graijs dedit ore rotundo
Musa loqui, præter laudẽ, nullius auaris.
Romani pueri longis rationibus assem
Discunt in parteis centũ diducere. dicat
Filius Albini, si de quinquunce remota est
Vncia: quid superat? poteras dixisse triẽs: eu,
Rem poteris seruare tuam. redit vncia: quid fit? F
Semis. at hæc animos ærugo, & cura peculI
Cùm semel imbuerit, speramus carmina fingi
Posse linenda cedro, & leui seruanda cupresso? (tæ:
Aut prodesse volunt, aut delectare poe-
Aut simul & iucunda, & idonea dicere vitæ.
Quicquid præcipies, esto breuis: vt citò dicta
Percipiant animi dociles, teneántque fideles.

Omne

A *Omne superuacuum pleno de pectore*
manat. *(ris.*
Ficta voluptatis causa, sint proxima ve-
Nec, quodcumque volet, poscat sibi fabu
la credi:
Neu pransæ Lamiæ viuum puerum ex-
trahat aluo.
Centuriæ seniorũ agitãt expertia frugis:
Celsi prætereunt austera poëmata Rha-
mnes.
Omne tulit punctum, qui miscuit vtile
dulci,
Lectorẽ delectando, paritérq; monendo.
Hic meret æra liber Sosiis: hic & mare
transit,
B *Et longum noto scriptori prorogat æuum.*
Sunt delicta tamen, quibus ignouisse ve-
limus.
Nam neque chorda sonum reddit, quem
vult manus, & mens:
Poscentiq; graue persæpe remittit acutũ:
Nec semper feriet, quodcumque minabi-
tur, arcus.
Verùm, vbi plura nitent in carmine, non
ego paucis
Offendar maculis, quas aut incuria fudit:
Aut humana parùm cauit natura. quid
ergo?
Vt scriptor si peccat idem librarius vsq;,
C *Quamuis est monitus, venia caret: & ci-*
tharœdus *(dem:*
Ridetur, chorda qui semper oberrat ea-
Sic mihi, qui multum cessat, fit Cherilus
ille, *(& idem*
Quem bis, térque bonum, cum risu miror:
Indignor, quandoque bonus dormitat Ho-
merus.
Verùm opere in longo fas est obrepere
somnum.
Vt pictura, poësis erit, quæ si propius stes,
Te capiat magis: & quædam, si longius
abstes. *(videri:*
Hæc amat obscurum: volet hæc sub luce

Iudicis argutũ quæ non formidat acumẽ. D
Hæc placuit semel: hæc decies repetita
placebit.
O maior iuuenũ, quãuis & voce paterna
Fingeris ad rectum, & per te sapis: hoc
tibi dictum
Tolle memor: certis medium, & tolerabi-
le rebus
Rectè concedi. consultus iuris, & actor
Causarũ mediocris abest virtute diserti
Messalæ: nescit quantũ Cascellius Aulus:
Sed tamen in pretio est. mediocribus esse
poetis
Nõ dI, non homines, non concessere co-
lumnæ.
Vt gratas inter mẽsas symphonia discors, E
Et crassum vnguentum, & Sardo cum
melle papauer,
Offendunt, poterat duci quia cena sine
istis: *(iuuandis,*
Sic animis natum, inuentúmque poema
Si paulum à summo discessit, vergit ad
imum.
Ludere qui nescit, campestribus abstinet
armis: *(scit:*
Indoctusq; pilæ, discíve, trochíve quie-
Ne spissæ risum tollant impune coronæ.
Qui nescit, versus tamen audet fingere.
quid ni?
Liber, & ingenuus, præsertim census e- F
questrem
Summam nummorum, vitióque remotus
ab omni.
Tu nihil inuita dices, faciésve Minerua:
Id tibi iudicium est: ea mens. si quid ta-
men olim
Scripseris, in MecI descendat iudicis au-
reis, *(tur in annum.*
Et patris, & nostras: nonúmque prema-
Membranis intus positis delere licebit,
Quod non ediderts: nescit vox missa re-
uerti. *(deorum*
Siluestreis homines sacer, interprésque
Cædibus,

A *Cædibus, & victu fœdo deterruit Orpheus, (leones,*
Dictus ob hoc lenire tigreis rabidósque
Dictus & Amphion Thebanæ conditor arcis (blanda
Saxa mouere sono testudinis, & prece
Ducere, quò vellet. fuit hæc sapientia quondam:
Publica priuatis secernere, sacra profanis:
Concubitu prohibere vago: dare iura maritis:
Oppida moliri: leges incidere ligno.
Sic honor, & nomen diuinis vatibus, atq;
Carminibus venit. post hos insignis Homerus,
B *Tyrtæúsq; mares animos in Martia bella*
Versibus exacuit. dictæ per carmina sortes: (gum
Et vitæ mõstrata via est: & gratia re-
Pieriis tentata modis: ludusq; repertus,
Et longorum operũ finis: ne forte pudori
Sit tibi Musa lyræ sollers, & cantor Apollo.
Natura fieret laudabile carmen, an arte,
Quæsitum est. ego nec studium sine diuite vena, (alterius sic
Nec rude quid prosit, video, ingenium:
Altera poscit opem res, & cõiurat amicè.
Qui studet optatã cursu cõtingere metã,
C *Multa tulit, fecitq; puer: sudauit, & alsit:*
Abstinuit Venere, & vino. qui Pythia cantat (strum.
Tibicen, didicit prius, extimuitq; magi-
Nunc satis est dixisse, ego mira poëmata pango.
Occupet extremum scabies: mihi turpe relinqui est:
Et, quod non didici, sanè nescire fateri.
Vt præco, ad merceis turbam qui cogit emendas,
Assentatores iubet ad lucrum ire poeta,
Diues agris, diues positis in fœnore nũmis.
Si verò est, vnctũ qui rectè ponere possit:

Et spondere leui pro paupere, & eripere atris D
Litibus implicitum: mirabor, si sciet inter
Noscere mendacẽ, verũq; beatus amicũ.
Tu seu donaris, seu quid donare voles cui.
Nolito ad versus tibi factos ducere plenũ
Lætitiæ. clamabit enim pulchre, benè, rectè:
Pallescet super his: etiam stillabit amicis
Ex oculis rorẽ: saliet: tundet pede terram:
Vt, qui cõducti plorant in funere, dicunt,
Et faciunt propè plura dolentibus ex animo sic
Derisor vero plus laudatore mouetur.
Reges dicuntur multis vrgere cululłis,
Et torquere mero, quem perspexisse laborant, E
An sit amicitia dignus. si carmina condes:
Numquam te fallant animi sub vulpe latentes. (des.
Quinctilio si quid recitares: corrige, so-
Hoc, aiebat, & hoc, melius te posse negares,
Bis, térq; expertũ frustra: delere iubebat:
Et male tornatos incudi reddere versus.
Si defendere delictum, quàm vertere malles:
Nullum vltrà verbum, aut operam insumebat inanem,
Quin sine riuali teq;, & tua solus amares: F
Vir bonus & prudens versus reprehendet inerteis:
Culpabit duros: incomtis allinet atrum
Transuerso calamo signum: ambitiosa recidet
Ornamenta: parum claris lucem dare coget:
Arguet ambiguè dictum: mutanda notabit: cum
Fiet Aristarchus: nec dicet, cur ego ami-
Offendam in nugis? hæ nugæ seria ducene
In mala derisum semel, exceptúmque sinistrè.

Ggg Vt,

A *Vt, mala quem scabies, aut morbus regius vrget,*
Aut fanaticus error, & iracunda Diana:
Vesanū tetigisse timēt, fugiuntq; poetam,
Qui sapiunt: agitant pueri, incautiq; sequuntur.
Hic, dum sublimeis versus ructatur, & errat:
Si veluti merulis intentus décidit auceps
In puteum, foueámve: licet, succurrite, longum
Clamet, io, ciues: non sit, qui tollere curet.
Si curet quis opem ferre, & demittere funem:
B *Qui scis, an prudens huc se deiecerit? atq;*
Seruari nolit? dicam, Siculíque poetæ
Narrabo interitum. deus immortalis haberi
Dum cupit Empedocles: ardentem frigidus Ætnam
Insiluit, sit ius, liceatq; perire poetis.
Inuitum qui seruat, idem facit occidenti.
Nec semel hoc fecit: nec, si retractus erit, iam
Fiet homo, & ponet famosæ mortis amorem,
Nec satis appáret, cur versus factitet: vtrùm
C *Minxerit in patrios cineres: an triste bidental*
Mouerit incestus. certè furit: ac velut vrsus,
Obiectos caueæ valuit si frangere clatros,
Indoctū, doctūq; fugat recitator acerbus:
Quem verò arripuit, tenet, occíditq; legendo,
Non missura cutem, nisi plena cruoris hirudo.

HVMANO CAPITI CERVICEM] poëma, quod non constat ex conuenientibus, aptis, propriis, accommodatis partibus: sed disconuenientibus, alienis, disparis formæ: æquè ridiculum est, vt hoc monstrum, quod hic ab Horatio describitur. sit igitur opus, quod instituis, vnum quoddam corpus, simplex, vnius formæ, sibi constans, & conueniens, & sui simile: non multiplex, D non dispar, non inæquale, non disconueniens. hoc præceptum pertinet ad argumētum operis, quod μῦθον appellat Aristot.

VNDIQVE COLLATIS MEMBRIS] omnium animalium membris collatis, & corrogatis ad hoc monstrum constituendum.

ATRVM] nigrum, deformem, horribilem. talia enim ferè nobis vidētur quæ nigra sunt. vt Od. 3. lib. 2. *& sororū Filatrium patiantur atra.* & Od. 13. eiusd. lib. *Demittit atras bellua centiceps Aures.*

SVPERNE] à superiore parte. sat. 7. lib. 2. *peccátve superne*, & Od. 20. lib. 2. *& album mutor in alitem Supernè.*

VELVT ÆGRI SOMNIA] sic habent omnes nostri libri veteres: neque aliter vulgati. nam *ægris somnia*, quod quibusdam placere videtur, mihi nullo modo probatur, neque ferri potest.

VT NEC PES, NEC CAPVT VNI R.] id est, vt nullum corporis membrum ad vnam aliquam totius corporis formam referri possit: vel, vt nullum corporis membrum vni formæ proportione respondeat. E

PICTORIBVS, ATQVE POETIS] opponet aliquis, idem licere poëtis, quod pictoribus.

ÆQVA] æqualis. Plato tamen lib. 4. de rep. negat poetis esse permittendum, vt dicant, quicquid sibi videatur, his verbis: *οὐ δεῖ ἐπιτρέπειν τοῖς ποιηταῖς λέγειν ὅ,τι φίλον.*

SCIMVS] respondet Horatius.

COEANT] coniungantur. epist. ad Torqu. *vt coëat par, Iungaturq; pari.*

SERPENTES AVIBVS GEMIN. TIGR. AG.] fiant monstrosa quædam animalia biformia, non specie solùm, verùm etiam cogitatione horribilia: vt animal ex aue & serpente conflatū & præterea alterum ex tigre, & agno.

INCEPTIS GRAVIBVS, &c.] docet ea, quæ adhiberi solent ornandi causa, nihil ad id, quod agitur, pertinentia, vt longas degressiones à proposito, & descriptiones ineptas, & quæ Græci vocant ἐπεισόδια à re admodū aliena esse fugienda.

CVM LVCVS ET ARA D.] omnis lucus, F Dianæ sacer est, etiamsi quis lucus singularis alus interdum diis consecretur.

FLVMEN RHENVM] sic habent omnes ferè libri manu scr. & item vulgati: nisi quòd in vno atque altero reperi *Rhenū*. sic locutus est sup. Od. 4. lib. 4. *Metaurum flumen.*

FORTASSE CVPRESSVM SCIS SIMVLARE] fortasse (inquit Horatius) scis cupressum bellè admodum penicillo exprimere, id est, ornamenta inania, nihilque ad opus institutū pertinentia, quæ πάρεργα appellant Græci, vt descriptiones fluuiorum, siluarum, aliorúmque locorū: quæ tam aliena sunt à poëmate incepto, & suscepto, quàm cupressus à naufrago, quem pictor aliquis depingēdū suscepit. quid tū, si tibi naufragiū pingendum locatum est: aut [illegible] aliud pingendum suscepisti? quid cupressu[illegible]um naufragio? Aiunt prouerbium in eos conuenire, qui id, quod vnum sciunt, fortasse non valdè magnum, quouis loco inepte, atque intempestiue inculcant, ab illo

A illo imperito pictore natum, qui à naufrago conductus, vt in tabula naufragium eius depingeret, quærebat ab eo, nū cupressum appingi vellet. Sed videtur in eos potius quadratè, qui artis caput ignorant, leuia & minuta quædam, & rudimenta dumtaxat sciūt: natū à rudi quodam pictore, qui vt in tabula naufragii imaginem pingeret, cōductus, nihil præter cupressum & similia, quæ ab iis qui primùm artem pingendi discunt, pingi consueuerunt, pingere potuit.

SI FRACT. ENAT. EXP. NAVIB. &c.] id est, si is, à quo mercedem accepisti, vt abs te pingeretur, naufragus est?

EXSPES] sine spe, naufragio videlicet facto omnium fortunarum suarum. Attius Medea: *exsul inter hosteis, exspes, desertus, vagus.*

AMPHORA COEPIT INSTITVI] vsitatius est bonis scriptoribus ita loqui *Amphora cœpta est institui.* Accius, *Nam neque pretio, neque amicitia, neque vi impelli, neque prece quitus sum.* Ex M. Tullio innumera exempla colligere licet. vtitur rameu & M. Tull. hoc genere lib. 14. epist. ad Terēt.
B *siqua vis, aut si qua rapina fieri cœperint:* & iterum Horat. epist. ad Valam lib. 1. *vrbanus cœpit haberi.* amphora vas grande, & amplum, & quadratum, quod capit sextarios octo, & quadraginta: vrceus veró longè minor, longéque alia forma, nempe rotunda. rotam autem intellige figularem. Plaut. in Epidico, *Vorsutior es, quàm rota figularis.* Tib. lib. 2. eleg. 3. *At tibi læta trahant Samiæ conuiuia testæ, Fictaque Cumana lubrica terra rota.* Hor. sup. Od. 10. lib. 3. *Ne currente retro funis eat rota.*

CVRRENTE ROTA CVR VRC.] sententia huius loci hæc est. poëma amplum, & grande instituisti, seu incepisti: cur progrediente operis scriptione, extrema non respondent primis, sed sunt multo humiliora, & minutiora?

EXIT] id est, quasi ex materia prodit, seu exsistit, seu exoritur? forma enim videtur in materia delitescere: quæ manu artificis aperitur, elicitur, depromitur, & in lucem profertur, cùm opus ab artifice ex materia perficitur atque absoluitur.

C DENIQVE SIT, QVOD VIS, SIMPLEX, &c.] Denique opus, seu poëma, quod institutis, non sit multiplex, neque ex partibus dissimilium formatum compositum: sed simplex, & vnum corpus. non admodū dissimile est, quod scribit Arist. in libello περὶ ποιητ. ἀνάγκη ἄρα τὸν καλῶς ἔχοντα μῦθον, ἁπλοῦν εἶναι μᾶλλον, ἢ διπλοῦν. id est, necesse est fabulam bene habentem, simplicem esse potius, quàm duplicem.

MAX. PARS VATVM, &c.] hæc nō eò pertinent, vt aliquid propriè de breuitate præcipiat, vt quidam existimāt, neque vt περὶ λέξεως, aut de verborum delectu, vt alij volunt: sed vniuersè docet, scriptorē acerrimi, ac limatissimi iudicij esse oportere, vt recta a prauis discernere queat, ne vitia in scribendo pro virtutibus sequatur. obscuræ enim sunt, & tenues veri, & falsi notæ, vt non nisi oculatissimi eas internoscere possint.

SPECIE RECTI] falsa, id est, quæ imitatur rectum, cùm à recto absit plurimum.

BREVIS ESSE LABORO, OBSCVRVS FIO] sine dubio breuitatē orationis in re, & sententia longa adhibere, obscuritatem parit. videndum est igitur, vt orationis magnitudo sententiæ subiectæ sit æqualis, id est, vt tātùm sit verborum, quantum necesse est, quemadmodum scribit M. Tull. de orat. ad Qu. Frat. 2. quod præstare difficile est. Verùm enim verò vt ait Pindarus Pyth. ᾠδ. 9. *magnæ virtutes longam orationem desiderant, eis autem, qui de re magna, & longa pauca verba facere velit, sapiens auditor optandus, & quærendus est. sed orationis opportunitas,* id est, ea oratio, quæ & breuis sit, cum breuitate opus est, & longa, cum res, & tempus verborum multitudinē desiderant, *proinde vt omnium rerum, præcipuam laudem meretur.* verba Pindari sunt hæc, quibus tota de breuitate orationis quæstio terminari, ac transigi potest. Ἀρεταὶ δ' αἰεὶ μεγάλαι πολύμυθοι. βαιὰ δ' ἐν μακροῖσι ποικίλλειν, ἀκοὰ σοφοῖς. ὁ δὲ καιρὸς ὁμοίως παντὸς ἔχει κορυφάν. D

SECTANTEM LÆVIA NERVI DEFICIVNT] id est, qui nimis politum, concinnum, cultum, & comtum orationis sectatur genus mollem, eneruatam, & (vt loquitur ille) elumbatam orationem efficit. læuia contraria sunt asperis, vt apud Græcos λεῖα τοῖς τραχέσι. E

DEFICIVNT] destituunt, deserūt. hæc enim vis est huius verbi cum acc. casu coniuncti. M. Tul. ad Seruium Sulp. lib. 4. *quòd ea me solatia deficiunt, quæ ceteris simili in fortuna non defuerunt.* pro Cœlio, *dies iam me deficiet, si, quæ dici in eam sententiam possunt, coner expromere.* Lucret. lib. 5. *Post vbi equū validæ vires ætate senecta, Membráque deficiunt fugienti languida vita.* Horat. sat. 1. lib. 2. *cupidum pater optime, vires Deficiunt.* & sat. 1. lib. 1. *ne se penuria victus Deficeret, metuebat.* & Tibull. ad Messallam, *meritas si carmina laudes Deficiant.*

PROFESSVS GRANDIA TVRGET] qui (vt ita dicam) grandiloquus videri vult, is nimis elatus, turgidus, atque inflatus euadit.

SERPIT HVMI] nimis humilis est. sic supra ep. 1. lib. 2. dixit, *sermones repentes per humum.*

QVI VARI. CVP. REM PRODIG.] qui narrationibus, & fabulis non verisimilibus & incredibilibus, id est, ἀπιθάνοις, opus, quod habet in manibus, ornare studet, &c. variare est, quod Græci ποικίλλειν dicunt. F

PRODIGIALITER] supra omnium hominum fidem.

DELPH. SILV. APP. FL. AP.] hoc quidem abhorret à natura. nam delphini in vndis: apri in siluis viuunt. Eleganter igitur, & concinnè, vt multa Archilochus (quemadmodum refert Stobæus) ostendens, nihil esse in hac vita tam incredibile, & præter spem, quod non sit credibile, & sperandum, sic ait, Ἐκ δὲ τοῦ κἄπιστα πάντα, κἀνέλπιστα γίγνεται ἀνδράσι. μηδεὶς ἔθ' ὑμῶν εἰσορῶν θαυμαζέτω, Μηδ' ἵνα δελφῖσι θῆρες ἀνταμείψωνται νομὸν ἐνάλιον, καί σφιν θαλάσσης ἠχέεντα κύματα φίλτερ' ἠπείρου γένηται, τοῖσι δ' ἡδὺ ἦν ὄρος, id est, *ex hoc autem apparet, non omnia esse hominibus incredibilia, nec desperāda. Nemo igitur vestrûm posthac, si quid nouum viderit, miretur, neque enim feræ cum delphinorum pascuis sua commutarint, & illis marini fluctus terra continente fuerint gratiores: his montes, & siluæ placuerint.*

A ÆMILIVM CIRCA LVDVM] gladiatorium à L. Æmilio Lepido nominatum.

FABER IMVS] faber quidam, cuius taberna est omnium infima, & postrema. sic loquitur sup. epist. ad Loll. 2. libr. 1. *& imi Derisor lecti.* eadem ratione dixit *Ianus summus ab imo* epist. 1. lib. 1. & sat. 2. lib. 2. *postquam omnis res mea Ianum Ad medium fracta est.* hic igitur faber particulas quasdam corporis satis scitè exprimere poterat: totum corpus verò inscitè, atque infeliciter fabricabatur. Cum hoc confert eos scriptores, qui alicuius operis σύστασιν, id est, constitutionem, & summam conflare, aut absoluere, nequeunt, cum in partibus minutissimis describendis, atque ornandis sint tolerabiles.

INFELIX OP. SVMMA] infelix in vniuerso opere componendo.

PONERE] id est, facere, πλάττειν: sic supr. Od. 8. lib. 4. *Sollers nunc hominem ponere, nunc deum.*

HVNC] talem me scriptorem esse, si quod opus scribere in animo haberem, nihilo magis cupiam, quàm bellis quidem oculis, & pulchro capil-

B lo præditum esse, sed naso distorto ac deformi. nigri oculi, & nigri capilli olim formam commendabant, vt suprà Od. 32. lib. 1. *Et Lycum nigris oculis, nigroq; Crine decorum.*

ÆQVAM] non grauiorem, quàm vt vires ferre possint: parem viribus. monet scriptorem, vt vires suas diligenter exploret, ne quid scribendum suscipiat, quòd cumulatè explere non possit.

VERSATE] humeris, & toto corpore. ἀλληγορία est, Nam iubet animo versare, & cogitare, quid sustinere ingenio possimus.

CVI LECTA POTENTER ERIT RES] id est, qui rem sumserit non maiorem suis viribus, sed quam ingenio, & doctrina sustinere possit, ei neque facondia, neque dispositio deerit. potenter, id est, κατὰ δύναμιν: quantam rem ferre ac sustinere possit.

VIRTVS] ἀρετή, præstantia, vt M. Tull. *narrationis virtus.* Aristot. λέξεως ἀρετή. sed hæc alibi notauimus.

C VENVS] venustas, lepos, infrà eod. lib. *Fabula nullius Veneris.*

VT IAM NVNC DICAT IAM NVNC] id est, hæc erit ordinis vis, & pulchritudo (nisi ego fallor) vt ea, quæ nunc dici debent, iam nunc dicat. in hoc consistit ordinis vis, & pulchritudo, vt, &c.

ET PRÆSENS IN TEMPVS OMITTAT] id est, vt quidam explicant, vsque eò omittat, donec dicendi tempus adsit: suo loco, & tempori seruet. Ego *præsens in tempus* positum puto pro in præsenti tempore, vt sit, differat in futurum tempus, & in præsentia omittat: atque ita locutus est M. Tull. epist. ad Brutum. *vt & in præsens sceleratos ciueis timore ab impugnanda patria deterrerem, & in posterum documentum statuerem, ne quis talem amentiam vellet imitari*, & orat. 1. in Catil. *quanta tempestas inuidiæ nobis, si minus in præsens tempus recenti memoria scelerum tuorum, at in posteritatem impendeat.* & T. Liuius lib. 2. *nec in præsens modò, sed in venientem etiam annum.* &c. & ipse Horat. Od. 16. lib. 3. *Lætus in præsens animus, quod vltra est, Oderit curare.*

D HOC AMET, HOC SPERNAT] aliud probet, aliud improbet, ac reijciat. est enim boni poëtæ iudicare, quid sit dicendũ, quid non: quid priore loco, quid posteriore collocãdum: vel quid probandum, quid improbandum: quid laudandum, quid vituperandum. Profert hunc versum Seruius ad illum Virgilij locũ Georg. 2. *Me verò primum dulces ante omnia Musæ, &c.*

PROMISSI CARM. AVCTOR] i. is qui se poëtam professus est: is, qui carmen, quod se scripturum pollicitus est, condit. vel dic promissi, id est, magni. Nam qui de se aliquid promittit, magnum aliquid volt à se exspectari. infra. *Quid tanto dignum feret hic promissor hiatu?* & epist. superiore. *Multa fidem promissa leuant:* vel promissi, id est, editi, vt alij quidam volunt.

IN VERBIS] monet vt verba, parce admodũ, & timidè nouemus, aut fabricemur.

CAVTVS] prudens, religiosus, εὐλαβής.

TENVIS] parcus, restrictus, angustus. φειδωλός, λιτός.

E SERENDIS] faciendis, nouandis. translatio est ab arboribus. ita statim verba cum foliis comparat.

DIXERIS EGREGIE NOTVM SI, &c.] egregia erit tua elocutio, si scita, & artificiosa verborum adiunctio, seu compositio verbum alioqui nouum, & nuper factum, reddiderit notum, insigne, ac luculentum: qualia sunt veliuolum, saxifragum, & similia. hæc est huius loci sententia, quicquid alij somnient de verbis translatis: quam tamen testimonio, & auctoritate M. Tull confirmabimus. ille igitur lib. 3. de oratore, scribit *tria esse in verbo simplici, quæ orator afferat ad illustrandam, atque exornandam orationem: aut inusitatum verbum, aut nouatũ, aut translatum: Nouant autem verba, quæ ab eo, qui dicit, ipso gignuntur, ac fiunt vel coniungendis verbis, vel sine coniunctione cõiungendis verbis nouantur, vt hæc, Tum pauor sapientiam mihi omnem ex animo expectorat. An non vis huius me versutiloquas malitias? videtis* (inquit) *versutiloquas, & expectorat, ex coniũctione facta esse verba, non nata.* ex hoc loco apparet, coniuncta, seu iuncta verba à M. Tullio nominari, quæ vulgò composita appellamus. Idem in oratore perf. *Ego autem etiam si quorũdam grandis, & ornata vox est poëtarum, tamẽ in ea cum licentiam statuo maiorem esse, quam in nobis, faciendorum, iungendorumq; verborum, tum etiam hominũ voluptati vocibus magis, quàm rebus seruiunt.* Idem ibid. *Quid? in verbis iunctis, quam scitè insipientem, non insapientem? iniquum, non inæquum? tricipitẽ, non tricapitem? concisum, non concæsum?* perspicuè his locis verba iuncta dixit, quæ grammatici composita nominant. ibidem. *Itaq; translata, aut facta, aut iuncta verba facile sunt cognita.* translata quæ sint, notum est: facta autem verba sunt, quæ sine coniunctione sunt nouata ab eo, qui dicit. iuncta, quæ nouata sunt ex coniunctione, &, vt loquitur Horatius, ex iunctura. Idem Topicis. *Scæuula autem P. filius postliminium iunctum putat esse verbum, vt sit in eo & post, & limen.* Idem Partit. ait nouari verba cum aliis modis,

tum

A tum adiunctione verborũ. Prisc.lib.18.hunc versum testem producit:& ita explicat, *Dixeris, id est, poteris dicere:* hoc tantum.

Si forte necesse est, &c.] Totius huius loci hæc sententia est, si scripturam veterem sequamur. Si forte necesse est res abditas, & occultas nouis vocabulis declarare, & nomina fingere veteribus inaudita: licebit hoc facere, dabitúrque licentia, prudenter & modestè sumta. Sic explicãdus hic locus est, si ponatur copula post vocem *rerum:* vt ponenda est, si libros veteres sequi volumus. si verò sine copula legamus, ita explicandus erit. Si forte necesse est res abditas nouis vocabulis exprimere: licebit nomina veteribus inaudita fabricari, dabitúrque fabricandorum vocabulorũ licentia, modò prudenter sumatur.

Indiciis monstrare recentibus] id est, nouis vocabulis. nam vocabula sunt indicia, seu notæ rerum: σύμβολα, & σημεῖα appellat Aristoteles: & verba eò comparata sunt, vt cogitationes, & affectus nostros indicent, ac significent.
B apertè Horatius hic loquitur de verbis nouatis, non de translatis.

Abdita rerum,] id est, res abditas, & occultas. *abdita rerum* autem sic dictum, vt sat.2.lib.2. *Corruptus vanis rerũ:* & sat.8.eiusd. *ridetur fictis rerum.* vide quæ notauimus sup.ad Od.12. libr.4. *amaraq; Curarum eluere efficax.*

Et fingere cinctutis, &c.] sic habent omnes libri manu scripti, quos vidi. nam vulgati non habent copulationẽ *&*, post vocem *rerũ.*

Cinctutis] cinctis, militaribus, armatis. cingebantur enim in militiam ituri: ex quo cingulũ militare, & cingi pro eo, quod est ad militiam, & ad pugnam ornari. Plaut.in Amphitr. *Cingitur: certè expedit se.* & accingi. Lucret.lib.2. *&, si tibi vera videtur, Dede manus: aut, si falsa est, accingere cõtrà.* quæ vis inest etiam in verbo Græco ζώννυσθαι Hom. ὀδυσσ. θ. ζώννυνταί γε νέοι, καὶ ἐπισπώνονται ἄεθλα, id est, cinguntur iuuenes, & armantur ad certamina. & ἰλιάδ. ψ. ζωσαμένω δ' ἄρα τώγε βάτην ἐς μέσσον ἀγῶνα. id est, illi autem cincti descenderunt in medium certamen. Terent. Phorm. *ad te summa solum Phor-*
C *mio rerum redit, tu te hoc intristi: tibi omne est exedendum. accingere.* Virg. Æneid.2. de Priamo; *& inutile ferrum Cingitur.* ibid. *quæ mens tam dira miserrime coniux Impulit his cingi telis?* vel dic cinctutis, vt Porphir. qui cinctu, seu cincto vtebantur loco tunicæ. erat autem cinctus, seu cinctum vestis infra pectus corpus complectens, & à pectore ad pedes tegens. Virg.7.Æneid. *Ipse Quirinali trabea, cinctúq; Gabino Insignis.* ζῶμα & ζῶσμα appellant Græci. quidam per cinctutos, priscos, seu vetustos significari volunt, quod non improbo.

Non exaudita Cethegis] id est, inaudita veteribus.

Continget] ἐνδέξεται: licebit, non improbabitur, ferri poterit.

Licentia sumta pudenter] licentia verecunda. pudenter, αἰδημόνως· cum pudore: verecundè.

Fictaque nuper] non ita pridem facta, & nouata.

Habebunt fidem] id est, obtinebunt fidem, atque auctoritatem: & ita etiam M. Tull. loquitur epist.ad A.Cecinam lib.6. *Quare, quando, vt augures, & astrologi solent, ego quoque augur publicus ex meis superioribus prædictis constitui apud te auctoritatem augurij, & diuinationis meæ, debet habere fidem nostra prædictio,* Idem Acad.quæst.lib.2. *quæ si verò non specie visa iudicentur: quæ fidem nullam habebunt, sublata veri, & falsi nota.* idem pro Flacco, *sed fuerint incorrupta litera domi: nunc verò quam habere auctoritatem, aut quam fidem possunt?* alioqui fidem habere dicimur ei, cui credimus, vt idẽ Acad. *num videtur minorem habere visis, quam vigilantes fidem?*

Si Græco fonte cadent p. d.] id est, si erunt è Græca lingua in vsum Latini sermonis deflexa: qualia sunt *ephippium, acratophorum* apud M.Tull.libr.3.de Finib.& ibidem, *proegmena, & apoproegmena.* & hæc vulgatissima, *grãmatica, poetica, rhetorica, dialectica, musica, triclinium, aer, æther.* iterum apud M.Tull. *panchrestum medicamentum, peripetasmata, hemicyclus, pseudothyrũ,* E *symphonia, atomi, apotheca, epitaphium, epitoma, sophisma, sorites, ephemeris, thesis, toreuma, &c.* apud Horat. ea, quæ suprà commemoraui *diota, amystis, balanus, &c.* vel intellige ea, quæ ad exemplũ Græcorum in lingua Latina nouata sunt, vt *medietas,* quemadmodum illi μεσότητα dicunt: *intermundia,* vt illi μετακόσμια: *qualitas,* quæ ab illis ποιότης nominatur: *rectè facta,* quæ κατορθώματα: *producta,* seu *proposita,* quæ προηγμένα, *reiecta,* quæ ἀποπροηγμένα: *visio,* quæ φαντασία: *notio,* quæ ἔννοια: *indifferens,* quod ἀδιάφορον: *suada,* quæ πειθώ: *cẽtimanus,* qui ἑκατόγχειρ: *tyrannicida,* qui τυραννοκτόνος: *triceps,* qui τρικέφαλος: *tauriformis,* qui ταυρόμορφος, & alia sexcenta. nouantur enim verba aut similitudine, aut imitatione, aut inflexione, aut adiunctione verborũ, inquit M.Tull.Partit. Nonnulli libri vet. habent *cadant.*

Parce detorta] id est, parcè deflexa, seu deriuata, seu deducta à Græca lingua.

Cæcilio] Statio Cæcilio, poëtæ comico, de quo suprà.

Dabit] sic habent omnes ferè libri veteres F cum vulgatis consentientes: pauci *dedit*, quod itẽ se in vno repetisse testatur homo pereruditus, Canterus.

Varioque] sic legendum libris omnibus inuitis, non *Varo:* vt Od.6.lib.1. *optimus olim Virgilius, post hunc Varius dixere quid essem.* & sat.10. lib.1. *fortè epos acer, Vt nemo, Varius ducit.* & Od.6.lib.1. *Scriberis Vario fortis, &c.*

Inuideor] inuideor, φθονοῦμαι, à verbo inuideo, rariusculum est: in vsu tamen sunt *inuisus*, & *inuidendus.* suprà Od.10.lib.2. *caret inuidenda Sobrius aula.* & Od.1.libr.3. *Cur inuidendis postibus, & nouo Sublime ritu moliar atrium?* Idem sat.3.lib.2. *& haret Inuisis foribus.* verbum inuidendi certè cum quarto casu coniungi solet, vt apud M. Tull. Tuscul.3. *vt nobis optimam naturam inuidisse videãtur, qui nihil melius homini populari gloria iudicauerunt.* vide annot.ad sat.6.lib.2. hæc igitur verba, *cur inuideor acquirere*, valent, cur vetor acquirere? sic Græci φθονοῦμαι, & φθονῶ. Euripid. Med. μὴ φθόνει σοφὰ

A σαι, id est, ne Inuide dicere. ibid. Καὶ νῦν τὰ μὲν σοὶ οὐ φθονῶ καλῶς ἔχειν, id est, non inuideo res tuas benè habere.

Cvm lingva Catonis, et En.] nam tantumdem nobis licere debet nostra ætate, quãtum Ennio, & Catoni licuit sua.

Signatvm præsente nota proo.] libri vulgati habent *producere*, quibuscum consentiunt aliquot antiqui, id est, proferre in lucem, seu protrahere in medium (vt loquitur Lucretius.) *nomen* autem *præsente nota signatum*, hoc est, quod vsus præsens comprobet: nomen, quod cum eorum hominum, qui tunc sunt, cùm producitur, loquendi consuetudine cõsentiat: nomen, quod eam formam, & notam impressam contineat, quæ sit in vsu. ego tamen *procudere* malim, vt habent libri aliquot calamo exarati, vt tralatio sit à nummis. Nã & Themistius iunior in oratione quarta de nomine, seu vocabulo *sophista* loquens, similitudine nummi vtitur, his verbis, ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦ ὀνόματος ὥσπερ νομίσματος, μετέπεσεν ἡ δύναμις κατὰ τοὺς ὕστερον χρόνους, &c. id est, sed quoniam huius nominis [sophistæ] vis seu

B potestas, mutata est, posterioribus tẽporibus, &c.

Vt silvæ foliis] ostendit à simili, etiam verborum suam esse ætatem. iccircò vtendum esse verbis præsentibus, & noua verba cudere licere. videtur autem hanc similitudinem ab Homero sumsisse ιλ.ζ. qua cum foliorum ortu, ac natura hominum ætatem comparat. Οἵηπερ φύλλων γενεή, τοίηδε καὶ ἀνθρώπων. id est, Qualis foliorum ortus, talis & hominum. idem φ. οὐδ' ἂν ἐμοί γε βροτῶν ἕνεκα πτολεμίζω δειλῶν, οἳ φύλλοισιν ἐοικότες ἄλλοτε μέν τε ζαφλεγέες τελέθουσιν ἀρούρης καρπὸν ἔδοντες· ἄλλοτε δ' αὖ φθινύθουσιν ἀκήριοι. id est, si tecum miserorum mortalium causa pugnem: qui foliis similes, interdũ feruidi, & fortes sunt terræ fructũ comedentes: interdũ intereũt imbecilli, & exanimes. & Mimnermus, Ἡμεῖς δ', οἷά τε φύλλα φύει πολυάνθεμος ὥρη Ἔαρος, ὅτ' αἶψ' αὐγῇ αὔξεται ἠελίου, ex Stobæo. id est, Nos autem tales sumus, qualeis frondeis producit tempus Vernum multis floribus abundans, cùm primum lux solis augetur. sic & Musæus, Ὡς δ' αὔτως καὶ φύλλα φύει ζείδωρος ἄρουρα, Ἄλλα μὲν ἐν μελίῃσιν ἀποφθίνει, ἄλλα δὲ θάλλει· Ὣς δὲ καὶ ἀνθρώπων

C γενεὴ καὶ φῦλον ἑλίσσει: id est, similiter autem & frondeis producit terra, victum suppeditãs, seu rerum ad victum necessariarum largitrix: aliæ quidem in fraxinis pereunt, aliæ virent: sic & hominum ortus & genus vicissim nascitur, & óccidit. Cum his Horatianis congruunt, & concinunt illi Lucretiani versus lib. 1. *Sic voluenda ætas commutat tempora rerum. Quod fuit in pretio, fit nullo denique honore: Porrò aliud succedit, & è contemtibus exit: Inq; dies magis appetitur, floretque repertum Laudibus, & miro est mortaleis inter honore.* Idem lib. 3. extr. *Cedit enim a rerum nouitate extrusa vetustas.* & M. Tull. Philipp. 12. in extr. *Nihil enim semper floret: ætas succedit ætati.*

Pronos] celeriter labenteis.

Debemvr morti nos] sic Od. 3. lib. 2. *Omnes eòdem cogimur: omnium Versatur vrna.* Profert hunc locum Seruius ad illum Virg. lib. 9. Æn. *Mortaline manu facta immortale carinæ. Fas habeant?* sed Priscianus legit *Debemus.* quod notauit

Achill. Statius Lusitanus. D

Sive receptvs Terra Nept.] id est, siue portus Iulius, immisso in Lucrinum, & Auernum lacum mari refectus, nauibus tutam stationem præbeat: (quod ab Augusto effectum est:) siue Pomtina palus siccata, vomere subigatur nũc, & frugibus vicinas vrbeis alat: (quod à Iulio Cæsare fuerat cogitatum:) siue Tiberis à priore suo alueo in aliam partem auersus desierit agris, & vrbi nocere.

Classeis Aqvilonibvs arcet] id est, Aquilones à classibus arcet: hypallage: classibus tutus ac munitus portus est.

Sterilisqve div palvs] Seruius ad illum Virg locum Æneid. 6. *Et tenebrosa palus Acherunte refuso:* notat, posteriorem syllabam huius nominis esse longam: ab Horatio tamen esse correptam: atque hunc locum profert.

Aptaqve remis] nauigabilis.

Vicinas vrbeis alit] siccata, & fertilis reddita, vicinis vrbibus alimenta præbet: quod Iul. Cæsar efficere constituerat. M. Tullius Philip. E
5. *Ille paludes siccare voluit.* perfecit posteà Cethegus nescio quis.

Iniqvvm frvgibvs] inimicum, & infestũ frugibus, propter crebras eluuiones.

Doctvs iter melivs] translatio est, vt epist. ad Villicum sup. lib. 1. *Multa mole docendus aprico parcere campo.*

Nedvm sermonvm stet honos] nimis pingues sunt ij, qui hic censent addendam negationem, & legẽdum, *ne dum haud sermonum.* nam hæc vox suaptè vi, ac natura negat, vt apud M. Tull. libr. epist. 9. ad Pap. Pætum, in vltima libri epist. *Me verò nihil istorum, ne iuuenem quidem mouit vmquam, nedum senem.* Idem ad Tiron. lib. 16. *vix in ipsis tectis, & oppidis frigus infirma valetudine vitatur: nedum in mari, & via sit facile abesse ab iniuria temporis.* T. Liuius libr. 6. *Et ægre inermem tantam multitudinem, nedum armatam sustinere posse.* Est autem argumentum à minori hoc modo, Si, quæ diuturniora videbantur esse debere, neque à vetustate facilè consumi posse, ea tamen exstinguit vetustas: quanto magis verba? potest & esse à maiori, hoc modo, opera regum non sunt sempiterna: quanto minus verba? F

Gratia] χάρις, lepos, venustas. vel gratiã accipe, vt sit translatum ab hominum gratia.

Qvem penes] in cuius potestate est. M. Tull. in orat. perf. *vsum loquendi populo concessi, scientiam mihi reseruaui. ius* autem legendum ex auctoritate omnium veterum cod. non *vis.*

Res gestæ, &c.] res gestæ describuntur versibus heroïcis: quod genus epos appellant: ex quo poëtæ epici nominantur, vt suprà diximus ad epist. 2. lib. 2.

Qvo scribi p. nvmero] id est, quo metro, quo carminis genere, quibus pedibus, vt hac epist. inf. *At vestri proaui Plautinos & numeros, & Laudauere sales.*

Homervs] a quo Mæonium carmen dicitur suprà Od. 6. lib. 1. *Mæonij carminis alite:* seu, vt quidam malunt, *aliti*, vt referatur ad Varium.

A VERSIBVS IMPARITER IVNCTIS] elegis, vt tertio ab hinc versu appellat. profert hũc locum Sosipater lib. 2. grammatic. instit. & refert, Scaurum grammaticum commentariis in artem poëticam ad hunc locum notasse, *aduerbium figurauit*.

QVERIMONIA PRIMVM] Ode 33. lib. 1. *Albi ne doleas plus nimio memor Immitis Glyceræ, neu, miserabileis Decantes elegos, quòd tibi iunior Læsa præniteat fide*.

VOTI SENTENTIA COMPOS] res lætæ, optatæ, & secundæ. nam, quæ nobis ex animi sententia eueniunt, læta sunt, ac iucunda.

ARCHILOCHVM PROPRIO] id est, Archilochus carminis Iambici inuentor, & princeps, iambos suos ad maledicentiam contulit, vel iambis suis armatus scripsit in Lycamben socerum, & eius filiam: vt suprà Od. 6. epod. C. Vell. Paterc. *neque quemquam alium, cuius operis primus auctor fuerit, in eo perfectissimum præter Homerum, & Archilochum, reperiemus*.

B HVNC PEDEM] iambum. Turnebus tamen lib. 9. Aduers. pedem interpretatur versum iambéum.

SOCCI] comœdiæ. infrà, *propè socco Dignis carminibus*.

GRANDESQVE COTHVRNI] tragœdiæ. sup. Od. 1. lib. 2. *grande munus Cecropio repetes cothurno*. & infrà, *Et docuit magnúmque loqui, nitíque cothurno*.

ALTERNIS APTVM SERMONIBVS] dialogis, & sermonibus mutuis. sic Aristot. [illegible] μάλιστα γὰρ λεκτικὸν τῶν μέτρων τὸ ἰαμβεῖόν ἐστι. σημεῖον δὲ τούτου. πλεῖστα γὰρ ἰαμβεῖα λέγομεν ἐν τῇ διαλέκτῳ πρὸς ἀλλήλους. id est, maximè autem omnium metrorum, ad locutionem, seu ad sermonem aptum est, carmen iambéum: cuius rei argumentum est, quòd plurimos versus iambéos vsurpamus, in sermone quotidiano. Alternos sermones autem intellige: qui alternatim habentur, hoc est, non semper neque cõtinenter ab vno, sed nunc ab hoc, nunc ab illo: seu nunc ab vno, nunc ab altero vicissim. hoc enim
C significat *alternum*, nempe quod non est continuum, sed aliqua aut persona, aut re interposita interruptum: vt alterna mors Castoris & Pollucis, alternis temporibus, alternis annis, & simil.

ET POPVL. VINC. STR.] quia spéctatores vociferati, & strepere, desinunt, versibus iambicis delectati.

NATVM REBVS AGENDIS] id est, fabulis, quæ appellantur δράματα: vel quia iambus vim habet excitandi ad actionem. Arist. πρακτικὸν appellat.

FIDIBVS] versibus lyricis.

EQVVM CERTAMINE PRIMVM] qui cursu vicit. vt dixit *pugilem victorem*: ita *equum certamine primum*.

ET IVVENVM CVRAS] amores, commissationes, conuiuia, iocos.

DESCRIPTAS SERVARE VICES, &c.] qui suas cuiusque poëmatis parteis, & munera ab ipsa natura attributa seruare nescit, &, qui ad operum formas, quæ sunt variæ, & multiplices, versus accommodare pro cuiusque dignitate, ac natura D
non potest, indignus est nomine poëtæ. potest & illud *vices* intelligi de cuiusque personæ officio, & munere, & decôro. cuius rei exemplum subijcitur ibi. *Telephus, & Peleus, &c.* discriptas autẽ id est, διατεταγμένας, distinctas, distributas, diuisas. sic Od. 3. lib. 1. *sedésque discriptas piorum, &c.*

OPERVMQVE COLORES] operum species, & formas, & varietates. sic vitæ colorem dixit sat. 1. libr. 2. *Quisquis erit vitæ, scribam, color*. & epist. 17. libr. 1. *Omnis Aristippum decuit color, & status, & res*.

PVDENS PRAVE] pudor eius est vitiosus, ac reprehendendus, quẽ discere pudet potius, quam nescire.

CENA THYESTÆ] argumentum tragicum, de quo alibi.

SINGVLA, &c.] suus cuique carmini locus detur: suo quæque materia carmine, & proprio tractetur.

NON VVLT] non debet, οὐ βούλεται.

INTERDVM TAMEN ET VOCEM, &c.] E
vt sat. 4. libr. 1. *at pater ardens Sæuit, quòd meretrice nepos insanit amica Filius, &c.* quem locũ cum hoc conferre non erit inutile.

DELITIGAT] acriter litigat, vt suprà *desæuit*, pro valde sæuit, epist. ad Iul. Florum 1. lib. 1. & sat. 3. lib. 2. *denarrat*.

SERMONE PEDESTRI] humili, & comico. πεζῷ λόγῳ.

TELEPHVS, ET PELEVS, CVM P.] subaudiendum verbum *est*, & legendum *cum*, nõ *cur*. probat autem exemplo personarum tragicarum Telephi & Pelei, nonnumquam in tragœdiis sermonem comicum, & humilem adhiberi. est autem hæc horum verborum sententia, Telephus, & Peleus, quo tempore vterque in exsulio, atque in egestate versatur, verborum ampullas, & verba productiora, ac longiora, quàm quibus vulgus vtitur, omittit, ac remouet, si vult spectatoribus misericordiam voce & lacrymis commouere. P. Victorius hunc locum aliter explicat Variar. lectionum lib. 14. sed valde ab eo dissentio. neque mihi F
vllo pacto probari potest illa explicatio, *proijcere ampullas*, magnaloqui. quid enim aliud est proijcere, quàm procul à se reijcere, amittere, ac repellere? quod Græci προΐεσθαι dicunt. Catull. de nupt. Pelei, *Ipse suum Theseus pro caris corpus Athenis Proijcere optauit potius, &c.* Idem ad Cameriũ, *Fructus proijcies amoris omneis*. Virg. Æneid. 6. *qui sibi lethum Insontes peperere manu, lucémque perosi Proiecere animas*. M. Tul. pro C. Rab. *neque ego, cui omnium ciuium libertas carissima fuisset, meam proiecissem*. Lucret. lib. 5. *Tum porro puer, vt sæuis proiectus ab vndis Nauita, nudus humi iacet*. Horat. satyr. 3. libr. 2. *qui sernos proijcere aurum In media iussit Lybia*. & satyr. 7. lib. 2. *Tu cum proiectis insignibus, &c.* De Telepho autem pauca quædam suprà leuiter attigi Od. 17. epod. sed, quod ad hunc locum attinet, Telephi mendicitatem nobilitarunt tragœdiæ. Timocles in Iambicis, ὁ γὰρ μὲν πένης πτωχότερον αὐτοῦ καταμαθὼν τὸν Τήλεφον γενόμενον, τὴν πενίαν ῥᾷον φέρει. id est, nam qui pauper est,

A posteaquam intellexit Telephom factum esse se pauperiorem, paupertatē fert facilius. Aristoph. πτωχὸς εἶναι δὲ γ' ὦ δύστηνε. Καὶ πρὶν προσαιτῶν ἐνέχεις τοῖς Μυσοῖς ἔσωσεν. id est, Tu autem rem tuam bene geris. atqui antea mendicabas, cùm te Telephum Mysum esse diceres. de eodem vide, quæ protulimus ex Pindaro, & eius interprete Od. 7. lib. 1. ad illum locum, *Narrat pene datum Pelea Tartaro*. quibus libet nunc addere ex eodem poëta, quæ exstant ὠδ. γ. πυθ. vbi ille ostendens, nullam esse stabilem felicitatem in rebus humanis, ait ne Pelea quidem, & Cadmum, quorum res fuerant aliquando admodum secundæ, cursum vitæ perpetuum sine offensione, & calamitate conficere potuisse. nam, cùm Cadmus Harmoniā, Peleus Thetida vxores duxissent, & vtriusque nuptiis etiam Dij immortales interfuissent, illum trium filiarum, Semelæ, Agauæ, Inônis miserabiles casus ita grauiter perculerunt, atque afflixerunt, vt in anguem versus sit: hic amisso filio Achille, in Co insula vitam inopem, & miserā traduxit, mortémque

B cum summo animi dolore, & cruciatu oppetiit. Verba Pindari non ascribam: petat, qui volet, ex ipso fonte.

PROIICIT AMPVLLAS ET SESQVIP.] id est, longè à se reijcit, & omittit verba tumida, grandia, ampla atque inflata, magnifica, iactantiæ & venti plena: seu nimis ornata, & ab vsu communi remota: vel quód ampullæ amplæ sunt, vnde fortasse nomen traxerunt: vel propter sonitum, quem aqua ex ampulla effluens mittit. lege hac de re plura ad illum versum, *An tragica desæuit, & ampullatur in arte, &c.* epist. 3. lib. 1. sesquipedalia verba autem, intellige nimium producta, & longa: qualia sunt sesquipedalia: alij prætumida, & inflata interpretantur.

SI CVRAT C. SP. TETIGISSE] si studet animum spectatoris affecisse, commouisse. Cicer. ad Attic. lib. 2. *mina, quæ mihi proponuntur, modicè me tangunt.*

DVLCIA SVNTO] aliud est pulchrum, aliud dulce. licet hoc ex similitudine formæ muliebris

C intelligere. sunt enim quædam mulieres formosæ illæ quidem, sed insuaues, & iniucundæ, sine lepôre, & illecebra: aliæ minus formosæ, sed suauitate, & lepôre, atque illecebra commendatæ.

VOLENT,] quidam libri vet. habent, *volunt.*

AGVNTO] impellunto, aut ducunto. epist. ad Augustum, *Ille per extentum funem mihi posse videtur Ire poeta, &c.*

SI VIS ME FLERE] sic M. Tull. de Orat. ad Qu. frat. lib. 2. *neque fieri potest, vt doleat is, qui audit, vt oderit, vt inuideat, vt pertimescat aliquid, vt ad fletum misericordiámque deducatur, nisi omnes ij motus, quos orator adhibere volet iudici, in ipso oratore impressi esse, atq. inusti videbuntur, &c.* quę deinceps sequuntur. nam ad hunc locum valdè pertinent. sic Arist. lib. 3. de arte dicendi. συνομοιοπαθεῖ ἀεὶ ὁ ἀκούων τῷ παθητικῶς λέγοντι. id est, similiter semper afficitur is, qui audit, atque is, qui affectus commouet dicendo. Sic & Plato in eo dialogo, qui inscribitur Ion, ἢ περὶ Ἰλιάδος, vbi multis verbis ostendit & poetas afflatu diuino concitatos sua poëmata edere, tanquam deorum interpretes, & recitatores poëmatum, seu actores, quos rhapsodos appellant Græci, esse interpretum interpretes, quia cùm recitant aliquem locum iracundiæ, aut misericordiæ, aut similis alicuius affectus plenum, & ipsi similiter afficiuntur, & in animis auditorum similē affectum gignunt. sic Plato· ἐγὼ γὰρ (inquit Ion) ὅταν ἐλεεινόν τι λέγω, δακρύων ἐμπίπλανταί μου οἱ ὀφθαλμοί· ὅταν τε φοβερὸν ἢ δεινόν, ὀρθαὶ αἱ τρίχες ἵστανται ὑπὸ τοῦ φόβου, καὶ ἡ καρδία πηδᾷ. Cùm enim ego aliquid miserabile loquor lacrymis mihi complētur oculi: cùm aliquid formidolosum, aut horribile, pili metu arriguntur, & cor palpitat. Cetera legat qui volet apud Platonem. Valde enim ad hunc locum pertinent.

D

TVNC TVA ME INFORT. LÆD. TEL. VEL. P.] hic est locanda interpunctionis nota hoc modo, Tunc, id est, cum ipse primus dolebis, ô Telephe, vel Peleu, tua infortunia mihi lachrymas excutient: tunc me molestia afficient. sequitur deinceps, *male si m. l.* Quidam libri habent, *lædant.*

MALE SI MANDATA LOQ.] sin autem parte istibi à fortuna datas, ages indecenter, & ineptè: si & verbis vtêris à persona, quam sustines, atque à fortuna tua alienis, & vultu hilari procedes in scenam, cùm sis calamitosus, exsul, mendicus: denique si neque verba, neque gestus ei personæ, quam sustines, & quam repræsentare iussus es, respondebunt: tunc aut me tibi minus attentū præbebo, aut te irridebo. oratio igitur & actio debent personæ, & fortunæ congruere, & conuenire. quidam existimant, hunc esse ordinem verborum, *si loquēris, male mandata*: id est, si ea loquēris, quæ sunt à tua fortuna aliena, tui auctoris culpa, qui eā orationem tibi attribuerit: aut dormitabo, aut ridebo: à quibus dissentio.

E

TRIST. MÆST. VVLTVM VERBA D. &c.] *Aliud vocis genus* (inquit Cicero lib. 3. de oratore) *iracundia sibi sumit: acutum, incitatum, crebrò incidens, &c. Aliud miseratio ac mœror: flexibile, plenum, &c. Aliud metus, demissum, & hæsitans, & abiectum, &c.* Cùm igitur alius motus aliam vocem desideret: ergo & alia verba desiderat. Hæc enim debent esse inter se cōsentanea, motus, vox, verba. Iam qualis motus, talis vultus est: qualis fortuna, talis motus, vt statim dicet. Format enim natura prius, &c. Cum his congruunt illa Ciceronis ex eodem libro paullùm supra. *Omnis enim motus animi suum quendam à natura habet vultum, & sonum, & gestū. totumq. corpus hominis, & eius omnis vultus, omnesq. voces, vt nerui in fidibus, ita sonant, vt a quoque animi motu sunt pulsæ, &c.*

F

FORMAT ENIM NATVRA] sic Homer. ὀδ. σ. Οὐδὲν ἀκιδνότερον γαῖα τρέφει ἀνθρώποιο Πάντων, ὅσσα τε γαῖαν ἔπι πνείει τε, καὶ ἕρπει. Οὐ μὲν γάρ ποτέ φησι κακὸν πείσεσθαι ὀπίσσω, Ὄφρ' ἀρετὴν παρέχωσι θεοί, καὶ γούνατ' ὀρώρῃ· Ἀλλ' ὅτε δὴ καὶ λυγρὰ θεοὶ μάκαρες τελέσωσι Καὶ τὰ φέρει ἀεκαζόμενος τετληότι θυμῷ. Τοῖος γὰρ νόος ἐστὶν ἐπιχθονίων ἀνθρώπων, Οἷον ἐπ' ἦμαρ ἄγῃσι πατὴρ ἀνδρῶν τε, θεῶν τε, id est, nihil imbecillius alit terra homine ex omnibus, quę super terram spirant ac serpūt. Affirmat enim numquam fore, vt malum aliquod sibi in posterū eueniat, donec virtutem præbeant dij, & genua erigi

A erigi possint. verùm vbi dij immortales aduersi aliquid importarint: tũ etiã inuitus, id fert patienter. Talis enim mens est terrestrium hominum, qualem diem inuexerit deorum & hominum pater. Eadem fere sententia est vulgati huius versiculi, Πρὸς γὰρ τυχὰς τὰς φρένας κεκτήμεθα: id est, ad fortunas enim accommodatam mentem habemus. & Terent. in Hecyta, *Omnibus nobis vt res dant sese, ita magni, atque humiles sumus.* hoc igitur significat Horatius, nos aptos esse natura ad omnem fortunarum habitum, id est, ad omnem fortunæ varietatem, vultu, & fronte, atque adeò animo declarandam, & exprimendam, vt si fortuna sit secunda, læti, atque hilares simus: sin aduersa, fracti, humiles, ac demissi: sequitur deinde oratio, quæ taleis animorum motus, atque habitus interpretetur.

AVT AD HVMVM DED.] pluribus verbis dixit, quod vno dicere licet. *affligit.*

SI DICENTIS ERVNT] hic versus P. Victorij sententiam in explicandis verbis illis, *Proijcit* B *ampullas*, &c. refellit. si loquentis oratio (inquit Horatius) erit ab eius fortuna aliena, ridebunt equites, & réliqui spectatores. Itaque, si Telephus, & Peleus regno pulsi, & exsules, ampullas loquentur, id est, verbis vtentur elatioribus, grandioribus, amplioribus, quàm taleis personas deceat, nõ modò misericordiam auditoribus non cõmouebunt, verùm etiam risum mouebunt.

INTERERIT MVLT. DAVVSNE] variis modis mutatus, & corruptus est hic versus. nam cùm in omnibus ferè libris manuscriptis legatur vel *an Eros*, vel *Heròsne*, alij reposuerunt, *Dauus an Heros*: alij *diues*, *an Irus*: alij *Dauus herúsne*: alij *Diuus an Heros*. quarum lectionum nullam probo, & eas omneis puto esse corruptas. Nam primum Dauus, & Heros personæ sunt ità dissimiles, ac dispares, vt ea res admonitione non egeat. quis enim ita hebes, & tardus est, vt nesciat interesse, vtrùm Dauum loquentem faciat, an Agamemnonem? Prætereà Dauus proprium serui nomen est, quamuis à natione impositum: at heros nomen C omnium heroum commune. neque verò me mouet quod quidam vir doctus mihi in sermone dixit, ferri hanc lectionem posse, *Dauus an heros*: quia (inquit ille) *heros* positus est pro sene. senex autem in comœdiis ponitur pro hero. Ita igitur hic heros, id est, senex, quasi Chrémes, Dauo opponitur. proferebat autem ille Virgilij versum ex Moreto, vbi *heros* videtur positum pro *senex*. *Ergo aliam molitur opem sibi prouidus heros.* sed, pace illius dixerim, neque heros apud Virgilium, senem significat, neque, si ita esset, probanda magis esset hæc lectio, quam aliæ. Nam fingamus ita scriptum esse ab Horatio, *Dauúsne loquatur, an senex*: inepta esset hæc oppositio, cùm Dauus nomen sit serui proprium, senex nomen ætatis appellatiuũ. Iam verò apud Virg. *heros* non senem significat, sed hominem antiquorum morum, seu heroum illorũ simplicitatis & probitatis æmulum, seu heroibus illis probitate & fortitudine animi similẽ. sic ipse Horat. vsurpauit sat. 2. lib. 2. *hos vtinam inter Heroas natum tellus me prima tulisset.* Deinde lectio *diuesne, an Irus* non placet eadem ratione: quia Irus D proprium nomen est mendici illius Homerici, diues omnium diuitum commune. idémque de lectione *Dauúsne, herusne* sentiendum, vt omittam quòd superuacaneum etiam fuit Horatio, nos de domini, & serui loquentis differentia admonere. Restat quarta, *Diuúsne loquatur, an Heros*, quam audio quibusdam viris doctis omnium optimam videri. Sed ne hæc quidem mihi probatur. Nam diui in comœdiis quidem nunquam introducuntur loquentes: in tragœdiis autem rarò admodum, tum scilicet, cùm dignus aliquis vindice nodus inciderit, vt ait Horatius in hac epistola, idque ad explicandas, & expediendas turbas ortas in tragœdia, quæ humano consilio non videbantur expediri posse. Quòd si aliquando Diuus aliquis intercedit nulla turba exorta, vt Pallas apud Sophocl. in Aiace: id fit propter aliam necessariam causam, quemadmodum in ea, quam dixi, Sophoclis tragœdia. Iccirco enim Pallas prologi parteis agit, quia absurdum erat futurum Aiacem, suum ipsius facinus proloqui, E ac proferre: neque quisquam alius erat, qui sciret, eum mente captum pecudes iugulasse: quippe qui & noctu, & occultè rem illam perfecisset. Prætereà cùm sit necesse Deos humano more loqui: alioquin à nobis ne intelligantur quidem: nullus autem excogitari possit hominum sermo grandior, aut elatior, quàm heroicus: non video, quid sit, quamobrem Horatius, aut quisquam alius dicat interesse, vtrùm deus loquatur, an Heros. tolerabilius erat, si dixisset interesse, vtrùm loquatur Apollo, an Menelaus: Venus, an Helena. sed quid frustrà lectorem moror, cum agatur hic de personis comicis? ego igitur hunc versum ita legendum esse dico, *Intererit multum Dauúsne loquatur, Erósne*: vt significet interesse vtrùm loquatur seruus callidus, versutus, fallax, improbus, & nequam, an simplex, apertus, veritatis amicus, fidelis, & frugi. Perspicuum est enim Horatium hoc loco docere, quemadmodum differt seruus à seruo, ætas ab ætate, fæmina nobilis & potens, à plebeia, & humili, genus & institutum F vitæ ab alio, natio à natione, locus à loco: ita inter orationes interesse oportere. Esset autem absurdum, atque ineptum, cùm his versibus loquatur de personis comicis, infrà autem deinceps de tragicis ab illo versu, *Scriptor. honoratum si fortè, &c.* inculcare hîc alieno loco deos, & heroas. De Erote porrò, videor mihi legendo obseruasse, seruos eos, qui hoc nomine appellantur, magna ex parte esse benè moratos, fideleis, & caros, vtileísque dominis. Meminerunt omnes, seruum illum Ciceronis Erotẽ, esse à domino libertate donatũ, quod causam, quam dicturus erat Cicero, cùm ad eã nondũ satis paratus esset, in posterũ diem dilatam nuntiasset: Dauos verò subdolos, mendaceis, fallaceis, dominóque suspectos. Iam verò non est id omittendum, quod ad meæ coniecturę rationẽ confirmandam vehementer pertinet. Cùm abhinc duodecim circiter annos essem Tolosæ, incidi in quoddam exemplar pandectarum iuris ciuilis, manu exaratum. in eo adnimaduerti nomen

serui

A ſerui *Eros* paſſim ſcriptum cum aſpiratione *Heros*. ex ea ſcriptura, ab illo iam tempore orta mihi ſuſpicio eſt, in exemplaribus Horatianis manuſcriptis antiquiſſimis, & nõ ita corruptis, ſic hunc verſum in quo verſamur, ſcriptum fuiſſe, *Intererit multum Dauúſne loquatur, Heróſne*. ſecutos eſſe poſteà aliquos homines ſemiductos, qui cùm repeririſſent hoc nomen ſcriptum cum aſpirationis nota, eóque nomine eum ſignificari putarent, qui inter diuinam, & humanam naturã interiectus eſt: ſcirent autem priorem eius ſyllabam eſſe lõgam, atque iccircò numerum, ac menſuram conſtare non poſſe, verſum commutare auſi ſunt, & in locum prioris ſcripturæ *Heróſne: an Heros* ſubſtituerunt. atque hanc primam fuiſſe puto huius loci maculã, ac labẽ. ex hac ſtirpe (vt ſolent amplificari, ac dilatari mala) cetera huius verſus errata, mendaque nata ſunt, dum ſuum quiſque iudicium ſecutus, ſuóque ingenio confiſus, deletis germanæ ſcripturæ veſtigiis, nouam lectionem confingit, & comminiſcitur. meam coniecturam adiuuant
B & codices nonnulli Horatiani, in quibus ineſt hęc ſcriptura. *Heróſne*.

Matvrvsne senex] Virg. libr. 5. Æn. *maturus Aceſtes*. paullo aliter item Hor. dixit *maturos partus*, carm. ſæculari.

Florente ivventa] ἀκμαζούσης ἡλικίας. quod alio loco docuimus.

Fervidvs] M. Tull. in Catone maiore, *epulabar igitur cum ſodalibus omninò modicè: ſed erat quidam feruor ætatis, qua progrediente omnia fiunt etiam indies mitiora*. Itaque iuuenes αἰζηοὺς appellant Græci, quaſi ἀειζέοντας, id eſt, ſemper feruẽteis.

Mercatorne vagvs, cvltorne vir. ag.] Vides vt opponat inter ſe mercatorẽ vagum, & cultorem agelli: id eſt, olitorẽ aliquem, ſeu potius eum, qui domo ſe continet, qualis eſt ſenex ille Veronenſis, quem deſcribit Claudianus, *Felix qui patriis æuum tranſegit in aruis, Ipſa domus puerum quem videt, ipſa ſenem: Qui baculo nitens, in qua reptauit arena, Vnius numerat ſecula longa caſæ. &c.* aut qualis ille beatus Horatianus: *Beatus il-*
C *le, qui procul negotiis, &c.* Od. 2. epod.

Sibi convenientia] ſibi conſtantia, & in quibus extrema conueniãt cum primis, vtraque cum mediis.

Scriptor] hic eſt apponenda interpunctionis nota.

Honoratvm] cur honoratum? quia Iupiter à Thetide exoratus, eum à Græcis tum honorandum curauit, cùm Troianos, qui Achille pugnante extra ſua præſidia prodire, & prœlium inire non audebant, rurſum Achille irato, ea fiducia, audaciáque compleuit, ut auſi ſint belli fortunam experiri, Gręcóſq; magnis cladibus affecerint, ita vt Agamemnonem, qui Achilli Briſeida eripuerat, magnopere ſui facti pœnituerit, vltróque Briſeïda cum aliis puellis formoſiſſimis bello captis, ampliſſimíſque muneribus ad eum remiſerit. Sic autem Thetis apud Hom. ιλ. α. Iouem orat. Ἀλλὰ σύ πέρ μιν τῖσον Ὀλύμπιε μητίετα Ζεῦ· Τόφρα δ' ἐπὶ Τρώεσσι τίθει κράτος, ὄφρ' ἂν Ἀχαιοὶ Υἱὸν ἐμὸν τίσωσιν, ὀφέλλωσί τέ ἑ τιμῇ. id eſt, At tu eum honorato ô Iupiter Olympie, conſilii largitor. Tandiu autem Troianis potentiam, D
& robur adiicito, quoad Achiui filium meum honorauerint, & eum honore mactarint.

Impiger, iracvndvs, inexorabilis, &c.] quia talem deſcribit Homerus. atque iracundiam quidem ex primo iliados perſpicere licet. ingenio autem inexorabili eum fuiſſe, declarat liber non⁹, vbi ab Aiace σχέτλιος, ſæuus, durus, indomitus: & νηλὴς, id eſt, immiſericors & immitis appellatur. & eodem libro cùm Phœnix lõga oratione eum ad lenitatem deducere studuiſſet, Meleagri exemplũ adhibuiſſet, munera cõmemoraſſet, quæ ſe Græci vltrò promittebant daturos, ſi ſe exorari ſineret, cetera denique collegiſſet, quæ ad animum iratum placandum, ac mitigandum valere debuerant: his omnibus ne tantillum quidem commotus eſt, vt Græcis laborantibus ſuccurreret, auxiliúmque ferret. Magna ſanè vis eſt ad miſericordiam commouendam in iis verſibus, quibus exponit Phœnix, illũ ſibi à Peleo puerum eſſe traditum, & commendatum, abs ſeſe magno ſtudio, magnáque cura educatum ea ſpe ducto, fore, vt, cum ipſe liberos ex ſe non ſuſcepiſſet, E
eſſet ille ſibi filij loco. Iam verò alij, qui deinceps ſequuntur, vel ſaxum flectere poterant, quos non me pigebit aſcribere, vt inſignis Achillis acerbitas, & inexorabilis animus magis appareat, qui de ſententia à tali viro, talique oratione non potuerit demoueri. hæc igitur Phœnix, Ἀλλ' Ἀχιλεῦ, δάμασον θυμὸν μέγαν· οὐδέ τί σε χρὴ Νηλεὲς ἦτορ ἔχειν· στρεπτοὶ δέ τε, καὶ θεοὶ αὐτοί, Τῶν περ καὶ μείζων ἀρετὴ, τιμή τε, βίη τε. Καὶ μὲν τοὺς θυέεσσι, καὶ εὐχωλῇς ἀγανῇσι, Λοιβῇ τε, κνίσῃ τε παρατρωπῶσ' ἄνθρωποι, Λισσόμενοι, ὅτε κέν τις ὑπερβήῃ, καὶ ἁμάρτῃ. id eſt, At Achilles, magnum animum tuum domato, neque verò te oportet immiſericordem mentem habere. flexibiles ſunt etiam dij ipſi quorũ & maior eſt virtus, & honos, & vis. Veruntamen eos ſuffimentis ac ſacrificiis, & blandis precibus, & libaminibus, & nidore flectunt homines precantes, vbi quis iniuſtum aliquid commiſerit, & peccarit. reliquos verſus petat, qui volet, ex Homero. Patroclus item ιλ. π. ait, patrem ei non eſſe Pelea, neque matrem Thetidem, ſed eum è mari, ſaxiſque præruptis eſſe natum. ſic Patroclus, Νηλεὲς, οὐκ F
ἄρα σοί γε πατὴρ ἦν ἱππότα Πηλεὺς, Οὐδὲ Θέτις μήτηρ, γλαυκὴ δέ σε τίκτε θάλασσα, Πέτραι τ' ἠλίβατοι. Poſtremò Apollo in ea oratione, qua ſuadet ceteris Diis, vt Hectoris corpus parentibus permittant, vt honore ſepulturæ ab eis afficiatur, potius quàm Achilli gratificentur, ait Achillem neque animo eſſe ad æquitatem propenſo, neque flexibili voluntate, ſed immanitate, & feritate quadam leonina præditum, omnémque humanitatẽ, ac miſericordiam exuiſſe. ſic Apollo, Ἀλλ' ὀλοῷ Ἀχιλῆϊ θεοὶ βούλεσθ' ἐπαρήγειν, ᾯ οὔτ' ἂρ φρένες εἰσὶν ἐναίσιμοι, οὔτε νόημα Γναμπτὸν ἐνὶ στήθεσσι· λέων δ' ὣς, ἄγρια οἶδε, &c. impigrum autem, fortem, & ſtrenuum accipio, ἀγαθὸν, ἀνδρεῖον. talem enim facit Homerus, quod & Ariſtot. teſtatur in lib. περὶ ποιητ. Seruius hunc verſum, & eum qui proximè ſequitur, profert ad illum Virgilij locum, *hic ſæuus tendebat Achilles*. vbi notat ille *ſæuus* propter Hectorem ab eqois diſtractum: quod non placet. ſæuus enim dictus à Virgilio eſt, eadem ratione, qua

ab

A ab Horatio iracundus, aut certè qua ab Homero σχέτλιος. Appellatur præterea ab Horatio peruicax, Od.17.epod.& cedere nescius Od.6.lib.1.

ACER] *sit*, subintelligendum.

IVRA NEGET SIBI NATA] ἰλιάδ.α. Ἄλλοισιν δὴ ταῦτ' ἐπιτέλλεο, μὴ γὰρ ἔμοιγε Σήμαιν' οὐ γὰρ ἔγωγ' ἔτι σοὶ πείσεσθαι ὀΐω. id est, aliis ista manda, non mihi impera. non enim puto me tibi morem gesturum.

NIHIL NON ARROGET ARMIS] ἰλ.Χ. & φ.& alibi.

FEROX] animosa, vehemens, elata. ζαμενῆ vocat Pindarus. πυθ.δ.ῳδ. licet autem hoc ex Medea Euripidis cognoscere. Sed longè diuersa ab iis, quæ poetæ tragici, & ceteri scriptores de Medeæ ferocitate, acrimonia, & impotentia, de fratre Absyrto obtruncato, de filiis eius sua manu occisis, litteris prodiderunt, longè (inquam) alia ac noua de ea narrat Pausanias in Corinthiacis, nempe eã Iasoni nuptam, Corinthíque reginam, filios, qui sibi quotannis nascerentur, in templo Iunonis occultare esse solitam immortaleis eos futuros sperantem: verùm cùm hæc spes eam fefellisset, &
B cùm se errasse tandem cognouisset, eodémque tẽpore ab Iasone deprehensa esset: illum ei multùm oranti ignoscere noluisse, & ita Iolcum, ea relicta, nauigasse: Medeam autẽ regno Corinthi Sisypho commendato, ac tradito, illum secutam esse. Sed quod ad hunc locum pertinet, vide Euripid. Med.

INVICTAQVE] Euripid. in Medea, Δεινὴ γάρ· οὔτοι ῥᾳδίως γε συμβαλὼν Ἔχθραν τις αὐτῇ καλλίνικον ᾄσεται. id est, horribilis enim est. non facile quisquam inimicitiis cum ea susceptis victoriæ carmen canet. ibidem sic Medea loquitur, Ἕρπ' εἰς τὸ δεινόν· νῦν ἀγὼν εὐψυχίας. id est, *aggredere ad rem terroris plenam. nunc certatur de animi magnitudine, & præstantia.*

FLEBILIS INO] Athamantis, & Inonis duo filij, Learchus, & Melicerta fuisse dicuntur. Ac Learchum quidem Athamas furore præceps interfecit, & in lebetem aquæ feruentis plenum coniecit: mater autem Ino ipsa quoque amentia & furore affecta, vel (vt alij volunt) metu perterrita, cum Melicerta aufugit, & in mare desiluit: quæ posteà
C Dea facta, & Leucothea dicta est, eiúsque filius Melicerta, Palæmon appellatus. vide Homerum ὀδυσ.ε.& interpretes ad illum locum, Τὴν δὲ ἴδεν Κάδμου θυγάτηρ καλλίσφυρος Ἰνὼ Λευκοθέη. & Pindari interpr. ὀλυμπ. ᾠδ. 3. ibi, λέγοντι δ' ἐν καὶ θαλάσσᾳ Μετὰ κόραισι Νηρῆος ἁλίαις βίοτον ἄφθιτον Ἰνοῖ τετάχθαι τὸν ὅλον ἀμφὶ χρόνον. id est, dicunt etiam in mari inter Nerei filias marinas vitam immortalem Inoni constitutam esse in perpetuum. & Euripidẽ in Medea, vbi chorus ait, Inonem duobus filiis necem attulisse.

PERFIDVS IXION] cur Ixion dicatur perfidus, cùm ex alijs scriptoribus, tùm ex Pindari interprete πυθ.ᾠδ.β. cognoscere licet: cuius hæc verba sunt, à nobis sic Latinè reddita. Ixion siue Antionis, siue Pisonis, siue Martis, siue Phlegyæ filius (nam dissentiũt inter se auctores) Diam Deionei filiam duxit vxorem. Erat autem in more positum apud veteres, sponsatum patribus munera quædam dare, vt & Homerus indicat, Πρῶθ' ἑκατὸν βοῦς δῶκεν, ἔπειτα δὲ χίλι' ὑπέστη Αἶγας ὁμοῦ καὶ ὄϊς. id est, Primùm centũ boues dedit, deinde mille capras pollicitus est, & totidem oues. Deioneus igitur Ixio- D
nem, vt mos erat, filiæ suæ virum munera poscebat. Ixion verò cùm ab illo crebrò appellaretur, atque adeò vrgeretur, fossam faciendam curauit, eámque materia, quæ ignem facilè, & subitò concipere posset, impleuit. quo facto, & socerum quasi ad epulas opiparas, & sumtuosas inuitauit. Ille autem insidiarum, & fraudis ignarus, cùm ad eum locum, vbi fossa suberat, peruenisset: in eam iam inflammatã incidit, & ita flammis consumtus est. Iam verò cùm Ixionem tanto scelere contaminatum nemo expiare vellet, cúmque eum omnes detestarentur, & contagionem aspectus fugerent: cùm ipsi Dij deoique illum aspernarentur, ab illóque abhorrerent: solus Iupiter eius misertus, maculam ex illo scelere conceptam deleuit, eum vltro in cælum sustulit, sibi contubernalem fecit. At Ixion neque prioris beneficij, neque posterioris memor, ecce tibi nouum animo concipit facinus, nouúmque flagitium aggreditur, & Iunonis amore incensus, rem cum ea habere meditatur. Iupiter autem hoc cognito, nubem, vt Iunoni similis es- E
set, specie quadã falsa conformauit: qua visa exarsit ille, & corpus cum ea commiscuit: ex qua immanem quendam, & monstrosum virum procreauit, nomine Cẽtaurum. Iupiter porrò manus, & pedes Ixionis rotæ arctissimis vinculis astrinxit: quam in perpetuum volubilem effecit, eique rotæ Ixion alligatus clamat, *benemerentis gratiam esse referendam.*

IO VAGA] ideò vaga, quia Argo, à Mercurio, interfecto, cui fuerat, posteaquam à Ioue in vaccã versa est, à Iunone custodienda tradita, vsque eò vagata est, donec in Ægyptũ peruenit, œstro à Iunone immisso, qui assiduè eam insectaretur.

TRISTIS ORESTES] nihil notius, nihil clarius Orestis furore. de quo vide Euripidis nobilissimam tragœdiã. Plato in Cratylo scribit Orestem nomine ipso τὸ θηριῶδες τῆς φύσεως, καὶ τὸ ἄγριον, καὶ τὸ ὀρεινόν, id est, feritatem, immanitatem, & montanã quandam naturam, declarare. vide annot. ad sat.3. lib.2.

SI QVID INEXPERTVM SC. COMM.] F
si quam tragœdiam scribere cogitas, in qua personæ sint nouæ, neque dum ab vllo poëta tractatæ, vide, vt tales sint vsque ad extremum, quales statim ab initio abs te productæ sunt. Seruius profert hunc locum ad illum Virg. versum Æn.6. *Præcipuè pius Æneas, &c.* inexpertum, valet non expertum πεῖραν, non tractatum, nũ spectatum. nam & M.Tull. *expertam* virtutem dixit patiendi significatione, orat. pro Corn. Balbo, his verbis. *cuius igitur audita virtus dubitationi locum non daret, huius præsens, experta, atque perspecta, obtrectatorum voce lædetur?*

DIFF. EST PROPR. COMM. DIC.] communia hoc loco appellat Horatius argumenta fabularum à nullo adhuc tractata: & ita, quæ cuiuis exposita sunt, & in medio quodammodo posita, quasi vacua, & à nemine occupata. talia igitur argumenta difficile est abs te nunc primùm occupata, & suscepta, ita tractare, vt propriè tua iure dici possint.

ILIACVM

A ILIACVM CARMEN] quod commune non est, sed Homeri proprium: est tamen publicum vt mox dicemus.

DEOVCIS IN ACTVS] in scenam producis, in tragœdiam confers: ex Iliade personas tragicas sumis, & tragœdiam componis. Plato libr. 10. de Rep. Homerum *τραγῳδίας ἡγεμόνα καὶ διδάσκαλον*, id est, tragœdiæ ducem, & magistrum nominat.

PVBLICA MAT. PRIV.] antequàm hunc locum explicemus, quid intersit inter publicum & commune, videndum: falluntur enim, qui hæc nihil inter se differre existimant. Publicum igitur dictum est, quasi populicum, seu poplicum, & verò nonnulli libri veteres hic habent, *Poplica materies &c.* vbi vulgati, *Publica materies, &c.* ita publicum est, quod est totius populi, vt campus Martius, publicus est populi Rom. ager Campanus lege agraria lata, publicatus est: Regnum Cypri lege Clodia populi Romani publicum factum est: Flumina omnia & portus publica sunt: riparum quoque vsus publicus est, sicut ipsius fluminis: Litto- B rum quoque vsus publicus est, sicut & ipsius maris prætor, cōsul, & ceteri magistratus, & Reges, sunt publicæ personæ. nam totius populi personam sustinent. Publico opponitur priuatum, vt cùm dicimus, *ius publicum, ius priuatum: publica persona, priuata persona: iudicium publicum, iudicium priuatum. Rex priuatus*, Horat. sat. 3. lib. 1. *Priuatusque magis viuam te Rege beatus.* & infrà *fuit hæc sapientia quondam Publica priuatis secernere.* Cicero pro Murena. *Odit populus Rom. priuatam luxuriam: publicam magnificentiam diligit.* Idem in Rul. ad pop. *Si est priuatus ager Recentoricus, quid eum excipis? sin autem publicus, quæ est ista æquitas?* Commune duobus modis accipitur: vno modo commune appellamus, quod est duorum, aut plurium, *vt paries communis, communis domus, ager communis, epistola communis*: atque harum rerum communium causa, competit actio communi diuidundo: à quarum similitudine dicimus *Martem communem, mortem communem, vitam communem.* & ita illud M. Tul. pro Rosc. Amer. *quid tam commune, quam* C *spiritus viuis, terra mortuis, mare fluctuantibus, littus eiectis?* Altero modo communia dicimus, quæ à nemine sunt occupata, neque possessa, & possunt fieri occupantis, vt *aqua profluens, aër, littus maris, lapilli & gemmæ in littore maris, theatrum*: quarum rerum causa non datur actio communi diuidundo apud iurisconsultos. Opponitur autem commune proprio, vt Cic. pro Sylla. *Tempus agendi fuit mihi magis proprium, quàm ceteris: dolorũ verò & periculi fuit illa causa communis.* idem epist. ad Dol. lib. 9. *Quòd me amas, id tibi commune est cum multis: quod tu ipse tam amandus es, tamq́; dulcis, tamq́; in omni genere iucundus, id est proprie tuum.* Accipiēda porrò hoc loco communia, quæ à nemine sunt occupata, id est, quæ nondum sunt à quoquam tractata, vt diximus. His igitur expositis, hunc locum sic explicamus, publica materies est, exempli causa, Ilias Homeri. est enim opus publicum, & totius populi factum, quamuis ab Homero inuentum, scriptum, & editum. Hæc igitur materia, tui iuris, tuique mancipi fieri poterit, si non hærebis in circulo omnibus patente, & contemto, id est, si D tuum auctorem, quem tibi proposuisti ad imitandum, non sequeris ita religiosè, vt nihil addas de tuo, nihil inuenias, nihil innoues: trita quædam, & vulgata, & omnibus exposita, & facilia *κοινὰ* persequaris. *Non circa* autem scriptum offendi in omnibus libris manu scriptis. Quidam publicam materiam dicunt esse argumentum aliis poëtis intactum: quòd (inquiunt) priuati iuris erit, si quis ita tractet, vt postea nemo vel idem scribere ausit, vel melius possit: quod cōsequetur si sententias adhibebit non vulgareis, neque de medio sumtas. Ego quòd publicam materiam, argumentum aliis intactum volunt esse, non probo: cetera nihil ferè ab iis, quæ scripsi, discrepant.

NEC VERBVM VERBO, &c.] id est, & si non studebis verbum è verbo exprimere, vt religiosus, & fidus interpres: si non te præbebis ita sedulum, ac fidum interpretem, vt ne paululum quidem à tuo auctore discedere audeas. monet igitur hoc loco Horatius, ne eos, quos nobis proposuimus imitandos, aut è quibus argumenta scri- E bendi petimus, ita sequamur, vt interpretes, sed potius vt è fontibus eorum, iudicio, arbitrióque nostro, quantum, quóque modo libebit, hauriamus. hoc enim se consilio vsum esse scribit M. Tull. & quidem iis ipsis verbis, quæ modo vsurpaui, in Stoicis imitandis, & in quæstione de officiis: quod item se fecisse scribit in orationibus inter se contrariis Æschinis, Demosthenisque conuertendis. *nec conuerti* (inquit) *vt interpres, sed vt orator, sententiis iisdem, & earum formis, tanquam figuris, verbis ad nostram consuetudinem aptis: in quibus non verbum pro verbo necesse habui reddere, sed genus omnium verborum, vimq́; seruaui. non enim ea me annumerare lectori putaui oportere, sed tanquam appendere.* hoc autem præceptum ad elocutionem referendum est.

NEC DESILIES IMIT. IN ARCT.] id est, & si te non conijcies in eas angustias, videlicet nimiùm longè ab eo, quem tibi proposuisti ad imitandum, discedendo, vnde te explicare honeste non possis: vnde egredi vel turpe sit futurum, vel F operis natura, ac ratio non ferat. nam hæc cuiuscumque operis lex est, ne quid inchoatum relinquatur.

REFERRE] sic legendum: & ita habent duo omnium emendatissimi codices. geminatum autem est f. vt prima syllaba producatur: qualia sunt illa, *rettuli, subbigit, repperit &c.* Ita autem loqui solemus, referre pedem ex aliquo loco, non procedere. Cæsar libr. 1. de bello Gallico. *tandem vulneribus defessi, & pedem referre, & quod mons suberat mille passuum, eò se recipere cœperunt.* & lib. 10. ep. ft. M. Tull. ad familiareis, Ser. Galba. *Cornu sinistrum, quod erat infirmius, vbi Martiæ legionis duæ cohortes erant, & cohors prætoria, pedem referre cœperunt.*

SCRIPTOR CYCLICVS] poëta nescioquis epicus, circumforaneus, circulator, rhapsodus, qui solebat suum carmen in corona recitare. nonnulli Antimachum significari putant: de quo M. Tull. in Bruto. *Nec enim posset idem Demosthenes dicere,*

quod

A *quod dixisse Antimachum, Clarium poëtam, ferunt: qui, cum conuocatis auditoribus legeret eis magnum illud, quod nouistis, volumen suum, & eum legentem omnes præter Platonem reliquissent, legam (inquit) nihilominus. Plato enim mihi vnus instar est omnium.* nonnulli, & ij quidem docti, poëtam quemdam alium, qui scripsit κυκλικὰ, sæpe ab interpretibus Græcis commemoratum, significari volunt, in quibus est M. A. Muretus. de hoc poëmate Philoponus in librum primum ἀναλυτ. (vt vulgò citát) ἔστι δὲ καὶ ἄλλον κύκλος ἰδίως ὀνομαζόμενον. ὃ ποίημα τινὲς μὲν εἰς ἑτέρους, τινὲς δὲ εἰς ὅμηρον ἀναφέρουσιν, &c. id est, Est enim aliud quiddam, qood propriè nominatur cyclus: quod poëma alij aliis, nonnulli Homero ascribunt. Ego auctores quosdam κυκλικοὺς ab Homeri scholiaste video citari ἡ ἱστορία παρὰ τοῖς πολεμωνίοις, ἢ τοῖς κυκλικοῖς. id est, historia est apud Polemonios, aut cyclicos.

FORTVNAM PRIAMI] Antimachum non significari ab Horatio ex eo maximè intelligere licet, quod Antimachus bellum Thebanū scripsit:
B quod multis annis ante Troianum gestum est: hic autem, quem reprehendit Horat. bellum Troianum: vt omittam, quòd principium poëmatis Antimachi hoc fuisse testantur Græci interpretes, Ἐννέπετε κρονίδαο Διὸς μεγάλοιο θύγατρες. id est, Dicite Saturnij Iouis magni filiæ. cuius versus longè alia sententia est, quàm huius, quem hoc loco de Græco expressum profert Horat. Simeon Bosius putabat significari primum versum eiusdem Homeri ex parua Iliad. Ἴλιον ἀείδω, καὶ Δαρδανίην εὔπωλον, sequitur ἧς πέρι πολλὰ πάθον Δαναοὶ, θεράποντες Ἄρηος. id est, Ilium cano, & Dardaniam equis aptam, vel pulchris equis abundantem, Pro qua multa pertulerunt Græci, ministri Martis. ex qua interpretatione, propè ad verbum expressa, cuiuis qui linguam Græcam non didicerit, licet intelligere, quamobrem aliter sentiam.

QVID TANTO DIGN. F. H. PR. H.] tanto hiatu, nempe oris. ductum à tragœdis, qui interdum cum Agamemnonis, aut Atrei, & similium personarum parteis agerent, vt grandiloquentiores (si hoc nomine vti licet) viderentur,
C quàm maximè hiabant. cùm sæpe exilem vocem, minimèque tanto hiatu dignam mitterent. sic apud Lucianum sæpe vsurpatur illud μέγα κεχηνότες de tragœdis, id est, magnum hiantes. Præterea magnitudo & granditas verborum, seu grandiloquentia, videtur oris hiatum postulare. Itaque per oris hiatum, grandiloquentiam intelligimus, quæ constat ferè ex ampullis verborum. D

PARTVR. MONT. NASC. &c.] prouerbiū in gloriosos ostentatores, & eos, qui magna de se exspectatione cōcitata, nihil ea dignum ad extremum afferunt. Athenæus lib. 14. scribit, Tacham regem Ægyptiorum, cùm Agesilaum Lacedæmoniorum Regem, breuis staturæ hominem, qui iccirco venerat, vt cùm eo belli societatem iniret, eique auxilium ferret, hoc intempestiuo ioco lacessisset, ὤδινεν ὄρος· Ζεὺς δ' ἐφοβεῖτο· τὸ δ' ἔτεκεν μῦν, id est, parturiebat mons: at Iupiter metuebat, ille autem murem peperit: regno suo esse spoliatum, priuatúmque esse factum, alienato à se Agesilao, societatéque diremta, ac dissoluta.

DIC MIHI MVSA VIRVM] principium Odyss. Ἄνδρα μοι ἔννεπε μοῦσα πολύτροπον, &c. Libet mihi hoc loco occasionem & ansam nacto ex P. Rōsardi, viri clariss. poëtæ Regij Franciade, poëmate Gallico, planè cum Iliade Homerica, & Æneïde Virgiliana comparando, versus aliquot Gallicos decerpere, eósque ab Io. Aurato viro singulari doctrina ornato, poëta Regio, Latinos factos, commentariorum meorum lectoribus legendos exponere, vt intelligant exteræ nationes quæ & qualia ingenia efferat nostra Gallia, & quantopere apud nos floreant bonæ litteræ, liberalésque doctrinæ. Primum autem ex principio primi libri paucos versus proferam, deinde Cassandræ vaticinium, quod constat nonaginta circiter versibus, ex eodem libro subijciam, vt omnes mortales litteris exculti maiore in dies huius diuini poëmatis legendi desiderio afficiantur, eiusque editionem vel à Rege nostro Carolo nono, vel ab ipso Ronsardo precibus & votis omnibus flagitent. Sic igitur poëma suum orditur poëta noster Ronsardus. E
F

Musa tenens summas Parnassi in vertice sedes,
Nunc adsis, oriq́; fauens illabere nostro,
Dum memoro prima ductos ab origine reges
Franconis: qui Troiugena satus Hectore quondam
Astyanax patrio sed dictus ab amne Camandrus.
Huius Troiugenæ tu dic mihi Musa labores,
Prœliáque: iniusta quoties Iunone, & iniquo
Neptuno terra pelagóque pericula vicit,
Ante Parisiacæ quam mœnia conderet vrbis:
At tu Rex animos, dignásque in carmina vireis
CAROLE da: in vestros opus hoc mihi surgit honores,
Argumentum ingens. mea ne mergatur in alto
Cymba, caue: tantas quæ nunc vaga fertur in vndas.

Muse qui tiens les sommets de Parnasse,
Entre en ma bouche, & me chante la race
Des Roys François yssus de Francion,
Enfant d'Hector Troyen de nation,
Qu'on appelloit en sa ieunesse tendre
Astyanax, & du nom de Scamandre.
De ce Troyen conte moy les assaulx,
Guerres, discours, & combien sur les eaux
Il a de soys en despit de Neptune,
Et de Iunon, surmonté la fortune,
Et sur la terre eschappé de perils.
Ains que bastir les grans murs de Paris.
Vous Charles Roy enflez moy le courage:
En vostre bonneur i'entreprens cest ouurage
De long labeur, & gardez d'abismer
Ma nef qui flotte en si profunde mer.

A **CASSANDRÆ VATICINIUM** de Franconis casibus, ex primo libro Franciados Petri Ronsardi, Io. Aurato poëta Regio interprete.

Troiugena, auspiciis cuius felicibus olim
Clara futurorum video tot nomina regum,
Magnanimûmq́, ducum, populis armisq́, potentum:
Disce memor, me vate, sacer quam concitat error,
Quis te cumque manent venturo tempore casus,
Quò deus vsque sinit: veniet qua catera dicet
Ordine nympha tibi, vacua cum nudus arena
Æger, inops rerum, confractus membra iacebis,
Naufragum vt in gelido proiectum littore corpus.
B *Qualis ab arboreo succrescit stirpe sub auras*
Surculus, incumbens operi, quam carpsit acuto
Frondator ferro, & trunco succidit ab imo,
Vnde grauis malus, temo aut fabricetur aratri
Mensibus hibernis, niuibus cum & sparsa, pruinis,
Grandinéque horret humus, latet in radice recisa
Abdita, nec libro suboles caput exserit vdo,
Donec vere sui nemoris renouante senectam,
Vna locum supplet vacuum generosa propago,
Frondosisque comis proauitas suscitat vmbras
Luxurians, latúmque caput sub nubila tollens.
Tu quoque bis capta felicia germina Troia
Vberibus renouas foliis, rediuiuáque fundens
Brachia Troianum tolles ad sidera nomen,
Regum progenitor, per quos subuersa resurgent
Pergama, & Argolicas spernent vinacia flammas,
Postquam olim victrix, armisq́, & legibus aquis
Gens tua per domitum sua subiuga miserit orbem.
Tu tempestates sauas & prœlia mille
Dura feres, caput obiectans: sed Gallica tandem
Clara manent populis victorem sceptra subactis.
C *Regia deinde tua nascetur origine proles:*
Cui par sub magno surget non altera cælo,
Vis Pharamondorum, Clouiorum, Childericorum,
Lodoicíq́, pij, Claudi, fortésque Pepini,
Clari omnes armis reges, victricia quorum
Agmina Idumæas gestabunt vertice palmas.
Sed tamen ante omnes surget Rex maximus vnus,
Diuorum genus & magni æthereis incrementum,
Filius Henrici, bello insuperabilis olim,
Et Catharina tuus: cuius sub pectore cuncta
Virtutes ponent facto velut agmine sedem.
Carolus huic magnum fama per sæcula nomen:
Nomine sed maior gestarum gloria rerum,
Annis pæne puer, genitoris & orbus ademti
Ante diem: cui fida tamen custodia matris
Ritè regens tenerum, monitisq́, salubribus augens,
Et felix vigor ingenij maturior æuo
Turbatas odiis pacabunt tristibus vrbeis,
Et populos furiis in se discordibus actos.
At simul hunc matura virum firmauerit ætas,
Et latus armatum validus præcinxerit ensis,

LA PROPHETIE DE D
Cassandre des fortunes de Francus, prinse du premier liure de la Franciade de P. de Ronsard.

Prince Troien, de qui dés meinte année
I'ay bien preueu la belle destinée,
Tige de Ducs, de Roys, & d'Empereurs,
Grands aux combats, des peuples conquereurs:
Entends de moy d'esprit toute rauie,
La plus grand part des gestes de ta vie.
Dieu me deffend de te chanter le tout:
Tu en sçauras commencement & bout
Par vne nymphe, apres que le naufrage
T'aura iecté tout nud sur le riuage,
Froissé, cassé, sans ayde, & sans support,
Comme vn corps froid estendu sur le bord.
Or tout ainsi qu'en parfaict accroissance
Le reiecton de l'arbre prend naissance, E
Qu'vn bucheron à l'ouurage panché,
A fleur de champ, de son fer a tranché,
Pour faire vn mas, ou bien vne charrüe
Au mois d'hyuer, quand la terre est chenue,
Blanche de neige, & de gresle qui poingt:
Le reiecton se cache & ne sort point:
Mais au printemps renouuellant son estre
Seul prend la place au lieu de son ancestre,
Et fait reuiure en son bois ses ayeux,
Leuant son chef fueillu iusques aux cieux:
Ainsi tu es de Troie saccagée
Le reiecton: à la cyme chargée
De fueille & fruict, qui doibs par ton moyen
Iusques au Ciel pousser le nom Troien,
Pere de Roys, qui en despit des flames
Des Grecs veincqueurs, referont noz Pergames,
Ayant par force & iustice domté
Le monde entier d'vn & d'autre costé.
Tu passeras meinte dure tempeste,
Et meint combat ennemy de ta teste.
Mais à la fin par bataille tu doibs F
Vaincre soubs toy tout le peuple Gauloys.
De toy doit naistre vne race Royalle,
Qui soubs le ciel n'aura point son egalle,
Des Pharamonds, Cilderics & Clouis,
Des Claudions des Pepins, des Louis,
Princes guerriers, dont les belles armées
Auront au chef les palmes Idumées.
Vn Roy viendra des cieux le fauory,
Fils d'vn grand prince, inuincible Henry,
Et d'vne Roine accorte Catherine:
Roine qui doibt loger en sa poitrine
Toute vertu, CHARLES sera son nom:
Dont les hauts faicts passeront le renom,
Bien ieune d'aage, orphelin de son pere,
Estant conduict des conseils de sa mere,
Et d'vn aduis heureusement bien né
Appaisera son peuple mutiné,
Qui furieux, par les villes Françoises
Bouillonnera de sectes & de noises.
Mais aussi tost que la viue vertu

Armera

A *Fortibus inque humeris thoracis stridor aheni*
Horruerit strepitans pro vita & honore suorum.
Florenteis tangens annos, magis ille pudore,
Quam stipante metu tutus, leget agmine terras
Bellig ero, & dux alba nigros defiget ad Indos
Signa suum Oceano claudens vtrinque laborem.
Iam mihi quadrupedans sonus exauditur equorum,
Pulsantum are solum, iam regia signa ferenteis
Armigeras acies, iuuenilis robora pubis,
Ordine prospicio longo fulgentibus armis
Terra riget, hastisq́, manus, latera ensibus horrent:
Saeuus inest furor his, & saua minacibus ira
Vultibus, & sola sub pedibus concussa tremiscunt,
Compositis gradibus praeuntia signa sequentum,
Qualis ad imperium venti procedit in alto
Vndarum legio, cursuque ferente secundo
Post alios alij voluuntur in ordine fluctus,
Donec agens tandem validi vis incita flatus
Depulit impulsos extremam ad littoris oram.
Non ille audebit regi se opponere quisquam
Bellanti, siue ipse pedes peditum ante maniplos
B *Ibit ouans longi crispans vibrantia conti*
Robora, seu campum pedibus pulsabit equinis,
Calce rigente premens armos pernicis Iberi,
Puluere fœdatus vultus, aptánsque lacerto
Multa cade rubro gladij splendentis acumen,
Non secus ac quondam segetis per plana feracis,
Densi falce cadunt matura messis aceruis:
Atque alius alij super agglomerantur, ab astu
Torrida cum portant sub tectum farra coloni:
Sic reuoluta ruent sub hoste corpora ferro
Multa simul cumulata solo: pauor vndique & horror
Illius & dextram, & ferrum ferale sequentur.
Vt tamen eius erit metuenda rebellibus ira
Gentibus, horrenda quas fulmine proteret hasta:
Sic victis clemens populis victoria parcet,
Temperet vt vireis leni pietate seuerus.
Carolus hic claros celi stellantis ad axeis
Facta sua, & Troia proauos, Phœbo auspice, mittet.
Post vbi longaua venient iam tadia vita,
Alter vt in magno sol effulgebit Olympo.
Ergo age nunc alacri, Franco, loca mente relinquens,
C *Ne tua tot claros ignauia lenta nepotes*
Obruat, aeternis, auo veniente, tenebris,
Perge celer, quo fata vocant, superiq́, secundi.

Armera ce Roy du fort glaiue pointu, D
Et qu'on voirra pour l'honneur de ses Gaules
Le corselet craquer sur ses espaules,
Ayant la fleur de la ieunesse attaint,
De ses subiects plus honoré que craint:
Ira courir le monde de gendarmes,
Et plantera iusqu'aux Indes ses armes,
De l'Ocean limitant ses trauaux.
I'enten desia le pié de ses cheuaux
Frapper la terre, & dessoubs ses bannieres,
Aller de rang les Ieunesses guerrieres.
Ayant le dos herissé de harnois,
Le flanc d'espée, & la main de long bois.
Eux menassant d'vne effroyable face
Les ennemis, feront trembler la place
Dessoubs leurs pieds, en ordre se suiuants,
Comme les flots marchent dessoubs les vents
L'vn apres l'autre, & de suite esbranslée
S'en vont roulants par la pleine salée
Iusques à tant que le venteux effort
Les ait poussez contre le front du bord.
Nul n'osera se trouuer en bataille E
Contre ce Roy, soit que pieton il aille
Deuant les siens, d'alegresse tout plein,
Crespant les plis d'vne picque en la main:
Soit qu'a cheual il frape la campaigne,
Piquant les flans d'vn beau genet d'Espaigne,
Couuert de poudre, ayant pendu au bras
Vermeil de sang, le tranchant coutelas:
Ainsi qu'on voit tomber soubs la faucille
Meinte iauelle en la pleine fertille
L'vne sur l'autre, alors que la saison
Fait emporter les bleds en la maison,
Ainsi tombera dessoubs sa large espee
Meint corps, meint bras, meinte teste coupée
Roulante à terre: vn horreur, vn effroy
Suiuront le glaiue & la main de ce Roy.
Mais tout ainsi qu'aux rebelles courages
Fera sentir l'effort de ses orages,
Il sera doux au peuple surmonté,
Ayant la force ensemble & la bonté.
Ce Charles Roy iusqu'aux flammes celestes
Fera voller nostre race & ses gestes: F
Puis estant soul de ce monde enuieux,
Comme vn Soleil reluira dans les cieux.
Pource Francus alaigrement desplace:
N'estouffe point vne si belle race
Par ton seiour, & marche sans effroy,
Ayant les yeux si dextrement pour toy.

ANTIPHATEM] Antiphates, rex Læstrygonum, à quibus Vlysses, eiúsque socij ad vnum discerpti essent, nisi funibus anchorarum præcisis quamprimùm è portu soluissent, seséque in altum recepissent: quo ex periculo tamen non omnes naues seruatæ sunt, sed aliquot cum vectoribus perierunt. narrantur hæc ab Vlysse ὀδυ.κ. Δὴ τότ' ἐγὼν ἑτάρους προΐειν πεύθεσθαι ἰόντας, &c. id est, Tũ ego socios præmisi, vt exquirerent, & explorarent, &c.

SCYLLAMQVE] Scylla (vt scribit interpres Hom. ὀδυσ.μ.) Phorcynis, & Hecatæ filia: cuius latera catulis latrantibus succincta fuisse dicuntur. re vera Scylla vortex aquarum fuit, cui saxa volubilia, vagaque suberant. alij rupem, seu scopulum esse dicunt. Homerus autem libro Odyss. suprà commemorato, eam describens, ait vocem mittere voci catuli nuper admodum nati simillimam: ipsam monstrum esse ingens, & immane, & vel Deo immortali formidolosum, pedes habere duodecim, omneis ad ingressum ineptos: siquò autem ire velit, eò pennis volare, non pedibus ambulare: sex ei colla esse longa, & in vnoquoque eorum caput inesse horribili aspectu, in ore triplicem dentium ordinem crebrorum, & cruentorum. cetera ex Homero pete: cuius hi sunt versus, Ἔνθα δ' ἐνὶ σκύλλη ναίει, δεινὸν λελακυῖα, Τῆς ἤτοι φωνὴ μὲν ὅση σκύλακος νεογιλῆς, Γίγνεται, αὐτὴ δ' αὖτε πέλωρ κακός,

A οὐδέ κέ τίς μιν γηθήσειεν ἰδών, οὐδ' εἰ θεὸς ἀντιάσειεν, &c. M. Tul. orat. de Harusp. responsis, *Quam Scyllam tam eminentibus canibus, tamq́; ieiunis poetæ fingendo exprimere potuerunt, quam quibus istum videtis Gellius, Clodijs, Titijs rostra ipsa mandentem?* Idem Verr. de suppliciis, *Hoc infestior nautis Verres, quam Scylla, quod multo se pluribus, & maioribus canibus succinxerat.* De Scylla lege Appollonium libr. 4. Argonaut. & interpretem.

CVM CYCLOPE] Ὀδυσ. Polyphemi, & Cyclopum fabula narratur. Homer. Ἔνθα δ' ἀνὴρ ἐνίαυε πελώριος, ὅς ῥά τε μῆλα Οἶος ποιμαίνεσκεν ἀπόπροθεν, οὐδὲ μετ' ἄλλους Πωλεῖτ', ἀλλ' ἀπάνευθεν ἐὼν ἀθεμίστια ᾔδη. Καὶ γὰρ θαῦμ' ἐτέτυκτο πελώριον, οὐδὲ ἐῴκει Ἀνδρί γε σιτοφάγῳ, &c.

NEC REDITVM DIOM. AB INTERITV] id est, nec reditum Diomedis à bello Troiano, aut aliam narrationem, nimis longè repetit. Antimachum obscurè reprehendit, qui poëma suum de Diomedis casibus conscriptum, ab interitu Meleagri patrui orsus est. Meleager Tydei frater fuit, Oenei filius: qui, cum aprum Calydoniú interfecisset, eiusque pellem, & caput, Atalantæ amicæ suæ donauisset, Thestiadæ eius auunculi vtrumque illi ademerunt, & Meleagro insidias
B comparatunt. Quare cognita ille eos interfecit. propter quam causam Pleuronij Calydoniis bellum intulerunt. Althæa Meleagri mater ob fratrum suorum cædem filio irata, eum exsecrata est, eique interitum exoptauit. Cùm Calydon postea à Curetibus oppugnaretur, neque iam Calydonij impetum hostium sustinerent, Meleager neque patris, neque matris iam placatæ rogatu opem ferre patriæ voluit. flexus tandem, & victus Cleopatræ vxoris precibus, hosteis à mœnibus Calydonis propulsauit, ac profligauit, periculoque patriam liberauit. Althæa autem odio in filium pristino renouato, facem ei à Parcis donatam, qua eius vita definiebatur, inflammauit, & consumsit. quo facto ille interiit. vide Homer. & Eustat. Ἰλιάδ. ι.

NEC GEMINO] Iupiter Ledæ amore captus, sub cycni specie rem cum ea habuit. ex hoc concu
C bitu Leda ouum peperit, idque in capsam quandã cõdidit, ex quo postea Pollux, & Helena nati sunt. Castor autem, & Clytemnestra ex altero, quod illa à Tyndaro compressa ediderat, exstiterunt. Quamuis igitur Helenę raptus Græcis belli Troiani causam prębuerit, non tamen Homerus ab ouo illo, ex quo exclusa Helena est, id est, non tam ex alto rem repetit, neque vsque à capite arcessit, sed ab ira Achillis egregium illud, & immortale poëma orditur. Irasci autem cœpit Achilles paullo ante vrbis Troiæ exscidium.

ET IN MEDIAS RES, &c.] in medias res ita rapit auditorem, vt is earum principium non desideret. nam quæ antecesserunt vrbis Troiæ expugnationem, & iram Achillis, ea miro poëtæ artificio, seu ingenio, seu vtroque in libris deinceps sequentibus occasione arrepta narrantur. nonnulla etiam, quæ in Iliade locum habere non videbantur, in Odyssća referuntur.

MENTITVR] verisimiliter. nam docuit alios Homerus ita falsa dicere, & mentiri, quemadmodum oportet, inquit Aristot. lib. de poët. D

QVÆ DESPERAT TRACTATA] id est, quæ videt nullum orationis nitorem, neque ornatum capere, si à se tractentur, ea prætermittit.

SI PLAVS. EGES AVL. MANENTIS] id est, si spectatorem cupis tibi contingere, qui tantisper spectet, donec aulæa (quibus obtenditur, ornatúrque scena, seu theatrum potius) remoueantur: qui non discedat è cauea antequàm aulęa sublata sint, &c. plausorem appellat, spectatoré plausu fauentem. vide sup. in epist. ad Aug. lib. 2. ad illum locum, *Quattuor, aut plures aulæa premuntur in horas.*

ET VSQVE SESSVRI] ab hoc verbo *sessoré* nominauit spectatorem, epist. ad Iul. Flor. lib. 2. *In vacuo lætus sessor plausórq; theatro:* & sedilia, sedes, vnde spectabant. hoc libro infrà, *Nondum spissa nimis complere sedilia flatu.*

DONEC CANTOR, VOS PLAVD. DICAT] id est, donec peracta ab histrione sit fabula. M. Tullius vsurpauit translatè in Catone. *neque enim histrioni, vt placeat, peragenda est fabula: modò in quocumque fuerit actu probetur: neque sapienti, vsque ad plaudite veniendum: breue enim tempus ætatis satis est longum ad bene, honestéque viuendum.* cantorem autem pro actore, seu histrione posuit. E

DECOR] id est, τὸ πρέπον, decórum.

MOBILIBVS] non leuibus, aut inconstantibus, vt quidam putat, sed quæ variatis ætatibus immutantur.

REDDERE QVI VOCES] puer, qui scit iam ad interrogata, & ad ea, quæ audiuit, respondere. sic loquitur Virgil. Æn. 1. *cur dextra iungere dextram Non datur, ac veras audire, & reddere voces?* & Catull. de Thet. & Pelei nupt. *Nec missas audire queunt, nec reddere voces.*

IRAM COLLIG. AC PONIT TEM.] temerè irascitur, & temerè placatur. Ter. in Hecyrá. *Pueri inter sese quàm pro leuibus noxis iras gerunt? Quapropter? quia enim, qui eos gubernat, animus infirmum gerunt.*

CVSTODE] pædagogo. idem sat. 4. lib. 1. *Dum custodis eges.* & sat. 6. *Ipse mihi custos incorruptissimus omnes Circum doctores aderat.* & infrà. *An custos, famulusq́; dei Silenus alumni.* F

ET APRICI GR. C.] & campo aprico. Apricus locus, à sole apertus, à Græco vocabulo φρίκη, quod horroré significat, appellatur, quasi ἄφρικος, id est, sine horrore, videlicet frigoris. Hæc fere Festus.

CEREVS IN VITIVM FLECTI] cereus flecti, ex eorum genere est, quæ annotauimus suprà ad Od. 8. libr. 4. significat autem hoc loco mollem, & flexibilem. Itaque *cereus in vitiũ flecti,* id est, flexibilis ad vitium. nihil enim mollius cera: nihil, quod facilius sequatur, quocumque ducas: nihil, quod magis arbitrio nostro fingatur. Itaque Platonis lib. 9. de repub. cùm apud eum Socrates, Glauconem, feram quandam animo depingere iussisset, variam, & multorum, ac dissimilium capitum, ex quibus alia cicuribus bestiis, alia feris conueniant, ita respondet Glauco, δεινοῦ πλάστου τὸ ἔργον· ὅμως δὲ ἐπειδὴ εὐπλαστότερον κηροῦ καὶ τῶν

A τῶν ποιῶν, ὁ λόγος, πεπλάσθω, id est, *miri cuiusdam, & sollertis artificis opus: Veruntamen quoniam oratio facilius, quam cera, & cetera id genus, in quaslibet formas fingi, & flecti potest, esto tibi ficta.* quem Platonis locum videtur M. Tull. lib. 3. de oratore expressisse, his verbis, *Nihil est enim tam tenerũ, neq; tam flexibile, neque quod tam facile sequatur, quocumque ducas, quam oratio.* Idem eod. lib. *sed verba nos cum iacentia sustulimus, sicut mollissimam ceram ad nostrum arbitrium formamus, & fingimus.*

VTILIVM TARD. PROV.] sic Aristot. ῥητ. β. φιλοχρήματοι δ' ἥκιστα, διὰ τὸ μήπω ἐνδείας πεπειρᾶσθαι. i. *minimè pecunia amãtes, aut cupidi sunt iuuenes propterea q̃ nondũ egestatis incõmodum experti sunt.*

SVBLIMIS] elatus, & ferox. sic Aristot. ibidẽ, καὶ φιλότιμοι μέν εἰσι, μᾶλλον δὲ φιλόνικοι. ὑπεροχῆς γὰρ ἐπιθυμεῖ ἡ νεότης. ἡ δὲ νίκη ὑπεροχή τις, id est, *& ambitiosi quidem sunt, sed magis vincedi cupidi. præstantiam enim excellentiámque expetit ætas florens: at victoria, excellentia quædam est.*

ET AM. RELINQ. PERN.] sic Aristot. eodem lib. εὐμετάβολοι δὲ, καὶ ἁψίκοροι πρὸς τὰς ἐπιθυμίας· καὶ σφόδρα μὲν ἐπιθυμοῦσι, ταχὺ δὲ παύονται, id est, mutabi-
B les autem sunt, & in cupiditatibus satietate, ac fastidio citò afficiuntur, & cùm vehementer concupiscunt, tum celeriter concupiscere desinunt.

CONVERSIS STVD.] cum ætate conuertuntur studia, & naturæ. iccircò mobileis naturas suprà appellauit, vt dixi.

ÆTAS VIRILIS] quæ media, & constans appellatur.

QVÆRIT OPES] quærit opes, id est, quærit diuitias tum ad vsus vitæ necessarios, tum ad perfruendas voluptates · quòd si maiore paullo sit animo, in eo pecuniæ cupiditas spectat ad opes, & ad gratificandi facultatem, & ad magnificos apparatus, vitæque cultum cum elegãtia & copia, vt scribit M. Tull. de offic. lib. 1.

ET AMICITIAS] sunt enim amici optima & pulcherrima vitæ supellex, vt ait idem M. Tull. in Lælio.

INSERVIT HONORI] studet ambitioni: in
C studio honorum occupatus est. Arist. φιλοτιμεῖται πρὸς ἄλλους. sic autem loquitur M. Tull. procemio lib. 2. de off. *postea quam honoribus inseruire cœpi, méque totum reip. tradidi, &c.*

QVOD MOX MVT. LAB.] cuius mox eum pœniteat. Terent. Andr. *Haud muto factum.*

VEL QVÒD QV. ET INV. &c.] magnum hoc in primis, & graue senectutis incommodum, & ad quærendum omni studio incumbere, & ab vtendo abhorrere.

INVENTIS] quæsitis, partis. Terent. Heaut. *inueniendus est Aliquis, labore inuenta meo cui dẽ bona.*

AC TIMET VTI] sic Aristot. ibid. ἀνελεύθεροι. ἓν γάρ τι τῶν ἀναγκαίων ἡ οὐσία. ἅμα δὲ καὶ διὰ τὴν ἐμπειρίαν ἴσασιν ὡς χαλεπὸν τὸ κτήσασθαι, καὶ ῥᾴδιον τὸ ἀποβαλεῖν, id est, *auari sunt senes, atque illiberales. facultates enim in rebus, ad victum, cultumq; necessariis: numerãtur: simulq; vsu didicerunt, quam difficile sit inuenire, quã facile rursus amittere.*

VEL QVOD RES OMN. TIM. O.] Aristotel. ibidem κατεψυγμένοι γάρ εἰσιν. οἱ δὲ νέοι θερμοί. ὥστε προωδοπεποίηκε τὸ γῆρας τῇ δειλίᾳ. καὶ γὰρ ὁ φόβος κατάψυξίς τίς D
ἐστι, id est, *frigent enim senes: iuuenes autem calent. itaque ad timiditatem senectus quodammodo viam muniit. Nam & metus ipse refrigeratio quædam est.*

MINISTRAT] administrat, gerit.

SPE LONGVS] longinqua sperans, exempli causa, consilia capiens, quæ in longum tẽpus conferantur, cùm breue admodum ei vitæ spatium sit reliquum. nemo enim tam senex est, vt se annum non putet posse viuere. ita suprà *spem longam* dixit, ad Sextiũ Od. 4. li. 1. *Vitæ summa breuis spem nos vetat inchoare longam.* & ad Leuconoëo, Od. xi. eiusd. *spatio breui Spem longam reseces.* Arist. tamen ibid. ita de senib. ζῶσι τῇ μνήμῃ μᾶλλον, ἢ τῇ ἐλπίδι, id est, viuunt memoria potius, quàm spe.

INERS] segnis, & ad agendum ineptus, ætatis vitio. Arist. ibid. οὐ πρακτικοὶ κατὰ τὰς ἐπιθυμίας, ἀλλὰ κατὰ τὸ κέρδος. non sunt ad agendum apti ob cupiditates, sed ob lucrum. vel sic, ad agendum non impellit eos cupiditas: sed lucrum.

AVIDVSQVE FVTVRI] Aristotel. ibidem καὶ φιλόζωοι, καὶ μάλιστα ἐπὶ τῇ τελευταίᾳ ἡμέρᾳ, διὰ τὸ τοῦ ἀπόντος εἶναι ἐπιθυμίαν· καὶ, οὗ δὲ ἐνδεεῖς, τούτου μάλιστα ἐπιθυμοῦσι, E
id est, & vitæ sunt cupidi, ídque maximè decurso propemodum vitę curriculo, propterea quod eius rei, quæ abest, cupiditas est. Itaque, quo egent, id maximè concupiscunt.

DIFFICILIS] δύσκολος, morosus. M. Tull. in Catone. *at sunt morosi, & iracundi, & difficiles senes.*

QVERVLVS] μεμψίμοιρος, Aristotel. senes ὀδυρτικοὺς appellat, quod idem valet.

LAVDATOR TEMPORIS ACTI SE PVERO] Aristot. ibid. διατελοῦσι γὰρ τὰ γενόμενα λέγοντες. ἀναμιμνησκόμενοι γὰρ ἥδονται, id est, *res præteritas numquam narrare intermittunt. lætantur enim, cum eas memoria repetunt.*

CENSOR, CASTIG.] nonnulli libri veteres habent conuerso ordine *castigator, censorq;.*

MVLTA FERVNT ANNI VENIENTES, &c.] *anni venientes* appellantur ab Horatio, vsque ab incunabulis ad corroboratam, & mediam ætatem: *recedentes* autem vsque à media ætate ad ro- F
gum. commoda porrò accipio, florem ætatis, velocitatem, vireis corporis, pulchritudinem, hilaritatem, bonam valetudinem, sensus integros, ac vegetos: quæ omnia ferè adimit hominibus senectus, atque in eorum locum reponit rugas & canitiem, pedum tarditatem, infirmitatem, ac debilitatem, deformitatem, tristitiam, morbos, cęcitatem, surditatem, obliuionem, stuporem, & cetera mala. quod item elegantissimè exponit Xenocr. in Axiochò, his verbis, εἶτα λαθὸν ὑπεισῆλθε τὸ γῆρας· εἰς ὃ πᾶν συρρεῖ τὸ τῆς φύσεως ἐπίκηρον, καὶ δυσαλθές. κἂν μή τις θᾶττον, ὡς χρέος, ἀποδιδῷ τὸ ζῆν, ὡς ὀβολοστάτις ἡ φύσις ἐπιστᾶσα ἐνεχυράζει τοῦ μὲν ὄψιν, τοῦ δ' ἀκοήν, πολλάκις δὲ ἄμφω· κἂν ἐπιμείνῃ τις, παρέλυσεν, ἐλώβησεν, παρήρθρωσεν, id est, deinde furtim subit senectus, in quam, quicquid habet natura Acheruncticum, debile, sanatu difficile, ac desperatum, confluit. Quòd nisi quis sat citò vitam, vt æs alienum, reddat: instans, vt fæneratrix, natura pigneratur ab hoc videndi sensum, ab illo auditum, sæpenumero vtrumque.

A Quòd si quis diutius manserit in vita eneruat, mutilat, membra luxat, ac debilitat. sic Diphilus apud Stobæum Ἅπαντα τ' ἐργαζόμενος ἀσθενέστερα πολιὸς τεχνίτης ἐστὶν ὁ χρόνος, ὦ ξένε. Χαίρει μεταπλάττων πάντας ἐπὶ τὰ χείρονα. id est, Omnia efficiens infirmiora canus artifex tempus est, o hospes. Gaudet conuertisse omneis homines in deterius. Cum his congruunt illa, quæ sunt apud Herod. Thal. νῦν γὰρ ἄν τι καὶ ἀποδέξαιο ἔργον, ἕως νέος εἶς ἡλικίην· αὐξανομένῳ γὰρ τῷ σώματι συναύξονται καὶ αἱ φρένες· γηράσκοντι συγγηράσκουσι, καὶ ἐς τὰ πρήγματα πάντα ἀπαμβλύνονται: id est, Nunc enim aliquod facinus edere possis, dum iuuenis es. Nam vnà cum crescente corpore crescit etiam mens: & cum senescente, senescit, & ad res omneis obtunditur. Aliter autem dixit sup epist. ad August. *annos recurrenteis.* significatur enim illo loco annorum, & aliorum temporum natura, quę vbi occiderunt, renascuntur: quemadmodum declarat Oda illa 7. lib. 4. *Diffugêre niues, redeunt, iam gramina campis, &c. Immortalia ne speres, monet annus, & almum Quæ rapit hora diem: Frigora*
B *mitescunt Zephyris: ver proterit æstas, Interitura, simul Pomifer auctumnus fruges effuderit: & mox Bruma recurrit iners. Damna tamen, &c.* Atque hæc annorum, & mensium, & dierum morientium, ac renascentium ratio declarat illud ænigma: Εἷς ὁ πατήρ, παῖδες δὲ δυώδεκα. τῶν δ' ἑκάστῳ Παῖδες τριήκοντα διάνδιχα εἶδος ἔχουσαι. Αἱ μὲν λευκαὶ ἔασιν ἰδεῖν, αἱ δ' αὖτε μέλαιναι. Ἀθάνατοι δέ τ' ἐοῦσαι, ἀποφθινύθουσιν ἅπασαι. id est, (vt ad verbum interpreter) *vnus pater est: filij autem duodecim. horum autem vnicuique filiæ sunt triginta formis dissimiles, aliæ quidem aspectu candidæ, aliæ vero nigræ. Cum sint autem immortales, moriuntur omnes.* Si quis autem totidem versus Latinos Græcis respondenteis postulabit, age, mos ei à nobis geratur. *Bis sex sunt nati patris vnius: & decies tres Forma dissimiles illorum a stirpe profecti, Nigri alij albi contra alij. cum autem Libitina Exsortes omnes sint, intereunt tamen omnes.* significatur autem annus, qui constat duodecim mensibus: quorum vniuscuiusque dies sunt triginta, &c.

Adivnctis] appositis, & accommodatis
C ætati.

Avt agitvr res in scenis, avt] quædam sunt agenda in scenis: éstque id, quod dicit Arist. διὰ τῆς ὄψεως, id est, rebus in conspectu positis: quędam propterea quòd sint nimis atrocia, aut horribilia, aut visu fœda, aut incredibilia, non sunt coram agenda, sed ea satis est ab histrione, quasi intus acta sint, renuntiari: & hoc modo misericordiam commouent, aut terrorem animis inferunt ἐκ τῆς συνθέσεως τῶν πραγμάτων.

Segnivs irrit. animos] minus afficiunt animos, quæ sunt audita, quàm, quæ sunt visa, aut spectata. Lucianus in Herodoto, ex Herod. vt proximè planum fiet, τὰ δι' ὀμμάτων φαινόμενα, πιστότερα εἶναι τῶν ὤτων δοκεῖ. id est, quæ oculis cernuntur, certiora videntur esse, quàm quæ audiuntur. licet hunc versum Horatianum etiam ad hanc sententiam accommodare, ea, quæ oculis cernuntur, magis nos afficere, quàm quæ audiuntur. sic M. Tull. epistola 1. libr. 6. ad Torquat. *Nam & si, quocumque in loco quisque est, idem est ei sensus, & eadem acerbitas ex interitu rerum & publicarum, & suarum, tamen oculi augent dolorem, qui ea, quæ ceteri audiunt, intueri coguntur, nec auertere a miseriis cogitationem sinunt.* Idem epistola 4. ad eundē eod. lib. *Equidem nos quòd Romæ sumus, miserrimum esse duco, non eo solum, quod in omnibus malis acerbius est videre, quam audire, sed etiam, &c.* Sic tragicus ille: τῶν πραχθέντων τὰ μὲν ἄλγιστ' ἄπεστιν. ἡ γὰρ ὄψις οὐ πάρα. id est, eorum, quæ acta sunt, tristissima & luctuosissima absunt. aspectus enim non adest. Puto tamen hanc esse Horatij sententiam, incertiora esse, & difficilius credi, quæ audiuntur, quàm quæ oculis cernuntur. & contrà, certiora esse, & facilius credi, quæ oculis cernuntur, quàm quæ auditu sentiuntur. Atque, vt hæc vera sunt, ita & illud est verissimum, oculis difficilius fidem fieri, quàm auribus: hoc est, oculos minus esse faciles ad credendum, quàm aureis, & maiorem efficacitatem, quàm audiendi sensum, desiderare. Nam aspectus quidem vnà cum iis, quæ oculis subijciuntur, concurrit, & conspirat: auditum verò facile est verbis artificiosis, & numerosis attollere, suspensúmque tenere, & falsis rationibus capere, ac fallere. Verbigratia Homerus contentionem describens ita magnam facit, vt caput cælo tangat, & tamen humi vno tempore pedes ponat: atque hæc credit auditor Homerum legens: quod fictor, aut pictor consequi non possit, quia tantam imaginem, aut statuam oculis spectatorum subijcere non possit. Hæc Dionis Chrysostomi sunt ferè, oratione Olympica. locum indicabo, καὶ δὴ τὸ λεγόμενον ὡς ὄντι ἀκοῆς πιστότερα ὄμματα, ἀληθὲς ἴσως· πολύ γε μὴν δυσπειθέστερα, καὶ πλείονος δεόμενα ἐναργείας. ἡ μὲν γὰρ ὄψις αὐτοῖς ὁρωμένοις ξυμβάλλει. τὴν δ' ἀκοὴν οὐκ ἀδύνατον, ἀναπτεροῦσαι, &c.

Fidelibvs] oculus iccirco fideleis appellat, quia quæ cernuntur magis valent ad fidem faciendam, quàm quæ audiuntur, vt scribit Herodotus in Clione, ὦτα γὰρ τυγχάνει ἀνθρώποισι ἐόντα ἀπιστότερα ὀφθαλμῶν, id est, aures enim hominibus minus sunt fideles, quàm oculi. quibus hoc significatur, minus credi ab hominibus ea, quæ audiuntur, quàm quæ cernuntur, vt paullo antè diximus. *Incertiosa*lia ratione appellauit epist. 1. lib. 2.

Non promes in scenam] non produces in scenam: non constitues ante oculos spectatorum.

Qvæ mox narret fac. p.] quæ mox referat persona aliqua in scenam producta præsens, id est, extrà, & coram spectatoribus. nomen *præsens* opposuit illi aduerbium *intus*.

Nec pveros coram, &c.] de Medea suprà diximus.

Avt hvmana palam] de Atreo, & Thyesta & suprà diximus nonnulla ad Oden 16. lib. 1. & res ita nota est, vt, qui hęc inculcare velit, lectorum opera, & otio abuti velle videatur. Iam hæc *promis in scenam, extrà, coram, palam, a præsente narrare*, idem valent: quibus respondent è contrario, *intus narrari, tolli ex oculis*.

Nefarivs] nefarij dicti à farre, quod adoreum est, vt vult Varro libr. 1. de vita populi Rom. quòd eo scelerati vti non debeant. hoc quoque idem

A Id ea ad significat, quòd qui indigni sunt qui viuant, nefarij vocantur, inquit Nonius.

PROCNE] de Procne sup. ad Od. 12. lib. 4.

CADMVS IN ANG.] vide, quæ suprà de Peleo, & Cadmo coniunctè, leuiter attigimus.

INCREDVLVS ODI] quia ἀπίθανα, ἄλογα, μοχθηρὰ, ἀδύνατα, id est, non probabilia, ratione carentia, improba & nefaria, & quæ fieri nullo modo possunt. lege arist. περὶ ποιητικῆς.

NEVE MINOR QVINTO, NEV SIT PR.] Non est dubium, quin actus, partes fabulæ fuerint: quot actus in fabula fuerint, incertum atque obscurum. actum autem ab actu distinguere, id verò non parum difficile est, si Donato credimus: neque desunt viri docti, qui quamuis perspicuè aliter sentiat Horatius, quattuor actibus tantum constare fabulam posse dicát, modò hi quattuor actus iustam fabulæ magnitudinem expleát. ego video à M. Tull. & ceteris bonis scriptoribus, tertium, quartum, & extremum fabulę actum cómemorari: quintum non reperi. idem scribens ad Qu. Fratrem lib. 1. tertium actum, extremum facere
B videtur his verbis: *Illud te ad extremum oro, & hortor, vt tamquam poetæ boni, & actores industrij solent, sic, tu in extrema parte, & conclusione muneris, ac negotij tui diligentissimus sis, vt hic tertius annus, tamquam tertius actus perfectissimus, atque ornatissimus fuisse videatur.* Ego Horatio, & Donato assentior, vt putem tragœdiam, & comœdiam quinque actibus constare debere.

REPONI] iterum doceri, vt sat. 10. lib. 1. *Nec redeant iterum, atque iterum spectanda theatris.* quidam legi volunt, *reposci.* aliter sup. *honoratum si forte reponis Achillem.*

NEC DEVS INTERSIT &c.] Aristot. lib. περὶ ποιητ. scribit, vtendum esse machina, seu machinatione: id est, deum esse adhibendum à machina, ad ea, quæ sunt extra fabulam, expedienda: quæ vel anteà facta sunt, neque hominem scire fas est, vel posteà futura sunt, & prædictionem, ac nuntiationem desiderant. Omnium enim rerum videndarum facultatem Diis attribuimus. verba Aristot. sunt hæc, φανερὸν οὖν ὅτι καὶ τὰς λύσεις τῶν μύθων
C ἐξ αὐτοῦ δεῖ τοῦ μύθου συμβαίνειν. καὶ μὴ, ὥσπερ ἐν τῇ Μηδείᾳ, ἀπὸ μηχανῆς, καὶ ἐν τῇ Ἰλιάδι τὰ περὶ ἀπόπλουν· ἀλλὰ μηχανῇ χρηστέον ἐπὶ τὰ ἔξω τοῦ δράματος, ἢ ὅσα πρὸ τοῦ γέγονεν, ἃ οὐχ οἷόν τε ἄνθρωπον εἰδέναι, ἢ ὅσα ὕστερον, ἃ δεῖται προαγορεύσεως, καὶ ἀγγελίας. ἅπαντα γὰρ ἀποδίδομεν τοῖς θεοῖς ὁρᾶν. Cum Aristotele consentit hoc loco Horatius, qui vetat Deum ex machina adhibere, nisi nodus difficilis, & Deo dignus inciderit, id est, nisi talis difficultas exstiterit, vt sine machina exitus fabulæ non possit explicari. Exstant multa apud probatos auctores huius moris exempla, ac testimonia. Plato in Cratylo, εἰ μὴ ἄρα δὴ, ὥσπερ οἱ τραγῳδοποιοὶ, ἐπειδάν τι ἀπορῶσιν, ἐπὶ τὰς μηχανὰς καταφεύγουσι, θεοὺς αἴροντες, καὶ ἡμεῖς οὕτως εἰπόντες ἀπαλλαγῶμεν. ὅτι τὰ πρῶτα ὀνόματα οἱ θεοὶ ἔθεσαν, καὶ διὰ ταῦτα ὀρθῶς ἔχει. id est, *nisi vtique, quemadmodũ tragœdiarum scriptores, posteaquam nodus aliquis inciderit, ad machinas confugiunt, deos attollentes: nos quoque, vbi dixerimus deos prima nomina rebus imposuisse, atque idcircò ita rectè se habere, quasi nostro munere defuncti, discedamus.* M. Tull. lib. 1. de nat. Deorum, *Quod quia quemadmodum natura efficere sine aliqua mente possit, non videtis, vt tragici poëtæ, cum explicare argumenti exitum non potestis, confugitis ad Deum.* Arist. 1. τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ, Ἀναξαγόρας τε γὰρ μηχανῇ χρῆται τῷ νῷ πρὸς τὴν κοσμοποιίαν, ὅταν γὰρ ἀπορήσῃ διὰ τίνα αἰτίαν ἐξ ἀνάγκης ἐστὶ, τότε ἕλκει αὐτόν· ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις πάντα μᾶλλον αἰτιᾶται τῶν γιγνομένων, ἢ νοῦν. id est, *Anaxagoras enim veluti machina quadam, mente vtitur ad mundi fabricam. Cum enim hæsitat quam ob causam necessariò sit, tunc eam aduocat: in ceteris, cuiuis rei potius, quam menti, causam earum rerum, quæ oriuntur, ascribit.* Seruius ad illum Virgilij locum Æn. 1. *Musa mihi causas memora, &c.* hunc Horatij versum pro testimonio profert, ostendens, hoc obseruandum esse in omnibus carminibus, ne numen aliquod inuocetur, nisi quid vltra vireis humanas, facultatémque hominis propriam requiramus.

VINDICE DIGNVS] vindex propriè dicebatur, qui debitorem nexu obligatum, & iamiam à creditore ducendum, vel numerando, vel pro eo spondendo liberabat.

E NEC QVARTA LOQ. PERS. LAB.] nec plures personæ vno, eodémque tempore in scenam prodeant locuturæ, quàm tres. quòd si quando quarta intercedat: vel tacita audiat, vel secum, non cum aliis loquatur, vel cum vna duntaxat sermonem conferat. huius præcepti exempla videre licet apud Terentium: vt in Andria actu tertio, Mysis, Simo, Dauus, Lesbia, Glycerium, quinque personæ eodem tempore in scenam producuntur: sed Mysis cum Lesbia duntaxat sermonem habet: Glycerium autem domi suæ est, non foris. ibidem actu 4. quattuor personæ, Mysis, Pamphilus, Charinus, Dauus, vno tempore in scena spectantur, sed Mysis aliunde interuenit, & cum Charino non loquitur. Apud Plautum autem & quattuor, & quinque personæ communiter inter se loquentes introducuntur, quod item fit in tragœdiis. At Horatius præcepta dat suæ ætatis hominibus, non veteribus, quorum scripta fortasse nondum ei vsquequaque perfecta videbantur. Quidam hunc locum ad numerum histrionum referri volunt, dicúntque, hoc ab Horatio
F significari, non plureis in comœdia, aut tragœdia histriones, quàm treis, esse oportere, quorum quisque plureis personas sustineat. Nituntur autem verbis Aristotelis in libello περὶ ποιητικῆς, vbi scribit Sophoclem, cum duo ante eum duntaxat histriones in tragœdia intercederent, treis adhibuisse: Æschylum verò eo superiorem, primum omnium multitudinem histrionum ex vno ad duos deduxisse. verba Aristotelis sunt hæc, καὶ τό, τε τῶν ὑποκριτῶν πλῆθος ἐξ ἑνὸς εἰς δύο πρῶτος Αἰσχύλος ἤγαγε, καὶ τὰ τοῦ χοροῦ ἠλάττωσε, καὶ τὸν λόγον πρωταγωνιστὴν παρεσκεύασε· τρεῖς δὲ, καὶ σκηνογραφίαν Σοφοκλῆς· ἔτι δὲ τὸ μέγεθος, &c. Idem lib. 3. ῥητορ. ait histrionum actionem (quam ὑπόκρισιν Græci nominant) in tragœdiam, & rapsodiam sero admodum introductam esse, quia poëtæ ipsi tragœdias initiò recitabant. verum ego ab illis magnopere dissentio, neque puto hoc sentire Horatium.

ACTORIS PARTEIS CHORVS] docet

A quamobrem adhibeatur chorus, (quæ pars est fabulæ κατὰ τὸ ποσὸν) & quibus in rebus eum operam sumere, quid loqui, & canere oporteat. personæ porrò, ex quibus constabat chorus, & cantabant, & loquebantur: quamquam, quod ad locutionem pertinet, vna persona fortasse pro omnibus loquebatur, reliquis astantibus, & silentibus, siue viri essent, siue mulieres, maximè si cum altero, qui non esset è choro, sermo haberetur. Si vulgatam igitur scripturam probabimus, *Auctoris parteis*, quæ reperitur in cod. Iann. & Faërn. hæc erit eius sententia, Chorus agat parteis, & fungatur munere auctoris, id est, suasoris, & monitoris. nemo enim quicquam alteri suadet, aut præcipit, nisi qui auctoritate valet. ex quo natum est hoc loquendi genus, *tibi auctor sum, vt illud facias*: & hoc, *te auctore feci*. *defendere parteis* autem positum est pro eo, quod est, agere, & sustinere, & tutari parteis, id est, fungi munere, vt sat. 10. lib. 1. *Et sermone opus est modo tristi, sæpe iocoso, Defendente vicem modo rhetoris, atque poetæ*. Quòd autem quidam sic ex-

B plicant, de officio poetæ disserat chorus, & dicat, poëtam officio pro sua parte non defuisse, elegantem fabulam & lepidam dedisse: nihil dicunt: & miror iam ineptam sententiam eis in mentem venire potuisse. Alij igitur, iique doctissimi viri, quibus assentior, legunt *Actoris*. & ita scriptum est in tribus libris Vat. & in Tornes. Cleric. Nicot. Russardino: cuius scripturæ mihi videtur hæc esse sententia, Chorus tuetur, & agat parteis actoris, id est, chorus habeatur vnius actoris loco, vnius munere fungatur, & officium virile obeat, id est, vnius personæ locum obtineat. dicimus enim Latinè *pars virilis*, & *pro mea parte virili*. est autem pars virilis, pars vniuscuiusque. M. Tull. pro Sext. Rosc. *Hæc qui pro virili parte defendunt, optimates sunt*. Idē in Verr. orat. de signis, *Est aliqua mea pars virilis, quòd eius ciuitatis sum, quam ille amplam, illustrem, clarámque reddidit*. Idem frument. *qui præsertim plus etiam, quam pars virilis postulat, pro voluntate populi Ro. oneris, ac muneris suscipere debeam*. T. Liuius lib. 6. annal. *illius gloriæ pars virilis apud*

C *omneis milites sit, qui simul vicerint*. atque hanc explicationem adiuuat, & confirmat id, quod sequitur, *officiumque virile*. neque est, quòd quisquam mihi dicat, chorum etiam mulierum cœtum interdum fuisse: ergo officium virile ad chorum, qui ex mulieribus constet, pertinere non posse. respondeo enim, vel virile officium dici spectata voce, *chorus*, quæ est mascula, & virilis: vel propterea quòd masculinum genus concipere, & complecti solet fæmininum. Postremò sic hunc locum esse legendum, atque explicandum intelligere licet ex his paucis Aristot. verbis lib. de arte poëtica, *καὶ τὸν χορὸν δὲ ἕνα δεῖ ὑπολαμβάνειν τῶν ὑποκριτῶν*. id est, *chorum autem accipere, seu existimare oportet tanquam vnum actorem*.

Ne qvid medios intercinat actvs] ne quid inter medios actus canat. intercinat, pro canat inter, qualia sunt illa, *siluas interreptare salubreis: circumgemit vrsus ouile: tanto emetiris aceruo*: & sexcenta alia, quæ collegi ad Od. 7. lib. 2. canere igitur choro inter actum, & actum licebit: inter medios actus, seu in mediis actibus D non licebit. loqui autem quouis loco, nempe in diuerbiis, cum alia persona licebit.

Consilietvr amice] hæc est scriptura decem librorum manu scriptorum: à qua discedere nefas mihi esse putaui. consiliari autem, verbum est à consilio deductum, quo vsus est suprà Oda 3. lib. 3. *Gratum elocuta consiliantibus Iunone diuis*. quo quidem loco idem videtur valere, quod consultare: hic autem, si recta, & emendata scriptura est, idem erit, quòd consilium dare. quod alibi non memini me legere in hac significationem. quattuor alij libri manuscripti habent, *& consilietur amicis*, vt omnes ferè vulgati, nisi quòd nonnulli habent *concilietur*. quæ scriptura non est reiiciēda. placet autem mihi mirū in modum, quòd à duobus codicibus abest copulatio *que* post verbum *faueat*

Ille dapes lavdet mens. br.] laudet parsimoniam, frugalitatem, continentiam in victu.

Salvbrem] vtilem, salutarem. translatio E est. nam salubre de iis rebus dicitur, quæ ad corporis valetudinem sunt vtiles. epist. ad Alb. Tib. *An tacitum siluas inter reptare salubreis?* & sat. 7. lib. 1. *stellásque salubreis Appellat comites*. & sat. 4. libr. 2. *ille salubreis Æstates peraget, qui nigris prandia moris Finiet, &c.* translatè etiam M. Tul. ad Att. lib. 8. *vt non solum gloriosis consiliis vtamur, sed etiam paullo salubrioribus*.

Apertis otia portis] id est, pacem. aperiuntur enim vrbium portę pacis tempore, vel sublato hostium metu: belli tempore clauduntur ex quo *Panda* pacis dea dicta. Od. 5. lib. 3. *vidi ego ciuium Retorta tergo brachia libero, Portásque non clausas*.

Commissa] arcana fidei commissa vt suprà epist. ad Loll. lib. 1. *Prodiderit commissa fide*.

Redeat miseris, abeat f.] vt fortuna eos, quibus aduersata est, quósque deseruit, placata reuisat, & complectatur: insolenteis, ac super- bos deserat. vide annot. ad Od. 29. lib. 3. vbi diximus, per fortunam præsentem, & manentem, si- F gnificari secundam: per abeuntem, aduersam.

Tibia] tibiæ adhibentur ad cantum chori adiuuandum. pertinet autem hic locus ad *μουσικὴν*.

Orichalco ivncta] ita reperi scriptum in tribus cod. Vatic. & in Card. Rainut. & Tornes. Cleric. Nicot. Russ. quæ scriptura eò fortasse, probari potest, quia cum tibiam veterum tenuem, ac simplicem fuisse dicat, nouam autem duobus contrariis nominibus significare velit esse illi dissimilem: *tubæ æmula*, tenui opponitur: *orichalco iuncta*, simplici. quòd si *vincta* legamus, non æquè contrarium contrario respondeat.

Foramine pavco Aspirare] ad eam rem erat vtilis, vt paucis, id est, quattuor foraminibus sonitum redderet, & choros adiuuaret, & theatra sonitu compleret. *vtilis aspirare, adesse, complere*, genus loquendi Græcum est, vt sæpe admonuimus. in quibusdam libris scriptum reperi *foramine paruo*.

Nondvm

A NONDVM SPISSA NIMIS] non admodum frequentia: non nimis celebria, aut referta. epist. ad Mæcē. 3. lib. 1. *spissis indigna theatris*, & infrà *spissæ catervæ*.

SEDILIA] in quibus sedebant spectatores, nondum theatro ædificato.

QVO] in quem locum, in quæ sedilia: non (vt alij) quo flatu.

SANE POPVLVS NVMERABILIS] explicatio est verborum illorum, *Nondum spissa nimis. numerabilis* autem idem valet, quòd paucus. & ita loquuntur Græci, Theocr. in quod inscribitur χάριτες, φιλοτιμότερον ἀγλαΐας ... id est, amicorum mortem nuntiaturos liberis & vxoribus, numerabileis ex multis.

COIBAT] conueniebat, congregabatur.

VINOQVE DIVRNO PLACARI GENIVS] sic sup. epist. ad Aug. *Siluanum lacte piabant: Floribus, & vino Genium, memorem breuis æui.*

IMPVNE] nam rebus Romanis angustis, nondúmque cōstitutis & constabilitis, ac pacatis, non licebat de die conuiuari, & potare.

B NVMERIS] pedibus, vel rythmis. numerosum est enim id in omnibus sonis, atque vocibus, quod habet quasdam impressiones, & quod metiri possumus interuallis æqualibus.

MODISQVE] cantui, ἁρμονία, vel, vt quidam, μέλει. videtur tamen μέλος latius patere. Plato lib. 3. de rep. τὸ μέλος ἐκ τριῶν ἐστὶ συγκείμενον, λόγου, καὶ ἁρμονίας, καὶ ῥυθμοῦ. id est, melos ex tribus constar, ratione, & harmonia, & numero.

INDOCTVS QVID ENIM, &c.] horum verborum hanc sententiam esse puto. Neque verò mirum est, hanc licentiam & luxuriem, quæ ab antiquorum seueritate tam longè abesset, & ab arte comica tantopere discreparet, fuisse à populo probatam, ac receptam. Quæ enim sapientia esset in rusticis, & indoctis, & labore solutis, & turpibus hominibus cum populo vrbano confusis? alij sic. neque verò mirum est hanc numerorū & modorum licentiam à rusticis esse probatā, aut verò toleratam. quid enim saperet rusticus, indoctus, ab opere solutus, cum vrbano, turpis cum ho C nesto permistus? id est, quid enim proficeret si plus sapere videri vellet, quàm vrbanus & honestus? vel quid, id est, quantum saperet? quasi dicat, vt insipientes eijcerentur rustici, si vrbanorum luxuriem, ac licentiam improbarent, & condemnarent. vel quid, id est, propter quid, seu quamobrem sapere vellet? &c.

LIBERQVE LABORVM] laboribus defunctus, laboribus solutus, sic sup. dixit Od. 17. lib. 3. *Cum famulis operum solutis.*

MOTVMQVE] vel quia mouebatur, & saltabat tibicen, vel quia gestum agebat.

ET LVXVRIAM ADD.] hoc dicit vel propterea quod aucta sint foramina, vel propterea quòd numeri & modi fuerint licentiores vel propter ipsius artifici ornatum nimis elegantem, ac sumtuosum: & propter orichalcū tibiæ additum, vel propter hæc omnia. affert exemplum Lucianus in lib. πρὸς ἀπαίδευτον πολλὰ βιβλία ὠνούμ. valde ad hunc locum accommodatum, de citharœdo quodam Tarentino, cui Eueno nomē erat, bis verbis, D ... id est, Venit igitur Delphos cùm ceteris rebus splendidus & clarus, tum veste facta, auro inspersa, ac distincta, corona ex lauro aurea pulcherrima, ita vt pro fructu laurus smaragdi essent fructui magnitudine pares atque æquales, cithara ipsa, re, quòd ad pulchritudinem, & sumtum attinet, naturam rerum superante, &c. nam satis est mihi locum indicasse.

TRAXITQVE VAG.] per verbum *traxit* significat, eum veste vsum esse longa, & ad talus demissa, quàm σύρμα nominant Græci. vagum autem dixit, quoniam non vno in loco constitisse, sed huc, & illuc se circumtulisse, ac circumegisse. aliud est caudam trahere, vt diximus ad sat. 3. lib. 2. ibi, *caudam trabat.*

PER PVLPITA] per scenam. infr. *& modicis instrauit pulpita tignis.* E

SIC ETIAM FIDIBVS VOCES] quemadmodum (inquit) tibicen tibias sibi parauit ampliores, eásque inflauit vehementius, ita & citharis soni accesserunt molliores. fortasse significat, citharæ chordas additas esse. non enim vnus semper chordarum citharæ fuit numerus: sed cùm initiò quattuor tantùm fuissent, Mercurius treis addidisse dicitur. Strabo, & alij nonnulli Terpandrum Methymnæum lyra septem chordarum primum vsum esse tradunt. Itaque & Timotheum apud Lacedemonios accusatum esse memoriæ proditum est, quòd pluribus, quàm opus esset, chordis vteretur, & quòd antiquam musicam corrumperet. Ille autem cùm iamiam quidam chordas superuacuas præcidere pararet, fertur sigillum Apollinis illis ostendisse in eorum vrbis quodam loco positum, lyram manu tenens, quę totidem chordis cōstaret, & ita dimissus, atque absolutus esse. Plutarchus item scribit in apophthegm. Emerepen in Phrynidis cantoris organo, quod nouem fidibus constabat, duas incidisse, his verbis increpantem, F μὴ κακούργει τὴν μουσικήν. id est, *ne corrumpe, aut ne lade musicam.*

ET TVLIT ELOQVIVM INSOLITVM FAC.] & facundia celeriter fluens: vel, vt alij volunt, breui tempore comparata, genus locutionis, seu eloquentiæ protulit inauditum, atque inusitatum.

VTILIVMQVE SAGAX RERVM, &c.] id est, & persunarum, ex quibus chorus constabat, prudens, & rerum futurarum prouida oratio parum ab oraculo Apollinis distinct: vel hoc modo cœpit chorus in comœdijs non minus σοφῶς, neque minus acutè, neque minus verè res futuras ad vitam vtileis, prædicere, quam Apollo Delphicus: vel sic, sententiæ, quibus chorus in comœdiis vti cœpit, quædam vitæ præcepta continentes, & ad rerum futurarum prouisionem pertinentes, sermonis ambiguitate, & verborum inuolucris, Apollinis oraculo non dissimiles fuerunt. Eurip. Μάντις δ' ἄριστος, ὅστις εἰκάζει καλῶς. M. Tull. libr. secund.

de

A de finib. *inest in animo coniectura consequentium nō multum à diuinatione differens.*

SORTILEGIS] id est, vnde oracula petuntur. nam sortes καταχρηστικῶς pro oraculo vsurpantur. notat Seruius ad illum vers. Virg. Æneid. 7. *non patrio ex adyto sortes, &c.* & Horat. inf. *dicta per carmina sortes.*

CARMINE QVI TRAGICO VILEM, &c.] Eos sequitur hic Horatius, qui tragœdiam eò esse appellatam existimāt, quòd tragœdiarum scriptoribus hircus præmij loco daretur. In quibus est & Seruius ad illum Virgilij locum Palæm. *tu post carecta latebas:* vbi & hunc versum profert. τράγος enim Græcorum lingua hircum valet. idem infrà videtur innuere, tragœdiæ appellationem inde esse natam, quòd primi illi tragœdiarum auctores è plaustris tragœdias agerent, ore fæce peruncto. sic Horat. infrà *Ignotum Tragicæ genus inuenisse camœnæ Dicitur, & plaustris vexisse poemata Thespis.* Athenæus autem libro 2. de comœdiæ & tragœdiæ inuentione sic scribit, Ἀπὸ μέθης καὶ ἡ τῆς κωμῳδίας, καὶ ἡ τῆς τραγῳδίας εὕρεσις. ἐν Ἰκαρίῳ δὲ τῆς Ἀττικῆς
B εὑρέθη, καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τῆς τρύγης καιρόν, ἀφ' οὗ καὶ τρυγῳδία τὸ πρῶτον ἐκλήθη. quæ verba significāt, post ebrietatem comœdiæ & tragœdiæ inuentionem extitisse. In Icario autem Atticæ loco tragœdiam vindemię tempore inuentā esse. τρύγη enim vindemia est Græcis. ad hunc locum pertinent illa Virgiliana Georg. 2. *Non aliam ob causam Baccho caper omnibus aris Caditur. & veteres ineunt proscenia ludi, Præmiaq; ingentes pagos, & compita circum Thesidæ posuere.* At Aristot. περὶ ποιητ. scribit esse ortam ab iis, qui Dithyrambum exercebant.

AGRESTES SATYROS NVDAVIT] Satyricæ fabulæ à Græcis inuentæ, ab Atellanis, quæ sunt Latinorum, parum admodum discrepant. nam quemadmodum in illis Satyri nudi, Fauni, Sileni inducuntur, verbis, & motibus obscœnis risum mouentes: ita & in Atellanis personæ turpes intercedunt, quæ dictis liberioribus, & gestibus improbis, ac proteruis auditorum curas, & seueritatem mitigent, ac relaxent, *satyros nudauit,* id est, satyros nudos introduxit inter actus trago-
C diarū, vel statim post tragœdias recitatas, & peractas. de Satyris vide annot. ad Od. 19. lib. 2.

MORANDVS] detinendus, delectandus, vt infrà, *Valdius oblectat populum, meliúsque moratur.*

INCOLVMI GRAVITATE] salua grauitate tragœdiæ.

EXLEX.] solutus legibus. exlex, qui sine lege viuit, inquit Nonius. M. Tul. in Cluent. *Non quod illi aut exlegem esse Syllam, aut causam pecuniæ publicæ contemtam atque abiectam putarent, &c.*

ADHIBEBITVR] in satyrica. Deus, verbi gratia, Faunus, Silenus, Bacchus. heros, vt Agamemnon, Nestor Achilles.

NVPER] paullò antè: nempe in tragœdia.

MIGRET IN OBSCVRAS HVMILES] ita humili, & abiecto sermone vtatur. vt tabernariorum, & opificum orationem imitari videatur. Notum est autem, & vulgatum, togatas tabernarias à tabernis esse nominatas. quæ comœdiis, quasi ex altera parte respondent.

AVT, DVM VITAT HVMVM, &c.] id est D
aut dum nimium se attollit, dúmque nimis elato & grandi oratione vtitur in aëre, versari videatur: de aëre, & nubibus, & cælo, & rebus superis loquitur. inania, pro eo spatio, quod intercedit inter cælum, & terras posuit ex Democriti, & Epicuri sententia, vt Virg. in Sileno. *Namque canebat, vti magnum per inane coacta Semina, terrarúmque, animæq;, mariq; fuissent: Et liquidi simul ignis.* Lucret. lib. 1. *Nec tamen vndique corporea stipata tenentur Omnia natura: namq; est in rebus inane.* Idem ibid. *Omnis, vt est igitur per se natura, duabus Consistit rebus. nam corpora sunt, & inane, Hæc in quo sita sunt, & quà diuersa mouentur.* ibid. *Nam dispulsa suo de cœtu materiai Copia ferretur magnum per inane soluta.*

EFFVTIRE LEVES INDIGNA T. V.] tragœdia, quæ indigna est, in qua versus leues, & sine pondere effundantur, intererit, &c. *indigna effutire* dictum, vt suprà epist. ad Iul. Flor. lib. 1. *indignus fraternum rumpere fœdus.*

MOVERI] saltare, moueri numerosè, moueri E
in numerum. suprà epist. ad Flor. lib. 2. *Nunc satyrum, nunc agrestem Cyclôpa mouetur.*

INTERERIT] differet aliquantulum à satyris. Verbo *interest*, pro *differt*, vtitur & M. Tullius Acad. lib. 2. *qui illa visa, è quibus omnia decreta sunt nata, negant quicquam a falsis interesse,* & epist. libr. 5. ad Attic. *sed planè gaudeo, quoniam τὸ ἡμέτερον interest τῷ ὄντι.*

NON EGO INORNATA, ET DOM.] id est, non est satis in satyricis fabulis nullum verborum ornatum adhiberi, nullum nomen translatum poni, omniaque propriè, & simpliciter dici: sed alia sunt præstanda. *dominantia nomina* accipe τὰ κύρια, id est, propria, quibus res quantumuis licet sint obscœnæ, propriæ appellantur, & significantur, qualia sunt *mentula, cunnus*, actionis Venereæ verbum, & alia similia, quæ me pudor enumerare vetat. nam mentulæ nomen in membro illo corporis virilis significando, dominatur: cetera, quibus interdum vtuntur poëtæ pudore addu-
cti, *neruus, penis, trabs, ficula, columna, cauda salax,* F
pyramis, palus, fascinum, sunt translata. solebant autem satyri illi in satyricis fabulis suo quamque rem, & actionem nomine, verbóque appellare: neque eius rei, quam significare vellēt, turpitudinē, verborum tralatione, aut circuitione tegere: exempli caussa, cùm eam operam, quæ datur liberis procreandis innuebant: non alienis eam operam, sed suis & propriis appellabant: quod quidem eo magis erat illis ignoscendum, quòd extiterunt nonnulli philosophi: sed qui philosophi? ij, qui in virtute summum bonum, & beatitudinem locant, voluptatis inimici, omnium vitiorū correctores, & castigatores. Stoici, inquam, statuerunt suo quamque rem nomine appellare licere. Itaque ex illorum schola manauit hoc σοφὸς εὐθυρρημονήσει, vt testatur M. Tul. epist. quadam ad Papirium Pætum.

NEC SIC ENITAR TRAGICO DIFF.] id est, nec sic studebo à grauitate, & granditate verborum, quibus vtuntur tragici poëtæ, atque à tragica magniloquentia differre, vt nihil intersit

vtrùm

A vtrùm loquatur Dauus, & cæteræ personæ comicæ, & seruiles, an Silenus Bacchi seruus. *differre coloris*, pro eo, quod est, differre à colore, Horatiano̅. lege annot. ad Od. 2. lib. 2.

DAVVSNE LOQVATVR, ET AVDAX] ita reperi scriptum in duobus codicibus manu scriptis, non, *an audax:* & vt ita scribatur, ratio postulat. non enim significat interesse vtrùm Dauus loquatur, an Pythias, sed vtrùm serui comici, qualeis sunt Dauus seruus, & Pythias ancilla, an Silenus.

PYTHIAS] ancilla apud Lucillium, seu aliqoē veterem comicum.

SILENVS] persona Satyrica. sunt autem sileni, Bacchi ministri, & nutricij. Nicander Alexipharm. princip. Ὡς δ' ὁπότ' ἀχιόεντα ἀποθλίψαντες ὀπώρην Σιληνοὶ κεραοῖο Διωνύσοιο τιθηνοί, Πρῶτον ἐπ' ἀφρίζοντι ποτῷ φρένα θωρηχθέντες, &c. id est, Quemadmodum autem Sileni Bacchi cornuti nutricij agrestibus vuis calcatis, primùm potu spumante mentem armati, quod valet, ebrij facti, &c.

B EX NOTO FICTVM] è re nota effictum, atque expressum, non è re aliqua recondita, atque abstrusa.

VT SIBI QVIVIS SPERET IDEM, &c.] in epistola ad Florum lib. 2. suprà ad illum locum, *Ludentis speciem dabit, &c.* diximus nonnulla quæ ab hoc non sunt aliena.

SVDET MVLTVM] multùm laboris sumat.

AVSVS IDEM] expertus idem, conatus idem.

DE MEDIO SVMTIS] non è longinquo arcessitis, sed è medio sumtis.

IVNCTVRA] compositio, structura.

SILVIS DEDVCTI] siluestres Fauni in scenam è suis tabernaculis siluestribus, & nemorosis producti: personæ satyricæ.

VELVT INNATI TRIVIIS] velut nati in locis celeberrimis, & penè dicam, in medio foro.

TENERIS] delicatis, mollibus, cultis, venustis, concinnis, comtis.

IVVENENTVR] verbum Græcum fortasse exprimere voluit, νεανιεύεσθαι. quod valet, rem aliquam præclaram quidem illam, & laudabilem gerere, sed maiore animo, quàm consilio: quod iuuenes solent. Vetat igitur Horatius, ne in fabulis satyricis Fauni nimiùm politis, & cultis versibus iuueniliter exsultent, néve verba nimis obscæna, & flagitiosa loquantur.

C CREPENT] loquantur, vt docuimus ad Oden 18. lib. 1.

QVIBVS EST EQVVS, ET PATER, ET RES] id est, equites, & nobiles, seu patricij, & locupletes.

NEC, SI QVID FRICTI, &c.] nec, si quid probat aliquis de plebe, pauper, & egens, qui vescitur cicere, & nucibus, &c. per emtorem ciceris fricti, plebeios, & vulgares homines significat. sic enim legendum est, non *fracti*, vt quidam corruperunt. emebat autem frictum cicer plebecula, vt eo interea dum agebantur fabulæ, & quouis alio tempore solaretur, ac leuaret famem. Plaut. Bacch. *Tam frictum ego illum reddam, quàm frictu̅ est cicer.* & ite̅ alibi. Andr. Turnebus cùm aliquot annis post horum commentariorum primam editionem libros aduersariorum effudisset verius, quàm edidisset, scripsit quodam loco se non dubitaturum affirmare hic esse legendum *fricti*, quasi verò à me non esset ita emendatum ex auctoritate duorum librorum manu scriptorum. sic persæpe vir ille doctissimus, quasi propinquam mortem sentiens, ita properauit aduersaria illa edere, vt quamplurimos antiquorum scriptorum locos se emendare professus sit, qui erant multo ante à P. Victorio, à Paullo Manutio, à nobis, ab aliis emendati. D

ÆQVIS ACCIPIVNT ANIMIS] patienter audiunt, & probant. assume è superioribus negationem, *nec*.

PES CITVS] Od. 16. lib. 1. *& in celeres iambos Misit furentem.*

VNDE ETIAM TRIMETRIS ACCER. N.] id est, iambus ex eo, quòd ita citus est, iussit iambeos versus senarios, trimetros quoque nominari. sat. 10. lib. 1. *Pollio Regum Facta canit pede ter percusso.* E

PRIMVS AD EXTREMVM SIMILIS SIBI] qualis ille iambicus senarius apud Eurip. in Phœnissis, Ἐγὼ γὰρ ὅστις τάδ' εἰμι συμφορᾶς. & ille Hippol. Μέθες· ἐπ' ἄλλον εἶμι βελτίω λόγον. qui toti ex iambis constant.

IN IVRA PATERNA] in sua iura recepit, vt spondeis locus esset in versibus iambicis.

COMMODVS.] facilis, sese accommodans, vt Od. 8. lib. 4. *Donarem pateras, grataq; commodus, &c.* contra *incommodus.* epist. 18. *Munere te parno beet, aut incommodus angat.*

NON VT DE SEDE SECVNDA CEDERET, A. Q.] iambus (inquit) recepit spondeos in iura paterna, sed non vt è secunda, aut quarta sede depelli se facile pateretur: quales sunt trimetri Horatiani epod. *Quando repostum Cæcubum ad festas dapes.* & *Pecti nihil me sicut antea iuuat, &c.*

HIC ET IN ATTI, &c.] quemadmodum & in Terentianis, & in Plautinis. mirum est enim quantam sibi poetæ Latini in trimetris, & tetrametris licentiam permiserint, sat habentes, si in vltima sede iambum ponant: in ceteris locis anapæstum, spondéum, dactylum, tribrachum promiscuè adhibentes. F

NOBILIBVS] Petr. Victorius annot. in Cic. epist. 2. lib. 5. mauult hoc loco legi *Mobilibus*, propterea quòd Aristoteles περὶ ποιητικῆς, scribit τὸ ἰαμβικὸν, καὶ τετράμετρον, κινητικά. Atqui nomen κινητικὰ non significat mobilia, sed vim mouendi habentia. Adiuuaret P. Victorium Aristoteles, si dixisset κινητὰ, id est, mobilia. κινητικὰ autem, & mobilia multum inter se discrepant. præterea cùm in trimetris Attij, & Ennij dicat Horatius raros iambos adhiberi, stabiles potius, quàm mobiles erant appellandi. pace igitur dixerim P. Victorij, ego vulgatam, & receptam scripturam censeo diligenter nobis esse retinendam, præsertim ab omnibus veterib. libris comprobatam. cur autem nobileis dixerit Attij, & Ennij trimetros, dicerem, nisi rem esse sua sponte notissimam, atque apertissimam putarem.

A putarem. sic suprà Panætij libros *nobileis* dixit Od. 29. lib. 1.

In scenam missos, &c.] trium versuum deinceps sequentium hæc sententia est, Versus iãbicos in scenam productos, nimis tardos spondeorum interuẽtu, iambus rarò adhibitus indicat, atque arguit, poëtam vel nimiùm celeriter, & parũ accuratè scripsisse, vel artem ignorare.

Magno cvm pondere] multis, & pluribus, quàm par sit, spondeis tardatos: vel (vt alij malunt) graueis quidem illos, & dignitatis plenos, sed qui suos numeros non habent.

Premit] ἀντὶ τοῦ iambus. Versus igitur iambici trimetri tardiores, id est, qui in secũda, & quarta sede iambos non habent, reprehenduntur vel tamquam celeriter, & negligenter scripti, vel tamquam ab indocto, & inscio facti.

Non qvivis videt immod. poet.] duo sunt, propter quæ poëtæ negligenter scribant, & versus iambéos faciant nimis tardos, & dissolutos: primùm, quòd confidant non omneis sua errata cognituros: alterum quia etiam si virtu- B tes, & errata poëtarum nemo non facile cogniturus est, sperant tamen fore, vt sibi ignoscatur. sed non iccircò (inquit Horat.) negligenter, & mendosè, & licenter scribere debemus: immò potius nihil peccare in scribendo, & existimare omneis errata nostra, si qua sint in scriptis nostris, animaduersuros: (& ita demùm, tuti erimus:) neque sperare, nos impune peccaturos: & ita cauti erimus, cùm ipsi spem omnẽ veniæ nobis præciderimus.

Et data Rom.] & data est venia poëtis Romanis, qui trimetris, & tetrametris raros iambos interposuerunt, multàque alia peccarunt: sed immeritò data.

Indigna] qua indigni sunt: quam non meruerunt.

Iccircone vager?] id est, iccircóne scribendi licentia abutar, quia non quiuis ita acutus est, & perspicax, vt errata animaduertat? iccircóne sine arte, & minus accuratè scribere debeo? M. Tull. in oratore perf. loquens de summisso genere dicendi. *Sunt enim quidam, vt scis, oratorij numeri,* C *de quibus mox dicemus, obseruandi ratione quadam, sed alio in genere: in hoc omnino relinquendi: solutum quiddam sit, nec vagum tamen, vt ingredi liberè, non vt licenter videatur errare.*

An omneis] id est, an potius putare debeo, omneis mea peccata perspecturos? (hoc opponitur illi: *Non quiuis videt immodulata poëmata iudex.*) quod si faciam, tutus ero: & item cautus ero omni spe veniæ mihi ademta, ac præcisa. hæc autem, *extra spem ven.* respondent illis, *Et data Romanis, &c.* Qui sperat vel sua peccata occulta, & incognita futura, vel se eorum veniam impetraturũ, audacius peccat: contrà, qui neutrum sperat, cauet sibi, ne quid peccet. at qui non peccat, ita demum tutus & cautus est. mendosè in omnibus libris, legebatur *intra spem veniæ cautus.* quæ scriptura mirè torsit eos omneis, qui in hanc epistolam commentarios scripserunt. ego autem coniectura ductus, & ab ipsius veritatis voce admonitus, locum corruptum emendaui.

Et extra Spem veniæ cavtvs] D sic legendum, quicquid obstrepant semidocti, seu potius indocti quidam. Nam quid peruersius lectione vulgata? Nemo enim cautus dicendus est, qui spe veniæ peccat. contrà, qui sibi omnem veniæ spem præcidit, & ita non peccat, cautus est, Od. 10. lib. 2. *neque dum procellas Cautus horrescis, nimiùm premendo Littus iniquum.* & epist. 16. *Cautus enim metuit foueã lupus, &c.* epist. 1. lib. 1. *Olim quod vulpes ægroto cauta leoni Respondit, referam.* [illegible] dixit cautum Od. 13. libr. 1. *Quod quisque vitet, numquam homini satis Cautum est in horas.*

Vitavi denique cvlpam] denique (inquit) non satis est non peccare, vt laudem, & præmiũ mereamur: sed oportet rectè facere. tria enim sunt, peccare, non peccare, rectè facere. qui peccat, pœnam meretur: qui non peccat, neque pœnam, neque præmium meretur: qui rectè facit, is solus præmio dignus est. huic loco simile est illud Plautinum in Trinummo. *Si quid amicum erga benefeci, aut consului fideliter, Non videor meruisse laudem, culpa caruisse arbitror.* E

At vestri proavi] ita reperi scriptum in omnibus libris calamo exaratis, & in aliquot impressis & ita legendum esse probat P. Victorius hoc argumento, quòd Horatius proauos liberos, aut ingenuos habere non potuerit, quippe qui ex patre libertino natus esset.

Nimivm patienter vtrvmqve] nimiùm patienter, ac, pæne dicam, stultè vtrumque mirati sunt in Plauto, numeros, & sales: quia neque eius versus satis numerosè scripti sunt, & sales nonnulli sunt scurriles, alij leues, & frigidi, alij obscæni.

Si modo ego, et vos Scim. invrb.] hoc ad sales pertinet. significat autem, sales Plautinos inurbanos, & illepidos esse. sic quidam putant suprà epist. ad Augustum, Plautum reprehendi. *Aspice Plautus Quo pacto partes tutetur amantis ephebi, &c.*

Legitimvmqve sonvm digitis c.] hoc ad versus referendum, quos non satis accuratè factos, neque suis ac legitimis numeris astri- F ctos, sed dissolutos esse iudicat.

Digitis.] solemus enim digitis versuum syllabas, & numeros metiri. quamquam, qui sunt in hoc genere exercitati, digitos adhibere ad cognitionẽ, iudiciumque huius rei necesse non habent, cùm aures doctæ, & tritæ hoc facilè per se præstare possint. Nam *vt Seruius ille Papirij Pæti frater facile dicere poterat, hic versus Plauti non est, hic est, quòd tritas haberet aureis notandis generibus poëtarum* (inquit M. Tull. epist. quadam ad Papirium Pætum) ita & aures callidæ statim sentiunt sine opera digitorum, quis versus suis numeris constet, quis non. Itaque idem M. Tull. male poëtæ esse putat versuum peccata digitis dimetiri: significans, hominem exercitatum ea solis auribus explorare posse.

Thespis] Thespin alij primum tragœdiæ inuentorem fuisse narrant, quod probat hic Horatius, alij ab Epigene secundum, alij decimum sextum tragicum numerant. vide Suidam. Solon (vt refert

A refert Diog. Laërtius in Solone,) vetuit Thespin tragœdias recitare, quòd existimaret mendacium esse inutile.

PLAVSTRIS VEXISSE] antequàm scena esset inuenta, Thespis in plaustris tragœdias docebat, idémque agebat. quod testatur Arist. libr. 3. de arte dicendi, ὑπεκρίνοντο γὰρ αὐτοὶ τὰς τραγῳδίας οἱ ποιηταὶ τὸ πρῶτον. & Plutarchus in vita Solonis his verbis, ἐθεάσατο τὸν Θέσπιν αὐτὸν ὑποκρινόμενον, ὥσπερ ἔθος ἦν τοῖς παλαιοῖς. id est, spectauit Thespin ipsum agentem, quemadmodum consuetudo erat apud veteres. confirmat ipse Horatius versu proximo.

QVÆ CANERENT, AGERENTQVE] canebant igitur, & agebant ipsi poëtæ sua poëmata, nullis alijs adhibitis histrionibus, seu actoribus. Iam, quòd ait eos fæce perunctos egisse, ex eo tragœdiæ nomen impositum esse plerique tradiderunt: quamquam alij ab hirco ductum esse malunt. quod videtur probare Horatius illo versu suprà, *Carmine qui tragico vilem certauit ob hircum, &c.*

B PERVNCTI FÆCIBVS ORA.] ex quo τρυγοδαίμονας appellat poëtas Aristophanes Νεφέλ. quoniam (inquam) fæce peruncti, ne agnoscerentur, sua poëmata è plaustris canebant. vnde prouerbiũ *è plaustro loqui*, quod est liberè, effrenatè, atque impudenter maledicere. hoc autem faciebant poëtæ comici.

POST HVNC] Aristoteles in lib. περὶ ποιητικῆς, (quem locum suprà attigimus) scribit Æschylum histriones duos instituisse, cùm anteà vnus esset dumtaxat: chori personarum numerum minuisse: actorem primarum partium introduxisse. Idem ibidem paullo pòst negat sciri, quis personas, aut prologos aut multitudinem actorum, & quæ sunt huius generis, inuenerit. quæ videntur inter se pugnare: verba Aristotelis sunt hæc, τίς δὲ πρόσωπα ἀπέδωκεν, ἢ προλόγους, ἢ πλήθη ὑποκριτῶν, καὶ ὅσα τοιαῦτα, ἠγνόηται. sed fortasse πρόσωπα nominat Aristoteles, quæ alio nomine προσωπεῖα dicuntur: quas hic Horatius personas appellat: id est, vultus fictus, & simulatos: quibus vera histrionum facies tegitur: quibus qui putant non esse vsos veteres, falluntur.

C Demosthen. περὶ παραπρεσβ. παραστάντος τοῦ καθάρματος τοῦ Κηρυβίωνος, ὃς ἐν ταῖς πομπαῖς ἄνευ τοῦ προσωπείου κωμάζει. id est, cum ei astitisset sceleratus Cerybrio: qui in pompis sine persona comissatur.

ET MODICIS INSTRAVIT PVLP.] pulpitum, pars est scænæ. itaque per pulpitum totam scenam significari puto. scenam (inquit) modicam descripsit.

SVCCESSIT VETVS HIS COM.] significat, etiam veterem comœdiam tragœdia esse posteriorem. De vetere cómœdia loquitur etiam sat. 10. lib. 1. *Illi, scripta quibus comœdia prisca viris est.* & sat. 4. eiusd. *Eupolis, atque Cratinus, Aristophanésque poëta, Atque alij, quorum comœdia prisca virorum est.*

SED IN VITIVM] dicendi libertas modum superauit, & extra fineis suos egressa in maledicentiam non ferendam erupit. sic epist. ad August. *donec iam sæuus apertam In rabiem verti cœpit iocus, & per honestas Ire domos impune minax: doluere cruento Dente lacessiti, &c.*

D LEX EST ACCEPTA] tale est illud loco suprà commemorato. *quin etiam lex, Pœnáque lata, malo quæ nollet carmine quemquam Describi.*

PRÆTEXTAS] in quibus inducũtur personæ Romanæ publicæ, nobiles, graues, honoratæ, consulates, prætoriæ & similes.

DOCVERE] sic loquuntur Græci, quos postea secuti sunt Latini: M. Tull. in Bruto. *Atque hic Liuius, qui primus fabulam C. Clodio, & M. Tuditano Coss. docuit.* Idem in Catone maiore. *Vidi etiam senem Liuium, qui cum septem annis ante, quàm ego natus sum, fabulam docuisset, &c.*

TOGATAS] tabernarias, in quibus humiles, & plebeiæ, & priuatæ personæ ciuium Romanorum inducuntur: & ita cum comœdiis comparàntur, eisque altera ex parte respondent. per togatas, tabernarias significat, cum tamen prætextæ æquè, vt tabernariæ, sint togatæ, quia in vtrisque personæ Romanæ intercedunt.

SI NON OFFENDERET] id est, nisi vnusquisque poëtarum sua scripta grauatè limaret, eorumque editionem in aliud tempus differret. sic epist. ad August. *Sed turpem putat in scriptis, metuitq; lituram.* E

ET MORA.] sic infrà. *nonúmque prematur in annum.*

POMPILIVS SANGVIS] vos Pisones, qui à Numa Pompilio originem ducitis. Fuluius Vrsinus, vir tum in Latinis, tum in Græcis litteris admodum exercitatus, cum essem Romę, nummum argenteum mihi ostendit: cuius in antica parte Numæ nomen erat expressum: in postica, Cn. Pisonis pro quæstore, & nomen, & caput. quod ideò notandum duxi, vt quasi oculis cernat lector quamobrem Pisones Pompilius sanguis à Flacco dicantur.

ATQVE PRÆSECT. DECIES NON CASTIG.] id est, & non perfectissimè, accuratissiméque poliuit. vel à marmorariis opificibus ducta tralatio est, vt sup. annotauimus epist. ad August. vel à fictoribus, qui primum manu opus rudius informant, deinde vngue perpoliunt atque absoluunt, *Præsectum* autem legendum, non *perfectum*: F & ita scriptum se reperisse in libro quodam manu scripto Venetiis affirmauit mihi Muretus: quam scripturam vnus liber Vaticanus postea comprobauit. præsecare vngueis autem propriè dicimus. ex quo *præsegmina*. Plaut. Aulul. *Quin ipsi pridem tonsor vngues dempserat: Collegit omnia, & abstulit præsegmina.*

INGENIVM MISERA QVIA FORT.] deridet eos, qui, quòd poëtas natura, non arte valere, furoréque quodam excitari putet Democritus, iccircò immunditia, illuuie, squallore feritatem quandam, & inhumanitatem præ se ferunt, solitudinem sequuntur, celebritatem fugiunt. & fortasse significat, Romanos, dum ingenio suo confisi studium discendi & artem, & philosophiam rectè scribendi fontem, cótemnunt, insanire. Idem, quod Horatius, de Democrito scribit M. Tullius lib. 1. de diuinatione, his verbis, *negat enim sine furore Democritus quemquam poetam magnum esse posse.*

A posse. & lib. 2. de orat. ad Qu. Frat. *Sæpe audiui, poëtam bonum neminem (id quod a Democrito & Platone in scriptis relictum esse dicunt) sine inflammatione animorum exsistere posse, & sine quodam afflatu quasi furoris.* Plato in Ione, πάντες γὰρ οἵ τε τῶν ἐπῶν ποιηταὶ οἱ ἀγαθοὶ οὐκ ἐκ τέχνης, ἀλλ' ἔνθεοι ὄντες, καὶ κατεχόμενοι, πάντα ταῦτα τὰ καλὰ λέγουσι ποιήματα, καὶ οἱ μελοποιοὶ οἱ ἀγαθοὶ ὡσαύτως, ὥσπερ οἱ κορυβαντιῶντες, οὐκ ἔμφρονες ὄντες τὰ καλὰ μέλη ταῦτα ποιοῦσιν, ἀλλ' ἐπειδὰν ἐμβῶσιν εἰς τὴν ἁρμονίαν, καὶ εἰς τὸν ῥυθμόν, βακχεύουσι. id est, omnes & poëtæ epici boni non arte valentes, sed diuinitus afflati, & furore concitati hæc omnia præclara poëmata pronuntiant, & carminum lyricorum effectores boni similiter, quemadmodum corybantes cum sanæ mentis nõ sunt, hos egregios cantus edunt. Et cùm in harmoniam & numerum intrarint, tum maximè furunt. Idem in Phædro Socratem sic facit loquentem, ὃς δ' ἂν ἄνευ μανίας Μουσῶν ἐπὶ ποιητικὰς θύρας ἀφίκηται. &c. nam hunc locum produximus suprà Od. 4. lib. 3. ibi, *an me ludit amabilis Insania?* id est, *qui autem sine Musarum furore ad fores poëticas accesserit, persuasum habens fore, ut arte idoneus poëta euadat: &*
B *ipse imperfectus erit, & eius poësis sani hominis, ab insanis & furiosis statim obscurabitur.* Idem lib. 4. de legibus ait poëtam in Musæ tripode sedentem mentis compotem non esse. Atque hanc quæstionem vtrum poëta natura, an arte valeat, mox expediet Horatius. Pindarus autem naturam doctrinæ semper anteponit, & naturam sine doctrina, præsertim in poëta, plurimum, atque adeò omnia posse dicit his verbis. σοφὸς ὁ πολλὰ εἰδὼς φυᾷ· μαθόντες δὲ λάβροι παγγλωσσίᾳ κόρακες ὥς, γαρύετον Διὸς πρὸς ὄρνιχα θεῖον, id est, *sapiens est is, qui multa scit natura: qui didicerunt autem, tamquam corui linguæ volubilitate, & inani strepitu cum Iouis aui voce contendunt.*

Et excl. sanos Helicone] id est, sanos negat, bonos poëtas esse posse.

Balnea vitat.] non lauat. immundus illuuie est. alij ad celebritatem loci referunt, à quibus dissentio.

Pretium] γέρας. epist. ad Scæuam lib. 1. *aut virtus nomen inane est, Aut decus, & pretium rectè pe*
C *tit experiens vir.* vbi quidam legit. *rectè.*

Si tribus Anticyris, &c.] si caput nulla quantumuis multa ellebori copia sanabile, numquam tondendum curauerit, vt capillo supra modum producto, truculentiore sit aspectu, insanique speciem præ se ferat. in Anticyra insula nascitur elleborus. sat. 3. lib. 2. *Nescio an Anticyram ratio illis destinet omnem.*

Lævus] stultus, σκαιός. de quo diximus sup. ad epist. ad Mæcen. 2. lib. 1.

Qui purgo bilem] secutus sum eam scripturam, quæ reperitur in quibusdam codicib. manu scriptis: quàmque Romulus Amasæus confirmauit mihi aliquando se in vno & altero libro manu scripto expressam reperisse, cum diceret, alteram *Qui purgor bilem*, sibi videri corruptam. Et certè neque Græcum, neque Latinum est hoc loquendi genus. Nam ita quidem loquuntur Græci καθαίρομαι τὸ σῶμα, τὴν κεφαλήν, τὴν ψυχήν, id est, purgor corpus, caput, animum: sed καθαίρομαι τὴν νόσον, ἢ τὴν χολὴν non dicunt sed potius καθαίρομαι τῆς νόσου, ἢ τῆς
D χολῆς, id est, purgor morbi, aut bilis: quo modo & Horat. supra locutus est sat. 3. lib. 2. *Et morbi miror purgatum te illius.* vsitatius tamen dicimus Latinè *purgor morbo, vitio, atra bile*, & simil. Itaque putaui aliquando hoc loco legendum, *Qui purgor bili*, seu *bilis, &c.* eamque scripturam reposuissem, nisi temeritatis, aut arrogantiæ crimen reformidassem, si sine librorum veterum auctoritate lectionem vulgatam immutassem. quam tamen meam coniecturam velim consideret lector. Nunc huius lectionis, quam secutus sum, rationem, nõ est, quòd pluribus verbis explicem. sic enim Græci loquuntur καθαίρειν χολήν, vt Paullus Ægineta lib. 7. σκαμμωνία ... ἐλλεβόρῳ καθαίρει, καὶ μᾶλλον τὴν ξανθὴν χολήν. Galen. libello ... καὶ γυναῖκά τινα, &c. ἰασάμην ἰσχυρῶς κενώσας διὰ φαρμάκου καθαίροντος μέλαιναν χολήν, id est, *Ita autem & mulierem quandam, &c. sanaui, cum eam acriter exinanissem pharmaco atram bilem purgante.*

Nil tanti est] id est, nihil tanti æstimo; vt eius obtinendi studio, & cupiditate incensus, in
E sanire velim: nedum tanti poëmata faciam. sic loquuntur boni scriptores. M. Tul. lib. 3. epistol. ad Attic. *Quare mihi crede*, φιλοσοφῶμεν *vt ratio tibi possum dicere, nihil esse tanti.* Idem offic. 2. *est ergo vlla res tanti, aut commodum vllum tam expetendum, vt viri boni & splendorem, & nomen amittas?* Idem pro Q. Rosc. comœdo. *sed tamen cur ipse HS. ꟾↃↃↃ. tam vehementer concupierit, quæro: nam tibi M. Perperna, C. Piso certè tanti non fuissent, vt socium fraudaretis.* Tibull. lib. 2. eleg. 3. *Haud impune licet formosas tristibus agris Abdere. non tanta sunt tua musta pater.* huius contrarium est illud æquè vsitatum, *est tanti*, id est, tanti facio, non minoris æstimo. M. Tull. de signis, *Tum iste ab equite R. splendido & gratioso, Cn. Calidio, cuius filium sciebat senatorem populi R. & iudicem esse, equuleos argenteos nobiles, qui Q. Maximi fuerunt, aufert. Imprudens huc incidi. emit enim, non abstulit. nollem dixisse: iactabit se, & in his equitabit equuleis. emi, pecuniam solui. credo etiam tabulæ proferentur. est tanti: cedo tabulas.* cuius loci hæc
F sententia est: dixi Verrem equuleos illos argẽteos à C. Calidio abstulisse. negat Verres, aitque se emisse, pecuniam soluisse, tabulas prolaturum. *est tanti*, id est, tanti facio, crimen hoc abs te dissolui, & dilui, quanti facerem in te maximi valere, dummodo tabulas proferas. tam multa enim, & grauia me ex tuis tabulis, si proferantur, crimina aduersus te tracturum esse cõfido, vt facilè patiar, hoc crimen abs te dilui, & vt mihi sit optabile huius criminis Calidiani facere iacturam. & 1. Catilinaria, *sed est tanti, dummodo ista tua priuata sit calamitas, & a resp. periculis seiungatur.* quem locum ex vetustis codicibus emendauit M. Ant. Muretus, cùm vulgò legeretur *sed non est mihi tanti*, eúmque eruditissimè explicauit.

Ergo fungar vice cotis] ego igitur locum cotis obtinebo: ego cotis munus obibo, quæ ferrum acuere potest, cùm vim secãdi ipsa non habeat. hoc idem de se dicere solebat Isocrates: & aliquando interrogatus cur cùm alios artem dicendi doceret, ipse taceret, respondit, καὶ ἀκόνας αὐτὰς

A *αὐτὴ μὲν τεμεῖν οὐ δύναται, τὸν δὲ σίδηρον ὀξύν, & τμητικὸν ποιεῖν*.id est, eriaio cotes ipsæ qoidem secare oon possunt:sed ferrum acutum,& ad secãdum aptum efficiunt.

Opes] opes poëticæ, id est, res, & facultas poëtica.

Formet] erudiat, expoliat, informet. lege annot. ad Od. 10.lib. 1.ad illum locum, *Voce formasti.*

Error] errorem videtur hic pro errato, seu peccato vsurpare, qood *ἁμάρτημα* oominant Græci, cùm erroris oomine tamen longè aliud significetur. *error* enim imprudentis, & ignorantis est ferè, aut certè falsa opinione ducti, sine culpa: erratum autem & scieotis est, & culpa noo caret. exemplis hoc fiet clarius. Cic. pro Murena. *non patiar te in tanto errore versari.* Idem lib. 2. de orat. *natura enim noster nos delectat error.* Idem pro Cecina, *Nonnumquam honesto, ac probabili nomine bono viro iudici error obijci solet.* Idem epistola ad Ser. Sulpicium, lib. 4. ep. *certe similis in vtroque nostrũ,*
B *cum optimè sentiremus, error fuit.* Idem ad Qu. Metellum Qu. Fr. lib. 5. epist. *Hoc in sermone, cum à me exponeretur, quæ mea exspectatio fuisset orationis tuæ, quantóque in errore versatus essem, visa est oratio mea non iniucunda, &c.* Horat. epist. ad Iul. Florum lib. 2. *Et demtus per vim mẽtis gratissimus error.* Ego igitur existimauerim hoc loco errorem, oon erratum, sed discessum quendam, & declinationem à virtute, & offició significare, qoæ ex imprudentia, aut incuria nata sit. quo modo si accipiamus, seruabitur huius vocis significatio vsitata.

Socraticæ chartæ] per chartas Socraticas noo significat libros à Socrate scriptos, cùm ille nihil scripserit, sed à Platone, Æschine, Xenophonte, & ceteris eius auditoribus, ac discipulis, & qui ab eis orti sunt.

Verbaqve provisam rem] quidam libri vulgati habent *præuisam.* mendosè veteres quidem omnes *prouisam* Sic locutus est epist. ad Loll. 2. *Sit bona librorum, & prouisa frugis in annum Copia.* Quòd autem ad huius loci sententiam atti-
C net, similia sunt ea; quæ scribit Cic. lib. 3. de orat. his verbis, *Rerum enim copia, verborum copiam gignit: & si est honestas in rebus ipsis, exsistit ex rerum natura quidam splendor in verbis.*

Exemplar vitæ, morvmqve] veram, & perfectam speciem vitæ humanæ, morúmque intoeri, quàm imitando exprimere, & simulare conetur.

Imitatorem] poëtam, *μιμητήν*. nihil enim aliud est poësis, quàm *μίμησις*, id est, imitatio: quod Plato, & Aristo. tradiderunt, vt mox dicemus. Atque eò maximè admirabilis est Homerus, quòd nihil est in huius vitæ consuetudine, moribúsque communibus positum, quòd non aptissimè, ac pæne dicam, diuinè expresserit.

Et veras hinc d. v.] & hinc, id est, ex vita communi, & moribus hominum veras voces elicere: quidam libri habent, *& viuas hinc, &c.*

Interdvm speciosa locis] id est, interdum fabula, quæ aspersa, & ornata est sententiis è philosophia petitis, & locis communibus, & quæ habet *ἤθος*, (sic enim loquitur Aristot. lib. *περὶ ποιητ.*) id est, quæ scitè mores exprimit (mores au- D
tem personarum beoè exprimit, quæ consilium, & voluntatem cuiusque aperit, ac declarat) talis igitur fabula magis delectat populum, etiam si nõ sit admodum venusta, nec polita, oec grauis, oec artificiosa, quàm politissimi, & cultissimi versus nulla sententia subiecta, neque personarum decoro seruato, oeque hominum moribus expressis. *locus* autem legeodum potius, quam *iocis*, hanc scripturam confirmaoribus vetustis codicibus omnibus, Porphyrionéque, & Acrooe comprobantibus. Quid sint porrò loci communes, ex M. Tullio intelligere licet, cuius hæc sont verba in Bruto. *scriptasq́; fuisse, & paratas à Protagora rerum illustrium disputationes, quæ nunc communes appellantur loci.* Idem io orat. perf. *Nec verò dialecticis modò sit instructus, sed habeat omnes Philosophiæ notos, & tractatos locos. Nihil enim de religione, nihil de morte, nihil de pietate, nihil de caritate patriæ, nihil de bonis rebus, aut malis, nihil de virtutibus, aut vitiis, nihil de officio, &c. sine ea, quam dixi scientia grauiter,* E
amplè, copiosè dici, & explicari potest. Idem ibidem *Quam enim indecorum est, de stillicidiis, cum apud vnum iudicem dicas, amplissimis verbis, & locis vti communibus: de maiestate verò populi Ro. summissè, & subtiliter?* Iam quòd Aristoteles in lib. *περὶ ποιητ.* eam fabulæ partem, quam *ἤθος*, id est, mores appellat, ait minus valere ad delectandum, quàm *σεμνότητας*, & *ἀναγνωρίσεις*, non pugnant illa cum his, neque ad hoc institutum pertinent.

Nvllivs Ven.] oullius venustatis, nulliusque elegantiæ. suprà. *Ordinis hæc virtus erit, & Venus.*

Sine pondere] verborum.

Qvam vers. inop. rer.] id est, quàm versus ioanes, & seotentiarum expertes, etiam si sint cultissimi, & politissimi. Vir quidã doctus existimabat hunc versum ita legẽdum, *Quàm versus inopes morum, nugæq́; canoræ.* id est, quàm versus lepidissimi, & cultissimi, oullis locis communibus illustrati, & inanes.

Nvgæqve canoræ] versus leues, quantumuis modulati, & numerosi. F

Ore rotvndo] id est, rotundè, pressè, enucleatè, eleganter, suauiter: noo putidè, non ineptè, non obscurè, oon hiulcè, non asperè. vide annot. ad illum locum sat. 7. lib. 2. *totus teres, atq; rotundus.*

Romani pveri] Romanos cum Græcis conferens ait, hos oulli rei studere, præterquam laudi: illos autem omoe studium suum statim à puerili ætate in quæstu, & re augenda collocare: qood cùm ita sit, oon esse mirum, si poëtæ præstãtes non euadant.

Assem Discvnt in parteis dicere] mittuntur in ludum numerandi & ratiocinandi, vbi discunt arteis ad quæstum comparatas. sup. sat. 6. lib. 1. *qui macro pauper agello Noluit in ludum Flaui me mittere, magni Quo pueri magnis ex centurionibus orti, &c.* de asse, & eius partibus lege Varr. lib. 4. de ling. Lat. & Budæũ nostrũ.

Ev] ita legendum, non *heu*, oeque *hem*, neque *oe*, vt habent mendosi codices: neque *heu*, vt olim

 putaui.

A putaui. *εὖ* autem Gręcũ est *εὖ* bene, præclarè, euge.

ÆRVGO] æruginem appellat per translationem, immodicum pecuniæ & lucri studium, propterea quòd eo, tanquam ærugine quadam, ingenia præclara, & ad res maiores nata, corrumpuntur, ac deprauantur. at sat. 4. lib. 1. per æruginem, insidiosam quandam, & simulatione officij inuolutam maleuolentiam significat. *hic* (inquit) *nigræ succus lolliginis, hæc est Ærugo mera:* quoniam videlicet talis animi affectio non aliter, quàm ærugo amicitiæ vitium, pestis, ac venenum est. Vitruuius lib. 7. cap. 12. & lib. 8. cap. 3. docet quomodo fiat ærugo.

LINENDA CEDRO] digna, quæ seruētur diutissimè incorrupta: digna, quæ numquã consumat vetustas, & quæ perpetuò viuant. nam, quæ succo, aut oleo cedrino linuntur, non putrescunt. lege Plin. lib. 16. cap. 39. & Dioscor. lib. 1. cap. 89. vbi ille dicit, eam vim in cedro inesse, vt corpora mortua conseruet, viua corrumpat: atque iccircò *νεκρῶν ζωὴν*, id est, mortuorũ vitam appellari. Huc per-B tinet illud Ausonij ad libellum, de quodam Proculo poëta: *Huius in arbitrio est, seu te iuuenescere cedro, Seu iubeat duris vermibus esse cibum.*

LÆVI CVPRESSO] inuolucro expolito, aut capsa ex cupresso, de qua eadem ferè dicũtur, quæ de cedro. vide annotata ad Od. 14. lib. 2.

AVT PRODESSE VOLVNT] poëmata (inquit) alia vtilia sunt dumtaxat, alia iucunda: alia & vtilia, & iucunda.

AVT SIMVL ET IVCVNDA, &c.] profert hunc versum Seruius ad illum Virgilij Æn. 6. *Hic manus ob patriam pugnando vulnera passi.*

QVICQVID PRÆCIPIES] hoc pertinet ad ea poëmata, quæ prosunt tantùm.

BREVIS] ita tamen, vt tantum sit verborum, quantum sit necesse: vt suprà. *breuis esse laboro? Obscurus fio.*

PERCIPIANT A. D. T. Q. FID.] aptè verba suis nominibus iunxit. dociles se præbeant in percipiendo: fideles in tenendo. aduerbium *citò* autem, coniungendum cum verbo *percipiant*,
C non cum voce *dicta*.

OMNE SVPERVACVVM] translatum à vase pleno: ex quo, quicquid superat, effluere solet.

FICTA VOLVPTATIS C. S. P.] hoc ad eos, qui delectare student tantùm. sic Aristoteles lib. *περὶ ποιητικῆς*, poëtam sequi probabilia, quæ nec esse, nec fieri possint, ait oportere potius, quàm improbabilia, quæ fieri possint. verba Arist. sunt hęc, *προαιρεῖσθαί τε δεῖ ἀδύνατα εἰκότα μᾶλλον ἢ δυνατὰ ἀπίθανα*.

NEC QVODC. VOLET, &c.] nec quodcumque volet, etiam incredibile, & à fide abhorrens, nihilque veri simile præ se ferens, poscat, seu postulet sibi credi, id est, audeat spectatorum oculis, atque auribus subiicere. quidam libri veteres habēt, *Nec quodcumque velit, &c.*

NEV PRANSÆ LAMIÆ] néve fingat poeta, ex aluo Lamiæ, quę puerum deuorarit, eundem puerum viuum extrahi. Præterea, quæ vulgò traduntur, & narrantur de Lamiis, Aristoteles lib. 7. de morib. ad Nicom. scribit mulierem quandam fuisse in Ponto, quæ mulierum grauidarum aluos D aperiret, & persecaret, puerósque inde tractos deuoraret. Sed de Lamia vide Diodor. Sicul. lib. 20. & Aristophanis interpretem in Vesp.

CENTVRIÆ SENIORVM] ætate grandes, & senes poemata inutilia, & ad solam voluptatem comparata, aspernantur, ac respuunt. alludit autem ad centurias, in quas singulæ tribus erant diuisæ.

CELSI RHAMNES] id est, equites contrà, vel iuuenes feroces, atque elati non admodum attentè, nec libenter poemata audiunt, quæ nulla voluptate sunt temperata: *celsi*, id est, iuuenes excelso animo, quod non displicet. T. Liuius lib. 7 *signum poscunt ingenti clamore, celsiq;, & spe haud dubia feroces in prælium vadunt.* malo tamen per celsos, equites intelligi, qui merent adhuc equo publico. Nam & Festus celsum ex Græco *κέλης*, equitem dictum esse putat. Rhamnes alij à Romulo appellatos: alij Rhamnes, & Lũceres vocabula esse Tusca volunt, vt refert Varro lib. 4. de ling. Lati-na. Hæc Turnebus ita probauit, vt in Aduersaria E sua retulerit.

OMNE TVLIT, &c.] hic versus cum tribus reliquis deinceps sequentibus, pendet è superioribus, hoc modo: Omnibus igitur omnium suffragiis præstantissimus poeta iudicandus est, qui vtilitatem cum voluptate coniunxit. pertinent autem hæc ad illud membrum tertium, *Aut simul & iucunda, & idon. dic. v.*

HIC MERET ÆRA L.] hic liber pretium meretur: hic multos reperit emtores: hic librarios locupletat.

SOSIIS] bibliopolis, seu scriptoribus librariis. suprà epist. ad librum, *Scilicet vt prostes Sosiorum pumice mundus.* Verisimile autem est, Sosios scriptores fuisse librarios: quibus vtebantur veteres ad libros manu describendos, in quorũ locum successerunt nostri typographi, qui typis, seu formis plumbeis libros imprimunt. Sed enim scriptorum illorum facta à me mentio admonet me hoc loco, vt commemorem accuratissimum, & politissimum nostræ ætatis scriptorem, Camillum Span- F nochium, ciuem Senensem, olim domi nobilem, & copiosum: nunc post res Senensium afflictas, ex rege nostro pendentem, eiúsque liberalitate, & munificentia se tolerantem. Hic igitur cum cenarem apud humaniss. & optimum virum, Iulianum Mediceum, episcop. Biterensem a.d. septimum Kalēdas Iunias anno superiore, (scribebam autem hæc anno CIↃ CI LXVII. idibus Ianuariis) ostendit mihi præsentibus aliquot nobilibus Florentinis, in his, Baptista Alemano tum episcopo Matisconensi, nunc cœnobiarcha: *** & Nicolao Alemano, & Alfonso Gondio, & Thoma Bonsio, & Francisco Corsinio, Alemanorum sororis filio, iuuene erudito, & probo, P. Virgilij Maronis opera, Bucolica, Georgica, Æneidē, in membrana, litteris ita minutis & tenuibus à se descripta, vt XXVI. columnis, quarum vnaquæque 540. circiter versus contineret, comprehenderētur, cum tota membrana longitudine digitos XIX. altitudine XIIII. non superaret.

REMIT

A REMITTIT] reddit, vt priore versu: & epist. ad Aug. *Sed veluti tractata notam, labémque remittunt Atramenta.* sat. vlt. lib. 2. *Vt melius muria, quã testa marina remittit.*

NEC SEMPER FERIET] nec semper signũ sibi, soposítum, quod intuetur, & quò oculum dirigit sagittarius attingit.

QVODCVMQVE MINABITVR] subintelligendum *ferire*. Quidam legunt *quæcumque*.

VERVM VBI PLVRA] idest, verùm vbi plures virtutes, pluráque ornamenta insunt in poëmate, quàm maculæ; & errata, quæ vel imprudenti, & aliud agenti, vel humanitus exciderint, ignoscere debemus.

AVT HVM. PAR. CAV. N.] cùm ea sit hominis natura, vt nõ possit vsquequaque peccatũ effugere, quantúuis magnam diligentiam adhibeat.

QVID ERGO?] nonnulli lib. habent, *quid ergo est?* ego nihil muto.

VT SCRIPTOR SI P. I. L.] hæc duo coniungenda sunt. *scriptor librarius*, id est, is, qui libros

B describit manu, hoc modo: si librarius idem perpetuo peccat, id est, si in idem erratum perpetuo incurrit, etiam si fuerit monitus, indignus est, cui ignoscatur: sic & poëta. &c. *idem peccat* vsitatè, & propriè dictum. M. Tull. de nat. deor. lib. 1. *Atque etiam Xenophon paucioribus verbis eadem ferè peccat.* & pro Murena. *non multa peccas.* eadem ratione dixit Catullus. *Nimirum idem omnes fallimur.* & Horat. sat. 3. lib. 1. *Nec vincet ratio tantundem vt peccet, idémque, Qui teneros, cauleis, &c.*

ET CITHAROEDVS] quidam libri vet. habent, *vt citharœdus, &c.*

FIT CHERILVS ILLE] poëta malus, de quo sup. epist. ad August. *Gratus Alexandro Magno regi fuit ille Cherilus.* Alij scribunt *Chœrilus.* & Græcè χοίριλος.

QVEM BIS, TERQVE BONVM C. R. M.] i. qui si duobus, aut tribus locis rectè, & emẽdatè, & laudabiliter scribat, mirari soleo, ita est malus scriptor, & ita vsitatũ ei est mendosè, & ineptè scribere. huic igitur Cherilo similes sunt ij poëtæ, in

C quorum scriptis plura sunt mendosa, quàm recta.

ET IDEM IND. QVAND. BON.] idest, & ego idem indignè fero, quandocumque præstantissimus omnium poëtarũ Homerus incuria quadam labitur, & peccat, quod est in eo admodum rarum. scio hunc versum aliter ab aliis explicari, sed vehementer errant. nam verbum *indignor* non est referendum ad superiora, quod illi faciunt, sed cum iis, quæ sequuntur, coniungendum, vt alibi admonui, & multo antè docuit P. Victorius. *quandoque* autem idem valet, quod *quandocumque*, vt sup. Od. 1. lib. 4. *quandoq; potentior Largis muneribus riserit æmuli.*

VERVM OPERE IN] cod. vnus Vat. Faërn. Torn. Rustardini duo, Clerican. Nicot. vnus, habent, *Verum opere longo.*

VT PICTVRA, POESIS.] Plato lib. 10. de rep. poëtas pictoribus ait esse simileis: docétque vtrosque in animantibus, & rebus inanimis imitandis, atque exprimendis esse occupatos. Idem scribit pluribus verbis Aristot. in lib. περὶ ποιητικῆς. adde illa Plutarchi lib. πῶς δεῖ τὸν νέον, &c. ἀκούειν. Ἔτι δὲ

D μᾶλλον ὁ ἐπιστήσομεν αὐτὸν ἅμα τῷ προσάγειν τοῖς ποιήμασιν ὑπογράφοντες τὴν ποιητικὴν, ὅτι μιμητικὴ τέχνη, καὶ δύναμίς ἐστιν ἀντίστροφος τῇ ζωγραφίᾳ, καὶ μὴ μόνον ἐκεῖνο τὸ θρυλλούμενον ἀκηκοὼς ἔστω, ζωγραφίαν μὲν εἶναι φθεγγομένην τὴν ποίησιν· ποίησιν δὲ σιγῶσαν τὴν ζωγραφίαν &c. idest, *Præterea admoneamus eum eo ipso tẽporis pũcto, quo ad poemata audienda admonemus, descriptione quadam facta, poeticam altera ex parte picturæ respondere: neque illud solum omnium sermone vsurpatum audiuerit, pict. nrã esse poesim loquẽtem: poesim autem tacitam picturam: sed, &c.* M. Tul. Tusc. 5. *Traditum est etiam Homerum, cæcum fuisse: at eius picturã, non poesim videmus.* Scribenda autem est interpunctionis nota post vocem *poesis*, & subintelligendum verbum *est*.

ERIT, QVÆ SI PROPIVS STES, TE C. MI ET Q. S. L. A.] sic est distinguendus hic locus, *Vt pictura poesis. erit, quæ si propius stes, &c.* idest, alia reperietur (inquit) pictura, quæ primis, ac rudibus lineamentis tantum constet: pictura adumbrata, non expressa; quam Græci σκιαγραφίαν appellant. hæc procul spectata, laudari

E potest: alia, quæ suis coloribus expressa, & exquisitis, accuratisque pigmentis illustrata sit, hæc propius spectari debet. Idem de poesi sentiendum. alia est enim, quæ quasdam vmbras, & recessus habet tantúm, neque admodum illustribus coloribus vestita est: alia est accurata, & exquisito artificio elaborata. Videntur mihi ad hunc locum pertinere ea, quæ scribit Aristoteles lib. 3. de arte dicendi, vbi docet, dictionem (quam ille λέξιν nominat, idest, dicendi rationem) aliam esse scriptioni accommodatam, & tanquam pictam: aliam concertatoriam & forensem, & gestu actoris egentem. paullo pòst scribit ille, contionale dicendi genus adumbratæ picturæ simile esse, propterea quód, quanto major sit multitudo, tanto longius spectari videtur orationis figura. Quapropter subtilitas, & limata (vt ita dicam) tenuitas, superuacanea est, & deterior videtur in vtroque. Iudicium autẽ subtiliorem dictionem desiderat, moltóque magis, si apud vnum iudicem causa agatur. inest enim

F minimum in actione, & gestu. Nam facilius spectari potest id, quod rei proprium est. omne autem alienum, & contentionis studium abest. verba Aristotelis sunt hæc, ἡ μὲν οὖν δημηγορικὴ λέξις, καὶ παντελῶς ἔοικε τῇ σκιαγραφίᾳ. ὅσῳ γὰρ ἂν πλείων ᾖ ὁ ὄχλος, πορρώτερον ἡ θέα. διὸ τὰ ἀκριβῆ περίεργα καὶ χείρω φαίνεται ἐν ἀμφοτέροις. ἡ δὲ δίκη, ἀκριβεστέρα. ἔτι δὲ μᾶλλον ἡ ἐν ἑνὶ κριτῇ. ἐλάχιστον γάρ ἐστιν ὑποκρίσεως. εὐσύνοπτον γὰρ μᾶλλον τὸ οἰκεῖον τοῦ πράγματος, καὶ τὸ ἀλλότριον, καὶ ὁ ἀγὼν ἄπεστι.

TE CAPIAT] sic legendũ potius quàm *capiet*.

HÆC AMAT OBSC. VOLET HÆC SVB] alia picturæ dissimilitudo. amat porrò ea pictura locum obscurum, quæ deterior est: altera autem, quæ in luce spectari non recusat, longe scilicet melior est. REPETITA] iterum, atque iterum, & sæpius spectata.

FINGERIS] conformatis, institueris: vt supra epist. 2. lib. 1. *Fingit equum.* & Od. 6. lib. 3. *fingitur artibus.*

TOLLE] sume, ut epist. 6. lib. 1. *partem, vel tolle ret omneis.*

A CERTIS MEDIVM, ET TOLERAB.] id est, certas res esse, in quibus medium locum obtinere conceditur, & in qubiusdam rebus mediocritatem esse laudabilem, & ferri posse: sed mediocritatem in poëta neque esse laudabilem, neque condonari solere: quod simile est, ac si diceret, poëtam vel excellere, vel ab eo studio desistere, noménque poëtæ æquo animo amittere oportere. Videtur aliter sentire M. Tullius in orat. perfecto, his verbis: *Nam in poëtis non Homero soli locus est (vt de Græcis loquar) aut Archilocho, aut Sophocli, aut Pindaro, sed horum vel secundis, vel etiam infra secundos.*

TOLERABILE] id est, (vt ita dicam) tolerabilitatem.

CONSVLTVS IVRIS, ET ACTOR CAVS. M. A.] redde suum cuique, hoc modo: iurisconsultus aliquis nescit, quantum Aulus Cascelius: actor causarum quispiam abest ab eloquentia Messalæ Cornini: vterque tamen in pretio est, etiam si non sit summus.

NESCIT] quidam libri vet. habent. *nec scit.*

B NON DII, NON HOM.] alij libri habent, *Non homines non dij*

COLVMNÆ] ad quas prostant libri, vt satyr. 4. lib. 1. *Nulla taberna meos habeat, neque pila libellos. nescit* autem legendum, vt habent o. l. v.

VT GRATAS INTER MENSAS, &c.] probat id, quod modò dixit, tribus similibus. Nam hi versus cohærent cum superioribus. Quo modo (inquit) si quis in conuiuio symphoniam aliquam inconditam, immodulatam, ineptam, discordem adhibeat: si vnguentum ingrati odoris, nulliúsque pretij: si papauer cum amaro, & deterrimo melle, offendat conuiuas, quia his poterant carere, neque hæc magnopere requirebant: sic poëma, cùm sit ad delectationem comparatum maximè, secundo loco ad vtilitatem, si paullum modò absit à perfecto, deterrimum est.

SYMPHONIA DISCORS] συμφωνία, ὁμολογία τις, (inquit Plato,) ὁμολογίαν δὲ ἐκ διαφερομένων, ἕως ἂν διαφέρωνται, ἀδύνατον εἶναι id est, symphonia, seu concentus, consensus est quidá. vt sit autem cósensus,
C ex rebus discordibus, quádiu discordant, fieri non potest.

SI PAVLLVM A SVMMO DISCESSIT] duo cod. Vat. & Torn. habent *decessit*. nõnulli alij *discedit*. aliquot non habent præpositionem *a*.

DVCI] traduci: vel produci, extrahi.

LVDERE Q. N.] ludendi verbo hæc omnia subijciuntur, luctari, hastam iácere, currere, salire, & similia, quæ exercebantur in campo Martio. In ceteris artibus (inquit) & certaminibus nemo se scire profitetur, quod ignorat, ne sit ridiculus: in poëtica volunt omnes videri aliquid esse.

DISCIVE] de disco vide annot. ad Od. 8. lib. 1.

TROCHIVE] sup. Od. 24. lib. 3. trochum, Græcum nominat, quem putant nonnulli, βέμβικα vocari à Græcis: sed non ita est. βέμβιξ enim, turbo appellatur à Latinis. trochus Græca vox est, quæ rotam Latino nomine valet: qua se exercebant pueri in Græcia.

NE SPISSÆ R. T. I. C.] ne spectatores frequentes, qui circùm stant, irrideant ludendi imperitum, ídque impune. D

TOLLANT RISVM] cachinnentur: vt suprà, *Romani tollent equites, peditesque cachinnum.*

QVI NESCIT, VERS. T. A. F.] simile est illud epist. ad August. *Nauem agere ignarus nauis timet: abrotonum ægro Non audet, nisi qui didicit dare: quod medicorum est. Promittunt medici, tractant fabrilia fabri: Scribimus indocti, doctíq; poëmata passim.*

CENSVS EQVESTREM S.] census, participium vocis, & significationis patientis. census igitur summam equestrem intelligẽdus, qui dum censetur, repertus est habere in bonis quadringenta millia æris, qui census erat equestris, vt sciũt omnes. eodem participio vtitur & M. Tull. pro Arch. poëta, *census tantummodò indicat eum, qui sit census, ita se iam tum gessisse pro ciue:* & Verr. 3. *sanxit in posterum, qui post eos Censores census esset, ne quis heredem virginem, néve mulierem faceret.* Aiũt Laberium mimographum, his verbis describi, ac notari. E

TV NIHIL INVITA DICES, F.] Minerua artibus omnibus præesse existimatur, vt suprà annot. ad Od. 13. lib. 3. *inuita Minerua* prouerbiũ est: quod explicat M. Tul. of. lib. 1. his verbis *ex quo magis emergit, quale sit decòrum illud, ideo quia nihil decet inuita (vt aiunt) Minerua, id est, aduersante, & repugnante natura.* sed huius loci hæc sententia est. Non dubito equidem, quin tu nihil sis dicturus, aut facturus inuita Minerua: id est, ego re quidem scio omnia aptè, decorè, venustè, doctè, sapienter dicturum, ac facturum. noui enim iudicium tuum, noui mentem, & prudentiam tuam. verùm tamen, si quid olim scripseris, caue iudicio tuo tantopere confidas, vt Mecij, & patris tui, & meam sententiam non exquiras, aut nobis de tuis scriptis iudicandi potestatem non permittas. legendum, autem *faciésve:* & ita habent lib. manuscripti.

MECI] Sp. Mecij Tarpæ, critici: de quo sat. 10. lib. 1. *Quæ nec in æde sonent certantia iudice Tarpa.* & M. Tull. epist. ad Marium lib. 7. *Nobis ante erant perpetienda, quæ Sp. Mecius probauisset.* F

NONVMQVE PREMATVR] supprimatur, domi contineatur nouem annos: ne foras emãnet, néve exeat ante nonum annum. sic Catullus de Smyrna Cinnæ. *Smyrna mei Cinnæ nonam post denique messem, Quam cœpta est, nonámque edita post hiemem.*

EDIDERIS] emiseris: vt epist. ad Libr. lib. 1. *Non erit emisso reditus tibi:*

SILVESTREIS HOMINES] nondum humanitate politos, neque excultos: feros.

CÆDIBVS] inuitis, vt sat. 3. lib. 1. *Quos Venerem incertam rapientes more ferarum Viribus editior cædebat, vt in grege taurus.*

VICTV FOEDO] victu, & cultu ferino, atque inhumano. de quo puchrè Lucret. lib. 5. *Multaq; per cælum solis voluentia lustra Volgiuago vitam tractabant more ferarum.*

ORPHEVS] de quo multa sup. ad Od. 12. lib. 1. ad quæ hunc adde Virgilij versum ex Palæm. *Orpheáque*

A *pheâque in medio posuit, silvásque sequenteis.* Quòd autem Horatius hoc loco humaniorem vitæ cultum, iuris descriptionem, legum inuentionem, domiciliorum coniunctiones, quas vrbeis appellamus, poëtis & musicis ascribit, non pugnat cum iis, quæ disputantur à M. Tull. in orat. pro Sextio: vbi hæc tanta, ac tam præclara munera prudentibus, ac sapientibus viris accepta referri ait oportere. Erãt enim iidem & sapientes, & poëtæ, seu musici. in Ode autem 10. lib. 1. Mercurium ait primos illos, & recenteis homines oratione, & palæstra expoliuisse. Cum his Horatianis congruunt illa Aristophanis βατράχ. ὡς ὠφέλιμοι τῶν ποιητῶν οἱ γενναῖοι γεγένηνται. Ὀρφεὺς μὲν γὰρ τελετάς θ' ἡμῖν κατέδειξε, φόνων τ' ἀπέχεσθαι· Μουσαῖος δ' ἐξακέσεις τε νόσων, καὶ χρησμούς· Ἡσίοδος δὲ γῆς ἐργασίας, καρπῶν ὥρας, ἀρότους. ὁ δὲ θεῖος Ὅμηρος, &c. id est, Quàm fuerunt vtiles poëtarum ij, qui generosi, & clari sunt? Orpheus enim mysteria nobis demonstrauit, simúlque cædibus abstinere docuit: Musæus autem morborum remedia, & vaticinia: Hesiodus porrò terræ culturam, fructuum

B tempora, & arationes: At diuinus Homerus, &c. Cõtrà Diogen. Laërtius in procemio lib. de vitiis philosop. eo loco, vbi negat philosophiam à barbaris inuentam esse, Græcisque adiudicat, ita de Orpheo scribit. οἱ δὲ τὴν εὕρεσιν διδόντες ἐκείνοις, παράγουσι καὶ Ὀρφέα τὸν Θρᾷκα, λέγοντες φιλόσοφον γεγονέναι, καὶ εἶναι ἀρχαιότατον. ἐγὼ δὲ εἰ τὸν περὶ θεῶν ἐξαγορεύσαντα τοιαῦτα, χρὴ φιλόσοφον καλεῖν, οὐκ οἶδα τίνα δεῖ προσαγορεύειν τὸν πᾶν τὸ ἀνθρώπινον πάθος ἀφειδοῦντα τοῖς θεοῖς προστρίψαι, καὶ τὰ σπανίως, &c. id est, Qui autem philosophiæ inuentionem barbaris ascribunt, producunt etiam Orpheum Thracem, dicentes eum philosophum fuisse, & esse antiquissimum. Ego verò, si eum, qui de diis talia enuntiauit, philosophum decet appellare, nescio quo nomine sit is appellandus, qui omneis humanos affectus non sit veritus diis attribuere, & ea flagitia, quæ rarò ab hominibus admittuntur, vocis instrumento exprimere atque exponere.

Rapidosqve] *rapidos* quidem habent libri vulg. sed rabidos duo cod. Vatic. & Vat. & Ian.

C & Torn. Cleric. Russard. Nicot. ceteri. sic sup. leonem, insanũ dixit Od. 16. lib. 1. *& insani leonis Vim stomacho apposuisse nostro.* Denique sic legit Serui᾽, qui ad illũ Virg. versum lib. 6. Æn. *Nec non Threïcius longa cum veste sacerdos:* totum hunc locũ profert ab illo versu, *Siluestreis homines, &c.*

Dictvs et amphion] Zethus & Amphion, Iouis & Antiopæ filij fuisse dicuntur: sed Pausanias Corinth. profert treis versus cuiusdam Agidis, qui significant, Antiopam à Ioue, & ab Epopeo, grauidam esse factam. versus sunt hi, Ἀντιόπη δ' ἔτεκε Ζῆθον, καὶ Ἀμφίονα δῖον, Ἀσωποῦ κούρη ποταμοῦ βαθυδινήεντος, Ζηνί τε κυσαμένη, καὶ Ἐπωπέι ποιμένι λαῶν. Cum Thebani vrbem incolere sine mœnibus, ac propugnaculis non auderent, propterea quòd à Phlegræis, finitimis populis sæpe, & acriter oppugnabantur, atque ideò vrbem relinquere in animo haberent: Zethus & Amphion eis, vt manerent, persuaserunt, vrbémque turribus, & mœnibus firmissimis, & fossis altissimis cinxerunt. hinc nata fabula est, Amphionem, qui præstantissimus

esset musicus, citharæ cãtu saxa ita permulsisse, vt D illa sua sponte, & sine fabrorũ opera ad vrbis munitionem, & murorum structuram conuenirent. Homerus ὀδ. μ. Zethum, & Amphionem murorũ, & propugnaculorum Thebanorum auctores, & structores fuisse narrat simpliciter: hanc de Amphione fabulam non addit. verba Homeri sunt hæc, eo, quem dixi, libro sub Vlyssis persona. Τὴν δὲ μετ' Ἀντιόπην ἴδον Ἀσωποῖο θύγατρα, Ἣ δὴ καὶ Διὸς εὔχετ' ἐν ἀγκοίνῃσιν ἰαῦσαι. Καί ῥ' ἔτεκεν δύο παῖδ' Ἀμφίονά τε Ζῆθόν τε, Οἳ πρῶτοι Θήβης ἕδος ἔκτισαν ἑπταπύλοιο, Πύργωσάν τ', ἐπεὶ οὐ μὲν ἀπύργωτόν γ' ἐδύναντο Ναιέμεν εὐρύχορον Θήβην, κρατερώ περ ἐόντε. id est, Post hanc autem, Antiopam vidi Asopi filiam: Quæ gloriabatur se in complexu Iouis dormiisse. Et verò duos filios suscepit, Amphionem & Zethum: Qui primi sedem Thebarum septem portis præditarum condiderunt, & turribus munierunt, quoniam non poterant amplius Thebas sine turribus & munimentis habitare: quamuis essent robusti & validi. Euripides eam fabulam tangit in Phœniss. ἔμολεν ἔμολε γᾶν τειχέα Θήβας τᾶς Ἀμφιονίας τε λύρας ὕπο, πύργος ἀνέστα, Διδύμων ποταμῶν πόρον ἀμφὶ μέσον Δίρκας χλοεροτρόφον. id est, The-

E barum muri, & turres cithara, & lyra Amphionia excitati sunt circa medium rinum gemino rum fluuiorum Dircæ, herbosum. Philostratus in Imaginibus hanc fabulosam, & mirabilem arcis Thebanæ structuram his verbis depingit, τὰ δὲ τῶν λίθων πῶς ἔχει; πάντες ἐπὶ τὴν ᾠδὴν συνθέουσι, καὶ ἀκούουσι, καὶ γίγνονται τεῖχος, καὶ τὸ μὲν ἐξῳκοδόμηται, τὸ δ' ἀναβαίνει, τὸ δ' ἄρτι κατελάβετο. φιλότιμοι, καὶ ἡδεῖς λίθοι, καὶ θητεύοντες τῇ μουσικῇ. τὸ δὲ τεῖχος ἑπτάπυλον, ὅσοι τῆς λύρας οἱ τόνοι id est, saxorum autem ratio cuiusmodi est, concurrunt ad cantum omnia, & cum audiunt, & fiunt mœnia: atque eorum pars alia ædificata est, alia in altum sensim attollitur, alia suo loco modò posita est: certántq; inter se lapides laudis studio, & se, erga musicam faciles, ac suaueis præbent, eique operam dant mercenariam. mœnia porrò septem portis constant, nempe totidem, quot in lyra chordæ sunt intentæ. vide Od. 11. lib. 3. *Mouit amphion lapides canendo.* Propert. lib. 3. *Saxa Citharonis Thebas agi-*

F *tata per artem Sponte sua ad muri membra coisse ferunt.*

Theb. cono. arcis] quidam libri vet. habent *vrbis*, pro *arcis*.

Fvit hæc sapientia qvondam] erant igitur ijdem & musici, & sapientes, & eloquenteis. vide Lucr. lib. 5, de primis hominibus eorúmque victu & cultu.

Pvblica privatis secern.] publica à priuatis separare. Nam antequàm eloquentes, & sapientes viri feros homines & agresteis ad humanum, ciuilémque vitæ cultum traduxissent, nihil inter publicum & priuatum intererat, nihil inter commune & proprium, immò verò omnia erant publica & communia. Vide hac de re quæ annotata sunt ad illum locum *de hinc absistere bello, &c.* sat. 3. lib. 1. Non dissimulabo, in aliquot libris manuscr. esse scriptum *Puplica:* in nonnullis, *Poplica*.

Dare ivra maritis] quidam sic hunc locum explicant, dare iura maritis, id est multa

A largiti, & condonate viris, & fæminis, qui matrimonio conglutiuentur, quæ non obtineant cælibes: ego sic: date leges maritis, quibus cogantur matrimonij castitatem inuiolatam seruare. videtur enim hæc vis esse horum verborum apud probatos scriptores. Virgil. de Didone lib. 1. Æn. *Iura dabat, legésque viris.* Idem 3. *Iura, domósque dabam.* idem lib. 5. *Indicitq́, forum, & patribus dat iura vocatis.* T. Liuius lib. 30. *Roma, an Karthago iura gentibus daret, ante crastinam noctem scituros.* Horat. Od. 3. lib. 3. *triumphatisq́, possit Roma ferox dare iura Medis.*

MARITIS] tum viris, tum fæminis. nam fæminam, maritam, vt virum maritum, dicimus. supra Od. 8. epod. *Nec sit marita, quæ rotundioribus Onusta baccis ambulet.*

LIGNO] ligneis tabulis. nondum enim æreas habebant. solebant autem leges in tabulis æreis incisas populo cognoscendas, in foro proponere: ex quo *figere, & refigere leges,* Virg. Æneid. 6.

TYRTÆVSQVE MARES ANIMOS] his consentanea sunt, quæ Athenæus lib. 14. de Tyr-B tæo scribit his verbis, πολεμικοὶ δ' εἰσὶν οἱ Λάκωνες· ὧν καὶ υἱοὶ τὰ ἐμβατήρια μέλη ἀναλαμβάνουσιν, ἃ καὶ ἐνόπλια καλεῖται. καὶ αὐτοὶ δ' οἱ Λάκωνες τὰ Τυρταίου ποιήματα ἀπομνημονεύοντες ἔνρυθμον κίνησιν ποιοῦνται. Φιλόχορος δέ φησι κρατήσαντας Λακεδαιμονίους Μεσσηνίων διὰ τὴν Τυρταίου στρατηγίαν, ἐν ταῖς στρατείαις ἔθος ποιήσασθαι, ἂν δειπνοποιήσωνται, καὶ παιανίσωσιν, ᾄδειν καθ' ἕνα τὰ Τυρταίου· κρίνειν δὲ τὸν πολέμαρχον, καὶ ἆθλον διδόναι τῷ νικῶντι κρέας, id est, *bellicosi autem sunt Lacônes: quorum etiam filij modos ad incessum numerosum accommodatos, qui & armati nominantur, vsurpare, studioséque retinere consueuerunt. Atque ipsi Lacônes Tyrtæi poëmata cômemorantes, numerosè mouentur. Philochorus autem ait Lacedæmonios, Messeniis Tyrtæo militiæ duce deuictis, hoc instituisse, atque hanc consuetudinem induxisse in militiis, vt cum cenati essent, & victoriæ carmen cecinissent, Tyrtæi carmina singuli cantarent: iudicaret autem imperator, & victori carnem præmij loco daret.* Plato lib. 1. de repub. versus aliquot Tyrtæi profert aliquantum immutatos, & decurtatos, qui hãc sententiam continent: Neque meminisse velim,

C neque vllam eius rationem ducere, etiam si omnium mortalium sit abundantissimus, & ditissimus, omniaque ei bona, quæ homini contingere possunt, suppetant, qui non virtute bellica sit præstantissimus. verba Platonis sunt hæc. προστησώμεθα γοῦν Τυρταῖον τὸν φύσει μὲν Ἀθηναῖον, τῶνδε δὲ πολίτην γενόμενον, ὃς δὴ μάλιστα ἀνθρώπων περὶ ταῦτ' ἐσπούδακεν εἰπὼν, ὅτι οὔτ' ἂν μνησαίμην, οὔτ' ἐν λόγῳ ἄνδρα τιθείμην, Οὔτ' εἴ τις πλουσιώτατος ἀνθρώπων εἴη, φησὶν, οὔτ' εἰ πολλὰ ἀγαθὰ κεκτημένος (εἰπὼν σχεδὸν ἅπαντα) ὃς μὴ περὶ τὸν πόλεμον ἄριστος γίγνοιτ' ἀεί. ταῦτα δήπου ἀκήκοάς που καὶ σὺ τὰ ποιήματα. id est, producamus igitur Tyrtæum, Atheniensem quidem natura, à Lacedæmoniis autem ciuitate donatum, qui omnium mortalium plurimum studij in his posuit, &c. quæ sequuntur. nam ea interpretati sumus: quæ sunt Tyrtæi. Strabo lib. 6. Iustinus tertio, & Pausanias in Messenicis, quædã alia de Tyrtæo tradiderunt, quæ longum esset referre. Plutarchus autem eum sermonem, vbi disputat vtra animalia sint prudẽtiora: terrestria, an aquatilia, sic orditur: τὸν Τυρταῖον ὁ Λεωνίδας ἐρωτηθεὶς ποῖόν τινα νομίζοι, ἀγαθὸν ποιητὴν, ἔφη, νέων ψυχὰς κακκονῆν, ὡς τοῖς νέοις διὰ τῶν ἐπῶν ὁρμὴν ἐμποιοῦντα μετὰ θυμοῦ, καὶ φιλοτιμίας ἐν ταῖς μάχαις ἀφειδοῦντας αὐτῶν, id est, *Leonidas interrogatus qualem poëtam existimaret Tyrtæum: respondit, vtilem ad iuuenum animos efficiendos pulchriores, tamquam impetum quemdam in eorum animis ingenerantem, vt animo præstantes, & studio gloriæ elati in prœliis mortem fortiter oppetant.* D

EXACVIT] excitauit. Cic. de orat. ad Quinct. Fratrem, *ad vos exacuendos accommodaui orationem meam.*

DICTÆ PER CARMINA SORTES] edita oracula: data responsa ab Apolline. Virgil. Æn. 4. *Italiam Lyciæ iussere capessere sortes.* supr. ead. epist. *Sortilegis non discrepuit sententia Delphis.* M. Tull. lib. 2. de diuin. *Auspicia restant, & sortes ea, quæ ducuntur, non illa, quæ vaticinatione funduntur: quæ oracula verius dicimus, &c.* Idẽ ibid. *Nam cum sors illa edita est opulentissimo regi Asiæ, Crœsus Halyn penetrans magnam peruertet opum vim: hostium vim sese peruersurum putauit, peruertit autem suam.* E

PIER. TENT. MODIS] id est, etiam homines experti sunt, ac tentarunt, possẽnne regũ gratiam, ac beneuolentiam colligere versibus, & cantibus. *tentare gratiam regum* pro eo, quod est aspirare, & aggredi ad gratiam regum promerendam, mirè, & planè Horatianè dictum. Vsitatius dicunt Latini *tentare fortunam, tentare rem.* vt idem supr. epist. ad Aug. lib. 2 *nec meus audet Rem tentare pudor, quam vires ferre recusent.*

LVDVSQVE REPERTVS] remissio, & oblectatio animorum, comœdiæ, tragœdiæ, mimi. epist ad Augst. *valeat res ludicra, si me Palma negata macrum, donata reducit opimum.*

MVSA LYRÆ SOLLERS] sollers conjunctum cum patrio casu, notandum, ut nouum, & Horatianum. idem iunxit cum infinitiuo Od. 8. lib. 4. *Sollers nunc hominem ponere, nunc Deum.* sic sup. Od. 6. lib. 1. *Imbellisque Lyræ Musa potens.* dictum autem *musa Lyræ sollers*, pro musa Lyrica, vel Lyricorum modorum perita.

NATVRA FIERET LAVD. CARM.] hac de re satis multis verbis diximus ad illum locum, *Ingenium misera quia fort. &c.* F

SINE DIVITE VENA] sine naturæ bonitate, quam εὐφυΐαν Græci appellant. tralatio ducta à venis metallicis.

RVDE] non expolitum doctrina. alia tralatio.

QVID PROSIT] aliquot libri veteres habent *quid possit.*

QVI STVDET OPTATAM C. CONT. M.] totius huius loci hæc sententia est. cursores, & tibicines omne studium suum in eam artem, in qua præstare volunt, conferunt: summos labores perferunt: bellum indicunt voluptatibus omnibus: continẽntissime, ac temperantissime viuũt. At Romani homines nullo studio adhibito, nullaque opera insumta præstanteis se poetas esse arbitrantur, idque se scire profitentur, quod nunquam didicerunt.

PVER] cùm puer esset: παῖς ὤν, vt epist. ad Loll 2. libro 2. *denique sanam Militiam puer, & Cantabrica*

A *fabrica bellatulisti.* & sat. 2. lib. 2. *puer hunc ego paruus Ofellum Integris opibus nouis non latius vsum, Quam nunc accisis.*

ABSTINVIT VENERE ET VINO] quidam testantur scriptum esse in nonnullis lib. vet. *Ven. & Baccho.* quod placet.

QVI PYTHIA CANTAT, TIBICEN] tibicen, qui adhibetur ad canendas laudes Apollinis ludis Apollinatibus, (πυθαύλην appellant Græci: Varro σκιάπτης *Prius quam in orchestra pithaules inflet tibias, domi suæ ramices rumpit.*) hic igitur tibicen didicit, & magistrum extimuit. Pythiorum cer tamen ob draconem ab Apolline interfectum, institutum est, Pythiaque vel à loco, & vrbe, cui Pythoni. seu Πυθοῖ nomen erat, sunt appellata, vel ex eo, quòd, qui ad oraculum Apollinis proficiscebantur, ἐπυνθάνοντο, id est, quærebant, vel quòd draco interfectus, ibi putruerit. nam πύθεσθαι valet σήπεσθαι, vt alibi diximus.

OCCVPET EXTREMVM SCABIES] natum esse dicunt ex lusu quodam puerorum, in quo

B se mutuò ad currendum cohortanteis, ei scabiem exoptant, qui tardissimè omnium cucurrerit, quique vltimus ad calcem peruenerit.

VT PRÆCO AD MERCEIS] diuitem poëtam cum præcone comparat, merceis commendante, & turbam ad emendum inuitante. Nam, vt ille voce, & præconio emtores: sic poëta locuples diuitiis suis mutis, ac tacitis assentatores vocat.

COGIT] congregat, conuocat, allicit, atque adeò inuitos trahit.

DIVES AGRIS, DIVES P.] hic versus reperitur sat. 2. lib. 1.

SI VERO EST VNCTVM] modò dixerat, assentatores vltrò, & non vocatos ad poëtarum diuitum carmina laudanda concurrere, & conuolare solere: nunc dicit, eosdem conuiuiis, & beneficiis prouocatos, aut beneficiorum spe adductos, multo cupidius poëmata vel indoctissima laudaturos. tales igitur iudices non sunt integri neque incorrupti, neque, vt Græcè dicam, ἀδέκαστοι.

VNCTVM QVI RECTE] si verò est, qui con

C uiuium lautum, ac sumtuosum adornare, cenamque opiparam dare possit, &c. mirum erit, si blandũ, ac falsum amicum à vero secernere, atque internoscere queat. *vnctum* videlicet obsonium, vt Catul. *vncta patrimonia*, id est, lauta, opipara.

LEVI] qui quouis impellitur emolumenti spe.

BEATVS] vel diues, vel, qui reuera beatus esset, si blandum amicum à vero internoscere posset. sed illud malo. neque tamen alteram explicationem damno.

SEV QVID DON. VOL. CVI] id est, seu quid eris alicui donaturus, &c. quidam lib. vet. habent *velis cui.*

TIBI] abs te: vt locis innumerabilibus: notaui músque alibi.

FACTOS] quidam libri habent *fictos.*

PLENVM LÆTITIÆ] lætitia affectum vel ob munera abs te accepta, vel ob spem vtilitatis. Significat, eos, qui à poëta emolumẽtum aliquod vel sperant, vel iam consecuti sunt, non esse illius poematum iudices incorruptos, neque vnquàm casté integréque iudicaturos. Nobis ergo ij sunt D adhibendi nostrorum scriptorũ auditores, ac censores, qui liberè, & ἀδωροδοκήτως, seu incorruptè, hoc est, nullis promissis, nulla spe, nullis beneficiis obstricti, quod sentiunt, pronuntient.

PVLCHRE, BENE, RECTE] voces fictè approbantium, assentatorum. M. Tull. libr. 2. de orat. *Quare benè, & præclarè quamuis sæpe nobis dicatur: bellè, & festiuè, nimium sæpe nolo.* Pers. satyr. 1: *Sed recti finémque, extremúmque esse recuso Euge tuum & belle, &c.*

SVPER HIS] ἐπὶ τούτοις ad hæc.

STILLABIT AMICIS EX OCVLIS R.] illacrymabit, gaudere se simulans. stillare cum accusandi casu: vt illud epist. ad Mæcen. 3. lib. 1. *fidis enim manare poëtica mella.*

TVNDET PEDE TERRAM] præ lætitia saltabit. non est autem supplosio pedis intelligenda cùm sit gestus indignantis, & dolentis: vt diximus.

VT, QVI CONDVCTI PL.] vt præficæ mulieres, quæ mercede conducuntur, vt mortuos lugeant, & collaudent. Plaut. in Truculento, *sine vir* E *tute argutum ciuem mihi habeam pro præfica, Quæ alios collaudat, eapse se verè nõ potest.* Lucillius, *Mercede quæ conductæ flent alieno in funere præficæ, Multo & capillos scindũt, & clamant magis.* Næuius, *Hæc quidem mehercule præfica est, quæ sic mortuũ collaudat.* consule & Nonium.

MVLTIS VRGERE CVLVLLIS] animorum enim, & ingeniorum lene tormentum est vinum, eóque variæ hominum naturæ, quantumuis tectæ, ac reconditæ, explorantur, atque aperiuntur: qua de re vide, quæ annotauimus ad illum locum, *Tu lene, tormentum ingenio admoues Plerumque duro*, qui est Od. 21. lib. 3. sunt autem cululli pateræ, seu calices. Od. 31. lib. 1. *Dulces & aureis Mercator exsiccet culullis Vina Syra reparata merce.* in quibusdam lib. antiq. scriptum est *vrguere.* culullis vrgere autem, siue vrguere: id est, poculis torquere, & explorare.

LABORENT] studeant. quidam lib. habent, *laborant.*

FALLANT] lateant. numquam tibi sint ignoti, sup. annot. Od. 10. lib. 1. F

ANIMI SVB VVLPE LATENTES] animi fallaces, dolosi, duplices, tecti, insidiosi.

QVINCTILIO] Quinctilio Varo. hic erat auditor, & iudex scriptorum alienorum liber, & incorruptus, ad quem scripta est Od. 18. lib. 1. cuiusque mortem tristissimo carmine deflet Od. 24. eiusdem lib.

CORRIGE, SODES] aiebat Varus, corrige hoc, & hoc, si audes.

MALE TORNATOS] non satis tereteis, neque (vt ita dicam) rotundos. tralatio à torno. κακῶς τετορνευμένα ἔπη.

INCVDI REDDERE] recudere, id est, emendare. alia tralatio à priore differens, & tamen continens.

INSVMEBAT] sic habent duo cod. Vat. Faër. Iannoct. Toto. & aliquot alij. quæ scriptura mihi visa est concinnior. alij *sumebat.*

QVIN SINE RIVALI &c.] is amator amat sine

A sine riuali, qui deformem aliquam amat. neminem enim habet æmulum, neminẽ riualem, transfertur ad eos, qui ea magni faciunt, aut magnopere expetunt, quæ nemo alius magni admodum æstimet. vtitur M. Tullius, epist. quadam ad Qu. Fr. lib. 3. *Hirrus auctor fore videtur. ô Dij, quàm ineptus quam se ipse amans sine riuali!*

Inertais] arte carenteis, vel non satis accuratè factos, sine arte: vt sup. *sine pondere & arte.*

Allinet atrvm Trans. cal. s.] transuerso calamo notabit, ac delebit. quod ὀβελίζειν dicunt Græci. M. Tull. epist. ad Dolabellam lib. 9. *Profert alter (vt opinor) duobus versiculis expensum Niciæ: alter Aristarchus hos ὀβελίζει.*

Ambitiosa recioat Orn.] amputabit, & circumcidet nimis florida. sic supr. epist. ad Aug. *luxuriantia compescet.*

Fiet aristarchvs] id est, castigator, & iudex seuerus alienorum scriptorum. Fuit autem Aristarchus Grammaticus clarissimus, qui ad aliquot Homeri versus, quos non probabat, notam apposuit, iudicans eos non esse τοῦ ποιητοῦ, sed παρεμβεβλημένους. M. Tull. ad Attic. lib. 1. *Quid multa? totum hunc locũ, quem in Aristocratia ego varie meis orationibus, quarum tu Aristarchus es, soleo pingere, de flamma, de ferro, &c. valde grauiter pertexuit.* Idem in orat. in L. Pisonem, *Veruntamen, quoniam non Aristarchum te, sed Phalarim grammaticum habemus, qui non notam apponas ad malum versum, sed poëtam armis persequare: scire cupio, quid tandem isto in versu reprehendas.* Idem ad App. lib. 3. epist. *vt enim Aristarchus Homeri versum esse negat, quẽ nõ probat: sic tu (libet enim mihi iocari) quod disertum non erit, ne putaris meum.*

Hæ nvgæ s.] verba sunt Horatij, quorum hæc sententia est, quas nugas esse ducis, hæ poetam semel ab assentatore derisum, ab eóque malè acceptum, ac deceptum, in mala seria deducent, aut præcipitem agent, quoniam assentatorum oratione vana inductus, optimum se poetam esse sibi persuadebit, & ita magno, turpique in errore versabitur.

C Mala qvem scabias] mala, epithetum perpetuum. omnis enim scabies mala est, quamuis alia sit alia deterior: vt ea quàm ψωραγρίαν, id est, scabiem feram nominant.

Morbvs regivs] quo qui affectus est, arquatus appellatur. Lucr. lib. 4. *Lurida præterea fiũt, quæcumque tuentur Arquati: quia luroris de corpore eorum Semina multa fluũt simulacris obuia rerũ.* hunc morbum, ἴκτερον appellant Græci, ab aue galbula, eiusdem coloris: Celsus auriginem.

Fanaticvs error] ex quo fanatici appellantur, eò quòd in fanis maximè furant, capita iactantes, oculos distorquẽtes, singulas denique corporis parteis, atque interdum totum corpus præter consuetudinem mouentes. vide Vlpian. titulo de ædil. edicto.

Et iracvnda Diana] quæ lymphatos efficit, ex quo νυμφόληπτοι dicuntur. significat obscurè, & dissimulanter Horatius, falli eos, qui furore quodam, & afflatu diuino, poëtam excitari non studio, & doctrina cum ingenio coniuncta fieri existimant. D

Svblimais varsvs] vel μετέωρος, & neque cælum, neque terram tangenteis, sublatos, à communi sensu abhorrenteis, de nubibus, & rebus supernis, vt suprà eod. lib. *Aut dum vitat humum, nubeis, &c. inania captet*: vel sublimeis intellige, ex alto, & intimo animi recessu depromtos, vt Od. 15 lib. 1. *sublimi anhelitu.* & Virg. Æn. 1. *alta mente repostum.* vel lege *sublimis* numero singul. vt hoc significet Horatius. *Hic dum sublimes*, id est, plurimum sibi tribuens, & magnifice se circumspiciẽs, & se plus nimio amans, *versus ructatur, &c.* vel sublimis, id est, μετέωρος, id est, attentissima cogitatione suspensus.

Rvctatvr] impetu, nõ ratione effundit: furore quodam mentis concitatus iactat, & euomit: vel dic *versus ructatur*, id est, putidos, ineptos & non ferendos versus facit: ructus edit, non versus.

Decidit] quidam libri vet. habent *decidat*: ego nihil mutandum puto: *décidit* autem sic accipio, vt sit præteriti temporis.

Errat] & animo & corpore, ex quo error mentis: epist. 2. lib. 2. *mentis gratissimus error.* E

Licet svccvrr. lono.] id est, licet clamet, iò, ciues succurrite, succurrite, eúmque clamorem longè producat, nemo erit, qui curet attollere. vocem *longum* quidam coniunctè legunt cum verbo *succurrite*, id est, *valdè & multũ productum*, vt sit nomen, quod mihi non displicet. alij coniungunt hæc duo, *longum clamet*: quibuscum facit Carisius lib. 2. vbi hunc locum profert. & ita *longum* erit pro *longè* positum. & ita Hom. ἰλ. γ. Αὐτὰρ ὁ μακρὸν ἄυσεν ἄναξ ἀνδρῶν Ἀγαμέμνων: id est, at Agamemnõ rex virorum longum clamauit.

Si qvis cvret opem] nonnulli libri vet. habent, *Si curet quis opem, &c.*

Tollere] attollere. sic epistola ad Scæuam lib. 1. *crudeles tollite claudum.*

Prvdens] sciens, de industria. vt epist. 2. lib. 2. *Prudens emisti vitiosum.*

Deiacerit?] quidam libri habent *proiecerit.*

Sicvlíqve poetæ] Empedoclis Agrigentini: de quo vide, quæ annotauimus suprà ad epist. ad Iccium. F

Devs immort. hab. Dvm cvp. Emp.] Exstat hoc in hanc de Empedoclis morte opinionem Laërtij epigramma lib. 3. epig. quod ad hunc locum mihi videtur pertinere, Καὶ σύ ποτ' Ἐμπεδόκλεες διερῇ φλογὶ σῶμα καθήρας, Πῦρ ἀπὸ κρητήρων ἔκπιες ἀθανάτων. Οὐκ ἐρέω δ' ὅτι σαυτὸν ἑκὼν βάλες ἐς ῥόον Αἴτνης, Ἀλλὰ λαθεῖν ἐθέλων ἔμπεσες οὐκ ἐθέλων. id est, Etiam quondam Empedocles acri flamma corpore expurgato, ignem ex crateribus Ætnæ immortalibus ebibisti. Non dicam autem te tua sponte insiliisse in Ætnæ flammas: sed cùm te ex hominum conspectu subdùcere velles, in eas inuitus incidisti. Huius autem mortis genus memoriæ prodidisse Hippobotum scribit idem Laërt. his verbis, Ἱππόβοτος δέ φησιν ἐξαναστάντα αὐτὸν ὡδευκέναι ὡς ἐπὶ τὴν Αἴτνην, εἶτα παραγενόμενον, ἐπὶ τοὺς κρατῆρας τοῦ πυρὸς ἐναλέσθαι, καὶ ἀφανισθῆναι, βουλόμενον τὴν περὶ αὐτοῦ φήμην βεβαιῶσαι, ὅτι ἐγεγόνει θεός. ὕστερον δὲ γνωσθῆναι ἀναρριπισθείσης

αὐτοῦ

A αὐτὸ μιᾶς τῶν κρατήρων. χαλκῆς δὲ οὔσης ἀνεβλήθη. id est, *Hippobotus autem ait illum quondam se domo in montem Ætnam contulisse, deinde, cum eo peruenisset, in crateras illos desiluisse, atque ex oculis hominum sublatum esse, volentem hanc de se famam confirmare, se deum esse factum: posterius autem rem patefactam esse, cum vna ex eius crepidis a flamma in altum subleuata, & eiecta esset, æreu enim crepidis vti solebat.* Sed hanc opinionem refellens Timæus ait, Empedoclem in Peloponeso de vita decessisse. cōmemorantur & aliæ de huius viri morte à Laërtio opiniones, quas referre longum esset.

FRIGIDVS] atra bile affectus, μελαγχολικός. atra bilis enim frigidissima est.

INVITVM QVI SERV.] supr. epist. ad libr. *quis enim inuitum seruare laboret?*

IDEM FACIT OCCIDENTI] Græcum loquendi genus, τ' αὐτὸ ποιεῖ τῷ κτείνοντι. sic Lucret. lib. 2. de primis corporibus. *Qui poterunt igitur rerum primordia dici, Et kibi vitare vias, animalia cū sint, Atque animalib' sint mortalibus vna, eadémque?* id

B est, ταὐτὰ τοῖς ζῴοις. Idem lib. 4. *quorū vnus Homerus Sceptra potitus eadem alijs sopitu' quiete est.* Idē lib. 4. *Nempe eadem facit, & scimus facere omnia turpi.*

NEC SI, &c. FIET HOMO,] hoc admonenda atque accommodanda negatio est, vt sit, *Nec fiet homo*, id est, *nec sanus erit, & ponet, &c.* insanus enim, homo non est. & ita intelligendus locus ille Ciceronis epist. ad Qu. frat. lib. 2. *sed eum veneris, virum te putabo, si Sallustij Empedoclea legeris: hominem non putabo.* id est, patientem, & fortem te putabo, si legeris: sed parum intelligentem, & parum sanum, & propemodum inhumanum.

ET PONET FAMOSÆ M. A.] repetenda est negatio ἀπὸ κοινοῦ vt sit, nec ponet fam. m. am. vel sic locus explicandus. nec fiet homo, vt factus homo deponat mortis fam. amorem. famosam mortem intellige nobilem, & omnium sermone celebratam, non ad laudem tamen, sed ad notam & vituperationem. Quidam *formosa* legendum censent: à quibus dissentio.

NEC SATIS APPARET, CVR VERSVS

C F.] id est, nec satis apparet vtrius facinoris admissi causa tam grauiter sibi deos habeat iratos. non satis perspicuū est, vtrius sceleris pœnam luat, dum versus factitat, sepulchrīne violati, an sublati, & loco moti bidentalis. significat autem cùm poetas omneis insanos esse, & miseros: tum eos maximè, qui versibus iocultis, & malis faciendis, sibi placent, vt bonis.

VTRVM MINXERIT IN P. C.] vtrum minxerit in sepulcrum patrium. locus omnis illato in eum mortuo ab eo, cui ius erat inferre, religiosus efficitur. Cùm porrò neque in loco sacro, neque in religioso cuiquam meiere fas esset, tum multo habebatur sceleratissimum, filium in D patrium sepulcrum immeiere: eúmque, qui id fecisset, existimabant furiarū tædis ardentibus, vt patricidas, perterreri, atque agitari.

BIDENTAL] locum, in quem fulmen decidit, quē cæsis bidentibus, & ara exstructa expiabatur. *Bidental* (inquit Festus) *dicebant templum quoddam quod in eo bidentibus hostiis sacrificaretur.*

CLATROS] *clathros* legendum, non *claustros.* Plaut. in Mil. glorioso. *Nam certò neque solarium apud nos est, neque hortus vllus, neque fenestra, nisi clatrata.*

TENAT, OCCIDITQVE LEGENDO] tale est illud sat. 3. lib. 1. *amaras Porrecto iugulo historias, captiuus vt, audit.*

NON MISSVRA CVTEM, NISI PL.] poëtam ineptum, & sibi nimiùm placentem, suósque versus odiosè recitātem, cum hirudine comparat. Nam quemadmodum illa randiu hæret corpori affixa, donec sanguine completa exciderit: ita & molestus recitator auditorem non dimittit, donec ipse & recitando defessus, & suorum versuum lau- E dibus satiatus sit. sic Theocritus in Pharmaceutr. amorem cum hirudine confert, quia videlicet amor instar hirudinis corpora vigiliis, & curis maceret, sanguinémque exsugat, Αἲ, αἲ ἔρως ἀνιαρέ, τί μευ μέλαν ἐκ χροὸς αἷμα Ἐμφὺς, ὡς λιμνᾶτις ἅπαν ἐκ βδέλλα πέπωκας; id est, hei, hei, amor moleste, cur atrum ex corpore sanguinem totum inhærens, vt palustris hirudo, ebibisti? Plaut. Epid. *Iam ego me vertam in hirudinem, atque horum exsugebo sanguinem senati qui columen cluent.* hirudines autem partibus corporis ictu aut veneno liuentibus, & sanguine corrupto malè affectis admoueri solitas esse, ad venenum, aut sanguinem exsugendum declarat & Nicander θηριακῆς in extr. ibi, δοιὴν δὲ βδέλλας κορέσαις ἐπὶ τύμμασι βόσκοι. id est, Aliquando etiam hirudines locis à venenosa bestia morsis admotas sanguine pascens saciabis. Oppianus lib. 2. vbi loquitur de delphini, & amiarum pugna, similitudine vtitur ab hirudinibus ducta: Ὡς δ' ὅτε ἰητὴρ πανμήχανος ἰχνος ἀρίστων Οἰδαλέον, τῷ πολλὸν ἀναρρεῖ ἔνδοθεν αἷμα Ἑρπύματα, λιμνῆς δὲ γονὰς ... F ... Εκ χροὸς αὐτοῦ ... ἀμίαις, &c. id est, quemadmodum autem cùm medicus multùm sollers & ingeniosus vlcus bauriens tumidum, in quo multus importus sanguis pascitur, humida paludis genera, nigro corpore, reptilia, corpori male affecto affixit, vt petedant nigrum sanguinem: illa autem statim in orbem circumacta incurrantur, & saniem attrahunt, neque demittunt donec sanguine grauata, exsucto calido sanguine ex corpore, sua sponte deuoluta deciderint ebriis similia: Ita amiis, &c.

FINIS.

INDEX

INDEX RERVM ET VERBORVM OBSERVATIONE DIGNIORVM, QVÆ HIS COMMENTARIIS continentur: cuius numerus paginam, littera, seu litteræ columnam, & versum indicant, à littera, ad oram libri adscripta numerandum. Sed prius quàm quicquam quæras, pro 126. & 912. deletis, pone 146. 219.

A

Ab ouo vsque ad mala. 31.E.F
abderitarum morbus. 335.E
abdita rerum, & simil. 353.B
abnormis. 105.E
abrotonum. 312.F
abstemius positorum. 252.B
Abydi, alias Argis insanus quidam fuit, qui, &c. 335.E
academiæ veteris princeps Plato, seu Socrates. 329.C
academici philosophi, qui cum aristotele erant dicti Peripatetici. ibid.
academicorũ nouorum de omni quæstione disputare in vtramque partem. ibid.
academicorum veterum sententia de fine bonorum. 246.B
acceptum referre: acceptilatio. 320.C
accipere hospitio. 55.A
acclinis. 105.F
accumbebant veteres inter cenãdum. 151.E
acerualis. 308.D
acetum Italum. 76.F
aceto dilutas bacas Caligula deuorauit. 141.E
achilles, cur dicatur ab Horatio honoratus. 358.C
achilles, qualis describatur ab Homero. ibid.D
achillis acerbitas. ibid.E
acipenser. 109.B
acroama iucundissimum. 113.D
actiaca pugna. 284.F
actus fabulæ quot sint, quótque esse debeant. 367.A
ad vnguem factus. 56.D
ad Vesta & simil. 85.B.C.
ad agnatos. 140.D
adhibere. 217.A.B
addicti. 203.A
ἀδλαφεῖν. 245.C
adducere febreis. 335.B
adiutor, συμπαρίκτωρ, συνεργός. 85.F
admirari. nil admirari. 227.B
admirari. qui cupit, & qui timet admirantur, &c. ibid.E
adoptare. 231.F
ador. 177.E
aduersares virtutem afferunt. 310.F
adulterorum deprehensorum pœna. 22.D.E.
aduocati ab actorib. & patronis differunt. 173.D
adiles. de adilibus. 136.A
adituum edictum. 228.A
aditimus. 320.A
aditui. ibid.
Ægæum mare. 250.C
ænigma de anno. 366.B
æquus. 141.C
æquus præsentibus. 275.A
æquus animus. 292.F
æquo Ioue iudicare. 309.F
ærugo mera. 49.F
ærugo. 376.A
æs pulsatum lemures fugat. 81.B
æs qui primi conflarint, ex eóque statuas fecerint. 126.C
Æschylus histriones duos instituit. 373.B
Æschyli tragœdiæ. 315.A
Æsculapius Epidauri colitur. 33.A
Æson à Medéa recoctus. 162.F
Æson Iasonis pater ex sene iuuenis à Medéa factus. 281.D.E
Æsopus. 310.D.E
Æsopi tragœdi filius. 141.E
Æsopi histrionis luxuria. ibid.F
Æsopi apolog. de duabus manticis. 145.D
æstuare. 209.B
æstus. 329.D
ætas altera. 281.B
ætas ferrea. 38.B
ætas media. 365.B
Ætola plaga. 284.A
affectuum animi indicia ex partibus corporis ducta. 287.A. & quatuor paginis sequentib.
affligere. 14.D.112.A
afore. 50.A
afranius cum Menandro comparatus. 309.C
africa, frumenti ferax. 130.F
agamemnon è bello Troiano reuersus, & vix dum domum ingressus, ab Ægisto, & vxore interfectus est. 15.E
agamemnon filiam suam immolare instituit, 139.D.&c.
agere. qui loquitur agit. 86.E.F. 143.A.327.B
agere de aliqua re. 285.F
agesilaus noluit vllã sui corporis imaginem exstare. 322.A
agesilaus, rex Lacedemoniorum. 361.D
agilis. 203.A
agitur res tua, &c. 285.E.F
agnati propius attingunt testatorem, quàm gentiles, 159.D
agri à pecudibus depasti, μηλόβοτοι. 252.F
ἀγύρται. 20.A
aiax vno achille inferior, &c. 137.B
aiax putrescit. ibid.C
aiax ab Vlysse victus in iudicio armorum, & inde furore correptus. 138.A
aiacis facinora fortia. 137.D
αἴρειν τὰς ὀφρῦς. 286.C.D
αἰπεινὴ μεῖζος. 195.E
αἰζηοί, iuuenes. 358.B
ἀκόλαστος. 183.F
ἀκακία. 205.E
ἀκούειν ἐσθλός. 227.B.C
ἀκρατής. 183.F
alba ossa. 79.E
albanus mons. 235.C
albati conuiuia inibant veteres. 110.A.B
albati cenabant veteres. 155.D
albius Tibullus. 220.D
albus. 107.D
albis quadrigis. 74.F.75.A
albucius Gratidiæ, seu Canidiæ pater. 110.E.F
albumen oui. 152.F
alcinous rex Phæacum. 213.F
alea, aleatores. 162.C.D
alec. 193.E
alexander magnus non satis intelligens iudex de arte pingendi. 328.C

alexandri magni edictum. 320.F
alienationũ quattuor genera. 337.D
alienus vero, à vero, veri. 139.D
ἄλις δρυός. 267.C
alius sapiente, &c. ibid.E
aliud vero, seu à vero, &c. 139.B.C D
allegoria à dente res molleis perfringente, duris cedente. 101.F.102.A
allegoria ducta ab agricolis. 202.E
alte cinctus. 193.E
altera aetas. 281.B
alternus. 355.B
althaea Meleagri mater. 364.A.B
altilia. 237.A
amantium caecitas, aut dissimulatio in amicarũ suarum vitiis. 34.B.C.
amare sine rivali. 382.A
amari sermonis homo. 74.F
amator, corporis: amicus, animi. 204 E
ambigitur, ἀμφισβητεῖται. 281.E
ambitio mala. 171.E
ambo pro ambos. 135.F
ambubaiae. 19.E
amicitia quomodo incolumis conservetur. 35.B.C
amicitiae tot esse genera, quot sunt amabilia. 176.D.E
amicitiae utilitatis, aut recti causa colendae sunt. ibid.
amicus, iucundus. 57.D
amicus inferior instituitur. 276.C
amicus magnus, potens. 284.A
amicus sibi. 291.E
amici liberi utilitas. 51.E
amici, optima vitae supellex. 365.B
amici parvo constant, cum viri boni egent. 254.E
amicorum preces vim cogendi obtinent. 243.E
amicis afferre voluptatem. 137.E.F
amicis divisis ac distinctis utuntur divites & potentes homines. 174.A.B
amicos blandos & falsos numquam verum dicere. 51.E.F
amicos habere volumus nobis meliores. 282.C
amica mater. 129.A
amica. ἑταίρα. 203.D
amittere vitam. 12.D
amoena. 258.C
amor & odium simul. 143.D
amor caecus. 34.F
amor cum hirudine comparatur. 383.D.E
amphion & Zethus Thebas condiderunt. 379.C.D.E.&c.
amphora. 351.A
ampulla. 218.F.356.B
ampullari. 219.A
ἀνακαλεῖν τὰς ὀφρῦς. 286.E
ἀναστόμωσις. 153.D
anaxagoras utitur machina in explicanda mundi natura, & fabrica. 367.B.C
ἀναζωπυρεῖν. 204.E
angulus per tralationem. 258.D.E
angusticlavii. 67.A.B
angustus clavus. ibid.
aricia. 55.A
ἀνίδρωτι. 106.B
animus aequus. 251.A
animus divinae aurae particula. 112.E F
animus hominum talis est, qualis fortuna. 357.A
animi bona, omnibus bonis praestabiliora. 176.D
animi morbi nulla medicina depelli possunt. 204.E
animo laborans. 257.F
animorum morbi. 214.C
animos esse immortaleis. 112.F
anima humana, ἀπόσπασμα τῆς τοῦ παντὸς ψυχῆς. ibid.
anima dicta à voce Graeca ἄνεμος. 177 E.F
animae, homines. 57.C
animalia suis se quaeque armis tuentur. 99.F
annus rediens. 113.A
anni venientes, & recedentes. 365.E.F
anni recurrentes. 336.A
anni, menses, dies renascuntur, ubi occiderunt. ibid.
annona amicorũ quãdo vilis. 254.B
annuere. 287.C
annulus equestris. 185.E
annuli initio ferrei fuerunt. 182.E
annuli utra manu gestari soliti, & in quibus digitis. ibid.D.E
ἀντεπιτήδειον. 87.C
antecedens. vox una, aut plures inter antecedens & pronomen relativum interposita. 61.A
antenoris consilium. 211.B
antestari. 87.F
anticyra. 130.E
anticyra, insula, in qua nascitur elleborus. 374.C
antimachus. 360.F
antimachus bellum Thebanum scripsit. 361.A.B
antimachus reprehensus. 364.A
antimachi poëma. ibid.
antinous. 214.A
antiphates. 363.C
antiquè, ἀρχαϊκῶς. 309.E
antiqui artificij pocula. 154.F
antiqui mores. 183.E
antiquissima, non semper optima. 307 D.E
antiquum officium, &c. 183.E
antonius Musa. 261.D
anxur. 56.C
ἀπειλεῖν, interdum valet promittere 242.D
apella Iudaeus. 61.D.E
appellare, & appellare tacitum, aut legentem. 36.A
apelles. ab apelle solo se pingi volebat alexander. 320.F
ἀπηλπισμένος. 87.D
aper Calydonius. 364.A.B
apollo deus ἀλεξίκακος, & ἀποτρόπαιος. 88.B
apollo Palatinus. 219.B
apollinis aedes, & bibliotheca musis consecrata. 333.E
applaudere. 12.F
apportare morbos. 235.B
apotheca. 159.B
ἀποτρόπαιον carmen. 313.D
apricus locus. 364.F
ἄψινθον. 311.D
aqua ἄχυμος, id est, saporis expers. 262.C
aqua dulcis. 154.A.262.C.D.&c.
aqua vilissima. ibid.
aqua Lucenses. 261.F
aquarius. 11.C
aquila. 33.A
aquilo cur dicatur ab Horat. terras radere. 172.C
ar pro ad. 223.F
ara. ad aram iurare. 307.A
arbitrio boni viri. 167.E.F
arbuscula, mima & meretrix. 94.E
arbustum. 76.C
arcesso. 223.E.F
arcessere res de medio. 315.C.D.&c.
archaici lecti, 222.D.E
ἀρχῆς ἡμισυ παντός. 214.F
archestratus ὀψοδαίδαλος. 265.A
archilochus, Parius. 296.E.F
archilochus carminis Iambici inventor. 355.A
archilochi vulpes. 269.D
archilocho sua maledicentia nocuit. 297.A.B
arceo. 223.F
arena. 202.A
ἄριστος. 280.B
ἀρετὴ ἀξίας. 352.B
aristarchus. 382.A
aristides iustitiae nomine invidiosus. 44.E (131.E
aristippus pecuniam in mare deiecit.
aristippus Cyrenaica disciplinae auctor. 203.C.274.D
aristippus Socratis discip. à quo Cyrenaici dicti. 274.D
aristippus res sibi subiungebat, non se rebus. 203.C
arma cuique animãti data a natura quibus iniuriã sibi illatã repellat, & salutem suam tueantur. 99.F
arquatus. 382.C

arrep

arrepere ad spem, ad amicitiã. 162.C
ars omnis, incerta & in coniectura posita est. 160 C
artem, quam non didiceris, non esse tentandam, neque exercendam. 312.E
ἀσπίνε. 183.A
articulorum dolores. 262.A
arx Tarpeia. 67.E
as, nummus libralis. 134.D
as quid valeat. 328.E.F
asellum docere currere in cãpo. 15.A
asinus auis. 15.A.B
asino fabulam narrare. 318.A
asinorum ingenium. 84.C.D
asinorum tarditas. 255.F
aspectus inimicus fascinat. 259.E.F
aspergere. 49.F
assentator & amicus quid inter se differant. 279.E.F
assentatoris, χαρακτήρ. 166.C
assuescere. 114.D
ἀσύνδετος locutio. 243.E
ἀσύνδετον. 37.C.67.D.74.F
atabulus. 59.E
atellanæ. 370.B
athamas furiosus. 359.B
atque pro atqui. 188.C.D
atra Esquiliæ cur? 173.B
atra omnia, quæ ad mortem, & inferos pertinent. 100.D
atta. vitiosus pedibus, &c. 310.D
atta. Quintius atta poeta togatarum ibid.
attius. al. accius. 309.B
auaritia, & profusio, duo vitia inter se maximè contraria. 16.A.B
auarus semper quærit. 11.D
auarus quærit semper, vtitur numquam. 228.C.D.&c.
auarus cum seruo comparatur. 271. D
auaro semper aliquid deest. 216.A
auarorum optata. 171.B
auaris tam desunt ea, quæ non habẽt, quàm quæ habent. 330.B
auarissimi, omnium, qui morbo laborant, insanissimi. 130.E
auctoratus. 186.A
audisti rex. 237.B
audire bene & male. ibid.C
audire. 267.D
auditum facile est verbis artificiosis suspensum tenere, & fallere. 366.D E
audita minus afficiunt, quàm visa. ibid.C.
auentinus collis. 332.C
aues pabulum nacta, lætitiam suam cantu significant. 277.A
aufidus. 12.C
augustales. 144.A
augusto imperium obtinenti Parthi signa victoriæ iure ablata remiserunt. 163.D.E
auidienus, canis dictus. 110.C
aulæa. 197.A.317.B
aurea mediocritas, aurea copia. 255. A.B
aures, auditores. 299.F
aures minus sunt fideles hominibus, quàm oculi. 366.E
aurum comicum. 236.D
auspicia. 208.B
auster insalubris, cur plumbeus, cur δυσώδης. 171.E.F
austro leniter flante carnes efficiuntur teneriores. 193.D
austri, venti insalubres. 108.F
αὐτοπάγ[illegible]. 164.C
αὐτόματα, αὐτοποίητα. 187.D
autumare. 128.C
ἄξιος λόγου. 123.A.B

B

Bacca. 141.E
bacchus veritatis amator. 49.B
bacchus cur Liber pater dictus. 306. A.B
baiæ vrbs Campaniæ. 208.B
baiæ & baiarum aquæ. 261.E
βαλανειοτόμος. 329.B
balatrones. 20.A
barathrum. 135.C.264.A
barba longior indicium luctus. 127. C.D
barbaria. 211.D
baria. al. Varia. 257.D
barium, appuliæ oppidum. 61.D
barrus. 50.E.67.D
βαυκίζειν. 259.E.F
batillum. 57.A
beatus. 193.C.334.C
beate viuere non est in terris longinquis procul à patria, sed domi, & in patria. 250.F
bellerophon. 75.C
bellona Martis soror. 140.F
βέμβιξ. 378.C
bene dicere. 314.C
bene est. 114.F
bene & male audire. 237.C
bene viuere. 265.B.C
beneuentum. 59.D
benignus vini, & somni. 123.A
benigne. 235.E
benigne respondere pro honesto, & pudenter recusare. 235.E.F
benignè respondere, pro liberaliter respondere. ibid. & 238.E
βῆξ tussis. 85.B
bibulus. 259.A
bidental. 383.C
bilinguis. 91.F
bilis atra. 133.E.336.B
bioneî sermones. 332.A
bithus, & bacchius. 75.E
blatta. 132.C
blaterare. 184.D
bœoti, seu bœotii, pingues & crassi. 321.D
bollanus. 84.A
βωμολόχος. 46.D.263.F.279.F
bona existimatio. 113.D
bona existimatio non pendet ex oratione, aut iudicio vulgi. 268.D
bonus, frugi. 185.A
bonus & sapiens. 220.E
bonus vicinus. 335.F
boni viri rectè faciunt sua sponte, & amore virtutis, nõ metu pœnæ. 269 F.270.A
bonum quid. 176.F
bonum virum omni ex parte esse neminem. 36.D.E
bonum, quo fruimur, seu bonum præsens contemnimus. 156.A.B
bonum humanum, malo & periculo proximum. 247.C
bona & mala esse natura. 39.E
bona sua comedere. 190.C
bona comesse. 264.F
bona fortuna non adimunt morbos, neque curas. 215.B
bona opinata duo. 228.A
bona externa, non sunt verè bona. 272.A
bona verba. 271.B
bos arator, βοῦς ἀροτήρ. 260.D
bos deiunctus. 259.F
bos piger. 260.D
boum terga ad onus accipiendum non sunt figurata. ibid.C
βουλυτόν. 259.A
breuitas. quædam hic de breuitate. 352 C
bruti. 76.F
buccas inflare. 289.C

C

Cadere. 316.B
C. Numonius Vala. 261.D
Cæcilius, malus auctor Latinitatis. 309.D
cæcus, dux viæ. 273.F
Cæsaris facilitas. 111.A
Calaber hospes. 235.D
calceus maior, minor pede. 248.A.B
calceum pede maiorem gestare rusticitatis argumentum. 33.E
calere. 130.D
calere. calidus. 332.D
calices. 195.E
calices maiores poscit. ibid.
Caligula pretiosissimas margaritas aceto liquefactas obsorbuit. 141.E
caliendrum. 81.E

calones. 260.A
Calydon à Curetibus oppugnatur. 364.A.B
camelopardalis. 317.F
camera. 143.B
camera non facile puluerem colligũt. 197.A.B
cameratis tricliniis non erat opus aulæis. ibidem
Camillus Spannochius Senensis. 376. E.F
caminus. 250.D
Campana supellex. 72.C
Campanus morbus. 58.E
campestria. 250.D
campus Martius. ibid.
candens vestis coccina. 178.B
candidati ciueis Ro. in suis tribubus gratiosos nominatim salutabant. 230.E.F
candidati solebant eorum, quibus supplicabant, manus prehendere. 231. D
candidus a. um. 57.C
candidi dies. 87.E
canephora virgines. 193.F
Canidia mutato nomine Gratidia est. 81.D
Canis, Canicula. 76.A
canis latrans lemures fugat. 81.A
canis, animal immundum. 110.C
canis, animal rabie infestum. 332.F
canes, & serpentes Hecatæ comites. 81.A
Canicula rubra. 161.C
Canicula. 246.C
canities præmatura. 300.A
Cantabri. 254.F
Cantabrica bella. 284.C
cantare in balneis. 48.B
cantor. 364.D
cantiones, ἐπῳδαί. 204.A.B
Canusini bilingues. 91.F
Canusium à Diomede conditum. 61. A
caper: capra. 225.C
capere. 314.D
capere bonum consilium non est cuiuslibet. 52.A
capillus intonsus, mæroris & luctus indicium. 287.A
capillum vellere. ibid.
capilli arrecti. 289.A
capilli nigri. 352.B
capitalis ira. 75.B
Cappadoces, barbari & serui vel natura, vel lege. 229.E.F
Cappadocum rex. ibid.
caprea. 152.B
captator cum piscatore comparatus. 161.E
captator instituitur, & docetur. 160. E
captatores. 207.F
caput mouere, minãtis gestus. 58.D
caput mouere. 287.B
caput Rheni. 92.B
caput operire, seu velare. 127.E
caput percutere. 287.A
caput puluere aut cinere conspergere. ibid.B
caput scabere. ibid.B.C
capite velato se pro repub. deuouere. 127.E
cardiacus. 126.F
carendo magis, quàm fruendo, rerum voluptatem intelligimus. 156.A.B
carmen non licitum esse fieri in alterius iniuriam. 102.B.C
carmen nouũ vetere melius. 307.F
carmen, propriè Heroicum intelligitur. 331.F
carmina & cãtiones. 204.C.D.&c.
carmina mala turi destinabantur. 323.A
carnes duræ quo modo teneræ fiant. 150.A
carpere iter, &c. 61.B.C
carpere lanam. 319.D.E
carus patriæ, carus sibi. 219.D
carum caput. 166.B.C
carius oculis. 160.F
cassa nux. cassus. a. um. ibid.
Cassius Etruscus: & eius versus aliquot. 93.F
Cassius Nomentanus. 15.F.79.A 135.D.195.A.B
Castor & Docilis, par gladiatorum. 281.E
Castor & Clytemnestra: Pollux & Helena ex ouis nati. 364.B.C
casus sextus nominum neutrorum tertiæ declination. in e. 193.E.F
catella. 277.B
catillo. i. lupus. 108.B.C
Catius, Philosophus Epicureus. 149.A
Cato Censorius nullam sui statuam esse voluit. 322.A
Catulli locus emendatus. 177.E
Catus. 329.A
cauda equina. 308.A.B
cauda salax. 22.F.185.D
caudam trahere. 128.E.&c.
caue postrema syllaba correpta. 164. (B
cauere. 312.A.B.&c.
caupones perfidi, maligni. 11.A.55.B
cautus & tutus ille est, qui omnis spe non veniæ sibi præcisa, non peccat, & qui non putat sua peccata fore occulta, si peccet. 372.B.C.&c.
cautus non est dicendus, qui spe veniæ peccat. ibid.
cauus. 178.F.236.F
cedro linenda carmina. 376.A
celsus à Graco κέλλης. ibid.D
Celsi Rhamnes. ibid.
cenabant albati veteres, non purpurati. 155.D
cenare omasi patinas, &c. 264.C
cena dubia. 111.E
cena sine sanguine. 254.D
cena terrestris. ibid.
cena veterum nocta agitabantur. 155.D
cenacula. 208.F
census. 205.A
census participium. 378.D
Cephalus apud Platonem. 135.E
cera, mollis & ad fingendum facilis. 364.F
cerata tabula. 162.E
cerebrosus. 56.A
Cereris ἐπωνυμία 115.E
Cereri primitias dabant. 313.E
cereus flecti. 364.F
Cerites. Cerites tabulæ. 232.B
certa nomina. al. recta nomina. 312. A
certabitur res passiuè. 160.D
Cerritus. 143.E
cerui & equi pugna, & fabula, seu ἀπόλογος. 247.B.F
ceruix equi ardua. 25.B.C
cetera de genere hoc. 10.B
cetera, τἄλλα. 248.F
χαρίτων, χαριτώσεις ἰδέαι. 316.D.E
χαίρειν καὶ εὖ πράττειν. 242.D
χαλαζοσκοπία. ibid.E
χαμαιευνάδες σύες. 213.C
χηνοβοσκοί. 198.B
Cherilus. 320.A
chiragra & podagra morbi articulorum. 183.A
Chios. 249.A
Chius adiect. prima syllaba producta. 194.C
Chium vinum maris expers. ibid.
chorus vnius personæ partes agit. 368.A.&c.
chori personarum numerum minuit Æschylus. 373.B
choro inter actum, & actum canere licet, in medio actu non licet. 368. C.D
χρήματα, non esse χρήματα ei, qui vti nesciat. 132.A
χρῆσθαι. 273.E
χρηστὸς, χρήσιμος. 185.A
Chrysippus fulcire putatur porticum Stoicorum. 211.C. ibidem multa de Chrysippo.
cibi copia nimia. 111.F
cicer frictum. 371.C
cicuta. 330.E
cimex. 94.E.F
cinctus altè. 193.E
cinctuti, cincti. 353.B.C
cingi, pro armari, instrui, ornari. ibid.

cuni

ciniflones. 26.A
Circe. multa hic de Circe. 212.D
Circe voluptatem significat. ibid.F
circuli exteriores, interiores. 160.A
circuli, interiores, sunt breuiores, seu minores. 172.D
circuli, quos sol cœli motu quotidie efficit, sintne hieme breuiores, quam æstate. ibid.
Circus fallax cur dicatur ab Horatio. 71.B
cithara chordarum non vnus semper fuit numerus. 369.E
citharœdus quidam Tarentinus. ibid.D
clamat. 276.E
clamare longum. 382.E
clatri. 383.D
Claudiani senex. 358.B
clauus latus, angustus. 182.E.F
Clemens Teueninus. 49.D
client & patronus. 225.E
clitella boni sunt imposita. 260.B
clitellas impingere. ibid.
Clodius Æsopus Æsopi tragœdi fil. nepos luxuriosus. 141.E
clunes generis famin. 25.B
Clytemnestra ab Electra filia accusata quod virũ interfecerit. 138.C.D
Clytemnestram quid impulerit ad virum necandum. ibid.
Cn. Aufidius cæcus. 56.E.F
coactores. 70.A
Coa vestes. al. Cea. 26.B
coccum. 178.B
cochlearum genera. 153.B
cœlum, non animum mutare. 250.F
cœpit fieri, vel cœptũ est fieri. 351.A.B
cœpta est institus amphora, &c. ibid.
cognitor quid à procuratore differat. 161.B.C
cognominibus salutare, aut appellare familiarius. 160.E
coire. 225.A
Colophon. 249.E
color vitæ. 100.E
color. 275.A
colores operum, color vitæ. 355.D
colum lineum vinarium. 152.E
columborum amor, oscula. 245.C.D
columna. ad columnas libri erant venales. 48.A
columna, 378.B
colyria. 56.D
comam scindere. 287.B
comedere. seu comesse bona. 264.F
comedus, i. & comedo, nis. 265.A
comes, amicus inferior. 242.D
comitorum. 92.D.E
comis. 49.D.92.C
comis, ἀυτράπελος. 197.E
comica oratio merus est sermo. 47.B
comica persona, quales. 315.D
committi, & comparari. 75.F
commissa. 48.D.282.F
commodus. 365.E.F
commoda. quæ commoda adimat senectus, afferat iuuenta. ibid.
commune duobus modis dicitur. 360 B
commune, & proprium, opponuntur. ibid.C
commune sepulchrum. 79.A
comœdia vetus. 44.D.373.C
comœdia sitne poëma. 315.D
comœdiæ veteris poetæ notabãt etiam viros bonos & integros: ne populo quidem parcebant. 44.E
comœdiarum argumenta, humilia, & plebeia, &c. 315.D
comœdiarum calamitas. 316.F
comparare se cum inferioribus, aut infelicioribus, ad animi tranquillitatem confert. 9.D
compilo, as. 14.C
compitalia. 144.A
compono. 132.B.84.F.16.D.E
componi gladiatores. 75.E.F
concedere. 52.F
cõcentus debet ex disparibus sonis proportione coniunctus & concordibus constare. 259.B
concha. 150.E
cõchylia cur lubrica dicta sint ab Horatio. ibid.F
concinnus. 35.B
concordia discors. 253.D
condolere. 14.D
conducere publica. 207.E
conducti nummi. 20.E
congruenter seu conuenienter naturæ viuere. 246.B
consiliari. 368.D
consilium bonum capere non est cuiuslibet. 52.A
constare. 259.B
constanter pro pertinaciter. 182.B
consuetudo mala. 33 F
consuetudo peccandi. 34.A
consulere. 137.A
consultor. 10.A
contagium lucri. 253.A.B
contendere oculos. 203.E
contendere cum dandi casu. 282.C
continentia in victu quid efficiat. 111.C.D
continentia in victu commoda. ibid.
continui montes. 266.F
contionale dicendi genus adumbratæ picturæ simile. 377.E
contristo, as. 11.C
contumelia nobis iram commouent. 113.E
conuiuæ pares. 225.A.B
conuiuarum situs in lectis. 151.E
conuiuarum discumbentium ordo. 195.A.&c.
conuiuarum numerus aptus, & conuiuij ipsius cultus. 222.F
conuiuas nec loquaceis esse oportere, nec mutos. 223.A
conuiuatorum quorundam inscitia. 197.D
conuiuium ex rebus quatuor constare debet. 222.F.223.A
conuiuij dominus qualis esse debeat. ibid.
conuiuiorum sermones quales, & quibus de rebus haberi debeant. ibid.
copia cornu plenior. 12.B
copia nimia mersat. 109.A
copia & luxuria vireis naturaleis opprimunt. 111.C.D
copia aurea. 255.A
cor pro mente. 213.C
cor iræ sedes est. 289.B
cordis latratus. ibid.
Coranus, Nasica socer. 163.D.E
Corinthiorum deliciæ, & luxus. 275.F
cornu bilibre. 109.F
cornua tauris rectè & prouidè à natura in capite posita. 100.B
corona. 142.E.F
corona murales, &c. 329.A
coronari Olympia. 205.D.E
corpus sine pectore, 220.F
corpus, animi carcer. 272.B
corporis firma constitutione vitam beatam contineri ex Metrodori sententia. 251.F.252.A
corporis tremor. 290.E
corrugare nareis. 224.F
Corycus, corycai. 154.B
cothurni. 355.B
cotu vice surgi. 374.F
Crantor Academicus. 211.C
crassus fanum habere in cornu dictus. 46.C.D
crassa Minerua, pingui Minerua. 105.E.F
craterus, & eius seruus. 134.E F
Cratinus. 44.D
Cratinus, poeta φιλοπότης. 295.C
credere aliis de se, magis, quam sibi. 267.C.D
Crispinus. 17.B
critici. 308.E
crocum & flores perambulat fabula. 310.C
Crœsus, Lydiæ rex. 249.D
crudi. 57.F
cruentare, est inquinare. 60.F
cruentus. 159.F
cruentum, impurum. 60.F
crusta genere fœminino quid à crusto differat genere neutro. 10.E.152.D

crustati pisces. 153.A
cubital, seu cubitale. 142.E
cuculli. 76.E
cucurbita. 330.F
cui placet, obliuiscitur: cui doles, meminit. 322.E
cultus, us. 110.E
cultus vita politus & humanus, poetis fertur acceptus. 379.A
cumera. 12.A
cumera frumenti. 236.F
cuminum. 296.A
cunina dea. 125.A
cupiditates heluonum & luxuriosorum non esse naturaleis. 108.D
cupiditas inanis qua. 27.B
cupiditates necessariæ. 14.A.B
cupiditates non necessariæ 27.B
cupiditatum partitio ex Epicuri sententia. 14.B
cupiditatum modus. 27.B
Cupido. 12.D
cupido inops. 290.F
cuppa magistra potare. 115.B
cupressus. 376.B
cur. 242.E.F
cura depellit somnum, al. diuellit, 246.D
cura laudabilis, cura vituperabilis. ibid.
curas & molestias huius vitæ obliuisci. 175.C
curare pelliculam. 161.B
curator datur puberibus & minoribus viginti quinque annis, & furiosis: sed dissimili modo. 140.C.D
curiosi homines. 313.F.314.A
currere pro nauigare. 11.A
currere, cursus ad nauigationem pertinent. ibid.
currus gloriæ. 66.D.316.C
currus solis. 267.A
curtatus capillos. 208.F.209.A
curti Iudæi. 87.C.D
curuum pro prauo, & malo. 329.B.C
custos. 50.F.362.F
custodes puerorum. 69.E
cyclicus scriptor. 361.A
cyclopes. 364.A
cyrenaicæ disciplinæ auctor. 203.C
cyrenaicorum opinio de ægritudine. 227.F

D

DA, pro dic. 193.D
D dare verba. 32.D
dare sura. 379.F.380.A
datiuo casus pro ablatiuo cum præpositione. 71.F.72.A
δαίμων γενέθλιος. 338.E
δάκνεσθαι. 269.A
Dama, nomen seruile. 167.D
Damasippus. 122.F
Dauus comicus. 165.F
Dauus nomē seruile à patria. 357.B
Daui, serui nequam. ibid.F
de, auget vim verbi interdum: 146. C
de in compositione interdum auget. 10.C.218.F
de media nocte, de medio die. &c. 241 C.
decedere. 340.D
decipio. 34.B
decurrere aliò. 98.F
deducere lanam. 319.D.E
deductum pro tenui. ibid.
deesse sibi. 52.C.86.D
deficio cum accusandi casu. 351.D.E
defixis oculis. 223.A
defodere: defossus. a. um. 11.E
defundere. 109.E
deiicere è saxo. 67.E
deiicere præsidium. 328.F
ὁ δεῖνα. 184.E
δεισιδαιμονία. 144.E.145.B
delitigare. 355.E
delphini Libero appingebantur. 194. D
delphini in vndis. 351.F
Demadis de Draconis legibus dictū. 40.A
demissus. a. um. 35.D.E
demisso auriculas. 84.C
demo, adimo quid inter se differant. 308.C
deme supercilio nubem. 286.C
Democritus. 317.E
Democritus putat, natura, non arte poetas valere. 372.A.B
Democriti agelli à pecudibus depasti. 252.E
demouere. 11.D
denarrare. 146.C
denormare. 171.B
dentium crepitus, & stridor. 289.D
depelli somnum cura. 246.D
depygis. 25.D.E
δεισιδαίμων. 33.A
desæuire. 218.F
deserere locum. 271.C
designare. 224.C
designatores. 235.A
destillare ter in sinum. 125.A
desurgere. 111.E
deus non debet interesse in tragœdiis, nisi nodus vindice dignus inciderit. 367.C
Dii bene fecerunt. 45.D
dij omnes. 175.A
dij penates. 59.A.B
dij ex hominibus. 306.C
diis consecrabant insigne suorum præteritorum malorum, qui eis erant defuncti. 59.A
diis inimicus. 132.D
diis maribus masculæ victimæ immolabantur, feminis feminæ. 313.F
Deos non natura, sed hominum institutis esse introductos. 39.B
deos securum agere æuum. 61.E.F
deos non curare res humanas. ibid.
diis iratis. 123.D
dij in comœdiis non introducuntur loquentes: rarò in tragœdiis. 357.D
diuini, diuinatores. 71.C
diuinos ambigua loqui. 163.C
δεξιόομαι. 231.C
dexter. 128.A
dextro tempore. 98.F
Diana iracunda. 382.C
diarium. 260.A
dicenda tacenda. 239.A
dictare, 248.E. creditoris est. 130.D
dictata. 206.B.280.D
dido, is, it. 111.A
dies apud Rom. in duodecim horas inæquales diuidebātur. 85.C.237.F
dies ater nefastus, inauspicatus. 87.E
diem vitæ, quem nobis largiuntur dij postremū esse habendum. 221.C.D
differre colori. 371.A
differtus. a. um. 55.B
diffindere. 102.A
diffusa vina Tauro iterum consule. 223.C.&c.
digentia. 267.C.292.D
digitis metiri versus. 272.F
dignus sermone. 123.A.B
digna dictu prælia. ibid.
diludia. 298.A
dimidium facti qui cœpit, habet. 214 F
Diogenes mordax. 274.D
diogenes Cynicus instituit primus pallium duplicare. 273.A
diogenis Cynici dictum. 141.A
diogenis Cyn. & Aristippi, διαλογισμός. 274.C.D
Diomedis reditus. 364.A
δίοπτρον. 310.B
Dionysius in mare mergendus. 194. D
dirumpi. 146.D
dirupi me. dirumpi. 295.F
discessit superior. 247.F
discinctus. a. um. 28.D.101.E
discincta vestis, discinctus animus. 28.D
discribere, 355.D
displosa vesica. nubes. 81.D
dissimilia esse hominum ingenia. 338. C
dissimulator opis propriæ. 244.A
diues, vt metiatur nummos. 15.D
diues cum patrio casu iunctum, 228. F
diuites non semper, neque omnes beati.

ti. 274.A
diuites existimant sibi omnia licere. 282.C
diuitiae ad quas res conferendae sint. 114.A.B
diuitiae honestis rationibus parta. 170.F
diuitiae ad vsum corporis comparata. 176.C.D
diuitiae stultae sunt. 282.C.D
diuitiarum vsus. 114.A.B
diuitiarum incommoda. 330.B.&c
diuitias, & pecuniam pluris fieri quā virtutem. 131.D
diuitias a diis immortalibus donari, itémque paupertatem, & cetera incommoda. 171.A
diuisse. 135.C
docere fabulam. 373.D
docendi verbum attributum rei inanimae. 259.B
dolo.as.at. 56.B
dominantia nomina. 370.E
dominium transferri quatuor modis. 337.D.E
dominiorum, seu dominorum commutatio. ibid.
dominus quatuor rebus mutatur. 116.B
dominis in seruos vitae, necisq; fuit potestas. 181.F
domus potentium quibus malis sint opportunae, & expositae. 86.B
donare volentes, interdum venditionem simulabant. 167.F
donec. 101.F
dormire in lucem. 282.E
dormire ventre supino soli homini licere. 60.E
Dorsennus.al.Dossennus. 316.A
dotem amittebant maritae, seu nuptae mulieres deprehensae in adulterio. 28.D
draconis leges. 40.A
dracones, serpentes, oculatiss. 33.A
dubiae res, dubia tempora. 114.C
ducere epos. 92.F
ducere ilia. 202.C
ducere aes. 321.B
duellum. 211.E.ibid.duis.bis.
dulce bellum inexpertis. 286.A
ducere obliuia vitae. 175.C.D
duo pro duos. 75.C
duonum, bonum. 211.E
duplex pannus. 275.A
durare. 50.F.51.A.&c
durus. 271.E
durus homo. 74.E
δύσνους, δύσκολος. 280.B
δύσερως, δυσάρεστος. 165.D

E

EBrietatis effecta. 224.C.&c.
Ebrius cur omnia gemina videantur. 98.C.D
echinus. 72.A
echinus piscis. 196.F
echini. Echinorum quot genera. 151.A
ecloga. 8.B.C
edera cur poetae coronentur. 219.C
edere, seu esse, bibere, ludere. 340.E
edicere. 140.F.294.F
edictorum praetoris formula. 294.D
efferre. 165.C
efferre ad coelum. 245.F
Egnatia, Gnatia. 61.D
εἰ γένοιτο, optantis. 171.B
εἴρων. 244.A
εἷς πολλῶν. al: εἷς τῶν πολλῶν. 87.D.E
ἐκφέρεσθαι. 165.C
ἐκπίπτειν. 316.D
ἐλαύνειν. 321.B
ἐλαύνεσθαι. 93.A
Electra, Agamemnonis filia. 138.C.D
elegi, versus impariter iuncti. 355.A
elephas albus. 317.F
elidere. 261.F
eliminare. 225.A
elleborus. 330.F
ἔλλοψ. 109.C
eloquentes gaudent corona. 228.C
eludere. 274.E
ἐμβρόντητος. 140.E.F
empedoclis sententia de principiis rerum. 253.E.F
empedoclis mors. 382.F
empedoclem laudat Lucretius. 254.A
emunctae naris. 45.A
Ennianus versus. 47.E
Ennius cur pater? 294.C
Ennii omnia. 308.E.&c
enuntiare quae dicantur liberè in conuiuio libero. 225.A
ἐπέχειν. 329.C
ἐπεισόδια. 350.E
ephippium. 260.B
ἐπιβουλεύειν. 313.A
Epicharmus. 309.D
epici poetae. 92.E.F
Epicurus de diis immortalibus non valde pugnat. 62.B
Epicuri de grege porcus. 221.F
Epicurei à reip. administratione se remouebant. &c, 220.D.E
ἐπιπολάζειν, ἐπιπολῆς. 182.C.D
ἐπιπόλαια. ibid.D
epistola ad Pisones. 342.A.&c
epistolae à lyricis versibus, & satyris seiunctae. 7.E.F
epistolae omnes Horatij, quotidiano sermone conscriptae sunt. 8.B
epistolae, satyrae. quid intersit inter satyras & epistolas Hor. 8.B.C
epistolae & satyrae sunt sermones. 47.A
epistolae in tabulis, seu chartis conscribebantur, aliáque charta integebātur, &c. 299.D
epistolae quaedam veterum, longissimae. 341.E
epithetum perpetuum. 79.E.100.C.128.B
ἐπῳδαὶ cantiones. .204.A.&c.
epos. 92.E.F
Equotutium. 60.F
equus non aure, sed freno audit. 262.A.B
equus pulcher quomodo describatur. 25.B
equum opertum inspicere vtile est ei qui emere cogitat. 25.A
equi in equis emendis pedum praecipua cura esse debet. 24.E.F
equis albis praecurrere. 74.F
ἐργολάβος. 332.E
Ἕρμαιον lucrum insperatum. 126.D
Eros scriptum cum aspiratione in libris antiquis, mendosè. 358.A
Eros seruus frugi. 357.E
errant omnes, qui à recta & vera via aberrant. 128.C.D
error animi: mentis. 312.F.336.B
error, erratum differunt. 375.A
ἐσχάρα muliebris. 22 C
Esquiliae. in Esquiliis quinam & quales homines humarentur. 78.F
esseda. 317.C
est tanti. 374.F
est. absumit, consumit. 214.E
esto. 270.D
est vbi. 309.E est vt 251.D
esse, ab edo, es, est. 177.E
esse in suo aere, seu in suis nummis. 327.F
eu, euge. εὖ. 375.F
Euander. 37.E
εὐχαί, εὐχαῖς ἅμα. 292.E
εὔχεσθαι. 170.F
εὐδοξία. 113.D
euerriculum. 141.D
εὐήθεια. 313.D
Eupolis. 44.D
εὐφημία. 271.B
εὐσέβεια. pietas. 145.B
Eutrapelus. 282.E
εὔζωνος. 193.E
εὔζωνοι. 55.C.D
exacta, dicuntur à Latinis, quae sunt probata, & spectata. 310.A
examen. 36.F
exanimare. 51.D.316.C
exanimem dici mortuum, exanimatum, perturbatum. 316.C
excidere histriones dicebantur. 316.B.C.
excipio. 52.B

excipere. 185.C
excipere, & exceptare. 207.F
exemplum non debet esse dubium. 131 F
exercitationis genera quatuor ab Horat. enumerata. 106.B.
exigere ad perpendiculū, &c. 310.A
exilis domus, qua. 230.C
existimari, seu haberi. 269.D
existimationem viri boni ex virtute, & ex recta conscientia pendere, non ex opinione vulgi. 268.B
exlex. 370.C
ἐξονειρωγμός. 60.B
expellere furca. 246.F. 247.A
expendere. 312.A. &c.
experiens vir. 276.C
experta virtus. 379.F. 360.A
explere. 259.A
explicare frontem. 287.C.D
exponere liberos. 162.A
exponi e naui. 56.B
exporrigere frontem. 287.C.D
exsibilare. 12.F
exstructa mensa, exstructa canistra. 178.C
extra numerum. 284.D
extundere. 106.F

F

Faba Pythagoræ cognata cur ab Horatio dicatur. 175.D
faba in vasculo æreo seruata, certo temporis spatio in sanguinem vertitur. ibid. E.F
fabam nec tangere, nec nominare flamini Diali licuisse. ibid. E
fabia tribus. 231.E
fabius loquax. 10.C
fabula fias. 256.A
facere cum aliquo. 328.D
facies. 25.A
facti versus. 93.D.E
face peremti poëta tragici, &c. 373.B
fallere. 270.A
fallens vita. 292.C
fama popularis. 268.B. &c.
familia eorum, quorum idem nomen sit. 159.E
familiæ multæ vnius gentis. ibid. D.E
familia eiusdem qui sunt, eiusdē sunt nominis. 202.F
familia philosophorum cur appellata. ibid.
famosus. 44.F
famosa mors. 383.B
fanatici. 382.C
fannius. 45.E
fartor. 141.B.
fasces. 70.D. 268.C
fasciarum vsus mollitiem declarat, aut morbū, aut infirmitatem. 142. D.E
fascinare. 259.E.F
fascinatio quomodo fiat. ibid.
fasciolæ. 142.D
fasti. 39.E. 308.D
fastidium voluptatibus maximis finitimum est. 311.D
fausta fausti Syllæ filia, Milonis vxor 23.D
felix cerebri. 84.A
felices. ibid. F
feminis, seu femoris percussio. 289.B
ferentinum. 274.A
feronia. 56.B
ferre secundas. 85.F
ferre, auferre. 219.C
ferre personam. 275.C
feruidi iuuenes. 358.B
ferus. 314.D
fescennini versus. ibid. A
festinare & properare. 16.B
festinare. 208.C. 271.D
festinare cum accusandi casu. 216.E
fi, & fite in imperatiuo. 161.B.C
ficulnus homo. 78.A.B
ficulna sententia. ibid.
ficulnum auxilium. ibid.
ficus, lignum inutile. ibid.
ficus duplex. 115.B
ficus prima. 234.F
fide pro fidei. 37.E
fidena. 250.A
fimus. al. phimus. 183.B.C
fingere. 216.F
finis bonorum ex sententia veterum Acad. 246.B.C
firma corporis constitutio. 251.F. 252 A
flagrare rumore malo, infamia, &c. 51.D
flere debet qui alterum vult flere. 356.C
fodere latus. 231.B
fodere armos. ibid.
fœdera cum Gabiis icta. 307.D
fomenta curarum. 219.C
fontes Clusini. 261.F
foris, is. 23.E.F
fores foras aperiebantur apud Romanos. ibid. F
forma in materia delitescere videtur. 351.B
formare. 51.B
formare, pro erudire & expolire. 375.A
formæ. 57.B
formica. 11.B
formula verborum, quibus testatores significabant, se certum loci spatium &c. 79.A
fornix. 21.F. 258.C
fors. 9.A.B
forsit. 68.B
fortioris viri est mala improuisa forti animo ferre, quam prouisa. 224. F
fortitudo versatur in rebus terribilibus, non in pecunia. 263.A
fortuna abiens fortuna rediens. 368. E.F
fortuna bona. 290.A
fortunæ filius. 174.F
forum vespertinum. 71.B.C
francisci Ronsardi poëma Gallicum. 361.E.F. &c.
fraternum fœdus, fraterna amicitia. 220.A
fricti ciceris emtor. 371.C
frigida quartana. 144.F
frigus. 14.D
frigus. frigida mors. 101.A
frontis contractio. 115.E.F
frontem exporrigere, explicare. 287. B.C.D
frontem contrahere. ibid.
frontem ferire. ibid.
frugi. 181.D
frumentum etiam pendere solitos veteres. 59.D
fufius, tragœdiarum actor. 129.A
fugitiuus. 159.F. 246.A
fumus lachrymosus. 60.A
fundi vrbs in Appia via. 56.B
fungi munere proprioris amici. 243.F
furca expellere, seu extrudere. 246.F
furciferi serui. 186.E
furiarum tædis ardentibus impios perterreri. 133.C
furibus prosunt copiæ. 230.C
furiosus non est dominus rerum suarum ex xij. tab. 140.C.D
furius bibaculus, & quidam eius versus. 161.D

G

Gabij. 250.A. 327.A
Gabii. fœdera cum Gabiis icta. 307.D
Gallonius. 109.A
γάλλος. ibid. B
gallorum cantus. 10.A
Garganus, mons. 318.B
Gargilius. 232.A
garum ex scombris laudatissimum. 196.C
Gaudeat Priamus. 137.E
gemellum. 141.F
gemelli. 245.B
geminorum fratrum diuersa studia. 98.E
Genius, vnde sit dictus, & multa alia de Genio. 338.E
Genius die natali colebatur, idem dicebatur natura deus. ibid. F
Genius Bruti. 339.A

Genius bonus & malus. ibid.
Genium floribus & vino placabant. 314.A
gens & familia quid inter se differant. 159.D.E
gens, & gentiles. ibid.
gens quorum fuerit. ibid.
genua soluta. 289.F
genuum firmitas & viriditas. ibid.
genua tangere. 290.A
genibus minor. 255.A
genus Valerii, id est, filius. 65.E
Getulica purpura. 338.C
gladiatores quo membrorum situ depugnent. 189.A
gladiatores liberati rude donabantur. 201.E
gladiatorium pactum. 185.F
glans, primorum hominum victus. 38.A
glandem, cur frugem appellarit Horatius, quaeritur. 267.B
Glaucus, Lycius cur dicatur. 75.C.D.
Glauci & Diomedis permutatio. ibid.D
Glaucopugil. 204.A
glomus lana. 256.B
gloria currus. 66.D.E
Gnatia, & Egnatia. 61.D
γνῶθι σαυτὸν, & σωφρόνει idem valent. 242.D
γυναῖκες. 290.A
Gracchus. 333.C
Gracari. 106.D
Gracia pueri liberi quas arteis discerent. 327.C
Graci ludi. 106.D
Gracorum mos salutandi. 242.D
grammaticam & similes arteis discebant etiam serui, vt cariores essent. 327.C
grassari. 166.A
gratia, χάρις. 354.F
grauis terra. 258.F
Grundules Romae publicè constituti. 135.B
χύτη, & χυτρεύς. 238.F
gulam digitis oblidere. 269.A
Gygis fabula, 270.B.C

H

Habena, quibus serui verberabantur. 327.F.328.A
habere quod desit, & contra, habere quod non desit. 330.B
habere fidem. 253.D
hamus praerosus, vel voratus. 160.C
Harpyiae. 108.D.E
Hecata comitatus. 81.A
Hecate, 80.E
Hector, & achilles inter se inimici. 75.B
Helena. 38.F
Helicon. 319.C
hellenismus. 209.A
ἡρώων βασιλεύς. 32.A
Hercules rem familiarem eorum fortunabat, qui bonorum suorum decimas ad eum detulissent. 171.C
Hercules thesauris praeest. ibid.
here, heri. 193.C
heredis fletus, sub persona risus est. 167.E
heredibus diuites, non sibi. 132.D
herodes rex Syriae. 338.D
heros pro sene falsum. 357.C
heros, id est, homo antiquus, seu antiquorum morum. ibid.
Heroës in castris, & in bello ter die cibum capiebant. 73.B.C
heroës. ibid.
hiatus oris. 361.B
hircus. 225.C
hirtum ingenium. 219.C
hirundo prima. 235.D
hirudo. 383.D.&c.
historia lex prima. 230.B
histriones primarum partium, secundarum, &c. 280.E
histriones duo ab Aeschylo instituti. 373.B
histrionum numerus. 367.E.F
Hoc monum. hered. non sequitur. 79.A
hocage. 229.A.286.A
Homerus interdum dormitat. 93.D
Homerus arguitur vinosus fuisse ex crebris vini laudibus. 294.C
Homerus tragoedia dux, & magister. 360.A
Homerus qua in re maxime sit admirabilis. 375.C
homo, solus supinus dormit. 60.E
homo vir. 383.B
hominum ortus cum foliorum ortu comparatus. 354.B
honestus, a, um. 70.C
honor in iis est, qui honorem deferunt. 268.C
honoris studium. 291.F.292.A
honore falso delectari. 269.B
Horatius. 71.E. & vbiq.
Horatius primus Latinorum, versus lyricos scripsit. 296.C.D.&c.
Horatius iam natu grandis scripsit epistolas. 201.C
Horatius, tribunus mil. fuit sub bruto. 329.D
Horatius à Maecenate diues factus. 339.B.C
Horatius patrimonio spoliatus est propterea quod parteis Brutianas secutus fuerat. ibid.
horti. C. Caesaris. 84.B.C
hornus a. um. 177.D
hospites, qui crebro nos inuisunt, minus grati sunt. 114.F
humana natura non potest vsquequaque effugere peccatum. 377.A
humi repentes sermones. 322.B
hybrida. 74.C
Hypsaea cecior. 25.D

I

I nunc. 228.B
Iacere crimen. 48.C
iambus, sermonibus alternis aptus. 355.B
iambus, iambêi versus. 371.D.E
ianua. 28.B
Ianus bifrons, diei dominus. 172.A
Ianus summus, medius, imus. 125.F
Ianus, cur pater dicatur. 270.E.&c.
Iani duo. al. tres. 125.F
Iani porta clausa. 322.C
Iason a Medéa recoctus. 281.E
idem facit occidenti, & simil. 383.A
idibus vsura exigebantur. 69.C.D
iecur vrebat bilis. 87.A
iecur anseris. 198.B
iecur anseris quomodo augeatur. ib.
ieiunium. 145.A
ientaculum. 73.B
ignara puella mariti. 313.C
ignis à nascendo dictus. 101.B
ignem gladio scrutari. 143.D
ignorare se, aut aliquem alium. 32.C
ἴκτερος. 382.C
Ilias Homeri, publica materies. 361.D
Iliona. 129.C
ille, ὁ δεῖνα. 184.E
illotis manibus Ioui libare vetat Hesiodus. 144.A
imagines. 66.B
imagines lanea, cretacea, cerea. 80.D
imagines corporis relinquere. 321.F
imagines animorū potius, quàm corporum, relinquendae sunt. ibid. 322.A
imitandi studium stultum in quibusdam. 295.C
imitatio. pracepta de imitatione. 360.E.F
imitatores stulti. 296.B.C. eorum duo peccata. ibid.
immersabilis. 212.B
immunis. 258.F
impellere. 36.B
imperatoris ingenium res aduersae aperiunt, secundae celant. 197.D
importunus. 167.A.231.F
importuna argenti sitis. 282.B
importunae aues. 78.E
impositus equis, mannis. 239.C
impransus. 106.A
improbus. 248.A
impudicus. 268.D.&c.

imus

imus lectus. 280.C
in aurem dicere. 83.F
in morsus refici. 153.D
in numerum. 284.D
in præsens tempus. 352.C
inane. 370.D
inanes homines. 48.B
inaurare. 252.D
incendia neglecta solent sumere vires. 285.F.286.A
incerniculum. 154.D
incogitare. 313.A
incontinens. 243.A
increbresco. 166.B
incrustare vasa. 35.D
incutere desiderium alicuius rei, timorem, dolorem, pudorem, amorem, &c. 258.C.D
incutere pudorem. 285.D
indicta Latina. 239.B
ineptus. 35.A
infamia ex populi leuitate nascens, nõ est pertimescenda. 268.D
infamia falsa metus. 269.B.C
infinitiuus pro imperfecto. 81.D.E
inflare buccas. 10.D
ingenium pingue. 171.D
ingenuus. 65.E
ingrata ingluuies. 20.C.D
ingrati quamobrem tam multi exsistant. 236.A.B
inimici ne gaudeant, cauendum. 137.F
inimicis esse ridiculum, intolerabile est. 114.C
inimicis voluptatem ne afferamus, operam dare debemus. 137.F
innuere. 287.C
Ino. 359.C
inscitia pro inscientia. 102.C.116.B
inscriptio epistolæ ad Pisones de arte poëtica. 342.A
inseuit mihi pater. 50.A
instillare. 243.B
instita. 21.F
insueuit, verbum absol. 50.A
Intaphernis vxor. 220.A
intercepta littera. 149.C.D
intererit, differet. 370.E
interpellare. 73.A
intestabilis. 135.F
intus, domi, ἔνδον. 23.F
inuertere vinaria, cados, &c. 195.F
inuideo cum patrio casu Græcorum exemplo. 177.B
inuidere pro denegare. ibid.C
inuideor, inuideo, inuidendus. 353.F.354.A
inuidia, eius, qui inuidia laborat, morte exstinguitur. 306.D
inuidia locum habet in rebus alterius secundis, & fortuitis, digni. 68.B.C
inuidia locum habet sæpius in fortuna bonis, quàm in animi. 124.C.D
inuidia miseratione melior. ibid.
inuidia quot & quibus modis placari possit. ibid F
inuidia, grauissimum tormentum. multa de inuidia. 216.B.&c.
inuidiam conflant res secundæ. 123.C.D
inuidia laborant viri præstantes & excellentes. ibid.
inuidus rebus alterius secundis macrescit. 216.B
inuita Minerua. 378.E
inulæ. 109.A
io, vox lætitiam animi significans. &c. 31.E.F
Io, vaga. 359.F
Ioh. Auratus, poëta regius. 361.E
Iphigenia, a Diana liberata, &c. 139.A
Iphigeniam cur Agamemnon immolarit. 138.C.&c.
ira in auribus hominum habitat. 113.E
ira cum dolore coniuncta est. 216.C
ira, furor breuis. ibid.E
iracundi homines facile placantur. 300.B.C
iratus tandiu dolore afficitur, dum vltus est. 216.D.E
iratis diis. 123.D
ire viam. 217.A
irrideri ab inimicis intolerabile est. 114.C
irritare geminato. r. scribendum. 318.D.E
Irus mendicus Homericus. 357.D
ἰσχοφωνία, & ἰσχόφωνοι. 68.D.E
ἰχνοφωνία & ἰχνόφωνοι. ibid.
ἴσα δὴ χαλκοῦ. 136.C
ἰσοῤῥοπία. 36.F
ita Dauus, ita Cato: & simil. 181.D
Iudæus apella, seu Apella. 61.D E
Iudæorum sacrificia. 61.E
iudex omnis corruptus male verum examinat. 106.A
iudiciale dicendi genus subtiliorem locutionem, seu dictionem desiderat, quam contionale. 377.D.E
iugum. 36.E.F
Iulius Florus. 327.A
Iulius Cæsar paludes siccare voluit. 354.E
iuncta verba. 352.E.F
Iunonis sacra ferre. 32.A
Iuno mater deorum, qua Terra dicitur: cui porca sacrificabatur. 313.E.F
Iupiter Anxurus. 56.D
iurare in verba. 203.A
iurandi formula. 175.A
iurare ad aram. 307.A
ius vafrum, callidum, versutum. 116.B
ius stirpis & familiæ, iure gentis, & gentilitatis interius & melius est. 159.E.F.
ius anceps, varium controuersum. 160.F
ius ex oleo Venafr. garo, &c. 196.B
iuris genera duo. 153.F
iuris consultus mediocris, non item poëta, probatur. 378.A
iura nata esse ex vtilitate. 39.A
iura valere natura. 39.D
iussus participium à verbo iubeor. 224.D
iustitia vulgaris. 270.A.&c.
iustitia non facile in egente reperitur. 329.E
iustitiam, virginẽ esse Iouis fil. 39.E
iustum, seu ius nullum esse natura. 37.F.38.A
iusta chiragra. 183.A
iustissimum id esse, quod quis vi obtinuerit, quódque potentiori sit vtile. 39.B
iuuenari. 371.B.C
iuuenes feruidi, αἴζηοι. 358.B
iuuenes, minimè auari. 365.A
Ixion, perfidus. 359.D
Ixion rotæ alligatus. ibid.E

K

Kalendis pecunia collocabatur in quæstu, 37.D
Kalendis pecunia ponebatur. 69.C
κηροφυλακτεῖς. 86.D
καλλίπυγοι. 25.E
καλῶς ποιεῖς. 276.B
κανηφόροι. 32.A
καρχαδοῦαι. 86.D
καρδίαν veteres stomachum appellabant. 126.F
καρίδες. 153.A
καθαίρειν χολήν. 374.D
καθαίρομαι τὸ σῶμα. ibid.C
καθαίρομαι τὸ σῖτον. ibid.D
καθάρματα. 204.D
καταφαγεῖν τὴν οὐσίαν. 265.A
καταπέρδεις. 87.C.D
καταπεδᾶν. 264.F
κατέδεις τὰ πατρῷα. 265.A
κίλλης ὄνος. 84.D
κακόδοξοι. 48.B.C
κερτομεῖν. 269.B
κολάδεις. ibid.
κόγχοι vnde dicta. 150.E
κομίζειν φροντίδας. 214.B
κῶμοι. 92.D.E
κωμῳδεῖς. 92.D.314.B
κονιστής. 46.B
κονίσαλος. ibidem
κοίνωπες. 55.E
κρυψίνους. 290.F

κυκλικά 361.A
κύκλος poëma quoddam. ibid.
κυμινοπρίστης. 296.A
κυψέλη, cumera. 236.F
κυψέλαι. 12.A
κόρυζα. 209.E

L

Laberius, mimorum scriptor. 90.E
Labor. nihil sine labore. 86.D
Labor cibum antecedat. 106.B
labor & exercitatio quemuis cibum & potum faciunt suauem. ibid. F. & 107.A
labore aliquo aut periculo defuncti diis consecrabant suorum malorum praeteritorum insigne. 59.A
labore nobis vẽdunt bona dii. 86.D.E
laborare suo vitio, aut vitio rerum. 24.A.B
labra mordere. 289.D
labris ridere. ibid.
λάβραξ. 108.B
lacerna. 185.F
lachanum. 71.E
lachrymas tum dolor, tum gaudium exprimit. 288.C.D.&c.
lachrimosus a. um. 60.A
lactuca post epulas & largiorem potum stomacho innatat. 153.C
lacus. 46.E 208.B.285.A
Lauinus. 66.A
lauus. 128.A
lauus, stultus, σκαιός. 374.C
laeuo tempore. 98.B
laeuè, lauus. 238.B
lagenas obsignabant veteres. 336.A
lagois. 107.D
Lamia. 376.C
lamina candens. 264.D
lances. 36.F
Lapathus. 150.E
λαπάζειν. ibid. F
lapides varii. 155.A.B
lar. s. familia. 202.F
Lares, Grundules dicebantur. 135.B
Lares ab augusto positi. 144.A
Lares & Penates. 159.D
Lares familiares. 241.E.F
Larua dicta a Laribus. 135.B
lasanum. 70.F
laterum dolor. 85.A
λάθε βιώσας. 274.B.292.C
Latinae feriae. 239.B
latrare, poscere. 107.B
latuit natus, & moriens. 274.B
latus apertum ostendere, latus tegere. 35.E
latus clauus. 66.F
laticlauij. 67.A
laudari iucundiss. mum, & contra 113.D.E
laudare absentem. 163.F
laudare praesentem, assentatori magis cõnuenit. ibid.
laudare praesentem non debet, qui verum amicum parare studet, sed absentem potius. 164.A
laudare pro aliis relinquere, & sibi non sumere. 250.E
laus, hamus ad capiendum amicum, & beneuolentiam conciliandam efficacissimus. 164.A
laudem corruperunt assentatores. ib.
laudem meretur, qui rectè facit, non qui non peccat. 372.D
laude modicè vtendum, vt vino. 164. A
Lauerna Lauerniones. 271.B
Laurentum. 152.A.B
Lebedus. 249.F
lectus Genialis. 208.C.D
lecti discubitorij. 48.E.151.E.F
lecti discubitorii, & in quib. dormiebant stragulis vestibus textilib. aut purpureis insternebantur. 155.C. D.&c.
lecti tres in triclinio. 195.A
Leda à Ioue compressa. 364.C
λείπειν τάξιν 271.C.D
λειποτάκτης. ibid.
λειποτακτεῖν. ibid.
λειποταξία. ibid.
λημώδια μαῦρα. 219.A
λήκυθοι 218.F
Lemures. 340.B
lenones periuri & impii. 141.A.B
lentus spectator: lenti ignes, &c. 316.C
lentissima brachia. 86.F
leonis & vulpis dissimilitudo. 136.C
leonis astrum. 246.C
lepus cur facundus dicatur. 152.C
leporis armi. ibid.
Lesbos. 249.D
lethargicus. 126.F
λήθαργος. 127.B
lethargus, lethargici. 242.F.243.A
lex venditionis. 328.C
lex xij. tabularum, ne liceret maledico carmine quenquam laedere. 314. B.C
lege xij. tab. poena constituta est in eum qui quempiam maledico carmine laesisset. ibid.
Lege xij. tabularum rei vendita dominiũ nõ transfertur in emptorem, nisi soluto pretio. 327.B.328.A
leges xij. tab. à decemuiris conscripta. 307.B
Leges bona ex malis moribus nata sunt. 306.A
leges ex vtilitate nata. ibid.
lex Iulia de adulteriis. 186.C
lex sumtuaria. 254.B
lex venditionis. 328.C
legum metu plerosque à maleficio se abstinere. 269.D.E
λέξις, duplex. 377.E
Liber, Castor, Pollux, ceteri similes post mortem denique ab hominibus honorati sunt. 306.A
liber amicus. 51.E.F
liberalis suam rem familiarem non negligit. 236.A.B
liberalis sua bona plurimi aestimat, nihilo minus tamen ea dat dignis. ibid.
libertinus. 144.D. à libertis differunt. 65.E
Libitina, dea funerum. 171.F
libitinarij. 172.A
Libonis tribunal. 173.C
librae partes. 36.E.F
libripens. 336.F
libum. 246.A
liceo. 65.F.66.A
licet consulere, iurisconsultorum foribus inscriptum. 312.A
ligurire. 37.A.B
limare vnde ductum. 259.E
limare caput. ibid. F
limare obliquo oculo. ibid. E.F
limare, limo conspurcare. ibid. F
linea vltima. 272.C
lippis & tonsores, loquaces. 74.C.&c.
lippis & tonsoribus notum. ibid.
litterae, signa rerum. 149.B
liuius andronicus. 309.E
liuiana fabula, non satis digna quae iterum legantur. ibid.
locupletes. 229.F
locus aristot. restitutus. 38.C
locus aristotel. restit. problem. 68. D.E
locus Catulli restitutus. 9.A
locus Catulli restit. 55.B
locus Catulli emendatus. 177.E
locus Ciceronis restitutus. 143.F
locus Ciceronis restit. in epist. ad famil. 40.D
locus in libr. epistolarum ad famil. restitutus. 315.D
locus Ciceronis epist. ad attic. emendatus. 71.D
locus Ciceron. Lelio. 40.D
locus Ciceron. restitutus pro lege Manilia. 66.C
locus Ciceron. pro M. Marcello. 40.F
locus Ciceronis restit. lib. 3. de natura deor. 50.D
locus Ciceronis emendatus or. pro Plancio. 101.D
locus Ennij restitutus. 9.B
locus Epicharmi restitutus apud Xenophont. 86.E
locus Liuij restitutus. 9.B
Locus Platonis restitutus. 38.C
locus Salustij restitutus. 9.B

locus

locus Tibulli emendatus. 78.D
locus Virgilij restitutus. 9.A
loci commutatio non tollit animi morbum. 257.F
locum mutauit, non ingenium. 250.F
loci communes. 375.C.D
locorum differentia inter se. 321.D
locorum inter se specie pugnantium conciliatio. 8.D.E.F
λόγον εἶναι. 276.B
λόγοι. ibid.A
lolliginis succus. 49.E
longe renus. 23.E
loquacis descriptio. 83.D
Lucenses aquae. 261.F
Lucilius satyrae inuentor. 7.D.E.8.C.93.B
Lucilius. 44.F
Lucilius Graeca verba Latinis admiscebat. 91.B
Lucilius ex familia equestri. 101.B
Lucilij versus incompositi. 90.B
Lucilij versus emendati. 91.C
L. Sylla viribus & dolis vsus. 136.C D
L. Philippus orator. 237.F
Lucretij locus. 203.F
lucrum cur dulce dictum sit. 292.B C
Lucullus multo plura possidebat, quam se possidere putabat. 229.F
Luculli clamydes. 230.A
lucus omnis, Dianae sacer. 350.F
ludere, luctari, hastam iacere, & simil. 378.C
ludere. 259.D.340.E
lumina lucernarum. 334.A
luna cur vaga dicatur. 79.F
Luna ad incantationes συνεργός ibid.
lupins. ex lupino nummi fiebant. 236 D
lupus. 108.B
lupus Tiberinus. ibid.
lupus, animal edaciss. ac voraciss. 110. C
lupi magni & proceri sunt. 108.C
lustra, lustrari. 68.F
luti tenacitas. 184.B
lux pro vita. 306.E
luxuriosorum cupiditates, non esse naturaleis. 107.F
Lycium. 329.C
Lydi. 65.B
lymphis iratis. 61.D
Lynceus. 25.C.203.F
Lysippus. à Lysippo solo se fingi voluit alexander magnus. 320.F

M

M non elisum ante vocalem. 108.A

Macellum. 141.C
macte virtute. 22.A
mactus, macto, as. ibid.
machina torquet tignum. 332.E
Maecenas. 9.A
Maecenas equestri dignitate contentus vixit. 70.D
Maecenas ab Etruria regibus oriundus. 65.C.D
Maeniana aedificia, & Maeniana columna. 263.B
Maenius. al. Menius. 32.C
Maenius Pantolabus. 263.A.&c.
magister conuiuij. 176.B
magister, ἐπιδαμος. 217.A
magistra cuppa potare. al. culpa. 115.B.C
magus. 318.E
maior, minor, Sagana. 80.A
μαλακίης. 84.F
mala nomina fugiebant Romani ominis causa. 59.D
mala nec opinata. 228.A
mala opinata duo. ibid.
mala repentina & improuisa. 227.F
mala stultitia. 128.B
malorum hominum duo genera. 183.F
malis alienis ridere. 130.A, 289.D
male. 33.D.E
μαλακόσπαργα. 153.A
maligne. 318.C
maligni caupones. 55.B
μάλθη. 21.C
Malthinus. ibid.
Mamurrae. 57.B
mancipare. 337.A
mancus. 188.B
mancus officio. 328.C
mandare honorem. 66.C
manè fera, vesperi homines. 264.A
mangones. 327.F
Mania Larum mater. 135.B
manicae. 272.B
mantica. 70.E
manus lauabant oraturi. 144.A
manus tollere. 289.E
manus tangere. 290.C
manum ad os apponere. 289.B
manibus dimissis fugiendos esse loquaceis. 83.E.F
mappa. 224.E.F
M. antistius Labeo. 37.C
M. Cato Censorius. 152.C
M. Cato Censorius nullum sui simulacrum esse passus est. 322.A
Marcij carmina, seu vaticinia. 307 B
Marcellorum & Claudiorum controuersia. 159.E.F
mare quibus causis compressum non fundatur latius, neque crescat tot fluuiis in id influentibus. 253.B
mares Curij 207.A
maritima. orae maritimae alijs sunt inferiores. 235.D
maritus, marita. 380.A
marita vitium, vlmus. 266.F
Marius cuiusmodi tela excogitarit. 97.F
marmora varij coloris. 155.B
Marsyas, & Marsyae statua. 72.D
matricidae. 133.C
matrimonium. qui matrimonio iunguntur, quinque diis egent. 229.E
matrimonij incommoda. 208.D
matronae, quae. 24.A
matronae albatae incedebant. 22.C
maturare cum accusandi casu. 216.E
maturè. 311.C
maturus senex. 358.B
Matutinus, Ianus. 172.A
mazonomus. 198.B
μὴ γίνεσθαι τῶν μαλακούρων. 48.D.E
Mecius Tarpa. 92.B
Medéa habuit suas ἐπῳδάς. 204.C.D
Medéa, qualis describatur. 359.A.B
Medéa. de Medéa quae scribat Pausanias ibid.
Medéam non fuisse veneficam. 162.F.163.A
mediastinus. 258.A
medicorum pharmaca nemo sibi comparat, nisi aegrotet. 214.C
mediocritas inter profusionē, & auaritiam, seu immunditiam. 16.C
Megarenses nullo numero. 213.C.D
μέγαρον. 178.F
meiere. 185.D
meiere in patrios cineres. 283.C
μελάμπυγος. 48.D.E
Meleager, Tydei frater, &c. 364.A.B
μῆλον. 369.B
μηλόβοτοι agri. 252.F
Memno, & Hemathio fratres. 92.A
memoria adiuuatur imaginibus. 149.B.C
Menander. 124.A
Menedemus Terentianus. 21.B
Menenius. 144.E
Menius. al. Maenius. 15.F
mens & animus. 257.E
mens animi. ibid.
mēs vna cum corpore crescit, & cum eodem senescit ac decrescit. 366.A
mensor. 170.D
mentula, à mente dicta. 60.B
mercator. ἔμπορος. 205.A.B
mercatores, πόλεως διάκονοι. id est, ciuitatis serui. 271.D
mercatores à negotiatoribus differūt. 229.B
Mercurius treis chordas citharae addidit.

didit. 369.E
Mercurius Vlyssem monet, & docet quomodo socios suos a Circe recuperet. 213.A
Mercurius lucris praeest. 126.D. 170.E
Mercurius Maia natus. 170.E
Mercurij ex quo ligno fierent. 126.D
merenda. 73.B.C
merere nolim alterā ætatem. 281.B
meretrices brevioribus vestibus vtebantur. 26.A
meretrices nobiles ætate Ciceronis tres. 23.A
meretrices tres nobiles, vno tempore Romæ fuerunt. 94.E
meretrices nominibus ingenuarum puellarum, seu mulierum non appellabantur. 225.B
meretricum omnium commune, sua mala & vitia celare amatores suos. 24.D.E
meretricius amor. 213.B
meridies. a meridie potare. 259.D
μεσονύκτιον 258.A
metatus ager. 114.E
metiri nummos. 15.D
Metrodorus. 251.F.252.A
metuere, φυλάττεσθαι. 163.E
metuit lituram. 315.B
metu legum plerique se a maleficio abstinent. 269.E
metu pœnæ a peccando abstinens, nihilominus malus & improbus est. ibid.F
Milesiæ vestes. 275.C
Miletus. ibid.
milites, qui flagitium aliquod militare admiserāt, discincti sub iugo transire cogebantur. 28.D
mille pedes in fronte. 79.A
mille ouium, mille hominum, &c. 137.F. 138.A
mimarum amores. 23.C
Mimnermus. 232.E.F
mimus, histrio, & fabula obscæna. 281.A
minari, promittere. 242.D
Minerua artibus omnib. præest. 378.E
Mineruæ vitula nondum taurum experta, immolabatur. 313.F
minor Ioue, & similia. 209.D
Minturnæ. 223.E
mirari. miramur bona. 227.E
Mirmillo. 174.B
Misenum. 151.A
miserè. 83.E.F
missilia. 136.A.B
mitulus. 150.D
mituli non sunt ijdem, atque musculi. ibid.
modus ad cantum, numerus ad metrum pertinet. 369.A
modi. 369.A
μυχάγια. 22.E
molesti, qui. 75.A
moliri. 333.D
monere, admonere. 73.A
monumenta marmorea. 79.A
monumenta, vnde dicta. ibid.E
morari. 256.B
mora principio prandij & cenæ apponenda. 150.B
moris nigris prandium claudere. ibid.
morbus animi. 58.F.67.C.126.E
morbus Campanus. 58.F
morbus acutus. 135.A
morbus animi non tollitur loci commutatione. 258.F
morbus regius. 382.C
mordere. 242.E
morderi maledicto, &c. 269.A
moriemur multi. 195.D
moriendum æque omnibus. 177.F 228.F
moror, nihil moror. 45.C.D
moror. nihil moror vina illius oræ. 262.E
morosus, δύσκολος. 165.D
mors vltima linea rerum est, mors omnium rerum extremum. 272.C
mortis ala afflicta ab Hor. 100.D
mortem sibi consciscere non est viri fortis. 128.B
mortem sibi consciscere in rebus aduersis non licet. 272.D
mortem supra modū horrere. ibid.C
mortem, non esse malum. 272.D
mortui, corporis vinculis soluti. ibid. B.C
moueri in numerum. 370.E
moueri numerosè. ibid.
Mucius Scæuola. 333.C
mulier quantū mali afferat. 208.D
mulierem deprehensam in adulterio, viro eius interficere non licebat, patri licebat. 38.F
mulieres aliæ, præter Helenam, belli causa. ibid.F
mulieres ingenuæ non intererant in conuiuijs, nisi cum viris suis. 225.B
mulieres omneis, muneribus capi. 165.B
mulsum ex Falerno vino. 150.B
mulli trilibres. 108.C
multum vidit: plus vidit. 131.A
mundus. 110.D
mundus victus. 221.B
munda mulier. 27.F
mundi fuisse originem, 113.C
munere amicis propioris fungi. 243.F
muranam cum serpente commisceri. 196.A
Murtia Venus. 261.F
muria ex Thynno Byzantio. 154.A B
murus aheneus. 206.E
musa pedestris. 171.E
mutare. 46.A
mutare strigilem vna. 190.D
mutilus. 58.D.E
mutum, id est, ἄλογον. 38.A.140.D.E
muscus, muscosus. 245.D
musici chordæ in lyra vt sint concordes, curant: vt mores habeant compositos, & concordeis, non laborant. 336.C
μυκτηρίζειν. 65.D.297.F
μύωπες. 22.B
myrteta, seu murteta. 261.F

N

Nænia. 206.F
Næuius homo ineptè sumptuosus. 110.F
Næuis scripta. 309.A
nares acutæ. nares obesæ. 33.C. obtusæ. 298.A
narium inflexio. ibid.
narrare fabulam surdo. 318.A
Nasidienus, eques Ro. 193.A
nasus nimium longus in fœmina. 25.E
natales. 340.B
natare, translatè. 182.C.D
Natta. 72.F
naturā ne sit ius. 39.A.B C.D
natura præstat arti ex sententia Pind. 291.D
natura conuenienter viuere 246.B
naturam semper anteponit doctrinæ Pindarus. 374.B
natura iura valere. 39.D
naturalia artificialibus anteponenda. 246.F
naufragium rei familiaris. 126.A
ne, coniunctio, neque dubitans, neque interrogans. 91.D
ne, ornatus causa additum. 114.C. 131.E
ne, abūdat interdum, & ornatus causa ponitur. 145.B.1[illegible]6
ne, vt non. 20[illegible]
νεανιεύεσθαι. [illegible] B
necessariæ cupiditates.
nectus, necatus. 2[illegible]
nedum. 354.
nefarij. 307.F
negare. non temere negabant Rom. ne male ominarentur. 229.F
negociator. 205.B
negotiorum multitudo illustri subiectione expressa. 173.C
neminem sine vitiis nasci. 36.D
νεφέλη ἐζῥύων. 286.D

nepot. 47.C
nequam homines. 141.E.F
nequam homo. 181.D
nequitiae. 116.A
nequitia. 141.E.F
Nesteris verba apud Hom. 211.F
νυμφοτομίαι. 187.D
νυμφίωμεν. ibid.
Nicias Atheniensis. 230.F
nidus. 245.D
niger. 48.D
nigra debent esse, quae ad Deos manes habentur. 80.B
nihil peccare, deorum est. 36.D
nihil, nil, nihili homo. 189.A
nihil esse tam insperatum, quod non possit euenire. 351.F
nil admirari. 227.A
nil tanti est. 374.E
nitidus. 221.E
nitidus ex rustico. 240.A
nitidi capilli. 259.C
nitide villae. 265.C
niter corporis. 115.F
nitor domus, nitor corporis. 159.C.D
nobiles trimetri. 371.F.372.A
nomen verbi significationem adiuuans. 48.C
nomen adiectiuum cōgruens cum eo, quod intelligitur, non cum eo, quod dicitur. 101.E
nomen verbum adiuuans. 126.D 285.C
nomen adiect. ad vim verbi augendam. 205.B
nomen adiect. pro aduerb. temporis. 149.F.150.A
nomina & verba consilione rebus sint imposita, an casu. 38.B.C
nomina ad personam pertinentia, pro aduerbiis loci. 73.C
nomina duo asyndétos posita. 74.A
nomina dierum festorum. 87.A
nomina facere. 21.A
nomina, rerum nota. 149.B
nomina e Graeca lingua deflexa. 353. D.E
nomina quot modis nouentur. ibid.
nomina Graeca, a Latinis vsu capta. ibid.
nomina Latina ad exemplum Graecorum facta. ibid.
nomina propria, dominantia. 370.E
nomenclatores. 230.E
Nomentanus. 15.F
nomisma. 320.E
non, mali ominis. 251.D
non est vt. 251.D
non cuiuis homini contingit adire Corinthum. 275.F
non omnibus eadem placent. 331.F
nota Opimiana, aniciana. 223.B.C
nouata verba. 353.A
noui homines. 66.C
nox pro morte. 306.E
nubes superciliorum. 286.C
nullo numero esse. 213.C
numerabilis. 369.A
numerus. 213.C
numerus frumenti, vini, & simil. 15. D
numerus, modus. 284.F
numeri, ῥυθμὸς, metrum. 296.F
numerosum, quid. 369.B
nummus argenteus, in quo signata erat figura Iouis Capitolini. 40.D.E
nummi comici, nummi ex lupino facti. 236.A.D
Νίκης οἶκος. 193.C

O

Oblimare. 23.C
ὀβελίζειν. 382.A
obliuisci. cui placet, obliuiscitur: cui dolet, meminit. 322.E
obscœnum vnde dictum. 58.C
obstipo capite. 165.F
occare. 337.A
occasus solis. 222.F
occupare. 238.F
occlusis. 134.C
oculi nimis arguti. 288.A
oculi, pudoris sedes. ibid.
oculi in terram defixi. ibid.B
oculi incerti. 317.A
oculi nigri. 352.B
oculi: quae oculis cernuntur, certiora videntur esse, quam quae audiuntur. 366.C.D
oculi fideles. ibid.E
oculorum ardor. 288.A. nictus. ib.
oculos nimio splendore praestingui. 306.D.E
oculis carior. 159.F
oculissimum. ibid.
odium. 74.F
odorari. 45.A
oderatus a. um. odore imbutus. 185. F
Odyssea vita humanae speculum. 212. A
οἰμώζειν. 95.D.163.F
oleris nomine tenuem victum significari. 71.E
oleum lucernarium. 72.E
oleum pingue. 153.F
oleum Venafranum. 154.C.196. C
olim. 70.A.177.A.248.B
olim pro post hac. 160.D
oliuum dulce. 154.A
olus apparatus tenuiorum hominum. 222.F
olusculis tenuis apparatus significatur. 175.F
Olympicorum certaminum victoria Graecis gloriosior, quam Romanis triumphus. 205.E
Olympionica. ibid.
omasum. 264.C
omasum bubulum. 161.D
omnis pro totus. 202.D.E
ὁμοίιος θάνατος. 338.B
ὁμοφωνία 259.B
ὀνοματοθέτης. 38.C
ὀνοματουργός. 38.C
ὄνος κάλης. 15.A
onustus a. um. 70.C
operae pretium. 22.C
operari. 214.A
opes sollicitae. 176.F.177.A
opistographa. 299.D.E
ὀφρυόεντες. 286.C
oppedere. 87.C
oppida vnde dicta 38.E
ὀψιμαθεῖς. 91.C.& 217.B
optata, εὐχαί 170.F.171.A
opulenti. 266.F
Orbilius. 309.F
Orca. 154.A.B
Orcus, inexorabilis. ibid. Orcus ab antiquis Vrgus dictus, & Summanus. 338.B
ordinarius seruus. 187.C
ordiri a media narratione. 158.D
Orestes matrem Clytemnestram occidit. 133.A
Orestes. de Oreste quadam recondita. ibid.
Orestes tristis. 359.F
ὀργᾶν. 185.C.D
Origo, mima. 23.A
oro te hac prece, multis precib. 171.D
orare multis precibus. 256.B
oratio praecisa in comminationib. conquestionib. obiurgationib. &c. 167. D
oratio & actio, & gestus debent personae, & fortunae congruere. 356.F
oraturi manus lauabant. 144.A
Orpheus. 379.F.380.A
os durum, os ferreum, os perfricare. 287.D.E
os, manus, caput osculabantur veteres & inferiorum superiores, & superiorum inferiores. 290.A.B
ore rotundo loqui. 375.F
Osci populi Campan. 58.C
osculari os, manus, caput. 290.A.B
osi, optantis, & simil. 171.B
Osiris. 277.D
ostrea vbi, & quo tempore optima. 107.D
oua. apponebant veteres oua in prima mensa: etiam in secunda. 31.E
oua longa, oua rotunda. 149.E
οὐκ ἐσθίοντες. 251.D
οὐν δεύτερος. 189.B

ὀξυακόσς. 135.A
ὀξύχολος, ὀξύθυμος. 56.A
ὀξυδερκής. 32.F

P

Pacis tempore aperiuntur portæ. 368.E
Pacuuius. 309.A
pati. 35.A
παιδομαθής. 91.C.217.B
παιδοτριβία. 110.A
palatum quibus sapiebat, non cor, eos in consuetudinem victus recipere nolebat Cato. 152.C
παλιγκάπηλοι. 141.A
palla. 26.A
pallere pro timere. 235.A
pallor nō naturalis & repentinus quid significet. 288.F
palma. 155.B
palmæ natura. 205.F
palmetum. & similia. 338.D
paludem Pontinam siccare voluit Iul. Cæsar. 354.E
πανάθλιος. 339.E
Panda. pacis dea. 368.E
pangere versus. 283.B
panis & sal pauperum obsoniū. 32.B
panis secundus. 313.A
Pantolabus. 79.A
pargladiatorum. 75.E
pariter vetulus columbis. 245.C
παρέχειν ὕδωρ, &c. 49.A
parentibus licebat liberos vel tollere vel exponere, atque adeò necare. 162.A
πάρεργα. 350.F
parietes cerati. 123.C.D
Paris quid responderit Antenori. 211.F
parochus. 49.B.57.E.195.E
pars virilis obscana, quibus nominibus translatè appelletur. 370.E.F
Parthi ex equis pugnabant. 97.E
Parthi augusto imperium obtinente, signa remiserunt. 163.D
Parthi signa Crassis erepta, ad Cæsarem August. vltro remiserunt. 322.C
Parthis mendacior. 312.D.E
pascere nummos alienos. 282.F
passer piscis. 195.D
passo capillo, passis manib. 80.A
pastilli. 21.D
patella. 222.E
patera. 72.C
pateris sapiens vocari. 268.A
patinarij pisces. 151.D
patronus & cliens. 225.D
patruus. 113.E
paucorum hominum. 85.E.F
pauimenta marmorea. 155.C
pauimenta Pœnica. ibid.
Pauonis penna. 107.F
pauperare. 161.A
pauperes habitabant in cenaculis. 208.E.F
paupenes seu paupertas non est vitio vertenda, quæ culpa nostra nobis non accidat. 131.B.C
paupertas audax. 329.E
paupertas bonorum virorum animos exsuscitat: eadem artium magistra, &c. 330.A
paupertatis pudor. 282.B
paupertatem esse fugiendam. 205.B
Pausias. 188.C
peccat idem, peccat tantundem. 40.A
peccare idem. 377.A.B
peccare, non peccare, rectè facere. 372.D
peccata non esse paria. 39.F
Pectines pisces. 151.B
pectines cur patuli dicti. ibid.
pectus. 33.F. mentis sedes. 120.F
pectus pro animo. 313.B.318.D
pectus animi sedes, iccirco pro animo ponitur. 340.A
pectoris percussio. 289.E
pecunia regina. 229.C.248.D.E
pecunia debet seruire, &c. 248.D.E
pecunia cupiditas infinita. 216.A
pecunia & lucri studium, scabies & contagium. 253.A.B
pecuniæ nimium studium, fugiēdum. 336.C.D
pedestris musa. 171.E
Pediatia. 81.B
πεζῶ. 229.D
Peleus. 355.E
Pelias à Medéa recoctus, & huius fabulæ interpretatio ex Diogen. Cyn. 162.F.163.A
Pelias. fabula de Pelia. 281.D
Peloris Lucrina. 150.F
Penates. 241.E
Penelopa, & eius proci. 213.E
Penelopæ pudicitia. 164.C.
Penelopæ tela. 123.A
Penelopam Vlysse ex Troia reuerso filium peperisse nomine Ptoliporthū, & ab Vlysse domo eiectam, vt impudicam. 164.D.E
Pentheum diripuerunt Thebanæ mulieres. 145.E
penula. penula. 250.D
penus, oris: & penus. us. 271.E
πεπυρωμένοι περὶ τὰ σπερμά. 328.C
percellere & affligere quid inter se differant. 112.D.E
perdepsuit. 22.C
perduci, perductores. 164.C.D
perennis, perennia. 262.B.C
peremne auspicari. ibid.
perfricare os. 287.D.E
pericles dictus à Cratino κεφαληγερέτης. 44 D
Peripateticorum disciplina. 203.D
periphrasis. 22.A.101.E
περιπλεκόμενος ἱκανῶς. 113.A
periscelis. 277.B
periurare. 332.F
permolere, 22.C
persona comica. 368.A
personæ quot debeant vno tempore in scenam prodire. 367.E
personas actorum, & prologos quis inuenerit, incertum. 373.B
personis, ad tegendam faciem vsi sunt & veteres. ibid.
personare. 202.B
pertinaces, qui. 75.A
perturbationes animi quattuor. 228.A
Peruidere. 32.E
pes calcei modulus. 248.A
pedem supplodere. 290.C.D
pedibus trahere. ibid.D
pedibus terram percutere. ibid.D
Petillius Capitolinus. D.E
petorritum. 317.D
petorrita. 70.E
Pet. Ronsardi poëma Gall. Francias. 361.E
pexati. 209.A
pexum trito opponitur: & pexa vestes. ibid.
πεζὸς λόγος. 171.E
Phaax. 263.A
Phaon. fabula de Phaone. 281.D
pharmacopola. 19.F
Pheraulas a Cyro diues ex paupere factus. 241.A
φιλαυτίς. 291.E
φίλη μήτηρ. 129.A
philippi, nummi aurei. 320 D
Philippi, vrbs Thraciæ. 329.D
Philodamus seu Philodemus. 27.D
philosophia animi cultura. 204.E
philosophiæ studium, sacrum est ibid.D
philosophi, barba magna & longo capillo vtebantur. 127.D
philosophi corpus solum in vrbe situm esse, animum peregrinari. 253.A
philosophi mens alis prædita. ibid.
philosophorum familiæ. 202.F
phimus, al. fimus. 183.B.C
Phineus. 108.E
Phœnicis oratio ad achillē. 358.D.E
Phraates, rex Parthorum. 254.F
φθονῶ σοι τῆς εὐτυχίας. 177.B.C
φθονῶ, φθονοῦμαι. 354.A
φυσᾷν γνάθους. 10.D
piare piaculum. 313.F.314.A
picturæ duo genera. 377.D.E
πικρός. 74.F

pilam reddere bona paterna. 20.C
pilentum. 317.D
pingue. 322.F
pinguitudo in vino, vitium est. 153.F
Pinna, piscis. 153.A
pinnae, & parnae squillae societas. ibid.
pinnarum custodes. ibid.
πιστοφύλαξ. ibid. B
piper aliud album, aliud nigrum. 154.D
pisces carnibus lautiores. 115.A
pisces pro obsonio sumtuoso. 154.E
Pisones a Pompilio orti. 373.D
pituita. 209.E
placenta. 246.A
planus. 277.C
plausor. 364.D
Plautus cum Epicharmo comparatus. 309.C.D
Plautus ab Horatio laudatus. 315.E
Plautus ab Horatio reprehensus. ibid. &c.
Plauti locus restitutus. 119.D
Plauti locus emend. 193.F
Plautini sales. 372.E
plebs urbana. 101.C
plectuntur, luunt poenas. 212.A
pleuriticus. 126.F
πλευρῖτις. 85.A
plorare. 95.D.163.F
plures sumus. 52.E
τοῦ τραγικὸν, & simil. 315.A.B
pocula antiqui artificij. 154.F
podagra nodosa. 204.A
podagra tarda. 85.B
podagram utrumne iuvent fomenta. 215.C
podagram quae levare, aut tollere possint. 215.C.D
ποδάγρας ἰᾶσθαι, ποδαγρικοῖς. 21.D
poema debet constare ex convenientibus, aptis, proprijs, accommodatis partib. 350.D
poenitet. 70.A
poesis, ut pictura. 377.D
poëta natura ipsa valet. 47.A
poëta debet suas vireis explorare. 97.D.E
poeta rem aliquam gestam, aut praeteritam narrans, eam vel amplificat, vel minuit verbis. 230.B
poëta debet fugere ἀπίθανα, & incredibilia, sequi verisimilia. 376.C
poëta, imitator. 375.C
poëta non recipit mediocritatem. 378.A
poeta suorum versuum recitator molestus cum hirudine comparatur. 383.D
poëta cum Iudaeis conferuntur. 52.E
poëtae rem aliquam magnam narraturi musas invocant. 58.A
poeta veteris comoediae. 91.A
poëtae sub Mercurij tutela sunt. 171.D
poëtae a Baccho in ordinem Satyrorũ & Faunorum ascripti sunt. 295.A
poetae indocti, cenis, & fideiussionibus, & muneribus assensum vulgi emebant. 297.C
poëtae deorum interpretes. 356.D
poëtae negligenter scribũt propter duas caussas. 372.A
poëtae tragici canebant, & agebant ipsi suas tragoedias. 373.A
poëtae natura, non arte valent. ibid. F
poëtae non sunt mentis compotes. 374.A
poëtarum peccata, 319.D.&c.
poëtis non omnia sunt permittenda. 350.E
poetis ascripta legum inventio & civitatum origo, &c. 379.A
poëtas non esse offendendos. 99.C.&c.
ποιμαίνειν. 351.F
Polemo. 142.C
politicos esse πολυπράγμονας, & φιλοπράγμονας. 126.B
Pollio. 92.E
Polycrates annulum, quo maxime delectabatur in mare abiecit, 125.A
Polycratis Samij annulum quis fecerit. 126.C.D
Polydorus à Polymnestore interfectus. 129.A.B
Polyphemi & Cyclopum fabula. 364.A
πομπεύειν. 310.B
Pompilij. 373.D
Pomponius Silvanus. 163.A
Pomtina palus. 354.D.
pondera. 231.C
ponere, 26.C.247.E
ponere, facere, ποιῆσαι. 352.A
ponere leges. 38.E
posito capite. 197.B
pons fabricius. 127.F
popina popino, nonis. 258.C
popinones popina. 184.F
populus tributus. 101.C
populus, bellua multorum capitum. multa alia de populo hic ibid. 207.E
porcus ab insanis immolabatur. 135.A.B
porcus cur potissimum Laribus immolaretur. ibid. D
porca praecidanea. 313.F
porrigo, ginis. 132.E
porrigere dextram. 231.D.&c.
porrectus, 132.C.177.D
porrecta loca. 257.D.E
porrum, & cepe pro tenui & vili apparatu. 254.B.C
porta urbium pacis tempore patens. 368.E
portus Iulius 354.D
poscit calices maiores. 195.E
possessionis modulus, corpus est. 248.A
posticum. 225.D
postis templum. 201.F
postes. 47.E
potentium & divitum amici inter se aemulantes. 86.A
praebere aquam, &c. 49.A
praebere speciẽ scurrantis, &c. 279.F
praecanus. 300.A
praeceptum utilissimum, vide qualem commendes. 285.C
praecisa locutio. 155.A.B
praecincti altius. 55.C
praeconis munus. 238.C
praecurrere. 247.E
praedia sua vendere, eorúmque pretium in cenas sumtuosas insumere. 190.C
praefica. 381.D
praelucere. 208.B
praenomen, nomen, cognomen. 160.E
praenomina sunt ingenuorum. ibid.
praepositionem in verbis compositis nõ repetebant veteres. 281.A
praesectus unguis, & praesegmina unguium. 373.E.F
praesens deus. 306.F
praesidium deicere. 328.F
praesidium. ibid.
praestinguo. 306.E.F
praesultoris erat funem, seu restim ductare. 248.E
praesumere. 113.B
praeteriti temporis verba una syllaba media minuta promisse, surrexe, erepsemus, &c. 59.F
praetexta. 57.A
praetextae. 373.D
Praetoris erat furiosis curatores dare, si deessent agnati. 299.C
praeverti. 34.B
prandia Romana. 73.B.C
precari alteri, quae sint illi optatissima. 137.A
precari, optare, εὔχεσθαι. 170.F.171.A 292.D
precari volebant Pythagorei voce clara. 271.A
preces eum conditione concipi solebãt. 170.F
preces amicorum & virorum bonorum cogendi vim habent. 243.E
preces iustas esse oportere. 271.A
prehendere crineis. 167.A
pretium, pro praemio. 276.B
pretium non nisi pretio soluto res vendita fit emptoris. 328.B
Priapus, Dionysi, & Naïdis Nymphae fil. 78.C
Priapus cur hortis praesit. ibid.
Priapi fingebantur olim fere ex ficu. 78.D

78.D. etiam ex quercu & populo. ibid.
Priapi tela. 78.E
prima cera, secunda cera, &c. 162. D.E
primarū partium actor, seu histrio. 280.E
primi heredes scribebantur in prima cera. 162.D
primi homines more ferarum viuentes quomodo ad ciuilem, & mansuetum vitae cultum traducti sint. 38. C.D
primi homines antiqui. 113.B.C
principium, dimidium totius. 214.F
priuatum & publicum opponuntur. 360.C
priuus a. um. 159.C.208.F
pro in compositione. 11.C.75.F
procaces. 176.A
proci Penelopae pecora Vlyssis absumserunt. 159.B
Proci Penelopae parū liberales. 164. E.F
Procorum prandia, cenae, & compotationes. 165.A
prodigus herba. 237.E
prodigus & stultus. 235.F
prodigos & nepotes ficubus in loco edito natis esse simileis. 141.A
prodocere. 206.A
productores. 164.C
profestus dies. 114.E.F
profusio seminis nocturna. 69.D.E
profusionis propria quae sunt, ea non admodum vna cohaerere posse. 113.F
prognati. 69.D
proijcere. 355.F.356.A
proluo. is. it: & prolutus. a. um. 55.F
promittere pro minari. 123.F
promus. 107.A.B
proprium quid. 337.B
propugnare nugis, & similia. 281.A
Proserpina. 168.A
προίουσα προσωπία. 373.B
prostibulū, prostibula mulier. 299.A
προσπίπτειν χερσί. 231.D
Protenus. 130.A.208.E
protinus, & protenus. 252.B
protinus, continuitatem significat. 285.A
prouerbium. ab ouo vsque ad m. 31.E
prouerb. ad vnguem factus. 56.D.E
prouerb. ad vnguem praesectum castigare. 373.E.F
prouerb. ἄλις δρυός. 38.A
prouerb. amare sine riuali. 382.A
prouerb. ἀφ' ἱερᾶς ἄρχεσθαι 334.E
prouerb. asinum male parentem in rupeis protrudendum. 299.E
prouerb. auxilium ficulnum. 78.A
prouerb. cane peius & angue odisse. 275.C.D
prouerb. sanum habet in cornu. 46. B.C
prouerb. è plaustro loqui. 373.B
prouerb. Graecum ἐγγύα, πάρα δ' ἄτη. 172.B
prouerb. equis albis praecurrere. 74. F
prouerb. equus me portat, &c. 274. F
prouerb. ἱππεύς. 260.D
prouerb. Glauci & Diomedis permutatio. 75.A
prouerb. γλυκὺς πόλεμος ἀπείροις. 286. A
prouerb. hac vrget lupus, hac canis. 110.C
prouerb. hinc illa lachrymae. 297. E.F
prouerb. in oculis esse pudorem. 288. A
prouerb. inuita Minerua. 378.E
prouerb. τὰ καλὰ τῷ ὄντι χαλεπά. 86.E
prouerb. κάλλιστος ὅρος. 84.D
prouerb. lippis & tonsoribus notum. 74.C.D.
prouerb. μαθοῦσα κύων σκυτοτραγεῖν: id est, canis quae didicerit corium rodere. 165.D
prouerb. metiri se quemque suo modulo ac pede verum est. 242.A
prouerb. nare sine cortice. 51.A
prouerb. naso suspendere adunco. 65.D.298.A
prouerb. nil intra est oleam, nil extra est in nuce duri. 307.E
prouerb. nō ignorat quid distent aera lupinis. 236.D
prouerb. non cuiuis hominis cōtingit, &c. 275.F
prouerb. oleum adde camino. 146.E
prouerb. optat ephippia bos piger, &c. 260.B
prouerb. parturiunt montes. 361.D
prouerb. per ignem, seu per igneis. 205.C
prouerb. plures sumus. 52.E
prouerb. simulare cupressum. 350. F.
prouerb. sine puluere. 205.F
prouerb. sub cultro linquit: in acie nouaculae, 87.F
prouerb. vellere barbam. 41.B
prouerb. zonam perdere. 329.B
prouisa frugis copia. 292.E
prouisere. 239.A
prudentis esse rebus & rationibus suis consulere. 126.B
ψάλλειν, psallere. 307.F
ψευδόδειπνον. 225.D
ψελλίζεσθαι. 382.C
ptisana, & ptisanarium. 134.B.C
publicani. 207.E
publicum, & commune differunt. 360.C
publico priuatum opponitur. ibid.
P. Decius Mus. 66.C
pudicus. 268.D.E
pudor malus pudor vitiosus. 267.E.F
puer, filius. 235.A
puer, pro famulo, & ministro. 238. A
pueri serui. 55.E
pueri mente captos sectantur. 41.C
pueri quare maximè fascinentur. 259.E.F
puerorum lusus. 142.A
pueros alliciendos vt discere velint. 10.E
puerilis aetas ad quamlibet artē apta est. 327.D
puerilis aetas cum vda argilla comparata. ibid.
pugnare, pugnam, bellum. 267.F
pulchrum, dulce differunt. 356.C
pulmentum. 107.C.D
pulmenta. 284.B
pulpamentum. ibid.
pulpitum. 373.C
puls. 107.D
pumicare. 299.A
pumice expoliebantur pelles, quibus libri integebantur. ibid.
pungere. 269.B
pupus, pupulus, pupillus. 140.C
pura manus. 47.F
pura via, pura loca. 332.C.D
purgare cum patrio casu. 116.E
purgor corpus, & simil. 374.C.D
purgor morbo, bile, & simil. ibid.
purgata auris. 202.B
purpuram veram cum falsa & simulata comparare. 247.B.C
pus, ac venenum. 74.B
Puteal. 173.E
Puticuli. 78.F
putida. 183.D
putrescit aiax. 137.C.D
pyga. 25.E.28.D
πυγή. 28.D
pyrgus. al. fimus. 183.A
Pythagoras quid suos discipulos facere iuberet vesperi. 52.B
Pythagoras cur à fabis abstineret. 175.D
Pythagoras sibi hoc ex philosophia quaesitum esse dicebat, nil admirari. 227.C
Pythagoras vetabat imperatoris, i. dei iniussu de vita praesidio decedere. 272.D
Pythagorei volebant diis immortalibus clara voce supplicari, & vota fieri. 271.A
Pythagoricum symbolum. 48.D
πυθαύλης. 381.A
Pythia vnde dicta. ibid.

Q

Quadra. 276.F
quadrare, absol. & actiuum. 229.C
quadrante lauari. 41.D
qua tua virtus; & simil. 86.C
quarit auarus, sed non vtitur. 238.C
quarendi tempus, vtendi tempus. 15.B
quandoque pro quandocumque. 377.C
quartana depellenda ratio. 144.F
quatinus. 153.A
quatio. is. it. 247.D
quatuor elementorum concordia discors. 253.C
quid distent ara lupinis. 236.D
quid enim? 9.E.F
quid multa? 69.E
quid quaeris? 245.E
Quinctilius Varus. 381.E
Quinquatrus. 339.E
quinque diis egent qui matrimonio copulantur. 229.E
Quintius atta poëta togatarum. 310.D
Q. Catulus dilexit Roscium comoedum. 34.E.F
quoad, vnius syllabae. 131.B
quod propter quod. 241.E

R

Rabiosa canis. 332.F
rapacia scorta. 259.C.D
rapere in ius. 88.A.130.C
ῥαπασιδωνις. 22.E
raptim. 339.E.F
recitator molestus suorum versuum cum hirudine comparatur. 383.D
recitatores alienorum poëmatum, sunt interpretum interpretes. 356.D
recoctus. 162.F.&c.
rectum, τὸ ὀρθόν. 16.D
rectum animi. 138.F
recto talo stare. 316.B
recta nomina. 312.A
reddere. 197.F
reddere dictata. 280.E
reddere voces. 364.E
reddens me mihi ager. 257.C
redhibero. 328.A
rediens annus. 113.A
redire dicuntur littera, vbi quis rescribit. 328.D
referre acceptum. 320.C
referre pedem. 361.A
refici in morsus. 153.C
regia Roma. 237.E
Regia personae descriptio. 136.F
regnum offerunt pueri ludentes ei, qui recte luserit. 206.F.207.A
regno. vino & regno. 245.E
remiges & socii Vlyssis. 232.C
remittere supercilium. 286.E.F
repere. 56.C
repotia. 110.A
repraesentare. 295.E
reptare. 220.E
repulsa turpis. 205.A
repulsi qui vere dicantur. ibid.
res, reus. 85.D.E
res aduersa misericordiam commouent. 124.C.D
res secunda inuidiam conflant. ibid.
res suas agere, & alienas non curare, iustitia est. 126.A
res: ὀυσία. 230.C
rescribere. 130.A
resignare accepta. 237.A
respondere ius. 311.F
responsare. 150.A
restim ductare. 248.E
retexere scripta sua. 123.A
reticulum. 12.A
retinere amicos. 15.A
rex. 274.F
rex sum, rex eris. 206.D
rex, potens amicus. 276.C
reges ob speciem gloria multa quotidie peccare. 136.D
Regum mos in equis emendis. 24.E
regum voluptates priuatorum voluptatibus minores. 113.A
Rhamnes. 376.D
ῥητὰ, καὶ ἄῤῥητα. 239.A
ridiculum acri fortius. 10.D
ridiculo fascinum, & inuidia auertitur. 124.F.125.A
ridicula inuidiam & fascinum depellunt. 259.F
ringi dicuntur canes. 335.D
risus σαρδόνιος. 333.C
rodere. 48.C.68.A.285.E
Romani seruos nomenclatores habebant. 230.E
Romanorum tres appellationes, pranomen, nomen, cognomen. 160.E
Roscius. 310.E
Roscium comoedum dilexit Catulus. 34.E.F
rota figularis. 351.B
rotunda figura. 187.F
rotundare. 229.B
Rubi. 61.B
ructatur versus, 382.D
rugare, absolutum. 224.F
rumore secundo. 245.F
rumpi. 146.D
Rupilius, cognomento Rex. 74.A
rus. ruris pleni annales. 314.F
Rutilum lupus. 101.C

S

Sabbata tricesima. 87.A
sacrabantur artis instrumenta deo eius artis praesidi. 201.F
sacra Cereris. 193.F
sacra omnia debent tractari a puris 204.D.E
sacrificia & conuiuia hilariora antiqua, instituta collectis & conditis iam frugibus. 313.D
saeuire. 47.C
saeuus, χαλεπός. 328.D
saeuus dominus. 111.B.C
saga mulieres. 340.B
sal cur purus ab Horatio dicatur. 32.B
sal pro vrbanitate. 90.E
sal pauperum condimentum. 107.A
salis puri concha. 32.B
sales Italici. 76.F
Salij. 310.F.311.A
Saliare carmen. ibid.
Saliaria carmina multis locis obscura. 311.A
salinum. 32.A
saltare Cyclopa. 58.F.59.C
saltare satyrum. 335.
saltus. 338.A
salubris. 368.E
salutare homines nominatim valet ad beneuolentiam conciliandam. 230.F.231.A
salutatio Graecorum. 242.D
Samnites. 333.F.334.A
Samos. 249.D
sancta leges cur dicantur. 102.C
sanus ad corpus, & animum. 209.E
sanus, ad corpus pertinens. 234.F
sapiens, cui palatum sapit. 152.C. 197.B
sapiens. 187.A.271.E.F
sapiens & bonus. 220.E
sapiens semper diues, semper liber. &c. 209.E.F
sapientis descriptio ex opin. Stoic. 41.A
sapientis esse in rebus secundis aduersas timere. 114.E
sapientum octauus. 145.C
Sappho cur mascula dicta ab Horatio. 297.A
Sardis Croesi regia. 249.D
satietas plureis perdidit, quam fames. 111.C.D
Satureia. 68.E
Saturnij versus. 314.E
Saturnalia. 182.A
satyra veteris comoedia locum occupauit. 8.D
satyra tota est Latinorum. 8.C
satyra tota Latinorum est, Graecis intacta. 94.C

satyra

satyrà lex. 97.A
satyra'ne epistolis, an epistola satyris praponi debeant. 7.C.D.E
satyra alio orationis filo contexta, quã epistola. 7.F
satyra, & epistola sermones sunt. 47.A
satyra. in satyris dum ridet Horatius, res serias agit. 202.C.D
satyra in numero scriptorum ludicrorum numeranda'ne sint. ibid.
satyrarum locutio; sermo merus est. ibid.
satyra, in satyricis fabulis suo quamque rem nomine appellabant. 370.E.F
satyrica fabula à gracis inuenta. 370.B
scabies. 253.A
scabies mala. 382.C
scalpra. 132.A
ecarus. 107.D
Scauri. 35.A
scelus cadem semper aliquam, aut impietatem continet, ac declarat. 140.A
scena. à scena se remouere. 101.D
scena. quadam sunt agenda in scena, quadam sunt ex oculis spectatorum remouenda. 366.C.D
σχέτλιος 74.E
Scipiades. 101.D.E
scobs. 155.A
scombrus. 196.C
Scopas Thessalus. 230.C
scribere dicebatur debitor, qui pecuniam mutuam accipiebat. 130.A
scriba. 242.D
scribarum munus. 173.F
scriptor quidam Senensis mirabilis. 376.E.F
scriptores. 318.A
scruta. 238.F
scurra quid ab vrbano differat. 46.D
scurra. 264.F.279.E
scurra, βωμολόχοι. 141.B
scurra, erant etiam interdum sycophanta. 264.C
scutica. 40.B
scylla. 363.C
secare. 91.A
secum pugnare. 208.A
secundo balatrone. 198.A
secundo rumore. 245.F
secundus heres. 162.C
secundi heredes scribebantur in secunda cera. ibid.D
secundae res, inerteis efficiunt. 311.C
secundis rebus insolescere atque efferri, contrahi aduersis. 247.D
secures. 268.C
securus pœnae, & simil. 328.B. *Nam ibi securus pro secus legendum.*
sed tamen. 10.F
sedere. non sedisse veteres inter cenandum. 151.E
sedulitas eum, quem stulte diligit, vrget 322.D
sedulus, sedulitas. 253.F
seges. 236.A.&c.
selecti indices. 51.B
σηλωόπαιδες. 382.C
seminis eruptio nocturna. 60.B.C
semina malorum in cameram expressa. 143.B.C
Sempronius Rufus. 109.D
senectus, mala aetas. 284.A
senectutis incommodum, maximum. 365.C
senectutis mala. ibid.E.F
senes illiberales, & auari. 365.C
senes memoria viuunt potius, quàm spe. ibid.D.E
senes vitae cupidi. ibid.E
senium. 284.A
senescere. senium. ibid.B
sensus fallaces. 317.A
Sicilia Triquetra dicta. 175.A
septem sapientes. 145.C
sepulchrorum alia familiaria, alia hereditaria. 79.D
serere verba. 352.D.E
seri studiorum, ὀψιμαθεῖς. 91.C
sermonis nomen, generale est. 8.A
sermones conuiuiorum quales esse debeant. 176.C.D
sermones humi repentes. 322.B
sermonum appellatione epistolas & satyras contineri. 220.D
serpens Epidaurius. 33.A
serpentes. à serpentib. afflata. 198.E.F
seruare amicos. 15.A
seruus à seruo differt. 357.E.F
serui discebant grammaticam & musicam, & similes arteis, vt carius venderentur. 327.C
seruis non licebat discere ingenuas arteis. 185.B
serui dominis meliores. 282.C
serui morbosi & vitiosi redhibebantur. 328.A
serui nomenclatores. 230.E
serui ordinarij, vicarij. 187.C
serui praenominibus carebant. 160.E
seruorum libertas Saturnalibus. 182.A
seruos accipere solitos quaternos frumenti modios in singulos menses. 59.D
sesquipedalia verba. 356.B
sessor. 364.D
sestertius. 134.C.D
sestertius & sestertiũ. quid inter haec duo intersit: & quomodo sestertium notarint veteres. 239.C.D.&c.
sestertius duos asseis, & semissem continebat. 328.E.F
Sestus, & Abydus. 218.C
Sex. Pomp. iocus in M. Anton. 237.F
sex septem. 206.B.C
si male dixeris, peius audies. 245.C.D
si pro an. 219.E
si pro cum. 235.B.C
sibilare. 12.A
sic, bene precantis. 145.D
sic, δεικτικῶς positum. 146.D
sicci ad poeticam inepti: ad res forenseis aptiores. 294.F
sicnae, vel sicniae. 330.E.D.&c.
Silenus Sileni. 371.A
siliqua. 313.A
simile ab agris. 51.D
simile ab equis ad mulieres. 24.E
simile ab expugnatione oppidorum. 164.B
simile & dissimile à formica. 11.B
simile ab oculis. 203.E
simile à pueris. 339.D.E
simile à regibus. 24.E.F
simile à torrente hiberno. 76.A.B
simile à venatore. 26.D
similitudo fastidium parit. 177.D
similitudo ducta ab amantib. ab iis, qui operas suas locant, &c. 203.D
similia à musica incondita, ab vnguento ingrati odoris, à melle amaro. 278.B
similitudo ab hirudinibus. 383.D.E
sumtum facere bonis parem, optimũ esse. 16.A
simius. 91.B
simplex. 35.B
simulacra vrbium captarum portabantur in triumphis. 317.D
simulare cupressum. 350.F
sine vitiis neminem nasci. 36.D
singultim loqui. 68.D
Siren, desidia. 125.B
Sirenes. multa de Sirenib. 212.B
Sirenum cantibus, discendi studium significari ab Homero. 125.B
Sirenum cantus ad eorum, qui nauigarent, ingenium fuisse accommodatos. ibid.C.D
Sirenum cantus, qualis, & quid significet. 212.C.D
siser. 193.E
Sisyphus abortiuus. 35.F
Sisyphi machinae. 126.C
sine non geminatum. 159.C
σιαγαφία 377.D.E
σιαγραφῶν boues. 219.F
Smyrna. 249.E
Smyrna, Cinnae poëma. 378.F
socci comœdiae. 355.B
Socrates continentiss. 171.F
Socratici libri. 375.B
sodes. 85.E. *sodes si audes.* 235.E

solniger. 87.E
Solis boues. 232.C.D
soles candidi. 87.E
soleis vtebantur in triclinio veteres, non calceis, neque soccis: & morbo affecti, & minus firmi. 197.E
soleas ponebant conuiuæ accubituri. ibid.
sollennis.e. 209.B
sollenne, vsitatum, fixum. 311.E
sollers cum gignendi casu. 380.E
sollicita opes. 176.F.177.A
sollicitare. 109.A
somniamus quæ magnopere optamus. 167.B
somnia cogitationibus & curis diurnis esse consentanea. 60.C.D
somnia, quo tempore sint vera. 91.F 92.A
somnus, animi est vacatio ab opere, qua ratione bonus dicitur, & malus. 60.C
somnus altus. 97.C
sonabit magna, sonare pingue, &c. 67.F
σωφρόνει, vult vsurpari Plato pro χαῖρε. 242.D
sordere. 249.E
sorites. 308.D
sors. 8.A.B.248.C
sors effectus fortunæ. 68.D
sortes. 370.A
sortes, vaticinia, seu oracula. 380.D
sortiri, λαγχάνειν. 68.D
Sosij. 376.E
species. 230.D.339.F
species alia à veris. 139 B.C
spectatus. 201.E
speculi splendor. 224.F
spem veniæ sibi præcidere in peccatis, tutum, & cautum est, 372.C
σπεύδειν cum quarto casu. 216.E
σφαῖραν παίζειν τὴν ὕειαν. 20.C
σπινθηρίζειν. 273.F
spinæ. 340.D
spinæ agri, & animi. 257.D
spiras tragicum, & simil. 315.B
spondere pro altero, onus graue. 172. B.C
spondere, sponsor. 332.B
sponsio sponsori damnosa. 172.F
Sp. Mecius Tarpa. 378.E.F
squilla. 153.A
stans pede in vno. 45.B
stant histriones. 316.A.B
stare. 91.A
stare fabulam quid sit. 316.B
statua taciturnior. 333.B
statuæ vnde fierent, antequàm ex ære fieri cœptæ essent. 126.C.D
statuarum fictores ex ære primi, qui ibid.
στέρρος 74.E
stertere. 56.A
Stertinius, philosophus Stoicus. 127. C
Stertinius, & Stertinium acumen. 254.B
Sthesichorus apologi de ceruo & equo auctor. 247.E
stillare cum accusandi casu. 38.B
stinguo, & eius composita. 306.E.F
Stoici à στοὰ, i. porticu. 128.C
Stoici disputatio aduersus Stoicos. 37 F.38.A
Stoici virtutis veræ custodes. 203.B
Stoicorum parad. 37.F
Stoicorum sententia de fine bonorum 246.B
stola. 26.A
stola, & palla. 21.E
stolas habere solis matronis licebat. 24.A
strepitus tibiæ, cithara. 258.E
stringere. 20.C.D
stringere frondes, &c. 259.A
στρομβώδη. 153.B
stultitia duo genera. 128.F
stultorum infinita genera. ibid.D
suada & suadela. 229.D
Suada & necessitas, magni dij. ibid. D.E
Suada cur cum Venere coniungatur ab Horatio. ibid.
suaue è terra alterius laborem in mari spectare. 250.A
subiicere alteri manus. 231.C.D
subiungere. 203.C
sublatis manibus. 167.A
substringere aurem alicui. 166.C.D
subtilis index. tralatio à filo. 189.A
subuertere. 316.D
succinere. 276.F
succinctus a.um. 178.C
succincta. 80.A
sudandum prius quam comededum. 107.C
sudor ad imos talos manans. 84.A
sudor obortus sine fatigatione corporis. 288.F
siietatrisyllabum. 79.F
sulfura. aqua sulfurata. 262.A
Summanus, summanare. 338.B
superat. 114.A
supercilio tum innuimus, tum annuimus. 286.C
supernè peccare. 186.D
superuacaneis rebus fortunati & beati sunt, diuites. 230.C
supinor nasum. 184.F
supplicantis est genua inflectere, & genua eius, cui supplicat, tangere. 255.A
supponere femur viro. 28.A
supremus, vltimus. 221.E
surdo narrare fabulam. 318.A
Surrentum, seu Surentum. 277.A
sus amica luto. 213.C
sus Bœotia. 321.D
suspendere naso. 197.C
sustinere negotium. 306.A
syllaba breuis a duabus consonantibus excepta, nihilominus breuis manens. 21.F
syllaba versus vltima ad sequentem pertinens. 70.E
σύμβολα, σημεῖα, verba. 353.A
συμφωνία, seu concentus. 259.B
symphonia. 378.B
synæresis duarum vocalium. 141.F
συνάγειν τὰς ὀφρῦς. 286.E
συνοφρύς. ibid.D
συνωφρυωμένοι πρόσωπον. ibid.C
σύρμα. 369.D

T

Tabulam diis consecrabant suorum malorum testem & indicem, quieti erant defuncti ac liberati. 59.A
tabula cerata. 162.D.E
Thachas, rex Ægyptiorum. 361.D
tater morbus. 22.B
talus rectus. 316.B
Tantalus, & eius pœna. 13.A
Tantali fabula in auaros quadrat. 13.E
tanti quemque esse, quantum habeat. 12.D.E
Tarentini voluptarij. 237.E
Tarentum. 267.C
Tarentum imbelle, &c. 237.E
Tarpa criticus. 378.E.F
taurus immolabatur ab vrbibus Latinis xlvij. feriis Latinis indictis. 239.B
Teanum Sidicinum. 208.C
τέχνη ειδυεῖ. 206.E
tela a Mario excogitata. 97.F
Telemachus equos sibi ab agamemnone oblatos recusat. 237.C
Telephus, & Peleus. 355.F
Telephi mendicitas. 356.A
Telluri porca immolabatur. 313.E.F
temperare. 163.F
temperantia non facile in diuite reperitur. 329.E
tempestas. 61.C
templum vestæ. 334.D.E
tempus quærendi, tempus vtendi. 15. B
tẽpus omnia reddit infirmiora. 366. A
temporis anni insalubris descriptio. 234.F
tempore quæ occulta sunt, aperiuntur & aperta obscurantur. 228.F
tempora in versibus. 47.E

temporaquaeram. 86.D
temporum anni commutationes quadripertitae. 253.C
tendere, seu intendere. 97.A
tentari morbo. 14.D
tentigo. 27.C
ter. τρεῖς. 204.D
teres, rotundus. 187.F
Terpandrus primus lyra septem chordarum vsus esse dicitur. 369.E
terra nata. 254.B
Terracina. 56.C
tesca. al. tesqua. 258.B
testamentum per aes & librã. 236.F
testamentorum resignatio. 235.B
testator voluit, seu iussit. 131.A
testatores permittunt quaedam arbitrio heredis, &c. 167.E
τέχνας, ὁμοίως. 338.B
Themistocles omnium Atheniensium nomina perceperat. 230.F
Themistoclis dictum. 113.D
Theon. 285.E
Theopompus, vir clarus Atheniens. laudabat cenas Platonicas. 111.F
θησαυρὸς πανσόφων. 207.E
thesaurus quid. 171.C
Thespis, primus tragœdiae inuentor. 372.F
Thraca. 218.C.267.C
Thrasylaus atra bile affectus. 335.F
Thrax gladiator. 174.B
thynni. 161.E.F
Tib. Claudius Nero. 218.C
Tib. & C. Gracchi. 269.C
tibiae, ad quam rem adhiberentur. 368.F
tibicen, τὸ αὐλῆς. 381.A
tibicines adhibebantur in comœdiis. 311.C.D
Tigellius Hermogenes. 19.E.20.B
Timagones. 295.F
Timo misanthropus. 12.F
Timotheus apud Lacedaemonios accusatus, quòd pluribus chordis in lyra, quam par esset, vteretur. 369.E
Tiresias ab Vlysse consulitur apud inferos quibus modis ditescat. 158.C.D
Tiresias numquam labitur, numquã errat. ibid.D
Tiresias nulli vmquam mentitus. 159.B
Tisiphone. 81.A
tollet vos gloria. 135.F
T. Statilius Taurus. 223.C
toga pura, virilis. 57.A
togis laxioribus & amplioribus vtebantur diuites, quam pauperes. 282 D
togata, 23.D
togatae tabernariae. 370.C.373.D
tollere. 45.B.277.C
tollere, prosumere. 45.B
tollere, relinquere, oppon. 93.C
tollere in rhedam. 174.B
tollere ad astra. 184.B
tolli pueri quando dicantur, & quomodo intelligantur. 162.A
tonitru. 140.E.F
tonsor inaequalis. 209.A
tonsores, loquaces. 74.C.D
tonsorum officinae. 238.A
τόπον, οὐ τρόπον μετίβαλε. 250.F
toral, protorale. 224.E
torqueri vino, & ira. 283.A
torrentis similitudo. 76.A
tradere. 243.B
tragicae personae, quales. 315.C.D
tragœdia vnde dicta. 370.A
tragœdiarum argumenta. 315.C.
τράγος, hircus. 370.A
trahere vestem. 369.D
tralatio ab expugnatione oppidorum. 164.B
tralatio perpetua. 184.A
tralatio perpetua in princip. epistolae primae. 201.C
tralatio ab iis, qui restim ductant, &c. 248.E
tralatio perpetua à nauigantibus ducta. 203.A.339.F
translationes duae inter se non respondentes. 204.E
tranquillare. 291.F
tranquillitas animi. quid plurimum ad animi tranquillitatem valeat. 9.D.E
transuerso calamo confodere, 382.A
Trebatius clarus iurisconsul. 97.C
tremor corporis. 290.E
tria, quae vniuscuiusque nostrûm vitia minuere, aut corrigere possunt. 51.E.F
tria in verbo simplici, quae exornant orationem. 352.E.F
tria sunt, peccare, non peccare, rectè facere. 372.D
tribrachus pro dactylo. 84.D
tribus vrbanae. 101.C.D
triclinia camerata. 197.A
trimetri. 371.D
trochus. 378.C
Troiani achille pugnante extra sua praesidia prodire non audebant. 358.C.D
truces inimicitiae. 298.A
trucidare porrum & cepe. 254.C
trulla. 134.A
trutina. 36.F
τρυγοδαίμονες. 373.B
τρυτάνη. 36.F
Tullius Pompeianus. 66.E
tumidum. 140.B
tumultus. 296.C
tunica palmata. 67.B
tunicae demissae. 21.D
tunicatus popellus. 238.F
turbo, qui scutica impellitur. 187.C.D
turdus. 265.A
turgens cauda. 185.C
turi mala carmina destinabantur. 323.A
turricula. 183.B
tus sine aspirationis nota scribendum. 323.A
Tusci vici turba impia. 141.A
tussis. βήξ. 85.B
tussis periculosa. 167.F
tutor datur pupillis. 140.C.D
tutus à. 99.B.C
tutus ab insidiis. 179.A
Tyndaridae. 15.E
Tyndaridum fortissima. ibid.
τυφλὸς ὁδηγός. 273.F
tyrannorum & regum voluptates priuatorum voluptatibus minores. 113.A
Tyrrhenus. 65.B.C
Tyrrheni, seu Tusci. ibid.
Tyrtaeus poeta. 380.A.B

V

Vacinia dea. 248.E.F
vacuus operum. 114.F
vadari. 85.C.D
vades. 10.B.85.C.D
valdius. 243.F
valeat, vox contemnentis. 316.D
valere iubemus ea, quae non probamus, & spernimus. 178.F
Valerius Leon. 110.F
valuae vnde dictae. 178.E
vana rerum & simil. 107.B
vapor is. 267.A
vapor as. ibid.
vappa. 16.C.55.F
variae columnae. 246.F
varietas ciborum morbosa. 111.D
Varro Attacinus. 93.B
vates & diuinos ambigua loqui. 163.C
vaticinari mentis compotem neminem. ibid.
vecors. 164.B
Velabrum. 141.B
Velina tribus. 231.E
vellere barbam. 41.B
venari solenne Romanis. 284.B
venditare, quid. 310.B
venditor mancipij, in vendendo, vitia, quae scire debuit, &c. dicere debet. 144.D
venerari, pro precari, & orare. 115.D

venire in ora. 218.D
ventre supino non esse dormiendum. 60.E.F
ventre nihil esse impudentius. 193.D
Venus Libitina. 172.A
Veneris genus. 185.D
Venusinus. 99.A
vepallidus. 28.B
verba. 276.A
verba composita, seu iuncta. 352.E
verba volatilia, pennigera. 285.B
verba cum folijs cõparantur. 354.B
verba suam habent ætatem. ibid.
vereor ne. 40.B.C
vereor vt, non vereor vt. ibid.
vernæ. 176.A
vernaliter, seu verniliter. 178.C.D
vertere stilum. 94.D
vertere in fumum & cinerem. 264. F
vertebantur cadi. 195.F
versus syllaba vltima ad sequentem vers. pertinens. 70.E
versus alieni Horatio attributi. 90. A.B.C
versus cur ire dicantur. 93.E
versus male nati. 320.C
versum sex pedibus claudere. 46.F
versum facere puris verbis, non est satis vt sis poëta. 47.D
Vertumnus. 298.F
Vertumnus cuipiam iratus. 182.F
Vertumno irato natus. ibid.
verum est. verum pro iusto. 146.A
veri & falsi nota obscura. 247.C. 350.E
Veris sacri voto obligati. 127.F
vesperna. 73.C
vestæ templum. 334.D
vestis demissa & talaris fœminarum honestarum propria. 25.F.26.A
veteris comœdiæ poëta. 91.A
veteres non cenabant purpurati. 155. D
veternus, & veternosus. 127.A.B 242.F.243.A
via Numicia. al. Minucia. al. Minicia. 281.F
via sacra. 83.D
vicarius seruus. 187.C
vices descriptæ, seu discriptæ. 355.D
vicinus. bonus vicinus. 335.F
vicissitudines dierum & noctium. &c. 253.C
victoria dulcis, 205.F
victoria, velox cur dicatur. 284.F 285.A
victus tenuis commoda. 111.C
victus intemperantia. 189.D
vicus. 246.E.338.A
videri, seu existimari. 269.D
vigilans certum, ὕπαρ 167.B.C
vilia rerum. 274.F
vincam, illo, vel illo iudice. 28.E
vindex. 367.D
vindicta. 187.B.C
vinea. 249.F
vineta sua cædere. 319.C
vinum Albanum. 194.D
vinum Cæcubum. ibid.B
vinum consilia retegit. 224.C
vinum dulcè, vinum pingue. 153.F
vinum Falernum austerum. 91.D
vinum Falernum aliquanto austerius, melle admisto leniebatur. 106. F
vinum ingeniorum & animorum lene tormentum est. 381.E
vinum pingue. 153.F
vinum quomodo in animum manare possit. 262.F
vinum Veientanum. 133.F
vinum vetus, carmen nouum. 307.F
vino ingenium cuiusque indicari & declarari. 49.C.D
vino ingenia hominum explorari. 283.A
vina. aquam marinam in vina infundere solebant veteres. 194.C
vina crassiora cœlo nocturno supponenda: 152.D
vina Græca. 194.C.D
vina Massica. 152.D
vina Surrentina. 152.E.F
violens. 247.F
Vir bonus & sapiens stulto & prodigo opponitur. 236.C
viri boni descriptio. 388.A
Virilis ætas, media. 365.B
Virgilij poëmata, tenera ac faceta. 93.A
Virgilij opera omnia vna membrana non ita magna, descripta. 376. F
Virgines canephoræ. 193.F.194.A
Virgines sacra ferentes 32.A
Virtus aut nomen inane est, aut rectè pretium aliquod petit. 276.A
Virtus est vitium fugere. 204.F
Virtus colenda post rem quæsitam, seu paratam. 205.F.206.A
virtus, verba. 229.A
Virtus honorem petit pro mercede. 276.B
virtus vtrum sit διδακτὸν necne. 291 A.&c.
Virtus ordinis. 352.C
Virtutis definitio. 204.F
Virtutes omnes, sunt mediocritates. 280.C
Viscus. 84.E
Vita humana cum conuiuio comparata. 17.A
Vita fallens. 292.C
Vitam beatam in virtute esse positam ex sententia Zenonis. 176.D
Vitalis. 100.F.&c.
Vitellus columbinus. 152.F
vitia aliena acriter obseruare, sua negligere. 32.D.E
vitia duo maxime inter se contraria. 16.A
Vitrea fama. 140.E.F
vinaria. 207.F
viuo & regno. 245.E
viue vt hodie moriturus. 221.C.D
viuere in diem. ibid.D
viuere naturæ conuenienter. 246. B
viuos laudare, & encomiis ornare, honoribusq; afficere non esse tutum. 306.F.307.A
vlmus, vitium marita. 266.F
vlmi. 241.A
vltro. 160.D.164.C.254.D
vlua. 152.B
Vlubræ. 250.F
Vlysses ne Sirenum cantibus caperetur, vinciri se iussit. 125.C.D
Vlysses, patriam suam vt videret, immortalitatem spreuit, ac repudiauit. 159.A
Vlysses quomodo sibi à cantu Sirenũ cauerit. 212.C
Vlysses Circæ pocula bibit sine fraude, seu impune. 213.B
Vlysses patiens. 237.C.D
Vlyssis ad inferos descensus. 158.D.E
Vlyssis damnorum grauissimum. ibid.E
Vlyssis doli. ibid.F
Vlyssis socij a Circa virga percussi, & in bestias versi. 212.E.F
Vlyssis remiges. 232.C
vmbra tonsoris. 238.A
vmbra. 194.F.225.C
vnctius. vnctum. 265.B
vnctum ponere. 381.C.D
vnctam aquam conuiuis præbere. 110.F
vnde, à quo. 65.F
vnde domo? 238.B.C
vngebantur palæstritæ. 307.F
vnguere, al. vngere. 338.C.D
vnguis præfectus. 373.E.F
Ungues rodere. 94.D
Unguentum pro oleo infusum. 110.F 111.A
Unus multorum. 87.D
Una hirundo ver non efficit. 235.D
Vocabula, indicia, seu notæ sunt rerum. 353.B
Vocalis breuis sequentib. consonantibus duabus aut tribus nihilo minus manens breuis. 41.D.E.57.A
Vocalis longa non elisa, & correpta. 85.D
Volumnius Eutrapelus. 282.E

voluptas vna infirmioribus via, qua potentiores superare queant. 215.D
voluptas omnis corporis dolore subsequente emitur. ibid.E
voluptas & dolor colligata, & connexa. ibid.E.F
voluptatis comes mæror. 216.A
voluptati labor anteponẽdus. 215.E.F
voluptates aliæ turpes, aliæ honestæ. 125.C
voluptatibus maximis fastidium finitimum est. 311.D
voluptates esse spernendas. 215.D
Vpranus fur. 81.C
vetina sabulæ. 98.F.99.A
vox vna, aut plures inter antecedens & relatiuum interiecta. 61.A
vox debet affectibus cõgruere. 356.F
vrbanus. 263.F
vrbani, perfrictioris oris sunt, quàm rustici. 244.B
vrbani homines, rusticis fere nitidiores. 240.F
vrbium simulacra portabantur in triumphis. 317.D
vrceus. 351.A.B
vri. 269.E
vrna diuina. 85.A
vsucapere. 337.A
vsura semisses, &c. 20.E.F
vsus bonorum partorum. 13.F
vsus diuitiarum in quo consistat. 132.B
vsum diuitiarum semper requirit Horatius. ibid.
vsum bonorum partorum semper commendat Horatius. 339.B
vsus verborum arbiter. 354.F
vsus vocabulorum genitor. 334.F
vt melius, vt suauius. 196.D.E.F
vt ne. 160.A
vti maioribus, &c. 273.E
Vtica, vrbs in Africa. 299.D
vtilitatem esse originem iuris. 38.A
vtroque pollice. 285.A
Vulteij, Pompeij dissyllaba. 241.D
vulpes bis laqueo non capitur. 187.A
vulpes archilochi. 269.D
vultu inuito ridere. 130.B
vulua suilla. 265.A
vxor pudica, & commoda, & contrà impudica. & peruicax. 208.D
vxoris vitium ferendum, aut tollendum. ibid.

X

Xenocrates. 142.F
Xerxes Darij filius. 26.C.D

Y

ὕδωρ γλυκύ. 154.A.262.C.D.&c.
ὑγιέν. 12.A
ὕπαρ. 167.C
ὕπνος νήδυμος. 97.D

Z

Zeno Stoicæ discipl. auctor, Polemonis auditor. 37.F
Zeno Citieus. 128.C
Zethus & amphion gemini fratres. 283.C.D.&c.
Zethus & amphion muros Thebanos exstruxerunt. 379.C.D.&c
ζώννυσθαι. 353.C
ζώοις φωτὸς μεῖζω ἐνέργειαν εἶναι. 156.A

FINIS.

FRANCOFVRTI AD MOENVM
EXCVDEBAT ANDREAS WECHELVS
ANNO SALVTIS M. D. LXXVII.